

I

*J. S. de la
Cuerpo.*

2 400 40 **Stella** MADE IN SPAIN

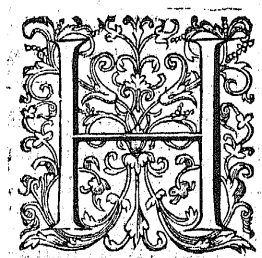
0
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36

R-1054

ALPHONSI
TOSTATI
EPISCOPI
ABVLENSIS

COMMENTARIORVM
in Secundum Lib. Reg. Præfatio.

EBRÆORVM traditio istum librum cum præcedenti in eodem compingens volumine, eodem nomine censet, vtrumque librum Samuelis appellans; nostrorum autem, scilicet, tam Græcorum, quam Latinorum auctoritas in duos secuit libros. Huius autem causa in promptu est, quoniam superiori libro actum erat de regno, quod per solam Dei electionem euenerat; Hic autem de regno, quod per successionem est, historia textitur. Nam superiori libro de electione Saulis in Regem dicitur cap. 9. Hoc autem reprobato, electio Dauid subiuncta est cap. 16. Hic verò de regno per successionem deriuato agitur. Nam Isboseth Sauli patri suo paruo tempore in regno successit, cuius historia vsque ad cap. 5. libri huius extenditur, extirpata autem progenie Saulis, regnante Dauid, Salomon filius eius illi successit in regno, vt patet sequenti lib. cap. 1. Alia autem causa est huius decisionis, quia præcedenti libro de regno modicum duraturo agebatur, scilicet de Saulis potestate, hic autem de regno semper duraturo in posteritate Dauid historia ponitur, vt patet infra 7. scilicet. Suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de utero tuo, & firmabo regnum eius, & stabiliam tronum regni eius in sempiternum: quòd si iniquè aliquid egerit, arguam eum in virga virorum, & in plagis filiorum hominum: misericordiam autem meam non auferam ab eo, sicut abstuli a Saul, quem amoui a facie mea. Ideo quamquam postea Salomon filius Dauid durissimè deliquerit, ita vt mereretur posteritas eius perdere regnum, Deus noluit totaliter ei illud auferre, sed reliquit partem eius, scilicet tribum Iuda, & Benjamin; vt infra. cap. 11. & 15. Durauitque regnum in hac posteritate, licet semper multiplicarentur scelera, vsquequo duceretur Iuda in Babilonem. In quo tempore aliquialiter cessauit regnum de posteritate Dauid, sed non penitus, quia de illa postea fuerunt principes, quasi

Quare iste liber a Græcis, & Latinis diuisus est.

Secunda causa.

Regnum in Iuda non cessauit in captiuitate.

Alph. Tost. in Secundum Regum.

A reges

A
2
13

reges vsque ad Christi aduentum, vt impleretur quod dixerat Jacob Gene. 49. Non auferetur sceptrum de Iuda, nec dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est, idest, Christus. Tertia causa fuit huius diuisionis, quia inter Hebræos erant duæ progenies, de quibus fuerunt Reges super Israel ante diuisionem eius in duo regna, scilicet de tribu Benjamin, & Iuda. Tribui namque Iuda promissa erat potestas regia Gen. 49. sed primus Rex Israel factus est de tribu Benjamin, scilicet Saul; vt præcedenti lib. cap. 9. In hac autem tribu non erat mansurum regnum, ideo superiori libro descriptum est regnum tribus Benjamin in Saule. Hic autem incipit historia de regno tribus Iudæ in Dauid, & posteritate sua. Sed obijciat aliquis, quod etiam hic agitur de regno tribus Benjamin, nam Isboseth filius Saulis erat de tribu Benjamin, & agitur hic de regno eius. Respondendum, quod principalis intentio huius libri, & sequentium est describere regnum Dauid, & posteritatis suæ, quia tamen Dauid in principio regni sui bella gessit cum domo Isboseth, agitur de regno Isboseth accidentaliter, vt describantur plenè gesta Dauid. Quarta causa est, quia superiori libro actum est de regno a Deo reprobato, scilicet de Saule, de quo præcedenti lib. cap. 15. & 16. dicitur, quod Deus abiecerit eum, & iusserit Samueli, ne oraret pro illo. Hic verò de regno approbato, scilicet Dauid, & posteritatis suæ agitur, de quo præced. lib. c. 13. dicitur; sed nequaquam ultra regnum tuum confurget, quæstuit enim sibi Dominus virum iuxta cor suum, scilicet Dauid, & præcepit ei, vt esset dux super populum suum, nec dicitur aliquando de Saule, quod esset vir iuxta cor Dei, sicut dicitur de Dauid præleg. cap. & Psal. 88. Intentio autem libri huius est historiam Dauid, & posteritatis suæ describere, quomodo per mutationes prosperitatum & calamitatum regna duxerint, & quid tempore principatus eorum actum sit. Primò tamen de regno ipsius Dauid solius agitur in toto hoc libro, deinde de regno posteritatis eius subiungitur seq. lib. & in quarto. Vnde causa sectionis huius libri a duobus sequentibus fuit, vt in hoc gesta ipsius Dauid solius, quæ magnifica fuerunt, describerentur. In alijs autem libris multorum regum simul tempora compinguntur, quia eorum parua, & obscura gesta fuerunt. Continentia autem libri est ipsa historia Dauid, in cuius primordio planctus quiddam pro rege Saule præponitur in ca. 1. deinde regnum parui temporis filij sui Isboseth subiungitur, quid egerit, aut quid patiendo vitam finierit, vsque ad ca. 5. Deinde de Dauid historia incipiens per totum librum extenditur, in quo recensentur magnificæ victoriae, quas temporibus suis habuit. Miscenturque variæ calamitates, quas tam in se, quam in domo sua, & filijs, & regno ex tempore passus est. Quæret aliquis de ordine libri huius ad præcedentem: an sit continuatus, vel sit aliqua anticipatio, vel recapitulatio: & an ista, quæ hic dicuntur fuerunt immediatè facta post illa, quæ habentur præcedenti libro, vel aliqua tempora interciderint. Ad primum respondetur, quod hic est continuus ordo, quia præcedenti libro actum est de regno Saulis, hic autem agitur de regno Dauid: Saul tamen prius regnavit, quam Dauid. Ad secundum dicendum, quod non fuerunt aliqua tempora intermedia inter ea, quæ habentur præcedenti libro & hic: nisi forte tres vel quatuor dies: quia in fine præcedentis libri de morte Saulis dictum est: hic autem agitur de nuntiatione mortis eius, scilicet, quia vir veniens de castris nuntiavit Dauid mortem Saulis, quod fuit tribus, vel quatuor diebus post, de quo primo. c. huius libri.

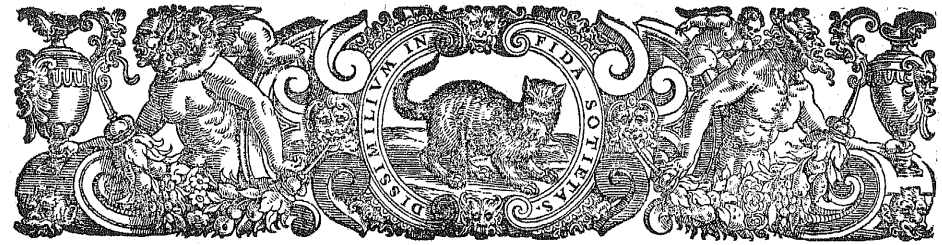
Intentio libri huius.

Ratio diuisionis huius libri a sequentibus. Continentia libri.

De ordine libri. Ordo ad prædicta in primo libro continuus est & immediatè.

ALPHONSI

ALPHONSI
TOSTATI
EPISCOPI
ABVLENSIS
IN SECVNDVM LIBRVM REGVM
Commentaria.

C A P. I.

ACTVM est autem post quam mortuus est Saul, vt Dauid reuerteretur a cede Amalec, & maneret in Siceleg duos dies. In die autem tertia apparuit homo veniens de castris Saul veste conscissa, & puluere conspersus caput: & vt venit ad Dauid cecidit super faciem suam, & adorauit, dixitque ad eum Dauid. Vnde venis? Qui ait ad eum; De castris Israel fugi. Et dixit ad eum Dauid. Quod est verbum, quod factum est? Indica mihi. Qui ait; Fugit populus ex prælio, & multi corruentes è populo mortui sunt.

1. Regum 4.

infra 24. ca.

INCIPIT secundus liber Regum, in quo finita historia regni labentis sub Saule, incipit enarratio regni manentis sub Dauid. Admiscuntur autem quædam pauca de regno Isboseth filij Saulis: & diuiditur in duo, quia primò agitur de regno Dauid: Secundò de rege Alph. Tost. in Secundum Regum.

Agno posteritatis eius in princ. sequen. li. & 4. Regnum autem Dauid ab exordio suo semper confortabatur, regnum verò Isboseth semper infirmabatur. Et diuiditur in tres partes, quia primò ponitur Dauid, & Isboseth partialis exaltatio. Secundò regni Isboseth totalis ablatio, infra tertio capitulo. Tertio ipsius Dauid super regnum Israel totaliter sublimatio, infra 5. capit. Prima diuiditur in duas, quia primò agitur de morte regis prioris. Secundò de exaltatione successoris, sequen. cap. Prima in duas, quia primò ponitur annunciatio mortis Saulis, secundò actus lamentationis ibi. *Apprehendens autem Dauid.* Circa primum dicitur. *Factum est autem postquam mortuus est Saul.* accidit hoc, quod sequitur post mortem Saulis: in quo apparet continuatio huius libri ad præcedentes, quia videtur tota eadem historia: præsertim in cap. isto, & lib. præceden. ideo Hebræi inter hunc & præcedentem nullam faciunt diuisionem. *Et Dauid reuertetur a cede Amalec*, idest venit de occisione & bello, quod fecerat cõtra Amalecitas, & de pugna Saulis cõtra Philistinos: cuius ordo est, quia Dauid iuit cum rege Achis in castra Philistinorum, vt pugnaret contra Israel: Philistini autem habuerunt Dauid suspectum, & miserunt eum de castris in locum suum ad terram Philistinorum, vt patet præceden. lib. cap. 29. dum autem Dauid iret in castra cum rege Achis, Amalecitas prædati sunt urbem Siceleg, in qua erant omnia, quæ pertinebant ad Dauid, ad quam veniens inuenit succensam: persecutusque est latrunculos Amalec, & egit magnam cadem in eis, vt patet præc. lib. ca. 30. Interim autem Saul manebat in acie contra Philistinos in monte Gelboe, & in inito certamine, fugit Israel, occubuitq; Saul, & filij sui, vt præc. lib. c. vt. A 2 Hoc

Hoc autem fuit prius quam rediret Dauid de caede Amalecitarum, sed non fuit ei nunciatum quousque rediit in Siceleg, Et maneret in Siceleg duos dies, idest postquam rediit de caede Amalecitarum mansit ibi duobus diebus prius quam veniret nunciatus enarrans mortem Saulis. Sciendum quod Siceleg est quaedam ciuitas, quae prius fuit in sorte Iudae, vt patet Iosue 15. deinde quia fors Iudae erat magna, tradita fuit quaedam pars eius tribui Symeon, in qua fuit Ciuitas Siceleg: vt patet Iosue 19. Nunc tamen non possidebatur ista Ciuitas ab Israelitis, sed a Philisthinis, & erat sub potestate Achis regis Gerh. Vnde quando Dauid confugit ad eum, dedit illi hanc Ciuitatem in qua habitaret & in suam: vnde ex illa die Siceleg pertinuit ad reges Iudae speciali titulo, vt patet praecedent. lib. cap. 27.

Quare Dauid post mortem Amalecitarum venit in urbem Siceleg. Quaesitio I.

QVAERET aliquis, quare Dauid post eadem Amalecitarum rediit in urbem Siceleg. Respondendum est, quod Dauid habebat urbem illam ad habitandum, nec habebat aliquem alium locum in tota terra Philisthinorum, & cum non posset ire ad castra Philisthinorum, quia inde dimissus fuerat, praeced. lib. c. 29. non habuit quid ageret, nisi vt maneret in Siceleg. Sed aliquis dicit, quomodo poterat Dauid manere in Siceleg, cum illa tota esset combusta, quia Amalecites succenderant eam, praeced. lib. c. 30. Respondendum quod quamquam Amalecites succenderunt eam, vt tota periret incendio, tamen non expectauerunt ibi, quousque tota exusta foret, sed tulerunt praedam, dum cremaretur ciuitas: Dauid autem veniens nondum illa plenè exusta flammis extinxit, vnde mansit ibi locus aliquis ad habitationem suam, & virorum suorum. Item dato, quod non potuissent ibi commodè morari Dauid, & viri sui: tamen non audent ire in alium locum terrae Philisthinorum, quia illam solam ciuitatem assignauerat eis rex Achis ad habitandum: Praesertim quia principes Philisthinorum mittentes Dauid de castris, iusserunt ei specialiter, quod maneret in vrbe sua, praeced. lib. c. 29. scilicet, reuertatur vir & sedet in loco, in quo constituiti eum, & non descendat nobiscum in praedio. Item quia nimis suspectus esset Dauid, si nunc vellet descendere in aliquem locum Philisthinorum, quia omnes Principes Philisthinorum erant tunc in terra Israel, & putaretur, quod vellet occupare aliquem locum, dum non esset qui defenderet terram illam: Dauid tamen nimis cauebat esse suspectus Philisthinis, cum recipere ab eis multa bona: non ergo declinauit ad aliquem locum, nisi ad Siceleg. Sed aliquis dicit, cur non iuit in terram Israel, cum iam mortuus esset Saul, & poterat securè redire. Dicendum quod Dauid fugit de terra Israel, ne incidere in manus Saulis, praeced. lib. c. 27. nunc autem semper manebat idem timor, quia putabatur Saulis viuere: ideo non habuit, quod iret, nisi in Siceleg: cum autem nunciata esset ei mors Saulis ascendit de Siceleg in Hebron, quae erat ciuitas terrae Iudae, vt patet sequenti capitulo. In die autem tertia, scilicet computando a prima die, qua rediit de caede Amalecitarum in Siceleg. Apparuit homo veniens de castris Saul, idest venit ad Dauid in Siceleg quidam vir, qui fuerat in castris Saul.

Siceleg quae ciuitas fuit.

Dubitatio.

Quis fuit iste iuuenis, qui venit ad Dauid. Quaesitio II.

QVAERET aliquis, quis erat iste vir, & ad quid veniebat. Respondendum quod quidam volunt istum fuisse Doeg Idumatum, sicut refert Ra. Sa. & fuerat iste vnus de principalibus ministris Saulis, vt patet praeced. lib. c. 22. Sed Ra. Sa. hoc improbat, nec est verisimile, quod Doeg auderet venire ad Dauid, quia ipse ostenderat eum valde nam accusauerat ipsum, & Sacerdotes apud Saulem, propter quod octuaginta quinque occisi fuerant Sacerdotes Domini, & tota ciuitas Nobe vastata est, vsque ad pecora. praeced. lib. cap. 22. timeret autem Doeg, quod Dauid occideret eum pro his: ideo verisimilius est, quod ipse fuerit armiger Saulis qui se occidit videns occubuisse Saulem. Et hoc quia timebat quod si incidere in manus Dauid, per duos cruciatus mori cogeretur. Dicunt autem Andreas, Nicolaus, & historia scholastica, & glossa ordinaria, istum iuuenem fuisse filium Doeg Idumaei: pater autem suus dedit illi armillam regis, & diadema, misitque illum ad Dauid, putans quod per haec inueniret magnam misericordiam, apud Dauid: ipse autem non ausus est venire, sed occidit seipsum: hoc autem satis verisimile est. Sic namque fecit Cato maior, qui dictus est Vticensis, qui dum foueret partes Pompeianas mortuo Pompeio contra Iulium Caesarem, & videret se in omnibus Caesare inferiorem, persuasit filio suo, quod ad Caesarem confugeret bona de clementia eius expectans: ipse autem proprio gladio in ciuitate Vtica in Africa se occidit, de quo Augustinus primo de Ciuitate Dei, capi. 18. Sed obijciat aliquis hoc non stare, quia iste iuuenis dixit, quod erat Amalecites, Doeg tamen erat Idumaeus. Respondendum est quod forte iste iuuenis mentitus est in hoc occultando originem suam: sic enim mentitus est dicendo, quod occiderat Saulem, vt patet infra in littera: tamen ipse non occidit illum, sed Saul seipsum interemit, praeced. lib. cap. vlt. Causa autem mendacij sui esse poterat, quia Dauid habebat exosum Doeg Idumaeum, & si confiteretur se esse filium illius, timebat, quod propter patrem male tractaret eum: ideo mentitus est occultando originem, & dicendo se Amalecitem. Aliter potest dici, quod iste vera dixit: nam licet esset filius Doeg Idumaei erat Amalecites: nam Amalecites, & Idumaei non sunt gentes totaliter distinctae, sed Amalecites sunt pars Idumaeorum: Idumaei namque dicuntur ab Edon, idest, Esau: Amalecites autem dicuntur ab Amalec, qui fuit nepos Esau, & sic omnes Amalecites erant Idumaei, sed non è conuerso. Doeg autem erat verè Amalecites, sed vocabatur Idumaeus, quia idem sunt: ideo filius eius poterat vocari Amalecites.

Andr. Nico.

Amalecites sunt pars Idumaeorum.

Ad quid venit iste iuuenis ad Dauid. Quaesitio III.

QVAERETVR vterius, ad quid venit iste iuuenis ad Dauid. Aliquis respondebit, quod a casu transiit per urbem, in qua erat Dauid, & uenit ad eum. Sed hoc non stat, quia iste iuuenis erat de castris Saulis, & inde ipse fugerat, vt patet infra in littera: ideo non debebat fugere in terram Philisthinorum, sed in terram Israel: Siceleg tamen est in terra Philisthinorum, ideo non iuit illuc a castris, sed ad intentionem, ut aliquid ageret cum Dauid. Dicendum igitur quod siue iste iuuenis fuerit filius Doeg, siue aliquis alius, iuit ad Dauid ab intentione putans

tans se aliquid magnum lucraturum ab eo: iste enim erat in castris, quando mortuus est Saul, & rapuit diadema eius, & armillam, quae erant insignia regalia. Et quia fama erat apud Israelitas, viuentem Saule, quod Dauid regnaturus esset, voluit iste iuuenis referre ei mortem Saulis, & offerre insignia regalia: putabat autem in hoc ei dupliciter complacere. Primo, quia nunciabat mortem Saulis, qui erat hostis Dauid: etiam quia post mortem illius regnaturus erat Dauid. Secundo, quia ferebat ei regalia insignia: ideo quamquam esset Dauid in terra Philisthinorum, celeriter illuc iuit iste iuuenis veste cocia. Hoc patet infra in littera, scilicet. Et tuli diadema, quod erat in capite eius, & armillam de brachio illius, & atrili ad te Dominum meum huc. Veste concisa, i. iste iuuenis ruperat vestes suas a summo vsque deorsum, & hoc erat in signum tristitiae pro morte Israelitarum: etiam quia veniebat ad nunciandum mala, & non decebat quod vultu hilari, & in habitu ornato veniret. Erat autem consuetudo apud Iudaeos, quod audita aliqua re dolenda, vestes rumperent, & non solum in eis, quae pertinebant ad homines, sed etiam in pertinentibus ad Deum. Sic fecit Cayphas audito quod Christus diceret se Filium Dei: quia hoc reputauit blasphemiam, vt patet Matth. 26. scilicet. Tunc Princeps Sacerdotum scidit vestimenta sua, dicens: blasphemauit. Iudaei etiam quando dolebant de peccatis suis, petentes veniam rumpebant vestes. Ioel autem Propheta volens dolorem esse in cordibus, & non in vestibus, dixit: Scindite corda vestra, & non vestimenta vestra, & conuertimini ad Dominum Deum vestrum. Et puluere aspersus caput. Et etiam spatulabat puluerem super caput suum. Iste est signum magni doloris, & fit quando aliqui sunt in extrema deiectione: nam ponendo puluerem super caput significant se tñ humiliatos, vt iam conculcetur in terram. Sic enim Thamar filia Dauid cum desolata esset a fratre suo, putans se perdidisse omne bonum suum, asperxit caput cinere, & scindens vestes clamabat: vt patet infra 17. Alij autem aliter significant istud dolorem. Non aspergendo cinerem super caput, sed extendendo se in terra super cinerem. Sic n. fecerunt Ninuitae induentes se sacco, & se dentes in cinere, vt patet Ionae 3. Et vt venit ad Dauid. idest immediate vt fuit in conspectu eius. Cecidit super faciem suam idest, prostrauit se in terram super faciem, & non cecidit quasi non potens se tenere. Et adorauit idest, exhibuit quandam reuerentiam. Adoratio namque proprie ad Deum pertinet, sed accipitur hic large adoratio pro qualibet veneratione, & non fuit aliquid aliud ista adoratio, nisi quod iste iuuenis se prostrauit in terram ad exhibendum magnam reuerentiam, Dixitque ad eum Dauid, scilicet, iste iuuenis, quando prostratus fuit coram Dauid nihil locutus est, sed expectauit quod loqueretur Dauid: & tñ capit quarere Dauid. Vnde venit. Miratus est Dauid quod viderit istum iuuenem sic deformatum, & satis nouerat quod ad aliquod malum nunciandum veniebat, quod indicabat habitus: sed nesciebat quod malum erat, nec quorum: ideo quassuit, vnde veniret, vt per hoc sciret quibus malum acciderat, quod iste indicabat. Qui ait ad eum de castris Israel fugi. Castra Israel erant in monte Gelboe, vt praeced. lib. cap. 28. & 31. vbi etiam stetit iste iuuenis quousque occubuit Saul, & tunc fugit ad Dauid ferens ad eum diadema, & armillam Saulis. Et dixit ad eum Dauid: quod est verbum quod factum est in castris? idest, quid est quod accidit in castris Israel? satis enim credebatur quod aliquod malum accidisset, quia habitus nuncijs illud indicabat, sed voluit particularius scire: ideo dixit: Quod est verbum quod factum est in castris, idest res, quae accidit: ponitur enim verbum pro re. Sic patet praeced. lib. ca. 3. scilicet, Faciam Alph. Toft. in Secundum Regum.

verbum quod qui audierit tinniant ambae aures eius. Indica mihi, idest, nihil abscondas. In hoc hortabatur Dauid iuuenem, vt studiose diceret quicquid nouerat. Qui ait: fugit populus de praedio scilicet populus Israel: non enim vere pugnauerunt, sed fugerunt: nam mox vt fuerunt constitutae acies Philisthinorum & Hebraeorum: vtraque in monte Gelboe, Hebraei paucifacili terga verterunt, mansitq, solus Saul cum filiis suis, & seruis domus suae: vnde illi, qui occisi sunt de Israelitis non perierunt in bello, sed in fuga. Hoc autem fuit, quia Deus volebat tradere Saulem in manus Philisthinorum, & perterruit Israelitas, vt fugerent & maneret Saul, de quo praec. li. c. vl. Et multi conuertes ex populo mortui sunt, quando fugiebant percuti sunt eos Philisthini per montem Gelboe, & truncauerunt multos: vt patet praec. li. c. vl. Et fugerunt viri Israel ante faciem Philisthinum, & ceciderunt interfecti in monte Gelboe. Sed aliquis dicit quod iste mentitus est, quia innuit quod aliqui de Israelitis occisi sunt in fuga, alij verò euaserunt: & tñ praec. li. c. vl. dicitur mortuus est Saul, & tres filij eius, & armiger illius, & vniuersi viri eius in die illa pariter. Respondendum est, quod non perierunt omnes Israelitis in bello, sed aliqui & non valde multi in comparatione totius populi. Cum autem dicitur quod perierunt oēs viri Saulis: non est intelligendum de oibus viris Israel, qui subiecti erant Sauli, vel de oibus, qui erant in bello, sed solum de illis, qui ministrabant specialiter Sauli, & erant in familia eius. Hoc patet 1. Paral. 10. vbi recitatur ista historia, & dicitur: Interijt ergo Saul, & tres filij eius, & oēs domus illius pariter concidit. Domus tñ solum notat familiam: & sic solum perierunt illi viri, qui erant de domo Saulis, & continuè seruiebant ei: populus autem non comprehenditur hic nomine virorum Saulis, vnde multi de populo euaserunt. Sed, & Saul, i. etiā Saul mortuus est. Et Ionathas filius eius interierunt. i. Saul, & omnes filij sui mortui sunt: populus namque fugit de bello, & mansit Saul cum tribus filiis suis, qui mortui sunt. praec. li. c. vl. & 1. Paral. c. 19. Sciendum autem quod filij Saulis mortui sunt prius quam Saul, & Saul hoc uiclen occidit seipsum appropinquantibus Philisthinis. praec. lib. c. vl. Dicitur tamen prius de morte Saulis, quia ipse dignior erat.

Quare iste nuncijs dixit solum de morte Ionathae, & non aliorum filiorum Saulis. Quaesitio IIII.

QVAERET aliquis, cum tres filij Saulis mortui essent, quare iste solum dixit de morte Ionathae? Aliquis respondebit, quod iste nuncijs fuit in castris Saulis, & vidit Ionatham mortuum, alios autem duos filios Saulis, non vidit: ideo solum dixit de Ionatha. Aliter dici potest, quod iste congnouerat mortem omnium trium filiorum Saulis, solum tñ nuncijs de Ionatha: eo quod iste erat valde amicus Dauid. Diligebat enim illum sicut animam suam, & inuinit cum illo sedus, deditque ei vestimenta sua, & vsque ad gladium, & arcum, & balteum. praeced. li. c. 18. Liberauit quoque eum bis à morte. De quo eo. lib. c. 19. & 20. Ideo nuncijs iste sciens hoc, solum curauit exprimere mortem Ionathae. Sed istud non stat, quia nuncijs iste intendebat mouere animum Dauid obsequijs, vt beneficeret ei: scita tamen morte Ionathae manifestum erat nimis debere dolere Dauid, ad quod nolebat nuncijs iste mouere Dauid: ideo non dixit de Ionatha specialiter hac intentione. Sed dicendum est, quod iste iuuenis desiderabat obsequi Dauid: putabat autem quod desideraret Dauid regnum, ideo credidit quod non poterat magis placere Dauid in aliquo, quam si ei nunciaret illa per qua signaretur opportunitas Dauid ad regnandum: & quia non poterat Dauid regnare uiuente Saule, nuncijs primò mortem Saulis,

Saulis, & quia si Ionathas superuideret mortuo Saule, cum ille esset primogenitus, quem Saul volebat regnare post se. *præced. lib. cap. 20.* & ipse erat vir valde strenuus, qui à toto populo diligebatur pro victoria mirabili, quam habuit contra Philistinos. *præced. lib. cap. 4.* poterat impedire Dauid, ne regnaret: ideo nunc eius specialiter expressit de Ionatha. De alijs autem filijs Saulis non curauit, quia quamquam illi superuiderent, non poterant impedire, ne regnaret Dauid: sicut fuit de Isobeth, qui regnauit post Saulem, & tamen eo viuente regnabat Dauid in tribu Iuda, & præualebat contra eum, vt patet seq. c. & infra 3. Quod autem ista esset intentio eius patet, quia tulit ad Dauid diadema regis, & armillam tanquam ad ipsum pertineret regnum: cum dicitur infra. Et tuli diadema, quod erat in capite eius, & armillam de brachio illius, & attuli ad te dominum meum huc, id est iam tu es Dominus meus rex, & nullus alius, ideo attuli ista ad te. *Dixitque Dauid ad adolefcentem, qui nunciabat ei.* erat enim valde iuuenis, ideo vocatur adolefcentis. Dauid autem auditis rebus magnis non immediatè credidit: sed voluit certificari, ideo dixit. *Vnde scis, quod mortuus est Saul, & Ionathas filius eius,* id est quomodo scis, an per visum, vel per visum? voluit autem nimis certificari Dauid super hæc re, quia istæ erant res magnæ, pro quibus Dauid facturus erat planctum, & magnam mutationem, ideo noluit frustra agere, ne argueretur de leuitate, sed certificatus est. *Et ait adolefcentis, qui narrabat ei,* id est respondit ei certificando ipsum. *Cassu veni in montem Gelboe,* id est accidit quod venirem in montem Gelboe, & ibi vidi ista, quæ narraui. In Hebræo dicitur. Vocatus fui vocatus in montem Gelboe: id est fui vocatus ad veniendum in bellum in montem illum. Magis tamen deberet exponi sicut littera nostra dicit, scilicet, quod à casu venierit, quia aliter non consonaret litteræ sequenti, scilicet, Saul incumbebat super hastam suam, quasi dicat, quando ego veni iam propinquabat Saul morti: si tamen inteligeretur, quod fuisset vocatus, non vocaretur tunc cum Saul erat mortuus, sed intelligendum est, quod iste iuuenis voluerit dicere, quod à casu venit in montem Gelboe, & vidit ibi Saulem propinquum morti. Non tamen est intelligendum quod ipse venisset de aliquo loco extra castra Saulis, & accideret, quod transiret per montem Gelboe, quia ipse dixit supra in littera, de castris Israel fugi, ergo erat cum cæteris pugnantibus in acie: erat tamen fortè iste in aliqua parte aciei extra montem Gelboe, & cum fugit accidit, quod transiret per locum, in quo erat Saul. *Et Saul incumbebat super hastam suam,* scilicet quando iste venit, Saul non poterat se tenere, quia vulneratus fuerat nimis à sagittarijs præced. lib. c. vlt. ideo quamquam non occidisset seipsum, non poterat iam viuere. *Porrò currus, & equites appropinquabant ei.* currus vocantur quadrigæ habentes quatuor equos armatos, & ipse rotæ habent infixos gladios curuatos in modum falcis, ideo vocabantur isti currus falcati, id est habentes falces. Iudi. 4. in his erant homines armati, & pugnant inde mittentes tela, & lanceas, & lapides: magis tamen currus pugnant super currus: nam cum essent currus falcati, quicquid obuium habebant, aut propinquum lacerabant. Vnde omnes bellatores videntes currus dimittebant loca cedentes eis. Equites erant, qui sine curribus solis equis insidentes pugnant. Philistini autem abundabant in curribus, & equitibus: nam semel congregauerunt contra iudeos triginta millia curruum, & sexcenta millia equitum. *præced. lib. c. 13.* Dixit autem iste nuncijs, quod equites, & currus appropinquabant Sauli propter duo. Primò ad excusandum se, quia iste vobis

Curus qd.

Excusatio nuncijs.

lebat dicere, quod occiderat Saulem, & quia posset Dauid eum increpare de hoc, voluit habere excusationem. *quod currus, & equites appropinquabant Sauli,* id est nullo modo poterat euadere Saul propter Philistinos in curribus, & equis appropinquantes: ideo melius fuit, quod iste occideret illum, quam quod occideretur a Philistinis: & in hoc verum dicebat iste nuncijs, quia præcedenti lib. cap. vlt. dicitur quod totum pondus praelij versum est in Saul, & vulneratus est vehementer a sagittarijs: dixitque ad armigerum suum: euagina gladium tuum, & percutite me, ne forte veniant incircumcisi isti, & interficiant me illudentes mihi. Secundò dixit hoc ad reddendum narrationem suam verisimilem, quia non posset credere Dauid, quod Saul potens mortem euadere peteret occidi: ideo dixit quod appropinquabat ei currus, & equites, & iam non poterat euadere, & ob hoc petiuit ab isto, quod occideret eum. *Et conuersus post tergum suum,* scilicet Saul conuertit oculos suos in circuitu, vt videret si aliquis erat de viris suis apud eum, qui posset ipsum occidere. *Vidensque me vocauit,* id est accidit quod ego essem apud eum, ideo vocauit me. *Sicut cum respondissem adsum,* id est respondi ei, præsto sum domine. *Dixit mihi quis nam es tu?* quæsiuit Saul de origine illius, vt sciret an esset de suis, vel de Philistinis, quoniam noluit perire gladio Philistinorum, sed suorum. *Et aio ad eum,* id est respondi ei. *Amalecites sum,* id est de terra Amalecitarum. Amalecites enim habitant in desertis Arabiæ in latere meridiano terræ Israel, vt colligitur præced. lib. cap. 15. & erant coniuncti Philistinis, & Iudeis. Vnde aliquando faciebant prædas in terra Philistinorum, & Israelitarum, vt patet præced. lib. cap. 30. Ipsi namque succenderunt Siceleg, in qua habitabat Dauid. Ille iuuenis non natus fuerat in terra Amalec, sed in terra Israel. Pater tamen suus fuerat Amalecita, & postea conuersus ad iudaismum morabatur in terra Israel. Sic patet infra cum iste dixit ad Dauid, filius hominis aduocæ Amalecitarum ego sum. *Et locutus est mihi,* id est præcepit. *Stu super me, & interfice me.* id est incumbere gladio super me, & occide me.

An mentitus fuerit iste iuuenis, qui dixit, quod occiderit Saulem. *Quest. V.*

QVAERET aliquis, an mentitus fuerit iste. Respondent communiter omnes, quod mentitus fuit, quia ipse non occidit Saulem, nec locutus fuit ei quicquam Saul, sed solus armigero suo, vt patet præced. lib. cap. vlt. scilicet. Dixit Saul ad armigerum suum: euagina gladium tuum, & percutite me, ne forte veniant incircumcisi, & noluit armiger eius, arripuitque Saul gladium suum, & irruit super eum. Ille tamen dixit quod occiderat Saulem, quia putabat in hoc se placere Dauid, cum esset Saul hostis eius, sed non occiderat illum. Aliqui autem dicunt, quod iste verum dixit: & quando dicitur, quod Saul occidit seipsum: respondent quod ipse incubuit gladio suo, & præ debilitate non potuit se occidere, tunc iste iuuenis occidit eum: & hoc videtur tenere Iosephus 7. antiquitatum. Sed non potest stare, quia tunc oportebat, quod iste iuuenis vocatus fuisset a Saule postquam incubuerat gladio, quod falsum est, quia mox, vt incuberet gladio, moreretur, quia perforarentur viscera eius, & caderet in terram: iste tamen iuuenis dixit, quod quando vocauit eum Saul incumbebat super hastam suam, & nondum erat vulneratus gladio suo. Item præcedenti libro, capit. vltim. dicitur, quod Saul iussit armigero suo, quod occideret eum, & quia ille noluit, occidit seipsum, quod videns armiger eius etiam

etiam occidit seipsum, & sic non occidit se armiger Saulis quousque mortuus est Saul: non ergo permitteret, quod eo viuente aliquis occideret Saulem. Vnde iste mentitus est dicendo, quod illum occiderat. *Quoniam tenent me angustie* id est sum in amaritudine, quia appropinquant mihi currus, & equites, & non possum mortem euadere. Istud autem dixit ille iuuenis ad reddendum dictum suum verisimile, scilicet, quia non peteret occidi si posset mortem euadere. In hebræo habetur *sauas* quod interpretatur angustia, vel ora vestimenti habens colores varios: & exponunt aliqui istud de sacerdotibus, qui habebant vestes cum oris variorum colorum, de quo Exo. 28. & ponitur ibi ista dictio, scilicet *sauas*, pro ora vestimenti: & est sensus quod ora vestimenti tenebat Saulem, id est sacerdotes: ipse enim occiderat Sacerdotes domini, & deleuerat urbem eorum, præced. lib. cap. 22. & hoc inuitissimè: ideo videbatur sibi quod propinquus morti videret sacerdotes domini acutantes eum in iudicio coram Deo, & ipse compellebatur respondere, ideo petiuit ab illo iuene, quod occideret eum, vt iret ad reddendum Sacerdotibus. Istud autem non est contra verisimilitudinem, quia multis hominibus mori propinquus solent similia apparere: de quo latè Gregor. in 4. Dialog. non tamen fuit hoc, quia Saul non petiuit occidi, nisi vt Philistini non occiderent eum illudentes illi. præc. lib. cap. vlt.

An Saul peccauerit, ab isto iuueni petendo, quod occideret eum. *Quest. VI.*

QVAERET aliquis an Saul peccauit petendo ab isto iuene, quod occideret eum. Respondendum est, quod ista quæstio est inanis, scilicet quia præsupponit falsum, quasi verum fuerit, quod Saul petiuit occidi ab isto iuene, sed falsum est, vt supra declaratum fuit. Semper tamen manet virtus quæstionis, quia licet non petiuit Saul occidi ab isto iuene, petiuit occidi ab armigero suo, præc. lib. cap. vlt. & primo Paralip. 10. Dicendum est, quod Saul peccauit grauius petendo occidi, nam in hoc desperauit, cum debuisset potius sustinere mortem ab hostibus, quam quod peteret ab aliquo occidi, vel seipsum occidere: potissimè quia hoc proueniebat ex defectu cordis: nam reputabat durissimam mortem sustinere ab hostibus, & illusiones, quas ei infligerent. Et sicut est aliquis pusillanimis, & timidus, qui cedit doloribus, ita est pusillanimis, qui cedit angustijs, & non potest sustinere decus: & sic ex defectu virtutis se occidi petebat Saul.

Seipsum occidere grauius peccatum est quam ab alio facere se occidere, licet in unumque grauissimum. *Quest. VII.*

QVAERET aliquis, quid sit maius peccatum, quod Saul occideret seipsum, vel quod faceret, quod alius eum occideret. Respondendum quod vtrumque est peccatum graue, & quasi simile: quia si erit ille, qui seipsum occidit, præstat casualitatem morti suæ illam efficiendo: ita qui facit, quod alius eum occidat, præstat casualitatem ei mouendo, & in vtroque ipse qui moritur, reducitur ad causam efficiendam. Est tamen extensius maius peccatum, quod quis faciat se occidi ab alio, eo quod ipse peccat per iniquam voluntatem, volens vitam suam perdere: peccat etiam inducendo alium ad peccatum graue, scilicet, vt occidat eum sine causa. Videtur tamen maius peccatum intensius, quod quis seipsum occidat, quam quod petat occidi, quia quantum Alph. Tost. in Secundum Regum.

to aliquis magis agit contra naturam, tanto grauius peccat: scilicet, magis est contra naturam, quod quis seipsum occidat, cum sit naturale cuiilibet animali potissimè curam habere de conseruanda vita, quam si occidatur ab alio, quia tunc non ingerit sibi mortem ipsemet, sed alius: ideo magis horrendum, & grauius videbitur, quod aliquis seipsum occidat, quam quod faciat occidi se ab alio. Hoc autem patuit in Saule: nam prius ipse petiuit ab armigero, quod occideret eum, & quia ille recusauit, ipsemet sibi manus ingessit. *Et adhuc tota anima mea in me est* id est, quamquam sum in angustia, quod non possum euadere mortem propter currus, & equites appropinquantes, & propter vulnera inflicta à sagittarijs ex quibus oportebat me aliquando mori, tamen tota anima mea in me est, id est adhuc non sum valde propinquus morti, ideo expedit, quod me occidas, alioquin Philistini venientes occident me. Hoc autem dixit iuuenis Dauid ad se excusandum, quia posset dicere Dauid, cur occidisti Saulem, quia etiam ipse mortuus fuisset, si tu non occidisses eum antequam venirent Philistini propter graua vulnera sagittariorum. Ideo ipse dixit, dixit se Saulem: tota anima mea in me est, id est, adhuc non sum nimis propinquus morti, quia nondum incepti emittere animam, sed tota in me est: ideo oportet quod tu me occidas, alioquin occidat à Philistinis. Sciendum quod iste modus loquendi est vulgaris, & grossus: putant enim quod mors non fit in instanti, sed per successione, quia experiuntur, quod cum aliquis est moriturus, prius infrigidantur partes extremæ corporis, scilicet pedes, & manus, & sic paulisper quousque moriatur, cum autem incipiunt fieri istæ mutationes, dicunt quod non est anima tota in corpore, quia iam à quibusdam partibus emissæ est, scilicet ab illis, quæ infrigidatæ sunt, quia iam non habent sensum, nec calorem vitalem, nec motum, quæ ad animam pertinent. cum vero nulla istarum mutationum fit, dicitur tota anima esse in corpore: & sic dixit Saul, quod non erat in eo propinquitas mortis, sed tota anima in corpore. *Stansque super eum occidi illum.* id est stetit altior illo, quia ipse incumbebat super hastam. *Et transixit ipsum cum gladio.* In hoc mentitus est iuuenis, & causa mendacij supra posita est. *Sciebam enim quod viuere non poterat post ruinam.* id est, occidi ipsum quia sciebam quod iam non poterat viuere. Et dicitur post ruinam, id est postquam transixerat se, vel ceciderat in terram, scilicet, quod ipse ex vulneribus moriturus erat, quamquam ego non occiderem eum: sed non ita velociter mortuus fuisset. Sic exponit Ra. Da. Kimhi. Sed falsum est, quia in hoc præsupponitur, quod Saul iam se transixerat gladio suo, & corruerat in terram, quando ista locutus est: sed falsum est, quia non potuisset loqui, si iam manserbetatus fuisset, præsertim quia iste iuuenis oppositum asserit, dicens, quod Saul incumbebat super hastam suam. Ergo nondum corruerat in terram, sed exponendum est, quod non poterat viuere post ruinam, id est post vulnera inflicta à sagittarijs: nam vulneratus fuerat ab eis vehementer, præc. lib. cap. vlt. Et vocatur ista vultusatio ruina, quia per eam cogebatur ad cadendum, & iam incipiebat cadere cum incuberet super hastam suam. Posuit autem nuncijs ad excusationem suam, quia poterat dicere Dauid, quod iste male occiderat Saulem: nam poterat viuere aliquo modo, si iste non occidisset eum: ideo iste respondit: sciebam enim quod viuere non poterat post ruinam, & ob hoc occidi eum tanquam faciens ei gratiam, ne occideretur à Philistinis. *Et tuli diadema quod erat in capite eius* id est quod esse conseruauerat: nam tunc non habebat Saul diadema in capite, cum non esset in

Contra nuncijs credentes mortem non esse in instantia.

apparatu regio, sed in pugna, & diadema caderet de capite, nec expediebat, quod teneret illud, quia sic facilius occideretur, cum cognosceretur ab hostibus. Sic enim fuit de rege Iosaphat, & Achab pugnabitibus contra Syros: nam Achab mutauit habitum, & ingressus est praelium. Iosaphat autem tenuit insignia regalia. Vnde Syri putantes eum regem Israel conuerterunt totum bellum in ipsum quousque ipse clamauit, quod non erat rex Israel: vt patet sequi lib. cap. vlt. Et armillam de brachio illius. idest accepi armillam, quae consueuerat esse in brachio illius, vel quae tunc erat. Facilius enim, & vtilius armillam portare poterat, quam diadema. Erat enim armilla quoddam ornamentum dependens super brachium & amum, ideo dicitur armilla ab armo, idest spatula: portabatur tamen in brachio. Hoc ornamento utebatur Saul tanquam regali insignio, sicut diademate: antiqui tamen, qui non erant reges utebantur etiam armilla. Sic patet de Iuda filio Iacob: Gene. 38. ad quem dixit Thamar: anulum tuum, & armillam, & baculum, quem manu tenes da mihi.

Armilla quod

Quomodo iste iuuenis potuit accipere diadema, & armillam Saulis. Questio VIIII.

VAERET aliquis, quomodo iste iuuenis potuit accipere diadema, & armillam. Respondendum, quod iste erat filius Doeg Idumaei, ille autem erat acceptissimus, & valde familiaris regis Sauli, scilicet primus inter seruos eius. praece. lib. cap. 22. & erat armiger illius, qui cum videret occubuisse Saulem, vocauit istum iuuenem filium suum, & dedit ei diadema Saulis, & armillam iubens quod ferret ea ad Dauid, & sic mereretur apud illum misericordiam. Habebat autem ista Doeg, quia erat familiaris Saulis: ipse autem non ausus est ire ad Dauid timens durissimos cruciatus: ideo videns occubuisse Saulem occidit se. praece. lib. cap. vlt. Si autem dicere velimus, quod iste iuuenis non erat filius Doeg, dicitur quod a casu venit in montem Gelboe, & reperiens mortuum Saulem, accepit diadema, & armillam, quae habebat. Et attuli ad te Dominum meum hic, idest veni ad te in urbem istam, quasi dicat: non credas, quod ista insignia regalia ego pro me rapuerim, & a casu venerim in locum istum, sed accepi illa, vt ferrem ad te, quia non putavi alium dignum esse regalibus insignijs, nisi te dominum meum. Apprehendens autem. Hic ponitur secundum huius capitulum, scilicet actus lamentationis: & diuiditur in duo, quia primo ponitur planctus in generali, scilicet quaedam carimonie doloris, secundo planctus in speciali exprimendo verba luctuosa, ibi Planxit autem. Circa primum dicitur Apprehendens autem Dauid vestimenta sua scidit. idest, immediatè vt certificatus est Dauid de morte Saulis, scidit vestimenta sua in signum magni doloris, sicut supra declaratum est. Omnesque viri, qui cum eo erant idest, non solum Dauid scidit vestes, sed etiam omnes viri eius, vt plangerent populum Dei, qui perierat in bello. Scindebantur autem ista vestes per partem anteriorem à summo vsque ad deorsum. Et planxerunt, & fleuerunt, idest, manserunt in planctu, & fletu vsque ad vesperum. Ista duo idem videntur, sed ponuntur pro diuersis, nam flere solum signat lachrymas emittere: plangere autem est dicere aliqua carmina super mortuos ad laudem ipsorum, vel ad signandum calamitatem ex morte eorum: sicut consuevit apud multas gentes esse, praesertim in funeribus virorum honorabilium: sic autem fuit planctus editus à Dauid de Saule, & Ionatha, qui infra habetur. Et ieiunauerunt

Plactus Dauid pro morte Saulis, & Ionathae.

vsque ad vesperam. idest, non comederunt quicquam vsque ad solis occasum. Iste enim modus ieiunandi erat Iudaeorum, quod in die illa, qua ieiunabant, nihil comederunt: vnde à vespera in vesperam. per 24. horas ieiunabant. Dauid autem & viri sui non ieiunauerunt hic tanto tempore, sed solum ieiunauerunt à tempore, quo nunciata est eis mors Saulis vsque ad solis occasum, in quo incipiebat alia dies. Super Saul, & super Ionatham filium eius idest ieiunauerunt, & fleuerunt pro morte Saulis, & Ionathae. Et super populum Domini idest super Israelitas qui corruerunt in bello. Et super domum Israel idest super Israelitas manentes, qui infelices videbantur ex morte Saulis, & Ionathae, & populi: vel aliter vocatur populus Domini ipsi sacerdotes, & domus Israel, vocantur populares. De his omnibus perierunt aliqui in bello. Nam in veteri testamento sacerdotes ibant ad bella, & non incurrebant aliquam irregularitatem propter effusionem sanguinis, vnde apud Iudaeos sacerdotes fuerunt maximi bellatores, sicut patet in Iuda Machabaeo, & fratribus suis, qui fuerunt Sacerdotes magni: vt patet per discursu primi & secundi libri Machab. Vocantur autem sacerdotes populus Dei, quia quamquam totus Israel esset populus peculiaris Dei, vt patet Exo. 19. tamen sacerdotes specialiter pertinebant ad Deum, quia ipse elegerat eos in sortem suam. Num. 18. & Deuter. 18. Et iste sensus est melior quam primus, quia Dauid non plangebatur pro viuentibus, sed pro mortuis. Etiam quia in littera dicitur, eo quod corruissent gladio, idest propter hoc plangebatur quia occisi fuerant. Oportet igitur quod tam populus Dei, quam domus Israel intelligatur de occisis in bello, scilicet de sacerdotibus, & popularibus. Eo quod corruissent gladio idest propter hoc planxit Dauid, quia occisi fuerant ab hostibus defendendo terram suam.

Modus ieiunandi Iudaeorum.

Quare Dauid, & amici sui ieiunauerunt pro mortuis. Questio IX.

VAERET aliquis, quare Dauid, & viri sui ieiunauerunt pro occisis. Aliquis respondet, quod ieiunauerunt ad remissionem peccatorum illorum, quia sicut consueuimus pro mortuis orationes fundere, & eleemosynas erogare, & quaecumque alia bona operari, ita Dauid, & viri sui ieiunauerunt pro remissionem peccatorum istorum. Sic enim fecit Iudas Machabaeus, qui misit duodecim millia drachmas offerri in Hierusalem pro peccatis mortuorum in bello, cogitans quod per hoc alleviarentur poenae illorum. Sic patet 2. Machab. ca. 12. Sed hoc non stat, quia in littera dicitur eo quod corruissent gladio, idest non ieiunauerunt pro peccatis mortuorum, sed quia corruerant gladio, quasi dicat, si mortui fuissent morte naturali non tantum doluissent pro eis Dauid, vt ieiunaret: sed quia amara morte perierant, scilicet gladio, ad ostendendum magnum dolorem, ieiunauit: patet etiam hoc, quia dicitur hic: & planxerunt, & fleuerunt, & ieiunauerunt. Ponuntur enim ista tria simul quasi similia sint, & ad eundem finem, sed planctus, & fletus erant ad indicandum dolorem: ideo ieiunium etiam erat solum ad expressionem doloris. Vnde dicendum est, quod quamquam ieiunium secundum se sit bonum opus, tamen non profuit ieiunium Dauid, & virorum suorum mortuis in bello, quia non fiebat ad hunc finem.

Quare

Quare ieiunauerunt vna die tantum. Questio X.

VAERET aliquis, quare Dauid, & viri sui solum ieiunauerunt vna die pro morte Saulis: nam viri labes Galaad pro ista eadem causa ieiunauerunt 7. diebus, praec. lib. cap. vlt. & 1. Paralip. 10. Respondendum est, quod quando accidebat inter Iudaeos aliqua similis calamitas ieiunabant, & flebant ad signandum nimium dolorem, solum tamen ieiunabant vna die: quia illud ieiunium non erat ad hoc quod per illud aliquid boni obtinerent, sed ad indicandum dolorem, ad quod ieiunium vnus dies sufficiebat. Sic enim Dauid ieiunauit pro morte Abner vsque ad solis occasum, ad signandum dolorem, & vt non putaretur ipse confcius fuisse mortis eius, vt patet infra 3. Cum autem dicitur de viris labes: dicendum quod illi ieiunauerunt septem diebus: quod fuit speciale, quia voluerunt speciale dolorem exprimere pro morte Saulis: & hoc vt redderent vicem beneficio recepto à Saule. Viri quippe labes speciale beneficium receperant à Saule: nam in principio regni eius Rex Aminon obsederat viros labes, & volebat eis eruere oculos dextros, ipsi autem petierunt inducias septem dierum ad quaerendum aliquem, qui defenderet eos. Saul vero vadens contra Ammonitas absfuit obfidionem vrbis, & egit stragem in illis. praece. lib. cap. 11. ad reddendum ergo vicem pro beneficio liberationis ieiunauerunt 7. diebus pro morte eius, sicut petierant inducias 7. dierum ad liberationem factam per Saulem: nec solum hoc fecerunt pro Saule, sed etiam exposuerunt se ad mortem, & introeuntes in terram Philistinorum per noctem furati sunt corpora Saulis, & filiorum suorum, quae suspensa erant in muro vrbis Bethsan, & ducentes illa in labes sepelierunt ibi. praece. lib. cap. vlt. & 1. Paralipom. 10. Dauid autem non habebat aliquid, pro quo deberet speciale dolorem ostendere pro Saule, sicut viri labes, ideo solum ieiunauit vna die. Dixitque Dauid ad iuuenem, qui nunciabat ei. Audierat Dauid à iuuenem, quod ipse occidisset Saulem, & pro hoc volebat occidere eum: ideo rediit nunc ad quaerendum de morte Saulis, vt condemnaret iuuenem. Vnde es tu? lam nouerat Dauid originem iuuenis, quia ipse supra dixerat, Amalecites sum: quasi iit tamen nunc tantquam perturbatus, quia iam non recordabatur eorū, quae audierat pra amaritudine cordis. Qui respondit, filius hominis aduenit. Amalecites ego sum. Aduenit vocabantur inter Hebraeos illi, qui conuertebantur ad Iudaismum de Gentilitate: & dicuntur aduenae quasi ad aliud venientes, scilicet, quia relicta gentilitate ad ritum Iudaicum veniebant: pater autem huius iuuenis origine Amalecita erat, sed postea conuersus est ad Iudaismum, & forte iste iuuenis natus fuit patre existente Iudaeo: vnde iam melius vocabatur filius aduenae Amalecita quam Amalecita. Ra. Dauid Kimhi dixit, quod iste iuuenis non vocauit se Amalecitam, sed filium aduenae Amalecita: quia Dauid egerat stragem magnam in Amalecitis, qui succenderant Siceleg. praece. lib. capit. 30. Ideo timeret iste, quod Dauid eum haberet exortum, si diceret se Amalecitam, & iuberet illum occidi. Sed hoc non stat, quia iste confessus est coram Dauid se esse Amalecitam, vt patet. S. l. Amalecites sum. Item quia si hoc intendisset iuuenis, non vocasset se filium aduenae Amalecita, sed negasset originem suam dicens se filium alterius viri. Item quia si Dauid haberet exortum istum iuuenem, si diceret se Amalecitam, ita etiam haberet exortum eum si vocaret se filium Amalecita. Ideo dicendum quod iste iuuenis non fecit disse-

Aduenit qui dicitur.

Impugnatio. R. Dauid.

rentiam, quod vocaret se Amalecitam, vel filium aduenae Amalecita, quia ista duo idem sunt. Et ait ad eum Dauid. Hic increpat eum, quia occidit Saulem. Quare non timuisti mittere manum tuam, vt occideres Christum Domini? Idest debueras timere occidere eum, quia illicitum valde erat, quod aliquis occideret eum, praesertim cum esset rex. Vocatur autem Christus Domini idest vnctus à Deo in regem: sic patet praec. lib. cap. 9. scilicet: hac ipsa hora, quae nunc est, cras mittam ad te virum de terra Benjamin, idest Saulem, & vnget eum in ducem super populum meum Israel. & eo. li. c. 10. dicitur. Ecce vnxit te Dominus super hereditatem suam in principem. Dauid autem habebat in magnam reuerentiam, quod aliquis vnctus esset in regem à Deo, & ex hac causa putabat nimis illicitum esse, si quis mitteret manū suam in eum, praec. lib. c. 24. cum viri Dauid orabant eum, vt occideret Saulem, & ipse dixit: non extendam manum meam in Dominum meum, quia Christus Domini est. & eo. li. c. 26. dicitur: Quis extendet manum suam in Christum Domini, & innocens erit? q. d. nullus potest licite mittere manū in eum: & hoc solum quia Christus est: de quo late declaratum est eo. li. c. 24. Vocantque Dauid vnnum de pueris suis. Scilicet ad hoc, quod occideret illum iuuenem interfectorem Saulis. Ait, accedens irruens in eum. Idest accede ad eum, & occide ipsum. Qui percussit illum. Scilicet durissimè ex mandato Dauid. Et mortuus est. Scilicet ex vulnere inflicto.

An Dauid peccauerit occidendo iuuenem, qui dixit se occidisse Saulem. Questio XI.

VAERET aliquis, an peccauit Dauid iubendo occidi illum iuuenem. Aliquis respondet quod peccauit. Primo quia egit contra naturam. est enim inhumanum quod benefactoribus noceamus. Dauid tamen nocuit benefactori, quia ille iuuenis desiderauerat seruire ei, & ob hoc attulit ei Diadema Saulis, & Armillam, quae erant insignia regalia. Secundo peccauit, quia occidit eam, quem non poterat de iure. Aliquis dicit in contrarium, quod licuit Dauid occidere illum iuuenem, quia cullibet de regno Israel licitum erat pugnare pro rege suo, & occidere quemcumque volentem ei nocere: ideo quamquam iste iuuenis non occidisset Saulem, quia tamen ipse confessus fuit hoc, Dauid ipsum iuste occidit. Sed hoc non stat, quia non poterat Dauid ad vindicandam mortem Saulis quemquam occidere, vel vulnerare: nam vindicta non est permissa de iure, sed repulsio iniuriae: & hoc quando repellitur incontinenti, quia postea intercedente mora, non vocatur repulsio iniuriae, sed vindicta: ideo si in homine pro seipso illicita est vindicta, à fortiori erit illicita pro alterius iniuria. Respondendum est quod Dauid non peccauit occidendo istum iuuenem, quia de iure potuit: erat enim Dauid habens iurisdictionem, quia post mortem Saulis sciebat regnum ad se pertinere ex dispositione Dei: regnum autem continet iurisdictionem, ideo poterat ex officio suo punire delinquentes: sed iste iuuenis grauiter se peccasse confessus fuerat, ideo poterat eum iuste occidere. Sed aliquis dicit, quod Dauid non egit iustus, vt iudex, alioquin seruasset ordinem iuris, sed nihil seruauit, solum iubens occidi illum iuuenem, ideo non egit vt iudex, sed magis vt persona priuata in vindictam mortis Saulis. Respondendum est, quod Dauid egit hoc vt iudex. Et cum dicitur quod non seruauit ordinem iuris. Dicendum quod seruauit, quoniam istud delictum erat notum, & per confessionem

Prima ratio.

Secunda ratio.

Decisio que fit.

tionem spontaneam partis: ideo nullo alio precedente poterat sententia. Et si obijciatur, quod in notorijs requiritur citatio ad sententiam. Respondendum, quod in hoc non fuit necessaria, quia citatio in notorijs est ad hoc, quod delinquens veniat ad audiendum sententiam, sed iste iuuenis erat coram iudice, coram quo confessus est delictum, ideo non oportebat eum citari. Ad rationes in contrarium respondetur. Ad primam cum dicitur, quod David egit contra naturam, quia nocuit benefacienti. Dicendum quod nocere benefacienti peccatum est, si nulla causa subfit: si tamen aliquid subest propter quod ei nocere debeamus, non solum non est peccatum nocere ei, sed etiam est virtutis actus: sicut in iudice, cui quamquam aliqui benefecerint, & amici eius sint, si tamen deliquerint, debet eos punire, alioquin peccat. Sic fuit in David: nam ipse suscepit in gratiam insignia regalia, quae attulit ei ille iuuenis, & benefecisset ei, nisi confessus fuisset illud delictum: audito tamen eo non poterat David, nisi contra conscientiam donare vitam ei: occidit ergo ipsum, quamquam de hoc doleret. Alij potest dici, quod David non nocuit illi iuueni, quia nocere est alicui damnum, vel iniuriam inferre. David nocere non intulit damnum vel iniuriam illi, quia nemini agit iniuriam, qui vitur iure suo. David autem utebatur iure suo condemnando delinquentem cum esset iudex, ideo non nocuit illi iuueni. Ad secundam rationem, cum dicitur quod David non poterat de iure occidere istum. Dicendum quod est falsum, quia licet non posset occidere illum prosequendo iniuriam Saulis, vt persona priuata, poterat illum occidere vt iudex, & sic egit. Et ait ad eum David. Idest ad iuuenem. Hoc intelligitur antequam occideretur: est tamen in littera recapitulatio verborum, sicut saepe fit in scriptura. Sanguis tuus super caput tuum. Idest poena pro effusione sanguis tui solum fit super te. Est sensus quod quando aliquis iniuste occiditur, pro morte illius infligitur poena alicui, siue per Deum siue per homines: cum vero iuste occiditur, in ipso est poena solum, & nemo alius puniatur, quod autem aliquis puniatur pro morte alterius, est quod veniat sanguis illius super eum: & isto modo locutus est Christus Matth. 23. scilicet: Vt veniat sup vos omnis sanguis iustus, qui effusus est super terram, idest, vt veniat super vos poena pro omni sanguine iusto iniuste effuso. sic etiam Iudei dixerunt Matth. 27. Sanguis eius super nos, & super filios nostros, idest si aliqua poena debet venire pro effusione sanguinis huius, veniat super nos, & super filios nostros. Cum autem pro morte alicuius nulli alteri poena infligitur, sanguis illius venit super eum solum, siue super caput suum, & quia David iuste occiderat istum iuuenem, dixit quod sanguis illius veniret super caput eius. Os enim tuum iacuum est aduersum te. Idest, iuste te occido, quia tu confessus es contra te, ideo sanguis tuus solum veniet super caput tuum, & non super nos. Dicens, ego interfeci Christum Domini. Idest interfeci regem vnctum a Deo, pro quo tibi mors iuste inflicta est. Planxit autem. Hic ponitur planctus in speciali, scilicet verba, quae David expressit in carmine, & dicitur. Planxit autem David planctum huiusmodi. Idest protulit ista verba planctus, quae sequuntur. Super saul, & super Ionatham filium eius. Non solum fuit planctus iste pro saule, & Ionatha, sed etiam pro populo. Sic patet supra, scilicet, & planxerunt, & steterunt super saul, & Ionatham filium eius, & super populum Domini, & domum Israel. Dicitur tamen specialiter super saule, & Ionatham quia quamquam planctus pro omnibus fiat, tamen verba plan-

ctus magis dirigitur ad saule, & Ionatham, quam ad populum: & magis ad Ionatham, quam ad saule, quia David magis diligebat Ionatham, quam saule.

Quomodo David fecit istum planctum, an per artem oratoriam, vel spiritum propheticum. Questio. XII.

QVAERET aliquis, quomodo David fecit istum planctum. Respondendum est, quod David erat peritus in arte dicendi, quae est oratoris, & sciebat coponere Psalmos, & Hymnos. Habuerat namque per Dei infusionem spiritum propheticum in compositione Psalmorum: unde non solum quantum ad laudem Dei eloquenter dicere sciebat, sed etiam quantum ad secularia, habens in omnibus copiam, & ornatum dicendi cum pondere sententiarum: & ita fecit istum planctum pulchrum, qui lege metrica factus creditur: quamquam in sermone Latino non potuit plenas mensuras seruare metrorum: sicut fit in lamentationibus Ieremiae, quae vario metrorum pede procedit, vt ait Hieronymus in prologo galatensis: apud nos tamen nulla lex metrorum in eis est. Fecit quoque David alium planctum quamquam minoreni super Abner, de quo infra tertio. Et praecipit, vt docerent filios Iuda arcum. Idest, praecipit, vt erudirent filios Iuda in arte sagittaria. Dicit Rabanus, quod quia Philistini sagittarij sunt, & hac arte saulem interfecerunt: eandem artem vult Israelitis discere. Vel praecipit, vt reges Iuda docerent fortitudinem, scilicet vt fortes, & intenti essent in timore Domini, ne periret sicut saul. Sensus autem est quod cum David sciret saulem mortuum, vidit quod tota spes Israelitarum defendendi eos a Philistinis penderet in filiis Iuda, quia iam non manebat aliquis de stirpe regia in tribu Benjamin, qui posset liberare Israelitas de manu Philistinorum: ideo filij Iuda debebant erudiri in arte sagittaria, & omni exercitatione armorum, vt posset resistere Philistinis. In quibusdam libris nostris habetur. Praecipit, vt erudirent filios Iuda planctum. Sed corrupta littera est, quia in Hebraeo habetur arcus: ratio autem mutationis fuit, quia hic agebatur de planctu. Sicut scriptum est in libro iustorum. Idest in libro illo, qui sic vocatur scriptum est, quod filij Iuda deberent erudiri in arcu.

Liber iustorum quis dicatur. Questio. XIII.

QVAERET aliquis, quis est liber iustorum. Quidam dicunt, quod est liber regum: & vocatur liber iustorum, quia in eo scribuntur prophetae iusti, scilicet Nathanael, Samuel, & Gad. Sed hoc non stat, quia tunc idem liber allegaret seipsum, quod est absurdum. Alij dicunt quod liber iustorum est liber Genesim, eo quod ibi agitur de viris iustis, scilicet de Abraham, Isaac, & Iacob, & in eo ponitur de arte sagittaria, quod vultis scire: quia dicitur Gen. 48. quod Iacob abstulit agrum de manu Amorrej in gladio, & arcu suo. Sed etiam hoc non stat, quamquam illud teneat Ra. Sa. quia hic dicitur quod in libro iustorum scriptum est, quod praecipit David quod docerent filios Iuda arcum: & tamen non habetur hoc in Genesim. Dicendum igitur quod iste liber iustorum fuit quidam liber continens bella Israelitarum, & multa de his, quae habentur in sacra scriptura: & iste liber fuit propheticè scriptus, & nimiae auctoritatis: quod patet, quia alias sacra scriptura non allegaret eum, cum contineret irrefragabilem auctoritatem: allegatur tamen hic, & Iosue. 10. unde creditur liber

Responsio auctoris.

liber iste scriptus a Moysè, & quod propheticè praenunciavit in illo multis de principalibus euentibus futuris tempore Iudaeorum. unde ibi scriptum erat de statione solis tempore Iosue, quamquam nondum accidisset, de quo Iosue. 10. Erat quoque scriptum istud quod iussit David, scilicet, quod filij Iuda erudirentur in arcum, & multa alia, quae non allegarentur in scriptura, nisi fuissent scripta ab aliquo propheta viro magnae auctoritatis. Erant autem in isto lib. descripti euentus temporum obscure, ita vt non intelligerentur vt in plurimum quousque, acciderent, & tunc cognoscebatur, quod illud significaret scriptura. Sic enim est liber Apocalypsis apud nos, quae principalissimas mutationes futuras in Ecclesia vsque ad finem saeculi praenunciavit, sed ita obscurus est, vt multa non intelligantur, nisi postquam acciderint, nos voluerimus applicare scriptura ad illa facta. Iste autem liber iustorum non habetur nunc apud Iudeos, nec vnquam fuit post Christi passionem: quod accidit, quia forte cobuisset est cum alijs libris, quos combusserunt Caldæi, quando vastauerunt Ierosolymam: sic enim dicit Rabanus, & Glo. ordinaria, scilicet, librum iustorum nunquam reperiri asseuerant, sicut librum bellorum Domini, cuius in libro Numerorum metio fit, & carmina Salomonis, & disputatio eius de natura lignorum, herbarum, & iumentorum, volucrum, reptiliu, piscium. Et quod in libro verborum dierum dicitur: reliqua vero operum Salomonis primorum, & nouissimorum scripta sunt in libris Nathan prophetae, & Ahie Silonitis. In visione quoque Abdo videtis contra Hieroboam filium Nabac: & multa volumina huiusmodi, quae scriptura fuisse probat, sed non esse hodie constat. Alio modo dici potest, quod iste liber quamquam fuerit magnae auctoritatis, tamen Iudaei cum de suo Canone amputauerunt: eo quod forte haereticorum prauiitate corruptus erat: sic enim patet de libro iusti Henoch qui fuit valde magnae auctoritatis: unde allegatur in Epistola Iuda: dicit tamen Aug. 14. de Ciui. Dei. quod iste liber erat prius in Canone Iudaeorum, sed quia haeretici eum deprauauerant, Iudaei eum de libris authenticis expulerunt. Alij autem volunt quod liber iustorum non sit aliquis liber, sed dicunt quod accipitur iustorum neutraliter idest liber iurium: & est sensus quod David praecipit quod docerent filios Iuda arcum, sicut scriptum est in libro iustorum, idest ita praecipit obseruari quod erudirentur filij Iuda in arcu, sicut obseruari debent ea, quae scripta sunt in libro iustorum, idest in libro iuris: sed iste sensus est nimis alienus, ideo tenendum est id quod supra diximus. Et ait, considera Israel. Istud est principium planctus David, in quo primo inducit populum Israel ad dolendum pro occisis in bello, & est sensus. considera Israel pro ijs, qui mortui sunt. Idest considera, & dolo pro ijs, qui mortui sunt pro te. Rabanus, & Glo. ordina. dicunt: considera Israel, qui remansisti pro qua culpa interfecti sunt, & praecauit, ne & tu in eorum scelere pereris. Vel considera quam gloriosi fuerunt, qui pro tua libertate interfecti sunt. Vulnerati super excelsa tua. Idest vulnerati sunt filij tui super excelsa, idest super montes: nam in monte Gelboe fuit ista pugna: praeced. lib. c. vlt. In Hebraeo est ista littera decurtata, & dicitur. O pulchritudo Israel super excelsa tua occisus. Et istud est totum, quod continet littera nostra ab illo loco: considera Israel, vsque ad illum locum: quomodo ceciderunt. Littera tamen Hebraica est decurtata, & barbarata, ideo littera magis eam hic exposuit, quam translulit: nam quia dicitur in Hebraeo. O. quod est aduerbium vocatum & incitatum: dicit littera nostra, considera Israel, quia istud inducit attentionem, & excitationem: & quia ista excitatio erat ad aliquid;

Quid de libro iustorum factum sit.

Planctus David.

de quo agitur in proposito, scilicet de mortuis in bello. dixit littera nostra, considera Israel pro ijs, qui mortui sunt, & quia dicitur in Hebraeo: Pulchritudo Israel super excelsa tua occisus. dixit littera nostra: Inclyti Israel super montes tuos interfecti sunt, quia Inclyti sunt gloriosi, & isti vocantur pulchritudo. Unde si littera Hebraica non esset barbarata, quamquam esset decurtata, deberet dici. O pulchritudo Israel super excelsa tua occisa est, idest. O Israel attende, quia pulchritudo tua, idest viri excellentes occisi sunt super montes tuos. Inclyti Israel super montes tuos interfecti sunt. Idest Saul & Ionathas, qui erant Inclyti, occisi sunt super montes Gelboe: cum eis quoque alij viri Inclyti de Israel. Nam illi, qui fortes animo erant, manentes occisi sunt a Philistinis: q vero timidi: in primo belli strepitu fugerunt, & saluati sunt. Quomodo ceciderunt fortes. Potest legi admiratiue, scilicet, quomodo illi, qui erant fortes potuerunt cadere in bello. Dicit hoc pro saule, & Ionatha principaliter, qui erant fortissimi: nam dicitur infra, quod erant Aquilas velociores, & Leonibus fortiores. Vel potest legi per modum planctus, & doloris scilicet, o quomodo ceciderunt fortes, idest quanta calamitas fuit in morte fortium, & quantum nobis pro illis dolendum est. Nolite animari in Geth. Idest non annuncietis calamitatem istam, quae nobis euenit, in ciuitate Geth; quia ex hoc gaudebunt hostes nostri, & erit nobis fortior tribulatio. Nec annuncietis in compitis Ascalonis. Idest, etiam non annuncietis aduersitatem nostram in callibus vrbis Ascalonis, quia eodem modo gaudebunt hostes nostri. Sciendum autem quod hic tangit David duas Ciuitates Metropolitanas terrae Philistinorum: sunt enim in terra illa multae vrbes, sed solae quinque sunt praecipuae, quae vocantur vrbes provinciales, idest, capita provinciarum, scilicet Acharon, Gaza, Azotus, Geth, Ascalon: vt patet praeced. lib. cap. 6. Ista quinque habebant quinque reges, per quos diuiditur tota terra Philistinorum, vt patet Iosue 13. & isti vocantur aliquando Satrapae Philistinorum: praeced. lib. cap. 5. Ista quinque ciuitates obtulerunt quinque aureos annos, & mures quando reduxerunt arcam Domini in terram Israel. praeced. lib. cap. 6. Omnes habitatores harum quinque ciuitatum erant hostes Israelitarum, ideo nolebant David aduersitatem suam annunciarum in aliqua harum vrbium: dixit tamen solum de vrbe Geth, & de Ascalone, per quas intelligit reliquas. Est enim Geth Ciuitas, in qua dominabatur Achis Rex; qui suscepit David fugitiuum de terra Israel ad se venientem, & dederat ei Siceleg ad habitandum, praeced. lib. c. 27. Ascalon est alia de his quinque Ciuitatibus. Et dicitur in compitis Ascalonis, idest in concursu callium. Solent enim homines magis conuenire in concursu callium, quam in alijs locis, & ibi referunt temporum accidentia. In his compitis nolebat David enarrari aduersitatem Israel, quia sic nimis publicaretur. Ne forte letentur filia Philistinum. Idest non annuncientur ista in vrbibus Philistinorum, ne letentur de aduersitate nostra filiae eorum. Non solum autem filiae Philistinorum letarentur audiendo ista, sed etiam Philistini. Dixit tamen specialiter de filiabus propter duo. Primo quia mulieres maiora gaudia exterius ostendere solent pro his rebus, quam viri, & facere choreas, & cantilenas de his. Sic enim fuit quando praualentibus Israelitis contra Philistinos occubuit Goliath, nam cum ferretur caput eius in Ierusalem, foeminae egressae obviam Sauli ducebant choros, & caneant, dicentes: percussit saul mille, & David decem milia. praeced. lib. c. 18. Secundo dicitur de gaudio mulierum, quia ex annunciatione ista facta in terra Philistinorum, gaudium videbatur pertinere ad

David dixit, ne filiae Philistinorum letentur, & non nominavit filios propter duo.

re ad solas foeminas, eo quod nouiter perueniebat ad earum notitiam: viri autem inerat ad bellum, & ibi ista videntes letati fuerant, ita vt iam ex annunciationibus non videretur eis nouum euenire gaudium. Ne exultent filij mairunciforum. Ista est repetitio sententiae superioris ad modum carminum, & operum rhetoricorum, in quibus eadem sententia sepe per diuersa verba iteratur, & maximè conuenit hoc in operibus passionibus, quia ista exaggeratio sententiarum nimis potenter mouet animos. Vocantur autem filia incircunciforum filia Philisthinorum, quia Philisthini incircuncifii sunt.

Quare Dauid dixit, quod mors Saulis non reuelaretur in Geth: hoc enim notum erat omnibus Philisthinis. Questio. XIII.

QVAERET aliquis, quomodo Dauid dixit: nolite annunciare in Geth: quoniam iam ista annunciata erant in tota terra Philisthinorum, nec poterat istud celari Philisthinis, quia ipsimet fecerant istam stragem in Israelitas: potissimè quia ad magnificandam victoriam suam, fecerunt duci caput Saulis per totam terram Philisthinorum, posueruntque arma eius in templo Astaroth, corpus autem eius, & filiorum suorum suspendunt de muro Bethsan, præceden. li. c. vlti. & 7. Paral. 10. Respondendum est, quod Dauid sciebat impossibile esse celari Philisthinis, nec dicebat istud, vt iubens, vel consulens, sed solum loquebatur ex affectione, scilicet, nolite annunciare in Geth. O vtinam nunquam annunciaretur calamitas nostra in Geth, nec in alijs Philisthinorum urbibus, ne gauderent super malo Iudæorum. Vel dicta fuerit ista verba per modum hominis dolentis, & plangentis: nam huiusmodi solent petere ea, quæ sunt irrationabilia, & impossibilia.

Quomodo Dauid ausus est facere planctum pro Saule in terra Philisthinorum. Questio. XV.

QVAERET aliquis, quomodo Dauid ausus est facere planctum istum in terra Philisthinorum: nam ipse erat tunc in Siceleg, quando planxit, in quo videbatur præiudicare Philisthinis dupliciter. Primò quia ipse faciebat publicum planctum de eo, de quo tota terra Philisthinorum lætabatur: qui autem sic agit videtur hostis publicus. Secundò Dauid ostendebat fictionem suam: nam ipse inerat in bellum cum Philisthinis contra Israel, innuens, quod multa facturus esset contra Israelitas, præceden. lib. c. 28. cum autem nunc plangeret casum Israelitarum, videtur quod magis gauisus fuisset, si, vincentibus Israelitis, corruissent Philisthini. Item ostendebat se falsà dixisse regi Achis: nam toto tempore, quo fuit cum eo, dicebat quod agebat prædas, & cades in Israelitas, præceden. li. c. 27. Non stabat autem verisimile, quod quis in illos gauderet prædas, & strages exerceat, quos prostratos ab hostibus amarissimo luctu destet. Apparebat igitur in hoc fictio Dauid, quam hætenus tenuerat: ex quo suspectus esset Philisthinis, & nimis timere deberet, quod aliquid malum pateretur ab eis. Respondendum est, quod Dauid non ausus fuisset facere istum planctum præsentibus regibus Philisthinorum: nunc tamè egit propter duo. Primò quia nullus Philisthinus hoc videbat, cum ipse & viri sui soli manerent in vrbe Siceleg, quam Dauid sibi elegerat, vt posset facere quicquid vellet, ignorantibus Philisthinis. Secundò ausus est, quia quando Dauid fecit istum planctum, non-

F dum redierant Philisthini de bello: vnde non poterat occidere eum, quamquam istud nosset, cum ipse recessurus esset in terram Israel, sicut fecit seq. c. Ideo iam nec timuit, nec erubuit apparere contrarius Philisthinis, quia non erat manifestus amplius in terra eorum. Montes Gelboe. Hic conuertitur Dauid ad plangendum super montes Gelboe, quia in ipsis fuit bellum, in quo perierunt Israelita: & vocantur aliquando montes pluraliter, & aliquando vocatur mons Gelboe, vt patet supra in litera. Casu veni in montem Gelboe: & forte vocantur montes propter multas partes, & colles illius montis. Est autem mons Gelboe in forte Iudæ apud urbem Iezrael distans vno milliario, & duobus milliarijs ab hoc monte distat ciuitas Bethsan, quæ postea Nicopolis appellata est, in qua suspenduntur Philisthini corpora Saulis, & filiorum eius, vt patet in libro de Situ terræ sanctæ. Neque vos, neque pluuia veniant super vos. Videtur imprecari Dauid mala istis montibus, quia ibi corruerunt Israelita: maximum autem malum, quod potest alicui terræ euenire est sterilitas, & ista erit si nunquam in terra pluat, ideo petiuit Dauid quod ros, & pluuia non veniret super montem Gelboe. Nec sint agri primitiarum. Id est, nunquam ibi possint esse agri, de quibus colligantur primitiæ fructuum: vocantur autem primitiæ primi fructus, & isti offerebantur domino in terra Israel: orat autem Dauid, quod nunquam amplius sint ibi fructus, de quibus Deo proueniant primitiæ: vel vocatur primitiæ fructuum, id est fructus electi, & optimi: nam secundum modum loquendi Hebraicum, omnia illa, quæ meliora, & electa sunt primitiæ appellatur, & sic vocantur primitiæ de auro, & argento, purpura, & bisso, & pilis caprarum. Exo. 25. & 35. Et est sensus, non sint ibi agri primitiarum, id est non nascantur ibi fructus pulchri, qui vocantur primitiæ. Quia ibi abiectus est clypeus fortium. Id est in monte isto succubuerunt illi, qui fortes erant, non potentes se defendere. Et dicitur clypeus, & non ensis, vel lancea, quia clypeus pertinet ad arma defensiva: & fortes Israel ibi non solum non potuerunt præualere contra Philisthinos, sed etiam nequiuertit se ab eis defendere: nominatur autem clypeus propter Saulem, quia ipse excellens erant in pugna, quæ fit in clypeo, & hasta.

An peccauerit Dauid maledicendo montibus Gelboe. Questio. XVII.

QVAERET aliquis, an peccauit Dauid maledicendo montibus Gelboe. Aliquis respondebit, quod non: quia similiter fecit Christus de quadam Ficulnea, ad quam ipse iuit, vt colligeret inde ficus, in qua nihil reperijt, nisi folia & maledixit ei dicens: nunquam nascantur fructus ex te in æternum: & continuo arefacta est Ficulnea. Matth. 21. In contrarium videtur quod peccauerit, quia omnis creatura Dei bona est. Gen. 1. qui tamen maledixit bono, dicit bonum esse malum, vel vult bonum esse malum, & hoc peccatum est, & magna pena pro hoc infligitur: vt patet Isa. 5. Væ qui dicitis bonum malum, & malum bonum; ponentes lucem tenebras, & tenebras lucem: ergo Dauid peccauit maledicendo montibus. Respondendum est, quod maledicere est mala imprecari, siue per imprecationem illam efficaciter malum infligatur, siue solum per modum orationis, siue nullo modo. Primum est in maledictione Dei, quia cum Deus alicui maledicit: non solum malum dicit, sed etiam malum infligit, sicut fuit in Christo maledicente Ficulneam, quæ: mox arefacta est. Secundus, & tertius

Maledicere quid.

Nō licet homini maledicere alicui rei nulla esse causa.

Quando liceat maledicere alicui rei.

Responsio ad questionem.

Duplex causa quare Christus maledixit Ficulneæ.

tijs modus ad homines pertinent, quos maledicentes Deus interdum exaudit, infligendo quod imprecantur, & interdum exaudire non vult. Circa hoc est vna conclusio, quod non licet alicui homini maledicere vlli rei animate, vel inanimatæ, si nulla causa subest, quoniam maledicere de se actus malus est, & penam inducens, ideo nulli licet sine causa, sed peccabit mortaliter quicumque maledixerit alicui rei nõ subsistente causa; nisi hoc iocose dicat, vel ex læuitate quadam & assuetudine non habens animum maledicendi: & est istud malum in duobus: primò quia maledicendo actum malum exercemus, secundo quia sine causa alicui rei nocere desideramus. Secunda conclusio sit, quod quando causa subest ad maledicendum, non licet maledicere, nisi forte hoc in iure cautum sit, vel Deus aliquem ad hoc mouerit. De primo patet in excõmunicationibus, quoniam Ecclesia imprecatur maledictionem super eos, qui persistunt in contumacia nolentes obedire Ecclesiasticis præceptis: vnde prælati imprecantur super eos nomine totius Ecclesiæ maledictionem, sicut super ciuitates Sodomorum, & multa alia genera malorum. De secundo patet exemplum: vt si in aliqua terra præiudicatur alicui viro sancto, & Deus inciter illum ad maledicendum illi genti, vt aliquid in prænam eis eueniat, licet illi maledicere, & Deus illum exaudit. Sic enim legitur de aliquibus gentibus, qui vsque hodie patiuntur aliquam ignominiam, & damna propter maledictiones sanctorum virorum super eos. Si tamen aliquis suscipiat iniuriam ab aliquo viro, vel populo, non licet ei maledicere illi, nisi Deus eum ad hoc mouerit, alioquin mortaliter peccat vindictam quaerens contra Apostolum ad Ro. 12. Benedicite persequentibus vos, benedicite, & nolite maledicere. Et iterum ibidem: Non vosmetipsos defendentes, sed dantes locum iræ. Quia autem maledicere sit illicitum, etiam causa subeunte patet in Epistola Iudæ, qui nimis increpat maledicos, & subdit ibi, quod cum Michael Archangelus cum Diabolo disputans altercaretur de Moyse corpore, non est ausus iudicium inferre blasphemiam, sed dixit: Imperet tibi Dominus Satan: & tamen Michael habebat causam maledicendi Satan cum repugnaret ei contra voluntatem Dei. Nunc autem de Dauid dicendum est, quod non licebat ei maledicere montibus Gelboe. Primò, quia non habebat aliquam causam, nam montes nihil peccauerunt, vt maledicerentur: ipsi enim non fuerunt causa mortis Israelitarum, sed sceleta sua, & quia Deus voluit tradere eos in manus Philisthinorum. Secundò non licebat maledicere montibus, quia in hoc præiudicabar habitatoribus terræ illius, qui habebant agros in monte Gelboe, & sine culpa sua non erant puniendi. Dauid tamen non peccauit, quia non maledixit montibus: non enim habuit intentionem, quod sic eueniret montibus, vt ipse loquebatur, sed ex amaritudine cordis, & ad exprimendum dolorem ista dicebat: huiusmodi autem dolentes multa dicunt, quæ nolent euenire, sed dolor impellit ad loquendum. Cum autem arguitur de Christo, quod maledixerit Ficulneæ, & arefacta est. Dicendum quod non est simile, quia Christus Deus erat, & licebat ei quicquid vellet in creaturis suis. Aliter dici potest, quod non est simile, quia Christus maledixit Ficulneæ habens causam: Dauid autem nõ habebat aliquam causam maledicendi montibus. Causa autem ad maledicendum Ficulneæ duplex fuit. Prima ad signandum infructuositatem Pharisæorum: nam Christus utebatur parabolis in eis, quæ loquebatur, & similitudinibus quibusdam in eis, quæ faciebatur, sicut faciebatur Propheta: nam Isaias ambulauit nudus, & discalciatus tribus diebus per Ierusalem, ad fi-

A significandum captiuitatem trium annorum. Isa. 20. Ieremias quoque prophetans captiuitatem Iudæorum, & aliarum gentium posuit catenas ligneas in collo suo portans per urbem Ierusalem, Iere. 27. Ita Christus volens significare infructuositatem Pharisæorum iuit ad Ficulneam, quæ sola folia habebat, & maledixit ei, signans quomodo maledicendi essent Iudæi pro incredulitate. Causa secunda maledictionis Ficulneæ fuit ad erudiendum discipulos in fide: volebat enim Christus eos firmare in fide, & spe, vt confiderent peterent quicquid peterent, vt patet Matth. 21. cum videtur, quod discipuli admirati sunt, dicentes, quomodo continuo aruit? Quibus Christus ait: Amen dico vobis, si habueritis fidem, & non hæsiueritis, non solum de Ficulnea facietis, sed & si dixeritis huic monti, tolle, & iacta te in mare, fiet: Christus igitur istè maledixit, sed non Dauid. Sciendum autem, quod quamquam Dauid non habuit intentionem maledicendi montibus Gelboe, tamen quidam asserunt maledictionem fuisse completam. Vnde Rabanus, & Glossa ordinaria dicunt: montes Gelboe vberissimi ante maledictionem fuerunt: quos hætenus maledictioni subiectos fuerunt, nec vnquam plures ibi testantur. Historia quoque scholastica, & Andreas dicunt quosdam dicere prophetiam istam fuisse impletam tempore Eliæ. Alij dicunt: in cacumine montis Gelboe, nec ante, nec post pluisse: Dauid tamen hoc per maledictionem confirmauit. Sed non est verum, quia scimus homines esse, super quos in eodem monte pluit. Clypeus Saul quasi non esset vnctus oleo. Ista litera potest dupliciter legi. Vno modo continuando cum seq. s. sanguine interfectorum: & est sensus clypeus Saul abiectus fuit in monte Gelboe, tamen ille erat famosus, quia Saul habens illum occiderat multos viros fortes, de quorum sanguine, & adipibus erat ita impinguatus, quasi non esset vnctus oleo, id est non apparebat, quod vnctus fuisset oleo propter pinguedinem adipum, & sanguinem superfusum in alijs bellis, in quibus vicerat Saul: & iste sensus est secundum literam nostram, in qua incipit versus ibi: Sagitta Ionatha. Aliter potest exponi non continuando istud literæ sequenti, scilicet, Clypeus Saul tanquam non esset vnctus oleo, id est ita turpiter abiectus fuit in bello cum clypeis aliorum feruorum suorum, quasi non esset vnctus oleo, id est quasi non haberet aliquam excellentiam inter ceteros propter vnctionem olei: & iste sensus est secundum literam hebraicam, in qua incipit versus ibi: A sanguine interfectorum: & iste sensus est melior, quia litera nostra non est hic bene punctuata, quod forte accidit imperitia librariorum.

Clypeus Saulis quomodo dicitur vnctus oleo. Questio. XVII.

QVAERET aliquis, quomodo Clypeus Saulis dicitur vnctus oleo. Respondet R. Sa. quod confueuerant Iudæi ungere Clypeos oleo ad bellum, ut sic facilius eliderent ictus hostiles: nam oleum, & quæcumque pinguedo elabi res facit. Sed istud non conuenit, quia tunc non magis diceretur de Clypeo Saulis, quod erat vnctus oleo, quam de Clypeis aliorum Israelitarum: specialiter tamen dicitur de Clypeo Saulis tanquam nullus alius esset vnctus oleo. Item accipiendo sic vnctionem non conuenit literæ, quia intendit ista litera dicere, quod quamquam clypeus Saulis oleo vnctus esset, vtiliter abiectus est tanquam nihil profuerit ei vnctio, si tamen ungerentur clypei ad bellum, multi alij vncti essent, & non haberet in hoc aliquam excellentiam clypeus Saulis. Dicendum

R. Salomō impugnat.

endum igitur, quod ista vinctio clypei erat aliquid speciale, & nullus clypeus in toto Israel erat vinctus oleo, nisi clypeus Saulis, & istud erat ad significandum regiam excellentiam. Nam sicut ipse Saul factus est Rex per effusionem olei super caput, præced. li. c. 10. & nullus de populo sic ungebatur, ita clypeus suus vinctus est oleo isto, & nullus alius de toto populo, in quo notabatur magna excellentia: & quia ille ita turpiter abiectus est in bello, ac si nullam haberet excellentiam, plangit David quod abiectus est, quasi non esset vinctus oleo, id est quasi non haberet aliquam dignitatem. *A sanguine fortium.* Secundum literam nostram debet intelligi in præcedenti, scilicet, quod clypeus Saul erat ita intinctus sanguine interfectorum, quod non videbatur vinctus oleo: sed tunc non consonat, quod sequitur, scilicet, ab adipe fortium, id est quod erat impinguatus adipe virorum fortium interfectorum, quod non stat: quia quamquam contingat clypeos bellatorum aduerfariorum sanguine pollui, nunquam tamen contingit ipsorum adipibus impinguari: ideo non debet sic exponi, sed secundum punctuationem Hebraicam, quod incipiat hic versus: & continuabitur litera sic. *A sanguine interfectorum, & adipe fortium sagitta Ionathæ nunquam abiit retrorsum.* Et continetur hic laus Ionathæ, scilicet, Ionathas vigeat in arte sagittaria: unde quodcumque in bello sagittas iaciebat nunquam erant inanes, sed insigebantur in adipibus fortium, & nunquam redibant retrorsum, scilicet, arma non resistebant ei, sed transibat usque ad sanguinem, & adipes. Ionathas autem erat excellens in arte ista, quia semper ea utebatur, & diligebat nimis arcum, ut declaratum est præced. li. c. 18. *Et gladius Saul non est reuersus inanis.* Id est, quodcumque Saul utebatur gladio contra aliquem in bello, nunquam inaniter agebat: sed semper vulnerabat: Saul enim vigeat in arte gladiatoria, sicut Ionathas in arte sagittaria: & præcipue florebat Saul in arte pugnandi cum lancea, & clypeo: unde diligebat nimis lanceam, habebatque eam semper apud se, vel tenebat in manu, sive quiesceret, sive comederet, sive dormiret: ut patet præced. lib. c. 18. & 20. & 26. *Saul & Ionathas amabiles, & decori.* Id est, isti duo erant amabiles à toto populo, quia beneficiabant ei: Saul namque liberabat Israelitæ de manu Philistinorum. Ionathas etiam liberavit Israelitas in quodam bello durissimo: de quo præced. li. 14. In ceteris autem strenue se habebat. Vocantur decori, quia ambo erant pulchri aspectu, & corpore excellentes. De Saule maxime patet præced. lib. cap. 9. scilicet, quod non erat in toto Israel vir melior illo, sed ipse erat electus, & bonus, & ab humero & sursum eminebat super omnem populum. De Ionathâ autem simile credendum est: cum ipse esset primogenitus Saulis, & primogenitus est robur patris, ut patet Gen. 49. scilicet, Rubeni primogenitus meus, tu fortitudo mea & principium doloris mei. *In vita sua.* Id est, fuerunt amabiles, & decori in vita sua. *In morte quoque non sunt diuisi.* Id est, sicut in vita nunquam diuisi fuerunt, sed nimis se amabant; ita in morte non sunt diuisi, sed eadem die mortui sunt. Nam Ionathas, & duo fratres eius prius mortui sunt: deinde Saul hoc videns occidit se, præced. li. cap. vlti. *Aquilis velociore.* Id est Saul & Ionathas erant velociore aquilis ad persequendum hostes, & capiendum spolia. *Leonibus fortiore.* Scilicet, ad inuadendum, & destruendum hostes. Hic est Hyperbole, secundum quam ex modo loquendi aliquando transcendimus veritatem; & tamen verba accipiuntur in bono sensu ex communi intelligentia: nam manifestum est, quod Saul & Ionathas, nec erant aliquis velociore, nec leonibus fortiore, sed ad significandum magnam eorum prom-

ptitudinem ad bellum, dicuntur ista. Sic etiam seq. c. dicitur quod Asael fuit cursor velocissimus quasi vnus ex capreis, quæ morantur in montibus: & tamen non fuit ita velox, sicut caprea. Ista etiam figura est vsitata apud historiographos, & poetas: nam dicitur in Alexandreide.

Aurea femineus pertingit syluera clamor.

Id est, quod clamor foeminarum pertingebat vsq; ad sydera: sed falsum est. *Filig Israel super Saul flete.* Hic inducit mulieres Israel ad plangendum pro Saule, & Ionathâ, quia per mortem eorum multis bonis caruerunt, quæ prius habebant, ut subditur immediatè. *Qui vestiebat vos coccino.* Id est, panno rubro precioso: coccus enim significat vermem, de cuius sanguine purpura tingitur, & inde vocatur panni coccinei omnes habentes colorem illum rubrum preciosum: de hoc autem induebat Saul filias Israel, quia pugnando contra Philistinos, & alias gentes obtinebat pannos pulchros, & alia iocalia quibus vestiebat filias Israel. De hoc coccino patet Isa. 1. Si fuerint peccata vestra, ut coccinum, quasi nix dealbabitur: & si fuerint rubra, quasi vermiculus, sicut lana alba erunt. *In delicijs.* scilicet, vestium: deliciæ enim proprie signant delectationes in tactu, & gustu, hic tamen accipiuntur pro ornamentis, sic patet ex litera Hebraica, in qua ponitur nomen ornamenti: patet etiam quia infra dicitur, qui præbebat ornamenta aurea, & tamen in Hebræo idem nomen ponitur, ubi nos dicimus ornamenta, & ubi dicimus delicias. *Qui præbebat ornamenta aurea cultui vestro.* Id est ad vestitum vel exornationem vestram: quia Saul pugnans contra multas gentes, non solum inde vestes, sed etiam ornamenta aurea, & argentea, & varia suppellectilia offerebat. *Quomodo ceciderunt fortes in prælio.* Ista verba sæpe repetuntur ad modum cantilenarum: in quibus exordia repetuntur finito quolibet versu. Apud poetas quoque interdum iste modus est in quibusdam versibus, quos ipsi intercalares vocant, quorum conditio est, quod ponantur in principio sententiarum, & deinde finita sententia repetantur, & hoc sæpe fiat, ut ait Hebræus in Græcismo in cap. 1. de figuris, de hoc ponit vnum versum Virgilius in Bucolicis in Egloga quæ incipit. Quo te Meri pedes, scilicet.

Incipe menalios mecum mea tibia cantus.

Similem ponit versum Ouidius in libro Heroïdum in Epistola Deianiræ ad Herculem, quæ incipit.

Gratulor Etholiam tuius succedere nostris.

Et est versus.

Impia quid dubitas Deianira mori?

Similis versus ponitur in Theodoso, scilicet.

Cede dies celo, quia nescit cedere virgo.

Ionathas in excelsis tuis occisus est. Hic David specialiter plangit Ionatham, quia specialiter eum diligebat, ideo dicit. O Israel Ionathas occisus est in excelsis tuis, id est in montibus tuis, scilicet, super montem Gelboe. *Doleo super te frater mi Ionathâ.* Vocauit David Ionatham fratrem suum, quia diligebat eum sicut fratrem, sed adhuc magis diligebatur David à Ionathâ, quia diligebat eum sicut animam suam, & spoliabat se omnibus vestibus, dabatque illas David, quia conglutinata erat anima sua animæ David, præced. lib. cap. 18. *Decore nimis.* Id est, Ionathas erat nimis decorus, & ob hoc amabilis erat ab omnibus: in Hebræo dicitur. *Decore mihi.* Id est, tu eras decorus in conspectu meo. *Et amabilis super amorem mulierum.* Id est, ego te amabam intensissime, sicut est amor mulierum. In Chaldaeo habetur amabilis super amorem duarum mulierum, scilicet, Abigail, & Achinoem. q. d. ego nimis diligo duas uxores, quas habeo, sed magis te diligebam. Potest autem accipi amor mulierum actiue, & passiue.

Si

Si accipiatur passiuè, est sensus, quod ardentior erat amor David ad Ionatham, quam amor virorum ad mulieres, quamquam iste amor nimis intensus sit, & posuit David de isto amore, quia quamquam sit libidinofus, & parum durans; eo tamè tempore quo manet omni amore feruentior est. Accipiendo actiue est sensus, maior erat amor meus ad te, quam est amor mulierum ad eos, quos diligunt, scilicet, ad filios suos, quos maxime diligunt: & iste est sensus, quem litera nostra intendit. Quod patet, quia immediatè subditur, sicut mater vnicum amat filium, ita ego te diligebam. Posuit autem David de amore mulierum, quia amor parentum ad filios est maximus, & tamen in hoc maior est amor matris ad filios quam patris, ut probat Aristot. Ethic. lib. 8. *Sicut mater amat vnicum filium suum, ita ego te diligebam.* Id est amor meus ad te erat maximus, sicut est matris ad filios, & potissimè quædo vnicum filium habet, quia tunc totum amorem suum in illum colligit. Istud non habetur in Hebræo, sed forte fuit additum per modum expositionis in aliqua Glossa interlineari: & imperitia libratorum textui adiunctum est. *Quomodo ceciderunt robusti.* Istud verbum sæpe repetitur in hoc carmine ex consuetudine aliorum carminum: causa autem supra posita est. Robusti vocantur hic Saul & Ionathas, & aliqui alij inclyti viri de populo, qui cum eis mortui sunt. *Et perierunt arma bellica.* Id est, non potuerunt se defendere ab hostibus suis cum illis, vel perierunt, id est capta sunt, quia Philistini venerunt sequenti die post bellum, & spoliauerunt interfectos, præced. libro cap. vlti. & tunc Philistini acceperunt arma Saulis, & posuerunt ea in templo Astaroth, ut patet præalleg. cap. & primo Paralipo. 10.

C A P. II.

DAVID post hæc consuluit David Dominum, dicens: Num ascendam in vnam de ciuitatibus Iuda? Et ait Dominus ad eum: Ascende. Dixitque David: quod ascendam? Et respondit ei: In Hebron.

IN præcedentibus descripta est mors Regis prioris, hic consequenter subiungitur institutio successoris. Sciendum autem, quod Saul primus Rex Iudæorum habuit duos successores, vnum de iure, alium de facto: de iure quippe successit ei David, quia Deus vnixerat eum, ut regnaret post Saulem. præced. lib. c. 16. alius fuit successor de facto, scilicet, Isboseth filius Saulis, quem Abner princeps militia vnxit in regem. Et diuiditur in tres partes. Primò ponitur David vnctio. Secundo Isboseth in regem institutio. Tertio utriusque regni successio. Secunda ibi. *Abner autem.* Tertia ibi. *Egressusque est.*

An ordo historie continuus sit & immediatus.

Quæstio. 1.

QVÆRITVR circa primum, an ea, quæ habentur hic, habeant continuatum ordinem ad præcedentia, & an fuerint facta immediatè, uel magno tempore post. Ad primum dicendum, quod hic est ordo continuatus, quia hic agitur de regno David, & Isbo-

seth: isti tamen nunquam regnauerunt usq; ad mortem Saulis, de qua habetur præced. c. Ad secundum dicendum, quod istud, quod habetur hic factum fuit immediatè post præcedentia; & hoc tam quantum ad partem David: quàm ad partem Isboseth: nam David ascendit in Hebron, in qua regnauit, & hoc fuit immediatè post præcedentia. Sic patet in litera, scilicet: Post hæc David consuluit Dominum. Quantum ad Isboseth apparet, nã verisimile est, quod post mortem Saulis immediatè Abner, qui erat princeps exercitus, instituerat filium eius Isboseth in regem, ne populo manente sine rege, aliquis Tyrannus insurgere vellet, vel hostes haberent occasionem ad subiiciendum sibi facilliter totam terram Hebræorum, quia ubi non est rector, corruiet populus: immediatè ergo post præcedentia facta sunt quæ habentur in hoc. c. Sciendum autem quod in hoc cap. describuntur duo regna, scilicet, regnum David super tribum Iuda, & regnum Isboseth super reliquum Israel, scilicet, super vndecim tribus: principaliter tamen scriptura intendit enarrare regnum David. Regnum autem Isboseth non describit, nisi in quantum mentio eius necessaria erat ad plenè describendum gesta sub regno David: nam domus David bella egit cum viris Isboseth, ut patet hic. *Igitur post hæc consuluit David Dominum.* Id est postquam egit planctum pro Saule & Ionathâ, consuluit Dominum super statu suo. Istud autem fuit in Sicileg, & inde ascendit in terram Israel.

Quare David consuluit nunc Dominum, & per quem, & qualiter. Quæstio. 11.

QVÆRET aliquis quare David consuluit hic Dominum, & per quem, & qualiter. Respondendum, quod causa consultationis fuit, quia David nolebat in rebus magnis iudicio suo agere, sed Dei consilio, cum illud facilliter habere posset. motuum autem erat, quia David fugerat de terra Israel in terram Philistinorum timens incidere in manum Saulis, nunc autem quia mortuus erat Saul, volebat redire in terram Israel, & quia istud erat aliquid magnum, scilicet negotium de regnando, noluit sine Dei consilio quicquam agere, ut ab illo sciret, an deberet manere in terra Philistinorum, vel ire in terram Israel: & si eundem esset, ad quam ciuitatem ire deberet. Ad secundum respondendum, quod David consulebat dominum per Abiatar Sacerdotem. Iste enim confugerat ad David dum esset in Ceila. præced. lib. c. 23. Iste autem erat Sacerdos magnus habens secum Ephod: unde per illum poterat de quibuscumque dubijs consilere dominum David: & sic consuluit, quando erat in Ceila. præced. lib. c. 23. & iterum quando persequi volebat latrunculos Amalech. eo. li. c. 30. Ad tertium respondetur, quod modus consulendi dominum erat, quod Abiatar indueretur rationali, & Ephod, quæ erant ornamenta summi Sacerdotis, & præsentè David quærebat Sacerdos à domino de dubio David, & respondebatur ei: de quo magis dictum est præced. li. cap. 23. & 30. *Num ascendam in vnam de ciuitatibus Iuda?* id est, nunquid bonum est, quod recedam de terra Philistinorum vadens ad vnam de ciuitatibus Iuda? Videbatur enim David, quod rationale erat, & securum sibi redire iam in terram Israel: nam mortuus erat Saul, qui quærebat animam eius: noluit tamè aliquid sine Dei consilio agere, quia forte Deus aliud iudicabat expedire. Sciendum autem quod David solum dixit hic, an deberet ascendere in aliquam de ciuitatibus Iuda, id est fortis Iuda: quoniam de ciuitatibus terræ Israel, id est vndecim tribuum non putabat sibi

fibi esse securum: quia illi, qui erant de tribu Benjamin, vellent constituere aliquem filium Saulis in regem, ideo persequeretur Dauid, ne usurparet sibi regnum: quoniam viuentis Saule opinio de illo habebatur, quod regnaturus esset. De alijs autem tribubus credidit, quod fauere vellent tribui Benjamin, ideo quod aduersarentur ei, de sola autem tribu Iudae putauit, quod eum fideliter adiuuaret: ideo de illa solum quaesuit, an ascendere deberet ad aliquam de ciuitatibus Iudae. Sed obijciatur, quod Dauid non deberet considerare de viris tribus Iudae, quia ante hoc viuentis Saule non adiuuaret eum: quin potius Ziphai, qui erant de tribu Iudae adiuuabant Saulem ad inuestigandum Dauid, praeced. li. c. 27. & 26. Respondendum, quod Dauid poterat confidere, quod viri tribus Iudae adiuuarent eum: nec obstat, quod prius non adiuuerint, quia viuentis Saule non audebant, eo quod Saul erat potens nimis, & dominabatur pro libito suo toti Israel: nunc autem nullus adhuc Rex constitutus erat, ideo poterant viri de tribu Iudae adiuuare Dauid nullum timentes: si tamen adhuc aliqua suspitio erat, istam Dauid excluderet considerando dominum. Et ait Dominus ad eum. Scilicet, respondit sibi per Abiatar Sacerdotem. Ascende. Id est bonum est, quod ascendas in aliquam de urbibus Iudae. Dixitque Dauid, quod ascendam. Quamquam certissimus esset Dauid, quod ascendere deberet: tamen nesciebat ad quam urbem: nam in aliqua poterat prosperari, & in alia poterat habere viros suspectos, & infideles. Et respondit ei, in Hebron. Id est, dixit quod ascenderet in Hebron. Ista est ciuitas famosissima in sorte Iudae, & Metropolis, in qua primo regnauit Dauid: fuit autem data ista urbs in possessionem Caleb, ut patet Iosue. 10. & 15. postea vero fuit assignata in sortem Sacerdotum, & facta est ciuitas fugitiuorum, ut patet Iosue. 20. & 21. de hoc Rabanus, & Glossa ordinaria dicit: Hebron ciuitas in tribu Iudae, quae quondam vocabatur Arbe, id est quatuor, quia Abraham, Isaac, & Jacob ibi sepulti sunt, & magnus Adam: licet enim in loco Caluariae quidam esse suspicentur. Haec fuit olim Metropolis Philistinorum, & habitaculum gigantum: post ciuitas Sacerdotalis, & fugitiuorum. Distat autem a meridiana plaga ab Helya, id est Ierusalem miliaribus circiter. 22. ubi quercus Abraham, quae etiam terebinthus Mambre usque ad Constantini Regis Imperium monstrabatur, & Mausoleum eius in praesentiarum cernitur: cumque a nostris ibidem iam Ecclesia constituta sit, in circuitu a cunctis gentibus terebinti locus superpositione colitur, quia sub ea Abraham Angelos hospitio suscepit: hac septem annis ante quam Tanis ciuitas Aegypti condita est, de hac urbe multa in libro de situ terrae sanctae. Ascendit ergo Dauid. Scilicet in ciuitatem Hebron, iam securus de prospero euentu post Dei responsum. Et duxit uxores eius. Has duas solum habebat tunc, postea vero plures accepit in Hebron: de quo seq. c. & plures alias in Ierusalem, de quo infra quinto: & primo Paralipo. 3. Fit autem mentio hic solum de vxoribus Dauid, & non de filijs, quia nullum adhuc filium suscepit, sed postea genuit sex filios in Hebron seq. c. & postea alios in Ierusalem. 7. quinto. Achinoam Jezebelitis. Istud est nomen primae vxoris: & vocat Jezebelitis, id est de urbe Jezebel: est n. Jezebel ciuitas in sorte Iudae: Iosue. 15. & distat vno miliario a morte Gelboe, quo mortuus est Saul, ut patet in li. de situ terrae sanctae. Et Abigail vxor Nabab Carmelli. Ista erat secunda vxor Dauid: & vocatur vxor Nabal Carmelli, quia prius fuerat vxor Nabal habitantis in Carmello, quo mortuo accepit eam Dauid in vxorem, praeced. li. cap. 25. Achinoam non vocatur vxor alicuius, quia Dauid acceperat eam a virginitate sua. Sed & viros, qui erant cum eo duxit Dauid. Id est, non

Vbi Adam sepultus.

F solum Dauid ascendit, sed etiam omnes viri, qui erant cum illo in Siceleg: fuerunt autem cum Dauid toto tempore, quo fuit in terra Philistinorum sexcenti viri, quorum quadringenti conuenerunt ad eum cum esset in spelunca Odolan. praeced. lib. c. 22. Alij ducenti conuenerunt deinde: vnde quando introiuit Dauid in Ceilam sexcentos viros habebat, praeced. li. cap. 23. Isti fuerunt semper cum illo in terra Philistinorum: deinde autem conuenerunt ad Dauid Principes de alijs tribubus, & fuerunt cum eo in bello, quod egit contra latrunculos Amalec: ut patet primo Paralip. c. 12. isti etiam ascenderunt cum Dauid de Siceleg: scriptura tamen facit mentionem principaliter de illis sexcentis viris: nam & Dauid habuit curam speciale semper de illis, & habuit eos apud se familiariter: sic patet infra. 15. nam dicitur, quod praecedebant Dauid sexcenti viri, qui secuti fuerant eum de Geru. Singulos cum domo sua. Id est quilibet illorum habebat domum suam, id est familiam suam, scilicet vxorem, & filios in Siceleg: nam quando Dauid fugit in terram Philistinorum, duxit secum vxores suas, praeced. li. c. 27. Ita omnes viri, qui cum eo descenderunt, duxerunt secum vxores suas & filios, quia putabant se mansuros multo tempore in terra Philistinorum, scilicet quamdiu viueret Saul, vnde quando latrunculi Amalecitarum succederunt Siceleg: dicitur quod vnusquisque de viris Dauid mansus erat pro filijs, & filiabus suis, & vxoribus, praeced. li. c. 30. Et manserunt in oppidis Hebron. Id est Dauid cum domo sua mansit in vrbe Hebron: viri autem sui habitauerunt in vrribus, & viculis apud Hebron.

An Dauid liceret habitare in Hebron. Questio 111.

QVAERET aliquis, quomodo Dauid potuit licite habitare in Hebron, quia videbatur prauidicare Sacerdotibus, fuerat namque Hebron tradita Sacerdotibus in sortem ad habitandum. Iosue. 21. Dauid autem non erat de Sacerdotibus: ideo prauidicabat eis si habitaret in vrbe, patet hoc de Caleb: nam ipsi tradita fuit prius Hebron iussu Dei: Iosue. 14. quia tamen postea in diuisione urbium Sacerdotalium assignata fuit eis Hebron, cessant possidere eam Caleb, & habuit solum agros illius, & rura: Iosue. 21. A fortiori ergo Dauid, cui nullum ius habebat in vrbe Hebron, non poterat habitare ibi. Respondendum, quod Dauid habitauit in Hebron sex annis, & dimidio, ut patet infra in littera: & infra quinto: nec peccauit in hoc, nec prauidicauit Sacerdotibus: nam non erat peccatum, quod aliquis de laicis habitaret in Hebron, cum non esset locus Sacer. Quod apparet, quia erat vrbs fugitiuorum; ad quam occisores fugientes manebant usque ad mortem summi Sacerdotis: Iosue. 20. Isti tamen laici erant: solum autem prauidicaretur Sacerdotibus, si aliquis vellet usurpare titulum vrbis, & excluderet eos a possessione: sic autem erat de Caleb, qui erat Dominus vrbis Hebron, & quia duo non possunt esse Domini in solidum eiusdem rei, cum daretur ciuitas Sacerdotibus, oportebat, quod Caleb desineret possidere Hebron: & coepit tunc esse Dominus agrorum solum, & viculorum vrbis Hebron. Dauid autem non accipiebat Hebron in titulum, nec habitabat in ea iure suo, sed ex permissione Sacerdotum, ideo nullo modo prauidicabatur illis in hoc. Veneruntque viri Iudae. Scilicet, postquam Dauid venit de Siceleg in Hebron congregati sunt viri de tribu Iudae, ut acciperent sibi Dauid in Dominum. Et vnixerunt ibi Dauid. Fundendo oleum super caput eius, quia sic consecrabantur reges, & accipiebant titulum regni. Ut regnaret super domum Iudae. Id est, solum vn-

xerunt

xerunt eum tunc in regem super tribum Iudae, quia aliae tribus non conuenerunt ad hanc vnctionem, nec conferunt habere eum regem.

Quare viri Iudae acceperunt Dauid in regem. Questio 1111.

QVAERET aliquis, quid mouit viros de tribu Iudae ad accipiendum Dauid in regem, & an peccauerunt in hoc. Ad primum dicendum, quod viri Iudae moti sunt ad accipiendum Dauid in regem propter duo. Primum ex affectione, quia cum esset de tribu sua, essetque vir bonus regno dignus, magis volebant eum sibi praesse, quam virum alterius tribus. Secundum motiuum, & principale erat, ut impleret voluntatem Dei: praedixerat enim Samuel Propheta regnum esse sciendum de domo Saulis, & transferendum in Dauid, praeced. lib. c. 15. vnde & ipse Samuel iam vnixerat Dauid in regem. c. lib. c. 16. Viri igitur Iudae hoc scientes pro parte sua voluerunt implere voluntatem Dei vnctes Dauid in regem: moti fuerunt autem ipsi ex seipsis, Dauid ignorante, quia Deus mouebat eos ad hoc faciendum: ideo manente eo in Hebron, omnes congregati sunt, & vnixerunt eum. Ad secundum dicendum, quod viri Iudae non peccauerunt accipiendo Dauid in regem: nam si ipsi habuissent aliquem dominum, ad quem de iure pertineret regnum Israel, & in prauidicium illius viri Iudae vellent accipere alium regem, peccarent. Tunc tamen non erat aliquis, ad quem de iure pertineret regnum Israel, ideo poterant viri Iudae accipere sibi regem. Hoc autem patet ex duobus. Primum quia apud Israelitas nondum erat cantum ius accipiendi regnum per successionem: primus quippe rex Saul fuerat per electionem assumptus, cui nullus adhuc successerat de progenie sua, ideo in potestate Israelitarum erat eligere sibi quemcumque principatum vellent, vnde filij Iudae pro parte sua volebant eligere Dauid, & poterant etiam, si Deus hoc non iussisset, quia non prauidicabatur iuri alicuius de filijs Saulis, eo quod nullum ius causatum fuerat adhuc in eis. Secundum hoc patet ex dispositione Dei, quia Deus reprobauerat Saulem, & elegerat Dauid: ideo non peccabant accipientes eum in regem: sed magis merebantur.

Non peccauerunt viri Iudae accipiendo Dauid in regem.

Quare Iudae vnxit Dauid. Questio V.

QVAERETVR ulterius, quare viri Iudae vnixerunt nunc Dauid in regem, quia iam vnctus erat a Samuele, praeced. lib. ca. 16. Respondendum est quod de Dauid fuit factum, sicut de Saule: Saul quippe primo vnctus fuit in regem a Samuele in secreto, deinde fuit vnctus a toto populo in publico, praeced. lib. cap. 10. ita Dauid hic. Causa autem iterationis fuit, quia vnctio prima facta per Samuelem fuit occulta, & quamquam per illam fuit sibi traditum ius regnandi aliquando, tamen non fuit actualiter sibi traditum aliquod ius: nunc autem volebant viri Iudae tradere Dauid exercitum iurisdictionis regnatuariae, ideo de nouo vnixerunt eum. Secunda causa fuit, quia prima vnctio Dauid non fuit specialiter super aliquam tribum Israel, sed magis super totum Israel, sicut Saul rex erat. Nunc autem viri Iudae non constitutebant eum regem super totum Israel, sed solum super vnam tribum, ideo vnixerunt eum specialiter sibi in regem.

Alph. Tost. in Secundum Regum.

An Dauid vnctus fuerit oleo sancto, an communi. Questio VI.

QVAERETVR ulterius, an Dauid fuerit hic vnctus oleo sancto, vel communi: est enim oleum sanctum factum ex diuersis speciebus in certo pondere, de cuius compositione habetur Exod. 30. Nulli autem homini licebat facere talem compositionem olei sub poena mortis, sed solum fiebat in sanctuario a Sacerdotibus: & de hoc oleo vngebantur summi Sacerdotes, & vestes eorum, & vasa templi: de quo Exo. 30. & 31. Reges quoque inter Hebraeos vngebantur hoc oleo: sic patet de Salomone, seq. lib. ca. 1. cum dicitur: Sumpsitque Sadoc Sacerdos cornu olei de tabernaculo, & vnxit Salomonem: oleum tamen quod erat in tabernaculo sanctum erat, alioquin non iussisset Sacerdos pro illo ad sanctuarium, quia oleum commune in quacumque domo reperiret. Sciendum tamen est, quod reges interdum oleo communi, & interdum oleo sancto vngebantur, ut declaratum est praeced. lib. cap. 10. Dauid quoque prima vice, quia vnctus est a Samuele non fuit vnctus oleo sancto, ut declaratum est praeced. lib. cap. 16. Nunc autem dubium est, an oleo sancto, vel communi vnctus fuerit: nam forte dici poterit, quod de loco sanctuarij iuri Iudae tulerint oleum, quo vnixerunt Dauid. Si autem uelimus dicere contrarium, satis est facile, cum locus sanctuarij non esset nunc in sorte Iudae, sed in sorte Benjamin, scilicet in vrbe Gabaon: nam post destructam urbem Nobe translatus est sanctuarium in Gabaon: est autem Gabaon in sorte Benjamin: ut patet Iosue 18. Sed adhuc dici posset, quod Sacerdotes, & Prophetae qui erant cum Dauid scientes componere oleum sanctum confecerunt illud, & de eo vnctus est Dauid. Si autem obijcias quod peccarent facientes talem vnctionem, dicendum quod non peccabant, quia Deus uolebat quod reges ungerentur isto oleo in coronatione sua sicut Sacerdotes, postea tamen non poterant uti illo ad delectationem unguendo carnem suam, quia tunc inciderent in poenam legis, Exod. 30.

Oleum sanctum quod erat.

Reges aliquando vngebantur oleo sancto aliquando communi.

Per quem fuit hic Dauid vnctus, an per laicos, vel per Sacerdotes. Questio VII.

QVAERETVR ulterius, per quem fuit Dauid hic vnctus. Aliquis respondebit quod iuri de tribu Iudae vnixerunt eum: nam dicitur hic: uenerunt iuri Iudae & vnixerunt sibi Dauid, ut regnaret: sic etiam fuit quando vnctus est in regem super Israel: nam dicitur quod senes Israel vnixerunt Dauid in regem super omnem Israel, infra quinto capitulo. Sed dicendum est, quod Dauid non fuit vnctus a uiris tribus suae: sed Sacerdotes & Prophetae fuderunt oleum super caput eius, & fecerunt omnes caeremonias vnctionis. Ratio huius est, quia vnctio regum erat aliquid sacrum sicut vnctio Sacerdotum: ideo per sacros ministros fieri debebat: huiusmodi sunt Sacerdotes & Prophetae. Sic etiam patet in vnctione Salomonis in regem, nam non vnxit populus eum, sed Sacerdos magnus & Propheta: sic patet sequenti libro capit. 1. scilicet. Dixitque rex Dauid: Vocate mihi Sadoc Sacerdotem, & Nathan Prophetam, dixitque ad eos: imponite Salomonem filium meum super mulam meam, & ducite eum in Gion, & un-

B ibi

ibi eum Sadoc Sacerdos, & Propheta Nathan. Sed tunc aliquis dicit, quod non habebat David secum Sacerdotes, aut Prophetas, qui vngerent eum, quia Sacerdotes erant in loco sanctuarij: sanctuarium autem tunc erat in Gabaon, quae est ciuitas fortis Benjamin: Iosue 18. Ideo non posset eos habere in tribu Iuda. Respondendum quod David habebat secum Sacerdotes, & Prophetas qui eum possent vngere, erat namq; cum illo Propheta Gad, qui reuelauit ei dum esset in terra Moab, quod deberet redire in terram Iuda: praecedent. lib. capitu. 22. Creditur quoque cum eo fuisse tunc Propheta Nathan, qui fuit semper familiaris illi: de Sacerdotibus autem apparet, quod essent ibi: nam erat ibi Abiathar summus Sacerdos, qui fuit omni tempore cum David sicut dixit Salomon ad eum sequent. lib. c. 1. Es quidem vir mortis, sed hodie te non interficiam, quia portasti arcam Domini coram David patre meo: & sustinisti laborem in omnibus, in quibus sustinuit pater meus. Erant quoque multi Sacerdotes in Hebron: nam Hebron erat Sacerdotu, vt patet Iosue 21. ideo quamquam aliqui illorum iussent ad sanctuarium, nunquam ibant omnes simul, & sic poterant isti tam Sacerdotes quam Prophetas vngere David. Cum autem dicitur qd viri Iuda vixerunt David, non est intelligendam, qd ipsi fuderint oleum super caput eius, & fecerint alias caeremonias vnctionis, quia has fecerunt Sacerdotes, sed dicuntur vnxisse eum viri Iuda, quia ex eorum auctoritate & mandato Sacerdotes, & Prophetas vixerunt eu. Sic enim fuit in Salomone: nam David iussit eum vngi, & alia non vnxisent eum Sacerdotes: ipse tamen non vnxit eum, sed Sadoc Sacerdos seq. lib. cap. 1. eodem modo intelligitur de senibus Israel quod vixerunt David super totum Israel, idest, quod mandato illorum Sacerdotes vixerunt eum: dicuntur tamen ipsi vnxisse, quia ille aliquid agere dicitur cuius nomine illud fit.

Quis fecit ceremonias vnctionis. Quaes. VII.

QVAERETVR vterius, cum Sacerdotes, & Prophetas vngerent David, qui istorum exercebant ceremonias fundendi oleum & alia, quae fiunt in regis vnctione. Respondendum est quod vnctio regum erat aliquid sacrum, ideo fiebat per sacros ministros, cuiusmodi sunt Sacerdotes, & Prophetas: istud tamen magis pertinet ad Sacerdotes quam ad Prophetas, quia Prophetas pertinebant ad Deum specialiter solum in quantum reuelabat eis aliqua occulta, quae alijs non reuelabat: non tamen habebant aliquam ministracionem circa Deum in sacrificijs, vel alijs caeremonijs, quia vt communiter Prophetas erant de genere laicorum, & non Sacerdotum, ad laicos autem non pertinet aliqua ministratio Dei. Sacerdotes vero pertinent ad Deum specialiter in quantum sunt ministri omnium, quae pertinent ad cultum Dei: vnctio autem regu erat quaedam caeremonia sacra: ideo pertinebat illa ad Sacerdotes, & non ad Prophetas. Patet hoc in vnctione Salomonis, quia quamquam David iussit, qd Sadoc Sacerdos, & Nathan Propheta vngerent Salomonem: tamen Sadoc Sacerdos fudit oleum, & non Nathan, seq. lib. c. 1. scilicet. Sumpsitq; Sadoc Sacerdos cornu olei de tabernaculo, & vnxit Salomonem. Sic etiam patet in vnctione regis Ioas: nam Ioias summus Sacerdos fudit oleum super caput regis, & Sacerdotes filij sui subseruiebant ei in hoc, vt patet 2. Paralipom. 23. scilicet, Vnxitq; eum Ioias Pontifex & filij eius. Prophetas autem dicuntur vngere reges, non quidem quod ipsi facerent ceremonias vnctionis: sed quia assistebant Sacerdotibus vn-

Vnctio regum pertinebat ad Sacerdotes, & Prophetas magis tamen ad Sacerdotes.

gentibus auctoritatem conferendo ex parte Dei, & propter hoc dixit David, quod Nathan Propheta, & Sadoc Sacerdos vngerent Salomonem, non quod Nathan faceret aliquam caeremoniam vnctionis, sed quod auctoritatem praestaret assistendo. Sed aliquis obijciat qd Prophetas vngebant reges potius quam Sacerdotes, nam Samuel vnxit Saulem praeced. lib. c. 10. idem quoque vnxit David. eo. lib. ca. 16. Elias quoque Propheta vnxit in regem Azael super Damascum: sequ. lib. c. 9. quidam quoq; de filijs Prophetarum vnxit in regem Iehu super Israel, infra 4. lib. c. 9. Respondendum qd vnctio regum non pertinebat directe ad Prophetas, sed ad Sacerdotes, cum esset quoddam ministerium, quia tamen interdum occultum erat que Deus vellet vngere in regem: & istud non reuelabat nisi Prophetis, mittebantur Prophetas ad vngendum regem: qd tamen notum esset quis erat vngendus in regem, non vngebatur per Prophetas, sed per Sacerdotes. Sic enim fuit in Salomone, de quo constabat, qd vngendus erat, ideo vnxit eum Sadoc Sacerdos, & non Nathan Propheta seq. lib. cap. 1. de Ioas quoq; constabat eodem modo qd vngendus esset, ideo summus Sacerdos vnxit eum, & non Propheta. 2. Paralip. 23. Vnctio autem Saulis, David, Azael, Iehu, de quibus obijciatur, erat occulta, quia nesciebatur an isti vngendi essent in reges: ideo mittebantur Prophetas, & non Sacerdotes ad vngendum eos. Nunc autem de David constabat, qd vngendus esset, cum viri Iuda vellet eu sibi in regem: ideo per Sacerdotes vngi debebat. Vnde dicitur vbi Abiathar summus Sacerdos, qui tunc cu eo erat, vnxit illu. Sicut queras, quae caeremonie obleruabantur in coronatione, & vnctione regum, declaratum est praeced. lib. cap. 10. Et nuntiatum est David. Hic ostendit David affectionem suam bonam erga domum Saulis, quamquam fuisset hostis eius: quod partim apparuit, eo qd fecit magnum planctum, & ieiunauit audita morte Saulis, occiditq; illum iuuenem, qui confessus fuerat se occidisse Saulem praeced. c. Nunc autem ostendit affectionem suam mittens ad referendum gratias viris Iabes de bono, qd fecerunt erga Saule, & promisit se pro hoc redditurum vicem tanquam sibi met hoc beneficiu collatum foret. Quod viri Iabes Galaad sepelissent Saule. Hoc nuntiatum fuit David postquam fuit in Hebron: quod patet, quia ipse misit ad dicendum viris Iabes, qd vnctus erat in regem super domum Iuda: & tamen istud fuit postquam David venit in Hebron. Vocatur autem Iabes Galaad, quia ista ciuitas Iabes erat in terra Galaad. Misit ergo David nuncios ad viros Iabes Galaad, scilicet ad agendum gratias eis pro beneficio impenso in Saulem: erant autem viri Iabes de tribu Gad habitantes vltra Iordanem in terra duarum tribuum & dimidiae: vnde David non vngebatur nunc in regem super illos. Dixitque ad eos, benedicti vos a Domino, idest Deus benedicat vobis conferendo bona multa pro bono, quod egistis. Qui fecistis misericordiam hanc cum Domino vestro saule, idest, tulistis cadaver illius de terra Philistinorum de muro urbis Bethsan, & cadavera filiorum eius: erat autem ista magna misericordia tam ex parte uiuorum Iabes, quam ex parte Saulis: ex parte illorum pater, quia exposuerunt se ad mortem introeundo in terram Philistinorum, ut inde educerent cadavera Saulis, & filiorum eius: ex parte quoq; Saulis fuit magna misericordia, quia erat magnum uituperiu, qd cadaver eius & filioru suoru corpora suspensa essent in terra hostili, nunquam habitura sepulturam; isti autem tulerunt ea, & honorifice sepelierunt, & ieiunauerunt septem diebus: praecedent. lib. capitulo ultimo. Et sepelists eum, idest, non solum duxistis eum de terra hostili, sed etiam honorifice sepelists. Sciendum quod viri Iabes non solum fecerunt

Gratias egit David viris Iabes Galaad pro misericordia qd fecerat cum Saule inimico suo.

fecerunt misericordiam cum Saule, sed etiam cu filijs eius: quia corpora illorum tulerunt de muro Bethsan, & sepelierunt. David tamen solum dixit de misericordia facta in Saulem, eo quod bona facta filijs censentur facta patri suo, quia filius est pars patris, vt patet. 5. & 8. Ethic. praecipue autem, quia viri Iabes tulerunt corpora filiorum Saulis de terra Philistinorum propter honorem Saulis, & quia erant simul cum corpore Saulis, & forte si non fuisset ibi corpus Saulis, sed sola cadavera filiorum eius, viri Iabes non iussent illuc, vnde totum beneficium istud Sauli collatum est, & recte David de illo solo fecit mentionem.

Quare David misit nuncios ad viros Galaad agendo gratias eis, quod sepelissent Saulem. Quaes. IX.

QVAERET aliquis, quare David misit nuncios ad viros Iabes gratias agendo eis pro bono quod egerant Sauli. Respondendum, quod David voluit se ostendere innocentem in morte Saulis, & quod illa non placuisset ei: nam dum viueret Saul erat hostis David quarens eum ad mortem, propter quod aliqui de populo putabant, quod David desideraret mortem Saulis, vel procuraret quantum posset, aut saltem laetaretur in ea, quando eueniret, quod esset in eo quaedam macula ad regnandu, ideo voluit se David quantum potuit immunem ostendere ab hoc crimine. Et primo dum Saul viueret; nam bis incidit Saul in manus David, & potuisset eum occidere, sed noluit praeced. lib. cap. 24. & 36. nunc quoque in morte eius ostendit innocentiam suam, nimis dolens, & plangens pro eo. praeced. c. Et vt magis hoc pateret, misit nuncios ad viros Iabes referendo gratias pro honore impenso Sauli tanquam sibi impensus foret, vt per hoc totus Israel, & illi qui restiterant de stirpe Saulis cognoscentes affectionem David erga Saulem, magis placarentur ei. Sic enim fecit, quando occisus fuit Abner, quia ne aliqui putarent eum occisum de consilio David, planxit eum nimis, & sequebatur feretrum illius: ieiunauitque die illa, seq. c. Et dicitur ibi, quod omnis populus audiuit, & placuerunt eis cuncta, quae fecit Rex: & cognouit omnis Israel in die illa, qd non adu fuisset a rege, qd occideretur Abner. Et nunc retribuere quidem vobis Dominus. Idest non putetis, quod bonum opus vestrum manebit irremuneratum: nam Dominus vobis retribuere, qui pro singulis bonis retribuit, quae sunt causa eius. Misericordiam, & veritatem. Misericordia retribuitur alicui, quando praeter merita sua aliquid ei confertur ex mera gratia: veritas autem retribuitur, quando iuxta merita alicuius recompensatur ei. Ita duo dicebat David retribuenda esse viris Iabes: nam licet Deus non teneatur nobis ad aliquid, quamquam eum colamus, est tamen iustum, idest condecens, vt aliquid nobis boni tribuat, si eum coluerimus, & quia viri Iabes fecerant magnum bonum, pro quo iustum erat, quod Deus eis aliquid conferreret: quando istud ageret, retribuere eis veritatem, & quia Deus liberalissimus est, & confert semper hoc bonum supra merita sua, agit hoc ex misericordia: & quia non solum Deus benefactorus erat viris Iabes secundum quantitatem meriti, sed supra illud, diceretur eis retribuere misericordiam. Sed ego reddam gratiam. Idest, etiam ego retribuam vobis pro hoc bono quod fecistis. Eo quod fecistis verbum istud. Idest, rem ista: verbum enim accipitur pro re. sic patet praeced. cap. scilicet, quod est verbum quod factum est in castris: idest, quid accidit in castris? confortentur manus vestrae. Hic inducit David viros Iabes ad repugnandum Philistinis: perdiderant enim Israelita regem: ex quo David credebatur, quod Alph. Toit. in Secundum Regum.

deficerent animo, & succumberent hostibus: ideo dixit, confortentur manus vestrae, scilicet ad resistendum hostibus, & pugnandum, sicut si Saul Rex vester viueret. Et estote viri fortitudinis. Idest, ostendentes fortitudinem in vobis, vt sicut fuistis fortes educendo Dominum vestrum de terra hostili, ita sitis fortes ad resistendum hostibus, quamquam Saul mortuus sit. Hortabatur autem David viros Iabes ad fortitudinem, quia isti erant de viris fortissimis totius Israel, sic enim praedixit de eis Iacob in benedictione filiorum suorum. Gen. 49. f. Gad accinctus praerabitur ante eum, & ipse accingetur retrorsum. Moytes quoq; laudauit nimis tribum Gad de fortitudine Deute. 33. f. Benedictus in latitudine Gad, quasi leo requieuit cepitq; brachiu, & verticem, idest, ex vno ictu gladij amputauit caput, & brachium: viri autem Iabes erant de tribu Gad. Licet enim mortuus sit Dominus vester Saul. Dicit hoc David ad confortandum viros Iabes, quia cum iam non haberent regem, deficerent animo, & non resisterent hostibus, ideo dixit, qd propter mortem Saulis non costerentur animo, quia ipse defenderet eos, sicut defendebat Saul. Et ame vnxit domus Iuda in regem sibi. Idest, iam sum vnctus in regem a domo Iuda, ideo non putetis vos esse sine rege, quia quamquam ego non sum Rex vester tamen pugnabo contra hostes vestros, velut si essem Rex vester. Abner autem. Hic ponitur secundum huius. c. f. Isboeth in regem institutio, quae fuit quasi eodem tempore cum vnctione David. Sciendum autem qd mortuo Saule, dispersus fuit totus exercitus. Abner tamen princeps militiae Saulis, qui relictus fuerat de bello, congregauit exercitum, & accepit Isboeth filium Saulis: vnxitq; eum in regem, & dicitur. Abner autem filius Ner. Iste erat patruelis Saulis. f. filius fratris patris Saulis, ambo enim erant filij duorum fratrum, praeced. lib. c. 4. Princeps exercitus Saul. Hunc Abner accepit Saul in principem militiae: a principio regni sui. praeced. lib. c. 14. & fuit semper princeps, quantum vixit Saul: mortuo quoque illo fuit princeps exercitus Isboeth. Tulit Isboeth filium Saul. Iste solus relictus fuerat de filijs Saulis, tres enim mortui fuerant in bello cum Saule. praeced. lib. cap. vlti. Iste autem non iuit ad bellum, quia forte ineptus erat ad illud, non quidem ex aetate, quia 40. annorum erat nunc cum factus est Rex, vt patet in litera, sed ex pusillanimitate, quod satis apparet, quia toto tempore, quo regnauit, nihil digni rege egit. Et circuduxit eum per castra. Idest duxit Abner Isboeth p castra ad hoc, qd faceret eu regem.

Viri Iabes fortissimi erant totius Israel.

Quomodo Abner duxit Isboeth per castra, cum essent dispersa. Quaes. X.

QVAERET aliquis, quomodo Abner potuit ducere Isboeth per castra, quia iam dispersa fuerant castra Saulis. prius. n. quam ipse moreretur, Israelita fugerant. praeced. lib. c. vlti. Andreas respondet, quod vocantur hic castra aliqua loca, ad quae conuenerunt Israelita, vt habitarent simul, quia iam non audebant habitare dispersi timore Philistinorum. Hoc autem habet aliquam probabilitatem, quia praeced. lib. c. vlt. dicit, qd videntes Israelita, qui erant trans Iordanem mortuum Saulem, & filios eius, reliquerunt ciuitates suas, & fugerunt: veneruntque Philistini, & habitauerunt ibi. Aliter tamen dici potest, quod litera nostra postulat castra ex aequiuocatione literae Hebraicae, quia in Hebraeo ponitur. *Atabanam*. Vbi nos habemus castra, & est aequiuocum ad significandum castra, vel ad significandum nomen loci cuiusdam, vel terrae. De hoc patet Gen. 32. cum dicitur, qd Iacob obuios habuit Angelos Dei, qd introiuit in terram Chanaan: & appellauit B 2 nomen

nomen loci illius Manaim, idest castra. De hoc loco etiam patet Iosue 13. fuit enim datus in sortem dimidia tribui Manasse, nunc autem potest intelligi litera Hebraica dupliciter. Vno modo q̄ Abner circumduxit Isboseth per Mahanaim, idest per terram illam, quae sic vocatur, & ibi constituit eum regem. Istum sensum sequitur omnes Hebraei, & multi de doctoribus nostris: vt Andreas, & historia scholastica. Alio modo potest dici q̄ circumduxit eum Abner per castra, idest, per multitudinem militum congregatorum: & ibi constituit regem illum. Istum sensum secutus est Hieronymus in translatione nostra, & est rationabilior: na ad hoc q̄ constitueretur aliquis in regem, oportebat q̄ fieret de consensu populi: ideo credendum q̄ Abner, qui erat princeps militiae, cum quo aliqui milites manerant fugientes de bello, congregauerit exercitum Israelitarum, vt de consensu illorum institueretur Isboseth in regem: & tunc circumduxit eum Abner per castra, idest, per multitudinem exercitus congregati ad instituendum regem. *Regemque constituit super Galaad, idest, Abner constituit Isboseth in regem, non quod ipse ei regnum traderet, quia totus populus illud tradidit, quia tamen Abner tanquam princeps militiae induxit exercitum, & totum populum ad consentiendum in Isboseth, vt in regem, dicitur constituisse eum regem, dicitur autem constitutus super Galaad, quia Galaad erat vna provincia in terra Israel, quae partim pertinebat ad tribum Ruben, & partim ad tribum Gad: de quo Deuteronomio 3. & Iosue 13. Et super Giesfuri, idest, constitutus est rex super terram Giesfuri. Sciendum q̄ habitatores terrae Giesfuri non erant Israelitae, sed Gentiles, habitantes intra terminos terrae Chanaan, quos poterant Israelitae iuste occidere, & occupare terram, sed noluerunt, vt patet Iosue 13. scilicet, nolueruntq; disperdere filij Israel Giesfuri, & Machati, & habitauerunt in medio Israel vsque ad praesentem diem. Contra istos populos Giesfuri Dauid agebat praedam, & pugnam quando erat in terra Philistinorum: vt patet praeced. lib. c. 17.*

Giesfuri gentes habitantes intra terminos Chanaan.

Quomodo Isboseth potuit constitui rex super Giesfuri, cum Giesfuri non essent Hebraei. *Questio XI.*

QVAERET aliquis, quomodo Isboseth potuit constitui rex super terram Giesfuri, quia Giesfuri non erant Hebraei, & ipsi per se habebant regem de stirpe sua. Quod patet, quia Dauid accepit uxorem filiam Tholmai regis Giesfuri: vt patet sequen. capit. & infra 13. dicitur quod fugit Absalon ad regem Giesfuri, ergo non poterat Isboseth rex fieri super Giesfuri. Aliquis autem respondebit, quod ista fuerunt diuersis temporibus, ideo potuit vtrumq; stare. Dicendum q̄ non stat, quia idem tempus fuit: nam Isboseth vnctus est in regem eo tempore, quo Dauid regnabat in Hebron, vt patet hic: & tamen eo tempore Dauid accepit in uxorem filiam regis Giesfuri, vt patet seq. c. cum in Hebron accepit filium de illa, & ibi solum mansit Dauid septem annis, & dimidio. Respondendum est, q̄ Giesfuri non erant Gentiles, & semper habuerunt inter se regem de stirpe sua, quia Israelitae hoc permittentibus non nollent delere eos. Credendum tamen quod Israelitae acceperint illos in tributarios, & haberent aliquam iurisdictionem in terra eorum, cum ex sola misericordia permitterent eos viuere, vt patet Iosue 13. ideo reges Israel dominabantur super Giesfuri, & quia Isboseth succedebat nunc Sauli in regnum: efficiebatur nouus dominus Giesfuri: & propter hoc dicitur quod constitutus est rex super Giesfuri: semper tamen fuerunt reges super Giesfuri

de stirpe illarum gentium: nam postquam fuit factus Dauid rex super totum Israel, manebat in Giesfuri rex Tholmai, qui erat rex nunc quando constitutus est Isboseth rex super Israel, & Giesfuri. *Et super Iezrahel.* Ista est ciuitas quadam super qua regnauit Isboseth. Sed obijcietur quod non potuerit regnare super Iezrahel, quia Iezrahel erat ciuitas in sorte Iudae, vt patet Iosue 15. Dauid tamen regnabat super tribum Iudae: vt patet hic, ergo Isboseth non regnabat super Iezrahel. Respondendum est, quod Isboseth regnauit super Israel & Iezrahel, eo quod erant duae ciuitates vocatae Iezrahel, quarum vna erat in sorte Iudae, de qua habetur Iosue 15. & super istam regnabat Dauid: & ista est, apud quam erant montes Gelboe, & postuerunt Israelitae castra, vt patet praeced. lib. cap. 29. Alia Iezrahel erat in sorte Ephraim: de qua habetur Iosue 17. vbi describuntur ciuitates Manasse, & Ephraim, & super hanc regnauit Isboseth: nominatur autem ista ciuitas, quia erat valde excellens. Simile autem est in multis alijs ciuitatibus, quia saepe sunt duae, vel tres ciuitates eiusdem nominis, sicut ciuitas Hasor: nam in tribu Iuda erant duae ciuitates nomine Hasor: vt patet Iosue 15. & in tribu Nephthaliim erat alia ciuitas Hasor: vt patet Iosue 19. sic etiam fuit vna ciuitas nomine Edrai in dimidia tribu Manasse, de qua Iosue 13. & fuit alia ciuitas Edrai in sorte Nephthaliim: Iosue 19. sic etiam erat vna ciuitas Bethlehen in sorte Iudae: vt patet Matth. 2. & Michae 5. & alia Bethlehen in sorte Zabulon. Iosue 19. *Et super Ephraim, idest regnauit super tribum Ephraim.* Nominatur hic filij Ephraim: quia ista tribus erat valde excellens, & honorabilis inter Israelitas: & hoc propter Ioseph patrem Ephraim: vnde tribus Ephraim fuit facta vna de quatuor principalibus, cum erant Israelitae in deserto: & cum essent omnes duodecim tribus sub quatuor vexillis, vnum illorum datum fuit tribui Ephraim, vt patet Nume. 2. & erat tribus Ephraim princeps super tribum Manasse, & Benjamin, vt patet ibidem. *Et super Benjamin, idest etiam regnauit Isboseth super tribum Benjamin.* Nominatur hic tribus Benjamin, quia erat honorabilis propter stirpem regiam: nam Saul erat de tribu Benjamin. *Et super Israel vnuersum, idest etiam regnauit super omnes alias tribus Israel, excepta tribu Iuda, in qua regnabat Dauid. Quadraginta annorum erat Isboseth cum regnare cepisset super Israel.* Hic ponitur aetas Isboseth, quando cepit regnare, & quid factum fuerit tempore suo. Sciendum autem, q̄ Rabanus dicit q̄ Isboseth natus est anno, quo cepit regnare Saul, & hoc colligit ipse, quia dicitur hic, q̄ erat quadraginta annorum Isboseth, quando cepit regnare, & praeced. lib. cap. 13. dicitur quod filius vnus anni erat Saul cum regnare cepisset, idest, habebat tunc filium vnus anni, scilicet Isboseth, regnum autem Saulis fuit annorum quadraginta, vt patet Act. 13. ideo necesse erat, quod Isboseth nasceretur primo anno, quo cepit regnare Saul. Sed ista probatio Rabani deficit: nam Saul non regnauit annis quadraginta, sed viginti solum, & cum dicitur Act. 13. quod regnauit quadraginta annis, dicendum quod computatur ibi tempus Samuelis, & Saulis: tempus autem Samuelis fuit annorum viginti, ut colligitur praeced. li. c. 7. & ibi declaratum est: ergo si nasceretur Isboseth primo anno, quo regnauit Saul, solum esset viginti annorum: nunc erat tamen quadraginta, ideo oportet q̄ natus fuerit viginti annis ante principium regni Saulis. Hoc etiam patet seq. li. c. 6. dicitur enim ibi, q̄ ab exitu de Aegypto vsque ad fundationem templi fluxerunt quadringenti octoginta anni, si tamen computentur tempore media Iudicium, & Regum, & Deut. 40. anni Sauli praeter annos Samuelis reperietur anni quingenti ab exitu de Aegypto vsque ad fundationem

Iezrahel duae ciuitates, super quarum vna regnauit Dauid & super alia Isboseth.

Isboseth quo anno patris natus est.

Opinio Rabani impugnatur.

nem templi: oportet ergo quod quadraginta anni, quos scriptura tribuit Sauli: intelligantur esse Saulis & Samuelis: vtrique dando viginti: & sic Isboseth viginti annorum erat, quando cepit regnare Saul. Sciendum autem quod Isboseth vocatur aliquando Isbaal, vt patet primo Paralipomenon capitulo 8. & ista duo idem significant, quia Isboseth interpretatur vir verecundus, vel confusio, idest, dignus verecundia, vel confusione: Isbaal autem interpretatur vir idoli, & ista duo idem sunt, quia idolum in Hebraeo vocatur confusio: nam dignus confusione est, qui idolum facit, & colit. *Et duobus annis regnauit.* Paruum enim fuit tempus regni huius, & cum infelicitate: nam semper decrefcebat honor, & status suus quousque ipse vita simul, & regno caruit.

Quantum regnauit Isboseth. *Questio XII.*

QVAERET aliquis, an Isboseth regnauit plusquam duobus annis. Aliquis dicit, quod non, quia scriptura dicit hic, quod regnauit duobus annis, & est terminus praecisus, quia aliquis si pluribus annis regnasset, non proficerebat ad aliquid, quia ita posset dici quod regnauit vno mense, quamquam regnasset decem annis. In contrarium videtur, quod regnauerit plusquam duobus annis, quia Dauid regnabat super tribum Iuda, & Isboseth super reliquam Israel: mortuo autem Isboseth vnuerfus Israel accepit Dauid in regem. Dauid tamen regnauit septem annis, & dimidio super tribum Iuda priusquam regnaret super totum Israel, vt patet hic, & infra quinto: ergo videtur quod toto isto tempore septem annorum, & dimidij, vel quasi regnauerit Isboseth super Israel. Item patet, quia alias daretur quod mansisset Israel non habens regem quinque annis, & dimidio post mortem Isboseth: sed hoc non stat, quia non posset tanto tempore populus manere sine rectore, nec vellet, sed vel de seipsis, vel de extraneis aliquem regem acciperet: sed post mortem Isboseth non acceperunt aliquem, nisi Dauid in regem: ergo pauco tempore mortuus fuit Isboseth, ante quam Israelitae vnuerfi acciperent Dauid in regem: & hoc fuit postquam regnauerat septem annis, & dimidio in Hebron, & Isboseth cepit regnare super Israel eo tempore, quo Dauid cepit regnare in Hebron, ergo Isboseth regnauit quasi septem annis & dimidio. Item patet, quia infra capitulo quarto ponitur de morte Isboseth: & immediate in cap. 5. subditur quomodo Israelitae vnixerunt Dauid in regem, quasi nihil intercederet inter vtrumque: ergo videtur quod modico tempore post mortem Isboseth fuerit Dauid vnctus in regem super Israel, ergo Isboseth regnauit quasi septem annis, & dimidio. Cum autem dicitur in litera, quod regnauit duobus annis super Israel, non est intelligendum, quod totum tempus regni sui fuerit solum duorum annorum, sed intelligitur, quod transferant duo anni de regno suo vsque ad tempus, quo facta sunt ea, quae habentur in litera, istud autem est bellum inter viros Dauid & Isboseth, & est sensus, quod postquam cepit regnare Dauid in Hebron, & Isboseth in Israel fluxerunt duo anni de regno Isboseth in pace, & postea insurrexerunt magnae contentiones inter domum Dauid & Isboseth: & illae durauerunt magno tempore, quasi per quinque annos sequentes vsque ad mortem Isboseth. Simile autem habetur praecedenti lib. cap. 13. scilicet, filius vnus anni erat Saul, cum regnare cepisset, & duobus annis regnauit super Israel: & tamen manifestum est, quod plusquam duobus annis regnauit: cum Actuum capitulo decimo tertio

A dicatur quod regnauerit quadraginta annis. Nec etiam potuerunt fieri illa omnia, quae ipse fecit in duobus annis: sed intelligitur, quod regnauit duobus annis, scilicet, ante quam faceret bellum contra Philistinos, de quo ibi habetur.

An Isboseth peccauerit, vsurpando regnum Dauid, & Abner prouocando ad hoc populum. *Questio XIII.*

QVAERETVR vterius an Isboseth peccauit, vsurpando regnum, quod debatur Dauid de iure: & an peccauerit Abner prouocando populum ad hoc, ut constituerent Isboseth in regem. Aliquis dicit, quod vterque peccauit, quia inter Israelitas regnum non dabatur per successionem a principio, sed per Dei electionem. Dauid autem fuit electus a Deo, & vnctus per Samuelem, & Saul cum posteritate sua reprobatas est, ideo peccabant isti tanquam vsurpantes alienum ius. Respondendum est, quod Hebraei quidam volunt, quod Isboseth habuerit ius regnandi: vnde Ra. Sa. dicit quod mortuo Saule, cum vellet Abner instituere Isboseth in regem, populus repugnabat dicens, quod non pertinebat regnum ad Isboseth, sed ad Dauid. Abner autem probauit eius scriptura, quod regnare deberet Isboseth, quia Deus dixerat Iacob: reges egredientur de lumbis tuis. Genes. 35. & tamen tunc omnes filij Iacob nati fuerant praeter Benjamin, ut patet Genes. 29. & 30. iuncto 35. ideo de Benjamin futuri erant reges, saltem duo: sed solum praecesserat vnus, scilicet, Saul ideo poterat adhuc filius eius regnare. Istud non est veri simile, quod illud praedicauerit Abner. Dato tamen quod sic diceret, non probatur aliquid ius Isboseth ex hoc: quia cum dicitur: Reges egredientur de lumbis tuis: non intelligitur, quod de filijs aut filio nascituro ipsi Iacob, reges egredierentur, sed quod de posteritate Iacob essent reges. Dicitur autem egredientur, quia quamquam filij, de quibus nascituri erant reges nati essent, tamen ipsi reges nondum erant nati, & quando nascerentur, diceretur q̄ egrediebatur de lumbis Iacob: & sic non constabat ex illo dicto, an aliquis rex futurus esset de tribu Benjamin. Item dato quod multi reges futuri essent de tribu Benjamin, non constabat ex hoc, q̄ Isboseth haberet ius regnandi, quia poterat hoc intelligi de alijs viris de tribu Benjamin, qui instituerentur in reges tunc, vel alio tempore: sed magis constabat contrarium, scilicet, q̄ non haberet ius regnandi Isboseth, cum dominus elegeret Dauid, & reprobasset stirpem Saulis. Nunc autem dicendum q̄ quamquam Isboseth non haberet ius regnandi propter praedicta, tamen nec ostenditur, q̄ peccauerit ex praedictis accipiendo regnum, & procurando illud habere. Pro quo sciendum, q̄ inter Iudaeos non erat sicut inter alias gentes: nam in alijs erant reges ab antiquo, & proueniebat illis ius regnandi a successione in tantum, quod si quis in praedictum illorum regnare vellet, peccaret, vsurpans ius alienum. Inter Hebraeos autem non fuerant reges ab antiquo, quia primus illorum fuit Saul. Ideo nullum ius adhuc tantum erat in posteris ad succedendum in regno: quia tamen inter alias gentes regna ex successione deriuabantur, sic inter Hebraeos futurum erat, nisi quatenus illud Deus prohiberet, vel populus vellet habere aliud genus principatus. Nunc ergo mortuo Saule non peccabat Abner conando transferre regnum in Isboseth: nec Isboseth, recipiendo illud, quousque populus dissentiret, vel Deus contrarium iuberet: populus autem non dissentit, sed iuxta super se

Hebraeorum quoruam opinio recipitur.

Impugnatio.

in regem Isboseth: ideo ex hac parte non erat peccatum, restabat autem secundum, san Deus prohiberet: hoc autem impediabat Isboseth, quia Deus abiecerat Saul, & posteritatem suam, ne regnarent, & elegit David, preced. lib. cap. 5. ideo non poterat iuste regnare Isboseth. Sed adhuc dicendum quod ista electio Dei, & unctio David non erat manifesta, quia occulte fuit facta, ne cognosceretur a Saul, preced. lib. cap. 16. ideo dum vixit Saul, nunquam fuit cognitum per certitudinem, saltem publice an Deus elegeret David, quamquam erat aliquis fama. Nam & ipse Saul dixit ad David, se scire, quod ille regnaturus erat, preced. lib. c. 24. hoc tamen non dixit tanquam sciens per reuelationem prophetica, sed per quendam indicia, scilicet, quia Deus erat cum David, ut ibidem declaratum est: & sic nunc quoque dubium erat an Deus elegeret David, & quamquam aliqualem scrupulum haberet de hoc Isboseth, non peccabat conando acquirere regnum, nec tenebatur illud postquam acquisitum esset, dimittere, nisi ex parte Dei certificaretur per aliquem prophetam, quod dimittere deberet regnum, quia tunc si vltimus conaretur illud possidere, peccaret. Sed nunquam fuit facta aliqua notificatio Isboseth per prophetam, quod dimitteret regnum Israel, ideo semper illud iuste tenere potuit. *Sola autem domus Iuda, idest sola tribus: aliquando enim vocabatur domus, aliquando tribus, siue progenies: quia omnes qui ab eodem progenitore sunt, de eadem domo vocantur: & iste modus est etiam apud Poetas: nam Virgilius primo Aeneidos dicit: omnes Romanos esse domum Assaraci, qui Troianus fuit, inquit.*

Cum domus Assaraci Graeciam, claraq; Micenas Imperio regeret, vltis dominabitur Argis.

idest, Romani subijcient sibi Graciam, sequebatur David, idest sola ista tribus Iuda habebat David in regem, reliqua autem tribus habebant Isboseth. Nec tamen peccabant illae tribus, quae acceperant Isboseth in regem, quamquam Deus elegeret David: quia eodem modo excusantur, quo Abner, & Isboseth, ut supra dictum fuit. *Et fuit numerus dierum, quos commemoratus est David imperans in Hebron.* Hic ponitur tempus regni David super Iudam, & ponitur completum: fuit autem David in Hebron toto tempore, quo fuit rex super Iudam: cum autem factus est rex super Israel capit habitare in Ierusalem, ut patet infra quinto, & vocata est Ierusalem ciuitas David. *Septem annorum, & sex mensium.* Aliqui volunt quod: cum totum regnum David fuerit quadraginta annorum, ut patet infra quinto, & sequen. li. cap. 2. quod isti sex menses defecerint de triginta tribus annis, quibus regnavit super Israel: de quo in praesente capitulo. Et volunt quod solum regnauerit super Israel triginta duobus annis, & dimidio. Alij autem dicunt, quod regnauerit triginta tribus annis completis super Israel, & super Iudam regnauerit septem annis, & dimidio, & cum dicitur, quod regnauerit quadraginta annis super Iudam, & Israel, infra quinto capitulo, intelligendum est, quod in super fuerint sex menses: scriptura tamen raro curat de numeris imperfectis.

Egressusque est Abner. Hic ponitur tertium huius capituli, scilicet vtriusque regni processus, fuit autem processus inaequalis: quia regnum David super Iudam semper ibat proficiens, regnum autem Isboseth semper erat deficiens, ut patet cap. sequen. scilicet facta est longa concertatio inter domum Saulis, & inter domum David: David proficiens, & semper seipso robustior, domus autem Saulis decrescens quotidie. Fuit autem detrimentum domus Saulis in duobus, primo in virorum Isboseth debellatione. Secundo in Abner cum David confederatione, sequen. capitulo.

Quanto tempore regnavit David.

Prima in tres, quia primo ponitur bellatorum congregatio. Secundo partis Isboseth effugatio. Tertia belli cessatio. Secunda ibi. *Fugatusque est Abner.* Tertia ibi. *Persequentes autem.* Circa primum dicitur. *Egressusque est Abner filius Ner,* idest, hic describitur principium bellorum gestorum inter Isboseth, & David, & non inceperunt ista bella a principio regni vtriusque: sed iam duo anni elapsi fuerant de regno Isboseth, & David: & hoc est, quod dicitur supra quod Isboseth duobus annis regnavit super Israel, scilicet in pace, antequam inciperent bella, de quibus hic: postea autem regnavit quinque annis in bellis. *Et pueri Isboseth, idest ferui Isboseth: pueri enim non denotant hic aetatem, sed subiectionem, & iste modus est frequentatus in scriptura: sic enim accipitur praecedenti libro cap. 21. & 25. de pueris David. De castris in Gabaon.* Non ponitur hic Gabaon in ablativo tanquam essent castra in Gabaon, sed ponitur in accusativo, quod veniebant de castris in Gabaon: & ponitur hic in Hebraeo. *Mahanaim.* quod aequiuocum est ad castra, & ad locum, vel urbem, sicut supra accipiebatur. Et est sensus, quod Abner, & ferui Isboseth egressi sunt de castris, idest de loco, in quo erant castra, scilicet, quia forte Isboseth habebat in aliquo loco congregata castra propter bella, quae videbat imminere sibi, & inde accepit Abner Princeps militiae aliquos viros secum, & iuit in Gabaon, ubi occurrit ei Ioab. Sciendum quod Gabaon est quadam urbs in sorte Benjamin, ut patet Iosue 18. in hoc loco erat sanctuarium tunc, & fuerat tempore Saulis, fuitque toto tempore, quo regnavit David: quod patet, quia finito templo Salomonis transfudit Salomon altare holocaustorum, ut patet 2. Paralip. 1. & posuit illud in templo, quod aedificauerat: ubi tamen altare holocaustorum erat, erat sanctuarium. Fuit autem transfatum sanctuarium in Gabaon de urbe Nobe, quando deleuit illam Saul, de quo praecedenti lib. cap. 22. *Porro Ioab filius Saruiae.* Ille Ioab erat Princeps militiae David: sicut Abner erat Princeps militiae Isboseth: ideo isti faciebant bella regibus non euntibus illuc. Dicitur de Ioab, quod erat filius Saruiae: est enim Saruia nomen mulieris, quae tres filios habuit, scilicet Ioab, Abisai, & Asiel: ut patet infra in litera. Ista erat soror David: nam habuit David duas sorores, & septem fratres: nomina sororum erant Ambigail, & Saruia: de Saruia nati sunt tres, scilicet Ioab, Abisai, & Asiel. De Abigail natus est Amasa, qui postea fuit Princeps militiae David: & occidit eum in dolo Ioab, ut patet infra 20. *Et pueri David egressi sunt.* idest viri David egressi sunt cum Ioab, quia ipse erat Princeps militiae, & ad mandatum suum totus exercitus mouebatur. *Et occurrerunt eis. I. Ioab, & pueri David occurrerunt Abner, & pueris Isboseth: hoc autem esse poterat, quia forte iam interceiderant inter domum David, & Isboseth aliqua bellorum origines: & ob hoc conuentum fuerat, quod duces ex vtraque parte conuenirent ad bellum in loco communi: & tunc occurrerunt sibi apud Gabaon. Aliter potest dici quod non exierunt isti duces ex vtraque parte ad pugnandum tanquam conuenissent de pugna inter se, sed vterque discurreret per terram suam: nam cum regnum Isboseth, & David essent hostilia, duces vtriusque partis discurrerent per extremitates regni sui providendo vigilanter, ne hostes inuaderent terram eorum ad praedas. Accidit autem quod isti duo duces occurrerent sibi in extremitatibus regni, & ibi pugnaverunt. Quod autem non conuenissent intentione pugnandi apparet, quia postquam conuenerunt dixit Abner, surgant pueri, & ludant coram nobis, & surrexerunt duodecim ex vtraque parte: si tamen habuissent intentionem pugnandi, utrinque*

Puer p. fer. uo saepe in facte script. ponitur.

H

Ioab princeps militiae David.

K

tota

tota acies pugnasset. *Iuxta piscinam Gabaon.* idest occurserunt sibi apud piscinam vrbis Gabaon. est enim Gabaon in extremitate sortis Benjamin in confinibus Iudae & Benjamin: ideo potuerunt ambo duces venire vsque ad illum locum, quilibet per terram suam, erat autem in loco illo piscina, idest quaedam lacus magna, quae vocatur piscina per antiphrafin, quia piscibus caret, erat autem ista in agro iuxta urbem Gabaon. *Et cum in vnum conuenissent,* idest, iuxta piscinam illam steterunt: non quidem quod steterint in vna congregatione, cum dicitur immediate quod sederunt in regione: sed conuenerunt in vnum, idest, apud vnum locum, quia ambo duces erant apud piscinam. *Et regione sederunt,* idest, sederunt ex opposito, vel a fronte: sunt enim istae duae dictiones: quia est praepositio deseruiens ablativo. *Hic ex vna parte piscine, & illi ex altera,* idest non conuenerunt isti duo duces in vnum locum, quia erant hostes, sed fuit piscina media inter eos, & hinc, & inde nuncij medi discurrerant, per quos Abner & Ioab colloquebantur. *Dixitque Abner ad Ioab.* Hic ponitur origo belli, quia non conuenierant isti duces ad pugnandum, sed ex ludico istorum puerorum secuta est pugna. *Surgant pueri, & ludant coram nobis,* idest, surgant aliqui iuvenes ex parte tua, & totidem ex parte mea: & ludant, scilicet, pugnando: nam ars gladiatoria vulgariter ludus vocatur. *Et respondit Ioab surgant.* Consensit Ioab dicto Abner propter duo. Primo quia non putabat viros Iuda minores animo, & robore esse viros Benjamin, unde poterat considerare in eorum bello. Secundo quia si hoc recusaret videretur timidus, quod esset magnum dedecus, & ex hoc audaciam praestaret hosti.

An Abner & Ioab peccauerint faciendo, quod surgerent iuvenes ex vtraque parte ad pugnandum. Questio XIII.

QVAERET aliquis an Abner, & Ioab peccauerint faciendo quod pueri surgerent ad se occidendum. Respondendum est, quod quando bella sunt licita ex ea parte, quae bellum iustum est, licita est occisio, & praeda: hic tamen nondum erat bellum ortum, nec erant vtriusque facta iniuria aut damna, propter quae posset aliqua pars fouere iustum bellum. Sed quicunque illud moueret iniuste ageret: nunc etiam non fuit per modum belli introductus iste ludus, sed quia isti duo duces erant ex partibus contrariis, voluit Abner ostendere fortitudinem regni Isboseth super regnum David, & ad hoc voluit quod aliqui de parte sua congregarentur singulari certamine cum totidem de parte Ioab: non tamen fuit interposita aliqua conditio de parte vincente: sicut in singulari certamine David & Goliath. praecedenti lib. cap. 7. Fuit autem secuta mors e: ista pugna puerorum: & manifeste praesumebatur, quod aliqui morentur ex tali ludico ad ostendendam fortitudinem: ideo peccatum fuit vtriusque, sed inaequale. Abner quippe peccauit nimis, quia ipse incitauit Ioab ad hoc: secundum quia ad ostendendam virtutem suam volebat, quod aliqui morentur: & non erat ista iusta causa pugnae, praesertim quia istud erat duellum cum singuli viri singulari certamine pugnarent: ut declaratum est praecedenti lib. cap. 17. Ioab autem non tantum peccauit, eo quod ipse non incitauit ad hoc, sed consensit incitanti. Secundo quia quasi coactus hoc egit ne incideret in magnam verecundiam, & daret hostibus occasionem magis audendi contra viros Iuda. Non potest tamen totaliter excusari peccatum Ioab, quia licet verecundia esset, quod non susciperet conditio-

nem singularis certaminis, quam offerebat Abner, tamen potius debuisset ruborem pati quam iniuste morti consentire: ideo Deus recte iudicauit, quia Abner, qui prouocauit ad istam pugnam iniuste, victus est ab eo, quem prouocauerat: quia tamen Ioab non erat profus immunis a culpa aliqui ceciderunt de parte eius: sed plures de parte Abner: nam mortui sunt ex parte Abner trecenti sexaginta, ex parte autem Ioab solum viginti, ut patet infra in litera. *Surrexerunt ergo,* scilicet pueri ex parte Ioab & Abner ad ludentium. *Et transfierunt numero duodecim de Benjamin.* Non fuerat dictum quot pueri surgerent: quia tamen ex parte Abner reperti sunt duodecim viri fortissimi, voluerunt illi duodecim congressi cum totidem de viris Ioab, dicitur autem quod isti viri erant de Benjamin: quia quamquam Abner esset dux super undecim tribus, super quibus regnabat Isboseth, tamen solum accepit istos duodecim viros de tribu Benjamin, eo quod illi erant fortissimi, & animosi nimis. Nam semel pugnavit tribus Benjamin contra omnes tribus Israel, & obtinuit bis victoriam: occiditque de Israelitis multos ut patet Iudi. 20. accepit etiam Abner viros potius de Benjamin quam de aliis tribubus, eo quod isti maius desiderium pugnandi habebant pro Isboseth quam ceteri, quia rex erat de tribu eorum. *Ex parte Isboseth filij Saul,* idest, isti duodecim surrexerunt pro Isboseth. *Et duodecim de pueris David.* Cum vidit Ioab duodecim paratos ex parte Abner, elegit totidem de pueris suis viros fortissimos, & isti erant pueri David. *Apprehensaque vnusquisque capite comparis sui,* idest cum essent duodecim utrinque factum est singulare certamen: & quilibet apprehendit caput comparis sui, idest illius, cum quo inibat pugnam tenens illum per capillos, vel per collum: & infixit ei gladium, & sic consumata est pugna. *Defixit gladium in latus contrarij,* idest quilibet defixit gladium in latere socij sui, cum quo pugnavat, & fuit hoc factum simul. Erant quippe isti quasi inermes, & tenuerunt se per capillos, simulque se inuicem gladijs percusserunt: & fuit percussio unica, quia quilibet dum percutiebat percutiebatur, & non poterat percutere praedolore, & praeueniente morte: nec tamen opus erat repercussione: quia ex unico ictu quilibet illorum occubuit. *Et ceciderunt simul,* scilicet, omnes ceciderunt simul mortui, quia omnes simul percussi sunt eadem percussione; nec potuit aliquis euadere gladium comparis sui, quia quasi inermes erant. *Vocatumque est nomen loci illius ager robustorum,* idest, ille ager apud piscinam Gabaon, in quo fuit illud bellum, accepit nomen ex bello illorum inuenit: & dicitur est ager robustorum, quia robustissimi, idest animosi valde videntur fuisse illi iuvenes, qui sic sponte ad mortem iuerunt, nam nullus illorum pugnavat cum spe superuivendi, sed ut moriens comparem suum hostem occideret. In Hebraeo habetur. *Vocatum est nomen loci illius, pars lapidum durorum.* Nam ponitur zirem: quod significat lapides duros: tale enim nomen ponitur Exod. 4. ubi litera nostra dicit: tulit Saphora acutissimam petram: hic tamen aequiuocauit litera Hebraica istud nomen ad viros fortes, sicut significabat lapides fortes: & ponitur in Hebraeo pars, ubi nos dicimus ager. Et est sensus, quod locus ille uocatus est pars, idest, possessio robustorum, quia tamen erat locus ille ager, litera nostra uocauit agrum robustorum. *In Gabaon,* idest, iste ager est in Gabaon, scilicet apud urbem, quia ista pugna non fuit intra urbem, eo quod Ioab non ausus fuisset introire in urbem hostilem: nam Gabaon erat in sorte Benjamin: neque permisissent hoc uiri Benjamin. *Et ortum est bellum durum satis in die illa,* idest,

Ager robustorum ubi pueri Ioab, & Abner pugnaverunt.

Alph. Toit. in Secundum Regum.

B 4 post-

postquam ceciderunt illi viginti quatuor viri fortes dolens utraque pars incitavit bellum, & pugnatum est in acie. *Fugatusque est Abner.* Hic ponitur partis Abner effugatio, scilicet, postquam mortui sunt viginti quatuor viri pugnaverunt duæ partes utrinque apud piscinam Gaboon ubi prius erant, & cum diu pugnassent, tandem prævaluit Ioab, & fugati sunt Abner, & pueri sui a pueris David. *Erant autem ibi tres filij Saruie.* Ista Saruia erat soror David, & genuit tres filios. De quo primo Paralipom. secundo, *Ioab, & Abisai, & Asael.* Isti fuerunt viri valde famosi; Asael quidem in cursu, ut patet immediatè; Ioab autem, quia fuit princeps militiæ David; Abisai vero, quia erat vir fortissimus, & ponitur in cathologo virorum fortissimorum David, ut patet infra vigesimo tertio. Iste fuit, qui descendit cum David ad castra Saulis, & accepit lanceam, quæ erat ad caput Saulis. præcedenti libro, capitulo vigesimo sexto, nominantur autem hic isti tres filij Saruie: eo quod immediatè agitur de morte vnus eorum. *Porro Asael cursor velocissimus fuit.* De hoc laudatur Asael inter omnes homines: & apparet ista velocitas, quia ipse solus persequebatur Abner, cæteri autem de parte Ioab retrogradiebantur non penuenientes ad ipsum. *Quasi vnus ex capreis, que morantur in siluis,* idest, tam velox erat, quod videbatur caprea. Comparauit autem scriptura velocitatem Asael velocitati caprearum, non quod tanta esset, sed quia erat similis in aliquo. Est enim caprea animal velocissimum, quod aliquo modo pertinet ad similitudinem ceruorum, & sæpe vocatur in scriptura ceruus: sunt enim ista animalia minora ceruis, & velociora, habentia cornua valde recurua: gradiuntur enim super montes altissimos in locis ubi non possunt manere alia quadrupedia: & interdum de altissimis montibus se præcipitantes, super cornua se illatis recipiunt, ut ait Isidor. 12. Ethymolog. capit. 1. Vocantur autem ista animalia ibices, ut patet præcedenti libro capitulo vigesimo quarto, scilicet, quod Saul persequebatur David super abruptissimas petras, quæ solis ibicibus peruiæ sunt. De his etiam Iob capitulo trigesimo nono, scilicet. Nunquid nostri tempus partus ibicum in petris, idest, partum capreatum. Et dicitur quod morantur in siluis, idest, in locis abruptissimis, ad quæ non possunt peruenire alia quadrupedia, de quibus præcedenti libro capitulo vigesimo quarto, scilicet, super petras abruptissimas, quæ solis ibicibus peruiæ sunt, idest, per quas solæ capreae possunt ambulare, & in quibus nulla quadrupedia morantur. *Persequebatur Asael Abner.* Iam enim fugati fuerant Abner & viri sui: & omnes viri David persequebantur extremos agminis Abner. Asael autem non curans de his, sed præteriens eos peruenit ad primos fugientes in quibus erat Abner, & ista erat admiranda velocitas, propter quod scriptura præmisit quod erat velocissimus cursor, sicut caprea. *Et non declinauit ad dexteram, nec ad sinistram omittens persequi Abner,* idest, quamquam potuisset Asael declinare ad dexteram, vel ad sinistram, Abner ad occidendum alios fugientes, vel capiendum spolia eorum: noluit omittere persequi Abner. *Respexit itaque Abner post tergum suum.* Vidit enim, quod uelociter quidam peruenerat ad eum: conuertit ergo se, ut sciret quis erat: fugiebat enim Abner pedester, & omnes viri sui. Ioab quoque, & viri sui pedestres persequebantur illos, ideo laudatur velocitas Asael; alioquin nihil appareret si equitando pugna facta fuisset. *Et ait: tu ne es Asael?* idest, nunquid tu es Asael? Cognoscebat enim Abner Asael, & omnes fratres David, quia quando David erat in familiaritate magna Saulis, fratres sui veniebant sæpe ad

eum. Abner autem qui assistebat regi videbat illos; ideo nunc cognouit Asael. *Qui respondit, ego sum.* Erat enim Asael prope Abner, ideo poterant sibi colloqui: licet ob hoc Abner non desinebat fugere, & Asael persequi illum. *Dixitque et Abner,* scilicet hortando Asael, ne persequeretur eum. *Vade ad dexteram, siue ad sinistram,* idest, persequere quem nolueris ad dexteram, siue ad sinistram (quia ex utroque latere Abner multi fugientes erant) & desine me persequi. *Et apprehende vnum de adolescentibus,* idest, occide eum si uis, uel accipe spolia eius non occidendo eum, & non persequeris me. *Et tolle tibi spolia eius,* idest postquam occideris eum accipe spolia sua, vel sine occisione spolia eum. *Noluit autem Asael omittere, quin vrgeret eum,* idest, noluit dimittere persequi eum declinando ad aliquem alium. *Rursumque locutus est Abner ad Asael,* scilicet, sæpe eum admonens, ne persequeretur ipsum, quia poterat ex hoc malum incidere. *Ne compellar confodere te in terram,* idest, si semper vis me persequi, oportet quod ego confodiam te in terram, idest, si vis te cum terra percutiendo te cum lancea, ne me vrgeas; ideo expedit tibi, quod me persequi omittas.

Quomodo Asael, & Abner colloquebantur adinuicem, & non se interficiebant.
Questio. XV.

QVAERET aliquis quomodo Asael & Abner sibi colloquebantur, & non occidebat vnus alium, cum essent hostes. Nam videtur quod potuissent se occidere. Asael quippe poterat occidere Abner, quia apud eum erat, ita ut Abner auersa hasta percutere posset Asael eam manu tenendo, sicut immediatè fecit. Abner quoque potuisset ante hoc occidere Asael, quia ante hoc hortabatur eum desistere a persecutione, & immediatè, ut noluit, occidit ipsum; ex quo apparet, quod etiam prius, quando hortabatur eum, potuisset occidere illum: neuter tamen alium occidere volebat, quia Asael non intendebat occidere Abner, sed capere eum viuum, ut esset sibi magna gloria. Abner autem nolebat occidere Asael, quia nondum fuerat tantum bellum aut tanta ruptura utrinque, quod Asael, qui erat quasi princeps ex parte David, cum esset frater Ioab, deberet occidi: ideo nolebat Abner occidere eum, quia illo occiso deteriorarentur negocia, & non posset pax reintegrari. Abner tamen expectabat quod faciliter ista ad concordiam reducerentur: quia istud bellum paruum fuerat; nisi ergo magna necessitas eueniret nolebat occidere Asael; & hoc significat littera sequens, scilicet. *Et leuare non potero faciem meam ad Ioab fratrem tuum,* scilicet, si te non occidero faciliter poterō pacificari cum Ioab, te tamen occiso non poterō respicere fratrem tuum ad aliquam concordiam causandam, quia habebit me in hostem. Ad ultimum tamen Abner compulsus fuit occidere Asael. *Et lenare non potero faciem meam ad Ioab fratrem tuum,* idest, non potero uidere eum sine uerecundia, quasi crimen contra eum egerim occidendo te. Dixit hoc Abner de Ioab, quia iste erat princeps militiæ David, & per eum & Abner concordari debebant negocia utriusque regni, cum ambo essent duces utrinque; sic enim factum est post: nam mortuo Asael, Ioab occidit Abner in dolo, ut patet sequen. capi. *Qui audire contempsit, & noluit declinare.* Rectè hortabatur Abner ipsum Asael, non quasi hostis, sed infelix Asael cupidine

dine gloriæ noluit acquiescere exhortationi, & sine aliqua utilitate belli occubuit, cum esset vir famosus, & clarior morte dignissimus. *Perussit ergo eum Abner.* Scilicet, quia nolebat desistere persequi illum. *Auersa hasta.* Nicolaus, & Andreas, & Rabanus dicunt, quod non percussit Abner ipsum Asael ferro lancea, sed conto, ideo auersa hasta dicitur, idest non conuerterit ferro ad percutiendum, sed ligno. Hoc tamen non multum videtur, quia si Abner percussisset Asael conto, non habuisset voluntatem occidendi eum, cum non posset illum conto occidere, volebat tamen occidere eum, ut desisteret a persecutione ipsius, ergo ferro, & non conto percussit eum. Item quia illico, ut Abner percussit Asael mortuus est: si tamen eum conto percussisset, non fuisset mortuus, immo nec vulneratus, cum non potuisset contus penetrare viscera eo modo, quo Abner percutiebat eum, scilicet, fugiendo: apparet ergo quod cum ferro occidit. Item quia si Abner percussisset Asael conto, concitauisset Asael contra se ad occidendum ipsum: non ergo erat verisimile, quod percuteret eum conto, cum ista percussio non proficeret ad occidendum hostem, sed ad prouocandum eum contra se. Dicitur igitur, quod Abner percussit Asael ferro. Cum autem dicitur, quod percussit eum auersa hasta, non est sensus, quod conuerterit conto, sed quod conuerterit hastam, scilicet, quia Abner fugiens portabat ferrum haste contra illam partem ad quam fugiebat, ad percutiendum autem contra Asael, & sic auersa hasta. *In inguine.* Ista fuit causa quare mortuus est Asael immediatè: nam viscera fluxerunt per inguinis rupturam. In Hebræo habetur. *Perussit eum auersa hasta in quinta.* Et vocatur quinta, scilicet, quinta costa; & idem est quod locus inguinis. *Et transfodit.* Idest penetravit viscera Asael, quia erat lancea acuta, & non habebat arma Asael. *Et mortuus est in eodem loco.* Idest, postquam percussus est Asael, non potuit ultra persequi Abner, sed ilico corruit mortuus in terram in eodem loco, in quo percussus est. *Omnesque, qui transibant per locum, in quo ceciderat Asael, & mortuus erat, subsistebant.* Idest, viri de parte Ioab, quando ueniebant ad locum, in quo iacebat mortuus Asael mirabantur, & subsistebant modicum ad contemplandum eum, & sic impediabantur aliquantulum a persecutione Abner. Sic enim fuit quando Ioab occidit Amasa in via, cum persequebatur Siba filium Borei: nam omnis populus ueniens ad locum, ubi erat Amasa subsistebat. Ideo quidam amouit eum de via, ne populus impederetur in persecutione hostium, infra vigesimo. Nemo tamen amouit nunc Asael de via, quamquam omnes transirent, nec tamen propter hoc desistebant persequi Abner.

An viri, qui inierunt certamen peccauerint.
Questio. XVI.

QVAERET aliquis de 24. uiris fortibus, qui supra mortui sunt, an peccauerint iniendo certamen. Aliquis respondebit, quod non, quia isti erant sub potestate Ducum suorum, quibus obedire debebant, & fecerunt id quod iussum est eis. Respondendum tamen, quod peccauerunt, primò quia isti uidentur uoluisse congregari singulari certamine ad ostentandam fortitudinem suam, quod illicitum erat. Item quia dato, quod isti essent sub potestate Ducum, & iuberetur eis hoc facere: non tenebantur, nec debebant, quia illicitum erat, ideo licet Domini præcipere,

potius debuissent omnia mala pati, quam consentire malo: si tamen apparebat aliqua causa propter quam hoc esset licitum, vel saltem reduceretur in dubium an esset licitum vel illicitum, debebant obedire Dominis suis in dubio, & non peccabant.

An viginti quatuor viri simul occisi perierint æternaliter.
Questio. XVII.

QVAERET VR ulterius, an isti 24. viri simul occisi perierint æternaliter. Aliquis dicit, quod sic, quia isti peccauerunt pugnano, & in ista pugna mortui sunt, ergo perierunt in peccato mortali, & consequenter damnati sunt. Respondendum, quod quamquam de istis non omnino constat, an peccauerint pugnano: tamen magis tenendum est, quod peccauerint, quam oppositum, quo præsupposito dicendum, quod isti poterant perire æternaliter, vel non. Volunt enim aliqui necessarium esse, quod si peccauerint in pugnano perierint æternaliter, eo quod in illo actu peccandi mortui sunt. Sed dicendum, quod non sequitur ex hoc, quod perierint, quia quamdiu ipsi pugnant erant in peccato, eo quod poterat desistere, cum tamen quilibet eorum percussus est, & iam non poterat pugnare, non erat in actu peccati, ideo poterat tunc dolere de iniusto certamine inito. Et quia dolor ille potest esse in instanti, habebant spatium isti viri ad hoc, quod dolerent de iniuste commissis, & saluarentur. Ecclesia tamen de istis magis opinatur, quod pereant, quam quod saluentur, ideo non concedit eis sepulturam, ut patet extra de sepul. cap. ex parte parentum, ubi dicitur de muliere illa, que proiecit se in aquam, ne desloraretur, quod si illa se spontè in aquam proiecit, nec caperetur, careat Ecclesiastica sepultura: si tamen nolens se proiecere, sed putans effugere manus illorum, qui eam tenere volebant, casu cecidit in aquam, sepelienda est. Hoc autem distinguit Ecclesia, quia putat in primo casu illos, qui sic agunt, mori in peccato mortali: in secundo autem non. Sed manifestum est, quod etiam illi de primo casu possunt saluari: nam dato, quod illa mulier se spontè in aquam proiecerit, & in hoc peccauerit: antequam moreretur, poterat dolere, quod male egisset, cum ad hoc sufficere instans, & sic non moreretur in peccato mortali, sed saluaretur. Hoc tamen quamquam possibile sit, magis est contrarium uerisimile, ideo illud Ecclesia opinatur. *Persequentibus autem.* Hic ponitur belli cessatio ad petitionem Abner, & dicitur. *Persequentibus autem Ioab, & Abisai.* Idest Ioab, & Abisai persequebantur Abner: non solum isti persequebantur Abner, sed etiam cæteri viri, qui erant cum Ioab: fit tamen mentio de istis duobus, quia ambo erant quasi principes: nam Ioab erat princeps militiæ David, Abisai autem erat frater eius: ideo computantur ambo tanquam principes; Asael autem iam mortuus erat, ideo quamquam esset frater Ioab, non computatur ipse hic, sed solum Ioab, & Abisai, *Abner fugientem.* Non solum intelligitur de Abner, sed etiam de omnibus uiris ex parte Isoboth: nominatur tamen solus Abner, quia erat princeps. *Sol occubuit.* Idest accidit, quod Sol occideret, dum ista fierent, & istud fuit, causa aliqualis cessationis belli. *Et uenerunt usque ad Collem aqueductus.* Idest viri Abner fugientes, & viri Ioab persequentes peruenierunt ad Collem aqueductus, idest usque ad quandam montem, per quem deriuabatur aqua ueniens in urbem Gaboon: & forte erat ibi fons,

Contra
potest in
stanti.

de

Tres filij
Saruie soror
is David.

de quo deriuabatur aqua illa. In Hebræo habetur *Ama*. Vbi nos habemus aquæductum, & ad idem redit; quia ama, & amaim significant aquam. *Qui est ex aduerso vallis, & itineris deserti Gabaon*, idest iste aquæductus veniebat contra quandam vallem, & iter Gabaon, per quod ibatur de Gabaon in desertum. *Congregati sunt filij Benjamin ad Abner*, scilicet, quando Sol occubuit filij Benjamin, qui ibant cum Abner noluerunt fugere ulterius, sed congregati sunt in locum vnum ad Abner.

Cur exercitus Abner fugere cessauit.
Questio. XLIII.

QVAERET aliquis, quare nunc filij Benjamin cessauerunt fugere, cum ante hoc nullo modo possent resistere viris Ioab, ita vt manerent in vno loco. Respondendum est, quod filij Benjamin cessauerunt nunc fugere propter duas causas. Prima fuit, quia nunc occidebat Sol, & si per noctem filij Benjamin vellent fugere dispergerentur huc & illuc nescientes loca fugæ, ideo perirent plures; voluerunt igitur potius cessare a fuga. & hoc significat litera, dicens, quod occubuit Sol; innuens quod occasus Solis fuit causa cessationis. Secunda causa fuit, quia filij Benjamin ante hoc non habebant locum, ad quem possent confugere, & in quo se defenderent: nam in plano impares bello erant viris Ioab: ideo dum fuerunt in plano semper fugiebant. Cum autem occubuit Sol peruenerunt ad quandam collem, & ibi congregati sunt putantes quod possent ex ipso loco defendere se: non permittendo accedere viros Ioab, & ista est causa potissima, ideo litera dicit, quod conglobati in vnum cuneum steterunt in summitate vnius tumuli, scilicet, vt inde se defenderent. Ante hoc autem non inuenerant aliquem tumulum, in quem ascenderent: ideo fugerunt vsque ad Solis occasum, quia tunc ascenderunt in montem confidentes in loco. *Et conglobati in vnum cuneum steterunt*, idest factus est vnius cumulus de eis, quia prius diuisim fugiebant sicut melius quisque fugere poterat. *Steterunt in summitate tumuli vnius*, idest super verticem vnius collis. Vocatur collis tumulus, quasi tumens tellus, quia eleuatur: & in hoc tumescit super aliam terram.

An bellum inter Ioab, & Abner erat licitum ex aliqua parte. *Questio XLIX.*

QVAERET aliquis, an bellum istud, quod Abner, & Ioab nunc gesserant esset licitum ex aliqua parte. Pro quo sciendum, quod istud bellum ortum est ex pugna viginti quatuor virorum robuitorum, qui mortui sunt. Nam a principio intendebant illi duo Duces ostendere fortitudinem exercitus sui, ideo quilibet ex parte sua fecit surgere duodecim viros ad pugnam, quasi ad experiendum, & quia omnes illi simul occubuerunt, vt patet supra, vtrique pars stimulata dolore pro morte virorum suorum fortissimorum pugnam egit contra aliam; vnde dicitur, quod ortum est bellum satis durum in die illa. Nunc autem dicendum, quod neutra istarum partium habebat ius pugnandi, quia ex communi consensu Ducum pugnauerunt illi viri viginti quatuor, ideo licet perierint non habebant ius querelæ, quia ipsi consenserunt: volenti autem non fit iniuria nec damnum. Si ergo vtrique pars contra aliam bellum mouere vo-

luit stimulata dolore virorum occisorum ex parte sua, dicendum quod tam Abner, quam Ioab peccauerunt pugnando: cum non esset iusta causa pugne ex aliqua parte. Si autem dicatur quod aliqua pars istarum post mortem viginti quatuor virorum bellum mouerit, & alia se defenderit, & postea pugnauerit, peccatum fuit in aggrediente solum. *Et exclamauit Abner ad Ioab*, scilicet, postquam fuit in summitate montis, voluit quod cessaret bellum, ideo clamauit ad Ioab, quod cogeret viros suos cessare a bello. *Et ait; num vsque ad interuentionem tuam mucro desinet?* idest nunquid tandiu vis pugnare, & occidere nos quouisque omnes deleueris? quasi dicat, non est bonum.

Cur Abner suadebat Ioab, vt a bello cessaret.
Questio. XLX.

QVAERET aliquis, quare Abner dicebat istud. Nam hostium conditio est, quod pugnent quouisque deleant hostes suos, & hoc eis summum gaudium est. Abner tamen & Ioab erant hostes pro parte Isboseth & Dauid, ideo videtur quod Ioab deberet habere animum delendi omnes viros Abner, si posset; & Abner non poterat conuenienter dicere istud verbum. Respondendum est, quod Abner conuenienter dixit istud, & profuit verbum suum: nam ilico vt locutus est ad Ioab cessauit bellum. Motiuum autem Abner ad suadendum hoc Ioab fuit duplex. Primum, quia vile erat Ioab, & viris suis cessare a persecutione illa: nam viri Abner fugiebant quasi victi: si autem viri Ioab permittèrent eos fugere, ipsi nulli nocerent de viris Ioab: si tamen semper vellent eos persequi, cogerentur viri Abner se defendere; & tunc ex desperatione durissimè pugnarent contra viros Ioab: in quo periculum immineret eis: nam periculosum est contra hominem desperantem pugnare: nam omni difficultati se opponere de vita curam non agens, quod esset in magnum periculum Ioab; ideo consensit cessare ex causa sua. Istud significatur in verbis Abner, cum dixit ad Ioab. *An ignoras, quod periculosa sit desperatio, idest quod periculosum est pugnare contra hominem desperantem.* Secundum motiuum fuit, quia putauit Abner, quod faciliter consentiret Ioab verbis eius, eo quod non erat causata hostilitas inter illos: nunquam enim pugnauerant domus Isboseth & Dauid vsque nunc: & ista pugna fuit accidentaliter, ideo credebatur Abner, quod Ioab cessaret, si ipse loqueretur ei; & hoc potissime, quia tam viri Abner, quam Ioab erant Iudæi, & videbatur iniustum valde esse certamen inter eos. Hoc autem innuit Abner, dicens: *vsquequo non dicis populo, vt omitat persequi fratres suos, q. d. non sumus hostes, sed fratres: ideo non debemus pugnare ad totalem deletionem sicut hostes, sed sufficit pugna præterita.* Hoc autem sic concipiebat Ioab: nam nondum putabat plenam inimicitiam causatam inter eos. Ideo ilico, vt locutus est Abner, iussit Ioab cessare viros a pugna, & prius fecisset cessare, si locutus fuisset prius Abner, vt patet infra, scilicet, viuit Dominus si locutus fuisset mane, recessisset populus persequens fratres suos. Sciendum autem, quod sicut Abner putabat, quod Ioab cessaret ipso loquente, ita ipse habebat animum quod si viri Ioab victi, & fugati fuissent a viris Abner, & petiuisset Ioab cessationem pugne, ipse fecisset desistere viros suos. Quod patet, quia Abner nolebat facere totum malum, quod poterat. Nam

Nam cum Asael persequeretur eum a principio, potuisset eum occidere facilliter, sicut postea fecit admonendo ipsum, vt desisteret, ne compelleretur eum occidere, & tamen noluit eum occidere, quouisque sepe eum admonuit. Item dixit, quod si occideret eum, non posset leuare oculos coram Ioab, ergo dato, quod fuisset istud bellum, nondum erat plena hostilitas: sed habebat Abner animum concordandi cum Ioab. *An ignoras, quod periculosa sit desperatio?* Idest nescis, quod periculum sit pugnare cum desperato? & tamen si tu non desistis persequi nos, pugnabis contra vt desperantes, & erit tibi magnum periculum. Dicitur autem periculosa desperatio, non ei qui desperat, sed ei, contra quem desperatus pugnat. *vsquequo non dicis populo.* Scilicet viris tuis qui erant in magna multitudine, & vocantur populus. *Vt omitat persequi fratres suos* q. d. iam tempus erat, quod præciperes viris tuis cessare a pugna, quia non persequantur hostes, sed fratres suos. Omnes enim Israelitæ vocabantur inter se fratres, quia erant filij eiusdem viri, scilicet, Iacob, & sic scriptura vocat omnes Hebræos inter se fratres, vt patet *Leuit. 35. & Deute. 15. Et ait Ioab, viuit Dominus.* Modus iurandi est. Consensit, enim Ioab immediate, & voluisset prius consentire, si locutus fuisset Abner. *si locutus fuisset mane.* Idest si istud quod nunc dicis, dixisset mane, idest in principio belli, immediate cessasset bellum, & non fuisset iniustum ali-quod malum. *Recessisset populus persequens fratres suos.* Idest, populus meus recessisset desistens persequi viros tuos, qui sunt fratres nostri. Aliqui dicunt, quod litera debet sic se habere, scilicet, *si non locutus fuisset mane.* Idest si non dixisset a principio diei, surgant pueri, & ludant coram nobis, cessauisset populus persequi fratres suos, q. d. illud fuit occasio belli. Sed ista sententia non stat. Primum, quia litera contraria est: secundò, quia dato quod litera esset, vt ipsi volunt, repugnaret intentioni Ioab: nam tunc esset sensus, si non locutus fuisset mane, dices: surgant pueri, recessisset populus, &c. quia tamen locutus fuisset istud, non recessit populus, hoc tamen non intendebat Ioab, quia non obstante verbo illo Abner, iussit mox cessare a bello, ideo non debet sic intelligi litera, sed sicut prius dictum est. *Insonuit ergo Ioab buccina.* Idest dedit signum in buccina, vt viri sui desisterent a bello: per buccinam quippe signum datur bellandi, & cessandi a bello, & ad multa alia secundum varietatem clangoris. *Et stetit omnis exercitus.* Scilicet, omnes viri de parte Ioab non audent ulterius quicquam agere contra hostes: erat quippe contra militarem disciplinam, quod dato signo cessandi aliquis pugnet. *Nec persequi sunt ultra Israel.* Idest non persequi sunt viros Abner: amplius in illa nocte. Fuerunt tamen alio tempore persecuti illos, quia post hoc fuerunt multa bella inter domum Dauid, & Isboseth, vt patet *seq. c.* scilicet. Facta est longa concertatio inter domum Saul, & domum Dauid. *Nec iniere certamen.* Idest non persecuti sunt viri Ioab viros Abner fugiendo; nec etiam instituerunt aciem ad pugnam contra illos in monte, quod est iniere certamen.

Ioab quare cessauit a persecutione Abner, cum sciret eum occidisse fratrem suum. *Questio. XLXI.*

QVAERET aliquis, quomodo Ioab voluit desistere a persecutione Abner, cum ipse iam occidisset Asael fratrem Ioab. Nam si iste non fuisset occisus, leuiter potuisset cessare hostilitas: eo tamen occiso, non putabat Abner, quod facilliter cessaret, ideo ipse dixerat ad Asael, noli me persequi, ne compellar con-

ferre te in terram, & leuare non potero faciè meam ad Ioab fratrem tuum. Aliquis respondebit, quod Ioab nondum nouerat mortem fratris sui, ideo facilliter consentit uerbis Abner, quod aliter non fecisset. Sed hoc non stat, quia Asael corruit mortuus in uia, & ipse precedebat omnes uiros Ioab; unde omnes transierunt postea per locum, in quo ipse mortuus iacebat, & subsistebant parum, ut patet supra, nemo enim cadaver illius de uia abstulit. Ideo dicendum, quod Ioab cognouerat mortem Asael: consentit tamen cessare a bello, quia Abner iussit occidere Asael, cum sepe admonuisset eum, ut cessaret. Vel aliter dici potest, quod Ioab cessauit ex causa sua non obstante morte fratris sui, ne pugnaret contra desperatos, sicut dixerat Abner. Vel fortè Ioab quamquam stimulatus esset dolore nimio pro morte fratris sui, tamen non putauit, quod posset eam nunc uelisci in bello, cum ipse intenderet occidere Abner pro morte Asael, ideo cessans a bello quasi non curaret de morte fratris distulit ad aliud tempus, & postea occidit ipsum Abner per insidias, ut patet *seq. cap.* *Abner autem, & viri eius abierunt per campestria tota nocte illa.* Idest, postquam Ioab cessauit persequi Abner, ipse cum uiris suis ambulauit tota nocte, scilicet quia iam nox erat quando cessauit bellum, ut patet supra: dicitur enim, quod quando sol occubuit ascenderunt in uertice montis filij Benjamin, & dum ibi manerent cessauit bellum: deinde per totam noctem ambulauerunt per campestria, idest per campos sine itinere; quia iam ipsi terram nouerant, & sequebantur breuiorem progressum. *Et transierunt Iordanem.* Scilicet, nocte illa transierunt Iordanem: ibant enim ab Occidente uersus Orientem, quia fors Iudæ, & Benjamin erant ad partem Occidentalem Iordanis. Bellum autem fuerat in forte Benjamin apud Gabaon: deinde ambulando per noctem uenerunt ad Iordanem, & transierunt illum, eo quod Isboseth morabatur nunc ad partem Orientalem Iordanis, & ad illum locum ibat Abner. *Et istrata omni Bethoron.* Idest istrauerunt Abner & uiri sui totam terram Bethoron, scilicet, quia transierunt per illam ad uenendum in Iordanem, quia Bethoron est media inter Gabaon, & Iordanem. Sciendum autem quod Bethoron est duplex, quædam uocatur Bethoron inferior, & alia Bethoron superior, & sunt istæ in forte Ephraim, & Manasse, ut patet *Iosue. 16.* Hebræi autem accipiunt Bethoron pro nomine appellatiuo, scilicet, pro diuisione, sed non est conueniens sensus, ideo litera nostra accepit ut proprium, quia per terram Bethoron erat transitus Abner. *Uenerunt ad castra.* Idest Abner & uiri sui uenerunt ad castra, in quibus erat Isboseth. In Hebræo habetur. *In Mahanaim.* Quod significat castra, uel est nomen urbis, magis tamen debet accipi, quod sit nomen urbis, scilicet, quod Isboseth esset tunc in Mahanaim, & illuc ibat Abner. Hoc autem ualde conuenit, quia Mahanaim, siue Manaim secundum literam nostram est ad partem Orientalem Iordanis, ut patet *Gen. 32.* erat autem in forte dimidiæ tribus Manasse, ut patet *Iosue. 13.* ideo ad hoc, quod Abner de Gabaon, ubi fuerat bellum, ueniret in Mahanaim: oportebat, quod transiret Iordanem. *Porro Ioab reuersus omisso Abner, congregauit omnem populum.* Idest Ioab cessauit persequi Abner, & congregauit omnem populum suum: nam dispersi fuerant uiri Ioab ad persequendum uiros Abner: nunc autem dato signo in buccina, congregauit illos Ioab. *Et desierunt ac pueri Dauid decem & nouem.* Idest mortui sunt in bello decem & nouem, duodecim quidem in bello singulari, quando surrexerunt pueri, ut luderent coram Ioab, & Abner, & corruerunt duodecim ex utraque parte, quæquam Iosephus duodecim uelut solū perisse ex parte Isboseth:

Bethoron duplex.

Isbofeth:litera tamen contrarium vult, postea autem in pugna mortui sunt septem, antequam inciperent fugere viri Abner, & sunt decem, & nouem. *Excepto Afael.* Cum hoc sunt viginti occisi ex parte Dauid. Afael tamen computatur per se, eo quod ipse solus maioris precii erat quam omnes alij decem & nouem mortui. Sic enim de Dauid erat, qui solus computabatur pro decem millibus viris, sicut dixit Ioab, infra decimo octauo, scilicet, siue media pars ex vobis ceciderit, non satis curabunt, quia tu vnus pro decem millibus computaris. *Serui autem Dauid.* Id est viri, qui erant cum Ioab, qui erant famuli Dauid. *Perusserunt de Benjamin.* Id est, de viris Abner, qui vocantur de Benjamin, quia forte solim erant de illa tribu. Vel dato, quod essent ibi viri de alijs tribubus, vocantur omnes de Benjamin, quia tribus Benjamin erat nunc vt caput, eo quod Rex erat de tribu Benjamin. Et Abner, qui erat Dux belli erat de eadem tribu. *Et de viris, qui erant cum Abner.* Ponitur &, pro id est: quia non erant viri de Benjamin alij a viris, qui erant cum Abner. *Triginta, & sexaginta, qui & mortui sunt.* Id est perierunt gladio in bello. De parte enim Abner plurimi perierunt, eo quod fugerunt, & in fuga multi occisi sunt. *Tuleruntque Afael.* Scilicet, de loco, in quo mortuus iacebat: erat enim vir honorabilis, cum esset frater Ioab, ideo tulerunt eum, ut sepelirent in loco suo. *Et sepelierunt eum in sepulcro patris sui in Bethlechem.* Ad istum locum duxerunt Afael, quia erat oriundus de illo: tota quippe cognatio Dauid erat de Bethlechem, vt patet preced. lib. cap. 16. Erat autem consuetudo Iudaeis, quod vbi sepeliebantur maiores alicuius cognationis, ibi tota cognatio sepeliretur, ideo Afael in sepulcro patris sui sepultus est. De patre autem Afael non constat quis fuerit, sed solum de matre. Illa enim erat Saruia soror Dauid. Patrem autem scriptura non nominat, quia ille non erat de cognatione Dauid, sed sola mater, quae propter Dauid nominata est. *Et ambulauerunt tota nocte illa Ioab, & viri sui.* Sicut enim Abner, & viri sui ambulauerunt tota nocte quousque peruenirent in Mahanaim. Ita Ioab, & viri sui ambulauerunt tota nocte, vt venirent in Hebron. Causa tamen celeritatis motus Ioab fuit, quia ferebant mortuum Afael, ne conuaperetur cadaver in itinere. *Et in ipso crepusculo peruenierunt in Hebron.* Id est, ante ortum Solis venerunt ad urbem Hebron, in qua erat Dauid, & prius duxerunt illuc Afaelem mortuum, deinde tulerunt eum ad sepeliendum in Bethlechem. Quod patet, quia in ipsa nocte, qua cessauerunt pugnare, venerunt in Hebron in crepusculo: non tamen poterant illa nocte ire in Bethlechem, & sepelire Afaelem, & facere exequias funeris: nam cum esset vir honorabilis valde, verisimile est, quod cum magno honore tumulatus sit. Dicitur autem hic in crepusculo, quia crepusculum est lux dubia, scilicet, quando non est determinate dies, uel determinate nox. Est autem duplex crepusculum, scilicet, matutinum, & uespertinum: crepusculum matutinum est totum tempus illud, a quo incipit oriri quidam rubor, uel lux in aere, quae uocatur aurora usque ad ortum Solis. Crepusculum uespertinum est tempus ab occasu Solis usquequo cadat rubor, siue lux quaedam manens in aere. Et ista duo crepuscula sunt aequalia, quia causantur per aequalem distantiam Solis ab horizonte. Est autem tempus crepusculi quantitas spatij dum Sol pertransit decem, & octo gradus aequinoctialis secundum Ptolemaum: & est una hora, & quinta pars horae. Nunc tamen repertum est durare crepusculum per decem & nouem gradus transitus Solis, & aliquid plus. Ptolemaeus tamen accepit crepusculum magis apparens: ideo in lineis aitolabij, ubi describuntur

F duo crepuscula, abscinduntur utrinque decem & octo gradus ascensionis Solis per aequinoctialem: nos tamen uulgariter loquentes crepusculum largius appellamus. Vnde autem crepusculum oriatur, & quomodo suspendatur lux in nubibus in tanta distantia, & non maiori Solis ab horizonte, alterius speculationis est.

C A P. III.

ACTA est ergo longa concertatio inter domum Dauid, & inter domum Saulis: Dauid proficiens, & semper seipso robustior: domus autem Saul decrescens quotidie. Natiq; sunt filij Dauid in Hebro: fuitq; primogenitus eius Amnon.

Escripita est in praecedentibus Isbofeth debilitatio ex debellatione virorum suorum a viris Dauid. Hic agitur consequenter de debilitatione eius ex confederatione Abner cum Dauid. Et diuiditur in duo, quia primo ponitur Dauid profectus. Secundum Dauid, & Abner fedus ibi cum igitur esset praelium.

An que tractantur in hoc cap. immediatè consequantur superiora. Quae. I.

QVAERITVR circa primum: an ea, quae habentur hic, habeant ordinem consequentem ad ea, quae habentur praecedenti cap. Et an fuerint facta immediatè, vel magno tempore post. Ad primum dicendum, quod ea, quae habentur hic fuerunt post superiora: nam praecedenti cap. agitur de primo bello, quod fuit inter domum Dauid, & Isbofeth. Hic autem agitur de multis alijs bellis, quae postea secuta sunt: nam dicitur hic quod facta est longa concertatio inter domum Dauid, & domum Saulis: non tamen constat, an omnia, quae habentur hic, fuerint facta post ea, quae habentur praecedenti cap. quia hic dicitur de omnibus filiis, quos genuit Dauid in Hebron: non patet tamen an genuerit aliquos istorum ante bellum, de quo habetur praecedenti cap. potuit enim aliquos primo gignere, eo quod illud bellum factum est duobus annis postquam cepit regnare Isbofeth, & Dauid, vt declaratum est preced. cap. Ad secundum, scilicet, an ista fuerint facta immediatè post praecedentia. Dicendum, quod paruum tempus fuit inter haec, & praecedentia, quia immediatè post bellum habitum praecedenti cap. secuta sunt multa alia bella inter domum Dauid, & Isbofeth. Et post haec Abner fecit concordiam cum Dauid: & tunc occidit eum Ioab. Et non fuit magnum tempus inter haec, sed tota historia est continuata, ita quod nulla tempora, vel gesta intercederunt inter ea, quae habentur praecedenti cap. & hic. *Facta est ergo longa concertatio.* Id est, factum est longum bellum. *Inter domum Saul, & domum Dauid.* Id est, inter Abner pugnantem pro domo Saulis, & Ioab pugnantem pro domo Dauid: habuit autem istud bellum exordium ex bello praecedenti, quia Abner lustrabat semper extremitates regni Isbofeth, ne viri Iuda introirent in illud, & Ioab lustrabat extremitates regni Dauid, ne introirent in illud viri Isbofeth: unde aliquando occurrebant sibi Ioab, & Abner, & pugabant,

Dauid an possit dici fortior seipso.

bant, sicut supra fecerunt: dicitur autem inter domum Saul & Dauid, quia domus Isbofeth uocatur domus Saulis, eo quod erat Isbofeth filius Saulis. *Dauid proficiens.* Id est, Dauid in omnibus operibus suis proficiebat. Erat autem iste profectus in duobus. Primo in prole: nam genuit sex filios in Hebron, quos litera enarrat. Secundum proficiebat in negotiis regni, scilicet, quia Ioab pugnans ex parte Dauid praualebat semper contra Abner, & viros Isbofeth, sicut praualuit praecedenti cap. erat autem iste profectus specialiter a Deo, quia ipse volebat domum Saulis paulatim destruire quouique totaliter exaltaret Dauid. *Et semper seipso robustior.* Id est, quolibet die erat robustior seipso, quia in quolibet die suscipiebat continua augmenta. Sed aliquis dicit, quod Dauid non poterat esse fortior seipso, quia comparatio semper fit inter diuersa: eiusdem autem ad seipsum non potest esse comparatio, quia idem non habet rationem diuersorum extremorum. Dicendum, quod Dauid vocabatur fortior seipso, non simpliciter, sed secundum diuersa tempora, scilicet quod quotidie erat fortior quam praecedenti die, in quo significatur quotidianum augmentum, scilicet, quia non erat aliqua dies, in qua Dauid non proficeret ad aliquid; & iste modus loquendi est vsitatus: sic enim dicit Porphyrius, quod sortes sedes differt a seipso non sedente, & sic Dauid quotidie recipiens aliquid quod prius non habebat, dicitur seipso fortior. *Domus autem Saul decrescens quotidie.* Id est, regnum Isbofeth, quod uocatur domus Saulis, quotidie decrescerat, eo quod viri sui vincebantur semper a viris Dauid. *Natiq; sunt filij Dauid in Hebron.* Hic ponitur multiplicatio Dauid in prole, quod pro magno beneficio Dei habetur, & dicitur quod nati sunt in Hebron isti filij, qui sequuntur, quia ibi habitauit Dauid semper, quandiu fuit Rex super Iudam.

Quare fit hic mentio de filiis Dauid. Quae. 11.

QVAERET aliquis, quare scriptura agit hic mentionem de filiis Dauid. Respondendum, quod hic dictum est, quod Dauid semper proficiebat, ideo ponitur hic profectus eius. Erat autem iste in filiis, ideo nominantur filij, quos genuit. Considerandum autem, quod apud antiquos habebatur pro magna felicitate plures filios gignere, & pro magna infelicitate carere filiis: & ista erat opinio tam uirorum, quam feminarum. De uiris patet Osea. 9. cap. ubi dicitur de Ephraim: Ephraim quasi auis auolauit, gloria eorum a partu, & ab utero, & a conceptu, id est totum bonum eorum est in concipiendo, pariendo, & habendo in utero filios: ideo cum uolebat Deus dare magnum malum alicui, faciebat eum carere filiis. Sic patet allegato cap. scilicet, *Quid dabis eis: da eis uulnam sterilem sine liberis, & ubera arentia;* quod si enutrierint filios suos, absque liberis eos faciant in hominibus. Ista etiam erat opinio feminarum, quia putabant se felices quando pariebant plures filios: unde Lya, quae pepererat multos filios, & ancilla sua etiam pariebat, dixit, hoc pro beatitudine mea: beatam quippe me dicent omnes generationes. Mulieres autem quae steriles erant, putabant se esse infelicitissimas, & uolebant potius mortem quam vitam: sic fuit de Rachel, quae cum non haberet filios, dixit viro suo: da mihi liberos, alioquin moriar, id est, si non facis, quod habeam filios, volo mori. De his Gen. 30. cap. propter hoc parentes cum benedicebant filiabus suis imprecabantur eis multitudinem proli. Sic dixerunt cognati Rebecae ad ipsam: soror nostra es, crescas in millia, & possideat se-

Felicitas antiquorum erat in filiis, non sic in nouo test.

men tuum portas inimicorum suorum. Gen. 24. Ita quoque erat intentio prophetarum: nam vocabant felicem hominem, qui haberet plures filios. Sic pater de Moyse: nam cum benediceret tribubus Israel dixit: *Benedictus Aser in filiis.* Deut. 33. Isto modo etiam loquebatur Deus: nam pro benedictione ponebat, quod mulieres non essent steriles, vt patet. Exod. 23. Scilicet, *Non erit infecunda, nec sterilis in terra tua.* Et quando Deus benedixit Abrahae, quia uoluit occidere filium suum ad mandatum Dei, dixit ei Deus: *Pro hoc quod fecisti rem hanc multiplicabo semen tuum, sicut stellas caeli.* Gen. 22. cum ergo nunc Deus dederit Dauid filiorum multitudinem, ad exprimendum cumulum felicitatis eius Deus uoluit, quod exprimeretur hic de filiis Dauid. Nunc autem in nouo testamento non censetur homo foelix in multitudine filiorum, ideo non reputatur valde magnum beneficium Dei, quod alicui filiorum multitudinem dederit, quia alia bona promittuntur in nouo testamento, ad quae homines magis attendere debent. *Fuitque primogenitus eius Amnon.* Alique Biblias habent Ammon, sed corrupta litera est. Iste est qui destruxit Thamar sororem suam, & postea occisus est ab Absolone. De quo infra. 13. *De Achinoam Iezrahelitis.* Hic ponuntur nomina uxorum Dauid, de quibus suscipiebat istos filios. Et prima fuit Achinoam Iezrahelitis, id est, de urbe Iezrahel. Ista fuit prima uxor, quam accepit uiuente Saule, antequam saugeret de terra Israel in terram Philistinorum. praecedenti lib. cap. 25. Et istam postea duxit in terram Philistinorum. eod. lib. c. 27. *Et post eum Cheleab.* Iste fuit secundus filius, & uocatus est alio nomine Daniel, ut patet 1. Paralip. cap. 2. de isto dicunt Hebraei, quod uocatus est Cheleab, quia Cheleab, siue Celaau in Hebraeo interpretatur sicut pater, uel similis patri. Dicunt enim, quod aliqui illud debant de isto puero, dicentes, quod non erat filius Dauid, sed Nabal Carmelli, eo quod Abigail mater huius fuerat uxor Nabal, & dicebant, quod iam conceperat eum, cum accepit illam Dauid in uxorem: ob hoc Deus mutauit faciem pueri, ut totaliter simularetur Dauid: & tunc mutatum est nomen eius primum, scilicet Daniel: & uocatus est Cheleab, id est similis patri, uel quasi pater. Sic dicit Ra. Da. Kimhi, sic etiam historia scholastica, & Nicolaus. Non tamen est uerisimile, quod Deus mutauerit faciem pueri postquam natus est: nec etiam est impositum ei istud nomen propter similitudinem ad patrem: sed ex sola uoluntate, sicut multa alia nomina imponebantur uiris, & locis sine aliqua causa. *De Abigail.* Ista fuit secunda uxor, & peperit secundum filium: postea quoque peperit, scilicet, Saphathian, vt patet infra: hic autem non solum ponitur numerus filiorum, sed etiam ordo. Ideo non ponitur Saphathian post Cheleab, quamquam ambo fuerunt filij eiusdem matris. *Uxor Nabal Carmelli.* Id est, Abigail erat uxor Nabal de Carmello: non nunc, sed fuerat prius, & mortuo Nabal accepit eam in uxorem Dauid. praecedenti lib. cap. 25. & tamen primo Paralip. dicitur de Abigail Carmelitis, id est, quae habuerit Dauid istum filium de Abigail, quae erat de Carmello, eo quod ibi habitabat. *Porro tertius Absalon.* Id est, tertius filius fuit Absalon. Iste fuit pulcherrimus inter omnes filios Dauid. & uisus non erat uir ita pulcher in toto Israel. Habebat autem pulchritudinem nimiam in capillis, & rondebatur quolibet anno femel, quia grauabat eum nimis caesaries, ponderabatque capillos capitis sui ducentis siclis pondere publico. infra quartodecimo. Sed iste postea fuit infidelis patri expellens eum de regno: infra decimo quinto. *Filius Maacha, filij Tholmai regis Gessur.* Ista Maacha erat filia regis, & non erat de stirpe Iudaeorum,

Filij Dauid quos habuit in Hebron.

Crepusculum quid & quocuplex.

rum, sed Gentilis, eo quod erat filia Tholmai re- F
gis Gessur.

Gessur Rex quis esset. Quest. III.

QVAERET aliquis, quis erat iste Rex Ges-
sur, cuius Dauid accepit filiam. Responden-
dum, quod Gessur est nomen cuiusdam
terrae, quae erat intra terram Chanaan;
& tamen habitatores eius non erant
de stirpe Chanaanorum. Erat autem modicus popu-
lus Gessur apud terram Philistinorum, & duarum
tribuum, & dimidia, ut patet Deuter. 3. Israelitae au-
tem poterant licite occidere omnes Gessuritas, vel exclude-
re eos de terra, ut possiderent terram illorum, quia il-
la erat pars terrae Chanaan, quae totaliter debita erat
Israelitis: noluerunt tamen Israelitae disperdere Gessu-
ritas, sed miserunt illorum permittentes eos vivere
inter se: ut patet Iosue. 13. f. Nolueruntque filii Israel
disperdere Gessur, & Machati, & habitauerunt in me-
dio filiorum Israel usque in praesentem diem. Permis-
erunt quoque Israelitae Gessuritis habere reges de genere suo,
& habuerunt illos semper: nam tempore Dauid erat Thol-
mai Rex Gessuri: erat tamen gens ista cum rege suo tri-
butaria sub rege Israel, cum permitteret eos vivere ex
sola misericordia, & habebant iurisdictionem Israelitae
super eos. Nam licet ipsi haberent reges de gente sua,
tamen reges Israel dicebantur reges super Gessuri. Sic
patet de Isobeth, nam ipse dicitur regnasse super Is-
rael, & Gessuri, praecedent. c. Contra istam gentem pu-
gnauit sepe Dauid, & egit praedam de illa, dum mane-
ret in terra Philistinorum, praecedent. li. cap. 27. Postea
autem Dauid voluit accipere filiam regis Gessuri in
vxorem, quam ille libenter obtulit, quia per hoc puta-
bat se habiturum pacem cum Dauid, qui prius erat
hostis suus, & nunc efficiebatur gener. Credebat quo-
que quod per hoc non tantum grauairetur dominio
Israelitarum sicut prius, eo quod Dauid gener suus
liberaret eum ab hac seruitute. Credendum est au-
tem, quod Dauid accepit vxorem filiam regis huius
paucis temporibus postquam rediit de terra Philistino-
rum mortuo Saule, nam prius nondum acceperat eas,
alioquin non egisset tam graue bellum, & praedas in
Gessuritis. Sed aliquis dicit, quomodo Dauid poterat
accipere filiam regis huius in vxorem, quia iam tota
gens Gessuritarum deleta erat, quod patet praecedent.
li. c. 27. scilicet. Et percussit Dauid omnem ter-
ram illorum, nec reliquit ibi viuentem virum, aut
mulierem, ergo iam omnes perierant. Respondendum,
quod non perierat tota gens Gessuritarum, sed aliqua
partem eius partem disperdidit Dauid agendo praedas.
Et cum dicitur, quod percussit omnem terram
illorum: dicendum, quod intelligitur solum de terra
illa, in qua praedabatur Dauid, & ista erat quaedam pars
terrae Gessuri, quia non potuit Dauid praedari in om-
nibus locis terrae illius. Potissime quia Dauid habebat
secum paucos viros, scilicet, solum sexcentos, qui non
poterant pugnare contra magna oppida, & delere ea;
sed solum agebant praedas per agros in pecoribus, &
in hominibus, quos ibi reperiebant, & in locis non ha-
bentibus muros: loca autem magna semper manserunt
illaesa: & sic poterat manere gens Gessuri. Et cum di-
citur, nec reliquit ibi viuentem virum, aut mulierem,
intelligitur de illis, quos capere poterat, scilicet, quia
non ducebat eos captiuos in Geth, ne manifestaretur
fraus sua. praeced. lib. c. 27. in locis tamen magnis nul-
lum accipiebat, quem posset occidere.

An Dauid peccauerit accipiendo filiam regis Gessur in
vxorem. Questio. IIII.

QVAERETVR vterius, an peccauerit
Dauid accipiendo in vxorem filiam regis
Gessur. Aliquis dicit, quod sic, quia illa erat
Gentilis: Deus autem vetuerat Israelitis
accipere vxores de Gentilitate. Exodi
34. & Deut. 7. & Iudi. 2. ubi sub magna obseruatione
hoc Deus teneri iubebat. Nec potest aliquis respon-
dere, quod ista esset Hebraea, quia inter Hebraeos tem-
pore Dauid solum erant duo reges, scilicet, ipse, & Is-
boserth; ideo necesse est, quod Tholmai Rex Gessur
esset Gentilis, & consequenter filiam suam non poterat
accipere Dauid. Aliquis respondebit, quod Thol-
mai erat Gentilis, & tamen non erat de stirpe Chana-
norum, ideo Dauid poterat accipere licite filiam eius
in vxorem conuertendo illam ad ritum Iudaicum.
Quod autem obijciatur Exod. 34. Deut. 7. & Iudi. 2. in-
telligitur de filiabus Chanaanorum. Quod patet, quia
dicitur ibidem, non inias pactum cum hominibus re-
gionum illarum, scilicet, Chanaanorum, & sequitur:
nec vxorem accipias de filiabus eorum filijs tuis; de
alijs ergo gentibus poterat accipi vxor pro Iudaeis. Et
hoc verum est, quod directe Deus vetuit filias Chana-
norum accipi in vxores, intelligebatur tamen etiam
de alijs gentibus. Quod patet, quia Israelitae, qui acce-
perunt vxores de Moabitibus, Ammonitis, & Aegyptijs
coacti sunt dimittere eas per Eldran. ut patet. i. Eldra.
c. 9. & 10. Si tamen solum intelligeretur de filiabus Chana-
norum, non coacti fuissent dimittere vxores illi,
qui acceperant eas de Ammonitis, Moabitibus, & Ae-
gyptijs, & tamen isti compulsi sunt eas relinquere.
Dicendum est igitur, quod Iudaeis erat illicitum vni-
uersaliter accipere vxores de Gentilitate. Magis tamen
erat illicitum, si acciperent eas de Chanaanais, quam
de alijs Gentibus, eo quod ille facilius poterant incli-
nare animos Iudaeorum ad colendum Idola, cum ip-
saessent incolae terrae illius, quam mulieres Gentiles
adductae de alijs gentibus. Et istam causam Deus tangit
in praecipio isto praedictis capitulis. Erant tamen
duo casus, in quibus licebat accipere mulierem de Gen-
tilitate in vxorem. Primus erat, quando in bello acci-
piebantur mulieres, nam tunc poterat quilibet accipe-
re in vxorem quamcumque vellet de captiuis. Deut.
21. Secundus casus erat, quando aliqua mulier de Gen-
tilitate erat conuersa ad Iudaismum: nam tunc Israe-
litae poterant accipere has in vxores, quia iam non vo-
cabantur Gentiles, sed pertinebant ad ritum Iudaicum.
Sic patet de Booz, qui accepit Ruth in vxorem, quae
erat de Moabitibus, & iam erat conuersa ad Iudaismum.
Hoc autem licite fecit Booz: immo videtur, quod obli-
gatus erat ad faciendum ipse, vel alius cognatus eius:
nam ex eo quod cognatus Booz noluit accipere Ruth
in vxorem, priuatus est iure successionis Maalon, qui
fuerat primus vir Ruth: & transfuit successio ad Booz,
ut patet Ruth. 4. si tamen illicitum fuisset accipere illam
in vxorem, non caruisset ille cognatus Booz successio-
ne, non accipiendo Ruth, quia lex neminem obligat
ad illicitum. Isti duo casus intelliguntur in mulieri-
bus, quae non erant de filiabus Chanaanorum, quia
filias Chanaanorum in nullo casu accipi licebat. De
primo patet, quia quando pugnabant Israelitae con-
tra gentes Chanaanorum, non poterant seruare ali-
quam mulierem ad accipiendum in vxorem, aut ven-
dendum, vel subiiciendum in seruitutem: sed cogebantur
occidere omnes tam viros, quam feminas, paru-
ulos, & senes. Deut. 20. Casus secundus non tenebat
in Chanaanais, quia nunquam mulieres Chanaanorum
conuer-

Quando Iu-
dais erat li-
citur acci-
pere vxores
de Gentili-
tate.

conuertebatur ad Iudaismum: nam etiam si ipse vel-
lent, non permittebant Israelitae, quod conuerterentur,
sed occidebant eas, quia Deus sic iusserat. Nunc
autem de Dauid dicendum est, quod licite potuit ac-
cipere in vxorem filiam Tholmai regis Gessur, quia
forte accepit illam in bello, cum sepe pugnaret con-
tra Gessuritas: vel forte conuersa est ad Iudaismum, &
tunc illam accepit. Hoc autem secundum verisimilius
est, quia toto tempore quod Dauid pugnauit, & praed-
as egit contra Gessuri: non adduxit secum aliquem
captiuum virum, aut foeminam, ut patet praecedent. lib.
c. 27. Quartus autem Adonias. Iste fuit quartus filius in
ordine, & fuit vir prudens, unde conciliatus sibi ani-
mos militiae, & conatus esset fieri Rex, viuentem Dauid
& ignorante. seq. lib. cap. 1. Hunc postea occidit Salo-
mon frater eius, quia petiuit vxorem regis Dauid in
vxorem. eo. lib. cap. 2. De Haggith. Ista non apparet, quae
mulier fuerit, vel de quo genere. Et quintus Saphathia
filius Abigail. Ista peperit istos duos filios Dauid, scilicet
Cheleab, & Saphathia. Ista uocatur in Hebraeo
Abital. Sic etiam vocatur. Paralipo. 3. ubi ponitur nom-
ine eius bis: nam cum dicitur, quod peperit Cheleab,
uocatur Abigail, & cum dicitur, quod peperit Sapha-
thiam uocatur Abital. Ex quo aliqui putant duas fuisse
mulieres, sed eadem est. sextus quoque Iethraam. Iste
fuit ultimus filius, quem habuit Dauid in Hebron: alios
autem postea habuit in Ierusalem, dum esset Rex super
totum Israel. De quibus habetur infra quinto, &
1. Paralipo. 3. Iste Iethraam uocatur alio nomine se-
cundum Iosephum. 7. Antiquitatum, scilicet. Nathan.
De Eglā vxore Dauid. Idest iste natus est de Eglā, quae
erat uxor Dauid specialiter.

An Michol fuerit vocata Eglā vxor Dauid.
Questio. V.

QVAERET aliquis, quomodo uocatur ista
Eglā vxor Dauid, quia etiam omnes praecedentes
erant vxores illius. Ad hoc respon-
dent Hebraei, quod ista fuit Michol fi-
lia Saulis, & uocatur vxor Dauid, scilicet,
specialiter. Hoc autem aliqui volunt, quia ipsa erat
filia regis, & erat de maiori genere, quam omnes aliae
vxores eius. Sed non fiat, quia etiam Maacha erat filia
regis Gessur: uocatur tamen Michol vxor Dauid, quia
licet Hebraei possent accipere multas vxores, illa ta-
men, quae prius accipiebatur erat proprie vxor, aliae
autem non uocantur tam proprie vxores; immo scriptu-
ra uocat eas saepe concubinas. Sic patet de Agar, &
Cethura vxoribus Abraham. Nam Abraham coepit
Agar in vxorem, & non in concubinam. Gen. 16. coepit
quoque Cethuram in vxorem. Gen. 25. postea tamen
uocantur ambae concubinae Abraham, quia erant secun-
dariae vxores, & Sara uocatur vxor, quia erat prima: sic
autem Dauid accepit Michol in vxorem primam, pre-
cedenti libro cap. 18. deinde accepit alias, quando illa
sibi ablata est: ideo illa proprie uocatur vxor: Ista autem
genuit filium sextum, scilicet, Iethraam. Sed contra hoc
obijciatur, quod non fuerit Michol, quia ipsa non pe-
perit aliquem filium Dauid, ut patet infra sexto, scilicet.
Igitur Michol filia Saul non est natus filius usque
ad diem mortis suae. Ad hoc aliqui respondent, quod
peperit tempore mortis suae filium Iethraam. Hoc vi-
detur sentire Rabanus, & Glossa ordinaria, dicens: Eglā
est Michol, quae sola dicitur vxor, quia eam Dauid in
adulescentia sua primam fortitus est vxorem, haec in
partu dicitur occubuisse. Hoc idem tenet Nicolaus
dicens, quod ista Michol uocata est Eglā, idest uirtula
secundum Idioma Hebraicum, & hoc dicitur propter
tenderitudinem amoris, vel quia accepit eam in tene-

ra etate: uirtula enim partum etatem signat. Si tamen
istam positionem aliquis tenere uelit, melius posset
respondere ad id quod habetur infra sexto, scilicet, quod
Michol non habuit filios usque ad diem mortis suae,
verum est postquam increpuit Dauid saltantem cor-
am Domino, quia illud fuit sibi datum in poenam:
ante hoc tamen non tollitur, quin habuerit filios. Ista
est positio communis tam Latinorum, quam Hebraeo-
rum de Eglā. Idem enim tenet Scholastica historia, &
Andreas. Sed hoc non potest stare, quia hic dicitur quod
isti filij nati sunt Dauid in Hebron: nunquam tamen
habuit Dauid Michol in Hebron, ut quidam uolunt
usque ad finem temporis, quando recessit de Hebron:
unde Historia scholastica uult, quod Michol peperit
in Hebron, non quidem quando regnabat Dauid in
Hebron, sed postea cum ipse esset in periculo mortis
descendit de Ierusalem in Hebron, & ibi peperit, &
mortua est, ideo quidam de nouis uolunt totaliter im-
probare positionem de Eglā. Potest igitur dici, quod
Eglā fuerit Michol, & peperit in Hebron, quia Abner
duxit eam ad Dauid quando regnabat in Hebron, ut
patet infra in litera: melius tamen uideretur dicendum,
quod fuerit aliqua alia mulier, eo quod de Michol di-
citur, quod non natus est ei filius usque in diem mor-
tis suae, idest nunquam, & tunc dicitur, quod Eglā uo-
catur vxor Dauid, quia eam inter ceteras specialius di-
ligebat: uel quia erat de paruo genere, & non habebat
aliam excellentiam, nisi quod erat uxor Dauid. Hi nati
sunt Dauid in Hebron. Idest, isti sex filij nati sunt Dauid,
dum regnaret in Hebron; quod dicitur ad differentiam
illorum, qui nati sunt in Ierusalem, dum Dauid re-
gnaret super totum Israel; de quibus infra quinto, &
primo Paralip. 3. Ex hoc excluditur dictum Historiae
scholasticae, scilicet, quod Michol descendit de Ierusa-
lem, ut pareret in Hebron, & peperit ibi Iethraam.
Nam isti, qui nati sunt hic, fuerunt nati, dum regnaret
Dauid in Hebron. Michol tamen non mortua est,
quando regnabat Dauid in Hebron: sed in Ierusalem.
Cum igitur. Hic ponitur secundum huius cap. scilicet,
confederatio Abner cum Dauid. Et diuiditur in duo,
quia primo ponitur confederationis occasio. Secun-
do ipsa confederatio ibi. Misit ergo. Circa primum di-
citur. Cum igitur esset praedium inter domum Saul, & domum
Dauid. Idest, inter domum Isobeth, quae uocatur do-
mus Saulis, & domum Dauid. Istud bellum fuit lon-
gum, sicut dicitur supra in litera, scilicet, facta est lon-
ga concertatio inter domum Saul, & domum Dauid.
Et istud bellum habuit ortum ex illo, quod habetur
praecedent. c. Abner filius Ner regebat domum Saul. Idest,
ipse erat princeps militiae Isobeth, sicut fuerat prin-
ceps Saulis. Ioab autem erat princeps domus Dau-
uid, & isti ambo saepe pugnabant. In Hebraeo habe-
tur. Abner confortabat domum Saul. Quod ad idem per-
tinet, quia per regimen confortabatur domus: nam
ubi rector non est corrumpitur populus. Fuerat autem Sauli
concubina nomine Respha. Ista fuit occasio confederati-
onis Abner cum Dauid. Dicit enim Historia scho-
lastica, quod Respha erat pulcherrima, ideo concupit
eam Abner. Dicit etiam Nicolaus, quod Respha non
erat concubina, sed vxor: uocatur tamen concubina
more scripturae, quae primas uxores appellat proprie
uxores, alias autem interdum uocat concubinas. Sic
patet de Agar, & Cethura uxoribus Abraham quae
ambae uocantur concubinae, quia erant secundariae
uxores. Gen. 25. de quo supra dictum est. Iacob quo-
que cum haberet quatuor uxores, solum Rachel no-
cauit uxorem suam, quasi nullam aliam haberet, di-
cens, Scitis quia duos peperit mihi uxor mea. Gen.
44. & hoc quia illam primo acceperat, alias autem post.
Sic Respha erat secundaria uxor Saulis, quia prima
uxor

Confederatio
Abner cum
Dauid & eius occa-
sio.

Vxores qua-
doque concu-
binas appel-
lantur.

uxor eius erat Achinoam filia Achimaas. precedenti
lib. cap. 14. *Filia Aia.* Ista Respha filia Aia peperit Sauli
duos filios, quo suspendit David, & ipsa obseruauit
eos semper in agro, non permittens lacerari a bestijs,
& volucibus, infra vigesimo primo. *Ingressusque est ad
eam Abner.* Id est cognouit eam carnaliter. *Dixitque Is-
bofeth ad Abner.* Hic increpuit eum dure pro muliere,
Quare ingressus es ad concubinam patris mei? Nimis iratus
fuit Isbofeth, quia Abner cognouit concubinam pa-
tris sui: causa fuit, quia in hoc sequebatur magnum
dedecus Saulis, cum aliquis cognosceret concubinam
illius, de qua filios habuerat, & hoc potissimum quia ali-
qui volunt, quod Respha non erat concubina Saulis,
sed vxor, quamquam scriptura illam concubinam vo-
cet. Alij dicunt, quod iratus fuit, quia timuit per hoc
priuari regno, volunt enim quod Abner introierit ad
istam mulierem affectu maritali, scilicet, volendo eam
accipere in vxorem, & ex hoc habebatur locus vsur-
pandi regnum, cum haberet regis vxorem in vxore,
sic enim fuit de Adonia filio David, qui petiuit in vxo-
rem Abisag, que fuerat vxor David, & ex hoc videba-
tur sibi regnum petere, ideo occidit illum Salomon.
seq. lib. cap. 2. *Qui iratus nimis propter verbum Isbofeth.*
Scilicet, dure accepit Abner verba Isbofeth, quia erat
senex honorabilis valde, qui instituerat ipsum Isbo-
feth in regem, ideo pro nulla causa contra ipsum lo-
qui debuisset Isbofeth, nunc autem in re parua incre-
puit eum, tanquam nihil bonum suscepisset ab illo.
At, nunquid caput canis ego sum aduersum Iuda hodie. q. d.
indigne me ego opposui pro te vsque hodie contra
domum Iuda, ita vt vocarer caput canis pro miseri-
cordia, quam faciebam tibi: sed iam non vocabor ca-
put canis, quia ego non resistam domui Iudae, sicut
hactenus resisti. *Historia scholastica dicit, nunquid ca-
nis caput ego sum &c. q. d. propter te Iudas habet me
vilem, quasi caput canis mortui. Vel propter te factus
sum caput canis, id est princeps irrationabiliter latran-
tium contra David Christum Domini. Sed sensus est,
quod erat caput canis, id est litigiosus, & pertinax, scilicet,
canes sunt litigiosi nimis semper latrantes, & murmurantes,
ita Abner erat caput canis, quia ceteri de Israel non mouissent
aliquod bellum contra David, nisi Abner incitasset eos ad litem
contra David. *Qui fecerim misericordiam super domum Saul patris tui.*
Id est, magnam misericordiam feci cum domo Saul,
eo quod feci manere regnum Israel in illa, & tamen
regnum debitum erat David. Vocatur autem domus
Saulis omnes de familia sua, vt filij, & ceteri familia-
res. Cum his omnibus fecit misericordiam Abner, quia
faciendo manere regnum Israel in manu Isbofeth, non
solum exaltabatur ipse, sed etiam tota domus Saulis,
quia perueniebat dignitas ad omnes, eo quod partici-
pabant bonis regni: sic enim dixerat Samuel ad Sau-
lem, quando significauit ei, quod futurus esset Rex,
scilicet: Et cuius erunt optima quaeque in Israel? non-
ne tibi & omni domui patris tui? Econuerit etiam si
Abner non fecisset manere regnum Israel in manu
Isbofeth, tota domus Saulis fuisset infelix nullam ha-
bens dignitatem, & timeret sibi mortem infligendam
a David propter inimicitias, quas habuerat cum Sau-
le. *Et super fratres, & proximos eius.* Id est, non solum ego
feci misericordiam cum domo patris tui, scilicet, cum
illis, qui erant de familia sua, sed etiam cum illis, qui
erant de cognatione eius, & non de familia, & isti erant
fratres Saulis, & omnes proximi illius transfuersales,
qui non descendebant ab eo. *Et non tradidi te in manus
David.* Id est, feci misericordiam magnam tecum, non
tradendo te in manus David, quia ipse occidisset te,
ne regnares, eo quod eras de stirpe Saulis, vel si forte
voluisset seruare iuramentum, quod praestiterat Sauli*

de non delendo semen eius, precedenti libro. cap. 24.
saltem tenuisset te in carceratum, ne inurgeres con-
tra eum, & ego te eripui ab his.

*An Isbofeth peccauit increpando Abner pro concubina
patris. Questio. VII.*

QVAERET aliquis, an Abner peccauerit
irascendo ita dure contra Isbofeth, vel Isbo-
feth increpando Abner. Respondendum,
quod Isbofeth non peccauit increpan-
do Abner pro concubina patris sui,
quomodocunque Abner illam cognouerit, nam si
cognoscendo illam habebat intentionem vsurpandi
regnum Isbofeth, poterat increpare eum iuste de hoc:
immo infligere corporalem poenam, sicut conspira-
tori in regem: pro hac quippe causa solum Salomon
occidit fratrem suum Adoniam, & non vituperatur
de hoc, quia tunc adhuc erat Rex bonus, sequenti li-
bro. c. secundo. Si autem Abner non habebat inten-
tionem vsurpandi regnum, cognoscendo Resphan
concubinam Saulis, sed hoc egit solum illectus pul-
chritudine eius, poterat Isbofeth, & ideo debebat in-
crepare Abner propter duo. Primum, quia ipse erat fi-
lius Saulis, & dolere debebat de patris ignominia: erat
tamen dedecus Saulis, quod aliquis acciperet concu-
binam illius, siue vxorem, de qua ipse filios suscep-
erat, filius autem pro patre dolere debet. Secundum do-
lere poterat, vel irasci tanquam iudex, quia cum ipse
Rex esset, poterat ex officio suo punire omnia delicta:
magnum autem delictum erat, quod quis cognosce-
ret concubinam regis, quia redundabat in dedecus il-
lius, omnes tamen tenentur seruare honorem regis.
Sic enim dicit Petrus Canonica prima. cap. 2. scilicet,
Deum time, regem honorifica: qui tamen agit
contra praecipuum Apostoli, peccat mortaliter, ma-
iore igitur increpatione Abner dignus fuisset, sed Is-
bofeth non ausus est durius eum increpare, quia time-
bat eum: immo nullo modo increpasset, si sciuisset, quod
tam amare Abner verba eius ferret. Quod patet, quia
postea dure loquente Abner non ausus est quicquam
respondere Isbofeth. De Abner autem dicendum est,
quod peccauerit irascendo contra Isbofeth, nam ipse
peccauerat cognoscendo Resphan. Ideo cum incre-
paretur pro hoc, tollerare debuisset increpationem,
sed ipse e contrario duriora verba reddidit Isbofeth:
habuit tamen aliqualem colorem Abner ad irascen-
dum, quia cum ipse tantum benefecisset Isbofeth, &
toti domui Saulis, debuisset subterfugere Isbofeth, non
tamen erat ista causa sufficiens ad iram eius. *Et tu re-
quisti in me, quod argueres pro muliere hodie.* Id est, tu
conatus es inuenire aliquid, de quo me argueres, &
nihil inuenisti, nisi de muliere. q. d. male egisti, quia
etiam si ego commissem delictum grauissimum,
racere debuisses, quanto magis, quia error iste paruus
fuit. *Hac faciat Dominus Abner, & hac addat.* Modus
iurandi est frequentatus apud antiquos. Sic iurauit He-
li preced. lib. c. 3. sic et Ionathas. eo. lib. c. 20. sic etiam
David ibid. c. 25. Et est sententia: hac faciat dominus
Abner. i. talia, & talia mala faciat ei, & ista mala tunc ip-
se exprimebat, & haec addat. i. super haec addat alia ma-
la. *Nisi quomodo iurauit dominus David sic faciam cum eo.*
Id est, nisi fecero cum David id, quod iurauit ei domi-
nus. i. quod daret ei regnum. Ex hoc patet, quod Abner con-
tra conscientiam egerat a principio instituyendo Isbofeth
in regem, quia sciebat regnum debitum esse David
ex iuramento Dei. Sed potest dici, quod Abner non co-
gnouerat hoc a principio, quando instituit Isbofeth in
regem, sed habuit bonam fide putans, quod ius regni perti-
neret ad domum Saulis, postea autem illud cognouit.

*Abner pec-
cauit iras-
cendo con-
tra Isbofeth*

Si Abner

*Si Abner cognouit Isbofeth non habere ius regnandi post in-
stitutionem eius, an peccauerit non reduciendo regnum
ad David. Questio. VII.*

QVAERET aliquis, dato quod Abner cogno-
sceret Isbofeth non habere ius ad regnan-
dum postquam institutus erat, an peccaret
non reduciendo regnum Israel ad Da-
uid. Respondendum est, quod si Abner
a principio cognouisset Isbofeth non habere ius, pec-
cabat instituendo eum in regem, vel fauendo illi quo-
modocunque, vt Rex esset, quia per hoc auferebat ius
David. Si tamen tunc non cognosceret postea cogno-
uit, non tenebatur priuare Isbofeth regno, & tradere
illud David: sed solum tenebatur admonere Isbo-
feth, vt renunciaret regno quod illicite tenebat, si ta-
men ille nollet, non tenebatur ei inferre violentiam,
sed solum tenebatur non praestare ei fauorem contra
David ad defensionem regni, & si praestaret, peccabat
mortaliter. Nam sicut peccat, qui in furto participat
est, ita qui furem adiuvat ne amittat rem, quam fur-
to acquisiuit. Sed aliquis dicit, quod non solum tene-
batur ad haec Abner, sed etiam ad restituendum violent-
ter regnum David: quia ipse ei illud violenter vsurpa-
uerat: ideo tenebatur illud restituere, praecipue quia ip-
se poterat hoc facere, eo quod totus Israel subditus
erat illi. Respondendum, quod si ipsemet Abner
fuisse Rex, tenebatur restituere regnum David: non
tamen habebat ipse illud, sed Isbofeth: ideo non tene-
batur violenter spoliare Isbofeth, vt restitueret illud
David. Velut si duo furantur aliquam rem, quilibet
teneatur in solidum ad restitutionem, & si illa res ma-
neat penes vnum, & alius penitere velit, & restituere,
teneatur hortari participem suum, vt illam restituat: si
tamen noluerit, non tenetur eam violenter illi surri-
pere, vel occulte furari: immo si hoc fecerit, peccat:
potissimum inuito domino, quando aliquod ius quale-
cunque acquisitum est. Sic enim erat in Isbofeth, quia
licet non haberet titulum ad regnandum, quia tamen
a multo tempore erat in possessione regni, erat acqui-
situm ei aliquale ius, quod potuit ei conferre Abner,
sed non potuit propria auctoritate auferre, ideo non
debeuit transferre violenter regnum Israel in David,
quamquam haberet conscientiam laeam, sed sufficie-
bat, quod suaderet Isbofeth renunciare regno, & non fa-
ueret ei ad retinendum illud.

*Quando Deus iurauit dare regnum David.
Questio. VIII.*

QVAERET VR vltorius, quando iurauit
Deus David, quod daret ei regnum. Re-
spondendum est, quod satis reperitur, quod
Deus promiserit dare regnum David,
& auferre illud a Saule, vt patet praec.
li. c. 13. 15. & 28. dedit quoque illud ei vngedo cum per
Samuelem. preced. li. c. 16. nunquam tamen reperitur,
quod iurauerit ei regnum tradere. Simile enim est de mul-
tis alijs: nam Deus promisit David, quod de semine suo
semper essent reges, vt infra septimo, & non iurauit,
& tamen in Psal. 130. dicitur: Iurauit dominus David
veritatem, & non frustrabitur eum: de fructu ventris tui
ponam super sedem tuam: & tamen non reperitur, vbi
Deus hoc iurauerit. Sic etiam est de multis alijs, quae a
Deo dicta fuerunt: & tamen non reperitur, quando vel
quomodo. Sic patet praec. li. c. 24. cum dixerunt serui
David ad eum: ecce dies, de qua locutus est Dominus
ad te, ego tradam tibi inimicum tuum, vt facias ei si-
Alpha. Toft. in Secundum Regum.

Acut placterit in oculis tuis: & tamen non legitur vbi
Deus hoc dixerit, vel per quem Propheta. Sic autem
forte fuit hic, quod Deus iurauit, & non reperitur vbi. Vel
aliter potest dici, quod hic accipitur iurare large pro dice-
re, & ratio est, quod sicut inter homines illa verba, quae iu-
ramento firmantur, firmiora sunt, & certiora: ita ver-
ba Dei, quomodocunque, proferantur sunt firmissima,
ideo omnia illa sunt tanquam iuramento vallata: &
quia Deus dixerat de David, quod faceret eum regem, di-
cebatur iurasse, & hoc tenet Ra. David. Kimhi, & est
satis rationale. *Et transferatur de domo Saul regnum.*
Id est faciam, quod nullus de domo Saulis sit iam Rex,
sed transeat regnum in domum David. *Et eleuetur tro-
nus David super Israel, & super Iudam.* Id est faciam, quod
non solum David regnet super Iudam, sicut nunc re-
gnabat, sed etiam regnet super Israel, id est super 11.
tribus, quae uocantur Israel. *A Dan usque Bersabee.* Id est
faciam, quod regnum David extendatur per totam
terram Israelitarum a Dan usque Bersabee: ista enim
erant duo loca inter se maxime distantia in terra Is-
rael. Dan quippe erat ciuitas in forte Dan in latere se-
ptentrionali terrae Israel, & ista ciuitas uocabatur prius
Lesen, uel Lais: & obtinuerunt eam filij Dan, de quo
Iud. 18. Apud istam ciuitatem nascitur fluminis Iorda-
nis: & postea uocata est Paneas, sic enim uocat eam
Solinus in Polyhistor. c. de Iudaea. postea autem uoca-
ta est Caesarea Philippi, parum ante tempus Saluato-
ris: quando Herodes eam mirabiliter adificijs deco-
rauit, & in honore Iulij Caesaris eam Caesaream appel-
lauit. Vocata est autem Coesarea Philippi, quia ad
Philippum fratrem regis Herodis pertinebat: apud
hanc ciuitatem semel Christus cum Discipulis suis
erat, & quae fuit ab eis, quem dicerent eum homines.
Matth. 16. Bersabee autem erat quaedam ciuitas in la-
tere Meridiano terrae Israel, in extremitate sortis Iude-
e, unde quando Abraham habitabat in Bersabee, dice-
batur colonus terrae Philistinorum. Gen. 21. Erat
enim Bersabee apud Geraram, quae ponitur terminus
Meridianus terrae Chanaan. Gen. 11. & sic quando
Israel intermedia: unde saepe scriptura habet istum
modum loquendi: sic patet preceden. lib. cap. 3. scilicet.
Cognouit uniuersus Israel a Dan usque Bersabee.
Et non potuit ei respondere quicquam. Id est, non ausus
est: uidit enim Isbofeth iratum nimis Abner, & no-
luit eum magis irritare uerbis, ideo non respondit
quicquam. *Quia metuebat istum.* Scilicet, Isbofeth
timebat Abner: ipse enim instituerat eum in regem,
& habebat potestatem super uniuersum exercitum,
ideo Isbofeth timebat eum, quia poterat ei auferre
regnum per potestatem exercitus, & usurpare sibi,
uel tradere cuiunque uellet. Aliqui autem putant
hoc euenisse ex magna ignauias Isbofeth, quod ipse
timeret seruum suum, & hoc uerum est, quod Isbo-
feth ignauius erat magis solitariae uitae aptus, quam re-
gno tenendo, quamquam tamen ipse fuisset satis dili-
gens, timere poterat Abner, eo quod Abner ab anti-
quo conciliauerat sibi animos totius populi, & si ipse
iuberet hoc totus Israel incunctanter ageret: Isbofeth
autem non conciliauerat sibi animos populi, nisi me-
diante Abner. Item David satis erat diligens, & re-
gno aptus, ipse tamen timebat Iobab seruum suum,
qui erat princeps militiae, & quamquam interdum
ageret contra David, non audebat David punire eum,
ut patet infra in litera in morte Abner. Sic etiam
David iusserat Iobab, quod non occideretur Absalon. in-
fra. 18. & occidit illum Iobab: & cum hoc cognouisset
David, & flet nimis, Iobab dixit ei, quod ostenderet se gau-
dentem, alioquin totus populus recederet ab eo: &
tunc oportuit, quod David faceret, quod uolebat Iobab,

*Dan ciuitas
in forte
Dan.*

*Bersabee
alia ciuitas.*

C vt

vt patet infra decimonono. *Misit ergo.* Hic ponitur Dauid, & Abner confederatio: & diuiditur in tres partes. Primò ponitur confederatio amicabile, Secundò uiolatio detestabilis ibi. *Nunciatum est itaque.* Tertiò Abner occisi tumulatio venerabilis ibi. *Dixit autem Dauid.* Circa primum dicitur. *Misit ergo Abner nuncios ad Dauid.* Dixit enim Abner, quòd transferret regnum Isboseth in Dauid, & tanto fuit stimulatus dolore, quòd non potuit placari, sed fecit illud, sicut dixerat, & ad hoc misit nuncios ad Dauid nunciando intentionem suam, & vt contraherent inter se amicitiam. Sciendum tamen, quòd Abner non immediate misit nuncios ad Dauid promittendo tradere ei regnum Israel: quia nesciebatan Israelitæ hoc uellent: ideo prius locutus est exercitui, & uiris potentibus Israel, quibus ad hoc persuasus, misit nuncios ad Dauid. Sic uult Iosephus. 7. Antiquitatum, dicens: Cum Abner promouisset omnes, vt darent regnum Dauid, conuocauit tribum Benjamin: omnes enim custos corporis erant Isboseth, quibus etiam ita locutus est, cumque nullum uideret sibi resistere: sed magis ad omnia, quæ uellet ipse paratos haberet sumens ex eis uiginti, uenit ad Dauid. *Pro se dicentes.* Idest, misit istos nuncios nomine suo, idest non nomine Isboseth, quia magis ipse faciebat hic contra Isboseth. *Cuius est terra.* Ista erant uerba nunciorum Abner, & est sensus, quòd isti nuncij dicebant Dauid, quòd terra erat in potestate Abner, ideo si faceret cum eo amicitiam posset restituere ei totam terram Israel. Sic exponit Historia scholastica, & Andreas. Alij uolunt, quòd iste fuit modus iurandi, scilicet, quòd nuncij Abner iurabant aliquid Dauid, & ad hoc dicebatur: cuius est terra, idest, iurabant per illum in cuius potestate est terra, scilicet per Deum. Sed primum est melius. *Ei ut loquerentur.* Scilicet, iussit Abner, quòd nuncij sui loquerentur ea, quæ sequuntur. Istud non habetur in Hebræo, sed litera nostra interposuit, vt loquerentur, quia uidebatur deesse ad complementum sententia. *Fac mecum amicitias.* Hoc dicebat Abner, quia ante hoc Dauid & Abner erant inimici, cum ipse solus Abner resisteret Dauid, & pugnaret contra illum. *Et erit manus mea tecum.* Idest, adiuuabo te in opere, & consilio. Sic accipitur præcedenti lib. cap. 22. Scilicet: Interficite sacerdotes domini, nam manus eorum cum Dauid est, idest, adiuuant Dauid, & sunt confederati cum eo. *Et reducam ad te uniuersum Israel.* Hoc spondebat Abner, quia in potestate sua erat totus Israel, & poterat transfere illum in quemcunque uellet. *Qui aut optime, ego faciam tecum amicitias.* Idest, libenter suscipio quod vis, & confederabor tibi, erat enim istud ualde utile Dauid, quòd sine bello traderetur ei totus Israel, quem pugnando adipsi non poterat.

An Abner peccauerit confederando se cum Dauid, promittendo illi regnum Israel.

Quæst. 1X.

QVAERET aliquis, an Abner peccauit confederando se cum Dauid, & promittendo ei tradere regnum Israel. Respondendum, quòd Abner sciebat regnum non pertinere de iure ad Isboseth, sed ad Dauid, ideo quòd adiuuaret Isboseth contra Dauid ad defendendum regnum illicitum erat, quòd etiam confederaret se cum Dauid promittendo nunquam fauere Isboseth contra eum iustum erat, quia ad hoc tenebatur: quòd tamen Abner per uolentiam subtraheret regnum Israel de manu Isboseth, vel induceret totum Israel ad hoc, quòd relinqueret

F Isboseth, peccabat maxime, quia hoc faciebat ex iniusto furore, scilicet, quia iuste increpauerat eum Abner, dato ergo quòd iustum esset auferri regnum Isboseth per manum Abner, quia tamen nunc ex ira agebat, peccabat, quia ad bonitatem actionis non solum requiritur, quòd aliquid iustum fiat, sed etiam quòd iuste fiat, sic patet Deuter. cap. 16. Scilicet: Iustum est sequeris, idest, id, quòd bonum est, ex bona intentione facias: satis ergo peccabat Abner, quia nõ miserebatur progeniei suæ, & illi viro simplici, & iusto Isboseth, qui ei nihil nocuerat, præcipue quia constituebat eum in mortis periculo, eo quòd tradito toto Israel in manus Dauid: fortè uellet occidere Isboseth, vel saltem eum perpetuo carceri mancipare, ne insurgeret contra eum pro amisso regno. Sed de his omnibus non curauit Abner solam indignationem suam secutus. Fuit autem causa potissima, quia Deus mouebat Abner ad hoc faciendum, vt traderetur totus Israel in manu Dauid, quamquam Abner nesciret se à Deo moueri, sed ex indignatione sola agebat.

Quomodo Dauid acceptauit conditionem oblatam per Abner. Quæst. X.

QVAERETVR ulterius, quomodo Dauid acceptauit conditionem oblatam per Abner: nam ex hoc uidetur, quòd uellet accipere regnum regis uiuentis, sed hoc nimis alienum est à viro uirtuoso, qualis erat Dauid. Respondendum est, quòd Dauid uolebat dominari toti Israel, nec in hoc desiderabat aliquid illicitum, quia Deus ei promiserat totum regnum Israel. Rursum etiam quamquam uellet obtinere regnum uiuente Isboseth, non peccabat, quia non uolebat usurpare aliena, sed quæ sua erant ab aliis iniuste detenta accipere. Nullum enim ius ad regnandum habebat Isboseth, sed detinebat iniuste regnum Dauid: ideo si Dauid posset sine scandalo per aliquem modum illud accipere acceptaret modum, sic autem fuit, cum Abner obtulit ei conditionem istam, quia per istum modum putauit se habiturum in pace totum regnum, & erat hoc ualde conueniens, scilicet, quòd totus Israel se spontè ei subiiceret. *Quamquam autem Dauid haberet ius ad regnandum super totum Israel, quia tamen Israelitæ non subiiciebant se ei, & non poterat illos obtinere sine sanguinis effusione, potius uoluit iure suo carere quam sanguinem fundere in populo Dei.* Quod patet, quia licet mortuus esset Isboseth, non pugnauit Dauid contra Israelitas manentes sine rege, vt subiicerentur sibi: sed ipse expectauit quousque illi uenerunt ad eum petentes illum in regem: infra quinto. Cum autem dicitur, quòd illicitum erat, quòd Dauid desideraret regnum regis uiuentis. Dicendum uerum esse, si ille rex habuisset aliquod ius in regno: nullum tamen habebat, sed erat uiolentus detentor: ideo poterat Dauid licitè desiderare acquirere regnum de manu illius, & ex sola benignitate patiebatur eum esse regem ne repeteret regnum per bellum.

Quid egisset Dauid de Isboseth si facta fuisset conuentio.

Quæst. XI.

QVAERET aliquis, si fuisset facta ista conuentio, quam Abner & Dauid faciebant, quid egisset Dauid de Isboseth rege Israel. Respondendum, quòd si ipse sequeretur modos aliorum regum obtinentium regna de manu hostium, occidisset illum, vel incarcerationem

ne uinquam posset in eum insurgere: Dauid tamen erat uir benignus, & non fecisset hoc. Sed aliquis dicit, quòd Dauid non potuisset hoc agere iuste, quia ipse iurauerat Sauli, quòd non occideret posteros eius: præced. lib. cap. 24. Respondendum, quòd non obstante hoc iuramento, Dauid poterat occidere Isboseth, & quoscunque alios posteros Saulis, si aliqua causa emergeret: quia iuramentum illud præstitum à Dauid non tenuit, quia illud fuit præstitum in modum foederis, scilicet, quia Saul, qui prius persequeretur Dauid: tunc cessauit à persecutione eius proponens nunquam ulterius eum persequi, & petiuit à Dauid, quòd iuraret ei non delere semen suum, & iurauit: postea tamen Saul egit contra promissionem suam, persequendo Dauid, vt pater. præceden. lib. cap. 26. ideo soluebatur Dauid à præstito iuramento, quia frangenti fidem fides frangenda est: extra de iureiurando. c. peruenit. 2. poterat ergo delere semen Saulis, si aliud non obstaret. Sed dicendum, quòd Dauid non intendebat occidere aliquem de posteris Saulis propter inimicitias habitas cum patre. Quod patet, quia duo filij Saulis manserunt uiuente Dauid, & occisi sunt postea à petitione Gabaonitarum, vt cessaret plaga à Deo inflicta. infra. 21. Vnde si hoc non accidisset, nunquam occidisset illos Dauid. Sic ergo futurum erat de Isboseth, quòd translato regno Israel ad Dauid non erat occisurus eum, nec incarcerationis, cum esset Dauid uir benignus: præsertim quia Isboseth erat uir bonus, & simplex. Sed credendum est, quòd constituisset eum in aliquo principatu. Deus rñ aliter disposuerat, ideo ad alium euentum res delata est. *Sed unam rem peto à te, dicens.* Scilicet, ego benignè suscipio amicitias tuas, sine aliqua conditione: & tamen antequam uenias me ad confirmandum foedus, ego peto à te unum, scilicet, quòd des mihi uxorem meam. *Non uidebis faciem meam.* Idest, non uenies ad uidendum me, & confirmandum amicitias. *Antequam adduxeris Michol filiam Saul.* Scilicet, tunc poteris uenire ad me & libenter suscipiam te. Ista Michol tenebatur ab alio viro: nam quando Dauid fugit de terra Israel: Saul accepit filiam suam Michol uxorem Dauid, & dedit eam in uxorem Phalti filio Laïs, vt patet præced. lib. c. 25. Petiuit autem hoc Dauid Abner, quia sciebat, quòd poterat illud facere, cum haberet terram in potestate sua.

Quomodo Dauid uolebat ad se reducere Michol, quam iam alius tenebat à multo tempore.

Quæst. XII.

QVAERET aliquis, quomodo Dauid uolebat accipere Michol uxorem suam, quæ iam à multis annis alius tenebat in uxorem. Respondendum, quòd Michol erat uerè uxor Dauid: Phalti autem qui acceperat eam, non potuit eam tenere ut uxorem, sed ut adulteram, & sic semper fuit uxor Dauid. Sed aliquis dicit, quòd non poterat repeter eam Dauid quia repudiauerat illam, & cum aliquis uir repudiasset uxorem in ueteri testamento, non poterat eam postea habere: quamquam ambo in hoc consentirent. Deuter. 24. sed Dauid repudiauerat eam, vt uolunt Iudæi. ergo non poterat eam repeter e. Dicendum, quòd Dauid non repudiavit Michol, nec erat uerisimile, quia diligebat eam nimis, & illa eum, liberauitque semel ipsam à morte. præceden. lib. cap. 19. erat quoque ipsa filia regis, in quo Dauid erat nimis honoratus: nullo modo igitur eam repudiaret, sed

A Saul abstulit eam uolenter à Dauid, & dedit alteri uiro cum haberet Dauid exosum. præced. lib. cap. 25. semper ergo potuit Dauid repeter eam.

Dauid propter multa uoluit ad se reducere Michol.

Quæstio. XIII.

QVAERETVR ulterius, quomodo Dauid uoluit reducere ad se Michol, cum iam ipsa habita fuisset in uxorem ab alio per aliquot annos: & ex hoc uidetur, quòd debuisset iam eam non diligere tantquam ab alio deturpatam. Respondendum est, quòd Dauid uoluit reducere ad se Michol propter multa. Primò, quia ipse erat uir iustus, & uidebatur illicitum, quòd uxorem suam dimitteret in manu adulteri: nam tunc ipse esset patronus turpitudinis, & peccaret. Secundò uoluit eam, quia Michol diligebat nimis Dauid: & ipsa liberauit eum à morte. præced. lib. cap. 19. Nunc quoque quando manebat apud alium uirum: non spontè, sed uolenter manebat: eo quod pater suus eam coegerat propter odium Dauid. Hoc autem Dauid cognoscens diligebat eam semper. Tertio scit hoc, quia Michol erat filia regis, & uidebatur de decus magnum esse Dauid si uxorem suam regis filiam dimitteret in manu adulteri: ideo semper habuit uoluntatem recuperandi eam: non potuit tamen toto tempore, quando uixit Saul: mortuo quoque illo, & regnante Isboseth, nõ potuit illam recuperare Dauid, quia erant hostes: nunc autem data opportunitate: quia Abner faciebat amicitias cum ipso, petiuit Michol, & ut appareret, quòd Dauid diligebat eam nimis, & toto præcedenti tempore contra uoluntatem suam ab alio detineretur, noluit, quòd Abner uideret faciem eius quousque adduceret ei Michol. Cum autem obijciebatur, quòd nollet eam, quia erat ab alio deturpata, dicendum falsum esse secundum Hebræos: uolunt enim, quòd nunquam cognita fuerit à Phalti uiro secundo, eo quòd ipse sciebat eam non pertinere ad se, & hoc cognoscens Dauid libenter accepit eam. Idem tenet Historia scholastica, sed non multum stat, ut declaratum est præceden. lib. c. 25. Sed adhuc dato, quòd Dauid sciret Michol cognitam fuisse à Phalti uiro suo, non haberet eam exosam, quia sciebat, quòd non spontè illum acceperat in uirum, sed coacta à patre, & quòd semper desiderabat redire ad Dauid. Item quia ista non erat causa mortua ad spernendum eam, sed ad magis diligendum, est enim ista conditio amatorum, quòd fortius amant, quando habent competitorem in amato, sic enim Horestes diligens Hermionem remisit, antequam raperetur, dilexit eam postea ardentissimè quando capta erat à Pyrrho. Sic ait Ouidius, secundo de remedio amoris, scilicet.

Fortius Hermionem ideo dilexit Horestes, esse quòd alterius cepit illa uiri.

Sic etiam Menelaus non nimis diligebat Helenam, sed cum postea rapta est à Paride, dilexit eam nimis: nec potuit quiescere, quousque eam recepit: sic ait Ouidius præced. lib. Dauid igitur si prius diligebat intente Michol, cum solus eam tenebat: nunc intensius diligeret, quia alterius uiri esse cepit, & desideraret eam recuperare.

An potuisset repudiare David Michol. Questio. XLIII.

QVAERETVR vterius, an David poterat repudiare nunc Michol, vt non acciperet eam in vxorem, sed maneret apud virum suum Phalti. Aliquis dicit, quod non erat aliqua causa propter quam eam repudiaret. Respondendum, quod David poterat repudiare Michol, quia in lege veteri licebat viris repudiare vxores, & non requirebatur, quod allegarent aliquam causam rationabilem ad repudiandum eas, sed cum non placerent in oculis eorum, repudiabant illas: nulla ergo causa erat, nisi quod non placebat vxor viro: sic patet Deuteron. 24. Si acceperit homo vxorem, & habuerit eam, & non inuenerit gratiam ante oculos eius propter aliquam foeditatem, scribet libellum repudij. Sic autem si non placeret Michol David, quia deturpata erat ab alio, poterat eam repudiare. Sed dicendum, quod quamquam repudiaret illam, non cogerebatur manere cum illo viro, cum quo nunc erat, quia ille non erat vir suus, cum David nondum repudiasset illam: postquam vero repudiata esset, maneret sine viro, & tunc ipsa posset accipere, quem vellent in virum: David tamen noluit eam repudiare, quia licet permitteret lex ad durtiam cordis Iudaeorum dari libellum etiam sine causa: tamen videbatur valde iniustum, quod repudiaretur vxor sine aliqua causa, quia in hoc valde laedebatur, ideo viri iusti nunquam repudiabant vxores, nisi aliqua causa valde iusta subesset, & quia Michol nihil peccauerat, propter quod deberet eam David repudiare, sed magis ipsa diligebat eum nimis, & obseruabat honestatem suam, ideo noluit eam repudiare. Et sic venies, & videbis me. Id est, postquam duxeris vxorem meam Michol venies, id est poteris venire ad confirmandum mecum foedera, & videbis me, id est poteris stare in conspectu meo. Misit autem David nuncios ad Isboseth Michol vxorem David. Dicens, redde vxorem meam Michol. Id est, facias, quod detur mihi vxor mea: dixit autem redde vxorem, non quod teneret eam Isboseth, sed quia in regno suo tenebat eam quidam vir, & ad Isboseth pertinebat facere iustitiam de omnibus, quae peterentur in regno suo. Quam respondi mihi centum praeputijs Philisthinorum. Id est dedi pro ea, vt daretur mihi in vxorem centum praeputia Philisthinorum, istud dederat David in donationem propter nuptias: Nam cum David diceret se virum pauperem, Saul dixit, quod nihil volebat ab eo, nisi centum praeputia Philisthinorum: & David dedit ei ducenta. praecedent. lib. cap. 18. Dixit autem David de centum praeputijs Philisthinorum, ad corroborandum causam suam, quia si Isboseth nollet dare David Michol, grauaret eum dupliciter. Primo, quia auferebat ei vxorem: secundo, quia perdebat donationem propter nuptias, scilicet, centum praeputia, quae pro illa dederat, & specialiter expressit de praeputijs ad significandum magnitudinem dotationis: nam David posuerat animam suam ad mortem, vt obtineret centum praeputia Philisthinorum: ideo erat maior donatio propter nuptias illa, quam si dedisset ei immensam pecuniam, & consequenter tanto magis grauaretur, si non redderetur ei vxor sua Michol.

Quare hoc tempore potius, quam alio David petierit Michol ab Isboseth. Quest. XLV.

QVAERET aliquis, quare David misit nunc nuncios ad Isboseth, vt redderet ei vxorem suam, cum toto praecedenti tpe nunquam misisset. Respondendum, quod David semper desiderauit habere vxorem suam Michol, & dolebat nimis, quod illa teneretur in manu adulteri, praesertim cum inuita esset; non misit tamen nuncios David tempore praecedenti, quia putauit superuacuum esse: credidit namque quod nollet ei Isboseth dare vxorem, quia erat hostis illius: nunc autem vidit opportunitatem ad petendum, ideo instanter petijt in tantum, quod noluit, quod Abner compareret coram ipso, quousque duceret Michol, & hoc vt haberet maius desiderium ad ducendum ipsam. Sed aliquis dicit, quod nihil magis proderat David mittere nuncios nunc ad Isboseth, quam toto tempore praecedenti, eo quod Isboseth adhuc erat hostis David, cum nulla concordia intercidisset. Respondendum, quod David putauit nuncios prodesse, quamquam non esset concordia facta cum Isboseth: nam praecedenti tempore David non mittebat nuncios, magis timens Abner, quam Isboseth, nunc autem iam conuenerat cum Abner, ideo etiam si nollet Isboseth daret Michol ipsi David.

Cur petijt David Michol ab Isboseth, cum posset eam habere sine eo. Quest. XLVI.

QVAERETVR vterius, cum David iam conuenisset cum Abner, & ille posset dare ei Michol etiam inuito Isboseth, cur scripsit, vel misit nuncios ad Isboseth. Respondendum, quod hoc fecit David ex vrbanitate, voluit enim quendam honorem regi deferre, vt signaret, quod per manum illius habiturus esset vxorem suam, & non per manum alterius: quamquam veritas aliter se haberet. Secundo fecit hoc, vt non poneret discordiam inter Isboseth & Abner, nam ipse composuerat cum Abner, quod daret ei vxorem suam, & ille daturus erat, & si non mitteret David nuncios ad Isboseth, oportebat, quod Abner propria auctoritate daret Michol ipsi David: in quo nimis tristaretur Isboseth, quod praeter eius decretum, & contra voluntatem suam talia negocia fierent in regno: potissimum cum hoste suo David: cum autem misit nuncios ad Isboseth, ille dedit ei Michol, & Abner tulit eam ad David, non quasi propria auctoritate, sed ex decreto Isboseth, & sic non fuit prouocata discordia inter Isboseth & Abner. Tertio fecit hoc David ad non indicandum confederationem suam, quia si non misisset nuncios ad Isboseth, Abner dedisset Michol ipsi David, & tunc vidisset Isboseth manifestam confederationem inter David & Abner. Misit ergo Isboseth. Scilicet, misit viros suos ad Phaltiel, ut acciperent ab eo Michol. Et tulit eam a viro suo Phaltiel. Ille vocatur vir suus, non secundum rem, quia non erat vir, sed adulter, cum viuente David, & non repudiante Michol, non posset aliquis eam habere in vxorem: quia tamen acceperat eam Phalti in vxorem, licet contra ius, vocabatur vxor eius.

Phaltiel

Phaltiel, & Phalti si sit idem. Questio. XLVII.

QVAERET aliquis, quomodo vocatur hic vir Michol Phaltiel, cum vocetur Phalti praeced. li. c. 25. Aliquis forte dicit, quod non est iste ille, de quo habetur ibi. Sed non stat, quia hic dicitur, quod Phaltiel erat maritus Michol, ergo idem vir est. Sed adhuc aliquis dicit, quod potuit Michol prius habere vnum virum, qui vocaretur Phalti post recessum David de terra Israel, & illo post paucum tempus mortuo accepit alium nomine Phaltiel. Sed etiam hoc non stat, quia praeced. lib. cap. 25. dicitur, quod Phalti erat filius Lais: hic etiam dicitur, quod Phaltiel erat filius Lais, ergo idem vir est Phalti, & Phaltiel. Dicit autem Historia scholastica, quod Hebraei aiunt, quod Phalti erat peritus legis, & non cognouit Michol timore Dei sciens, quod non erat vxor eius, ideo nomini eius additum est nomen Dei, scilicet, el. & vocatus est Phaltiel, quod interpretatur euadens a Deo, cum prius vocaretur solus Phalti. Hoc autem non est multum authenticum, praesertim cum praesupponat, quod Phalti non cognouit Michol: quod improbatum est praecedent. lib. cap. 25. Aliquando tamen istae mutationes nominum fiunt ex aliqua affectione, & desiderio boni euertus, sic enim Moyses mutauit nomen Iosue: nam prius vocabatur Oseae, & ille vocauit eum Iosue: Num. 13. & hoc fuit per additionem primae litterae nominis Domini Tetragramaton, quae est Ioad: nunc tamen de Phaltiel dicitur hoc, quod non fuit facta additio in nomine eius ab intentione ad significandum, sed a casu secundum conditionem Idiomatis Hebraici, in quo consuevit fieri additio circa finem dictionum, sicut in isto nomine Ieramel, & Ieramel. Nam praecedent. lib. c. 27. dicitur Ieramel. & eod. lib. cap. 30. dicitur Ieramel: sic etiam patet in isto nomine Giesur, & Giesuri: nam praecedenti lib. cap. 27. dicitur Giesuri: supra tamen in litera, & infra decimo tertio dicitur Giesur, sic igitur factum est in Phalti, & Phaltiel: nec est istud ratum apud Hebraeos. Sequiturque eam vir suus plorans. Id est, Phalti plorabat vxoris, cum auferretur ei Michol vxor sua, nec solum hoc, sed etiam in itinere sequebatur vestigia eius plorans, quousque iussus est redire.

Quare Phalti plorauit, cum auferretur ab eo Michol. Questio. XLVIII.

QVAERET aliquis, quare plorabat Phalti, cum auferretur ei Michol. Respondent quidam, quod plorabat ex gaudio, quia non erat vxor illius, & nunc reducebatur ad virum suum, & istud tenet Nicolaus. Alij dicunt, quod Phalti sequebatur eam ploras, quia nondum cognouerat eam, eo quod illa diligens David, semper erat tristis dum fuit cum Phalti, & hoc tenet Historia scholastica. Aliter dicit Ra. Sa. scilicet, quod plorabat, eo quod auferrebat ei materia magna perfectionis: dicit enim quod Phalti erat legis peritus, & sciens Michol non esse vxorem suam non cognoscebat eam, sed in lecto ponebat quendam enssem nudum inter se & illam, ne vnquam illam tangeret, quod erat magna perfectionis: nunc autem auferrebat ei materia huius virtutis, ideo dolebat. Sed hoc ridiculum est: nec est verisimile, quod aliquid tale fuerit inter Hebraeos, qui fuerunt viri imperfecti. Item quia ista erat magna imprudentia, cum per ta Alph. Toft. in Secundum Regum.

Ra. Salom, fabula.

lem modum non tollantur, nec impediuntur illicita desideria: stultissimum quoque est viro summittere proponenti continere, in eodem lecto iacere cum foemina: magna enim sunt irritamenta. Dicendum igitur, quod Phalti plorabat propter Michol, quia auferrebat ei charissima vxor: erat enim prudentissima foemina, & elegantis formae. Insuper erat filia regis, quod magnum honorem praestabat viro suo Phalti: ideo nullum maius bonum poterat auferri, pro quo doleat intensius, quam pro vxore charissima. Usque Bahurim. Phalti intendebat sequi semper vxorem suam quocumque iret, & iuit vique ad Villam Bahurim plorans, quae est in terra Beniamin. De ista Villa dicitur infra. 16. cum dicitur, quod David venit vique Bahurim quando fugiebat a facie Absalonis. Et dixit ad eum Abner, vade & reuertere. Isboseth dederat Michol David, Abner autem ferebat eam illi, quasi ex praepro Isboseth: & iussit Abner Phalti, quod reuerteretur, & iam non ploraret pro Michol. Qui reuersus est. Phalti enim libenter secutus fuisset vxorem suam quocumque iussit, sed timuit Abner, ideo redijt. sermonem quoque intulit Abner. Hic ponitur quomodo Abner conciliauerit animos populi, vt vellent accipere David in Dominionum relicto Isboseth, & ponitur istud hic per recapitulationem: nam intelligendum est, quod ipse prius conuenit cum viris Israel, quod acciperent David in Dominionum, quam mitteret nuncios ad eum, alioquin sultet ageret, quia forte postea nollet Israelitae suscipere David: & Abner maneret confusus ex promissione. Ad Seniores Israel. Id est, ad viros Senes, & prudentes, in quorum potestate erat tota terra. Et sciendum, quod non fuerunt isti viri de toto Israel, sed solum de decem tribubus, nam de tribu Beniamin nullus fuit hic. Quod patet, quia postea seorsum locutus est ad viros Beniamin, vt patet infra, scilicet, locutus est etiam Abner ad Beniamin. Causa autem quare locutus fuit prius Abner ad alias tribus, quam ad Beniamin: quamquam chariorem haberet sibi tribum Beniamin: fuit quia volebat persuadere Abner omnibus tribubus, quod acciperent David in regem: nullam autem putauit difficiliorem ad hoc, quam tribum Beniamin, quia Rex erat de tribu Beniamin, & illi specialiter diligebant eum: habebant quoque multas dignitates ab ipso, nam omnes de hac tribu erant custodes corporis Isboseth, vt ait Iosephus. 7. Antiqui tamen, noluit igitur incipere ab hac tribu, ne in principio ei repugnaret, sed incepit ab alijs tribubus, ad quas minus attinebat habere David in regem, vel Isboseth, vt cum persuasisset illis, dato quod non consentiret tribus Beniamin, posset illa inuita trasferre totum Israel ad David, id est. Etiam quia viri de tribu Beniamin cognito, quod omnes aliae tribus vellent accipere David in regem, facilius consentirent: scientes, quod non poterant ipsi resistere toti Israel. Dicens, iam habet, quam nudius tertius querebatis David, vt regnaret super vos. Id est, a multis diebus ante hoc vos querebatis David, vt esset Rex vester: nunc autem habetis tempus, ideo accipite illum in regem. Intelligendum autem, quod Israelitae querebant David, vt regnaret super eos post mortem Saulis: nam viuente Saule nullus de Israel volebat alium regem, eo quod sciebant Saulem vnctum esse a Deo in regem: Isboseth autem non vnctus fuerat a Deo, nec iusserat ei, vt esset Rex, sed magis abiecerat Saulem, & stirpē suam, & elegit David. Ideo multi de Israelitis hoc audientes voluissent accipere David in regem. Accipitur autem hic nudius tertius largē pro aliquanto tempore, ex modo loquendi: proprie autem significat tempus trium dierum praetectorum. Et dicitur nudius tertius, quasi

Responso auctoris.

Rationes quibus suadebat Abner Israelitis accipere David in regē.

nunc est dies tertius, idest nunc est tertius dies ex quo talis, vel talis res facta est. *Nunc ergo facite*. Idest, nunc accipite eum in regem, sicut olim desiderabatis. *Quoniam Dominus locutus est ad David, dicens*. Ista est secunda ratio persuasionis. Prima erat, quia olim hoc desiderauerant, & nunc habebant opportunitatem. Secunda est, quia Dauid regem fieri super totum Israel iustum erat: etiam si ipsi non desiderarent. Iustitia autem apparet, quia Deus hoc iussit, & dicitur, quod locutus est Dominus ad Dauid, idest locutus est de Dauid. Nam ad eum non loquebatur, sed loquebatur ad prophetas, ut loquerentur ei. Patet hoc de Samuele, quia ipse vnxit Dauid, & dixit ei de regno. *præced. lib. cap. 16.* Gad quoque propheta locutus est ei, ut recederet de terra Moab ex parte Dei, *eo. lib. cap. 22.* Idem etiam Gad locutus est ad Dauid de constituenda ara ad effugiendum pestem in Ierusalem, *infra vlti. Nathan quoque Propheta locutus est Dauid de perpetuitate regni infra capit. 7. In manu Dauid serui mei saluabo populum meum Israel de manu Philistinorum.* Vbi ista verba dicta fuerint, vel per quem Prophetam, non apparet: Satis tamen credendum est, quod ita fuerint, & quod fama esset apud totum populum de illis, alioquin Abner non proponeret illa coram omnibus Israelitis: multa autem per Prophetas dicta sunt, quæ non fuerunt scripta, & de illis non constat. Ista erat causa sufficiens ad hoc, quod Israelitæ susceperunt Dauid in regem, quia ipsi volebant reges, vt desiderarent eos ab hostibus, sic patet *præced. lib. c. 2.* Scilicet: Videntes autem, quod Naas Rex filiorum Ammon venisset adueritum vos, dixistis mihi, nequaquam, sed Rex imperabit nobis. Cum etiam ipsi petierunt regem a Samuele, istam causam expresse, dicentes: Rex erit super nos, & erimus nos sicut omnes gentes, & egredietur ante nos, & pugnabit bella nostra pro nobis, *præced. lib. c. 8.* Ideo cum aliquis esset, per cuius manu Deus vellent liberare Israelitas de manu hostium, illi ipsi debebant accipere in regem, sed de Dauid dixerat quod per manum eius liberaret Israel de manu Philistinorum, qui erant hostes accerrimi Iudæorum, ideo Dauid accipere debebant in regem. *Et omnium inimicorum eius.* Idest, de manu omnium aliorum hostium Israel, quia non solum Philistini pugnabant contra Israel, sed etiam interdum Idumæi, Syri, Ammonitæ, Moabitæ, contra omnes hos Dauid pugnavit, & superavit eos, *infra octauo.* vocantur autem isti hostes Iudæorum hostes eius, idest, hostes populi, vel hostes eius, idest Dei, nam interdum hostes Israelitarum vocantur hostes Dei, sic dicit Dauid *præced. lib. c. 30.* accipite benedictionem de præda hostium Domini: & tamen illi, de quibus ibi dicitur, erant hostes Dauid, scilicet, Amalecitarum: Deus quoque interdum vocabat hostes Israelitarum hostes suos, scilicet, quando Israelitæ colebant Deum. *Exo. 23.* scilicet, quod si audieris vocem eius, & feceris omnia, quæ loquor, inimicus ero inimicis tuis, & affligam affligentes te. Quare autem hostes Israelitarum vocantur hostes Dei, declaratum est *præced. lib. c. 30.* Locutus est etiam Abner ad Beniamin. Idest, postquam locutus fuit ad Seniores decem tribuum, locutus fuit ad Seniores tribus Beniamin: quare autem diuissim his locutus est, causa supra assignata est. *Et abiit, vt loqueretur ad Dauid in Hebron.* Istud fuit postquam redierunt nuncios sui, quos miserat ad Dauid, per quos Dauid remisit ad dicendum Abner, quod duceret ei Michol, & nunc ducebat eam. *Omnia que placuerant vniuerso Israel.* Idest, decem tribubus, inter quas non computatur Beniamin. *Et Beniamin.* Idest etiam ista, quæ nunc dicebat Abner ad Dauid concordata erant tam per decem tribus, quam per Beniamin. Fit autem mentio de Beniamin per se propter duo: pri-

mo propter honorem huius tribus, erat enim regalis. Secundo, & precipue, quia non habuerat Abner consensum simul ab omnibus tribubus Israel, sed prius a decem tribubus, deinde seorsum a Beniamin, vt supra dictum est. *Veni ergo in Hebron ad Dauid.* Scilicet, postquam habuit consensum omnium Israelitarum ad recipiendum Dauid in regem, iuit Abner in Hebron ad referendum illud Dauid, & tunc iniret foedus. *Cum viginti viris.* Isti viginti viri erant de tribu Beniamin, vt ait Iosephus. *7. Antiquitatum,* hoc autem fuit, quia cum Abner esset de tribu Beniamin habebat viros illius tribus familiares sibi ipsi, etiam erant custodes regis, vt ait Iosephus *præced. lib. c. 11. Et fecit Dauid Abner, & viris, qui cum eo venerunt conuiuium.* Istud fuit magnificum conuiuium, sicut decebat regiam celsitudinem, precipue quia Abner erat magnus princeps in Israel, & afferebat Dauid bona, scilicet, coniugem suam, & consensum totius Israel ad faciendum eum regem. *Et dixit Abner ad Dauid.* Subintelligendum est hic, quod Dauid fecit foedera cum Abner, & cum placatus esset Abner, desideraretque seruire Dauid dixit, quod volebat ire ad congregandum totum populum. *Urgam vt congregem ad te.* *Dominum meum regem omnem Israel.* Prius acceperat consensum ab Israelitis, quod acciperent Dauid in regem, nunc autem acceperat consensum Dauid de modo regnandi: ideo voluit ire ad congregandum omnes tribus Israel, vt veniret ad Dauid, & publice componerent foedus cum Dauid. *Idest, tunc coram toto populo componam tecum amicitias.*

Cur Abner dixerit se amicitias composurum, cum iam cum Dauid eam composuissent. Questio XIX.

QVÆRIT aliquis, quomodo Abner dixit, quod nunc componeret amicitias cum Dauid, cum iam composuisset eas, & quod foedus erat istud, quod nunc debebat Abner componere cum Dauid. Ad primum dicendum, quod iam Abner composuerat amicitias cum Dauid: nam ipse dixerat ad Dauid, fac mecum amicitias, & erit manus mea tecum: Dauid autem respondit, optime faciam tecum amicitias, sed vnam rem peto a te: non videbis faciem meam antequam adduxeris Michol filiam Saul, & sic consensit Dauid in amicitias componendas, etiam antequam videret Dauid Abner, & mitteret ei Michol: venerat tamen iam Abner ad Dauid, & duxerat ad eum Michol: ergo verisimile est, quod iam composuissent amicitias. Sed dicendum, quod Abner volebat componere nunc foedus cum Dauid, non ex parte sua, sed ex parte populi, quia prius composuerat foedus ex parte sua: & ob hoc voluit Abner reducere, & congregare totum Israel ad Dauid, vt omnibus presentibus iniret foedus. Ad secundum dicendum, quod istud foedus fuit compositio inter populum, & Dauid de modo regnandi. Nam cum assumuntur reges noui, potissimè si non sunt de progenie illorum, qui regnare solebant, populus facit cum eis pacta & leges de modo regnandi. Sic enim fuit in Saule, quando factus est Rex super Israel: nam dicitur, quod Samuel locutus est ad populum legem regni, & scripsit in libro, & reposuit coram Domino. *præced. lib. c. 10.* Dauid autem nunc iniret foedus in regem a toto Israel, ideo populus voluit conuenire cum eo de modo regnandi: nam si non conuenirent non acciperent illum, sic enim fuit de Roboan filio Salomonis, a quo in electione eius in regem, populus petiuit aliqualem reuelationem in tri-

tributis, & quia non consensit noluit eum populus assumere in regem. sequenti libro capit. duodecimo. *Et imperes omnibus.* idest tunc cum inieris foedus cum populo imperabis omnibus: nam ante initum foedus non accipiet te in regem: dicitur, imperabis omnibus, idest, omnibus tribubus Israel: nam ante hoc solum imperabat tribui Iudæ. *Sicut desiderat anima tua,* idest sicut tu desideras. Dicitur anima desiderare, quia est principium desiderandi: non tamen desiderat ipsa, quia actus non prædicantur de partibus, sed de composito, vt intellectus non intelligit, sed homo, vt patet primo de Anima: scriptura tamen videtur isto modo loquendi, quia est vulgaris. Sic dicit Apostolus prima ad Corinthios quinto. Spiritus concupiscit aduersus carnem, & caro aduersus spiritum. Dicitur autem, sicut desiderat anima tua: quia Dauid nimis desiderabat regnare super totum Israel: eo quod ad illum de iure pertinebat, cum Deus eum vnxisset in regem. Isboseth autem tenebat vndecim tribus, contra quem Dauid pugnare volebat, ne funderetur sanguis in populo Dei: ideo solum desiderabat regnare, sed non laborabat ad hoc. *Cum ergo deduxisset Dauid Abner.* Hic ponitur foederis detestabilis violatio, scilicet, quomodo foedus initum cum Dauid non fuerit seruatum, & dicitur quod Dauid deduxit Abner, idest, comitatus est cum aliquantulum extra Hebron: nam Abner steterat eum Dauid, & dixit ei, quod volebat ire ad congregandum totum populum ad Dauid, & tunc Dauid exiit cum eo de Hebron, & venit vsque ad aliquantum spatium, vt honoraret illum. *Et ille isse in pace,* idest Abner recessit a Dauid pacificus nullo malo inflicto, dicitur autem hoc propter Ioab a quo non recessit Abner pacificè, sed occidit eum. Dicitur etiam ad excusationem Dauid, vt significetur quod ipse nihil peccauerit in morte Abner. *statim pueri Dauid, & Ioab venerunt,* idest non erat Ioab in Hebron cum Dauid, quando venit Abner, sed postea venit ipse, & pueri Dauid de præda: quod dicitur ad reddendum causam sequentium: nam si fuisset Ioab in Hebron, quando venit Abner, ibi occidisset eum, & non iuisset ad vocandum illum, sic habetur infra. *Cæcis latronibus,* idest Ioab, & pueri Dauid occiderunt latrones: In Hebræo dicitur *De præda,* idest, venit Abner, & pueri Dauid de præda: quod idem est. *Cum præda magna nimis,* idest, abstulerunt Ioab & pueri Dauid prædam magnam de manu latronum, quam ipsi acceperant de terra Iudæ.

De qua terra Ioab faciebat prædas. Quest. XX.

QVÆRIT aliquis, vnde Ioab habuit prædam, & occidit latrones. Aliquis respondet, quod hoc fuit de terra regis Isboseth: nam domus Dauid, & Isboseth habebant magnas inimicitias, facta que est longa concertatio inter eas, ut patet supra in litera: ideo verisimile est, quod aliqui de regno Isboseth exirent ad agendum prædas in terra Dauid, & illos inuasit Ioab, & occidit, excussitque prædam, sic enim videtur de eo quod habetur præcedenti capitulo, scilicet, quod Abner & Ioab occurrerunt sibi in extremitatibus regnorum, & pugnaverunt. Sed dicendum quod hoc non stat, quia nunc nullus erat in regno Isboseth, qui ageret prædas, vel pugnam contra terram Dauid, Alph. Tostan Secundum Regum.

A quia Abner erat, qui regebat domum Isboseth, & agebat omnia bella, vt patet supra in litera: nunc autem ipse erat in Hebron cum Dauid. Item nullus in toto regno Isboseth auderet facere prædas, aut bellum absente Abner, & sine mandato eius: potissimè, quia totus Israel conuenerat cum Abner accipere in regem ipsum Dauid, vt patet supra in litera, & ad hoc venerat Abner ad Dauid, vt nunciaret ei intentionem populi, nullus ergo prædam ageret contra terram Dauid. Sed dicendum est quod isti latrones erant de terra Philistinorum, vel Amalecitarum, quæ gentes erant coniunctæ terræ Dauid: ideo aliquando illi agebant prædas in terra Dauid, & aliquando è conuerso, sic enim Amalecitarum prædam fecerant in terra Philistinorum, & Iudæ, dum Dauid esset in castris Philistinorum. præcedenti libro capitulo trigesimo: & cum illi ferrent prædas, irruit in eos Ioab, occisique eis excussit prædam. *Abner autem non erat cum Dauid in Hebron,* scilicet, tunc, quando venit Ioab de præda: & hoc dicitur ad significandum quomodo Ioab misit ad vocandum Abner. *Quia iam dimiserat eum,* idest, iam Dauid expedierat a se Abner, & dederat ei licentiam redeundi. *Et profectus fuerat in pace,* idest, quando recessit Abner a Dauid, iuit pacificus, sed postea nocuit ei Ioab. *Et Ioab & omnis exercitus, qui erat cum eo postea venerunt,* scilicet, postquam recessit Abner de Hebron, & illi veniebant de præda. *Nunciatumque est itaque Ioab a narrantibus,* scilicet, non fuit aliqua certa persona, quæ hoc narraret, sed vulgariter omnes illud narrabant, quia omnes viderant Abner in Hebron. *Venit Abner filius Ner ad regem.* Istud dictum fuit ad suscitandum admirationem, omnes quippe admirabantur, quod Abner venisset ad Dauid, & locutus fuisset ei in pace, cum essent magnæ inimicitie inter eos. *Et dimisit eum in pace, & abiit,* idest, non nocuit ei: istud est de quo magis admirabantur, quia cum essent ambo hostes, probabile erat, quod Dauid debuisset nocere Abner. *Et ingressus est Ioab ad regem,* scilicet, ad increpandum eum quod dimisisset Abner in pace. *Et ait, quid fecisti?* idest, cur fecisti hoc? quasi dicat, male egisti dimittendo inimicum tuum. *Ecce venit Abner ad te, quare dimisisti eum?* idest, cum venisset, & haberes opportunitatem occidendi eum, cur permisisti viuere? *Et abiit, & recessit.* Ista duo idem signant, sed hic ponuntur pro diuersis, scilicet abiit, idest expeduit se a te: & recessit, idest longe iuit a loco isto. *Ignoras Abner filium Ner,* idest non cognoscis malitiam Abner, quia tu putas quod Abner venit ad faciendum te regem Israel, sed venit ad fallendum te. *Quoniam ad hoc venit, vt deciperet te,* scilicet, sub colore foederis inferret tibi aliqua magna damna. *Et sciret introitum tuum, & exitum tuum,* idest, sciret dispositionem terræ tuæ: vt postea possit subito mouere bellum contra te, scito introitu, & exitu. *Et nosset omnia, quæ agis,* idest, venit ad sciendum quid agis, vt melius possit te fallere.

Cur Ioab iuit increpare Dauid, quia dimiserat Abner. Quæst. XXI.

QVAERET aliquis, cum Ioab haberet intentionem occidendi Abner, cur iuit ad Dauid increpans eum, quod dimisisset Abner recedere. Respondendum est, quod Ioab intendebat per hoc concludere desiderium suum, desiderabat quippe occidere Abner, quod volebat agere honestius, quo fieri posset: hoc autem uno de duobus modis poterat honestare accedendo ad Dauid. Primo, quia ipse intendebat mouere Dauid ad occidendum Abner, & sic ipse sine reprehensione obtineret optatum per manum regis, & propter hoc nimis increpabat Dauid, ut sic moueret eum ad iubendum vocari Abner, & occidendum eum. Si autem hoc non posset honestare alio modo causam suam, scilicet, quia ipse ibat ad occidendum Abner, quasi zelo regis, ne posset eum Dauid grauius increpare: nam si Ioab nihil dicens Dauid iussisset ad occidendum Abner, constaret ipsum egressum ex causa sua, & non fauore regis, vel regni: & sic esset nimis reprehensibilis: locutus fuit ergo Dauid ad excusandum hæc.

An poterat Dauid licite nocere Abner. Quæst. XXI.

QVAERETVR ulterius, an Ioab bene diceret asserendo, quod Dauid debuisset occidere Abner. Aliquis dicit, quod sic: quia ille presumebatur venire cum fraude, ut noceret Dauid. Sed dicendum, quod non poterat Dauid licite nocere ei. Primo, quia Abner verè venerat ad componendum amicitias cum Dauid, & faciendum eum regem Israel: pro bono autem iniustissimum erat, quod mala pateretur. Secundo patet hoc, quia dato, quod non constaret, an Abner venisset ad bonum Dauid, vel ut aduerfaretur, Dauid non poterat ei nocere, quia ipse dederat illi securitatem quando introiit in terram suam. Sed Abner non fecit postea aliquid, propter quod deberet priuari securitate præstita: ideo quamquam suspicaretur aliquid contra eum, Dauid non debebat ipsum occidere, vel quicquam lædere: sed solum debebat se obseruare ab eo. Ioab autem non rectè ista dicebat, eo quod ipse desiderabat, quod occideretur Abner, & procurabat qualitercumque posset occidere eum.

Cur Ioab non erubuit disere Dauid, quod occideret Abner. Quæst. XXI.

SED aliquis dicit, quomodo Ioab non erubuit dicere Dauid, quod debuisset occidere Abner, cum ille venisset ad beneficiendum Dauid. Aliquis respondet, quod Ioab ignorabat istud, ideo sic increpuit Dauid. Sed dicendum, quod non stat, quia Ioab non ausus fuisset increpare regem, nisi putasset se habere aliquam causam rationabilem: satis tamen credere debuisset Ioab, quod Abner non venisset ad Dauid, cum esset hostis eius, nisi ad componendum aliquas amicitias, propter quas Dauid daret ei securitatem, & sic non posset eum occidere licite. Non igitur Ioab egit hoc, tanquam ignorans. Item patet hoc ex verbis eius, & Dauid: dixit enim,

Ignoras Abner filium Ner, quoniam ad hoc venit, ut deciperet te? quasi dicat, putas quod venit ad bonum tuum? tenit tamen ad te fallendum. Dicendum tamen, quod Ioab non erubuit dicere ista Dauid, quia habebat aliquam causam probabilitatis in dicto suo: Abner namque erat hostis acerrimus regni Dauid: hostes autem cupiunt se mutuo fallere: verisimile est ergo, quod Abner uenisset ad fallendum Dauid, quamquam ergo hoc falsum esset, quia tamen erat uerisimile, non erubuit Ioab illud proponere: præsertim quia in hoc uidebatur moueri zelo regis. Egressus itaque Ioab à Dauid. Id est, postquam increpuit eum recessit ab illo, eo quod Ioab putabat quod potuisset persuadere Dauid, ut inberet reduci Abner, & occidi: cum autem nequiuisset, recessit à rege, ut ipse faceret redire Abner, ne interim longius abiret. Misit nuncios post Abner. Scilicet, Dauid non misit nuncios, sed Ioab misit illos ex nomine Dauid, ut facilius moueretur Abner ad redendum. Et reduxit eum à cisterna Syra. Id est, in loco illo inuenit eum nuncios missi à Ioab. Est quippe locus ille aliquantulum distans ab Hebron ad quem peruenerat Abner iam recedens in terram suam. De ista cisterna Syra aliqui dicunt, quod uocatur sic, quia accepit nomen à terra Syrorum ex aliqua causa, sicut consueuerunt aliqua ædificia, uel loca in aliquibus regnis nominari interdum à gentibus aliorum regnorum: uelut si in Hispania sit aliquis fluuius, uel pons, qui uocetur Anglicorum, uel Alemanorum, & hoc tenet Andreas. Sed non multum stat, quia tunc Syra deberet esse ablatiuus huius nominis Syrus, sed falsum est, quia in Hebræo ponitur hic Syra: & significat ramnum, siue uulgariter elcambron: uel interpretatur pix. Et hoc, quia fortè apud illam cisternam erat multitudo ramnorum, uel erat ibi locus picis, quia ibi depurabatur pix, uel fiebat aliquid de illa. Aliqui Hebræi dicunt, quod fit mentio hic de cisterna, quia Abner mortuus est propè cisternam, id est propè aquam, scilicet, quia dixit de uase aquæ, quod non ceperat illud Dauid, sed pueri Saulis obliuati fuerant illud ad aquam, scilicet, apud aliquam cisternam, uel puteum. De ramnis etiam dicunt, quod propè illos mortuus est Abner, quia de ora clamidis Saulis dixit, quod non sciderat illam Dauid, sed rupta fuerat inter uepres, uel ramnos, & inde accepit illam Dauid. Sed ista nihil sunt: plurima enim Hebræi fingunt. Cumque redisset Abner in Hebron. Scilicet, propter nuncios, quos misit Ioab ad Abner cum putaret Abner se uocari à Dauid. Scorsum abduxit eum Ioab ad medium portæ. Id est, quando rediit Abner erat expectando Ioab eum ad portam ciuitatis Hebron, ne introiret in ciuitatem putans se uocari à Dauid, & hoc fecit Ioab, ne caperetur in mendacio si Abner ueniret ad Dauid: etiam quia non haberet opportunitatem occidendi eum, si introiret in urbem, sicut extra habuit: & uocauit Ioab Abner scorsum, ut facilius posset eum occidere non aspiciente aliquo de uiris Abner, & hoc fuit in medio portæ, scilicet, ciuitatis Hebron: quia ibi Ioab expectabat Abner, & dicitur abduxit, id est, remouit à reliqua turba. Ut loqueretur ei in dolo. Id est, remouit eum à reliqua turba dolose, ut loqueretur ei, scilicet, quia non erat intentio eius loquendi, sed occidendi illum. In Hebræo habetur. Ut loqueretur ei in errore. Accipitur error impropiè pro dolo, ideo litera nostra mutauit ad maiorem declarationem: dolo autem erat, quia putabat Abner, quod uocaretur ad loquendum, & uocabatur ad mortem. Hebræi dicunt, quod dolo iste fuit, quod Ioab petiuit ab Abner, quomodo discalcabatur sotular in eo, qui uolebat accipere uxorem fratris sui mortui: nam uxor illius discalcabat fratrem uiri sui coram eo

Cisterna Syra quare sic nominatur.

Impugnatio.

Impugnatio.

to populo, & stuebat in facie eius, & uocabatur domus illius domus discalcati in opprobrium, ut patet Deuteron. 25. Dicunt autem quod Ioab petiuit ab Abner de modo discalcandi sotularem illum, & cum se inclinaret Abner, ut discalcaret se, percussit eum Ioab. Sed hoc non stat, quia valde ridiculum est, quod Ioab peteret ab Abner de modo discalcandi sotularem, quia illud notissimum erat apud omnes Hebræos. Etiam dato, quod esset incognitum, Ioab non quaereret de tali, quia nimis erat extra propositum. Item dato, quod Ioab quaesiuisset istud: Abner non respondisset ei inclinando se ilico ad discalcandum sotularem, quia istud erat puerile. Item non stat, quia in litera dicitur, quod Ioab percussit Abner in inguine, si tamen hoc modo se inclinasset Abner ad discalcandum sotularem, non potuisset eum Ioab percutere in inguine, sed super scapulas, uel in capite. Motiuum autem Iudæorum est ex eo, quod habetur seq. lib. cap. 2. de Ioab, scilicet, effudit sanguinem belli in pace, & posuit cruorem prælij in Baltheo suo, qui erat circa lumbos eius, & in calciamento suo, quod erat in pedibus eius. Ex hoc autem quod dicitur, posuit cruorem in calciamento, intelligit mortem Abner, scilicet, quod occidit eum fallendo per calciamentum. Per sanguinem Balthei intelligunt mortem Amasæ, quos ambos occidit Ioab: sed istud nihil probat, quia sensus literæ est, quod Ioab occidendo Abner, & Amasam posuit sanguinem in calciamento suo, & Baltheo, quia occidit utrumque illorum percutiendo in inguine. De Abner patet hic: de Amasam patet infra vigesimo: & quando percutiebat eos, sanguis exiliens de vulnere tingebat Baltheum Ioab, & postea stuebat ad calciamenta. Et percussit eum ibi. Scilicet, in porta ciuitatis Hebron, ad quam seorsum uocauerat eum. In inguine. Scilicet, cum loqueretur ad eum, secretè eduxit gladium, & percussit in inguine, unde non uidit Abner gladium, uidisset autem, si uoluisset eum Ioab percutere in parte superiori corporis, fortè autem percussit Ioab Abner gladio artificiosè facto, sicut fuit gladius, quo percussit Amasam: ille quippe paruo motu per seipsum egressus de vagina percutiebat, ut patet infra vigesimo. In Hebræo habetur. In quinta. Et intelligitur in quinta costa, quia ibi est coniunctio cruris cum costis, & intestinis. Et mortuus est. Quia percussio fuit dura: nam ilico profuerunt intestina, cum Ioab percutiens Abner, rupisset pellem in intestinorum. In ultionem sanguinis Asael fratris sui. Id est ista mors fuit ad ultionem Asael, Abner quippe illum occidit. præcedenti cap.

An peccauerit Ioab occidendo Abner. Quæstio. XXI.

Arguitur primo.

Secundo.

In op.

Hebræorū commentū impugnatur.

QVAERET aliquis, an peccauerit Ioab occidendo Abner. Aliquis respondebit, quod non, quia Ioab egit hoc in ultionem mortis fratris sui, & erat Ioab hostis Abner, nec fecerat cum eo amicitias vllas, ideo vbicumque poterat eum occidere. Item Ioab egit hoc fauore regni Dauid, quia dixit, quod Abner ueniebat ad fallendum Dauid supra in litera, sed licebat ei agere quacumque in defensionem regni Dauid, cum esset princeps militiæ eius, ergo licite potuit occidere Abner. In contrarium uideatur, quia Dauid increpuit nimis Ioab, ergo peccauit: alioquin enim non increpasset eum Dauid. Respondendum, quod peccauit nimis grauius Ioab. Primo, quia occidit virum sine causa, nam nihil erat propter

quod iuste posset ei mortem inferre. Secundo peccauit, quia occidit modo inhonesto, scilicet, per insidias percutiendo secretè in inguine, cum loqueretur ei pacificè. Unde propter hoc meruit Ioab priuari immunitate sanctuarij. Nam cum confugisset ad altare, Salomon iussit eum inde educi, & cum non permitteret se educi, occisus est apud altare. seq. li. cap. 13. Tertio peccauit, quia egit hoc sine iurisdictione: nam dato, quod Abner mortem meruisset, tamen Ioab non erat iudex ad infligendum eam illi, ideo peccabat. Quarto peccauit, quia egit contra voluntatem, & decretum iudicis: nam Dauid erat iudex in terra, cum esset Rex, cui uoluit suadere Ioab, ut occideret Abner, & non consensit, ut patet supra, ideo Ioab misit ad uocandum Abner, & occidit eum.

Quinto peccauit, quia fregit securitatem præstitam à rege: ipse quippe securauerat Abner in terra sua, alioquin enim non uenisset cum esset hostis. Ioab autem nunc uolauit securitatem illam, ideo peccauit nimis, non solum contra Deum, sed etiam contra regem. Quod autem grauius peccauerit, apparet, quia Dauid iussit eum occidi. seq. li. c. 2. & fuit pro ista causa. Item Dauid maledixit ei, dicens: Veniat super caput Ioab sanguis Abner, & super domum patris eius, nec deficiat de domo Ioab fluxum seminis sustinens, & leprosus, &c. si tamen non peccasset Ioab, Dauid peccasset maledicendo ei. Item Dauid dixit, quod ista mors fuerat malitiosa, inquiens, retribuatur Dominus facienti malum iuxta malitiam suam. Item Dauid conuictus est propter istam mortem, dicens: porro uiri isti filij Saruæ duri mihi sunt, & fuit istud propter mortem Abner: si tamen non peccasset Ioab, non conuictus fuisset Dauid. Ad primam rationem in contrarium dicendum, quod non licuit occidere Abner ipsi Ioab in ultionem mortis fratris sui, quia istud licuisset in bello, sicut Abner occidit Asaelem in bello. præceden. cap. nunc tamen Ioab occidit Abner in pace, & per insidias, de quo accusat eum Dauid. seq. lib. cap. 2. scilicet, tu nosti quæ fecerit mihi Ioab filius Saruæ, & quæ fecerit duobus principibus exercitus Israel Abner filio Ner, & Amasæ filio Iether, quos occidit, & effudit sanguinem belli in pace, id est sanguinem quem debet effundere in bello, effudit in pace. Cum autem dicitur, quod Ioab erat hostis Abner, & non fecerat cum eo amicitias: ideo poterat eum occidere, vbicumque posset. Dicendum, quod non stat, quia quamquam Ioab non fecisset fœdera cum Abner, tamen Dauid præstitera securitatem in tota terra sua, quam tenebatur obseruare Ioab, ideo peccauit. Item non egit Ioab hoc tanquam contra hostem publicè pugnans, vbicumque eum reperiret, sed uocauit eum seorsum, & pacificè loquens occidit illum. Ad secundam rationem, cum dicitur, quod Ioab egit hoc fauore regni Dauid ideo licuit ei. Dicendum, quod non stat propter duo. Primo, quia non occidit illum ex causa Dauid, sed propter se, quin potius occidit eum contra uoluntatem Dauid, & contra securitatem ei præstitam in tota terra sua. Secundo dato, quod occidisset eum ex causa Dauid, illicitum erat: nam Ioab non tenebatur per omnem modum agere ad utilitatem Dauid, sed solum iuste: nunc autem iniustum erat, quod occideretur in pace vir, cui erat præstita securitas, ideo peccauit Ioab.

Ad primam rationem.

Ad secundam.

Ioab quare occidit Abner. Quest. XXV.

QVAERETVR ulterius, propter quid Ioab occidit Abner. Respondendum secundum litteram, quod occidit eum in ultione sanguinis Asael fratris sui, quia Abner occiderat eum in bello. Magis tamen videtur dicendum, quod occidit illum ex invidia: putavit enim quod cum nunc David fieret rex totius Israel, & istud esset per manum Abner, quod faceret eum principem exercitus, ita ut non esset aliquis in Israel maior Abner: potissimum cum ille semper ante hoc fuisset princeps exercitus in Israel, & nunc forte in sedibus hoc intenuerit, quod Abner fieret secundus a rege. Ioab autem timens privari principatu militiae, praecipue occidit Abner. Et hoc tenet Andreas, & Historia scholastica. Est autem satis rationale, quia scilicet fecit: nam cum David constituisset Amasai super exercitum: Ioab invidens ei, ne acciperet principatum suum, occidit illum, ut patet infra vigesimo. Sed arguetur, quia littera dicit, quod occidit eum in ultione sanguinis fratris sui Asael. Respondendum, quod non fuit ista causa motiva Ioab, tamen ut aliquantulum coloraret factum suum, dixit quod occiderat propter hoc: ideo scriptura expressit id, quod publice dicebatur: quamquam scriptor sciret aliud esse in veritate. *Quod cum audivisset David rem iam gestam. Id est, audivit, quod mortuus erat Abner. At, mundus ego sum, & regnum meum.* Duo fecit hic David, scilicet, excusavit se, & planxit Abner: primo tamen se excusavit, quia videretur nimis culpabilis in hoc David, putaretur nempe, quod nemo ausus fuisset talia facere contra securitatem praestitam a David, nisi ipse iussisset: praesertim quia Ioab, qui istud fecit, erat princeps militiae David, & nimis familiaris ei, ideo putaretur omnia agere iussu David. Dixit autem David, mundus ego sum, & regnum meum, id est non veniat pro isto delicto poena super me, neque super regnum meum, quia neque ego peccavi, neque aliquis de regno meo auctoritate mea. Dixit etiam hoc, quia aliquando solet evenire poena super regnum propter peccatum regis: & nunc David oravit, quod non veniret poena super eum, neque super regnum suum: *Apud dominum.* Dupliciter hoc intelligitur: uno modo, quod erat mundus apud dominum, id est, Deus videbat munditia ipsius, scilicet, non solum coram hominibus erat mundus, sed etiam coram Deo, qui specularur intima cordium. Alio modo intelligitur, mundus ego sum apud dominum, quasi dicat, dato quod ego peccassem in hoc, non timebam, quod aliquis homo me propter hoc puniret, sed solum Deus: ideo oro ipsum, ut me mundum reputet, & regnum meum, *Usque in sempiternum.* Id est, nunquam veniet malum mihi, aut regno meo pro morte Abner, quia ego mundus sum ab hoc crimine: & dicit hoc: quia quamquam Deus immediate non infligeret poenam, non probatur munditia David, quia aliquando Deus solet post multa tempora poenam infligere pro peccatis, cum longanimus, & diu expectans sit. Exod. 34. *A sanguine Abner filij Ner.* Id est, nihil ego peccavi in effusione sanguinis Abner. Ille Ner erat frater patris Saulis, & interpretatur lux. Dicunt autem Hebraei, quod vocatur sic, quia ipse incendebat lucernas Iudaeorum sexta feria ad noctem, cum incipiebat sabbatum. Sed fictitium est, quia nomen fuit impositum a nativitate, antequam quicquam ageret: propter quod sic vocari deberet, sed intelligendum, quod fuit impositum nomen ad placitum, sicut fit in nominibus caeteris. *Ut veniat super caput Ioab.* Id est, veniet super Ioab

F tota poena, quae debetur pro effusione sanguinis Abner. Sic accipitur supra primo, cum dixit David ad adolefcentem. Sanguis tuus super caput tuum: os enim tuum locutum est contra te, id est, poena pro effusione sanguinis tui solum sit super caput tuum, id est, super te, quia tu confessus es contra te.

An David peccavit maledicendo Ioab. Quest. XXVI.

QVAERET ALIQUIS, an David peccavit maledicendo Ioab in verbis istis, & in sequentibus. Responderi potest, quod non peccavit, quia non dixit ista imprecando malum super Ioab, sed praedicando: sic tamen evenit, ut ipse praedixit. Sed hoc non multum stat, quia verba ista directa sonant in imprecationem, ut patet infra cum David confiteretur se non posse contra Ioab ait: porro viri istius filij Saruiae duri mihi sunt. retribuatur dominus facienti malum iuxta malitiam suam, id est, quia ego non possum retribuere propter duritiam istorum virorum, oro Deum, quod ipse retribuatur eis. Dicendum ergo, quod David maledixit hic Ioab per modum imprecationis: tamen non peccavit in hoc: quia, ut declaratum est supra praeced. cap. licet sit peccatum maledicere, tamen aliquando licet, scilicet, quando ille, qui maledicit est iudex, & imponit maledictionem in partem poenae: sic enim Ecclesia orat multa mala super anathematizatos, tamen non peccat. David autem erat iudex huius delicti, cum esset rex, ideo tanquam iudex potuit maledicere. Item patet, quia maius est, quod aliquis occidat alium, quam quod maledicat ei: David tamen licite iussit occidi Ioab, ut patet sequ. lib. cap. 2. Ergo magis licebat ei, quod malediceret Ioab.

An peccavit David maledicendo Ioab, & domui patris eius. Quest. XXVII.

QVAERETVR ulterius, quare David maledixit omni domui patris Ioab, cum peccasset solus Ioab, & an peccavit in hoc David. Respondendum, quod David non peccavit in hoc: nam non computatur istud inter peccata sua: sequen. lib. cap. 15. Nec debet aliquis dicere, quod David maledixit domui patris Ioab, quia non solum peccaverat Ioab in hoc, sed etiam alij de domo patris eius, scilicet, frater suus Abisai, ut patet infra in littera, scilicet, igitur Ioab, & frater eius Abisai interfecerunt Abner, eo quod occidisset Asael fratrem eorum. Sed adhuc dicendum, quod non stat: nam tunc non dixisset David mala super Ioab, & totum domum patris sui: sed super solos Ioab, & Abisai, quia isti soli peccaverunt: maledixit tamen omni domui patris eius. Item patet, quia si propter hoc maledixisset domui patris Ioab, ut intelligerentur Ioab, & Abisai, solum pertineret maledictio ad eos, qui tunc erant, & non extenderetur maledictio ad posterum: David tamen maledixit hic omni semini Ioab, dicens: nec deficiat a domo Ioab fluxum feminis sustinens. Dicendum ergo, quod maledixit hic David toti domui patris Ioab, eo quod propter peccatum unius poena transfertur in multos: cum Deus puniat peccata patrum in filios, utque in tertiam, & quartam generationem. Exod. 34. & Num. 14. ideo dixit: non deficiat de domo Ioab fluxum feminis sustinens.

Quaodo licet dare duas penas p eodem peccato.

Quinq; maledictiones David sup Ioab.

Quare multi reges percussit fuerit.

Cur maledixit cum intenderet occidere. Questio XXVIII.

QVAERETVR ulterius, cum David intenderet occidere Ioab pro ipso scelere, cur maledixit ei, & an peccavit maledicendo. Aliquis dicit, quod sic, quia non debet aliquis puniri bis pro eodem peccato, cum Deus non iudicet bis in idipsum: ut patet Naum primo capitulo, ergo nec homines debent bis punire delinquentes pro eodem delicto. Respondendum, quod David non peccavit maledicendo Ioab quamquam bis puniret pro eodem delicto, quia quando punitio datur bis pro eodem peccato, & est sufficiens qualibet illarum, non debet pro eodem bis puniri: si tamen non est sufficiens punitio qualibet illarum, possunt plures inferri pro eodem delicto. Sic enim Deus saepe multas poenas infligit pro eodem delicto: ut patet Levit. 26. Sic autem fuit hic, quia delictum istud Ioab fuit dignum multis poenis: ideo quamquam una inflicta fuerit, poterat infligi alia, praesertim quia ista prima non erat sufficiens, nec dimidia pro isto crimine. Ad secundum dicendum, quod David nunc maledixit Ioab propter duo: primo quia ipse volebat se excusare de hoc crimine, de quo nimis erat suspectus: & si nihil mali diceret contra Ioab, crederetur quod David confenserat, ideo acriter maledixit Ioab. Secundum fuit, quia quamquam David intenderet punire Ioab occidendo ipsum, tamen illa poena infligenda erat post multos annos, scilicet, post mortem David sequenti lib. c. 2. ideo voluit nunc aliquam poenam infligere, & ista fuit maledictio.

An David peccavit imprecando maledictiones super Ioab. Questio XXIX.

QVAERETVR ulterius, an peccaverit David imprecando maledictiones tam turpes super Ioab, scilicet, quod non deficeret de domo sua fluxum feminis sustinens, &c. Respondendum, quod Hebraei dicunt David peccasse in hoc, ideo Deus convertit omnes maledictiones in domum David, quas imprecatus est super domum Ioab. Ponuntur autem hic quinque maledictiones. Prima est de fluxu feminis, & ista dicunt fuisse in Roboam filio Salomonis nepote David. Secunda est lepra, & istam dicunt fuisse in rege Ozia, & verum est, infra 4. lib. cap. 15. Tertia plaga est tenens fufum, id est baculum, scilicet, qui se non potest tenere pedibus, & innititur super baculum. Ista fuit in rege Asa, qui podagrico laboravit morbo, ut patet 2. Paralipom. 16. Quarta plaga est cadens gladio: & istam dicunt fuisse in Iosia rege, qui mortuus est in bello: infra 4. lib. cap. 13. Quinta plaga est indigens panem. Istam dicunt fuisse in Iochim rege, qui ductus est in Babylonem, & in carcere positus pauperem vitam tenuit. infra 4. lib. c. 24. Sed istud dictum Hebraeorum non tenet: nam ista mala, quae dicunt accidisse posteritati David non constat, an verum fuerint: nam dicunt Roboam fuisse femine fluentem, sed hoc non constat. Item dato quod alia mala venerint in posterum David, quae dicta sunt: tamen non venerunt ex alia qua culpa David, quin potius saepe posteritas David meruit perdere regnum, & perdidisset, nisi Deus meritis David servasset regnum in stirpe illa: ut patet sequenti lib. ca. 12. & 15. sed venerunt illa mala propter culpas illorum qui passi sunt ea. Nam Ozias percussus fuit lepra, quia voluit viurpare Sacerdotale ministerium, & monitus a Sacerdote magno noluit desiste-

A re, infra 4. lib. c. 15. Asa autem laboravit podagra propter nequitiam suam, quia non confusus Deo convertit se ad humana adiutoria: unde propter hoc multa bella insurrexerunt. sic dicitur 2. Paralipom. 16. scilicet: Stulte egisti, & propter hoc & praesente tempore adversum te bella consurgent. Iosias autem cecidit gladio propter imprudentiam suam, quia quamquam esset vir bonus voluit pugnare contra Pharaonem regem Aegypti iniuste: Pharaonem autem admonuit eum ex parte Dei, quod non pugnaret, alioquin caderet, qui non acquiescens motu bello sagitta interijt, ut patet 2. Paralipom. 35. Iochim autem propter iniquitatem suam pane caruit: multiplicata enim fuerant peccata eius, & Israelitarum: ideo contra eum Deus misit Nabuchodonosor, qui eum captivum duxit in Babylonem: infra 4. lib. cap. 24. Non igitur venerunt maledictiones istae super posteritatem David, quas imprecatus est ipse super Ioab. Cum autem dicitur, an peccaverit David imprecando tam turpes maledictiones. Respondendum, quod maledictio datur in poenam: consideratur autem in poena magnitudo, vel paritas delicti, secundum quod correspondet magnitudini, vel paritati culpa. Quod autem poena turpitudinem secum habeat, non intenditur directe, & quia omnes istae maledictiones, quas David imprecatus est super Ioab erant graues poenae: non attendit David, an turpes essent, vel non: potissimum, quia conveniens fuit tales poenas imprecari. Nam ista turpitudine poenarum non pertinet ad genus culpa, sed poenae, per quod ipsa poena grauior fit. Iudices autem interdum criminosis alias poenas maioris verecundiae infligunt, ideo poterat David istas poenas, de quibus minus erubescendum esset, imprecari. *Nec deficiat de domo Ioab,* id est nunquam istae poenae, quae nominantur, deficiant de domo Ioab, id est de posteritate sua, sed semper sint aliqui, qui patiantur eas. *Fluxum feminis sustinens.* Ista est prima poena, & grauis: primo quia frequenter contingit aliquos ex hoc mori. Secundo quia turpissima est, & omnes abhorrent eam, cum sit contaminativa. Tertio quia in veteri testamento illi, qui patiebantur eam, expellebantur de urbibus, sicut leprosi, non habentes communicationem cum alijs hominibus. Num. 5. insuper etiam quicumque tangeret istos, vel vestes eorum aut lectum, vel loca, in quibus sederent, erant immundi, & reiciebatur a rebus sacris. Levit. 15. ideo ista infirmitas erat molesta nimis patienti eam, & ob hoc David eam imprecatus est. *Et leprosus.* Ista est secunda maledictio detestabilior: nam leprosi inter omnes homines habentur abiectissimi, & auferuntur a communicatione coeterorum, & praesertim in veteri testamento ubi multae caeremoniae fiebant super leprosus: & reiciebantur tam ipsi quam communicantes cum eis a rebus sacris: ipsi vero extra castra manebant. Levit. 14. & Num. 5. *Tenens fufum.* Ista est tertia maledictio, & dupliciter intelligitur. Primo tenens fufum, id est baculum, & in hoc significatur impotentia, scilicet, quod homines de posteritate Ioab ita essent inuallidi quod non possent se pedibus tenere, sed egerent baculo, sicut est in senibus, & podagricis. Secundo modo intelligitur tenens fufum, id est, faciens opera muliebria, scilicet, quod viri de stirpe Ioab mutarentur in foeminas, & haberent officium muliebri tenendo colos, & fufos sicut foeminae: sic enim magnus Hercules effeminatus est ad praecceptum Ioles filiae regis Aetholiae: ut ait Ovidius in libro Heroidum, epistola, quae incipit.

Gratulor Aetholiam titulis succedere nostris. De hoc etiam Seneca Tragadia quarta, cuius nomen est Hippolytus Metrop. 4. quod incipit.

Dua non mihi generata ponto. Et

Et istud secundum magis consonat literæ. *Et cadens gladio*. Ista est quarta maledictio, scilicet, quod nunquam deficerent de stirpe Ioab aliqui, qui morentur gladio, ita quod in bellis semper succumberent. *Et indignus pane*. Ista est quinta maledictio, scilicet, paupertas, quæ significatur per indigentiam panis. Nam ille, qui pane caret, omnibus bonis caret. Extremam igitur calamitatem Dauid imprecatus est Ioab pro isto crimine. Nullum enim bonum relinquitur ei, super quem, vel super eius progeniem maledictiones istæ incidant.

Cur Dauid imprecatus est maledictionem super Ioab in æternum. *Questio. XXX.*

QVAERET aliquis, quomodo Dauid imprecatus est istam maledictionem super Ioab in æternum, dicens: nec deficiat de domo Ioab, quia hoc videbatur impossibile, cum Deus nunquam puniat filios pro patribus, nisi vsque in tertiam, & quartam generationem. Exod. 34. Nume. 14. Respondendum est, quod Dauid imprecatus est maledictionem istam in æternum super domum Ioab propter duo. Primum ex affectione puniendi Ioab: nam dato quod sciret Deum communiter non punire posteros pro peccato patrum, nisi vsque ad quartam generationem: tamen ipse desideravit quod Deus puniret progeniem Ioab in æternum, quia iniquitas Ioab hoc promerebatur: nec est inconueniens, quod nos aliquando petamus id quod Deus communiter concedere non solet, si ad petendum illud aliqua causa subfit. Secundò dicendum, & melius quod Dauid imprecatus est hoc super Ioab, quia putauit esse possibile. Nam licet communiter Deus non solet punire posteros pro peccato patrum, nisi vsque in tertiam, & quartam generationem: tamen interdum punit eos ad maiora tempora, sicut in aliquibus gentibus est, in quibus propter aliqua peccata prædecessorum, quæ antiquissima sunt, manent poenæ vsque in hodiernum diem. Sic enim est de Iudæis, quibus Deus dedit in poenam pauorem cordis, & sollicitudinem nimiam. Deutero. 24. scilicet: Dabit enim tibi Dominus cor pauidum, & deficientes oculos, animam merore consumptam, & erit vita tua quasi pendens ante te, timebis nocte ac die, & non credes vitæ tuæ: mane dices, quis mihi det vesperam, & vesperæ, quis mihi det mane? propter cordis tui formidinem, qua terreberis. Ex hoc autem gens ista facta est inepta ad bellum, quod etiam ex maledictione prouenit. Leni. 26. scilicet: Et qui remanserint de vobis da bo pauorem in cordibus eorum in regionibus hosti: terrebit eos sonitus folij volantis, & ita fugient, quasi gladium: cadent nullo sequente, & corruent singuli super fratres suos quasi bella fugientes, nemo vestrum audebit inimicis resistere, peribitis inter Gentes, & hostis vos terra consumet. Ecce omnia ista venerunt super Iudæos propter Christi mortem: sicut etiam accidebant eis propter alia peccata, vt quâdo ducti sunt captiui in Babylonem, & in terram Medorum atque Persarum, venerunt eis hæc. Iudæi quoque imprecati fuerunt super se, & filios suos sanguinem Christi, & nobis notissimum est, nec etiam ipsi Iudæi negabunt omnes istas poenas in eis esse vsque hodie: multæ tamen generationes, scilicet, plures quàm triginta transferunt ex morte Christi vsque hac. non solum ergo puniuntur peccata patrum in filios vsque in tertiam, & quartam generationem, sed etiam interdum in æternum, aut in valde multas generationes: hoc autem cognoscens Dauid imprecatus est maledictiones istas super domum Ioab in æternum. *Igitur Ioab, & Abisai*

Fratres eius interfecerunt Abner. Isti duo erant fratres filij Saruiaz: quorum tertius frater, scilicet, Afael in bello perierat; ideo isti occiderunt Abner propter eum. *Eo quod occidisset Afael fratrem eorum*. Ista est causa, propter quam se hoc fecisse dicebat Ioab, & erat ad aliqualem excusationem eius. Veritas tamen fuit, quod Ioab occidit Abner ex inuidia, ne fieret princeps belli, vt supra dictum est: potest tamen dici, quod ista fue rit aliqualis causa. *In Gabaon, id est, apud Gabaon*: nam apud piscinam Gabaon viri Ioab, & Abner pugnauerunt duodecim ex vtraque parte, & postea orto bello in acie, & effugatis viris Abner in persecutione mortuus est Afael præcedenti cap. in bello. Hoc ponitur ad increpationem Ioab, scilicet, quia non occidit ipse legitime Abner in bello, sicut Abner occidit Afael.

An Abisai egit aliquantulum ad mortem Abner. *Questio XXXI.*

QVAERET aliquis, an Abisai fuerit in morte Abner, & si fuit, cur non imponuntur ei maledictiones. Ad primum dicendum, quod Abisai aliquantulum egit ad mortem Abner. Quod patet, quia hic dicitur, quod Ioab, & Abisai interfecerunt Abner. Item quia infra cum Dauid conqueritur pro ista morte Abner dicit: porro viri isti filij Saruiaz duri mihi sunt: si tamen solus Ioab fuisset in morte Abner dixisset Dauid, porro Ioab iste filius Saruiaz mihi durus est: ambo ergo fuerunt in morte Abner. Ad secundum dicendum, quod non ponuntur maledictiones super Abisai, sed super Ioab, quia dicitur hic: nec deficiat de domo Ioab fluxum seminis sustinens &c. & iterum sanguis Abner veniat super caput Ioab. Item patet hoc, quia Dauid moriens iussit Salomoni, quod occideret Ioab pro morte Abner, sequenti lib. cap. 2. & non iussit aliquem de Abisai: ideo non pertinebant ad eum maledictiones. Causa autem quare non fuerunt maledictiones posite super Abisai, fuit, quia mors Abner non pertinuit directe ad Abisai, sed ad Ioab, nam ipse occidit Abner solus, quoniam fecit eum seorsum stare a reliquis in porta Hebron, & ibi secretè percussit eum in inguine: vnde Abisai nullum vulnus ei intulit. Etiam Abisai non fuit promotor huius rei, sed Ioab, quia ad eum pertinebat causa. Solum tamen præbuit Abisai consensum, & fauorem: & si quis resistisset Ioab in hac re, Abisai erat adiutor eum. Ideo non fuit peccatum Abisai sicut peccatum Ioab: vnde non maledixit ei Dauid, nec iussit eum occidi. *Dixit autem Dauid ad Ioab*. Hic ponitur Abner celebris tumulatio, quia quamquam irrationabiliter occisus est, honorifice ei exequiæ exhibitæ sunt. *Et ad omnem populum eius, qui erat cum eo*. Loquebatur Dauid ad Ioab, & ad reliquos de populo, vt pararent se ad exequias Abner. Et dicitur ad populum eius, qui erat cum eo, id est cum Ioab, quia ipse cum esset princeps belli, totus exercitus sequebatur eum. *Scindite vestimenta vestra*. Istud debebant facere omnes viri Dauid, quia fiebat in signum doloris magni. Sic enim fecit Dauid, & viri sui annuntiata morte Saulis, supra primo capit. scilicet: Apprehendens autem Dauid vestimenta sua scidit: omnesque viri, qui erant cum eo. *Et accingimini faccis*, id est deponite vestes honoris, & gaudij, & induimini faccis: ista signant magnam amaritudinem animi & deiectionem: vnde quancumque Hebræi & alij antiqui nimis dolebant, scindebant vestes, & mutabant eas, siue hoc esset pro peccato dolendo coram Deo: siue pro aliquo temporali malo, vt dolendo pro morte amicorum. De primo patet in Caypha, qui in signum doloris, cum diceret Christum blasphemasse, scidit vestimenta

Abner tumulatio celebris.

vestimenta sua: Matt. 26. Ioel tamen Propheta dixit, quod quando homines dolerent pro peccato non scinderent vestimenta, sed solum dolerent in corde. Sic patet Ioelis 2. scilicet: Scindite corda vestra, & non vestimenta vestra, & conuertimini ad dominum Deum vestrum. Vestes quoque mutabant antiqui in signum doloris, siue dolor iste esset pro Deo, siue pro aliquo malo humano. De primo patet, quia Sacerdotes induebantur cilicij, & faccis, vt placaret dominum pro peccato Israel, vt patet Ioelis primo, scilicet. Accingite vos cilicij, & plangite Sacerdotes Domini: vlulate ministri altaris, ingredimini, cubate in sacco ministri Dei mei. Niniuitæ quoque plorantes ad dominum pro peccato reiecerunt a se vestes suas, & induti cilicij sederunt in cinere, vt patet Ionæ 3. De secundo patet tam quantum ad ruptionem vestium, quàm ad mutationem earum pro temporali malo, quia Dauid & viri sui sciderunt hic vestes & induti sunt sacco. Sic enim fecit Thamar, qui stuprata a fratre suo scidit tunicam suam talarem, & asperxit cinerem capiti suo. infra 13. *Et plangite ante exequias Abner*, id est, plangite ante corpus eius: istud erat, quando ferebatur Abner ad sepeliendum, quia tunc Dauid ibat cum feretro, & plangebat populus.

Quare Dauid iussit Ioab, quod iret ad exequias Abner plorans eum, cum ipse occidisset Abner. *Questio XXXII.*

QVAERET aliquis, quare Dauid iussit Ioab, quod iret ad exequias Abner scissa tunica, & plangens, cum ipse occidisset Abner. Respondendum, quod hoc fecit Dauid propter duo. Primum quia volebat Dauid honorifice sepelire Abner, & funeralia celebriter agere. Non erat autem aliquis, qui honoraret ibi Abner, nisi Dauid, & viri sui: & quia maior pars populi erat cum Ioab dixit ei Dauid quod ipse & populus, qui cum eo erat, plangerent. Si autem non iussisset ei, nec etiam populus, qui erat cum Ioab plangisset. Secundò fecit hoc Dauid ad indicandum quod Ioab dolebat de facto suo, cum ipse plangeret hostem: nam si Ioab non iussisset ad plangendum, sed mansisset gaudens in domo tanquam egisset aliqui valde latum, esset magnum dedecus Dauid, quod de eodem ipse plangeret, & viri sui gauderent: voluit igitur quod planctus suus communis esset ad omnes, ideo compulit Ioab plangere. *Porro Dauid sequebatur pheretrum, id est, Dauid ibat post pheretrum, quando ducebatur Abner ad sepeliendum*. Dicitur autem pheretrum lectus, in quo feruntur mortui: & dicitur a ferendo, quia ibi feruntur. Alio modo vocatur libitina: & alio modo vocatur loculus. Sic patet de muliere illa in ciuitate Naim, cuius filium cum duceretur ad sepeliendum Christus suscitauit: & dicitur quod tetigit loculum, id est, lectum. *Cumque sepelissent Abner in Hebron, leuauit rex vocem suam*, id est, tunc quando ponebatur Abner in sepulcro, Dauid leuauit vocem suam ad plangendum nimis, scilicet, quia ante hoc non plangerat: sic enim consuetudo est in quibusdam gentibus, quia tunc viri & femina acerbius plorant cum cadauera ponuntur in sepulcro. *Et fleuit super tumulum Abner, scilicet, emittendo lachrymas, & sonitum sine verbis. Fleuit autem, & omnis populus, scilicet, omnes viri Dauid*: quia turpe putabant quod rege stente alij a stetibus temperarent. *Plangenque rex Abner ait*. Planctus est emissio vocum cantilenarum ad exaggerandum dolorem, in quibus ipsi mortui laudantur, vel calamitas eorum aut viuentium ex illorum morte refertur. *Nequaquam vt mori solent ignaui mortuus est Abner*. Ista

sunt verba planctus, & laudatur in eis Abner, scilicet, quod non fuit mortuus ex defidia cordis sui, sic vt vir miserabilis, sed vt vir bonus per infidias perijt: ignaui vocantur viri inutiles, & pusillanimes, qui non sufficient timores bellicos, sed potius tradunt se in manus hostium feruituti subiiciendos. Abner autem non erat sic, sed vir magni animi: nec perijt virtute bellica, sed infidijs. In Hebræo habetur. *Nequaquam vt mortuus est Nabal mortuus est Abner*. Et non accipitur ibi Nabal pro nomine proprio, sicut accipitur præcedenti lib. ca. 25. sed est Nabal nomē commune significans miserum, ineptum, vel stultum: & tunc ignaui, & Nabal idem sunt: & sic accepit Hieronymus hic. Posset tamen dici, quod accipiat Nabal pro nomine proprio, & factis consonat, scilicet, quod non fuit mortuus Abner sicut Nabal, quia Nabal mortuus est præ timore: nam cum vxor eius dixisset ei mala, quæ disposuerat facere Dauid contra eum: factum est cor eius quasi lapis, & mortuus est post decem dies. præcedenti lib. cap. 25. Abner autem non mortuus est sic, quia erat vir bellicolus, & animosus nimis: sed per infidias perijt. *Manus tua non sunt ligatæ*, id est non mortuus fuisti in carcere captus ab hoste in bello. Istud enim erat magnum dedecus, quia potius quis debebat mori in bello, quàm tradere se hosti feruiturum: immo potius debebat quis mori quàm fugere a facie hostis: sic enim dixit Iudas Machabæus viris suis, qui hortabantur dicentes: liberemus animas nostras modo, & reuertamur ad fratres nostros: & tunc pugnabimus aduersus eos, nos autem pauci sumus. Et ait Iudas: absit istam rem facere, vt fugiamus ab eis, & si appropiauit tempus nostrum, moriamur in virtute propter fratres nostros, & non inferamus crimen gloriæ nostræ. 1. Machabæ. 9. *Et pedes tui non sunt compedibus aggrauati*, id est, etiam non coepit te hostis tuus in bello, vt te poneret in compedibus feruiturum, quia hoc ignominiosum erat. *Sed sicut solent cadere coram filijs iniquitatis corruisti*, id est, non mortuus es aliqua morte ignominiosa de supradictis, sed corruisti, sicut solent cadere viri boni coram filijs iniquitatis, id est, coram viris pessimis, scilicet, qui occidunt per infidias viros bonos, & famulos, quos bello superare non possunt. *Congeminansque omnis populus fleuit super eum*, id est, totus populus congeminabat, id est repetebat verba Dauid, & flebat super eum, id est super tumulum eius: sic enim dicitur de Dauid, quod ipse fleuit super tumulum Abner. Dicitur autem quod congeminauit populus verba Dauid, quia istud fit ad modum cantilenarum, in quibus verba prima sæpe repetuntur. Etiam quia in planctu solitum est verba quadam repetere: sic fuit in planctu pro morte Saulis, & Ionathæ, vbi sæpe repetuntur ista verba, scilicet, quomodo ceciderunt fortes, & perierunt arma bellica. *Cumque venisset vniuersa multitudo populi Israel, scilicet post planctum, & sepulturam Abner, venit totus populus cum Dauid, vt sumeret cibos, & noluit propter Abner*. In quo ipse significauit se nimis dolere de morte eius. Dicitur autem quod venit vniuersa multitudo populi Israel, id est, populi Iudæ, quia totus Israel nondum erat in potestate Dauid: nec etiam inteligitur de toto populo Iudæ, quia non erat tota gens illius tribus in Hebron, sed populus vrbis illius: & quia tota gens vrbis Hebron cõuenerat ad funera Abner, & iuit cum Dauid in domum suam, dicitur tota multitudo Israel iussit cum Dauid. *Cibum capere cum Dauid*, id est, omnes qui fuerunt in funeribus Abner veniebant ad comedendum cum rege, quia rex propter amicitiam Abner voluit facere illud festum pro eo in funere suo. *Clara adhuc dies*, id est, quando venit populus cum Dauid ad manducandum, erat adhuc clara dies, id est, erat aliquantulum ante solis occasum. In quo intelligendū, quod

quod caeremonia funeris Abner ceperunt in principio diei, & durauerunt vsque ad aliquantum tempus ante solis occasum, & toto illo tempore non comedit Dauid: cum autem finita essent exequia poterat iam comedere, & tamen noluit comedere vsq; post solis occasum. Aliquis autem forte dicet, quod iam Dauid comederat illa die. Sed non stat, quia tunc non videbatur aliquid facere, quod abstinere a cibo vsq; ad solis occasum, quia sic nos quotidie facere consueuimus. Dauid tamen iurauit super hoc, & populus putauit istud esse aliquid magnum; ideo nondum comederat illa die. *Iurauit Dauid, dicens; haec faciat mihi Dominus, & haec addat. Modus iurandi est in veteri testamento. Sic enim iurauit Abner supra in litera: sic etiam iurauit Heli praecedenti lib. c. 3. Si ante occasum solis gustauero panem, id est, nihil comedam aut bibam ante solis occasum, & istud fiebat ad indicandum nimium se dolere pro Abner. Vel aliud quicquam, id est, etiam non comedam aliquid, quod non sit panis, sed totaliter abstinebo, istud posuit Dauid, quasi ex superabundantia: nam ex modo loquendi antiquorum, intelligebatur nomine panis omne, quod comedi potest. Vnde si quis iuraret se non comesturum panem in tanto, vel tanto tempore, non solum non poterat comedere panem, sed etiam nihil aliud: sic patet de Saule quando posuit super populum maledictionem, dicens: maledictus vir, qui comederit panem vsq; ad vesperam. praecedenti lib. cap. 14. Ionathas autem non audita maledictione patris comedit modicum de melle, & propter hoc condemnatus est ad mortem, & non solum fuit hoc secundum sententiam, sed hominum: sed etiam secundum Dei sententiam. Nam Deus iratus fuit, quia Ionathas comederat mel, & noluit respondere per Sacerdotes sicut prius eo. ca. Dauid tamen voluit hic exprimere quicquam aliud ad maiorem significationem. Vel forte fecit hoc, quia cum aliquis iurabat se non comesturum panem solum, intelligebatur, quod nihil gustaret, quod pertineret ad cibum. non tamen verabatur, quin biberet quicquid veller: vnde si Ionathas bibisset aliquid, & nihil comidisset, non egisset contra decretum patris, comedit tamen. Dauid autem forte voluit se obligare non solum ad non comedendum, sed etiam ad non bibendum. Ideo dixit, quod non gustaret panem, vel quicquam aliud, scilicet, pertinens ad cibum, vel ad potum.*

Quare Dauid noluit comedere vsque ad vesperum propter mortem Abner. Quest. XXXIII.

QVAERET aliquis, quare Dauid noluit comedere vsque ad vesperum. Respondendum, quod hoc fecit propter duo. Primo ad indicandum se dolere pro Abner cum verè doleret, & ad hoc non solum visum est sibi sufficiens, quod plangeret, & indueretur sacco, sed etiam quod ieiunaret, & quia omnia ieiunia Hebraeorum erant vsque ad vesperum, sicut patet in die propitiationis, Leui. 23. voluit Dauid abstinere a cibo, & potu vsque ad vesperum. Sic enim fecit pro Saule, annunciata sibi morte eius: nam ipse & viri sui scinderunt vestimenta sua, & non manducauerunt vsque ad vesperum, supra primo. Secunda causa fuit, quia populus erat nimis suspectus de morte Abner. Putabatur enim quod Ioab fecisset iussu suo: & vt excluderet istam praesumptionem voluit agere quicquid fieri poterat ad indicandum dolorem: & quia ieiunare pro mortuis est magnum signum doloris de morte eorum, sub iuramento pollicitus est, quod nihil gustaret. Fuit autem istud nimis efficax ad excludendum opinionem conceptam contra eum de mor-

Panis nomine omnia comestibilia intelliguntur.

Fte Abner. Quod patet, quia populus videns istud credidit quod ipse non iussisset occidi Abner. Vnde dicitur in litera immediate: omnis populus audiuit, & placuerunt eis cuncta, quae fecit rex Dauid in conspectu totius populi: & cognouit vniuersus Israel in die illa, quod non actum fuisset a rege, vt occideretur Abner.

Quare Dauid non iussit omnibus suis quod ieiunarent pro morte Abner, sicut fecit pro Saule. Questio. XXXIII.

QVAERETVR vterius, quare Dauid non iussit hic omnibus viris suis, quod ieiunarent die illa pro morte Abner, sicut ieiunauerunt pro morte Saulis, & Ionathae supra primo: nam ibi omnes viri Dauid ieiunauerunt. Respondendum quod Dauid, & viri sui ieiunauerunt in morte Saulis, eo quod ibi erat causa generalis ad ieiunandum, scilicet, pro morte regis, & filiorum suorum, & populi Israel. Sic dicitur supra primo: & planxerunt, & fleuerunt, & ieiunauerunt vsque ad vesperam super Saul, & super Ionatham filium eius, & super populum Domini, & super domum Israel, eo quod corruissent gladio, ideo cum causa esset communis, credendum est quod Dauid iuberet viris suis, quod ieiunarent vsque ad vesperum. Sed adhuc dato quod non iussisset, sicut non legitur iussisse, satis credendum erat, quod ipsi sponte ieiunassent. Nunc autem in morte Abner non erat causa communis toti populo ad ieiunandum, eo quod Abner non erat rex populi, nec dominus, sed hostis virorum Dauid: vnde non tenebantur aliquid agere pro eo. Dauid tamen voluit quod honorarent funera Abner: vnde iussit quod scinderent vestes suas, & induerentur sacco, vt patet in litera: non tamen ausus fuit iubere eis, quod ieiunarent: quia videretur molestum. Ire quoque ad exequias noluisse viri Dauid, nisi iussisset eis: ideo expressè iussit, dicens: scindite uestimenta uestra, & accingimini sacco: ut patet in litera. In morte tamen Saulis non legitur aliquid iussisse Dauid viris suis, sed ipsi sponte fecerunt, nec uoluit iubere, quia putauit quod ipsi sine iussione facerent. Aliquis dubitabit, an istud ieiunium Dauid prodesse animae Abner. Respondendum quod non proderat ad aliquam remissionem peccatorum, quia non ordinabatur ad hoc, sed solum ad indicandum dolorem, ut declaratum est supra i. c. in q. 9. Omnisque populus audiuit, scilicet quomodo iurauit Dauid, quod non gustaret quicquam usque ad solis occasum. Vel potest dici quod audiuit populus planctum Dauid in laudem Abner, ut patet supra. Et placuerunt eis cuncta, quae fecerat rex Dauid in conspectu totius populi. Isti quibus placuerunt haec, fuerunt illi uiginti viri de Benjamin, qui uenerant cum Abner, ut patet supra in litera. Fuit etiam totus populus Hebronitarum: omnibus quippe displicerat mors Abner: quia quamquam ipse hostis fuisset, securitas data ei erat, & iniustissime ac turpiter occisus est. Ista autem, quae placuerunt eis fuerunt omnia, quae fecit Dauid pro Abner, scilicet, planctus, fletus, & ieiunium, quae fuerunt in conspectu totius populi: sed maxime placuit populo iuramentum Dauid de non comedendo. Et cognouit omne vulgus, id est, totus populus Hebronitarum. Et vniuersus Israel, id est, omnes duodecim tribus Israel: nam audito eo quod fecerat Dauid, cognouerunt quod non pertinebat ad eum mors Abner. In die illa, i. tunc postquam Dauid fecit hoc. in eadem die non potuit totus Israel cognoscere mortem Abner, nec quid egisset Dauid. Quoniam non actum fuisset a rege, vt occideretur Abner filius Ner, id est, cognouerunt quod Dauid non iussisset

An ieiunium Dauid pro fuerit anima Abner.

iussisset, quod occideretur per Ioab: nam opinio erat, quod ipse iussisset hoc, quia alioquin non auderet Ioab illud facere, sed hoc viso, expulerunt praesumptionem.

Quare Dauid non iussit Ioab occidi, & an peccauerit non occidendo eum propter Abner. Quest. XXXV.

QVAERET aliquis, quare Dauid non iussit occidi Ioab propter mortem Abner, nam merebatur mortem propter hoc. Aliquis dicit, quod Ioab, quamquam peccauerit, non merebatur mortem, sed aliquam minorem poenam. Istud tamen non stat, quia vel Ioab occidit iussu Abner, vel non: si iussu, nihil peccauit: si iniussu, merebatur mortem, quia pro homicidio non datur minor poena quam mors. Dicendum est igitur, quod Ioab merebatur mortem, nec dubitabat de hoc Dauid, noluit tamen nunc illam ei inferre. Aliqui enim dicunt, quod noluit eum occidere, quia erat sibi nimis necessarius ad bellum, cum ipse esset princeps militiae, & ageret omnia bella pro Dauid: fuit etiam post hoc sibi nimis utilis. Sed hoc non stat: primo, quia tunc non iussisset eum occidi a filio suo, sed praecipit, quod occideretur. sequenti lib. cap. 2. quamquam potuisset esse satis utilis Salomoni in regno. Secundo patet, quia si propter hoc fecisset Dauid, peccasset, cum executio iustitiae non debeat praetermitti propter utilitatem priuata. Dicendum igitur, quod Dauid nunc non occidit Ioab propter duo. Primo ne faceret scandalum in populo: erat quippe Ioab nimis potens, & ipse & frater suus Abisai erant Domini totius exercitus, qui affectus erat illis. Vnde si Dauid conatus fuisset occidere Ioab, restitisset communitas, & fuisset scandalum magnum, & bellum intertinum. Secundum fuit, quia Dauid timebat Ioab, vel saltem non putabat se praualiturum contra eum, si uellet eum occidere, quia tota potentia exercitus erat in manu Ioab: ideo desistit ab hoc conatu: non enim tunc habebat Dauid populum sibi firmatum, sed magis erat in manu Ioab, ideo noluit aliquid agere: erat quippe tunc Dauid Rex nouus. Si autem Dauid fuisset confirmatus iam in regno, & non fuisset tanta potentia Ioab, conatus fuisset eum occidere. Ista causa exprimitur in litera, cum dixit Dauid: ego autem adhuc delicatus, & unctus Rex: porro uiri isti filij Saruiae duri mihi sunt, retribuat dominus facienti malum iuxta malitiam suam, q. d. ego sum Rex nouus, & delicatus, id est, parua potentia, & isti filij Saruiae, scilicet, Ioab, & Abisai sunt mihi duri, quia sunt magna potentia: & ego non possum comprimere eos, ideo oro quod Deus retribuat eis malum, cum ego non possim.

An Dauid peccauit non occidendo nunc Ioab. Quest. XXXVI.

QVAERETVR vterius, an peccauit Dauid non occidendo Ioab. Aliquis dicit, quod sic, quia dato, quod dicamus eum omisisse hoc propter scandalum, non est sufficiens excusatio, quia propter scandalum non est a veritate recedendum, sicut est regula iuris. Respondendum est, quod Dauid non peccauit, non occidendo nunc Ioab, quod potest multipliciter assignari: vno modo, quod Dauid non occidit Ioab, quia nullo modo poterat, eo quod Ioab erat potens: ad ea autem, quae ultra potentiam sunt nemo tenetur. Sed aliquis dicit, quare Dauid non conabatur saltem occidere Ioab: nam videtur, quod non fecerit quidquid

Cap. 3.

A potuit, cum non conatus sit hoc facere. Respondendum, quod Dauid non obligabatur conari ad hoc, vel tentare istud, quia tentare aliquid est velle capere experientiam ad quantum se extendet potentia nostra, ideo tentatio nunquam est, nisi in dubio: cum ergo aliquid fuerit notissimum alicui, non tenetur aggredi illud ad sciendum an poterit, quia iam constat sibi, quod non poterit; essetque sibi conatus ille superuacuum. Sic erat de Dauid, quia ipse sciebat se impotentem ad occidendum Ioab, ideo non obligabatur tentare illud. Aliter potest dici, quod dato, quod Dauid potuisset occidere Ioab, & non occidisset nunc, non peccabar, quia non propter hoc remittebat ei poenam simpliciter, sed differebat eam ad alia tempora, quia ipse iussit Salomoni filio suo, quod occideret Ioab. sequenti lib. cap. 2. Iudices autem non tenentur occidere criminosos mox vt de delicto confiterit, sed tenentur eos non dimittere impunitos, dilatio autem poenae non causat peccatum, nisi cum propter dilationem paratur locus criminoso fugiendi, & euadendi poenam: vel datur exemplum contemnendi iurisdictionem. Dauid igitur potuit differre mortem Ioab ad alia tempora; & cum hoc intendisset semper, non peccauit. Aliter potest dici, quod quamquam posset Dauid occidere Ioab, quia tamen credebatur inde secuturum graue scandalum, poterat rationabiliter omittere. Cum autem arguitur, quod propter scandalum non est recedendum a veritate. Dicendum, quod veritas est triplex, scilicet, veritas vitae, iustitiae, & doctrinae. Veritas vitae est viuere secundum legem Euangelicam, & conscientiam sanam: veritas iustitiae est exequi poenas super delinquentes secundum praeccepta legum, & cuiuscumque ordinationis tam diuinae, quam humanae: veritas doctrinae est praedicare, vel docere id, quod verum est, siue in moribus: siue in speculatiuis intelligibilibus. Harum veritatum duae, scilicet, iustitiae, & doctrinae relinqui possunt ad tempus, non agendo contra eas, sed supercedendo propter scandalum: & hoc quando scandalum magnum timetur, & sic si interdum oritur scandalum, quod habeat aliqualem causam propter praedicationem alicuius, vel doctrinam, debet ille non repugnare doctrinae suae, si vera est, sed cessare ad tempus a praedicatione, & doctrina quousque sedetur scandalum. Alia veritas, quae erat iustitiae, scilicet executionis iustitiae, etiam interdum debet omitti propter scandalum: vt si iudex velit aliquem reum occidere, & propter hoc subito tota ciuitas turbaretur, de quo verisimiliter putaretur magnum scandalum euenturum, iudex cessare deberet ab executione iustitiae, differendo illam in aliud tempus. Alia est veritas vitae, & ab ista nunquam cessandum est propter quodcumque scandalum: nam etiam si totus orbis periret, aliquo homine recte viuente, non deberet ille cessare a rectitudine vitae, vt totus orbis saltaretur, quia nulla causa esse potest, pro qua homo peccare debeat mortaliter. Et de ista sola veritate intelligitur illa regula iuris, scilicet, vt iudex scandalum nasci permittitur, quam veritas relinquatur, de alijs autem duabus veritatibus non est uerum. Sic declarat Glo. super regulam istam. Potuit igitur cessare Dauid ab executione iustitiae propter scandalum, quia non relinquebatur hic veritas vitae, sed veritas iustitiae. Dixit quoque Rex ad seruos suos. Hic Dauid ostendit, quid facere uoluisset pro Abner, scilicet, quod occideret Ioab, & quod fuisset hoc ualde rationale, sed non poterat. Num ignoratis, quoniam princeps, & maximus cecidit hodie in Israel? q. d. non debetis admirari, quod ego nimis doluerim, & fecerim omnia haec, quia iste, pro quo facio, erat princeps in Israel, & erat maximus, scilicet, quia quondam uiuente Saule ipse fuit princeps militie totius

Veritas triplex, & quae do veritas est tacenda propter seialum.

Quare Dauid non puniuit immedie diare loab.

tius Israel: nunc quoque erat princeps militia vnde...

C A P. III.

VDIVIT autem Isboseth filius Saul, quod cecidisset Abner in Hebron...

SCRIPTA in superioribus opprefione regni Isboseth per frequentem calamitatem...

De totali destructione regni Isboseth.

An ordo sequentium continuus sit ad precedentia, & immediatus. Questio 1.

VAERET aliquis circa hoc, an ea, quae habentur hic continuum ordinem habeant...

dictum est de morte Abner, hic autem agitur de annunciatione mortis eius facta Isboseth...

Quare per mortem Abner dicantur dissolutae manus Isboseth, cum hoc non pertineat ad historiam. Quest. 11.

VAERET aliquis, quare dicitur hic de Isboseth quod dissolutae sunt manus eius...

Cur timuit Israel propter mortem Abner. Quest. 111.

VAERETVR ulterius, quare dicitur, quod Israel perturbatus est audita morte Abner...

utionem, a fortiori hoc faceret super reliquos Israhelitas, qui nondum ei benefecerant...

Qui essent isti duo principes latronum. Quest. 1111.

VAERET aliquis de istis viris, qui erant, & quomodo se habuerunt ad Isboseth...

uerent deserta iam terra sua. horum autem principes fuerunt isti duo viri, de quibus hic. Et ex hac causa...

Que positio firmiter abior.

Opinio de qua tribu essent duo viri illi. Contra.

nec præscribi, nec aliquo modo transire de vna tribu in aliam, vt non confunderentur tribus & familiae. vt patet Numeror. vltimo: & declaratum est Leuit. 25. & Nume. 27. Ideo si aliquis vir dicitur habitator alicuius loci inter Iudæos, conuenienter arguitur, quod ille esset de tribu illa, in cuius sorte erat ille locus. Vnde quamquam aliquando contingeret Iudæos transire de vno loco, in alium ex aliquibus causis, & manerent ibi magno tempore, nunquam vocabantur ciues vel incolæ illius loci, sed aduenæ: & denominatione sua semper erat de loco originis prædecessorum suorum, quamquã ipsi alibi habitarent. Quod patet: quia quamquam isti viri habitarent in Gethaim ad quam confugerant, non vocabantur Gethaimi, sed Berothitæ ab vrbe sua, de qua habebant originem. Computatur autem Beroth inter ciuitates tribus Benjamin, vt patet Iosue 18. *Et fugerunt Berothita in Gethaim.* Ista litera potest intelligi dupliciter secundum sententiam superiorem: nam si teneamus positionẽ Ra. Sa. dicitur quod Berothitæ fugerunt in Gethaim, scilicet, omnes habitatores vrbs Beroth, eo quod illa erat apud terram Philistinorum, & non aucti sunt manere ibi habitatores eius propter Philistinos. Si autem teneamus sententiam Rabani, & Andrea, dicitur quod Berothitæ fugerunt, scilicet, isti duo viri Recab, & Baana, qui erant Berothitæ fugerunt de Beroth, vel de tota terra Israel, & ierunt in Gethaim. Si autem teneamus positionem Raban. Sa. erit dicendum, quod Gethaim sit aliqua ciuitas in terra Israel magis distans a terra Philistinorum, quam Beroth, & propter hoc confugiebant ad eam Berothitæ, vt ibi securiores manerent de Philistinis. Sed ista sententia non multum conformatur intentioni literæ, quia tunc dicendum esset, quod isti duo viri Berothitæ cum alijs viris Berothitis fugerant de vrbe sua immediatè post mortem Saulis, antequam Isboseth constitutus esset in regem. Sed tunc nihil agebat ad propositum fuga istorum ad mortem Isboseth: scriptura tamen introducit hanc fugam Berothitarum tanquam aliquantulum pertinentem ad mortem Isboseth. Ideo dicendum secundum sententiam Rabani, & Andrea, quod Berothitæ vocantur hic solum isti duo viri, qui viuente Isboseth in regno fugerunt, scilicet, quia ipsi fuerunt prius principes in exercitu Isboseth, deinde propter iram Isboseth fugerunt de terra illius in Gethaim: & credendum est quod Gethaim sit ciuitas in terra Philistinorum, ad quam isti confugerunt, vt ibi non timerent Isboseth. Et cum ibi manerent, non suspicabatur Isboseth aliquod malum de eis, ideo ipsi cognita opportunitate venerunt secretè in terram Israel, & dissimulatè introierunt in domum Isboseth, & occiderunt eum. *Fugeruntque ibi aduenæ usque ad tempus istud,* idest, toto tempore postquam fugerunt propter iram Isboseth, manserunt in Gethaim, & erant ibi aduenæ, scilicet, quia non erant oriundi de Gethaim. Manserunt autem vsque ad tempus istud, scilicet, in quo venerunt ad occidendum Isboseth. Ex hoc autem apparet confirmatio sententiæ Rabani contra Ra. Sa. quia si isti viri fuissent principes latronum, non mansissent semper in Gethaim tanquam aduenæ, sed vagarentur per diuersa loca ad latrocinandum: ergo non erant principes latronum, sed principes exercitus, qui fugerant de terra Israel in terram Philistinorum: & ibi erant aduenæ. *Erat autem Ionathæ filio Saul filius debilis pedibus,* idest, Ionathas primogenitus Saulis habebat vnum filium debilem pedibus, idest, claudum vtroque pede.

QVAERET aliquis ad quid agitur hic de Miphiboseth filio Ionathæ: quia nihil videtur agere ad historiam, nec continuatur præcedentibus aut subsequenter. Respondendum quod potest dupliciter introduci hic de Miphiboseth. Primum occasione istorum latronum: dicit enim Rab. Sa. & Andreas, quod isti duo viri fecerunt consilium, vt occiderent Isboseth, & facerent regem Miphiboseth, quod ei indicauerunt, ipse verò noluit, sed prodidit illud Isboseth, ideo tunc timentes isti duo viri, fugerunt de terra Israel in Gethaim. Aliter dici potest quod sit mentio de Miphiboseth, quia Isboseth iratus fuit istis duobus viris, eo quod dicerent regnum non pertinere ad eum, sed ad Miphiboseth filium Ionathæ. Ista autem duo redeunt ad eandem sententiam. Secundò dici potest, quod sit mentio de Miphiboseth ad significandum quod mortuo Isboseth directè regnum veniebat ad Dauid, eo quod nullus erat de stirpe Saulis iam relictus, qui regnare posset, nisi Miphiboseth: ille tamen inhabilis erat ad regnum, cum esset claudus, & deformis: vnde ipse vocauit se canem mortuum coram rege Dauid, vt patet infra nono. Sed adhuc dicit aliquis, quod alii reliqui erant de stirpe Saulis, qui possent regnare, scilicet, septem viri de stirpe eius præter Miphiboseth, quos postea occidit Dauid ad petitionem Gabaonitarum, vt patet infra 21. Respondendum quod ad illos non pertinebat regnare: nam duo illorum erant filij Saulis, & quinque erant nepotes. Ad filios autem non pertinebat regnum, quia erant illegitimi, scilicet, filij concubinæ Saulis nomine Respha, vt patet allegato capitulo, quinque autem nepotes non habebant ius regnandi, quia isti non erant nepotes ex filio, sed ex filia: nam erant filij Merob filia Saul, quos ipsa peperit ex viro suo Adriel, sed filia non habent ius succedendi in regno, ideo nec nepotes ex filiabus. Miphiboseth autem habebat ius regnandi, quia ipse erat nepos Saulis ex primogenito, scilicet, ex Ionathæ, ideo iste solus relictus erat, qui regnare posset. *Quinquennis enim fuit, quando venit nuncius de Saul, & Ionathæ.* Ponitur hic quomodo fuit Miphiboseth factus claudus, scilicet, quia nutrix sua eum in terra dimisit, erat autem quinque annorum, quando uenit nuncius de bello referens mortem Saulis, & Ionathæ. *Ex Iezrahel,* idest, venit nuncius de Iezrahel. Ista est ciuitas quædam in sorte Iudæ, de qua accepit Dauid uxorem nomine Achinoã præced. lib. cap. 25. Apud istam ciuitatem fuit factum bellum, in quo mortui sunt Saul, & Ionathas, ideo dicitur uenisse nuncius de Iezrahel, idest, de loco castrorum. Sed obijcietur, quia bellum non fuit factum apud Iezrahel, sed in monte Gelboe, præc. lib. c. ult. & supra primo. Respondendū est, quod Iezrahel, & montes Gelboe pro eodem sumuntur, eo quod sunt coniuncti: nam mons Gelboe distat uno milliario ab urbe Iezrahel, ut patet in libro de Situ terræ Sanctæ, ideo aliquando dicitur quod fuit bellum in monte Gelboe, & aliquando quod fuit in Iezrahel: sic patet præc. li. c. 28. ubi dicitur, quod castrametati sunt Israelitæ in monte Gelboe, & eo. lib. cap. 29. dicitur quod castrametati sunt apud fontem Iezrahel, tanquã fons Iezrahel sit in monte Gelboe. *Tollensq; eum nutrix sua fugit,* scilicet, audita morte Saulis, & Ionathæ præterita est nutrix Miphiboseth, & fugit præ timore, quasi iam Philistini essent in foribus

foribus accepitque secum puerum. *Cumque festina-ret, vt fugeret,* scilicet, nutrix pueri, quia puer non poterat fugere, uel saltem non fugiebat, quia si ipse per se fugisset non fuisset factus claudus ex casu. *Cecidit, & claudus factus est.* Potest referri cecidit ad nutricem, scilicet, quod ipsa fugiens caderet super puerum; & sic confracta sunt crura eius, cum adhuc esset tener. Vel potest intelligi quod ipse Miphiboseth cecidit de brachijs nutricis, & factus est claudus, vtroque enim modo poterat effici claudus, cum adhuc esset tener. *Habuitque vocabulum Miphiboseth,* idest, vocatus est puer iste Miphiboseth, quod potest intelligi quod accepit istud vocabulum a principio, cum natus est, vel quod postea accepit illud, quando claudicauit. *Venientes ergo filij Remmon Berothite, Recab, & Baana.* Hic ponitur quomodo isti viri occiderunt Isboseth. Et dicuntur filij Remmon Berothite, eo quod pater suus Remmon erat de vrbe Beroth de sorte Benjamin. *Ingressi sunt feruente die domum Isboseth,* idest, isti duo viri ingressi sunt in meridiem, quando Sol feruebat ad occidendum Isboseth. In Hebræo dicitur. *Ingressi sunt cum calefceret dies.* Litera tamen nostra mutata est, eo quod expressius significat intentionem scripturæ: nam licet intendat litera Hebraica dicere, quod isti ingressi sunt in meridiem in feruore diei: tamen per hoc, quod dicitur, cum calefceret dies, non significatur meridies, sed magis hora tertia, vel secunda diei, quando incipit calefcere aer cleuato Sole aliquid. Sic accipitur præceden. lib. capitulo vndecimo, cum dixit Saul: cras erit vobis salus, cum incaluerit Sol: & tamen non intelligebatur ibi de meridiem, sed de principio diei, cum incipit aer calefcere. Nam dicitur allegato capitulo, quod ingressus est Saul in media castra in vigilia matutina, & percussit Ammon vsque dum incalueret dies, & sic debebat hic poni in feruore diei pro meridiem, & non dum incalueret dies.

Quare duo viri ingressi sunt in meridiem potius quàm alio tempore ad occidendum Isboseth.
Quæst. VI.

QVAERET aliquis, quare isti duo viri ingressi sunt meridiem ad occidendum Isboseth. Respondendum quod isti viri voluerunt habere opportunitatem ad occidendum Isboseth, ideo elegerunt sibi meridiem, quia putauerunt nullum tempus ad hoc esse magis accommodatum. Et hoc quia in meridiem non videbatur aliquis per villam, qui posset cognoscere illos duos viros, eo quod erat tunc feruor diei, & cum terra illa sit nimis calida, quia est in tertio climate, nullus manebat in vico, sed omnes erant in domibus: viri enim isti timebant cognosci, quia iam fuerant in curia regis Isboseth, & fugerant ab eo propter causam supra assignatam, & quia putauerunt quod nullus in meridiem eos videret, introierunt tunc. Secunda causa fuit, quia isti volebant captare tempus, in quo non essent ministri regis in domo, & cum ipsi scirent consuetudinem palatii, & in meridiem omnes ministri regis consueuerant declinare ad quietem, & nullus manebat in palatio, voluerunt ingredi illo tempore, vt nullum haberent impeditorem: & sic factum est: nam cum introierunt, nullum in palatio regis inuenerunt, nisi ancillam vnam purgantem triticum. Tertia ratio fuit, quia isti volebant inuenire regem in tali dispositione, vt possent eum faciliter occidere: sic erat cum ipse iaceret in lecto. Et quia ipsi Alph. Tol. in Secundum Regum.

sciebant, quod in meridiem rex consueueret iacere in stratu suo, voluerunt tunc ingredi. Patet hoc, quia cum introierunt in domum regis, inuenerunt eum dormientem in stratu suo, & occiderunt, vt patet in litera. *Qui dormierat super stratum suum meridiem,* idest, consueuerat in meridiem post prandium dormire in stratu suo, & tunc sic dormiebat: & ob hoc introierunt viri illo tempore, quia cognoscebant consuetudinem regis. *Et hostiaria domus, purgans triticum obdormierat,* scilicet, isti viri habuerunt magnam opportunitatem ad introeundum, quia nullus erat in domo nisi quadam ancilla hostiaria purgans triticum, & ista obdormierat quando viri introierunt. Ista litera tota non habetur in Hebræo, sed in aliquibus Biblijs nostris addita est. Videtur enim quod fuerit alicuius gloriæ interlinearis, & postea imperitia libratorum textui commixta est. Causa autem additionis huius fuit, quia verisimile erat, quod aliquis custodiret domum regis, ideo dictum est, quod erat ibi hostiaria: & quia isti viri potuerunt intrare nemine prohibente, arguitur quod hostiaria dormiebat, ideo dicitur quod hostiaria obdormierat. Et quia dicitur quod isti tulerunt spicas, arguitur quod ibi in atrio regis erat triticum, & ob hoc dicitur illa hostiaria purgans triticum. *Ingressi sunt autem domum assumptes spicas tritici latenter.* Potest intelligi dupliciter: vno modo coniungendo istud adverbium latenter cum illo participio assumptes, & est sensus quod viri illi assumpserunt latenter spicas, scilicet, quod illi voluerunt, quod nemo cognosceret fraudem illorum: ideo assumpserunt latenter spicas tritici, scilicet, de illo tritico, quod erat in atrio regis assumpserunt spicas latenter, ideo non vidente hostiaria, quæ purgabat triticum: vt si contingeret quod hostiaria videret illos, non suspicaretur aliquam fraudem: videns quod portarent triticum. Vel potest referri latenter ad illud verbum: ingressi sunt, scilicet, ingressi sunt latenter, idest, dolose, uel fraudulenter, & hoc assumendo spicas, scilicet, quia spicae erant operimentum fraudis. In Hebræo habetur. *Sumptes triticum.* Quod ad idem potest pertinere, scilicet, quod ancilla illa habebat ibi spicas, & excutiebat grana de illis spicis, quod erat purgare triticum, quia forte isto modo purgatur in terra illa, cum in multis alijs sic fiat: & isti assumpserunt spicas, quæ uocantur triticum, vel sumptes triticum excussum de spicis.

Quare isti duo viri acceperunt triticum de domo regis.
Quæst. VII.

QVAERET aliquis, quare viri isti sumptes triticum ad introeundum in domum Isboseth. Respondendum, quod de sumptione huius tritici dupliciter intelligi potest. Vno modo quod ipsi duxerunt illud de foris ad domum regis. Alio modo, quod introierunt in domum regis nihil ferentes, & cum ibi fuerunt, acceperunt de tritico, quod purgabat hostiaria, latenter. Quomocumque autem ponatur, dicendum est, quod istud fecerunt isti duo viri ad colorandum fraudem suam: Vult enim Rabanus, & Andreas, quod isti viri acceperunt spicas antequam uenirent ad domum regis, & hoc, ut uiderentur ferre regi munera, vel primitias: ut si contingeret quod quis uideret eos introeuntes ad regem, non putaret quod aliquam fraudem moliebantur, sed pacifico animo ad regem uenirent, D 2 & hoc

Quare isti duo viri acceperunt triticum de domo regis.

& hoc modo debet litera exponi referendo aduerbium latenter, ad illud verbum ingressi sunt, scilicet, ingressi sunt latenter, idest, dolose, ita quod intentio eorum lateret: nam putabantur venire ad offerendum munera, & veniebant ad occidendum regem. Ra. Sa. dicit quod isti duo viri finxerunt se mercatores tritici, rex autem vendebat triticum, quia de redditibus suis multum habebat: & illi viri introierunt acceperuntque triticum, scilicet, in manu ad experiendum an bonum esset, sicut solent facere mercatores: & tunc hostiaria non attendit ad eos, quia putauit, quod venient ad emendum triticum, ideo poterunt illi introire ad lectum regis, & occidere ipsum: & intelligitur tunc litera hebraica, quod acceperunt triticum, non quod ipsi adducerent illud ad regem, sed quod acceperunt in manu aliquid de tritico: & hoc fecerunt latenter, idest, fraudulenter, vt per hoc lateret intentio sua. Et percusserunt eum in inguine Recab, & Baana frater eius. Idest, isto duo viri fratres percusserunt regem in inguine, & tunc abstulerunt caput eius: isti enim intendebant praescindere caput, vt ducerent illud ad Dauid, & reciperent ab eo dona. Percusserunt tamen eum prius in inguine, vt moreretur, & tunc possent praescindere caput eius, quia si conati fuissent prius caput eius scindere, forte rex sentiret prius quam ipsi finirent, & elaboretur de manibus eorum, essentque ipsi in periculo. In Hebraeo dicitur, In quinta. Vbi nos habemus in inguine, & vocatur quinta, idest, quinta costa, sicut supra primo, & praecedenti cap. declaratum est. Et fugerunt. Scilicet, postquam occiderunt regem prius quam agnosceretur, ne caperentur. Cum autem ingressi fuissent domum. Scilicet, domum regis Isboseth. Ille dormiebat in lectulo suo in conclauis. Scilicet, erat post meridiem in feruore diei, & iacebat rex in lectulo suo in conclauis, & tamen non habebat aliquem custodem: ideo poterunt facilliter introire viri isti ad eum. Et percipientes. Scilicet, in inguine, vt facilliter moreretur: & non possent resistere quando sentiret vulnus, interfecerunt eum; quia illa percussio fuerat sufficiens ad occidendum ipsum: addiderunt tamen aliam, scilicet, quia praesciderunt caput eius. Sublatoque capite eius abierunt. Idest, postquam percusserunt eum in inguine praesciderunt caput, vt ferrent signum ad Dauid, quod ipsi occidissent Isboseth, & reciperent ab eo magna dona. Per viam deserti. Scilicet, noluerunt ire per viam publicam in Hebron, ne comprehenderentur, sed iuerunt per desertum, vbi nullus eos videret. Tota nocte. Non est sensus, quod ipsi per noctem occiderint Isboseth, & ambulauerint illa nocte per desertum: nam in littera dicitur, quod introierunt in domum Isboseth feruente die in meridie, & mox eum occiderunt, nullo prohibente: sed est sensus, quod illi viri occiderent Isboseth in meridie fugerunt illico, & non cessauerunt die illa, & tota nocte sequente ambulare per desertum, vt velociter venirent in Hebron, quia si morarentur in via cognoscerentur, & persequerentur eos serui regis. Et attulerunt caput Isboseth filij Saul ad Dauid in Hebron. Quia putabant se aliquid magnum afferre, pro quo reciperent larga beneficia a Dauid. Erat autem tunc ipse in Hebron, quia omni tempore, quo regnauit super Iudam mansit in Hebron. Dixeruntque ad regem, ecce caput Isboseth filij Saul inimici tui. Idest, latere, quia iam habes in manu tua caput Isboseth inimici tui. Putauerunt enim isti, quod cum Dauid desideraret habere regnum Israel, quod habebat Isboseth, quod vellet occidere illum, vt regnaret, ideo ipsi occidendo eum arbitrabantur magnum obsequium praestare Dauid. Sed falsum erat, quia quamquam Dauid desideraret habere re-

Quaest. 27. in fine.

gnum Isboseth, quia non pertinebat de iure ad Isboseth, sed ad Dauid; tamen non desiderabat occidere Isboseth. Et dato, quod fuisset certus, quod in bello posset eum superare, & occidere, & auferre regnum, non pugnaisset contra illum, vt vitaret scandalum. Etiam noluisse occidere ipsum cum occasione alicuius de toto Israel. Qui querebat animam tuam. Idest, volebat te occidere. Erat quippe Isboseth hostis Dauid, quia ambo contendeabant de regno, sed an ista hostilitas ad tantum se extenderet, quod vellet Isboseth occidere Dauid, non patet, & tamen est verisimile. Et dedit dominus domino nostro regi vltionem hodie. Istud dicebant illi viri extollentes factum suum tanquam per Dei operationem istud venisset, quod acciperet Dauid vltionem per manus aliorum. Et dicitur: hodie, idest, hodie consummata est vltio. Nam a principio in morte Saulis, & filiorum suorum fuit inchoata vltio Dauid de Saule; tamen non fuit consummata, cum adhuc superessent aliqui de stirpe Saulis, qui possent nocere Dauid. Nunc autem nullus supererat de illa stirpe: ideo erat data plena vltio ei. De saul, & de semine eius. Idest, non solum data est vltio de Saule, sed etiam de tota posteritate eius, scilicet, quia nunc nullus manet de semine Saulis, qui possit esse rex, & nocere tibi. Respondens autem Dauid. Hic ponitur secundum huius cap. in quo est mortis Isboseth vltio. Et dicitur. Quod respondit Dauid Recab, & Baana fratri eius. Scilicet, quia isti duo soli portauerunt caput Isboseth ad Dauid, & ipsi soli locuti sunt. Atque eis solis respondit Dauid. Dixitque ad eos: vniuit dominus. Modus iurandi est, idest, iuro per vitam Dei. Sic dicitur Ierem. 4. Iurabitis: viuuit dominus in iudicio, iustitia, & veritate, idest, istud iuramentum erit inter vos assuetum. Qui eruit animam meam de omni angustia. Idest, non permisit me succumbere in aliqua angustia, quia licet saepe fuerim in angustijs, & passus fuerim mala, tamen ad extremum Deus liberauit me de omnibus illis. Quoniam eum qui annunciauerat mihi. In hoc redarguit Dauid istos viros, dicens, quod stulte egerunt, quia cum ipsi scirent, quod Dauid occiderat illum uirum, qui confessus fuit se occidisse Saul, quamquam Saul nimis no cuisset Dauid, magis debuisset occidere illos, qui occiderent Isboseth, cum ipse esset vir innocens, qui nunquam nocuerat Dauid. Vel introducitur hoc per modum iuramenti, scilicet, viuuit dominus, quod cum ego occiderim interfectorem Saulis, a fortiori occidam interfectores Isboseth. Et dixerat mihi, mortuus est Saul. Non est intelligendum, quod solum pro hoc, quod diuinitus annunciauerat Dauid de morte Saulis, occidisset illum, sicut videtur hic significare littera, sed quia ille iuuenis confessus est se occidisse Saulem, vt dicitur supra primo: pro sola enim annuntiatione mortis Saulis non nocuisset ei quidquam Dauid. Qui putabat se prospera nunciare. Idest, ille iuuenis Amalecita putabat, quod nuntiabat mihi aliquid quod erat valde gaudiosum mihi, ideo superaddidit veritati, dicens, quod ipse occidisset Saulem: ille tamen rationabiliter arbitrabatur, quamuis isti duo viri, eo quod isti occiderunt virum innocentem, qui nihil egerat contra Dauid, Saul autem multa mala ei intulerat, Tenet, & occidi eum. Scilicet, iussit Dauid vni de pueris suis, quod occideret eum. supra primo. In Siceleg. Idest, illum iuuenem nuntium mortis Saulis occidi in Siceleg, eo quod Dauid erat in Siceleg, quando annuntiata est ei mors Saulis, & ibi fecit planctum pro eo. Cui oportebat me dare mercedem pro nuntio. Idest, ego debuissse dare illi iuueni dona pro nuntio, i. pro annuntiatione, & tamen occidi illum, a fortio ergo debeo occidere istos viros pessimos. Non est

Dauid occidit interfectores Isboseth.

Mors duorum virorum qui interfecerunt Isboseth.

est autem intelligendum quod Dauid diceret, quod oportebat eum dare mercedem pro nuntio, idest, obligabatur rationabiliter, vel ex iure aliquid dare illi, quia si obligatus fuisset, vel rationabile fuisset, peccasset occidendo iuuenem. Sed est sensus: si ego fuisset sicut ceteri homines, qui desiderant mortem inimicorum suorum, dedissem munera illi iuueni, tamen non dedi. Quanto magis nunc, idest, a fortiori nunc non debeo dare munera. Et subditur ratio huius, scilicet. Cum homines impij interfecerunt virum innocentem, idest, magis rationabile esset, quod ego occidam istos viros iniquos, quia occiderunt virum innocentem, quam virum occidentem Saulem, quia Saul non erat innocens, cum saepe mihi nocuisset. Vocantur isti impij, quia per fraudem, & iniustissimè occiderunt virum bonum. Amalecita autem, qui dixit se occidisse Saulem, dato quod verum dixisset, non erat tam reprehensibilis, eo quod Saul dixerat ei, quod occideret ipsum, & ipse occiderat eum obediens mandato, & quia videbat quod non poterat iam viuere, & vt non veniret Philistinij, & illudentes Sauli, occiderent ipsum; vt patet supra primo. Ibi tamen occiderunt virum volentem viuere, & non habentem aliquam necessitatem moriendi, nec iubentem se occidi, sed per fraudem occiderunt eum, vt per mortem eius lucrarentur dona. In domo sua super lectum suum. In hoc aggrauatur nimis peccatum, quia iste vir erat quietus, & in lecto suo eum occiderunt, quod valde turpe est. Et dicitur hoc ad differentiam mortis Saulis, quia dato quod ille occisus fuisset ab Amalecita, non occidebatur in lecto, sed in bello, cum iam esset vulneratus, & haberet necessitatem moriendi. Isoseth tamen non habebat necessitatem moriendi, sed erat in lecto suo quietus. Non queram sanguinem eius de manu vestra, idest, quem manus vestra effudit, vel de manu vestra, idest, a vobis, quasi dicat, quaram. Et auferam vos de terra, idest, occidam vos. Praecipit itaque Dauid pueris suis, idest, praecipit illis, quod occiderent istos viros. Et interfecerunt eos, scilicet, facientes ea, quae infra sequuntur. Praecideruntque manus, & pedes istorum uiuorum, & postea suspenderunt eos. Punxit autem crudè Dauid viros istos, eo quod grauiter peccauerant. Virum autem Amalecitam, qui confessus fuerat se occidisse Saulem, non punxit tam grauiter, quia solum fecit eum transfuerberari gladio, ut patet supra primo capitulo. Et ratio diuersitatis est, quia dato quod Amalecita verum confessus fuisset, non erat peccatum suum tam graue, sicut istorum uiuorum, qui occiderunt Isboseth, ut patet ex littera, ideo poena minor esse debebat. Et suspenderunt eos super piscinam in Hebron, idest, postquam praecisi fuerunt pedes, & manus eorum suspensi sunt super piscinam, idest, apud piscinam urbis Hebron. Vocatur autem piscina lacus quicumque ubi non sunt pisces, & dicitur piscina a piscibus per antiphrasim, quia pisces nullo modo habeat, & fuerunt suspensi apud piscinam, quia erat ibi locus publicus. Caput autem Isboseth tulerunt, & sepelirunt in sepulchro Abner in Hebron, scilicet, isti viri portauerunt caput Isboseth ad Dauid; ipse autem fecit illud sepeliri in sepulchro Abner, quia ambo erant de eadem cognatione, & coniunctissimi sanguine. Nam Abner erat patruus Isboseth: cum esset Abner patruelis Saulis, ut patet praeced. lib. cap. 14.

DAVID nullas exequias fecit Isboseth propter tria. Quaest. 1111. QVAERET aliquis, quare Dauid non fecit magna funerals Isboseth, sicut fecerat Abner, nam dignus erat eis, cum esset rex. Respondendum est, quod Dauid nullas exequias fecit Isboseth, sicut Abner propter tria. Primo quia Abner mortuus est in terra Dauid, & iniuste, ideo vt recompensaret aliquid Dauid pro iniusto, quod passus erat, impendit celebres honores funeri eius. Isboseth autem non mortuus est in terra Dauid, sed in terra sua, & a viris suis, ideo non erat aliquid, propter quod Dauid deberet ei impendere funerals. Secunda ratio est, quia Dauid impendit magnum honorem morti Abner, quia diligebat eum, & tenebatur illi, nam Abner fecerat federa cum Dauid, & conciliauerat ei animos Philistinij, vt esset rex super totum Israel, quod erat magnum beneficium, ideo tenebatur ei Dauid ad rependendum vicem, & quia nihil erat, in quo impenderet debitum iam defuncto, celebravit magnifice funerals eius. Isboseth autem nihil fecerat pro Dauid, ex quo teneretur ei ad aliquid, ideo non curauit eius funerals in honorem impendere. Tertia ratio fuit & potissima, quia Dauid celebravit exequias Abner ad tollendam suspicionem de morte eius. Nam putabatur communiter, quod Dauid iussisset illum occidi, ut ergo excluderet hanc suspicionem, planxit, & fleuit, & ieiunauit pro eo, & tunc populus credidit quod non actum fuisset a Dauid, vt occideretur Abner: vt patet praecedenti cap. In morte autem Isboseth nulla suspitio erat contra Dauid, quod ipse iussisset eum occidi, cum non fuisset occisus in terra Dauid, sed in terra sua, ideo non curauit aliqua funerals agere praetendentia dolorem, vt opinionem contra se excluderet, cum nulla esset contra eum causata.

CAP. V.

T venerunt vniuersae tribus Israel ad Dauid in Hebron, dicentes: Ecce nos os tuum, & caro tua fumus. Sed & heri & nudius tertius, cum esset

1. Paral. 11. infra 19.

Saul rex super nos, tu eras educens & reducens Israel. Dixit autem Dominus ad te: Tu pasces populum meum Israel, & tu eris dux super Israel.

N praecedentibus descripta est partialis Dauid exaltatio in regem, scilicet, quia fuit factus rex super tribum Iuda. Hic ponitur eius totalis exaltatio, scilicet, quia fuit exaltatus in regem super totum Israel. Et iam ab isto loco incipit scri-

De totali Dauid in regem exaltatione.

ptura agere totaliter de Dauid, cum hucusque describeret historiam duorum regnorum, scilicet, Dauid, & Isboſeth. Et diuiditur in duas partes, quia primò ponuntur aliqua tempora, in quibus Dauid innocenter vixit, & a Deo exaltatus est. Secundo ponuntur aliqua tempora, in quibus Dauid insolenter se habuit, & a Deo castigatus est. De quo infra vñdecimo. Prima diuiditur in quinque partes, quia primò ponitur Dauid in regem vnctio. Secundo eius ad Deum deuotio, sequenti capitulo. Tertio eius contra hostem superatio, infra 8. Quarto eius ad proximum compasſio infra 9. Quinto pro susceptis beneficijs recompensatio infra 10. Prima in duas. Primò ponitur Dauid vnctio. Secundo magnæ famæ, & triumphi de hostibus acquisitio ibi. Et abijt rex.

An historia continua sit. Quæst. I.

QVAERITVR circa primum an ea quæ habentur hic fuerint post præcedentia ordine continuata, & an immediatè fuerint, vel interposito aliquanto tempore. Ad primum respondendum, qd hic est ordo continuus, eo qd in præceden. dictum est de morte Isboſeth regis Israel, hic autem agitur de vnctione Dauid super totum Israel: prius tamen mortuus fuit Isboſeth, quam vngeretur Dauid in regem super Israel, eo quod Israelitæ non venerunt ad petendum vnum regem, dum alius viueret. Ad secundum dicendum, quod videtur dubium, scilicet, an immediatè mortuo Isboſeth venerint Israelitæ ad petendum Dauid in regem, vel intercederint aliqua tēpora media. Hebraei autem audent dicere qd inter mortem Isboſeth, & vnctionem Dauid in regem super totum Israel fluxerūt anni quinq; & dimidijs; quia ipsi dicunt qd Isboſeth solum regnavit annis duobus, sicut dicit in litera supra secundo Dauid tamen vnctus est in regem super totum Israel, regnaverat iam septem annis & dimidio super tribum Iuda, vt patet supra. & hic. Et tamen Dauid, & Isboſeth simul regnare inceperunt vnus super Israel, & alius super Iudam, scilicet, immediatè post mortem Saulis: ideo quinque anni, & dimidijs intercederunt inter mortem Isboſeth, & vnctionem Dauid in regem super Israel. Sed hoc non est verisimile, quod tanto tempore posset manere, aut vellet populus sine rege, ideo dicendum qd pauco tempore post mortem Isboſeth venerit totus Israel ad Dauid, & vnxit eum in regem. Credendum est enim quod Israelitæ impenderūt aliquos dies in honorem funeris Isboſeth, & post hoc congregato consilio deliberauerunt super rege assumendo, & concordauerunt quod assumerent Dauid, & in hoc non potuerunt multi dies transire, ideo cito post mortem Isboſeth venerunt Israelitæ omnes ad Dauid ad sumendum eum in regem. Cum autem obijcitur, quod Isboſeth non regnavit nisi duobus annis, & Dauid regnaverat septem annis, & dimidio in Hebron, quando factus est rex super Israel. Dicendum quod etiam Isboſeth regnaverat quasi septem annis & dimidio, quando mortuus est, & cum dicitur de duobus annis, quibus regnavit, non est intelligendum, quod illud fuerit totum tempus regni sui, sed quod regnavit illis duobus annis, antequam fierent bella inter domum Isboſeth, & Dauid, de quibus ibi enarrari incipit, & postea quinque annis, & quasi dimidio duraverunt bella inter Isboſeth, & Dauid. Et venerunt vniverſe tribus Israel, scilicet, vñdecim tribus, quæ nominantur tribus Israel, de quibus non est tribus Iuda, quia illa iam vnixerat Dauid in regem. Ad Dauid in Hebron. Ibi enim moratus fuit Dauid toto tempore

re, quo regnavit super Iudam, & venerunt ad eum Israelitæ sponte. f. Dauid non vocante eos, nec sollicitante ad hoc, eo quod illi non habebant iam aliquem, qui regnaret, & Deus dixerat de Dauid qd esset rex, putaverunt dignum esse eum regem constituere. Dicentes: ecce nos os tuum, & caro tua sumus. Hic inducunt Israelitæ rationes, quare debeant accipere Dauid in regem, & significant se non agere hoc ex timore, sed ratione exigente, & ponuntur tres rationes. Prima est propter cognationem, scilicet, quia Dauid erat de sanguine Israelitarum, ideo accipiendum eum non accipiebant aliquem extraneum, cui contra mentem, & inclinationem suam subijcerentur, sed virum de proprio genere, qui eos secundum voluntatem suam regeret: & ad hoc dixerunt: nos os tuum & caro tua sumus. i. habemus tecum magnam consanguinitatē, & sumus quasi partes tuas. f. sicut caro tua, & ossa tua; quia omnes in eodem sanguine cōmunicamus istud est ad excludendum mutationem magnam, quam aliquis Iudæis obijceret. f. qd prius habebant reges de tribu Benjamin, & nunc habent eos de tribu Iuda. Respondentur per hæc verba, qd non est mutatio aliqua, quia sicut domus Saulis erat caro & os Israelitarum, quia erat de progenie eorum, ita Dauid cum sit de tribu Iuda, est caro, & os Israelitarum, quia æqualiter est de genere suo, sicut Saul. sed & heri & nudius tertius. Hic ponitur secunda ratio, scilicet, beneficij collatio, i. quod propter beneficia præterita Israelitæ volebant Dauid in regem: nam non erat rationi dissonum, qd ille, qui rexerat eos prius, nunc quoque regeret, sed Dauid regebat totum Israel viuentē Saule educendo illos ad bellum, & reducendo, ideo nunc quoq; conuenienter efficeretur rex eorum: dicitur heri, & nudius tertius. i. in tempore præterito: nam non potest accipi hic propriè nudius tertius: quia plures erant quàm tres dies; immo plures quàm octo anni, quando Dauid regebat Israelitas in bello, sicut ipsi nunc dicunt hic. Quod patet, quia istud fuit viuentē Saule antequam recederet Dauid fugiens de curia eius, qui fuit magno tempore profugus a facie eius vsque ad mortem Saulis, vt patet præcedenti lib. a cap. 20. vsque ad finem. Post hoc autem factus est Dauid rex super Iudam, & regnavit septem annis, & dimidio. prius quàm venirent Israelitæ ad vngendum eum, ideo plures quàm octo anni transferantur ab illo tempore, quod Israelitæ vocant heri, & nudius tertius. Cum esset Saul rex super nos, tu eras educens & reducens Israel, id est, si tempore, quo Saul regnabat super nos, tu quoque eius sicut rex noster educendo nos ad bellum, & reducendo: a fortiori nunc mortuo Saule, & postea eius tu debes esse rex noster. Erat autem Dauid educens, & reducens Israel: tempore Saulis, quia post mortem Goliath Saul fecit Dauid principem super viros belli. præceden. lib. cap. 18. Postea autem fecit eum tribunum super mille viros, & ipse habebat curam de omnibus bellis: præcipuè de bellis contra Philistinios: & ob hoc omnes Israelitæ diligebant eum, & erant sub præcepto suo: vt patet allegato capitulo, s. omnis autem Israel, & Iuda diligebat Dauid: ipse enim ingrediebatur, & egrediebatur ante eos. Dixit autem Dominus ad te. Ista est tertia ratio, scilicet, dominij iussio, & est efficacissima: nam cum Deus iussisset, quod Dauid esset rex super Israel tenebantur Israelitæ accipere eum in regem. dicitur: dixit Dominus ad te, id est, de te: nam Deus non locutus fuerat ipsi Dauid: quod futurus esset rex, sed locutus fuerat hoc Prophetis, vt illud reuelarent ipsi Dauid. Tu pasces populum meum Israel, id est, fouebis eos, sicut greges procurando eis, quæ bona sunt. Et tu eris dux super Israel, id est, tu regnabis. Iste tres fuerunt rationes satis efficaces propter

Israelitæ adducit rationes quare debeant accipere Dauid in regem.

propter quas Israelitæ dixerunt se fuisse motos ad vngendum Dauid in regem.

Per quem Deus dixit Dauid, tu pasces populum meum. Quæst. 11.

QVAERET aliquis, vbi, vel per quem Deus dixit ista verba Dauid, scilicet: Tu pasces populum meum Israel. Nam non reperitur apud aliquem Prophetarum. Responderi potest, quod ista verba dicta sunt ad Dauid per aliquem Prophetam, licet non appareat, quis ille fuerit, vel quando dicta fuerint: constat tamē qd dicta sunt, quia alijs populus totus Israel non protulisset publicè mendacium coram Dauid, qui sciebat an hoc verum esset, vel falsum. Satis autem constat, quod dicta fuerint hæc, sed dicendum, qd non apparet quis illa dixerit: sicut est de multis alijs, quæ constat esse reuelata, tamen non constat per quem. Sic est de eo, quod habetur supra 3. cum dixit Abner, Dominus locutus est ad Dauid, dicens: In manu serui mei Dauid saluabo populum meum Israel de manu Philistinij, & omnium inimicorum eius: & tamen non apparet quis Propheta istud dixerit. Sic etiam est de eo, quod habetur præcedenti libro capit. 24. cum dixerunt serui Dauid ad eum. Ecce dies, de qua locutus est Dominus ad te: ego tradam tibi inimicum tuum, vt facias ei sicut placuerit in oculis tuis. Hoc quoque apud nullum Prophetam reperitur. Aliter dici potest, quod ista verba dicta sunt a Samuele, & tamen non patet quando, & vbi illa dixerit: & hoc patet primo Paralipomenon vñdecimo, scilicet: Vnxitque eum regem super Israel iuxta sermonem Domini, quem locutus est in manu Samuel: ergo videtur quod per Samuelem dictum fuerat, quod Dauid regnare deberet super totum Israel. Aliter adhuc potest dici, & melius, quod Samuel prophetauit de regno Dauid super totum Israel, & ipse vnxit eum. Postea autem Israelitæ hoc cognofcentes variè loquebantur de sermone Domini dicto per Samuelem: omnes quippe acceperunt sententiam, scilicet, quod Dauid deberet regnare super Israel, tamen variauerunt in verbis, nam Israelitæ dixerunt hic, quod Deus dixerat: tu pasces populum meum Israel. Abner autem dixit, quod Deus dixerat: In manu Dauid serui mei saluabo populum Israel. supra 3. omnia tamen pertinent ad eandem sententiam. Et dicendum quod tam hæc quàm illa dicta fuerunt a Deo per Samuelem: non quidem quantum ad verba, sed quantum ad sententiam. Venerunt quoque & senes de Israel ad regem in Hebron. Non est intelligendum quod iste sit alius aduentus Israelitarum ad Dauid quàm ille, de quo supra dicitur, scilicet, venerunt vniverſa tribus Israel ad Dauid in Hebron: sit tamen hic mentio de senibus, quia isti erant viri prudentiores, & maioris auctoritatis in populo, quibus commissum est tractare negotia cum rege, ideo ipsi composuerunt foedus, & fecerunt omnia ex parte Israelitarum, quæ fieri debebant ad accipiendum nouum dominum. Et percussit rex Dauid cum eis foedus in Hebron. Percutere foedus est, quod Dauid & Israelitæ facerent inter se aliquam compositionem de modo regnandi, scilicet, quantum potestas committeretur regibus, & quæ onera posset imponere subditis. Iam autem compositionem, vt humior esset, foedere confirmauerunt. In foedere enim occidebatur aliquod animal, & diuidebatur in partes, quæ ponebantur altrinsecus, & facientes pactum transibant inter illas diuisiones significantes

Alph. Tost. in Secundum Regum.

A per hoc, quod qui violaret pactum, ita diuideretur in partes, sicut animal illud: & ista foedera erant ad maiorem confirmationem pactorum apud veteres, quæ nunc iuramenta interposita, & quæcumque adhibita firmitates. Erat autem modus foederum non solum inter homines, sed etiam inter Deum & homines: nam cum Israelitæ obligabant se Deo ad aliquid seruandum, faciebant foedus occidentes vitulum, vel aliud animal; & transibant per medias diuisiones, vt patet Hiere. 34. sic nunc factum fuisse credendum est inter Dauid & Israel. De modis foederum satis declaratum est Iosue ultimo: coram Domino, id est foedus istud fuit factum coram domino.

Quomodo dicatur foedus factum coram Domino, cum non esset ibi sanctuarium. Quæst. 111.

QVAERET aliquis, quomodo poterat fieri coram Domino & foedus in Hebron, quia cum vbique sit Deus generaliter, est in quibusdam locis specialiter, sicut in loco, in quo colitur, & vbi specialia miracula monstrat. Inter Hebræos autem Deus dicebatur esse specialiter in sanctuario, quia ibi colebatur, ideo ea quæ fiebant coram altari dicebantur fieri coram domino, vt patet Leuit. 1. & in multis alijs locis. In alijs autem locis, quia Deus non colebatur, non dicebatur esse specialiter, ideo ea, quæ ibi fiebant non dicebantur fieri coram domino, sed in Hebron non erat sanctuarium nunc, sed potius in Gabaon, ad quem locum transfuit illud Saul deleva vrbe Nobe, vt declaratum est præcedenti libro cap. 7. ideo non dicebantur esse coram domino Israelitæ, quando essent cum Dauid in Hebron facientes foedus. Responderi potest dupliciter. Vno modo quod factum est foedus coram domino, id est, vbi Deus erat specialiter, scilicet, quia in Hebron erat sanctuarium, non quidem tabernaculum, quod fecerat Moyses, sed aliud quod fecerat Dauid ad colendum ibi dominum. Nam cum regnaret ipse super Iudam, & Isboſeth super Israel, essetque inter eos pugna, non poterant viri Iuda ire ad immolandum domino in Gabaon, quia erat in sorte Benjamin, ideo fecit Dauid sibi locum immolandi in Hebron, & ibi fiebant sacrificia, & caeremonia: tempore, quo mansit Dauid in Hebron. Hoc apparet, quia etiam postquam factus est Dauid rex super Israel: fiebant immolationes in Hebron. Vnde Absalon petiuit licentiam a patre suo Dauid, vt iret ad immolandum domino in Hebron, infra 15. cap. non tamen petiisset nec Dauid concessisset, nisi fuisset ibi locus communis immolandi. Coram isto loco, vel altari Dauid & viri Israel conuenerunt ad faciendum foedus. Ideo dicebantur facere illud coram domino. Aliter potest dici quod quamquam non fieret istud foedus coram altari, vel aliquo loco speciali, dicitur fieri coram domino, quia omnia foedera vbicumq; fieri possunt dici fieri coram dño. Sic patet de Dauid & Ionathā, qui inierunt foedus in sylua, vbi erat profugus Dauid: & dicitur qd inierunt foedus coram domino, præced. lib. c. 23. Constat tamen qd ibi non erat tabernaculum, nec altare, vel locus aliquis orandi, cum essent montes abruptissimi, dicebatur tamen fieri illud foedus coram domino, id est, sub inuocatione Dei, quia Deus inuocabatur in testem foederis, & in punitorem violentis illud: generale autem est, quod omnia, ad quæ Deus inuocatur, dicantur fieri coram domino. Sic enim dixit Christus Marthæ 18: Vbi fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, in medio eorum

D 4 sum.

sum: ergo a fortiori dicitur esse coram eis. Vixeruntque David regem super omnem Israel. scilicet seniores Israel tunc noniter vixerunt David, vt regnaret super totum Israel.

Quare David hic, & etiam ter fuit vnctus in regem. Quest. 1111.

QVAERET aliquis, quare David nunc fuit vnctus in regem, quia iam fuerat vnctus: ter enim David vnctus est, primo per Samuel in domo patris sui, precedenti lib. cap. 16. secundo per viros Iuda in Hebron, supra secundo: tertio per omnem Israel: vt patet hic. Respondet Historia scholastica, qd ista tres vnctiones fuerunt necessariae, quia prima fuit in signum regni. Secunda in regem super Iudam. Tertia in regem super Israel. Sed dicendum qd hoc non multum stat, quia per hoc videtur, qd in prima vnctione non fuit David traditum aliquod ius regnandi, sed fuit signum qd regnaturus erat. Sed hoc non stat, cum Samuel vixerit David in regē. præc. li. c. 16. & per vnctionem cōferebatur titulus regni, & quia illa vnctio fuit a Deo, non poterat esse superna: ideo oportebat qd conferret ius, immo dicendum qd magis de iure regni collatum est David per primam vnctionem, quā per duas sequentes, quia dominia rerum & potestas a Deo sunt: & ille, quem Deus voluerit esse dominum, habet verum titulum in re: homines autē quamquam velint tradere res suas alijs hominibus, non constituunt in eis tantum de iure per hanc traditionē, sicut Deus constituit cum iubet alicui possidere aliquam rem, eo qd non potest quis plus iuris in alium transferre, quā ipsum constat habere; sed omnes res a nobis possessa: verius sunt ipsius Dei, quā nostrae: ideo pinguis ius ipsarum rerum poterit Deus transferre in quem voluerit, conferendo ei res, quas possit aliquis homo conferre alicui alteri in rebus suis. De dominio autē sic est, quia sicut potest aliquis facere se alterius vassallum, vel seruum, si voluerit, eo qd potest transferre ius sui ipsius in alterum: ita & Deus poterit verius & magis iudicē dare potestatem alicui homini super alios, quā si illi sponte se subijcerent: quod patet, quia magis Deus habet potestatem super nos, quā nos super nos ipsos. Ideo magis ipse conferet alicui de potestate super nos, quā nos ipsi conferre: vtrūque autem istorum patet. Et primo de dominio rerū nostrarum; nam ipse non vocat nos dominos rerum a nobis possessarū, sed colonos suos, quasi habeantur ab eo in censum possessiones: ideo ipse imponit legē possessionibus nostris interdum, qd non possumus eas vendere: si tamen nos esse dominos veri domini, possemus alienare quomodo cunctas possessiones nostras nullo prohibente. De hoc patet Lev. 25. cum Deus dixit Iudaeis: Terra quoque non vendetur in perpetuum, quia mea est, & vos coloni mei estis. De secundo autem, scilicet de dominio, uel potestate super personas patet; quia quilibet homo est seruus Dei per naturā: immo plus quā seruus, scilicet possessio inanimata ad suum possessorem, sed dominus habet plus de iure super seruum quā seruus super seipsum, eo qd seruus est homo eius simpliciter alterius, vt ait Arist. i. Politic. c. 7. sicut ergo seruus non potest tribuere alicui homini ius super se, quia ipse nullum ius habet in se quod in alium transferat, & dominus potest seruum constituere sub potestate cuiuscumq; voluerit, eo qd ius totale serui est penes dominum: ita cum quilibet homo sit seruus Dei per naturam & possideatur ab eo, ut patet Deute. 32. non habebit aliquod ius super se, quod transferat in alterum, nisi quatenus Deo conueniens accedat, sicut

consensus domini ad hoc qd seruus transferat se in ius alterius. Et hoc verum est, qd siue quis tradat se in seruum alterius, uel uassallum, ista traditio nullum ius confert, nisi in quantum putamus, qd Deus hoc ratum habeat. Vnde si aliquo modo constiterit, qd Deus dissentit in hoc, non tenebimur ad illam seruitutem, uel obsequia uassallorum: etiam si hæc iurauerimus: quia tamen semper putamus, qd Deus ratam habeat omnē translationem dominij, uel potestatis, quam unus homo facit in alterum, dicimus per istas translationes conferri ius. Apparet igitur qd quando Deus confert alicui ius super rem aliquam, uel personas: efficacius ius illud est, quā si aliquis res suas tradat alteri, uel seipsum, sed per vnctionem David factam a Samuele Deus contulit David titulum regni super totū Israel, quia iussit eum ungi in regem super totū Israel, ideo plus de iure ad regnandum collatum est David per vnctionem illam, quā quando tribus Iuda & totus Israel unxerunt David. Dicendam igitur ad quaestionem, qd per primam vnctionem collatum est ius sufficiens David ad regnandum, nec oportebat, qd iterum ungeretur: siue a tribu Iuda, siue a toto Israel, sed qd isti acciperent David in regem, non tantum constitutes in eum ius nouū, sed approbantes ius, quod Deus constituerat in eum per vnctionem factam per Samuel: uoluerunt tamen ad maiorem firmitatem huius, & celebritatem sumptionis in regem, ungere eum, non conferentes ius nouum; sed confirmantes ius antiquum. *Filius triginta annorum erat David cum regnare cepisset*, id est, triginta annos habebat David, quando coepit regnare, & hoc fuit quando mortuus est Saul, quia tunc complebat David annū trigintū, & factus est rex super tribum Iuda in Hebron, filius superabundat in Hebræo ex modo loquendi: quia solum deberet dici triginta annorum erat David quando regnare coepit. *Et quadraginta annis regnauit*. Istud est totum tempus regni sui, super Iudam, & Israel: ex hoc patet qd David solum uixit septuaginta annis, nā triginta annorum erat, quando factus est rex, & quadraginta annis regnauit, semper tamen fuit rex usque ad mortem, ergo solum uixit septuaginta annis. Sed obijciatur, qd maiori tempore uixerit usq; ad nimiram senectutem, ut patet sequenti lib. cap. 1. & rex David senuerat, habebatq; ætatis plurimos dies, cumq; operiretur uestibus, non calefiebat: ista tamen non dicuntur de homine septuaginta annorum: sed de nimis inueterato, scilicet nonaginta uel centum annorum. potissimum quia tempore David erat ætas robustior, & homines septuaginta annorum erant fortiores hominibus sexaginta annorum nunc. Dicendum est qd David solum uixit septuaginta annis ut dictum est: dicitur tamen qd David senuerat & habebat ætatis plurimos dies: eo qd isti 70. anni induxerant in eo maiorem senectutem & intalitudinem quā in alio induxissent nonaginta uel centum anni. hoc autem quia erat delicatus nimis: & quia effuderat multum sanguinem de corpore, ut quidam uolunt, aut ex alijs causis, ex quibus senectus solet præueniri in hominibus. *In Hebron regnauit super Iudam*, i. quandiu regnauit super Iudam fuit rex in Hebron: quia illa erat ciuitas in qua vnctus est, & erat Metropolis regni: fuitq; ibi semper David. *Septem annis & sex mensibus*. Istud fuit tempus regni in Hebron: & tunc regnabat Isboseth super undecim tribus Israel. *In Hierusalem autem regnauit triginta tribus annis super omnem Israel & Iudam*. Dicitur regnasse in Hierusalem: non quod ibi vnctus fuerit in regem super Israel, quia in Hebron vnctus est: sed quia Hierusalem erat Metropolis regni Israel: & David mansit ibi toto tempore quo regnauit super Israel.

An David plus quā septuaginta annos uixerit.

Quot

Quot annis regnauit David in Hebron. Quest. V.

QVAERET aliquis, quomodo dicitur regnasse David septem annis, & sex mensibus in Hebron: quia David solum regnauit in Hebron quando regnabat Isboseth in Israel, sed Isboseth solum regnauit duobus annis: ideo David nō regnauit in Hebron septem annis. Ad hoc variè respondetur: Hebraei enim dicunt, quod Isboseth solum regnauit duobus annis, vt patet supra, 2. de David concedunt, quod regnauerit septē annis, & dimidio in Hebron: sicut litera dicit hic: concedunt etiam, quod simul ceperint regnum David, & Isboseth: ideo etiam consentitur id quod sequitur ex hoc, quod regnū Israel vacauit. 5. annis, & dimidio in quibus. 11. tribus Israel nullum regem habuerunt. Aliter autem Doctores nostri dicunt, quidam enim uolūt, quod regnauerit Isboseth duobus annis solum post mortem Saulis, & istis duobus regnauit solum David in Hebron post mortem Saulis. Volunt tamen quod dicatur regnasse in Hebron ante mortem Saulis, ex eo tempore quo David percussit Amalecitas ferentes prædam de tribu Iuda: & remisit partes de præda multis ciuitatibus de sorte Iuda, vt patet precedenti lib. cap. 30. hoc tenet Ra. & Glo. ordi. Sed istud non stat: quia si nos dicamus, quod David regnauit solum duobus annis post mortem Saulis in Hebron: non poterit assignari isto modo qualiter regnauerit septem annis, & dimidio in Hebron, quia ex eo tempore quo persecutus est David Amalecitas usque ad mortem Saulis transiuit paucum tempus, quoniam ista facta sunt quasi simul: uel saltem non fuit factum vnum post aliud per quatuor dies, vt declaratum est precedenti lib. cap. 30. ideo nihil magis est, quod computetur à morte Saulis regnum David super Hebron: quā à persecutione Amalecitarum: & sic semper manebit solum tempus duorum annorum, quibus regnauerit David in Hebron. Aliter soluit historia scholastica: dicens, quod David regnauit aliquibus annis in Hebron uiuente Saule, quia domus Iuda iam affectabat eum in regem: & ipse mittebat eis munera tãquā suis. Cum autē dicitur, quod David regnauit septem annis, & sex mensibus super Iudam: subintelligendum est, quod regnauit ibi specialiter, quia si intelligatur solum de regno post mortē Saulis: solum regnauit duobus annis sicut Isboseth. Sed adhuc dicendum, quod ista positio non multum stat, quia David non potest dici aliquo modo regnasse super Iudam uiuente Saule: nam si regnasset illo uiuente, & viri Iuda tenuissent eum vt regem: non uenisset ad vngendum eum post mortem Saulis in Hebron. Item motiuum Historie scholastica non stat. scilicet qd David regnaret in Hebron uiuente Saule: eo quod tunc mittebat Hebronitis munera tanquam suis, & hoc pp duo. Primo, quia non solum David misit munera ciuitatibus fortis Iuda; sed etiam misit alijs ciuitatibus, quæ erant in tribu Benjamin & Gad: vt patet præc. li. c. 30. cū ibi ponantur aliqua ciuitates, quæ non sunt in sorte Iuda, vt ibidem declaratum est. Item non stat, quia non mittebat David ista munera uiris Iuda tanquam suis, sed solum quia tenebatur illis, eo qd receperat ab eis multa beneficia dum

maneret profugus in terra eorum: unde nō misit munera aliquibus urbibus nisi illis in quibus steterat quādo erat profugus: vt patet precedenti. li. c. 30. erant tamen multæ alia: vrbes tribus Iudæ: si igitur misisset eis munera tanquam suis: non solum misisset ciuitatibus Iudæ in quibus fuerat, sed etiam omnibus alijs in quibus non fuerat: ergo non misit eis munera tanquam suis, sed solum quia uoluit rependere, vicem pro susceptis beneficijs. Dicendum igitur ad quaestionem, qd David regnauit septem annis, & dimidio in Hebron postquā vnctus est mortuo Saule, & incepit regnū eius simul cum regno Isboseth: ipse quoque Isboseth regnauit annis quasi septem, & dimidio super Israel: licet dicitur, qd regnauerit duobus annis. Quō autē illa contrarietas soluitur dictum est, Doctores autē nostri ideo ad hoc ueniūt, quia vī eis difficile dare, qd Isboseth regnauerit plusquam duobus annis. Rursum vī inconueniens, qd fuerint. 5. annis, & dimidio Israelitæ sine rege, & tamen istæ difficultates iam supra ablatæ sunt.

Quomodo dicitur, quod David regnauit annis. 40. tantum. Quest. VI.

QVAERETVR ulterius, quomodo dicitur hic in summa annorum quibus regnauit David, quod fuerunt 40. anni, cum fuerit maius tempus: nam super Hebron regnauit septē annis & sex mensibus, vt patet hic & supra. 2. & super Israel regnauit. 30. tribus annis, qui simul sunt. 40. an. & sex menses. Respondet Ra. & Historia scholastica, & Andreas, qd sex menses tolluntur de totali summa, eo quod istis sex mensibus David laeguit, & nihil dignum rege fecit, vel quia Absalon persecutus est eum sex mensibus, & tunc quasi non regnauit, & hoc tenent Hebraei. Sed ista responsio non stat, quia quamquam aliqui reges in egritudine uiuerent: non detrahuntur tempora regnorū suorum, sicut fuit de rege Asa, qui magno tempore fuit laborans podagra. 2. Paralip. 19. Rex etiam Ozias fuit magno tempore leprosus, & tamen nihil detrahitur de tempore regni sui, de quo. 2. Paral. 26. Immo dato, qd aliquis Rex totaliter cessaret à gubernatione regni: semper computabatur tēpus regni eius dum uiuebat, vt patet de Ozia qui pp leprā priuatus est administratione regni, & filius eius Ioatham gubernabat palatium regis: & tamen usq; ad tempus mortis Ozie semp computatur regnum eius, vt patet. 7. 4. li. c. 15. & 2. Paral. 26. non igitur tollitur aliquid de summa regni David pp egritudinem vel persecutionem Absalon. Alij Hebraei dnt, qd totum regnum David in Ierusalem, & Hebrō fuit annorum. 40. præcisè, & non tolluntur sex menses de summa. dnt tamen qd isti sex menses quibus ystra septem annos regnauit David in Hebron deficiūt de. 30. tribus annis quibus regnauit in Ierusalem, quia illi solum fuerunt. 32. & dimidio. Sed istud non multum stat. Ideo magis uidetur dicendū, qd David regnauerit. 40. an. & sex mensibus, scriptura tamen qn posuit summam totalem non curauit de sex mensibus, eo qd modus scripturæ est interdum non curare de numeris imperfectis, vel paruis, sicut interdum sunt anni. 405. & tñ scriptura solum nominat. 400. sic patet Gen. 15. vbi dixit Deus, qd Israelitæ affligentur. 400. annis, & tñ illi sunt 405. sicut probatum est necessarijs rōnibus eodē. c. Item hoc patet manifestè, quia seq. li. c. 2. cū ponitur summa annorū quibus regnauit David, dicit qd dies quibus regnauit David super Israel 40. anni sunt, in Hebrō regnauit septem annis, & in Ierusalem 33. ecce qualiter ibi scriptura abstulit sex menses de regno David in Hebron, quia iste est numerus imperfectus, non completus annus, de quo interdum non curat scriptura.

Et

Nemo est uerè dominus possessionum suarum.

Et abiit rex. Hic ponitur secundum huius. cap. Scilicet, in quo David famam adeptus est. Et diuiditur in quatuor: quia primò famam adeptus est expellendo hostes interiores. Secundò confederando amicos exteriores, ibi. *Misit quoque Hiram.* Tertio multiplicando amicos interiores, ibi. *Accepit ergo David.* Quarto bis debellando inimicos exteriores, ibi. *Audierunt vero Philistini.* Circa primum dicitur de pugna quam habuit David contra Iebusæos habitantes in Ierusalem. Isti enim erant de Chananæis, quos Israelitæ expellere debebant de terra: & quia isti erant in Ierusalem, quæ erat ciuitas excellentior in tota terra Israel, voluit David prius pugnare contra istos: & quia nunc nouiter factus fuerat rex, ne esset ociosus, & inutiliter rex, voluit pugnare contra hostes. *Et abiit rex, & omnes viri eius, qui erant cum eo in Ierusalem.* intelligitur hoc de omnibus illis viris, quos David habebat secum communitè: & non de omnibus viris Israel, vt aliqui volunt. Veritas tamen est, quòd David fecit congregari multos viros de Israel præter eos, quos secum communitè habebat, quia bellum magnum erat contra Iebusæum, sic patet primo Paralip. 11. Scilicet: *Abiit quoque David, & omnis Israel in Ierusalem.* Ad Iebusæum habitantem in terra illa: est enim Iebusæus vnus de septem populis Chananæorum, & habitabant isti Iebusæi in Ierusalem, & in confinibus suis. Erat tamè Ierusalem locus præcipuus, quoniam de locis paruis iam expulsi fuerant. *Dicitur quoque est ab eis ad David, non ingredieris huc.* Idest, Iebusæi habitantes in Ierusalem dixerunt David venienti in Ierusalem, non ingredieris huc, quod intelligitur de arce vrbs in Ierusalem, scilicet, de arce Sion: & non de ipsa vrbe, quia iam Israelitæ occupauerant Ierusalem quantum ad vrbem planam, & exulerant eam: morabanturque ibidem: vt patet Iudic. 1. & Iosue. 5. Etiam patet, quia viuente Saule, David tulit caput Goliath in Ierusalem, præceden. lib. cap. 8. si tamen Israelitæ non possederent tunc Ierusalem non tulisset illuc David caput Goliath: possidebant igitur Iebusæi solam arcem, & castrum, & ad istud occupandum iuit David, & dixerunt Iebusæi quòd non ingredieretur illuc.

Quomodo Iebusæi manebant in Ierusalem.
Quæst. 111.

QVAERET aliquis, quomodo poterant manere aliqui Iebusæi in Ierusalem, cum iam expulsi fuissent omnes septem gentes Chananæorum, præter illas, quæ habentur Iosue 13. & Iud. 3. Vbi dicitur hæ sunt gentes, quas dereliquit dominus: & tamè inter illas non numerantur Iebusæi, ergo eiectione fuerant omnes Iebusæi de terra. Respondendum, quòd de gente Iebusæorum plurima pars iam perierat gladio Israelitarum, manebant tamen aliqui in Ierusalem, eo quòd non potuerunt Israelitæ expellere illos propter fortitudinem loci, & ad istos nunc iuit David. Cum autem dicitur, quòd non ponuntur Iebusæi inter gentes, quæ relicte fuerant in terra Israel, dicens, quòd ibi ponuntur: quia dicitur, quòd non expulsi fuerunt Chananæi: nomine autem Chananæorum intelliguntur omnes populi, & sic potest intelligi Iebusæi. Alij autem, & melius dici potest, quòd ibi ponuntur multi termini terrarum, in quibus clauditur vrbs Ierusalem, quamquam non exprimat, & sic Iebusæi habitantes in Ierusalem manebant adhuc in terra. *Nisi abstuleris cæcos, & claudos dicentes, non ingredietur David huc.* Idest, non poteris introire huc quousque abstuleris claudos, & cæcos, qui sunt in turribus,

Istud dixerunt Iebusæi deridendo David: putabant enim quòd ciuitas sua ita erat fortis, quòd non indigebant auxilio virorum fortium, sed claudi, & cæci existentes supra murum poterunt defendere vrbem, ideo donec auerter illos non ingredieris. Vel aliter, Iebusæi posuerunt super muros quasdam imagines lapideas, quas vocauerunt cæcos, & claudos, idest, nihil agentes, quasi dicat, nobis etiam nihil agentibus non poterit intrare in vrbem, quia est fortissima. Vel aliter, Iebusæi dixerunt hoc irridendo David, quia David vocauerat eos claudos, & cæcos, idest, non potentes se defendere, & tunc ipsi responderunt dicentes, nisi abstuleris claudos, & cæcos, idest, nisi abstuleris nos, quos tu vocas claudos, & cæcos, non poteris introire in vrbem. Sic exponit Historia scholastica, & Glo. ord. & Andreas. Ra. Sa. dicit, quòd claudi, & cæci erant duæ imagines lapideæ posite in turribus: quarum vna habebat effigiem hominis cæci, & claudi, quarum vna representabat Isaac, scilicet cæca, eo quòd Isaac fuerat caligans oculis. Gen. 27. alia erat clauda representans Iacob, quia ille claudus effectus est Iacobando cum angelo. Gen. 32. & in ore istarum duarum imaginum posuerunt iuramentum descriptum, quod præstiterant Isaac, & Iacob de non nocendo posteris Abimelech, & ob hoc dicitur, quòd Israelitæ à principio non potuerunt expellere Iebusæos de Ierusalem, scilicet, propter iuramentum, & fœdus interpositum: Nunc autem dicitur, quòd David licite potuit expellere Iebusæos de Ierusalem, quia iam transferat tempus fœderis interpositi inter Abraham, & regem Abimelech, sed non transferat quando introierunt Israelitæ in terram Chanaan. Sed ista positio non stat. Primo, quia dicitur, quòd istæ imagines erant Isaac & Iacob, nam potius debuisset poni imago Abraham, quia cum eo iniuit principaliter Abimelechi fœdus, vt patet Gen. 21. cum Iacob autem non fuit initium aliquod fœdus, ideo ipse non debuisset habere hic imaginem. Item dato, quòd vellent Iebusæi ponere imagines Iacob, & Isaac, non posuissent eas, vt claudum, & cæcum, quia ista signant imperfectiones: potius autem Iebusæi expressissent imagines illorum sub alia forma honorabili, ne sic perducerent Iudæos ad odiendū eos, quasi irridentes de partibus eorum. Item non obstat, quia dicitur hic claudos, & cæcos, debet tamen dici claudum, & cæcum: cum solum poneretur ibi imagines duæ: vna clauda, & alia cæca. Item non stat: quia dicitur in litera, nisi abstuleris claudos, & cæcos, dicentes, non ingredietur David: & sic isti loquebantur: imagines autem Isaac, & Iacob non poterant loqui. Item non stat, quia infra dicitur, claudos, & cæcos odientes animam David: illa tamen imagines non poterant odisse animam David: ergo erant homines, qui habebant David exosum. Item fundamentum Rab. Salomonis non stat, scilicet, quòd David potuerit nunc expellere de iure Iebusæos de Ierusalem, & non potuerunt eos expellere Israelitæ quando introierunt in terram Chanaan, de quo satis dictum est Iosue. 15. in fine, & ibi vide. Dicendum igitur quòd sensus literæ est, quòd Iebusæi habitantes in arce Sion confidentes de fortitudine loci posuerunt super mania claudos, & cæcos quasi ad defensionem ciuitatis, & dixerunt ad David, nisi abstuleris claudos & cæcos, non ingredieris huc, idest,

idest vide, quòd non timemuste, quia soli claudi, & cæci sufficient ad resistendum tibi, ne ingrediaris in vrbem. Sic enim fuit in vrbe Tyro, quæ fortissima erat, ideo in vituperium hostium positi sunt pygmæi super tures, qui sunt homines valde paruæ stature quasi cubitalis, vt innueretur, quòd isti soli sufficiebāt ad defensionem vrbs. De hoc Ezech. 27. dicitur: Sed & pygmæi, qui erant in turribus tuis faretras suas suspendebant in muris tuis per gyrum: ipsi compleuerunt pulchritudinem tuam. Secundum Hebræos debet exponi: non ingredieris huc, nisi abstuleris cæcos, & claudos, idest non potes ingredi huc, nisi violaueris iuramentum quod præstiterunt cæcus, & claudus, scilicet, Isaac, & Iacob. *Dicentes non ingredietur David.* Idest, isti claudi, & cæci positi erant super muros ad illudendum David: ideo clamabant sæpe cum strepitu, & irrisione, non ingredietur David: non ingredietur David. *Cœpit autem David arcem Sion.* Idest pugnauit, & obtinuit arcem Sion, in qua erant Iebusæi. reliquam enim vrbem iam acceperant Israelitæ ab antiquo, manebat autem castrum, in quo erant isti Iebusæi: & illud nunc cœpit David, & dicitur, quòd cœpit arcem Sion, idest castrum montis Sion, quia non solum erat vna turris, sed multa. *Hæc est ciuitas David.* Idest, istud castrum vocatum est postea ciuitas David, vt patet infra, & ibi sepultus est. *P. epofuerat enim David in die illa præmium.* Idest in die qua pugnauit contra Iebusæos proposuit præmium ei, qui prius ingredieretur in castrum. Hic autem non habetur quod præmium erat, quia est litera decurtata, sed habetur primo Paralip. 11. & dicitur, quòd proposuerat, quòd qui percuteret Iebusæum in primis esset dux belli. *Qui percussisset Iebusæum.* idest Iebusæos habitantes in castris: non est autem intelligendum, quòd istud præmium proponeretur ei, qui percuteret omnes Iebusæos, quia nullus percussit omnes, sed ei, qui inciperet prius percutere illos: sic patet primo Paralip. 11. scilicet, qui percussisset Iebusæum in primis, erit dux belli. Sic enim fuit quando Caleb proposuit præmium super vrbe Cariathsepher, dicens: qui percussisset Cariathsepher, & cœperit eam, dabo ei Axam filiam meam vxorem, vt patet Iosue. 15. & Iud. 1. & dicitur ibi, quòd cœpit eam Othoniel, & tamen manifestum est, quòd ipse solus non cœpit: ideo intelligebatur de eo, qui prius in hostem irrumperet ad capiendam vrbem, vel de eo, qui prius introiret in vrbem. *Et tetigisset domatum fistulas.* idest, qui prius tetigisset illas, multi namque tetigerunt fistulas, sed ille solus obtinuit præmium, qui prius tetigisset eas. Vocantur autem fistulæ domatum tigna superexcedentia domorum, quæ vocantur vulgariter canales: tectorum, per quos defluunt stillicidia. Alij dicunt fistulas domatum esse cuniculos subterraneos, per quos erat ascensus ad tecta domorum, sed primū verius est: vocantur autem domata sumitates domorum, scilicet, quando domus est super domum, & illas extremitates domorum prominentes super muros castrum tangere debebat ille, qui habiturus esset præmium. *Et abstulit cæcos, & cæcos.* Isti erant positi super muros ad irrisionem David, vt dictum est, & debebat eos inde auferre ille, qui habiturus esset præmium: proposuit à David: non quòd ille omnes auferre deberet, sed quod inciperet ante omnes illos auferre, scilicet, deiciendo illos de muro, vel occidendo illos. Sciendum autem, quòd Ioab in primis percussit Iebusæos, & ipse factus est princeps belli, vt patet primo Paralip. 11. Dicitur enim Hebræi, quòd Ioab fecit duci quandam magnam cedrum, & fixit eam in terram, fecitque se ligari ad illam, cumque flecteretur viribus ad terram Ioab in altum: eleuatus est, super muros, & sic ascendit ad fistulas domatum, & de hoc di-

Fistula domatum, quæ sunt.

Actū intelligi Psalmum. 17. cum dicitur, & in Deo meo transgrediar murum. Sed ista ridicula sunt, & ferè impossibilia. *Odientes animam David.* Idest, claudi, & cæci, qui erant super muros, oderant animam David, quia ipsi erant de Iebusæis, & desiderabant mortem David ne inquietaret eos. *Hebreo dicitur in prouerbio, claudus, & cæcus non intrabunt in templum Domini.* Idest, propter istos claudos, & cæcos, qui erant super murum ortum est prouerbiū inter Iudæos, scilicet, claudus, & cæcus non introibunt in templum.

Quomodo ortum est prouerbiū propter Iebusæos, quòd claudus, & cæcus non introiret in sanctuarium.
Quæst. 111.

QVAERET aliquis quomodo, & cur ortum est istud prouerbiū propter Iebusæos. Respondendum est, quòd non factum fuit de nouo, quòd claudus, & cæcus non introiret in templum domini, quia à principio legis date per Moysen hoc fuit, scilicet, quòd claudi, & cæci, & habentes alias maculas non ingredierentur ad ministrandum domino in sanctuarium, sic patet Leui. 21. scilicet: Homo de semine Aaron, qui habuerit maculam non offeret panes Deo suo, nec accedet ad ministerium eius, si cæcus fuerit, si claudus &c. Nunc tamen ortum est prouerbiū, quòd claudus, & cæcus non introiret in sanctuarium, quia prius non erat istud prouerbiū, quamquam esset lex de nō intrando. Et causa quare nunc exiuit istud prouerbiū, & non prius, fuit propter istud, quòd accidit de Iebusæis, quia claudi, & cæci eorum dixerunt David, non ingredieris huc, & tamen in loco vbi illi erant, scilicet, in arce Sion factum est postea templum, ideo dictum est claudis, & cæcis: non ingrediemini in templum, siue non ingrediemini in arcem Sion.

An ante hoc fuerit illicitum cæcis, & claudis ingredi sanctuarium.
Quæst. 111.

QVAERET VR vterius, an post hoc, vel ante hoc licuit claudis, & cæcis introire in templum domini, vel in sanctuarium Moysi, si antea quam construeretur templum Salomonis. Respondendum, quòd nunquam fuit illicitum ante, vel post hoc cæcis, & claudis introire in sanctuarium, quia vel isti erant laici, vel Sacerdotes: si autem laici, non vetabantur introire in sanctuarium propter ista, quia id quòd dicitur de claudis, & cæcis Leui. 21. intelligitur solum de Sacerdotibus, vt patet ibidem: ideo poterat omnes laici, dato, quòd essent claudi, vel cæci introire in sanctuarium, & participare rebus sacris. Pro quo sciendum, quòd Israelitæ prohibebantur à participatione sacrorum solum pro immunditia, & nunquam pro macula. Distinguantur autem ista duo, quia macula est defectus aliquis naturalis, sicut esse cæcum, claudū, vel carere aliquo membro, vel quòd à casu postea amputatum sit. Ista autem siue naturaliter, siue à casu eueniunt semper manent: immunditiæ autem vocantur quædam irregularitates causatæ per contactum, vt communiter: ideo vocantur contaminationes, sicut fit immunditia super mortuo, & in coitu, & in tactu rerum turpium, & in fluxu feminis, & sanguinis. De quibus Leui. cap. 11. & 15. Macula autem non prohibebant aliquem de laicis à cōmuniōne sacrorum, vel introitu in sanctuarium: immunditiæ autem prohibent, ita quòd si quis immundus immisceret se rebus sacris, vel saltē introiret in sanctuarium incurreret poenam mortis. Leui. 15. esse autem cæcum, & claudum est macula, & nō immunditia.

ditia, ideo nō prohibebatur quis ingredi sanctuarium propter hæc. Similis autem distinctio erat in pecoribus, nam pecora, quæ erant immunda per aliquam contaminationem, nunquam offerebantur in aliquo genere sacrificii, vt colligitur Leu. 27. animalia tamen maculata, scilicet, quæ habent aliquas partes corporis amputatas, interdum offerebantur, scilicet, saltem in hostias pacificas. Leuit. 22. & hoc, quia macula non prohibet à sacris, sicut immunditia. Si autem isti claudi, & cæci essent Sacerdotes, etiam non prohibebatur ingredi in sanctuarium, & participare rebus sacris, sed solum prohibebatur accedere ad ministrandum in officiis Sacerdotalibus: comedebant tamen de sacris, de quibus vescerentur alij Sacerdotes, vt patet eo. cap. Dicendum igitur, quod ante istud prouerbum non erat vetitum claudis, & cæcis introire in sanctuarium, nec fuit postea vetitum: sed solis Sacerdotibus claudis, & cæcis vetitum fuit introire ad ministrandum: & quantum ad istos intelligebatur prouerbum, quod nunc ceperat occasione Iebusæorum, vt dictum est. *Habitauit autem Dauid in arce.* Scilicet, in castro, quod nunc ceperat: nam ibi fecit sibi domos magnificas, & habitauit semper post hoc. Vnde regnum Dauid dicitur per habitationem Hebron, & Ierusalem quasi semper habitauerit in Hebron antequam veniret in Ierusalem, & semper habitauerit in Ierusalem postquam illuc venerit. *Et vocauit eam ciuitatem Dauid.* Solum hoc intelligitur de castro montis Sion: nam reliqua ciuitas Ierusalem non vocata est ciuitas Dauid.

Quare Dauid vocauit castrum Sion ciuitatem suam, Quest. X.

QVAERET aliquis, quare Dauid vocauit istud castrum ciuitatem suam. Respondendum est, quod hoc factum est propter multa. Primò ad laudem victoriae magnificæ, quam exercuerat in Iebusæos, signabat autem ista victoria per hoc, quod locus ille specialiter nominabatur ciuitas Dauid. Secundò nominabatur sic propter habitationem Dauid, quia ipse habitauit ibi semper postquam fuit Rex super totum Israel. Tertiò propter specialem appropriationem: nam in castro Sion postea nullus habitauit nisi Dauid, nam ibi construxit magnificas domos, templum quoque ibi constructam est, & sic solum erat ibi templum Dei, & domus Dauid. Rectè igitur vocata est ciuitas Dauid, quia ad nullum alium pertinuit, nisi ad Dauid. *Et edificauit per girum à Mello.* Postquam Dauid cepit castrum Sion construxit muros in colle Sion: nam erat paruum castrum Sion quod habuerunt Iebusæi, ita vt vocaretur turris quasi esset vniua. Dauid autem voluit dilatare hanc arcem cum essent ibi magni colles, in quibus poterant fieri muri. Dauid autem edificauit à Mello, id est à quodam loco qui vocabatur Mello. *Et intrinsecus.* Id est, fecit murum incipiendo à Mello, & est edificauit intra murum faciendò aliqua foralitia, vel domos, *Et ingrediebatur proficiens.* Id est, quotidie proficiebat in omnibus actibus suis ad maiorem prosperitatem. Et dicitur, ingrediebatur, id est incipiebat omnia opera sua cum profectu, & utilitate magna. *Atque succrescens.* Id est, in omnibus crescebat paulatim. *Et Dominus exercituum erat cum eo.* Id est Deus adiunabat Dauid in omnibus, & propter hoc prosperabatur, quia necesse est, quod qui à Deo adiuantur in omnibus prospere agant: & istud est signum, in quo cognosci-

tur Deum esse cum aliquo, scilicet, quia actus illius prosperantur, sic patet de Ioseph Gen. 39. scilicet. Fuit Dominus cum eo, & erat vir in cunctis prospere agens: habitauitque in domo domini sui, qui optimè nouerat Dominum esse cum eo, & omnia quæ gereret ab eo dirigi in manibus illius. *Misit quoque Hiram.* Hic ponitur multiplicatio, & exaltatio Dauid confederando sibi amicos exteriores, erat enim Hiram amicus Dauid: ideo quando cognouit prosperitatem eius misit illi dona, vt magis eum sibi alliceret. De amicitia autem huius ad Dauid satis patet seq. lib. c. 5. misit autem ista amicitia Hiram ad Salomonem post mortem Dauid: vnde Hiram præbuit Salomoni copiam omnium rerum necessarium ad adificationem templi, de quo eo. c. Salomon vero præbebat regi Hiram cibaria singulis annis. eo. cap. & hoc dum adificaretur templum: postea autem dedit ei viginti ciuitates, vt patet seq. lib. cap. 9. *Rex Tyri.* Tyrus ciuitas est in terra Chanaan in littore maris, fuitque olim ciuitas opulentissima princeps omnium congregationum naualium & negotiationum, quæ fiebant super aquas: ad quam conueniebant mercatores de vniuersa terra, de cuius laudibus multa ponit Ezechiel. c. 27. fuit autem ista ciuitas Chananæorum. Et fuit posita in diuisione fortium: ceciditque tribui Aser. Iosue. 19. vnde quando Christus predicabat in finibus Tyri, & Sydonis: dicitur, quod venit ad eum mulier Chananæa à finibus illis egressa, vt patet Matth. 15. Dauid tamen non pugnavit contra Hiram, nec expulit eum de terra, quamquam esset de Chananæis, quia erat amicus eius. *Nuncios ad Dauid.* Ad significandum amicitiam magnam Hiram ad Dauid, & promittendum se ei in omnibus complacere. *Et ligna cedrina.* Hiram voluit complacere Dauid, & quia sciebat, quod erat Rex nouus, qui nondum construxerat sibi habitaculum: & ad regiam celsitudinem pertinet habere gloriosas domos, cum sit magnificorum multa expendere ad constructionem habitaculi. vt patet. 4. Eth. non putauit Hiram aliquid esse, in quo magis complaceret Dauid, quam vt ei mitteret materias ad construendam domum, & hoc fuit in lignis cedrinis, quia in terra Dauid non erant ligna cedrina. In terra autem Hiram erant cedri, abietes, & cipressi, vt patet sequen. lib. ca. 5. & de his misit munera ipsi Dauid, de his etiam lignis petiuit Salomon à rege Hiram ad adificandum templum, vt patet allegato. c. si tamen fuissent multa de his in terra, Salomon non petiuisset ea ab Hiram. *Et artifices lignorum.* Non solum misit ligna, sed etiam artifices ad faciendum domum Dauid, quia sicut ligna notabilia erant solum in terra regis Hiram, ita etiam artifices excellentiores erant in terra eius, vnde illos misit. Sic etiam factum est in constructione templi: nam de terra regis Hiram venerunt artifices lignorum, & lapidum ad Salomonem, & ipsi præerant reliquis operarijs Salomonis, seq. lib. cap. 5. *Artificesque lapidum.* Id est etiam misit Rex Hiram Dauid artifices in opere lapidum, quia domus constructio tam lapides, quam ligna requirebat, & omnia hæc artificia excellentiora erant in terra regis Hiram, quam Dauid. *Ad parietes.* Id est, ad contruendum parietes, quia domus regia, quæ fortis erat non debebat edificari de luto, sed de lapidibus, & hoc erat in parietibus: textura autem domus, & tecta de lignis erant. *Et edificauerunt domum Dauid.* Scilicet, fecerunt ei domum speciosam in castro Sion. *Et cognouit Dauid, quod confirmasset eum Dominus regem super Israel.* Id est, vidit Dauid, quod Deus volebat firmiter ipsum manere regem super totum Israel: & hoc videbat Dauid per ea, quæ Deus faciebat in eo, nã prosperabat omnes actus eius, vt dicitur supra, scilicet, quod ingrediebatur Dauid proficiens, atque succrescens. *Et quoniam exaltasset regnum*

regnum eius super populum suum Israel. Id est non solum confirmauit eum in regem, sed etiam fecit regnū suū esse excellens, eo quod prius erat paruum, scilicet, super Iudam, nunc autem erat magnum, scilicet, super totum Israel. Etiam prius erat minoris gloriæ, postea verò magnificentum est in gloria per triumphos, & famam magnam. *Accipit ergo Dauid adhuc concubinas.* Hic ponitur multiplicatio Dauid per amicos interiores, scilicet, quia accipiendo vxores, & concubinas conciliauit sibi animos virorum magnorum de terra sua, quorum filias in vxores accipiebat: dicitur autē, quod accepit adhuc concubinas, & vxores de Ierusalē, id est de vrbē Ierusalē. Acccepit sibi istas concubinas, & vxores, de quibus hic dicitur. *Postquam venerat de Hebron.* Scilicet, quia in Hebron acceperat alias vxores, de quibus habetur supra. 3. istæ autem, de quibus hic, sunt præter illas: significatur autem in hoc, quod habuit Dauid multas vxores. Hebræi autem dicunt, quod non habuit plures quam. 18. dicunt etiam quod Deus prohibebat ultra has alias accipi, quod probant ex eo, quod habetur infra. 12. vbi litera nostra dicit: Et dedi vxores domini tui in sinu tuo: & in Hebræo habetur, dedi vxores domini tui in manu tua: & sicut ipsas, & sicut ipsas, quod bis ponitur, & tamen priores vxores erant sex: vt colligitur supra. 3. ex declaratis ibidem, ergo. 18. sunt vxores Dauid triplicando sex. Sed istud nihil est, nam nō apparet Dauid habuisse. 18. vxores: nec litera allegata hoc probat, sicut ibidem declarabitur, sed solum constat, quod habuit multas. Item, quod peccatum esset habere plures quam. 18. non stat, quia sicut licebat habere multas, vt 15. vel 18. ita liceret habere. 19. cum lex de hoc nihil dicat: ideo ista finiola sunt. *Nati que sunt Dauid, & alij filij, & alie filie.* Id est præter filios, & filias, quos genuit in Hebron, qui fuerunt sex, de quibus supra. 3. genuit alios, de quibus habetur hic. *Et hæc nomina eorum, qui nati sunt ei in Ierusalem.* Id est ista, quæ sequuntur sunt nomina filiorum suorum, quos genuit in Ierusalem postquam factus est Rex super Israel. Sciendum autem quamquam dicatur hic, quod nati sunt Dauid filij, & filie postquam fuit Rex in Hebron, tamen non ponitur hic nomen alicuius de filiabus suis, sed solum ponuntur nomina filiorum, fuerunt autē aliqua filie Dauid. f. Thamar soror Absalon, de qua patet primo Paralip. 3. & tamen non ponitur hic. *Samna, & Subab.* Sic enim vocatus est vnus de fratribus Dauid, scilicet, Samna, præceden. lib. c. 16. *Et Nathan.* Non est iste ille, qui vocatur Nathan Propheta, quia ille non erat de stirpe regis, sed erat iam vir magnæ ætatis, cum viveret Dauid: sic dicitur Ecclesiast. 47. post hæc surrexit Nathan Propheta in diebus Dauid. Si tamen ipse fuisset filius Dauid non diceretur sic: Potissimè non stat, quia pauco tempore post hoc Nathan venit ad Dauid ad nunciandum ei de gloria regni sui, infra. 7. & tamen tunc Nathan erat vir magnus. Aliqui tamen volunt, quod Nathan, de quo hic dicitur fuit Nathan Propheta, & non fuit filius Dauid: sed ipse eum adoptauit in filium, quia erat vir bonus. Sed hoc non stat, cum litera dicat hic, quod isti filij nati sunt Dauid in Ierusalem. *Et Salomon.* Iste fuit filius Bersabee vxoris Vriæ. Sciendum autem, quod plures filij Dauid ponuntur primo Paralip. 3. quam hic, quia hic ponuntur solum. 11. & ibi ponuntur. 13. & vna filia, scilicet, Thamar.

Quare Dauid accepit tot vxores, & an peccauerit. Quest. XI.

QVAERET aliquis, ad quid Dauid accepit tot vxores, & an peccauerit: nam supra in Hebron acceperat sex vxores, vt declaratum

est supra. 3. & hæc sufficere debuerant ei ad procreandam prolem, ideo quod plures acceperit, videbatur magis ad illecebras carnis, & consequenter erat peccatum. Respondendum ad primum, quod Dauid accepit multas vxores propter duo. Primò ex desiderio prolis ad cultum diuinum, & multiplicandum populum Dei. Contingit autem interdum, quod ex vnica vxore, vel paucis non possit quis multos filios procreare, & potest ex pluribus: ideo ad hoc videtur desiderium licitum, nisi lex hoc prohiberet. Secundò accepit plures vxores ad conciliandum sibi animos magnorum virorum de regno suo. Desiderabat enim securè regnare: & hoc non poterat, nisi conciliaret sibi animos principum regni sui: istud autem maximè erat per affinitatem, scilicet, accipiendo filias eorum in vxores, ideo voluit accipere multas vxores, vt multos sibi conciliaret. Ad secundum aliquis dicit, quod Dauid peccauit accipiendo vxores tot, quia lex vetabat regibus vxorum multitudinem, vt patet primo Paralip. 17. Dauid autem acceperat plures, quam. 10. ergo peccabat. Respondendum, quod non peccauit, nam Deus dedit ei uxorum multitudinem, quasi in donum, ut patet infra. 12. scilicet, dedi uxores domini tui in sinu tuo: Deus tamen non dat in donum id quod malum est: ergo non peccauit Dauid accipiendo multitudinē vxorum. Respondendum est, quod nunc in lege nota vetita est vxorum multitudo, ideo ex nulla causa licitum est plures accipere. In veteri tamen testamento non erat posita ista lex, ideo licitum erat plures accipi: potissimè quado aliqua causa iuberat. Sic autem fuit in Dauid, ergo non peccauit. Item si peccasset aliquando, fuisset de hoc reprehensus, vel saltem scriptura descripsisset peccatum eius, non tamen culpatur de hoc, ergo non fuit peccatum. Cum autem arguitur, quod accipere multas uxores erat peccatum regibus. Respondendum, quod hoc intelligitur, quando erat multitudo irrationabilis, & ad solum libidinem, sicut fuit in Salomone, qui accepit quasi mille uxores concubinas, & adolescentulas, & copulatus est eis ardentissimo amore: ut patet sequenti lib. cap. 11. Dauid autem non accepit eas ad libidinem, sed ex causis supradictis, ideo non peccauit.

An Dauid peccauerit accipiendo multas concubinas. Questio XII.

QVAERETVR ulterius, an Dauid peccauerit accipiendo concubinas. Aliquis fortè dicit, quod sicut Dauid potuit habere multas uxores, & sine peccato, cum nunc solum liceat habere unam, ita licuit ei accipere concubinas. Sed hoc non est simile, quia uxor licite accipitur, & multæ uxores licite erant in ueteri testamento, sicut nunc una: ideo non erat aliquid speciale, quod posset habere multas uxores. In concubinis autem secus est, quia concubinatus secundum se est illicitus, eo quod est sine lege matrimonij. Nicolaus autem respondet aliter, scilicet, quod Dauid non habuit aliquam concubinam, & quando hic dicitur de concubinis, respondet, quod non accipiuntur concubinae proprie, sed uocantur concubinae uxores minus principales, & illæ, quæ sunt magis principales uocantur uxores, sed inter utrasque, & Dauid erat matrimonium, sic enim est interdum modus loquendi scripture, nam Agar, & Cetura uxores Abrahæ uocantur concubinae eius, Gen. 25. & tamen alibi uocantur uxores. De Agar patet Gen. 16. De Cetura patet Gen. 25. Si autem istam positionem tenere uelimus, quæstio conclusa est, scilicet, quia non potuit in hoc Dauid peccare, cum nullam concubinam habuerit. Sed non multum

Non peccauit Dauid tot accipiendo vxores.

Opinio Nicolaus. respicitur.

tum stat hoc, quia litera facit hic differentiam inter concubinas, & vxores. Si tamen omnes essent vxores, potuissent, & debuissent omnes vocari vxores, vel omnes vocarentur concubinae, quia omnes istae erant minus principales, eo quod ille priores, quas accepit Dauid in Hebron, erant vxores principales, cum primo assumptae fuissent. Item patet hoc efficacius, quia primo Paralipo. 3. vbi ponuntur isti filij Dauid, qui habentur hic, dicitur: Omnes hi filij Dauid absque filiis concubinarum, ergo videtur quod magna differentia sit inter concubinas, & vxores. Et sic erant istae concubinae, & non vxores. Hoc autem communius tenetur, sic enim tenet Ra. & Historia scholastica, dicens, quod licet habere Dauid concubinas ad significationem, cum ait: concubinae Dauid hereticorum Ecclesias signant, qui sub Christiani nominis titulo gloriantur viuere, sed quia propter lucra carnalia Christum sequuntur, non coniuges, sed concubinae appellantur; nunc vero plures habere vxores peccatum est, & concubinas, quia iam transferunt figuram, pro quibus istud erat veniale. Aliter autem dici posset, quod Dauid peccauit accipiendo concubinas, nec est inconueniens, quod peccauerit, quia praeter haec in multis alijs peccauit. Sed aliter & melius dici potest, quod in lege veteri, quamquam licitum esset habere plures vxores, & non nunc: tamen concubinatus regulariter erat illicitus, quia per hoc quod Deus dixerat: noli me carni non solum excluderit adulterium, sed etiam omnem coitum, qui fit sine lege matrimonij, sicut omnes Doctores exponunt. Aliquando tamen ex dispensatione licuit, sicut fuit in viris sanctis: sic dicitur extra de diuortijs. c. gaudemus: quod Patriarcha de adulterio excusatur; hoc autem potissimum est in concubinis, Dauid vero est Patriarcha, vt patet Act. c. 2. ideo etiam de ipso verum est: quod excusatus fuerit ad peccato, licet habuerit concubinas, quoniam accepit eas ex aliquibus causis, de quibus supra dictum est. *Audierunt vero Philisthim.* Hic ponitur exaltatio Dauid bis debellando inimicos exteriores, scilicet Philistimos, qui erant extra terram Israel, non quod terra Philistinorum non esset de terra debita filijs Israel, nam diuisa est per fortes; vt patet Iosue. 13. & 15. sed quia non erant Philistini inter Israelitas, sicut Iebusaei, de quibus dicitur supra. *Quod auxilium dedit Dauid regem super Israel.* Ex hoc apparet, quod istud fuit paulo post vnctionem Dauid, scilicet, in principio regni super totum Israel, nam audita fama, quod regnaret congregati sunt. *Et ascenderunt vnuerfi, vt quaeuerent Dauid.* Id est, omnes reges Philistinorum congregati sunt nunc contra Dauid, Erant quippe quinque reges Philistinorum, vt patet Iosue. 13. & omnes hi conuocauerunt agmina sua contra Dauid.

Author aut loquitur de peccato veniali, aut de minus graui. Quia contrarium dicitur de eui. 24. q. 12. & 22. & lib. 3. Reg. c. 15. q. 4.

Quare Philistini congregati sunt contra Dauid, audito quod erat factus Rex, ne confirmaretur in regno, & ante non fuerunt congregati. Quest. XIII.

QVAERET aliquis, quare Philistini ante hoc non fuerunt congregati ad pugnandum contra Dauid, cum prius fuisset Rex quasi octo annis super Hebron, & hoc non poterat latere Philistinos, cum terra Iuda, & terra Philistinorum sint coniunctae sine medio. Responderi potest, quod ante hoc Dauid habuit aliqua bella contra Philistinos, cum esset Rex super Iuda, & ibat illuc Ioab, qui erat princeps belli, de quo supra 3. dicitur, quod Ioab reuertebatur caesis latronibus cum praeda magna nimis: nunc tamen quando audierunt Philistini Dauid esse vnctum super totum

Israel, maiori desiderio iuerunt ad pugnandum contra ipsum: ideo congregati sunt omnes. Et ratio est, quia quando Dauid erat Rex super Iudam, erat parua potentia, & non multum curabant Philistini de eo, quia non poterat illis nimis nocere: cum autem factus est Rex super totum Israel, quia erat magna potestatis, timuerunt Philistini, quod posset eos disperdere si permitterent ipsum confortari in regno, ideo congregati sunt omnes, vt deleterent eum. *Quod cum audisset Dauid.* Scilicet, quod omnes Philistini congregati erant contra eum. *Descendit in praesidium.* Id est, in quoddam castrum, quod erat in fine terre sua contra terram Philistinorum, vbi nunc erant castra eorum. Et non est istud Praesidium illud, de quo habetur praecedenti. li. c. 22. nam illud erat in terra Moab, vt patet ibidem, cum propheta dixit Dauid, quod non maneret in Praesidio, sed descenderet in terram Iudae. *Philistini autem venientes diffusi sunt in valle Raphaim.* Id est, venerunt de terra sua in vallem Raphaim, quae est quaedam vallis in sorte Iudae, & hoc fecerunt ad praedandum fortiter, vel ad figendum ibi castra ad pugnam. Est autem ista vallis Raphaim in sorte Iudae: vbi diuiditur fors Iudae a sorte Benjamin, vt patet Iosue. 15. quare autem ista vocetur vallis Raphaim, & an habitauerint ibi aliqui Raphaim, siue gigantes, declaratum est Iosue. 15. & 17. *Et consuluit Dauid Dominum dicens.* Istud factum erat arduum, scilicet, quod pugnaret Dauid contra omnes Philistinos, ideo noluit agere sine Dei consilio, & ad hoc consuluit eum per Sacerdotem magnum, quia illum secum habebat in bello. De modo autem consulendi Dominum habetur praecedenti. li. c. 23. & 30. vbi satis declaratum est. *Si ascendam ad Philistim.* Id est, nunquid bonum est, & expediens, quod ascendam ad Philistinos aggrediendo eos? *Et si dabis eos in manu mea.* Id est, dato, quod ascendam contra eos, nunquid facies me victorem? ista verba proponebat Sacerdos loco Dauid; vel ipse Dauid coram Sacerdote. *Et dixit Dominus ad Dauid.* Scilicet, respondit ei per Sacerdotem magnum, siue in verbo, siue in scripto. *Ascende, quia tradens dabo Philistim in manus tuas.* Id est, non dubites ascendere, quia ego certissime tradam Philistinos in manus tuas: ad hoc, quod percutias eos, vel facias de illis, quod volueris. *Venit ergo Dauid in Baalparasim.* Iste est locus, in quo erant Philistini, scilicet, vallis Raphaim: vocatur autem hic Baalparasim per anticipationem, quia tempore quo Dauid venit in locum istum, nondum vocabatur Baalparasim, sed postea vocatus est sic ab euentu, vt patet in litera. *Et percussit eos ibi.* Id est, pugnavit in valle Raphaim contra Philistinos, & occidit plurimos: alij autem huc, & illuc dispersi sunt, vt patet in litera. *Et dixit.* Scilicet, Dauid, *Diuisit Dominus inimicos meos coram me.* Id est, fecit quod non possent stare coram facie mea, sed diuiderentur huc, & illuc. *Sicut diuiduntur aquae.* Id est, non poterunt subsistere coram me, sed sic ut aquae cuiuscumque obuiant ilico diuiduntur; ita Philistini facilliter diuisi sunt coram Dauid. *Propterea, vocatum est nomen loci illius Baalparasim.* Scilicet, ille locus, qui prius vocabatur vallis Raphaim, nunc vocatus est Baalparasim ex hac causa, & interpretatur Baalparasim vallis diuisionis, vel diuisio virorum, vel diuisio Idolorum. Et hoc quia Baal potest significare vallem, & virum, & Idolum, & satis stat quodlibet horum. De primo patet: vocatur enim vallis diuisionis, quia locus ille erat vallis, in qua diuisi sunt hostes. Vocatur et diuisio virorum, quia viri Philistini diuisi sunt ibi. Vocatur et diuisio Idolorum, quia in illo loco diuisionis dimiserunt Philistini Idola sua, vt patet in litera. *Et reliquerunt ibi sculptilia sua.* Scilicet, Philistini reliquerunt in valle Raphaim sculptilia, eo quod ipsi venientes in bellum

lum traduxerant secum Deos suos, & postea fugientes non poterunt secum illos tollere, sed reliquerunt illos diripiendos Iudaeis.

Quare Philistini duxerunt Idola sua in bellum. Quest. XIII.

QVAERET aliquis, quare Philistini duxerunt Idola sua in bellum. Respondendum, quod hoc fecerunt vt haberent auxilium contra Iudaeos: extimabant enim Philistini, quod dii sui posset eos adiuuare in bello, & hoc maxime esset, si praesentes essent in bello: ideo ducebant illos secum. Quod autem putarent Philistini se habere victoriam a dijs suis, patet, quia Iud. 16. dicitur, quod principes Philistinorum conuenerunt in vnum, vt immolarent hostias magnificas Deo suo Dagon, & epularentur dicentes: tradidit Deus noster inimicum nostrum in manus nostras. Populus etiam hoc videns, laudabat Deum suum dicens: tradidit Deus noster in manus nostras aduersarium nostrum, qui deleuit terram nostram. Item patet hoc ex honoribus, quos impendebat Philistini dijs suis post victorias: nam quando praeualuerunt contra Iudaeos posuerunt Arcam Dei, quam coeperant in bello, in templo Dagon. praecedenti lib. cap. 5. Item quando praeualuerunt contra Israelitas, & occiderunt Saulem, & filios eius: laudauerunt nimis Deos suos: nam fecerunt duci arma Saulis per totam terram Philistinorum, & templa Idolorum, vt annunciaretur ista victoria in templis, & postea posuerunt illa in templo Astaroth: & caput Saulis posuerunt in templo Dagon: vt patet praecedenti lib. c. vlti. & primo Paralip. 10. hoc tamen solum erat, vt laudarent Deos suos de victoria habita, ideo putabant, quod dii sui posset eos adiuuare in bellis. Item hoc didicerunt Philistini ab Israelitis, quia ipsi portabant aliquando Arcam in bello, ut adiuuarentur praesente illa, & putabant Philistini, quod praesentia illius nimis conferret, quod non faceret in absentia, ideo, adueniente illa, timuerunt. Sic patet praecedenti lib. cap. 4. Scilicet: Et cognouerunt Philistini, quod Arca Dei venisset in castra, timueruntque dicentes: venit Deus in castra, & ingemuerunt, dicentes: vae nobis, non fuit enim tanta exultatio heri, & nudius tertius: vae nobis: quis nos saluabit de manu Deorum sublimium istorum? Sic igitur putabant Philistini, quod etiam dii sui venientes cum eis in castra adiuuarent eos. Ideo duxerunt illos secum, in quo nimis errabant, quia cum ipsi crederent Deos suos esse lapides, & ligna, non poterant habere aliquam actionem, siue adiuuando, siue repellendo hostes: & hoc in praesentia, vel in absentia: duxerunt tamen illos secum, & postea ex timore reliquerunt eos in bello, vt seipos fugiendo saluarent. *Quae tulit Dauid, & viri eius.* Scilicet, finita pugna cum uerterentur Dauid, & viri sui ad spolia diripienda: inuenerunt inter illa Deos Philistinorum, & tulerunt secum cum ceteris spolijs,

An peccauit Dauid tollendo Idola Philistinorum. Quest. XV.

QVAERET aliquis, an Dauid, & viri sui peccauerunt tollendo Idola Philistinorum. Aliquis dicit, quod sic, quia non licebat Iudaeis cum praedarentur bona Gentilium, accipere Deos eorum, sed comburere debebant, ut patet Deuteron. 7. f. Sculptilia eorum igne combures: non concupisces argentum, & aurum, de quibus facta sunt: nec assumes tibi ea eis quicquam, ne offendas propter ea: quia abominatio est Domini Dei tui. Nec inferes quippiam ex Idolo in domum

tuam, ne fias anathema, sicut & istud est. Respondendum est, quod Dauid non peccauit ducendo Idola Philistinorum, nec viri sui: quia si peccassent in hoc, Deus dure puniuisset illos: quia nullum est peccatum, quod in lege ueteri ita puniretur, sicut idolatria: sicut patet ex discursu librorum eius. Dauid tamen non punitus fuit ex hoc: immo post istud Deus dedit ei aliam victoriam contra Philistinos, ut patet in litera: ideo non peccauit. Ratio huius est, quia Dauid, & viri sui non tulerunt ista Idola ad colendum ea, nec etiam ut acciperent aurum, & argentum, quod erat in illis, sed ut comburerent ea, & postea combusserunt, ut patet primo Paralip. 14. scilicet. Dereliquerunt ibi Deos suos, quos Dauid iussit exuri. Istud quoque uerbum, quod habetur hic, scilicet, & tulit ea Dauid: apud Hebraeos est aequiuocum: & potest signare tollere, uel comburere: & tunc erit sensus, quod non tulerunt Idola de loco illo, in quo erant, sed ibi combusserunt ea. *Et addiderunt adhuc Philistim, vt ascenderent.* Istud est secundum bellum, quod fecerunt Philistini contra Dauid: nam in primo bello victi redierunt, vt iterum pugnarent contra Israelitas: desiderabant enim delere Dauid, eo quod erat Rex super totum Israel, & putabant, quod ipse deleteret eos, nisi praecoccuparent ipsum destruere. *Et diffusi sunt in valle Raphaim.* vt iterum pugnarent castra in ualle Raphaim. Et quia multi erant, extenderunt se per uallem in locandis castris. Posuerunt autem castra in loco, in quo prius in alio bello, eo quod ille locus uidebatur eis conueniens ad pugnam, & forte erat prope terram Philistinorum, *Consuluit autem Dauid Dominum.* Sicut in priori bello consuluerat, an deberet pugnare contra Philistinos, ita & nunc consuluit, quia non erat minus periculum nunc quam prius: immo credendum est, quod maius erat, quia Philistini superiori bello victi, maiore & fortiore turbam bellicam congregarent. *Si ascendam contra Philistim.* Id est, nunquid expedit, quod ascendam ad pugnam contra Philistinos? Sciendum autem quod Dauid non consulebat Dominum, an deberet pugnare contra Philistinos, quia cum illi essent in terra Dauid, necesse erat quod Dauid pugnaret contra eos, alioquin permetteret totam terram suam igne, ferroque uastari: sed consulebat Dominum, an deberet aggredi illos, uel sustinere illos uenientes, & an deberet exire obuiam illis, uel ex latere, aut a posteriori. *Trades eos in manus meas.* Id est, nunquid trades in manus meas Philistinos si ascendero contra eos? *Qui respondit, non ascendas.* Id est, non ascendas obuiam illis ad pugnandum, sed ex latere, uel a posteriori, sicut infra dicitur. *Sed gra post tergum eorum.* Id est, conuertas animam ex dorso, & ex ea parte fac bellum. Sic dicitur primo Paralipo. 14. Non ascendes post eos: recede ab eis, & ueniens contra illos ex aduerso pyrorum, id est, non ascendas post eos ab ista parte a qua es: sed recede ab eis, scilicet, ut per alium locum uenias contra eos. *Et uenies ad eos ex aduerso pyrorum.* Id est, uenies ad Philistinos, procedendo contra locum pyrorum: ita quod inter te & pyreta sint Philistini medij,

Quare Deus iussit Dauid venire ex aduerso pyrorum. Quest. XVI.

QVAERET aliquis, quare Deus iussit Dauid, ut ueniret ex aduerso pyrorum. Respondendum, quod Deus uolebat adiuuare Dauid terredo Philistinos per multitudinem exercitus, quem ipsi putarent contra se uenire. Quod non fieret conuenienter, nisi ueniret Dauid ex aduerso pyrorum, pro quo sciendum, quod

quod cum Philistini locuissent castra in ualle Raphaim: erat multitudo pyrorum apud illos ex parte ipsa, de qua Dauid exire debebat ad bellum contra eos. Deus autem volebat Philistinos tradere in manus Dauid, ita ut multi perirent, & non possent faciliter fugere. Ad hoc autem volebat Deus Philistinis ostendere multitudinem exercitus: non quod ipsi illam viderent, sed quod per strepitum adesse putarent. Ista autem fraus non poterat fieri in loco patenti, ideo voluit quod fieret in medio pyretorum, ubi poterat sentiri magnus strepitus exercitus, & non videretur: & sic factum est. Nam Deus fecit, quod Angeli graderentur in cacumine pyrorum, & facerent magnum strepitum bellicum, ut terrentur Philistini, & non auderent fugere per partem illam, & cum Dauid teneret partem oppositam, scilicet ex aduerso pyrorum, non haberent Philistini locum fugiendi, sed multi perirent. Dauid autem si Deus ei nihil dixisset, intendebat procedere contra Philistinos, non ex aduerso pyrorum, sed ex loco ipsorum, & tunc non poterat conuenienter simulari fragor magni exercitus, qui non videretur, cum reliqua loca essent patetia prater locum pyrorum: ideo Deus dixit, quod Dauid non iret ab illa parte, a qua iturus erat, sed gyraret post tergum Philistinorum, & veniret ex aduerso pyrorum, ut videretur exire alius exercitus de loco pyrorum. *Et cum audieris sonitum gradientis in cacumine pyrorum.* Iste erant Angeli, qui faciebant magnum fragorem inter pyreta, ut videretur ibi esse magnus exercitus, & iste exercitus non videbatur, sed audiebatur, ita ut etiam Dauid non videret, sed audiret sonitum super pyra, *Tunc inibis praelium.* q. d. licet ascendas ex aduerso pyrorum, non incipies pugnare illico contra Philistinos, sed expectabis quousque audias fragorem in cacumine pyrorum.

Quare Deus voluit, quod Dauid expectaret sonitum in cacumine pyrorum. Quest. XV 11.

QVAERET aliquis, quare Deus dixit Dauid, quod non iniret praelium, quousque autem dicit sonitum in cacumine pyrorum. Aliquis respondebit, quod hoc factum est, ut Dauid expectaret horam illam, in qua pugnare posset contra hostes, & debellare eos. Volunt enim plurimi Astrologorum, quod diuersae horae sint diuersarum potestatum, & accommodentur ad diuersa opera propter diuersitatem planetarum regnantium in eis: unde horas quorundam planetarum dicunt vitales esse ad iniendum bellum, & emendare arma, & quaecumque bellica. Horas autem aliorum planetarum ad coniugia contrahenda. Et sic de varietate omnium operum. Et secundum hos in parte Astrologiae iudiciali est quaedam particula de electionibus, sicut est alia de natiuitatibus, & alia de annorum reuolutionibus, & alia de quaestionibus. In particula de electionibus traditur scientia, siue superstitio de eligendo horas ad incipiendum quodcumque opus, ut scilicet fit iatur. Ponunt etiam quod obseruanda sint certa ascendentia signorum, & gradus medij caeli pro inchoatione cuiuslibet operis: nunc autem Dauid nesciebat horam istam, in qua deberet inire bellum, ideo Deus dedit ei signum quod expectaret quousque videret fieri sonitum in cacumine pyrorum, quia tunc erat hora. Et non solum isti ponunt horas determinatas ad inchoandum singulas res, sed etiam ad faciendum miracula ponunt determinationem horae: quod confirmat auctoritate Christi, Io. 2. cum dixit matri suae: quod mihi & tibi est mulier? nondum venit hora mea, id est nondum venit hora, in qua possim facere miracula. Sic enim exponunt quidam Haeretici. Respondendum

Stulticia Astrologorum circa electio

F est, quod ista non stant, quia non consentit scriptura sacra, quod a corporibus caelestibus influatur aliqua virtus ad faciendum haec, sed solum a Deo: ideo non est hora aliqua, quae proficiat ad inchoanda bella, vel alias actiones: sed Deus solus est, qui actus nostros prosperos facit, quando vult: & interdum peccatis nostris exigentibus omnia nostra exterminat. De istis loquitur late Aug. 5. de Ciu. Dei. ubi vult excludere omnem obseruationem Astrologorum circa iudicia. Dato tamen quod esset aliqua virtus a Coelo in certis horis ad faciendum haec, Deus non iussisset Dauid expectare illam, quia per hoc induceret eum, & omnes Iudaeos ad obseruandum superstitiones, & colendum signa caeli. Obseruationem tamen istam Deus nimis uertit: ut patet Iere. 10. si iuxta uias gentium nolite discere, & a signis caeli nolite metueri, quae timent gentes, quia leges populorum uanae sunt. Cum autem dicunt, quod sit determinatio horae ad faciendum miracula ex verbis Christi. Dicendum, quod non intelligitur, quod Christus diceret, quod nondum venerat hora sua, ita quod illa esset aliqua hora alicuius planetae, vel esset aliquod ascendens speciale signorum, vel aliqua coniunctio aut aspectus planetarum confersens virtutem ad faciendum miracula: sed nondum venerat hora, id est tempus determinatum a beata Trinitate, in qua Christus deberet miraculose operari: nam licet Christus semper esset Deus, & consequenter haberet semper virtutem faciendi miracula aequaliter: tamen sapientia Dei determinauerat tempora pro omnibus actionibus Christi, ut honestius, & rationabilius fieret. Sic enim Christus ab instanti conceptionis suae aequalem scientiam habuit, ut postea quando erat vir triginta annorum: tamen beata Trinitas diffinierat, quod non predicaret usque ad annum. 30. inchoatum. Conformer etiam omni tempore Christus habebat potestatem faciendi miracula, quae non poterat ab eo separari, cum Deus esset: diffinierat tamen beata Trinitas, quod Christus non faceret miracula, usquequo esset in nuptijs Ioannis. Unde dicitur Io. 2. Hoc fecit initium signorum Iesus in Cana Galilee, & manifesta uit gloriam suam. Et quia quando mater sua incitabat eum ad operandum miraculose, nondum venerat tempus determinatum a beata Trinitate, in quo operaretur miraculose, ideo dixit, quod nondum venerat hora eius. De horis autem aliqua sunt, in quibus sit maior virtus ad operandum aliquam quam in alijs secundum influxum corporum caelestium: & ad ista opera nostra, quae non sunt naturalia, ut ad contractus, & bella aliquid proficiat obseruatio temporum, & corporum caelestium, latiore disputatione expectat de quo forte dicemus Iere. 10. vel Io. 2. In praesenti autem dicendum est, quod Deus iussit Dauid expectare, ne iniret bellum quousque audiret sonitum in cacumine pyrorum; non quod tunc esset aliqua hora, in qua specialius corpora caelestia adiuuarent ad bellum potius, quam in alijs temporibus: sed quia Deus volebat adiuuare Dauid mittendo exercitum Angelorum contra Philistinos, & ille exercitus iturus erat in hora, qua Deus volebat. Et quia si ante tempus illud Dauid iniret bellum contra Philistinos non terrentur Philistini tanquam non habentes alios sibi repugnantes nisi Dauid, ideo uoluit Deus, quod expectaret Dauid, usquequo audiret sonitum gradientis in cacumine pyrorum. Si autem dicas, quare Deus magis uoluit in tali hora adiuuare Dauid mittendo exercitum contra Philistinos, quam in alia hora? Dicendum, quod Deus non expectat tempora tanquam in diuersis temporibus possit efficacius, uel remissius operari, quia uirtus sua non est a Coelo, uel a tota natura, quin potius est conuerso: quia tamen id, quod Deus operatur, aut quando

quando operaturus est, eligit tempus quod vult: sed non ita in illo operatur, quin possit idem aequaliter, vel etiam efficacius in alio tempore operari. *Quia tunc egreditur dominus.* Ista est causa, quare Dauid expectare debebat sonitum gradientis in cacumine pyrorum, scilicet, quia Deus volebat adiuuare eum, mittendo exercitum contra Philistinos: & quia istud non erat facturus, quousque fieret sonitus in cacumine pyrorum, uoluit, quod Dauid non iniret prius bellum. *Ante faciem tuam, ut percussit Philistim.* Id est, Deus egreditur tunc coram te, ad destruendum Philistinos. Deus, de quo hic dicitur, sunt ipsi angeli Dei: nam Deus nihil horum per se agit, nec agere potest: quia repugnat Deo agere aliquid, quod est cum motu: de quo late dictum est Exo. 25.

Modus quo Angeli Dei percusserunt Philistinos. Quest. XV 11.

QVAERET aliquis, quomodo egredus est Deus ad percipiendum Philistinos. Respondendum est, sicut dictum fuit, quod non erat iste Deus, qui haec egit, sed angeli sui eo iubente fecerunt. Modus autem, quo factum est potuit esse duplex. Primo, quod Deus mitteret magnum exercitum angelorum in equis, & armis, qui apparerent coram Philistinis: & isti poterant se dupliciter habere, scilicet, quod non pugnarent contra Philistinos aliquid agendo, sed solum incuterent eis timorem per aspectum, & multitudinem: conuerterentque eos in fugam. Sic fuit infra 4. lib. cap. 6. quando uenerunt Syri in urbem Dofhan, ut caperent Heliseum: nam tunc apparuit totus mons plenus currum, & equorum igneorum, & exercitus magni in circuitu Helisei ad defensionem eius: illi tamen non pugnauerunt. Aliter esse poterat, quod iste exercitus angelorum apparet coram Philistinis pugnaret contra illos, & occideret multos de eis: nam angeli Dei interdum pugnantes pro Hebrais occiderunt hostes illorum. Sic fuit in mari rubro: nam dicitur Exo. 14. Iam aduenerat uigilia matutina, & ecce respiciens dominus per columnam ignis & nubis super castra Aegyptiorum, interfecit exercitum eorum, & subuertit rotas currum, ferebanturque in profundum. Hoc autem Aegyptij uiderunt: unde dixerunt inter se: fugiamus Israel: dominus enim pugnat pro eis contra nos. eod. cap. isti tamen, qui faciebant hoc angeli erant, quia angelus fuit, qui mouebat nubem. eod. cap. Sic etiam fuit de angelo, qui occidit in castris Aethiolorum octoginta quinque millia uirorum, ut patet infra. 4. li. cap. 9. Sic etiam apparuit in templo Dei quidam angelus equitans, qui percussit Heliodorum uolentem accipere pecunias repositas in templo, ut patet 2. Mach. cap. 3. Secundus modus est, quod non appareret aliquis exercitus angelorum coram Philistinis, sed solum Deus mitteret aliquos angelos, qui in medio pyrorum facientes fragorem magnum tanquam innumerabilis exercitus aduenientis, & non viderent aliquid Philistini, sed audito fragore timerent, & fugerent. Simile enim fuit quando Syri obsidebant Samariam tempore Helisai: nam audierunt sonitum magnum in castris currum, & equorum, & exercitus plurium per noctem: quem Deus audiit fecerat, & dixerunt adinuicem: ecce mercede conduxit aduersum nos rex Israel reges Hethaorum, & Aegyptiorum, & uenerunt super nos: surrexerunt ergo, & fugerunt in tenebris, & dereliquerunt tentoria sua, ut patet infra. 4. lib. cap. 7. & sic fugerunt illi nemine persequente: sed solum Deo decipiente illos. Dicendum tamen uideretur, quod uterque modus fuerit hic, Alpha. Toft. in Secundum Regum.

A scilicet, quod Deus miserit magnum exercitum angelorum contra Philistinos, & viderent illum Philistini, & non Israelitae: & quod in medio pyrorum manerent alij angeli facientes strepitum magnum tanquam plurimi exercitus aduenientis prater illum, qui apparebat: & tunc turbarentur Philistini, & fugerent. Ista ambo apparent in litera. Primum patet, cum dicitur: tunc egreditur dominus ante faciem tuam, ut percussit castra Philistim. Egredus autem significat quandam manifestationem, & pertinet ad angelos appaerentes coram Philistinis uelut in exercitu. De secundo apparet, cum dicitur: cum audieris sonitum gradientis in cacumine pyrorum, tunc inibis praelium. *Fecit itaque Dauid sicut praeceperat ei dominus.* Scilicet, quod non egredus est directe contra eos: sed gyravit post tergum eorum, & venit ad eos ex aduerso pyrorum. *Et percussit Philistim de Gabaa usque dum uenias Gazer.* Id est, immediate ut auditus est fragor inter pyreta tanquam magni exercitus aduenientis, uiderunt se Philistini conclusos: fugeruntque a facie Hebraeorum, & in fuga occiderunt Israelitae plurimos Philistinos. Durauit autem ista persecutio de Gabaa usque Gazer. Est enim Gabaa locus quidam in sorte Benjamin, ut patet Iosue. 18. Gazer autem, vel Gazera est locus in sorte Ephraim: ut patet Iosue. 6. ille autem locus habuit fortissimos habitatores de Chanaanais: unde non eiecerunt eos filij Ephraim de loco suo: ut patet alleg. ca. & Iud. 1. mansitque locus ille semper in potestate Chanaanorum usque ad tempora Salomonis: nam tunc Pharao rex Aegypti ascendit in terram Israel, & succendit ciuitatem Gazer, interfecitque Chanaanos habitatores eius, & dedit ciuitatem filiae suae in dotem, quae erat uxor Salomonis, ut patet sequen. lib. cap. 9.

An Gabaa, & Gabaon idem locus sit. Quest. XI X.

QVAERET aliquis, quomodo dicitur hic, quod fuga fuit de Gabaa usque ad Gazer: quia Paralipom. 14. Dicitur, quod fuit de Gabaa usque Gazer. Aliquis respondebit, quod Gabaa, & Gabaon sunt idem locus, ideo aiquando nominatur uno nomine, & aliquando alio. Sed non stat, quia Iosue. 18. ponuntur ciuitates tribus Benjamin, inter quas ponuntur Gabaon, & Gabaa tanquam distinctae: & si uelimus dicere, quod sunt eadem ciuitas, non poterimus peruenire ad numerum ciuitatum, quae ibi ponuntur, scilicet ad 25. Ideo dicendum secundum quosdam, quod forte litera est corrupta, quia deberet esse idem nomen hic, & primo Paralip. 14. & tunc imperitia librariorum facilliter mutatum est Gabaa in Gabaon. Aliter tamen dicendum est, & melius, quod non sit aliqua corruptio: sunt tamen ista duo loca coniuncta in sorte Benjamin, scilicet, Gabaon, & Gabaa: ideo scriptura non curauit, quod diceretur fuisse fugam ex Gabaon, uel ex Gabaa. Sciendum autem, quod Philistini desiderabant nimis disperdere Dauid postquam factus est rex super Israel: & hoc bis congregauerunt contra eum exercitum magnum, sed fugati sunt: ideo postea non ausi sunt conuenire contra eum in bellum, quia timebant, quod semper sic fugerentur: praesertim, quia Deus incusserat eis istum timorem magnum. Sic patet primo Paralip. 14. ubi enarrato isto bello, subditur: Diuulgatumque est nomen Dauid in uniuersis regionibus, & dominus dedit pauorem eius super omnes gentes, scilicet, super omnes finitimos: ideo postea potius Dauid aggrediebatur Philistinos, & alias gentes, quam ipsi aggredierentur eum, E CAP.

CAP. VI.

CONGREGAVIT autem rursus David omnes electos ex Israel triginta milia. Surrexitque David, & abiit: & vniuersus populus, qui erat cum eo de viris Iuda, vt adducerent arcam Dei, super quam inuocatum est nomen Domini exercituum sedentis in Cherubim super eam. Et imposuerunt arcam Dei super plaustrum inuocatum: tuleruntque eam de domo Abinadab, qui erat in Gabaa.

DESCRIPTA in superioribus David exaltatione, hic agitur de eius in Deum deuotione. Et diuiditur in duo, quia primo manifestata est deuotio David quantum ad arcam Dei ad locum solennem ducendam. Secundo quantum ad domum domini edificandam. seq. cap. Prima in tres: quia primo deductio Arcae incipitur, secundo ex timore interruptitur, ibi. *Postquam autem peruenierunt.* Tertio deuote incepta deductio perficitur ibi. *Nunciatumque est regi.*

De ordine sequentium ad precedentia.
Quest. 1.

QVAERETVR circa primum, an ea, quae habentur hic fuerint facta post praecedentia, vel sit commutatio ordinis, & an fuerint ita immediate post precedentia. Respondendum ad primum, quod ex litera non patet, quid fuerit prius: cum vnum non videatur dependere ex alio. Dicendum tamen, quod ista, quae habentur hic fuerint facta post omnia, quae habentur praeced. cap. de quibusdam enim satis apparet, quod fuerint ante haec: nam praec. c. agitur de victione David in regem: sed illa fuit ante hoc: sic etiam est de aedificatione domus: nam immediate vt David factus est rex, misit Hiram rex Tyri artifices, & ligna ad fabricandum domum David. Bella quoque facta contra Iebusaeum prius fuerunt quam ista, quae habentur hic, quia quando arca ducta est habitabat David in Ierusalem, sed cum pugnavit contra Iebusaeum, nondum habitabat in Ierusalem, sed postea habitauit capta arce Sion, vt patet praeced. c. bella quoque facta contra Philistinios, de quibus praec. cap. videntur facta ante ductionem arcae, quia illa fecit David in principio regni sui: arcam autem postea deduxit, quando erat in pace. Ad secundum dicendum, quod non constat quantum tempus fuerit inter haec & illa, quae habentur praeced. cap. sed credendum est, quod non fuerit magnum tempus, quia David in principio regni sui fuit nimis sollicitus circa Dei cultum, ideo non est verisimile, quod magno tempore relinqueret arcam in loco, in quo erat: hoc satis colligitur primo Paralip. 13. cum dicitur: congregentur ad nos, & reducamus arcam Domini Dei nostri ad nos: non enim requisuimus eam in diebus Saul: sed etiam dixisset. Non enim requisuimus eam in diebus nostris, sed non culpatur tempora sua, sed solum tempora Saulis: ergo videtur, quod quasi in principio re-

gni David fuit facta ista ductio arcae. *Congregauit autem rursus David.* Scilicet, postquam David fecit bella contra Philistinios, de quibus praec. c. congregauit Israelitas ad ducendum arcam. Et dicitur: Congregauit rursus: quia iterum iam congregauerat Israelitas ad pugnandum contra Iebusaeum, & contra Philistinios: finitis autem bellis misit vnumquemque in domum suam, & cum postea habuisset consilium super reductione arcae, congregauit vniuersum Israel ad ducendum eam. Sciendum autem quod ista congregatio Israelitarum non fuit facta sine consilio David: nam recedentibus singulis Israelitis in loca sua manebant tribuni & centuriones in curia regis, cum quibus David iniuit consilium, & dixit ad eos: si placet vobis, & a domino Deo egredietur sermo, quod loquor, mittamus ad fratres nostros, & ad Sacerdotes, & Leuitas, qui habitant in suburbaniis, & reducamus arcam Domini Dei nostri: & placuit sermo vniuersis, & tunc congregauit David cunctum Israel, vt patet primo Paralip. 13. In Hebraeo habetur. *Addidit autem rursus David.* Sed ad idem redit, quia verbum istud est aequiuocum, & deficit vna litera, scilicet, Aleph. ad significandum congregauit, & significat addidit. *Omnes electos ex Israel 30. milia.* Voluit David facere magnam solennitatem in ductione arcae: ideo voluit congregare omnes Israelitas ad ducendum eam. Sed obiicit aliquis, quia dicitur hic, quod congregauit triginta milia: nam primo Paralip. 13. dicitur, quod congregauit David cunctum populum Israel a Sihor Aegypti, vsque dum ingrediaris Emath. Sed manifestum est, quod in tota terra ista plura erant quam triginta milia virorum. Item patet quia dicitur praec. cap. quod viri, qui ascenderunt cum David, vt adducerent arcam erant. 224. milia, & 90. virorum, ergo non solum triginta milia. Respondendum, quod cum David ierunt valde multi viri, sicut dictum est: & quando dicitur hic quod fuerunt 30. milia, non intelligitur hoc de omnibus tanquam sit summa totalis, sed intelligitur de praecipuis viris. Quae patet, cum dicitur in litera: congregauit omnes electos Israel, 30. milia. Electi autem vocantur illi, qui sunt praecipui, & nominati in populo. Praeter hos autem fuerunt omnes viri de tribu Iuda: nam illa 30. milia solum erant de Israel, id est, de 11. tribubus, quod patet in litera, cum dicitur: Et congregauit, 30. milia electos ex Israel: surrexitque & abiit. Scilicet, abiit & vniuersus populus, qui erat cum eo de viris Iuda: & sic non computantur isti inter 30. milia. Praeter hos etiam fuerunt multi alij de tribubus. 11. qui non computantur inter electos, & omnes simul perueniunt ad summam. 224. milia virorum, quae habetur primo Paralip. 13. *Surrexitque & abiit.* Scilicet, abiit de Ierusalem in qua nunc habitabat: nam ad ipsum locum fecerat congregari omnes viros Israel, quibus contuentibus, recessit David de Ierusalem. *Et vniuersus populus, qui erat cum eo de viris Iuda.* Id est, non solum ierunt. 30. milia virorum de Israel cum David, sed etiam omnis populus Iuda, qui erat cum David, id est, qui manebat cum eo assidue. Erat namque David de tribu Iuda, ideo ferè omnes famuli sui, & qui in curia assisteabant ei, erant de tribu hac: & omnes isti ierunt cum eo ad portandum arcam. In Hebraeo habetur. *De maioribus Iuda.* Vbi nos habemus de viris, sed idem est, quia nomen illud in Hebraeo est equiuocum, quod significat viros, & maiores. *Vt adducerent arcam Domini.* Ista erat in Cariathiarim, & fuerat ibi semper ex tempore, quo ducta est de terra Philistinorum: nunc autem volebat eam ducere David in Ierusalem, vt maneret ibi honorabilis.

Quare

Quare David voluit ducere Arcam in Ierusalem. Q. 11.

QVAERET aliquis, quare David voluit ducere Arcam Domini de Cariathiarim in Ierusalem, & an peccauit ducendo eam illuc. Ad primum respondendum, quod David in principio regni sui fuit valde deuotus circa cultum Dei, quod patet, quia ipse voluit aedificare templum Domino, quod nullus ante hoc disposuerat, & Dominus locutus est ei, quod non habitauit in domo ex die, qua eduxit filios Israel de Aegypto. seq. cap. q. d. quod nullus de Israelitis cogitauit Domino facere domum, nec fecit, ideo semper habitauit in tentorijs. Quod autem David nunc vellet edificare domum, erat aliquid nouum, & quia Arca Domini in Cariathiarim non erat in magno honore, cum solum custodiretur in domo Abinadab, quae non erat multum solennis: in Ierusalem autem posset esse in maiori honore, quia construxerat David domum magnam, in qua esset Arca, dum construeretur sanctuarium, ideo voluit eam transferre illuc. Ad secundum dicendum, quod David non peccauit ducendo Arcam in Ierusalem: quia quamquam Arca deberet esse in sanctuario intra Sancta sanctorum, sicut Deus disposuerat: vt patet Exo. 26. tamen iam a multo tempore fuerat extra sanctuarium in Cariathiarim, scilicet, toto tempore, quod fluxit post mortem Heli summi Sacerdotis, vsque ad tempus, quo Salomon posuit eam intra templum aedificatum, quod fuit tempus. 84. annorum, vel quasi: poterat ergo nunc manere extra sanctuarium in Ierusalem.

An Israelita peccauerunt permittendo Arcam extra sanctuarium. Quest. 111.

QVAERET aliquis, an Israelita peccauerint permittendo magno tempore arcam extra sanctuarium in domo Abinadab. Aliquis respondebit, quod sic: quia istud erat contra mandatum Dei, ergo erat peccatum: Deus quippe iusserat, quod arca maneret intra Sancta sanctorum. Exo. 26. nunc autem non erat ibi, cum tabernaculum esset in alio loco. Item patet hoc ex verbis David primo Paralip. 13. vbi culpauit praedecessores suos tempore Saulis, quia non curauerunt de arca, cum ait: reducamus arcam Dei ad nos: non enim requisuimus eam in diebus Saul: ergo videtur quod malum erat, quod non reduxerint eam in locum suum. Respondendum est, quod non peccauerunt Israelita permittendo arcam tanto tempore extra sanctuarium: nam tunc daretur, quod cum manserit arca extra locum sanctuarij toto tempore, quo Samuel rexit Israel, scilicet, 20. annis, quod ipse graniter peccauisset, quia ad eum pertinebat tunc iudicare de omnibus, cum nullus alius esset tunc Dominus Israelitarum. Samuel tamen laudatur in omnibus operibus suis in sacra scriptura: ergo non erat peccatum permittere arcam extra sanctuarium. Item patet quia toto tempore Saulis arca non fuit deducta in locum suum: sed mansit in Cariathiarim: ergo Saul & totus populus peccasset in hoc: sed non asseritur, quod peccauerit in hoc totus Israel: imò non est verisimile, quia alioquin Deus dedisset punitionem grauem eis propter hoc, sed non dedit Sacerdotibus aut popularibus: nec legitur aliquid propter hoc egisse, quamquam solitus esset dure punire transgressiones cocremoniales: ergo non peccauit populus non reducendo arcam in locum sanctuarij. Ad rationem in contrarium, cum dicitur quod Deus iussit arcam esse intra Sancta san-

Alph. Toft. in Secundum Regum.

Actorum. Dicendum quod verum est, quod dum arca erat intra sanctuarium non debebat esse in alio loco, quam intra Sancta sanctorum: non tamen erat necessesse sub poena peccati mortalis, quod arca semper esset in sanctuario. Quod patet, quia aliquando educebatur de sanctuario, & portabatur ad bellum, sicut fuit tempore Heli Sacerdotis, quando ducta fuit de Silo in castra, vt patet praeced. lib. c. 4. Sic etiam fuit quando Saul duxit eam in bellum, & consulebat Dominum coram illa. praec. lib. c. 14. Sic igitur postquam erat arca extra sanctuarium, non peccabant Israelita si non ducerent eam in sanctuarium, & hoc potissime quando aliqua causa suberat: sic enim videbatur hoc tempore, quia Israelita nondum firmauerant sanctuarium: sed transulerunt illud de Silo in Noba, & postea in Gabaa: & forte putabant, quod multoties transferendum esset, ideo volebant ducere arcam in sanctuarium, quousque esset firmatum in aliquo loco, vbi arca poneretur simul. Ad secundam rationem ex verbis David, cum dixit: non enim requisuimus eam in diebus Saul. Dicendum, quod ex hoc non sequitur, quod Israelita peccauerint, quia illud verbum non importat redargutionem, sed inclinationem ad maius bonum, & opus supererogationis. David autem quia erat valde deuotus ad Deum, non solum volebat euitare malum, sed et facere bonum supererogationis: istud autem non fecerant Israelita tpe Saulis, ideo dicitur, quod non requisierunt eam tunc.

Quare David non transfudit arcam Domini in Gabaa. Quest. 1111.

QVAERETVR vterius, cum David esset valde deuotus Deo, & vellet transferre arcam de Cariathiarim: quare non transfudit eam in Gabaa, vbi erat tunc locus sanctuarij: vt declaratum est praec. lib. c. 7. sed transfudit eam in Ierusalem. Respondendum est, quod David volebat quod esset arca Domini in sanctuario, & ipse disposuerat locum in Ierusalem in castro Sion, vbi esset arca dum aedificaretur templum: nam disposuerat edificare templum immediate, vt patet seq. c. ideo non erat opus, quod ipse portaret arcam in Gabaa ad locum sanctuarij, sed potius in Ierusalem vbi putabat eam semper mansuram: ipsum quoque tabernaculum forte in breui transferre intendebat de Gabaa in Ierusalem, nisi Deus aliter iudicasset dicens, quod non deberet ipse aedificare templum Domino, sed filius eius. Sed tunc dicit aliquis: cum David duxerit arcam Dei in Ierusalem animo aedificandi eam immediate sanctuarium, & postea Deus hoc vetuerit, quare non reduxit illam in Gabaa ad locum sanctuarij. Respondendum, quod si a principio priusquam David duxisset arcam in Ierusalem cognouisset, quod non debebat aedificare templum Domini ipse, sed filius suus, forte non duxisset arcam in Ierusalem, sed in Gabaa: vel duxisset vtrunque in Ierusalem, ita vt arca esset intra sanctuarium: quia tamen quando istud cognouit, erat arca in Ierusalem in loco, quem ei parauerat David, noluit eam reducere in Gabaa: & hoc propter duo. Primo quia non erat peccatum, quod arca maneret aliquando extra sanctuarium, praecipue ex aliquibus causis, vt supra declaratum est. Secundo, quia David putauit, quod in Gabaa non esset arca tam honorifice, sicut in Ierusalem in loco, quem ipse ei parauerat. *Super quam inuocatum est nomen Domini exercituum.* Id est, super istam arcam specialiter nomen Dei exercituum nominatur, scilicet, quia Deus specialiter dicebatur esse super arcam: eo quod ibi audiebatur responsa eius ad omnia, de quibus Sacerdotes inquirent: vt patet Num. 7. quod non fiebat ita specialiter in alijs locis sanctuarij: nec erat aliquid vas in

E 2 toto

toto sanctuario ita sanctificatum, & ad Deum pertinet: unde specialiter vocabatur Arca Dei, & alia vtenilia sanctuarij non vocabantur sic. *Sedentes in Cherubim super eam.* Id est Deus sedebat inter duos Cherubim vel super illos in Arca: ista enim est causa, quare invocatum esse nomen Domini super Arcam, scilicet, quia ibi dicebatur sedere specialiter, & non in aliquo loco sanctuarij.

Cherubim quomodo se habebant in Arca, & quomodo Deus dicebatur sedere super Cherubim. Quest. V.

QVAERET aliquis, quomodo Deus dicebatur sedere super duos Cherubim in Arca. Respondendum, quod ad hoc praesupponendum est, quomodo se habebant Cherubim in Arca. Er dicendum, quod Arca erat facta de lignis Setim, & opta laminis aureis. Habebat autem opertorium, quod non erat de ligno, sed de auro purissimo, non affixum Arcae, sicut sunt caetera opertoria, sed positum super illam in modum tabulae. In isto autem opertorio, quod aliter vocatur propitiatorium, erant duo Cherubim in duabus extremitatibus eius, & facies unius contra faciem alterius, & non erant isti infixi ipsi propitiatorio, sed erant producibiles de ipso opere maleatorio. Habebant autem isti Cherubim alas, quas extendebant contra se invicem, ita vt summitas duarum alarum unius tangeret summitatem duarum alarum alterius, & sic velabant totum propitiatorium: nunc autem Deus dicebatur sedere super Cherubim, vel inter Cherubim, scilicet, super propitiatorium inter alas duorum Cherubim, & inter illas operiebatur ne videretur, & de ipso loco respondebat Sacerdotibus introeuntibus ad aliquid interrogandum: non erat tamen Deus ille, qui sedebat inter Cherubim, sed erat quidam Angelus qui assumpto corpore de aere manebat in propitiatorio, & latebat inter alas Cherubim, vt non videretur introeuntibus Sacerdotibus, sed solum audiretur vox. Quod autem iste non esset Deus, sed Angelus declaratum est Exod. 25, quia tamen ille Angelus erat loco Dei, & respondebat pro eo, vocabatur Deus. Iste autem sedebat super Cherubim, & super Arcam: quia Cherubim erant super Arcam, & sedendo super Arcam sedebat super Cherubim, & e converso. *Et imposuerunt Arcam Dei super plaustrum novum.* Scilicet, ad portandum eam in Ierusalem posuerunt super plaustrum, & erat novum, scilicet, in quo nihil vnquam portatum fuerat: & hoc ad honorem Arcae, sic enim Philisthini portauerunt Arcam super plaustrum novum, praeced. lib. c. 6.

An peccauerunt portando Arcam in plastro. Quest. VI.

QVAERET aliquis, an peccauerunt Israelitae portando Arcam in plastro. Aliquis dicit, quod non, quia Philisthini portauerunt Arcam super plaustrum, & non puniti sunt ex hoc: si tamen peccauissent, Deus puniisset illos. Respondendum, peccatum fuisse portare Arcam in plastro. Quod patet, quia Deus dixit, quod Arca non portaretur in plastro, sed humeris Leuitarum, vt patet Num. 7, & propter hoc Deus noluit dare plaustra Chaaitis ad portandum onera sua, & dedit illa Gersonitis, & Merariis, vt patet eo. cap. Item ista dicitur esse causa, quare percussit Dominus Ozam, vt infra dicitur, ergo peccatum fuit. Ad rationem in contrarium, cum dicitur, quod Philisthini portauerunt Arcam super plau-

Peccatum fuit portare

Fstrum, Dicendum, quod non est simile, quia Philisthini non erant de gente Iudaeorum: ideo leges caeremoniales a Deo traditae non obligabant eos: & sic quamquam agerent contra illas, non peccabant: portare autem Arcam Dei super plaustrum, vel in humeris erat aliquid caeremoniale: quia Deus iusserat portare illam in humeris, ideo quomodocumque Philisthini portarent eam, non peccabant: Israelitae autem tenebantur seruare omnia caeremonialia a Deo imposita, ideo portando Arcam in plastro peccabant.

Arcam in plastro.

Leuita quamuis peccauerint portando Arcam in plastro, non tamen David peccauit. Quest. VII.

SED aliquis dicit, cum David esset vir sanctus, & valde deuotus Deo, quomodo permisit, quod portaretur in plastro, cum esset contra legem: & an ipse peccauit in hoc. Dicendum, quod David non peccauit in hoc, quia officium portandi Arcam pertinebat ad Leuitas, & ipsi disponebant de ea: ideo si bene, vel male disponerent: ipsorum erat peccatum, & non David. Sic autem fuit hic, na Abinadab, in cuius domo erat Arca in Gabaa, erat Leuita: ideo filij sui Oza, & Ahio introuiserunt se soli de portando Arcam, & ipsi minabant plaustrum, vt patet hic in littera: & etiam plaustrum, in quo Arca ducta est, ipsorum erat: nam sumptum est de domo Abinadab, vt patet primo Paralipo. decimotertio, ideo ad David nihil de hoc pertinebat an bene, vel male fieret, cum non esset Leuita. Hoc tamen non obstante, si David cognouisset, quod peccabant Leuitae portando Arcam in plastro, non permisisset eam sic portare, sed nesciebat, an peccarent: sed potius putauit, quod bene agerent, cum ipsi essent Leuitae, & deberent habere legis peritiam: non ergo peccauit quantum ad aliquid. *Tuleruntque eam de domo Abinadab.* Iste Abinadab erat Leuita, & fuit in domo eius posita Arca a principio, quando reducta est de terra Philistinorum: mansitque ibi semper vsque ad tempus istud, scilicet, quod nunquam fuit portata in locum sanctuarij, nec in aliam domum: licet aliquando portata fuerit in bellum, sicut fuit tempore Saulis, vt patet praeced. lib. cap. 14. *Qui erat in Gabaa.* Id est iste Abinadab morabatur in Gabaa. *Custodiens Arcam Dei.* Id est, quod in domo sua custodiebatur Arca, ipse tamen non custodiebat eam, sed filius eius Eleazarus, sic patet praeced. lib. cap. 7. scilicet, Reduxerunt Arcam Domini, & intulerunt eam in domo Abinadab in Gabaa: Eleazarum autem filium eius sanctificauerunt, vt custodiret eam. In Hebraeo dicitur. *Qui erat in Gabaa cum Arca.* Sed ad idem redit, quia idem est esse cum Arca, vel custodire Arcam.

Arca quomodo educta sit de Gabaa, cum supra dicitur educta de Cariathiarim. Quest. VIII.

QVAERET aliquis, quomodo dicitur hic, quod tulerunt Arcam Dei de domo Abinadab qui erat in Gabaa, quia primo Paralipo. 13, dicitur, quod tulerunt Arcam Dei de Cariathiarim. Respondet Nicolaus, quod Cariathiarim, & Gabaa sunt duo loca coniuncta, & Israelitae venientes ad portandum Arcam venerunt in Cariathiarim, & inde transierunt in Gabaa, ubi erat Arca, quam reducetes tran-

transierunt rursus per Cariathiarim: & sic dicitur portasse eam de Cariathiarim, ipsa tamen erat in Gabaa. Sed ista posita non stat, quia nimis improprie diceretur, quod fuit portata Arca de Cariathiarim, eo quod portantes transierunt per locum illum, quia similiter diceretur de omnibus alijs locis, quae erant in itinere, quod Arca portata sit de illis, eo quod portantes transierunt per illa loca. Dicendum igitur, quod Gabaa, & Cariathiarim sunt idem locus: nam Cariathiarim est nomen proprium Gabaa siue Gumaa. Erat autem ille collis intra urbem Cariathiarim, quia in eo habitabat Abinadab custos Arcae, & sic dicebatur Arca esse in Cariathiarim in Gabaa, id est, in vrbe Cariathiarim in quodam colle ipsius vrbis. Sic patet praeced. lib. cap. 7. scilicet, venerunt viri Cariathiarim & reduxerunt Arcam Domini, & intulerunt eam in domo Abinadab in Gabaa, & sic erat in Cariathiarim, & in Gabaa. Hoc autem magis apparet primo Paralipo. 13. vbi dicitur: Et ascendit David, & omnes viri Israel ad collem Cariathiarim, quae est in Iuda, vt afferret inde Arcam Domini. Et sic significatur, quod collis ille erat in vrbe Cariathiarim: na littera Hebraica dicit ibi, quod ascenderunt ad Gabaa Cariathiarim: vbi nos dicimus collem Cariathiarim: & sic idem locus erat: ideo scriptura interdum dicit Arcam portatam de Cariathiarim & interdum de Gabaa. *Oza autem, & Ahio filij Abinadab minabant plaustrum novum.* Isti duo minabant plaustrum, id est, ducebant boues dirigentes eos per viam, & accedebant propere Arcam, eo quod isti erant Leuitae & portatio Arcae pertinebat ad eos: praesertim cum Arca fuisset semper custodia sub manu istorum in domo patris sui Abinadab. Et non solum isti duo minabant plaustrum, sed etiam omnes fratres eorum filij Abinadab appropinquabant plastro ad ministrandum in portatione Arcae. Sic patet primo Paralipo. decimotertio, scilicet, Oza autem, & fratres eius minabant plaustrum. fit tamen hic mentio de Oza, & Ahio solum, quia isti erant praecipui inter filios Abinadab. *Cumque tulissent eam de domo Abinadab.* Non videtur tunc perueniuerunt, quia non fit aliqua mentio de illo in portatione Arcae: & hoc quia forte ipse erat vir grandaeuus quando Arca posita fuit in domo eius, cum haberet filium magni Eleazarum, qui sanctificatus fuit ad custodiendum Arcam. praeced. libro cap. septimo. Ab illo autem tempore, vsque nunc fluxerant quasi quinquaginta anni, scilicet, quadraginta, anni de principatu Samuelis, & Saulis, & septem & dimidius, quibus regnauit in Hebron, antequam regnaret super Israel, & aliquantum tempus, quod fluxit postquam coepit regnare super Israel antequam duceret Arcam dum faciebat ea, quae habentur praecedent. cap. quod totum simul satis pertingit ad quinquaginta annos: & sic Abinadab, qui grandaeuus esset, quando fuit Arca posita in domo sua, iam esset mortuus, De Eleazaro autem filio eius, qui sanctificatus fuerat ad custodiendum Arcam, videtur eodem modo dicendum, quod iam mortuus esset, alioquin ipse fuisset principalis in portatione Arcae: cum ipse a toto Israel sanctificatus fuerat solus ad custodiendum Arcam. praeced. lib. cap. septimo, hic tamen non fit mentio de illo, sed praecipui in portatione Arcae ponuntur Oza, & Ahio, ergo iam mortuus erat verisimiliter Eleazarus. *Ahio praecedebat Arcam Domini.* Scilicet, ipse minabat plaustrum dirigendo boues. Ponitur autem in hoc ad significandum cur acciderit, quod mortuus fuerit Oza, & Alph. Toft. in Secundum Regum.

Gabaa, & Cariathiarim idem locus.

A non Ahio in portatione Arcae, cum essent ambo equae principales, scilicet, quia Ahio praecedebat Arcam minando boues, Oza autem subsequerebatur videns ne quid indispositum fieret; ideo cum boues calcitrantes inclinassent Arcam, Oza, qui erat propinquus, tetigit eam, ne caderet, & mortuus est. Ahio autem quia praecedebat non potuit eam tangere, & non fuit mortuus. *David autem & omnis Israel iudebant coram Domino.* Id est, iactabant canentes, & psallentes coram Arca ad honorem Dei. Erant autem isti ludi deuotionis, & non dissolutionis, quia non fiebant ad iucunditatem suam, sed ad Dei laudem. *In omnibus lignis fabrefactis.* Id est, iudebant canentes in omnibus instrumentis musicis: quia ad solennitatem maiorem duxerant omne genus musicorum vasorum. *Coram Domino.* Dicuntur autem ligna labrefacta instrumenta musica facta de lignis opere artificum. In Hebraeo dicitur. *In omnibus lignis cipressinis.* Littera tamen nostra posuit in omnibus lignis fabrefactis, quia in Hebraeo sunt multae aequiuocationes: etiam dato, quod non esset aliqua aequiuocatio, sententia litterae erat, quod omnia instrumenta cuiuscunque generis ducta fuerant ad solennitatem portationis Arcae: sed non erant omnia instrumenta de lignis cipressinis: sed etiam de multis alijs, ideo dixit littera nostra in omnibus lignis fabrefactis. *Et citharis.* Cithara est instrumentum antiquum, quod vix in usum venit, & consonat aliquantulum cum psalterio, sed differt, quia resonat a parte inferiori, & psalterium a parte superiori. *Et tyris.* Instrumentum commune est ad cantandum simul, & psallendum: ideo poetae lyrici vocantur illi, qui faciebant carmina talia, quae simul cum instrumentis cantabant. Vbi dicitur hic tyris, habetur primo Paralipo. 13. psalterijs, quia potest aequiuocari ad psalterium, & tyram. *Et tympanis.* Ista sunt instrumenta facta de lignis, & operata corio extento, quae percussa baculo sonitum reddunt: & dicuntur tympana a tinniendo, quia percussa reddunt tinnitus, id est, sonos. *Et systris.* Ista sunt instrumenta lignea habentia lamineas ferri volubiles, quae per motum & concussionem manuum reddunt sonitum gratum, & vocantur vulgariter Sonaia. Istud etiam nomen ponitur praecedent. libro cap. 8. vbi dicitur, quod egressae sunt mulieres in occursum Saul regis in tympanis laticis, & systris, & tamen in Hebraeo non ponitur idem nomen hic & ibi, quia hic ponitur Menanithim, pro systris, & ibi ponitur Salissim. *Et cymbalis.* Cymbala non vocantur hic campanae, sed quadam lamina ferri siue crepitacula, quae duo sunt, & percussa manibus sonitum reddunt conformem voci, & vocantur vulgariter Terrenunellas: sed primo Paralipo, 13. ponuntur cymbala, & tubae: vbi ponuntur hic systra & cymbala: nec est mirandum, quia ista nomina instrumentorum apud Hebraeos sunt incognita: ideo etiam Latini variant ea prohibito;

An decens esset, quod pulsarentur instrumenta musica coram Arca: & an deceat pulsari ista in Ecclesia, & quid proficiunt, Quest. IX.

QVAERET aliquis, an decens esset, quod ista instrumenta musica pulsarentur coram Domino. Aliquis respondebit, quod non, quia ista non laudantur a Deo, cum ipse non egeat illis, nec delectetur in eis: sed sunt ad delectationem humanam. Item ista sunt aliqua non honesta, cum accommodentur lu-

Arguitur primo.

Secundo.

dis humanis, & dissolutionibus: coram Deo autem solum debent esse illa, quae magnam habent auctoritatem, & honestatem. Respondendum, quod decens fuit ista instrumenta pulsari coram Domino. Pro quo considerandum, quod ista non pulsantur tanquam necessaria sint Deo ad causandum in eo aliquam iucunditatem, sicut interdum in hominibus necessaria sunt, quia Deus non indiget bonis nostris: sed seipso contentus est, ut patet Psal. 15. *Quoniam bonorum nostrorum non eget.* Item Deus non potest delectari in his instrumentis, quia tunc Deus potest recipere laetitiam ab extra: sed falsum est, quia Deus intra se habet omne bonum suum, cum ipse sit summa bonitas. Item quia tunc sequeretur, quod Deus non esset actus purus, sed potentialis, cum esset in potentia ad recipiendum aliquid, quod non haberet: sed falsum est, ideo Philosophus posuit Ethic. 7. in fine delectationem Dei esse unicam, & permanentem, quae non variatur, sicut delectationes nostrae: eo quod natura sua est epelies: & per istam delectationem Deus est summus, & semper gaudiosus: ut probat Ari. 12. Meta. Item dato, quod Deus non haberet in se plenum gaudium, sed indigeret gaudio extrinsecus adueniente: non posset gaudere instrumentis musicis: eo quod delectatio istorum percipitur auditu, qui solum est in animalibus: Deus autem non est animal, sed spiritus purus: ideo non potest audire melodiam, nec delectari in ea. Sed dicendum est, quod ista instrumenta musica coram Deo tam in nouo, quam in veteri testamento pulsantur propter duo. Primum ad Dei laudem: nam licet Deus non eget laudibus nostris, nos tamen bene agimus, quantum possumus eum laudando, quia reddimus debitum seruitutis nostrae, & quia nos naturaliter tenemur ei, non solum debemus nos ipsos, sed et omnes res nostras transferre in cultum eius quantum possumus, & ob hoc ea, quae ad maiorem honorem pertinent, Deo applicanda sunt: sed inter homines est magnum gaudium, & solennitas in pulsatione musicorum organorum & in canticis, ideo Deo ista attribuenda sunt. Patet autem hoc ex simili, quia Deus non indiget, quod ei templa faciamus aut vestes pulchras ad ministrandum illi, nec in his delectari potest: petit tamen ista a nobis. Item Deus non indiget sacrificiis nostris, & dato quod impendenda essent sacrificia, nulla maior utilitas erat ei, aut delectatio, quod fierent sacrificia de animalibus pinguibus, & pulchris, quam quod fierent de animalibus macris, & deformibus. Petit tamen Deus sacrificia fieri de pinguibus, & immacularis: & si fiant de animalibus claudis, vel caecis, aut habentibus alias maculas, non acceptat illa sacrificia: & hoc quia vult ipse, quod impendantur ei ea, quae inter homines offerri solent viris honoratis. Sic patet Malach. primo, ubi conqueritur de Sacerdotibus, dicens: Ad vos o Sacerdotes, qui despexitis nomen meum, & dixistis: in quo despeximus nomen tuum? offertis super altare meum panem pollutum, & dicitis, in quo polluimus te? in eo quod dicitis, mensa Domini despecta est: si offeratis caecum ad immolandum, nonne malum est? & si offeratis claudum, & languidum, nonne malum est? offer illud duci tuo si placuerit ei, aut si susceperit faciem tuam, dicit Dominus. Et sic patet, quod Deus vult quod impendamus ei ea, quae impendere solemus viris magnis: sed viros magnos honoramus in pulchritudine vestium, in canticis, & organis, in humiliationibus, & oblationibus munerum, & omni genere honoris, quem impendere possumus; ideo Deo impendendus est honor tam in vasis musicis, quam in omnibus alijs rebus, quas nos putamus pertinere ad honorem. Ob hoc autem in veteri testamento David honorem in musicis Deo im-

pendit tripliciter. Primum per seipsum, coram Deo cantando, & psallendo in vasis musicis, ut patet hic: & etiam quando ducta est Arca iterum in domum suam, ipse canebat, & psallebat in organis, & saltabat coram Domino totis viribus, ut patet infra in litera. Secundum laudauit Dominum in musicis inducendo omnes homines ad laudandum eum sic, ut patet Psalmo vlti. ubi hortatur omnes homines laudare Deum in organis, & cymbalis, & omni genere musicorum. Tertio laudauit Deum in musicis instrumentis, instituendo ministros, qui psallerent coram Domino. Sic patet primo Paralip. 16. scilicet, in die illo fecit David principem ad consistendum Domino Asaph, & fratres eius, & primo Paralip. 25. dicitur, quod David & magistratus exercitus segregauerunt filios Asaph in ministerium, & Eman, & Idithun, qui prophetarent in citharis, & psalterijs, & cymbalis secundum numerum suum, & dedicato sibi officio seruientes: mansit autem iste ritus semper in veteri testamento, scilicet, quod quolibet die Leuitae stabant ad canendum coram Domino, & psallendum in instrumentis, & praecipue in festiuitatibus. Ex hoc autem ortum est in nouo testamento, quod non solum ministri Ecclesiae Deum laudent in voce, sed etiam in organis. Hoc tamen Ecclesia specialiter habet, quod non recipit omnia instrumenta musica ad laudem Dei, sed solum organa: & causa est, quia ista honestiora sunt, & magis accommodata ad spirituale gaudium, quam alia. Etiam quia Ecclesia vult obsequere auctoritatem, & grauitatem in factis suis, & quia cetera instrumenta accommodantur ad ludos humanos, & per hoc efficiuntur paruae auctoritatis, Ecclesia non vult illa recipere ad ministeria sua. In veteri autem testamento omnia recipiebantur. Sic patet primo Paralip. 25. scilicet, Asaph Eman, & Idithun prophetabant in citharis, & psalterijs, & in cymbalis. De David etiam dicitur hic quod ipse & totus Israel iudebat coram Domino in omnibus lignis fabrefactis. Interdum igitur si eueniat, Ecclesia non repudiabit alia genera instrumentorum musicorum ad laudandum Deum, sicut fiebat in veteri testamento. Quod autem Deus laudari debeat in vasis musicis non solum patet institutione David, sed et iussu Dei: ipse quippe mandauit fieri tubas argenteas ad hoc, quod clangeretur coram ipso, quando fierent sacrificia, ut patet Num. 10. scilicet: Si quando habebitis epulum, & dies festos, & Kalendas, canetis tubis super holocaustis, & pacificis victimis, ut sint vobis in recordationem Dei vestri. Secundum principale, propter quod debet Deus laudari in musicis vasis est propter nos ipsos, scilicet, ut per hoc ad maiorem deuotionis feruorem incendamur. Intendit enim mater nostra Ecclesia eleuare nos in desiderium cultus diuini, ideo inquit omnes illos modos, per quos homines possunt ad hoc manuduci: & quia quidam homines incitantur melodijs factis in voce, inuenit Ecclesia diuersos modos melodiae. Alij autem efficacius mouentur auditis musicis vasis: ideo etiam Ecclesia inuenit pulsationem organorum musicorum. Sunt autem ista non paruae efficaciae ad componendos, & instituendos mores humanos. Naturaliter quippe ista habent causare diuersas passiones in mentibus audientium maxime in iuuenibus: ideo Aristot. 8. Polit. ubi instituit mores iuuenum, distinxit melodiam Doricam, & Frigiam, dicens, quod non modicum refert ad instituendos mores iuueniu, quod vrantur ista, vel illa melodia: quia diuersae melodiae habent naturaliter causare diuersas passiones. De instrumentis quoque musicis facit ibidem differetiam, scilicet, quod quaedam sonant pullu, & alia flatu, & quaedam habent longos meatus alia breues, ideo quaedam naturaliter prouocare habent ad animositatem,

Quare in Ecclesia solum pulsantur organa, & non alia instrumenta.

Musica multum facit ad mores humanos.

Responso.

Pulsantur instrumenta coram Deo propter duo.

David impedit honorem Deo tripliciter in musicis.

& iram, sicut tuba, & litui, & classica: alia autem habent ad amorem, & teneras passiones. Ideo etiam dicit, quod in vsum istorum nimis differt quantum ad compositionem morum. Inuenit igitur Ecclesia musica instrumenta in diuinis laudibus, quae nobis valde vtilia sunt, quia interdum in nobis deuotionem suscitant, interdum etiam nos fatigatos orando sua dulci melodia fouent, & fortiores ad continuandum diuina ministeria reddunt. Ad rationes in contrarium respondendum. Ad primam cum dicitur, quod Deus non indiget istis, nec delectatur in eis. Dicendum, quod non arguitur conuenienter, quia tunc cum Deus nullis bonis nostris eget, ut patet Psalms. 15. non faceremus aliquid propter ipsum, scilicet, non oraremus, nec sacrificia faceremus: nec impenderemus aliquod genus honoris: & tamen ipse iussit, quod impendatur sibi honor, & laudetur, ut Psalms. 49. scilicet: Sacrificium laudis honorificabit me: illic ostendam iter salutarium meorum. Et iterum ibidem: Immola Deo sacrificium laudis, & redde altissimo vota tua: ergo quamquam Deus non indigeat musicis instrumentis, debemus eum laudare in illis. Item non arguitur conuenienter de delectatione, quia non solum Deus non delectatur in vasis musicis, sed etiam non delectatur in aliqua re a nobis impensa, cum delectatio sua vnica sit, & sibi intrinseca, ut supra declaratum est, & tamen hoc non obstante iussit, quod multa fierent ad cultum suum. Ad secundam rationem cum dicebatur, quod aliqua istorum instrumentorum non sunt honesta, sed magis applicata ad ludos humanos. Dicendum, quod nullum instrumentum est, quod secundum se sit turpe: sed quia homines consueuerunt illud applicare ad turpia: Cum autem aliqui ad res deuotas illud applicare voluerint, iam non erit turpe: & sic David psallebat coram Domino in omnibus lignis fabrefactis, quia nullum ibi turpe censebatur. Hoc tamen non obstanter, quia quaedam instrumenta musica communiter consueuerunt applicari ad ludos humanos, & ex hoc sunt minoris auctoritatis, Ecclesia noluit suscipere omnia ad ministeria diuina, sed quaedam, scilicet, organa.

Ad primam rationem.

Ad secundam.

Postquam autem venerunt. Hic ponitur secundum huius cap. in quo ductio Arcae ex timore interruptur, scilicet, propter mortem Oza. Ad aream Nachon. Ista area erat in itinere & forte erat intra Ierusalem, & propter hoc David fecit, quod diuerteret Arca in domum Obedom habitantis in Ierusalem. Si autem ista area fuisset in itinere ante Ierusalem, videretur quod David reliquisset Arcam in loco propinquiori, & non duxisset eam in Ierusalem: sed in hoc non multum refert. In Hebraeo habetur. Ad aream Nachon. Sed imperitia librorum nostrorum facillime mutata est n. in r. Sed primo Paralip. dicitur, cum peruenissent ad aream Chidon: sed dicendum, quod Chidon, vel Nachon est nomen viri, qui erat inonius: ideo aliquando vocatur Chidon, & aliquando Nachon. Sic enim Petrus aliquando vocatur Petrus, & aliquando Simon, vel Cephas, vel Bariona. Sic etiam Iacob aliquando vocatur Iacob, & aliquando Israel. Extendit manum Oza ad Arcam Dei. Iste Oza erat filius Abinadab, in cuius domo fuerat Arca, ut patet supra, & ipse erat principalis in portatione eius, & adhererebat maxime ei, ideo cum Arca videretur casura, ipse tanquam propinquus extendit manum ad eam. Et tenuit eam. Id est, tetigit illam, & tenuit, ne caderet. Quoniam calcitrabant boues, & declinauerant eam. Ista fuit causa quare tetigit eam, scilicet, quia boues calcitrabant, & ex hoc inclinabatur plaustrum, & Arca videbatur casura. Sed primo Paralip. 13. dicitur: Bos quippe lasciuens paululum inclinauerat eam, sed ad Alph. Tost. in Secundum Regum.

idem redit, scilicet, quia ista calcitratio bouum erat ex lasciuia. Iratusque est Dominus indignatus contra Ozam. Id est, cum tetigit Oza Arcam, Dominus indignatus est, quia faciebat aliquid illicitum. Et percussit eum super temeritatem suam. Id est occidit eum propter peccatum suum, quod ex quadam temeritate factum est, quia inhoneste tetigit Arcam. In Hebraeo habetur. Percussit eum super errorem suum. Ad idem redit, quia Oza errauit tangendo Arcam: & iste error fuit temeritas, quia non se habuit reuerenter ad Arcam. Qui mortuus est ibi iuxta Arcam Dei. Id est immediate mortuus est, & cecidit apud Arcam: non enim dilata fuit mors eius per aliquantum tempus, sicut fit in plagis, quae naturaliter infliguntur, quia Deus percussit hic Ozam. Deus autem sicut subito viuificat, ita subito mortificat.

Oza mortuus, quia tetigit Arcam Domini.

Quare mortuus est Oza, & in quo peccauit. Quasi. X.

Quaeret aliquis, quare mortuus est Oza, & in quo peccauit. Respondet Ra. Salomon, quod mortuus est Oza propter peccatum David, scilicet, quia David peccauit faciendo duci Arcam in plauastro, & ob hoc mortuus est Oza. Sed istud est nimis inconuenienter dictum, quia cum Oza mortuus est, necesse est, quod mortuus fuerit pro peccato suo, & non pro peccato alieno, quia non punitur vnus pro alio, sed anima, quae peccat ipsa punitur. Ezech. 18. praecipue quia Oza non erat filius David: filij autem maxime paruuli interdum puniuntur pro patribus: sic patet Exod. 34. scilicet: Ego sum Dominus Deus tuus zelotes, qui punio peccata patrum in filios vsque in tertiam, & quartam generationem. idem Num. 14. Alij dicunt, quod Oza percussus est, quia tetigit Arcam nudam, sed sic tangere non licebat leuitis: immo nec videre eam: ut patet Num. 4. quia alioquin morerentur: ista enim fuit causa, ut perirent tot millia virorum de Bethsamitis, scilicet, quia viderunt Arcam Domini nudam, ut patet praecedent. lib. cap. 6. & ibi declaratum est. Sed istud non stat, quia Arca quando portabatur de loco ad locum non erat nuda, sed operta, quia Deus iubebat eam operiri tribus velaminibus, scilicet, primo ponebatur super eam velum, quod pendebat ante sancta sanctorum. Secundo ponebatur velamen de pellibus iacintinis. Tertio extendebatur desuper pallium totum iacintinum, ut patet Numer. quarto. Ligabantur autem postea ista velamenta, ita ut nullo modo posset Arca discoopari a casu, etiam si caderet in terram: non ergo tetigit Oza Arcam nudam. Si autem velles proteruire, dicendo quod Arca nunc portabatur nuda, & Oza tetigit eam nudam, adhuc non stat, quia tunc non solum ipse mortuus fuisset tangendo, sed etiam totus populus perisset videndo: nam qui videret Arcam nudam, nisi esset Sacerdos, moreretur: ut patet Numer. quarto. Simile etiam est de Bethsamitis, quorum magna multitudo perijt, quia viderunt Arcam nudam, praecedent. lib. cap. 6. Alij autem dicunt, quod Oza mortuus est, quia tetigit Arcam, cum esset immundus, scilicet, quia ipsa nocte cognouerat uxorem suam, sed non licebat immundis tangere Arcam: sed non solum de Arca, sed etiam si quis pollutus fuisset in coitu cum uxore, vel alijs, non poterat introire in sanctuarium: nec accedere ad res sacras sub poena mortis, ut patet Leuit. decimo quinto. Sed hoc non videtur valde rationabile, quia tunc

Opinio Ra. Salomonis fatua.

cum Oza tetigisset Arcam Domini ante hoc, scilicet, quando ipse, & fratres sui posuerunt eam super plaustrum, perisset tunc, sed non perijt: ergo videtur, quod non fuit mors eius, quia cognouerat uxorem non esse illa. Iosephus autem. 7. Antiquitatum dicit, quod cum boues declinassent Arcam extendens Oza manū suā, & volens eam retinere cum Sacerdos non esset, quoniam eam attingere præsumpsit extinctus est. Sed hoc non multum stat, quia Leuitis non erat illicitum tangere Arcam: nam ipsi portabant eam in itinere ex præcepto Dei, vt patet Num. 4. Nisi forte dicas, quod Iosephus intellexit, quod Oza tetigit Arcam nudam, quod erat illicitum Leuitis, vt patet Num. 4. Sed etiam hoc non stat, quia tunc diceretur, quod Oza tetigit Arcam nudam, sed hoc supra improbatum est, quia Arca tunc aperta erat. Dicendum igitur quod Oza percussus est à Domino, quia peccauit, & fuit istud peccatum in duobus. Primo, quia tetigit Arcam in honeste. Erat enim Arca vtilis maximi honoris inter omnia vasa sanctuarij: ideo non debebat tangi, nisi cum magna reuerentia, & in necessitate: in his autem duobus peccauit Oza: primo quia fortè tetigit eam sine necessitate, vt potè: si boues parum eam inclinauerūt, & non erat verisimile aliquantulum, quod ex hoc posset cadere, non debuit eam tunc tangere, & tamen tetigit. Secundo peccauit, quia dato, quod egisset ex necessitate, debebat tangere eam cum magna reuerentia: fortè autem tetigit eam immerenter, sicut si tetigisset aliquid prophanum. Similiter enim est de Eucharistia, quæ est cibus, & si aliquis non fecerit differentiam inter illam & alios cibos, peccat mortaliter. Sic patet primo ad Corin. 11. f. Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat: qui enim manducat, & bibit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit non diiudicans corpus Domini, id est non faciens differentiam inter corpus Domini, & alios cibos. Proportionaliter autè se habebat Arca ad res prophanas, vt corpus Domini ad alios cibos, ideo si quis tangeret Arcam non faciens differentiam inter eam & res prophanas, peccaret mortaliter: & hoc videtur significare litera, dicēs, quod Deus percussit Ozam super temeritatem suam, id est, pro irreuerentia. Nam temeritas significat inconsiderationem, & irreuerentiam. Quod autem propter tactum Arcæ mortuus fuerit Oza patet primo Paralip. 13. scilicet. Iratus itaque est Dominus contra Ozam, & percussit eum, eo quod tetigisset Arcam. Secunda ratio mortis Ozæ fuit, quia portauit Arcam super plaustrum, cum debuisset portare eam super humeros. Quod patet primo Paralip. 15. scilicet, tunc dixit Dauid, illicitum est, vt à quocunque portetur Arca Dei, nisi à Leuitis, quos elegit Dominus ad portandam eam, & sic peccatum erat, quod portaretur alio modo, quam ab ipsis Leuitis: & hoc super humeros, vt patet eo. c. cum dicitur: sanctificati sunt ergo Sacerdotes, & Leuita, vt portarent Arcam Domini Dei Israel, & tulerunt filij Leui Arcam Domini, sicut præceperat Moyses humeris suis in vestibus: & sic in secunda vice correxerunt se portando Arcam in humeris, quando tulerūt eam in domum Dauid de domo Obededom: quia prima vice extraxerunt portando eam super plaustrum. Quia autem non solum peccauerunt portando eam in plastro: sed etiam propter hoc secuta fuerit mors Ozæ, patet eo. c. cum dixit Dauid: Vos, qui estis principes familiarum Leuiticarum sanctificamini cum fratribus vestris, & afferte Arcam Domini ad locum, qui paratus est ei: ne vt à principio, quia non eratis presentes, percussit nos Dominus, sic & nunc fiat, illicitum quid nobis agentibus. Et sic patet, quod ex absentia Leuitarum, scilicet, quia ipsi non impenderunt ministerium, quod impendere debebant in portatione Ar-

ca Dominus percussit Ozam. Sed adhuc dicendum, quod quamquam ista duæ fuerint causæ mortis Ozæ: tamen prima fuit præcipua, scilicet, quia tetigit Arcam. Quod apparet ex duobus: Primo, quia non fuit percussus à Deo immediatè, vt posuit Arca super plaustrum, sed postea quando tetigit eam in via, & tunc illico mortuus est coram Arca, vt patet in litera. Secundo apparet hoc, quia litera ponit istam tanquam causam principalem mortis Ozæ, primo Paralip. 13. cum dicitur: Iratus itaque est Dominus contra Ozam, & percussit eum, eo quod tetigisset Arcam Dei. Hebraei autem dicunt, quod peccauit Oza, eo quod voluit tenere Arcam: quia in hoc innuebat, quod Arca posset cadere, & quod indigeret sustentari ab aliquo, sed in hoc negligebat eam, quia ipsa à nullo indiget teneri, sed potius illa portabat portitores suos. Vnde dicitur, quod quando Arca transiit in Iordanem, & Sacerdotes vellent eam portare, ipsa voluit super aquas, & duxit secum Sacerdotes, portantem eam: ita autem esset nunc, quia licet videretur casura non caderet, quia ipsa teneret seipsum: sed isti fundant se super ridiculo, vt declaratum est Iosue. 3. *Contristatus est autem Dauid, eo quod percussisset Dominus Ozam.* Dauid inceperat facere magnam solennitatem ducendo Arcam: nunc autem per mortem Ozæ conuertebatur festiuitas in plandum: ideo tristatus est. Item Oza erat vnus de principalibus inter Leuitas, etratque ipse præcipuus in portatione Arcæ: ideo de morte eius non modicum dolendum erat. Item doluit præcipue Dauid, quia cum Dominus occidisset Ozam portantem Arcam significabatur, quod Israelita peccassent ducendo Arcam: & hoc erat durum ipsi Dauid, qui desiderabat Deo cultum impendere. *Et vocatum est nomen loci illius percussio Ozæ.* Id est, locus illæ vocabatur prius arca Nathon, siue Chidon: vt patet supra & primo Paralip. 13. postea autem ex nouo casu vocatus est locus percussio Ozæ. sed primo Paralip. 13. dicitur: vocauit locum illum diuisio Ozæ, sed ad idem redit, quia diuisio & mors idem sunt, cum per mortem diuidatur homo à viuentibus. *Vsq; in diem hanc.* Ista sunt verba scriptoris libri huius, scilicet, Isaiæ, vel Ieremiæ, quasi dicat, non solum vocatus fuit locus ille tunc sic, sed etiam mansit nomen illud vsque ad tempus, quo scriptus fuit liber iste, in quo fluxerunt multi anni. *Et extimuit Dauid Dominum in die illa.* Non est sensus, quod in illa die inceperit Dauid timere Dominum, quia ante hoc semper timebat eum: sed die illa cepit eum plus timere, quam solitus erat, eo quod vidit tunc penam apparentem. Fuit autem timor iste Dauid seruilis, qui est propter penam: nam credit, quod cum nunc percussisset Dominus Ozam, & non videretur multum peccasse, ita posset percutere eum, & omnes, qui erant in domo sua propter parua peccata, & ob hoc noluit, quod esset Arca in domo sua. Non potest autem dici, quod iste timor fuerit filialis, quia iste timor est non metu poenæ, sed propter reuerentiam, ne offendant illum, quem timet, etiam si non putet sibi ex hoc aliquam poenam infligendam esse: Dauid autem timuit hic Deum solum propter penam inflictam Ozæ: ergo erat timor seruilis. *Dicens, quomodo ingredietur ad me Arca Domini?* Id est quomodo ingredietur in domum meam? Nam in domo sua parauerat ei Dauid locum: nunc autem visa percussione Ozæ putauit, quod sic posset eum Dominus percutere, & domesticos suos pro aliqua leui culpa; ideo renuit accipere illum in domo sua. *Et noluit ad se diuerrere Arcam Domini.* Id est noluit, quod introiret in domum suam, sed quod declinaret ad manendum in alio loco. *In ciuitate Dauid.* Id est, noluit, quod esset in ciuitate Dauid. Vocatur autem ciuitas Dauid castrum Sion, in quo habitabat ipse Dauid, vt declaratum

tum est præcedens. cap. *Sed diuertit eam in domum Obededom,* id est, fecit quod maneret in domo Obededom. Iste habitabat in Ierusalem non in castrum Sion, sed in ciuitate inferiori, & ibi mansit Arca pro tunc. *Gethæi,* id est, iste Obededom vocabatur Gethæus, non quidem quod esset de vrbe Geth, quia ista est in terra Philistinorum, sed propter aliquem casum; sicut multi homines nominantur propter aliqua accidentia de locis illius, vnde non habuerunt originem; vel fortè vt quidam voluit vocatur Gethæus, quia stetit in vrbe Geth cum Dauid quando descendit in terram Philistinorum: de quo præcedens lib. cap. 17. Erat autem Obededom de Israelitis: nam ipse erat Leuita, & computatur inter cantores constitutos, vt canerent, & psalserent coram arca; vt patet 1. Paralip. 15. & 16. & hoc satis verisimile est; quia arca Dei, quæ erat vas sanctissimum, non poneretur nisi in domo alicuius Sacerdotis, vel Leuitæ; quia ad istos pertinebat ministerium sanctuarij: sic enim quando arca posita fuit in Cariathiarim intulerunt eam in domum Abinadab, quia erat Leuita: de quo præcedens lib. cap. 7. Si autem esset iste Gethæus, id est, de vrbe Geth, esset natione Philistinus, & conuersus ad Iudaismum, conuersus autem non sunt committenda magna ministeria fidei; cum dicat Apostolus quod oportet episcopum non neophytum esse: potissimè inter Iudæos, qui conuersi ad Iudaismum non dabant aliquam dignitatem: maxime quia Gethæi erant Philistini; & omnes Philistini erant de genere Chanaanorum: Chanaan autem non erant permittendi viuere, dato quod vellent conuerti ad Iudaismum, sed omnes percussendi erant gladio, vt patet Deuter. 20. *Et habitauit arca in domo Obededom Gethæi.* Aliqui scribunt Obethedom: sed errant, quia in Hebræo habetur Obededom. *Tribus mensibus.* Non habitauit maiori tempore, quia Dauid non permisit: nam illico vt nunciatum est ei, quod benedixisset Dominus domui Obededom propter arcam transfuit eam in domum suam. *Et benedixit Dominus Obededom, & omnem domum eius,* id est, præsentem arca benedixit Dominus Obededom, & omnibus rebus suis. Benedictio autem importat multiplicationem, vt patet 2. ad Corin. 9. vbi Apostolus benedictionem, & auaritiam dicit esse contraria.

Benedixit
Dñs Obede-
dom & om-
ne domum
suam: quia
renuit arca
suis.

Quæ benedictio fuerit illa Obededom.
Quest. XI.

QVAERET aliquis, quæ benedictio fuit ista facta Obededom. Respondet Rab. Sa. quod fuit multiplicatio in prole, quia vxor eius, & octo nurus pepererunt in vna vice quolibet sex filios. Historia autem scholastica dicit secundum Hebræos, quod vxores Obededom, & concubina eius, & nurus pepererunt masculos, & iumenta illius habuerunt duplices fetus. Dicendum autem quod benedictio importat multiplicationem & augmentum. Credendum est autem, quod in illo modico tempore, quo fuit arca in domo Obededom: multiplicauit Deus prolem eius & fructus agrorum, & iumentorum, & omnem substantiam eius, deditque illi hilaritatem, & salutem: quod patet, quia litera dicit, quod benedixit Dominus Obededom: & omnem domum eius, & sic oportebat, quod in omnibus rebus suis appareret augmentum.

Quid fiebat circa arcam Domini in domo Obededom, & an fierent sacrificia. Quest. XII.

QVAERETVR vterius, quid fiebat circa arcam; a tempore, quo mansit in domo Obededom, scilicet, an fierent sacrificia, vel alia ceremonia: Respondendum est, quod Israelita tenebantur quotidie facere sacrificia, & alias ceremonias cultus, de quibus habetur per totum Leuiticum, & in libro Numer. istæ autem non iubebantur fieri coram arca, sed in loco sanctuarij: vnde quando erat arca intra sanctuarium, fiebant istæ ceremoniæ coram illa, sed separata ea a sanctuario manebat necessitas faciendi hæc in sanctuario, & ibi Sacerdotes erant facientes quotidianas ceremonias cultus. Erat autem nunc tabernaculum Domini in Gabaon, & ibi erant Sacerdotes, & illuc conueniebat populus ad sacrificia, & vota & ad tres solennitates determinatas a lege, quoniam omnia hæc fiebant in altari holocaustorum, & super alia vasa sanctuarij, quæ omnia manebant in sanctuario; & non ibant cum arca. Coram arca autem non erat necesse exhiberi aliquas ceremonias cultus diuini; tamen propter eius magnam sanctitatem poterant fieri sacrificia coram illa, quæ non poterant fieri aliis extra sanctuarium: sic patet præcedens lib. cap. 6. quando Bethsaminæ obtulerunt victimas coram arca veniente de terra Philistinorum in agro. Sic etiam nunc quando arca translata est de domo Obededom in domum Dauid offerebantur coram ea victimæ. Credendum est autem, quod cum arca fuerit nunc posita in domo Obededom, non ad manendum, sed quousque delibaretur super ea, quod non exhiberentur ei ibi aliquæ ceremoniæ: sed solum maneret in custodia: sic factum est, quando arca venit de terra Philistinorum: nam posita est in domo Abinadab, vt patet præcedens lib. cap. 7. Et dicitur quod consecraverunt Eleazarum filium eius ad custodiendum arcam: in quo innuitur, quod non posita fuit ibi, nisi ad custodiam, & non ad exhibendum ei aliquas ceremonias; ergo a fortiori, cum in domo Obededom deberet manere arca minori tempore, non exhiberentur ei aliquæ ceremoniæ.

Nuntiatumque est regi. Hic ponitur tertium huius c. in quo arca ductio inchoata perficitur: & dicitur quod nuntiatum est Dauid, scilicet, post tres menses, quia solum hoc tempore mansit arca in domo Obededom. *Quod benedixisset Dominus Obededom,* scilicet, dando ei salutem & hilaritatem, & omne gaudium. *Et omnia eius,* id est, etiam benedixit Deus omnia bona Obededom multiplicando illa, scilicet, quia breuiter fecit eum crescere in diuitijs, & omnibus bonis: quæ autem fuerit ista benedictio supra declaratum est. *Propter arcam Dei,* id est, propter præsentiam arcæ: & ista fuit causa quare Dauid voluit ad se arcam ducere, vt benediceretur.

Quomodo cognitum est hanc benedictionem esse propter arcam. Quest. XIII.

QVAERET aliquis, quomodo sciebatur quod ista benedictio esset propter arcam. Respondendum est, quod cognoscebatur ex duobus. Primo ex magnitudine sua: nam licet aliis homines ingeantur in bonis, sicut communiter accidit, illa augmenta sunt parua, vel non veniunt accumulata. In Obededom autem venerunt magna bona, qualia non solent accideré communiter. Etiam fortè venerunt ei aliqua bona, quæ

quæ in nullis hominibus, vel in raris visâ sunt: ex quo apparebat non venire illud ex communi fortuna, vt ferunt; sed ex speciali Dei munere. Secundò patet hoc, quia ista bona nunquam euenerant Obededom, & immediatè vt arca introiuit in domum suam cœperunt ei bona accumulata venire: & semper continuata sunt, vsquequo arca exiit de domo sua: ergo manifestum est quòd propter arcam benedicebatur. *Dixitque Dauid.* Ista litera ab hoc loco vsque ad illum. *Abijt ergo.* non habetur in Hebræo, sed vel fuit olim Glos. interlinearis, & postea textui mixta est: vel quod verius est Hier. illam addidit, eo quòd videtur deficere quantum ad sensum: & ipse interdum suppleuit ea, quæ deficiebant in Hebræo quantum ad sensum: vt patet Genes. 4. cum dicitur: dixit Cain ad Abel fratrem suum, egrediamur foras, cumque essent in agro &c. & in Hebræo habetur: dixit Cain ad Abel fratrem suum: & non dicitur quid dixerit, sed sequitur: Cumque essent in agro: ideo litera nostra suppleuit, dicens: Egrediamur foras. *Dixitque Dauid,* idest, intra se proposuit. *Ibo & reducam arcam Domini cum benedictione,* idest, ducam arcam Domini ad me cum benedictione, quam habet, scilicet, quòd quando erat in domo Obededom benedicebat ei, ita & nunc haberet secum illam benedictionem, & benediceret domui Dauid, Vel intelligitur ducam eam cum benedictione, idest, in pace & hilaritate, scilicet, quòd non accideret aliquod malum eis nunc, sicut primò acciderat portando arcam, & sic dicimus communiter: vade cum benedictione Domini, idest, in pace. *In domum meam,* idest, in quendam locum dispositum ad hoc intra domum Dauid, in quo non fierent aliquæ ministraciones humanae. *Abijt ergo Dauid,* scilicet, in domum Obededom ad ducendum arcam. Et non fit mentio quòd ista vice iussent multi de populo cum Dauid ad ducendum eam, multi tamen ierunt: nam misit Dauid ad congregandum Leuitas & principes populi, & isti duxerunt arcam, vt patet 1. Paralip. 15. Sic etiam colligitur infra in litera, cum dicitur quòd partitus est Dauid multitudini vniuersæ Israel tam viro, quam mulieri singulis collyridam panis vnam: ergo ibi erat populus congregatus ad ducendum arcam: nam post hoc dicitur, quòd abijt omnis populus vnusquisque in domum suam, *Et adduxit arcam de domo Obededom:* in qua manserat tribus mensibus ad custodiam, vt patet supra in litera. *In ciuitatem Dauid,* idest, in castrum Sion, in quo morabatur Dauid, Ex hoc autem aliqui volunt quòd domus Obededom non est in Ierusalem, cum dicitur quòd ducta est arca in ciuitatem Dauid, ergo erat extra. Respondendum quòd domus Obededom erat intra Ierusalem: quòd patet, quia cum ducebatur arca, & transissent sex passus; illi, qui ducebant eam, immolabant bouem, & arietem, & 1. Paralip. 15. dicitur, quòd immolabantur septem tauri, & septem arietes. Si tamen habitasset in alio loco extra Ierusalem Obededom; non suffecissent omnes arietes, & tauri terræ Israel pro immolatione hac: erat igitur domus Obededom, intra Ierusalem, non multum distans a domo Dauid. Cum autem dicitur quòd ducta est arca in ciuitatem Dauid, non vocatur ciuitas Dauid ipsa Ierusalem, sed castrum montis Sion, quod erat intra Ierusalem, & in illo non erant nisi atria Dauid: & postea fuit ibi templum Salomonis, *cum gaudio,* idest, arca ducta est cum gaudio, scilicet, canendo, & psallendo in vasis musicis: nam omnes Leuitæ canebant: vt patet 1. Paralip. 15. & Dauid canebat atque saltabat totis viribus: vt patet infra in litera. *Et erant cum Dauid septem chori,* idest, erat populus diuisus, & ipsi Leuitæ in septem choros ad canendum, & psallendum coram Domino, *Et victima vituli,* idest, quilibet chorus

F habebat victimam vituli, scilicet, quia postquam transissent sex passus qui portabant arcam quilibet chorus immolabat vnum vitulum, & vnum arietem. Ista clausula, scilicet, & erant cum Dauid vsque huc: non habetur in Hebræo, nec communiter in biblijs; & tamen rationabiliter addita fuit ad tollendam ambiguitatem, vt infra dicitur. *Cumque transissent qui portabant arcam Dei sex passus.* Isti portantes erant Leuitæ: quia nunc non portabatur arca in plaustrum sicut prius, sed Leuitæ de genere Chaath humeris suis: sicut patet 1. Paralip. 15. cum dicitur: Illicitum est, vt a quocumque portetur arca Dei, nisi a Leuitis, quos elegit Dominus ad portandum eam: & postea eo. capi subditur: Sanctificati sunt Sacerdotes, & Leuitæ, vt portarent arcam Domini: & tulerunt filij Leui arcam Dei, sicut præceperat Moyses, humeris suis in victibus. *Immolabant bouem, & ouem, & arietem,* idest, finitibus sex passibus sistebant, qui portabant arcam, & immolabantur ista animalia.

Quare Dauid iussit animalia immolari post portationem arca per sex passus. *Quest. XIIII.*

QVAERET aliquis, quare immolabantur animalia ista postquam portaretur arca per sex passus. Respondendum, quòd Dauid, & Israelitæ cœperant portare arcam prima vice, & percussit Deus Ozam, quia erratum fuit in portatione arca. Nunc autem Dauid volebat esse nimis sollicitus, ne accideret aliqua percussio similis: & ob hoc fecit vocari Leuitas dicens, quia vos non fuistis presentes prima vice, percussit nos Dominus: vt patet 1. Paralip. 15. & vt nunc non accideret aliquis error, propter quem Deus puniret illos, supplicabant Deo, & offerebant ei sacrificia. Vnde postquam Leuitæ portantes arcam transissent sex passus, quia dominus conseruauerat eos incolumes in illo spatio in gratiarum actiones offerebant ista animalia. Sic patet 1. Paralip. 15. scilicet, Cumque adiunxisset Deus Leuitas qui portabant arcam, idest, adiunxisset eos ad ambulandum & non percussisset illos, immolabantur septem tauri. Quare autem potius ista immolatio fiebat post sex passus, quam post plures, vel pauciores, non est aliqua ratio, sed sola voluntas offerentium.

Quomodo immolabant bouem, ouem, & arietem, cum alibi secus dicitur. *Quest. XV.*

QVAERETVR vterius, quomodo dicitur hic, quòd immolabant bouem, & ouem, & arietem: nam 1. Paralip. 15. dicitur quòd immolabantur septem tauri, & septem arietes, supra autem dicitur in litera, quod erat cum Dauid victima vituli, idest, offerebatur vnus vitulus. Respondendum, quòd ista non repugnant, sed scriptura sacra alicubi magis & alicubi minus exprimit. Sicut est in narratione historiarum, quia cum aliqua historia bis, vel pluries tangitur in scriptura, non semper enarratur completè, sed alicubi completè, & in alijs locis incompletè, vel in quolibet loco incompletè, dum tamen ex omnibus illis colligatur vna completa narratio. Sic autem ponitur supra solum vitulus, & hic tria animalia. & 1. Paralip. 15. ponuntur 14. Dicendum autem quòd vtrouque rationabiliter ponitur. Pro quo sciendum quòd quando Dauid portabat arcam, erant leuitæ distincti in septem choros, & cum illis totus populus: cum autem deponeretur arca in quolibet illorum chororum fiebat immolatio vnus vituli, & arietis, & ouis, & hoc tetigit hic litera solum

solum exprimens de immolatione vnus chori, sed 1. Paralip. 15. exprimitur de immolatione omnium chororum simul: ideo dicitur quòd immolabantur septem tauri, & septem arietes: sed adhuc ibi fuit defectus in exprimendo, quia debuisset dici quòd immolabatur septem tauri, & septem arietes, & septem oues: & tamen ex istis duabus narrationibus simul colligitur vna perfecta, scilicet, quòd immolarentur 21 animalia. Hoc autem apparet ex litera præceden. f. & erant cum Dauid septem chori, & victima vituli, idest, in quolibet illorum chororum immolabatur vitulus, scilicet, postquam transisset arca sex passus: & non solum vitulus, sed etiam aries & ouis.

Qui erant septem chori, qui cum Dauid erant. *Quest. XVI.*

QVAERETVR vterius, qui erant isti septem chori, qui erant cum Dauid. Respondendum quòd Dauid voluit ducere arcam solenniter in domum suam, & ad hoc fecit conuenire omnes Leuitas, & Sacerdotes, vt canerent & psallerent in vasis musicis coram illa; & istos distinguit in septem ordines, vel choros: sicut colligitur 1. Paralip. 15. cum dicitur: Constituerunt Leuitas Heman filium Ioel, & de fratribus eius Asaph filium Barachia: de filijs vero Merari, & fratribus eorum Etham filium Casia: & cum eis fratres eorum. Isti erant in primo choro solenniori: deinde dicitur in secundo ordine: Zachariam, & Ben, & Iaziel, vsque ibi: & Obededom, & Iehiel ianitores; in quo ordine ponuntur 14. Leuitæ, qui erant principes aliorum: & isti faciebant secundum chorum, cum dicitur litera, quòd erant in secundo ordine. In tertio autem choro erant alij Leuitæ, de quibus dicitur ibi: Porro cantores Heman, Asaph, & Ethan in cymbalis aeneis concrepantes. In quarto choro erant alij Leuitæ, scilicet, Zacharias, & Ozziel: & isti cum alijs cantabant arcana in Nablis. In quinto ordine erat MATHIAS cum alijs, & isti canebant in citharis pro octaua. In sexto ordine erat Chonenias princeps prophetiarum, & Barachias, & Elcana ianitores. In septimo ordine erat Sebenias cum alijs, qui sequuntur: & isti clangebant tubis coram arca Dei. Ista est diuisio chororum, quam aliqui volunt, & verum est quòd isti Leuitæ erant distincti per septem choros, & in quolibet choro erant varia vasa musica: quia quidam habebant cymbala aenea, & alius chorus cantabat arcana in nablis, & alius cantabat in citharis pro octaua, & alij erant ad præcinendam melodiam, & alij in tubis, vt in litera dicitur. Assignatio tamen Leuitarum in his choris non rectè facta est, quia aliqui ponuntur in vno choro, qui erant in alio: de quo magis dicitur in eodem, 1. Paralip. cap. 15.

Modus quo immolabantur animalia coram arca. *Quest. XVII.*

QVAERETVR vterius, quomodo immolabantur animalia ista postquam arca transisset sex passus. Respondendum, quòd Leuitæ cum populo erant distincti in septem choros in circuitu arca, vt dicitur. Cum autem transisset arca sex passus, Leuitæ, qui portabant eam, sistebant, vel deponebant eam in terra super aliqua framenta honorabilia, & tunc Sacerdotes, qui erant in quolibet choro iugulabant vnum arietem, & ouem, & vitulum, ita quòd in septem choris simul essent septem vituli, septem oues, septem arietes: & decorabantur illa animalia suscepto prius

A sanguine eorum in vasis sacrificij. Portabatur autem in quolibet choro vnum altare magni plenum igne, & ibi ponebantur carnes animalium, & cremabantur secundum legem sacrificij: & quouique plenè essent crematae illæ carnes non mouebatur arca de loco, in quo erat. Et dum fierent hæc, Leuitæ & Sacerdotes cuiuslibet chori cantabant & psallebant in vasis musicis. Et hoc idem fiebat postquam transisset arca iterum alios sex passus, & sic continuatum est vsque ad domum Dauid. Vnde quamquã domus Obededom non longè esset a domo Dauid: magno tempore morati sunt ducendo arcam cum tanta solennitate. *Et Dauid saltabat totis viribus ante Dominum,* scilicet, faciebat tripudia coram arca, & quoscumque ludos deuotionis, & non dissolutionis ad exprimebatur affectum suum in Deum: erat enim vir valde deicola. Porro Dauid accubans erat ephod lineo, idest, indutus erat quadam veste de lino, & non habebat insignia regalia, quia nolebat videri coram Domino honoratus: sed humiliabat seipsum sumendo vestes simplices. Propter quod indignata fuit Michol, & dixit increpando Dauid: quam gloriosus fuit hodie rex Israel discooperiens se ante ancillas seruorum suorum, & nudatus quasi nudetur vnus de scutris.

Cum Dauid non esset Sacerdos, cur dicitur indutus fuisse ephod. *Quest. XVIII.*

QVAERET aliquis, quomodo Dauid indutus est ephod. Nã ephod est vestis vnus Sacerdotis summi, vt patet Exod. 28. & tamen nullus de laicis indui debebat veste Sacerdotali. Respondendum est, quòd istud ephod, quo erat indutus Dauid non erat vestis pontificis, quia illa erat ex multis coloribus, vt patet Exod. 28. habebatque lapides preciosos. Ephod autem quo Dauid indutus erat, solum erat de lino: vt dicitur hic, & 1. Paralip. 15. vnde iterum dicitur, quòd Dauid erat indutus tunica byssina. Istud autè ephod lineum etiam pertinebat ad Leuitas, vt patet de Samuele, qui erat indutus ephod lineo, vt patet præced. lib. ca. 2. istud autem ephod non solum ad Leuitas, sed etiam ad omnes laicos pertinebat: cum non esset vestis sacra. *Et Dauid & omnis domus Israel ducebant arcam testamenti Domini,* scilicet, erant presentes, quando ducebatur, quia ipsi non tangebant eam. *In iubilo,* idest, in uociferatione. *Et clangore buccinae,* idest, etiam clangebant buccinis coram arca. Per ista duo intelliguntur omnes solennitates, quæ fiebant coram arca, scilicet, per iubilum intelliguntur omnes melodiae, & per clangorem tubæ intelliguntur omnia vasa musica, in quibus canebant: sic dicitur 1. Paralip. 15. Dauid & uniuersus Israel ducebant arcam fœderis Domini in iubilo, & sonitu buccinae, & tubis, & cymbalis, & nablis, & citharis concrepantes. *Cumque intrasset arca Domini in ciuitatem Dauid, Michol filia Saul prospiciens per fenestram,* scilicet, arca erat extra ciuitatem Dauid, idest, extra castrum montis Sion in domo Obededom: & cum introiret in castrum, Michol manebat in palatio regis, quia non iuerat cum cæteris mulieribus ad portandum arcam: & tunc respiciens per fenestram vidit Dauid & omnes portantes eam. *Vidit regem Dauid subsilentem atque saltantem.* Subsilire est modicum saltare: sicut subridere est modicum ridere: & saltare est totis viribus hoc agere: sic dicitur supra: Dauid saltabat coram Domino totis viribus. & est sensus, quòd Dauid aliquando saltabat aliquando tripudiabat: sic habetur in Hebræo, ubi nos dicimus saltantem & subsilentem. *Coram Domino,* scilicet, coram arca, in qua specialiter erat Deus, quia super eam inuocatum est nomen

Domus Obededom est se intra Ierusalem,

nomen Dei sedentis super Charubim, vt patet supra in litera. *Et deiecit eum in corde suo*, id est, non reputauit eum virum magnæ auctoritatis, cum non ostenderet grauitatem in factis suis, sed saltabat & subsiliebat, quod pertinebat ad quandam puerilem lætitiã, & leuitatem.

An Dauid peccauerit saltando coram Domino.
Quest. XXI.

QVAERET aliquis, an Dauid saltando, & subsiliendo coram Domino peccaret. Aliquis dicit quod sic, quia per hoc diminuēbat dignitatem suam: nam rex est persona honorabilior in toto populo, ad cuius dignitatem pertinet grauitas quædam in habitu, & moribus: si autem leuitatem puerilem habeat, contemnitur dignitas sua: quod malum est, quia ex hoc sequitur violatio iurium, cum defensor iurium contemnitur. Tenentur igitur omnes rectores populorum, & potissimè prælati obseruare grauitatem in actibus, & habitu, & modestiam in singulis rebus: alioquin si propter eorum leuitatem contemnitur popularis disciplina, vt quia non attenditur ad eos, nisi vt ad pueros, peccant mortaliter per hoc ipsum, quod se contempnibiles reddunt. De Dauid autem sic erat quodammodo, nam ipse apparuerat tuis in duobus, primò quia saltabat & subsiliebat, quod ad pueriles ludos pertinet, & non ad graues mores. Secundò erat leuis, quia exutus regalibus insignijs, induit se tunica byssina: vnde quodammodo rationabiliter indignata est Michol, redarguens eum. Dauid tamen excusatur, eo quod egerit omnia ista ex affectu cordis. Erat enim vir valde Deicola, & nesciens qualiter Deo placeret, humiliabat se coram eo quantum poterat: & faciebat hæc ex affectu: ideo quamquam ista secundum se non essent regi digna, tamen, Deus accipiebat illa gratè a Dauid. Vnde quamquam fuerit increpatus a Michol, non propter hoc erubuit, tanquam malè egisset, sed potius dixit: ludam & vilior siam ante dominum, qui elegit me. Si tamen Dauid egisset ista ex gaudio coram populo, & non ad solemnitatem arcæ: satis videtur, quod peccasset grauitate minuens auctoritatem suam. De prælati autem nostris dicendum est, quod quantumcumque sint Deicola, & vellent vt se humiliant ista facere ad Deum, peccarent, quia Deus in illis vult grauitatem. Nam quomodocumq; ista facerent, minuere tur eorum auctoritas: nec solum de his, quæ sunt totaliter secularia, sed etiam si sint aliqua spiritalia, in quibus vellent se humiliare prælati, si ad officium eorum non pertinent, & non fit ex necessitate, peccant: vt si episcopus vellet subministrare sacerdotibus dicentibus missam, sicut subministrant paruuli assistentes eis, aut vellet canes eijcere de ecclesia, vel continuè assistere cantantibus in choro & cantare cum eis, & generaliter in omnibus alijs, in quibus notabiliter perderetur grauitas sua: nam in talibus dicendum quod peccaret mortaliter semper, etiam si ex humilitate hoc ageret. Sed dicendum quod humilitas episcopi debet esse in animo, ita quod habeat animum paratum humiliandi se in quibuscumque rebus etiam minimis, etiam si sint ministeria ancillaria, quando oportuerit pro salute animæ suæ, vel gregis sui: sicut fecit vir ille laudabilis, quem valde commendat Gregorius in quarto Dialogorum, scilicet, Paulinus Ecclesiæ Nolani Episcopus, qui, vt redimeret gregem suum, quia Barbaris premebatur, seipsum vendidit, deposito episcopali habitu: & factus est hortulanus regis: quod cum postea cognitum esset de viri prudentia, & de benignitate sua erga gregem, ipse cum

Humilitas
epi qualis ei
se debeat.

F toto grege libertate donatus est. Cum autem casus necessitatis aut euidentissimæ vtilitatis non occurrat, studeat episcopus in omnibus suam seruare grauitatem, ne contemnatur disciplina ecclesiastica, & in hoc apud Deum nimis meretur. Per quoscumque autem actus prælati Ecclesiarum perdunt grauitatem suam in opinione subditorum, peccant. Sic enim admonebat Apostolus dicens: In omnibus exhibentes vos, sicut Dei ministros, ne vituperetur ministerium vestrum: vt patet ad Corin. cap. 4. Vituperatur autem ministerium prælatorum, quando per aliquem actum eorum perditur ipsorum grauitas, & opinio. In Dauid autem tolerata sunt hæc ex feruore religionis: etiam quia populus non scandalizabatur in illo, sed magis putabat eum dignum honore: quia coram Deo se humiliabat. Etiam quia Dauid erat Dominus temporalis: & in istis non requiritur tanta grauitas, sicut in ecclesiasticis prælati. *Et introduxit arcam Domini*, scilicet, in domum suam. *Et posuerunt eam in loco suo*, id est, in loco, quem constituerat ei Dauid. *In medio tabernaculi, quod retenderat ei Dauid*, id est, arca erat in quadam domo segregata intra palatium Dauid, & in illa posuit Dauid quoddam tentorium magnum, & pulchrum de pellibus, & illud extendit, scilicet, per funiculos suos, & paxillos: sicut extenduntur omnia tentoria in campo, & posuit arcam intra illud tentorium. Hoc patet sequenti cap. cum dixit Dauid: vides ne quod ego habitem in domo cedrinæ, & arca Dei posita sit in medio pellium, & tamen non diceretur esse in medio pellium, nisi esset in tentorio factò de pellibus. *Et obtulit Dauid holocausta coram Domino, & pacifica*, id est, non solum offeriebantur victimæ coram arca quando portabatur, sed etiam postquam collocata est. Dauid obtulit holocausta Domino & pacifica. Differunt autem ista duo, quia holocausta sunt sacrificia, quæ totaliter proueniunt Deo, & cremantur in altari. Pacifica autem sunt sacrificia, quorum solum cremantur adipēs. Reliqua autem proueniunt partim Sacerdotibus, & partim offerentibus. Hæc patent Leu. i. iuncto 3. & 7.

Cui proueniebant iura istorum Sacrificiorum, quæ immolabantur coram arca. *Quest. XXI.*

QVAERET aliquis, de iuribus istorum sacrificiorum, cui proueniebant: nam multa oblata sunt illa die. Respondendum est, quod hic offeriebantur duplicia sacrificia, scilicet, holocausta, & hostiæ pacificæ: & hoc per omnes septem choros Leuitarum. De holocaustis dicendum quod nihil de illis proueniebat cuiquam, sed cremabantur omnes carnes, & adipēs, vt patet Leu. 1. Manebat autem sola pellis, & illa cedebat in ius Sacerdotis, qui immolabat holocaustum: vt patet Leu. 6. Si autem essent hostiæ pacificæ, offeriebantur solum in altaribus adipēs, vt patet Leu. 3. Cætera autem proueniebant Sacerdotibus, & offerentibus, scilicet, pectusculum, & armus dexter cedebat Sacerdoti immolanti, & proueniebat ei, & toti familiæ suæ ad comedendum, sicut filijs quam filiabus & seruis: vt patet Leuitic. 9. & 22. Ceteræ autem carnes proueniebant offerentibus. Credendum est autem quod Dauid obtulerit omnia sacrificia illius diei ad honorem arcæ: cum ipse fecisset eam duci in domum suam, & sic proueniebant ei omnia iura hæc de carnibus, credendum est tamen quod ipse distribuerit ea per populum, dando omnibus mādūcare ad gaudium illius festiuitatis: nam & præter hoc dedit cui libet de populo assaturam bubalæ vnæ, & simillam fruxam oleo, ut patet infra.

An facta fuerunt sacrificia coram arca in domo Dauid.
Quest. XXI.

QVAERETVR vterius, postquam fuit posita arca in domo Dauid, an fiebant coram ea aliqua sacrificia aut ceremoniæ. Aliquis respondit quod non, quia sic dictum est supra quæst. 12. quod non fuerunt facta sacrificia, nec ceremoniæ coram arca, dum maneret in domo Obededom, nec in domo Abihadab. Sed dicendum est quod Dauid, quando posuit arcam in domo sua habebat intentionem fabricandi ei templum, in quo esset arca cum omnibus vasis sanctuarij, sicut ipse dixit ad Prophetam Nathan sequenti cap. quod vellet ædificare templum Domino, & quia si templum illud fuisset ædificatum, in eo fuissent facta sacrificia, voluit Dauid quod coram arca eo tempore, quo ibi maneret offerentur sacrificia. Quod patet, quia immediatè vt posita est ibi, Dauid obtulit coram illa holocausta & pacifica, vt patet hic, ideo dicendum quod toto tempore, quo mansit arca in domo Dauid, quod fuit toto tempore regni eius super Israel vsque ad tertium annum regni Salomonis, fecit Dauid de sumptibus suis exhiberi per singulos dies magnum cultum Deo coram arca. Vnde ipse constituit ministros de Leuitis, vt cantarēt quotidie coram illa, & alios, vt propheterent, & alios vt psallerent in varijs musicis instrumentis. Nam Alaph erat princeps primus omnium ministrorum arcæ, & Zacharias erat princeps secundus. Alaph enim canebat in cymbalis: alij autem psallebant in psalterijs, & lyris: Sacerdotes verò canebant tubis. Isti autem tam Sacerdotes quam Leuitæ multi erant, sed distincti sunt per vices suas, scilicet, vt diuersis temporibus ministrarent. Obededom autem, & 68. fratres eius facti sunt ianitores arcæ. Constituit etiam Sacerdotes ad immolandum quotidie coram arca. De his omnibus patet Paralip. 16. Omnia verò hæc solvebat Dauid de proprijs expensis, quia ista non erant sacrificia publica, sed priuata. Etiam quia Dauid fecerat adduci arcam in domum suam.

An cessauerunt sacrificia quæ olim fiebant in sanctuario propter sacrificia arcæ. *Quest. XXI.*

QVAERETVR vterius, an propter sacrificia, & ceremonias, quæ fiebant coram arca cessarent ceremoniæ, quæ fiebant olim in sanctuario. Aliquis dicit quod sic, quia olim quando arca erat extra sanctuarium in domo Abihadab cum non fierent coram ea aliqua ceremoniæ, sed solum maneret ibi in custodia, vt declaratum est præcedenti lib. ca. 7. fiebant sacrificia, & ceremoniæ in vrbe Nobe, vbi erat tabernaculum, vt patet præcedenti lib. ca. 2. nunc vero offeriebantur sacrificia coram arca, & fiebant ceremoniæ, & cantica: ideo videtur quod non erat necesse iam aliquid fieri in sanctuario. Respondendum, quod necesse erat secundum legem fieri in sanctuario nunc sacrificia, & alias ceremonias. Quod patet, quia Moyses fabricauerat altare æneum. Exod. 27. & iustum erat, quod super illud offerentur omnia holocausta. Etiam quodcumq; in Leuitico, & in alijs locis dicitur de oblatione sacrificij subiicitur, quod immolabatur coram hostio tabernaculi: immo Leuit. 17. dicitur, quod quicumque offerret sacrificium, & non duceret illud ad hostium tabernaculi, reus esset tanquam si sanguinem effudisset: non ergo propter sacrificia, quæ fiebant coram arca poterant cessare sacrificia iusta fieri in lege, cum coram arca non immolaretur iure communi, sed dispensatione,

A vel privilegio. Ideo dicendum quod cum Dominus iusserit quotidie fieri sacrificium matutinum, & vespertinum, quod vocatur iuge, & in sabbatis, & alijs festiuitatibus alia sacrificia specialia, de quibus omnibus Numer. 28. & 29. ista debebant fieri temporibus suis in sanctuario, & non coram arca; & si quis contra niteretur, peccaret grauisimè. Erant etiam alia sacrificia, & ceremoniæ ex necessitate, vt in muliere post partum. Leuit. 12. & in emundatione leprosum: de qua Leuit. 14. In his & alijs similibus necesse erat fieri immolationes, & ceremonias in sanctuario, cum lex hoc expressisset. Si quis autem hoc faceret coram arca, peccabat mortaliter, & non satisfaciebat, sed tenebatur iterum hoc facere in sanctuario. Item in votis, si quis vouisset aliquid offerre, etiam si non nominasset locum, tenebatur illud offerre in sanctuario: nisi expresse nominasset in voto quod vouebat offerre tale sacrificium coram arca; quia tunc cum vota a principio sint libera potest quilibet apponere quamcumq; conditionem voluerit, dum tamen licitam: & sic poterat vouere offerre in quocumque loco veller, dumtamen non esset a lege reprobus. Postquam autem vota sunt emissa, sunt necessaria: ideo si a principio vouens nullam conditionem apposuisset, etiam si postea velit, non potest eam apponere: sed sunt vota intelligenda secundum interpretationem iuris communis; & sic cum lex iuberet omne sacrificium offerri ad hostium tabernaculi, Leuit. 17. si quis voueret offerre, & non nominaret locum, etiam si postea veller offerre coram arca, non posset, quia lex interpretatur quod debeat offerri in sanctuario. In sacrificijs autem spontaneis erat licitum, quod offerret illa quicumque vbi veller, siue in sanctuario, siue coram arca; eo quod sacrificia spontanea sunt libera simpliciter, & omni tempore, ideo potest quicumq; offerre illa, ubi voluerit: dumtamen non sit locus ille prohibitus a lege. Hæc autem omnia parent Paralip. 16. vbi dicitur quod Dauid constituit Sadoc Sacerdotem magnum & fratres illius Sacerdotes coram tabernaculo Domini in excelso, quod erat in Gabaon, ut offerrent holocausta dño super altare holocaustomatis iugiter mane & vespere iuxta omnia, quæ scripta sunt in lege Domini. Constituit etiam in eodem sanctuario Leuitas ad canendum semper coram dño in tubis, & cymbalis, & omnibus organis musicorum, quorum principes erant Heman & Idithun, & consequenter filij eorum, vt patet cap. allegato. Dicendum igitur, quod in sanctuario fiebant omnia, quæ solebant fieri a principio cum arca, & sanctuarium erant simul: ea autem, quæ nunc fiebant coram arca, erant supererogationis, & non diminuēbantur propter hoc aliquid de illis, quæ fieri solebant prius in sanctuario. *Cumque compleisset*. Hic ponitur liberalitas Dauid ad populum dando singulis munera propter honorem arcæ nunc adductæ: & dicitur. *Cumque compleisset offerens holocausta, & pacifica*. Id est, postquam compleuit offerre holocausta, & hostias pacificas. Dicuntur autem ista compleri, quando carnes animalium oblatorum totaliter combustæ sunt in altari, & tunc nihil manet explendum de ceremonijs sacrificij. Intelligitur autem hoc de sacrificijs, quæ obtulit Dauid coram arca postquam illa posita est in loco suo. *Benedixit populo in nomine domini exercituum*. Id est, orauit super illos benedictionem proferens nomen domini, & dicens: dominus exercituum benedicat nobis. *Et paruit est multitudini vnuerse israel*. Id est, diuisit cibos per totam multitudinem. Est autem sensus, quod totus Israel conuenerat ad istam secundam portationem arcæ: sic patet. 1. Paralipom. 15. Scilicet: Congregauit Dauid vnuersum Israel in Ierusalem, vt afferretur arca domini in locum suum. Congenerat autem ex

Sacrificia
quotidie fie
bant in san
ctuario.

Liberalitas
Dauid erga
populum.

buisset eum tam dure increpare Michol: precipue, quia non considerauit ipsa causam, pro qua hoc faciebat Dauid, scilicet, quia propter Deum: ex quo sequeretur, quod non vilesceret ex hoc Dauid: & dato quod in aliquo errasset, erat hoc tollerabile favore religionis, propter quam hoc faciebat: & quia redarguerat eum pro honore, quem Deo impendebat: Deus vindicauit iniuriam Dauid: non dando filios Michol tota vita sua, sicut Michol filia Saul non est natus filius usque ad diem mortis sue, id est, propter hoc quod fecit Michol nunquam habuit filios usque ad diem mortis sue, id est, simpliciter nunquam natus est ei filius, quia illud dicitur non fieri usque ad mortem alicuius, quod nunquam fit. Alij autem econuerso volunt, scilicet, quod Michol habuerit filium in die mortis sue, scilicet, quia partu occubuit, sicut Rachel in partu perijt. Genes. 35, & nurus Heli summi Sacerdotis incurruuit se, peperit, & mortua est, preced. lib. ca. 4. Historia autem scholastica vult, quod habuit Michol aliquem filium, & quod mortua est in partu, eo quod vicina parui descendit in Hebron, & ibi peperit, & mortua est. Rab. Dauid Kimhi vult quod Michol peperit duos filios, scilicet, vnum in Hebron, qui vocatur Iethram, de quo exponit quod habetur supra 3. scilicet, quod Dauid genuit sextum filium Iethram de Egla vxore sua, & dicit quod Egla est Michol. Alium autem dicit eam peperisse in morte, & hunc peperit in Ierusalem. Primum autem non suscipitur ab omnibus: nam & quidam potius volunt quod Egla, de qua ibi dicitur quod erat vxor Dauid, fuerit vxor Saulis, & post mortem eius suscepit eam in vxorem Dauid, quando probant, quia infra 12. dixit Dominus ad Dauid: ego erui te de manu Saul, & dedi tibi domum Domini tui, & vxores Domini tui in sinu tuo. Et hoc satis verisimile est, quod forte aliquam de vxoribus Saulis accepit Dauid, & quia illa erat regina antequam acciperetur, meruit vocari per excellentiam vxor Dauid. De filio autem, quem dicit peperisse eam in morte non est verisimile: nam iste modus loquendi potius inducit negationem quam affirmationem aliquam. Simile patet preced. lib. ca. 15. cum dicitur quod Saul non vidit Samuelem usque ad diem mortis sue; & tamen ibi est sensus quod nunquam viderit eum, etiam in die mortis sue. Hoc tenet Iosephus 7. Antiquitatum, scilicet, Dauid de Michol nullos filios accepisse, & istud tenendum est. Sed obijciunt, quia infra 21. dicitur quod Michol habuit quinque filios, & illos crucifixit Dauid propter Gabaonitas. Respondendum quod nullos filios habuit, & illi qui ibi nominantur, fuerunt filii adoptiui: Nam Merob soror sua genuit illos, & Michol adoptauit eos, cum nullum haberet: ideo in aliquibus Biblijs nostris aliqui emendauerunt ponentes quinque filios Merob, vbi dicebatur quinque filios Michol, eo quod sciebant Michol nullos filios habuisse. Sed isti cum putarent literam corrigere, corripuerunt eam: nam secundum veritatem debet ibi poni Michol, quia sic habetur in Hebraeo. Illi tamen filij intelliguntur de adoptiuis, & non de conceptis ab ea. Dicendum igitur quod nullum vnquam filium habuit Michol saltem post ea, quae dicuntur hic: & hoc in penam peccati sui, scilicet, redargutionis iniustae.

ACTVM est autem cum sedisset rex in domo sua, & Dominus dedisset ei requiem vniuersis inimicis suis, dixit ad Nathan Prophetam: Vides ne quod ego habitem in domo cedrina: & arca Dei posita est in medio pellium?

DESCRIPTO in superioribus de deuotione Dauid erga Deum in ducendo arcam, hic subditur de deuotione eius in volendo edificare domum cedrinam. Et diuiditur in tres partes, quia primo ponitur humana consultatio. Secundo diuina prohibitio ibi. *Factum est autem.* Tercio de Christo repromissio ibi. *Et nunc dices.*

An ordo sit continuus, & immediatus. Quaes. 1.

QVAERETVR circa primum, an ea, quae habentur hic, habeant continuatum ordinem ad precedentia, vel sit aliqua mutatio ordinis, & an fuerint haec immediate facta post illa. Respondendum quod ordo continuus est, nam prius duxit Dauid arcam in domum suam, & hoc ut maneret ibi quandiu edificabatur ei sanctorum: nunc autem voluit ei edificare illud. Et videtur quod arca iam esset in domo Dauid, quando ista acciderunt, quia Dauid dixit ad Nathan Prophetam: vides ne, quod ego habitem in domo cedrina, & arca Domini sit in medio pellium? & tamen quando erat in domo Dauid, dicebatur esse inter pelles: eo quod erat in quodam tentorio, quod extendat ei Dauid: vt patet preced. cap. & istud tentorium erat de pellibus: fuit autem istud quasi immediate factum post precedentia, quia cum Dauid duxisset ad se arcam Domini, vt edificaret ei locum ad habitandum: non est credendum quod magno tempore postquam duxit eam, manserit quin uoluerit edificare domum, & quaesierit hoc a Propheta: ideo nec hic, nec in libris praell. interponitur aliquid interductionem arcae in domum Dauid, & inter istam consultationem de edificando. *Factum est autem cum sedisset rex in domo sua,* id est, sederet quietus cessando a bellis. *Et Dominus dedisset ei requiem vniuersis inimicis suis.* id est, totaliter erat quietus ab hostibus, quia nullus molestabat eum, ut patet supra 5. de Philistinis qui in principio regni Dauid pugnaverunt bis contra ipsum, & cum frangerentur ab eo, non ausi sunt redire ad eum ulterius.

Quare Dauid volebat edificare templum Domino. Quaes. 11.

QVAERETVR aliquis, quare Dauid volebat nunc edificare templum Domino. Respondendum quod propter duo. Primo quia cum Dauid esset Deicola desiderauit semper edificare templum Domino: tamen inminentibus bellis undiq; non poterat: nunc autem dominus dederat ei requiem ab hostibus, ideo volebat

volebat edificare templum dum poterat. Secunda causa erat, quia Deuter. 12. dicitur quod quando Israelitae haberent requiem ab omnibus hostibus suis per circuitum, & habitarent sine timore, dominus eligeret quandam locum in quo offerrentur ei holocausta, & sacrificia caetera, & caeremoniae: nunc autem erat data requies Israelitis tempore Dauid, & non fuerat temporibus precedentibus; ideo creditur quod ei potius quam omnibus prioribus incumberet onus edificandi sanctuarium. Ideo tangitur in litera causa motiua ad hoc, scilicet, quia Dauid sedebat quietus, & dederat ei Deus requiem ab vniuersis inimicis suis.

Dauid non tenebatur facere templum Domino. Q. III.

Arguitur primo.

QVAERETVR ulterius, an Dauid, vel aliquis alius rex obligabatur Domino facere templum postquam esset habita pax de hostibus. Aliquis dicit quod sic, quia Dauid dixit hic ad Nathan: Videsne, quod ego habitem in domo cedrina, arca autem domini sit in medio pellium? quasi dicat, malum & irrationabile est, ergo obligabatur facere templum Dauid. Item Deut. 12. dicitur quod habita pace ab hostibus, Deus eligeret vnum locum, in quo Israelitae offerrent omnia, quae oblaturi erant, sed iam habita erat pax, ergo tenebatur iam Dauid ad faciendum habitaculum illud. Respondendum quod non tenebatur Dauid, nec aliquis alius de principibus Israel prioribus, vel sequentibus edificare templum Domino: ideo quando Dauid hoc voluit, Deus gratias egit ei tanquam vellet facere aliquod opus supererogationis, vt patet infra. Item apparet hoc cum dicitur: Nunquid locutus sum ad vnam de tribubus Israel, cui praeci vt paceretur populum meum, dicens: quare non edificasti mihi domum cedrinam? quasi dicat, ego non iussi alicui de populo, quod edificaret mihi domum, ita etiam nec iubeo tibi, sed tu voluisti hoc facere, ideo ego benedicam tibi. Ad rationes in contrarium respondendum. Ad primam cum dicitur, Dauid dixisse, Vides ne quod ego habitem in domo cedrina, & arca domini in medio pellium? Dicendum quod hoc intelligebatur de honestate, quasi dicat, quod habitante rege in domo praeciosa, non erat rationabile, quod habitaret arca Domini in medio pellium; tamen non tenebatur ad faciendum ei mansionem, quia Deus non iusserat. Ad secundam rationem cum dicitur, quod data pace, fieret vnus locus sacrificiorum. Respondendum quod ex illo non iubetur alicui principi populi, vel ipsi populo, quod edificaret domino aliquam domum: sed solum denunciat quod habita pace in terra Chanaan non facturi erant Israelitae sicut in deserto, vbi quilibet faciebat quod sibi rectum videbatur, scilicet, complendo legem, vel non complendo: sed habita pace Deus eligeret vnum locum, in quo maneret sanctuarium, & fierent omnes caeremoniae. Iste autem locus iam erat, quia a principio fuit in Sylo, vt patet Iosue 18. postea autem fuit in Nobe, de quo precedenti lib. c. 21. deinde fuit in Gabaon, de quo 1. Paralip. 16. & 2. Paralip. 1. Nam ibi erat fixum tabernaculum, & Sacerdotes faciebant omnes caeremonias impositas a lege. Ad faciendum autem domum domino non obligabatur, nisi ipse postea iussisset.

Secundo.

Ad primam rationem.

Ad secundam.

An Dauid esset quietus ab hostibus, quando voluit edificare templum. Quaes. 1111.

QVAERETVR ulterius, quomodo dicitur hic, quod cum Dauid esset quietus ab omnibus hostibus suis, voluit edificare templum Alph. Toit. in Secundum Regum.

Domino. Sed videtur quod non erat nunc quietus ab hostibus, quia sequen. cap. agitur de multis bellis, quae Dauid egit contra Idumaeos, Moabitas, Philistinicos, & Syros. Etiam infra 10. dicitur de bellis, quae egit contra filios Ammon: & illa fuerunt post hoc. Ideo nondum erat quietus. Item infra 11. fuit quoddam bellum Dauid contra Philistinicos, in quo periturus fuit Dauid. Item Dauid nunquam potuit edificare templum propter bella imminencia, ideo nunquam habuit pacem plenam cum hostibus. Patet antecess infra 3. lib. c. 5. nam dixit Salomon ad regem Hiram: tu scis voluntatem Dauid patris mei, & quia non potuerit edificare domum nomini Domini propter bella imminencia per circuitum: ergo nunquam habuit pacem plenam. Respondendum quod Dauid erat in pace perfecta, quando voluit nunc edificare templum, quia sic dicitur in litera. Etiam quia ista causa motiua fuit edificandi, & quaerendi a Propheta, an edificaret. Ad rationes in contrarium respondendum, quod aliquis est quietus ab hostibus dupliciter, vno modo quia hostes non inquietant eum, alio modo, quia ipse non inquietat hostes. Primo modo Dauid habebat quietem ab omnibus hostibus nunc. scilicet, quia nulli hostes inquietabant eum: nam postquam Philistini bis ab eo effugati sunt, non ausi fuerunt aliqui per circuitum insurgere contra eum. Secundo modo Dauid non erat quietus ab hostibus, quia ipse inquietauit hostes post hoc faciens multa bella. Cum autem dicitur quod sequenti cap. pugnavit contra multas gentes, dicendum quod illae non mouerunt bellum contra Dauid, sed Dauid contra eos, ideo si ipse voluisset, quietus erat in domo sua. Item cum dicitur infra decimo capitulo de bello Ammonitarum, dicendum quod illud non fecerunt Ammonitae contra Dauid, sed Dauid contra Ammonitas. Quod autem obijciunt infra 21. Dicendum quod illud bellum fecerunt Philistini contra Dauid. Sed illud fuit multo tempore post hoc circa senectutem Dauid. Et de illo nullo modo presumebatur nunc, quia fuit nimis accidentale; ideo illo non obstante dicebatur nunc Dauid quietus ab omnibus hostibus, quia illi, qui tunc pugnaverunt, nunc nihil pugnant. Cum autem dicitur infra 3. lib. c. 5. quod Dauid non potuit edificare templum propter bella imminencia in circuitu. Dicendum quod non intelligitur de bellis, quae solum hostes faciebant contra ipsum, sed tam de illis, quae ipsi faciebant quam de illis, quae faciebat Dauid contra eos. Nam Dauid non solum debebat se defendere ab hostibus, sed etiam incumbebat ei onus eripiendi terram de manibus eorum, cum illa pertineret ad Israel, & ob hoc quamquam Philistini non pugnant contra Israel, Dauid debebat pugnare contra eos. vt erueret terram de manu eorum, quia ipsi erant de Chanaanais. Contra Moabitas autem, & Ammonitas, ac Idumaeos, & Syros pugnavit non vt terram eorum acquireret per Israel, sed propter aliquas iniurias, quas suscipiebant Israelitae ab illis, vt patet de Ammonitis infra 10. quousque; igitur Dauid subijceret sibi omnes istas gentes, non habebat locum faciendi tabernaculum domino, & istud dixit Salomon infra 1. lib. c. 5. quod non potuit Dauid edificare domum domino propter bella imminencia per circuitum, donec daret dominus eos sub vestigio pedum eius, & sic quamquam nunc voluisset Dauid edificare domino templum, quia tamen restabant ei multa bella, quae impediretur ab hoc opere, noluit Deus quod ipse edificaret templum, sed filius eius. Dixit ad Nathan Prophetam. Iste Propheta erat semper cum Dauid, quia erat vir sanctus, & nimis laudatus in scriptura, sic patet Ecclesiast. scilicet, post hoc surrexit Nathan Propheta in diebus Dauid, & quasi ad se separatus

Prima ratio.

Secunda ratio.

Tertia r6.

Ad primam rationem.

Ad secundam.

Ad tertiam.

separatus est a carne. Videſne, quod ego habitem in domo cedrina. Iſta erat domus, quam conſtruxerat Dauid in caſtro Sion: nam Hiram rex Tyri miſerat ei artifices, & ligna cedri, nam & illi ædificauerunt domum Dauid, vt patet ſupra quinto, & primo Paralip. 14. Et arca Dei poſta ſit in medio pellium, ideſt, in tentorio facta de pellibus, quia Dauid parauerat quendam locum arca, in quo erat tentorium quoddam, ſub quo poſita erat arca, vt patet præced. c. quaſi dicat, irrationabile eſt, quod ego habitem in domo cedrina, & arca Domini in tentorio, ideo iuſtum erat, qd ædificaret ei domum pulchram.

Quare Dauid petijt a Nathan, an deberet ædificare templum. Quæſt. V.

QVAERET aliquis, ad quid Dauid petebat iſta a Propheta Nathan. Reſpondendum quod hoc fecit, quia volebat Dauid ſcire reſponſionem a Nathan ex parte Dei ſuper hoc, cum eſſet Nathan Propheta. Sed aliquis obijciat, cum Dauid eſſet Propheta, ad quid quærebat ab alio Propheta ſententiam Dei, nam inter Prophetas non eſt ſicut inter ſapientes, quia vnus ſapientior eſt ſapientior alio. Inter prophetas tamen non eſt vnus ſapientior alio, quia nihil per ingenium ſuum nouerunt, nec per laborem, ſed quantum dominus actualiter reuelat, ideo non poteſt vnus erudiri ab alio. Reſponderi poteſt dupliciter ad hoc, vno modo quod Dauid non erat Propheta de illis, quibus Deus aliqua reuelabat abſcondita de his, quæ eueniunt; ſed ſolum dabat illi ſpiritu propheticum ad componendum Pſalmos, & formandum laudes diuinas, quas alij formare neſcirent. Et quia ſcire an Deus vellet, quod ædificaretur templum per Dauid, vel non, erat de his, quæ eueniunt, ideo Dauid non poterat illud ſcire, ſed oportebat quod inquireret illud ab alio Propheta, cuiuſmodi erat Nathan. Secundò reſponderi poteſt, quod dato quod Dauid eſſet de illis prophetis, quibus Deus reuelabat futura abſcondita; tamen tunc non mouebat eum actualiter ad cognoscendum hoc, ideo oportebat quod conſuleret dominum per alium prophetam; non eſt enim ſpiritus propheticus, ſicut habitus ſcientiæ, vel artis, quia per illum poſſit habens conſiderare quodcumque voluerit; ſpiritus enim propheticus non eſt habitus, ſed lumen a Deo inſuſum, & tranſiens, quod poſtquam tranſierit, propheta nihil poteſt intelligere de occultis, etiam ſi ad hoc conetur, & ſic ſi non erat tunc ſpiritus propheticus in Dauid, oportebat quod ipſe peteret ab alio propheta, qui tunc haberet ſpiritu propheticum. Sed prima reſponſio melior eſt: nam ſi Dauid fuiſſet de prophetis, quibus reuelantur abſcondita, licet tunc non haberet actualiter ſpiritu propheticum, vt intelligeret, poſſet conſulere dominum, & reſponderet ei: ſicut fecit Ieremias, quando petierunt Iſraelitæ ab eo, an deberent deſcendere in Aegyptum: nam tunc non potuit eis reſpondere, orauit autem ad dominum ſuper hoc, & poſt decem dies reſpondit ei, vt patet Ier. 42. Dixitque Nathan ad regem, Iſtud reſpondit Nathan immediate vt conſultus eſt, non habita deliberatione ſuper hoc, vel reſponſio a Deo, ideo errauit, vt patet infra, Omne quod eſt in corde tuo uade, & fac, ideſt, incipe facere omne, quod propoſuiſti facere de ædificando domum, Quia Dominus tecum eſt, ideſt, Dominus te adiuuabit. Hoc autem dixit Nathan putans, quod cum res iſta bona eſſet, Deus non recuſaret eam, ſed ei gratiſſima eſſet, ideo reſpondit quaſi non dubitans, poſtea tamen contrarium dixit iuſſu Dei.

Quomodo Nathan errauit reſpondendo falſum, cum eſſet Propheta. Quæſt. VI.

QVAERET aliquis, quomodo errauit hic Nathan, cum eſſet Propheta, nam ſermo propheticus eſt firmiſſimus, & firmus eis, quæ nos videmus, ſic patet 2. Pet. c. 1. vbi cum dixiſſet Petrus, qd viderat Chriſtum tranſfiguratum, ſubdit: habemus autem firmiorem propheticum ſermonem, id eſt, firmior eſt ad aſſentiendum ei propheticus ſermo, qd ea quæ videmus. Reſpondendum eſt, qd aliquis forte dicit, prophetas vt cõiter verũ dicere, ſed aliqui menti ri, & ſic Nathan errauit hic. Sed iſtud eſt abſurdum, quia ſi concedimus qd aliquis propheta ſemel mentitur, ſemper dubitabitur, an mentiatur, & ſic quamquã ſermo ſuus ſit aliqui verus; nunquã tamen erit certus, quia ſemper manet ratio dubitandi: & tamẽ B. Petrus dixit vbi ſupra, qd propheticus ſermo eſt certior eis, quæ nos videmus. Item ſi concederemus prophetas aliquando mentiri, cum ſacra ſcriptura per prophetas ſcripta ſit, non maneret in illa aliqua auctoritas, quia admiſſo vno mendacio, dubitabitur de omnibus an mendacia ſint: ſic patet in Decretis diſt. 9. c. ſi ad ſacras. Item ſi concederetur aliquod mendacium in ſcriptura, liceret nobis diſputare de illa, an vera vel falſa eſſent, quæ dicuntur, ne deciperemur: ſed nulli licet diſputare de ſacra ſcriptura, an vera, vel falſa ſit. ea diſt. c. quis neſciat. Sed credendum eſt, qd ſcriptor eius mentiri non potuit, ea diſt. c. ego ſolis. ergo non eſt concedendum qd propheta aliquando mentiantur. Item propheta loquuntur ſpiritu ſancto dictante. 2. Petri c. 2. f. Non voluntate humana allata eſt aliquando prophetia, ſed ſpiritu ſancto inſpirante locuti ſunt Dei homines. & tamen ſpiritus ſanctus non poteſt mentiri, ergo propheta nunquam mentientur. Dicendum igitur, qd propheta loquens propheticè nunquam poteſt mentiri. Dẽ autem loqui propheticè, qd habet ſpiritu propheticũ, non tñ habent ſemper propheticũ ſpm propheticum, ſed qñ Deus vult immittere eis illum. Sic patet de Moyſe, qui aliquando neſciebat reſpondere ad queſta, quouſque iret ad conſulendum Dominum; ſicut fuit in queſtione filiarum Salphaad, Nu. 27. Sic etiam Ieremias neſciuit reſpondere, quouſque per decem dies orauit Dominum, & reuelatum eſt ei quod quærebat. Ieremias 42. Daniel quoque aſſigebat animam ſuam per multos dies, vt Deus oſtenderet ei reuelationem viſionis, vt patet Daniel. 8. & 9. Eliſeus quoque neſciuit reſpondere quouſque; venit cithariſta coram ipſo, & audita melodia, factus eſt in eo ſpiritus Domini. infra 4. lib. c. 3. Iterum autẽ Eliſeus neſciuit, quid mulier quæ roreret, cum ait ad Giezi, dimitte illam, anima enim eius in amaritudine eſt, & dominus celauit a me, & non in dicaui mihi. infra 4. lib. cap. 4. Hoc autem eſt, quia ſpiritus propheticus non eſt ſicut habitus ſcientiæ, per quem poſſunt habentes ſemper intelligere, ſed eſt lumen ſupernaturaliter illuſtrans intellectum propheta, & raprim tranſiens, quod cum tranſierit, nullũ manet veſtigiũ prioris intellectiois, ſed manet tunc propheta, ſicut quilibet alius homo ſimplex nihil intelligens. Sic etiam fuit de Nathan, quia quæſiuit hoc Dauid ab eo, non habebat ſpiritu propheticum, ideo errauit, ſicut quilibet alius homo errare poterat. Sciẽdum ergo pp hoc, qd quamquam aliquis propheta dicat aliqui, non tenemur immediate aſſentire ei, qñ ſciamus illum eſſe prophetã, quia forte non loquitur ſpiritu propheticò: ideo ad hoc vt credamus ei, debet habere vnu de duobus. Primũ eſt, qd oſtendat aliquod ſignũ, per quẽ ei credat, vt qd dicat, ego ꝑnuicio vobis tale, vel tale ex parte Dei, & in ſignũ huius fiet talis, vel talis

Propheta loquens propheticè nunquã poteſt mentiri, non tamẽ ſemper habet ſpiritu propheticum.

Quando phetis creditur fit.

talis res: & iſto modo credebatur prophetis in veteri teſtamento. De hoc Deut. 13. & 18. Secundum eſt, qd illa dicta prophetarum approbata ſint, ſq certificentur, an ſint dicta propheticè, & hoc fit auctoritate Ecclẽſiæ, quæ recepit certas ſcripturas in canone ſuo: & de iſtis iam non licet dubitari propter auctoritatẽ Ecclẽſiæ, quin ſint propheticè dicta. De prophetis autẽ dicit Glo. ordi. qd Spiritus Sanctus non ſemper irradiat mentes eorum, ſed vbi vult ſpirat, quod ex diſpenſatione pietatis diſponit: quia dum prophetis ſpiritu dat & ſubtrahit, prophetarum mentes eleuat in celiſtudine, & cuſtodit in humilitate, vt accipientes ſpiritu inueniant quid in eo ſint, & rurſum eum non habentes recognoſcant quid ſint in ſemetiſiſ. Factum eſt autem. Hic ponitur ſecundum huius cap. ſciũna prohibitio de ædificando templum, ſicut diſpoſuerat Dauid. In noẽ illa, i. in eadem nocte, in qua Dauid conſuluerat Nathan ſuper ædificatione templi, apparuit ei dominus. Dicit autem Rabbi Benina, qd Dauid erat homo valde velox in opere ſuo, & cum dixiſſet ei in die præcedenti Nathan, qd faceret quod habebat in corde, forte ſequenti die inciperet Dauid illud operari, ideo vt non fruſtra laborare inciperet, Deus voluit immediate prohibere. Dicit autem Rabbi Cimon, quod Dauid erat vir promiſſor, & audita reſponſione Nathan, forte ſequenti die voueret ædificare templum, ideo vt non fruſtra votum emitteret, prohibuit iſtud in nocte illa. Quod autem Dauid eſſet promiſſor, & vouerit ſuper ædificatione templi patet Pſal. 13. 1. f. Sicut iurauit Domino, votum vouit Deo Jacob, ſi introiero in tabernaculum domus meæ; ſi aſcendero in lectum ſtrati meæ; ſi dederò ſomnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem, & requiẽ temporibus meis donec inueniam locum Domino, tabernaculum Deo Jacob. Sic igitur forte nunc vouiſſet Dauid ſuper ædificatione templi, & hoc volebat Deus. Et ecce ſermon Domini ad Nathan, ideſt, factus eſt ſermo Domini ad Nathan nocte illa.

Multipliciter Deus poterat loqui ad Nathan. Quæſt. VII.

QVAERET aliquis, quomodo Deus locutus fuerit nunc ad Nathan. Reſpondendum qd poterat multipliciter ei loqui. Primò apparendo ipſi. ſq aliquis angelus in forma humana appareret ei, & loqueret, ſicut factũ eſt ipſi Iofue in agro Ierico, vt patet Iof. 5. Gedeoni quoque; apparuit Iudic. 6. Manue etiam patri Samſonis. Iudi. 12. Alio modo poterat loqui ei, qd formaretur aliqua vox in aere, & nõ videretur corpus formans eam, ſicut fuit in datione legis. Deut. 4. Alio modo poterat hoc fieri, qd per ſomniũ Deus immutaret phantaſiam Nathan ad intelligendum ea, quæ ponuntur hic, & qd videretur ſibi iſta videre. Alio modo poterat hoc fieri per immutationẽ ſolius intellectus, ita qd Deus eleuaret intellectum Nathã ſupernaturaliter ad aliquid intelligendum, quod prius nõ intelligebat: & hoc poterat fieri dupliciter, ſ. per eſtaſim, vel ſine eſtaſi, & quomodocunq; fieret, oportebat eſſe in vigilia, præterq in tertio modo, cum fit immutatio phantaſiæ per ſomniũ: de his magis dictum eſt præced. lib. c. 8. & 9. In præſenti autem dicendum, qd quãquã omnibus iſtis modis poſſet fieri locutio ad Nathan, tamẽ veriſimilius eſt, qd fuerit facta tertio modo, ſ. per ſomniũ, & hoc pp duo. Primò quia dicitur hic, qd factũ fuit iſtud per noctem, quæ magis accommodata eſt viſioni per ſomniũ quã alteri, ſicut dicit Daniel: Aſpiciebam in viſione noctis, i. in ſomnio qd fit per noctem; ſicut dicitur Daniel 7. Secundò patet hoc quia Alph. Toſt. in Secundum Regum.

A in veteri teſtamento iſte erat modus communis prophetarum, ſq prophetarent per ſomniũ, ſic patet Nume. 12. f. Si quis fuerit inter vos propheta Domini, in viſione apparebo ei, vel per ſomniũ loquar ad illum, modus ergo iſte color erat. Uade, & loquere ad ſeruum meum Dauid. Deus vocat hic Dauid ſpecialiter ſeruum ſuum, quia voluit facere ad honorem Dei aliqđ opus ſupererogationis, quod nullus in toto veteri teſtamento facere diſpoſuerat. Hæc dicit Dominus: Nunquid tu ædificabis mihi domum? quaſi dicat, tu non ædificabis mihi domũ. Non eſt enim hæc increpatio, quaſi Deus nollet acceptare iſtud obſequiũ de manu eius, ſed eſt ſenſus, non ædificabis mihi domum, quia impeditus es bellis. Nec enim habitauit in domo ex die, qua eduxi filios Iſrael de terra Aegypti uſque in diem hanc. Loquitur Deus de ſe quaſi ipſe ſit arca fœderis, nam Deus non habitat in domo, nec habitare poteſt, cum cælum & terram ipſe impleat. Ier. 23. Sed arca Dei habitare debebat in domo, & huic volebat facere Dauid domum, Deus etiam de hac loquebatur. Et eſt ſenſus, non habitauit in domo ex die, qua eduxi filios Iſrael de terra Aegypti, i. non eſt neceſſe, qd tu nunc mihi ædifices domum, quia ſi ego conſueuiſſem habitare in domo, & nunc non haberem domum, tu deberes feſtinare ad ædificandum mihi domum; tamen non habitauit in domo, ex quo exiit de Aegypto uſq; nunc; ideo etiam non eſt neceſſe qd mihi domum ædifices. In quo ſciendum qd Deus excuſat ſe hic de Dauid, quia forte Dauid haberet moleſtũ, qd nollet Deus ſuſcipere hoc obſequium de manu eius, ideo vt hoc non exiſtimit, excuſat ſe Deus dupliciter. Primò dicens qd non eſt neceſſe domum fieri, quia non habitauit in domo ab exitu de Aegypto; ideo etiam nunc non eſt neceſſe habitare in domo. Secundò excuſat ſe dicens, qd multi alij principes fuerunt in Iſrael ſerẽ de omnibus tribubus, ſed Deus nulli illorum iuſſit qd ædificaret ei domum, ideo etiam nunc non vult iube- re Dauid. Sciendum autem, qd dicitur hic, qd ab exitu de Aegypto Deus non habitauerat in domo, & non dicitur de præcedenti tẽpore, quia hic accipitur Deus pro arca fœderis, illa autem non fuerat facta ante exitum de Aegypto, nam primo anno poſt exitum de Aegypto fuit facta arca, & totum tabernaculum in monte Sinai; cum in principio ſecundi anni reſceſſerint inde Iſraelitæ, & arca præcedebat eos tunc in via, vt patet Nume. 10. ideo ex tunc Deus dicebatur habitare, vel non habitare in domo.

Arca Domini an habitauerit in domo ab exitu de Aegypto. Quæſt. VIII.

QVAERET aliquis, quomodo eſt verum, quod Deus, ideſt, arca Dei nunquam habitauerat in domo a die, qua exierat de Aegypto, nam arca Dei fuit in Silo, vbi fixum eſt totum tabernaculum, & ibi poſitum erat in domo. Fuit autem poſt arca in domo Abinadab, præceden. lib. cap. 7. poſtea autem in domo Obededom, ſupra cap. 6. deinde in domo Dauid, vbi nunc erat: tabernaculum quoque in domo fuit, quia poſtquam ductum eſt de Silo manſit in Nobe, deinde illa deleta manſit in Gabaon, vbi nunc erat: ergo in domo fuit vtrumque. Aliqui reſpondent, qd dicitur, qd non habitauit Deus in domo, ſcilicet, permanẽter, habitauit tamen mobiliter, ſquia mouebatur de vno loco in alterum. Sed iſta reſponſio non ſtat, quia dicitur hic, qd nunquam habitauit in domo, ſed in tentorio, & tabernaculo; ergo intelligitur, qd habitauit firmiter in tẽtorio. Sed falſum eſt, quia tẽtorium, & tabernaculum Domini mouebantur de loco ad locum; ergo nullo modo

modo habitabat immobiliter. Dicendum igitur, quod non habitauit a die, qua egressus est de Aegypto in domo, quia licet poneretur arca in aliqua domo tam in Silo, quam in alijs locis, tamen non erat habitaculum suum principale, & immediatum ipsius domus, sed tabernaculum: erat autem modus, quod sicut in deserto arca erat intra tabernaculum quod ambiebat tabulis, & cortinis, & postea in circuitu columnis, & uelamentis. Ita cum erat in Silo, uel in quocunque alio loco extendebatur tentorium, & locabatur tabernaculum, intra quod erat arca; & ista omnia erant intra aliquam domum; ideo tunc non dicebatur habitare in domo ipsa arca, sed in tabernaculo. Postea uero quoniam factum est templum in Ierusalem, non mansit arca sub tabulis, & cortinis tabernaculi, sed facta est quaedam domus specialis pro illa. Pro ceteris quoque uasis sanctuarij facta est alia domus, & non erant ibi cortinae, nec tabulae, aut tentoria, ideo tunc proprie habitauit in domo arca Dei: nunquam autem simile habuerat ab exitu de Aegypto, nec et habebat nunc in domo Dauid, nam habitabat in medio pellium, ut patet supra in littera. *Sed ambulauit in tabernaculo, & tentorio per cuncta loca.* Dicitur ambulasse in tabernaculo & tentorio, quia habebat duo operimenta ipsa arca in sanctuario. Primum erat ipsum tabernaculum, quod erat factum de tabulis deauratis, & operum cortinis, & in quadam parte secretiori huius, quae vocabatur sancta sanctorum, erat posita arca. Secundum operimentum erat ipsum atrium tabernaculi, quod uocatur hic tentorium, quia exteri erant paxillis, & funibus: nam istud atrium erat factum de columnis positis in quadro in circuitu tabernaculi, secundum longitudinem 100. cubitorum, & latitudinem 50. & pendebant uela de bysso de his columnis, & affigebantur terrae per paxillos & funes. De figura autem tabernaculi & atrij habetur Exod. 26. & 27. & ibi declaratum est. *Quae transiit cum omnibus filiis Israel.* Istud principaliter intelligitur de deserto, in quo ambulabat Deus cum Israelitis, qui gradiebantur de mansione in mansionem. In terra quoque Chanaan transiit arca Domini de loco ad locum, & ibi iam non erat in tabernaculo, & tentorio sanctuarij, quia tabernaculum fuit in Nobe, & ibi non fuit arca. In Gabaon quoque fuit, & ibi non erat arca, sed fuit tunc in domo Abinadab, & postea in domo Obbedom & Dauid. Tunc tamen uelabatur arca aliquo tentorio extraneo, sicut non fecerat pro ea Moyses. Sic Dauid locauit eam in quodam tentorio intra domum suam, ut patet praeced. c. *Nunquid loquens locutus sum ad nomen de tribubus Israel.* Ista est secunda ratio excusationis cur Deus nollet quod faceret Dauid templum, sicut quia Deus non praecerat alicui de tribubus Israel ante hoc, quod edificaret templum: ideo nec etiam uolebat nunc iubere Dauid. *(ui praecipit, ut pasceres populum meum Israel, q. d. cuiuslibet de tribubus Israel aliqui dedi curam regendi populum, & tamen a nulla petij, quod edificaret mihi templum. Considerandum autem, quod ferre de omnibus tribubus fuerunt aliqui rectores populi ante hoc. Nam de tribu Leui fuerunt primi rectores, sicut Moyses & Aaron, de tribu Iuda fuit rector Othoniel, ut patet Iudi. 3. de tribu Ephraim fuit rector Iosue, ut patet Nume. 13. de tribu Manasse fuit rector Gedeon. Iudic. 6. & post eum filius eius Abimelech. Iudic. 9. de tribu Benjamin fuit rector Aod iudex, de quo Iudic. 3. & postea Saul fuit rex de eadem tribu, praeced. lib. cap. 9. de tribu Dan fuit iudex Samson, ut patet Iudic. 13. de tribu Nephtali fuit iudex Barac, de quo Iudic. 4. & 5. de tribu Zabulon fuit iudex Ahialon, ut patet Iudic. 12. de tribu Gad fuit iudex Thola, & Iair, & Iephte: quia omnes tres uocantur Galaaditae. Iudic. 10. & 11. & tamen Galaad est in forte Gad. Et sic rarae tribus sunt, quibus non de-*

De omnibus fere tribubus fuerunt aliqui rectores

derit aliquos rectores super Israel, & tamen non petijt ab aliqua tribu istarum adificationem templi. *Dicens, quare non ad hoc mihi dicitur domum cedriam?* id est, non dixi alicui tribui Israel, quod edificaret mihi domum cedriam, ita etiam non dico tibi. *Et nunc haec dices.* Hic ponitur tertium huius cap. s. de Christo promissio. Et diuiditur in duo, quia primo ponitur promissio, secundo gratiarum actio ibi. *Ingressus est autem.* Prima in duas, quia primo beneficium exhibitum recolitur, secundo exhibendum promittitur ibi. *Et ponam locum.* Circa primum dicitur, *Et nunc haec dices seruo meo Dauid,* id est, quia Dauid seruus meus proposuit facere aliquid ad cultum meum, quod ego non iusseram, ego dabo ei bona multa. *Haec dicit Dominus exercituum.* Ista sunt uerba, quae debebat loqui Nathan ad Dauid, ut intelligeret quod Deus praenunciabat ei ista. *Ego tuli te de pascuis sequentem greges.* Hic narratur beneficium praeteritum, sicut quia Dauid erat pastor, & Deus accepit eum de gregibus uigendo illum in regem. praec. lib. c. 16. quod fuit maximum beneficium, sicut mutatio de paruo statu ad maximum. In Hebraeo dicitur hic. *Ego tuli te de habitaculo ouium, quod idem est, sicut ego tuli te, quando habitabas cum ouibus, scilicet, sequendo illas, ut dicit littera nostra. Ut esses dux super populum meum Israel.* Scilicet, faciendo te regem transfereundo sine medio de opulione in regem. *Et fuit tecum in omnibus ubique ambulasti.* Id est, adiui te in omnibus negocijs, in quibus fuisti, & in omnibus locis, in quibus stetitisti. Nam quamquam Dauid saepe sustineret angustiam, & uideretur breuiter moriturus, sicut quoniam persecutus est eum Saul. praec. lib. c. 23. & usque ad 27. tamen nunquam traditus fuit in manus Saulis, nec passus est mala. *Et interfecisti uaseros inimicos tuos a facie tua.* Id est, occidi coram te omnes hostes tuos: uel feci, quod non possent resistere uultui tuo. Et isti hostes erant populi Philistinorum, qui surrexerant saepe contra Dauid supra, 5. c. Saul quoque, & Doeg, & omnes serui Saulis, qui querebant malum contra Dauid, mortui sunt in bello Philistinorum & in alijs bellis. Deus autem dicitur occidisse istos, eo quod ipse principaliter pugnabat pro Dauid. *Pecique tibi nomen grande.* Id est, dedi tibi magnum honorem & famam: ita quod nomen tuum sit famosum per totum orbem, sicut nomen aliorum magnorum principum. *Iuxta nomen magnorum, qui sunt in terra.* Id est, nomen tuum est magnum, sicut nomen cuiuscunque principis terreni. Dicitur autem hoc, quod nomen Dauid non erat magnum simpliciter, eo quod non poterat multum diuulgari, nam et si per totam terram habitabilem diuulgaretur nomen eius, quod nulli unquam mortaliu conuigere non esset nomen valde famosum, cum tota terra respectu celestis ambitus obtineat rationem puncti, ut declarat Boetius inducens multa alia ad signandum paruitatem terrae. 2. lib. de consola. profa. 7. sed dicitur, quod nomen Dauid erat magnum iuxta nomen magnorum, qui sunt in terra, quia in comparatione ad alios nomen Dauid satis diuulgatum fuit. *Et ponam locum.* Hic ponitur beneficium exhibendum, & diuiditur in duo, quia primo promittitur beneficium circa temporale regnum. Secundo quantum ad spirituale, & aeternum ibi. *Cumque completi fuerint.* Circa primum dicitur. *Et ponam locum populo meo Israel.* Id est, non solum ego benefaciam tibi, sed et benefaciam populo propter te: nam toti posteritati Dauid benefecit Deus pro Dauid, quia alioquin pro peccata Salomonis, & posterorum eius Deus abstulisset regnum de manu posterorum Dauid, ut patet. 7. 3. lib. c. 11. & 14. erat autem hoc bonum Dauid, quia populus pertinet ad regem, & benefaciendo populo bonum fit regi; & e contrario: ideo Deus promisit locum populo Israel, id est locum firmum. Nam nunc locum habebat, tamen non erat firmatus pro bella hostium: cessante autem omni turbatione Israel diceretur

ceretur habere locum, & hoc significat littera sequens, scilicet. *Et plantabo eum.* Plantare enim firmare signat, quia quod plantatur radices agit, per quas terra immobiliter adheret. *Et habitabo cum eo.* s. faciendo ei bona. Deus. n. ubique est, ideo potest dici ubique habitare, dicitur tamen ibi specialiter habitare, uel esse, ubi specialiter dicitur, dicuntur Deum habere secum habitatem. *Et non turbabitur amplius.* Id est, non uenient hostes ad persequendum populum Israel, sicut fuit a principio. Glo. ordi. uult quod intelligantur ista de uita aeterna, ubi erit locus populo Israel. u. uis uidentibus Deum: & plantabuntur. i. radicabuntur, quia iam non mouebuntur per uarietatem angustiarum: & non turbabuntur amplius, s. quia non ueniet super eos dolor, nec gemitus, & abstergetur Deus omnem lachrymam ab oculis eorum, quia priora transierunt. Apo. 7. Ista autem expositio est, inconueniens quia non uidetur, quod Israelita consecuti fuerint istam tranquillitatem post mortem Dauid, & tamen ista expositio est multum allegorica, quia Deus loquebatur hic Dauid de statu populi sui, quia alius non erat aliquod beneficium Dauid, quod uiri sancti, qui uocantur Israel, gaudeant in uita aeterna. Mortuum est non est satisfaciens, quia cum dixit, & non turbabitur amplius, non negat omnem turbationem simpliciter, sed solum assiduitatem tribulationum, qualis erat prioribus temporibus, cum coetero affligerentur Iudaei quolibet tempore, & quoniam non affligebantur, erant in timore, quod affligerentur. Hoc autem satis signat littera sequens. *Nec addent filij iniquitatis, ut affligant eum sicut prius.* Id est, hostes Israel, qui uocantur filij iniquitatis, eo quod mali erant, & Deo exosi: non redibunt ad affligendum populum meum sicut prius. Et non dicitur hic, quod non affligerent eum, sed quod non affligent hostes Israel multi, & potentes, & non audebant Israelitic liberet facere, quae facturi erant propter ipsos, nam non ambulabant publice per uias, sicut dicitur Iudic. 5. scilicet. In diebus Samgar cessauerunt seminare, & qui ingrediebantur propter eas, ambulauerunt calles deuios. Post Dauid autem licet aliquando hostes Israelitarum insurrexerint contra Israel, tamen non poterant opprimere eos, sicut a principio, et non insurgebant multoties sicut in te iudicum. Causa huius erat, quia Dauid subiecit omnes gentes Chananaeorum Israelitis: unde quando Salomon regnabat, tota terra Chanaan soluebat ei tributum. 2. Paralip. 8. s. Omnem populum, qui derelictus fuerat de Hethais, & Ammorreis, & Pherezis, & Heuuis, & Iebusais, qui non erant de filiis Israel, subiugauit Salomon in tributarios, & sic ipse dixit mortuo Dauid, quod iam non erat Satan nec occurus malus, sed Deus dederat requiem per circuitum. seq. li. c. 5. Tempore autem iudicum erant multi hostes Israel, & non poterant se defendere Israelita de eis: & si aliquando miraculose superarent illos, denou redibant, & superabant Israelitas. *Ex die, qua constitui iudices super populum meum Israel.* Id est, ab illa die hostes inceperunt affligere populum meum, sed iam non sic affligent. Hoc patet, quia ante iudices fuit Iosue, & tempore illius nunquam Chananaei potuerunt affligere Israelitas, sed potius Israelitae debebant Chananaeos: quia Dominus dixerat, quod nullus posset resistere Israelitis toto tempore uita Iosue, ut patet Iosue primo, mortuo autem illo successerunt ei seniores, qui aliquanto tempore rexerunt populum: & tunc non peccabant Israelitae, ut patet Iosue ult. & Iudi. 2. s. Seruierunt Domino cunctis diebus Iosue, & Seniorum, qui longo tempore uixerunt post Iosue: mortuis autem Senioribus surrexerunt aliqui qui non nouerant Dominum, & seruierunt Israelitarum Baalim, & Altharoth. Iudic. 1. tunc Deus tradidit illos in manus Cusan Rasathaym regis Mesopotamiae, qui Alph. Tost. in Secundum Regum,

oppressit illos annis. 8. & ista fuit prima persecutio. Tunc clamauerunt ad dominum, & dedit eis primum iudicem nomine Othoniel. Iudi. 3. Et iste modus postea fuit in Israelitis. s. quod saepe colebant Iosue, & saepe affligebantur ab hostibus, quod patet ex toto processu libri Iudicum. *Et requiem dabo tibi ab omnibus inimicis tuis.* Illud erat speciale beneficium ipsi Dauid: nam licet nunc uideretur sibi quietus ab omnibus hostibus, tamen post hoc multa bella egit mirabiliora, quam egisset ante hoc. s. contra Philistinos, Moabitas, Idumaeos, Syros, & Ammonitas, ut patet seq. c. & infra 10. & in his omnibus promisit Dominus Dauid uictoriam de hostibus, & postea pacem subiectis omnibus sibi. *Praedictaque tibi Dominus, quod domum faciat tibi.* Id est, praenunciat tibi, quod faciat domum de stirpe tua: s. n. aliquis huius domum, quoniam eo moriente, manent posterum, qui succedunt illi in dignitate sua. Et sic quia Dauid habiturus erat posteros regnuros post se usque; ad magnum tempus, dicebatur huius domum. Saul autem non habuit domum, quia non successit ei aliquis de stirpe sua in dignitate regali, nisi Isboeth, & iste ad modicum tempus, & transiit illico ad Dauid. Postea autem non fuit notata domus, uel posteritas Saul: sic patet infra, cum dicitur. *Miam autem meam non auferant ab eo, sicut ab illi a Saul.* *Cumque completi.* Hic ponitur promissio de regno spirituali futuro, ut uolunt doctores nostri. Pro quo sciendum, quod hic est controuersia in modo exponendi usque ad partem illam. *Ingressus est autem rex, & plurimi exponunt solum de Christo, & sic dicunt pertinere ad regnum spirituale, hoc autem quia ponitur hic aliqua, quae non pertinet nisi Christo.* Unde Glo. ordi. & August. in lib. de Ciuit. Dei, sic exponunt, scilicet, *Cumque impleti fuerint dies tui,* id est, quando mortuus fueris. *Et dormieris cum patribus tuis,* id est, dormieris in gremio mortis cum omnibus progenitoribus tuis, qui iam mortui sunt. *Suscitabo semen tuum post te,* id est, suscitabo Christum, qui erit de semine tuo secundum carnem; & fuit post Dauid, quia multo tempore post mortem Dauid natus est Christus. Unde dicit Glo. ord. quod dicitur fuit specialiter hoc, ut intelligeretur, quod non dicebatur de Salomone, quia domus Salomonis cepit ante mortem Dauid, s. eo uiuente factus est rex; imo dicit illa Glo. quod non ob aliud coepit regnare Salomon uiuente patre, quod nulli aliorum regum contigit, nisi ut appareat ipsum non esse, quem propheta praesignat, dicens: cum completi fuerint dies tui, suscitabo semen tuum post te. *Quod egredietur de uero tuo,* id est, de stirpe tua: nam filius fuit in lumbis patris, & Christus fuit in Dauid secundum carnem. Sed apertius dicitur. 1. Paralip. 17. *s. suscitabo semen tuum post te, quod erit de filiis tuis.* *Et firmabo regnum eius.* Hoc fuit in Christo, qui fuit rex regum, & dominus dominantium, & princeps omnium regum terrae. Ieremiae 23. uocatur Messias rex, scilicet, Ecce dies ueniunt, dicit dominus, & suscitabo Dauid germen iustum, & regnabit rex, & sapiens erit, quod de messia intelligitur ad litteram. Regnum autem istud Christi fuit firmum, quia nunquam mutatum est ad aliam gentem sicut regnum Salomonis, sed manet in aeternum. De quo dicitur Dan. 2. In diebus autem regnorum illorum suscitabit Deus caeli regnum, quod in aeternum non dissoluetur, & regnum eius populo alteri non tradetur: istud autem est regnum Ecclesiae, quod est regnum Christi, & durat usque; ad diem iudicij, ipse edificabit domum nomini meo, scilicet, Christus edificabit Ecclesiam uerbo praedicationis suae, & sanguine, quae domus est ex lapidibus uiuis, & est edificata nomini domini, id est honorem nominis Dei: nam nulla domus tamen potest esse ad cultum Dei, sicut ipsa catholica Ecclesia, cum ipsa met Deum colat: domus autem facta de lapidibus largae sunt ad cultum Dei. *Et stabilis am thronum regni eius usque;*

in sempiternum, scilicet, nūquā mutabitur regnum eius in alias gentes, sed manebit firmū. *Ego ero ei in patrem, & ipse erit mihi in filium.* Hoc ad literam de Christo intelligitur, qui erat uerē filius Dei, & sic introducit Apostolus ad Hebræos primo, differentiā Christi ad angelos, quia de Christo dicitur, ego ero ei in patrem, & ipse erit mihi in filium, quod de nullo angelo dicitur, nec enim Deus habet alium filium naturalem, nisi Christum. Homines autē largē uocantur filij Dei, s. per adoptionem. *Qui, si iniquē aliqua gesserit.* Ita particula non potest intelligi de Christo in propria persona, sed exponunt eā doctores de Christo in membris suis, quia Christus est uerus homo, & ēt est caput corporis mistici, ut patet ad Ephē. 4. in quantum autem ipse est homo uerus peccare non potest, sed in quantum ipse est caput corporis mystici attribuitur ei peccata: cum membra huius corporis possint peccare, & aliqñ peccent, & de hoc dicit in Ps. 71. qui totus de Christo scribitur: *Lōge a salute mea, uerba delictorū meorum, id delictorum membrorum meorū.* Scriptura autē facit frequenter istam transitionem, s. de corpore Christi uero ad corpus mysticum, & ē contrario, *Arguam eum in uirga uirorum.* Ad membra Christi refertur, quā nos sumus, quia Deus nos arguit uirga uirorum, i. qñ peccamus nō occidit nos sicut hostis, sed corripit nos uirga sicut pater. Hoc autē signum est, qd filij eius sumus, quia ab eo corripimur, sic dicit Apostolus ad Hebræos. 12. quem enim diligit dñs castigat, flagellat autem omnē filium, quem recipit, quis est filius, quem non corripit pater? qd si extra disciplinam estis, cuius participes facti sunt homines, iam non filij, sed adulteri estis. *Et in plagis filiorum hominum.* Eadem sententia est, s. qd quando peccarent membra Christi, punirentur in plagis filiorum hominum, i. non occideret eos Deus, sed daret eis plagas paruas, sicut dant homines filiis suis. *Miseri cordiam autem meam non auferam ab eo.* Hoc tā de Christo quā de membris intelligi potest: nam Deus semper misericors est Christo homini, & exaudiebat atque clarificabat eum, sicut ipse dixit Ioan. 12. quamquam ipse dicat ad modicū se derelictū a Deo, s. Deus meus, Deus meus ut quid dereliquisti me? Mat. 27. De membris quoq; Christi uerum est, qd nūquam Deus auferat ab illis misericordiam suam, sed miseretur, bona semper conferens, & in aeterna gaudia ducens, *sicut abstuli a Saul, q. d. ego misericors sum illi faciendo eum regem, sed postea abstuli misericordiam meam ab eo tollendo regnum de manu eius, & filiorum suorum.* *Quem amouit a facie mea, s. faciendo qd non esset rex de posteritate sua.* *Et fidelis erit domus tua.* Hoc benē intelligitur de Christo, quia Ecclesia fidelis est, quā est domus Christi, imō extra ecclesiam nullus est fidelis. *Et regnum tuum usq; in eternum ante faciem meam,* id est, regnum tuum erit fidele, quod idem signat. Nam principatus ecclesiasticus, qui est monarchicus, uel regnatiuus fidelis est. *Et thronus tuus erit firmus in ueter,* id est, sedes regni Christi erit firmissima semper, scilicet, sedes Apostolica, in qua est auctoritas regni Christi. 1. Paralip. 17. dicitur: *Et thronus eius erit firmissimus in perpetuum, quod idem est.* Huiusque est differentia in expositione: cetera autem, quā sequuntur, eodem modo exponuntur ab omnibus. Alij autem exponūt ista mixtim, s. partim de Christo & partim de Salomone, sic exponit Nico. & inducit rationem ad hoc, quia ista dicuntur de Salomone, ad Christum tñ pertinent. Pro quo considerandū dicit, qd res gestæ ueteris testamenti fuerunt figura noui testamenti. 1. ad Cor. 10. s. Oīa in figura contingebant eis, & sic Salomon filius Dauid fuit figura Christi, qui etiā de Dauid natus est s. in carnem, ut patet ad Ro. 1. quod autē est figura alterius, oportet qd s. in se sit aliqua res; nisi enim circulus

pendēs ante tabernam esset in se aliqua res, nō posset esse signum uini existentis in celario: sic igitur quod est figura alterius potest tripliciter considerari, uno modo ut est in se solum, secundo modo ut est solum figura alterius, Tertio modo ut est utrunq;. Sic etiam in sacra scriptura aliqua dicuntur de Salomone s. in se in quantum non est figura Christi, ut quod fecit idola & coluit ea, seq. lib. cap. 11. alia dicuntur de ipso solum in quantum fuit figura Christi, & illa non possunt uerificari de Salomone, sed de Christo, ut patet in Ps. 71. scilicet, Dominabitur a mari usq; ad mare, & a flumine usque ad terminos orbis terrarum, quod non fuit uerum de Salomone, qui non fuit monarcha, sed habuit regnum factis limitatum: sed uerum de Christo homine: cui in sua resurrectione data est omnis potestas in celo, & in terra. Matth. vlti. Alia autem dicuntur de Salomone secundum utrumq;, & ipsa uerificantur de ipso minus perfecte, & de Christo perfecte: cuiusmodi sunt quā ponuntur hic, saltem aliqua illorum. Vnde uult Nico. ista ad Christum ducere & ad Salomonem, & aliqua ad solum Salomonē. Alij autem solum uolunt exponere literam istam de Salomone quantum ad omnia, quā in ea continentur, & isti sunt Hebræi.

An sit accipienda de Salomone, uel de Christo ista promissa, quā sit hic ad Dauid, & de uario modo exponendi. Q. IX.

QUÆRET aliquis circa, hoc quomodo exponenda sit ista litera: uel de quo. tan tota de Christo, uel tota de Salomone, uel mixtim. Respondet Gl. ord. & Aug. in lib. de Ciuit. Dei. qd exponenda sit de Christo totaliter, & non de Salomone. Et est sensus qd cum in omnibus precedentibus dictū fuisset de regno temporali Dauid, Deus introduxit hic de spiritali regno Christi; & hoc quia pertinebat regnū Christi aliquo modo ad Dauid, cū Christus esset de semine Dauid. Quod autē non intelligantur hæc de Salomone, patet primo, quia dicitur: *Cūq; dormieris cō patribus tuis, & tamen Salomon regnauit ante mortem Dauid.* Item quia dicitur, & stabiliam regnum eius usq; in sempiternū: tamen regnum Salomonis non durauit nisi usq; ad captiuitatem Babylonicam, uel saltem usq; ad Christi aduentum: nam paulō ante ablatū erat regnū Iudæorū, cū regnaret Herodes, qui erat Idumæus. s. filius Antipatri uiri Idumæi. Item quia dicitur hic, ego ero ei in patrem, & ipse erit mihi in filium: quā uerba Apostolus de Christo exponit ad Heb. 1. ad probandum differentiam inter eum & angelos, & non ponuntur ibi in sensu allegorico, sed in literali, quia in sensu mystico nunq; fit argumentū potens, ut ait Dionysius. Itē quia dicitur hic: *miseri cordiam autem meam non auferam ab eo, sicut abstuli a Saul,* & tamen a Salomone ablata est, cum non durauerit regnū semper in domo eius, sicut nec durauit in domo Saulis, Item quia dicitur hic: *& fidelis erit domus tua: domus tamen Salomonis non fuit fidelis, sed fuit plena mulieribus alienigenis idola colentibus, & Salomonem ad colendum inducentibus, ut patet seq. lib. ca. 11.* Item non dicuntur de Salomone, quia hic promittitur pax in regno isto maior, quā fuerit tempore Iudicium, cū dicitur: *non addent filij iniquitatis, ut affligant eum sicut prius ex die, quā constitui iudices super populum meū.* Et iterum dicitur: *habituabo cum eo & non turbabitur amplius: fuit tamen maior pax aliquando tempore iudicium quā tempore Salomonis, sicut fuit tempore Aod, qñ dicitur, & quietuit terra. 80. ann. Iudi. 3. Tpe tñ Salomonis solum quietuit 40. annis, quia ipse non plus regnauit. seq. lib. cap. 11.* Item patet ex simili, quia in Psal. 71. ponitur titulus in Salo-

Quod est figura alterius tripliciter considerari potest.

In oppositū

Prima ratio

Secunda rō

Tertia rō.

Quarta rō.

Quinta rō.

Sexta ratio.

Ad primam rationē auctū.

Ad secundā.

Salomonem, & tamen ibi ponuntur multa, quā non possunt intelligi de eo, sicut cum dicitur: *Et dominabitur a mari usq; ad mare, & a flumine usq; ad terminos orbis terrarum.* & tñ Salomon non fuit dñs totius terræ. In contrarium uero, qd ista litera debeat exponi de Salomone, & non mixtim, sed totaliter. Primò quia Deus in hoc uolebat Dauid promittere magna bona dando regnum posteritati suæ: si tamen intelligatur de regno Christi, quod est regnū Ecclesiæ, hoc non pertinet ad Dauid, quia in Ecclesia non regnant homines de posteritate Dauid. Item patet, quia Dauid intellexit ista uerba, sicut Deus illa locutus est: ipse tamen intellexit illa solum de posteritate sua regnatura, ut patet infra, scilicet: *Sed hoc parū uisum est in conspectu tuo nisi loquereris de domo serui tui in eternum.* aliā longinquum. ergo intelligitur de regno Salomonis, & posteritatis eius. Item, quia Deus uolebat se excusare hic de Dauid, & ipse non edificaret domum Domini, sed filius eius: & ad hoc dicitur infra ipse: *edificabit domum nomini meo.* hoc tñ intelligebatur de Salomone quantum ad literam: nam sic Dauid dixit, qd Deus prohibuerat ipsū edificare domum, & dixerat qd filius suus edificaret eam: & ob hoc orauit principes, ut adiuuarent Salomonem ad edificandum domum istam. ut patet 1. Paralip. 22. Item quia dicitur hic: *Qui si iniquē aliquid gesserit, arguam eum in uirga uirorum:* quod de Salomone intelligitur, qui peccare poterat & peccauit, & nō de Christo, cui peccare erat impossibile. Item non stat qd ista litera mixtim exponatur, s. partim de Christo: partim de Salomone, quia sententia est hic tota continuata. Quod ergo aliqua de uino intelligenda essent, & aliqua de alio: esset rumperet totam congeriem sententiarum: & redderetur hoc intelligibile ipsi Dauid, quod est incōueniens. Respondendum igitur, qd ista litera tota debet exponi de Salomone sine aliqua mixtione, ut appareat oīa dicta esse ad gaudium ipsius Dauid pro posteritatis suæ felicitate. Nec obstant rationes in contrariū adductæ. Ad primam cum dicitur, qd Salomon incepit regnare uiuēte patre. Dicendum qd non obstat, quia cum dicitur hic, suscitabo semen tuum. suscitare non intelligitur de natiuitate, sed de eleuatione in potestatem, sic patet Iud. 2. & 3. & per totum librum, cum dicitur qd suscitauit Deus talem, uel talem in iudicem, & tamen non intelligitur de natiuitate, quia plurimi istorū erant ueteres, quando iudices efficiebantur. quod ergo natus fuerit Christus mortuo Dauid, & Salomon ante mortem eius: nihil confert ad hoc qd intelligatur de Christo. Cum autē dicitur qd non solum Salomon natus erat, sed etiam assumptus in regem. Dicendum qd quamquam fuerit factus Salomon rex uiuente patre, fuit ad tollendum discordias fratrum: tamen, uiuente patre, nullam habuit potestatem regiam, sed Dauid iubebat omnia, iō tunc Salomon erat tanq; non esset rex. Mortuo autē Dauid Salomon cepit in oībus iubere tanq; solus rex, iō tunc propriē dicitur suscitatus in regem, & nō tempore Dauid. Etia non uerē uerū quod dicit Glof. ordi. s. qd ad hoc solum fuit factus Salomon rex uiuente patre, ut signaret qd non erat iste, de quo Prophetia intelligebatur: nam causa institutionis eius in regē non fuit hæc, sed discordia fratrum. Dauid. n. non intendebat aliquē de filiis suis regē efficere de uiuente, sed solum nominare sibi successorē: uiuente tñ Dauid, & ignorante, Adonias quartus filius regis, habita factione cū militia, fecit se institui regē, ut patet seq. li. c. 1. quod Dauid sciens, putans qd hoc esset ad magnū scādalum, iussit illico Salomonem uigi in regem: si tñ Adonias nihil fecisset, non fuisset Salomon uictus uiuente Dauid. Ad rationem secundam, cū dicitur, qd regnum Salomonis non fuit stabilitum in sempiternum, sicut hic dicitur. Dicendum qd Alph. Toit. in Secundum Regum.

accipitur hic sempiternū pro aliquo tempore factis magno, licet non sempiternū: sic patet in oībus legalibus, nam dicitur de circuncisione, qd erat factus sempiternum. Gen. 17. sic et de oībus ceremonijs, ut patet saepe in Leuitico, tñ non erant duratura ista, nisi usq; ad tps Christi, & hac intētionē instituta sunt, ut non semper durarent. Rectē igitur uocari poterat regnū Salomonis regnum sempiternum, quia cessaturū erat in aduentu Christi, quando cessauit circuncisio, & cetera ceremonialia, quæ sempiterna uocantur: & non solum hoc, sed etiam aliqñ sempiternū uocatur paruum tempus, quod est minus ann. 50. sicut patet Exo. 21. de illo, qui uolebat exire de seruitute anno 7. redēptionis, qd maneret seruus in aeternum, & tamen non poterat esse inter Hebræos aliqua seruitus maior quam usque ad Iobelaum, ut patet Leui. 25. a quibus subtrahantur ad minus 7. anni redemptionis, manebunt 43. anni usque ad Iobelaum, & istud tempus uocatur sempiternum: nec est in hoc magna vis. Ad tertiam rationem, cum dicebatur: *ego ero ei in patrem, & ipse erit mihi in filium.* Dicendum quod ista est ratio efficacia, eo qd Apostolus exponit istam de Christo in sensu literali. Et nisi esset dictū Apostoli deberemus dicere, qd oīa ista exponebantur ad literam de Salomone, & qd nihil illorū exponeretur ad literam de Christo, nunc tamen dicere debemus, qd omnia hæc intelliguntur ad literā de Salomone, & etiam omnia, uel quædam illorū intelliguntur ad literā de Christo. Nec est incōueniens, qd aliquis textus sacre scripturæ habeat duos sensus, quorū uerq; sit literalis. Sic patet de ceremonijs agni Paschalis. Exo. 12. De quibus nullus dubitat qd intelligerentur sic ad literam de agno Paschali: alioquin Iudæi non obligati fuissent seruari illud literaliter, quod falsum est; & tamen eadem ceremoniæ intelliguntur de immolatione Christi in cruce: quod patet Ioan. 19. cum dicitur: *Ad Iesum autem cum accessissent, non fregerunt eius crura, & sequitur: Facta sunt autē hæc, ut scriptura impleretur: os non comminuetis ex eo, ergo apparet, quod illa scriptura literaliter intelligebatur de passione Christi, quāquā dicta fuisset de agno Paschali, alioquin nō diceretur, ut impleretur scriptura, quia scriptura nunq; impletur, nisi in sensu literali, nec fit contra eam, nisi qñ fit cōtra sensum literalem, cum ad obseruationē aliorū sensuum nō obligemur. Sic igitur hic dicendum est, qd ista scriptura intelligitur ad literam de Christo, quia sic exposuit eam Apostolus, & intelligitur et ad literam de Salomone, ex modo tñ loquendi directiūs uer conuenire Salomoni quā Christo, quia dicitur: *Ego ero ei in patrem, & ipse erit mihi in filium, i. accipiet me ipse in patrem, & ego accipiam eum in filium, quod pertinet ad adoptionem: si autē directē intelligeretur de Christo potius qd de Salomone, cum Christus sit filius Dei naturalis, & eadē filiatione sit filius Dei cū est Deus, & cū est homo Christus, quia Christus dicit personam diuinam, & nō humanam, diceretur: ego sum pater eius, & ipse est filius meus, cū ista filiatio semper sit, qd aeterna est. Istū modum loquendi habuit scriptura Psal. 2. s. Dñs dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. & hoc quia intelligitur ille Psal. solum de Christo: hic tñ dicitur: *ego ero ei in patrem, ergo directē intelligitur de filiatione neadoptiua ad Salomonem, & non de filiatione naturali ad Christum, quæ iam erat.* Item quia dicitur hic: *ego ero ei in patrem, & non dicitur: ego ero pater eius, (in) aut significat (quasi) scilicet, ego ero ei in patrem, i. ero quasi pater eius, quia habebō eū in filium adoptiui.* Si autem intelligeretur de filiatione naturali, quæ est ad Christū, diceretur, ego ero pater eius. De Salomone ergo directē intelligitur. Dicendū tñ qd licet intelligat de Salomone directiūs, intelligitur tñ de Christo**

Sempiternū pro tempore factis magno.

Ad tertiam.

Non est incōueniens aliquem textū habere duos sensus literales.

Ex officio Nicolai.

perfectius, eo q̄ filio, qua Christus est filius Dei est perfectior filiatione, qua Salomon est filius Dei; quia illa est naturalis, & ista adoptiva. Quod autem ista particula, scilicet, ego ero &c. intelligatur de Salomone: ad literam patet 1. Paralip. 22. Ad quartam rationem, cum dicebatur, q̄ Deus abstulit misericordiam suam a Salomone, quia nō fuit regnum eius sempiternum. Dicendum q̄ non abstulit, quia Deus observavit ei quicquid promissit: fuit autē promissio q̄ esset regnum eius sempiternum, & sic fuit, nō q̄ semper duraverit, sed magno tempore, quod scriptura vocat sempiternū.

Ad quintā. Ad quintam rationem cum dicebatur, q̄ domus Salomonis non fuit fidelis, postea responderi s̄m Nicol. q̄ quamquam aliqui de stirpe Salomonis fuerunt idolatras, tamen alij erant viri boni, qui evertentibus populū ad Deum. Sed ista responsio non stat, quia denominatio debet fieri ab eo, quod plus est: plures, tamen fuerunt de successoribus Salomonis infideles quam fideles; imō omnes successores Salomonis fuerunt infideles, prater duos, scilicet Ezechiam, & Iosiam, ut patet Ezechiele, 49. s̄, prater David, & Ezechiam, & Iosiam, oēs reges postea commiserunt. Magis ergo debebat vocari domus infidelis quā fidelis. Itē non stat ista responsio, quia non vocatur domus fidelis, i. domus colentium Deum, sed domus fidelis, i. firma, que non perit. Quod patet, quia 1. Paral. 17. loco huius d̄r: Et statui enim in domo mea, i. faciam domū istam stabili: simile patet prae. li. c. 2. i. Scilicet dabo michi sacerdotē fidelem, & edificabo eidomū fidelem, i. perpetuā, quod intelligitur de Sadoe, apud quem debebat manere summum sacerdotium in aeternū translatum de domo Heli summi sacerdotis. Et patet quia subditur ibi: & ambulabit coram Christo meo cunctis diebus; quod notat perpetuitatem, Et sic procedit argumentum ex ignorantia significationis nominis. Vnde dato q̄ omnes de posteritate Salomonis essent idolatras, vocaret domus eius fidelis, quia semper maneret. Ad sextam rationem, cū dicitur, q̄ fuit maior pax tempore Iudicum quā Salomonis. Respondendum q̄ nunquam tempore Iudicum fuit longa pax. Et cum d̄r de Aod q̄ fuit quies terra sub eo, 80. annis: Dicendū q̄ non cessavit in omnibus his a bellis: quamquam dicatur, quiescit: sed modus scripturæ est specialis in libro Iudicum: q̄ totum tēpus, quod transiit sine iudice, & tempus sub iudice includatur sub illo tempore, quo d̄r terra quiescit: sicut demonstratum fuit ratione necessaria in 3. c. Iudic. & in prologo eiusdem libri: & sic in 80. annis computatis sub Aod, debent intelligi omnes anni, qui fuerunt a morte Othonielis prioris iudicis. Et 18. anni, quibus fuerunt Israelitæ oppressi ab Eglon rege Moab; & deinde reliquum tempus, quo praesuit Aod. Vnde forte pax ista sub Aod non fuit 75. annorum, sed dato q̄ fuisset 80. annorum, maior fuit pax sub Salomone, quā sub Aod; eo q̄ non est computandum hic solum tempus regni Salomonis, quod fuit 40. ann., sed totum tēpus successorum suorum vsq; ad captivitatem Babylonicam, in quo tēpore d̄r fuisse pacem: eo q̄ non fuerunt tota bella sicut tēpore Iudicum, ut supra declaratum fuit. Ad septimā rationem, cum d̄r, q̄ titulus Pl. 71. est de Salomone: tamen ibi ponuntur aliqua, quae non conveniunt ei. Dicendum q̄ quamquam ille Psalmus possit totus intelligi de Christo, vel quantum ad aliquā partē suam ad literam, tñ totus ad literam exponitur de Salomone. De versu autem illo, Et dominabitur a mari vsq; ad mare, Dicendum q̄ et intelligitur de Salomone quantum ad literam: sed est error in arguentibus, quia putant in isto versu significari dominium totius terrae, sed falsum est, quia solum significatur hic tota terra Chanaan. Et est sensus, q̄ in tēpore aliorum regum, & iudicum ante Salomonē non erat subiecta tota ter-

ra Chanaan iudicis, & tñ tempore Salomonis subiecta erat, ut patet 2. Paral. 8. Omne populum, qui derelictus fuerat de Hebraeis, & Ammoritis, & Pherezaeis, Heuæis, Iebusæis, qui non erant de stirpe Israel subiugavit Salomon in tributarios: termini tñ terrae Chanaan sunt illi, qui ponuntur in hoc versu, scilicet a mari vsq; ad mare, & a flumine vsq; ad terminos orbis terrarum. Quod patet, quia termini terrae Chanaan erant quatuor, scilicet a parte orientali mare rubrum, a parte occidentali mare mediterraneum, quod vocatur mare Palaestinorum, ab Aquilone est fluvius magnus Euphrates, a Meridie sunt deserta Arabica, ut patet Exod. 23. scilicet, ponam autem terminos vestros a mari rubro vsque ad mare Palaestinorum, & a deserto vsque ad fluvium, i. a deserto Arabico vsq; ad fluvium Euphratem, sic patet Gen. 15. & partim Num. 34. & Deut. 1. & Iosue 1. isti autē quatuor termini ponuntur in versu illo, scilicet Et dominabitur a mari vsq; ad mare, i. a mari rubro ex parte Orientis, vsq; ad mare, i. Palaestinorum. & a flumine, i. a flumine Euphrate a parte Aquilonari vsque ad terminos orbis terrarum, i. vsque ad deserta Arabica, quae vocantur termini orbis, quia ibi desinit terra habitata ex parte terrae Chanaan. Nam inter terram Chanaan & Aegyptum sunt deserta Arabica, & quia illa sunt male habitata, videtur tam Aegyptus quā terra Chanaan terminus terrae habitabilis ea parte, qua adhaeret desertis Arabicis. De Salomone igitur intelligitur hoc quantum ad literam. Concluditur etiam ex praedictis quod distinctio Nico. non tenet, scilicet, q̄ aliqua dicantur de Salomone secundum se solum, & aliqua solum in quantum est figura Christi: sicut illud, & dominabitur a mari vsque ad mare, & alia secundum yrum, nam illud quod ipse putavit solum dici de Salomone solum in quantum est figura Christi, intelligitur de ipso Salomone solum literam. Itē non potest exponi mixtum ista litera, scilicet, de Christo, & aliquid de Salomone, sed necesse est totam intelligi de Salomone, quia 1. Paral. 22. ponitur tota ista sententia de Salomone ad literam: ita q̄ nullo modo possit ibi intelligi de Christo. Nam cum David vellet hortari Salomonē, q̄ edificaret templū, dixit q̄ Deus prohibuerat cum edificare & dixerat, q̄ filius tuus edificaret: vnde ait: fili mi voluntatis meae fuit, ut edificarem domum domino: sed dixit ad me: multum sanguinem effudisti, ideo non poteris edificare domū nomini meo: filius qui nascetur tibi, erit vir quietissimus, faciam enim eū requiescere ab omnibus inimicis suis per circuitum, & pacem & otium dabo in Ierusalem cunctis diebus eius: ipse edificabit domū nomini meo, & ipse erit mihi in filium, & ego ero ei in patre, firmaboq; solium regni eius super Israel in sempiternum, nunc ergo fili mi sit dñs tecum, & prosperare, & aedifica domum dño. Ecce qualiter David dixit ad Salomonem oīa verba ista, & q̄ de eo intelligebantur: & pp̄ haec suadebat ei edificare templum, necesse est igitur, q̄ omnes clausulae hic positae intelligantur de Salomone quantum ad literam, & sub isto sensu protulit eas Nathan ad David, & intellexit eas David. Sed sp̄s sanctus, qui ista verba faciebat proferri per os Nathā, volebat etiam per illa quantum ad literam significare Christum, ideo Apostolus potuit allegare aliquid isto ram in sensu literali de Christo, scilicet, ego ero ei in patrem &c. Hoc dato, exponatur tota litera impermixte de Salomone, scilicet, Cumque completi fuerint dies tui, quando mortuus fueris, Et dormieris cum patribus tuis, id est, dormieris somno mortis, sicut iam dormiunt omnes progenitores tui. Suscitabo semen tuum, scilicet, Salomonem, qui erat filius David. Post te, id est, suscitabitur post mortem tuam, nam licet natus fuerit Salomon vivente David, non dicebat suscitatus quousque

Cōtra Nic.

Regni quare dicitur sempiternū.

Filij adoptivi succedunt patribus sicut legitimi.

quousque acquireret maximam potestatem regni, & quia istam non tenuit vivente David, non dicebatur tunc suscitatus: & dicitur aliquis suscitari tanquam tunc esse inciperet: sicut dicimus aliquem creati in regem, & tamen creati dicit fieri simpliciter. Quod egredietur de vtero tuo. Id est, de lumbis tuis: nam materia seminalis, de qua soboles procreatur, non est in vtero, sed in vasis seminalis, quae adherent lumbis. Vocatur tamen largē esse in vtero quidquid est intra corpus. Ex hoc autem patet, quod post David non poterat regnare Absolon, qui conatus est regnare expulso patre, ut patet infra 15. vsque ad 18. nec etiam habebat ius regnandi Adonias, qui vivente patre, & nesciente regnare voluit. Iteq; cap. 1. nec aliquis de filijs David iam natus, quia dicitur hic, quod ille egressus erat de vtero David, qui regnaret post eum, sed omnes alij iam nati erant. Et firmabo regnum eius. Scilicet, quia Salomon possedit regnum pacificē, & firmiter non habēs aduersarium. Ipse edificabit domum nomini meo. Id est, faciet templum. Istud est quod principaliter Deus volebat hic indicare: Nam David dixerat, quod volebat aedificare domino regnum, & Deus non acceptavit: si autem simpliciter dixisset Deus, quod volebat sibi templum aedificari per David, habuisset hoc David molestum, ideo dixit quod non aedificaret David domum sibi propter multa bella, sed filius eius aedificaret sibi domum, & in hoc consolaretur David sciens, quod non dedignabatur Deus eius obsequia. Et stabiliam thronum regni eius vsque in sempiternum. Id est, sedes regni sui semper durabit. Non est autem intelligendum simpliciter, quod semper duraret, quia tunc duraret etiam post diem iudicij, sed mox scriptura vocatur sempiternum quod magno tempore durat: sic fuit regnum Salomonis, quod duravit vsque ad captivitatem Babylonicam directē: & vsque ad Natiuitatem Christi per quandam adhesionem cum tribu Leuitica. Dicitur autem istud regnum sempiternum comparando ad regnum Saulis, quod paruo tempore duravit, scilicet, in vita eius, & postea paruo tempore vivente filio suo Isboseth: regnum autem Salomonis duravit per multas successiones regum, & per multos annos: nam à principio regni Salomonis vsque ad Christi Natiuitatem fuerunt quasi mille anni, quibus duravit regnū Salomonis. Ego ero ei in patrem. Id est, ego ei loco patris, quia (in) significat vicem vel locum, vel quasi. Et ipse erit mihi in filium. Id est, erit quasi filius meus, quod intelligitur per adoptionem, cum non dicatur: ego ero pater eius, & ipse erit filius meus; sed ego ei in patre. Vocatur autem homo filius adoptivus Dei, quando habet eadem iura apud Deum, quae habent filij adoptivi apud patres, filij enim adoptivi succedunt patribus, sicut filij nati & legitimi. dato, quod secundum constitutiones aliquarum gentium non succedunt aequaliter adoptivi cum filijs natis. Nos igitur cum filij simus Dei per adoptionem, debemus succedere ei in aliquo. Deo tamen nullus succedit, quia Deus non moritur, & sic non possumus percipere iura filiorum per successionem, sed per participationē. Sicut enim filij mortuorum patribus succedunt in bonis eorum, & viventes eis communicant bonis patris in quantum aluntur ab eis, ita & nos cum non possumus succedere Deo non morienti, habemus iura adoptionis non tēte in participatione bonorum Dei, & quantum ad hoc vocatur haeres eius: principaliter tamen Christus est haeres, quia ipse est filius naturalis, nos verò adoptivi: vnde vocatur cohæres spiritus. De hoc patet ad Rom. 8. scilicet: Non accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum. In quo clamamus Abba pater: ipse enim spiritus testimonium reddit spiritui nostro, q̄ sumus

filij Dei, si autem filij & haeres, haeres quidē Dei, cohæres autem Christi. Quia tamen Christus est filius naturalis Dei, participat maiora bona patris, & hoc est in duobus, primò quia communicat substantiam eius, & virtutem, scilicet, quia tota essentia, & virtus patris est in filio. Secundò participat magna bona, quia quantum ad extrinsecā est haeres vniuersalis Dei. Ista duo patent ad Heb. 1. scilicet: Locutus est nobis in filio, quem constituit haere em vniuersorum, scilicet, omnium rerum vniuersi, quae sunt extra Deū, & hoc quantum ad secundum, & sequitur: per quem fecit secula, qui cum sit splendor gloriae, & figura substantiae eius portās omnia verbo virtutis, sedet ad dexteram maiestatis in excelsis: & hoc quantum ad primum. Nos autem qui sumus particulares haeres Dei, & quasi legatarij, non participamus in illis duobus: nam non habemus primum, scilicet, communicationem substantiae diuinæ, quia illa solum communicatur ad intra inter personas: nec etiam habemus secundum, quia nulli hominum datum est esse haerē vniuersorum, sed soli Christo, qui de se dicit: Data est mihi omnis potestas in caelo, & in terra. Matth. 28. Nos verò sumus haeres Dei in quantum participamus aliqua bona natura, scilicet, esse & conservari. Nam ipse Deus est, a quo haec recipimus, cum ipse sit, in quo sumus, vivimus, & mouemur. Act. 17. Et quantum ad hoc omnes homines sunt filij Dei, & haeres eius, quia omnes participant his, cum ipse faciat solentiam suam oriri super bonos & malos, & pluat super iustos & peccatores. Matth. 5. Quia tamen haeres, & filius dicunt aliquid spirituale, scriptura non vocat omnes homines filios Dei haeres, sed solum illos, qui participant quibusdam bonis spiritualibus Dei: sunt autem haec bona vitae aeternae, quae differunt nimis ab illis temporalibus, quia sine comparatione maiora sunt his. Iuxta illud. 1. ad Cor. 2. Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quae praeparavit Deus his, qui diligunt illum: omnes ergo homines, qui sunt potentes recipere haec bona, vel habeant ius ad recipiendum ea, vocantur proprie haeres Dei, & quia salus omnium hominum ab exordio saeculi vsque ad finem est per passionem Christi, sunt haeres Dei, qui participat fructum passionis: participamus autem fructum hunc per charitatem, & fidem: ideo omnes homines recipientes Deum per hęc duo vocantur filij eius: sic patet Io. 1. scilicet. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius. Ista etiam est causa, quare in veteri testamento nunquam vocantur homines haeres Dei, & in nouo testamento saepissime vocat eos Apostolus haeres Dei: scilicet, quia in veteri testamento nondum erat passio Christi, per quam homines efficiebantur haeres Dei. Infideles autem & quicumque pagani, quamquam participant bona naturalia a Deo: tamen haeres eius non vocantur, quia non habent ius suscipiendi haereditatem aeternam. Illa autem vocatur solum haereditas, & bona temporalia quasi pro nihilo reputantur, sic patet ad Hebr. 1. scilicet: Omnes sunt administratores spiritus in ministeriū missi propter eos, qui haereditatem capiunt salutis, id est, vitae aeternae. De Salomone autem dicendum est, quod erat filius Dei adoptivus non ex hac parte, quia nondum erat passio Christi, per quam inesset nobis suscipiendi vitam aeternam: sed quia Deus erat colaturus ei specialia bona, quae nulli regi ante ipsum, vel post ipsum contulit, scilicet, sapientiam, diuinam potestatem, honorem, & celebratam nominis, dicebatur enim habere in filium. Qui si iniquē aliquid gesserit. Recte hoc dicitur de Salomone, quia peccare poterat, & peccauit. Nec dicitur hic illud, quasi Deus dubitaret

Quare non omnes homines filij Dei vocantur haeres.

bitaret an peccaturus erat Salomon, quia nouerat hoc, sed ponitur modo humano, quasi dubitaret de futuris.

Quare dicitur hic, quod si filij Dauid inique agerent, non auferret Deus eis regnum. Quest. X.

QV AER ET aliquis, quare dicitur hic, quod si inique egerit. Respondendum, quod Deus volebat latificare Dauid in hoc, promittendo ei bona pro posteritate sua, & Dauid sciebat, quod aliquando ea, quae Deus promittit prospera, eueniunt aduersa propter peccata eorum, quibus promittuntur: sollicitus est de ista promissione timens, quod filij sui post eum peccarent, & Deus priuaret eos bonis promissis, ac traderet in magnas calamitates. Sic enim factum est de Hely summo Sacerdote, cui promiserat Deus summum Sacerdotium in aeternum, & postea abstulit. praeced. li. c. 2. scilicet. Loquens locutus sum, ut domus tua ministraret in conspectu meo in aeternum: nunc autem absit hoc a me, sed quicumque glorificauerit me, glorificabo eum, & qui conueniunt me, erunt ignobiles. Sic etiam fuit de Saule, qui regnaturus erat in aeternum, nisi peccasset. praeced. lib. 3. postea autem ablatum est regnum de domo eius propter peccatum. praeced. li. c. 15. & 28. Ita ergo fieret in filijs Dauid, propter quod quamquam ipse gauderet de promissis istis: tamen non nimis gauderet, sed esset sollicitus an filij sui perderent ista bona: & ut Deus tolleretur ei hanc sollicitudinem dixit, quod quamquam peccarent filij Dauid, non auferretur regnum ab eis, sed solum Deus castigaret eos leuiter, scilicet in plagis virorum: & tunc Dauid gauderet certificatus de regno sempiterno posteritatis suae.

Quare Deus noluit certificare Dauid filios suos inique acturos. Quest. XI.

QV AER ET VR vterius, quare Deus dixit, quod si inique egerint: nam sciebat, quod Salomon peccaturus erat, & alij posterius eius: unde potuisset dicere, quod iste filius Dauid aliquid inique acturus erat, sed Deus propter hoc non priuaret eum regno, sed argueret in virga virorum. Respondendum, quod Salomoni, & posteris eius multa aduersa euenerunt, scilicet, quod diuinitus est regnum, & mansit minima pars cum posteris Dauid. Postea etiam omnes hi in Babylone ducti sunt: si vero Dauid cognouisset ista viuens, affligeretur nimis semper pro calamitatibus futuris posterorum suorum. Deus autem noluit contristare Dauid sine causa, ideo noluit ei reuelare poenas posteritatis suae: & hoc fuit determinate aliquid exprimendo. Noluit etiam Deus confuse dicere, quod filij Dauid peccaturi erant & puniendi, quia tunc Dauid sollicitus esset pro peccato illo, timens, quod magnum esset, & Deus infligeret illis magnas calamitates pro eo: ut ergo non tristaretur noluit Deus in speciali, nec in generali praedicere sub certitudine peccata posterorum Dauid, sed dixit sub conditione ad tollendum anxietatem Dauid, de qua supra dictum est. Arguam eum in virga virorum. Idest, puniam eum leuiter in virga virorum, idest, sicut solent viri percutere filios suos virga: quod non est ad occidendum, sed ad castigandum. Vel dicitur in virga virorum, idest, correctio, quae dabitur, erit, quod viri insurgant contra eum pro peccato: sic fuit in Salomone. Nam cum peccauisset nimis in senectute sua, suscitauit ei Deus quendam aduersarium Idumaeum, qui nimis afflixit eum. de quo seq. li. c. 11. sed prima sententia melior est. Et in plagis filiorum hominum. Eadem sententia

F est, vocantur plagae filiorum hominum plagae leues, quas filij hominum infligunt filijs suis ad castigandis, & non occidendum. In Hebraeo habetur. In plagis filiorum adam. Accipitur ibi adam pro nomine communi, sicut nos dicimus hominem, sic patet Gen. 5. scilicet, vocauit nomē eorum adam, idest, masculinum, & foeminam vocauit adam: si ramē esset nomen proprium, vni soli conueniret, ideo litera nostra posuit hic filiorum hominum. Hebraei autem dicunt, quod accipitur hic adam pro primo homine, pro quo referunt quādam fabulam, quae potius est insania, scilicet, quod Adam in cētum annis, & amplius quibus abstinuit ab Heua desens mortem Abel, iungebatur demonibus succubis, & gignebat demones, & dicitur, quod isti demones filij Adam incitauerunt Salomonem ad peccandum: ipsi etiam fuerunt, qui diuiserunt regnum tempore Roboam: ipsi etiam pugnauerunt contra Salomonem in senectute sua venientes cum hoste suo Idumaeo: & istos demones filios Adam Deus destinauit ad puniendum pro peccatis posteritatum Dauid. Sed istud ad insaniam pertinet, quia hic multa inconuenientia tanguntur. Primum est, quod Adam coierit cum demonibus succubis: nam istud peccatum grauissimum est, scilicet, quod relicta vxore sua coierit cum demonibus. Adam tamen fuit iustus vir nimis, nisi quantum ad illam primam praeruaricationem, qua nos damnauit: unde laudatur sapientia, o. scilicet. Hec illum qui primus formatus est a Deo pater orbis terrarum, cum solus esset creatus custodiuit, & eduxit illum a delicto suo. Secundum est, quod errant contra principia naturae, quia putant demones posse gigni ab homine: est enim demon spiritualis substantia, quae gigni non potest, sed simpliciter a Deo producit per creationem. Isti tamen ignari rerum putant demones esse animalia, in quo nimis desipiunt. Item si demones gigniti fuissent ab Adam, non potuissent esse nisi homines, quia de semine humano solum homo gignitur, nisi sit commixtio ad pecora, in qua poterit esse generatio aequiuoca, sed oportet genitum esse animal, demon autem non est animal. Tertium est, quod errant nescientes quid sit demon succubus, ideo putauerunt, quod per accessionem ad illos poterat Adam aliquid gignere. Sed falsum est, nam ad hoc quod mediante demone succubo fiat generatio, oportet ipsum primum in specie foeminae suscipere feminalem humorem in loco matricis: deinde ipsum demō factus incubus effundit semen illud in matricem foeminae, sicut in coitu virili. Si autem ipse demō retinuerit semen, necesse est illud perire, cuius causa est multiplex. Prima quia hoc modo fieret generatio de semine solius viri, sed falsum est, quia ut declarat Arist. 9. de Animalibus, quod semen foemininum est tota materia foetus formandi: de semine autem masculino non fit aliqua pars foetus, sed solum apponitur ad digerendum sanguinem menstrualem foeminae, ideo videtur magis necessarium semen femininum quam masculinum. Item errat, quia ad conseruandum foetum in vtero, & ad hoc quod producat ad debitam magnitudinē, necessaria est alimentum susceptio de eo, quod a matre digestum est: demones autem non potest suscipere alimentum, nec digerere: ideo peribit foetus: necesse est ergo teneri foetum in vtero foeminae. Item quia demō non habet locum conuenientē ad conseruandum tanto tempore semen susceptum, ut exinde foetus perfectus producat, ideo oportet deriuari semen illud in matricem foeminae, sed tunc non erat aliqua foemina nisi Heua, ergo oportebat, quod demones succubi cum quibus coibat Adam effecti incubi coirent cum Heua: sed hoc isti non concedunt, quia isti manifeste essent filij Heuae, & apparent: isti tamen vocant eos filios demōnum. Est igitur

Fabula Hebraeorum quod Adam genuerit demones.

Demon succubus quid.

ista insania magna, quam superuacue dicunt: nam accipitur hic, adam, pro nomine communi, sicut in alijs locis: teneatur ergo expositio supra posita. Misericordiam autem meam non auferam ab eo. Idest, quamquam castigem eum propter peccata, non auferam misericordiam, idest, non auferam regnum: quod ex misericordia ei dedi. Aliqui autem volunt ex hoc, quod Salomon non sit damnatus, eo quod Deus non abstulit ab eo misericordiam, sed de hoc dicitur in fine c. sicut abstuli a saul. Scilicet, ab illo abstuli misericordiam meam, quia cum peccauit, abstuli regnum ei, & toti posteritati suae. Quae amoni a facie mea. Idest, quem priuauit regno: est modus loquendi largus: nam quaecunque res sit, ante oculos domini est, quia in omni loco oculi domini contemplantur. Prouer. 15. sed quia non manebat posteritas Saul in dignitate illa, in qua pater suus fuerat, dicebatur Saul amotus a facie Domini. Et fidelis erit domus tua. Aliqui putant accipi fidem pro colente Deum, & sic exponit Nico. dicens, quod quamquam aliqui reges de posteritate Dauid essent idolatrae, alij boni erant, qui populum ad Deum conuertebant. Sed falsum est, quia fidelis non accipitur hic nisi pro firmo, ut declaratum est supra. Et est sensus, quod domus Dauid, idest, posteritas eius in dignitate regia esset fidelis, idest, firma. scilicet, quod non perderet illam dignitatem, Et regnum tuum usque in aeternum ante faciem meam. Idest, regnum tuum & filiorum tuorum manebit in aeternum ante faciem meam, idest, me uidente, & faciente. Vocatur autem hic regnum id quod magno tempore durat, & non semper: sic fuit regnum Dauid, & posterorum suorum, quia durauit quasi per mille annos, scilicet, uique ad Natiuitatem Christi ablato regno Aristobolo, & Hircano, & regnante Herode. Et thronus tuus erit firmus iugiter. Idest, sedes regni tui semper manebit, quod idem signat. Secundum omnia uerba haec, & iuxta uniuersam uisionem istam sic locutus est Nathan ad Dauid. Idest, omnia uerba supra posita, & tota uisio demonstrata Nathan, fuerunt sic dicta ipsi Dauid. Et est sensus, quod ista uerba supra dicta fuerunt uerba Dei ad Nathan: postea autem Nathan retulit illa Dauid, & ut signetur, quod integrè illa retulit, dicitur quod locutus est secundum omnia uerba haec: ponuntur autem hic uerba & uisio, quia uerba pertinent ad ea, quae reuelantur: uisio autem ad modum reuelationis, scilicet, quod fuit reuelatio facta in uisione nocturna, quae est quaedam immutatio phantasiae, secundum quam quilibet videtur sibi uidere ea, quae concepit in somno. Sic dicit Daniel: Aspicebam in uisione noctis. Daniel. 7. Et iterum: Visiones capitis mei conturbabant me, idest, somnia, quae sunt in phantasia.

Ingressus est autem. Hic ponitur gratiarum actio. Et diuiditur in duo, quia primo gratias agit Dauid pro facta promissione. Secundum orat pro eius impletionem ibi. Nunc ergo. Circa primum dicitur. Ingressus est autem rex Dauid, & sedit coram Domino. Scilicet, quando Nathan Propheta uenit ad Dauid nunciatus ista bona ex parte Dei, erat Dauid in domo sua sedens, & ut daret gratiarum actiones Deo de tam magnifica promissione introiuit in domum, ubi erat arca, quia illa erat in quodam loco segregato domus suae, ut declaratum est praeced. c. & ibi humiliatus se coram arca: & uocatur hic sedere, sed non est proprie dictum. Dicitur autem sedere coram domino, quia coram arca erat, in qua specialiter Deus monstrabatur, ut declaratum est Exod. 25. Et dixit, quis ego sum Domine Deus, & quae domus mea? Ista est oratio Dauid, & incipit a magna humilitate, reddendo se indignum omnibus his, ut Deus ei promissa augeat. Et dicit, quis ego sum? idest, non sum ego talis, ut ista merear. Et quae

Oratio Dauid ad Dominum pro gratiarum actioe.

A domus patris mei idest, etiam cognatio vel familia patris mei non est tanta, ut mereatur haec. Quia adduxisti me hucusque. Idest, eleuasti me usque ad praesentem statum. q. d. ego eram pastor, & tu fecisti me regem, quod dicit Dauid se non meruisse, unde non solum ad magna bona, quae nunc promittebantur dicit se indignum, sed etiam ad omnia illa, quae iam suscepit: sic enim Iacob orabat dominum, dicens. Domine minor sum omnibus miserationibus tuis, idest non mereor aliquid de bonis, quae mihi dediisti per misericordiam tuam. Sed hoc parum uisum est in conspectu tuo Domine Deus, nisi loquereris de domo serui tui in longinquo. Idest, fecisti me regem tollendo de pascuis: quod erat aliqd valde magnum, & tamen tibi uisum est paruum nisi loquereris de domo serui tui in longinquo, idest, nisi adhuc promitteres mihi successorem in regno. Hic patet qualiter accipitur sempiternum pro tempore longo; tamen non semper durat, quia Deus dixerat, quod faceret durare domum Dauid in sempiternum. Dauid autem dixit, quod ista promissio erat in longinquo, idest, ad longum tempus. Ista est lex adam Domine Deus. Hic accipitur adam pro nomine communi, scilicet, pro homine. Et est sensus, ista est lex adam, idest, talis est lex hominis. q. d. nihil magis homo facit pro seipso quam tu facis pro eo. Nam homo sollicitus est semper pro statu suo, & posterorum suorum: nec se putat plenè foelicem, nisi filios quoque suos foelices futuros putauerit, ita tu fecisti mihi, quia non solum benefecisti mihi, sed etiam disposuisti regnum pro filijs meis. Vel aliter: ista est lex adam, idest, ista est lex, quam debet homo tenere cum Deo, scilicet, quod homo humiliet se coram Deo, & colat Deum quantum poterit: & Deus erit sollicitus pro eo. Vel aliter legitur interrogatiue: ista est lex adam, idest, nunquid ista est lex, quam tu domine Deus habes cum homine, ut tantum pro eo sollicitus sis? q. d. istud ad magnam benignitatem tuam pertinet. Quid ergo addere poterit adhuc Dauid, ut loquatur ad te. q. d. cum tanta bona mihi dederis atque promiseris, nihil manet, quod ego petere possim: nam forte ego non ausus fuisset ista petere. Vel intelligitur hoc de oratione, scilicet, quod ergo addere poterit adhuc Dauid, idest, postquam ego humiliasti me in oratione coram te, nihil habeo quod addam, scilicet, satis est, quod homo humiliet se coram Deo in oratione, etiam si nihil petat, quia Deus scit, quid opus est illi, & huic consonat litera praecedens, scilicet, ista est lex adam, idest, ista lex hominis, ut solum inclinēt se coram te. Consonat etiam litera sequens, scilicet, tu scis enim seruum tuum, idest, tu cognoscis me. q. d. non est opus, quod ego multa petam, quia tu cognoscis me, & scis quid mihi opus est. Haec autem est sententia Christi Matth. 6. dicens: orantes autem nolite multum loqui, sicut Ethnici: putant enim quod in multiloquio suo exaudiantur, nolite ergo assimilari eis: scit enim pater uester quid opus sit uobis antequam petatis eum. Tu enim scis seruum tuum Domine Deus. Idest, tu cognoscis me, qui sum seruus tuus: & potes mihi dare, quae conueniunt, etiam si non petam: ego uero nescio quid mihi expediat: ideo petendo forte errabo. Propter uerbum tuum, & secundum cor tuum fecisti omnia magnalia haec. Hic laudat Dauid dominum pro his promissionibus, dicens quod facta sunt ista propter uerbum tuum, idest, non facta sunt propter merita mea, quia nihil ego sum, aut domus mea, sed propter uerbum tuum, idest, quia tu promissisti mihi benefacere, quando instituisti regem, & uis nunc benefacere: dicitur etiam secundum cor tuum, idest, propter uoluntatem tuam. q. d. nihil ego merui, sed tu fecisti solum, quod uoluisti, scilicet, propter liberalitatem tuam. Ita uero non faceres seruo tuo. Idest, ut ostenderes mihi seruo

tuo magnificentiam tuam. Alia litera habet. *Ut no-
tum faceres seruum tuum*, Id est, fecisti mihi omnia bona
hæc, vt notum faceres omnibus hominibus me esse
seruum tuum, & quod propter hoc mihi benefacis.
Idcirco magnificatus es domine Deus. Dicitur aliquis ma-
gnificatus, quando in opere suo aparet magnificus.
Pertinet autem ad magnificum maiora dare quam
homines mereantur. sic Deus dedit valde maiora Da-
uid, quam merebatur: ideo magnificatus erat, De hoc
Ethic. lib. 4. cap. de magnificen. ia. *Quia non est similis
tui*. Dat causam quare Deus appareat magnificus in
opere suo. Ad magnificum enim duo pertinent, scilicet,
habere pecunias maximas, quia in parua substan-
tia, vel mediocri non est facile esse magnificum, cum
non possint ibi multa dari. Secundum pertinet ad ma-
gnificum, scilicet, voluntatem habere liberalissimam.
Deus autem vtrunque horum habet: eo quod non est
aliquis similis ei, scilicet, in bonitate, & ob hoc nullus
habet liberaliorem voluntatem. Etiam nullus est si-
milis ei in potentia, & per se sufficientia, ideo nullus
potest tanta dare sicut ipse. *Nec est Deus extra te*. Id est,
non solum nullus est Deus tibi similis: imò etiam nul-
lus est Deus tibi æqualis extra te, id est, præter te. *In om-
nibus, quæ audimus auribus nostris*. Id est, multos Deos
audimus nominari inter gentes, & tamen nullus il-
lorum est tibi similis: nec est verè Deus, quia Dij gen-
tium erant demonia, & non poterant facere miracula si-
cut Deus Hebræorum, ideo facilius apparebat differe-
ntia inter eum ad alios Deos. *Quæ est autem gens, vt
populus tuus Israel in terra*. Laudauit Dauid Deum quã-
rum ad operationem, quam habuerat ad ipsum: hic
laudat eum propter operationem, quam habet ad po-
pulum, scilicet, quia populus Israel erat nimis glorio-
sus propter Deum suum: cum nulla alia gens habe-
ret talem Deum. *Propter quam iuit Deus, vt redimeret
eam sibi*. Id est, Deus iuit in Aegyptum ad educendum
ibi populum istum ipse. In Hebræo habetur. *Pro-
pter quam ambulauerunt Dij, vt redimeret eam sibi*. Ra-
Sa. exponit de Moyse, & Aaron, qui iuerunt sæpe co-
ram Pharaone, vt permitteret exire Israelitas de Aegy-
pto, Et isti dicuntur eam redimisse, quia fuerunt mi-
nistri in redimendo, & vocantur isti duo Dij: nã Deus
dixit ad Moysem, ego posui te Deum Pharaonis, Exo.
7. Ita & Aaron vocaretur Deus, Litera chaldaica di-
cit, quod iuerunt nunciij Dei ad redimendum popu-
lum. Sed hoc nihil est, quia Dauid vult hic designare
magnam excellentiam Israel, cum dicit, *Quæ est au-
tem gens, vt populus tuus?* Et hoc vult probare per
educationem de Aegypto. Si tamen diceretur hic, qd
homines eduxerunt eam: non haberet magnam ex-
cellentiam, sed cum dicitur, quod Deus iuit pro ista
gente in Aegyptum, vt redimeret eam sibi: est magna
excellen. ia, scilicet, quod Deus tantum curaret de isto
populo, quod iret in Aegyptum ad redimendum il-
lum, quod non fecit pro aliquo alio populo. Patet
etiam, quod intelligatur de Deo, & non de Moyse, &
Aaron: quia dicitur hic, vt redimeret eam, scilicet, gen-
tem istam sibi in populum, & tamen Moyse, & Aa-
ron non fecerunt istam gentem esse populum suum,
ergo non sunt ipsi Dij qui iuerunt ad redimendum
eam. Item dicitur hic, & poneret sibi nomen, id est,
quod ista educio fuit ad ponendum istam gentem
sibi in nomen, scilicet, quod nomen eius in ista gente
nominaretur. Moyse tamen, & Aaron non posuerunt
sibi istam gentem in nomen, sed Deus hoc fecit: ideo
non potest intelligi litera ista, nisi de Deo, & sic expo-
nunt Doctores nostri. Dicit autem Nico. & multi de
nostris consentiunt ei, quod hic probetur pluralitas
personarum in diuina essentia, quia dicitur propter
quam iuerunt Dij, id est, tres personæ: & quia ista diui-

Deus rede-
mit populi
Israel quo-
modo expo-
natur dicitur
si modo.

na essentia vnica est, subditur verbum in singulari, sci-
licet, vt redimeret eam sibi. Sed hoc nihil est. Primò,
quia non conuenit modo catholicorum: nam nõ de-
beret dici Dij pluraliter, quia tres personæ non voca-
mus Deos, sed Deum. Item, quia dicitur iuerunt, vel
ambulauerunt: & tamen catholici non prædicant ta-
lia verba pluralis numeri de tribus personis: sed cum
omnes actus isti trinitatis qui ad extra sunt, sunt indi-
uini, & ob hoc sint vnus actus: fit prædicatio in singu-
lari tanquam sit vnus principium agens: hic autem
ponitur plurale. Item non conuenit modo loquendi
Hebræorum: nam litera ista si attendatur secundum
Hebræos, non dicit propter quam iuerunt Dij, sed
propter quam iuerunt Deus, & tunc non significatur
pluralitas in personis, vel substantijs diuinis, sed solum
est improprietas in verbo, quia deberet poni in singu-
lari, & ponitur in plurali. Istud autem est propter bar-
bariem huius lingue: nam interdum non seruat nu-
meros, nec genera, nec personas. Sic enim patet Isa.
19. vbi dicitur in litera nostra, & tradam Aegyptum
in manu dominorũ crudelium. Dicitur in Hebræo:
tradam Aegyptum in manu dominorum duri, vel
crudelis: nam dicitur. *Adonim castib*. Sed Adonim est
pluralis numeri de Adonai pro domino: & caetera: est
singularis numeri significans durum, vel crudelem.
Deberet ergo dici in litera ista: propter quam iuit
Deus: & dicitur propter quam iuerunt Deus. Si autem
aliquis dicat, quod ibi ponitur Elohim: quod est plu-
ralis numeri. Dicendum, quod quantum ad declina-
tionem Elohim est plurale, sed quantum ad signifi-
cationem est singulare, quia ferè in omnibus locis vbi li-
tera nostra dicit Deus, ponitur in Hebræo, Elohim:
nec distinguunt in hoc Hebræi, an dicatur El singula-
riter, vel Elohim pluraliter pro Deo. Hoc autem attē-
dit Hieron. noster peritus in idiomate Hebræico: ideo
noluit ponere hic aliquam varietatem numeri ad si-
gnificandum pluralitatem personarum, sed dixit, pro-
pter quam iuit Deus: sciens, quod non positum est
hoc ex industria ad probandum pluralitatem perio-
narum, sed ex barbarie idiomatis: alioquin Hierony-
qui erat magnus zelator pluralitatis personarum con-
tra Hebræos, posuisset hic significationem aliquam
ad probandum pluralitatem istam. Nihil igitur pos-
sumus ex hoc probare, aut ex similibus locis, scilicet,
Iosue vlt. & Eccl. 2. ad quæ Nico. & alij de nostris com-
muniter attendunt tanquam ad solida fundamenta:
ideo habent locum irridendi nos Hebræi, & quicun-
que periti in idiomate Hebræico. *Vt redimeret eam sibi
in populum*. Id est, propter hoc eduxit Israelitas de Aeg-
ypto: vt emeret sibi quandam populum ad seruien-
dum, ideo dedit illi legem, & coere monias, vt in eis se
occuparet: quas nõ dedit alteri populo. *Et poneret sibi
nomen*. Id est, poneret sibi famã ex facto isto, quasi di-
cat, vt Deus haberet magnam famam inter omnes
gentes eduxit Israelitas de Aegypto. Vel dicitur: vt po-
neret sibi nomen, id est, vt poneret nomen suum in ea
ad hoc quod coleretur in illa, & inuocaretur ab ea.
Faceret que eis magna, & horribilia. Istud refertur ad
Aegyptios super quos Deus fecit magna, id est, ali-
qua mirabilia, quæ erant super vires naturæ, & etiam
erant horrenda, quia aliqua de illis mirabilibus erant
penalia: sicut patet in decẽ plagis positis super Aegyp-
tum, *Super terram*. Id est, fecit Deus magna super
terram. In Hebræo habetur. *Terra tua*. Id est, fecit ma-
gna terra tua: Et est sensus, quod Deus fecit ma-
gna super terram Israel, quæ erat nunc terra sua:
& hoc fecit, quando tenebant eam Chanaanai: sicut
patuit in diuisione Iordanis, & in statione solis, & in
proiectione lapidum de celo super Chanaanos. De
hoc Iosue 3. & 10. *A facie populi tui*. Id est, coram popu-
lo tuo,

lo tuo, scilicet, omnia mirabilia hæc fecisti coram po-
pulo tuo. *Quem redemisti tibi ex Aegypto*. Istam redem-
ptionem sæpe repetit, quia fuit magnum beneficium
Israelitis præstitum. *Gente, & Deo eius*. Refertur ad ver-
bum superius, scilicet, redemisti tibi populum de Aeg-
ypto, & hoc de gente, & de Deo eius, id est, faciendo
mirabilia super gentem, & Deum eius: nam plaga à
Deo inflata non solum fuerunt super gentem Aeg-
yptiorum: sed etiam super Deos eorum, vt patet Nu-
me. 33. Scilicet: Nam & in Deos eorũ exercuerat vl-
tionem. Fuit autem ista vltio, quod omnia idola Aeg-
yptiorum tam lapidea, quam lignea, & metallina cõ-
minuta sunt in puluerem illa nocte, qua Deus duxit
Israelitas de Aegypto; & in qua occidit primogeni-
tos. *Et firmasti tibi populum tuum Israel in populum sempi-
ternum*. Id est, ex illo tempore accepisti populum Is-
rael in populum tuum: ita, quod esset specialiter po-
pulus tuus, scilicet, quod tu haberes curam specialem
de eo: & ipse tibi specialiter seruiret. Et dicitur firma-
sti tibi populum, id est, firmiter accepisti, quasi dicat,
non accepisti pro paucò tempore, & vt diuiteres il-
lum, sed firmasti, id est, firmiter accepisti illum ad nun-
quam dimittendum, quod patet, quia dicitur in popu-
lum sempiternum. In Hebræo habetur. *Et perasti*. Vbi
litera nostra dicit, firmasti: sed idem signant. *Et tu Do-
mine factus es eis in Deum*. Id est, factus es Deus illorum.
Deus enim Israel, quia est verus Deus, absolutè est
Deus, & respectu cuiuscunque gentis, etiam si a nul-
la coleretur: quia tamen Deus à gentibus colitur, vo-
catur Deus illarum gentium, à quibus colitur, & quia
solum Deus Hebræorum, ideo dicitur in Psal. 75. Sci-
licet: Notus in iudæa Deus Israel magni nominis eius.

Quomodo populus Israel vocatur populus Dei sempiter-
nus, cum iam dereliquerit eum.
Quest. XII.

QVAERET aliquis, quomodo dicatur popu-
lus Israel populus sempiternus Dei, cum iam
dereliquerit eum. Aliquis respondebit, quod
vocatur sempiternum id, quod magno
tempore durat, & quia Israelitæ fuerunt magno tem-
pore, scilicet, vsque ad Christi aduentum populus Dei,
dicuntur populus sempiternus: sic enim de regno Sa-
lomonis dicitur, quod erat sempiternũ, quia magno
tempore durauit. Idem dicitur de circuncisione, quod
erat factus sempiternum, & durauit vsque ad Christi
aduentum. Sed dicendum est, quamquam isto modo
poterant Israelitæ vocari populus Dei sempiternus,
tamen adhuc alio modo proprio poterant vocari
sempiternus, scilicet, quia Deus assumpserat illos, vt
essent populus eius semper, scilicet, vsque ad consum-
mationem sæculi, & fuissent, nisi propter eorum pec-
catum fuisset impeditum. Non est enim simile de cir-
cuncisione, & legalibus, quæ vocantur sempiterna,
quia legalia non erant instituta a Deo, vt semper ma-
nerent, ideo licet Hebræi nunquam peccassent: illa ab-
lata fuissent adueniente Christo, quia prophetae pro-
nunciauert legem nouam esse dandam per Mes-
siam. De populo autem Israelitarum secus erat, quia
poterat manere semper populus Dei, nisi peccasset:
vnde si Israelitæ nunquam peccassent vsque ad Chri-
stum, nõ fuissent traditi in aliquam captiuitatem, sed
mansissent semper in terra Chanaan: & si aduenien-
te Christo, suscepissent illum, nullam inferentes mo-
lestiam, cessasset tunc lex verus, & tenuissent Hebræi
legem Euangelij: semper tamen mansissent in illa ter-
ra, quam eis dominus dederat: & non expellerentur
inde ab aliqua gente: esset tamen iam populus Gen-
tilium conuersus ad Christum vnus populus cum popu-
lo Iudaico, & tamen semper maneret populus Iudaico-
sus populus Dei: etiam esset aliquo modo specialis:
non quidem quantum ad legem, & cultum, quia om-
nes homines quotquot vellent poterant habere par-
tem in lege euangelica, sed quantum ad priuilegia an-
tiquitus eis concessa, scilicet, quod manerent semper
in terra Chanaan, & quod Deus beneficeret eis: pec-
cauerunt tamen sæpe Israelitæ ante aduentum Chri-
sti: ideo traditi sunt sæpe in manus hostium, & ali-
quando expulsi sunt de terra Chanaan, scilicet, quan-
do ducebantur in captiuitates, vt in Assyrios, & in Ba-
bylonem. Postea autem aduenientem Christum non
gratis susceperunt, sed occiderunt, & tunc deserunt
esse populus eius, nam per alia peccata non deserunt.
Sic patet Daniel 9. Scilicet: Et post hebdomadas 60.
occidetur Christus, & non erit eius populus, qui re-
gaturus est eum. Si autem Hebræi omnes conuersi
fuissent ad Christum non offendendo eum, fortè ip-
si fuissent principes in Ecclesia conuersis gentilibus,
quia tamen peccauerunt, non acceperunt principa-
tum, ipsi tamen conati sunt accipere illum; vnde in-
ter Romanos conuersos de Gentilitate, & inter Iu-
dæos conuersos erat in alterutrum contentio de præ-
latione, scilicet, qui maiores haberentur. Apostolus au-
tem in tota epistola ad Romanos vtrorsus redarguit
probans neutros esse dignos prælatione, sed debere
esse æquales: sic declarat Hieron. in quodam prolo. su-
per eandem epistolam. Sed hoc non obstante ipse-
met Apostolus, & alij discipuli seruauerunt quandã
dignitatem in Iudæis incipientes ab eis prædicationẽ
Euangelicam. sic patet Act. 13. Scilicet: Vobis quidẽ
oportebat primò loqui de regno Dei, sed quia indi-
gnos vos fecistis verbo uitæ: ecce conuertimur ad gẽ-
tes. Vouerunt quoque Iudæi habere prælationem
magnam in conuersis ad Christum, scilicet, quod ipsi
soli suscipere spiritum sanctum, & loquerentur vari-
is linguis: & quia semel prædicante Petro cecidit spi-
ritus sanctus super Gentiles, & coeperunt loqui variis
linguis, turbati sunt Iudæi conuersi ad Christum, &
indignati sunt Petro, quasi propter eum suscepissent
Gentiles spiritum sanctum. Vnde ipse respondit illis:
nunquid aliquis prohibere potest, vt non baptizen-
tur hi qui spiritum sanctum susceperunt? Act. 10. Sed
postea facta est magna turbatio contra eum, quia præ-
dicauerat Gentilibus, & acceperunt spiritum sanctum:
& vix potuit se defendere Petrus ab illis. Act. 11. Nõ
ergo manserunt Iudæi in populum sempiterni Dei:
non quidem, quia non poterant, sed quia noluerunt
conuerti: conuertentur autem postea ad finem sæcu-
li, iuxta illud ad Rom. 11. Cæcitas ex parte contigit in
Israel, donec intraret plenitudo gentium: & sic omnis
Israel saluus fiet. *Nunc ergo domine Deus*. Hic orat Da-
uid pro promissionis impletione, scilicet, quod Deus
inciperet facere aliquid de his, quæ promiserat: vt suc-
cessiuè implerentur omnia: & dicitur. *Nunc ergo domi-
ne Deus uerbum quod locutus es super seruum tuum, & super
domum eius suscita in sempiternum*. Id est, fac quod ista,
quæ locutus es sint in sempiternum: & dicitur super
seruum tuum, & super domum eius, id est, ista verba
erant de statu ipsius Dauid, & de statu domus eius,
id est, posterorum suorum, quod haberet regnum in
sempiternum: omnia autem petit Dauid nunc im-
pleri. *Et fac sicut locutus es*. Id est, nihil transeat irritum
de his, quæ dixisti. Hoc autem non orabat Dauid, tan-
quam dubitaret, an ea, quæ à Deo pronuntiata erant
euentura essent, quia hoc certum erat: sed orauit, quia
Deus sepe ea, quæ nobis promittit vult nobis non eue-
nire, nisi prius ea orationibus, & laboribus merea-
mur: & ad hoc orationem necessariam esse putabat:
etiam

Qualis esset
statu Iudeo-
rum, si susce-
pissent Chri-
stum.

etiam quia dato, quod non esset oratio necessaria ad aliquid, saltem Dauid debebat ostendere affectum suum circa hac, ne videretur ea contemnere, & ob hoc oravit pro illis, ut fierent. *Et magnificetur nomen tuum in sempiternum.* Id est, fac quod nomen tuum appareat magnificum, & lauderis de magnificentia semper. Vocatur autem magnificus ille, qui magna dona confert, & quia Deus promiserat usque in sempiternum: conservare regnum in domo Dauid, oravit Dauid, ut Deus appareret magnificus conferendo illa, quae dixerat, & quod conferret ea usque in sempiternum: & quia ista magna erant, laudaretur nomen domini de magnificentia in sempiternum. Si autem aliquo tempore non servaret ea, quae dixit, iam non laudaretur de magnificentia, ideo ut semper sic laudaretur, oportebat quod semper conservaret ea, quae dixerat Dauid. *Atque dicatur Dominus exercituum Deus super Israel.* Id est, fac quod dicatur in laudem tua: Dominus exercituum est Deus super Israel, scilicet, ille, qui est Deus super Israel, non est Deus impotens: sed fortissimus atque potentissimus, quia potest complere ea, quae promittit. Si autem Deus non compleret promissam Dauid, diceretur quod Deus, vel non erat bonus, & verax, quia volebat complere promissam, vel non erat potens, quia non poterat implere, quod dixerat: non ergo diceretur Dominus exercituum Deus Israel, nisi ipse compleret quae dixerat Dauid. *Et domus servi tui Dauid erit stabilita coram Domino.* Id est, habebit firmiter regnum Deo iubente. Vel potest intelligi aliter, scilicet, quod sicut dicitur in laudem Dei: dominus exercituum Deus Israel: ita etiam dicatur domus Dauid est stabilita coram domino, scilicet, quia ipse promissit eam esse stabilitam. *Quia tu domine exercituum Deus Israel reuelasti auriculam servi tui.* Ponit Dauid causam quare fudit istam orationem ad dominum, scilicet, quia Deus reuelavit auriculam eius, id est aperuit, scilicet, mittendo ad eum Nathan prophetam, ut reuelaret ei haec. Revelare enim auriculam alicuius est denunciare ei aliquid occultum. Sic habetur praeced. li. c. 9. scilicet, Dominus autem reuelaverat auriculam Samuelis ante unam diem. Sic etiam patet eo. li. c. 20. cum dixit Ionathas ad Dauid, si autem perseveraverit malitia patris mei adversum te, reuelabo aurem tuam. *Dicens, domum aedificabo tibi.* Id est, tu dixisti, quod edificares mihi domum, id est, faceres, quod haberem progeniem succedentem mihi in regno. *Propterea invenit servus tuus cor juum, ut oraret te oratione hac.* Id est, verbum tuum fuit causa, ut ego venirem ad orandum ista. q. d. si tu non promississes mihi per prophetam, quod faceres mihi domum, ego non orassem pro hoc. Est sensus: tu movisti me ad hoc, ergo perfice orationem meam. *Nunc ergo domine Deus tu es Deus.* Id est, ex hoc quod tu es Deus, es summè potens, & verax, & potes complere, & debes, quod promissisti. *Et verba tua erunt vera.* Id est, ex hoc quod tu es Deus, sequitur, quod verba tua sint vera: hoc autem est, quia Deus fidelis est, & seipsum negare non potest, ut ait Apostolus, & dicit Dauid: Verba tua vera erunt per modum affirmandi. Et non dicit: oro ut verba tua vera sint per modum optandi, ut notetur maior confidentia eius ad Deum. *Locutus es enim ad servum tuum bona haec.* Id est, tu promissisti mihi servo tuo omnia bona, quae dicta sunt. *Incepe igitur, & benedic domui servi tui.* Id est, incepe multiplicare domum servi tui conferendo aliqua de his bonis, quae promissisti. Et orat Dauid specialiter hic pro filio suo, quem dominus dixerat nasciturum, & incipere debet regnum posteritatis suae, & qui aedificaturus erat domum Domino. *Ut sit in sempiternum coram te.* Id est, posteritas mea maneat in folio regni in sempiternum coram te, id est, te vidente, & faciente illud. *Quia tu domine Deus locutus*

es haec. Id est, fiant ista, quae ego oro, non ex meritis meis, nec quia ego oro, sed quia tu locutus es ea, dicēs quod faceres mihi domum. *Et benedictione tua benedicetur domus servi tui in sempiternum.* Id est, domus mea benedicetur, id est, multiplicabitur benedictione tua, id est multiplicatione à te missa. q. d. multiplicatio in bonis, quae eveniet in domo mea erit tanta, quod manifeste appareat à te venire: ponit autem hoc Dauid per modum affirmationis, ut concludat in fine orationis se habere firmam spem de euentu omnium praedictorum, ne ambiguus manere videatur.

An Salomon fuerit damnatus. Quest. XIII.

QVAERET aliquis circa ea, quae supra dicta sunt de Salomone: an damnatus fuerit eternaliter, vel saluus. Aliqui arguunt, quod non fuerit damnatus, quia supra, in littera dicitur, quod si iniquè aliquid egerit, arguam eum in virga virorum, misericordiam autem meam non auferam ab eo. Idem patet Psal. 88. ergo non perijt, quia alias fuisset ablata ab eo misericordia Dei. Itē scripturae Salomonis recipiuntur in canone, ergo non fuit damnatus, quia alias Ecclesia non susceperet scripturas illius, qui non esset membrum suum. Item Salomon ponitur in Genealogia Sahuatoris: ergo saluatus fuit, quia inhonestum erat, quod damnati ponerentur tanquam proavi Christi. In contrarium videtur, quod fuerit damnatus, quia Salomon peccavit gravissimè, & mansit usque ad mortem suam in peccatis, ergo perijt aeternaliter. Patet hoc, quia seq. lib. c. 11. dicitur quod in senectute deprauaverunt mulieres cor eius. Item scriptura sacra descripsit peccatum Salomonis diligenter, si ergo penituisset, diligentius scripsisset eius poenitentiam, sed non describit: ergo mortuus est in peccato. Item opera Dei sunt perfecta. Deute. 32. scriptura autem est opus Dei, ergo perfecte describit quicquid tangit, sed tangit de vita Salomonis, & peccatis, & non tangit de eius poenitentia, ergo videtur quod non poenituerit. Respondendum, quod ista quaestio est problema neutrum, id est, non est magis determinata pro vna parte, quam pro alia: eo quod certitudo istius non poterat haberi nisi per reuelationem propheticam, vel auctoritatem sacrae scripturae, de quo nihil habitum est. Si autem nos deberemus iudicare eius condemnationem per peccata, manifesta esset condemnatio, quia peccata fuerunt gravissima: potest tamen aliquis poenitere, & saluabitur. Propter hoc autem est opinio quorundam, quod saluatus fuerit, nam Hebraei communiter dicunt, quod poenitentiam egit, & liber Ecclesiastes est de poenitentia sua, ubi reprehendit se nominans vanitatem omnia, in quibus laboravit, ut patet Ecclesiastes. 2. Hoc etiam videtur tenere beatus Isidorus in libro de Ortu, & obitu patrum: & idem vult tenere Hieronymum, & Ambrosium: dicit enim Hiero. super Ezech. q. Salomon poenitentiam egit scribens librum proverborum, ubi dicit: Respexi, ut eligerem disciplinam. Item Hiero. super Ecclesiasten ait: Hebraei dicunt hunc librum esse Salomonis pniae agentis. Ambrosius quoque in Apologia ait: Salomonem sanctum noat, ut nobis de pnia eius dubietatem tollat. Item Ambro. in libro de Satyro fratre suo dicit: hoc ait sanctus Salomon: si tamen damnatus esset, non vocaret eum sanctum. Item Ambro. dicit: Hebraei aiunt Salomonem venisse in templum quod ipse aedificauerat cum quinq; virgis, quarum quatuor tradidit peritis legis, ut verbi raretur ab illis pro poenitentia, qui communi consilio diffinierunt non esse mittendam manum in Christum domini: quia Dauid dixerat, Nolite tangere Christos meos;

Quod non primo. Secundo. Tercio. In opp. Opin. auct. Opinio Hebraeorum. Isidorus. Hieron. Ambro.

Aliorum opinio. Peccata varia Salom. Primum. Secundum. Tertium. Quartum.

meos: à seipso autem depositus est, & retinuit solum tribum Ephraim, & bipartitum fecit imperium. Item aiunt Salomonem quinque tractum fuisse per plareas Ierusalem in poenitentiam, & per hoc satisfecit. Alij autem è conuerso volunt, quod Salomon damnatus sit: nam peccata sua fuerunt maxima, scilicet, quia fuit idolatra, & hoc est peccatum maximum: sic ait Glo. super illum locum Psal. scilicet, Emundabor à delicto meo maximo: dicit idolatriam esse maximum delictum. Secundò peccavit durè in multitudine peccatorum, quia aedificauit altaria multa, & tēpla idolis, pro singulis enim vxoribus suis faciebat altaria, ut patet sequ. lib. cap. 11. Tertio peccavit, quia induxit magnum scandalum in populo: nam aedificauit tēpla idolorum in monte oliueti, qui est ex aduerso templi domini in Ierusalem, ita quod poterant existentes in templo videre quomodo immolabantur sacrificia idolis in monte oliueti, quod erat scandalosum populo, quia erat prouos ad idolatriam: de hoc sequ. lib. cap. 11. Item quonò peccavit ex dignitate personae, nam erat rex, & potens, & diues, & propter hoc multi exemplo eius traherentur ad idola, sicut quando sacerdos magnus peccat facit delinquere populum, ut patet Leni. 4. Scilicet: Si sacerdos, qui est vnctus peccauerit, delinquere faciens populum &c. Quidam autem propter hanc magnitudinem peccatorum mouentur ad dicendum Salomonem perijisse aeternaliter. Mihi tamen hoc non multum videtur, sed quod potissimum me mouet est, quia grata nimis est Deo poenitentia peccatoris, iuxta illud: Maius gaudium est in celo super vno peccatore pniae agere q̄ super nonagintanovem iustis, quia non indignè pnia. Luc. 3. Si ergo scriptura describit peccata alicuius in detestationem illius, gratius describeret illius conuersionem ad emendationem multorum, si penitenter: scriptura tamen describit multa enormia facta Salomonis sequ. lib. cap. 11. Et tamen non ponitur poenitentia eius in aliquo loco scripturae, ergo non poenituit. Item in Ecclesiastico intentio scriptoris fuit ex medio libri, vel quasi laudare viros gloriosos, & exprimere omnia, quae pertinent ad eorum laudem, ut patet Eccle. 44. Scilicet: Laudemus viros gloriosos, & parentes nostros in generatione sua: postea autem cum peruenit scriptor ille ad Salomonē in c. 47. Retulit omnia bona magnifica, quae habuerat in iuuentute sua. In senectute verò narrat omnia peccata, in quibus finem facit: si tamen poenituisset, cum intentio scriptoris fuisset laudare eum, descripsisset illius poenitentiam, sed nihil dixit: ergo videtur, quod putauerit eum sine poenitentia mortuum fuisse. Item, quod satis forte est: Deus misit ad Salomonem, ut nunciaretur ei regnū auferendum esse de manu posteritatis suae propter peccata sua, & tamen post mortem suam sic factum est, ergo videtur, quod ipse nō poenituit: quia alioquin Deus exaudiuisset illum, & non diuisisset regnum cum promississet ei benefacere propter Dauid, sed diuisit, ergo ipse non poenituit. Item postquam Deus dixit Salomoni auferendum regnum de manu eius, Ahias Silonites propheta inuenit Ieroboan in agro, & diuisit pallium eius in duodecim partes signans diuisionē regni Salomonis, & hoc fiebat viuentē Salomone, ergo non poenituerat, quanquam sibi Deus denunciauerat diuisionem futuram: ita ergo satis verisimiliter ad mortem praesumitur, quod non poenituerit, quia alioquin fuisset exauditus, sicut Ezechias exauditus est plorans, cui dominus mortem comminatus fuerat. infra 4. lib. 20. cap. & Isā. 38. Niniuita quoque poenitentes exauditi sunt, ne deleteretur ciuitas sua, ut patet Ionae. 3. & 4. Item postquam aliquis poenituit, peccata non manent, sed post mortem Salomonis dicitur, quod diuisum est regnum propter peccata eius: ergo adhuc peccata manebant, & sic non poenituerat Salomon. Item si Salomon poenituisset de peccatis suis: deleuisset omnia tēpla, & altaria, quae fecerat in terra Ierusalem: tamen ipse non destruxit illa, sed manserunt usque ad regem Iosiam: ergo non poenituit: patet hoc infra 4. lib. cap. 23. Et ista ratio est magis necessaria, quam praecedentes: nam non poenitet aliquis verè cū permanet in peccato, nec aliquis verè dolet de fornicatione dum tenet concubinam in domo: sic etiam nullus de idolatria dolet, dum non destruxit altaria, quae aedificauit idolis: Salomon tamen non destruxit illa: nam dicitur praalleg. cap. Excelsa quoque quae erant in Ierusalem ad dexteram partem montis offensionis, quae aedificauerat Salomon rex Israel, & Astaroth idolum Sidoniorum, & Chamos offensionis Moab, & Melchon abominationis filiorum Ammon polluit rex, & contriuit statuas, & succidit lucos. Confirmatur autem hoc, quia cum Salomon esset rex, si poenituisset, & voluisset delere altaria, & tēpla idolorum, subito fecisset, quia rex erat potentissimus, & nullus sibi repugnaret, maximè super hoc. Quamquam igitur sacra scriptura non dicat aperte, an Salomon damnatus fuerit, satis constanter asseri potest, quod fuerit damnatus: & ista est causa, quare cum describantur eius peccata diligenter, non fit aliqua mentio de poenitentia, scilicet, quia nulla fuit, alioquin facta fuisset mentio. Sic patet de Manasse rege Iuda: nā ipse peccauit nimis in idolatria plus quam Chanangi, & omnes reges Isael, & Iuda, qui praecesserunt eum: & insuper fudit sanguinem innoxium in Ierusalem multum nimis: donec impleteretur Ierusalem usque ad os, ut patet infra. 4. lib. cap. 21. Postea tamen poenituit, & describitur poenitentia eius. 2. Paralip. vi. & Deus misertus est ei: à fortiori enim fuisset, hoc de Salomone si poenituisset. Ad rationes in contrarium. Respondendum ad primam cum dicitur: Misericordiam autem meam non auferam ab eo. Dicendum, quod hoc non intelligitur de misericordia, quia Deus remittit peccata, quia ista à nullo homine auferit, sed quacunque hora ingemuerit peccator, Deus non recordatur peccati eius. Ezech. 18. Sed intelligitur de misericordia, qua Deus remittit poenas debitas pro peccato, vel commutat eas in alias: & istam aliquando Deus auferit ab homine, nam quamquam remiserit culpā, non vult remittere poenam. Et est sensus, misericordiam autem meam non auferam ab eo, id est, quamquam aliquando peccet, & mereatur totaliter perdere regnum, non auferam ei regnum, sed miserebor, & dabo alias leuiore poenas. Quod patet, quia dicitur ibidem in littera, sicut abstuli à Saul, quem amouit à facie mea, id est, abstuli ab eo misericordiam meam: sed manifestum est, quod non intelligitur de misericordia, qua peccata remittit, quia illa à nullo homine auferitur: alioquin quamquam poeniteremus, Deus non miseretur, sed intelligitur de misericordia, qua tollit poenas, & istam abstulit à Saule: quia quamquam orasset pro eo Samuel, & ipse confiteretur se peccasse: nihil profuit ad hoc, quod nō auferretur ei regnum, praeced. lib. cap. 17. Istam autem misericordiam nō abstulit Deus à Salomone: quia quamquam peccauerit, semper posteri eius tenuerunt regnum, ut patet sequen. lib. cap. 1. Ad secundam rationem cum dicitur, quod recipiuntur scripturae eius in canone. Respondendum, quod nihil obstat, quia quamquam aliquis non sit sanctus: Deus per illum loquitur: sicut fuit de Balaā, qui erat pessimus vir, & idolatra: tamen erat propheta domini, ut patet Num. 22. & 23. & 24. Nam scriptura sacra magis attendit in doctrina veritatem quam probitatem eius, qui loquitur: & quia Salomon bona,

Ad rationes. Ad primam. Ad secundam.

Ratio fortissima contra Salomonem

& recta

& recta dixit, quamquam ipse malus fuerit, scriptura suscipit dicta sua. Item quia Salomon, quando scripsit libros illos, qui habentur in canone Biblię: erat vir sanctus, & dilectus Deo: postea peccauit in senectute: sic patet seq. lib. c. 11. scilicet. Cumque iam esset senex, deprauatum est cor eius per mulieres, vt sequeretur Deos alienos. Ante hoc autem fuerant omnes probitates eius, unde scriptura omnem sapientiam & gloriã eius narrat ante peccata, vt colligitur seq. li. ex. c. 2. vsque ad

Ad tertiam.

12. Ad tertiam rationem, cum dicitur, quod ponitur in Genealogia Saluatoris, Dicendum quod non tollitur ex hoc quin sit damnatus: nam sicut in Genealogia illa ponuntur multi tam viri quam femine peccatores, & hoc non fuit inconueniens: ita etiam non est inconueniens multos de illis fuisse damnatos. Ad quartam rationem, cum dicitur, quod Hebręi ponunt Salomonem penituisse, Dicendum, quod non est verisimile, quia tunc destruxisset idola, quę non destruxit: vt patet infra 4. lib. cap. 23. Hebręi quoque multa dicunt valde fabulosa, & insana: sicut patet super illud Ezech. 2. Vbi dicit Glo. illorum, quando dominus recordatur de destructione templi, dolens percussit manus suas ad inimicem, & hoc est tonitruum, & lachrymę eius cadunt ad terram, & hoc est fulgur: quod est nimis in sanum. multa quoque alia dicunt in suo Thal mud, quę sunt absurdissima: ideo Hebręorum dictis minus quam poetis de auctoritate tribuendum est. Ad aliam rationem, cum dicitur quod Beatus Isidorus vult tenere saluum esse Salomonem. Dicendum, quod Doctoribus nihil magis auctoritatis dandum est, quam in quantum possunt ratione, vel auctoritate aliquid melius, quam alij persuadere: non tamen ideo credendum est aliquid sic esse, quia ipsi dixerunt: sic patet in Decretis dist. 9. in cap. ego solis, & est dictum Augusti. ad Vincetium Donatistam: sed beatus Isidorus quamquam sit magnę auctoritatis vir, non sufficienter persuadet: ideo non est ei assentiendum: si autem esset omnino quęstio dubia, ita quod nihil magis pro vna parte, quam pro alia esset verisimilis, auctoritati istorum immanendum erat: sed probatum est sufficienter Salomonem non penituisse, ideo nihil pręiudicamus auctoritati istorum si contrarium tenemus. Ad aliud cum dicit Hieronymus super Ezechielem, quod Salomon penitentiam egit. Dicendum, quod hoc non videtur dicere ex propria opinione, sed recitando dictum Hebręorum, quibus in nullo assentiendum est: & dato quod esset ista intentio Hierony. propter hoc est ei assentiendum, sicut diximus de Isidoro. Nec obstat dictum allegatum per eum, respexi, vt eligerem disciplinam: quia isti libri fuerunt facti a Salomone antequam peccaret: & dato quod fuisset illud scriptum post peccatum, non respuitur vitium p illud dictum, sed insipientia. Ad aliud cum dicit Hierony. super Ecclesiasten, quod aiunt Hebręi vnum librum esse Salomonis penitentiam agentis. Dicendum istud nullius esse auctoritatis, cum ipse non dicat a se. Etiam dictum Hebręorum non habet verisimilitudinem, quia Hebręi putant Salomonem penituisse, quia dixit, quod respexit ad omnia opera sua, in quibus laborauerat, & inuenit illa esse vanitatem, vt patet Eccle. 2. Sed hoc non obstat, quia ibi Salomon non enarrat nisi edificationes, & thesauros, & alia, quę fecit ad ministeriũ, & delectationem suam: de cultu autem idolorum nihil dixit, ideo non patet quod penituerit de illo. Ad aliud cum Ambrosius vocat Salomonem sanctum. Dicendum, quod potest referri ad tempus, quo scribebat libros, qui habentur in canone, propter quos ipse allegatur. Cum autē dixit, quod hoc dicitur, vt tollatur nobis ambiguitas de eius penitentia, non est assentiendum ei, sicut nec Isidoro, nec Hiero. Item cum dicit Ambro.

Ad quartam.

Hebręorum dictis minus quam poetis credendum est.

Ad beatorum Isido.

Fuenisse Salomonem in templum cum quinque virgis &c. & cum dicit eum tractum fuisse quinque plateas Ierusalem in penitentiam, non est verisimile, nec est his assentiendum: quia Ambrosius recitat ista, ab Hebręis sumens. Patet igitur, quod quamquam scriptura nihil expresse distinet de condemnatione, vel salute Salomonis, & quatum ad hoc sit problema neutrum: tamen certissime asseri potest Salomonem non penituisse.

C A P. VIII.

ACTVM est autem post hæc, percussit Dauid Philisthim, & humiliavit eos: & tulit Dauid frænum tributide manu Philisthim, & percussit Moab, & mensus est eos funiculo coæquans terræ. Mensus est autem duos funiculos, unum ad occidendum, & vnum ad viuificandum.

1. Paral. 26.

IN superioribus descripta deuotione Dauid ad Deum. Hic describitur fortitudo eius contra aduersarium: & diuiditur in duo, quia primò ponitur hostium debellatio, secundo regni Dauid ordinatio ibi. *Et regnavit Dauid.* Prima in quatuor, secundum quod Dauid pugnavit contra quatuor gentes, scilicet, contra Philistinos, Moabitas, Syros, Idumæos. Secunda ibi, *Et percussit Moab.* Tertia ibi. *Et percussit Dauid Adazer.* Quarta ibi. *Fecit quoque sibi.*

An sit ordo continuus ad præcedentia, & immediatus. Q. I.

QVAERETVR circa primum, an ea quę dicuntur hic, habeant ordinem continuatum ad præcedentia, vel sit aliqua mutatio: & an fuerint ista facta immediate post illa. Respondendum, quod hic est ordo continuus, nam dicitur hic in principio litera, factum est autem post hoc percussit Dauid Philisthim. scilicet post ea, quę habentur præc. c. fuit facta percussio Philistinorum, & consequenter omnia, quę habentur hic. Idem patet 1. Paralip. 8. vbi ponitur quidquid habetur in hoc c. & ibidem in 17. ponitur id quod habetur præc. c. & dicitur sicut hic. factum est post hoc, vt percuteret Dauid Philisthim. Cum autem queritur an fuerint immediate ista post præcedentia. Respondendum, quod non apparet quantum tēporis intercederit, tamen credendum est, quod fuit paucum, quia Dauid non erat multum ociosus. *Factum est autem post hoc.* Id est, accidit post superiora, in quibus enarratur de deuotione Dauid, & quod voluerit ædificare domum domino. *Et percussit Dauid Philisthim.* i. pugnavit contra eos, & vulneravit plurimos.

An ista quę sequuntur sint facta post præcedentia. Q. II.

QVAERET aliquis, quō dicitur hic, factum est autem post hoc, nam ista bella non videntur potuisse fieri post ea, quę habentur præc. cap. quia ibi dicitur: cum sedisset Rex in domo sua, & dñs dedisset ei requiem ab vniuersis inimicis suis: ergo nunquam Dauid habuit postea aliqua bella, sed pacem continuam. Dicit ergo aliquis, quod hic fit mutatio

mutatio ordinis per anticipationem, vel recapitulationem, sicut sæpe accidit in scripturis. Sed dicendum, quod non stat, quia scriptura excludit hic omnem anticipationem, & recapitulationem asserens cōtingatum ordinem cum ait: Factum est autē post hoc. i. istud quod habetur hic fuit post præcedentia. Item patet hoc, quia Dauid feret tota vita sua non habuit pacem cum hostibus, ergo nondum habuerat, sic dixit Salomon seq. li. c. 5. Tu scis voluntatem patris mei, quod non potuerit ædificare domum domini propter bella imminensia per circuitum: ergo parua pars vite superfuit ei, in qua non pugnaret: alioquin potuisset tunc ædificare templum. Dicendum ergo, quod post ea, quę habentur præc. c. Dauid fecit multa bella. Cum verò dicitur, quod erat quietus ab vniuersis inimicis suis, Dicendum, quod dupliciter poterat esse quietus, vno modo quod ipse non inquietaretur ab hostibus. Alio modo quod ipse non inquietaret eos. Primo modo dicebatur Dauid quietus, quia iam nulli de hostibus insurgerebant contra ipsum timentes eum, & sic erat in arbitrio suo habere quietem, vel non. Secundo modo Dauid nondum habebat quietem, quia post hoc plus ipse pugnavit contra hostes quam prius pugnaverat faciens multa bella magnifica.

Responsio Auc.

Quare Dauid pugnavit contra Philistinos. Quæst. 111.

QVAERETVR ulterius, quare Dauid pugnavit contra Philistinos. Aliquis respondet, quod Philistini offenderent in aliquo Israelitas, & Dauid volebat bello iniurias, & dāna repetere, sicut fuit contra filios Ammon, qui intulerunt iniuriam Dauid turpiter confundendo nuncios eius, infra. 10. & pugnavit Dauid contra illos. Aliter dici potest, & melius, quod Dauid pugnavit contra Philistinos, quia incumberebat ei onus pugnandi contra illos: nam Philistini erant de habitatoribus terre Chanaan, vt patet Iosue, 13. & Iudic. 2. De omnibus autem Chananeis iusserat dominus, quod Israelita non permitterent eos vivere in terra, sed deleterent, ideo vt obediret mandato domini, Dauid pugnavit contra Philistinos. Potuit etiam hoc esse, quia Philistini cum essent coniuncti terræ Israel: sæpe inferebant molestias Israelitis, vt patet in duobus bellis, quę ipsi fecerunt contra Dauid, supra quinto: ad hoc ergo voluit Dauid eos affligere, sicut ipsi affligebat Israel. *Et humiliavit eos.* Id est depressit superbia eorum, & fecit eos humiles, id est impotentes tollendo fortitudinem exercitus eorum, & occidendo plurimos de viris bellatoribus: ante hoc enim Philistini erant superbi, & premebant Israelitas, nunc autem intantum erant depressi, quod non poterant respicere. *Et tulit Dauid frenum tributide manu Philisthim.* Id est, tulit tributa quę accipiebant ab Israelitis. Vocatur n. frenum tributide, quia sicut frenum est, quo tenetur iumentum, & cogitur ad diuersa, ita populus cogitur sub eo, cui tributum præstat. Et est sensus, quod Israelitę ante hoc præstabant tributa Philistinis: Dauid autem abstulit istam seruitutem, quę erat quasi quoddam frenum, quo tenebantur Israelitę, & post hoc nunquam soluerunt tributum, sed potius Philisthim solgebant tributum regibus Israel. Fuerunt autem a principio Iudæi sub potestate Philistinorum. Ex tempore Samsonis: nam dicitur Iudic. 13. quod Deus tradidit Israel in manu Philistinorum. 40. annis, & fuerunt postea in ista seruitute toto tempore Samsonis: nam dicitur Iudic. 4. quod eo tempore dominantur Philisthim in Israel: tempore etiam Heli summi Sacerdotis erant in seruitute sub Philistinis, quam aliquando insurgerebant contra eos, vt patet præc. Alph. Toff. in Secundum Regum.

Dauid liberavit a Philistinorum seruitute Israelitas.

ced. li. c. 4. manserunt etiam postea tempore Samuelis sub seruitute Philistinorum, quia licet dicatur eo. li. c. 7. quod liberavit Samuel de manibus Philistinorum Israelitas, tamen non fuit ista liberatio plena, quia adhuc mansit quedam seruitus: nam Philistini habebant in Israel semper magnam turmam de seipis, vt cogerebant Israelitas ad seruandum statuta Philistinorum, & vt colligerent tributa, & vt non insurgerebant contra Philistinos, & ista turma vocabatur statio Philistinorum, de qua patet præc. li. c. 10. & 13. Tēpore autem Saulis viuente tunc Samuel fuit tanta seruitus Israelitarum, quod non haberent in tota terra Israel saltem vnum fabrum ferrarium, vt non possent facere aliqua arma: & quādo debebant parare vomeres, & ligones, & alia instrumenta agriculturę, descendeabant in terram Philistinorum, & ibi parabant, vt patet præc. lib. c. 13. intantum quod in die belli, quando pugnare debuit Saul contra Philistinos, non est inuenta lancea, aut gladius in manu totius populi, nisi in manu Saulis, & Ionathæ. eo. cap. postea autem fecit Saul duo bella magna contra Philistinos eo. lib. c. 14. & 17. & postea fecit multotiens alia bella particularia: in quibus alleuiabat iugum Israelitarum, sed nunquam penitus ablatum est quousque nunc Dauid pugnavit contra Philistinos, & abstulit frenum tributide manu eorum. In Hebręo dicitur. *Abstulit stimulum maiorem.* Quod ipse exponunt de quadam ciuitate terrę Philistinorũ, scilicet, de Geth, eo quod illa erat Iudæis quasi stimulus affligens eos grauius. Quod autem istam abstulerit patet. 1. Paralip. 8. & satis rationalis sensus est iste, litera tamen nostra accepit de tributo, quia necesse est, quod intelligatur hic ista litera per metaphoram, & vocauit stimulum maiorem, vel stimulum a fini frenũ tributide, quia populus stimulatur tributo, sicut asinus pungitur stimulo. Quidam autem Hebręi dicunt, scilicet Ra. Eliezer: vt ait Ra. Dauid Kimhi quod quando Abimelech rex Philistinorũ pepigit foedus cum Isaac dedit ei Isaac partem stimuli asini in signum foederis, scilicet, diuisit stimulum, & dedit vnam partem Abimelech, & iurauerunt ambo supra foedere: nunc autem Dauid non poterat pugnare contra Philistinos propter iuramentum, & foedus quousque auferret eis stimulum: abstulit autem, & tunc potuit pugnare, & de hoc dicitur hic, quod tulit stimulum maiorem de manu Philistinorum. Sed ista ridicula sunt, quia tunc ad recuperandum stimulum oportebat, quod pugnaret contra Philistinos, & tunc incurrebat in periculum: si verum est, quod interpositum erat tale pactum, sed omnia ista falsa sunt: ideo teneatur sensus literę, scilicet, quod ablata est seruitus tributorum quam patiebantur Israelitę sub Philistinis.

Et percussit Moab. Hic ponitur bellum contra secundam gentem, scilicet, contra Moabitas, habitabant enim Moabites in confinio terrę Chanaan ad partem Orientalem iuxta Iordanem, & inde poterant Israelitę pugnare contra eos, vel e conuerso. *Et percussit Moab.* Scilicet, occidit multos de Moabitis in bello. *Et mensus est eos funiculo.* Hoc potest referri ad sequentia, scilicet, quod fecit duos funiculos vnum ad occidendum, & alium ad viuificandum: & tunc est sensus, mensus est eos funiculo, id est, numeravit illos per funiculum: in quo innuitur, quod Dauid subiciens sibi Moabitas, occidit pro libito suo quos voluit, & quos voluit viuificauit, & tanquam non agens magnam differentiam, vel appreciationem in occidendo illos, vel viuificando: non curabat diligenter inquirere, quę occideret, vel quem viuificaret, sed claudebat multos intra vnum funiculum non numerando illos, & alios claudebat intra alium funiculum non numerando: primos autem viuificabat, secundos verò occidebat.

G Coequans

Coaquans terræ. Id est, David æquabat Moabitas terræ, scilicet, faciendo eos claudi intra funiculum, & deijci in terram ad magnam conculationem & improperium, *Mensus est autem duos funiculos.* Id est, numeravit Moabitas per duos funiculos. Non est autem sensus quod omnes Moabitas caperentur intra duos funiculos, sed quod ad quemcunque locum irer David, & caperet Moabitas, faciebat de eis duas partes, & vnam clauderat sub funiculo mortis, & aliam sub funiculo vitæ, licet multi funiculi essent pro morte, & multi pro vita, vocantur tamen duo, scilicet, in officio, numero tamen plures erant. Sciendum autem quod David non mensurabat, vel numerabat Moabitas funiculis quasi ipse nesciret alio modo inquirere quos deberet occidere, & quos viuificare, sed fecit istud ex industria, scilicet, quia non solum volebat occidere Moabitas, sed etiam inferre eis aliam penam dedecoris; ista autem erat quod de Moabitis nulla fieret mentio, sed quod quasi pecora, & bestia intra laqueos, & funiculos caperentur, & non habita distinctione occiderentur, *Vnum ad occidendum, & vnum ad viuificandum.* Id est, vnum funiculus erat ad hoc, quod omnes comprehenssi intra ipsum occiderentur, & alius erat, ut omnes intra eum existerentes, viuere permitterentur. In Hebræo habetur, *Mensus est duas chordas ad occidendam, & plenam chordam ad viuificandam.* Id est, David fecit tres chordas, & duas implevit hominibus morituris, tertiam autem implevit viuificandis. Dicunt autem Hebræi, quod hoc fecit David, quia Moabitas occiderant patrem, & matrem eius. Litera autem nostra ponit solum duos funiculos. Ratio autem diuersitatis est in punctuatione, quia in Hebræo punctuatur litera sic: mensus est duas chordas ad occidendam. Et hic est punctus, Et postea sequitur: Et plenam chordam ad viuificandam; & secundum istam punctuationem oportet poni tres chordas. Litera autem nostra punctuatur aliter, mensus est duos funiculos, vel chordas. Et ibi est punctus. Et tunc sequitur ad occidendam, scilicet, vnum; & istud deficit in Hebræo; & plenam chordam ad viuificandam, id est, etiam fecit aliam chordam ad viuificandam eos, quos ibi ponebat; multotiens autem in Hebræo sicut est modus loquendi barbaricus, ita & modus punctuandi, *Factusque est Moab seruans David sub tributo.* Id est, ex illo tempore ceperunt Moabitas soluere tributum David: isti erant qui positi fuerant in funiculo ad viuificandam, & manerunt postea in terra. Vel intelligendum est, quod illos funiculos fecit David quantum ad viros belli, scilicet, quia quosdam occidebat in vno funiculo, & alios viuificabat in alio; agricolæ autem non posuit in funiculis, sed omnes permisit viuere, & postea omnes manentes fuerunt tributarij David. Glo. ordin. dicit, quod non est intelligendum, quod David coaquaret terræ ipsos Moabitas, quia viuentes homines non tantum humiliabat, ut super extenso funiculo terræ apparerent æquales; sed adeo viles, & contemptos eos fecit, quod in nullo plus valerent quam terra, quæ nihil emittens habet, funiculum autem pro sorte posuit, quia funiculo solent terræ mensurari secundum illud: Sorte diuisit eis terram; & significatur in funiculo quod tam libere dedit David regiones Moabitarum, quam possessionem, & agros proprios. In eo autem quod dicit, mensus est duos funiculos vnum ad viuificandam & vnum ad occidendam, signat quod occidit quos voluit, & permisit viuere quos voluit. Nicolaus autem aliter exponit, scilicet, *Mensus est eos funiculo.* Id est, rigore iustitiæ egit contra Moabitas, *Coaquans terræ.* Id est, diuisit forralitia Moab, & equauit illa terræ, ut postea non possent insurgere Moabitas. *Mensus est duos funiculos.* Id est, habuit David duos ordines pro-

Expositio Nicolai.

cedendi contra Moabitas. *Vnum ad occidendum* Id est, vnum ordo erat ad occidendum magis culpabiles via iustitiæ. *Et vnum ad viuificandum.* Id est, ad permittendum viuere minus culpabiles via misericordie; quilibet autem istarum expositionum trium est satis rationalis, sed prima est melior, & conuenientior literæ.

Quare David pugnavit contra Moabitas. *Quæst. 1111.*

QVAERET aliquis, quare David pugnavit contra Moabitas. Respondet Rab. Salomon, quod Moabites præuicati fuerant contra David, quia ipse dimisit patrem, & matrem, & amicos quosdam apud regem Moab quando manebat in terra Moab in praesidio fugitiuus à Saule. præceden. lib. cap. 22. cum autem inde recessit, dicunt Hebræi, & præcipue Rab. Sal. quod rex Moab occidit patrem, & matrem David, & amicos: & hoc dicunt, quia nunquam postea fit mentio de illis. Sed istud non multum tenet: non enim verisimile est, quod occiderit rex Moab patrem & matrem David, cum receperit benignè David, qui nunquam ei nocuerat. Aliter autem dici potest secundum quosdam, quod David pugnavit hic ad vindictam malorum, quæ Moabites intulerant Israëlitis, sicut tempore regis Eglon oppresserunt Moabites Israëlitas. 18. annis. Iud. 3. in quo tempore multa damna eis intulerunt, quia tributa extorquebant, & violentias multas inferebant: ad satisfactionem ergo horum & vindictam David potuit pugnare contra terram Moab. Sed hoc non multum stat, quia ista iam videbantur remissa esse Moabitis à David: nam ipse transfugit ad regem Moab quando erat fugitiuus à facie Saulis, & rex Moab habuit se clementer cum eo. David quoque commendauit patrem suum & matrem regi Moab, ut manerent apud eum, præceden. libro capit. 27. In quo apparet, quod erat plena amicitia inter eos, & non manebat aliqua inimicitia ex tempore præterito, ita ut propter offensas illas maneret aliquod ius David agendi contra Moabitas bellicè ad refarciendum damna, & tollendum iniurias. Alij dicunt, quod non oportebat Moabitas aliquid egisse contra Israel ad hoc ut pugnaret contra illos David, sed poterat pugnare sine causa, sicut dictum fuit supra de Philistinis. Sed dicendum quod non stat, quia contra Philistinos poterat pugnare David nulla alia causa subeunte, quia erant de terra Chanaanorum, & tenebant occupatam quandam partem terræ debitam Israëlitis: ideo ad recuperandum illam poterant Israëlites pugnare contra Philistinos. non existente alia causa, Moabites autem non tenebant aliquam partem terræ Chanaan, ideo non poterant pugnare Israëlites contra eos, nisi aliqua causa subesset, scilicet, illatarum iniuriarum, damnorum datorum. Dicendum igitur, quod cum Moabites essent vicini Israëlitis, aliquando fortè facerent aliquod impetum in terram Israel, propter quem posset David repetendo damna agere bellum contra eos, vel fortè egerunt Moabites aliquid tale contra Israel, quale egerunt Ammonites confundentes turpiter nuncios David, ideo posset pugnare contra illos, de hoc infra decimo.

An Israëlitis liceret aduersus Moabitas pugnare. *Quæst. V.*

QVAERETVR vterius, an licitum erat Israëlitis pugnare contra Moab. Aliquis dicit, quod non, quia Deus hoc vetuit, nam Deute. secundo dicitur: non pugnes cõtra Moabitas, nec in eas aduersus eos prælium. Respondendũ, quod poterant Israëlites pugnare contra Moab: illa autem auctoritas non prohibet bellum contra Moab simpliciter, sed solum pro illo tempore, quo transibant Israëlites per terram Moab, quando dictum fuit eis hoc, quod patet allegato cap. Scilicet: Venimus ad iter, quod ducit ad desertum Moab: dixitque dominus ad me, non pugnes contra Moabitas &c. nunc ergo non tenebantur illa lege. Item illa lex intelligebatur de pugna, quæ fiebat ad acquirendum terram, nam dicitur eod. cap. non pugnes contra Moabitas, nec in eas aduersus eos prælium: non enim dabo tibi quicquam de terra eorum, quia filijs Loth dedi eam in possessionem: hoc autem dicebat Deus, quia cum terra Moab esset coniuncta terræ Israel, desiderarent Israëlites pugnare contra Moabitas, ut acquirerent terram illorum, & iungerent eam terræ suæ; ideo Deus dixit, quod non pugnent ad hoc, quia non daret eis quicquam de terra Moab in possessionem: si tamen bellum Israëlitarum contra Moab nõ esset ad capiendum terram illorum in possessionem, non videtur prohibitum hac lege, David autem obferuauit hoc, quia quamquam occiderit multos Moabitas, non cepit aliqua loca terræ eorum iungens illa terræ Israel; sed solum fecit sibi tributarios Moabitas. Item illa lex intelligitur, quando Israëlites nullam causam habebant pugnandi, & sic erat tunc quando transierunt per terram Moab; nunc autem tempore David habebant causam pugnandi, sicut supra declaratum est, ergo poterant pugnare, alioquin Deus exclusisset defensionem per legem suam, quod est iniustissimum: patet hoc, si non liceret alicui homini pugnare contra alium, etiam si haberet causam. Item & fortius dicendum, quod Israëlites habebant semper causam pugnandi contra Moabitas, & poterant pugnare quandoque vellent nulla alia causa subsistere, scilicet, quia Deus dixerat Deuteron. 23. Ammonites, & Moabites etiam post decimam generationem non intrabunt ecclesiam domini in æternum, & subditur infra: non facies cum eis pacem, nec parces eis bona cunctis diebus vitæ tuæ in sempiternum: non solum ergo poterant contra illos pugnare, sed etiam merebantur in hoc, quia implebant præceptum domini. Non fiebat autem bellum istud sine causa, quia causa institutionis illius legis erat causa sufficiens ad pugnandum contra eos: & subduntur ibi duæ causæ, scilicet, quia noluerunt vobis occurrere cum pane, & aqua in via quando egressi estis de Aegypto, & quia conduxerunt contra te Balaam filium Beor de Mesopotamia Syriæ, ut malediceret tibi, ex illa autem maledictione secuta sunt multa damna, & mortes inter Israëlitas, scilicet, quia suspensi sunt de eis viginti quatuor millia, ut patet Num. 25. Ad refarciendum ergo istam iniuriam, & damna: malitiam, & fraudes Moabitarum, poterant semper Israëlites pugnare cõtra eos non subsistente alia causa, & fortè ista fuit principalior, propter quam David pugnavit contra Moabitas.

Alph. Tost. in Secundum Regum.

An David potuit licitè imponere tributum Moabitis. *QVI.*

QVAERETVR vterius, an David potuit licitè imponere tributum Moabitis. Aliquis dicit quod sic, quia cum victi in bello, lege bellica efficiantur serui secundum ius gentium: à fortiori poterunt victores imponere tributa victis, cum minus hoc sit quam personas, & bona sibi accipere. Sed dicitur ad hoc, quod lege belli hoc fit: sed non est licitum omne, quod lex bellica introduxit, quia de iure gentium non solum habent ista locum in bello iusto, sed etiam in quocunque bello: in bello tamen iniusto quicquid fit peccatum est, siue occisio, siue rapina: ex parte eorum, qui bellum iniustum fouent: in bellis autem iustis potest fieri occisio, & latrocinium: in quantum illud bellum potest durare iustum. Hoc autem dico, quia fortè bellum iustum fit ad repetendum aliqua ablata, vel ad satisfaciendum pro iniuria, in quibus non vult pars sine bello satisfacere: nam tunc bellum iustum est quousque repetantur omnia damna, & sumptus facti in bello ad repetendum illa. Si autem victores fouentes bellũ iustum ultra hæc voluerint aliquid capere, vel cedi vacare, iam bellum iniustum efficiunt; & tunc nihil potest licitè sumi, vel inferri violentia aliqua. De David autem pugnan- te contra Moabitas dicendum est, quod fouebat iustum bellum, ut patet ex prædictis, ideo aliquis dicit non esse dubium, quin posset imponere tributum. Sed dicendum est, quod ista rō non est sufficiens, quia fortè id pro quo David gerebat iustum bellum, non erat magnũ, & occidendo multos de Moabitis, & accipiendo aliquid ab eis refartiebatur id, pro quo bellum infligebatur; ideo si aliquid ultra hoc exigeret à Moabitis, peccaret, & sic cũ tributa superexcederet ad id pro quo bellum iustum erat, non poterant licitè poni. Dicendum ergo aliter, scilicet, quod David licitè potuit ponere tributũ. Et hoc propter duo, primò quia cā, propter quā David pugnavit contra Moab, erat magna, ad quam non sufficiebat pena pauci tps. Cõ occidẽtur aliqui de Moabitis, & raperentur aliqua bona eorum, sed etiã quod subiicerentur in seruitutem: quia sufficiebat causa illa ad non habendum pacẽ cũ eis: nec ad quærendum eis bona in æternũ, ut patet Deut. 23. Iõ bene poterat eis poni tributũ. Secũda rō, & efficacior est ex lege Dei, quia quicquid pugnarent israelite contra aliquam ciuitatem, quæ non esset de terra Chanaan, debebant offerre ei pacẽ, & si illa aperiebat portas, debebat seruire sub tributo, si autẽ non aperiret portas, & caperetur: debebat tota illa gens occidi p̄ter feminas, & paruulos. Deut. 20. Si ergo antequã ciuitas inciperet repugnare (dum tamen Israëlites haberent iustam causam pugnandi contra eã) poterant facere illam tributariam, à fortiori poterant illam subijcere tributis postquam inciperet repugnare, & cã caperẽt. Sic autem fuit de David contra Moabitas, quia ipse habuit iustam causam pugnandi contra illos, ut supra declaratum est, & tñ nunc non susceperunt eũ aperiendo portas, sed restiterunt, ergo à fortiori poterat eos subijcere tributis. Sed aliquis obijcet, quod David peccauerit faciendo Moabitas tributarios, quia tenebatur eos occidere, cum dicitur Deuter. 20. Quod si ciuitas nollet aperire portas suscipiendo pacem, debebant omnes, qui in ea erant occidi in ore gladij præter paruulos & feminas. Respondendum, quod poterat intelligi dupliciter. Vno modo, quod importaret lex ista potestatem, vel esse licitum, & non necessitatem, & tunc est sensus, quod si ciuitas nollet aperire portas, & postea caperetur, occideretur omnes gladio, id est, possent occidi, vel licitum esset eos occidi, & sic quæ David

G David

Ombes de ciuitate nolente aperire portas debere occidi quomodo intelligitur.

Dauid posset occidere omnes Moabitas, quia tñ non obligabatur, noluit: sed imposuit penam minorē. s. tributum. Si autem intelligatur lex secundo modo. s. q. erat necessarium, quod Israelitæ occiderent illos, qui se nolent tradere, dicendum est quod ista lex poterat suscipere dispensationem, & sic fuit sub Dauid, quia cum ipse esset propheta, verisimile est, quod Deo mouente ageret hoc, scilicet, quod non occideret omnes, sed subijceret tributis.

Et percussit Dauid. Hic ponitur tertium bellum, quod Dauid habuit contra Adarezer regem Syriae, & dicitur. Et percussit Adarezer. Id est, pugnavit contra illum, & percussit exercitum eius: ipsum autem non percussit, quia infra dicitur, quod venit etiam Syria Damasci, ut praesidium ferret Adarezer: si tamen mortuus fuisset factio bello non venisset Syria ad adiuvandum eum: dicitur tamen: Percussit Adarezer, quia percussus est exercitus eius. Et hoc verum est, quia rex Adarezer superiit, & postea pugnavit contra Dauid, ut patet infra decimo. *Filium Robob regem Soba.* Nominatur hic progenies huius quia pater eius Rohob fuerat etiam rex potens in regno Soba. Est autem Soba quadam provincia in Syria apud Euphratem ex parte Septentrionali terrae Israel: de isto rege Adarezer dicit Iosephus. 7. Antiquitatum, quod Nico. Historiographus Damascenus meminit huius regis, 4. l. historiae suae dices: Post hac transacto iam multo tempore quidam provincialium nomine Adadus valde fortissimus in Damasco & alia Syria praeter Phoenicem imperavit, & habuit bellum contra Dauid Iudaeae regem: cumque multis praesiliis dimicasset, novissime circa Euphratem victus est, qui tunc optimus regum robore & fortitudine habebatur. Ad haec autem & eius liberos dicit, quod post mortem illius suscipiebant ab alterutris regnum, & nomen, his verbis: Illo siquidem moriente eius nepotes usque ad decimam generationem regnauerunt, singulis quibusque a patre mox in ipso principio nomen accipientibus, sicut in Aegypto Ptolemaei: quorum tertius valde potens, & reparare volens aui perditionem, bello illato Iudaeis, vastavit provinciam, quae modo Samaria appellatur. Non est autem Historiographus veritate priuatus. Is est vique Benadab sine Adadus, qui pugnavit in Samaria regnante Achab. *Quando profectus est ut dominaretur super flumen Euphratem.* Iste erat rex potens in tota Syria: praeterquam in Phoenice. Est autem terra Phoenicia apud Euphratem: ideo ibat iste Adarezer, ut dominaretur in terra Phoenicia, & tunc pugnavit contra illum Dauid. Sciendum autem quod fluuius Euphrates est vnus de quatuor fluuijs Paradisi, Gen. 2. qui in varijs locis terrae absorptus, in alijs locis rursus renascitur, & ob hoc apud auctores varia de eius origine habetur opinio, ut declaratum est praesalleg. cap. Iste fluuius transit per limites terrae Chanaan, unde ab eo incipit terminus Septentrionalis terrae Chanaan, ut patet Gen. 15. & Deut. 1. & Iosue. 1.

Quare Dauid fecit tot bella postquam locutus est ei Deus. *Quest. VII.*

Quare Dauid nunc faciebat tot bella: nam antequam loqueretur ei Deus rara bella agebat, scilicet, solum pugnavit contra illos, qui inquietabant eum: ut contra Philistinos, supra quinto, nunc autem pugnavit contra alias gentes, quorum bella non erant necessaria. Respondendum est, quod Dauid a principio institutionis suae in regem habuit spiritum domini, qui movebat eum ad pugandum, & confortabat

eum. praecedent. lib. cap. 16. scilicet, spiritus domini directus est in Dauid a die illo, & in reliquo: non tamen adhuc habebat Dauid magnam confidentiam pugnandi, quia nesciebat, an prosperaretur in bellis, vel non, & ob hoc non agebat nisi bella necessaria, scilicet, quando hostes inquietabant eum: & ista adhuc non faciebat, nisi interdum consulere dominum, sic patet praeced. lib. cap. 27. ubi bis consuluit dominum pugnaturo contra Philistinos propter Ceilam. Iterum etiam pugnavit contra Amalecitas consuluit dominum, an pugnaret. praecedent. lib. cap. 30. Iterum etiam cum pugnavit esset contra Philistinos, Deus sibi locutus est, supra cap. 5. Et quia Deus nondum certificauerat eum generaliter de prosperitate in omnibus bellis, non intendebat plura bella agere, ideo tanquam habens pacem totaliter voluit aedificare templum domino: sic dicitur praecedent. cap. scilicet, cum sederet Rex in domo sua, & dominus dedit ei requiem undique ab universis inimicis suis, dixit ad Nathan &c. id est, dixit ei quod volebat aedificare templum domino: si tamen intendisset adhuc inferre bella sicut a principio non intendisset aedificare templum, quod erat opus magnae quietis: postea autem audiuit a domino quod ipse adiuuaret eum in omnibus, & quod prosperaretur in sempiternum. praeced. cap. ideo iam non timuit, quod in aliquo bello posset succumbere, & ob hoc confidenter omnia bella tam necessaria, quam non necessaria subibat. Vocantur autem bella necessaria illa, quae fiunt ad defensionem suam, vel suorum, vel terrae suae. Et sic fecit Dauid post hoc vnus bellum contra Philistinos, in quo ipsi fuerunt aggressores, infra. 21. Bella autem non necessaria vocantur, quae fiunt propter alias causas, & sic videtur de omnibus bellis, quae nunc fecit Dauid contra Philistinos, Moabitas, Syros, Ammonitas, & Idumcos, quia fiebat ex alijs causis particularibus, & erat Dauid semper aggressor. Sciendum tamen quod in omnibus his Dauid non egit aliquod bellum sine causa rationabili, alioquin peccasset: nam moueret bella iniusta. Sciendum etiam, quod Ra. Sa. dicit, quod omnia bella, quae hic fecit Dauid nominata sunt hic, eo quod super dicebatur de desiderio Dauid ad aedificandum templum praeced. c. omnia autem, quae acquisiuit in his bellis consecrauit domino ad aedificandum illud: ideo tangitur hic de bellis postquam dictum est de desiderio aedificandi sanctuarii.

Dauid quare pugnavit contra Adarezer. *Quest. VIII.*

Quare Dauid vltimus, cur pugnavit Dauid contra regem Adarezer. Respondendum, quod rex Saul pugnaverat etiam contra istum regem Adarezer. praeced. l. c. 14. Pugnavit Saul adversus omnes inimicos eius contra Moab, & filios Ammon, & Edom, & reges Soba, & Philistinos: sed iste Adarezer erat rex Soba, ut patet in litera, ideo poterat esse quod ex illo tempore maneret Israelitis aliqua ratio pugnandi contra Adarezer, & nunc Dauid habita opportunitate voluit pugnare contra eum. Aliter potest dici, quod rex Adarezer morabatur in confinibus Israelitarum. s. in terra Syriae, & tamen inter terram Syriae & Chanaan nulla regio media est, ideo poterat esse, quod ex conuicinitate aliquando Adarezer inuaderet aliquid de terra Israel, & ob hoc quod pugnavit contra eum. Alia causa & rationabilior esse potest, scilicet, quod nunc Adarezer conabatur accipere quandam partem terrae Israel, & ob hoc quod pugnavit

Belli aliud necessarium aliud non.

contra ipsum. Ista causa tangitur in litera, cum dicitur quod pugnavit contra eum, quando ibat ut dominaretur super Euphratem: terra autem super Euphratem est terra Phoenicia: & in illa computatur Tyrus, & Sidon. Nam a Phoenice rege Tyri tota illa terra Phoenicia appellata est, ut declaratum fuit Iud. 3. Terra autem ista pertinebat ad Israelitas, & ponitur in sorte Asser, ut patet Iosue. 19. Ideo Dauid pugnavit contra istum regem, ut defenderet terram suam. Ista causa videtur esse verior quam praecedentes, & ob hoc litera tangit eam. *Et captis Dauid ex parte eius mille septingentis equitibus.* Id est, pugnavit Dauid contra Adarezer, & occidit multos de exercitu eius, alijque fugerunt: & cepit viuentes mille septingentos equites. *Et viginti millibus pedum.* Id est, etiam cepit istos pedes viuentes, plures autem alij pedes, & equites fuerunt: sed illorum pars quadam fugit, alia vero gladio caesa est. *Subnervavit omnes iugales currum.* Id est, amputavit nervos omnium equorum ferentium currus. Est autem subintelligendum, quamquam hic non dicatur de curribus, quod Dauid cepit currus multos in bello ipsius Adarezer, & combussit currus, equos autem ferentes currus subnervavit, praeter centum currus, de quibus immediatè dicitur. Est autem subnervare scindere nervos currum, & sunt equi inutilis ad omnia opera. Credendum est autem magis, quod non solum isti equi subnervabantur, sed etiam occidebantur, quia frustra esset imò nocivum facere equos impotentes ad opera, & relinquere eos ad frustra vorandum segetes.

An Dauid potuit licite capere equites viuentes. *Quest. IX.*

Quare Dauid aliquis, an licuit Dauid accipere istos mille septingentos equites, & viginti milia pedum, vel an tenebatur eos occidere. Aliquis dicit, quod debebat eos occidere, quia iubebat dominus, quod quandocunque hostes non se traderent ante bellum, occiderentur postea omnes in ore gladii. Deuter. 20. sed isti pugnaverunt resistentes, ergo occidendi erant. Respondendum, quod illa lex intelligitur de bellis, quae fiebant contra aliquam civitatem, ut patet ibidem, cum dicitur: si quando accesseris ad expugnandam civitatem &c. istud autem fuit bellum in campo: ideo non tenet lex, & sic manebat in dispositione Dauid, quid vellet agere de viris captis. Sed adhuc dicitur, quod Dauid tenebatur occidere istos, quia dicitur Deuter. 20. quod occiderentur omnes in ore gladii. Respondendum, quod illud intelligitur de Chanaanais manentibus in terra, quae debita erat Israelitis, in alijs autem gentibus non tenebantur occidere omnes, ut patet Deuter. 20. Viri autem regis Adarezer erant Syri, qui non pertinent ad terram Chanaan, ideo non tenebantur occidere illos, sed poterant servare.

Quid agere tenebatur Dauid de viris in bello captis. *Quest. X.*

Quare Dauid vltimus, cum Dauid caperet istos viros, quid tenebatur agere de eis. Respondendum, quod cum capti essent in bello habebat idem ius super illos, quod habent aliae gentes, quando capiunt hostes suos, scilicet, quod possint eos vendere in servos, vel facere sibi servos: poterat ergo Dauid vendere istos gentibus, quae erant in circuitu iure belli, vel poterat sibi facere servos, sic patet Levit. 25. scilicet, Servus, & ancilla sint vobis de nationibus, quae in circuitu vestro sunt, & de Alph. Tost. in Secundum Regum.

aduenis, qui peregrinantur inter vos: nec erat inconueniens, quod isti manerent in terra Israel, & communicarent cum Iudaeis, quia solum erat prohibita ista communicatio cum Chanaanais, ideo illos non poterant accipere in servos, vel sub aliqua conditione pacis, sed tenebantur occidere illos. Deut. 20. Sciendum autem, quod si isti efficerentur servi, debebant cogi ad circumcisionem, & omnem ritum Iudaicum, ut patet Exod. 12. scilicet. Omnis autem servus emptus circumcideretur, & sic comederet. Item patet, quia servi habebant potestatem comedendi de sanctificatis, quae pertinebant ad Sacerdotes. Levit. 22. & tamen nullus alienigena habebat licentiam comedendi de illis, vel tangendi ea, imò si vellet aliquid offerre in sacrificium non recipiebatur: ut patet eo. cap. Item in festiuitatibus magnis iubebatur, quod offerrent Israelitae sacrificia pacifica, & darent servus suis, & ancillis partem illorum coram domino. Deut. 15. & 16. si tamen non essent conuersi ad Iudaismum, nihil daretur eis de partibus sacrificiorum, ideo lex praesupponebat, quod deberent observare ritum Iudaicum. Item quia dicitur quod deberent isti comedere coram domino, scilicet, in atrio tabernaculi in loco sancto, gentilibus tamen non licebat introire in sanctuarium, ut patet Ezech. 44. scilicet. Sufficiant vobis omnia scelera vestra domus Israel, eo quod inducitis filios alienos incircuncisos corde, & incircuncisos carne, ut sint in sanctuario meo, & polluant domum meam. Idem patet Thren. c. 1. scilicet. Manum tuam misit hostis ad omnia desiderabilia eius, vidit gentes ingressas in sanctuarium tuum, de quibus praeciperas ne introirent in Ecclesiam tuam: ob hoc autem Iudaei accusauerunt Paulum ad mortem obijcetes, quod introduxisset in sanctuarium Gentiles. Act. 21. debebat ergo isti servi Hebraeorum conuerti ad Iudaismum & servare caeremonias legis, & si recusarent circumcidi, vel aliquid aliud observare, Hebraei debebant cogere eos ad hoc. *Dereliquit autem ex eis centum currus.* Id est, cepit multos currus in bello: & de omnibus his dimisit solum centum, non quidem ipsos currus, sed equos, quia Iudaei non utebantur curribus ad bella. Sed postea tempore Salomonis fuit usus curruum, nam ipse habebat currus multos, ut patet seq. lib. cap. 9. & 10. Continet autem quilibet currus quatuor equos, ut patet seq. lib. cap. 10. scilicet, quod egrediebatur currus ex Aegypto sexcentis siclis argenti, & equus. 150. & sic erant quatuor in quadriga, cum tota quadriga consistaret, 600. siclis.

An peccavit Dauid tenendo currus, & servando equos regis Syriae. *Quest. XI.*

Quare Dauid aliquis, an licuit Dauid servare istos centum currus: vel tenebatur illos delere subnervatis equis. Aliquis respondebit, quod tenebatur subnervare equos, & comburere currus: sic patet Iosue. 11. cum iussit dominus dicens, Equos eorum subnervabis, & currus eorum igne combures. Item patet quia dicitur supra quod Dauid subnervavit omnes iugales currum, id est, omnes equos qui ligati erant ad iuga currum, si tamen Dauid non obligaretur subnervare equos, non subnervasset eos, quia illi erant magni valoris, & poterant ei valde proficere ad usus suos, vel si vellet vendere acquireret inde magnum precium. Respondendum, quod Dauid non peccabat retinendo istos centum currus, nec obligabatur subnervare equos, quia solum tenebatur ad illud quod lege cautum erat,

vel quod Deus specialiter iubebat; sed neutrum horum erat de subnervatione equorum: nam non est hoc in tota lege Moyſi, nec etiam legitur, quod dominus nunc reuelauerit Dauid, quod deberet subnervare equos. Ad primam rationem cum dicitur: equos eorum subnervabis. Dicendum, quod istud fuit mandatum speciale directum ad ſolum Iſaie, & non erat mandatum legis, ideo non obligabat aliquem alium, & conſequenter nec Dauid. Ad ſecundam rationem cum dicitur, quod ſubnervavit Dauid omnes equos præter centum currus. Dicendum, quod non erat Dauid obligatus ad hoc, ſed quod ſponte egit. Et cum dicitur, quod erant ei viles ad opus, vel ad vendendum. Dicendum, quod non erant viles Dauid, quia Hebræi non vtebantur curribus ad bellum, ſicut aliæ gentes; forte, quia non noverant modum pugnandi in curribus, vel terra ſua non erat conveniens pro illis, vel Deus volebat quod pugnaretur in curribus, ne tribueretur victoria apparatus bellico. Prima autem cauſa vera eſt. Dauid quoque non poterat convenienter ſumere equos illos ad vendendum, quia intra terram ſuam non poterant vendi, cum non eſſet viſus curruſ, & equorum, extra illam autem poterant vendi. Sed hoc præſtat Dauid illicitum, quia gentes in circuitu exiſtentes erant hoſtes Hebræorum, & vendere arma hoſtibus, & quoſcunque apparatus bellicos magna inſipientia eſt: unde leges omnium politiarum hoc verant; non ergo reſtabat Dauid niſi ut occideret ſive ſubnervaret equos. Et iſta fuit cauſa quare Deus iuſſit Iſaia, ut omnes equos ſubnervaret, & combureret currus, ſcilicet, quia Iuſtae neſciebant uti curribus, & non erat bonum, quod venderentur hoſtibus. De Dauid autem dicendum, quod reliquit centum currus, id eſt quadringentos equos: quia iſtis agebat forte non ad vendendum eis in curribus, ſed ad quitandum, vel forte reliquit centum currus, ut in illis poſſent exercitari Iſraelitæ ad pugnandum in curribus ſicut Chanaanæ. *Non quoque Syria Damafci.* Hic ponitur bellum Dauid contra adiutores Adarezer. Nam cum victus eſſet, & exercitus ſuus periſſet, non poterat iſtaurare bellum contra Dauid, ideo Syri de Damafco venerunt in adiutorium huius. Vel forte Adarezer percuffus fuerat, & captus à Dauid; Syri autem voluerunt eruire eum de manibus eius, & collegerunt exercitum magnum contra eum, unde Dauid occidit plurimos de illis. De iſta Syria Damafci eſt dubium an eſſet de regno Adarezer, vel eſſet aliud regnum. Secundum Ioseph, 7. Antiquitatum debet dici, quod Syria Damafci erat pars regni Adarezer, cum ait. Poſt hæc tranſacto iam multo tempore quidam provincialium nomine Adadus, id eſt, Adarezer valde fortiſſimus in Damafco, & alia Syria præter Phœnicem imperavit. Et ſecundum hoc debet dici, quod ſervi Adarezer videntes regem ſuum ſuccubiſſe in bello, congregati ſunt, ut ei præſidium ferrent. *Litera tamen iſta videtur innuere, quod Syria Damafci non erat pars regni Adarezer, ſed aliud regnum diſtinctum, & finitimum.* Nam dicitur hic: Venit quoque Syria Damafci: ſi tamen eſſet de regno ſuo, non deberet poni Damafci quaſi ad diſtinentiam, ſed diceretur: venit quoque Syria, vel venerunt ſervi Adarezer de Syria. Item, quia dicitur hic: ut præſidium ferret Adarezer regi Soba: deberet tamen dici: ut præſidium ferret Adarezer regi ſuo. Innuitur igitur, quod regnum Soba, & Syria Damafci non ſunt idem regnum: Pro quo ſciendum, quod Syria eſt magna terra, & erat diviſa in aliqua regna: nam terra Idumæa pars quedam Syria eſt; quedam autem regio Syria vocatur Syria Damafci, quia Damafcus civitas eſt caput provincie illius: eſt enim Da-

Ad primam rationem.

Ad ſecundam.

maſcus civitas magna nimis, & opulentiffima, apud quam Beatus Paulus audiuit à Chriſto: Saule Saule, cur me perſequeris? & cecidit de equo in terram, & ad manus ductus Damafcum baptizatus eſt ab Anania: Actuum. 9. Regnum Soba erat etiam quedam pars Syria propinqua regioni Damafcenorum, in qua dominabatur Adarezer, ideo Damafcenii pietate moti ierunt in ſubſidium regis Adarezer. *Ut præſidium ferret Adarezer regi Soba.* Scilicet: Adarezer non poterat adiuvari à ſuis, quos in bellum tulerat, quia illos Dauid ex parte cepit, & ex parte occidit. Erat autem Adarezer captus à Dauid, ut quidam volunt, & ierunt iſti Damafcenii, ut eriperent eum de manibus Dauid. Alij volunt, quod non erat captus à Dauid, ſed effugerat: quia tamen gens ſua in bello perierat, non poterat reparare exercitum contra Dauid, ad quod eum adiuverunt Syri. Sed primum verius eſt, ſcilicet, quod captus fuiſſet à Dauid, ut alij volunt: ſed falſum eſt, quia ſuperuixit Adarezer, & pugnavit poſtea contra Dauid, infra decimo: *Et percuffit Dauid de Syria viginti duo milia virorum.* Id eſt, de Syria Damafci, quæ nunc venerat cum magno equitatu, & apparatus bellico, occidit viginti duo milia virorum. Iam enim in iſto bello non videbantur eſſe aliqui viri de ſervis regis Soba. *Et poſuit Dauid præſidium in Syria Damafci.* Id eſt, poſuit deſenſores in fortalijs: eſt ſenſus, quod Dauid vicit Damafcenos in bello, & poſtea ſubiecit ſibi omnes civitates illorum, quas fecit tributarias, & ut illæ non rebellarent negantes tributum, poſuit Dauid de viris ſuis præſidium, id eſt, deſenſores in ſingulis locis Syria Damafci. *Facitque iſt Syria Dauid ſerviens ſub tributo.* Id eſt, inceperunt ex illo tempore Syri de Damafco eſſe tributarii Dauid.

An licuit Dauid iungere terram Syria terræ Iſrael. Q. XLII.

QVAERET aliquis, cur Dauid non iunxit terram Syria cum regno ſuo, cum totaliter fuiſſet ei ſubiecta, ita ut poneret in ſingulis locis cuſtodes fortaliorum ex parte ſua. Respondendum, quod non licuit Dauid iungere terram iſtam terræ Iſrael, quamquam Syri hoc patenterent, quia Deus poſtulerat certos terminos terræ Chanaan, & ob hoc illos deſignavit Num. 34. Scilicet: ut Iſraelitæ eſſent contenti illa poſſeſſione: & non contenderent iungere illi aliquam aliam terram: illam namque ſolam Deus eis ſpecialiter conceſſerat: non ergo habuit Dauid aliquid quod ageret contra Syros, niſi ut eos ſibi tributarios faceret. Cum autem quaeritur, an hoc liceret Dauid. Respondendum, quod licuit, quia Damafcenii non erant de viris terræ Chanaan; quos tenebantur Iſraelitæ occidere, ſed erant extra illam: ideo poterant Iſraelitæ componere cum eis quamcunque conditionem pacis, vel tributum, aut ſervitutis. Sed obijcietur, quod non poterat iſtos ſubdere tributis, ſed tenebatur occidere, eo quod pugnaverant contra eum. Deut. vigefimo. Respondendum, quod illud intelligitur de bello contra aliquam civitatem, cui pax oblata fuit, & nolens recipere pugnavit: de pugna tamē, quæ eſt in capto: quoniam exercitus pugnat contra exercitum, non tenet, ut patet eo. cap. ideo poterat Dauid imponere Syris quæcumque conditionem vellet, ſive in ortis, ſive tributum, ſive ſervitutis; elegit autem potius facere eos ſibi tributarios. *Servavitque dominus Dauid in omnibus ad quæcumque præſtitus eſt.* Hic declaratur quomodo Dauid potuit in his omnibus bellis proſperare ſe habere; & hoc fuit, quia ſervavit eum dominus, ſcilicet, ne hoſtes poſſent ei nocere: ſic enim promiſerat, & ob hoc Dauid audebat facere multa bella, *Et tulit Dauid arma aureas,*

& torques.

& torques, quæ habebant ſervi Adarezer. Omnia enim ſpolia Adarezer, & Syrorum accepit Dauid, quæ varia erant tam in armis, quam in alijs ſuppelleſtilibus: ſit tamen ſpecialiter mentio de armis, & torquibus aureis, quia erant iſta præcioſiora, & conſecrauit ea Dauid domino. Non vocantur autem arma aurea, quod eſſent de auro puriſſimo, ſed erant aurea, id eſt deaurata: ſic enim fuit in alijs gentibus eiufdem terræ, quæ vtebantur armis deauratis maxime clypeis: & erant pulchri, quoniam percuffi à ſole radiabant: ſic enim dicitur. 1. Mach. c. 16. f. Refulſit Sol in clypeos aureos, & ab eis ſplenderunt montes: erat autem hoc in eadem terra Syria. In Hebræo habetur. *Tulit pharetras, & torques aureas.* Scilicet, quod non erant arma aurea, ſed ſolum pharetra & torques: nam forte apparatus pharetrarum erat de auro puriſſimo: torques autem erant ornamenta colli, & ducebant ea ſervi Adarezer ad magnam gloriam: ſicut nunc quibuſdam conſuetum eſt: fuit quoque antiquitas hoc. Nam Manlius, qui poſtea Torquatus dictus eſt, pugnavit contra quendam Gallum habentem torquem in collo, eique victo torquem abſtulit, ſibi que imponens, Torquatus dictus eſt: & tota progenies eius dicta eſt Torquatorum, de qua progenie fuit Boetius, de hoc tangit Paulus Oroſius. 3. de Ormeſta mundi. Dicit Iosephus, 7. antiquitatum, quod aureas pharetras, & arma diverſa, quæ cuſtodes corporis Adadi portabant, dicavit Deo Ieroſolimis, quæ poſtea Aegyptiorum rex Siſacus, qui alio nomine vocatur Seſac, dum pugnaſſet contra Roboam nepotem Dauid, cepit, & multas alias divitias ſecum deportavit. Et dicitur hic, quæ habebant ſervi Adarezer. ſ. Non omnes, ſed illi ſolum, qui erant cuſtodes corporis eius: hi enim propter magnam generoſitatem & familiaritatem regis arma aurea deportabant. *Et detulit ea in Ieruſalem.* Ibi conſecrauit ea domino: ſed poſtea Rex Aegypti illa abſtulit cum alijs divitijs multis, de hoc patet ſeq. lib. cap. 14. *Et de Bete, & de Beroth civitatibus Adarezer.* Iſta duæ erant civitates Adarezer, & cepit eas Dauid cum coeteris civitatibus Syria Damafci. *Et tulit rex Dauid as multum nimis.* Id eſt, de his duabus civitatibus accepit Dauid multum de are, quod valde precioſum erat: & tulit illud in Ieruſalem. De quo fecit Salomon vaſa aenea in templo. Id eſt, iſtud as conſecratum eſt domino à Dauid, & poſtea Salomon de illo fecit vaſa aenea, quæ erant neceſſaria in templo: erant autem in templo multa vaſa aenea, ſcilicet, labrum aeneum, quod fecit Moyſes, loco cuius poſitum eſt in templo mare aeneum ſuper boues aeneos, fuerunt etiam multa vaſa ad uſum altaris holocauſtorum tam ad aquas, quam ad ignem & cineres, quæ omnia facta ſunt aenea: ſic enim Deus iuſſerat Exod. 27. quod omnia vaſa altaris aenea eſſent. Iſtud non habetur in Hebræo, ſed aliquis de noſtris poſuit illud pro gloſa interlinearum, & poſtea imperitia librarium textui admixtum eſt: eſt tamen verum, quod de hoc are fuerunt facta vaſa aenea in templo, quia iſtud as precioſum erat: de hoc ait Iosephus, 7. Antiquitatum, Dauid contra bachan & machon civitates Adarezer pugnavit belloque capiens vaſtauit: inventumque eſt in eis aurum multum, & argentum, in ſuper & as, quod auro melius eſſe dicebant, ex quo etiā Salomon illud magnum vas, quod mare vocabatur effecit, & optimos cantaros, cum Deo templum edificafſet. De iſto are dicitur, quod erat as Corinthium: eſt autem es Corinthium precioſius quolibet ere, fuit namque in Corinthum quoddam templum idolorum ex aere, & auro, & argento, quo exuſto metalla conſuſerunt, & quia maior pars erat aenea generali nomine talis commixtio as Corinthium appellata eſt, ſic ait Paulus Oroſius, 5. de Ormeſta mundi: & Hiſtoria Alſi. Toſt. in Secundum Regum.

ſubo. ſuper loco iſto. *Audiuit autem Thou.* Hic ponitur propter bellum factum ſequens conſecratio, nam cum Dauid expugnafſet regem Adarezer, conſecratus eſt ei Thou Rex, quia Adarezer erat hoſtis Thou: & dicitur. *Audiuit autem Thou rex Emath.* Id eſt, audiuit per famam, quia regnū Emath propinquum eſt regioni Soba. eſt autem Emath quadam civitas magna extra terram Chanaan, quæ tamen ponitur in latere Septentrionali eius, ut patet Num. 34. iſta civitas vocatur alio nomine Reblata: poſtea autem vocata eſt Antiochia, & ſic nunc vocatur: iſta civitas erat caput regni Thou, & ob hoc vocatur rex Emath. *Quod percuffit Dauid omne robur Adarezer.* Id eſt, percuffit totam militiam eius, quia plurimos occidit, alios verò viuentes cepit, ſcilicet, currus multos, & mille ſeptingentos equites & 20. millia peditum, & iſtud erat totum robur militie Adarezer.

An locus iſte de numero equitum Adarezer, quos cepit Dauid ſi contrarius his, quæ dicuntur primo Paralipomon. Queſt. XLI.

QVAERET aliquis, quomodo dicitur ſupra de militia regis Adarezer. ſcilicet, quod cepit Dauid mille ſeptingentos equites: nam primo Paralip. 18. vbi ponitur iſta hiſtoria dicitur, quod cepit Dauid ſeptem milia equitum ab Adarezer. Respondendum, quod ſecundum morem conſuetū ſcripturæ, quando idem ſæpe dicitur, non ſcribitur ſemp completè, ſed alicubi plus, & alicubi minus. Interdum etiam ſit mutatio, ſic patet, quia hic non dicitur quot currus accepit Dauid de curribus Adarezer, & primo Paralip. 18. dicitur quod accepit mille currus. Item hic ponitur quod erant mille ſeptingenti equites, & primo Paralip. 18. dicitur quod erant ſeptem milia, forte autem ratio expreſſionis diverſi numeri fuit, quia mille ſeptingenti equites erant de cuſtodibus regis, qui portabant arma aurea, & iſti nominati ſunt ſpecialiter, reliqui autem erant de communibus, ideo non nominati ſunt hic. Sed primo Paralip. 18. vbi ſuppletur ea, quæ omiſſa ſunt in alijs libris, additur etiam aliquid, quia hic non dicitur ſecundum literam Hebraicam, quid factum fuerit de iſto are, & tamen præall. c. dicitur, quod de hoc fecit Salomon mare aeneum, & columnas, & vaſa aenea. Item mutatur aliquid hic & ibi, quia hic vocantur duæ civitates Adarezer Bethæ, & Beroth: & ibi vocantur Cebac, & Chin. mutatur etiā, quia hic dicitur quod Dauid tulit aurea arma, ibi autè dicitur, quod tulit aureas pharetras. *Miſit Thou ioram filium ſuum ad regem Dauid.* Primo Paralip. 18. vocatur iſte Aduram, & forte eſt idem nomen apud illas gentes Ioram, & Aduram. *Ut ſalvaret eum congratulans.* Id eſt, ut ſalvaret eum ex parte Thou tanquam amici ſui: & congratularetur ei, id eſt, gauderet cum ipſo, & denunciaret ei, quod Thou nimis gauderet de victoria quam habuit Dauid de Adarezer. *Et gratias ageret eo quod expugnafſet Adarezer.* De hoc agebat gratias Thou tanquam de præſtito beneficio ſibi: nam cum Adarezer eſſet hoſtis Thou, & eſſet vir potens, moleſtabat eum nimis, & forte violenter opprimebat, nunc autem illo debellato ſecurus erat Thou, quod reputabat maximum beneficium: & quia per Dauid iſtud obtinerat, agebat ei gratias, quamquam Dauid non egifſet hoc propter Thou, ſed propter ſe. Hoc etiam benè noverat Thou: voluit tamen vrbanner gratias agere Dauid, ut per hoc haberet modum conſumandi pacem cum ipſo. primo Paral. 18. dicitur loco omnium iſtorum, quod Thou miſit filium ſuum ad Dauid, ut poſtulareret ab eo pacem, & forte iſta erat intentio

principalis Thou, quia ipse timebat quod cum David expugnasset Adarezer potentissimum regem, facilius eum expugnare posset: propter quod uoluit habere pacem cum eo, & ut David non putaret, quod ex timore hoc ageret Thou misit indirecte ad petendum pacem, scilicet, gratias agens, quod expugnasset Adarezer. *Et percussisset eum*, id est, exercitum suum, sic dicitur supra. *Auduit Thou*, quod percussisset David omne robur Adarezer: vel dicitur quod percussit eum, id est, occidit, quia forte cepit eum cum exercitu suo, & occidit: ne rursus insurgere posset. Sed falsum est, quia non cepit eum, imo fugit a facie David: & postea pugnavit contra David infra decimo. *Hofis quippe erat Thou Adarezer*. Id est, isti duo reges erant semper hostes, & Adarezer erat potentior: ideo Thou ganisus est nimis illo pereunte. *Et in manu eius*. Id est, in manu Ioram filij Thou, scilicet, quia ipse tulit ista uasa ad David in Ierusalem. *Erant uasa argentea, & uasa aurea, & uasa arca*. De omnibus his metallis tulit Ioram uasa multa ad David: ut apparet regium munus magnificentissimum: & ut conciliaretur animus David ipsi Thou magnitudine donorum. *Quae, & ipsa sanctificauit in eis David domino*. Id est, omnia ista uasa applicuit David ad cultum Dei, scilicet, ut de illis fieret aliquid in templo. *Cum argento, & auro, quae sanctificauerat de vniuersis gentibus, quas subegerat*. Id est, sanctificauit domino argentum, & aurum quod accepit a Thou: & etiam argentum, & aurum, quod habuit ab omnibus gentibus, contra quas pugnabat, & quas subegit, scilicet, in tributarias. Nam omnes gentes, quae nominatae sunt supra, & infra, subiectae fuerunt David solum quantum ad tributa, praeter Philistinios, quorum ciuitates accipiebat, & iungebat terrae Israel, primo Paralipom. 18. Ratio diuersitatis erat, quia nulla de his gentibus morabatur in terra Israel praeter Philistinios, qui tenebant partem eius: illam ergo suscipiebat David: terras autem aliarum gentium non uidebat terra Israel, sed constituebat eas tributarias: eo quod non licebat Israelitis dilatate terminos suos ultra id, quod Deus praefixerat. Num. 34. *De Syria*. Hic ponuntur terrae, de quibus David accepit aurum, & argentum in pugna: & una est Syria, de qua accepit multa metalla, quando pugnauit contra Adarezer de duabus ciuitatibus suis. Accepit etiam de Syria Damasci, quam fecit sibi tributariam, ut patet supra in litera. *Et Moab*. Id est, etiam accepit uasa aurea, & argentea de terra Moab: istud fuit quando pugnauit contra Moabitas mensisque est eos funiculo: non legitur enim habuisse aliud bellum contra Moabitas, nisi illud. *Et filijs Ammon*. Id est, etiam pugnauit contra filios Ammon, & accepit de terra eorum argentum, & aurum. Istud bellum fuit quando pugnauit contra eos propter iniuriam factam, infra decimo. *Et Philistinij*. Id est, etiam accepit de terra Philistinum. istud fuit quando humiliauit Philistinios, & tulit frenum tributum eorum. supra in litera: accepitque ciuitatem Geth, & filias eius de manu Philistinum. primo Paralipom. 18. *Et Amalec*. Non legitur David habuisse bellum contra Amalec postquam fuit rex, sed pugnauit saepe contra Amalecitas, quando erat in terra Philistiniorum profugus a facie Saulis. praeced. lib. cap. 27. Nam contra istam gentem potius ibat in pugnam, quam contra aliquam aliam: pugnauit etiam iterum contra Amalecitas, quando illi succenderunt ciuitatem Siceleg, & persecutus est eos David, cepitque ab eis praedam magnam. praeced. lib. cap. 30. de omnibus autem his bellis, siue antequam esset David rex, siue post seruauit uasa argentea, & aurea, ut expenderet in usus templi. *Et de manibus Adarezer filij Robob regis Soba*. Id est, consecrauit manubria Adarezer: uocantur sub-

Terrae de quibus David accepit aurum, & argentum in pugna Syria.

manubria, id est, spolia: ista erant arma aurea, & torques, de quibus dicitur supra in litera, vel pharetrae aureae, sicut dicitur primo Paralipom. 18. de Idumaea autem non ponitur hic, & tamen primo Paralip. 18. dicitur, quod accepit de Idumaea uasa aurea, & argentea, sicut de alijs gentibus.

Quando licuisset David uti isto auro, & argento, Quae. XI III.

QVAERET aliquis, cum David consecraret domino istud aurum, & argentum, an liceret ei habere illud in usus suos. Respondendum, quod aut loquimur de usu, per quem res non definit esse, nec deterioratur, aut de usu, per quem esse definit. Primus usus est, ut si David biberet, uel comederet in uasis quae sanctificauerat pro templo. Secundus usus erat, ut si David alienaret argentum, uel aurum donando, uel uendendo: uel committeret in parua fructa ad picturas, uel ad ornamentum calcamentorum, uel uestium, in quibus peribat argentum, & aurum, & non poterat reuolui. De secundo usu dicendum, quod nullo modo licebat David conuicere aliquid istorum ad tales usus, quia per hoc infringebat sanctificationem factam. De primo usu dicendum, quod aut argentum illud aequaliter dabatur domino, ita quod non maneret penes David, sed in custodia alicuius alterius, uel manebat apud David, & ipse solum disposuerat penes se dare domino argentum illud, & aurum. Si autem denu secundu modus, David poterat uti argento, & auro ad usus mundos, per quos non deterioraretur, scilicet, ad ostensionem coram populo, ut pateret regalis celsitudo in magnitudine diuitiarum: etiam ad comedendum, & bibendum in his uasis. Ratio autem huius est, quia licet ista uasa pertinerent ad dominum quantum ad ius in quantum David uouerat illa dare domino: tamen quia nondum aequaliter dederat, nec uenerat tempus dandi, non pertinebat totaliter dominium illarum rerum ad Deum, ideo poterat David uti rebus illis: non tamen alienaret eas, uel deterioraret: quia tunc perderetur ius Deo quaesitum. Si autem denu secundu modus, scilicet, quod illa uasa non mansissent penes David, sed tradita fuissent domino, & posita in custodiam penes aliquem leuitam, aut sacerdotem: aut illa applicata fuerant administrationi sanctuarij, scilicet, coram altari holocaustorum, uel thymiamathis, uel in alijs ministracionibus, aut nunquam applicata fuerant alicui ministracioni, sed solum custodiebantur tanquam uasa Dei. Si primo modo, non licebat David applicare illa ad usus suos, bibendo, uel comedendo in eis: nam grauissimè peccaret. Sic enim fuit de Balthasar rege Babylonis, qui bibit in uasis domini cum uxoribus suis, & concubinis: & in ipsa hora apparuerunt tres digiti scribentes in pariete, & denunciantes mortem regis, ut patet Daniel. 5. Si autem illa uasa nondum essent applicata ad ministerium aliquod, quamquam essent in sanctuario, poterant applicari ad aliquem usum David, si ille usus esset necessarius, & mundus: ita quod si non uideretur illis uasis esse sibi magnum dampnum. Sic patet de gladio Goliath, quem David consecrauerat domino, & erat in tabernaculo inuolutus pallio apud Ephod. praeced. li. cap. 21. Et tamen cum David non haberet gladium, & egeret gladio pro uia: dedit ei summus sacerdos gladium Goliath. eod. cap. Si tamen fuisset gladius uas applicatum ad diuinum ministerium, nunquam fuisset David datus: quia non licebat ei tan gere illum, imò nec uidere, nisi esset inuolutus pallio. Nam etiam Leuitae si uiderent sacra uasa antequam inuoluerentur, moriebatur. Num. 4. Ista distinctio ue-

ra est:

ra est: & tamen ad casum istum non est neceffe, quod distinguamus, quia modus consecrandi aliquid domino erat quod ille, qui uellet illud dare non retineret penes se, sed traderet in custodiam Leuitis, qui erant Thesaurarij rerum sanctuarij, & istum modum seruauit David, & omnes qui in Israel aliquid Deo consecrauerunt, sic patet primo Paralipom. 26. sed & huius filius Selémith, & fratres eius super thesauros sanctoru, quae sanctificauerunt Samuel uicens, & Saul filius Cis, & Abner filius Ner, & Ioab filius Saruiae, patet ergo quod non solum tempore David, sed etiam tempore Samuelis, & a principio ea, quae sanctificabantur, tradebantur Leuitis. & sic David consecrauit omnia ista, scilicet, quia dedit ea illico in manus Leuitarum ad custodiam quousque de illis aliquid fieret in templo domini, & nunquam postea applicuit ista ad usus suos.

An licitum fuit applicari omnia ista uasa ad ministerium Dei. Quae. XV.

QVAERETVR ulterius, an licitum erat ista uasa applicari domino. Aliquis dicet, quod non, quia detestabatur nimis aurum, & argentum idolorum, ut patet Deut. 7. sed omnia ista erant de auro, & argento idolarum, ergo non licebat illa sumere ad ministerium domini: maxime autem esset hoc in uasis, quae accepta essent de terra Philistinorum: cum isti essent magi idolatrae, quia erant Chananaei. Respondendum est, quod licitum erat applicari omnia ista uasa ad ministerium domini, quamquam essent sumpta de terra Gentilium: sic patet de auro & argento, quod Israelitae acceperunt de Aegypto, quod fuit multum nimis. Ezod. 3. & 12. & tamen postea omne aurum, & argentum istud fuit oblatum ad faciendum tabernaculum, & uasa eius. Sic dicitur Exo. 35: Omne uas aureum in donaria domini separatum est: Deus autem hoc iussit, ideo a fortiori liceret accipere uasa aurea, & argentea nunc pro ministracione sanctuarij, scilicet, quia non accipiebatur pro re tam sanctissima, sicut aurum, & argentum ductum de Aegypto, quia illud fuit ad operiendum arcam, & faciendum propriatorium de auro purissimo & Cherubim super arcam. Istud tamen fuit uas sanctissimum totius sanctuarij: ideo uniuersaliter de quibuscunque gentibus acceptum aurum & argentum poterat applicari ad uasa sanctuarij. Quod patet in anathemate Ierico: nam illa erat ciuitas Chananorum: & tamen omne aurum, & argentum, & ferrum ibi reperta, in thesauris domini recondita sunt. Iosue. 6. Ad rationem in contrarium Deut. 7. dicendum, quod ibi non agitur de auro, & argento idolarum, sed idolorum: nam si esset idolum de auro & argento, uel alio metallo, Israelitae non debebant accipere illud pro se, nec ad consecrandum Deo, alioquin essent anathematizati, cum dicitur: sculptilia eorum igne combures, non concupisces argentum & aurum, de quibus facta sunt: nec affumes ex eis quicquam tibi, ne offendas propter ea, quia abominatio est domini Dei tui, nec inferes quippiam ex idolo in domum tuam, ne fias anathema sicut & illud est. Idem autem intelligendum est de omnibus uasis, quae applicata erant ad cultum idolorum: nam de illis nihil assumendum erat, sed omnia cremanda, quia eadem ratio est utrobique. Et quia idem ius est de accessorio, & principali: omnia autem uasa, quae David consecrauit, quamquam essent

Ad rationem in princip.

idolarum, tamen nullum erat idolorum. *Fecit quae sibi David nomen*. Hic ponitur quartum bellum, id est fecit sibi famam: nomen enim uocatur hic ipsa extensio nominis, quae est celebritas fama.

David quod nomen sibi fecerit. Quae. XVI.

QVAERET aliquis, quod fuit istud nomen, quod sibi fecit David. Respondet Hieronymus, quod fuit quidam arcus triumphalis, scilicet, fecit in aliquo loco aliquem arcum, siue fornecem, in quo descripsit figuram belli. sic enim fecit Saul, quando reuertebatur de bello Amalec. Idem etiam tenet Historia scholast. Nicolaus autem dicit, quod non est istud uerisimile, quia Saul peccauit faciendo fornecem, ut patet praeced. li. c. 4. Ideo dicit cum Ra. Sal. quod David occidit. 18. millia de Idumaeis, & fecit illos sepeliri: & ex hoc acquisiuit famam magnam, & hoc propter opus misericordiae, quod exercitabat, scilicet, quia sepeliebat hostem. Secundo quia faciebat hoc, quia erant Idumaei fratres Israel. Nam Deu. 23. dicitur. Non abominaberis Idumaeum, quia frater tuus est. Item apparet hoc, scilicet, quod David sepeliret hic mortuos, quia seq. li. c. 11. dicitur quod David misit Ioab ad sepeliendum omnes Idumaeos, qui interfecit fuerant. Aliter autem dici posset, quod David fecit sibi famam magnam occidendo. 18. millia in ualle salinarum. & 23. millia in Gebelem. ista autem magna occisio faciebat uictoriam suam esse famosam. Sed dicendum, quod David fecit nomen, id est, fornecem triumphalem ad memoriam illarum uictoriarum magnarum. Cum autem Nicolaus dicit, quod peccauerit faciendo fornecem, & quod peccauerit Saul falsum est: nam praeced. lib. c. 4. declaratum est, quod ille fornix poterat fieri sine peccato: imò quod ex aliquibus causis fieret meritorie. David autem cum esset uir iustus faciens omnia ad Dei laudem, credendum est quod fecerit fornecem ad memoriam magnificorum bellorum in laudem Dei, & non in laudem suam. Cum autem dicitur, quod David fecit sepeliri mortuos Idumaeos, concedendum est. Si autem dicatur, quod ex hoc David acquisiuit sibi famam, concedi potest, etiam si non constet: non tamen uidetur dicendum, quod istud fuerit nomen, quod ipse fecerit, quia differet facere nomen, & acquirere nomen: quia acquirere est quando cumque per aliqua opera fama nobis prouenit, siue illa opera bona, siue mala sint, facere autem nomen est edificare aliquid quod proficiat ad dilatationem nominis, & sit ad hoc institutum, ut per illud nomen dilatetur. Hic autem non dicitur, quod David acquisiuit nomen quasi ex alijs hoc haberet, sed quod fecit sibi illud, id est, ipse per se fecit, & sic uidetur, quod esset aliquod edificium factum ad famam, sicut conuenerunt facere uictores bellorum. *Cum reuerteretur capta Syria*. Id est, quando reuertebatur de Syria Damasci, & coeperat eam, subieceratque tributis, nam tunc uenit David per terram Idumaeam: & pugnans contra Idumaeos superauit illos. *In ualle salinarum cecis. 18. millibus*. Id est, David occidit. 18. millia in ualle salinarum. Est enim uallis salinarum quadam pars terrae Moab habens ualles, in quibus est aqua salata, & efficitur ibi sal artificio humano sicut in multis alijs locis, & accidit quod pugnaret ibi David contra Idumaeos, & occidit 18. millia. Aliqua Biblia habent 17. millia, sed litera corrupta est. Nam hic, & primo Paralip. 18. ponuntur. 18. millia. Aliter autem potest hoc saluari. Nam in tit. Psalmi? Deus repulisti nos, ponitur istud bellum contra Idumaeos, & dicitur quod occisa sunt. 12. millia: ideo dicitur a quibusdam quod Ioab, & Abisai duo fratres fuerunt

Opinio auctoris.

In ualle salinarum fuisse occisos. 18. millia Idumaeos.

fuerunt duces huius belli, quia erant principes militum, & vnus eorum occidit 12. millia, & alius sex millia, & in titulo Palmi ponuntur 12. millia, quæ occidit vnus; & hic ponuntur 18. millia, scilicet, summa totalis occisorum ab vtroque. Sed dicitur contra, quia 1. Paralip. 8. dicitur quod Abisai filius Saruie occidit 18. millia in valle salinarum. Dicendum quod David occidit ista 18. millia, quia cum ipse esset princeps, omnia facta exercitus sui oportet quod ascribantur ei. Abisai autem erat dux sub ipso David, & forte ipse in hoc bello principaliter pugnavit, vt si non fuit presens David: ideo dicitur quod occidit Abisai illos 18. millia. Et Gebelem ad 23. millia, idest, occidit in terra Moab in alio loco, qui dicitur Gebelem 23. millia virorum. Istud bellum non exprimitur 1. Paralip. 18. & hoc quia scriptura, quando aliquid describit in diuersis locis, nunquam in aliquo loco illud perfecte enarrat, sed alicubi ponitur, quod alibi non habetur. Sciendum autem quod ista litera potest dupliciter punctuari, & sic habebit varium sensum. Primo modo sic, fecit sibi David nomen cum reuenteretur capta Syria in valle. & ibi sit punctus; tunc est sensus, quod quando reuenteretur David de capiendo Syria fecit sibi nomen in valle salinarum, idest, constituit ibi fornicem ad memoriam facti sui: & tunc quod sequitur, scilicet, cesis 18. millibus, & in Gebelem ad 23. millia, facit alium sensum, scilicet, quod tunc quando David in valle salinarum constituit fornicem, occidit 18. millia virorum, & occidit in Gebelem quasi 23. millia. Sed ista punctuatio est inconueniens, quia est contra modum punctuandi in litera, etiam quia non facit bonum sensum, quia hoc modo non diceretur, vbi occisa sunt 18. millia, & diceretur vbi occisa sunt 23. millia, quod est inconueniens, ideo punctuandum aliter, scilicet. Fecit sibi David nomen, cum reuenteretur capta Syria. Et ibi sit punctus, & tunc est sensus, quod David fecit nomen, idest, fornicem triumphalem, sed non ponitur vbi illum construxerit, & sequitur in valle salinarum occisis 18. millibus. & in Gebelem ad 23. millia, quod potest dupliciter exponi. Vno modo quod David fecit sibi nomen, idest, acquisiuit famam, & hoc fuit occisis 18. millibus in valle salinarum, idest, quando occidit 18. millia in illa valle, & 23. millia in Gebelem. Et tunc non debet dici, quod David construxerit aliquem fornicem triumphalem, quia nomen suum fuit hic occidere 23. millia & 18. millia. Alio modo est sensus, quod David cum reuenteretur Syria fecit sibi nomen, idest, construxit fornicem triumphalem. & hoc fuit occisis 18. millibus in valle salinarum, idest, quando occidit 18. millia. Et tunc occisio 18. millium, & 23. millium non fuit nomen David, sed aliquid, quod fieri accidit tunc quando David fecit sibi nomen. Et posuit in Idumæa custodes, scilicet, postquam subiecit sibi David Idumæos, posuit in fortalitijs custodes, vt non possent rebellare Idumæi. Statuitque presidium, idest, statuit homines ad defensionem terræ. In Hebræo habetur. Statuit aconomos, scilicet ad colligendum tributa, & satis rationabile est: quia cum dicatur, quod constituerit custodes, scilicet, ad seruanda fortalitia, nihil restabat nisi, vt poneret exactores tributorum. Et facta est vniuersa Idumæa seruiens David sub tributo, idest, omnes Idumæi seruiunt tunc David soluendo tributa. Et tunc completum est quod habetur Gene. 27. scilicet, maior seruiet minori, idest, populus Edom, qui erat populus maior seruiet Israelitis, qui erant populus minor. Nam Idumæi erant ab Esau, & Israelitæ a Iacob: maior tamen erat Esau, in personis autem eorum nunquam completum est, quoniam Esau semper fuit potentior ipso Iacob. Vnde Iacob timuit valde Esau, Genes. 32. & co-

ram, eo incuruatus est saepe. Genes. 33. nam cum Esau erant quadringenti equites, & cum Iacob solum erant pastores ouium. e. cap.

An licuisset David pugnare contra Idumæos. Quest. XVII.

QVAERET aliquis, an licuit David pugnare contra Idumæos. Aliquis dicit quod non, quia Deut. 2. dicitur. Transibitis per terminos fratrum vestrorum filiorum Esau: videte diligenter, ne moueamini contra eos: & intelligitur de bello, ergo non licebat pugnare contra illos. Respondendum quod licuit David pugnare contra Idumæos, quia nunquam mouebat bellum iniustum. Ad auctoritatem dicendum quod illa intelligitur, quod sit mandatum temporale Israelitarum pro tunc: & non extenditur ad omne tempus. Patet hoc, quia in eadem auctoritate solum vetatur pugna, quando transfuerit Israelitæ per terram Idumæorum. Nam dicitur: transibitis per terminos fratrum vestrorum filiorum Esau, videte diligenter ne moueamini contra eos. Itē illa lex prohibet pugnam, quæ fit ad capiendum loca, quod patet, quia dicitur in eadem, videte ne moueamini contra eos. Nec enim dabo vobis de terra eorum quantum potest vnus pedis calcare vestigium. David autem non pugnabat nunc ad capiendum terram Idumæorum, quia nihil de illa sumpsit in possessione Israelitarum, sed solum fecit eam tributariam, vt patet hic. Itē dicendum quod illa lex solum vetabat pugnam sine causa: nam Israelitæ tunc non habebant aliam causam pugnandi contra Idumæos, sed solum cupidine possidendi terram illorum volebant mouere bellum, & hoc Deus prohibet, dicens: Nec enim dabo vobis de terra illorum quantum potest vnus pedis calcare vestigium. David tamen habebat nunc aliquam causam pugnandi contra Moabitas, vt quia forte ipsi fecerant insultum in terram Israel. Vel quia adiuuerant Syros ad pugnandum contra David, cum essent finitimi eorum, vnde haberet David ius pugnandi contra illos. Sed aliquis obijciat, quod non liceret pugnare contra eos, quia Deuter. 23. dicitur: Non abominaberis Idumæum, quia frater tuus est, ergo a fortiori non pugnabis contra eum. Respondendum quod Israelitæ non debent abominari Idumæos, propter cognationem, & ideo si Idumæi nihil iniustum agerent contra Israelitas, non debebant pugnare contra eos, nunc vero aliquid mali egerunt, & tunc licebat pugnare, & etiam ipsi propheta prædicabant mala, sic patet Abdæ vnico. c. nam ibi solum propheta cominatur mala filijs Esau, scilicet, Idumæis, & alij propheta saepe mala prædicunt contra eos. Nam Ieremias prædixit mala multa contra Idumæos. Ier. 49. & sic nunc creditur, quod aliquod malum fecerint contra Israel, & ideo fuit pugna iusta.

An licuit David facere Idumæos sibi tributarios. Quest. XVIII.

QVAERET VTR vterius, an licuit David facere Idumæos sibi tributarios. Aliquis dicit, quod non, quia Idumæi restiterant Israelitis in pugna, ideo debebant omnes occidi, & non constitui tributarij. Respondendum quod istud verum est, quando Israelitæ pugnabant contra aliquam ciuitatem, quæ non esset in terra Chanaan. Secus cū pugnabant in campo, quia tunc lex, quæ habetur Deuter. 20. non obligabat eos, & sic erat in electione eorum quid vellent agere super victos. David autem misertus est Idumæis, & noluit occidere omnes, sed constituit

constituit eos tributarios, quia hoc benignus erat, & vtilius David. Satis tamen puniuit eos acriter, quia occidit omne masculinum in Idumæa, vt patet sequ. lib. cap. 11. quomodo autem stet quod occidit omnes masculinos, & constituit Idumæos tributarios, ibidem deela rabitur. Et seruauit Dominus David in omnibus ad quæcumque profectus est, idest, quamquam David multa bella egerit, tamen in omnibus his liberauit eum Deus, si quod nunquam incidebat in manus hostium, nec vincebatur, nec peribat aliquis de suis, & hoc quia Deus promiserat ei seruare eum. Et regnavit David. Hic ponitur secundum principale huius cap. dispositio regni, & hoc quantum ad officiales David. In hoc. n. constituit totus bonus status politie, si exterius per fortitudinem militarem ab hostibus defendatur, & interius per iustitiam regatur. Et regnavit David super omnem Israel, l. exercens potestatem regis, omnibus sibi obedientibus. Faciebat quoque David iudicium, & iustitiam vniuersi populo suo, idest, habebat se iuste in negocijs omnium expediendis. Dicitur autem facere iudicium, idest, iuste sententiare, & facere iustitiam, idest, iuste exequi sententiatam, vnum autem sine altero non sufficit.

Quomodo David faciebat iustitiam. Quest. XIX.

QVAERET aliquis, quomodo dicitur hic, quod David faciebat iudicium, & iustitiam, cū dixerit Absalom infra 15. videntur mihi sermone tui boni & iusti, sed non est, qui te audiatur constitutus a rege, i. non est qui possit expedire causam tuam. Respondendum, quod David indicabat in causis populi quantum sufficiebat, & constituerat multos iudices in domo sua, qui diffinirent causas, sicut est in curijs aliorum regum. Absalom autem mentiebatur dicendo, quod nullus erat in domo regis, qui posset diffinire causam. Hoc autem dicebat ad sollicitandum animum populi, vt eum regem facerent, vt patet ibidem, cū dicitur: Dicebatque Absalom, quis me constituat iudicem super terram, vt ad me veniant omnes, qui habent negocium, & iuste iudicem, sed & cum accederet ad eum homo, vt saluaret illum, extendebat manum suam, & apprehendens oculabatur eum, faciebatque hoc omni Israel, qui veniebat ad iudicium, vt audiretur a rege, & sollicitabatur corda virorum in Israel. Iob autem filius Saruie erat super exercitum. Istud erat maximum officium in domo regis, i. principari toti militia. Hoc autem dederat David ipsi Iob, quando pugnauerunt contra Ierusalem ad arcem Sion; & dixit David quod qui percuteret in primis Iob, esset dux belli. Iob vero ascendit primus, & tetigit fistulas domatum, & factus est princeps, supra 5. & 1. Paral. 11. Sciendum autem, quod quamquam isti esset data cura exercitus, tamen Abisai frater eius regebat magnam partem exercitus, & erant ambo tanquam duces belli, vnde infra 10. ambo diuiserunt inter se exercitum, quando pugnauerunt contra Ammon. Et pugnavit Abisai contra Syros. Etiam 1. Paralip. 8. dicitur, quod Abisai occidit 18. millia de Idumæis. Porro Iosaphat filius Abisai erat a commentarijs. Istud erat aliud officium in domo David, scilicet, esse relatores causarum, quæ veniebant ad regem, vel rememoratores, & ordinatores, scilicet, quod quado rex obliuisceretur aliquorum negociorum deductorum ad ipsum, iste reduceret ei illa ad memoriam, & ordinatum proponeret secundum tempora, quibus fuerat proposta ab ipsis, qui ea adduxerunt coram rege. Est autem hic a commentarijs vna dictio indeclinabilis, & accipitur per somnium casum. Et sic accipiuntur quedam nomina antiqua, vt a caliculis. Et Sadoc filius Achitob, & Achimelech filius Abiathar erant Sacerdotes,

idest, isti duo erant Sacerdotes magni tempore David, scilicet, Abiathar, & Sadoc. De minoribus autem non fit hic mentio, quia illi valde multi erant.

Quomodo erant nunc duo summi Sacerdotes, cum non deberent esse nisi vnus. Quest. XX.

QVAERET aliquis, quomodo erant nunc duo summi Sacerdotes, quia nunquam esse debebat nisi vnus, & illo mortuo alius de filijs eius succedebat ei, vt colligitur Exod. 29. & Leuit. 6. & 8. & 21. Respondendum est, quod a principio Deus vnicum summum Sacerdotem instituit, scilicet, Aaron: omnes autem rem filij eius erant minores Sacerdotes, & postea procedente tempore semper fuit vnicus Sacerdos magnus, nunc autem accidit, quod essent duo Sacerdotes magni, scilicet, Sadoc, & Abiathar. Modus autem fuit, quia quando Saul destruxit urbem Nobæ, in qua erant Sacerdotes, occisi sunt ferè omnes de stirpe Ithamar, saltem enim de domo Hely nullus videtur remansisse nisi Abiathar, qui fugit ad David quando alij Sacerdotes occidebantur. præced. lib. c. 22. Et quia pater huius Achimelech erat Sacerdos magnus, & iste fuit cum David in omnibus laboribus, & periculis David, voluit David quod esset summus Sacerdos. Interim autem Saul ordinauit alium summum Sacerdotem, scilicet, Sadoc, cum nullus mansisset de stirpe Achimelech patris Abiathar, qui deberet esse Sacerdos magnus, & postea David suscepit vtrumque horum in summum Sacerdotium. Et quia non poterant ambo ministrare in eodem tempore, & aliquando se impedirent, distinxit eis David tempora ministrandi, & fecit vices pro Abiathar, & vices pro Sadoc, constituens sub quolibet illorum certas vices Sacerdotum minorum de stirpe sua, vt patet 1. Paralip. 24.

Quare David permisit Sadoc in summo Sacerdotio cum eum fecisset Saul. Quest. XXI.

QVAERET VTR vterius, quomodo David permittebat hoc, vt Sadoc esset in summo Sacerdotio, nam debuisset expellere eum, & retinere solum Abiathar, hoc autem, quia Abiathar erat filius summi Sacerdotis, scilicet, Achimelech, vt patet præced. lib. c. 22. Et si Saul non occidisset Sacerdotes, iste erat accessurus in summo Sacerdotio. Quod autem Sadoc institutus fuisset a Saule in summum Sacerdotem, non multum proficere debebat ei, quia sicut Saul violenter, & iniuste occidit omnem domum Achimelech, ita iniuste posuit summum Sacerdotem loco eius, ideo cum David regnaret debebat restituere Abiathar dignitatem ei debitam, excluso Sadoc, potissime quia David debebat ad hoc nimis affici, eo quod Abiathar fuit semper cum eo in omnibus periculis. Sic patet sequenti libro capitulo secundo, cum ait Salomon ad Abiathar, scilicet, tu portasti arcam coram patre meo, & sustinisti laborem in omnibus, in quibus sustinuit pater meus. Respondendum est, quod David afficiebatur nimis ad Abiathar, eo quod ille fuerat cum eo semper, & si potuisset eum iuste solum instituire in summo Sacerdotio destituendo Sadoc, fecisset, sed non potuit. Pro quo sciendum quod summum Sacerdotium ab initio pertinuit ad Eleazar filium maiorem Aaron. Numer. 20. deinde Phinees filius eius accepit promotionem de summo Sacerdotio, scilicet, quod in aeternum maneret in domo eius, quia habuit zelum Dei. Numer. 25. mansit autem sacerdotium in domo eius per aliquos successores usque, ad expleta quali tempora iudicium,

Dispositio regni quo ad officiales.

G

B

I

D

K

E

Iudicem, scilicet, tempore Samsonis: tunc autem cum filij Eleazar dedissent se peccatis, & essent remissi circa populum, & opera sacerdotalia: populus priuauit eos summo sacerdotio, & tradidit illud Heli sacerdoti qui erat de domo Ithamar, ad quam non pertinebat sacerdotium magnum, & pariter fecerunt illum iudicem, qui iudicauit quadraginta annis, dum fuit summus sacerdos, preced. lib. cap. 4. Deus autem promisit Heli, quod ipse, & omnes posteri sui usque, in sempiternum tenerent summum sacerdotium, si colerent Deum: quia tamen duo filij Heli, scilicet, Ophni, & Phinees fuerunt pessimi, & non correxerunt eos Heli sciens iniquitates eorum, Deus priuauit eum in posteris suis summo sacerdotio, ut patet preceden. lib. cap. 2. Scilicet: Locutus sum, ut domus tua ministraret in conspectu meo in sempiternum: nunc autem absit a me, sed quicumque glorificauerit me, glorificabo eum; & qui contemnunt me, erunt ignobiles. Et sequitur ibi: Ecce dies veniunt, & praecliam brachium tuum, & brachium domus patris tui, ut non sit senex in domo tua: & videbis emulum tuum in templo in omnibus prosperis Israel: & non erit senex in domo tua omnibus diebus. Ecce qualiter pronuntiatum est summum sacerdotium praescindendum de domo Heli: & quod institueretur alius amulus eius, id est, alius summus sacerdos simul cum eo: postea autem subditur ibi de illo summo sacerdote instituendo, scilicet, Et suscitabo mihi sacerdotem fidelem, qui iuxta cor meum, & animam meam faciat, & edificabo ei domum fidelem, id est, sempiternam: Ecce qualiter institutus erat sacerdos, qui non esset de domo Heli; & ille habiturus erat sacerdotium in sempiternum exclusis omnibus posteris Heli: cum dicitur ibidem: & non erit senex in domo tua omnibus diebus, id est, nullus summus sacerdos erit post hoc, postquam tamen ista verba dicta sunt ad Heli, non fuit immediate ablatum sacerdotium de domo eius, sed ipse tenuit illud, filius quoque eius Phinees ministravit in eo iam patre inueterato, & impotente. Dein de mortuus est Phinees in bello, quando capta est arca domini, & successit ei Achitob filius suus, ut colligitur preceden. lib. cap. 14. Qui fuit sacerdos tempore Samuelis. Deinde fuit sacerdos Achias frater Achitob, ut quidam volunt: & iste erat cum arca, quando Saul iuit in bellum contra Philistinios. praereg. cap. post hunc fuit sacerdos Achimelech filius Achitob, & iste fuit viuentis Saule, & incipiente Dauid manere apud Saulem, preceden. lib. cap. 21. Hunc autem Achimelech occidit Saul cum octogintaquinque viris indutis Ephod, preceden. lib. cap. 22. Et ibi cessauit pro tunc summum sacerdotium in domo Heli. Abiathar autem filius Achimelech fugit ad Dauid: fuitque semper cum eo. Saul vero instituit interim alium summum sacerdotem, scilicet, Sadoc, qui non erat de progenie Heli summus sacerdotis: nec Ithamar, sed de domo Eleazari: & iste erat sacerdos, de quo Deus dixerat, quod faceret ei domum fidelem, & quod semper essent sacerdotes de genere suo: nam postquam Dauid factus est rex, voluisset libenter amouere Sadoc a summo sacerdotio, & instituire solum Abiathar, quia tamen Sadoc erat ille, de quo Deus dixerat, quod faceret ei domum fidelem, non est ausus priuare eum summo sacerdotio: ipsum quoque Abiathar noluit priuare, quia erat filius summus sacerdotis, & quia videbatur nimis indignum, quod cum ipse fuisset cum Dauid in omnibus laboribus, quod Dauid priuaret eum honore paterno, fecit quod essent isti duo summus sacerdos, & nullus eorum percipiebat iura summi sacerdotij totaliter, sed diuidebant inter se: tempora quoque ministrandi erant diuisa, ut patet 1. Paral. 24.

An Dauid peccauit tolerando Abiathar in summo sacerdotio. Quæst. XXI.

QVAERETVR vterius, an peccauit Dauid tolerando Abiathar in summo sacerdotio, vel instituendo eum. Aliquis respondebit, quod sic, quia iam constabat, quod sacerdotium summum praescindendum erat de domo Heli, & transferendum in domum Sadoc: quamquam ergo Dauid permitteret Sadoc esse sacerdotem magnum iuxta pronuntiationem Dei, tamen praeiudicabat ei, quia status summi sacerdotij, & redditus, & honor ad vnicum pertinere debebant. Dauid autem diuisit ista in duos. Respondendum est, quod non peccauit Dauid. Primo, quia cum Abiathar fuisset filius summi sacerdotis, satis rationabile videbatur, quod aliquid perciperet de summo sacerdotio. Item fauendum erat ei in aliquo, quia ipse fuerat semper cum Dauid in omnibus laboribus. Item non faciebat Dauid aliquatenus contra Dei dispositionem; nam licet summum sacerdotium debitum esset Sadoc, non debebatur ei soli, sed Deus praedixerat, quod futuri essent duo summus sacerdos simul: nam dixit ad Heli: videbis amulum tuum in templo in omnibus prosperis Israel, preceden. lib. cap. 2. Amuli autem vocantur competitores, qui eandem rem amant, & in eandem tendunt, & propter eam sibi amulantur; id est, invident: sed tempore Heli summus sacerdos, & successorum suorum ante Abiathar nunquam illud fuit, quia sacerdos erat vnus, & de stirpe Heli, ideo incipiente nunc summo sacerdotio Sadoc, debuit esse alius summus sacerdos de domo Heli: ad hoc, quod esset duo amuli in templo: non ergo peccauit Dauid qui egit iuxta Dei pronuntiationem, quam credendum est, quod ipse intellexerit. Sed non mansit semper hoc, nam Abiathar, & Sadoc fuerunt summus sacerdos tempore Dauid, sed incipiente regno Salomonis Abiathar priuatus est summo sacerdotio: nam Salomon priuauit eum, & volebat etiam ei mortem infligere, quia fuerat in coniuratione cum Adonia, quia tamen fuit Abiathar cum Dauid in omnibus laboribus, noluit eum occidere Salomon, seq. lib. cap. 2.

An fuit contra legem duos sacerdotes simul esse. Quæst. XXI.

QVAERETVR vterius, an peccatum esset, & contra ordinem legis esse simul duos summus sacerdotes. Respondendum est, quod contra legem erat, quod patet. Primo ex institutione Dei: nam cum Aaron, & filij eius facti sunt sacerdotes, solus Aaron factus est vnus summus sacerdos. Exo. 29. & Leui. 8. Iussit quoque Deus mortuo summo sacerdote succedere ei vnus de filiis suis, scilicet primogenitum, ut patet praereg. cap. & Leui. 6. & 21. Vbi summus sacerdos vocatur maximus inter fratres suos, id est, primogenitus inter illos, vel maior etate. Hunc autem modum seruauit Moyses; nam mortuo Aaron non instituit duos filios eius, scilicet, Eleazar, & Ithamar summus sacerdos, sed solum Eleazar, & hoc Deus iussit Num. 20. Secundo patet hoc ex vestibus summi sacerdotis: nam Deus iussit fieri vestes tam pro sacerdotibus minoribus, quam pro magno: & de vestibus minorum fecit multas. De vestibus autem summi sacerdotis fecit pro unico, ut patet Exo. 28. Demonstrauit autem Deus unitatem istius vestis, quia iussit, quod quicumque de posteris Aaron vigeretur in summum sacerdotem, indueretur illa veste Aaron, ut patet Exo. 29. Tertio patet hoc

hoc ex nomine, nam vocatur summus sacerdos: istud autem nomen pluribus non conuenit, quia tunc non essent plures summi, sed essent aequales, sicut sacerdos minor inter se. Quarto patet ex redditibus, quia Deus instituit redditus summi sacerdotis indiuisos, iubens ei dari certam partem fructuum separatim. Numer. 18. Si tamen voluisset esse plures summus sacerdotes, diuisisset illis redditus. Quinto patet hoc ex officio, quia ad summum sacerdotem pertinebat facere aliqua mysteria, quae non poterant facere alii: sicut erant caeremoniae diei expiationis. Leui. 16. Deus tamen non diuisit ministerium inter summus sacerdotes, ergo vnicum esse voluit. Dauid autem quia tempore suo instituti sunt duo summus sacerdotes, diuisit illis tempora ministrandi 1. Paral. 24. Sexto patet, quia Num. 35. & Iosue 20. dicitur quod homicida casualis deberet manere in vrbe refugij vsque ad mortem summi sacerdotis, qui illo tempore erat. Si tamen essent multi summus sacerdotes simul, oporteret dicere quis sacerdos illorum moriturus esset, ergo praesupposuit scriptura quod vnus summus sacerdos erat semper futurus. Cum autem quaeritur an esset peccatum instituire duos summus sacerdotes, cum esset contra legem. Dicendum quod quicumque conaretur intrudere multos summus sacerdotes; peccaret; vel si multi permitterent se simul in summo sacerdotio institui, peccarent. Nunc autem Dauid instituit duos, vel institutos tolerauit, quod non fuit sola voluntate humana, sed Dei dispensatione, qui voluit esse duos emulos in summo sacerdotio tempore Sadoc, & pronuntiauit hoc preced. lib. cap. 2. Noluit tamen, quod istud postea maneret, quia volebat abrogare legem priorem, sed solum dispensare in ea ad tempus, ideo antequam moreretur Abiathar, priuatus est summo sacerdotio, & incepit esse solus Sadoc summus sacerdos, & tunc completum est, quod dictum fuerat de domo Heli. Sic patet sequen. lib. cap. 2. scilicet, Dixit Salomon Abiathar sacerdoti. Vade in Anathoth ad agrum tuum; & quidem vir mortis es, sed hodie non interficiam te, quia portasti arcam coram patre meo, & sustinisti laborem in omnibus, in quibus ille sustinuit. Eiecit ergo Abiathar, ut non esset sacerdos Domini, ut impleretur sermo Domini, quod locutus est super domum Heli in Silo. Solum ergo fuerunt duo summus sacerdotes simul tempore Dauid: omnibus autem alijs temporibus erat vnus summus sacerdos, siue ante hoc, siue post istud: licet differrebat, quia toto tempore antequam Romani dominarentur super Hebraeos, erat vnus summus sacerdos quamdiu viueret, postea vero dominantibus Romanis nequitia Hebraeorum, & auaritia Romanorum cepit summum sacerdotium esse venale, & non vendebatur ad semper, sed per singulos annos, unde quando Christus passus est, erat sacerdos summus Caiphas, & praecedenti anno fuerat summus sacerdos Annas sacerdos eius, ut colligitur Matt. 26. & Mar. 14. & Luc. 22. Vnde beatus Iohannes dixit: capit. 11. Quod Caiphas non dixit a seipso, sed cum esset Pontifex anni illius prophetauit.

Quomodo dicitur quod Achimelech filius Abiathar esset summus sacerdos cum Abiathar esset filius Achimelech. Q. XXI.

QVAERETVR vterius, quomodo dicitur hic, quod Achimelech filius Abiathar, & Sadoc erant sacerdotes; quia potius erat contrarium, scilicet, quod Abiathar filius Achimelech erat sacerdos. Aliquis autem respondebit, quod Abiathar erat iam mor-

tuus, & filius eius Achimelech fuerat institutus in summum sacerdotem. Sed hoc non stat, quia Abiathar viuebat, & vixit vsque ad regnum Salomonis. Ipse enim expulit eum de sacerdotio, ut patet seq. lib. c. 2. Aliquis autem aliter respondebit, scilicet, quod Abiathar erat hic summus sacerdos, & tamen nominatur Achimelech, quia ille erat pater suus, preced. lib. c. 22. & nominabatur sacerdotium Achimelech, quia suscepit illud Abiathar vice patris sui. Sed dicendum, quod hoc non stat, quia istud teneret si diceretur hic quod Abiathar erat filius Achimelech, & tamen dicitur quod Achimelech erat filius Abiathar. Idem et ponitur 1. Paral. 24. vbi ponuntur duo sacerdotes magni, scilicet, Sadoc, & Achimelech. Dicendum ergo, quod Abiathar fuit hic summus sacerdos, & viuens erat, vixitque etiam post mortem Dauid. Dicitur tamen quod Achimelech filius Abiathar factus est summus sacerdos, quia forte Abiathar erat senex, & non poterat ministrare, ideo filius eius efficitur summus sacerdos ad ministrandum, ut suppleret locum patris, & tamen quamdiu viueret pater, ipse vocaretur summus sacerdos, ita enim euenit, quia mortuo Dauid dicitur, quod Salomon eiecit Abiathar de summo sacerdotio, & tamen non potuisset eicci de illo, nisi tunc esset summus sacerdos. Sic etiam fuit in Heli summo sacerdote, qui cum esset iam grandaeus non potens ministrare constituit filium suum Phinees, ut ministraret pro eo in summo sacerdotio, ut ait Iosephus 5. Antiquitatum, & colligitur preced. lib. c. 2. Sed ista ratio non multum stat, quia Abiathar non erat nunc senex, cum etiam post mortem Dauid superuixerit, & tunc eiectus fuerit de summo sacerdotio: immo & ipse Abiathar erat in factione cum Adonia, sequen. lib. cap. 1. Sed videtur dicendum quod cum Abiathar fuisset cum Dauid in omnibus laboribus suis, & consuluisset pro eo Dominum saepe, diligebat eum Dauid nimis, & volebat illum habere semper apud se in consiliarium, unde non poterat ire in sanctuarium ad ministrandum. Erat autem sanctuarium in Gabaon: Dauid autem semper morabatur extra locum illum in Ierusalem, ideo voluit quod filius eius consecraretur in summum sacerdotem ad ministrandum loco patris, ut ille postea semper maneret cum Dauid, & tamen ipse pater retinebat sibi dignitatem, unde post hoc uocabatur summus sacerdos Abiathar, ut patet seq. lib. cap. 1. ubi ipse, & Sadoc uocantur sacerdotes, i. summi sacerdotes. Et scriba scriba, id est, iste erat scriba regis. Aliqui uolunt, quod erat scriptor historiarum, & gestorum annualium. Alij autem uolunt, quod esset scriba, id est, prothonotarius regis, scilicet, quia ipse ordinabat super omnes scribas, & ista erat magna dignitas in domo regis. Banaias autem filius Ioiada super Cerethi, & Pheleti. Iste Banaias fuit vnus de uiris fortissimis Dauid, & fuit postea magnus princeps in domo Salomonis, nam fuit princeps exercitus, seq. lib. cap. 4. ipse enim occidit Iobab mandato Salomonis, seq. li. c. 2. interfecit etiam Adoniam fratrem Salomonis, e. cap. erat autem iste princeps super Cerethi, & Pheleti, i. super balistarios, & fundibularios, ut exponit litera Caldaica: erant autem isti fortissimi bellatores, & non computabantur cum reliquo exercitu, nam Iobab erat princeps militiae, ut patet supra, & tamen non erat princeps super Cerethi, & Pheleti. Alij autem uolunt quod Cerethi, & Pheleti erant iudices magni, sed istud non stat, quia nominantur legiones Cerethi & Pheleti, ut patet 1. Paral. 18. cum dicitur, quod Banaias erat super legiones Cerethi, & Pheleti. Item patet infra 15. quia cum fugeret Dauid a facie Absalom, dicitur quod ambulabant iuxta eum legiones Cerethi, & Pheleti, & omnes Gethai pugnatores ualidi, ergo non erant

erant Cerethi, & Pheleti iudices, quia non habuissent eos David apud se ad defensionem, sed erant custodes capitis David, Volunt autem quidam Cerethi, & Pheleti fuisse. 70. iudices, quos elegit Moyses, vnde Cerethi interpretantur exterminatores, & Pheleti admirabiles, sed quod dictum fuit immediate verum est, *Filij autem David Sacerdotes erant.* Habebar enim tunc David multos filios: nam sex genuerat in Hebron, alios autem postea genuit in Ierusalem.

Quomodo filij David poterant esse Sacerdotes. Quest. XXXV.

QVAERET aliquis, quomodo poterant esse filij David Sacerdotes, nam Sacerdotes solum erant de tribu Levi, & de sola progenie Aaron, si quis autem de extraneis conaretur accedere ad ministrandum cum Sacerdotibus, moreretur, Num. 3. & 18. filij autem David erant de tribu Iuda, in qua nullus erat Sacerdos. Sic ait Apostolus ad Heb. 7. arguens quod Christus non poterat esse Sacerdos secundum legem Moysi, qui erat de tribu Iuda. Ait enim: In quo hac dicuntur de alia tribu est, de qua nullus altaris praesto fuit, manifestum est enim quod ex Iuda ortus sit dominus noster, in qua tribu nihil de Sacerdotibus Moyses locutus est, ideo si aliquis de ista tribu conaretur accedere ad ministrandum coram domino, moreretur, sic fuit de Ozia, rege Iuda, qui volens thus offerre coram domino, percussus fuit lepra in fronte, & mansit leprosus vsque ad mortem, vt patet infra 4. lib. cap. 15. Non ergo erant Sacerdotes filij David, nec aliquando ministraverunt, sed vocantur Sacerdotes, id est, potentes, & excellentes: quia sacerdos significat principem, vel honorabilem virum, & hoc erat in filiis David, quia ipsi erant honorabiliores omnibus de populo. Et est sensus quod quamquam reliquis data fuerint officia, & dignitates: non fuerunt data filijs regis, eo quod ipsi erant domini omnium istorum, & non oportebat quod eis daretur aliquod officium, istud patet. Paralip. 8. vbi ponitur ista historia, & dicitur: Porro filij David primi ad manum regis, vbi dicitur hic, quod erant Sacerdotes. Sic enim dicit Glosa, & historia scholastica, quod Iethro vocatur Sacerdos Madian, id est, princeps terre Madian: communiter tamen dicitur quod esset verus Sacerdos.

C A P. IX.

Dixit David. Putas ne est aliquis, qui remanserit de domo Saul, vt faciam cum eo misericordia propter Ionathan? Erat autem David de domo Saul seruus nomine Siba. Quem cum vocasset ad se, dixit ei: Tu ne es Siba? Et ille respondit: Ego sum seruus tuus. Et ait rex; Nunquid superest aliquis de domo Saul, vt faciam cum eo misericordiam Dei? Dixitque Siba regi: Superest filius Ionathae debilis pedibus.

nibus de domo Saul, sed solum cum illis qui erant de progenie Ionathae; nam cum eo solo fecerat pactum de miserendo. praeced. lib. cap. vigesimo. Aliquis respondebit, quod David solum erat obligatus facere misericordiam cum progenie Ionathae: voluit tamen ex benignitate quarere omnes de domo Saulis ad faciendum misericordiam cum illis: & hoc propter Ionatham, scilicet, vt non solum beneficeret filijs eius propter eum; sed etiam omnibus filijs Saulis, qui erant cognati Ionathae. Sed hoc non stat, quod patet ex duobus. Primo, quia cum David quaesuit a Siba, an superesset aliquis de domo Saulis, & respondisset, quod supererat Miphiboseth filius Ionathae, non quaesuit amplius David de alijs: si tamen intentio sua fuisset miserendi omnibus de stirpe Saulis, non solum quaesisset pro Miphiboseth: sed etiam quaereret, an superesset alij filij Saulis. Itē non stat, quia David non miserus fuit oibus de domo Saulis, sed solum Miphiboseth, vt patet infra vigesimo, quando Gabonites petierunt filios Saulis ad occidendum, & David dedit eis duos filios Saulis, quos peperit Respha, & quinque nepotes eius, quos peperit Merob filia Saulis. Et dicitur ibi quod peperit David Miphiboseth propter iurandum, quod habuerat cum Ionatha, ergo non miserus fuit filijs Saul. Respondendum, quod intentio David, quando dixit ista non erat, quod veller misereri omnibus de domo Saulis, sed solum filijs Ionathae. Quod satis apparet cum dicit: vt faciam misericordiam propter Ionatham. Si tamen intellexisset de omnibus posteris Saulis, dixisset absolute, vt faciam misericordiam cum eis; & non dixisset propter Ionatham. Item patet, quod ex modo loquendi David sic apparebat. Nam Siba cum audiuit, an superesset aliquis de domo Saulis: solum respondit, quod supererat Miphiboseth; & tamen ipse sciebat superesse duos filios Saulis, & quinque alios nepotes: intellexit igitur, quod David solum quaerebat de posteritate Ionathae: hoc autem verum est, nisi forte dicas, quod accipitur hic facere misericordiam large, scilicet, non pro impendere aliquid bonum, sed pro non inferre malum. Et hoc modo David fecit misericordiam cum omnibus de progenie Saulis nunc, cum nulli eorum occiderit, quam possit propter patrem. Non accipitur tamen hic facere misericordiam sic, quia ad non occidendū posteris Saulis, non oportebat inquiri eos: sed satis erat, quod non inquireret ad persequendum. Hic autem inquisiuit illos ad benefaciendum, vt patet ex sequentibus, ergo solum intelligebatur de filijs Ionathae. Dixit tamen de filijs Saul, quia per Saulem intelligebat Ionatham, qui erat primogenitus eius.

An David tenebatur benefacere filijs Saulis, praeter Ionatham. Quest. III.

QVAERETVR vterius, an teneretur David benefacere alijs filijs Saulis praeter filios Ionathae. Aliquis respondebit, quod sic, quia sicut David tenebatur benefacere filijs Ionathae propter iurandum interpositum. praeced. lib. cap. 20. Ita interposuerat David iuramentum cum Saule circa filios eius. eod. lib. cap. 24. Respondendum est, quod non tenebatur benefacere David posteris Saulis, qui non erant de filijs Ionathae sicut filijs Ionathae: & hoc propter tria. Primo, quia iuramentum interpositum inter David & Ionatham semper tenuit, eo quod non superuenit aliquid, propter quod violaretur. iuramentum tamen interpositum inter David & Saulem non tenuit: eo quod postquam David iuravit Sauli de posteris eius innouavit aliquid Saul contra David, scilicet, quia persecutus est eum, vt patet,

quia istud iuramentum fuit praee lib. cap. 24. Et postea persecutus est eum Saul. eod. lib. c. 26. Secunda ratio est, quia in iuramento quod praestitit David Ionathae continebatur, quod David non amoueret misericordiam suam a semine Ionathae, sed quod beneficeret ei in sempiternum. eod. lib. cap. 7. Ad complendum autem hoc non solum requirebatur, quod David non noceret posteris Ionathae; sed etiam quod aliquid bonum eis impenderet. Iuramentum autem quod praestitit David Sauli non continebat hoc, sed solum ne David deleter semen Saulis post mortem eius, & ne auferret nomen eius de domo patris sui. Ad complendum autem hoc iuramentum non requirebatur, quod aliquid bonum praestaret David posteris Saulis, sed quod non occideret eos, & hoc fecit. Tertia ratio est, quia David non iuravit Sauli de quolibet filio eius, sed solum quod non deleter omnes: dato ergo, quod per hoc intelligeretur etiam, quod deberet eis benefacere, non sequebatur, quod deberet benefacere omnibus, sed satis est, quod beneficeret quibusdam, & quia filij Ionathae erant de filijs Saulis, ad complendum iuramentum praestitum Sauli, sufficiebat benefacere filius Ionathae.

An tenebatur David benefacere filijs Ionathae propter iuramentum praestitum patri eorum, vel solum propter benignitatem. Q. IIII.

QVAERETVR vterius, an teneretur nunc David benefacere filijs Ionathae propter iuramentum praestitum patri eorum, vel faciebat hoc solum ex benignitate. Respondendum est quod tenebatur propter iuramentum, & propter illud bene agebat. Sic patet infra 21. cum dicitur, quod David peperit Miphiboseth, scilicet, quod non tradidit eum ad occidendū cum alijs filijs Saulis propter iurandum. Item patet hoc, quia iuramentum, quod praestitit David Ionathae fuit ad sempiternum: nam dixit Ionathas, si vixero facies mihi misericordiam Domini, vt seruo mortuus fuero, non auferes misericordiam tuam a domo mea vsque in sempiternum, fuit autem istud iuramentum multotiens confirmatum. Nam post hoc praeced. lib. cap. 20. dixit Ionathas. De verbo autem, quod locuti fuimus ego & tu, sit dominus inter me & te vsque in sempiternum, & iterum eo. ca. confirmatum est cum dicitur. Quaecumque iurauerimus ambo in nomine domini, dicentes, dominus sit inter me & te, & semen meum & semen tuum vsque in sempiternum. Iterum etiam confirmatum est foedus, quia Ionathas iuit ad David latenter in syluis, & ibi pepigerunt foedus, id est, confirmauerunt foedera praeterita. praeced. lib. cap. 23. ideo non habebat David aliquam causam recusandi ista foedera. Sed aliquis dicit, quod iuramentum iam non tenebat, eo quod post omnes illas confirmationes attentatum fuit aliquid contra David, scilicet, quia Saul persecutus est eum. praeced. lib. ca. 23. & 24. & 26. Respondendum quod hoc nihil obstat, quia Ionathas nihil attentabat contra David, sed Saul hoc faciebat, nihil autem reus erat Ionathas, cum eo inuito ista fierent. Sed aliquis obijciat, quod Ionathas non solum non debebat consentire, quod aliquis sequeretur David, sed etiam debebat quantum posset expungere se pro eo, ne quis ei noceret, sed hoc non faciebat, ideo non obseruabat foedus. Respondendum quod Ionathas egit quantum debuit, & potuit: nam a principio Saul iubebat occidi David, & Ionathas perusionibus obtinuit ne occideretur. praeced. lib. cap. 19. Iterum etiam cum Saul iuberet duci David ad mor-

DESCRIPTO in superioribus de bona habitudine David ad populos hostium, hic agitur de pietate eius ad proximum, & ista ostensa est in tribus. Primo filium Ionathae inquirendo. Secundo ne timeret ei ammonendo. Tercio ei & familiae suae diligenter prouidendo. Secunda ibi. *Et ait David.* Tertia ibi. *Vocauit itaque rex.*

De pietate David ad proximum.

An ordo sit continuus, & qua sequuntur fuerint immediate facta. Quest. I.

QVAERET aliquis circa ea, quae habentur in hoc capitulo, an habeant ordinem continuatum ad praecedentia, vel sit aliqua mutatio; & an fuerint ista immediate facta post praecedentia. Respondendum quod non potest constare de his, quae habentur hic, an fuerint ante praecedentia, vel post: cum ista sit aliena historia. Satis tamen uidetur dicendum, quod fuerint ista facta post praecedentia, quia nunquam credendus est in scriptura ordo mutatus, nisi euidenter constet ex aliquo: alioquin ponemus ordinem turbatum in scriptura, & sine causa, quod est valde irrationabile. Cum autem dicitur, an fuerit istud factum immediate post praecedentia. Dicendum, quod non patet, satis tamen videtur dicendum, quod fuerit hoc 7. vel 8. annis postquam David coepit regnare super totum Israel. Quod patet, quia quando mortuus est Saul in bello, & Ionathas: iste Miphiboseth filius Ionathae, de quo hic, erat annorum quinque, vt patet supra 4. nunc autem habebat iam filium parvulum, vt patet infra in litera, ergo ad minus esset annorum viginti, vel quasi, sed David coepit regnare super Iudam eo anno, quo mortuus est Saul, & regnavit septem annis, & dimidio, qui si addatur quinque annis Miphiboseth, quos egerat, quando mortuus est Saul erunt duodecim. Ad complendum ergo viginti annos Miphiboseth, quos nunc habebat quando iam habebat filium parvulum, oportebat addi. 7. vel 8. anni. & sic essent isti septem, vel octo anni postquam coepit David regnare super totum Israel: tunc autem verisimile est, quod iam fecisset omnia bella, quae habentur praeced. cap. *Et dixit David.* Id est, quaesuit pro filijs Ionathae. Et istud dixit seruis suis, & non Siba seruo Miphiboseth: quia adhuc nesciebat, an ille seruus esset. Sed ordo fuit, quod inquisiuit David a seruis suis, an superesset aliquis de domo Saulis, illi autem nullum cognoscentes, dixerunt se cognoscere quendam seruum domus Saulis, qui consueuerat esse tempore Saulis nimis familiaris illi, & ob hoc dixerunt, quod rex posset scire veritatem: ideo vocauit illum, & ab eo quaesuit. *Putas ne est aliquis qui remanserit de domo Saul?* Id est, nūquid est aliquis residuus de progenie Saulis? Ista verba diriguntur ad seruos suos, & non ad Sibam, quia pondum venerat, *Vt faciam cum eo misericordiam propter Ionatham.* Hoc dixit David, quia forte aliqui de viris suis putantes, quod David inquireret residuos de domo Saulis ad occidendum illos, pietate moti subicerent, ideo dixit, quod volebat inquirere ad faciendum misericordiam illis propter Ionatham.

Cur quaesuit David, an superesset aliquis de domo Saulis, cum non teneretur facere misericordiam nisi cum eis qui erant ex Ionatha. Quest. II.

QVAERET aliquis, quare David quaesuit hic, an superesset aliquis de domo Saul, quia ipse non facturus erat misericordiam cum omnibus

Tempus 8. annorum inter praedicta, & sequentia.

tem: Ionathas publicè respondit pro eo, ita quòd Saul iratus conatus est percutere Ionathā lancea, & fugit Ionathas. præced. lib. cap. 20. non poterat autem, nec debebat Ionathas pluribus se exponere pro Dauid: eo quòd hostis Dauid erat Saul pater eius, contra què non licebat Ionathas pugnare armis, etiam si Saul conaretur occidere eum, sed magis fugere debebat. A fortiori ergo pro Dauid non debebat pugnare contra patrem suum, iam tamen nihil restabat, nisi ut Ionathas pugnaret contra Saul, cum exhortationibus, & precibus non fleteretur ab iniquo proposito. Debit ergo Ionathas desistere opponere se pro Dauid, non tamen penitus desisteret, nam habita opportunitate reuelabat Dauid mala, quæ tractabantur contra eum, ut euaderet, & confortabat eum, sic patet præced. lib. cap. 21. cum dicitur: Surrexit Ionathas, & abiit in syluam ad Dauid, & confortauit manus eius in Deo, dixitque ei: ne timeas, nec enim inueniet te manus Saul patris mei, & tu regnabis super Israel. Non ergo fuit aliquid ex parte Ionathæ, propter quòd deberet irritari iuramentum ei præstitum: *erat autem de domo Saul seruus nomine Siba.* Non est intelligendum, quòd iste esset de domo Saulis, idest, de progenie, sicut accipitur immediate esse aliquis de domo Saul, sed dicitur de domo Saulis, idest, de familia, quia pertinebat ad Saulem. Nam si fuisset de domo Saulis, idest, progenie, non fuisset seruus, hic tamen vocatur seruus. Sciendum autem quòd iste Siba vocatus est a ministris regis, quia putabatur quòd ipse sciret statum progeniei Saulis: erat autem iste seruus, scilicet, quia Saul acceperat eum in aliquo bello, & erat seruus eius, & potuit eum retinere, quia non erat de Chananeis: de omnibus autem alijs gentibus poterant accipi captiui, & conuertebantur ad ritum iudaicum, manebantque inter Hebræos. *quem cum vocasset rex ad se.* Fecit illum vocari, quia præsumebatur, quòd ille plene omnino sciret. *Dixit ei: tu es ne Siba?* idest, nunquid tu es Siba? Dicebat hoc, quia cognoscebat eum, *Et ille respondit, ego sum seruus tuus,* idest, ego sum Siba seruus tuus: alioquin si istud non subintelligatur, non erat conueniens responsio, cum non esset dubium, quin ille esset seruus Dauid, quia hoc modo omnes Israelitæ vocabantur serui Dauid, *Et ait rex, num superest aliquis de domo Saul?* idest, nunquid est aliquis viuens de progenie Saulis? Putabat enim patrem tuum, idest, non timeas, quia non solum ego non malefaciam tibi, sed etiam faciam misericordiam magnam tecum propter patrem tuum, scilicet, quia ille mihi fecit, vel quia ego iuravi ei, quòd facerem; *Et restitui tibi omnes agros Saul patris tui,* scilicet, mortuo Saule, & translato regno in Dauid, progenies Saulis miserabilis erat, & omnia, quæ pertinebant ad eos propter Saulem ablata fuerant a seruis Dauid, & forte hoc ignorante Dauid, nunc verò volebat quòd omnia, quæ pertinebant ad Saul reducerentur ad Miphiboseth. Vocatur autem Saul pater Miphiboseth, & tamen erat auus eius, eo quòd more sacre scripture omnes superiores vsque ad quartam & quintam generationem vocantur patres, & deinceps vocantur maiores. Sic patet de Balthasar, cui dixit Daniel, Nabuchodonosor pater tuus, Danielis 5. & tamen Balthasar erat in quarta generatione a Nabuchodonosor. Sic patet extra de verbis, signific. cap. Nabuchodonosor. *Et comedes panem in mensa mea semper,* idest, quamquam de tibi istos agros, non do ut de redditibus eorum alaris, quia tu semper comedes in mensa mea, sed do tibi istos agros, ut abudes & alatur familia tua inde. In hoc autem æquiparauit Dauid ipsum Miphiboseth filijs regis, scilicet, quod comederet ad mensam, sicut illi cum rege. Plura quoque bona fecisset ei Dauid, si capax fuisset: quædam tamen bona

quòd Dauid nollet misereri, nisi filijs Ionathæ, Supererat etiam quidam filius Miphiboseth, de quo nihil expressit Siba, eo quòd exprinendo Miphiboseth intelligebatur filius eius, & si rex beneficeret Miphiboseth, etiam beneficeret filio eius. *Debilis pedibus,* idest, claudus. Vocauit enim eum debilem pedibus, vt non redargueretur a Dauid, quia forte putaret Dauid, quod Miphiboseth esset aliquis vir pulcher, & fortis sicut Ionathas pater suus, cum autem videret eum claudum vtroque pede, & despiciabilem, forte increparet Sibam, dicens: cur duxisti ad me talem virum? vt ergo non haberet postea occasionem redarguendi eum, expressit quòd erat debilis pedibus, vt rex videret, an vellet eum vocare. *Vbi inquit, est?* Hoc dixit Dauid volens mittere immediate pro illo. *Et Siba ad regem,* scilicet, respondit. *Ecco in domo est Machir filij Amminiel Lodabar.* Ille erat aliquis cognatus Miphiboseth ex patre, vel matre, ideo tenebat apud se Miphiboseth, vt aleretur: erat autem hoc in Lodabar, scilicet, in quædam villa de tribu Benjamin, quamquam ista non describitur in assignatione sortium, vt patet Iosue, a cap. 15. vsque ad 20. eo quòd multa omittuntur ibi. Quòd autem esset in tribu Benjamin, satis apparet, quia Hebræi communiter habitabant in fortibus tribuum suarum. & ibi alebantur. *Misit ergo rex Dauid & tulit eum de domo Machir.* Non est enim passus quòd amplius maneret ibi, sed quòd esset in domo regis, & comederet in mensa regis sicut filij regis. *Cum autem venisset Miphiboseth filius Ionathæ ad Dauid,* scilicet, tunc nesciebat ad quid vocaretur, & an aliquid malum esset, *corruit in faciem suam, & adorauit,* idest, inclinauit se vsque ad terram super vultum suum, & adorauit regem, idest, exhibuit ei reuerentiam. Quælibet enim humiliatio capitis magna, & inclinatio ad terram, vocatur adoratio modo loquendi scripture. *Dixitque Dauid, Miphiboseth?* idest, o Miphiboseth. Erat enim iste modus applaudendi, quia diligebat eum Dauid nimis propter patrem suum. *Qui respondit adsum seruus tuus,* idest, si aliquid iubes ego seruus tuus præsto sum. *Et ait Dauid.* Hic ponitur secundum huius cap. scilicet, in quo Dauid Ionathæ filium, ne timeat admonet, & dicitur: *Ne timeas.* Vidit enim Dauid quòd Miphiboseth erat pauidus, quia forte nesciebat ad quid vocabatur, ideo abstulit ei timorem, dicens: ne timeas. *Quia faciens faciam in te misericordiam propter Ionatham patrem tuum,* idest, non timeas, quia non solum ego non malefaciam tibi, sed etiam faciam misericordiam magnam tecum propter patrem tuum, scilicet, quia ille mihi fecit, vel quia ego iuravi ei, quòd facerem; *Et restitui tibi omnes agros Saul patris tui,* scilicet, mortuo Saule, & translato regno in Dauid, progenies Saulis miserabilis erat, & omnia, quæ pertinebant ad eos propter Saulem ablata fuerant a seruis Dauid, & forte hoc ignorante Dauid, nunc verò volebat quòd omnia, quæ pertinebant ad Saul reducerentur ad Miphiboseth. Vocatur autem Saul pater Miphiboseth, & tamen erat auus eius, eo quòd more sacre scripture omnes superiores vsque ad quartam & quintam generationem vocantur patres, & deinceps vocantur maiores. Sic patet de Balthasar, cui dixit Daniel, Nabuchodonosor pater tuus, Danielis 5. & tamen Balthasar erat in quarta generatione a Nabuchodonosor. Sic patet extra de verbis, signific. cap. Nabuchodonosor. *Et comedes panem in mensa mea semper,* idest, quamquam de tibi istos agros, non do ut de redditibus eorum alaris, quia tu semper comedes in mensa mea, sed do tibi istos agros, ut abudes & alatur familia tua inde. In hoc autem æquiparauit Dauid ipsum Miphiboseth filijs regis, scilicet, quod comederet ad mensam, sicut illi cum rege. Plura quoque bona fecisset ei Dauid, si capax fuisset: quædam tamen bona

Differentia
inter patres
& maiores.

bona erant, quæ non cadebant in ipsum, eo quòd claudus erat. Dicitur autem comedes panem, quia non mine panis intelliguntur omnes cibi. Sic patet infra 4. lib. cap. 6. cum dixit Elifeus: pone ante eos panem & aquam: & sequitur, quòd apposta est illis magna ciborum præparatio. *Qui adorauit eum dixit,* idest, Miphiboseth inclinauit se in terram, quando rex ei ista promisit in signum magnæ actionis gratiarum. Sic enim consuetum est nunc fieri coram magnis dominis, vt cum aliquo concesserint, vel dixerint se concessuros, impendatur eis actualiter reuerentia magna. *Dixit, quis ego sum seruus tuus,* quasi dicat, ego qui sum seruus tuus nihil horum mereor, quæ tu Domine rex mihi polliceris. *Quoniam respexisti super canem mortuum similem mihi,* quasi dicat, magna fuit benignitas tua Domine rex, quia voluisti respicere ad me, qui sum vir despiciabilis, sicut canis mortuus, nec video maioris utilitatis: canis enim mortuus nihil boni præstat, & magnum fetorem emittit, ita & ego cum sum claudus vtroque pede, nulli prodesse valeo, & multos impedio cum circa me occupantur: quasi dicat, si ego essem uir fortis, vel excellens nimis in aliquo, & velles mihi propter patrem meum misereri: non esset tanti pendendum opus tuum: quia tamen ego sum penitus inutilis, & vis mihi misereri, inextimabile est opus tuum. *Vocauit itaque rex Siba puerum Saul.* Hic ponitur tertium huius capituli, in quo Dauid ipsi Miphiboseth diligenter prouidet, scilicet, ponendo œconomum pro administratione bonorum Miphiboseth, & dicitur quòd vocauit Dauid Sibam, quia forte quando loquebatur Dauid ista ad Miphiboseth, non erat præsens Siba, vocatur autem pater Saulis, idest, seruus eius captus in bello, vt supra dictum fuit. Vel puer, idest, minister, quoniam omnis seruiens vocatur puer modo vulgari, & modo sacre scripture. *Et dixit ei, omnia quæcumque fuerunt Saul, & vniuersam domum eius,* scilicet, omnia bona mobilia, & immobilia Saulis, & quicquid ad ipsum aliquo modo pertinuit, ego trado Miphiboseth, & istud est tradere ei domum Saulis: vel vocatur domus Saulis, idest, successio in primogenitura, & familia: ita quòd iam domus Saulis nominetur in solo Miphiboseth, quamquam alij sint de progenie Saulis. *Dedit filio Domini tui.* Aliqui putant quòd hoc intelligatur de Micha filio paruulo Miphiboseth, quia dicitur filio domini tui, & tunc dominus Siba erat Miphiboseth, & sic fiebat donatio filio Miphiboseth. Sed dicendum quòd non stat, quia ista donata fuerunt Miphiboseth, cum supra dixerit Dauid ad Miphiboseth, restituiam tibi omnes agros Saul patris tui. Cum autem obijciat, quia dicitur filio domini tui: non obstat, quia Miphiboseth uocatur filius domini Sibæ. Pro quo sciendum, quòd Siba aliquando vocatur seruus Saulis, & aliquando seruus Miphiboseth. Primò modo filius domini Sibæ vocatur Miphiboseth, sic accipitur supra in litera, scilicet, erat autem de domo Saul seruus nomine Siba: & tunc uocatur Miphiboseth filius domini Sibæ: sic accipitur hic cum dicitur: *Dedit filio domini tui, i. Miphiboseth.* Et infra cum dicitur: Miphiboseth autem filius domini tui comedit semper super mensam meam. Alio modo uocatur Siba seruus Miphiboseth. Sic accipitur infra 19. cum dixit Miphiboseth, domine mi rex, seruus meus contempsit me, & loquitur ibi de Siba, qui noluit iterum asinum ipsi Miphiboseth, & tunc filius domini Sibæ vocatur ipse Micha filius Miphiboseth. Sic accipitur infra in litera, scilicet, operare terram tu, & filij tui, & inferas cibos filio domini tui, ut alatur, quod intelligitur de Micha filio Miphiboseth, quia Miphiboseth comedeat in mensa regis.

Alph. Toft. in Secundum Regum.

An Dauid dederit omnia, quæ fuerant Saulis filio Ionathæ.
Quest. V.

QVAERET aliquis, quomodo Dauid dedit Miphiboseth omnia, quæ fuerant Saulis, & totam domum eius, quia alij erant de stirpe Saulis, scilicet, duo filij eius, & quinque nepotes, quibus prouenire debebat pars hereditatis Saulis. Aliquis respondebit quòd hic solum agitur de possessione Ionathæ; & illa tota prouentura erat Miphiboseth, quia nullus alius supererat de stirpe eius. Cum autem dicitur quòd Dauid dedit Ionathæ omnia, quæ fuerant Saulis. Dicitur quòd accipitur Saul pro Ionathæ, sicut supra accipiebatur, cum dicitur: Nunquid est aliquis de domo Saul, vt faciam misericordiam cum illo? & tamen ibi accipitur Saul pro Ionathæ, vt supra declaratum est. Respondendum, quòd non stat, quia necesse est, quòd intelligatur litera ista de possessione Saul: cum dicitur: omnia quæcumque fuerunt Saul & vniuersam domum eius dedi filio domini tui. Ibi autem necesse est distinguere Saulem, & domum Sibæ: dominus tamen Sibæ erat Ionathas, cuius filius erat Miphiboseth, cui ista donata sunt: ergo oportet quòd non solum donata fuerint hic bona Ionathæ, sed etiam Saulis, quia alioquin non diceretur, omnia quæ fuerunt Saulis, dedi filio domini tui: sed omnia, quæ fuerunt domini tui dedi filio eius: non ergo accipitur hic Saul pro Ionathæ. Aliter autem respondet Rabb. Dauid Kimhi, quòd omnia ista bona Saulis non pertinebant integrè ad Miphiboseth, Dauid tamen quia erat rex, potuit tollere ius aliorum, & tradere illud Miphiboseth. Hoc probat præceden. lib. cap. 8. cum dicitur, hoc erit ius regis, qui imperatorus est uobis. Et sequitur: Agros vestros & vineas & oliueta optima tollet, & dabit seruis suis, & segetes vestras & vinearum redditus addecimabit, vt det eunuchis suis. Sed ista responsio non stat, quia hic præsupponitur quòd omnia quæ habentur præall. cap. pertinent ad regem licite, sed falsum est, quia plurima illorum inducunt magnam violentiam, & peccatum: vt ibidem declaratum est: si ergo de iure pertinebat pars istarum possessionum ad alios successores Saulis, non potuit licite Dauid dare totam possessionem Miphiboseth. Aliter autem respondet idem Rabb. Dauid, scilicet, quòd tota domus Saulis perdiderat possessiones pertinentes ad Saulem propter rebellionem, quæ habuit domus Saulis contra Dauid, scilicet, quia de iure erat debitum regnum ipsi Dauid, & tamen domus Saul fecit, quòd regnaret Isboseth, in quo præiudicatum est ei, & ob hoc potuit omnes de domo Saulis priuare possessionibus suis. Aliter autem & melius dici potest, quòd Dauid dedit Miphiboseth omnia, quæ fuerant Saulis, & in hoc non priuauit alios iure suo, quia ad Miphiboseth pertinebant omnia, nam Miphiboseth erat filius Ionathæ, & illæ erat primogenitus Saulis: primogeniti autem virorum nobilium maximè regum succedunt patri vniuersaliter: alij autem fratres nihil habent, nisi quædam dona in modum legatorum, & non ut hæredes succedentes patri ab intestato. Ionathas autem erat primogenitus regis: ideo omnia bona Saulis pertinebant ad eum, & consequenter ad Miphiboseth filium Ionathæ, qui erat unicus filius eius. Sed obijciat contra hoc, quòd Ionathas non succederet vniuersaliter ipsi Sauli, quamquæ esset primogenitus eius, quia in veteri testamèto primogeniti solum suscipiebant duplum de hereditate ad reliquos filios, vt patet Deut. 21. Responderi potest quòd illa lex tenet in hominibus communibus, non autem in regibus, nã in regno non poterat succedere nisi vnus, si primogenitus, & tamen iste plus habebat quam duplum,

plura, immo plus quam centuplum ad alios fratres: uidetur ergo quod in istis non teneret illa lex, & consequenter succedebant in omnibus, sicut nunc succedunt primogeniti virorum magnorum, & illi dicuntur habere domum patris ex integro: sic significatur hic, cum dicitur in litera omnia, quae enimque fuerunt Saul, & vniuersam domum eius dedit filio domini tui. Aliter autem dici potest, quod David dedit omnia bona Saulis Miphiboseth, eo quod alii de progenie Saulis non habebant ius succedendi; nam solum erant duo filii Saulis, & quinq; nepotes praeter Miphiboseth, ut patet infra 21. ad nullum tamen illorum pertinebat de iure successio, non autem ad duos filios Saulis, quia illi erant illegitimi, sicut filij Respha concubinae Saulis, ut patet eo, cap. illegitimi autem non succedunt, maxime apud viros nobiles: quinq; autem nepotes Saulis non succedebant, quamquam legitimi essent. Erant namque filii Merob filiae Saulis, e. c. In veteri tamen testamento feminae non habebant ius succedendi patri in toto, vel in parte tantibus filiis, vel solum vnicuique, etiam si foeminae multae essent, sed succedebant foeminae, filiis nullis tantibus, ut patet Num. 27. Merob ergo filia Saulis non poterat succedere stante Ionatha, & alijs filijs Saulis, & consequenter nepotes Saulis ex Merob non poterant in aliquo succedere Sauli tantibus nepotibus eius: ex Ionatha, nullus ergo erat de stirpe Saulis, cui ex iure competere Sauli succedere in aliquo, nisi Miphiboseth; ideo ei tota Saulis haereditas cedebat. Nihil ergo iniustum egit David tradens omnia bona Saulis soli Miphiboseth, & ista ultima est solutio, nullam recipiens calumniam, nam omnes praecedentes in aliquo sunt calumniabiles. Operare igitur ei terram, id est, eole terram possessionis pro Miphiboseth, in hoc enim constituit Sibam procuratorem, vel dispensatorem domus Miphiboseth. Tu & filij tui, & serui tui, id est, omnes colite terram, quam nunc dedi Miphiboseth, quia lata est, & multis cultoribus eget. Habebat autem Siba familiam magnam ad colendum, scilicet, 5. filios, & 20. seruos, ut patet infra in litera. In Hebraeo solum habetur hic: Tu & filij tui. & non ponuntur serui, translator tamen noster posuit seruos, cum dicatur infra quod habebat Siba viginti seruos, verisimile autem erat, quod etiam cultura imponeretur seruis, cum ad illos magis pertinere videretur seruis filio Domini tui, id est, ex cultura dabis cibos filio Domini tui, scilicet, Michae filio Miphiboseth, nam ipse Miphiboseth non indigebat illis, cum semper alendus esset in mensa regis, Miphiboseth autem filius Domini tui. Respondeat qualiter aequoatur hic Dominus, nam primogenitus accipitur filius Domini pro ipso filio Miphiboseth, & Dominus vocatur ipse Miphiboseth. Secundo accipitur filius Domini, scilicet, Miphiboseth, & Dominus uocatur Ionathas, alioquin nullo modo stabili terra, ut supra declaratum est. Comedit semper panem super mensam meam, quasi dicat, omnia, quae habueris ex cultu terrae conueras in alimentum Michae filij Miphiboseth, nam ipse Miphiboseth hoc non eget, cum semper sit comesturus super mensam meam. Erant autem Siba quinquaginta filij, & viginti serui. Hoc ponitur ad exponendum superiora, nam dixit David ad Siba, quod ipse, & filij sui, & serui sui colerent terram Miphiboseth, ideo ponitur quod erant, ut sciatur an possent colere illam, distinga Siba ad regem, sicut iussit Dominus mi rex seruos tuos, sic faciet seruos tuos. Hic accepta, ut Siba procuratoris nomen rerum Miphiboseth, scilicet, quod libenter hoc ageret. Et dicitur Miphiboseth comedit super mensam meam, quasi unus de filiis regis, quasi sciat, ego non debeo curare de alendo nisi saltem filium Miphiboseth, qui ipse Miphiboseth semper comedit super mensam regis, sicut vnus de filiis regis, scilicet, quia,

omnes filii David comedebant super mensam regis, id est, dabatur eis cibus regius. Habebat autem Miphiboseth filium paruulum nomine Mischea. Istud dicitur ad frangendum quis esset ille, quem alimentare debebat Siba. Apparet autem ex hoc id quod supra dicebatur, scilicet, quod iam transferant septem, vel octo anni de regno David super Israel, cum haberet Miphiboseth filium paruulum, & consequenter ipse esset annorum uiginti, vel quasi ad minus: Omnis uero cognatio domus Sibe seruiebat Miphiboseth, id est, omnes de domo Sibe, scilicet, quinquaginta filij eius, & viginti serui seruiebant Miphiboseth. Vel dicitur, omnis cognatio, id est, non solum familia domus Sibe, sed etiam omnes cognati sui seruiebant Miphiboseth, scilicet, colendo terras eius, vel seruiebant ei, sumpendo honorem, & omnem famulatum, nam nullos alios ministros habebat Miphiboseth nisi Sibam & domum eius: ideo quando fugit David de Ierusalem, & uoluit illuc ire Miphiboseth, non habuit quis sibi sterneret asinum nisi Sibam, & ille sternerere noluit. Si autem alios seruos habuisset, licet non strauisset Siba asinum, alius hoc egisset, Miphiboseth tamen conuersus est regi, dicens: Domine mi rex seruus meus contempsit me: Dixi enim ego ei seruus tuus, ut sterneret mihi asinum, & ascendens ab irem cum rege: Non ergo habebat Miphiboseth alios seruos. Porro Miphiboseth habitabat in Ierusalem: id est, Miphiboseth non habitabat in loco, ubi erant possessiones sua, scilicet, in Benjamin: uel in Lodabar, ubi prius alebatur; sed habitabat in Ierusalem cum David. Filius autem eius Michae manebat in Lodabar, & alebatur a familia Sibe. Quia de mensa regis iugiter uescitur, id est, ex hoc, quod alebatur de mensa regis, necesse erat quod maneret semper in Ierusalem, quia David semper morabatur ibi. Et erat claudus utroque pede. Hic enim repetitio huius, quia iam supra dictum fuerat, quod claudus erat. Ponitur autem ad significandum, quod David non poterat cum mittere ad bella, uel ad similes expeditiones, quia claudus erat utroque pede.

C A P. X.

ACTVM est autem post haec, ut moueretur rex filiorum Ammon, & regnaret Hanon filius eius pro eo. Dixitque David: Faciam misericordiam cum Hanon filio Naas, sicut fecit pater eius mecum in misericordia. Misit ergo David consolans eum per seruos suos super patris interitu.

Superioribus descripto ergo proximum David studio habito. Hic agit de recomponendo beneficio, scilicet, qualiter David fuit gratus, qui impendebat sibi beneficium. Et diuiditur in tres partes. Primo ponitur David gratitudo propter impensum beneficium. Secundo ista sibi inuaria per malum consilium ibi cum auerit uentum. Tertio vindicans iniuriam propter illam opprobrium ibi cumque audisset.

An ordo

An ordo continuus sit. Quest. I.

QVAERITVR circa primum, an ista, quae hic habentur contineant ordinem consequentem ad praecedentia, vel sit mutatus, & an sint facta immediate vel magno tempore post. Respondendum est, quod hic est ordo continuus, nam litera dicit. Factum est autem post haec, haec ergo, quae habentur hic, post praecedentia acciderunt. Cum autem dicitur, an fuerint facta immediate post praecedentia, dicendum quod non apparet, satis tamen uidetur dicendum quod iam maior pars regni David super Israel transferat: regnauit enim David super Israel annis 37. supra quinto, & seq. lib. cap. 2. & tamen uidetur quod iam transferant quasi 20. anni de regno David quando ista facta sunt, quia hoc tempore genitus est Salomon; quod patet, quia in isto cap. agitur de bello contra Ammonitas, & dum iuisset illic Ioab, & mansisset David in Ierusalem accepit David Bethsabee uxorem Vria. sequen. cap. & in primo accessu genuit paruulum, qui illico mortuus est; post quem genuit Salomonem infra 2. & tamen Salomō erat puer paruulus, & tener quando mortuus est pater suus, unde propinquus David morti disponens de templo aedificando, dixit Salomon filius meus puer paruulus est, & delicatus. 1. Paralip. 22. Quando etiam incepit regnare Salomon dixit: Ego sum puer paruulus, & ignorans egressum, & introitum meum, ut patet sequ. lib. capit. 3. ergo esset Salomon in morte David annorum 17. vel 18. alioquin non se uocasset puerum. David tamen regnauit super Ierusalem 33. annis. ergo iam fluxerant de regno eius quasi 20. anni quando genitus est Salomon, quod fuit contemporaneum isti bello contra Ammonitas, ut dictum est, ergo ad minus transferant iam anni 15. vel quasi de regno David super totum Israel, quando fuit istud bellum contra Ammon. Factum est autem post haec, scilicet, postquam David suscepit Miphiboseth ad mensam suam, de quo praecedent. cap. Ut moueretur rex filiorum Ammon, scilicet, Naas ut infra dicitur. Erant enim isti Ammonitae apud terram Israel ex latere septentrionali terrae duarum tribuum & dimidia: unde istae duae tribus & dimidia tenebant magnam partem terrae, quae olim fuerat de regno Ammonitarum, ut patet Iosue 13. Et regnauit Hanon filius eius pro eo, id est, immediate post mortem patris fuit institutus in regem Hanon filius eius. Sciendum autem quod tam iste, quam filius David primogenitus, de quo infra tertio decimo uocatur Hanon, & litera nostra non seruauit differentiam in nominibus eorum. Nam secundum Hebraeos iste rex uocatur Hanum, & filius David uocatur Hanon, scilicet, primum incipit per Hebraeos secundum incipit per Aleph; sed litera nostra non habet similes differentias: Dixitque David, faciam misericordiam cum Hanon filio Naas. Misericordia ista erat, quod David mitteret ei consolatores super morte patris hortans, ne affligeretur nimis, & forte pollicebatur se adiutorem eius in singulis, de quo deberet gaudere Hanon. Sicut pater eius fecit misericordiam mecum. In hoc apparet gratitudo David, quia noluit beneficium manere irremunerata; & quamquam mortuus esset ille, qui beneficium, non oblitus est beneficium, sed posteris suis retribuit.

Alph. Tost in Secundum Regum.

An David peccauerit uolendo consolari, & benefacere regi Ammon. Quest. II.

QVAERET aliquis, an David peccauit uolendo consolari & benefacere regi Ammon. Aliquis dicit quod sic, quia hoc erat uetus in lege, nam Deut. 23. dicitur de Ammonitis, & Moabitibus: Non facias cum eis pacem, nec quaeres eis bona cum uis diebus uitae tuae in sempiternum. David tamen quaesuit hic bona regi Ammon, ergo peccauit. Respondent Hebraei, quod David peccauerit uolendo facere misericordiam regi Ammon, & in poenam huius peccati dicunt euenisse ei, quod Ammonitae, quos uolebat consolari persequerentur eum confundendo turpiter nuncios eius. Sed dicendum est, quod David non peccauit hic, sed potius bene egit; ideo laudatur de hoc: nam id quod naturaliter bonum est, cum sit bona intentione, semper est bonum: reddere tamen gratiam in re, uel in uoce pro suscepto beneficio est de iure naturali, cum ratio hoc dicat, faciendo ergo David secundum hoc non peccabat: ipse tamen susceperat beneficium magnum a rege Naas, & tenebatur naturaliter ad satisfaciendum, satisfacere ergo erat actus uirtutis iustitiae, immo si David nihil uoluisset rependere pro hoc beneficio data opportunitate rependendi, peccaret. Cum autem obijcitur, quod Israelitae non debebant quaerere bona filiis Ammon. Respondendum quod hoc intelligitur, quod non habent magnam communicationem cum eis, nec desiderarent benefacere illis, sicut amicis. Si tamen contingeret quod interdu aliquis Ammonita in beneficio praeniret Hebraeum, & succurreret ei in angustiis, tenebatur naturaliter Hebraeus ad faciendum misericordiam Ammonitae, cum posset: non tamen debebant Hebraei praenire Ammonitas beneficiis quasi incitando eos ad mutuam amicitiam, & communicationem, & hoc proprie uetatur hic. David autem non praeniret regem Naas benefacendo ei, sed magis suscepit ab eo, cum nihil adhuc ipse egisset, ideo postea reddens ei vicem, non agebat contra istam legem.

Quis erat iste Naas. Quest. III.

QVAERETVR ulterius, quis erat iste Naas rex Ammon, qui fecerat misericordiam cum David, an esset ille, cum quo pugnauit Saul, qui uolebat eruere oculos dextros uirorum Iabes Galaad, praecedenti lib. capit. 11. Aliquis dicit quod non, quia ille erat hostis Israelitarum, ideo non faceret misericordiam Israelitis. Item David non auderet se committere illi eundo in terram suam, cum esset hostis. Respondendum est quod uerisimile est illum fuisse Naas, contra quem pugnauit Saul, quod patet ex tempore; nam post illud bellum in terra Israel nullus rex fuerat, nisi Saul, qui tunc regnabat, & egit bellum: nunc autem successerat ei David, ita in terra Ammon ille Naas regnauerat, & nunc dicitur quod incipiebat regnare Hanon filius eius. Cum autem obijcitur, quod ille erat hostis Israel, & non reciperet David, responderi potest, quod iam cessauerat illa hostilitas cum fuisset in principio regni Saulis, ideo liberet sibi in alterutrum benefaciebant Hebraei & Ammonitae: ideo potuit benefacere David. Aliter dici potest, quod quamquam duraret hostilitas, benefaceret Naas ipsi David; immo forte magis benefaceret ei manente hostilitate, quam alias. Causa est, quia Naas erat

H 2 prin-

principaliter hostis Saulis, ideo cuiuscumque faueret contra Saul: Dauid tamen quando suscepit misericordiam à Naas, erat hostis Saulis, scilicet, profugus ab eo, ideo gratis beneficeret ei Naas, ut ille quoque aduerteretur Sauli. Ad secundum cum dicitur, quod Dauid non auderet ire ad regem Naas, quia erat hostis. Dicendum sicut prius, scilicet, quod iam erat remissa hostilitas, & dato quod non esset remissa, Dauid confidenter descenderet in terram Naas: sic enim fecit, quando fugit ad Philistinios: nam ideo fugit illuc, quia Philistini erant inimici Saulis, & sic putabat se manere securum apud eos, & sic factum est: nam illico ut Saul cognouit descendisse Dauid ad Philistinios, desperauit, cessauitque eum persequi, præceden. lib. cap. 27.

Quam misericordiam fecerit cum Dauid Naas.
Quæst. 1111.

QVAERETVR ulterius, quæ misericordia fuit ista, quam Naas rex Ammon fecit cum Dauid. Aliqui respondent, quod iste Naas erat simul rex Ammon, & Moab, Dauid autem descendit ad eum, quando fugiebat à Saule, & suscepit eum benigne, mansitque apud eum in presidio: patrem verò, & matrem posuit cum ipso rege Moab, stetitque ibi Dauid quousque regressus est in terram Iudæ, ut patet præceden. lib. cap. vigesimo secundo: mortuo autem rege Naas, filius eius mansit rex Ammon, & illum voluit consolari Dauid pro beneficio suscepto. Sed ista positio non est satis verisimilis, quia non legimus aliquando fuisse regem qui simul esset rex Ammonitarum, & Moabitaram, sed sicut isti erant duo populi: ita habebant semper reges distinctos: maxime quia tam Naas, quam filius eius Hanon vocatur hic rex Ammon solum, ideo dicere eum fuisse regem Moab est aliquid fictum. Aliter autem dicit Ra. Sa. Scilicet, quod Dauid fuit apud regem Moab cum viris suis, & patre, & matre, recedente autem Dauid inde rex Moab occidit patrem, & matrem Dauid, & omnes amicos, qui manserant cum rege præter quosdam, qui effugere potuerunt, & illi venerunt ad regem Ammon, qui eos benigne suscepit propter Dauid: quod reputauit Dauid sibi esse magnam misericordiam. Istam positionem tenet Nicolaus, & dicit eam esse verisimilem, quia Dauid habuit se acriter cum Moabitibus, scilicet, faciendo duos funiculos vnum ad occidendum, & vnum ad viuificandum, supra octauo. Sed non est ista positio multum verisimilis: non est enim probabile, quod cum rex Moab benigne suscepisset Dauid in terra sua, & manserit ibi quantum voluit, quod illo abeunte nulla causa suborta rex occiderit patrem, & matrem Dauid, Item non est verisimile, quod cum Dauid recederet totaliter de terra Moab in terram Iudæ, relinqueret patrem, & matrem in terra Moab, cum prius secum illos duxisset. Item non est verisimile, quia si Moabites occidissent patrem, & matrem Dauid, & amicos, maiori poena puniisset eos: nam Ammonitas pro hoc solo, quod raserunt barbas nunciorum eius, tam dure puniuit, ut ferraret eos, & duceret super illos carpenta ferrata, & diuideret eos cultris, duceretque in typo laterum, infra duodecimo, à fortiori puniisset acriter: poenis Moabitibus pro occasione patris, & matris, & amicorum: tamen non intulit eis graues penas, sed solum occidebat illos in funiculo morte communi, ergo non occiderant patrem, & matrem eius, sed fecerant aliquod malum minus. Aliter autem dicit Gl. ordin. & Historia schol. Scilicet, quod cum Dauid

fuiisset coram rege Geth mutauit faciem suam, & fugit, præceden. lib. cap. vigesimo primo, tunc autem venit ad regem Naas in terram Ammon, qui eum benigne suscepit: erat autem Dauid tunc quasi solus, ideo ut haberet viros secum rediit inde ad terram Iudæ in speluncam Odolam, & illuc conuenerunt ad eum cognati sui, & multi alij vsque ad quadringentos viros: præceden. lib. cap. vigesimo secundo, hoc autem verisimile est, & magis tenendum. *Misit ergo Dauid consolans eum per seruos suos.* Id est, misit Dauid ad consolandum Hanon regem Ammon per seruos suos, scilicet, quod dixit eis aliqua verba consolatoria, quæ loquerentur ad Hanon ex parte sua. *Super patris interitu.* Id est, ista consolatio erat pro morte Naas patris Hanon: quia putauit Dauid, quod multum inde tristaretur Hanon. In Hebræo dicitur. *Pro patre.* Vbi nos dicimus: super patris interitu, sed litera nostra expressior est: nam Hanon non indigebat consolatione super patre suo absolute, sed quia mortuus erat. *Cum autem venissent serui Dauid.* Hic ponitur secundum huius cap. scilicet, illata Dauid iniuria propter malum consilium, nam consilij regis Hanon errauerunt nimis iabendo, quod nunciis Dauid infligerentur contumelia, quæ irrogatae sunt: nam ex hoc secutum fuit eis malum; & dicitur, *Cum autem venissent serui Dauid in terram filiorum Ammon.* Non est intelligendum, quod solum venerunt, sed etiam proposuerunt regi verba, quæ iusserat Dauid ad consolandum, alioquin nesciuissent consilij regis Hanon ad quid venerant viri Dauid: & tamen sciebant, quia dixerunt, putas quod propter honorem patris tui miserit ad te consolatores, *Dixerunt principes filiorum Ammon.* Isti erant consilij regis, nam cum essent principes terre, ipsi disponebant de negocijs regni, & assidebant regi, præsertim quia forte rex erat iuuenis nunc nouiter praconizatus. *Ad Hanon dominum suum.* Scilicet: Qui iam fuerat assumptus in regem. *Putas, quod propter honorem patris tui Dauid miserit ad te consolatores.* Hoc dixerunt principes Ammon, ut inducerent regem ad occidendum, vel iniuriam inferendum viris Dauid: nam videbant, quod proposito nuncio rex nihil mali eis infligebat, quasi assentens illis: ideo dixerunt principes: putas, quod propter honorem patris tui. i. tu cogitas, quod isti venerint propter honorem patris tui: ideo non noces eis, sed falsum est, quia venerunt ad insidiandum terræ. In Hebræo habetur, *Si honorat Dauid patrem tuum in oculis tuis, quia misit ad te consolatores.* Et ad id redit, scilicet, si in oculis tuis, id est in existimatione tua, si Dauid honorat patrem tuum, i. nūquid agit propter honorem patris tui, scilicet, mittens ad te consolatores, *Et non ideo vt inuestigaret, & exploraret ciuitatem, & euerteret eam misit seruos suos ad te.* Quasi dicat: Tu non putas, quod serui Dauid venerunt, ut viderent habitudinem ciuitatis istius, ut posset eam Dauid capere; sed quod venerunt ad honorem patris tui; falsum tamen est, quia venerunt ut viderent urbem. Dicit autem Ra. Sa. & Ra. David Kimhi, quod isti consilij regis persuaserunt ei, dicentes: tu nescis, quod Israelita nolint consolari te, quia in lege eorum cautum est, quod non querant Ammonitis bonum, nec habeant cum eis pacem in sempiternum. Deuteronom. vigesimo tertio. Ideo non credas, quod veniant ad consolandum, sed ad sciendum de statu vrbis: putabant enim illi, quod cum ciuitas, in qua tunc erat rex, esset excellens, Dauid desideraret capere eam. Ponitur autem inuestigare, explorare, & euertere: quia inuestigare refertur ad viros, scilicet, quod volebant videre quot, & qui bellatores essent in ciuitate illa, ut sciret, an Dauid posset pugnare contra illos. Explorare est in-

est inquirere partes infimæ, per quas capi possent: sic enim dixit Ioseph ad fratres suos, quando iuerunt in Aegyptum pro pane, scilicet, exploratores estis, ut videatis infirmiora terræ venistis. Gen. 42. *Tulit itaque Hanon seruos Dauid.* Scilicet, iussit eos capi ad irrogandum eis hanc iniuriam, nam non est verisimile, quod ipse rex per se ipsum egerit. *Rasitque dimidiam partem barbae eorum.* Ista erat magna ignominia: nam si totam barbam rasisset, quamquam tunc istud inhonestum erat, tamen deformiores erant rafa dimidia parte barbæ. *Et præcidit vestes eorum medias vsque ad nates.* Id est, amputauit etiam vestes illorum per medium vsque ad nates: istud autem fuit, ut apparerent verenda omnium illorum virorum, quod erat turpissimum. Et dicitur, amputauit vestes medias, id est, vsque ad medium, quia medietas vestium est à natibus & supra, & medietas à natibus & infra, eo quod Hebræi longis vestibus utebantur. *Et dimisit eos.* Scilicet, non intulit eis aliquid aliud malum, sed dimisit redire in terram suam sic vituperatos.

An Ammonitæ peccauerunt faciendo hoc.
Quæst. V.

QVAERET aliquis, an Ammonitæ peccauerunt faciendo hoc. Aliquis dicit, quod non, quia fecerunt hoc illis tanquam exploratoribus terræ, licitum est autem exploratoribus poenas infligere. Respondendum, quod Ammonitæ peccauerunt nimis: alioquin Dauid non potuisset eis iustum indicere bellum: sed bellum, quod eis indixit, fuit iustum, & approbatum ab omnibus, ergo peccauerunt Ammonitæ. Item Dauid irrogauit magna supplicia Ammonitis, scilicet in cultris ferreis, & ferris, & carpentis ferratis, & typo laterum, ut patet infra, 12. ista tamen fuissent iniustissima, si Ammonitæ non peccassent faciendo hoc, & tamen Dauid iuste inflixit illis tormenta, & de hoc non vituperatur, ergo peccauerunt Ammonitæ. Item Ammonitæ punierunt seruos Dauid contra ius gentium, secundum quod etiam apud hostes nuncij debent esse securi, ergo peccauerunt. Item nuncij Dauid erant immunes à crimine, pro quo rex Ammon puniebat eos, ergo peccabant. Item crimen, quod suspicabantur Ammonitæ de seruis Dauid, non erat notorium, & ipsi sine aliqua discussione veritatis, processerunt ad penam ex sola suspitione leui: ideo dato quod verum esset crimen, quod obiciebatur, peccabant Ammonitæ infligentes penam sine processu iuris, in quo irrogabant iniuriam Dauid. Dicendum igitur, quod Ammonitæ peccauerunt faciendo hoc, & istud ipsi intellexerunt: nam ideo se parauerunt ad pugnam contra Dauid, scientes, quod ei intulissent iniuriam: si tamen Ammonitæ certissime reperissent, quod illi erant exploratores: poterant eos punire tanquam hostes patriæ, volentes gaudere privilegio nunciorum occulta hostilitate. Cum autem dicebatur, quod non peccauerunt, quia egerunt tanquam contra exploratores. Respondendum, quod non sufficit, sed oportet consistere eos exploratores per certissimas probationes lucæ clariore, quales requiruntur in causis criminalibus: si autem esset magna suspitio contra istos, & tamen nondum sufficeret ad ferendum sententiam contra eos, poterant honestè custodiri, non infligere eis aliqua contumelia quousque de veritate constaret, tulerunt tamen sententiam immediate ex leui præsumptione. Sed adhuc dicitur, quod Ammonitæ iuste egerunt, quia fundauerunt se in quadam præsum-

ptione iuris, nam Deuteronom. 23. iustum erat Hebræis, quod non quærent bonum Ammonitis, nec haberent pacem cum eis: ideo omnino præsumendum erat quod Dauid, & serui sui non facerent contra illam legem, & sic quærent malum Ammonitis explorando terram eorum. Dicendum, quod hoc non sufficit propter duo. Primum quia ista lex recipit limitationem, scilicet, quod non quærent eis bonum, præueniendo illos in beneficijs, & incitando ad amicitiam, & communicationem: non tamen prohibebatur quære bonum in modum retributionis pro beneficijs susceptis. Secundum non tener ista præsumptio, quia dato quod lex diceret indistinctè quod Israelite nullo modo quærent bonum Ammonitis: tamen non erat præsumptio violenta contra nuncios Dauid, quod venirent ad inquirendum malum Ammonitis, licet posset esse præsumptio ista probabilis, talis tamen non sufficit ad ferendum sententiam, sed requiritur præsumptio violenta, non est autem violenta præsumptio, quod quilibet obseruet ea que in lege sunt: peccauerunt ergo Ammonitæ. *Quod cum nunciatum esset Dauid.* Scilicet, quod rex Ammon vituperasset nuncios suos, hoc autem nunciatum est per aliquem de illis, qui iuerunt ad regem: nam non est credendum, quod rex Ammon omnibus fecisset hoc, sed solum principalibus, alij autem erant, quibus hoc facere nulla erat contumelia, sicut famuli, & ministri legatorum qui infimi erant, & aliquis de illis iret ad Dauid nuncios, quæ acciderant. *Misit in occursum eorum.* Scilicet, ut non venirent quousque cresceret barbæ ipsorum, ne apparerent ita confusi in terra Israel, quia sufficiens erat, quod confusi fuissent in terra Ammon. *Erant enim viri confusi turpiter valde.* Id est, erat magnum dedecus, quod sustinebant: reputabatur enim tanquam maxima contumelia, quod aliquis haberet barbam præcisam, vel esset attonsus eo modo, quo illi erant: istud autem maxime inter Hebræos, nam inter Ammonitas, qui istud fecerunt Hebræis, non reputabatur tantum vituperium, eo quod ipsi aliquo modo tondebantur, sic patet Ier. 9. Scilicet, Visitabo super omnem, qui incircuncisum habet præputium, & super filios Ammon, & Moab, & super omnes, qui attonsi sunt in comam habitantes in deserto. Et sic patet, quod Ammonitæ, & Moabites, & habitantes in desertis Arabiæ tondebantur, ideo non erat istud inter eos tantum vituperium. Durat autem vsque hodie in terra Chanaan, quod gentes, quæ ibi habitant, reputant velut foeminas viros si barba præcisata sit. Inter Iudeos autem nunquam tadebatur barba, cum esset prohibitum Leuitic. 19. nisi in signum magni doloris, & sic quando Ismael filius Nathaniæ occidit Godoliam principem Israelitarum, viri qui venerunt ad nunciandum, erant rasi barba, & scisis vestibus, & squalescentes: ut patet Ier. 41. *Et mandauit eis I. auid.* In Hebræo habetur. *Dixit eis Dauid.* Sed idem est. *Manete in Iericho donec crescat barba vestra, & tunc reuertimini.* Hoc iussit Dauid, quia noluit quod illi viri paterentur iterum aliam confusionem in terra Israel, si apparerent sic deturpati. Iussit autem, quod manerent in Iericho, eo quod ista ciuitas erat in itinere venientibus de terra Moab, & Ammon in terram Israel, erat etiam prima ciuitas in introitu terræ Chanaan apud Iordanem, & erat nunc depopulata præter raros viros, qui habitabant circa eam, & ibi poterant manere isti quasi solitarij quousque cresceret barba eorum, scilicet, ad tantam magnitudinem in quantam conluerant habere alij viri. *Videntes autem filij Ammon, quod iniuriam fecissent Dauid.* Scilicet, à principio non cogitauerunt an male agerent, nunc verò recogitauerunt, quod fecissent iniuriam Dauid & parauerunt se ad pugnam.

Alph. Tost. in Secundum Regum.

H 3 In

Apparatus belli quem fecerit Ammonitae contra David.

In Hebraeo habetur: Videntes filij Ammon, quod fetebant eum David, vel desperati erant cum eo. Verbu enim quod hic ponitur in Hebraeo proprie significat fetere, sic patet Exod. 5. cum dicitur: Videat Dominus, & iudicet, quia fetere fecit is odorem nostrum. Et ponitur ibi idem verbum quod hic, litera autem nostra posuit q in iuriam fecerant, q prouocauerant David ad iram; & hoc erat fetere coram eo. Miserunt & conduxerunt Syrum Rohob. Hic ponitur apparatus belli, quem fecerit Ammonitae contra David: nam sciebant se esse inferiores David, si soli pugnarent, ideo conduxerunt alios reges in circuitu. Vocatur autem Syrus Rohob, idest, Syrus de terra Rohob, est enim terra Rohob partim in terra Chanaan, & partim in terra Syrie. Est, n. Rohob ad septentrionalem partem terrae Chanaan, vt patet Nu. 13. scumq; ascendissent explorauerunt terram a deserto Sin vsq; Rohob intrantibus Emath, est tamen Emath in latere septentrionali terrae Chanaan, vt patet Nu. 34. exte debatur etiam pro latere septentrionali terra Moab extra terram Chanaan, & ibi est terra Syria, quae vocatur Syria Rohob, de hac autem terra conduxerunt Ammonitae multos bellatores. In Hebraeo habetur, Beth Rehoph. vbi litera nostra dicit Rohob, & idem est; sed Beth Rehoph significat domum Rehoph, & est sensus, q de domo Rehoph, idest, de terra Rohob duxit rex Ammon exercitum. Et syrum Soba, i, conduxerunt Syrum de terra Soba. Est, n. Soba quaedam pars in terra Syria; & de illa duxerunt bellatores conductos isti Ammonitae. In terra aut ista regnabat Adazer, cum quo David pugnauerat supra 8. & nunc ille misit exercitum suum contra David, sed ipse non fuit in exercitu, sed magistri militiae suae. Sobac, vt patet infra, viginti millia peditum. Ita viginti millia possunt referri ad solum Syrum Soba, vel ad vtrumq; Syrum, scilicet, Soba, & Rohob, & credendum est, q fuerit iste numerus de vtroq; Syro. Et a rege Maacha mille viros. Iste rex habitabat circa terram Ammonitarum, & Moabitarum, & inter Israelitas in deserto terrae Arabiae: & vocatur ista terra Maachati, vt patet Iosue. 13. & Deuteron. 3. ab isto enim solum acceperunt mille viros, quia erat paruus rex. Et ab Istob duodecim millia viros. idest, a quodam rege nomine Istob acceperunt duodecim millia virorum. In Hebraeo Istob est diuisum in duas dictiones, scilicet, Is & Tob: Is autem significat virum, & Tob, siue Toph, significat bonum, vnde Hebraei exponunt tanquam sit nomen commune, & dicunt, quod a quodam viro bono acceperunt Ammonitae duodecim millia virorum. Alij autem exponunt quod Is, sit nomen commune, & Tob, siue Toph, sit proprium: & tunc est sensus, quod a quodam viro de terra Toph acceperunt duodecim millia bellatorum, sed litera nostra accepit tanq Istob sit vna dictio, & nomen proprium, & istud melius est.

Cum Ammonitae offensusent David, quare non petierunt veniam immediatè. Quest. VI.

QVAERET aliquis, quare cum Ammonitae fenserunt se male egisse, non petierunt veniam a David, sed conduxerunt exercitum contra ipsum. Respondendum quod duo poterant mouere Ammonitas. Primum erat inutilitas petendi propter magnitudinem iniuriae: nam putabant istam iniuriam fuisse tantam quod nullo modo remitteret eam David, ideo noluerunt inutiliter petere. Secundum erat, quod ista iniuria erat lata sine causa, immo quod amplius est pro misericordia reddebatur ei contumelia, & hoc nimis exasperat hominem, si autem aliquam causam habuissent Ammonitae faciendi hoc, putauissent fortassis David fa-

Filius remissurum. Posset autem addi tertia causa, scilicet, quod Ammonitae sciebant legem datam Hebraeis, quod non quaererent bonum Ammonitis, vel Moabitibus, nec haberent cum eis pacem vsque in sempiternum: ideo saltem, vt obedirent illi legi, non parcerent Ammonitis, sed laboraret ad eorum deletionem; haec tamen erat quaedam falsa imaginatio; nam si Ammonitae illico vt peccaueunt supplicasset David pro venia, non colligentes exercitum, remisisset eis culpam. Quod apparet, quia quamquam David iustulisset iniuriam, nihil moliebatur agere contra Ammonitas, quousque audiuit, quod illi collegerunt exercitum, vt patet infra; & tunc David erat nimis stimulatus iniurijs, quia non solum eum pro bona operatione laeserunt, sed etiam ad amplius laedendum copiosum exercitum collegerunt, ideo tunc David misit exercitum suum contra Ammonitas. Quod cum audisset David. Hic ponitur tertium huius cap. scilicet, vinctans iniuriam propter illatum opprobrium, & dicitur, Quod cum audisset David, scilicet, quod Ammonitae collegerant exercitum contra eum: non refertur ad rationem barbarum nunciatorum suorum, quia propter illud non motus fuit ad mittendum exercitum contra Ammon. Misit Joab, scilicet tanquam principem belli contra filios Ammon: eo quod iste erat princeps militiae David, supra octauo, ibat autem cum eo frater suus Abisai, tamen non fit mentio de eo, quia Joab erat princeps: postea tamen ipse fuit princeps vnius partis belli, infra in litera. Et omnes exercitum bellatorum, idest omnes, qui descripti erant ad arma, & recipiebant stipendia a rege, alij tamen manserant potentes pugnare, qui nunc non iuerunt cum Joab, sed iuerunt postea cum David infra. Ergo si sunt ergo filij Ammon, scilicet filij Ammon erant parati ad bellum, & milites, quos conduxerunt, erant cum eis expectantes, quando veniret exercitus David contra urbem, videntes autem quod veniret Joab, egressi sunt filij Ammon de vrbe sua ad pugnandum contra Joab, qui appropinquabat vrbi. Et dirigerunt aciem ipsam in introitu portae. Locauerunt Ammonitae aciem suam contra Joab, & illa erat ia introitu portae vrbis, quia Joab appropinquauerat vrbi. Syrus autem Soba, & Rohob, & Istob, & Maacha. Iste sunt gentes, quas conduxerunt Ammonitae in adiutorium suum, & erant simul in vna acie. Scorsum erant in campo, idest non erant acies Ammonitarum, & milium conductorum simul: sed per se erant omnes conductitij. Causa huius erat, vt Hebraei haberent difficultatem pugnandi, scilicet quod si dirigerent exercitum contra Ammonitas Syri inuaderent eos a tergo, si autem dirigerent aciem contra Syros, percuterent eos Ammonitae a tergo, ita vt non possent euadere, & ista fuit causa, quare Joab diuisit exercitum suum in duas acies, & vnam accepit ipse, & aliam Abisai. In Hebraeo habetur. Soli erant in campo. vbi dicit litera nostra, scorsum erant, & idem est, quia est sensus, quod omnes Ammonitae erant in introitu portae; in campo autem soli milites conductitij. Videns igitur Joab quod preparatum esset aduersum se pugnum ex aduerso, & post tergum, idest confiderauit Joab, quod Ammonitae disposuissent bellum contra eum ex duabus partibus, scilicet a facie, & a tergo, eo quod erant diuisi in duas acies, quae non erant ex eadem parte: ita quod ambae venirent ad frontem Joab. In Hebraeo habetur. Videns autem Joab, quod erant ei facies belli. Idem est, quia facies belli dicitur esse exercitus positus a fronte, hic autem erant duae facies bellorum, vna facies ex parte Syrorum, & alia ex parte Ammonitarum, quae erant, sicut ante, & retro. Elegit ex omnibus electis Israel, & instruxit aciem contra Syrum, & vidit Joab, q nullo modo poterant euitare bellum ex duabus partibus,

partibus, ipsi autem si ex vnica parte pugnauerant, necesse erat multos eorum inutiliter petire, & totum exercitum subito diffugere, ideo etiam ipse voluit instruere duas acies: dedit enim vnam partem populi fratri suo Abisai, & aliam partem ipse accepit, vt pugnaret Abisai contra Ammonitas, & Joab contra Syros: dicitur autem q elegit Joab de omnibus electis Israel ad pugnandum contra Syrum, & hoc quia pars Syri erat maior, & fortior: pars vero Ammonitarum erat minor, & debilior, nam de Syris erant 33. millia peditum, & multi currus. Quod patet, quia Soba, & Rohob habebant 20. millia peditum, & Istob habebat 12. millia virorum, Maacha autem habebat mille viros, erant etiam currus multi, vt patet infra in litera, & 1. Paral. 9. Ammonitae autem pauci erant. Reliquam autem partem populi tradidit Abisai fratri suo. Idest, alios bellatores minus approbatos tradidit Abisai, quia tota virtus belli erat in Syro, erat autem Abisai frater Ionathae vir fortis, & animosus, ipse enim descendit cum David solus in castra Saulis dormiente Saule, & voluit transfugere eum lancea. praec. lib. c. 6. Iste etiam computatur vnus de viris fortissimis David, vt patet infra. 23. & 1. Paral. 12. erat quoque expertus in bellis, nam ipse fecerat bellum magnum contra Idumecos, & occiderat 18. millia, vt patet 1. Paral. 18. Qui direxit aciem aduersum filios Ammon. Iste erat Abisai, & filij Ammon erant in introitu portae ciuitatis. Et ait Joab. Antequam inciperent bellum, tradidit doctrinam Joab fratri suo Abisai, quomodo se deberent habere in bello. Si praeualuerint aduersum me Syri. Idest, si inceperint praeualere, nam cum inceperint praeualere, debebat Abisai adiuuare Joab, si autem totaliter praeualuisset Syrus, iam fugatus esset exercitus Joab, vel casus a Syris, ideo nihil prodesset auxilium. Dixit autem Joab si praeualerit Syrus, nominans omnes, contra quos pugnabat Syros, quia maior pars eorum erat de Syris, tamen aliqui erant non Syri, sicut viri regis Maacha, qui erant de terra Arabiae. Eris mihi in adiutorium. Idest, si videris, quod Syrus incipit praeualere aduersum me, venias ad auxilium meum: istud intelligebatur, si Abisai facilius se haberet contra Ammonitas, quam Joab contra Syros. In Hebraeo dicitur. Eris mihi saluatio. Idest, venias ad saluandum me, quod idem est: sed litera nostra conuenientius dicit, quia saluatio dicit totalem liberationem, & adiutorium dicitur opus, vel actus ad liberationem ordinatum. Si autem filij Ammon praeualuerint aduersum te. Idest, inceperint praeualere aduersum te, sicut supra expositum est. Auxiliabor tibi. Idest, ibo ad auxiliandum te, vel mittam aliquos de acie mea ad adiuuandum te. In Hebraeo habetur. Ambulabo ad saluandum. Idest, ibo ad liberandum te, quod idem est. Esto vir fortis. Hortatur Joab ipsum Abisai, vt fortiter pugnaret, scilicet, quod quamquam nunc essent diuisi in duo bella, non minus quilibet eorum pugnet, quam ambo pugnarent si simul essent. Et pugnemus pro populo nostro. Scilicet, istud bellum non est pro nobis solis, sed pro toto populo nostro, cum illa iniuria toti populo inflata sit. In Hebraeo habetur. Confortare, & confortemur. Idest, confortare tu contra filios Ammon, & ambo confortemur, quilibet contra hostes sibi obiectos, & hoc pro populo nostro, sic dicitur. 1. Paralip. 10. vbi ponitur ista historia, scilicet, confortare, & agamus viriliter pro populo nostro. Et ciuitate Dei nostri. Idest, pro vrbe Ierusalem, in qua est sanctuarium, quia illa est vrbs Dei nostri specialiter in quantum ibi posuit nomen suum. In Hebraeo habetur. Pro ciuitatibus Dei nostri. Idest, pro omnibus ciuitatibus terrae Israel, quia omnes ille vocabantur ciuitates Dei, eo q Deus illas adduxerat de potestate Chananeorum, & transfugerat in potestatem Israelitarum, vnde dixit: Alph. Toft. in Secund. am Regum.

A Terra non vendetur in perpetuum, quoniam mea est. Leuit. 25. & sic habetur. 1. Paral. 19. scilicet, agamus viriliter pro populo nostro, & pro vrribus Dei nostri. Deus autem faciet quod bonum est in conspectu suo. Idest, nos faciamus quantum in nobis est, opponendo nos fortissimè hostibus, deinde Deus agat quod bonum est in conspectu suo: idest, si iudicat bonum esse, quod vincamus, vincamus: si autem iudicat bonum esse, q ab hostibus superemur, cadamus gladio gloriosè. Sic enim ait Iudas Machabeus, quando dixerunt ei viri sui, q reuerteretur, quia pauci erant, & hostes plurimi. Sabit istam rem facere, vt fugiamus ab eis, & si appropriauit tempus nostrum, moriamur in iustitate propter fratres nostros, & non inferamus crimen gloriae nostrae. Macha. 9. Dixit autem Joab, dominus qd bonum est in conspectu suo faciat, quia victoria belli non est in potestate humana, sed in voluntate Dei: Sic ait Iudas Machabeus primo Machab. c. 3. scilicet. Quia non in multitudine exercitus est victoria belli, sed de caelo est fortitudo. & iterum: Sicut est voluntas in caelo, ita fit. Inijit itaque Joab, & populus eius, qui erat cum eo, certamen contra Syros. Scilicet, facta ista admonitione, incepit pugnare Joab, & totus populus virorum fortium qui sub eo ordinatus erat contra Syros. i. contra Syrum Soba: & Syrum Rohob, & Istob, & Maacha, ut patet supra, nam istam partem elegerat Joab. Qui statim fugerunt a facie eius. Idest, in primo certamine fugerunt omnes Syri.

Bellum contra Syros.

Cum esset magna multitudo Syrorum, quare fugerunt immediatè a facie Joab. Quest. VII.

QVAERET aliquis, cum esset tanta multitudo Syrorum, scilicet, vltra 33. millia, cur fugerunt illico a facie Joab, cum ille non haberet tot viros. Aliquis posset respondere, quod Syri erant milites conductitij, & iam acceperant mille talenta argenti, quae pro mercede sua suscepturi erant, ideo etiam si fortiter pugnarent nihil sibi magis lucri foret, vnde non curauerunt pugnare, sed in primo certamine fugerunt ab intentione, quamquam fugere non compellerentur. Sed obijcietur contra hoc, quod non fugerunt Syri spontè, quia ex fuga poterant eis multa mala superuenire, scilicet, q multi caderent gladio, ideo saltem vt sibi cauerent, non fugerunt. Item patet, quod non fugerint ab intentione, quia post hoc praerecundia fugae instaurauerunt bellum: nam dicitur infra: Videtes igitur Syri, quod corruissent coram Israel, congregati sunt pariter. Si tamen fugissent ab intentione, non redissent iterum ad bellum. Itè quia Syri fecerunt istud bellum secundum non conducti ab Ammonitis, sed sumptibus suis in vindictam prioris belli, vt colligitur infra in litera: ergo dolebant de priori fuga, & consequenter non fugerunt ab intentione. Dicendum ergo q Syri, quamquam essent milites conducti, & non tantum interesset sua pugnare sicut Ammonitarum, quousque erat bellum, & ob hoc non erant tam dispositi ad subeundum quaecunq; mala sicut Ammonitae: quia mercenarius videt lupum ventientem, & fugit, quia mercenarius est, & nihil pertinet ad eum de omnibus: vt patet Io. 10. tamen desiderabant superare Israelitas tam propter honorem, quia magnus honor illos superare erat, tum quia hostes eorum erant: nam David opprefferat Syros: vt patet supra octauo, tum quia magnam vtilitatem acquirerent Syri victis Hebraeis, scilicet, partem spoliiorum eis prouenientem: fugerunt tamen, & omnia haec perdiderunt. Causa autem vt esse, quia forte non potuerunt tolerare animositatem, & impetum Joab: nam ipse dixerat fratri suo: esto vir fortis,

& pugnerunt pro populo nostro: ideo credendum est quod ipse nimis confortatus fuerit, & magno impetu ferretur in Syros: Syri autem in primo certamine videntes tantam Ioab animositatem, tolerare non poterunt: potissime quia omnes, qui erant cum Ioab, erant viri fortissimi, & electi de toto Israel, ut supra dictum est. Aliter dici potest, quod cum David foueret hic iustum bellum, Deus voluit eum hic specialiter adiuuare, sicut promiserat in omnibus bellis, ideo misit paucos in cordibus Syrorum, ut fugerent a facie Ioab: sic enim Deus misit paucos in quem vult, & promisit hoc Hebraeis, dicens: Terrorem meum mitram in praerulum tuum, Exod. 23. Interdum autem Deus tantum terrorem misit super aliquos, quod nullo pugnante fugiunt, & corrumpunt turbam in terra, sic patet Leuit. 26, scilicet, Et qui de vobis manserint dabo paucos in cordibus eorum in regione hostium: terreat eos sonitus folij volantis, & ita fugient quasi gladius cadent in illo persequente, & corrumpent singuli super fratres suos quasi bella fugientes, nemo vestrum inimicis audebit resistere, peribitis inter gentes, & hostilis vos terra consumet, Poterat etiam esse quod apparerent aliqui angeli contra exercitum Syrorum, & illi terrent eos, sicut fuit quando David pugnavit contra Philistinios supra quinto: nam angelus domini stetit in cacumine pyrorum, & tunc fugerunt Philistinii a facie David, vel poterat fieri, quod Deus immitteret sonitum magnum tanquam exercitus vehementis aduenientis, sicut fecit contra Syros, qui pugnabant aduersus Samaritanos, & illi reliquerunt tentoria sua infra 4. lib. cap. 7. simile etiam fuit contra Philistinios: praeced. lib. cap. 7. *Filij autem Ammon videntes, quod fugissent Syri, fugerunt & ipsi a facie Abisai*, scilicet, Ammonitas pugnabant contra Abisai, & Syri contra Ioab, & quia bellum erat Ammonitarum, non intendebant fugere, sed fortiter pugnare, quia tamen Syri erant sibi tota spes belli propter multitudinem, & illi fugerunt a facie Ioab, ipsi quoque fugerunt a facie Abisai. Et hoc propter duo. Primo quia cum fugissent Syri, & hoc vidisset Abisai, confortaretur magis, & pugnaret durius contra Ammonitas, quod ipsi non possent tolerare. Secundo quia cum fugissent Syri, Ioab conuerteretur ad pugnandum contra Ammonitas in adiutorium Abisai: utroque tamen simul pugnante contra Ammonitas necesse erat illos cito succumbere, ideo voluerunt praecipue, ut fugerent. *Et ingressi sunt civitatem*, scilicet, quia acies Ammonitarum constituta erat in introitu porte civitatis, ideo poterunt ingredi, quando voluerunt, ut patet supra. *Reversusque est Ioab a filiis Ammon, & venit in Ierusalem*, scilicet, cum fugissent Ammonitas & Syri noluit magis pugnare, quia Ammonitas iam inclusi erant in civitate, & oportebat ut Ioab obsideret eos, ad quod erat longus labor, & forte tempus non erat aptum, ut quia non reperiebat cibos, quia forte iam omnia collecta fuerant de agris, ideo redijt in Ierusalem, ut seq. anno posset iterum ire ad pugnam contra Ammonitas, & vastaret omnia, quae erant in agris, & sic cogeret eos in deditionem, quod factum est: nam sequenti anno redijt illuc Ioab, & vastavit terram Ammon, ut patet sequenti cap.

Videntes igitur Syri. Hic ponitur secundum bellum contra Syros, quod ipsi fecerunt contra David, nam videntes se superatos a viris Ioab congregati sunt iterum omnes, ut pugnarent contra Israel, & sic David pugnavit contra eos. *Quod corrumpisset eorum Israel*, scilicet, in bello quod fecit Ioab contra eos, ex hoc enim patet, quod non sponte fugerunt, sed timore coacti, vel intolerantia duri belli Ioab, alioquin non tantum doluissent, ut nunc instaurarent bellum. *Congregati sunt*

pariter, id est, omnes Syri, qui prius venerant, & alij, qui manebant in terra, congregati sunt, ut praevallere possent contra David. *Misque Adarezer, & eduxit Syros, qui erant trans fluvium*. Ille Adarezer erat rex, cum quo pugnavit David, & deleuit exercitum eius, supra octavo, ideo nunc erat hostis David, & cum ipse esset potentissimus in tota Syria congregavit omnes reges Syriae contra David, & dicitur quod misit Adarezer, & eduxit Syros, qui erant trans fluvium, id est, trans Euphratem. Nominatur autem hic Euphrates fluvius, non expresso nomine proprio, quia cum transerat apud terram Chanaan, vocatur per excellentiam fluvius, quia in terra illa nullus ei aequalis est. Sunt autem Syri duplices, quia quidam habitant ad partem Aquilonarem Euphratis, & isti dicuntur habitare trans fluvium, & sunt remotiores a terra Israel: alij autem habitant ad partem meridiana Euphratis, & isti sunt propinqui terrae Israel. In bello autem superiori solum venerunt Syri, qui erant ad meridiem Euphratis propter propinquitatem ad terram Ammon, & Israel: nunc autem, quia illi victi fuerant, congregavit cum illis Adarezer Syros habitantes ultra fluvium Euphratem. *Et adduxit exercitum eorum*, id est, duxit secum multitudinem eorum. Non est autem sensus quod ipsemet Adarezer eduxerit eos ad bellum, quia ipse non iuit illic, sed eius princeps militiae Sobach, qui fuit dux totius exercitus. In Hebraeo autem dicitur. *Adduxit eos in Elam*, scilicet, quod eduxit Syros de terra trans fluvium, & duxit illos in quandam urbem nomine Elam: ibi enim fuit bellum, ut patet infra: litera autem nostra posuit exercitum, quia ista dictio Elam, significat locum, & etiam est nomen commune signans exercitum. Patet hoc, quia infra dicitur litera nostra de David, quod transiit Iordanem, & venit in Elama, & tamquam idem nomen est apud Hebraeos ibi & hic, ubi litera nostra ponit exercitum, nec differt nisi quia hic dicitur Elam, & ibi Elama, sed hoc apud Hebraeos non facit differentiam, quia constituit apud Hebraeos esse figuram Paragoge, per quam in fine dictionum additur litera, vel syllaba, ut sicut nos dicimus angij, vel angier, & amari vel amariet, ita Hebraei dicunt mizraim, vel mizraima, aliquando etiam litera nostra sequitur ista conditionem Hebraici sermonis, ut cum dicitur Gessur, vel Gessuri: Ierameel, vel Ierameeli: ut patet praeced. lib. cap. 27. ubi ponitur Gessuri, & Ierameel: & eo. lib. cap. 30. ponitur Ierameel: & supra capit. 3. & infra 13. ponitur Gessur, sic etiam dicitur Phalti, & Phaltiel, & est idem nomen: ut patet praeced. lib. cap. 25. & supra tertio, *Sobach autem magister militiae Adarezer erat princeps eorum*, id est, non iuit nunc Adarezer in bellum, sicut quando pugnavit iterum contra David supra octavo, sed misit principem militiae suae Sobach, & iste erat dux omnium Syrorum, qui venerant de trans fluvium. *Quod cum nuntiatum esset David*, scilicet, quod congregati fuissent omnes Syri iterum ad pugnandum contra eum. Intelligendum autem quod nunc Syri non pugnauerunt ad petitionem Ammonitarum, nec in favorem eorum, sed ad purgandam infamiam suam, & rependendam vindictam, quia victi fuerant a Ioab. *Contraxit omnem Israel*, id est, congregavit totum exercitum, quem potuit habere in terra Israel. *Et transiit Iordanem*, Sciebat enim David quod Syri veniebant ad pugnandum contra eum, & ut ipsi non ingrederentur in terram eius, praecipue ut iret ad illos, & transiit Iordanem: nam terra Syrorum ultra Iordanem est. *Venitque in Elama*. Elama est hic nomen loci in terra Syrorum, ad quem venit David pugnaturus contra Syros, & ponitur hic Elama, sicut supra ponitur Elam. *Et direxerunt aciem Syri ex adverso David*, scilicet, David veniens in Elama, castrametatus est ibi, Syri

Syri vero manentes ibi direxerunt illico aciem contra eum, & pugnaverunt. *Fugeruntque Syri a facie Israel*. Scilicet, non poterunt tolerare bellum, quia Israelitas dure pugnauerunt: vel quia Deus perterruit Syros, vel fecit aliquid de his, quae dicta sunt supra in bello Ioab contra Syros. *Et occidit David de Syris septingentos currus*. Id est, occidit homines venientes in septingentis curribus: ipsos enim currus occidere non poterat. *Et quadringenta millia equitum*. Isti equites erant praeter currus: quia licet existentes in curribus equitarent: tamen equites non vocantur; sed dicuntur equites qui solis infidentes pugnant: sed 1. Paralip. 19. ponitur alius numerus, scilicet, septem millia curruum, & quadringenta millia peditum.

Cui numero consentiendum erit de Syris victis a David.
Quaest. VIII.

QVAERET aliquis, de ista diversitate numerorum quomodo stet. Respondendum quod in similibus semper recurrendum est ad illam regulam communem, quae supra data fuit, scilicet, quod quando cunque aliquid in sacra scriptura pluries narratur, nunquam narratur in aliquo loco plene: sed in omnibus locis simul sumptis colligitur una plena narratio. Ita ergo hic, nam ponitur hic septingenti currus: & 1. Paralip. 19. ponuntur septem millia curruum, & hic quadringenta millia equitum, & ibi quadringenta millia peditum. Dicendum, quod diversitas ista stat, quia hic voluit ponere scriptura numerum curruum electorum, ideo posuit septingentos: sed 1. Paralip. 19. posuit totalem numerum curruum, qualescunque essent: ideo posuit septem millia, quia pertinebant ad septem millia. Nec mirretur aliquis de tanta curruum multitudine: nam cum semel pugnarent Philistini contra Saulem habuerunt triginta millia curruum. praeced. lib. c. 13. De isto autem modo loquere dicitur quod currus electi exprimentur hic, & alij non, patet Exo. 14. Cum dicitur, quod Pharaon collegit currus sexcentos electos, & quicquid in Aegypto curruum fuit. Ecce, n. expressit numerum electorum, & non aliorum. simile patet Iud. 4. ubi dicitur, quod Iabim rex Assor habebat nongentos currus falcatos, & quod Sisara pugnavit contra Barac huius nongentos currus. Iosephus tamen. 5. Antiquitat. ponit, quod erant tria millia curruum, scilicet, quia Iosephus exprimit tam electos, quam non electos: scriptura autem expressit currus electos solum. De quadringentis millibus equitum, de quibus hic dicitur: & quadringentis millibus peditum de quibus dicitur in Paralip. dicendum, quod hic ponuntur soli equites, & ibi soli pedites, quia liber Paralip. venit ad suppleendum ea, quae deficiebant in alijs libris: & quia hic ponebantur quadringenta millia equitum, & nulli pedites, supplevit scriptura in Paralip. quod hic deficiebat, & posuit quadringenta millia peditum, & sic erant octoginta millia virorum pedites, & equites: praeter septem millia curruum, in quibus erant quatuordecim millia hominum, scilicet, in quolibet currum duo viri, unus ad pugnandum, & alius ad dirigendum equos. Multa quoque alia ponuntur in Paralip. quae non habentur hic: nam ibi ponuntur mille talenta argenti fuisse, quibus conducti sunt Syri: hic autem non ponitur precium. Etiam in bello quod egit David contra Adarezer supra octavo, ponuntur multa. 1. Paralip. 18. quae non ponuntur hic: & sic communiter numeri maiores ponuntur in Paralip. quam in alijs libris, eo quod iste liber est ad suppleendum id, quod in alijs libris omissum erat: si autem aliquando minores numeri ponantur in Paralip. quam in alijs libris, illi numeri non coincident cum numeris

ris positus in alijs libris, sed erit ille numerus superadditus ad summam aliorum librorum.

Quid fecerit David de curribus, quos cepit in bello.
Quaest. IX.

QVAERET Vltorius, quid egit David de curribus septem millibus, quos cepit in bello isto: ut patet 1. Paralip. 19. Aliquis respondebit, quod David subneruavit equos curruum, & combussit currus. sic enim fecit Iosue, ut patet Iosue. 1. Istud videtur colligi ex litera, cum dicitur, quod occidit de Syris septingentos currus: occidere autem currum nihil est nisi jugales equos subneruare, vel occidere, & ipsos currus cremare. Item patet hoc, quod David non accepit sibi nunc aliquem de istis curribus, quia cum iterum pugnavit David contra Adarezer, & cepit mille currus: & tamen de his solum reliquit sibi centum, equos autem omnium aliorum subneruavit, ut patet supra octavo: & 1. Paralip. 18. Item patet hoc, quia si David accepisset omnes istos currus pro se, habuisset multos currus; Deus tamen prohibuit hoc regi David. 7. Scilicet, cumque fuerit constitutus rex, non multiplicabit sibi equos: & per hoc etiam intelliguntur currus, & omnis modus exercitus. Et ista fuit causa, ut dicit Ra. David Kimhi, & quasi omnes Hebraei, quod de mille curribus Adarezer solum accepit centum, supra octavo: ne multiplicaret exercitum. In contrarium videtur, quod David non faceret ista, quia non tenebatur ad ea; nam nulla lex iussit, quod equi, & currus capti in bello subneruarentur, & cremarentur. Nec valet si objicias de Iosue, cui dictum est, quod equos subneruaret, & cremaret currus; nam illud fuit praecipuum personale, quod solum obligavit Iosue, & solum in illo tempore, in quo factum est bellum illud: si autem postea fecisset alia bella, in quibus cepisset currus, non obligaretur subneruare equos, & cremare currus: cum ergo nihil dicitur hic de istis curribus quid factum sit, satis credendum est, quod David retinuerit sibi illos. Inducit etiam ad hoc nos aliquid, scilicet, quod licet a principio regni David non esset usus curruum in Israel, nisi interdum paucorum: tamen postea cum eleuaretur regnum David, cepit esse usus curruum, & omnis nobilitas, & pulchritudo exercitus: unde filij regis David faciebant sibi currus, & equites, ut patet de Abisai, infra 15. de quo dicitur, quod fecit sibi currus, & equites, & quinquaginta viros, qui praecederent eum: de alijs ergo filijs regis idem intelligendum, & tamen isti non videntur curribus, nisi David haberet currus. Potissime autem de Salomone apparet hoc, quia ipse habebat multos currus: nam habuit quadraginta millia praecipua equorum curruum: & duodecim millia praecipua equorum equestrium, ut patet sequenti lib. cap. 4. Dicitur etiam, quod habuit mille quadringentos currus: & duodecim millia equitum, seq. lib. c. 10. Si tamen David non retinisset sibi currus, quos nunc cepit: sed subneruasset equos, filij sui non venissent subito ad tantam multitudinem curruum. Dicendum ergo videtur, quod David pugnans contra Syros occidit viros existentes in septem millibus curribus: non tamen accepit omnes istos currus, quia forte aliqui illorum fugerunt: aliorum vero equi occisi sunt, de residuis autem credendum est, quod David illos sibi accepit, & hoc fuit ad usum curruum: sive ad usum equitandi omnibus curribus, & ex hoc filij David potuerunt pro se habere currus. Ad rationes autem in contrarium Respondendum. Ad primam de Iosue iam responsum est. Ad secundam cum arguitur, quod occidit septingentos currus, dicendum, quod occidere currus nihil est, nisi occidere homines pugnantes

Arguitur primo.
Secundo.
Tertio.
Quarto.
Responso.
Ad primam rationem priorem.
Ad secundam.

Ad Terziã.

gnantes in curribus, & sic manebant equi, & currus illæsi. Ad tertiam rationem, cum dicebatur, quod iterum contra Adarezer solum cepit centum de mille curribus. Dicendum, quod a principio reges Israel erant pauperes, & non erant exercitati ad bella sicut gentes: unde Saul primus rex Israel non legitur habuisse currus. Dauid autem in principio regni sui super Israel non habebat currus, nec habuit toto tempore, quod regnavit in Iuda: cum tamen cepit exaltari regnum eius, cepit habere currus, & paulatim istos habuit: nam a principio solum accepit centum currus de mille, quos in bello prendiderat: supra octavo, postea vero incipientibus Israelitis exercitari in usu curruum, cepit habere plures: unde nunc credendum est, quod retinuit omnes quotquot in bello habere potuit: postea autem filij eius habuerunt multo plures equos, in tantum, quod Salomõ habuit quadraginta millia equorum curtilium: qui faciunt decem millia curruum, & duodecim millia equorum equestrium, ut patet 1. Paralip. 9. Ad quartam rationem, quod Deus prohibuit regibus multiplicare currus. Respondendum, quod sibi non fuerunt simpliciter prohibiti, sed solum fuit prohibita multitudo equorum, & curruum regibus, ad hoc ne populum premerent gravi servitute: ut patet eod. cap. cum dicitur: non multiplicabit sibi equos, nec reducet populum in Aegyptum equorum numero subleuatus, idest, non reducet populum ad talem servitutem qualem habebat in Aegypto: si autem rex ad alium finem vellet habere multitudinem exercitus, & curruum, scilicet, ad pugnandum contra hostes populi Dei, non verebatur illa lege, imò erat meritum: & sic erat de Dauid, qui solum ad hoc laborabat, ut subiceret sibi hostes populi Dei, & non ut exeret tyrannidem in populo. Et Sobach principem militiae percussit. Iste erat princeps militiae Adarezer, & regebat totum exercitum Syrorum: nam Adarezer non erat tunc in bello. Qui statim mortuus est. Quia fuit grauius percussus, & occubuit in ipso bello. Videntes autem vniuersi reges, qui erant in presidio Adarezer. Scilicet: Viderunt, quod non poterant resistere Dauid, ideo subiecerunt se ei in tributarios. Dicuntur autem esse reges in presidio Adarezer, idest, in adiutorio eius: quia ipse fecerat eos ire ad bellum. In Hebræo habetur. Videntes vniuersi reges, qui erant serui Adarezer. Idest, omnes isti reges qui venerant ad bellum erant serui regis Adarezer, quia iste erat rex potentissimus in tota Syria, ideo dominabatur multis regibus, qui ei sub tributum seruebant. Videntes se a filiis Israel. Idest, viderunt se totaliter victos, ita quod non habebant spem ad posse superare Israelitas: nam si semel solum Israelitæ vicissent Syros, & ipsi crederent se posse resistere illis in alio bello, non subiecti fuissent eis: crederunt tamen, quod nunquam possent eis resistere. hoc patet, quia pugnauerunt primò contra Ioab, & victi sunt, supra in litera: tamen non destiterunt ob hoc a pugna, sed iterum instruxerunt bellum contra Dauid: nunc autem videntes se denovo victos: crediderunt, quod nunquam possent resistere Israelitis: ideo nunc inceperunt subijci illis. Fecerunt pacem cum Israel. Scilicet: Postquam in bello superati sunt, & multi occisi fuerunt, miserunt isti reges nuncios ad Dauid, ut inirent fœdus cum illo, scilicet, quod nunquam pugnarent contra eum, sed potius adiuuarent eum contra quamcunque gentem. Intelligendū est autem hoc non de ipso rege Adarezer, qui duxit Syros contra Dauid: sed de ipsis regibus, qui inierunt ad bellum in fauorem Adarezer: nam illi fecerunt pacem cum Dauid: ut patet in litera, quæ dicit, quod reges, qui erant in presidio Adarezer fecerunt pacem cum Israel, de ipso autem Adarezer nihil dicitur: Et dicendum est, quod ille nunquam egit pacem cum Da-

Ad quartã.

uid: quia erat magnus hostis eius, & noluit subijci Dauid, sed potius posteri eius pugnauerunt semper contra posteros Dauid, & contra omnes Israelitas. Nam rex Benadab, qui multa mala egit in Israel. seq. lib. ca. 20. & vsque ad finem libri, & postea in 4. li. c. 6. & vsq; ad nonum, erat tertius de successoribus regis Adarezer, & ob hoc pugnavit semper contra Israelitas: quia ipsi humiliauerant genus suum. Et serui erunt eis. Scilicet: Isti reges Syrorum serui erunt Israelitis in tributo, & præstatione munerum: quia aliter Israelitæ non concessissent pacem, cum peterent eam Syri necessitate coacti. Timuerunt que Syri auxilium præbere filiis Ammon. Idest, ex illo die timuerunt reges Syrorum adiuuare Ammonitas in bello: nec adiuuerunt eos, unde non legitur postea, quod Syri adiuuerint Ammonitas, sed pugnauerunt Ammonitæ soli contra Dauid: ut patet infra duodecimo, hoc autem fuit propter duo. Primum iuramentum vel fœdus interpositum inter Syros, & Israelitas de seruanda pace: contra quod agentes inciderunt in illud in magnam poenam. Secundum fuit ipse verus timor, quia dato, quod voluissent præuauaricari fœdus, quod habebant cum Israelitis, nunquam possent resistere illis, sicut experti fuerant, & sic Israelitæ grauius eos punirent; voluerunt ergo potius abstinere a bello.

H

C A P. XI.

ACTVM est autem vertente anno eo tempore, quo solent reges ad bella procedere, misit Dauid Ioab, & seruos suos cum eo, & vniuersum Israel, & vastauerunt filios Ammon: & obsederunt Rabba: Dauid autem remansit in Ierusalem.

1. Paral. 20.

I

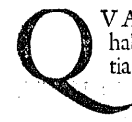
EMONSTRATVM est in superioribus qualiter Dauid vixit in regno ad dominum nimis reuerenter, & ab eo fuit exaltatus: hic autem subditur quomodo aliquando vixit insolenter, & fuit a domino castigatus. In quibus eius virtutes ostenduntur, scilicet poenitentia de peccatis, & patientia in aduersis. Pro quo sciendum, quod totum tempus præteritum regni Dauid fuit sine crimine, ideo fuit in magna prosperitate; post hoc autem quibusdam se criminibus immiscuit, propter quod decidit aliquando in calamitatem: & quia omnia tempora sequentia Dauid non fuerunt vni: formia, sed aliquando virtuti vacabat, & aliquando se criminibus implicabat, ipse quoque status eius variatus refertur: nam aliquando in prosperitate erat, & subito in magnam incidebat calamitatē; pro maiori tamen parte omnia, quæ sequuntur ad quandam Dauid poenitentiam siue infortunium pertinent. Et diuiditur in tres partes. Primò ostenditur Dauid peccasse per luxuriam. Secundò per negligentiam, infra vigesimo primo. Tertio per superbiam, infra vigesimo quarto. Prima diuiditur in tres partes, primò ponitur culpæ perpetratio. Secundò humilis recognitio, sequen. cap. Tertio punitionis patiens tolerantia, infra decimo tertio. Prima diuiditur in tres, primò ponitur Dauid adulteratio. Secundò facti celatio ibi. Misit autem Dauid. Tertio innocenti occisio ibi. Factum est autem.

De peccato, & poenitentia Dauid.

K

An ordo

An ordo sit continuus. Quest. I.

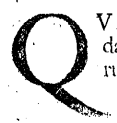

VAERITVR circa primum, an ea, quæ habentur hic fuerint facta post precedentia: vel sit aliqua mutatio ordinis, & an fuerint facta immediatè post ea, quæ habentur præced. cap. Respondendum quod non est mutatus ordo, sed ea, quæ habentur hic fuerunt post precedentia: patet quia litera dicit hic, Factum est autem vertente anno, ergo post precedentia facta sunt ea, quæ habentur hic. Cum autem dicitur an fuerint facta immediatè. Respondendum quod inter ista & ea, quæ habentur præced. cap. intercidit quasi vnus annus: quod patet, quia in litera dicitur, factum est anno vertente, idest, redeunte alio anno postquam facta sunt ea, quæ habentur præced. cap. fuit autem modus, quod Ioab missus est a Dauid ad bellum, & pugnavit contra Ammon, fugeruntque Syri, & Ammonitæ: tunc reuersus est Ioab in Ierusalem, & hoc fortè, quia iam non erat tempus pugnandi, & postea sequenti anno rediit Ioab ad pugnandum, tempore quo bella fieri solent, & sic non fuit vnus annus integer inter illa & hæc, quæ habentur hic. Factum est autem vertente anno, idest, ista, quæ habentur hic facta sunt vertente anno, idest, post circulum anni completum computando ab eo tempore, quo facta sunt ista bella, quæ habentur præced. cap. Annus autem dicitur conuerti quando cunq; redit de puncto ad punctum, secundum modum vulgarem dicitur annus verti quando rediit ad primam diem Ianuarij. Secundum Hebræos autem non incipit annus in Ianuario, ideo non dicitur tunc redire tempus; computant autem Iudæi principium anni dupliciter. Vno modo secundum consuetudinē Aegyptiorum, & quarundam aliarum gentium, incipiendo a mense Septembri: & secundum hoc habetur Exod. 23. cum dicitur: solennitatem quoque in exitu anni, quando congregabis omnes fruges tuas de agro: & sic exitus anni est, quando sunt omnes fruges congregatæ: sed hoc non est nisi in principio Septembris, vel quasi: ergo inter Iudæos principium anni, & exitus vocabatur illud. Idem patet Exod. 34. scilicet, solennitatem quando redeunte anni tempore cuncta conduntur, idest cuncta colliguntur, scilicet tam de arboribus, quam de vineis: hoc autem in Septembri est, ergo tunc redibat annus ad suum principium. Alio modo accipitur reditus anni pro Martio: nam Deus iussit quod Iudæi inciperent menses suos in Martio, ut patet Exod. 12. mensis iste vobis principium mensium primus erit in mensibus anni; iste tamen erat mensis Martius, qui est mensis principij nouarum frugum in Aegypto, & in terra Chanaan: sic patet Deut. 16. scilicet. Obserua menses nouarum frugum, & verni primi temporis, & facias Paschæ Deo tuo, quoniam in isto mense eduxit te de Aegypto, sed principium verni temporis est in Martio, quando sol intrat principium Arietis, ergo mensis primus apud Iudæos est in Martio.

Iudæi computant principij anni dupliciter.

De quo redditu anni intelligatur hoc loco.

Quest. 11.

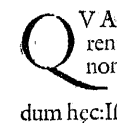
VAERET aliquis, cum secundum Iudæos esset duplex reditus anni, de quo illorum intelligitur hic. Respondendum, quod Iudæi communiter vocabant reditum anni ipsum Septembrem, ut patet Exod. 23. & 34. quia iste erat introitus anni secundum usum antiquum inter eos, hic tamen non accipitur reditus anni nisi pro principio anni in Martio. Quod patet, quia dicitur in litera: vertente anno quando solent re-

ges ad bella procedere: sed manifestum est, quod reges non procedunt ad bella in principio, vel fine Septembris, quia tunc propinqua est hyems, sed in principio Martij, quia tunc incipit ver, & habent diuisum annum ad pugnandum & amplius. Item reges procedunt ad bella eo tempore, quo intentionunt in agris aliquid ad pastum equorum, & iumentorum necessarium in bello: in Septembri tamen omnia collecta sunt in terra Chanaan, ut patet Exod. 34. scilicet, & solennitatem, quando redeunte anni tempore cuncta conduntur: ergo tunc omnia sunt collecta, & intelligitur de Septembri, ut dictum fuit. Idem patet Exod. 34. In principio autem Martij tunc omnia sunt in agris, & incipiunt maturescere; unde vocatur mensis ille mensis nouarum frugum Deut. 16. scilicet. Obserua mensem nouarum frugum verni, & primi temporis. Unde in die 16. huius mensis in festo azymorum offerbantur manipuli de speciebus nouarum frugum, & ante hoc non erat mittenda falx in messem, nec quicquam tollendum ex messe ad panem, pultes, vel polentam, ut patet Leui. 23. Ergo in principio mensis Martij fuit istud quod hic dicitur. Eo tempore quo solent reges ad bella procedere. idest in mense Martio, quia tunc est conueniens tempus ad inchoanda bella propter prædictam nomen quoque mensis secundum Latinos istud signat: nam Martius a Marte dicitur: est autem Mars Deus belli secundum Gentiles, & verè secundum Astrologos bella concitat. In Hebræo dicitur. Hora exitus regum, idest in hora, qua solent reges exire; & non dicitur an ad bellum egredierentur, vel ad quid; sed intelligitur de bello, cum hic agatur de bello, scilicet, quod Ioab egressus est ad pugnandum contra Moab eo tempore, quo solent egredi reges, scilicet, ad bellum. Misit Dauid Ioab, scilicet, tanquam principem belli. Et seruos suos cum eo, scilicet, illos, qui morabantur continuè cum Dauid, & tempore pacis erant in atrio eius. Omnes autem de Israel vocabantur largè serui Dauid, eo quod Dauid erat rex Israel, tamen vocabantur isti specialiter serui, quia ei in domo sua seruebant, & computantur de familia eius. Et vniuersum Israel. Isti erant pugnatore de populo electi, qui non consueverant esse in palatio regis, ideo non vocantur serui Dauid, sed vocantur Israel. Et vastauerunt filios Ammon, destruxerunt terram illorum, ista vastatio erat in terra nascentibus, scilicet, quia illo tempore erant segetes quasi maturæ, & vineæ incipiebant habere fructum in terra illa, ideo in istis poterant vastare Israelitæ terram Ammon, ita ut non haberent aliquid quod manducarent pro sequenti anno, & cogerentur in deditione; hoc modo faciunt omnes hostes, scilicet, quod primò terram vastant, deinde ciuitates obsident, & obsederunt Rabba. Ista erat ciuitas maior terræ Ammonitarum, & vocatur ciuitas regia, quia in ea morabantur semper reges Ammon: unde & nunc manebat ibi rex Ammon, & propter hoc obsederunt eam potius quam aliam urbem regni Ammon.

Quo rege isti reges ad bella procedere.

An Israelite iussu nunc pugnarent contra Ammon.

Quest. 111.

VAERET aliquis, an Israelitæ iussu pugnarent nunc contra Ammon. Aliquis dicit quod non, quia bellum iustum est quando sit pro iniuria, vel damno dato ad reparandum hæc. Israelitæ autem pugnant contra Ammon pro sola iniuria suscepta, nam damnum nullum ab eis passi fuerant, iam tamen pugnaverant contra Ammon pro quod poterat vindicari iniuria suscepta, ergo non debebant rursus pugnare: nam sicut cum quis pugnat contra alium, non exultente damno, aut iniuria, bellum est

est illicitum, ita existente iniuria uel damno, si quis velit per bellum plura repetere quam sit iniuria, uel damnum quod sustulit, fouet iniustum bellum. Respondendum quod Israelitae coeperunt bellum contra Ammon pro sola iniuria suscepta, postea tamen bellum continuatum est, non pro sola iniuria, sed etiam pro damno: nam cum Ammonitae illulerunt nuncios Dauid, fuit ibi solium iniuria, cum autem Iobab iuit prima uice ad pugnam contra Ammon, iuit pro sola iniuria, non tamen potuit obtinere aliquam satisfactionem, quia tam Ammonitae quam Syri adiutores eorum fugerunt: praeced. cap. & sic non potuit aliquid obtinere Iobab ab eis loco susceptae iniuria, ideo manebat semper ius repetendi hanc iniuriam in alio, uel alijs bellis. Amplius autem habebant nunc Israelitae causam pugnandi pro damno, quia in isto bello, quod fecerat Iobab contra Ammon, multa expenderat, ad quae tenebantur Ammonitae, cum ipsi dedissent causam ad hoc; ideo poterant Israelitae pugnare iterum iuste contra Ammon, quousque sibi satisfactum esset de iniuria, & de expensis, quas facerent in bellis ad repetendam istam iniuriam: sicut in litigiosis succumbens non solum tenetur ad id, quod principaliter petitum est, sed etiam ad expensas: potuerunt ergo iuste repetere Israelitae bellum, & sic fecerunt quousque coeperunt urbem Rabba, & occiderunt Ammonitae. Cum autem dicebatur, quod semel pugnauerat pro ista iniuria, ideo non poterant iterum pugnare. Dicendum, quod verum est si per istam pugnam habuissent sufficientem satisfactionem de suscepta iniuria, tamen nullam satisfactionem habuerunt, ut supra dictum est, poterant ergo instruere aliud bellum, & multa alia quousque haberent sufficientem satisfactionem: sic enim est regulare, quod pro vno delicto non detur poena nisi semel, quia Deus non iudicat bis in idipsum, ideo non condemnat bis pro eadem re, ut patet Naum. Si tamen poena inflicta pro crimine non sufficit, potest superaddi alia, & alia: quousque sit sufficiens poenitio. Iste modus erat apud Hebraeos, quia quando aliquis criminaliter accusatus succumbat, & puniendus erat citra capitalem sententiam, si non erat poena determinata a lege specialiter pro illo crimine, solum poterat condemnatus flagellari: non tamen poterat dari plura, quam quadraginta flagella, ut patet Deuter. 25, scilicet: Si autem eum, qui peccauit dignum uiderit plagis, prosternent eum ante se, & coram se facient uerberari, & pro mensura peccati erit plagarum modus, ita dumtaxat ut quadragenarium numerum non excedant. Siue ergo peccatum esset magnum siue paruum, non poterant infligi plura 40. flagellis, quia tamen interdum erant peccata ualde magna, & citra decapitationem, & lex dixerat: iuxta mensuram delicti erit plagarum modus, obseruabant istam limitationem, quod infligebantur 39. flagella condemnato, & alia die alia 39. & sic per multos dies, quousque putarent sufficienter satisfactum esse, ita ut nunquam darentur simul quadraginta, alioquin qui semel suscipiebat quadraginta, nunquam poterat pro eodem delicto plura suscipere, sic enim fecerunt Iudaei Paulo, Nam cum arguerent eum facere contra legem, ut possent saepe illum flagellare, nunquam infligebant simul nisi 39. flagella, & quinque hoc fecerunt in eo, sic patet 2. ad Co. 11. scilicet: A Iudaeis quinque quatuordecim minus una tili.

Modus puniendi apud Hebraeos.

F An licebat Iudaeis uastare terram Ammon destruendo terrae nascentia. Et quare Deus iussit non succidi arbores fructiferas in bello. Q. 1111.

QVAERETVR ulterius, an licebat Israelitis uastare terram Ammon, scilicet, destruendo terrae nascentia. Aliquis dicit quod non, quia Deus uetuerat ista destructione. Deut. 20. cum iubetur, quod quando Iudei obsiderent ciuitates, non scinderent arbores, de quibus uesci poterat, sed solum arbores syluestres, quae non faciunt fructum, similiter ergo non poterant destruere alia terrae nascentia, quae pertinebant ad cibum. In contrarium uideretur, quod possent destruere quicquid esset in terra, etiam ipsa ligna fructifera, ut patet 4. Regum 7. ubi rex Iuda & Israel pugnauerunt contra Moab, & succiderunt omnes arbores fructiferas. Respondendum, quod Israelitae poterant nunc uastare terram Ammon destruendo terrae nascentia, ut facilius caperent hostes: erat tamen aliquid speciale in arboribus: nam omnes segetes poterant destruere, & quousque; uentura praeter ligna pomifera, eo quod lex solum uetuit hoc in lignis pomiferis. Ratio autem differentiae ad alia terrae nascentia est, quia terrae nascentia, quae seminantur, ut segetes, quolibet anno nascuntur, & pereunt, quia ipsamet sunt fructus terrae: arbores autem pomiferae seculi se habent, quia si semel detruantur, non redeunt ad priorem statum, aut post multos annos redeunt, ideo quod destruantur segetes, & omnia olera, quae annalia sunt, non est magnum damnum, quia sequenti anno redeunt: si tamen succidantur ligna pomifera, est ualde magnum damnum, quia nunquam uel sero redeunt. Erat autem duplex causa, quare Deus posuit illam legem de lignis pomiferis. Prima erat in fauore Israelitarum, quia licet ista lex extenderetur tam ad ciuitates terrae Chanaan, quam ad alias, tamen principaliter erat data pro terra Chanaan, ut Israelitae non destruerent terram, quam possessuri erant: quia ipsi ad faciendum machinas bellicas praescidissent ligna pomifera, depopulassent omnia arbuta terrae Chanaan, & quando ipsi postea possiderent eam, esset inutilis. Secunda causa fuit, quia quando Israelitae pugnant contra aliquas gentes, Deus uolebat, quod gentes paterentur & non terra: succis tamen omnibus arbutis, terra fit minus utilis, & minus desiderabilis ad habitandum, ideo noluit quod succiderentur arbores pomiferae. De segetibus autem, & oleribus alia ratio erat, ideo permisit Deus, quod illa destruerentur. Hoc patet de Samone, qui pugnauit contra Philistinios ligauit. 30. uulpes per caudas, & apposuit ignem, & sic succendit segetes Philistinorum, ut patet Iud. 15. & tamen Deo mouente faciebat ista, quia saepe spiritus Domini ueniebat in eum. Iud. 13. & 14. & 16. ergo licitum erat cremare segetes hostium, dum tamen non succiderentur arbores pomiferae. Ad rationem in contrarium dicendum quod quamquam uetatur destructio segetum & olerum, quia non est simile, dissimilitudo autem supra declarata est. Ad rationem pro alia parte, cum dicebatur quod etiam liceret succidi ligna pomifera infra 4. lib. 3. cap. Dicendum quod ibi licuit, quia Deus illud specialiter iussit, nam Eliseus dixit illis regibus euntibus contra Moab, quod succiderent omnia ligna pomifera, & destruerent omnem ciuitatem electam, & obturarent oes fontes aquarum, & operirent lapidibus omnes agros optimos. eo. cap. Dicendum quod hoc fuit speciale propter peccata regis Moab, de quibus magis dicitur eo. c. & apparet satis esse speciale, quia hostes

Israelitae poterant uastare terram Ammon destruendo terrae nascentia.

Deo posuit legem ne arbores pomiferae destruantur.

hostes acerrimi non solent tantam seueritatem exercere quantam Deus ibi fieri iussit. Item permixtum est hoc facilius causa exigente, quia non erat in terra Chanaan: nam dato, quod aliqua gentes Chananeorum nimis peccassent, & Deus iussisset pugnari contra illas: non permisisset succidi arbores pomiferas, quia hoc uerteretur in damnum ipsorum Israelitarum, cum terra ad ipsos deuentura esset. Sed adhuc obijcietur, quod in terra Chanaan licebat destruere arbores pomiferas: nam cum Samson ligauit triginta uulpes per caudas, & apposuit eis flammam: non solum combussit segetes, sed etiam oliueta, & uineas. Iud. 15. Et tamen illud erat in terra Chanaan, quia Philistinii erant quaedam pars Chananeorum. Iosue 13. Et Iud. 7. Respondendum, quod Samson non egit contra illam legem, uel saltem non intendit agere contra eam: nam ipse solum uoluit cremare segetes, ideo dicitur Iud. 15. quod fecit hoc tempore messis triticeae: accidit autem, quod uulpes ignem ferentes discurrerent per uineas, & oliueta; ignis quoque, qui uastauerat segetes, uincas, & oliueta inuasit, & sic Samson non habuit intentionem destruendi pomiferas arbores. Si autem dicas, quod peccauit, quia incaute se habuit, uel egit contra legem, uide quae dicta sunt Iud. 15. dum hoc ageretur. Id est, dum iussit Iobab, & populus Israel ad bellum contra Ammon, scilicet, tunc accidit adulterium Dauid cum Bethabee. In Hebraeo habetur. Hic fuit in uespere. Id est, istud quod hic dicitur de Dauid, & Bethabee fuit in uespere, id est, post meridiem: nam more scripturae uespere uocatur totum tempus postquam sol incipit declinare a circulo meridiano uersus occasum, & illo tempore fuit. Accidit ut surgeret Dauid de stratu suo. Id est, istud adulterium Dauid & Bethabee non fuit factum ab intentione, scilicet, quod Dauid per aliquot dies cogitasset quomodo posset habere Bethabee: sicut Ammon filius eius cum Thamar sorore sua, quia per multos dies hoc cogitauerat, ita ut attenuaretur. infra 3. cap. Sed accidit, quod surgeret quadam die de lecto post meridiem, & uident mulierem pulchram subito exarsit, & eam uocari fecit. Post meridiem. Scilicet, non erat, quando surrexit diluculo, quia tunc non erat tempus, ut Bethabee laetaret se super solarium suum. In Hebraeo non habetur post meridiem, sed translator noster apposuit ad notificationem, scilicet, quia non factum est in aurora, ut apparet ex litera. Et deambularet in solario domus regiae. Id est, Dauid ambulabat in solario domus suae, quae erat domus regia, post meridiem. Vocantur autem solaria a sole: & dicuntur esse tecta domorum patetia soli, scilicet, quae non habent operimentum: sunt autem ista in terra Chanaan, & in multis alijs regionibus, scilicet, quod tecta domorum non habent regulas, sed sunt lapidea, aut de calce, uel gipso, & sunt plana, ita ut homines supra manere queant ad solatia sua. Dauid autem ascendit post meridiem ad unum solarium domus suae. Viditque mulierem se lauante ex aduerso super solarium suum. Ista mulier erat Bethabee, Dauid tamen nesciebat, quae esset, ideo misit ad sciendum quae esset. Ista autem lauabat se, scilicet, non manus, uel faciem, sed totum corpus, uide nuda erat, & ob hoc Dauid uidit, & concupiuit speciem illius: si autem lauasset solum manus aut faciem, non motus fuisset Dauid: erat autem ista mulier super solarium domus suae: quia in terra illa fere omnes domus solaria habent. Erat autem mulier pulchra ualde. Istud ponitur, quia ista fuit causa motiua Dauid, scilicet, pulchritudo mulieris; nam alioquin ipse nullas habebat mulieres tam uxores, quam concubinas, supra quinto.

A An Bethabee peccauerit se lauando, ut rex uideret eam. Quest. 11.

QVAERET aliquis, an Bethabee peccauerit lauando se, ita ut rex uideret eam. Aliquis dicit, quod sic, quia lauare totum corpus erat quaedam illecebra, cui vacare peccatum uidebatur. Respondendum, quod ista quaestio includit duo, scilicet, an peccauerit Bethabee, quia lauit corpus suum, & an peccauerit, quia lauit se in tali loco, ubi uideri poterat. Ad primum respondendum, quod de lotione corporis Bethabee dupliciter possumus arbitrari: uno modo, quod lauerit se ad munditiam legalem: erant enim secundum legem immunda mulieres eo tempore, quo patiebantur menstrua, uel fluxum sanguinis; & si pateretur menstrua regulariter, scilicet, in quolibet mense, sicut accidere solet omnibus mulieribus, separabatur septem diebus, & erat immunda: illis autem finitis lauabat ueltes suas, & corpus, sicut ille, qui cum ea coibat, & erat munda: ut patet Leui. 15. poterat autem esse, quod Bethabee passa fuisset nunc menstrua, & finitis illis lauaret se nunc: & tunc non peccaret se lauando, & immo potius mereretur faciendum opus legis; si illud deuote ageret: & si non se lauaret tempore debito, erat rea criminis secundum legem. Istud autem tenent omnes Hebraei, & satis rationale est, ideo non peccauit Bethabee se lauando. Si autem dicatur, quod non lauaret se Bethabee propter purificationem legalem, sed uoluerit aliam se lauare ad quandam naturalem mundificationem, non peccabat, quia immundum esse non est laudabile, sed quaedam immundities contrahi solent in toto corpore, ergo melius est propter illas lauare totum corpus, quam non lauare. Dicendum etiam, quod non solum licebat ei lauare corpus ad mundificationem, sed ad refrigerationem, & delectationem quandam, scilicet, quod non solum lauaret se aqua, quod erat ad mundationem, sed etiam ungeret se unguentis, quod erat ad quandam corporis delectationem. Sic patet de Susanna, quae lauabat corpus suum in meridie in aestu, & iussit sibi afferri quaedam unguenta, ut ungeretur cum eis, ut patet Danielis 13. Et tamen illa erat sancta foemina, & Deus defendit eam miraculose, ut patet eo. cap. ergo licebat Bethabee se lauare ad quandam refrigerationem, & delectationem corporis. Hoc autem, quia terra illa est nimis calida, & ob hoc consueuerunt tam uiri, quam foeminae frequenter lauari. Unde communiter solebant lauare pedes ad refrigerationem, & hospitibus introeuntibus in domum primum obsequium, quod fiebat erat, quod lauarentur pedes eorum: sic enim Christus petijt hoc tanquam debitum Luc. 7. dicens: Intraui in domum tuam, & aquam pedibus meis non dedisti: haec autem lachrymis rigauit pedes meos: si tamen non esset generaliter aluetum, quod pedes hospitum lauarentur, Christus non allegasset hoc. Item consueuerunt homines in terra illa propter magnum calorem ungeri caput oleo, & hoc fuit ab antiquo, sic patet de Dauid sequenti. cap. qui mortuo filio lauauit se, & unxit caput, erat etiam ista consuetudo tempore saluatoris in terra illa, & omnes uiri etiam multum uirtuosi ungebant capita: sic enim dixit Christus Matth. 6. Cum ieiunaueris unge caput tuum oleo: ipse quoque petijt hoc tanquam debitum. Luc. 7. dicens ad pharisaeum: oleo caput meum non unxisti, haec autem unguento unxit pedes meos. Haec tamen omnia fiebant ad refrigerationem propter conditionem terrae: Et non solum haec, sed etiam caput, & pedes, & interdum totum corpus quibusdam unguentis refrigerantur.

geratiuis vnguebatur, & hoc non reputabatur vitium tanquam pertinens ad illecebras carnis, alioquin viri viruosi non fecissent istud: Christus tamen vtrunq; passus est: nam permisit quod pedes sui vngerentur vnguento. Luca. 7. & laudauit mulierem agentem hoc eo. c. Iterum quoque permisit vnguentum fundi super caput suum Matth. 26. & defendit ibi mulierem hæc agentem, ergo nec illa peccabat istud agendo, nec Christus illud permittendo, ergo licebat cuiunque homini quantuncunque virtuoso in terra illa vti lotionibus & vnguentis. Bethsabee ergo, quæ mulier delicata erat, poterat hoc magis licite facere, ergo non peccauit se lauando. Ad secundum quando quærebatur, an peccauerit, quia lauit se in tali loco, in quo videbatur a rege. Dicendum, quod aut illa lauit se ibi, vt videretur a rege, vel ab aliquo alio, aut non: si primo modo, peccauit mortaliter volens incitare aliquem ad libidinem. Sed hoc non videtur satis credendum de Bethsabee. Si autem dicatur, quod nõ egit, vt videretur, dicendum quod egit nimis incaute, quia nudauit corpus suum quasi in loco publico: nam solaria domorum erant vndique patentia cum non haberent tectum, sed solum habebant parietes aliquos in circuitu, quia sic iusserat Deus fieri quancumque edificaretur domus noua quod fieret murus per circuitum tecti, idest, per circuitum solarij, ne cõtingeret aliquos inde cadere. Deute. 22. poterat ergo videri Bethsabee ex quocumque alio solario altiori, nam visã fuit ex solario regis. Item fuit nimis incauta, quia cum solarium suum esset apud domum regis, posuit se nudam super illud: nam in domo regis cum multi sint semper, debuerat ipsa suspicari, quod aliquis poterat ascendere in solarium & videre eam. Quod autem esset domus sua prope domum regis, satis apparet, quia alioquin dato quod vidisset Dauid eam a longè nudam, non potuisset iudicare, an pulchra erat, quia pulchritudo de prope cognoscitur propter varietatem lineamentorum, & coloris viuacitatem: quæ si a longè posueris imperfectè distinguuntur, & non possunt presentare rem nimis pulchram: erat igitur domus Bethsabee satis propinqua domui regis. Videtur ergo dicendum quod Bethsabee peccauerit, quia nimis incaute se habuit, nudando se in tali loco, vbi poterat multos scandalizare. An tamen fuerit peccatum mortale, non facile apparet, quia hoc deberet apparere per circumstantias, vt cognoscereur quantitas negligentia sue, vel inaduertentia, sed ista patere non possunt. *Misit ergo rex, & requisit quæ esset mulier.* Non est sensus, quod miserit in domum mulieris ad inquirendum hoc, sed misit, & vocauit aliquos seruos suos, qui possent referre ei de muliere illa.

Quare Dauid misit nuncios ad sciendum, quæ esset Bethsabee. Quest. V I.

QVAERET aliquis, quare Dauid cum concupiisset illam mulierem, & apud se desiderasset eam, & diffiniuisset cognoscere illam, cur misit ad sciendum quæ erat. Respondent Hebræi, & Nicolaus, quod misit ad sciendum vt videret si illa mulier esset soluta, & possit eam accipere in coniugem, vt sine peccato illam cognosceret. Hoc autem aequaliter patet, quia mortuo viro suo Vria, accepit eam in uxorem. Sed hoc non multum videtur, quia tuac cognito quod mulier illa esset nupta, non fecisset eam ad se duci, & tamen hoc nõ obstante ducta est, & cognouit eam, ergo videtur quod non attendebat ad hoc, quod esset soluta, vel non. Itẽ non valet confirmatio, scilicet, quod post mortem Vria cepit eam Dauid in uxorem, quia non cepit

F ad hoc, vt licite ea vteretur, sed quia conceperat de ipso, vt patet in litefa, ideo volebat natales filij defectuosos per honestatem matrimonij superuenientes honestare. Item accepit eam misertus illius, ne lapidaretur, quia cum constaret eam adulteram esse, debebat lapidari, vt patet Leui. 20. constabat autem de adulterio, cum ipsa concepisset, viro suo non existente in terra illa, sed in bello: ideo Dauid accepit eam illico post mortem Vria in uxorem, vt lex nihil haberet contra eam. Dicendum ergo, quod Dauid inquisiuit quæ mulier esset, non vt sciret an licite poterat eam cognoscere, sed vt videret an erat sibi possibile, quia forte mulieris illius maritus, vel pater, aut mater in domo essent, ita quod nullo modo haberet opportunitatem ad cognoscendum eam: vt ergo sciret an expediret mitti pro illa, quæsiuit a seruis suis, quæ mulier esset. Cognito autem quod illa esset vxor Vria, & quod ille esset in bello, sciens quod habebat opportunitatem ad explendum desiderium suum, fecit illam vocari. *Nunciatumque est ei, quod ipsa esset Bethsabee filia Eliam.* Alique Biblie habent Eliab, sed corrupta est litera, iste Eliam erat filius Achitophel consiliarij Dauid, ideo habuit nimis exosum Achitophel ipsum Dauid, & transiit ad Absalom, incitauitque eum quomodo persequeretur patrem suum. *Vxor Vria Hethæi.* Alique Biblie habent Cethæi, sed vera litera est Hethæi. Istud ponitur ad signandum opportunitatem, quam habebat Dauid ad cognoscendum illam feminam, quia erat vxor Vria, & ille erat in bello.

An Vrias potuit esse Hethæus. Quest. V I I.

QVAERET aliquis, quomodo Vrias poterat esse Hethæus, nam Hethæi sunt vna de septem gentibus Chananeorum, vt apparet Deute. 7. Chananei tamen non poterant habere vxores de filiabus Hebræorum, ut patet Exod. 34. & Deuter. 7. habebat tamen iste Bethsabee in uxorem, quæ erat Hebræa. Item Israelitæ non poterant componere aliquod fœdus cum Chananeis ad hoc, quod permitterent eos uiuere, sed tenebantur occidere illos in ore gladij, ut patet Deut. 20. & Num. 33. erat tamen Vrias in Ierusalem. Respondendum quod Vrias non erat Hethæus, idest, de genere Hethæorum, sed uocabatur Hethæus propter aliquid quod egit in terra Hethæorum, vel quia in illa moratus est. Sic enim est de multis alijs Israelitis: qui accipiebant nomen a gentibus Chananeorum ex aliquibus accidentibus. Primò ex aliqua cohabitatione, unde Israelitæ, qui morati sunt in urbe Geth, quæ erat Philistinorum, uocati sunt Gethæi: sic pater de Obededon, de quo dicitur supra sexto, quod posita est arca domini in domo Obededom Gethæi, & tamen manifestum est, quod ille non erat de genere Philistinorum, sed erat Leuita, ut patet primo Paralip. 15. & 16. & fuit ille positus inter officiales arca in domo Dauid, ut patet ibidem: Chananei tamen non suscipiebantur ad hæc, immo non mittebantur uiuere ab Israelitis, hoc etiam patet, quia omnes uiri, qui iuerunt cum Dauid in Geth, uocati sunt Gethæi, ut patet infra. 15. scilicet. Egressus est rex & uniuersi serui eius, & omnes Gethæi pugnatores ualidi sexcenti uiri, qui secuti fuerant eum de Geth: ita ergo qui habitassent inter Hethæos uocarentur Hethæi, sic forte fuit de Vria. Secundo modo accipiebant Israelitæ nomen a Chananeis propter mores, erant enim Chananei nimis peccatores coram domino super omnes homines, qui erant in terra, ut patet Sapien. 12. & Leuit. 18. ideo quando Israelitæ erant magni peccatores, accipiebant nomen ab aliqua gente Chananeorum. Sic patet Iia. primo. cum dicitur

Astrua tempore suo, & non uenerunt menstrua, & hoc fuit, quod sanctificaretur ab immunditia: non ab illa, quam tunc habebat, sed ab illa, quæ euentura foret nisi concepisset. In Hebræo habetur. *Et ipsa erat sanctificata ab immunditia sua.* Quod Hebræi referunt ad locum nem supra habitam, & dicunt, quod erat sanctificata ab immunditia, scilicet, quia antequam ueniret ad regem, lota erat a menstruis, quæ præcesserant. Ex hoc autem dicunt, quod Dauid non peccauit cognoscendo mulierem illam, quia non erat immunda. Item dicunt, quod non peccauit cognoscendo eam, eo quod esset vxor Vria, quia non erat tunc vxor. Dicit namque Ra. Sa. & Ra. Dauid. Kimhi, quod Israelitæ quam documque ibant ad bellum, relinquēbant libellum repudij vxoribus suis si contingeret eos mori, & ideo iam erat soluta a lege viri, & poterat cognosci a Dauid, ita quod non esset adulterium. Vnde dicunt Thalmudistæ, quod Dauid nullo peccauit modo in hoc: sed quicuncunque dixerit Dauid peccatorem, dicunt ipsum esse peccatorem, & non Dauid. Idem dicunt de Ruben, quod quicunque dixerit ipsum esse peccatorem, ipse est peccator, & non Ruben.

An opinio Iudeorum possit stare, scilicet, quod Dauid non peccauit cognoscendo Bethsabee nec Ruben uxorem patris. Quest. V I I I.

QVAERET aliquis, an possint stare ista. Dicendum, quod non, & primò patet de Ruben, quia ipse cognouit uxorem patris sui. Gen. 35. ergo peccauit. Item Iacob improprie uult valde ipsi Ruben, quod cognouisset uxorem suam Gen. 49. cum dicitur: *Ascendisti cubile patris tui, & maculasti stratam eius.* Item Iacob non imprecatus fuisse, vel prenucciauerat penam super Ruben, nisi peccasset, & tamen imprecatus est mala super eum, vt patet Gen. 49. Scilicet, *Ruben primogenitus meus, & principium doloris mei, effusus es sicut aqua: nõ crescas, quia ascendisti cubile patris tui.* Item 1. Paralip. 5. cum dicitur, quod perdidit Ruben primogenitum, quia cognouit uxorem patris sui. Ruben fuit primogenitus eius, sed cum violasset thorum patris sui, data sunt primogenita eius filijs Ioseph, & non est ille reputatus in primogenitum: De Dauid autem etiam non est verum, quod dicitur, scilicet, quod non peccauit: nam sequitur, dicitur, quod Deus iratus fuit contra ipsum, ergo peccauit, quia alioquin non irasceretur Deo. Nec valet si aliquis dicat, quod iratus est propter mortem Vria, & nõ propter cognitionem Bethsabee: quia propheta Nathan a principio solũ posuit parabolam de facto Bethsabee. Item ibi Dauid confessus est se peccasse, & Nathan propheta dixit, quod dominus nãntulerat ab illo peccatum, vt patet ibi in litera, ergo peccauit. Item sequitur lib. c. 17. dicitur quod Dauid seruauit mandata domini omnibus diebus uitæ suæ: præterquam in facto isto de Bethsabee, & Vria. Item Deus dixit, quod sicut Dauid cõuerat in secreto cum vxore Vria, ita faceret, quod alius cõuerat cum vxoribus suis publice, vt patet ibi in litera: ergo peccauit cognoscendo Bethsabee, alioquin Deus non intulisset ei illam penam pro hoc: nõ ergo potest negari Dauid nimis peccasse in hoc: nam magis in pudentia est negare id, quod scriptura publice constat. Itẽ non est verum quod dicunt. scilicet, quod quilibet de uiris Israelitis ad bellum relinquēret libellum repudij vxori suæ: quia aut ille libellus relinquēbatur simpliciter, ita quod nõ esset illa vxor illa, quæ relinquēbatur, aut dicitur batur libellus repudij, si moretetur vir. Sicut dicitur primò, nõ potestare, quia quicunque rediret aliquis de bello, nõ potest venire ad uxorem quam reliquerat: nã postquã aliquis repudiabat uxorem, nunquã poterat redire

dicitur ad principes Iuda: Audite verbum domini principes Sodomorum; auribus percipite legem Dei vestri populus Gomorrhæ: Sodomitæ tñ, & Gomorritæ erant Chananei. Sic et dicitur Ezech. 16. Hæc dicit dñs Ierusalè: radix tua, & generatio tua de terra Chananea, pater tuus Amorrhæus, & mater tua Cethæa. Hoc autem dicitur, quod similis illis erant in moribus, sicut habetur Iia. 2. cum dicitur de Iudæis: Repleti sunt vt olim, & augures habuerunt, vt Philisthim, & pueris alienis adhaerunt. Philisthim tamen erant Chananei. Pater ergo, quod Vrias non erat de genere Hethæorum, sed uocatus est Hethæus ex aliquo accidente. *Misit namque Dauid nuncios tibi eam.* Idest, postquã sciuit, quod vir suus non erat in terra, nec aliquis, qui posset hoc impedire, misit nuncios, vt ducerent eam ad se. *Quæ cum ingressa esset ad illum dormiuit cum eo.* Scilicet: Quia ad hoc fecerat eam vocari solum. *Statimque sanctificata est ab immunditia sua.* Idest, purificata fuit ab immunditia, quæ erat in coitu. Et potest esse sensus, quod Dauid non cognouit Bethsabee nisi semel, & statim dimisit illam redire in domum suam, & postea nunquam cognouit eam uiuentem viro suo; ideo dicitur: *Itam sanctificata est, idest, post primam accessum carnalem.* Est autem sanctificare, mundare, vel ablucere. Sic patet Exo. 19. Scilicet, sanctifica populum in die tertium, & lauent vestimenta sua. Et sic pro illa lotionem dicebatur, quod erat sanctificatio. Pro quo sciendum, quod quando vir cognosceret aliquam foeminam siue suam, siue alienam, lauare debebat totum corpus suum aqua, & immundus erat usque ad uesperum. Idem etiam faciebat mulier. Leu. 15. Sed nunc Dauid cognouerat Bethsabee, ergo uterque lauare debebat corpus: Et quia Bethsabee fuit immediate lota post coitum, & non tenuit eam ibi, vt pluries cognosceret, ideo dicitur, quod sanctificata est ab immunditia sua, idest, ab immunditia, quam incurrerat per coitum: & hoc fuit istam, idest, post primam accessum. Aliter potest intelligi, quod sanctificata est ab immunditia sua, idest, purificata est a menstruis, scilicet, quod desierunt fluere menstrua. Est enim immunditia mulierum ipse menstruorum fluxus. Et ab hoc sanctificata est Bethsabee postquam cognita fuit a rege, scilicet, quia illico cessauerunt menstrua, & fuit quia concepit: eo enim tempore, quo mulieres concipiunt, menstrua cessant: nam in ipsam horam, qua conceptio fit clauditur orificium matricis, & nõ potest egredi aliquis humor menstrualis. Causa huius est, quia natura uoluit conuerrere humorem menstruum ad uergetationem quandam embryonis, & augmentationem ipsius fetus iam formati, ideo clauditur orificium matricis, ne inde aliquid exeat, nihil quoque subintrare potest. Ideo dato, quod mulier cognoscat postquam concepit, semen non potest intrare matricem: & ista est causa, quare mulier non potest concipere ab uno viro postquã concepit ab alio quousque pepererit. posset tamen concipere de septem uiris successiue antequam pareret de primo, si non clauderetur orificium matricis. Ponitur ergo hic, quod sanctificata fuit ab immunditia, idest, cessauerunt menstrua: eo quod concepit. Sed dicitur contra hoc, quod mulier illa non patiebatur menstrua: nam lota fuerat antequam ueniret ad regem: cum rex uidisset eam se lauante, vt patet supra. Respondendum, quod lotio illa potuit esse quamquam mulier esset menstrua, scilicet, si non fuit ad purificationem legalem, sed solum ad immunditiam corporis, vel ad refrigerationem: & sic non cessauerat menstrua, sed cessauerunt quæ de cognitione a rege. Alio modo potest dici, quod mulier illa non patiebatur tunc menstrua, quando cognita est a rege: sed post paucos dies pati debebat mē-

redire ad eam, et si acciperet eam alius, & moreretur, ut patet Dent. 24. Sed hoc falsum est, quia tunc venientibus viris de bello, oporteret, quod omnes euntes illuc acciperent nouas uxores, quod falsum est. Item Dauid sepe iuit ad bellum, & tamen semper retinuit sibi uxores suas, ergo non dabat libellum repudij, & similiter nec darent alij viri. Item patet hoc specialiter in Vria, nam ipse iuerat ad bellum, & tamen postquam iuit, vocabatur Bethsabee vxor sua, ut patet hic in litera. Item postquam Dauid cognouit Bethsabee, misit pro Vria, ut ipse cognosceret eam, & putaret quod filius genitus erat ipsius, si tamen non fuisset Bethsabee vxor Vria; postquam iuit ad bellum, non curasset de hoc, ergo non dederat ei libellum repudij. Item Vrias dixit, quoniam venit de bello, quod nolebat ire in domum suam, & ad uxorem suam: ergo nondum dederat libellum ei. Itē alioquin non vocasset eam uxorem suam. Item postquam mortuus est Vrias planxit pro eo Bethsabee, ergo erat vxor illius, ut patet infra. Item si Bethsabee esset repudiata ab Vria, potuisset eam immediatē Dauid accipere in uxorem, & tamen non accepit quousque; finitum est tps luctus, ut patet infra in litera, ergo non erat ipsa soluta à lege viri sui, quousque; moreretur: fuisset tamen à principio soluta, quando iuit Vrias ad bellum, si dedisset ei libellum repudij, ergo non dedit. Item Deus dixit, quod Dauid cognouerat in occulto uxorem Vriae, & ipse faceret, quod in publico alius dormiret cum vxoribus eius, ergo non erat datus libellus repudij ipsi Bethsabee, quia alioquin non vocaret eam Deus uxorem Vriae. Non ergo potest stare, quod daretur libellus ad hoc quod mulieres acciperent alios viros immediatē euntibus viris suis ad bellum. Secundum autem non stat, quod daretur libellus ad hoc quod morientibus viris in bello, uxores eorum acciperent alios viros: ista enim infamia est. Nam mortuo viro, vxor soluta est à lege viri, ideo liberè potest contrahere cum quo uoluerit. Non est ergo uerū aliquatenus, quod euntes ad bellum dabant libellam vxoribus suis, & consequenter Dauid peccauit accipiens uxorem alienam, quia non erat repudiata. Et reuerja est in domum suam conceptio facta. Id est, immediatē post primum accessum Dauid ad eam reuerja est in domum suam: noluit ergo rex, quod maneret amplius in domo sua, ne ex hoc cognosceretur factum, & infamaretur. Itē quia forte Dauid dolebat, quod cognouisset eam, cum esset vxor alterius, ideo noluit quod maneret in domo, ne ultra peccaret: redijt autem in conceptu foetu, quando redijt in domum, iam conceperat, quia ex primo concubitu concepit. Mittenjque renuiciant Dauid, & ait concepi. Id est, ipsa misit ad nunciandum Dauid, quod conceperat.

Quare Bethsabee misit ad dicendum Dauid, quod conceperat. *Quest. 1 X.*

QVAERET aliquis, quare Bethsabee misit ad dicendum hoc ipsi Dauid. Respondendum quod fecit propter duo. Primò propter se, quia secundum legem mulieres adulteræ lapidandæ erant. Leuit. 20. de ipsa autem constabat, quod erat adultera, quia concipiebat non existente uiro suo in terra illa, ergo lapidanda erat: & quia Dauid istud malum egerat, denunciabat ei, ut poneret remedium. Secundum erat propter prolem, quæ inde nasceretur, quia si non constaret de patre illius, esset proles illa tanquam uulgo concepta, quod pertinet ad maximam ignobilitatem prolis, ille tamen, qui nasciturus erat filius Dauid erat, ideo ipse dolere debebat quod filius eius haberetur, ut uulgo conceptus. Debebat igitur ponere remedium in hoc, ideo sibi denunciavit.

K

Quomodo Bethsabee cognouit se pregnantem esse. Quest. X.

QVAERETVR ulterius, quomodo Bethsabee cognouit, quod erat pragnans ad nunciandum illud Dauid. Aliquis respondet, quod hoc cognouit per tumorem uentris, & carnis humilationem, & suffusionem oculorum, & fastidia cibi, & potus, & grauitatem motus, & per alia accidentia, quæ eueniunt pragnantibus. Sed hoc non stat, quoniam ista non adueniunt in principio fecunditatis, sed postquam coeperit aliquater turgere uterus, & istud euenit post aliquot dies. Si autem Bethsabee obseruasset usque ad tempus illud, iam Dauid dubitaret an concepisset de illo, quia poterat concipere tempore medio de alio, & non curaret remedium apponere. Dicendum ergo quod Bethsabee poterat cognoscere se concepisse per aliquod signum, quod eueniret post unum, uel duos dies, ut potest per fluxum menstruorum, scilicet, inceperat menstrua fluere ipsi Bethsabee, & sequenti die fluere debebant secundum consuetudinem suam, & illico cessauerunt, poterat certissime intelligere se esse pragnantem. Vel poterat esse quod nondum haberet Bethsabee menstrua, sed deberent ei euenire post quatuor, uel quinque dies, ubi erat terminus menstruorum, & quia non euenierunt, cognouit se concepisse. Et istud est uerissimum signum, per quod ipsa cognouit. Nam in litera tangitur, cum dicitur: statimque sanctificata est ab immunditia sua, id est, statim post coitum cessauerunt menstrua, quæ prius erant, uel statim cessauerunt aduenire menstrua, quæ nondum erant, sed aduentura erant post per quatuor, uel quinque dies, & impedita sunt per conceptum, & sic transiit modicum tempus, usquequo ista misit Bethsabee ad dicendum regi.

Bethsabee non nunciavit regi se pregnantem esse, antequam recederet de domo. *Quest. XI.*

QVAERETVR ulterius, cum Bethsabee cognouit se immediatē concepisse, cur non nunciavit illud regi, antequam recederet de domo eius. Respondendum, quod hoc fecit propter duo, primò quia non plenè cognouit se concepisse antequam recederet de domo regis: nā illico ut cognita est, misit illam rex in domum suam, cum dicitur hic quod reuerja fuit in domum suam. In hoc autem paruo tempore non potuit cognoscere, an esset pragnans per menstrua, quia aut menstrua eueniant sibi illa die, & euentura erant per aliquot dies continuos, aut nondum eueniant, sed post modicum sperabantur in termino suo. Si dicitur secundum, manifestum est, quod non poterat aliquid cognosci, quousque eueniret ille terminus, & non acciderent menstrua. Si autem dicitur primum, etiam non stat, quia dato quod eodem die menstrua euenire debebant, eo quod fortè præcedenti die eueniant, & expleto coitu non erat fluxus menstrualis, non erat sufficiens signum ad cognoscendum se concepisse, quia poterant illa die menstrua tardius, quam alijs diebus aduenire: ideo, quousque transiret dies, non poterat plenè certificari, immediatē enim ut cognita est, redijt in domum suam, ergo non poterat cognoscere, an concepisset antequam rediret de domo regis. Secundum erat, quia dato quod Bethsabee cognosceret se concepisse aliquo modo, non expediebat, quod diceret illud Dauid, quia non esset uerissimile, quod ita cito cognoscere potuisset, ideo non crederet ei Dauid, sed putaret quod ideo hoc fingebat, ut dato quod postea ab alio

alio conciperet putaretur filius regis, & ipsa liberaretur ab adulterio. Tacuit ergo quousque; iret in domum suam, & inde post paucos dies misit ad dicendum hoc Dauid. Sciendum autem quod Historia scholastica refert Epiphanium dicere, quod cum Dauid misisset ad uocandum Bethsabee, ut eam cognosceret, Natha Prophetam agnouit hoc in spiritu, & festinabat ire ad Dauid, ut prohiberet antequam veniret mulier, & impediuit eum Belial: nam in via inuenit hominem occisum nudum iacentem, & moram fecit ibi: eadem nocte rex impleuit peccatum, & luxit Nathan. Misit autem Dauid. Hic ponitur secundum huius ca. scilicet, facti celatio: nam Dauid conatus est istud adulterium occultare. Et dicitur: Misit Dauid ad Joab. Erat autē Joab princeps belli, sub cuius manu erat Vrias, & sine illius licentia non auderet venire de bello, ideo scripsit Dauid ad Joab. Mitte ad me Vriam Hebræum. Non scripsit Dauid ad quid deberet eum mittere, ne istud cognosceret Joab. Misitque Joab Vriam ad Dauid. Putauit enim Joab quod aliquod negotium esset in quo præsentia Vriae esset necessaria regi. Et uenit Vrias ad Dauid. Etiam Vrias nesciebat ad quid veniret, sed solum uolebat obedire præcepto Dauid, & Joab.

Quare Dauid fecit Vriam ad se uocari. *Quest. XII.*

QVAERETVR, ad quid fecit uocari Vriam. Respondendum, quod si Bethsabee non concepisset, Dauid non uocasset Vriam, quia nihil periculi erat, cum tamen cognouit concepisse Bethsabee, & illa lapidanda erat, si cognosceretur adulterium eius, uoluit celare mittens pro Vria, ut ille ueniens in Ierusalem iret in domum suam, & cognosceret uxorem, postea autē putaret quod foetus inde genitus esset suus, & liberaretur Bethsabee a morte, & ipse liberaretur ab infamia magna, nam si rediret Vrias de bello, & reperiret uxorem pragnantem, necesse erat, quod Dauid permitteret eam lapidari secundum legem, uel defenderet eam tanquam a se cognitam. Primum autem erat sibi dolor intolerabilis, quia ipse solus erat causa, ut periret Bethsabee: secundum uerò erat sibi dedecus grauissimum: potissimè, quia dato quod ipse permitteret perire Bethsabee, ipsa infamasset eum tanquam iniustum virum & ingratum, qui eam ad adulterium cōpulerat, nunc uerò indigna eam morte occidebat: & sic non poterat Dauid euadere infamiam, ideo uisum est sibi necessarium, quod uocaret Vriam nihil aliud expediturus cum eo. Ut tamen non daretur locus suspicandi aliquid Vriae, quæsiuit ab eo quædam generalia, scilicet, de statu belli. *Questiuitque Dauid quam rectè ageret Joab.* Id est, an bene se haberet in regendo populum, & disponendo bella contra hostes, ita quod nihil per impudētiam, uel imperitiam suam inausum & indispotum relinqueretur. *Et populus.* Id est, an rectè ageret populus, scilicet, obediendo Joab in omnibus tanquam duci, & an constanter pugnaret, uel formidaret hostes. *Et quomodo administraretur bellum.* Id est, quis esset euentus belli, scilicet, an hinc, uel inde prosperè agerent, & qui hæctenus in bello superiores lterissent. Ista quæstio differt à præcedentibus, quia dato quod dux belli, & milites sui bene se habeant, interdum accidit eos inferiores esse, sic dixit Dauid infra: uarij sunt euentus belli, & nunc hunc, & nunc illum contumit gladius: ideo quæsiuit de omnibus tanquam de distinctis. In Hebræo habetur. *Questiuit pro pace Joab, & pace plebis, & pace belli.* Sed ad idem redit quod litera nostra: illa tamē dixit congruentius: nam impossibile est queri de pace belli, quia bellum non habet pacem, sed intel-

Alph. To. in Secundum Regum.

Alignitur de pace belli, id est, statu belli. *Et dixit Dauid ad Vriam: uade in domum tuam.* Ista erat conclusio Dauid, scilicet, ut iret in domum, & cognosceret uxorem, & prolem postea natam putaret esse suam. Ex hoc autem patet quod pauci dies transierant à tempore concubitus, alioquin dato quod uenisset Vria, & cognouisset uxorem, & nasceretur proles, sciret prolem natam non esse suam: nunc autem in intercedentibus paucis diebus non attenderet ad hoc Vrias. *Et laua pedes tuos.* Veniebat enim de itinere, & uolebat quod refrigeraretur.

Quare Dauid dixit Vria quod lauaret sibi pedes. *Quest. XIII.*

QVAERET aliquis, quare Dauid dixit Vria, quod lauaret pedes suos. Respondendum, quod hoc fecit propter duo. Primò propter consuetudinem terræ: terra n. Chanaan, in qua erat Dauid, est nimis calida, quia est in tertio climate, ideo homines utuntur frequenter lotionibus corporis, & uñctionibus, unde ueniens de itinere primum obsequium, quod impendebatur, erat quod lauarentur pedes eorum. Sic dixit Christus Luc. 7. scilicet. Intraui domum tuam, aquam pedibus meis non dediti. Christus tamen non locutus fuisset de ea sic, nisi consuetudinem esset, quod pedes omnium hospitiū lauarentur. Et ista etiam fuit una causa quare Christus in signum humilitatis lauerit pedes discipulorum: nam si nullo modo in terra illa esset assuetum, quod lauarentur pedes, & non esset uile, Christus non lauisset illos discipulos, quia ad hoc quod aliquod opus sit humilitatis, non solum requiritur, quod sit opus infirmum, sed etiā quod sit uile illis, quibus fit: & sic consueuerant alij lauare pedes, sicut Christus nunc lauit discipulis. Secundò fecit hoc Dauid ad incitandum Vriam ad coenandum cum uxore, quia lotio pedum est quædam delectatio in tactu, & per experientiam unius delectationis, mouetur homo ad experiendum aliam. Ob hoc etiam Dauid misit ad Vriam de cibo regio, quia ille erat delicatus, ut per hoc incitaretur ad desiderium libidinis. Uolebat etiā Dauid ostendere se ualde fauorabilem Vriae, ut moueret eum ad gaudium, & ipsum gaudium incitaret eum in libidinem: nam tristitia cordis omnem libidinem excludit. *Egressus est Vrias de domo regis.* Non est intelligendum quod totaliter recesserit de domo regis, sed solum recessit de loco illo, in quo locutus fuerat cum rege: nam non descendit in domum suam, sed mansit ad portas palatij regis. *Secutusque est eum cibus regius.* Id est, misit Dauid de cibo suo post Vriam: putauit enim Vrias, quod hoc faceret rex, quia ueniebat de itinere, & uolebat eum mulcere, ille autem agebat, ut delectatione ciborum incitaretur ad libidinem, & descenderet in domum suam. *Dormiuit autem Vrias ante portam domus regie cum alijs seruis domini sui.* Quamquam enim misisset rex de cibo suo ad Vriam, uoluit descendere in domum ad comedendum de eo cum uxore sua, sed cum alijs socijs suis comedit in domo regis. In nocte quoque dormiuit ante portas domus regis cum alijs seruis Dauid, quia solum erat per noctem manere custodes apud portam regis. *Et non descendit ad domum suam.* Non iuit illic ad comedendum, uel ad dormiendum. *Quæsiuitque est Dauid à dicentibus, non iuit Vrias ad domum suam.* Id est, sequenti die nunciata est Dauid à quibusdam; de Vria, quod non iuisset ad domum. Dicitur autem quod nunciatum est, eo quod Dauid non quærente dicitur est ei istud. Nā cum Vrias nouiter uenisset de bello, & serui Dauid uiderent quod nimis honorasset eum mittendo illi de cibo suo, fiebat cōis sermo de eo, & inter alia relatum est, I quod

non iuisset in domum suam. Et dicitur quod nunciatum est David a dicentibus. id est a ceteris loquentibus. Iste modus loquendi est in scriptura, quando aliqua nova referuntur ab aliquo, qui non fuit destinatus ad hoc, quod ille referret, sed accidit quod ille diceret. Simile habetur preterea, li. c. 19. Nunciatum est Saul a dicentibus, ecce David, est in Aiath in Ramatha. id est a quibusdam, qui casu venerant de loco illo, & non erant nuncij ad hoc missi, nunciata sunt haec. Et ait David ad Uriam, nunquid non de via venisti, quare non descendisti in domum tuam? Quod satis admiror super te, nam si tu mansisses continuè in castris, & hac nocte non descendisses in domum tuam, ut maneres ad portam palatii, non erat admirandum. sed venisti de itinere & longo tempore mansisti extra domum tuam, ideo mirandum est, quomodo non descenderis ad videndum uxorem tuam, & familiam. Hoc autem non dicebat David, tanquam increpans, quod non descendisset, sed tanquam incitans ut eadem die descenderet. Urias autem putabat quod rex diceret ei istud, quia nimis diligebat eum. Et ait Urias ad David. Hic incipit Urias allegare causas, quare non descenderit in domum, scilicet, quia Arca Dei, & totus Israel dormiebat in castris super faciem terre, ideo inhonestum videbatur, quod ipse descenderet in domum suam, & vacaret deliciis, Arca Dei. Scilicet, manet in papilionibus. In Hebraeo non habetur Dei, sed solum arca, posuit tamen littera nostra istud ad exponendum, quia intelligitur de arca foederis. Israel, & Iuda habitant in papilionibus. Id est, populus Israel, & Iuda, qui sunt in bello, non dormiunt in lectis, nec habent domos, sed manent in papilionibus, id est, in tentorijs. Vocatur autem papilio, quia sunt facta quaedam tentoria ad modum quarundam avicularum, quae vocantur papilio, non manent autem hic Israel, & Iuda ipsi bellatores, qui erant cum Ioab contra Ammon: & erant de omnibus tribubus Israel. Ibi Iuda tunc specialiter nominatur, quod erat tribus excellentior alijs. Unde in multis locis scripturae conuenit ipsa per se distincte poni. Sic patet infra vlt. c. ubi numerati de tribu Iuda ponuntur in via summa, & numerati de alijs tribubus ponuntur sicut in alia: & non solum fuit hoc tunc David, qui nimis honorauit istam tribum, eo quod erat de illa, sed etiam tunc Saulis, quod erat de tribu Benjamin: nam in bello quod factum est contra Ammonitas per Saul numerati fuerunt per se Israelites, & per se viri Iudae. h. c. 11. Item in bello facto contra Amalecitas viri Iuda per se numerati sunt. eo. li. c. 15. Et dominus meus Ioab. Vocatur enim dominum, quia erat princeps belli, & omnes erant sub manu eius in castris. Et serui domini mei super faciem terre manent. id est omnes isti. Ioab, Iuda, & Israel, & serui domini mei manent super faciem terrae. id est non habent lectos, nec domos, sed manent super terram. Vocantur autem serui domini mei. id est serui David. Illi, qui erant specialiter familiares David, & manebant in domo eius tunc pacis, populus autem, qui manebat diffusus per loca sua, & non morabatur in domo David, vocatur hic Iuda, & Israel. Et ego ingrediar domum meam. Quod nunquid licitum est, quod istis omnibus manentibus super faciem terrae, ego ingrediar domum meam. Sed ad quietandum in ea, quod non volubatur enim Urias semper esse sicut in bello, quousque finiretur, ut non videretur ipse differre a manentibus in bello, ut non videretur venisse de bello ad quietem, sed ad labores, ut comedam, & bibam, & dormiam cum vxore mea. Quasi dicat, istae sunt deliciae, quas expectari possum in domo mea, sed absit ut tale quid ego expectem, domino meo Ioab, & omnibus conlocis meis amata in bello patientibus. Per salutem tuam, & per salutem animam tuam quod non faciam rem hanc. id est non solum non doleo, quod non descenderim in domum meam, sed et iuro per salutem tuam, & salutem animae tuae, per vitam tuam quod nunquam hoc faciam, est. n. hic duplicatio iuramentum.

ex modo communi loquendi introducta: nam salus David & filius animae suae idem sunt, cum anima vocetur ipse homo, ut patet Gen. 46. & Exod. 17. Septuaginta autem ingressae sunt in Aegyptum de famore Jacob. id est septuaginta viri. At ergo David ad Uriam, mane hodie ad bellum. Et cras dimittam te. id est, cras dabo tibi licentiam eundi illuc. Dicebat autem ista David, quia videbat Uriam nimis desiderantem redire ad bellum, & cum nollet vacare delectationibus descendendo in domum suam, David quoque nihil expediret cum eo, videretur ei durum manere in castris, ideo ut facilius tolleraret, dixit ei David, quod sequenti die daret ei licentiam eundi ad bellum.

Quare David fecit Uriam una die morari. Quest. XLIII.

QVAERET aliquis, quare David voluit detinere Uriam illa die, nam iam videbat eum obstinatum in proposito, cum iurasset per salutem regis se non descensurum in domum suam: qui tamen infringebat iuramentum factum per salutem regis grauitate puniebatur, ideo etiam si multi insisterent, iam non erat descensurus in domum. Respondendum, quod David desiderabat nimis, quod Urias descenderet in domum propter supradicta, ideo id quod non poterat uno modo conabatur facere alio modo. Exhortando autem non potuit Urias persuadere, ideo putauit quod moueret eum inebriando illum: nam tunc non recordaretur iuramenti sui, & praegaudium vini descenderet in domum suam, & non recorderetur, & incitaretur ad copulam, quia uenter nescit exuas cito desumat in libidinem, sed nec sic potuit persuadere. Mansit Urias in Ierusalem die illa, & altera. Id est, die illa, qua dicitur esse sibi, cur non descenderat in domum suam, & altera die sequenti, sic David tenuit Uriam ultra id, quod dixerat, nam dixit, mane hodie, & cras dimittam te. Vel potest intelligi, quod isti solum fuerunt duo dies. Id est, quo venit Urias, & dies, quo inuitauit eum rex, & tunc quando dicitur, mansit Urias in Ierusalem die illa, & altera, accipitur dies illa non pro ea, in qua rex locutus est ei, sed de illa, qua venit, & dies altera vocatur dies, qua locutus est ei rex. Et rogauit eum David, ut comederet coram se, & biberet. Nunc fecit maiorem honorem rex Uriae quam praecedenti die: nam fecit quod comederet ante se, & praecedenti die solum miserat ei cibos. Et inebriauit eum, id est quod nimis comederet, & biberet, & inebriatus est. Hoc autem praecipue fuit, quia David fecit aliquid apponi in vino, ut leuiter caperetur in eo.

Cum David non misit cibos Uriae, ut ante. Quest. XLV.

QVAERET aliquis, quare David non misit cibos hodie Uriae, sicut praecedenti die. Respondendum, quod intentio regis erat inebriare Uriam, ut descenderet in domum suam, & non recordaretur iuramenti sui. Si autem misisset ei cibos, cum esset Urias vir temperatus, sumpsisset quantum sibi opus erat, & non inebriatus fuisset: voluit ergo rex quod comederet coram se, ut ipse iuberet ei dari vinum, quotiens vellet quousque videret eum inebriatum. Item quia ista ebrietas ereditur procurata per aliquid appositum in vino, sicut ceteri fieri solet, & serui David apponebant illud de mandato regis. Si autem Urias per se comedisset, nullus apponisset ei haec, unde non inebriaretur. Sed adhuc dicitur, cur non mittebat ei David cum cibo poculum illud confectum, quo inebriaretur, etiam si comederet coram se. Respondendum quod David voluit causare ebrietatem in Uriae, sed non omnimodam: nam qui plene ebrius est nullus

nullius rei recordatur, & sic Urias non recordaretur se habere uxorem, vel domum. Sic patet. 2. Esdr. c. 4. Cum dicitur de viribus vini, scilicet, vinum seducit mentem regis, & orphani, facit mentem vanam serui, & liberi, pauperis, & diuitis, omnem mentem conuertit in inuidiam, & securitatem, & non meminit omnem tristitiam, & debitu, & omnia praecordia facit honesta, & non meminerunt regem, nec magistratum, & non meminerunt, cum biberint, amicitiam, nec fraternitatem. Qui ergo praebrietate obliuiscitur se habere fratrem, & amicum, ita obliuiscetur se habere uxorem, & domum. Et si interdum ebrijs recordatur se habere domum, tamen nesciunt iter, quo illuc eatur. Sic ait Boetius de Consola. lib. 3. prola. 2. Si igitur Urias incidisset in talem ebrietatem, nesciuisset redire in domum suam, & non consequeretur David, quod intendebat, quia ebrietas totalis nimis repugnat libidini. Nam ut ait Onidius, 3. lib. de Arte amandi. Nimia ebrietas omnem libidinem excludit, eo quod iacent corda sepulta mero: sed oportet vel nihil sumpsisse de vino, vel solum illud quod sufficiat ad hilaritatem: & non ad plenam ebrietatem. David igitur causauit in Uriae talem ebrietatem, ut laetus esset, & obliuisceretur tristitia, & curam, & non talem, per quam omnino impotens esset, quia tunc nihil ageret ad intentionem David. Qui egressus vespere dormiuit in stratu suo, id est, Urias egressus est in vespere de palatio regis: nam ipse non comedit cum rege in meridie, sed in vespere, scilicet, ad noctem, quia nihil proficiebat ad intentionem David inebriare Uriam in prandio meridiei, quia illa ebrietas solueretur ante noctem, & Urias sobrius factus nollet descendere in domum suam. Cum seruis domini sui. Scilicet, Alij serui David dormiebant ante portas palatii, & cum illis dormiuit Urias in stratu suo. Et in domum suam non descendit. Id est, etiam in ista secunda die non descendit ad dormiendum in domum suam, sed mansit ad portam palatii regis. Factum est ergo mane, & scripsit David epistolam ad Ioab. Istud est tertium huius cap. in quo ponitur innocenti occisio: nam videns David, quod fallere non posset Uriam, conuertit se ad iniquitatem, scilicet, ut eum morti traderet.

Quare David non tenuit Uriam per plures dies in Ierusalem. Quest. XLVI.

QVAERET aliquis, quare David non tenuit Uriam per plures dies in Ierusalem: nam quamquam nunc non descendisset in his duobus diebus, si ibi maiori tempore fuisset, oportuisset, quod aliquando descenderet in domum suam, & tunc haberet locum quod volebat David. Respondendum, quod hoc fecit, quia desperabat iam David Uriam posse flecti ab hac intentione: nam persuasionibus non assensit, sed potius iurauit per salutem regis, quod nunquam hoc faceret: ebrietas quoque eum ab intentione non peruenit, ideo putabat nullum superesse modum, quo moueretur, & sic misit eum. Alia causa fuit, & praecipua, quia voluit David occultare rem istam, ita ut Urias putaret filium, quem vxor eius conceperat suum esse, hoc tamen non accideret si magno tempore Urias maneret in Ierusalem: quia tunc dilataretur ille partus ad tale tempus, in quo nullo modo parere posset de viro suo. Est enim triplex terminus parandi, scilicet, ad nouem menses, & ad septem, & ad plusquam nouem, ita quod istae tres morae differunt taliter, quod non contingit anteriorari, vel posteriorari: ideo si maneret aliquanto tempore Urias in Ierusalem, pertransiret ista morae, & sequeretur postea, quando Alph. Toft. in Secundum Regum.

Triplex terminus parandi.

A foemina pareret, & fetus viueret, quod non esset viri sui. Per hoc autem infamaretur ipse David, & moreretur Bethsabee, ideo voluit prius occidere Uriam, quam aliquid istorum contingeret, cum iam necesse esset illa contingere. Misitque per manum Uriae. Id est, ipse met Urias tulit ad Ioab epistolam, in qua continebatur mors eius, & quia fidelis erat, litteram non aperuit, ut videret, an pro se, vel contra se foret. Scribens in epistola. Pone te Uriam ex aduerso belli ubi fortissimum praelium est. Id est, scripsit David in epistola ad Ioab ista verba, scilicet, quod poneret eum in loco, ubi esset fortissimum bellum, id est, in loco periculoso, ubi non posset se defendere. Et derelinquite eum, ut percussus interiret. Id est, fugite vos, & maneat ipse solus in loco, ut moriatur. Igitur cum Ioab obsideret urbem. Scilicet, Urbem Rabba, quae erat vrbs regia filiorum Ammon, ut patet supra in littera. & seq. c. Posuit Uriam in loco, ubi sciebat viros fortissimos esse. Iam enim nouerat Ioab conditionem pugnae Ammonitarum, & sciebat in qua parte essent viri fortes, & in qua infirmi, ideo obiecit Uriam illi parti, ubi sciebat fortissimos Ammonitarum esse. Egressusque viri de ciuitate bellabant aduersum Ioab. Id est, accidit, quod continuato bello per multos dies exierunt Ammonitae de ciuitate sua, & pugnabant contra viros Ioab. Et occiderunt de populo seruorum David. Id est, multi perierunt de seruis David in bello illo cum Uriae, quia erant animosi, & accesserunt circa murum, & inde occisi sunt.

Mors Uriae quomodo facta.

An Ioab peccauerit exequendo quod mandauit David. Quest. XLVII.

QVAERET aliquis, an Ioab peccauit exequendo id, quod mandauit David. Respondendum Hebraei, dicentes, quod non peccauit, & ad hoc dant regulam, quod quandoque praecipitur alicui malum facere a persona priuata, quod faciens peccat, & non iubens: si autem rex alicui iubet male facere, non peccat faciens sed ipse rex: sic autem fuit de Ioab, quia rex praecipit ei istud malum. Ista tamen regula pro vtraque parte est falsa. De prima patet, quia quandoque alteri quis iubet malum facere, etiam si sit persona priuata peccat, & ratio est, quia ille, qui sic iubet, saltem habet intentionem malam, quia malum vult, & istud sufficit ad hoc, quod peccat. Item quia iubendo malum sollicit alterum ad peccandum, sed qui huiusmodi est, peccat, ideo et secundum leges humanas iste iubens punietur. Secunda pars est etiam falsa, nam dato quod rex aliquid iubeat, si manifeste est iniquum, nullus tenetur ei obedire: ut si iuberet colere idola, vel deserere legem Dei, certum est enim quod non erat sibi obediendum, immo ipse deberet occidi si ad talia sollicitaret populum. Deuter. 13. Et non solum est hoc secundum legem Dei, sed et secundum traditionem sapientum, nam Ari. Ethicorum lib. 3. dicit quod ad quaedam autem fortassis non est cogi, sed magis mori patientem durissima, id est, quamquam domini & potentes in seculo velint cogere hominem ad quaedam, quae mala sunt, nullo modo debet consentire, sed potius mori per tormenta durissima. De Ioab ergo dicendum est, quod si ipse cognoscebat causam, pro qua David volebat occidere Uriam, & quod ille esset innocens, non debebat exequi mandatum David, sed potius quacunque mala pati. Satis tamen dici potest quod Ioab non cognouit hoc, nam ex Epistola ista, & ex prioribus non apparet quod Ioab cognouerat aliquid istorum, quia David nihil sibi scripsit, et est satis verisimile, cum David vellet delictum suum occultari omnibus. Putaret ergo Ioab quod Urias offenderat David in aliquo pro quo iubeat eum occidere illi. Sic. n. dicimus de snia superiorum, quod quod est

ea esse iustam debet inferiores eam exequi sine ambiguitate, cum vero constat esse iniustam, nullatenus debent exequi, sed magis mori patientes durissima. Si autem est dubia, tunc propter reuerentiam superiorum debent inferiores exequi sententiam illorum: & quia Ioab dubitabat de mandato Dauid, an iustum esset, vel iniquum, potuit licite illud complere: & sic quantum ad hoc non peccauit Ioab.

An Dauid peccauit occidendo Vriam, & in modo occidendi. Quest. XV III.

QVAERETVR vltius, an Dauid peccauit in modo, quo iussit occidi Vriam: nam quod simpliciter peccauerit, quia iussit illum occidi, non est dubium; sed an peccauerit, quia iussit quod poneretur in loco ubi erant fortissimi hostes, & dimitteretur solus, ut moreretur, est dubium an peccaret. Respondendum quod dato, quod Vrias meruisset mortem, tamen Dauid iubendo ei infligi talem mortem peccabat. Primum quia mors vnus erat mors multorum, non enim cogeret vnus sic mori, quin plures simul morerentur: sic enim factum est, nam, moriente Vria, dicitur quod mortui sunt multi de seruis Dauid. Secundo peccauit, quia dedit audacia hostibus pugnandi contra Israel: nam quod Israelitas fugerent, erat ostendere se timere, & sic pugnaret iterum & iterum contra illos Ammonitas confidenter, & sic dure laderent eos: quod non fieret si nunquam Israelitas fugissent a facie Ammon: fuit ergo in hoc magnum peccatum Dauid, quia volens occidere eum plures occidit.

An Ioab peccasset si executus fuisset modum Dauid in occidendo Vriam. Quest. XIX.

QVAERETVR vltius, an Ioab peccauit exequendo mortem Vriae eo modo, quo iussit Dauid. Respondendum videtur, quod Ioab non executus fuerit modum illum, quia Dauid iusserat quod relinqueretur Vrias solus, & moreretur. Ioab tamen non fecit sic, sed dicitur quod ipse accessit ad murum persequens Ammonitas, & desuper iacta sunt tela, & mortuus est Vrias. Dicendum tamen est, quod si Ioab executus fuisset modum impositum a Dauid, peccasset, quia non solum sic occidebat Vriam, sed et alios, & faciebat Israelitas inferiores Ammonitis, & ideo nullo modo debebat assentire huic mandato, litera tamen non videtur velle, quod Ioab adhibuerit istum modum. Sed adhuc dicendum quod in illo modo, quem tenuit, peccauit, quia Ioab voluit quod moreretur Vrias accedendo ad murum ciuitatis, & tamen non debebat ipse solus accedere, ideo erat causa mortis aliorum quomodocunque exponeret Vriam morti. Adhuc tamen Iosephus tenet. Antiquitatum, quod Ioab tenuerit modum iussitum a Dauid, dicens. Hebraeis igitur ad ciuitatem accedentibus, Ammonitas metuentes ne illo loco, ubi Vrias erat constitutus venientes inimici muros ascenderent, eligentes fortissimos viros, & repente portas aperientes, magno incursum & impetu inimicos aggressi sunt. Quod dum vidissent omnes, qui cum Vria erant, sicut praedixerat eis Ioab recessere post tergum: Vrias autem dum confunderetur fugere, aciemque deserere, sustulit hostes, & eorum impetum sua viuentate suscipiens peremit quidem non paucos: circumdatus autem & captus in medio interijt, cum quo quidam alij de socijs sunt extincti. Ioab tamen quando misit ad nunciandum Dauid de morte Vriae & aliorum, palliauit factum ali-

qualiter, & non expressit quomodo iusserat, quod derelinquerent Vriam in bello: ne hoc nuncius cognosceret, nec etiam voluit istud manifestum esse in castris, sed cum paucis illud traiecit Ioab, alioquin fuisset scandalum grauissimum. *Misit itaque Ioab, & nunciavit Dauid omnia verba praedicti.* Ista misit Ioab ad nunciandum Dauid, ut cognosceret de morte Vriae, & non misit ei per Epistolam, sed per nuncium: eo quod non volebat Ioab aliquid tam secretum referre, quod non liceret cuiquam illud audire. *Et precepit nuncio, dicens.* Hic erudiuit nuncium in narratione, ut sciret placare Dauid: *Cumque compleueris vniuersos sermones belli ad regem.* Idest, quando totaliter ei enarraueris statum belli, scilicet, quomodo Ammonitas praualuerunt contra nos. *Si cum videris indignari.* Idest, si videris, quod irascitur pro hoc quod fecimus. In Hebraeo habetur. *si creuerit furor eius.* Idest, si nimis irascitur propter ea, quae fecimus, scilicet, quia nos egerimus incaute accedendo ad murum, & dixerit. *Quare accessistis ad murum, ut perliaremini?* Hoc enim praesupponit, quod Israelitas fuissent percuti sunt Ammonitas usque ad murum ciuitatis, & inde missa sunt tela multa, quae occiderunt multos de seruis Dauid. Accedere autem ad murum erat imperitia bellica, ideo Dauid verisimiliter redargueret Ioab de hoc. *An ignorabatis, quod multa desuper tela mittantur ex muro?* Quasi dicat, incauti fuistis accedendo ad muros, quia praecognoscere debuissetis, quod de muris mittantur tela multa, ideo ibi est periculosa pugna. In Hebraeo habetur. *An ignorabatis, quod mittuntur de muris.* Et non habetur quid mittatur, scilicet, telum, vel aliquid aliud. *Litera autem nostra posuit tela, quia nihil est, quod de muris mitti possit ad propinquos, nisi tela & lapides.* *Quis percussit Abimelech filium Ierobaal?* Hic confirmat increpationem per exemplum historiarum, scilicet, quod iam mortui fuerunt aliqui, quia incaute pugnauerunt apud muros, sic fuit Abimelech filius Ierobaal. Iste est filius Gedeonis, qui fuit iudex Israel per tres annos, & vnctus est in regem, ut patet Iudi. 9. & vocatur pater eius Ierobaal, idest, Gedeon: nam nomen suum proprium est Gedeon: fuit autem postea vocatus Ierobaal ab euentu, idest, ab opere quod egit, nam ipse destruxit aram Baal, ut patet Iud. 6. ideo dicitur ibi quod vocatus est Ierobaal: nam interpretatur Ierobaal, idest, resistens Baal: nam pater Gedeonis dixit, quod si erat aliquis hostis Baal, vendicaret se de illo Baal. In Hebraeo habetur hic. *Ierubelseth.* Vbi nos dicimus Ierobaal; & idem signat, nam Ierobaal interpretatur resistens Baal, scilicet, idolo Baal. Ierubelseth interpretatur repugnans verecundiae, vel confusio, quia Bofeth interpretatur confusio, & ipsa idola vocantur confusio, quia adducunt cultores suos in confusioem: simile autem est in alio nomine viri, nam Isbofeth & Isbaal sunt idem nomen, quod patet, quia filius Saulis, qui vocatur Isbofeth supra 2. & 3. vocatur Isbaal primo Paralipo. 8. & hoc, quia Isbofeth interpretatur vir confusioem, Isbaal interpretatur vir Baal, vel vir idoli, quod est idem quod confusio: litera tamen nostra non posuit hic Ierubelseth, sed Ierobaal, eo quod Ierubelseth non est visitatum apud Latinos. *Nonne mulier misit super eum fragmentum molae de muro?* Quasi dicat mulier proiecit super eum fragmentum molae, & illa interfecit eum, quamquam esset mulier, ergo a fortiori viri bellatores poterant de muro vos percutere. *Et interfecit eum in Thebes.* Est. n. Thebes quaedam ciuitas in terra Israel, de qua erat Elias, qui vocatur Thesbites. De morte huius Abimelech, & principatu eius patet Iudic. 9. *Quare iuxta murum accessistis?* Ista est conclusio Dauid, scilicet, quare accessistis ad murum, scilicet, notum erat quod male faciebatis. Sciendum autem quod Ioab allegauit istud exemplum nuncio

nuncio eunti ad Dauid: non quidem, quod sciret Dauid relatum istud exemplum, sed ponebat illud propter formam, scilicet, quod siue Dauid illud, siue aliud referret exemplum: haberet nuncius quid responderet. *Dicens etiam seruis tuis Vrias Hethaeus occubuit.* Idest, non solum domine mi rex occubuerunt multi de seruis tuis, sed etiam inter illos occubuit Vrias Hethaeus. Istud referebat nuncius ad placandum Dauid, quia cum ipse iussisset occidi Vriam Hethaeum, latarentur quando audiret eum mortuum, vel saltem non tristaretur tantum, sicut prius de morte aliorum.

Quare Ioab narrare voluit in fine belli mortem Vriae. Quest. XX.

QVAERET aliquis, quare Ioab fecit, quod narraret in fine de morte Vriae. Respondendum, quod quod volebat Ioab enarrare Dauid totum euentum belli, & quia ille tristaretur propter malum regimen, & imprudentiam bellicam, voluit, quod subiungeretur ei de morte Vriae per quam gauderet. Et est sensus: Etiam Vrias Hethaeus seruis tuis mortuus est, idest, cognosce quomodo acciderit ista mala, vel ex qua causa, quia Vrias mortuus est: quasi dicat, non perierunt alij bellatores imperitia mea, scilicet, quod ego nescirem an bonum esset pugnare prope murum, sed perierunt, ut periret cum eis Vrias. Ad hoc autem, quod ille periret oportebat poni exercitum in aliquo periculo, quia alias fieri non poterat, & sic perierunt multi. Ecce enim quantum fuit prudens, & artificiosus Ioab in enarrando: nam per id quod nihil videbatur attinere, dedit causam maximam excusationem huius mali. Nam ad excusandum mortem incautam multorum, & imperitiam belli, non erat conueniens sermo: Vrias etiam seruis tuis occubuit: sed magis prouocare debebat ad iram. Hic tamen fuit excusatio nimis, & hoc propter ea, quae praecesserant per epistolam inter Dauid & Ioab. Prudentia etiam Ioab in verbis apparet ex consilio, & verbis datis mulieri thecuita ad reuocationem Absalonis ad regem, ut patet infra 14. Sed dicitur, cur Ioab non posuit ista verba, scilicet, Vrias occubuit, in principio narrationis nuncij, ut minus tristaretur Dauid de sequentibus. Respondendum, quod hoc factum est ad tollendam suspicionem. Poterat autem suspitio esse contra Dauid, & Ioab in duobus, si ista verba narrarentur a principio. Primum erat, quia exprimere mortem illius ante omnia videbatur signare, quod nunciabatur illa Dauid tanquam aliquid sibi letum, & per hoc suspitio esset, quod Dauid fuerat auctor mortis eius. Secundum erat, quia cum Dauid desiderasset nimis mortem Vriae, si enunciaretur sibi a principio, forte non posset Dauid se continere, & ostenderet aliquam letitiam, quae esset suspitio dura contra eum, quod iussisset eum occidi. Cum autem istud poneretur in extremo, cum iam Dauid tristatus esset de morte aliorum, non posset ostendere letitiam in hoc, ideo non esset suspitio, sed solum poterat esse excusatio ad finem, ad quem posuit Ioab. *Abijt ergo nuncius, & venit.* Scilicet in Hierusalem, ubi erat Dauid. Iste nuncius venit sine litera, ut magis tolleretur suspitio, cum per nuncium omnia narrarentur, alioquin si misisset literas Ioab per nuncium ad Dauid: frustra fuisset nuncius instruere quid deberet dicere, quando irasceret rex: quia per literam cognosceret omnia. *Et narravit Dauid omnia, quae praecerat ei Ioab.* Scilicet, narrauit totum euentum belli, sicut supra Ioab dixerat. *Et dixit nuncius ad Dauid: praualuerunt aduersus nos viri.* Idest, Ammonitas praualuerunt contra nos. Istud ponitur hic per anticipationem, quia prius fecerunt Am-

monitas ea, quae habentur infra quam praualuerunt contra Israelitas. Vel aliter potest dici, quod praualuerunt, idest, confortati sunt, scilicet, quia ante hoc non audebant Ammonitas exire de vrbe, nunc autem confortati sunt, & exierunt, & istud erat praualere. *Heressi sunt ad nos in agro.* Idest, non pugnauerunt de vrbe, sicut confueuerant: sed egressi sunt in agrum tanquam confortati super nos: *Nos autem facto impetu persecuti eos sumus usque ad portam ciuitatis.* Idest, quia vidimus, quod egrediebantur in agrum, quod facere non confueuerant: magno impetu iuimus in eos, ne daretur eis occasio audendi facere maiora, & accessimus usque ad portas vrbs suae. *Et direxerunt iacula sagittarum ad seruos tuos ex muro desuper.* Idest, tunc quando accessimus ad portam ciuitatis magno impetu: erant super murum parati sagittarum, & illi direxerunt multas sagittas contra nos. Ex quo apparet, quod factum fuit per industriam Ammonitarum, scilicet, quod ipsi exierunt de vrbe, ut reducerent Hebraeos apud vrbe, & percuterent eos de muro. In Hebraeo habetur. *Iecerunt iacentes.* Et non ponuntur iacula, nec sagittarum. Litera autem nostra suppluit illud. *Mortuique sunt de seruis regis.* Idest, perierunt aliqui de seruis tuis. Isti fuerunt illi viri, quibus non dictum fuerat, ut fugerent, & derelinquerent Vriam, ideo noluerunt fugere, & perierunt cum eo. *Quin & seruis tuis Vrias Hethaeus mortuus est.* Idest, etiam perijt cum illis Vrias Hethaeus vnus de seruis tuis.

Cur nuncius Ioab non seruaui ordinem narrationis, ut eueniunt fuerat. Quest. XXI.

QVAERET aliquis, quomodo iste nuncius non tenuit ordinem, quem ei dederat Ioab, scilicet, quod cum videret irasci Dauid, diceret ei, Vrias seruis tuis mortuus est. Respondendum est, quod nuncius iste tenuit ordinem in narrando, quem dedit ei Ioab: cum tamen perueniret ad finem narrationis, non videbat irasci Dauid, ut placaret eum per verba ista, ideo retulit hanc ordine continuato cum alijs. Aliter potest dici, quod nuncius tenuit modum positum a Ioab, & Dauid indignatus est de morte incauta virorum: & nuncius dixit ei ad finem de morte Vriae: litera tamen non tenuit hic istum ordinem in narrando, eo quod iam semel eum tenuerat. Sic enim fit in alijs locis scripturae, quod quando aliquid pluries narratur, non semper eodem modo narratur. *Et dixit Dauid ad nuncium, haec dices Ioab.* Hic ponitur confortatio Dauid ad Ioab: putauit enim Dauid, quod Ioab debilitaretur corde propter aduersitatem, quae euenerat, ideo misit ad confortandum eum: dicens, quod non infirmaretur propter istam aduersitatem, sed fortiter pugnaret. *Non te frangat res ista.* Idest, non frangat cor tuum ista aduersitas. Dicitur autem frangi cor, quando cessat animositas viri, scilicet, quia prius confidebat se posse vincere, & opponebat se fortissimis: postea autem aduenientibus aliquibus aduersis, incipit desperare, putans, quod nunquam poterit obtinere, quod obstat, & ob hoc cessat se fortiter opponere: & quando ista eueniunt alicui, non est dispositus ad bellum, sed facilliter a quocunque superabitur. In Hebraeo habetur. *Non displiceat in oculis tuis uerbum istud.* Et ad idem redit, scilicet, non mouearis ad magnam tristitiam propter uerbum istud, idest, propter istam rem, quae tibi accidit. Sed proprius est litera nostra, quia non est sensus, quod non deberet istud malum displicere Ioab, sed quod non tereretur propter illud, ita ut debilitaretur pugnaret. *Varius enim euentus est praedicti.* Idest, non terrearis propter istud quod tibi accidit, nec putes te semper vincendum, quia nunc victus es, quia non semper for-

tes superant, nec infirmi superantur, sed varius est eue-
tus belli, ideo qui semel victus est, non desperet se pos-
se esse victorem. *Et nunc hunc & nunc illum consumit gla-
dius.* Id est aliquando moriuntur homines ex vna par-
te, & aliquando ex alia. In Hebræo habetur. *Istum sicut
istum deuorat gladius.* Quod idem est, scilicet, aliquando
deuorat istud, & aliquando deuorat alium. *Conforta
bellatores tuos aduersus urbem, vt destruas eam.* Id est, pro-
pter istam rem non cesses pugnare, sed conforta bel-
latores tuos, id est, totum populum, qui secum est, vt
ipsi etiam non deficiant animo, sed pugnent fortitior
aduersus urbem, vt destruas eam. *Et exhortare eos.* Id est,
exhortare illos, vt confortentur, & non terreatur
propter rem istam. In Hebræo habetur. *Et conforta
eam.* Hebræi autem dicunt, quod ista sunt verba Da-
uid: ad nuncium & non ad Ioab. Et est sensus, quod
nuncius confortaret eum, id est, Ioab ex parte regis di-
cendo prædicta, & etiam ex parte sua: sed litera nostra
melior est. Hebræa tamen ponit singulare pro plura-
li, sic patet Iosue. 2. vbi litera nostra dicit. *Tollens mu-
lier viros abscondit eos.* Et in Hebræo habetur. *Tollens
mulier viros abscondit eum.* Ita debuisset hic dicere, con-
forta eos, & dixit, conforta eum. *Andini autem vxor
Vri q. quid mortuus esset Vrius vir suus. Quis ille nuncius,
qui venit ad regem nunciauerat de omnibus, qui mor-
tui erant. Ex hoc autem apparer contra Hebræos, qd
non dederat Vrius vxori suæ libellum repudiij, quando
iuit ad bellum, alioquin non diceretur nunc ipsa vxor
Vrius. Et placuit eum. Scilicet, faciendo exequias hono-
rabiles sicut fieri solebant alijs viris nobilibus. *I rans-
eoque luctu misit David, & introduxit eam in domum suam,
Id est, finito tempore luctus, David misit pro Bethsa-
bee, & duxit illam in domum suam, & facta est vxor
eius: tempore enim præterito non poterat David ducere
Bethsabæe ad domum suam, eo quod erat vxor
Vrius, dum ipse viuebat: postquam autem mortuus est,
& ipsa soluta fuit à lege viri, & potuit eam accipere
David in uxorem. Intelligendum autem de luctu su-
per Vriam quod non fuit luctus magni temporis, scilicet,
unius anni, sicut leges humanae determinauerunt,
sed paucis diebus durabat, scilicet, septem diebus, vel
parum ultra secundum consuetudinem Hebræorum;
ut patet Ecclesia. 22. l. Luctus mortui septem dies:
facti autem & in ipis omnes dies vite sue. Permissit autem
David ad honestatem, qd Bethsabæe finiret planctum
super uirum, ne si immediate transfret ad domum regis
in expleto planctu, videretur quod eam prius for-
nicari cognouisset, ideo qd non posset nunc se cogitare
re quin immediate duxisset eam in domum. Expecta-
uit ergo per aliquot dies usque ad finitum planctum.
Quod autem iste planctus non duraret per annum, si-
cut est per leges humanas, apparet, quia Bethsabæe
postquam uenit in domum David peperit paruulum;
& tamen ipsa conceperat ante mortem uiri sui, ut pa-
tet supra in litera, ergo non fuit unius annus in luctu.
Dicendum etiam quod fuit tunc paruo tempore, scilicet,
non per duos menses, quia alioquin dum trans-
ferent isti duo menses, & tempora præcedentia, quibus
mortuus est Vrius; appareret uteris tumens Bethsa-
bee, & sic acciperetur tanquam adultera, & deduceretur
in iudicium, & lapidaretur. Nam ad hoc quod con-
demnaretur, non oportebat quod expectaretur tempus
partus, sed cum uideretur uterus notabiliter tumens
poterat condemnari: sic fuit de Thammar nuru Iuda,
Gen. 38. Dicendum ergo quod prius fuit Bethsabæe
ducta in uxorem à David: quam appareret fecunditas
notabiliter; quia alioquin lapidata fuisset, ergo modi-
cum tempus fuit, quo durauit luctus iste. *Factaque est
ei vxor.* Id est, accepit eam in uxorem, nam prius non
fuerat uxor sed adultera, dum uiuit Vrius.**

F *Cur David accepit Bethsabæe in uxorem. Quest. XXII.*
QVAERET aliquis, quare David uoluit acci-
pere Bethsabæe in uxorem, nã ipse iam cogno-
uerat eam. Etiam ipsa erat de genere paruo, ut
efficeretur uxor regis. Item quia iam fue-
rat uxor alterius uiri, solent autem homines mulieres cõ-
cupiscere ardentius, si eas in uirginitate esse putaue-
riat. Respondendum, quod hoc fuit pp duo: primo
propter pulchritudinem, nam erat mulier ista pulchra
ualde: ut patet supra in litera; mouebatur autem David
nimis pp pulchritudinem eius, & ideo licet cognouisset
eam desiderabat eam: immo hoc est, quo magis
exardescerat in eam. s. quia semel illam cognouerat,
sic n. fuit de Sichem filio regis Emon, qui uolenter cog-
nouit Dinam filiam Iacob, & tantum exarfit in animo
rem illius, ut postquam cognouit & tenuit secum per
aliquot dies, magnis precibus orabat sibi illã dari uxo-
rem, & propter eam se circumcissioni subiecit cum to-
to populo Sichimitarum. Gen. 34. illẽ autem non cur-
rauit an uirgo esset, uel an generosa, sed solum quia ar-
debat in eam, petijt illam. Sic & David passus est ad
Bethsabæe, & quia non poterat licite suo seruire desi-
derio, nisi eam acciperet in uxorem, accepit illam. Se-
cunda causa & principalis fuit, quia David quasi uol-
enter cognouerat Bethsabæe, quæ nunc fecunda ef-
fecta lapidanda erat secundum legem, ideo, ut misere-
retur amantis, suscepit eam in uxorem, ut sic penam
legis euaderet.

*An David peccauerit accipiendo Bethsabæe in uxorem,
Quest. XXI.*

QVAERET ulterius, an peccauit David
accipiendo in uxorem Bethsabæe. Respon-
dendum quod secundum ius Ecclesiæ pec-
cauisset, immo impediretur ducere illã
in uxorem, quia nemo potest ducere in
uxorem eam, quam polluit per adulterium, ut patet
extra. de eo, qui duxit uxorem, quem poll. per adulte-
rium, per totum. David tamen nõ obligabatur ad istã
legem, quia nondum erat, ideo ex hac parte nec impe-
diebatur contrahere, nec peccabat contrahendo. Dicen-
dum tñ qd David peccauit accipiendo Bethsabæe in
uxorem, ut patet in litera, cum dñ. Introduxit eam in
domum suam, & facta est ei uxor, & displicuit uerbu
hoc, qd fecerat David eorã dño: si tñ non peccasset,
nõ displicuisset Deo. Item patet seq. c. cum dixit Deus
ad David. *Quare cõtempnisti uerbu dñi, ut faceres ma-
litiã in conspectu meo? Vriam Hethæum percussisti
gladiõ, & uxorem illius accepisti uxore: ergo malũ erat
eorã dño qd David acciperet Bethsabæe in uxorem.
Sciendũ tñ, qd istud peccatum non fuit tale, qd impe-
ditet matrimonium cõtrahendum fm legẽ Mosaicã,
uel dirimeret iãtũ ðctum, ideo postquam David accepit
Bethsabæe in uxorem, non dimisit illam, licet dictũ
fuisset à Deo, qd peccasset: dimississet tñ illam, si fuisset
istud talẽ impedimentum, propter quod matrimonium
contractum dirimeretur. Et peperit ei filium. Iste filius
fuit, quem concepit Bethsabæe, quando David cogno-
uit eam uiuente Vriã, & sic iste conceptus est de adul-
terio, & natus de illegitimo matrimonio, eo quod tẽ-
pore intermedio adulter & adulteria matrimonium
contraxerunt. Et displicuit uerbum hoc quod fecit David
cõtrã domino. res ista, quam fecit David displicuit co-
rã domino, scilicet, quod accepit Bethsabæe in uxore.
Vocatur autem uerbum ista res, quæ fit secundũ
modum loquendi scripture. Sic patet supra primo,
scilicet, quod est uerbum quod factum est in castris,
id est,*

id est quæ res accidit. & præc. li. c. 3. dicitur, Ego faciam
uerbum quod quicunque audierit illud, tinniant am-
be aures eius, id est faciam rem. Aliqui referunt hoc ad
adulterium cum Bethsabæe, & mortem Vriæ: nam
uerbum istud fuit peccatum mortale, & displicuit co-
ram domino, sed non referunt ad hoc, quod accepit
Bethsabæe in uxorem, & dicunt quod hoc non fuit
peccatum: sed falsum est, quia sequenti. cap. ponitur
istud tanquam peccatum, scilicet, Vriam Hethæum
percussisti gladio, & uxorem illius accepisti uxorem.
Ideo dicendum, quod ista litera intelligitur de acce-
ptione Bethsabæe in uxorem. Istud enim displicuit co-
ram domino, quia malum erat, & non erat malũ tan-
quam David non uult illam sumere in uxorem, sed
quia desiderabat eam nimis accipere, & istud fuit ali-
qua causa ad mortem Vriæ: ideo qd occideret uirum,
& acciperet uxorem, erat ualde inhonestum, & displic-
uit coram Deo, quia Deus non uult iniquitatem, ut
Psal. 5. l. Odisti omnes, qui operantur iniquitatem. Et
iterum: Quoniam Deus nolens iniquitatem tu es.

C A P. XII.

MISIT ergo dominus Nathan
ad David; qui cum uenisset
ad eum, dixit ei. Duo uiri erant
in ciuitate vna, vnus diues, &
alter pauper: diues habebat o-
ues, & boues plurimos ualde: pauper autem
nihil habebat omnino præter ouem vnã
paruulam, quam emerat & nutrierat, & quæ
creuerat apud eum cum filijs eius, simul
de pane illius comedens, & de calice eius bi-
bens.

D N præcedentibus descripta David præua-
ricatione, hic agitur de peccati eius reco-
gnitione. Et diuiditur in duo, quia primo
ponitur peccati reprehensio: secundo pec-
cati humilis recognitio ibi. *Et dixit Da-
uid ad Nathan.*

An sit ordo continuus & immediatus. Quest. I.

QVAERIT VR circa primum, an ea, quæ ha-
bentur hic habeant ordinem continuatum ad
præcedentia, vel sit aliqua mutatio, & an fue-
rint facta immediate, vel aliquanto tẽpore
post. Respondendum qd est ordo continuus, quia præ-
ced. c. dicitur, quõ David peccauit, hic autem dñ, quõ
redargutus est. Fuit et istud immediate post præcedẽ-
tia. Pro quo considerandum qd sicut. s. fuit dictum, Na-
than ueniebat ad David ad impediendum eum anteq
peccasset cum Bethsabæe, & postea impeditus à demo-
ne nõ iuit, ideo superfeldit quousq; mortuus est Vrius,
& David accepit Bethsabæe in uxorem, tunc uenit ad
redarguendum David, hic autem agitur de hac redar-
gutione, ideo fuit istud paulo post præcedentia. *Misit er-
go dominus Nathan ad David.* Locutus est ei in spũ, & mi-
sit eum ad increpandum David. *Qui cum uenisset ad eum
dixit.* Id est, proposuit ista, quæ sequuntur. *Responde mihi
iudicium.* Id est, responde mihi ad vnã qõnem iudicalem,
q̃ propono tibi: nã istud qd sequitur iudiciale est. l. qd
meretur taliter delinquẽs. In Hebræo non hẽtur, inde
mihi iudicium: sed forte fuit Glo. interlinearis appo-
Alph. Toit. in Secundum Regum.

fit a textui ad expositionem, & postea eidem commi-
xta est, vel forte Hierony. addidit particulam istam,
sicut in quibusdam alijs locis addidit, in quibus uideba-
tur deficere ad sententiam. *Duo uiri erant in vna ciui-
tate.* Ponitur enim casus, ut postea David respondeat
quid iuris sit.

*Quare Deus redarguit David per parabolam.
Quest. II.*

QVAERET aliquis, cum Deus uellet re-
darguere hic David, quare proponi fecit pa-
rabolam, nam poterat manifeste redargui.
Respondendum, quod in sacra scri-
ptura multa parabole sunt, ita ut raro
Christus loqueretur sine parabola. Proponebatur autem
interdum parabola, ut audientes non plene intel-
ligerent, ut patet Matth. 13. cum dixerunt discipuli
Christo, quare in parabolis loqueris, & ait illis: quia
uobis datum est nosse mysterium regni cœlorum, il-
lis autem non est datum. Et iterum, ideo in parabolis
loquor eis, quia uidentes non uident, & audientes non
audient. Aliquando autem proponebatur parabola
ad hoc quod exposita illa sensus eius gratius, & atten-
tius caperetur. Hic autem fuit proposita ad hoc quod
David non intelligeret: uolebat enim Deus increpare
David, & confundere ipsum nimis, & quia si clarẽ fuisset
proposita redargutio, minus erubisset David, uol-
uit qd proponeretur occulte: ut sic magis erubesceret.
Erat autem modus, quia si fuisset reprehensio ma-
nifeste proposita, David erubisset, & tacuisset, vel for-
te se in aliquo excusasset, nunc autem proposita para-
bola, David non intellexit, & cõdemnauit uirũ illum,
de quo ista proponebantur, iurans qd filius mortis es-
set: Nathan autem tunc respondit qd ille erat David.
Et nimis erubuit David, quia ipse contra se ipsam tulle-
rat. Et dñ: duo uiri erant de vna ciuitate, quia Vrius, &
David comparantur hic tanquã duo uiri, quorũ vnus
deliquit contra alium. *Unus diues & alter pauper.* Diffe-
rebant autem sic isti duo uiri, quia David erat nimis
diues, eo qd erat rex, & Vrius erat pauper in compara-
tione regis. *Diues habebat oues & boues plurimos ualde.*
Hoc ponitur propter quod, qui habebat uxores multas,
quæ erant ad explendum actum uenerem, sicut
boues, & oues ad faciendum prandium, & ex hoc fuit
magnum peccatum David, scilicet, quia habebat mul-
titudinem uxorum, & vnãcãm tollebat Vriã quam ha-
bebat: si autem David nullam habuisset uxorem, minus
fuisset culpabilis cognoscendo alterius uxorem, quam
habendo plures uxores, cũ quartũ qualibet poterat licite
explere libidinem. *Pauper autem nihil habebat omnino
præter ouem vnã paruulam.* Iste erat Vrius, qui habebat
solum vnã uxorem, quæ vocabatur vna ouis, & paru-
ula. q. d. si habuisset multas, non fuisset tanta iniuria.
Et hoc uerum est quãtum ad ipsã personã, quia mi-
nus molestẽ fert ille, qui habet multas uxores, qd vnã
earum capiatur, uel ab altero cognoscatur, quam qui
habet vnãcãm, & illa capitur, uel ab altero cognoscitur.
Sacro tñ nõ fit minor iniuria, quia cum plures uxores
legitimẽ sumuntur, sicut erat in lege ueteri, ad quãli-
bet earum uerum matrimonium constat. *Quã emerat.*
Id est istam oniculã, precio emerat, ideo carior sibi erat.
Intelligitur autem hoc quantum ad ipsã donationẽ, nã
ex eo qd accepit illã in uxorem Vrius dotauit eã, quã ista
cõsuetudo erat in ueteri testõ, & licet istud nõ sit eme-
re proprie, est tñ pecuniam exponere, sicut in uẽditio-
ne, & emptione. *Et nutrierat.* Hoc intelligitur, quia
Vrius magno tempore fuit uir Bethsabæe, & illo tem-
pore nutrebat eam Vrius expensis suis fouens, eo
quod uiri sustinere debent onera matrimonialia,
1 4 Et

Parabola du-
plici ratio-
ne proponi-
tur.

Et quæ creuerat apud eum. Id est, in potestate illius creuit scilicet, quia Bethsabee assumpta fuit ab Vria in parua ætate, & tenuit eam vique nunc. Omnia ista ponuntur ad significandum magnum amorem, quem habebat ille homo ad ouiculam suam, & quanto erat magis dilecta, tanto fiebat ei maior iniuria. Cum filiis eius simul. Id est, ista Bethsabee nutrita fuit cum filiis Vria, quod exponunt Hebræi, scilicet, quod Vrias habuisset ante hoc aliam vxorem, ex qua suscepisset filios ex ea, & Bethsabee nutrebat illos. De pane illius comedens. Hoc dicitur, quod vir, & vxor in eadē mensa comedunt, Et de calice eius bibens. Scilicet, quia idem erat sibi cibus, & potus, qui viro suo, Et in sinu illius dormiens. Id est, ista ouis, scilicet, Bethsabee dormiebat in sinu Vria, id est, inter brachia eius, quia sinus vocatur tota capacitas inter brachia viri, & ad vxorē pertinet, quæ dormit inter brachia viri, iuxta illud Cantic. c. 2. Leua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Eratque illi sicut filia. Scilicet, quia nimis diligebat eam; est enim magnus amor viri ad vxorem: potissimè si prolem habent; sterilitas namque amoris illorum vel diminuit, vel dissoluit, vt patet. 8. Et hic, Cum autem peregrinus quidam venisset ad diuitem. Ille peregrinus vocatur diabolus, qui peregrinus est à communicatione hominum, eo quod cum illis non participat; eos tamen ad mala mouet. Est autem sensus, quod quando diabolus tentauit Dauid de libidine, noluit accipere vxorem aliquam de suis, sed vxorem Vria. Vel vocatur peregrinus magis proprie ipsa passio venerea, quæ non semper apud hominem manet, sed interdum moritur, & rursus renouiscit: interdum recedit, & rursus redit peregrinando. Parcens ille sumentis de ouibus, & de bobus suis. Id est, noluit ille diues accipere ad conuiuium de bobus, & ouibus suis, scilicet, quia Dauid noluit accipere aliquam de vxoribus suis, vel concubinis ad explendum in ea libidinem, & accepit vxorem Vria. Vt exhiberet conuiuium peregrino illi, qui venerat ad se. Exhibere conuiuium peregrino est explere libidinem, quæ tanquam peregrina homini aduenit, & eum occupat. Tulit quem viri pauperis. Scilicet, tulit Bethsabee vxorē Vria, qui erat vir pauper. Et preparauit cibos homini, qui venerat ad se. Id est, expleuit in ea libidinem suam, quod est preparare cibos homini peregrino, scilicet, passioni venereæ insurgenti: nam in nullo alio pascitur, nisi vt expleatur; frustans autem indignatione Dauid aduersus hominem illum nimis. Id est, Dauid iratus fuit valde contra virum illum, qui fecerat hoc, quia istud erat magna inhumanitas; & putauit Dauid, quod non dicebatur ista cōtra eum sed contra alium, ideo durè sententiauit. Dixit ad Nathan, uiuere dominus. Id est, iuro per uitam Dei. Hoc dicit Dauid ad significandum magnam affectionem, quam habebat ad occidendam illum, qui talia egerat. Quoniam filius mortis est vir, qui fecit hoc. Id est, meretur mortem pro tanta iniquitate. Lex autem non imponebat iudæis mortem pro furto, sed solum poenam pecuniariam, vt patet Exo. 22. Dauid tamen considerata enormitate huius delicti iudicauit, quod vir ille reus esset mortis. Ouem reddet in quadruplum. Id est, reddet quatuor oues pro una: sic enim iustum erat Exod. 22. quod qui furaretur ouem, redderet quatuor oues pro vna. Et quod fecerit verbum istud. Id est, quia fecit rem hanc, scilicet, accipiendo ouem peregrini, cum ipse haberet plures oues. Et non pepererit. Id est, non pepercit ouem pauperis: debebat enim parcere ei, quia vnica erat. Dixit autem Nathan ad Dauid. Hic ponitur parabola expositio, quia hucusque Dauid nō intelligebat, de quo ista dicebantur, & putabat alium esse, Tu es ille vir, qui fecisti rem hanc. Id est, tu fecisti delictū istud magnum. Sciendum autem, quod non ponitur hic tota quanti-

Parabole expositio.

tas delicti: nam solum tangitur hic de peccato Dauid accipiendo Bethsabee, sed non de peccato occidēdo Vriam, vt patet ex prosecutione parabole, & tamen illud solum maius erat, quàm adulterium cum Bethsabee. In Hebræo non habetur: qui fecisti rem hanc: sed solum, Tu es ille vir. Sed litera nostra dixit hoc ad exponendum. Hec dicit dominus Deus Israel. Hic ponitur pena futura super Dauid propter peccatum istud: & impropertur ei hic omnia bona, quæ Deus ei egit, scilicet, quia cum illa egisset non debebat Dauid contemnere eum præuaticando, sicut præuaticatus est. Ego vnxi te in regem super Israel. Id est, feci te vngi: nam præcepto eius Samuel propheta vnxit eum in domo patris sui, cum adhuc esset pastor. Etiam viri Iuda, domino instigante, cum super se in regem vnixerunt. supra 2.c. Postea autem totus Israel vnxit eum in regem super se: vt patet supra septim. Et ego erui te de manu Saulis. Istud erat aliud beneficium prestitum Dauid, pro quo nimis Deo gratias agere debebat. Nam Saul erat hostis eius ferrox, & potens cum esset rex, & sæpè fuit Dauid in magno periculo cum ipso, vt patet ex discursu precedentis libri a capitulo 18. vsque ad 27. Et dedi tibi domum domini tui. Id est, dedi tibi domū Saulis, qui erat dominus tuus, scilicet, quia principatus regius pertinebat ad domum Saulis, & ego transtuli illum ad te: etiam dedit dominus Dauid domum Saulis, id est, omnia, quæ pertinebant ad possessionē eius: nam nunc pertinebant ad Dauid, & ipse transtulit ea ad Miphiboseth filium Ionathæ. supra 9. capitulo. Et vxores domini tui in sinu tuo. Id est, dedi tibi vxores Saulis, quasi dicat, cū haberes vxores eius, & multas alias quascumque velles, valde enorme fuit, quod acciperes vxorem Vria.

An Dauid acceperit vxores Saulis. Quest. III.

QVÆRE T aliquis, quomodo Dauid accepit vxores Saulis. Videtur enim, quod nullam acceperit: nam supra 3. cap. numerantur omnes vxores Dauid, quas accepit in septem annis & dimidio, quibus fuit rex Iuda: & nominantur illæ, quæ fuerint: & tamen nulla illarum apparet, quod fuerit vxor Saulis. Accepit quoque vxores dum esset rex Israel, sed istæ non erant de vxoribus Saulis, supra quinto. Patet hoc: nam aut accepit Dauid vxores Saulis eo tempore, quo erat rex Iudæ, aut quando erat rex super totum Israel. Non primo modo, quia tunc non est verisimile, quod aliquam potuerit accipere de illis, nam dum fuit Dauid rex super Iudam, fuit Isboseth filius Saulis rex super Israel, supra secundo, & illo regnante habuit Dauid omnes vxores, quas fertur habuisse in Hebron, supra tertio, tunc tamen non permisisset Isboseth, qd Dauid acciperet aliquam de vxoribus patris sui, cū esset hostis suus: nam erat longa contentio inter domum Dauid, & Isboseth, sup. 3. Confirmatur hoc, quia Dauid non potuit habere Michol vxorem suam sororē Isboseth quousque deprecatus est pro ea ad ipsam Isboseth, supra 3. Ergo multo minus posset habere vxores Saulis, quæ nunquam fuerat vxores sue, & in hoc erat delectus Isboseth. Item non poterat habere vxores Saulis tempore, quo fuit rex super Israel, quia licet tunc nullus esset, qui prohiberet Dauid accipere illas, si aliquæ essent: tamen constat, qd non accepit aliquam earum: quia dicitur sup. 5. qd quando fuit rex super totum Israel accepit vxores, & concubinas de Hierusalem: ergo nō erant vxores Saulis, quia illæ essent de terra Beniamin, vbi erat Saul. Dicunt autem Hebræi. Ra. Sa. & Ra. Dauid Kimhi, quod istæ vxores Saulis, quas accepit Dauid fuerunt tres, scilicet, Michol filia Saulis, & Egla, & Respha. Sed hoc non

Ra. Sa. & Ra. Dauid.

non videtur, nam de Michol non potest dici, qd erat vxor Saulis, cum esset filia eius: etiam non pertinet ad hoc, qd hic dicitur: nam hic Deus in signum magna potestatis tradidit Dauid, dixit ei, quod dederat vxores domini sui in sinu suo: Dauid tamen habuit Michol in vxorem viuentē Saule, & volente, præceden. lib. cap. 18. & tunc non erat Dauid magna potestatis, ideo non intelligitur de illa. Item quod dicunt de Respha non est verisimile, quia illa non fuerat vxor, sed concubina Saulis, præceden. lib. cap. 3. ideo non acciperet eam Dauid in vxorem. Item ista cognita fuit ab Abner: propter quam insurrexit contentio inter Isboseth & Abner. supra 3. ideo Dauid non acciperet eam, cū à multis esset cognita. Item non est verisimile, qd acciperet eam, quia postea ipsa viuentē occidit Dauid duos filios eius, vt patet infra vige simo primo, & ipsa iacuit apud furcas toto vere, & æstate custodiendo sū spensos: & tunc nunciatum est Dauid, quid illa egisset, & fecit Dauid deponi suspensos: si tamen illa fuisset vxor, vel concubina Dauid, non occidisset Dauid filios eius, & non permisisset, quod ipsa iaceret toto vere, & æstate in campo super lapides custodiendo furcas, ergo non erat vxor, vel concubina sua. Item infra vige simo primo, vbi narrantur ista, vocatur Respha concubina Saulis: si tamen fuisset accepta à Dauid in vxorem, vel concubinam, non vocaretur concubina Saulis, ergo non accepit eam. Item de Egla non est verisimile, quod esset vxor Saulis, quia istam accepit Dauid cum esset rex super Iudam in Hebron. supra 1. tunc tamen viuebat Isboseth, qui non permitteret vxores patris sui transfire ad hostem suum, & patris sui, ergo non erat vxor Saulis. Dicendum ergo videtur, quod non apparet, quomodo aliqua vxor Saulis potuit peruenire ad hoc, vt esset vxor Dauid. Si tamē velimus concedere de Egla, quod fuerit vxor Saulis, sicut à multis tenetur, non reculo: & tunc dicitur, qd accepit Dauid Egla in vxorem regnante Isboseth super Israel: nam ex ea habuit sextum filium in Hebron, vt patet supra 3. accepit tamen eam sub aliquo pacto facto cum Isboseth. Si autem velimus dicere, qd Dauid nullam de vxoribus Saulis habuit, dicitur, qd intelligitur ista litera in eo, quod Deus dedit Dauid vxores domini sui, id est, Saulis in sinu suo, sed quod dedit ei tantam potestatem, quod potuisset accipere in vxores, vel concubinas, ipsas vxores Saulis, quæ relicte erant, & hoc tenet Nicolaus, & est satis rationale. Deditque tibi dominus Israel, & Iuda. Id est, dedi in potestate tua Israel, & Iuda. Nam fuit factus Dauid rex super Iudam, & Israel. Et si parua sunt ista adijctam tibi multa maiora. Id est, si adhuc parua videntur tibi hoc, quod tibi dedi, adiungam alia maiora. In Hebræo habetur. Adijctam tibi sicut ipsas, & sicut ipsas. Quod exponunt Hebræi de vxoribus Dauid, scilicet, ego dedi tibi sex vxores, & si istæ pauca videbantur, ego adijctam tibi sicut ipsas, & sicut ipsas, id est, tot bis: quæ sunt 18. ex hoc autem dicunt Hebræi, quod poterat aliquis de regibus habere licite tot vxores, & non plures.

Responsio au.

Quomodo verum sit, quod Deus dedit parua Dauid eum tamen videbantur maxima. Quest. IIII.

QVÆRE T aliquis, quomodo sit verum, qd Deus dixit, & si ista parua videntur, adijctam tibi multa maiora: nam si Dauid iudicaret parua esse illa, quæ Deus ei dederat: non deberet ei dare multa maiora, sed deberet tollere ea, quæ habebat: nam Deus dederat Dauid verè magna munera, quàm ipse merebatur, cum tulerit eum de pascuis, & fecerit regem: deditque ei nomen iuxta nomen magnorum, qui sunt in terra, supra 7. si ergo

Dauid iudicasset ista esse parua, ipse esset superbus, & ingratus: ideo Deus nihil ei dare deberet: sed potius auferret, quæ dederat. Respondendum est, quod ista particula ponitur ad increpandum iniquitatem Dauid: nam cum Deus dedit tanta bona Dauid, erat ingratus faciendo contra mandata eius: erat autem adhuc maior ingratus, quia non solum Deus dederat ei illa bona, sed etiam erat paratus dare alia maiora, si Dauid indigeret illis, & hoc significatur, cum dicitur: adijctam tibi multa maiora. Cum autem dicitur, & si ista parua sunt, debet referri ad Dauid, scilicet, quod ipse iudicaret in aliquo casu illa esse parua. Nam licet Dauid non poterat simpliciter iudicare ista esse parua, quia tunc esset superbus, in aliquo tamen casu poterat iudicare illa esse parua, vt potè si esset in aliqua necessitate, & nō proficeret ei bona collata, nisi Deus daret ei maiora, tunc poterat iudicare illa esse parua, vt si esset in bello, & timeret, qd vinceretur, non proficeret ei bona sua, nisi daretur sibi victoria, ideo poterat tunc Dauid iudicare bona sua esse parua, nisi superadderetur victoria, & tunc Deus daret eam illi. Sic enim fuit de Samione, cui Deus concesserat, qd occideret mille hostes solus cum maxilla asini, & moriebatur siti, & clamauit ad dominum, qd illa victoria nihil proderat, nisi daret ei aqua, & dedit: vt patet Iud. 15. Scilicet, Clamauit ad dominum, & ait, tu dedisti in manu serui tui salu: em hanc maximam atque victoriam, & heu siti morior, incidamque in manibus incircuncisorum. Et tunc aperuit Deus dentem molarem in maxilla illa, & egresse sunt aqua: Idem autē dixit Rebecca Gen. 25. Cum dedisset ei miraculosè, qd conciperet, cum esset prius sterilis, sed collidebatur paruuli in utero eius, & ait Rebecca: si sic mihi futurum erat, quid necesse fuit concipere? quasi dicat, nihil mihi proficit, qd Deus supernaturaliter dedit mihi conceptum, nisi auferat collisionem paruulorū in ventre, & tunc Deus abstulit hoc. Ita ergo de Dauid, in casu, in quo bona collata non sufficerent, vel non proficerent nisi Deus daret ei maiora, poterat iudicare illa esse parua, & Deus maiora daret.

An verum sit dictum Hebræorum, scilicet, quod licet regi habere solum 18. vxores, & non plures. Quest. V.

QVÆRE T vterius, circa id, quod dixerunt Hebræi, scilicet, an liceat regi habere solum 18. vxores, & non plures. Respondendum est, qd in veteri testamento non erat prohibita uxorum pluralitas, sicut in nouo, ut declaratum est præceden. lib. cap. 1. & 25. Non erat etiam determinatus numerus, sed cum permitterentur plures uxores ad hoc, qd posset viri dare operam proli procreande, permitti debebant tot, ex quot posset plures sufficere multiplicare. Si igitur aliquis vir sufficenter haberet prolem ex tribus, uel quatuor, licitum erat sibi illas suscipere, qd uerò plures habere uellet, erat aliquāliter illicitum: si igitur aliquis uir putaret sibi conueniens esse ut multiplicaret prolem ualde, & crederet, qd ipse opportune posset procreare prolem ex uiginti uxoribus, poterat accipere uiginti, cum lex non determinauerit numerum, ideo recurrendum est ad rationem permissionis, & fuit ista, quæ dicta est. Cum autem dicunt, qd hic significatur de uxoribus 18. Dixerunt, qd falsum est: nam cum dicitur, adijctam tibi sicut ipsas, & sicut ipsas, non refertur ad uxores, sed ad ea, quæ dicta sunt immediate, scilicet, si hæc parua uidentur tibi ipse magis agitur de dominio, & rebus Dauid, qd si illa parua uidentur, Deus adderet sicut ipsas, & sicut ipsas, scilicet, alias res tales, & maiores.

In veteri testamento permittebatur tot vxores, quot posset viri operam dare proli.

Item

Item quia in hoc significatur aliquod magnum beneficium, quod Deus vellet dare Dauid, dare tamen ei multas uxores, non erat beneficium; quia ipse poterat habere gratis quotquot vellet, ideo non est referendum ad uxores, sed ad aliquid aliud. Sed adhuc aliquis obijciat, quod nullus posset habere plures quam 18. quia Deut. 17. Iustum est quod reges non habeant multas uxores, sed habere plures quam 18. est habere multas, ergo est illicitum. Item Salomon habuit plures quam 18. & reprehenditur propter eas. seq. lib. cap. 11. ergo non licet habere plures. Respondendum ad primum, quod ibi non vocantur plures uxores duae, vel tres, vel quotquot illae sint, dum tamen sint opportuna ad procreandum prolem, & ad hoc solum accipiuntur, ideo si aliquis habeat multas, & omnes illae proficiant ad procreandam prolem, non dicitur habere uxores multas, sic patet Deute. 17. cum dicitur: Non habebit rex uxores plurimas, quae alliciant animum eius. Solum ergo prohibentur illae, quae non proficiunt ad procreationem prolis, sed ad irritationem libidinis, vel ad incitandum in alia mala; contingit tamen quod interdum sint alicui opportuna ad prolem plures quam 18. uxores, ideo licet ei accipere illas. Item si dicatur, quod plures quam 18. sunt illicitae, eo quod sunt multae; ita dicitur, quod 18. sunt multae, cum lex non determinauerit potius de 18. quam de pluribus. Ad secundum cum dicitur de Salomone: concedendum quod habuit plures quam 18. quia habuit quasi mille, & redarguitur propter eas. Non tamen quia multae erant, sed quia erant alienigenae, de quibus Deus voverat matrimonia inter eas & Israelitas, quia copulatus est eis ardentissimo amore, scilicet, non ad prolem, sed ad libidinem, quia per mulieres depravatus est cor eius, ut sequeretur Deos alienos, istae tres rationes tanguntur de redargutione pluralitatis vxorum in Salomone, sequen. lib. cap. 11. *Quare ergo contempsisti verbum Domini?* Deus loquitur de seipso in tertia persona: quod patet, quia dicitur: contempsisti verbum Domini, ut faceres malum in conspectu meo. Istud verbum Domini est lex eius; nam Dauid contempsit duo praecepta, scilicet, praeceptum de adulterio, & de homicidio. *Ut faceres malum in conspectu meo, id est, & fecisti malum me praesente & vidente; vel dicitur malum in conspectu meo, id est, id quod iudicatur malum in conspectu meo, Vriam Hethaem percussisti gladio, id est, iussisti eum occidi, nam mandavit Ioab, quod poneret eum in tali parte belli, ubi essent viri fortissimi, & relinqueretur solus, ut moreretur: qui tamen iubet alii quem occidi, dicitur eum occidere; quia ille agit, cuius nomine aliquid fit: sicut ille possidet, cuius nomine possidetur, Et uxorem illius accepisti uxorem. Istud est fuit aliud peccatum, scilicet, quod accepit uxorem Vriam, istud enim si non erat peccatum, sed quia incitatus est Dauid ad peccandum, ut acciperet eam, si ista fuit aliquis causa mortis Vriam, ut supra dictum est. Et interfecisti eum gladio filiorum Ammon, scilicet, fecisti quod filij Ammon occiderent eum, quia iussisti illum opponi eis, & solum relinqui, Quis condigne narrare queat laudes Vriam viri clarissimi? quis quoque iustitiam desiderare postet indignam calamitatem, & tantae probitati nouercam fortunam? Generosus enim animus Vriam laboribus cedere nequiuit, nec blandimentis abductus est, sed in pace positus in regis aula quiescens labores bellicos concupiuit, arbitrans indignum fore se ceteris locis imparem, si eis dura patientibus, ipse delictis frueretur. Quantum quoque vir iste continentis & fortis animi fuit, qui mulieris pulchritudine & familie, ac domesticarum rerum dulcedine, quae claros viros effeminare solent, moueri nequiuit: ut ab illa vera, & rigida virtute ad aliqualem*

Oratio au-
toris Ilay-
dem Vriam.

F mollitiem flecteretur. O quantum vir iste Deicola fuit, qui indignum esse putauit, ut arca Dei Israel testis papillionibus super faciem terre, ipse delicijs in domo propria frueretur. Accessit autem ad hoc virtutis constantia, & grauitas, quia non solum hoc fecit, sed etiam sic se facturum impermutabiliter pollicitus est. Excellet enim viri huius laus admirationem illorum, qui de vino, & mulieribus elocuti, eis maximam potentiam tribuerunt, ut quibus omnia facile subiiciuntur. 2. Esdras ca. 4. Hic tamen nec vino, nec mulieribus cessit, quin rigida illa virtus, semper magna appetens integra fuit. Postremo lamentabile fuit & indignum decretum infidelissimi regis Dauid, qui tam fideli militi per tam amaram, & excogitatum infidelitatem, prius ut infamaret, insidiatus est, postremo ut immerita morte conficeret, operam dedit. Quis te non virorum indignissimum, rex improbe, & ipso regno indignum arbitretur? qui ut fera saeuens tantae probitati nocuisti. Profecto quia tu probus non eras. Posuisti enim ignominiam gloriae tuae. Factus es viro clarissimo virtutis materia, tu autem inextimabiliter abiectus es. Nec. n. remediabilis ruina tua fuisset, nisi largissima Dei magni benignitas affuisset, quae immeritos quandoque in hac vita fouet, & magnis beneficijs ornat. Quid enim tantum, aut tale Saul egit, qui miseranda calamitate cum tota sua progenie extinctus est? Exclamare libet, quia profecto in rebus humanis nihil est nisi fauor Dei magni, qui cui vult miseretur, & quem vult inducit, eum non sit currentis, nec uolentis, sed eius clementiae miserentis, ita ut uerum istud sit, beatus ille solus, quem tu elegisti, & assumpsisti, & habitabit in atrijs tuis, Vale ergo Vria uir clarissime, quia quae tibi indigna mors abstulit, fama gloriosa recompenfat. Iam enim tibi uera uirtus acquiuit praerogoniam, quod saecula tenebunt; & nec liuor poterit, nec mordax abolere uetustas.

Quomodo pena inflicta Dauid pro peccato Vriam fuerit conueniens, & quem modum Deus obseruat in penis. Quest. VI.

QVAERETVR circa hoc, quomodo poena inflicta Dauid fuit conuenienter assignata. Respondendum quod Deus obseruat in poenis similitudinem, & quantitatem: similitudinem quidem, quia per quae quis peccat, per hac, aut similia torquetur. ut patet Sapient. 11. De quantitate autem patet, quia iuxta mensuram delicti est plagarum modus. Deut. 25. utrumque autem obseruatum est in punitione Dauid. De similitudine patet, nam ipse commisit adulterium, & homicidium, ideo in utroque punitus est. De adulterio patet, quia infra dicitur suscitabo super te malum de domo tua, & tollam uxores tuas in oculis tuis, & dabo proximo tuo, & dormiet cum uxoribus tuis in oculis solis huius. De homicidio patet, quia dictum est: non recedet gladius de domo tua. Secundum autem, scilicet, quantitas punitionis apparet quantum ad primum peccatum, quia sicut Dauid homicida fuit, ita ipse occidi debebat. Deus tamen pepercit ei quantum ad hoc, & transfudit mortem in filium suum, ut patet infra, scilicet, Dominus transfudit peccatum tuum, non morieris: uerum tamen filius qui natus est tibi morte morietur, ut patet infra: & quia ipse Dauid sententiauerat quod uir ille solueret quadruplum, de quo locutus fuerat Nathan, imposita sunt quadrupla super Dauid, scilicet, quod morerentur quatuor filij eius pro Vria. Primum enim fuit ille, qui per adulterium conceptus est de Bethsabee, ut patet infra in litera. Secundus fuit Ammon filius primogenitus Dauid, quem occidit Absalom & Thamar

Deus obseruat in penis duo.

Thamar sorore sua. sequen. cap. Tertius fuit Absalom quem occidit Ioab in bello. infra 18. Quartus fuit Adonias, quem occidit frater suus Salomon. seq. lib. c. 2. De quantitate autem punitionis adulterij dicendum, quod fuit punitus quantum deliquerat, nam ipse acceperat unicam uxorem, & accepta sunt decem uxores eius. Item ipse cognouit uxorem extranei: uxores autem suae cognita sunt a filio suo, quod horrendum erat. Item ipse cognouit in occulto uxorem Vriam; & decem uxores suae cognatae sunt publice uidente toto Israele in platea Ierusalem, ut patet infra 16. Istae tres differentiae ponuntur in litera, cum dicitur: Ego suscitabo super te malum de domo tua, scilicet, de filijs tuis, quantum ad secundum: & tollam uxores tuas, quantum ad primum, scilicet, quia multae ablatae sunt: tu enim fecisti abscondite, ego uero faciam uerbum istud in conspectu omnis Israel, & in conspectu solis, & istud est quantum ad tertium. Et sic Dauid punitus est pro peccatis suis. *Quam ob rem non recedet gladius a domo tua, id est, quia occidisti Vriam: nam homicidium datur pro homicidio: & hoc fuit, quia in domo Dauid erant intrinseca bella, & multi de posteris eius gladio perierunt, vel inter se, vel pugnando cum hostibus. Vtique in sempiternum, scilicet, quia semper durauit gladius in domo Dauid.*

Quomodo fuit uerum, quod gladius maneret in domo Dauid in aeternum cum nunc non maneat. Quest. VII.

QVAERET aliquis, quomodo fuit uerum, quod gladius maneret in domo Dauid usque in sempiternum, quia nunc non manet. Respondendum quod aeternum in sacra scriptura uocatur aliquid durans magno tempore, licet non semper duret, unde aliquando uocatur aeternum quod non durat 50. annis, ut declaratum est supra 7. hic tamen uocatur sempiternum magis proprie, scilicet, pro omni tempore, quo durauit domus Dauid, quia semper fuerunt in ea bella & gladius in posteris eius: incepit autem gladius tempore Dauid: nam filius eius, quem susceperat ex Bethsabee a Deo percussus est morte uolenta, tanquam si percuteretur gladio. infra in litera. Deinde uiuente Dauid post paucum occisus est Amnon primogenitus eius ab Absalom propter Thamar. sequ. cap. postea uero ipse Absalom percussus est gladio, scilicet, tres lanceae infixae sunt ei in corde. infra 18. deinde Adonias occisus fuit gladio a Salamone fratre suo. sequ. lib. cap. 2. Et isti quatuor fuerunt filij Dauid. Postea uero de posteris Dauid multi perierunt gladio, nam Iosaphat rex habuit filios sex, & unus eorum, scilicet, Ioram occidit quinque fratres suos. 2. Paralip. 21. postea uero omnes filij Ioram occisi sunt a latronibus, ut patet eo. cap. nec mansit nisi paruulus filius eius. Iste autem postea regnauit, & mortui sunt alij de posteritate eius, nam iste Ochozias occisus est a rege Israel. 1. Paralip. cap. 22. huius autem filius fuit Ioas, qui postea regnauit, omnes tamen fratres sui occisi sunt ab Athalia eo. ca. Deinde iste Ioas cum regnasset quadraginta annis occisus est a feruis suis. 2. Paralip. 24. cuius filius fuit Amasias, & iste etiam occisus est a feruis suis per insidias. 2. Paralip. 25. Postea quoque optimus regum Iuda Iosias perijt in bello. 2. Paralip. 35. super quo nimis luxit Ieremias, & omnes filij Israel. Postea etiam filij regis Sedeciae occisi sunt a Nabuchodonosor, & eruti sunt oculi Sedeciae. 4. Reg. vii. Hic autem terminatus est status regum Iuda, & ipse in quo terminatus est status domus Dauid perijt. Fuit ergo gladius in domo Dauid usque in sempiternum, id est, quamdiu mansit domus Dauid. *Eo quod despexeris me, scilicet, quia despexisti praecepti*

A meum, & occidisti Vriam. Nam pro hoc directe fuit positus gladius in domo Dauid. *Et tuleris uxorem Vriam Hethaem, ut esset uxor tua.* Pro isto peccato non fuit directe imposita poena gladij in domo Dauid, sed pro morte Vriam: quia tamen adulterium cum Bethsabee, & desiderium accipiendi eam in uxorem fuit causa mortis Vriam, pro hoc adulterio fuit etiam gladius impositus in domo Dauid. *Itaque hec dicit Dominus, Hic ponitur poena pro peccato adulterij, scilicet, quod in domo Dauid esset adulterium, siue uolatio uxorum Dauid. Ecce ego suscitabo malum de domo tua, id est, suscitabo infamiam tuam de domo tua: nam filius eius Absalom cognouit concubinas patris. infra 16.*

Quomodo Deus sit causa mali. Quest. VIII.

QVAERET aliquis, quomodo dixit Deus, ego suscitabo malum de domo tua, quia istud malum quod fecit Absalom fuit nefandissimum concubitus, ergo Deus fuit auctor mali, si ipse suscitauit istud. Item patet, quia infra dicitur: tollam uxores tuas in oculis tuis, & dabo proximo tuo. Et iterum dicitur: tu enim fecisti abscondite, ego uero faciam uerbum istud in conspectu omnis Israel. Respondendum, quod Deus non est auctor mali, quia non est uolens iniquitatem, sed potius odit omnes, qui operantur iniquitatem. Psal. 5. & non solum Deus non cooperatur homini ad iniquitatem; sed etiam non incitat eum, uel tentat ad malum. Sic patet Iacobi. c. 1. scilicet. Cum quis tentatur, non dicat, quoniam a Deo tentatur. Deus enim intentator malorum est; ipse autem neminem tentat: unusquisque uero tentatur a concupiscentia sua abstractus & illectus. Dicendum tamen quod Deus est auctor malorum, quae pertinent ad penam, immo nullum malum penale est, quod a Deo non sit, sic patet Amos. cap. 3. scilicet: Non est malum in ciuitate, quod Dominus non fecerit, scilicet, nulla poena est, quae ab eo non infligatur, sic autem in hoc, quod Absalom cognosceret uxores Dauid, erant duo, scilicet, culpa Absalom uolendo agere quod illicitum erat; & poena Dauid tolerando infamiam quandam, & tristitiam ex hoc. Quantum ad primum, Deus non cooperabatur Absalom, nec cooperatur alicui peccati; immo nec potest cooperari, quia omnis operatio Dei est aliquid reale, & posituum; peccata autem non dicit aliquid posituum, sed deficientiam, ad quam impossibile est quod Deus directe aliquid conferat: & quantum ad hoc dicitur quod Deus non est auctor malorum: Scdm quod erat hic, fuit infamia Dauid, & tristitia eius, quae erat qdam poena: & quantum ad istam Deus cooperatus est ipsi Absaloni, in quantum per actum suum infligebatur quaedam poena Dauid, & ista poena non habet rationem mali, sed iusti, quia iuste inflicta est. Ob hoc autem Deus interdum praedicit alijs quibus, quod alij accipiant uxores eorum, in quantum istud est quaedam poena ipsorum. Sic patet Deute. 28. scilicet: Uxorem accipias, & alius dormiat cum ea. Sic etiam Iob inuocabat in poenam super se, quod vxor sua cognosceret ab alijs, ut patet Iob. 3. scilicet: Si deceptum est cor meum super mulierem; & si ad hostium amici mei insidiatus sum, & scortum fit alterius uxor mea, & super illam incuruentur alij, hoc est enim nefas, & iniquitas maxima: poenam autem istam regalantur a Deo, quamquam in ipsis sit peccatum coniunctum; quia sapientia Dei est, quae scit ipsis rebus malis bene uti, & isto modo tolluntur omnia mala ab uniuerso, dum etiam ipsa peccata bona sunt: sic ait Boc. de Consola. lib. 4. prola. 6. scilicet, Sola est enim diuina vis, cui mala quoque bona sunt, cum eis competenter utendo, alicuius boni elicit effectum. O do enim quidam

quidam cuncta complectitur, ut quod ab assignata ordinis ratione decesserit, hoc idem in alium tamen ordinem relabatur, ne quid in regno providentia liceat temeritati. Cum autem arguitur quod Deus esset auctor mali, si ipse suscitaret malum de domo David: dicens quod intelligitur quantum ad penam, id est, permisit suscitari, & dedit facultatem ipsi Absalom faciendi hoc, in quantum erat dedecus David. Etiam dicitur: tollam vxores tuas, id est, faciam tolli cooperando in poena tuam, sed non in culpa Absalom: & sic intelligitur quidquid hoc modo dicitur. Et tollam vxores tuas, scilicet, ad dandum eas alteri, quia Deus dedit facultatem Absalom ad tollendum vxores patris sui.

Quomodo dicitur Deum suscitasse malum de domo David.

Quomodo verum sit, quod Absalom date sint vxores David, cum date sint concubina tantum. Quasi. IX.

QVAERET aliquis, quomodo dicitur hic, quod vxores David danda erant alteri, quia non fuerunt d. t. e. vxores eius in manu Absalom, sed concubinae, ut patet infra 16. Ad hoc respondere potest secundum Nico. quod concubina accipitur pro vxore: est tamen ista consuetudo scripturae quod vxores principales vocet vxores, alias autem minus principales vocet concubinas: sic patet de Agar, & Cetura, quae vocantur concubinae Abrahamae. Gene. 15. scilicet: Filii concubinarum largitus est mihi, scilicet, filiis Agar, & Ceturae: istae tamen sunt vxores, ut patet de Agar Genes. 16. & de Cetura Genes. 25. Ita etiam potest dici de vxoribus David, quod magis principales vocabantur vxores, & minus principales vocabantur concubinae; & sic vult quod vxores David erant istae mulieres, & secundum hoc tenet Nicolaus, quod nunquam habuit David aliquam concubinam, sed solum vxores, ut ipse dixit supra quinto. Sed dicendum videtur, quod istae quas cognouit Absalom, fuerunt concubinae David, & non vxores matrimonialiter ductae: quod patet, quia infra decimo sexto dixit Achitophel ad Absalom, ingredi ad concubinas patris tui, quas dimisit ad custodiendam domum. Idem patet infra vigesimo cum dicitur: Cumque venisset rex in domum suam in Ierusalem, tulit decem mulieres concubinas suas, quas dereliquerat ad custodiendam domum, & tradidit eas in custodiam. Item Nicolaus propter hoc ponit, quod istae erant vxores, quia putat quod David non habuit aliquam concubinam, & tamen manifestum est quod David habuit concubinas: nam supra quinto dicitur quod David accepit vxores & concubinas de Ierusalem postquam venit de Hebron. Idem patet 1. Paralip. 3. ubi dicitur, quod habuit David filios ex vxoribus, & concubinis: & sic in istis locis distinguuntur vxores & concubinae: si tamen vxores & concubinae essent idem, vel vocarentur solae vxores, vel solum concubinae. Item dictum commune, scilicet, quod principalis vocatur vxor, & omnes aliae vocantur concubinae, non stat applicando ad David, quia tunc prima vxor, quam accepit, scilicet, Michol vocaretur vxor, omnes autem aliae vocarentur concubinae: & tamen falsum est, quia supra tertio cap. ponuntur lex vxores David, inter quas non computatur Michol, & supra quinto dicitur, quod accepit postea alias vxores de Ierusalem, & computantur ibi omnes filii istarum: & tamen 1. Paralip. 3. ponuntur omnes isti filii, & dicitur, quod omnes isti erant filii David, praeter filios concubinarum: ergo videtur quod nulla illarum nominatarum supra tertio, & quinto, & 1. Paralip. 1. erat concubina, sed solum illae, quae non nominantur expressae: & sic oportet dici, quod David habuit concubinas, quae non erant vxores principa-

les, aut minus principales, sed mulieres carnaliter cognitae sine lege matrimonij: & tamen infra 16. & 20. dicitur quod istae erant concubinae: ergo oportet dicere quod non erant vxores. Item patet quia David tulit secum omnes vxores suas, solas autem illas decem mulieres reliquit ad custodiendam domum, ergo videtur, quod non erant vxores, sed concubinae, quia aliae honorasset eas, sicut ceteras ducendo secum. Cum autem obiicitur, quod hic in litera dicitur, quod erant istae vxores. Respondendum quod accipitur large vxor pro concubina. Ratio huius est, quia Deus volebat denuntiare David poenam suam propter adulterium cum Bethsabee; & si dixisset ei, quod illae mulieres, quae accipiendae erant de filiis futurae essent concubinae, non tantum tristatus fuisset David; quia iam esset certus, in quo istud malum ei euenturum esset: ut ergo suspitio eum redderet incertum, & ex hoc torqueretur, non exposuit, an de vxoribus, vel de concubinis, sed large dixit de vxoribus: ut suspectus esset David in quo malum ei euenturum erat. Et hoc quia ipse diligebat nimis vxores quasdam, in quibus nullo modo fieri voluisset aliquod dedecus; & quia si sciret quod istae erant exemptae, non tantum esset anxius, dixit de vxoribus, ut maneret ambiguitas.

In oculis tuis. Non est inentus quod vidente David Absalom acciperet vxores eius; sed dicitur in oculis tuis, id est, te sciente, & non potente providere, tanquam si videres, & non posses excusare. Et dabo proximo tuo, id est, dabo eas filio tuo Absalom. Vocatur enim Absalom proximus, quia quilibet homo vocatur proximus alterius, sic etiam David vocatus fuit proximus Saulis. praeced. lib. cap. 15. Et dormiet cum vxoribus tuis in oculis solis huius, id est, dormiet cum eis praesente sole, scilicet, coram omnibus, quasi dicat, non abscondetur in tenebris ad dormiendum cum eis quasi erubescat, sed publice dormiet cum eis. Sic factum est, nam in solatio tetenderunt tabernaculum ipsi Absalom, & dormiuit ibi praesente toto Israel cum omnibus concubinis patris sui. infra 16. Tu enim fecisti absconditum, id est, tu cognouisti Bethsabee in abscondito, & fecisti eam a te secreta duci: postea quoque celare voluisti factum istud per mortem Viri. Ego vero faciam in conspectu solis, id est, ego faciam quod filius tuus Absalom in publico, id est, coram sole faciat istud.

Et dicitur ad Nathan. Hic ponitur secundum huius c. in quo habetur peccati cognitio. Et diuiditur in tres partes, quia primo ponitur peccati humilis confessio: secundo humana consolatio: tertio historiae continuatio. Secunda ibi. Et consolatus est David. Tertia ibi. Igitur pugnabat. Circa primum dicitur. Peccavi Domino. Ista est confessio David humilis & vera: nam nimis doluit propter hoc, quod egerat, & tunc fecit psalmum illum quinquagesimum, scilicet: Miserere mei Deus. unde meruit a Domino exaudiri. Dixitque Nathan ad David, Dominus quoque transtulit peccatum tuum, scilicet, quia verè doluisti, Dominus remisit tibi peccatum.

Quomodo Nathan cognouit immediate post confessionem David peccatum sibi remissum. Quasi. X.

QVAERET aliquis, quomodo Nathan immediate potuit dicere David, quod Deus remisit ei peccatum, quia ad hoc oportebat quod haberet a Deo responsum, quam non videbatur posse habere ita cito. Respondendum quod dupliciter hoc fieri poterat. Vno modo quod Deus dixisset Nathan istud antequam venisset ad David, & iussisset quod primo praenuntiaret ei poenam; deinde quando confiteretur se peccasse, diceret illi quod Deus transtulerat peccatum eius. Alio modo potest, quod Deus

Quia David fecit psalmum Miserere mei Deus.

Deus solum reuelauerat Nathan poenam, quam praenuntiare debebat David: cum autem nunc David confessus est peccasse, reuelauit dominus Nathan, quod translatum erat peccatum David: & ipse illud dixit David. Simile factum est de rege Ezechia. nam iuit ad eum Isaias dicens: Praeceptum domini tui: morieris, & non viues. infra quarto lib. cap. 20. Et tunc cum egredieretur Isaias ab Ezechia, antequam veniret ad mediam partem atrij, locutus est dominus ad eum, quod diceret Ezechiae, quod non moreretur. Sed tunc dicitur, qualiter Deus poterat reuelare ei tam cito, quod translatum erat peccatum, quia hic non est simile de Isaias: nam Isaias recessit ab Ezechia, & antequam veniret ad mediam partem atrij locutus est ei dominus: hic tamen erat Nathan praesens ipsi David, ideo non videtur, quod Deus locutus fuerit ei hic. Respondendum, quod coram David Deus locutus est ad Nathan: nam simile factum est praecedent. lib. cap. 9. cum Deus dixisset Samuelli: cras mittam ad te virum de terra Beniamin, & viges eum in ducem: die autem sequenti venit Saul ad Samuelem, & ibi dicitur: Cumque aspexisset Samuel Saulem, dominus ait ei: Ecce vir, quem dixeram tibi: & sic in praesentia Saulis Deus locutus est Samuelli de ipso. Ita ergo hic, & sic est intelligendum, quod Nathan solum acceperat a domino reuelationem de poena David, & non de translatione peccati; & nunc postquam David dixit, peccavi, Deus locutus est ad Nathan de translatione peccati.

Quomodo Deus locutus fuerit Nathan coram David. Quasi. XI.

QVAERETVR ulterius, quomodo ergo Deus poterat loqui ipsi Nathan coram David. Respondendum est, quod quadrupliciter Deus loqui consuevit prophetis. Primo modo apparente aliquo Angelo in figura humana, & loquente. Secundo modo, quod aliqua vox formaretur in aere, non apparente corpore, in quo formabatur. Tertio modo, quod Deus in somnio inueneret phantasiam. Quarto modo, quod Deus mutaret intellectum in vigilia. & hoc sine per ecstasim, siue sine ecstasi. Primus modus non stat hic: nam tunc audivisset vocem domini David sicut Nathan: & nihil magis quantum ad hoc diceretur Nathan propheta, quam David, quia uterque videret effigiem, & audiret vocem formatam. Secundus modus etiam non stat ex eadem causa, quia quamquam tunc non videretur aliqua effigies; tamen uterque audiret vocem domini, & essent in hoc aequaliter ambo prophetae. Tertius modus non stat, scilicet, quod fieret in somnio, quia hic Nathan non poterat dormire coram David, cum continuaretur sermo inter ambos. Quartus modus est necessarius assignandus, scilicet, per immutationem solius intellectus sine aliqua voce, & effigie, & immutatione facta in phantasia: non tamen debet poni, quod fieret per ecstasim, quia qui patiuntur ecstasim, sunt abstracti ab omnibus sensibus, & non reperitur in eis aliqua operatio animalis, sed cadunt in terram, & nesciunt an sint extra corpus, vel in corpore, sicut dixit Apostolus. 2. ad Corin. c. 12. scilicet: Nescio an in corpore, siue extra corpus, Deus scit. ad ecstasim autem fit immutatio, & cadunt homines in terram, & patiuntur alia, quae non est conueniens pati prophetas in conspectu aliorum hominum. Patet de beato Paulo, quando raptus est in caelum; nam cecidit in terram, & apertis oculis nihil videbat, & mansit tribus diebus non comedens, nec bibens. Act. 9. Nathan tamen nihil tale passus est coram David, cum continuaretur

A sermo inter eos, ideo dicendum, quod fuit immutatio intellectus simplex, per quam non fit aliqua mutatio in corpore: nec cessat propheta ab actibus exterioribus. Istum modum habuit Eliseus coram rege Iuda, & Israel, quando dixerunt ei, quod propheta: & factus est super eum spiritus domini, & prophetauit coram eis. infra 4. lib. cap. 3. Simile quoque fuit in Samuele, cui Deus locutus est coram Saule. praeced. lib. c. 9. & generaliter vbicunque dicitur, quod Deus loquebatur alicui prophetae coram aliquibus, intelligitur de sola immutatione intellectus, quia alij modi non conueniunt, ut patet ex rationibus assignatis.

Quomodo Deus transtulit peccatum David. Quasi. XII.

QVAERETVR ulterius, quomodo sit verum, quod Deus transtulit peccatum David, quia aut istud intelligitur quantum ad culpam, vel quantum ad poenam. Non primo modo, quia culpa nunquam transfertur, sed remittitur, & non diceretur de culpa, quod translata sit: quia istud significat aliquod speciale, & tamē transferri culpam generale est: nam, quandocunque peccator dolet, Deus remittit peccatum illius. Ezech. 18. Item non potest intelligi quantum ad poenam: nam non fuit poena dimissa, cum non recesserit gladius de domo David, & concubinae eius cognitae fuerint ab Absalom, ut patet supra: Respondendum, quod peccatum translatum fuit quantum ad poenam: fuit tamen poenitio facta in domo David. Sed est sensus, quod David merebatur mori in propria persona secundum leges humanas, & iudicium Dei, quia occiderat Uriam; quia tamen confessus est peccatum, Deus transtulit poenam in posteros eius, & in hoc fecit magnam gratiam ipsi David: & patet hoc ex litera seq. quia dicitur: non morieris; non tamen dixit, quod erat peccatum remissum; quia nimis differt inter remittere, & transferre.

An poena David debita potuerit in posteros transferri. Quasi. XIII.

QVAERETVR ulterius, quomodo potuit transferri poena David in posteros eius: nam videtur, quod nullo modo poterat fieri, quia aut posteri David merebantur poenas illas, quas passi sunt, aut non: si non merebantur; & passi sunt solum pro David, iniuste cum eis actum est, Deus tamen neminem iniuste coademat: si autem merebantur posteri David ea, quae passi sunt, non fuit translatum peccatum David in illos, sed ipsi pro se passi sunt. Respondendum, quod aliqui de posteritate David puniti sunt pro David, & nihil merebantur sicut paruulus ille, qui natus est de adulterio. infra in litera. nam iste non potuit peccare, aut mereri aliquid malum: alij autem passi sunt, qui merebantur id quod patiebantur sicut Amnon, & Absalom, & Adonias, & multi alij. In omnes tamen istos translatum est peccatum David: directius tamen in illum, qui nihil merebatur, & passus est, quam in alios, qui aliquid merebantur: ideo Nathan cum dixisset, quod dominus transtulerat peccatum eius, addidit verum tamen quia blasphemare fecisti inimicos nomen domini, filius, qui natus est ex te, morte morietur, quasi dicit, in illum transferretur peccatum tuum. Nunc autem manent duo dubia. Primum est, quomodo punitus fuit iste puer cum nihil peccasset. Secundum est, quomodo alij posteri David, qui peccauerunt, & puniti sunt pro culpis suis, dicuntur puniti pro peccato David: Responden-

Peccati David dicitur fuisse translatum quantum ad poenam.

Puer paru-
lus, quomo-
do puniret
est siue pec-
cato, p. pec-
cato patris.

Respondendum, quod pro parulo non facta est iniuria, quod moreretur, quia anima sua non perijt: quod autem ipse priuatus sit presenti luce, non fuit iniuria sua, vel poena, sed patris sui, quia sicut si quis habeat pecora, & moriantur, poena & damnum non est ipsorum pecorum, sed domini: ita cum filius paruulus non sit aliquid per se intelligens, nec plene utens aliqua sententia intra paucos dies, sed est quasi animal imperfectum, quod moriatur non est poena sua, sed patris: ideo cum Deus uellet punire Dauid, ita puniebat eum in paruulo illo, sicut in se: & paruulo non intelligebatur aliqua poena iniuste, quia mors sua non erat poena sua, sed patris: ipsi tamen patri iuste quaecunque poena inflingeretur pro peccato, ideo potuit ei ista infligi. Item patet hoc alia ratione, scilicet, quia si aliqua pars corporis percussatur, non dicitur illa pars puniri, sed homo, vel animal cuius est pars, sed filius paruulus est pars patris, ut patet 5. Ethic. Scilicet, filius est pars patris, donec sit pelicon, id est, magnus, ergo non poterit filius paruulus iniuriam pati, vel poenam, sed pater hoc patitur: & ob hoc subditur ibi, quod non est iustum simpliciter inter patrem & filium, sicut nec inter totum, & partem: ergo paruulus iste iuste patiebatur, quia pater, cuius erat pars, iuste puniebat. Ob hoc autem quamquam in scriptura dicitur, quod Deus punit peccata patrum in filios usque in tertiam, & quartam generationem, nunquam reperietur, quod filij magni pro solo peccato patris moriantur, sed paruuli: & sic intelligitur illud, quod dicitur Ezech. 18. Anima, qua peccauerit, ipsa morietur: & filius non portabit iniquitatem patris, nec pater iniquitatem filij. Intelligitur autem de adultis, vel peruenientibus ad aetatem utentem ratione. Quod patet ex exemplis ibi positis, scilicet, quod si pater coluit idola, & filius non; filius non morietur pro patre, & tamen ille filius, qui potest, colere idola, vel non colere, peruenit ad aetatem rationis, quia minores non possunt colere, vel non colere idola. Ratio huius est, quia filij maiores sunt per se intelligentes, & per se homines: & bonum eorum, vel malum pertinet ad seipsos, & non ad patrem suum. Item, quia filius adultus non est pars patris secundum Arist. 5. Ethic. quia iam est pelicon, id est, magnus. Unde inter talem filium & patrem iam cadit iustum politicum, nunquam ergo reperitur in scriptura, quod filij magni occidantur, vel puniantur pro patribus a Deo, quia tunc puniretur vnus pro alio, quod est iniustum. Paruuli tamen leguntur puniri, & occisi pro patribus, quia tunc non dicitur vnus pro alio puniri, sed idem pro seipso. Secundum dubium erat, quomodo posteri Dauid, qui erant maiores dicuntur puniri fuisse pro Dauid, & peccatum eius dicitur translatum ad eos. Respondendum, quod omnes isti puniti fuerunt pro seipsis, quia iniquitates eorum exigebant tales punitiones, sicut Amnon occisus est, quia cognouit sororem, seq. c. Absalom vero, quia insurrexit contra patrem, infra 18. idem de Adonia, seq. lib. cap. 2. & sic de omnibus alijs: ideo istis fuit data poena pro delictis proprijs, nec fuisse data minor, aut maior, siue fuissent filij Dauid, siue non; & sic nullo modo sit eis iniustum, tanquam patiatur aliquid pro Dauid, quod alijs passuri non erant. Dicuntur tamen puniri pro Dauid; vel transire peccatum Dauid in eos, in quantum in poenis eorum Dauid afflictus est nimis. Sicut pater de Amnō primogenito suo, seq. c. Sic etiam fuit de Absalom; pro quo lugebat nimis, dicens: Absalom fili mi, fili mi Absalom, quis mihi det, ut ego moriar pro te? infra 19. Fuit ergo poena Dauid in istis tanquam si ipsemet pareretur; & sic eadem poena erat data pro peccato duorum, scilicet, pro peccato filiorum Dauid, & pro peccato Dauid: nam in quantum Amnon, &

Filij magni
non puniun-
tur pro pec-
cato patris.

Posteri Da-
uid licet pu-
niti fuerint
pro suis pec-
catis & dicitur
tamen peccatum Da-
uid puniri
in eis, quia
Dauid affli-
ctus est ni-
mis in poe-
nis eorum.

Absalom moriebantur, erat poena peccati eorum. In quantum vero necesse erat Dauid de hoc dolere, erat poena peccati Dauid. Sed obijcietur, quia si Dauid non peccasset in homicidio, & adulterio: si Absalom, & Amnon peccauissent eo modo, quo peccauerunt, occidendi erant, sicut occisi sunt, & sic Dauid doleret pro morte eorum, sicut doluit, ergo non est specialiter poena pro peccato Dauid tristitia de morte filiorum suorum. Respondendum, quod Deus est iudex iustissimus, & nullam poenam vnquam infligit nisi pro peccato: Dauid tamen acerbe punitus est de morte filiorum suorum, ergo propter aliquid peccatum hoc euenit. Dicendum, quod siue Dauid peccasset in adulterio, & homicidio, siue non: & filij sui peccauissent eo modo, quo peccauerunt, oportebat, quod puniretur, sicut puniti sunt: Deus tamen ordinasset aliter tempora punitionis, scilicet, quod non puniti fuissent uiuente Dauid, ut ipse non torqueretur de malis eorum, & sic tunc mors inflicta filiis Dauid esset poena solum peccati eorum, & non patris sui: quia tamen Dauid peccauit, fecit Deus, quod occiderentur filij eius, eo uiuente, ut ipse puniretur in illis. Sed obijcietur tunc de alijs de posteritate Dauid, qui gladio perierunt, & dicuntur occisi pro peccato Dauid, cum dicitur in littera Quam ob rem non recedet gladius de domo tua in sempiternum, & isti erant magni, qui moriebantur. Respondendum, quod posteri Dauid, qui perierunt gladio, erant magni, & occisi sunt pro peccatis suis, & tamen illi dicuntur etiam occisi pro peccatis Dauid, non tamen Dauid doluit, quando ipsi mortui sunt, eo quod Dauid tunc non uiuebat: doluit tamen nunc cum uiueret, quia cum denuntiatum fuerit sibi, quod non recessurus erat gladius a domo eius in sempiternum, dolebat nimis de infelicitate posteritatis eius, & iste dolor sufficiebat ei in quandam partem poenae pro peccato suo. Sed adhuc dicitur si de posteris Dauid occisi sunt gladio aliqui paruuli, sicut forte filij Sedeciae erant paruuli, quos occidit rex Nabuchodonosor infra 4. lib. c. vlt. & quando Athalia impijissima occidit omne semen regium de stirpe Ochozia: infra 4. lib. c. 10. & 2. Paralip. 27. uidetur, quod multi paruuli occisi fuerint ibi, paruuli tamen non moriuntur pro peccatis suis, sed pro peccatis patrum; quomodo ergo illi mortui sunt pro Dauid? quia illa poena nihil attinuit ad Dauid. Responderi posset sicut supra, scilicet, quod licet Dauid non doluit in speciali de morte istorum, quia nesciuit determinate mortem cuiuslibet de stirpe sua, doluit tamen in vniuersali pro omnibus, qui de stirpe sua occidendi erant gladio, & hoc sufficit ei ad poenam. Aliter dici potest, & melius, quod posteri Dauid, qui erant adulti mortui sunt pro peccatis suis, & pertinuerunt ad poenam Dauid. paruuli tamen qui de stirpe sua post eum occisi sunt, non fuerunt pro eodem directe occisi, sed pro aliquibus alijs posteris, ut pote filij Sedeciae, qui paruuli erant, occisi sunt pro peccato patris coram eo: filij autem Ochoziae occisi sunt pro peccato aliquorum cognatorum suorum, qui superstitis erant: vel forte, & melius, occisi sunt, quia futuri erant mali in regno, & Deus voluit praecipue occupare malitiam eorum: nam sicut Deus aliquos bonos occidit, ne a malitia occupentur, ut patet Sapient. 4. ita & aliquos quasi indifferentes ad bonum & malum occidit, quia mali futuri sunt, ne mala eorum grauiora sint. Aliter autem quidam assignant ad istud principale dubium responsonem dicentes, quod omnes posteri Dauid puniti fuerint pro Dauid, scilicet, quia pro peccato eius Deus permisit illos cadere in talia peccata, in qualia non permisisset, nisi peccasset Dauid, & ex hoc illi puniti sunt propter Dauid: cum propter peccatum debeatur poena, & peccatum eorum fuit pro-

Obiectio.

Responso.

Obiectio.

Responso.

pter

pter Dauid. Sed dicendum, videtur quod ista positio dupliciter potest intelligi: vno modo, quod Deus permisit cadere posteros Dauid in peccatum propter peccatum Dauid, scilicet, quod si Dauid non peccasset, & orasset pro posteris suis ne peccarent, Deus non permisisset illos cadere in peccatum, quia tamen peccauit Dauid, oratio sua non fuit exaudita pro posteris suis: ideo permitti sunt peccare, ac si nullus orasset pro eis: & iste sensus rationalis est, quia certum est, quod multi liberantur, ne peccent, precibus sanctorum, qui peccarent, nisi interuenirent illa preces. Aliter potest intelligi, quod Deus permisit posteros Dauid cadere in peccatum directe in poenam peccati Dauid, & si Dauid non peccasset non permisisset cadere eos in peccata illa: siue Dauid orasset pro illis, siue non. Et iste sensus non videtur mihi satis tutus: nam quod Deus permittat aliquem cadere in peccatum, vel eum iam cadentem, & in peccato manentem resurgere non, faciat non est nisi a secretissima Dei dispensatione, qua quosdam ex mera liberalitate ante secula praedestinavit, & vocauit, alios vero vocare noluit, vel non curauit. Aut accidit istud in poenam peccati alterius istiusmet hominis, scilicet, ut qui se non vult, cum potest a peccatis custodire, permittatur a Deo in poenam istorum in alia peccata cadere, modus tamen assignatus a principio de translatione peccati in posteros conuenientior est, & ille est tenendus. Non morieris, scilicet, non morieris tu, sed filij tuus, & in hoc fuit translatio peccati. Verum tamen quia blasphemare fecisti inimicos nomen Domini propter verbum hoc, id est, propter peccatum istud commouisti inimicos ad maledicendum Deo; ideo ne peccatum istud maneat inultum morietur ille filius, qui iam natus est. Est autem sensus, quod inimici, scilicet, Israelitarum, id est, Gentiles blasphemabant nomen Domini dicentes, Deum Hebraeorum esse acceptatorem personarum, quia abstulit regnum de domo Saulis propter parua peccata; & non puniuit Dauid aliquo propter peccata maiora, & ista erat blasphemia, quia Deus non est vere acceptator personarum, ut patet Act. 10. scilicet: Nunc cognoui in veritate, quod non sit acceptator personarum Deus. Vel aliter intelligitur, scilicet, quod inimici, id est, inimici Dauid blasphemabant nomen Domini, dicentes Deum esse fauorabilem. Exijt quoque prouerbijs vulgare contra Dauid, scilicet, quomodo poterit esse salus ei, qui comedit ouem, & occidit pastorem? Et dicebatur pro Dauid, quod acceperat Bethsabee, & occiderat Uriam. De hoc autem fecit ipse Psalmum tertium, in quo dicitur: Multi dicunt anima mea, non est salus ipsi in Deo eius. Filius qui natus est tibi morte morietur, id est, iste, qui natus fuit tibi de adulterio morietur, ne habeant locum blasphemandi de Deo inimici: erat enim iam natus paruulus iste, quando venit Nathan ad nuntiandum Dauid istam poenam de morte filij, & de omnibus alijs.

Quare potius iste paruulus mortuus est pro peccato Dauid, quam aliquis alius de filijs eius.

Quest. XIII.

Quaeritur aliquis, quare potius iste paruulus mortuus est pro peccato Dauid, quam aliquis alius de filijs eius. Respondendum, quod rationabilis erat mori aliquem paruulum quam adultum, nam adulti iuste non possunt mori, nisi peccauerint, & si aliquis peccauisset: & moreretur de filijs Dauid, non erat conueniens translatio mortis Dauid in illum, quia ille principalis pro se moriebatur: si autem adultus nihil peccasset, & moreretur pro Dauid, erat iniustissimum; quia filius non debet

mori pro patre, nec pater pro filio. Ezech. 18. quod intelligitur de adultis. In paruulo ergo debuit fieri translatio mortis Dauid, quia ille nihil peccauerat, sed solum moriebatur pro peccato Dauid. Sed tunc dicitur, cum aliquis paruulus moriturus esset pro peccato Dauid, cur potius iste quam alius mortuus est. Respondendum, quod fuit propter duo. Primum est conuenientia ad delictum: nam ista poena dabatur pro adulterio, & homicidio Dauid: sed iste puer natus fuerat de illo adulterio, ergo conuenientius iste mori debebat quam aliquis alius. Secundum hoc factum fuit ad tollendum scandalum; nam Deus dedit poenam Dauid, quia pro eum scandalizabantur inimici, & maledicebant Deo, dicentes eum esse fauorabilem: ut ergo appareret Deum non esse acceptatorem personarum, puniuit Dauid, & quia magis apparebat, quod Deus puniebat Dauid pro istud peccatum, si occideret filium natum de adulterio quam aliquem alium, ideo illum occidit; nam si alius de filijs Dauid mortuus fuisset, putaretur euenisse propter aliud peccatum, & quod istud manebat impunitum. In Hebraeo habetur: Quia ad iracundiam prouocasti. Vbi littera nostra dicit, quia blasphemare fecisti, & idem signant. Nam ille, qui blasphemare praedicatus est ad iram contra Deum, ideo blasphematus de eo tanquam de malefactore. Et reuersus est Nathan in domum suam, scilicet, postquam denunciavit istas poenas Dauid, reuersus est in domum suam, quia non erat tunc tempus manendi cum Dauid, eo quod ipse erat amaro animo. Percussitque Dominus paruulum, quem pepererat vxor Uriae, id est, dedit ei plagam incurabilem, ut moreretur. Ob hoc autem ista mors est quodammodo violenta, quia non euenit ei ex aliquo accidente naturali, sed quia Deus voluit percutere eum, velut si mississet super eum fulmina de caelo, aut lapides. Vocatur autem Bethsabee vxor Uriae, non quod iam esset vxor eius, sed quod eo tempore, quo genitus est iste puer, esset vxor Uriae, ut patet praeced. cap. vel vocatur vxor Uriae, quia aliquando fuit vxor Uriae, siue hoc esset ante conceptionem pueri, siue post. Sic etiam vocatur Abigail vxor Nabal Carmeli, quamquam iam esset vxor Dauid, ut patet praeced. lib. ca. 27. & 30. & supra 2. Et desperatus est, id est, desperatum fuit de salute eius. Dupliciter potest intelligi, vno modo quod tatus fuit languor pueri, quod naturaliter non poterat euadere, ideo medici dixerunt eum desperatum. Vel aliter; desperatus est, id est, desperatum fuit de vita eius, quia Deus dixerat quod moreretur, & verbum domini certissimum est. Sed primus sensus est melior, quia secundus repugnat aliquantulum litterae sequenti. In Hebraeo habetur: Et agrotauit, scilicet, agrotauit ad mortem, ita ut desperaretur, & hoc signat littera nostra. Deprecatusque est Dauid ad Dominum pro paruulo, id est, orauit ne moreretur puer. Et ieiunauit Dauid ieiunio; id est, fecit ieiunium magnum, vel austerum, ut sanaretur puer. In Hebraeo habetur: Dauid inquisiuit Dominum. Vbi littera nostra dicit deprecatus est: & idem signat, quia inquirere eum est petere misericordiam a Deo, iuxta illud: Querite Dominum dum inueniri potest. Et ingressus seorsum iacuit super terram, id est, noluit manere Dauid cum viris suis in palatio, sed iuit ad aliquem locum secretum, ut ibi vacaret precibus, & ieiunio, & muneribus. Et dicitur quod iacuit super terram, id est, humiliavit se super terram ad orandum, vel iacuit in terra, scilicet, non dormiebat in lecto, sed super terram affligendo animam suam. Et sic Dauid afflixit se hic in tribus, scilicet, in oratione, & ieiunio, & accubatione super terram. Ille enim est modus antiquorum, quando volebant Deum deprecari pro liberatione aliqua ieiunabant, & orabant, & sedebant super terram, vel super cinerem. Sic enim fecerunt Ninuitae: nam rex Ninuiae surrexit de folio

Propter duo magis mortuus est iste paruulus quam alius.

Modus antiquorum quod Deum pro liberatione aliqua deprecabantur.

folio suo, & abiect vestimentum suum, & indutus est sacco, & sedit in cinere. Ionas 3. Sic enim faciebant Israelitae tam Sacerdotes, quam non Sacerdotes occurrentibus aliquibus aduersitatibus. In Hebraeo habetur. Et venit, dormiebat, & iacebat seorsum. Et idem est quod litera nostra, & significatur clarius quod dormiebat seorsum, scilicet, super terram. Et potest accipi seorsum respectu uxoris suae, scilicet, quod non accedebat ad eam diebus his, vel respectu seruatorum suorum, scilicet, quia nolebat manere cum eis, nec comedere.

An David peccauit orando pro isto puero, ut sanaretur. Quest. XP.

QVAERET aliquis, an David peccauit orando pro isto puero, ut sanaretur. Aliquis respondit quod sic, quia ait David audiens verba Nathan firmiter assensit illis, scilicet, quod moriturus esset puer, vel non. Si primo modo, erat infantia orare pro illo, quem sciebat certissime moriturum. Si secundo modo, peccabat grauiter non credendo dicto propheta, cum dicta prophetica sint firmiora quam ea, quae oculis cernimus, ut patet 2. Pet. cap. 1. scilicet: Habemus autem firmiorem prophetiam sermonem. Respondendum, quod David non peccauit orando dominum pro salute pueri, quamquam dictum ei esset, quod moriturus erat, quia non erat certificatus, an moriturus esset. Sic patet infra, nam dixit David, quis scit si forte donet eum mihi dominus, & viuet infans. Cum autem obiicitur, quod David debet credere verbis prophetae. Respondendum, quod credidit: propheta tamen aliquando loquitur secundum sententiam Dei firmam, & aliquando solum secundum comminationem. Primo modo quicquid praenunciant, certissime euenit. Et si David sciuisset, quod secundum firmam Dei sententiam dictum fuisset verbum Nathan, non orasset pro salute pueri, immo peccasset si orasset, quia ex hoc innuebat, quod sententia Dei firma erat mutabilis, quod faceret in Deo magnam imperfectionem: si autem dicuntur verba secundum comminationem: non sunt euentura sic, ut praenuntiantur, sed solum dicuntur ad terrendum: & ut recedant a malo illi, quibus fit ista comminatio, quod si fecerint non infligetur poena, quam Deus comminatur illis: David autem dubitabat in quo modo horum intelligerentur ista verba, ideo potuit licite orare dominum pro salute pueri.

Quare David non petijt a Nathan de intellectu verborum, cum ignoraret secundum quem sensum dicta essent. Quest. XP I.

QVAERETVR vterius, si David dubitabat, quomodo ista verba intelligebantur, cur non quaesuit de intellectu eorum a Nathan propheta, qui illa dixerat. Respondendum, quod non quaesuit ab eo, quia ipse nesciebat, quomodo intelligerentur: nam licet Deus reuelat aliqui prophetae aliquid, non certificat eum, an dicatur illud secundum firmam sententiam eius, vel secundum comminationem, ideo propheta nescit dicere qualiter intelligenda sint verba. Sic patet de Ioel propheta, per quem Deus denunciavit multa mala ventura Israelitis in bruceo, & locusta, & destructione agrorum, Ioel. 2. ipse tamen postea consuluit Israelitis, ut plorarent ad dominum, vt misereretur eis, putans, quod posset mala enuntiatum euenire, cum dicitur: Couertimini ad dominum Deum vestrum, quia benignus est, & sequitur: quis scit si conuertatur, & ignoscat dominus, & derelinquat post se benedictionem. eo. c. ergo ignorabat iste qualiter in-

telligerentur verba sua. Idem fuit de propheta Iona, cui Deus dixit, quod predicaret Niniuem subuertendam, & quia sciebat, quod aliquando verba Dei dicebantur secundum comminationem, & non eueniebant, ne ipse viderentur mendaciter locutus fuisse, noluit praedicare, sed fugit in Tharsis, vt patet Ione. 3. scilicet. Propter hoc praecipit, vt fugeret in Tharsis: scio enim, quod tu Deus clemens, & misericors es, & ignoscens super malitia, quasi dicat, sciebam, quod quamquam dicas te facturum aliquid mali, postea interdum parcis, quia misericors es. Item patet, quia Iona 3. dicitur, quod Iona sedit extra ciuitatem Ninive expectans, quid accideret ciuitati, scilicet, an subuerteretur: & tamen si certus fuisset, quod ista verba dicebantur secundum comminationem, vel secundum diffinitionem Dei, non curasset attendere euentum rei, quia si secundum comminationem dictum fuisset, sciret, quod nullo modo eueniret: si vero secundum diffinitionem sciret, quod eueniret certissime.

In quo sensu accipienda sint prophetarum verba. Quest. XP II.

QVAERETVR vterius, cum de verbis prophetarum dubium est, in quo sensu accipiantur, an debeamus ea accipere tanquam importantia diffinitionem. Respondendum, quod licitum est nobis accipere in quocumque sensu voluerimus, quamdiu ipsa verba dubia manent, & non est maior ratio interpretandi pro una parte, quam pro alia. Dicendum tamen est, quod debemus potius intelligere semper verba esse dicta secundum comminationem, & sic intellexit David. Hoc autem propter duo: Primum est, quia securius est ea sic intelligi, eo quod si intelligendo conuertemur ad dominum, & dolebimus de peccatis: & non euenient mala super nos. Si vero putemus ea dicta secundum diffinitionem Dei, non orabimus pro liberatione: & tunc sequitur magnum inconueniens, quia interdum poterit aliquid verbum dictum esse secundum comminationem, scilicet, si recesserint homines ab iniquitate sua. Si autem putant illud dictum esse secundum diffinitionem Dei, tanquam desperantes non curabunt auerti a malo, & veniet super eos sententia comminationis, quae alias euentura non erat. Secundo intellexit David ista verba sic, quia consuetudo erat apud omnes homines, quod quocumque praenuntiarentur aliqua prophetice, intelligerentur dicta secundum comminationem. Sic patet de Niniuitis Iona. c. 3. nam licet Iona sine conditione vlla praedicaasset, quod post quadraginta dies Ninive subuertenda erat, tamen Niniuitae putauerunt hoc posse aliter euenire, ideo praedicaerunt ieiunium per ciuitatem, & afflictionem, & quod clamarent ad Deum in fortitudine: & subditur ibi causa: quia ipsi dixerunt: quis scit si conuertatur, & ignoscat Deus, & reuertatur a furore irae suae, & non peribimus? Intellexit ergo David verba ista dicta secundum comminationem.

An propheta peccabant orantes aliter euenire, quam praenuntiatum sit. Quest. XP III.

QVAERETVR vterius, an prophetae, vel alij homines peccabant orantes aliter euenire ea, quae a Deo praenuntiata erant. Respondendum, quod cum verba Dei possint accipi ambigue, vt dictum est, quamdiu manent ambigua, non est peccatum illa interpretari in contrariam partem: cum vero propheta certificatus fuerit, vel ille contra quem dicuntur, quod intelliguntur secundum diffinitionem, peccat si amplius orauerit, quod illa in contrarium eueniant. Sciendum tamen, quod

in prima vice, quia Deus prophetae reuelat aliquid, non certificatur ipse, an secundum diffinitionem, vel comminationem sibi dicatur; nisi forte Deus ei specialiter dicat, quod illud dicit secundum diffinitionem, ideo licet sibi orare donec Deus prohibeat eum orare. Sic patet de Moyse, cui Deus dixerat, quod non transiret Iordanem, quia offenderat eum, Nu. 27. & tamen post hoc orauit Moyse dominum, quod permitteret eum transire. Et non peccauit in hoc, quia si putasset Moyse quod peccabat, non orasset. Etiam quia non increpat Moyse tanquam in hoc peccasset, postea vero Deus dixit ei, quod non oraret pro hoc, quia nullo modo transiret illuc, vt patet Deuter. 1. Sufficit tibi, nequaquam loquaris ultra ad me de hac re: & tunc Moyse cessauit orare, & si amplius orasset peccaret mortaliter, ideo non legitur post hoc, quod orauerit: sed tanquam certificatus, quod non esset transiret Iordanem, dixit Israelitis, quod illi transirent in terram optimam, & ipse non, vt patet Deuter. 4. Sic etiam fuit de Samuel: nam Deus dixit ei, quod Saulem abiicerat, & ipse tamen Samuel praenuntiavit hoc Sauli. praeced. lib. cap. 15. & tamen post hoc orabat pro Saule, vt patet eo. ca. scilicet, verum tamen omnibus diebus lugebat Samuel Saul, quoniam penitebat Deum quod constituisset eum regem super Israel: & tunc non peccabat Samuel orando pro hoc, quia alioquin non orasset, cum esset vir iustissimus. Deus tamen postea dixit Samueli, ne oraret pro Saule. praeced. lib. ca. 6. scilicet, Dixit dominus ad Samuelem, vsquequo ta luges Saul cum ego proiecerim eum: & post hoc Samuel nunquam orauit pro Saule, & si orasset, peccauisset mortaliter. Sed adhuc obiicitur contra praedicta, quod quamquam Deus alicui prophetae reuelat, quod ea, quae ei dicit, intelliguntur secundum diffinitionem certam, quod possit orare, ne illud fiat. Sic patet de Samuele praeced. lib. c. 15. Nam ipse ex parte Dei dixit ad Saul: scidit dominus regnum Israel a te hodie, & tradidit illud proximo tuo. Et postea sequitur: Porro triumphator in Israel non pareet, & poenitudine non flectetur: nec n. homo est, vt agat poenitentiam: & sic denunciatu ei, quod nullo modo Deus recederet a sententia sua, & tamen post hoc Samuel orauit pro Saule, vt patet eo. c. Respondendum, quod Samuel non peccauit ibi orando, cum nesciuit, an verba illa, quae dixit, intelligerentur secundum diffinitionem Dei, vel secundum comminationem: nec obstat quod ibi dictum est, quod Deus non flecteretur ab ira sua, quia istud non dictum est, vt aliquid per quod reuelaretur Samueli, an verba ista essent secundum diffinitionem Dei, vel comminationem, sed erat aliquid quod Deus iusserat Samueli dicere ad Saulem: ideo sicut dubitauit de omnibus alijs verbis, an dicerentur secundum comminationem, vel diffinitionem Dei: ita dubitauit de isto, unde semper orauit pro Saule, quousque Deus reuelauit ei, quod abiicerat Saulem totaliter, vt patet praeced. lib. ca. 16. scilicet: Vsquequo tu luges Saul, cum ego proiecerim eum? Et sequitur ibi, quod vngeret David in regem. ex quo patebat quod totaliter erat abiectus Saul cum vngeretur David, & tunc cessauit Samuel orare pro Saule, quia certificatus erat.

An ad hoc, vt aliquis sit propheta, debeat intelligere ea, quae dicuntur esse diffinitiva, vel secundum comminationem. Quest. XIX.

QVAERETVR vterius, quomodo possit stare quod prophetae non intelligant, an ea, quae dicantur debeant accipi secundum diffinitionem Dei, vel secundum comminationem: nam ad rationem prophetiae requiritur quod propheta intelligat ea, quae dicit: vt patet Dan. 10. scilicet, intelligetia. n. Alph. Toft. in Secundum Regum.

opus est in visione, iad hoc quod aliquis dicatur videns, siue propheta, opus est intelligentia, i. necesse est, quod intelligat ea, quae dicit, vel quae ei reuelantur; alioquin non vocabitur propheta, sed loquens lingua, vel habens gratiam sermonis, vt patet infra ad Corin. 1. vbi Apostolus distinguit prophetam, & loquentem lingua, & prophetam dicit esse maiorem, & intelligentem. Item patet, quia ob hoc Pharo non vocatur propheta, quia videns septem vacca, & septem per somnium, non intellexit mysterium. Genes. 40. Caiphaz quoque locutus est a Spiritu Sancto, Ioan. 1. quia tamen ipse non intellexit verba, non vocatus est propheta. Respondendum, quod ad hoc, quod aliquis sit propheta, oportet quod intelligat ea, quae audit, vel quae uidet. Sed hoc stat dupliciter: vno modo quod propheta intelligat quid significat verba, quae audit, vel res, quae uidet. Alio modo quod intelligat ad quem finem ista dicuntur, vel an necessario ueniant, uel non. Prima intelligentia necessaria est in propheta. Vnde si quis uideret in somnio aliquam uisionem bestiarum, uel aliarum rerum, quae uisio sit missa a Deo, si non cognosceret quid significarent illae bestiae, non esset propheta. Sic fuit de Nabuchodonosor, qui uidit semel quandam statuum multorum metallorum, & non intellexit quid significabat: Deus tamen immiserat ei uisionem illam, ut patet Dan. 2. & non fuit propheta. Iterum est uidit Nabuchodonosor quandam magnam arborem, & non intellexit eius significationem, ut patet Dan. 4. Item si quis audiret aliqua uerba a Deo, & non intelligeret quid significabant, quamquam illa retineret mente, non uocaretur propheta: propter hoc autem cum Daniel uidit quandam imaginem bestiarum, quae quod intellexit sermonem, nam intelligentia opus est in uisione: Dan. 10. Secundus modus intelligendi in propheta est, quod sciant prophetae, an firmiter eueniant ea, quae praedixerunt uel non, & quantum ad hoc non omnes prophetae intelligunt, immo nullus intelligit, nisi ei specialiter reueletur. Primus modus intelligendi est necessarius in omni propheta, & istum tenent omnes prophetae. Secundus autem non, & istum ignorabat Nathan, & de isto dicebat David, quis scit si forte donet eum mihi dominus, quasi dicat, nullus: ergo putabat David quod nullus sciebat, an esset dicta propheta secundum diffinitionem Dei, uel comminationem. Venerunt autem seniores domus eius, id est, uiri honorabiliores totius domus David, qui etate senes erant, & magnae prudentiae atque consilij, ideo erant maiores in domo David. Cogentes eum, ut surgeret de terra, id est, isti ueniebant, ut facerent regem surgere, quia ipse iacebat extentus in terra orans pro filio. Et dicitur ut cogent non quidem uim inferendo, sed uerbis persuadendo. Qui noluit, scilicet, non surrexit usquequo puer mortuus est, semper instans pro salute eius. Nec comedit cum eis cibum, id est, diebus istis, quibus durauit infirmitas pueri, non comedit David solenniter ad mensam suam astantibus senioribus, sed solus & in terra manducabat aliquid modicum, quo natura leuiter sustentaretur. Accidit autem die septimo, ut moueretur infans. Ista dies septima potest computari a die natiuitatis pueri, scilicet, quod post septem dies a natiuitate sua mortuus est, uel post septem dies, postquam incepit agrotare mortuus est; & hoc uidetur esse uerisimilius. Nam cum hic computentur septem dies, & non est aliquis actus, qui numeretur per septem dies, nisi egrotare, uideatur quod a principio agitudinis computentur isti dies: quicquid tamen dicatur, accipiendum est, quod iste puer paucis diebus uixit: ideo Salomon, qui natus est post eum, uocatus est unigenitus. Proverb. 4. tanquam nullum alium filium habuisset. Ista enim causa reddit extra de uerbis signifi.

Quae cognitio non sit necessaria, & quae non.

signifi. cap. nam & ego ubi dicitur quod ille, qui natus confestim mortuus est, habetur ac si nunquam natus fuisset, & non computatur inter homines. *Timueruntque serui David nuntiare ei, quod mortuus esset paruulus.* Hoc timebant propter duo. Primum erat, quia putabant quod David irasceret nuntianti. Secundum erat, quia crediderunt quod David affligeret se nimis cognita morte pueri, & ista causa continetur in litera. *Dixerunt enim, serui David inter se: nam nihil ausi sunt dicere David, ecce cum paruulus adhuc uiuere, loquibatur ad eum, hortantes, ut gauderet, & veniret ad sumendum cibum nobiscum, & surgeret de terra, et non audiebat uocem nostram, id est, non assentiebat nobis, sed manebat semper in terra.* Quanto magis si dixerimus ei, mortuus est puer, affliget se, quasi dicat, si tunc propter pueri aegritudinem tantum se affligebat, a fortiori plus se affliget nunc cognita eius morte. In Hebraeo habetur. *Malum faciet sibi.* Et idem est malum facere, & affligere. *Cum ergo audisset David seruos suos multantes, id est, tacite inter se loquentes, scilicet, quod non audebant aperte loqui, ne David intelligeret mortem pueri, etiam quia inter se secrete consiliabantur, an mortem illam reuelarent David, vel non.* Intellexit quod mortuus esset paruulus. scilicet, quia nulla alia causa erat huic locutionis secreta; nisi mors pueri. *Dixitque ad seruos suos, num mortuus est puer?* Hoc quaesuit David, ut expediretur a ieiunio, & oratione: nam si puer mortuus erat, frustra erat eum manere in terra, qui responderunt mortuus est. Non ausi fuerunt negare ei veritatem, quamquam putauerunt quod nimis se affligeret cognita morte pueri, *Surrexit igitur David de terra, scilicet, quia prius iacebat extensus in terra, vel inclinatis genibus orans pro vita pueri. Et lotus uultusque est, id est, tunc lauit faciem suam, & unxit caput oleo.*

Quare David mortuo puero non planxit.
Quaest. XX.

QVAERUT aliquis, quare fecit hoc David, Respondendum, quod dum puer uinebat, & erat in periculo, orabat dominum, & priuabat se omnibus delectationibus, ut exaudiretur; mortuo autem puero istud frustra erat, ideo non vacauit ultra planctui. Sed dicitur, quomodo David unxit nunc caput? Respondendum quod David lauit manus suas, & uultum ad solam munditiam: nam diebus illis, quibus planxerat pro puero pro afflictione non lauabat manus nec uultum, nunc autem lauit; caput uero unxit, quia in terra illa est consuetudo ungeri caput oleo propter caliditatem terrae, & omnes communiter hoc faciunt, ut declaratum est precedenti capitulo; nunc autem quia cessabat David flere pro puero, unxit caput suum in signum laetitiae, & delectationis consuetae, scilicet, quod iam nihil magis mouebatur pro morte pueri, quam si non mortuus fuisset.

Quare David mortuo filio lauit sibi manus & unxit caput.
Quaest. XXI.

QVAERETVR ulterius, cur David lauit faciem, & unxit caput mortuo filio: nam contra consuetudinem Hebraeorum erat istud, scilicet, quia toto tempore, quo lugebant mortuos non ungebant capita. Sic patet infra 14. cum dixit Ioab ad mulierem: lugere te simula, & induere ueste lugubri, & ne ungas oleo, ut sis quasi mulier plurimo iam tempore lugens mortuum. Respondendum, quod David potuit hoc facere propter tria: primo quia ipse uoluit mortuo filio ire ad orandum co-

ram domino, ut patet infra: nam immediate ut surrexit de terra, inuit illuc; homo tamen non placet Deo in uultu tristi, iuxta illud Leuiti. 10. cum dixit Aaron, quomodo potui comedere, aut placere Deo in caeremonijs mente lugubri, quasi dicat, non potui placere Deo: ideo David, ut placeret Deo, uoluit apparere coram eo letus. Secunda ratio fuit, quia David erat rex, & non solent reges facere luctum sicut alij homines inferiores, ideo uiri de domo David lugere debebant pro paruulo illo, David autem non: unde lauit faciem suam tanquam non facturus planctum. Tertia ratio fuit ad significandum quod iniustum erat pro mortuis plangere, sed potius pro uiuentibus: nam nihil prodeit plangi pro mortuo, cum planctus eum ad uitam reuocare nequeat, & istam ultimam tetigit David solum: ut patet infra in litera. *Cumque muisset uestem, scilicet, quia prius erat in quadam ueste tristi plorans, nunc autem suscepit aliquam uestem regiam.* Istud etiam erat contra consuetudinem plangentium pro mortuis, ut patet infra 14. scilicet: Induere ueste lugubri, & simula te lugere; David autem omnia fecit contra consuetudinem lugentium. *Ingressus est domum Domini, & adorauit, id est, introiuit illud tabernaculum, in quo erat arca, & orauit ad dominum: erat enim arca in domo David in quodam loco, quem ei disposuerat, & quando David uolebat ire ad orandum introibat in tabernaculum illud, ut patet supra capitulo sexto.*

An David peccauerit introendo immundus in Sanctuarium.
Quaest. XXI.

QVAERET aliquis, an David peccauit introiens in locum sanctuarij immundus. Aliquis dicit quod sic, quia quicumque ingrediebatur immundus in sanctuarium mori debebat. Leuit. 15. David tamen erat immundus, quia luxerat pro mortuo, & huiusmodi erant immundi. Numer. 19. Respondendum quod David non erat immundus, quia non luxit super mortuo, sed super uiuente: unde illico ut mortuus est puer, cessauit a luctu, & lauit se, ac unxit, ut patet in litera. Item dato quod David plorasset pro filio suo mortuo, non erat immundus, quia non efficitur aliquis immundus plorando pro mortuo, nisi cum uadat ad exequias eius, & plangit, & tollit capillos, uel facit alia similia. Sic patet Leuiti. decimo: ubi Deus uetuit Sacerdotibus nouiter unctis exire ad plorandum mortuos, cum dicitur: Capita uestra nolite nudare, & uestimenta nolite scindere, ne forte moriamini: fratres uestri & omnis domus Israel plangent incendium, quod Dominus suscitauit: uos autem non egrediemini fores tabernaculi, alioquin peribitis. Apparet ergo quod immunditia causabatur super mortuo si exiissent Sacerdotes de sanctuario, & depillassent capita uel scidissent uestes, quod tamen ipsi plorarent intra sanctuarium nihil aliud faciendo, non causabat immunditiam in eis. Nam Aaron intra sanctuarium erat, & luxit pro filijs suis, ut patet eodem capitulo, cum dicitur: quomodo potui placere Deo mente lugubri, ergo lugebat tunc: tamen non incurrit immunditiam, quia non cessauit a sacrificijs, ut patet ibidem. Et quia in sanctuario erat, & tamen ibi non permittebatur manere aliquis immundus; erat ergo generale in omnibus tam Sacerdotibus, quam non Sacerdotibus, quod non incurrebant immunditiam plorando solum pro mortuo, sed exeundo ad plangendum comitando funera, & scindendo capillos, uel uestes.

David,

David, an esset factus immundus, quia erat in tabernaculo ubi erat puer mortuus.
Quaest. XXI.

QVAERETVR ulterius, an David incurrit immunditiam, quia erat in tabernaculo illo, in quo erat puer mortuus. Aliquis dicit quod sic, quia Nume. 19. dicitur. *Ista est lex hominis, qui moritur in tabernaculo: omnes qui ingrediuntur tentorium illius, & uniuersa uasa, quae ibi sunt, polluta erunt 7. diebus: sed David erat in domo, in qua mortuus est puer, ergo non poterat usque ad 7. dies sequentes introire ad locum sanctuarij.* Aliquis forte dicit, quod illa lex de immunditia intelligitur quantum ad sanctuarium, sed non ad arcam, scilicet, quod intrantes in locum sanctuarij, si erant immundi deberent mori, sed intrantes coram arca non morerentur, cum ipsa maneret extra sanctuarium. Dicendum, quod hoc non stat, quia arca erat uas sanctissimum totius sanctuarij, ideo si quis moriebatur accedendo ad alias partes sanctuarij immundus, a fortiori si accederet ad arcam, vel introiret ad locum eius. Hoc patet ex similibus, nam arca existens extra sanctuarium erat tantae sanctitatis, & reuerentiae, sicut si esset in sanctuario; quod patet, quia quando Bethsamite uiderunt arcam, ipsa erat extra sanctuarium, & tamen perierunt de Bethsamitis quinquaginta millia. praecedent. lib. cap. 6. Simile patet supra 6. nam cum duceretur arca de domo Aminadab non erat in sanctuario, & tamen Oza, qui tetigit eam mortuus est. Effet ergo sic de reuerentia habenda ad arcam quantum ad munditiam, & immunditiam, quod nullus deberet introire in locum, ubi erat ipsa si esset immundus. Dicendum ergo, quod David non fuit immundus manendo in domo, in qua mortuus est puer: quia quod habetur Num. 16. de tabernaculo mortui, intelligitur strictè, scilicet, si sit aliquod tabernaculum, in quo sit mortuus, & intrent aliqui in illud, efficiuntur immundi secundum legem: si tamen sit aliqua domus magna, quae habeat multa tabernacula, siue cameras, uel diuisiones, non sunt immundi omnes, qui sunt in illis cameris, uel diuisionibus, sed solum illi, qui intrant in cameram, in qua iacet mortuus. David autem non ingressus est in domum, in qua iacebat puer mortuus, nec uidit eum, sed solum quaesuit a seruis suis, an esset puer mortuus, & immediate inuit in domum arcae; ideo non potuit incurrit immunditiam. *Et uenit in domum suam.* Scilicet: Facta oratione coram arca, Et non dicitur uenit in domum suam tanquam locus arcae esset extra domum David, quia intra erat: supra 6. & 1. Paralip. 16. sed erat quaedam domus separata intra palatium David, in qua erat arca, & de illa redibat David in domum suam, id est, in locum, in quo solitus erat manere. *Petuitque, ut ponerent ei panem.* Scilicet: Ut ponerent ei me fam solenniter, sicut consueuerant. petiuit autem panem, quia nomine panis intelliguntur omnes cibi, ut patet infra 4. lib. c. 6. cum dixit Elisaeus: Pone panem, & aquam coram eis, ut comedant, & bibant, & sequitur ibi, quod apposita est eis magna ciborum preparatio. *Et comedit.* I. solenniter astantibus seruis suis, quod non fecerat praecedentibus diebus, quibus durauerat luctus. *Dixerunt autem serui sui.* uoluerunt certificari de quodam dubio, quia uidebatur David nimis irrationabiliter egisse, & tamen ipsi credebant, quod aliqua ratio mouerat eum, ideo quaerebant de illa. *Quis est sermo, quem fecisti.* i. quare res est ista, quam fecisti. cum ad. ualde irrationabilis uideatur. *Propter infantem cum adhuc uiuere ieiunasti, & fiebas.* Scilicet: In septem diebus, quibus uixit in agris. Alph. Tost. in Secundum Regum.

tudine. *Mortuo autem puero si rixisti, & comedisti panem.* Quasi dicat, istud irrationabile uideatur, quia potius debuisses lugere post mortem pueri, quam antea: uel si prius lugebas, debebas postea fortius luge e, & fecisti e contrario. *Qui ait, propter infantem dum adhuc uiuere, ieiunasti, & fies.* Declarat, quod rationabiliter egerit. *Dicebam enim, quis scit si forte donet eum mihi dominus, & uiuet infans?* Quasi dicat dubium est, an Deus uelit occidere infantem, quamquam dixit, quod occideret eum, ideo dum adhuc eram in dubio, conabar, ut haberem eum: & quia Deus sceleretur misericordia per ieiunium, & lachrymas David plorabat, & ieiunabat. Dixit autem, quis scit si donet eum mihi dominus, quia quamquam dixerat Nathan, quod mortuus erat puer, David dubitauit, an dictum esset secundum comminationem, uel firmam Dei sententiam, & de hoc nullus erat, qui posset eum certificare, quia et ipse Nathan nesciebat hoc: de quo supra declaratum est. In Hebr. habetur. *Quis scit si propitius erit mihi dominus.* Et idem est, quia id quod Deus donat, ex propitiatione quidem donat. *Nunc autem, quia mortuus est, quare ieiuno?* Quasi dicat, frustra est ieiunare, ut uiuat.

Quomodo est uerum dictum David, scilicet, quod sine causa ieiunabat mortuo filio; & an liceat orare pro paruulis. Quaest. XXI.

QVAERET aliquis, quomodo uerum est id quod hic dicitur, scilicet, quod sine causa erat, quod ieiunaretur pro mortuo: sed hoc uidetur falsum, quia quaecunque opera pia fiant pro mortuis proficiunt illis ad remissionem peccatorum: nam sicut eleemosyna facta pro mortuo proficit ei, ita ieiunium proficit, & quaecunque alia opera pia, quia idem iudicium est de omnibus: de elemosyna autem, & de oratione, quod proficiant mortuis patet. 1. Mach. c. 12. collatione facta Iudas misit. 12. millia dragmas argenti Ierosolymam offerri pro peccatis mortuorum. Et postea sequitur: Sancta ergo, & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis soluantur. Ita ergo sanctum erat pro defunctis ieiunare. Respondendum, quod uile est pro mortuis ieiunare, uel quaecunque opera bona fieri: sed David dixit quod frustra erat, quod ieiunaret pro puero. Primo, quia David non ieiunabat uel orabat, ut anima pueri optatam haberet requiem, sed ut non moreretur: sed iam nunc mortuus erat, ergo superuacuum erat orare pro eo. Secundo, quia dato quod oraretur pro anima defuncti, superfluum erat orare pro anima pueri, quia iste puer mortuus est in tali aetate, in qua impossibile erat eum peccasse, ideo constans erat, quod iste puer adeptus fuisset requiem optatam. In talibus autem iniuria est, si quis determinate oret pro illo, nam iniuriam facit martyri, qui orat pro martyre. extra de celebr. miss. cap. cum Marthae: ita iniuriam facit existenti in uita aeterna, qui orat pro illo, si notum est, quod ille sit in uita aeterna. Sed obijcies, quod Ecclesia orat pro istis paruulis, quando moriuntur. Respondendum, quod Ecclesia non orat specialiter pro istis, sed pro omnibus fidelibus defunctis, & quamquam orationes ex nomine istorum dicantur, non pro eis, sed pro alijs funduntur, quibus in Ecclesia prodesse possunt. Vel aliter dicendum, quod ecclesia fundit preces pro istis paruulis in die obitus sui magis ad caeremoniam, quam ad necessitatem, uel utilitatem, ut non uideantur isti a ceteris catholicis discordare. Itē patet hoc, quia cum isti paruuli moriuntur, de quibus non est dubium, quod sint in uita aeterna, aut per eis Ecclesia aliquam caeremoniam, uel officium faciat: aut nihil. Si dicas, quod nihil, est inconueniens, quia uideatur tunc non esse partes

Vtile est pro mortuis ieiunare, & alia bona facere.

Quare pro infantibus orat Ecclesia cum nec iudicatur.

Ecclesie; nec de gremio fidelium, cum pro eis nihil magis fiat quam pro paruulis, qui sine baptisinate moriuntur, qui nunquam fuerant partes Ecclesie, & constat eos aeternaliter perisse. Si autem aliquid debeat dici pro eis, aut dicatur officium, sicut pro ceteris mortuis, pro quibus Ecclesia orat: vel dicatur officium martyrum, vel virginum, vel confessorum, pro quibus Ecclesia nihil orat, sed cantat officium de laudibus eorum. Secundum non potest stare, quia isti paruuli nullius meriti sunt, ita ut inter virgines, martyres, aut confessores poni debeant, ideo nec dicatur officium istorum pro paruulis, consequenter ergo dicatur officium defunctorum, quod pro cunctis fidelibus dici solet, non ad necessitatem istorum, sed ad ceremoniam, ut supra dictum est. *Nunquid potero eum reuocare amplius,* quasi dicat, frustra est, quod orem pro eo, quia quamquam orem, nunquam redibit ad me, s. viuens. *Ego vadam magis ad eum, ille vero non reuertetur ad me,* ego ibo ad eum per mortem; & ipse nunc non reuertetur ad me per vitam. Dixit autem Dauid, quod iret ad eum, sed locum, in quo ipse erat. Et accipitur locus largus, tanquam si receptaculum, in quo sunt anime in alio saculo, esset idem pro omnibus, quia datis diuersis receptaculis, nesciret Dauid, an iturus erat ad idem receptaculum, sunt tamen diuersa receptacula: sic etiam erat eois opinio apud omnes homines, quod esset alius locus per se, in quo mortui essent sub terra, sicut est hic locus, in quo omnes hoies sunt. Sic dixit Iacob: *Descendam ad filium meum lugens in infernum.* Genes. 37.

Resurrectionem an crediderit Dauid possibilem. Quest. XXV.

QVAERET aliquis, quomodo dixit hic Dauid, quod filius suus non poterat reuerti amplius ad eum: nam videtur, quod redire poterat resurgendo, & de resurrectione non debebat desperare Dauid, quia alij surrexerunt: nec est putandum, quod Dauid crederet impossibile esse resurrectionem, nam sciebat Deum omnia posse, & ipse saepe confessus fuerat Deum posse viuificare, & mortificare. Aliquis autem dicit, quod Dauid dixit hoc de filio suo, quia in veteri testamento non fuit resurrectio mortuorum, sicut in nouo. Sed hoc falsum est; nam Elias suscitauit unum mortuum, ut patet sequenti libro. c. 17. Eliseus vero suscitauit duos mortuos. De vno habetur infra 4. lib. c. 4. De alio habetur eo. lib. c. 13. Dicendum tamen, quod in veteri testamento fuerunt suscitationes mortuorum. In nouo autem testamento fuerunt valde multe; & tamen ante Dauid non fuerat aliqua suscitatio mortui, unde Dauid quamquam sciret possibilem esse resurrectionem, & crederet, quod aliqua futura erat, tamen non putabat, quod accidere deberet usque ad finem seculi, eo quod nunquam viderat aliquem surrexisse, ideo putabat frustra esse petere pro suscitatione filii, si non suscitatus erat. Deo aliter disponente. Vel intelliguntur verba Dauid de modo orationis sue, scilicet, quia ipse orabat pro filio suo ne moreretur, & iam ille non poterat non mori cum mortuus fuisset, ideo non poterat redire ad eum. Vel aliter, Dauid erat dubius ante mortem pueri, an verba prolata a Nathan dicta fuissent secundum comminationem Dei, vel secundum diffinitionem: si enim dicerentur secundum diffinitionem, impossibile erat ea moueri; & quia nunc mortuo puero, inuenit Dauid verba ista dicta fuisse secundum diffinitionem Dei: credebat, quod etiam si omnes homines orarent Deus non exaudiret, immo quod peccatum esset contra Dei diffinitionem cognitam aliquid petere. *Et consolatus est Dauid Bethabee uxorem suam.* Hic ponitur secundum huius partis, scilicet, humana consolatio; nam post mortem filii, Dauid consolatus est

seipsum, & uxorem suam. Et dicitur, quod consolatus est Bethabee, quia ipsa flebat nimis, eo quod filius eius mortuus fuerat. *Ingressusque ad eam.* Hebraei dicitur venit ad eam, scilicet, persuadendo verbis, quia Bethabee nolebat cognosci vterius a Dauid, eo quod putabat quod omnes, qui nascerentur de ea, morerentur, sicut iste paruulus mortuus fuerat propter maledictionem Dei. Dauid autem iurauit Bethabee, quod non est sic, quia ex ea nasciturus erat filius regnaturus post eum. sic enim ipsa dixit Dauid, quando erat in aegritudine, scilicet, domine mi tu iurasti per dominum Deum tuum ancilla tuae: Salomon filius meus regnabit post me, & ipse sedebit in folio meo. sequenti libro. cap. 1. *Dormiuit cum ea.* Scilicet: Ut vacaret proli, quia adhuc filius suus successurus ei nondum natus fuerat. *Que genuit filium, & vocauit nomen eius Salomon.* Ipsa imposuit nomen eius, & vocauit illum sic, quia Salomon interpretatur pacificus, & est sensus, quod in pace esset.

Quare Bethabee vocauit filium suum Salomonem. Quest. XXVI.

QVAERET aliquis, quare vocauit eum Salomon. Aliquis respondebit, quod conuenienter hoc nomen impositum fuit ei, eo quod Salomon interpretatur pacificus, nam toto tempore vite sue fuit pax in terra Israel usque ad finem regni, quando Deus suscitauit ei quendam aduersarium Idumaeum. sequenti libro. cap. 11. & sic dicitur, quod istud nomen propheticè ei impositum est. Sed dicitur, quod non stat; quia per prophetam iussit Deus Salomonem vocari alio nomine, scilicet, amabilis domino, ut patet in litera: ergo non conuenit ei istud nomen propheticè, quia alioquin non fuisset aliud nomen impositum per prophetam. Dicendum est, quod mater imposuit istud nomen filio, & poterat esse duplici ratione. Vno modo ad significandum vitam eius, quia vita, pax, & salus ad idem pertinent: sed alius filius mortuus erat, & iste erat viturus: ideo vocauit eum pacificum. in pace conseruandum, & non moriturum, sicut praecedentem filium. Aliter potest dici, quod vocauit eum Salomonem pacificum, quia ipsa audiuerat a Dauid quod iste puer regnaturus erat, & in tpe eius esset abundantia pacis: ideo vocauit eum pacificum. Sic patet 1. Paralip. 22. Scilicet: Filius, qui nascetur tibi, erit vir quietissimus: faciam enim eum requiescere ab omnibus inimicis suis per circuitum. Et ob hanc causam pacificus vocabatur. *Et dominus dilexit eum,* i. Deus dilexit specialiter istum paruulum ad benefaciendum ei. *Misitque in manu Nababae Prophete.* Idest, Deus misit per Nathan ad imponendum ei nomen. Dicitur autem in manu Nathan id, quod fit per ipsum Nathan, sicut dicimus, quod omnia negocia expediuntur per manus istius, i. per istum: nam per manus nullum negocium expeditur. *Et vocauit nomen eius amabilis domino.* In Hebraeo habetur: *Adida,* quod interpretatur dilectus a Deo: litera tamen nostra noluit ponere nomen, sed expositionem, *Et quod diligeret eum dominus.* Idest, nomen conueniebat ei, quia Deus diligebat eum nimis. Hoc potest intelligi de dilectione, quae est per gratiam gratum facientem, & hoc modo Deus diligit omnem hominem, qui est in charitate, & sic fuit Salomon in principio regni sui: nam erat vir iustus, & desiderans Deo placere in omnibus, ideo quando factus est rex, non petiuit a Deo, nisi sapientiam ad regendum populum sibi subiectum: & Deus dedit ei sapientiam, & omnia alia bona, ut patet sequenti libro. cap. 3. vel dicitur, quod Deus diligebat istum puerum. *Et disponendo eum ad magna bona naturalia, & gratis data: nam Deus dedit ei sapientiam, & alia bona gratis data, quae nun-*

lia nunquam habuit aliquis, qui praecessisset eum: sicut ipse dicit de diuitijs Ecclesiae primo, de Sapientia autem patet sequenti libro. cap. 3.

Cur Deus misit Prophetam ad imponendum aliud nomen Salomoni. Quest. XXVII.

QVAERET aliquis, cum nomen primum impositum Salomoni, scilicet, Salomon fuisset ei impositum propheticè, cur Deus misit Prophetam ad imponendum aliud nomen. Respondendum, quod propheta non venit ad tollendum primum nomen quasi illud non conueniret ei, sed venit ad augendum, apponens aliud nomen, ut significarentur plura bona: nam Salomon per primum nomen habuit significationem pacis futurae in regno suo: voluit autem Deus adhuc significare maiora bona in Salomone, ideo posuit ei secundum nomen, scilicet, amabilis Domino, & in hoc significabantur multa bona conferenda Salomoni: nam si Deus diligebat eum, non est dubium, quin ei multa bona largiretur. Sciendum autem quod Nathan non venit proprie ad ponendum nomen Salomoni, sed ad reuelandum aliquid futurum de eo, scilicet, quod Deus diligeret eum. Et ad hoc imposuit ei nomen, quia tamen istud non fuit impositum directè, ut nomen suum esset, non vocatus filii postea Idrada, i. amabilis domino, sed Salomon. *igitur pugnabat Ioab.* Hic ponitur tertium huius partis, scilicet, historiae continuatio. Nam supra decimo incepta fuerat historia de pugna Israel contra Ammon: quae intercessa fuerat propter enarrationem euentus Dauid & Bethabee, ideo isto enarrato redit scriptura ad enarrandum historiam, & dicitur. *igitur Ioab pugnabat contra Rabbath filiorum Ammon,* i. dum haec fierent, quae supra dicta sunt, pugnabat Ioab contra Ammonitas existentes in ciuitate Rabbath. In quo sciendum quod istud, quod hic dicitur, fuit post superiora, scilicet, quod Ioab misit ad dicendum Dauid, quod veniret ad capiendum urbem Ammonitarum, scilicet, quod iam natus fuerat Salomon, vel saltem mortuus fuerat primus filius nat' de Bethabee, quia alioquin non iussisset Dauid ad bellum contra Ammon, dum existeret in ira Dei, s. antequam veniret ad eum Nathan nunciatus peccatum suum, & diceret Dauid, & non est verisimile quod Deus dedisset tunc victoriam Dauid; ideo iam mortuus erat paruulus. *Et expugnabat urbem regiam.* Ista erat Rabbath quae vocatur regia, quia erat ciuitas maior totius terrae Ammon, & in ea morati conueuerant reges Ammonitarum. *Misitque Ioab nuncios ad Dauid.* Hic ponitur magna prohibas Ioab, quia cum ipse potuisset capere urbem, & esset ei gloria, noluit, sed misit ad Dauid, ut veniret ad capiendum eam, & laudaretur Dauid, & non Ioab. *Dimicauit aduersum Rabbath,* i. dum feci multa bella contra eam, intantum quod breue est, ut capiatur. *Capienda est urbs aquarum.* Ista est urbs Rabbath, siue regia. Et dicitur capienda est, i. in breui est ut capiatur, vel paruus labor restat ad capiendum. In Hebraeo dicitur. *Capi urbem aquarum.* Sed tunc obijciunt, quod si capta erat, quomodo mittebat ad Dauid, ut caperet eam? Respondent Hebraei quod ista urbs diuisa erat in duas partes, scilicet, in urbem planam & arcem, primam autem partem cepit Ioab, & non secundam, ideo misit ad vocandum Dauid, ut caperet secundam. Sed istud est subterfugere, nec conuenit litera: quia Ioab misit ad Dauid, ut caperet urbem, & hoc ut victoria ascriberetur Dauid, & non Ioab: si tamen Ioab coepisset totam urbem praeter arcem: maior pars victoriae tribueretur sibi quam Dauid, ideo non est verisimile, quod vocasset Ioab ipsum Dauid ad capiendam solam arcem, sed totam urbem, ut

Alph. Toft. in Secundum Regum.

victoria tota attribueretur Dauid: ideo dicendum est quod litera Hebraica mutat hic tempus, sicut saepe facit, & ponit, cepi, i. capienda est, & tunc est sensus quod Ioab vocauerit Dauid ad capiendam totam urbem. Vocatur autem Rabbath urbs aquarum, eo quod per eam transibant aquae multae. Nicolaus. n. dicit quod apud Rabbath erant aquae multae, & paludes, in quibus Ammonitae tenebant spem quod ciuitas non caperetur; & tamen hoc non obstant, capta est. Aliter autem dicendum, quod vocatur ciuitas aquarum, i. fluminum, quia transiunt per eam aliqua magna flumina. Sic. n. Haram vocatur ciuitas aquarum. Nam in Hebraeo vocatur Haram maharaim, i. Haram fluuiorum, scilicet, quia transit per eam fluuius Euphrates. Idem tamen fluuius transit per terram Ammonitarum, ut patet Nu. 22. s. Balaam habitabat super fluuium terrae filiorum Ammon, & tamen constat, quod Balaam habitabat in Mesopotamia, ut patet Nu. 23. & Deute. 3. ergo ut quod fluuius, qui transibat per Mesopotamiam, quae vocatur in Hebraeo Haram maharaim, est ille, qui transibat per terram filiorum Ammon, & transiret iste per ciuitatem regiam. Nam verisimile est, quod ciuitas maxima constructa retur apud fluuium magni, & sicut Euphrates vocatur fluuius excellenter non expresso alio nomine, ut patet Exo. 23. Ita vocaretur aquarum excellenter, quia plures aquas habebat, quae alia flumina terrae illius. *Nunc ergo congrega reliquam partem populi.* Ioab habebat secum magnam partem Israelitarum, Dauid autem debebat congregare reliquos bellatores, qui manserant in terra.

Ioab quare voluit quod Dauid congregaret reliquam partem populi. Quest. XXVIII.

QVAERET aliquis, quare dixit Ioab quod congregaret Dauid reliquam partem populi. Aliquis respondebit, quod gens, quam habebat Ioab non sufficiebat ad capiendum urbem, ideo voluit, ut Dauid duceret maiorem exercitum. Sed falsum est, quia Ioab dixit, capienda est urbs aquarum, i. in breui est, quod capiatur. Etiam ipse potuisset capere eam Dauid non veniente, cum litera dicat: ne cum a me vastata fuerit, nomini meo ascribatur victoria: ergo ut quod poterat facilius capi urbs a Ioab, non veniente Dauid. Sed dicendum quod hoc dixit Ioab ad maiorem laudem Dauid, s. ut magis coloraretur facti, & ascriberetur victoria ipsi Dauid: nam si Dauid iussisset ad pugnandum, & non tulisset alios bellatores praeter eos, quos habebat Ioab, dato quod caperet urbem, non videretur quod aliquid egisset, quia ipse solus erat; sed ascriberetur victoria Ioab tanquam ipse iam omnia illa disposuisset. Si autem Dauid duceret secum magnum exercitum, & in primo bello caperet ciuitatem, putaretur quod ipse cepisset eam viribus suis, quia habebat plus de exercitu quam Ioab, & sic ascriberetur ei victoria. *Obside ciuitatem,* i. veni ad obfidendum eam, *Et cape eam,* i. cito capies postquam obfideris. *Ne cum a me vastata fuerit urbs, nomini meo ascribatur victoria,* q. d. ego possum facilius eam vastare: si tamen hoc fecero, victoria ascribetur mihi & non tibi, ideo melius est ut tu venias ad obfidendum, & capiendum eam, ut ascribatur tibi victoria. In Hebraeo habetur. *Vocabitur nomen meum super eam,* ubi litera nostra dicit: nomini meo ascribatur victoria, quod idem est. *Congregauit itaque Dauid omnem populum,* i. reliquos bellatores, qui non iuerant cum Ioab ad bellum. *Et profectus est aduersum Rabbath,* i. iuit ad urbem Rabbath, quam tunc obsidebat Ioab. *Cumque dimicasset cepit eam,* i. immediate post conflictum cepit urbem, quia Ioab dixit, quod in breui capienda erat. *Et tulit diadema regis eorum de capite eius,* i. accepit coronam regis Ammon. Nominatur autem hic ista corona, quia fuit aliquid speciale. s. in magnitudine prope pondo: ut patet immediate, *Pondo auri talentum,* i. habebat

Rabbath quare vocatur urbs aquarum.

K 3 diadema

diadema istud vnum talentum auri in pondere. Habens gemmas preciosissimas. Idest, erant in diademate isto multae gemmae magni valoris. In Hebraeo habetur. Habens lapidem honorabilem. Et idem est quod in litera nostra. Hebraeus tamen ponit singulare pro populi, & e contrario sepiissime. Et impositum est super caput Dauid. Scilicet, Dauid imposuit sibi illud diadema ad honorem. Non est autem intelligendum, quod Dauid acciperet istam coronam sub eadem figura, & imponeret sibi: sed fecit eam consari, & reduci in aliam formam, & tunc imposuit sibi illam. Sic patet. 1. Paral. 20. Scilicet, Tulit Dauid coronam de capite eius, fecitque sibi inde diadema, idest, de illa corona fecit aliam coronam. Dicunt etiam Hebraei, quod Dauid non tenebat istam coronam super se, nec rex Ammon; quia nullus posset talentum ponderis ferre in capite, sed quod corona ista pendebat per quosdam funes super caput regis, quando sedebat, & non sustentabatur ab ipso, sed hoc non est satis verisimile. Dicendum ergo quod corona ista erat in capite regis. Nec obstat, quod dicitur, quod habebat talentum auri, quia forsitan talentum non est magnum pondus; nam non est pondus aequale apud omnes gentes, sed & praedam civitatis asportavit multam valde. Idest, accepit de civitate Rabbath multam praedam, quia illa erat ditissima, eo quod erat civitas regia: & secundum quod fecit in hac civitate Dauid, ita & in omnibus aliis urbibus terrae Ammon,

An licuerit Dauid accipere diadema regis, & ponere in capite suo. Quest. XXXI.

QVAERET aliquis, de diademate illo, quod accepit Dauid, an licuerit sibi illud accipere, & ponere in capite suo. Pro quo sciendum, quod plurimi volunt, quod istud diadema non erat regis, sed cuiusdam idoli Ammonitarum, qui vocabatur Melchom, & tunc non licebat sibi accipere coronam istam, quia erat idoli. Quod autem Melchom esset idolum Ammonitarum apparet infra 4. lib. cap. 23. Hoc autem dicunt isti, quia in hebraeo habetur hic, coronam Melcham, quod isti putant esse idolum Melchom. Hoc autem magis probatur 1. Paral. 20; cum dicitur: tulit autem coronam Melchom de capite eius. Tunc igitur stat dubium, quomodo poterant licite hebraei accipere illam, ut imponeretur capiti Dauid, quia Deus vetuit Israelitis accipere ea, quae erant super idola, ut aurum, & argentum, de quibus facta erant ipsa idola: ut patet Deut. 7. Scilicet: Sculptilia eorum igne combures, non concupisces argentum & aurum, de quibus facta sunt, nec assumes quicquam ex eis: ergo nec ista corona erat sumenda. Respondet Nicolaus, & Andreas, quod Dauid non accepit coronam illam eo modo, quo tenebat illam Melchom: sed conflavit eam, & purgavit secundum legem, & tunc imposuit sibi: hoc autem videtur haberi. 1. Paral. 20. cum dicitur: tulit autem Dauid coronam Melchom de capite eius: fecitque sibi inde diadema. I. purgando, & conflando, & redigendo in aliam formam. Sed adhuc non stat ista responsio, quia siue purgaretur corona, siue non, nequaquam poterat habere eam Dauid, eo quod erat corona idoli: & de rebus idoli simpliciter vetitum erat aliquid accipi, vel duci in domum, & quicquid duceret fieret anathema. Item illi, qui accipiebant moriebantur: sic patet. 2. Mach. 12. de illis pugnantibus, qui ierunt cum Iuda Machabaeo, & acceperunt de templis idolorum quadam donaria, quae inuenta sunt postea sub vestibus eorum, & dicitur ibi quod propter hoc mortui sunt. Respondet Nicolaus, quod prohibitio illa, quae habetur Deut. 7. solum intelligebatur de terra Chanaan, idest, quod de idolis terrae Chanaan

Opinio Nj 69. & Andr.

non acciperent Israelitae aurum, vel argentum, & tamen quod possent accipere de idolis aliarum gentium: Ammonitae autem non erant Chanaanai; ideo poterant hebraei accipere coronam Dei illorum. Sed istud est valde irrationabiliter dictum, quia Deus prohibuit Israelitis accipere aliquid pertinens ad idola, ut non haberent occasionem colendi ea, quia erant Israelitae nimis proni ad idola, sed manifestum est, quod non erat magis illicitum Israelitis colere idola vnius gentis quam alterius, ergo non erat magis prohibitum eis accipere de donariis idolorum in vna gente quam in alia. Item non stat, quia 2. Machab. 12. Bellum factum erat contra non Chanaanos, & de templis illorum sumpta sunt donaria idolorum, & tamen illa indicantur ibi illicita. Etiam quia ibi simpliciter dicitur donaria idolorum esse illicita, scilicet, inuenerunt autem sub tunica interfectorum de donariis idolorum, quae apud Iamnam fuerunt: a quibus lex prohibet Iudaeos. Dicendum ergo, quod Dauid non accepit coronam idoli Melchom, sed coronam regis Ammon. Quod patet, quia dicitur in litera, & tulit diadema regis eorum. Sciendum tamen, quod titulum istorum est, quia 1. Paral. 20. dicitur: tulit coronam Melchom de capite eius. Sed dicendum, quod istud non obstat, quia in Hebraeo ponitur hic quoddam nomen, quod potest equiuocari. Melcham, & significat proprie regem eorum. Si tamen tollantur quadam puncta, siue apices, quae in litera hebraica ponuntur loco vocalium, poterit dici Melchom: nam eadem literae sunt prorsus in Melchom, & Melcham, hic tamen non est dubium poni Melcham: ideo litera nostra transtulit, Regis eorum, & non Melchom. Postea tamen in 20. c. 2. Paral. Posuit Melchom, eo quod facile erat mutari apices, non mutatis literis ad hoc, quod diceretur Melchom. Item quod dicunt, quod conflavit coronam: non est intelligendum, quod conflauerit eam ad hoc, quod esset licitum sibi uti auro illius, quo prius licite uti non poterat: sed conflavit ad faciendum eam alterius figurae, vel ad faciendum minorem, vel quod verisimilius est fecit ad tollendum insignia Ammonitarum. Nam in corona regis Ammon essent aliqua insignia Ammonitarum; Dauid autem quia non erat rex Ammonitarum noluit ibi manere illa insignia, sed ponere insignia Israel, ideo oportuit, quod conflaret coronam regis Ammon, ut faceret inde sibi diadema. Dicendum ergo, quod ista corona erat regis, & non idoli, ideo potuit Dauid licite imponere eam sibi, quia non erat prohibita res idolatrarum, sed res idolorum. Populum quoque eius abduces ferravit. Idest, accepit Dauid populum civitatis Rabbath, & ferravit, diuidens illos per medium in terra sicut ligna. 1. Paralip. 20. habetur: fecit super eos tribulas. Dicuntur enim tribulae a terrendo, idest, frangendo, & possunt accipi pro ferris, quia terra magis frangit quam seccet, vel vocantur tribulae, idest, triturae, scilicet, instrumenta facta ad triturandum segetes, quoniam frangunt ipsas paleas. Et circumegit super eos ferrata carpenta. Idest, duxit quadrigas de ferro super Ammonitas. Vocatur enim carpentum quadriga, sed hic magis accipitur pro trituris ferratis, quae habent nouaculae multas in parte inferiori, & cum transiunt super aliquem, eum totum laniant, dissecant, & rumpunt, ideo dicuntur carpenta a carpando, idest, secando, vel rumpendo. Simile habetur Amos primo, scilicet, Super tribus sceleribus Damasci, & super quatuor non conuertam eum, eo quod triturauerit in plaustris ferreis Galaad. Triturare tamen ad trituras pertinet, & non ad plaustra. Ita hic ponuntur carpenta pro trituris, quamquam significent quadrigas. Dimisitque cultris. Idest, diuidebat homines in partes minutas gladio. Et transtulit in typo laterum. Idest, super figuram,

Ratio auct.

figuram, vel cumulum laterum. Ra. Sa. dicit, quod Dauid fecit trahi Ammonitas super lateres durissimos, & sic rumpebantur carnes eorum. Vel dicitur in typo laterum, idest, in clibano, ubi lateres coquebantur, scilicet, quod Dauid cremavit Ammonitas in clibano. Ra. Dauid Kimhi dicit, quod cremabat Dauid Ammonitas in clibano, ubi ipsi cremabant filios suos idolo Moloch, de quo habetur Leuitic. 18. & 20. scilicet: Non dabis de femine tuo idolo Moloch. Sed istud non est ad propositum, quia in litera dicitur de lateribus, qui nihil attinent ad idolum Moloch. In libro autem Paralip. 1. cap. 24. ponuntur alia nomina tormentorum, & dicitur quod Dauid eduxit populum, qui erat in Rabbath, & fecit super eos tribulas, & trahas, & ferrata carpenta transire, ita vt dissecarentur, & contererentur. Et non ponuntur ibi omnia genera tormentorum, quae habentur hic, quia typus laterum non ponitur ibi. Vocantur autem ibi tribulae, quae vocantur hic ferrae, & litera vocat trahas id, quod hic vocatur gladius. Carpenta autem ferrata vtrobique ponuntur. De typo autem laterum dicendum, quod erat multitudo laterum, super quos ducebantur Ammonitae: ita vt rumpebantur carnes eorum. Sic patet in Hebraeo, cum dicitur: fecit eos transire per locum laterum. Sciendum, quod Nicolaus dicit, quod Dauid non fecit istud in tota terra Ammon, nec etiam in tota civitate Rabbath, sed solum in illis, qui dederunt consilium regi, vt deturparet nuncios Dauid. Sed istud non stat, quia dicitur supra in litera: populum quoque eius abduces ferravit: populus tamen significat totam gentem civitatis, & non aliquos speciales, scilicet, consiliarios regis, ideo oportet, quod intelligatur de toto populo. Item quia dicitur infra in litera: sic fecit vniuersis civitatibus filiorum Ammon: ergo non solum factum est in consiliariis regis, sed et in toto populo tam in vrbe illa, quam in aliis. Sic fecit vniuersis civitatibus filiorum Ammon, idest, postquam capit civitatem Rabbath, pugnavit contra alias civitates terrae Ammon, & cepit illas: habuitque praedam, & puniuit populum, sicut puniuerat eos, qui erant in Rabbath. Credendum tamen est, quod quamquam hoc fecerit Dauid in omnibus civitatibus terrae Ammon, quod non posuit omnes Ammonitas ad istas torturas. Vel est dicendum quod omnes, qui sic torquebantur non peribant: nam constat, quod non perijt hac vice tota terra filiorum Ammon: cum post hoc aliquando pugnaverint Israelitae contra Ammonitas, sicut fuit tempore regis Iosaphat, qui fuit de posteritate Dauid: nam contra eum pugnaverunt Moabites, & Ammonites, vt patet 2. Paralip. cap. 20. Et vniuersus est Dauid, & vniuersus exercitus in Ierusalem, scilicet, postquam destruxerunt civitates Ammonitarum. Non legitur autem an residuos de populo Ammon subiecerit Dauid in tributum, sed satis credendum est quod sic,

Dauid an peccauerit infligendo tot cruciatus Ammonitis. Quest. XXX.

QVAERET aliquis, an Dauid peccauit infligendo tam duros cruciatus Ammonitis. Aliquis dicit quod sic, quia ista erat nimia crudelitas, quae etiam in hostes non erat exercenda; nam satis erat, quod Dauid occideret eos, & non trahere per tam aspera, & cruda tormenta. Respondendum, quod Dauid non peccauit faciens hoc: nam inter caetera peccata Dauid non ponitur istud, nec increpatur alicubi de hoc. Cum autem arguitur, quod ista erat magna crudelitas, potest responderi, quod crudelitas non vocatur nisi quando poena excedit Alpha. Tost. in Secundum Regum.

A dit culpam, & ipsa poena est aliquid excogitatum, vt afflictus intensius torqueatur: hic autem poena non excedat culpam, quia culpa Ammonitarum fuit valde magna, cum Dauid intenderet eis facere bonum; ipsi autem rependerunt malum pro bono, & tale malum quod erat valde infame: nam dicitur supra 10. quod erant viri confusi turpiter valde. Insuper autem illi armati sunt contra Dauid, cum Dauid nihil adhuc ageret contra eos, cum potius debuissent suppliciter petere veniam. Non ergo erat poena ista magna peccatis eorum. Aliter potest dici, quod quamquam ista poena erat valde afflictiva, tamen non erat exterminativa, quia non moriebantur omnes, qui subijciebantur his tormentis, licet grauiter affligerentur. De multis tamen eorum credendum est, quod Dauid illos affligerit nimis, & occiderit, quia erant valde reijdeo non fuit ista magna poena, sed magna castigatio Ammonitarum, vt nulli deinceps auderent deturpare Israelitas.

Crudelitas quando vocatur.

C A P. XIII.

ACTVM est autem post haec, vt Absalom filij Dauid sororem speciosissimam, vocabulo Thamar, adamarit Amnon filius Dauid, & deperiret in eam valde, ita vt propter amorem eius aegrotaret: quia cum esset virgo, difficile ei videbatur, vt quippiam inhoneste ageret cum ea.

DICTVM est in praecedentibus de Dauid transgressione, & occulta punitione, scilicet, in pueri morte. Hic agitur de manifesta poena Dauid in Amnon occisione; & quia Dauid peccauit in homicidio & adulterio, Primò describitur primogeniti occisio, Secundò vxorum Dauid violenta cognitio, infra decimo sexto capitulo, Tertiò populi rebellio, infra vigesimo. Fuit autem occisus Amnon primogenitus Dauid, quia deflorauit sororem suam Thamar. Et diuiditur in tres partes. Primò ponitur Thamar ab Amnon violenta defloratio. Secundò rancoris in corde Absalom retentio ibi. Porro non est locutus Absalom. Tertiò pudoris vindicatio ibi. Factum est autem post haec.

An ordo continuus sit. Quest. I.

QVAERETVR circa primum, an ea, quae habentur hic, habeant ordinem continuatum ad praecedentia. Respondendum quod sic, quia praecedenti capitulo dictum est de culpa Dauid, & quomodo erat poena infligenda ei pro hoc, quae sibi denunciata est per Nathan: hic autem subditur iudicatio ipsius poenae quantum ad quandam partem, scilicet, in morte Amnon. Si autem dicitur, an istud fuerit immediatè post praecedentia; respondeendum quod litera dicit hic, quod factum est istud post praecedentia, sed non determinat tempus, satis tamen verisimile est, quod fuerit istud pauco tempore post praecedentia: nam iam filij Dauid erant magni, ita vt possent

K 4 possent

possent vacare his libidinibus, de quibus hic. *Factum est autem post hoc*, scilicet, accidit paucis temporibus post superiora istud quod habetur hic. *Et Absalom filius David sororem speciosissimam*, id est, accidit quod Amnon amaret Thamar sororem Absalom, quae erat speciosissima. Vocatur autem Absalom filius David, quia erat filius eius tertius de Maacha filia Tholmai regis Gesur: supra tertio. Vocatur autem Thamar soror Absalom, non quod non esset soror Amnon, vel aliorum filiorum David, cum ipsa esset filia David, sed quia erat specialiter soror Absalom, vno modo quod esset soror eius ex patre & matre, alio modo quod esset soror quantum ad specialem affectum, scilicet, quod Absalom diligeret eam magis quam alij fratres. Primus modus loquendi est saepe in scriptura, sicut Ioseph vocatur frater Benjamin, quamquam non solum esset frater eius, sed etiam aliorum, tamen erat Benjamin frater Ioseph ex patre & matre, alij autem solum ex patre. De hoc Genes. 45, dicitur: *En oculi vestri, & oculi fratris mei Benjamin vident, quod os meum loquatur ad vos. De secundo patet Gene. 49, ubi Simeon, & Levi vocantur fratres, non quod ipsi soli essent fratres, sed quia inter se erant similiores in opere, ideo conueniebant ambo facilius quam alij ad iniquitatem. Unde dicitur ibi: Simeon, & Levi fratres vasa iniquitatis bellantia. Sic etiam dicitur Gen. 34, quod Simeon & Levi erant fratres Dina; & tamen non solum ipsi erant fratres eius ex patre & matre, sed etiam Ruben, & Iudas: nam Dina erat filia Lia, & Jacob: & isti quatuor viri erant filij eorundem, diligebant tamen Levi & Simeon Dinam magis quam alij fratres, ideo ipsi vocabantur fratres eius. Quod patet, quia ambo soli leguntur pugnasse contra Sichimitas, vt eruerent sororem suam de domo regis, Genes. 34. Absalom autem vocatur frater Thamar, quia erat frater ex patre & matre: ceteri vero ex patre tantum. *Vocabulo Thamar*, id est, quae appellabatur Thamar. *Quandam filiam habuit Absalom elegantis formae, nomine Thamar*, ob desiderium istius sororis, vt patet sequen. cap. erat autem speciosissima Thamar, & istud fuit quod induxit miserum iuuenem, vt deperiret in amorem illius, *Adama ret Amnon filius David*, scilicet, amabat eam amore illicito ad fruendum ex libidine. Ecce enim quam illicitus amor inter fratres, qui etiam inter alias personas minorij gradu consanguinitatis coniunctas illicitus est. Intantum namque illicitus, quod iura inter has personas nihil foedi criminis suspicantur: vt patet extra de praesump. c. cum in iuuentute. Vocatur autem Amnon filius David, non quod Absalom & alij non essent filij David; sed quia Amnon erat specialiter filius David, scilicet, quia erat primogenitus illius, vt patet supra 3. *Et deperit in eam valde*, id est, tantum amabat eam Amnon, quod peribat propter illam, scilicet, quod debilitabatur corpore, & immutabatur color eius, *ita vt agrotaret propter amorem eius*. Intantum enim exarserat huius illiciti amoris cupido, vt miser iuuenis agrotaret. Causa autem huius duplex erat, prima vehemens desiderium; nam cura incendit viros, & necesse est eos qui magnas curas habent, toto corpore aestuare, & cum iste ardor excessiuus sit, tota corporis temperies dissoluta aegritudinem inducit. Potissimum autem hoc accidit in illis, qui curas habent de negotio venereo, nam desiderium istud ex nocivo quodam calore procedit, ideo poete Venerem Vulcanum coniunxerunt, eo quod libido de natura ignea est. Secunda causa erat desperatio de assequendo optatum: putabat enim Amnon quod nunquam posset habere Thamar, & illam ardentissimo desiderio optabat: ideo ista desperatio eum grauius affligebat. Hoc patet in littera, quia dicitur quod cum esset virgo, difficile ei vi-*

Amnon cap-
tus amore
Thamar so-
roris suae.

Quare poe-
te Venerem
Vulcanum co-
iunxerunt.

debat, vt quippiam inhoneste ageret cum ea: despe- ratio tamen amorem incendebat. *Quia cum esset virgo, difficile ei videbatur, vt quippiam inhoneste ageret cum ea.* Ista erat causa sui doloris, scilicet, quia non poterat optatis frui: & intelligitur hoc dupliciter, vno modo quod Thamar, quia erat in statu virginali, erat abscondita secundum consuetudinem virginum illius temporis, maxime filiarum regum, & sic Amnon non habebat opportunitatem loquendi cum illa, vel agendi aliquid inhoneste; si autem fuisset iam nupta, saepe posset publice videri, & Amnon posset loqui ad illam. Secundo intelligitur quod status virginalis hoc prohibebat, scilicet, quia si Thamar iam fuisset nupta, licet cognosceret eam Amnon, non deprehenderetur, quia iam cognita fuisset ab alio, nunc autem quia virgo erat, si ipse cognosceret eam, deprehenderetur hoc, & puella careret viro, vel si susciperet eum, esset postea semper ei exosa. Vtraque autem infelix fors est, & ob hoc Thamar non consentiret, & etiam ipsi Amnon durum videretur dehonestare eam. Primus tamen sensus est melior, quia Amnon non curabat de honore, vel damno puellae; sed solum quia non poterat habere opportunitatem agendi aliquid cum illa. Quod patet, quia consilio alterius iacuit in lecto, & adueniente illuc Thamar, oppressit eam; si autem attendisset ad damnum puellae, non egisset hoc. Item patet quia amicus Amnon non dedit ei consilium, nisi qualiter haberet opportunitatem loquendi, & fruendi voto cum Thamar: si tamen attendisset Amnon ad honorem puellae, dedisset ei amicus suus consilium qualiter honeste posset frui optato, ne quid infamaretur Thamar. In Hebraeo habetur. *Quia cum virgo esset, mirabatur Amnon, si quid ei facere posset. Et idem est, scilicet, quia status virginalis tollebat ei opportunitatem loquendi cum illa, & mirabatur si vnquam posset frui optatis. Erat autem Amnon amicus nomine Ionadab*, id est, Amnon habebat quandam amicum nomine Ionadab. Ponitur autem de isto, quia iste fuit consiliarius ad perpetrandum malum.

Quis esset Ionadab amicus Amnon. Quaes. II.

QVAERET aliquis, de isto Ionadab quis erat. Aliqui respondet, quod erat Nathan Propheta, vt refert Andreas, sed ipse arguit quod Nathan, cum esset vir sanctus, non dedisset talem consilium; vt perpetraretur incestus turpissimus. Respondet ad hoc ipsemet Andreas, quod forte ista erat talis soror, cum qua non committebatur incestus, ideo ipse posset dare ad hoc consilium. Sed dicendum quod hoc non stat, quia iste Ionadab erat filius fratris David, scilicet, filius Semmaa, vt patet in littera. Nam tamen non erat de stirpe David, nec loquitur scriptura de illo tanquam esset de hac stirpe, vt patet Eccles. 46, scilicet, post hoc surrexit Nathan Propheta in diebus David, & quasi adeps separatus est a carne: si tamen fuisset de stirpe David non diceretur, quod surrexit in diebus David, quasi esset aliquis alienus. Item non stat, quia motiuum istorum est, quod esset iste Nathan, eo quod dicitur de eo, quod erat vir prudens valde, Nathan autem erat huiusmodi. Dicendum quod prudentia accipitur ibi in malum pro astutia quadam, & illud leue est esse in omnibus, nec erat aliquid tale in Nathan. Item responsio Andreae pro illis non stat, scilicet, quod cum hac sorore non committeretur incestus, quia cum ista esset soror Absalom, necesse erat qualitercumque dicitur, quod committeret incestum eam cognoscendo, vt infra dicitur. Item dato quod non committeretur incestus, vt pote si Thamar non esset soror Amnon ex patre, nec ex matre, tamen saltem com-

mitteretur violenta oppressio virginis. Hoc autem peccatum est graue, ideo quilibet consulens illud peccatum mortaliter. Item dato, quod Thamar voluntarie cognita fuisset, quia tamen erat illicita cognitio virginis, erat stuprum, quod est peccatum. Item quicumque coitus praeter matrimonialem illicitus est, sed hic non erat matrimonialis copula. Item littera dicit, quod videbatur difficile Amnon, vt quippiam inhoneste ageret cum illa. Ergo quicquid ageret, inhonestum erat, & consequenter iutium: consulentes tamen in talibus mortaliter peccant. Dicendum ergo, quod non fuit iste Nathan propheta, sed quidam iuuenis consanguineus Amnon; & sicut ipse ad iuuenilia opera facilis erat: ita & amico suo Amnon ad turpia desideria ministerium praebuit. *Filius Semmaa fratris David*. Habebat enim David septem fratres, & ipse erat octauus, vt patet praeced. lib. cap. 17. Semmaa autem erat inter hos tertius. praeced. lib. c. 16. & huius filius erat Ionadab, & sic Amnon, & Ionadab erant patruales, quia patres eorum erant fratres. *Vt prudens valde*, dicitur hoc ad significandum, quod facile erat sibi inuenire consilium ad quaecumque quaesita. Vocatur autem prudentia largi: quia prudentia est de bonis: nunquam enim prudentia potest esse sine morali virtute, nec virtus moralis sine prudentia. 6. Ethic. in fine: qui tamen ad mala consulit, non agit secundum virtutem moralem, ergo nec secundum prudentiam: est autem quaedam virtus naturalis intellectiua, quam daemotica vocant, & illam si ad malum quis traxerit, astutia vocabitur, si autem ad bonum prudentia, vt patet 6. Eth. Ionadab autem habebat istam vim intellectus, quia tamen eam conuertebat ad illicita, vocabatur astutus, & non prudens: scriptura autem largi loquitur. *Qui dixit ad eum, quare sic attenuaris macie filij regis per singulos dies? quasi dicat, quare tu, cum sis filius regis, attenuaris quotidie? Est sensus: alij homines parua potentes attenuantur, cum aliquod contra eorum intentionem euenit, & quia optatis frui nequeunt: tu autem cum sis filius regis, & primogenitus, potes habere singula, quae volueris, cur ergo attenuaris? In Hebraeo habetur. *Cur es debilis singulo mane singulo mane*. dicitur enim hebraei, quod Amnon ducebat noctes in somnes cogitando pulchritudinem Thamar, & praeterea inopia somni grauabatur nimis, & in aurora apparebat tenuis. Sed ipsi volunt innuere, quod tenuitas Amnon solum apparebat in aurora, quia in littera sua dicitur, singulo mane singulo mane. Sensus autem est, quod Amnon per singulos dies magis tenuis efficiebatur, & hoc considerabat Ionadab. Causa autem huius erat assiduitas sollicitudinis, & intensus libidinis ardor, quae miserum iuuenem incessabiliter cremabant: haec autem omnia veniunt a potestate amoris, quae quidem magna est super omne genus animalium, & nos etiam inuitos cruciat, ita vt dissimulare non possimus. De hac potestate furentis amoris, immo insanae libidinis dicitur aliquid in fine capituli. *Cur non inducas mihi? quasi dicat, cum sim amicus tuus, etiam cum sim vir confilio potens, praeuere agis celando a me, quia forte iam tenuisses quod optas. Dixitque ei Amnon. Libenter detexit ei vnus suum aliquid medicaminis ab eo optans. Thamar sororem Absalom fratris mei amo*, quasi dicat, propter eam sic pereor, cum desperem me frui posse optatis. Vocauit autem Thamar sororem Absalom, quia illius erat soror ex patre & matre, sibi autem erat soror ex patre tantum. Etiam non vocauit eam sororem suam, quia amabat eam, & nomina ista cognationis propinquissima non conueniunt ad libidinem, sed alia nomina significantia teneritudinem quamdam: sic enim Phaedra, qui diligebat Hippolytum priuignum suum, cum ab eo vocaretur mater, vel domina, dixit*

ei, quod non vteretur talibus nominibus, sed quod vocaret eam sororem, vel famulam. sic ait Seneca tragoedia. 4. cuius nomen est Hippolytus: carmine. 4. cum introducit Phaedra loquens Hippolyto in hac verba, scilicet.

Me vel sororem Hippolyti, vel famulam voca. Famulamque potius, omne seruitium seram. Non me per altas ire si iubeas, nunc. Pigeat gelatis ingredi Pindi iugis. Non si per ignes ire, & infesta agmina. Cunctis paratum ensibus peccus dare. Mandata recipe, sceptrum, me famulam accipe. Sine receptam supplicem, ac seruam rege Miserere amantis.

Sicut ergo Phaedra, quae erat nouerca Hippolyti noluit ab eo vocari mater, vel nouerca; nec noluit eum vocare filium, sed fratrem, vt saltem ex nomine actus non videretur tam turpis, ita & Amnon noluit vocare Thamar sororem suam. *Cui respondit Ionadab*. Voc improuiso enim iste inuenit consilium, quia astutus valde erat. *Cuba super lectum tuum, & languorem stimula*. Non putauit enim Ionadab alium modum conuenientiore, quam ut iaceret in lecto, quia alias non pateret opportunitas alloquendi Thamar, cum ipsa esset virgo claustra: dicebat autem Ionadab, quod Amnon si mularet languorem, & tamen ipse vere languens erat, quia supra dicitur, quod deperibat in eam, & agrotabat propter amorem eius: non tamen erat ille languor talis, propter quem accubare deberet lecto, sed iste languor paulatim medullas ebibat quouique totum hominem destruxerit, nec quidquam morbi apparebit in eo, sed continua macies, & coloris turbatio, liuorque oculorum, & cibi cunctarumque rerum fastidia; noctes insomnes, omnique actus, & occupationis honestae ablatio; quouique totis euacuatis medullis, vitae emoriatur seintillula, ita ut istum morbum innotatum iuste appellabimus. *Cumque uenerit pater tuus, ut uisus tui*. Hoc enim uerisimile erat, quod languens te Amnon ueniret David ad uisandum eum, quia diligebat eum cum esset primogenitus, & non solum tunc diligebat, immo etiam postquam egit hanc insaniam diligebat eum; vt patet infra in littera, scilicet, cum audisset rex uerba haec contristatus est valde, & noluit contristare spiritum Amnon filij sui, quia primogenitus ei erat. *Dices ei: ueniat, oro, Thamar soror mea, ut det mihi cibum*. Hoc poterat rationabiliter petere Amnon, quia agrotantibus complacere debemus in omnibus, quae desiderant: dum tamen non sint contra eorum salutem, potissimum quia solent eis insurgere quaedam desideria, in quibus si non faueatur eis, moleste ferunt; & augetur morbus. *Et facta pulmentum, ut comedam de manu eius*. Hoc autem dicebat Amnon, quia simulabat se delectari nimis si comederet pulmentum de manu sororis suae, & alleuiaretur, quod non contingeret ei, si susciperet cibum de manu alterius. Vocatur autem pulmentum quicumque cibus confectus, maxime autem cibus factus de farina, quia pulmentum a pulvis dicitur, sic autem fuit hic, quia Thamar fecit duas sorbicumculas Amnon, vt patet infra. *Ut comedam de manu eius*. Id est, non potero comedere ita grate de manu alterius, sicut de manu sororis meae, scilicet, vt ipsa cibos parat, & ipsa mihi propinet. *Accubuit itaque Amnon, & quasi agrotare cepit*. Arbitratus est enim recte dixisse Ionadab, ideo confestim executus est. Et dicitur quod accubuit, & quasi coepit agrotare. q. d. finxit se agrotare, cum non agrotaret ita vt indigeret accubitu, erat tamen uere languens, cum quotidie attenuaretur. *Cumque uenisset rex ad uisandum eum*. Venit enim illico, quia diligebat eum vt primogenitum. *At Amnon ad regem, uenit obsecro Tha-*

mar

mar soror mea. Hoc petiuit a patre, quia Thamar non venisset ad mandatum alicuius alterius, cum esset virgo nimis inclusa. Item petiuit hoc a patre, vt magis tolleretur suspitio, quam si ipse mitteret ad vocandum eam. *Vt faciat in oculis meis duas forbiciunculas.* Id est, vt faciat me videntem. Hoc autem videbatur fieri, vt Amnon magis desideraret cibum suscipere, quem parari videret: faciebat tamen ob hoc, vt maiori tempore coram eo staret, & haberet opportunitatem ampliore ad optari. Vocatur autē forbiciuncula cibus liquidus factus de farina commixta aque, vt patet infra, scilicet, quæ tollens farinam commiscuit, & liquefaciens in oculis eius coxit forbiciunculas. Dicitur autem forbiciuncula a forbendo, quia cum sit cibus liquidus magis forbetur, vel bibitur, quam comedatur. *Misit ergo Dauid ad Thamar domum, dicens.* Dauid autem nullius mali conscius simplici corde iussit vocari Thamar. Duo enim tollebant hic omnem suspensionem. Primum quia Amnon erat frater Thamar, & inter personas tanta consanguinitate coniunctas non presumitur de iure aliquid turpe posse committi. Secundum erat, quia Amnon erat languens, & Dauid putabat eum ineptum ad venereos ludos. *Veni in domum Amnon fratris tui.* Ex hoc patet quod isti filij regis non habitabant in domo regis, nam Amnon non habitabat in domo eius, cum dicitur supra quod rex venit ad visitandum eum. De Thamar quod non esset in domo regis patet, quia dicitur quod rex misit in domum Thamar, et patet quod ipsa non maneret vbi erat Amnon, quia dicitur quod Thamar in domum Amnon: istud autem erat, quia forte Amnon erat iam coniugatus, & Absalom, & alij filij regis, & habebant distinctas domos. Thamar autē quia erat virgo nondum tradita viro, forte custodiebatur in domo Absalom fratris sui: vel in alio loco secretiori cum alijs virginibus. *Et fac ei pulmentum,* scilicet, duas forbiciunculas, quæ vocantur pulmentum, quia erant de farina. *Veni que Thamar in domum Amnon fratris sui.* Scilicet, ad iussum regis venit illico paratura cibos. Ipsa quoque regia virgo simplici corde iussu patris venit, nihil inhonesti apud fratrem se perpessuram existimans. *Iste autem iacebat.* Scilicet, quando venit Thamar, quoniam simulauerat morbum, vt explet iniquitatem, *Quæ tollens farinam commiscuit.* Scilicet, accepit farinam, & commiscuit aqua, quia forbiciuncula hoc modo fiunt. *Et liquefaciens in oculis eius.* Id est, eo presente liquefecit farinam. Dicitur autem hoc, quia cibus iste erat nimis liquidus, cum misceretur ei multum de aqua, ita vt farina efficeretur iam magis potabilis quam comestibilis. Dicitur autem quod fecit hoc in oculis eius, quia ipse petierat, quod eo presente faceret, & de manu eius susciperet cibos. *Coxit forbiciunculas.* Scilicet, quia farina ista postea mixta aque coquebatur, vt efficeretur aliquid comestibile, quia farina cruda non est ad cibum. In Hebræo habetur. *Tollens farinam pinxit in oculis eius.* Sed idem est, quod liquefacere eam, vel commiscere. *Tollensque quod coxerat effudit, & posuit coram eo.* Id est, postquam coctæ sunt forbiciunculæ, effudit eas in catinum & posuit coram Amnon. Est autem intelligendum, quod cum ista fierent, multi aderant tam de filijs regis quam de alijs. Hoc autem, quia Amnon erat vir honorabilis, eo quod erat primogenitus regis: etiam quia nunc egrotabat, & multi assistebant ei visitantes illum; & quando Thamar posuit forbiciunculas coram eo, alijs presentibus, ipse finxit præteritio ægritudinis non posse manducare, & tunc recessit paululum inde Thamar tollens seculo cibos quousque excluderentur omnes de loco, & tunc ipsa ingressa est conclauim. Nam dicitur quod postea vocauit eam Amnon, vt introduceret cibos in conclauim; ex quo necesse est dicere, quod semel introuit,

uit, & exiit cum cibis, & denno reuersa est. In Hebræo habetur. *Uit sartagine, & effudit forbiciunculas.* Litera autem nostra non nominauit sartagine, sed ad idem redit. *Et noluit comedere.* Scilicet, quamquam appouerit coram eo cibum, noluit comedere fingens fastidium, & hoc vt vniuersos excluderet a se. *Dixitque Amnon, eijcite vniuersos a me.* Id est, excludite omnes a presentia mea. Hoc autem dixit tanquam illis absentibus magis moueretur ad cibum, agebat tamen hoc ad opportunitatem iniquitatis. *Cumque eiecissent omnes, dixit Amnon ad Thamar.* Intelligendum est quod Thamar esset tunc extra cameram Amnon tenens cibos, & expectans, quando Amnon vellet eos sumere. *Infer cibum in conclauim, vt vescar de manu tua.* Conclauim erat camera, in qua iacebat Amnon, & Thamar erat nunc foris, ideo dixit Amnon, quod introduceret cibum in conclauim, scilicet, ad lectum suum, quia ipse in his omnibus non surgebat etiam si recessissent ab eo omnes, vt semper ægritudinem simularet. *Tulit ergo Thamar forbiciunculas, quas fecerat.* Id est, quas tenebat extra cameram, & nunc putans, quod vellet comedere Amnon, tulit eas. *Et intulit ad Amnon fratrem suum in conclauim.* Scilicet, quia ipse iacebat, & oportebat quod ipsa accederet ad eum. *Cumque obtulisset ei cibum.* Scilicet, super lectum eius. *Apprehendit eam.* Id est, non curauit sumere cibum, sed tenuit eam fortiter, ne euaderet manus illius, nec comedit cibum, quoniam non expectabat illum. *Et ait veni, cuba mecum soror mea.* In his omnibus Amnon iacebat in lecto, nec surrexerat quamquam manu teneret virginem, & simul orabat, & violentiam inferebat, dicens: veni cuba mecum soror mea. Orabat quidem, quia voluisset Amnon quod ipsa sponte hoc pertulisset, tenebat quidem eam, quia timebat quod non consentiens subito quideret, & ipse priuaretur ab optatis. *Quæ respondit ei, noli frater mihi, noli opprimere me.* Expauit enim virginalis simplicitas, putauerat namque se sine fraude vocatam, nunc verò conspiciebat se in auxiliatam in medio laqueorum, ideo velut profusus lachrymis tenerè orabat, noli frater mihi, noli me opprimere. *Nec est hoc fas in Israel.* Id est, inter Israelitas non est licitum quod foror stupretur a fratre suo: est autem licitum inter barbaras gentes, quæ ratione carent, sicut sunt Troglodite, & Garamantes, & aliæ plures gentes habitantes in deserto Aethiopiæ coniuncto viæ solis. Hi enim matrimonio non vtuntur, sed sicut fera, & pecora in coitu nullam affinitatem distinguunt, ita vt istæ gentes nulla sanguinis sacra iura cognoscant. hoc tamen non erat licitum in Israel, vbi erat gens rationabilis, & a Deo in moribus instituta. *Noli facere stultitiam hanc.* Scilicet, quia stultissimum erat, quod frater sororem suam cognosceret vim inferens, *Ego enim ferre non potero opprobrium meum.* Id est, tanta erit infamia quam mihi sic irrogabis, quod ego nullo modo eam potero sustinere, scilicet, quia oportet quod totum meum bonum pereat, & nihil honestatis mihi relictum sit.

Quære Thamar dixit se non posse ferre opprobrium suum. *Quest. 111.*

QVAERET aliquis, quomodo Thamar non posset ferre opprobrium suum. Respondendum, quod sicut illud dicimur non posse facere, quod de iure non possumus, ita illud non possumus tolerare, quod manente honestate non toleramus: Thamar autem non poterat manente vlla honestate sua tolerare infamiam hanc, quia foemina nullum bonum superest, virginitate indebitè adæpta: sic autem erat in Thamar, ideo eligibilior sibi mors erat, quam tale opprobrium tolerare.

rare. In super quia oportet carere viro in æternum, nam aut acciperet viri tacita ignominia sua, scilicet, quod deflorata esset, vel expresso hoc. si autem tacito, lapidanda erat: quia permisit se matrimonio tradi adempta virginitate: sic patet Deutero. 22. scilicet, quod si vir accularet uxorem, dicens: hanc accepi uxorem, & non inueni eam virginem: lapidanda erat, nisi parentes puellæ adducerent in iudicium signa virginitatis in vestimento: si autem exprimeret ante matrimonium contractum se non esse virginem: forte nullus accipere vellet uxorem, vel si quisquam acciperet, postea eam aut contemptibilem, aut exosam haberet: quorum quodlibet ipsi Thamar intolerabile erat, ita ut melius sibi foret perpetuam pati uiduitatem. *Et in eris quasi vnus de insipientibus in Israel.* Id est, nullus reputabitur magis insipiens in toto Israel, quam tu, cum filius regis existens, talem dementiae attentaueris. *Quin potius loquere ad regem, & non negabit me tibi.* Id est, si desideras frui concubitu meo, non sic stultè agas, sed pete me a rege in uxorem, & ille non negabit me tibi, scilicet, quia omnia tibi gratis concedet, eo quod te diligit cum sis primogenitus.

Quomodo dixit Thamar, quod rex non negaret tradere eam in uxorem Amnon fratri suo. *Quest. 1111.*

QVAERET aliquis, quomodo dicebat Thamar, quod rex non negaret eam tradere in uxorem: nam hoc videtur contra legem, cum esset Thamar foror Amnon. Aliquis respondit debet, quod hoc non obstabat, quia non erat foror eius ex matre, sed ex patre tantum, erat autem foror Absalom ex utroque. Sed hoc non stat, quia quocumque esset fraternitas impediatur matrimonium, sic patet Leuit. 18. scilicet, turpitudinem fororis tuæ ex patre siue ex matre, quæ domi, vel foris genita est non renelabis: ergo quamquam attineret ex sola matre, copula est illicita. Andreas respondet, quod illa lex intelligitur de fratribus genitis ex mulieribus Iudæis, seculo autem de Gentilibus: mater verò Thamar & Absalom erat gentilis, scilicet, filia Tholmai regis Gessur: supra 3. Et fuit capta a Dauid in bello, accepitque eam de numero captiuorum sibi in uxorem, circumcisitque viros eius, & deploratis parentibus, vt patet Deutero. 21. ideo in filijs huius non erat sicut in filijs aliarum vxorum Dauid, & quia Amnon erat filius uxoris Israelitæ, & Thamar mulieris gentilis, poterant copulari matrimonio. Sed hoc non stat, quia quomodocumque est fraternitas inter aliquos, impeditur contractus in veteri testamento: cum lex dicat de sorore ex patre, vel ex matre, nec potest fieri differentia aliqua, quod sit foror ex matre Gentili, vel Hebræa. Nam quomodocumque hoc fiat, eo quod in muliere sumpta de Gentilitate lex non faciebat aliam differentiam, nisi quod si vir non diligeret eam, posset illam repudiare, non tenendo in uxorem, tamen non posset eam vendere alteri genti, nec subijcere in seruitutem, eo quod deflorauerat eam. Iura ergo cognationis necessariò manebant integra, cum lex de hoc non disposuisset: ergo sicut in alijs uxorijs de Iudaismo susceptis non liceret tale matrimonium inter fratres, ita nec in uxorijs sumptis de Gentilitate. Nicolaus autem respondet aliter, scilicet, quod istud matrimonium licitum erat, eo quod nulla iura consanguinitatis erant inter Thamar & Amnon, quæ hoc impedirent. Pro quo ipse dicit, quod Maacha mater Absalom, & Thamar filia regis Gessur assumpta est a Dauid in bello, & tunc erat prægnans de quodam viro Gentili, & inde genita est Thamar, ita ut Thamar non esset filia Dauid, & consequenter non essent aliqua iura consanguinitatis. Sed

Nicolaus refellitur.

hoc non stat, quia oportet dicere, quod erat Thamar foror Amnon ex parte patris: quod patet, quia litera dicit: veniat, oro, Thamar foror mea. Et iterum dicit ad regem Amnon: veniat, obsecro, Thamar foror mea. Et iterum dicitur: venit Thamar in domum Amnon fratris sui, & Dauid dixit, veni in domum Amnon fratris tui: & iterum dicitur, quod Thamar intulit forbiciunculas ad Amnon fratrem suum; Amnon quoque vocauit eam sororem, dicens: veni cuba mecum soror mea: & illa dixit ad Amnon: noli me opprimere frater. Item patet, quia primo Paral. 3. numerantur omnes filij Dauid: & sequitur, omnes hi filij Dauid absque filijs concubinarum habuerunt Thamar sororem: ergo verè erat foror ipsorum, & filia Dauid. Ad hoc autem forte dicit aliquis, quod non erat foror, sed vocatur sic largè foror, eo quod erat foror Absalom, qui erat frater Amnon. Sed adhuc istud non stat, quia si Thamar non fuisset verè filia Dauid, quamquam vocaretur largè foror Amnon, non gauderet privilegijs filiarum regum: & tamen dicitur infra, quod Thamar erat induta talari tunica, huiusmodi enim filie regis virgines vestibus utebantur, ergo litera manifestè dicit eam filiam regis, alioquin non bene argueret: Thamar esse indutam talari tunica, adiungens ad hoc, quod filie regis virgines utebantur his vestibus. Item patet quia Absalom frater Thamar consolabatur eam super hac re, dicens: Num Amnon frater tuus concubuit tecum? sed nunc foror tace, frater tuus est: ne affligas cor tuum pro re hac. Si tamen Amnon non esset frater Thamar verè, ista consolatio esset ridicula, scilicet, quod frater suus cognouerit eam, ergo erat verè frater suus, & per hoc excusabatur defloratio Thamar: nam cum ille esset frater suus, posset eam fallere, cum ipsa nõ teneretur se ab eo custodire. Dicendum ergo quod verè erant fratres Amnon & Thamar, & quod ipsa erat filia Dauid. Cum autem dicitur, quomodo poterat esse inter eos matrimonium? Respondendum, quod non poterat esse: Thamar tamen dixit hoc volens effugere manus eius, vt quomodocumque eam dimitteret. Vel aliter & melius, scilicet, quod Thamar erat virgo, & ignata iuris, nesciens qui gradus consanguinitatis excluderent matrimonium: putauit autem forte quod cum ipsa esset foror Amnon ex patre tantum, quod posset esse vxor eius, sed non poterat. *Noluit autem acquiescere precibus eius.* Id est, quamquam Thamar supplicet, & miseranda oraret, ita vt à barbaro quocumque ipsa virginalis simplicitas exaudiri mereretur, ferox ille frater exaudire non voluit, sed in his omnibus eam durè tenebat, ne effugeret manus eius. *Sed præualens viribus oppressit eam, & cubauit cum illa.* Erat enim Amnon vir fortis: ipseque furoris impetus cum fortiorem reddebat: vnde virginalis teneritudo ei resistere nequiuit. O virorum insensatissime Amnon, o miserabilis, sed non miserande iuuenis, quid flagitij paras? quid infamæ domum opprobrijs grauas? Verè quidem à facinoroso patre scelestius filius didicisti, sed mitius ille: ipse nãque exteros adulterio & homicidio polluit, tu verò paternam domum, & regiam familiam incestuoso facinore maculasti, quid enim in te debilis ille igniculus tam furiosum effecit, vt propinquissimæ consanguinitatis iura non veritus sororem propriam violares? Quæ enim non te paterna reuerentia, non honestatis amor, non ipsa infamis fama ab hoc perpetrando scelere abstraxerunt, saltem ipsa virginæ supplices, & obortis lachrymis fusa preces, quas barbarus quisque & feræ nõ homo exauditione dignas haberet, nam infamiam emolire debuissent. Sed o miserabilis iuuenis, omne attendis quantum te honore prælatum, celsitudo regis tenebat, qui tanquã primogenitis paterna gloria fungebaris?

Responsio auct.

gebaris? Nunc te infanem factum calamitosa mors expectat, & digna quidem temerarijs ausis tuis reddita sunt. Tu enim omnem rationem, & pietatem furore superasti, Tibi ergo mortis dignissimum genus illatum est, Nam non vt filij regis, aut ceteri probi viri mori solent, sed vt vilissimus virorum in ipsa temerentia perijisti. Et exofam eam habuit Amnon magno odio nimis. Id est, postquam semel cognouit eam Amnon: habuit ad eam magnum odium, ita vt nec eam pacifice intueri posset, ita vt maius esset odium, quo oderat eam, amore, quo eam ante dilexerat. Hoc enim admirandum est, quod cum iste iuuenis ardentissime diligeret Thamar, ita vt deperiret in eam, & agrotaret propter illam, vnico expleto accessu, posset eam exofam habere, & potissime eam dicatur, quod odium istud fuit maius amore, quo eam prius dilexerat.

Unde ortum est odium Amnon contra suam sororem Thamar. Quest. V.

QVAERET aliquis, vnde insurrexit tam amarum odium ipsi Amnon contra sororem suam dilectissimam. Respondent Hebraei, qd Amnon in defloratione Thamar grauiter laesus fuerat in genitali vase, ita vt oportuerit illud abscondi: modum autem huius laesionis turpissimum ipsi tangunt: hunc tamen explicare aut saltem commemorare foedissimum arbitror, sed haec falsa & ridicula sunt. Respondendum ergo, quod istud odium maximum no superuenit naturaliter, sed a Deo: cum enim Amnon ante hoc nimis dilexisset Thamar, etiam post hoc eam diligere debuisset cupiens illo frui, quod prius optauerat. Sic enim fuit de Sichem filio regis Emor, qui videns Dinam filiam Jacob exarsit in eam, & rapuit illam, atque oppressit, conglutinataq; est anima eius animae illius, ita vt propter illam omnibus se duris subijceret, & circuncisionem ipsam, quam Gentiles opprobrium putabant, sponte cum toto populo suo acceptaret, vt patet Gen. 34. Amnon autem maiori amore Thamar dilexerat, ideo magis ei conglutinari debuisset, sed de contrario factum est. In quo cognoscenda est manifeste Dei iusta punitio, vt ad illum amorem, qui excellenter irrationabilis est, excessiuum odium conseqatur, vt sic poena detur per opposita. Dei enim statutum est, vt illi, qui valde inique agunt, sibi ipsi etiam nullo puniente poena sint. Sic ait Aug. in lib. Confessionum, scilicet. Iussisti domine, & sic est, vt poena sit sibi omnis inordinatus animus. Et quia copula ista fuerat per magnam iniquitatem, magnum odium consecutum est. Sic etiam fuit de Medea filia regis Colchorum, quae nullum facinus inausum reliquit, patriam offendit, patrem Thesaurio spoliavit, paruum fratrem laceravit, vt solius peregrini Iasonis amore frueretur. Sed ad hunc immanissimum amorem, immo furentem insaniam quam seua odia consecuta fuerint, audire piget. Ille enim qui excessiue contra fas amabatur, amarissimo odio habitus est, ita vt scelesti illa Medea ad vindictam eius communes filios, ipso cernente, nec tamen impedire valente, iugularet. De hoc Seneca in tragedia. 7. cuius titulus est Medea, Amor autem Sichem ad Dinam no fuit tam illicitus, cum nihil ibi mali nisi uiolentia intercidisset. Euenit autem omnibus, qui magna scelera patrauerint, vt animo eorum magna odia etiam sui ipsorum insurgant, ita vt se diligere nequeant: sed furentibus cogitationibus inquietentur. Istae autem sunt poenae, quae more poetarum tres furiae appellantur, quae non solum in inferno, ut ipsi aiunt, sed etiam uiuentibus se inferunt, cum iniquitas eorum ad magnum gradum peruenerit. Sic enim fuit in Iuda Saluatoris nostri discipulo, ac

Amor Amnon erga Thamar vt sus in odii.

Responso Hebr. iudi. cula.

Medea amor in odii versus.

Qui magna peccata committit, euenit vt etiam seipsum odiant.

F proditore, cum Dominum atque Redemptorem vendidisset, huius tam horredi facinoris memoratu aliorumque infandorum, quae ante apostolatū susceptum peregrisse refertur, si credimus, grauior intra seipsum, premente conscientia, affligebat, & praer inquietudine amari cordis in seipsum concitatus, seque exofum habens abiens laqueo se suspendit, & crepuit medius, & effusa sunt viscera eius. Non dissimile autem huic conscientiae prae in se fauientis exemplum patet in Oedipo Laij regis filio, & reginae locasta in Thebana ciuitate prouincia Boetiae, quae in Graecia est, regnantium. Hic enim Layum patrem suum bello petens occidit, matrem autem incestans gemina prole grauidauit. In de quippe gemelli Etheocles & Polynices orti sunt. Horum autem infelix Oedipus sibi confcius, praua in se defauiente conscientia oculos funditus sibi eruit huius lucis communis indignos. His autem aliud detrus excidij genus additrus erat, se de altissimis scopulis in mare Ionium praecipitare uolens, nisi Antigona filia cecipi patris iam ductrix facta a prauē conceptis inhibuisset. De hoc Seneca tragedia 5. quae dicitur Oedipus, carmine primo. Item factum est hoc iudicio Dei ad poenam Dauid, scilicet, vt ipse puniretur in actu isto. Nam si Amnon non expulisset Thamar tanquam exofam, forte habitus fuisset alius modus, & non occisus fuisset Amnon ab Absalom, Deus tamen uolebat Amnon perire in poenam Dauid, ideo laxauit habenas huic magno odio. Dixitque ei: Amnon surge, & ualde. Id est, recede hinc: no enim poterat iam eam praemagnitudine odij gratē videre. Quae respondit ei: maius est hoc malum, quod nunc agis aduersum me, quam quod ante fecisti, expellens me. Id est, maius malum est, quod nunc facis mihi me expellendo tanquam meretricē, quam malum quod fecisti prius, me uiolenter cognoscendo.

An maius malum fecit Amnon expellendo Thamar, quam opprimendo. Quest. VI.

QVAERET aliquis, quomodo est verum, qd maius malum nunc inferret Amnon Thamar sorori suae, quam uiolando eam. Respondendum, quod hoc erat maius, quod uiolenter oppressio fuit occulta, eieccio autem erat manifesta, & iniuria manifestae sunt semper maiores iniurijs occultis. Item, quia Thamar putabat, qd posset esse vxor Amnon; sicut supra dixerat, loquere ad regem, & non negabit me tibi, ideo licet ipsa noluisse a principio opprimi, quia tamen iam oppressa erat, uoluisse accipi in uxorem ab Amnon, & si tacuisset Amnon deflorationem, & petuisset a rege Thamar in uxorem, fuisset occulta res ista, & non sequeretur aliqua infamia Thamar, licet passa fuisset quoddam malum, scilicet, uolentiam. Nunc autem cum publicē expelleretur, non erat spes de recipiendo eam in uxorem, ideo erat istud malum maius, quam praecedens. In Hebraeo habetur. Propter causam malitiae huius magna maioris, quam prius fecisti mecum. Id est, istud, scilicet, quod me mitteres est causa malitiae magna, & maioris quam illius, quam prius fecisti mecum, opprimendo me. Et noluit audire eam. Nunc enim infelicioer erat iuuenis iste, quia cum infandū perpetrasset scelus ex nimio amore, saltem eam, quam stuprauerat, illam obseruare debuisset, hoc enim malum non erat, immo laudabile, patra se mel iniquitate. Quod autem sic factum fuerit, scelus fuit, scilicet, iniuriam iniuriae addere. Et uocato puero, qui ministrabat ei. Scilicet, non eiecit eam per se Amnon, sed uocauit puerum suum, vt eam eieceret. Hoc autem non quod Amnon iaceret in lecto languens, sed quia uoluit eijci Thamar de domo sua in callem, ipse autem erubescere exire in callem ferendo eam, ideo

De Oedipi amore.

ideo iussit hoc puero: noluit enim quod Thamar merneret saltem in aliqua parte domus eius, eo non respiciente, quousque uenire possent aliqui cum quibus ipsa honestius iret, sed misit eam solum, & quasi nudam, & detestabilis, quā si misisset meretricem. Eijce hanc a me foras. Id est, eijce eam a conspectu meo, & non solum, vt non uideam eam, sed etiam foras, scilicet, vt non sit in domo. Et claude hostium post eam. Timebat enim Amnon, quod Thamar praer uerecundia non audens per callem progredi rediret in domum, ideo iussit domum claudi ne introire posset. Quae induta erat talarum tunica. Vocatur tunica talaris tunica de serico, vel tunica facta de diuersis coloribus, ideo uocatur alio nomine polymita, vt patet Gen. 37. nam polymita dicitur a poli, quod est pluralitas, & mitos, quod est gutta quasi pluralitas guttarum, vel tinturatum. Vocatur autem talaris, id est, longa accedens usque ad talos; quia uirgines utebantur uestibus longis. In Hebraeo uocatur serica, vel de fragmentis, scilicet, quod esset facta de diuersis partibus pannorum. Ponitur autem de ista tunica talarum, quia infra dicitur, qd secuit eam. Huiusmodi enim filij regis uirgines uestibus utebantur. Id est, erat induta Thamar tunica talarum, quia filia regis in statu uirginali utebantur his tunicis. Ex hoc patet, qd Thamar erat filia regis, alioquin non bene diceretur hic, quod erat induta talarum tunica, quia filia regis utebantur his uestibus. Eiecit itaque eam ministrum illius foras. Id est, minister Amnon exclusit Thamar de domo; quia licet esset filia regis, & iniuste passa, & misereretur eius, obtemperans iussis domini, exclusit eam. Clausitque fores post eam. Intelligitur de foribus exterioribus, ita ut non posset regredi Thamar in domum. Quae alpergens cinerem capiti suo. Id est, asperfit cinerem, vel puluerem super caput suum.

Cur Thamar asperfit cinerem capiti suo. Quest. VII.

QVAERET aliquis, quare faciebat istud Thamar. Respondendum, qd propter duo. Primum erat ad significandum dolorem, nam antiquis erat ista consuetudo, qd quandoque uellent innuere magni dolorem, scindebant uestes, & imponebant puluerem super caput: sic patet de illo viro Amalecita, qui uenit ad Dauid, nuncians mortem Saulis: nam dicitur, qd apparuit homo ueniens de castris, Saul ueste conficia, & puluere asperfus caput: supra primo. Ipse quoque Dauid scidit uestimenta sua, cognita morte Saul. eo. cap. Iussit etiam Dauid Ioab, & uiris suis, quod scinderent uestimenta sua, & accingerentur saccis ante exequias Abner, supra tertio. Ipse quoque Dauid postea uestimenta sua scidit, audito quod filij sui mortui essent: vt patet infra in litera. Idem fuit in Niniuitis, qui induti sunt saccis, & sederunt in cinere, vt patet Ionae. 3. scilicet, quando erant in angustia, putantes quod ciuitas subuertenda erat. Thamar autem nunc posuit cinerem super caput ad signandum se humiliatam fuisse, & uilificatam usque ad cinerem, vel puluerem terrae. Secunda causa erat ad signandum, quod uiolenter cognita fuerat, nam iam non poterat occultari Thamar fuisse defloratam, & si taceret, putaretur consentiens, ideo ne amplius infamaretur, cepit conqueri de uiolentia sibi inflata per ista signa tristitia. Sic enim est in legibus quarundam gentium, quod uirgines defloratae si non lacerauerint uultum suum uinguibus ad effusionem sanguinis, non credantur uiolenter defloratae. Impositusque manibus super caput suum ibat clamans, & ingrediens. Id est, etiam posuit manus super caput ad significandam uerecundiam, & confusionem. sic etiam ad significandam confusionem in quibusdam alijs he-

A minibus caput erat discoopertū de contrario: sic patet de leprosis Leuit. 13. Nam isti toto tempore debebant habere caput nudum, & os ueste contectum, sed in diuersis accipiuntur diuersa pro confusionem, & dicitur quod ibat ingrediens, & clamans, id est, ingrediens in domum fratris sui Absalom clamabat, ibi autem potius fecit hoc, quia ille erat, cui cōqueri deberet, cum ille posset iniuriam sibi factam vindicare: etiam quia ex hoc proueniebat magna iniuria Absalom, cū Thamar esset soror sua ex patre & matre. Dixitque ei Absalom frater tuus. Scilicet, quando ipsa ingressa est in domum Absalom clamans. Num Amnon frater tuus concubuit tecum? Sciebat enim Absalom, qd Thamar iussu regis iussit ad parandum cibos Amnon, ideo cum nunc uidisset eam deturpatam, nihil potuit extimare, nisi qd deflorata esset ab Amnon. Cogitauit autem de illo, quia arbitratus est, qd nullus praer Amnon ausus fuisset tangere Thamar, cū esset filia regis. Sed nunc soror tace. Hic Absalom consolabatur Thamar, quia indicibilis erat planctus eius: & dixit, qd cessaret a planctu. Frater tuus est. Id est, non debes tantum te affligere, quia frater tuus est, qui te oppressit, quasi dicat, si oppressa fuisset ab aliquo extraneo crederetur, quod tu fuisses spontanea, quamquam conquereris: sed nunc oppressa es a fratre tuo primogenito, a quo non te debebas obseruare, vnde facile erat, qd te opprimeret, si uellet, & nullus te putabit in hoc consentientem. Mansit itaque Thamar contabescens in domo Absalom fratris sui. Id est, ex hoc tempore mansit Thamar in tristitia magna, & angustia in domo fratris sui Absalom perpetuam seruans uiduitatem, quia iam deflorata fuerat, & igno minolium sibi matrimonium esse putabat, quia vel necesse erat alicui uiro se inferiori coniungi, vel opprobrium sustinere uirginitatis ablata; ita ut non esset sibi manendum apud uirum tanquam uxori, sed tanquam famulae abiectissimae. Honestius ergo, & tolerabilius esse putauit sustinere perpetuam uiduitatem. Cum autem audisset rex Dauid uerba haec. Scilicet, qd Amnon deflorauerat Thamar. Contristatus est ualde. Scilicet, quia filius suus egerat aliquid turpissimum, & filia sua passa fuerat aliquid inhonestissimum. Et noluit contristare spiritum Amnon filij sui. Id est, quamquam nimis deliquisset Amnon deflorando sororem, noluit Dauid punire eum: immo noluit saltem uerbo increpare illum. Quoniam diligebat eum. Id est, nimis diligebat Dauid ipsum Amnon; ideo molestum erat ei increpare illum. Quia primogenitus erat ei. Id est, propter hoc diligebat eum nimis, quia erat primogenitus eius, scilicet, erat iste filius Achinoam: & natus est ei primus in Hebron, supra 3. cap.

Quare Dauid non coegit accipere Thamar in uxorem, cum deflorasset eam. Quest. VIII.

QVAERET aliquis, quare Dauid non compulit Amnon ad accipiendum Thamar in uxorem, cum iam deflorasset eam, vt non esset tanta iniuria Thamar: nam etiam secundum legem hoc posset fieri. Aliquis respondebit, qd Amnon suscipere nollet eam, cum iam habuisset exofam: matrimonia tamen non possunt contrahi inuoluntarie, extra de sponsalibus, cap. cum locum. Respondendum, quod in lege ueteri erant aliqui casus, in quibus uiri compellebantur suscipere aliquas mulieres in uxores. Sic erat hic, cum quis uiolenter deflorabat puellam, vel seducendo eam, vt patet Exod. 22. scilicet, Si seduxerit quis uirginem necdum desponsatam, & dormierit cum ea, dotabit eam & habebit uxorem, id est, obligabitur dare ei dotē, & accipere illam in uxorem. Respondet Nicolaus, quod non fuit factum hoc propter

Casus, in quibus in ueteri lege uiri cogebantur suscipere mulieres aliquas in uxores.

pter timorem occisionis Tamar: nam Amnon postquam cognouit illam, tantum habuit exosam, quod non potuit illam conspiciere, nec pati quod maneret in domo: si ergo nunc ei traderetur uxor inuoluntarie, magis eam haberet exosam, & occideret. simile autem est de libello repudij: nam Deus hunc permittit ad euitandam mortem uxorum, quam intulissent Iudæi, si coacti eas tenerent. Sic patet Matt. 19. Scilicet, ad duritiã cordis uestri libellus repudij datus est, id est, quia habebatis cor durum, & occidissetis vxores, si compelleremini eas tenere. Sed adhuc dicendum, quod hoc non fiat, quia non poterat Dauid tradere Tamar in uxorem Amnon, quia erant fratres, vt supra probatum est: & tale matrimonium reprobatur à lege Leuit. 18. ideo oportuit, quod Tamar maneret sine uiro.

Dauid an peccauerit non castigando Amnon.

Quest. 1 X.

QV A E R E T V R vltorius, an Dauid peccauerit non castigando Amnon filium suum super hac re, & an teneretur eum occidere.

Aliquis dicit quod sic, quia delicta graua erant, scilicet, cognoscere sororem, & violenter, quæ sunt incestus, oppressio, & stuprum. Nicolaus respondet, quod non tenebatur Dauid occidere Amnon, quia aut occideret eum pro incestu, aut pro stupro, vel violentia. Pro primo dicit, quod non, quia hic non erat incestus, nam incestus est illicitus coitus inter personas consanguinitate coniunctas in gradu prohibito à lege, sed inter Thamar & Amnon non erat aliqua consanguinitas, ideo nec incestus.

Item non pro stupro, quia stuprum inter personas solutas non erat in veteri testamento crimen capitale plectendum. Item non pro violentia, quia violentia illata virgini non desponsata non faciebat virum mortis reum, sed solum obligabat eum ad sumendum illam in uxorem, & nunquam repudiandum, & ad quãdam pecuniariam poenam patri puellæ soluendam. Deute. 22. Item violentia requirebat, quod deduceretur in iudicium, & probaretur. Thamar autem non accusauit Amnon, nec probauit illatam violentiam, ideo non erat condemnandus Amnon ad aliquid: dicit tamen quod credendum est, quod aliquo tempore Dauid correxit Amnon increpando eum super hoc, licet tunc nihil dixerit. Sed dicendum est ista dicta Nicolai non stare. Cum enim dicit, quod non fuit incestus, falsum est, quia hic erat consanguinitas propinquissima, scilicet, fraternitas, ideo erat incestus tanto magis detestandus, quanto erat in gradu propinquiori, erant autem isti fratres, vt supra probatum est. Nicolaus tamen putat eos non fuisse fratres, & in hoc deuiat. Item non fiat si quis dicat, quod Dauid non potuit de iure occidere Amnon pro hoc, quia non fuit deductum in iudicium, nec probatum: nam vbi est aliquid, quod est solum in præiudicium partis, & potest remitti per partem, iudex non procedit nisi ad petitionem partis, quæ non petendo, vel non accusando, videtur remittere ius quod habet. In casu tamen, in quo præiudicatur iuri publico, quamquam pars non petat, iudex ex officio suo procedere debet, quia non est delictum remissibile per partes: sic enim est in incestu, quia latur ius publicum, ideo licet iniuriam passus remittat, quantum ad eum pertinet, non est remissio simpliciter, ideo semper manet officium iudicis. Dauid autem erat iudex, ideo confitit sibi de hoc crimine, licet Thamar non accusaret Amnon, ipse debebat procedere contra Amnon: potissime quia Thamar videbatur conquesta de Amnon, in quantum publicè proclamabat se

ab eo oppressam, ideo tenebatur Dauid procedere. Aliud autem dictum Nicolai, scilicet, quod Dauid aliquando increpauerit Amnon super hoc, non videtur stare, quia scriptura ista facta est post mortem Amnon & Dauid, ideo si accidisset post istud increpationem Amnon, enarrasset illam, sed dicitur simpliciter, quod noluit Dauid contristare spiritum filij sui Amnon, quia diligebat eum, ergo videtur quod nunquam increpauit illum. Item aliquando criminum correctio differtur ex quibusdam causis specialibus, sed regulariter crimen immediatè vt constitit puniendum est: Causa autem, quæ facit differri punitionem, est scandalum, vt si forte tumultus insurgeret in populo, & conuocatio ad arma, posset tunc desisti à punitione alicuius delicti, si creditur, quod alio tempore conuenientius puniatur. Eodem modo si ille, qui increpandus est, vel castigandus est passionatus, & ex hoc est indispotus ad suscipiendam disciplinam, debet ad modicum differri quousque sit extra passionem: sic enim Abigail volens increpare Nabal virum suum pro malo, quod fecerat contra Dauid, non locuta est ei, quando erat ebrius, sed expectauit ad sequentem diem, preced. lib. c. 25. In casu autem isto nihil istorum erat: nam non erat aliquod scandalum, si Dauid vellet increpare Amnon, vel eum punire, & si aliquod scandalum erat, vt potè quia aliqui de populo vellent auxiliari Amnon, ne puniretur à Dauid, istud magis esset postea. Nam nunc propter horrorem criminis Amnon omnes de populo habebant eum exosum, & rari ei fauerent, posita verò crimine illo veniente in obliuionem plures haberet adiutores. Item non stabat secundum, scilicet, quod nunc esset Amnon passionatus, quia cum Amnon intulisset malum, & Thamar sustulisset illud, ipsa erat passionata, & ille non: vnde poterat conuenienter suscipere disciplinam. Si igitur Dauid aliquando intendiisset punire, vel increpare Amnon, nunc habebat tempus aptissimum: & tamen nunc non corripuit, ergo credendum est verisimiliter, quod nunquam increpauerit. Et sic dicendum ad quæsitum, quod Dauid peccauit in hoc, quia pro tanto scelere aliqua correctio fuisse necessaria, & ob hoc scriptura dicit quasi in reprehensionem Dauid quod noluit contristare spiritum Amnon filij sui, quia diligebat eum.

An Dauid teneretur occidere Amnon filium suum pro incestu. Quest. X.

QV A E R E T V R vltorius, concessò quod hic fuerit incestus, sicut verum est, scilicet, quia Thamar erat soror Amnon, an Dauid teneretur occidere eum. Respondendum est, quod hic est duplex dubium, vnum est an Amnon mereretur mortem pro isto incestu. Secundum est, dato quod mereretur, an Dauid debebat eam sibi infligere. Ad primum dicendum, quod Amnon merebatur mortem pro hoc, quia quicumque cognosceret sororem suam, occidendus erat. Sic patet Leuit. 20. scilicet. Qui acceperit sororem suam filiam patris sui, vel filiam matris suæ, & uiderit turpitudinem eius, illaque conspexerit fratris ignominiam, nefariam rem operari sunt, occidantur ambo in conspectu populi. Thamar autem non erat occidenda, quia violenter passã fuerat, ergo solus Amnon occidendus erat. Ad secundum respondendum, quod quamquam mereretur mortem Amnon, tamen aliqui dubitant, an liceret Dauid eam sibi inferre. Aliqui dicunt, quod non, eo quod pater erat, & non licet patri pro quocumque crimine occidere filium. Alii enim de gentilibus tenuerunt, quod nunquam pater deberet

deberet occidere filium, etiã si esset iudex, & filius deliquisset: quia sic efficitur pater infelix, sic enim Virgilius increpat Brutum primum consulem, quia duos filios suos secuti percuti fecit ad palum ligatos, quia patriæ proditores erant, fouentes partem Tarquinij regis Romanorum. Vide aut in sexto Aeneidos.

Infelix, vt cunque ferrent ea facta minores.

Vicit enim amor patrie, lausque cupido.

Sed dicendum, quod ista nihil sunt, nam patri licet occidere filium aliquando, vt iudex, & aliquando non vt iudex, sed vt priuata persona. De secundo patet Deut. 13. vbi dicitur, quod si vxor, vel filij, aut quæcunque persona suaderent alicui colere Deos alienos, debebat occidere illos, scilicet, quod accusaret eos, & ipse primum lapidem mitteret in illos. De primo patet, quia nemo dubitat patri licere quando fuerit iudex condemnare filium in actione ciuili. Item si sit criminalis actio ad paruam poenam infligendam, vt ad solam deportationem, vel ad paruam fustigationem, nemo dubitatur hoc licere patri: quia etiam, vt est persona priuata, licet sibi filium verberibus castigare moderate. Non est ergo dubitandum, quin possit filium occidere, si iudex sit, & causa coram eo uentiletur, quia tunc non agit, vt pater, sed vt iudex: ideo oblato hoc casu, in quo filius per patrem indicandus sit, si reus criminis sit, tenetur pater in eum sententiam ferre, vel alteri delegare causam illam, vt sententiam ferat, ne crimina remaneant impunita. Et si forte pater velit cedere dignitati iudicaturæ, vt non cogatur occidere filium suum, & per hoc ille impunitus euadat, pater mortaliter peccat: tanquam fauens criminosis, & personarum acceptor, & malè administras officium, pro quibus etiam secundu leges humanas puniri deberet. Dauid autem noluit filium pro manifesto crimine condemnare, nec alteri commisit istam causam, ideo peccauit satis grauiter. Ob hoc autem videtur, quod Deus tradiderit Amnon occidendum per manus Absalom: quia Dauid noluit eum iuste occidere. Simile fuit de filijs Hely summi sacerdotis; nam ipse noluit castigare eos, quamquã sciret grauiã peccata eorum; ideo Deus dixit, quod in die una morerentur ambo filij eius, vt patet preced. lib. c. 2.

An Dauid potuerit Amnon absolueret. Quest. XI.

QV A E R E T V R vltorius, an aliqua causa erat, quæ posset excusare iustè Amnon à morte. Aliquis dicit, quod sic, quia Dauid poterat parcere ei, cum ipse esset iudex, & pater, cui iniuria illata fuerat, & non teneretur ad mortem; quod pater, quia hic iniuria fuit illata ipsi Tamar, & Dauid patri eius. Poterat autem Dauid remittere quod in se erat, & inducere Tamar, vt remitteret: deinde ipse quod in quantum iudex remitteret executionem iuris, remittente parte, ideo licet fieret. Respondendum, quod hoc non stat, quia Dauid aut remitteret aliquid in quantum iudex, vel in quantum pars. Primum non potest, quia iudex nihil potest remittere de iure partis, vel de iure publico, sed tenetur cuiusque de iustitia prouidere: solum autem iudex remittit, quando pars petierit, & ex hoc tenebatur iudex sibi exhibere complementum iustitiæ, si posita pars remittat, ipse quoque cessabit ab executione. Si autem sit ius publicum, vt si sunt aliqua delicta, quæ sunt contra statum publicum, & in fauorem reipublicæ principaliter iura imposuerunt poenam delinquentibus, iudex non potest remittere poenam debitam: nisi forte sit legis cõditor, quia ille potest dispensare in lege, vel tollere illam in totum: sed hic delictum istud præiudicabat iuri partis, & iuri publico: poterat

autem Dauid remittere ius suum, scilicet, iniuriam sibi factam, & filiam suam; saltem inducendo eam ad hoc: non poterat tamen remittere ius publicum, scilicet, quod laderetur ius consanguinitatis per incestum, ideo manebat aliquid quod per nullum remitti poterat, & propter hoc debebat occidi Amnon. Sed adhuc dicitur, quod Dauid poterat remittere ius publicum dispensando in lege, quia ipse erat legislator cum esset rex, reges autem possunt condere leges in terris suis, potest simè quando non cognoscunt aliquem superiorem: sic erat rex Dauid, qui nullum superiorem habebat. Respondendum, quod ipse poterat dispensare in legibus illis, respectu quorum erat legislator: In lege tamen condita a superiori non poterat, quia minor non habet ius in superiorem: lex tamen de morte infligenda in incestuosis, fuit à Deo lata. Leuit. 20. ideo non poterat dispensare in ea, ergo occidendus erat Amnon.

An poterat remitti mors Amnon, eo quod erat primogenitus, qui regnaturus erat. Quest. XII.

QV A E R E T V R vltorius, an poterat remitti ei mors, quia erat primogenitus regis. Aliquis dicit, quod sic, quia primogenitus successus erat in regno, vt ergo non priuaretur regnũ legitimo successore, debebat remitti ei mors. Sic enim fuit de Ionatha filio Saulis, quia Saul uolebat eum occidere cum deprehensus esset à Deo in crimine, & pater iurasset eum occidere, populus tamen eripuit eum de manu Saulis, ne occideretur: erat enim primogenitus regis. De hoc preced. lib. c. 14. Respondendum, quod etiam propter hoc non erat ei remittendum delictum, non est enim intelligendum absolute, quod omnia delicta remittenda sunt alicui, ne regnum priuaretur legitimo successore. Patet hoc, quia si filius regis induxisset aliquos ad colendum idola, occidendus erat, & nullo modo debebat ei parci. Deuter. 13. alij autem similes casus esse possunt. Iste autem casus de Amnon licet esset foedissimus; tamen non erat tam grauis, vt idolatria, ideo ut regnum non careret successore, poterat aliquantulum remitti. Nunc tamen non erat motuum aliquid ad remittendum, & hoc propter duo.

Primum, quia dato, quod uixisset Amnon, non erat ipse regnaturus, licet esset primogenitus, quia Deus determinauerat supra septimo, quod ille, qui regnaturus erat, adhuc nasciturus erat de Dauid: & iste erat Salomon. Amnon autem iam natus erat, ideo non poterat succedere Dauid; nullus etiam de alijs filijs. Vnde nihil obstabat mors Amnon. Secundum est, quia propter mortem Amnon non priuabatur regnum legitimo successore; nam si Dauid non haberet alium filium: nec expectaretur alius habiturus, poterat parci Amnon ne deuolueretur regnum ad alios de alia stirpe. Item non erat Amnon magis legitimus hæres, quam quilibet alius de filijs Dauid, cum tunc non esset determinatum ius successions in primogenitis, sed patres poterat ordinare quis de filijs succederet eis in regnum: sicut fecit Dauid de Salomone. & quamquam Dauid haberet alios filios maiores, tamen totus Israel expectabat quem uellet Dauid constituere in regem de filijs suis. seq. ib. c. 1. Roboam quoque filius Salomonis, quamquam haberet plures filios, instituit tamen regem Abiam, qui non erat primogenitus, quia erat sapientior, & potentior alijs, vt patet. 2. Paralip. c. 1. ergo quilibet de filijs Dauid poterat succedere ei, & consequenter non erat parandum Amnon, ne priuaretur regnum successore legitimo. Cum autem arguebatur de Ionatha, quem populus à morte eripuit. Dicendum, quod non fuit simile, primò, quia Ionathas non peccauerat, nam ipse non audiebat

rat præceptum patris super populum. præced. lib. c. 14. Amnon autem peccauit grauissimè. Secundo quia Ionathas dato q̄ in aliquo deliquisset, fecerat magnum bonum in Israel, nam ipse solus cum armigero aggressus est aciem Philistinorum, & occidit multos, & ex hoc reliquus Israel habuit occasionem pugnandi, & vincendi, præcalle. cap. & ista fuit potissima causa quare populus liberauit eum a morte: vnde dixit populus ad Saulem: ergo ne Ionathas morietur, qui fecit salutem hanc magnam in Israel, hoc nefas est: viuit dominus si ceciderit capillus de capite eius, quia cum Deo operatus est hodie. Amnon autem non fecerat aliquid notabile, propter quod deberet eripi a morte, licet peccasset, ergo nihil erat, propter quod deberet excusari Amnon. Sciendum autem quod in Hebræo non habetur ista littera tota, scilicet, & noluit contristare spiritum Amnon filij sui, quoniam diligebat eum, quia primogenitus erat ei.

Porro non est locutus. Hic ponitur secundum huius cap. scilicet, retentio rancoris in Absalom, quia propter hoc quod fecit forori suæ Amnon, habuit semper eum exosum. Et dicitur. Porro non est locutus Absalom ad Amnon, nec bonum, nec malum. Id est, quamquam Amnon valde offendisset Thamar, & consequenter Absalom, quia erat frater eius ex patre & matre, non locutus fuit Absalom aliquid Amnon, & tamen verisimile erat, q̄ loqueretur ei grauius propter magnam offensam. Fecit hoc autem Absalom ad dissimulandum, quia ipse proponebat occidere Amnon, & quia si locutus fuisset ei grauius obseruasset se ab eo, & non habuisset opportunitatem occidendi ipsam, nihil locutus est, tanquam si nihil egisset. Odorat enim Absalom Amnon. Id est, quamquam nihil mali loqueretur Absalom ad Amnon, tamen oderat eum in corde suo. Eo quod violasset Thamar sororem suam. Ista iniuria videbatur totaliter illata Absalom, quia nullus erat, ad quem tantum pertineret sicut ad eum, quia ipse erat frater illius ex patre & matre. Thamar quoque ad ipsum solum recurrit cõquerens, & apud eum mansit semper post deflorationem. Factum est autem. Hic ponitur tertium huius cap. scilicet, vindictio pudoris in Amnon: quia in pœnam oppressæ virginis occisus est. Et dicitur. Factum est autem post biennij tempus. Id est, transiuit biennium post deflorationem Thamar, & adhuc Absalom nihil egerat contra Amnon. Vt tonderentur oues Absalom. Quolibet enim anno tondebantur oues, sed non fecit Absalom hoc, quod intendebat in alijs tonsionibus ouium.

Quare expectauit Absalom vin' licare se contra Amnon per biennium. quando tondebantur oues. Quest. XIII.

Quare expectauit Absalom non aggressus est occidere Amnon, nisi post biennium, & hoc quando tonderentur oues. Respondendum, quod causa expectationis biennij fuit, vt tolleretur omnis suspitio: si enim Absalom inuitasset omnes fratres suos pauco tempore post deflorationem Thamar, suspitari posset de eo, quod congregabat illos ad agendum aliquod malum in vindictam oppressionis Thamar: nunc autem cum Absalom a principio dissimulauerit rem istam, & postea fluxerunt duo anni, in quibus nihil super ea cõtra quemquam egerat, aut locutus fuerat, nullus recordabatur huius rei, ideo ablata erat suspitio quod Absalom aliquid agere vellet ex hac causa. Ad secundum cum quæritur, quare fecit hoc in tonsione gregum. Dicendum q̄ nullum tempus erat, in quo magis sine suspitione agere posset, & secu-

rius ad se liberandum. Apparet primò, quia fortè non erat consuetudo inter filios regis Dauid, quod se inuicem inuitarent; ideo si Absalom voluisset facere aliquid festum fratribus suis inuitando eos, quia erat aliquid noui, causaret suspitionem: nam nouitates semper suspicte sunt. Tempus autem tondendi greges apud Hebræos erat tempus faciendi magna conuiuia, & festa. Et hoc erat propter patriarchas, qui fuerunt origo iudaici populi: illi tamen pastores erant. Gen. 47. scilicet, Pastores ouium sumus nos, & omnes patres nostri. Patet etiam hoc de Nabal Carmello, qui quando tondebat gregem suum, fecit festiuitatem magnam; & dicitur, quod erat ei conuiuium quasi conuiuium regis. præceden. lib. cap. 25. & ob hoc Dauid misit nuntios suos in die illa ad Nabaldicentes: In die bona venimus ad te, id est, in die magni conuiuij, & exultationis. eo. cap. Habebat ergo opportunitatem Absalom faciendi conuiuium in die tonsionis gregum sine suspitione, quia hoc apud omnes commune erat.

Alia autem causa erat potior, scilicet, vt Absalom haberet opportuniorem locum liberandi se: nam occisio Amnon intēdebat fugere de terra Israel ad terram Giesur, vbi morabatur auus suus maternus. Propinquior autem locus erat, vbi tondebantur oues, scilicet, Baalhafor ad terram Giesur, quam Ierusalem, in qua morabantur Dauid, & omnes filij sui, ideo securus sibi fuit ad fugiendum, quod fieret conuiuium in loco tonsionis gregum, quam in Ierusalem. Item, quia si in Ierusalem Absalom occidisset Amnon, fortè non potuisset euadere, quia ibi erant multi serui regis, & filiorum regis, qui caperent Absalomem pro morte Amnon: in loco autem tonsionis gregum non erat sic, quia ille pertinebat ad Absalomem: habebat enim ibi magnam partem substantiæ suæ: alij autem filij regis nihil ibi habebant, sed ierunt quasi expediti nihil secum portantes ad suscipiendum conuiuium fratris sui in Baalhafor: vnde poterat ipse eis omnibus inferre quidquid mali vellet. Potius ergo fecit hoc Absalom tempore tonsionis ouium, quam alio tempore. In Baalhafor, quæ est iuxta Ephraim. Id est, oues tondebantur in quadam villa nomine Baalhafor, quæ est apud terram Ephraim. Ista villa non describitur in Cathologo diuisionis sortium, de quo habetur Iosue 15. vsque ad 20. nisi fortè habeat aliud nomen, nam multæ vrbes sunt binomiæ, vel trinomiæ sicut Ierusalem, & Hebron, & similes. Erat autem ista villa in sorte Benjamin. Nam dicitur, q̄ erat apud Ephraim: tribus tamē Benjamin habet sortem cõiunctam tribui Ephraim, vt patet in descriptionibus sortium. Ponitur autē hoc ad significandum, q̄ Absalom propinquior erat terræ Giesur, ad quam fugiturus erat, quā si hoc egisset in Ierusalem. Et vocauit Absalom omnes filios regis. Id est, vocauit singulos ex nomine specialiter inuitando eos ad hoc. Et non intelligitur, q̄ inuitasset Amnon cū istis: nam postea dicitur, q̄ orauit Absalom ipsum Dauid, vt permitteret Amnon ire cum eo ad prandiū, vt patet infra, & tamen iam vocauerat omnes filios regis: nam dixit Absalom ad Dauid: si nō vis venire, veniat obsecro nobiscū saltem Amnon. Et dicitur nobiscū, id est, cum omnibus filijs regis. Habebat enim tūc Dauid multos filios, nam sex genuerat in Hebron. sup. 3. & oēs isti erant viri: alios ēt genuit in Ierusalem, & alij qui istorum iam essent adulti, vt possent ire ad conuiuium. Venitque ad regem. s. Absalom vehit ad Dauid orans, vt iret ad tonsionem gregum suorum. Et ait ad eum, ecce tondentur oues serui tui. i. oues meæ, qui sum seruus tuus tondentur in Baalhafor. Vocabat enim se Absalom seruum Dauid, quamquā esset filius eius, ad humiliandum se illi, sic etiam vocauit se seruum iterum. inf. 15. Veniat oro rex cum seruis suis ad seruum suum. id est, veniat

veniat rex cum filiis suis ad tonsionem ouium mearum, qui sum seruus. Ecce enim quam reuerenter loquebatur Absalom ad Dauid: nam quamquam esset Dauid pater Absalom: tamen vocauit eum regē, & non patrem: quia rex est nomen timoris, & honoris magni. pater autem est nomen dulcedinis. 2. Politic. c. 1. vocauit etiam filios regis seruos eius, dicens, veniat rex cum seruis suis, id est, cum filiis.

Reges quid à populis exigebant.

Quare Absalom cum Amnon inuitauit Dauid, & omnes fratres suos. Quest. XIII.

Quare Absalom cum Amnon inuitauit Dauid, & omnes fratres suos. Quest. XIII.

Quare Absalom cum Amnon inuitauit Dauid, & omnes fratres suos. Quest. XIII.

Alph. Tost. in Secundum Regum,

Cur vocauit Absalom Amnon. Quest. XV.

Quare Absalom cum Amnon inuitauit Dauid, & omnes fratres suos. Quest. XIII.

L. propria

propria auctoritate, sed mandato meo: ideo ego qui precipio reddam vos securos super facto hoc. Creden dum est ergo, quod quando fugit Absalom ad anum suum in Gessur: quod isti iuerunt cum illo, alioquin occidisset eos Dauid. *Reboramini & estote viri fortes.* Idest, accipite audaciam faciendi, & agite sine timore sicut viri fortes, scilicet, quod quamquam sint hic oēs filij regis, non timeatis eos. Istud dicebat Absalom ad exhortationem, quia putabat quod timerent serui sui inijcere manus in filios regis, qui erant domini sui. *Fece runt ergo pueri Absalom aduersus Amnon sicut praeceperat eis Absalom.* Scilicet, finito conuiuio cum nondum surrexissent filij regis de mensa, irruerunt serui Absalom in Amnon, & trucidauerunt eum.

An peccauerunt serui Absalom occidendo Amnon.
Quaest. XVI.

QVAERET aliquis, an Absalom peccauerit occidendo Amnon, & an serui eius peccauerint exequendo mandatum. Respondendum de seruis Absalom non est dubium, quin peccauerint, quia siue Absalom posset licite occidere Amnon, siue non, nequaquam licebat seruis eius occidere Amnon, quia nulli licet occidere alterum iussu alterius, nisi ille sit persona publica potens iubere, scilicet, iudex mandans ministris. In alijs autem quamquam aliquis sit potens occidere alium propria auctoritate in quibusdam casibus permissis à lege: tamen non potest iubere alteri, quod occidat eum: ut si quis reperiat alium turpiter agentem cum vxore sua, tam secundum leges communis, quam municipales potest eum occidere propria auctoritate, non tamen potest iubere alteri, quod occidat eum. Ita autem erat de Absalom, nam iste non erat iudex, ideo non potuit iubere ministris, ut occiderent Amnon: potissimum, quia dato quod Absalom esset iudex, hic non agebat ut iudex, sed ut persona priuata prosequens propriam iniuriam, & non facto processu & lata sententia, sed per quandam excogitatum fraudem, ideo serui eius non debebant ei obedire.

An peccauit etiam Absalom in occidendo Amnon fratrem suum. Quaest. XVII.

QVAERETVR de secundo, an ipse Absalom peccauerit hoc faciendo. Alijs dicit quod non, quia Absalom habuit iustam causam occidendi Amnon, nam oppresserat Thamar sororem suam. Itē Dauid erat iudex, & non inuit satisfacere in Amnon de iniuria illata Thamar & Absalom; ideo cum iam nullum iudicem haberet superiorem Absalom, ad quem recurrere posset pro comple mento iustitiae; videtur quod poterat propria auctoritate occidere Amnon. Respondendum, quod Absalom peccauit occidendo Amnon, sic enim confessus est seq. c. scilicet, obsecro, ut videam faciem regis, quod si memior est iniquitatis meae interficiat me: ergo ipse confitebatur iniquitatem fuisse. Item dato, quod quis offensus sit ab alio ita ut ille mortis reus sit, non licet huic propria auctoritate illam inferre, nisi in paucis causis expressis à lege: non erat autem talis casus in facto Absalom, ideo non licebat ei facere. Item erat Absalom frater Amnon, erat igitur magis illicitum quam in alijs. Item Absalom fecit hoc per inuidias, & fraudem magnam, praestita securitate fratribus suis inuitando eos ad cibos, & postea occidendo quemcumque eorum: ideo dato, quod Amnon mortis reus esset, & Absalom propria auctoritate

posset illam inferre, quia tamen egit per istum modum sceleratissimum, reus erat mortis, & ob hoc fugit, putans, quod si illico captus fuisset, rex eum trucidasset. Ad primam rationem in contrarium dicendum, quod non habuit Absalom iustam causam occidendi Amnon, licet Amnon haberet rationabilem causam mortis suae: non tamen sufficit, quod qui occiditur mereatur occidi ad hoc, quod occidens iuste agat, sed etiam quod occidens in hoc auctoritatem habeat. Absalom autem non habebat auctoritatem, quia non erat iudex, ideo non habebat iustam causam occidendi Amnon. Ad secundam rationem respondendum, quod dato, quod Dauid non prouiderisset de remedio pro iniuria facta Absalom, & Thamar: non poterat propria auctoritate Absalom hoc facere. Cum autem dicitur, quod Dauid non prouidebat, Dicendum, quod ad hoc requirebatur quod Thamar profecta fuisset iniuriam suam, vel saltem Absalom pro parte sua, Absalom tamen nihil locutus est super hac re: nam dicitur supra. Porro non est locutus Absalom ad Amnon nec bonum, nec malum: iudex tamen nunquam dicitur negligens, quousque requiratur a parte. Item dato, quod Dauid requisitus fuisset ab Absalom, ut prouideret ei de remedio pro iniuria suscepta, & non prouiderisset, non poterat Absalom propria auctoritate vindictam sumere: nam tunc sequeretur, quod propter iudicis desidia cessarent omnes leges. Hoc enim esset, si quilibet propria auctoritate ius sibi de alio faceret. Hoc tamen falsum est, ideo non licuit Absalom hoc facere: potissimum, quia si in defectum iudicis hoc egisset, debebat denuntiare ipsi Amnon, quod esset hostis suis, & debebat subire duellum cum eo, vel agere alio modo minus illicito: egit tamen per insidias, & excogitatum fraudem, & praestita securitate, ideo peccauit nimis. *Surgentesque omnes filij regis.* Scilicet: Surgentes de mensa: nam in mensa occisus est Amnon, & potuisset Absalom occidere ceteros filios regis, sed noluit, quia solus Amnon offenderat eum. *Ascenderunt singuli mulas suas, & fugerunt.* Putabant enim quod Absalom vellet occidere omnes, forte ut ipse solus maneret de filiis regis ad succedendum: errabant tamen, quia poterat eos occidere Absalom, si voluisset, haberunt tamen isti motuum huius praesumptionis, quia mors inchoata est in primogenito, qui videbatur successurus.

Quomodo Israelitae habere potuerunt mulas, cum essent eis prohibita. Quaest. XVIII.

QVAERET aliquis, quomodo Israelitae poterant habere mulas, nam mulae sunt per generationem aequiuocam, & non est una species, quae habeat generationem ex simili, sed ex animalibus diuersarum specierum gignitur indiuiduum speciei istius, sed Iudaeis erat prohibitum coniungere animalia diuersae speciei, ut asinos & equas, vel equos & asinas, ut patet Leuit. 19. Scilicet: Iumenta non facies coire cum alterius generis animantibus, Respondendum, quod solum vetabatur Iudaeis facere coire animalia diuersae speciei, tamen non vetabatur uti illis, ideo poterant emere illa ab alijs gentibus ad vsus suos: unde omnes filij regis vtebantur mulabus: rex quoque Dauid mula vtebatur, ut patet sequenti lib. cap. primo. Scilicet: Ponite Salomonem filium meum super mulam meam, & ducite eum in Gion. *Cumque adhuc pergerent in itinere.* Idest, filij regis fugiebant ad eum: & nondum peruenerat illuc. *Fama praenit ad Dauid, dicens.* Scilicet: Alij praecesserunt filios regis, & nuntiauerunt Dauid ista quae se-

quae sequuntur. *Percussit Absalom omnes filios regis: & non remansit ex eis saltem vnus.* Istud enim nuntiauerunt aliqui, qui prauenerunt filios regis, & putabant sic esse. Fuit autem modus, quia sedentibus ad mensam filijs regis, ministris Absalom ceperunt percutere Amnon, quidam autem de seruis filiorum regis fugientes illico venerunt ad Dauid, nuntiantes mortem omnium filiorum regis. Illi enim nullum viderunt occisum, sed quia viderunt percuti Amnon, putauerunt quod Absalom vellet percutere omnes, nescientes cur potius illum, quam ceteros percutere vellet. *Surrexit rex,* scilicet, de throno suo. *Et scidit vestimenta sua,* scilicet, rum pendit illa per partem anteriorem. Istud enim erat in signum doloris: sic enim fecit audita morte Saulis. sup. 1. c. Thamar quoque scidit tunicam talarem, cum oppressa esset. sup. in litera. *Et cecidit super terram,* idest, proiecit se super puluerem. Istud est signum grauis amaritudinis; nam aliquando antiqui scindebant vestimenta sua solum, aliquando scindebant vestimenta, & ponebant puluerem super caput, vel iacebant super terram. Primum pertinebat ad magnam amaritudinem. Secundum ad maximam, ideo quando Dauid audiuit mortem Saulis & Ionathae, quamquam tristatus est valde, tamen non amaritudine maxima, ideo solum scidit vestimenta sua, tamen non posuit puluerem super caput, nec proiecit se super terram, supra 1. c. Item in morte Abner non erat amaritudo grauissima, ideo iussit Dauid Ioab, & focijs suis, quod scinderent vestimenta, & induerentur saccis: sed non iussit, quod ponerent cinerem super caput. supra 3. Cum autem nunc nuntiatum est omnes filios Dauid interfectos, non poterat ipse magis anxius, quam super hoc: ideo scidit vestimenta, & iacuit super puluerem. Similiter quoque nuntiatum est Niniuitis ciuitatem subuertendam post quadraginta dies: ipsi autem non poterat maior tribulatio aduenire, ideo sciderunt vestimenta sua, & induti sunt saccis, iacueruntque super cinerem. Ionae 3. Thamar quoque quando oppressa est, quia non poterat ei deterius esse, quam taliter virginitate priuari, scidit vestimenta sua, & imposuit cinerem capiti. supra in litera. *Et omnes serui ipsius, qui assistebant ei, sciderunt vestimenta sua.* Scilicet, quando ista nuntiata sunt, astabant multi Dauid de ministris eius, & omnes sciderunt vestimenta, & planxerunt sicut Dauid. *Respondens autem Ionadab filius Semmae fratris Dauid, dixit.* Iste uoluit tollere partem tristitiae regis denuntians non perisse omnes filios eius, sed solum Amnon: iste erat, qui dederat consilium Amnon qualiter opprimeret Thamar, & erat filius fratris Dauid. Aliqui autem putant istum fuisse prophetam Nathan, eo quod sciuit dicere, qui perierant de filiis regis, quod nemo sciebat, sed supra improbatum est. Etiam istud motuum non est sufficiens, quia Ionadab non dixit hoc tanquam sciens illud, sed tanquam rationabili coniectura arguens: quod patet, quia dixit: solum Amnon mortuus est, quoniam in odio Absalom erat positus ex die, qua oppressit Thamar sororem suam. *Ne extimet dominus meus rex, quod omnes pueri filij regis occisi sint.* Idest, non est hoc extimandum, quamquam sic referatur. Amnon solus mortuus est. *Quoniam in odio Absalom erat positus.* Idest, nullus occidit nunc filios regis nisi Absalom, sed ipse nullum habebat exosum ad hoc, quod eum occideret nisi Amnon, ergo eum solum occideret. *Ex die qua oppressit Thamar sororem suam.* Idest, illa fuit causa odij, & istud odium obseruatum est in corde Absalom ex die, qua Thamar oppressa est. *Nunc ergo ne ponat dominus meus rex super cur suum verbum istud.* Repetitur sententiae est. Nam prius asseruerat hoc non probando, deinde subiunxit probationem per coniecturam, nunc iterum repetit conclusionem probatam, dicens: non ponat

Alph. I oft in Secundum Regu

rex super cor suum uerbum istud, idest, non putet in corde suo istam famam esse ueram. *Dicens, omnes filij regis occisi sunt.* Idest, non extimet rex hoc, quia non est uerum. *Quoniam Amnon solus mortuus est.* Non dicebat hoc Ionadab tanquam sciret Amnon mortuum, quia etiam de morte illius non constabat ei, sed arguit ex dictis aliorum: nam asserunt, quod omnes filij regis erant mortui, ipse uero creditur aliquem mortuum esse propter famam, & quia non erat uerisimile alium perisse nisi Amnon, illum solum mortuum asseruit. *Fugit autem Absalom.* Scilicet, postquam occisus est Amnon, quem ipse quarebat, fugit Absalom, quia non putauit sibi securum manere in terra Israel. *Et leuauit puer speculator oculos suos.* Scilicet, illico, ut ista dicta sunt, regi ascendit quidam in turrim altissimam montis Sion, de qua erat locus speculandi, ut uideret, an aliquis ueniret de parte illa, ad quam erat Baalhasor, ubi fuerat conuiuia filiorum regis. *Et aspexit, & ecce populus multus ueniebat per iter deuium ex latere montis.* Idest, uidit speculator, quod ueniebat populus multus in Ierusalem per latus montis, & ille mons erat contra Baalhasor, ubi fuerat conuiuium. Dicitur autem, quod ueniebat populus per iter deuium, quia forte propter timorem Absalom non arripuerunt iter rectum quando fugerunt de Baalhasor: sed quilibet fugiebat per eam partem, per quam poterat: & ueniebant per latus montis, scilicet, per abrupta, in quibus non erat uia publica, sed iter deuium. *Dixit autem Ionadab ad regem.* Subintelligendum est, quod speculator uenit ad referendum id, quod uiderat, & tunc Ionadab confirmauit opinionem suam. *Ecce filij regis adsunt.* Nesciebat Ionadab, an isti uenientes essent filij regis, quia tamen dixit speculator, quod ueniebant per latus montis, quod erat contra Baalhasor, certissime creditur, quod erant filij regis. *Iuxta uerbum serui tui, sic factum est.* Hic gaudebat Ionadab, quia uerbum suum uerum erat, & quia leniretur tristitia regis, eo quod non irruerat tanta calamitas quantam ipse suspicabatur. *Cumque cessasset loqui, apparuerunt filij regis.* Idest, cum finiret Ionadab uerba praecedentia alias praedicta ad regem, apparuerunt filij regis in foribus domus. *Et intrantes leuauerunt uoces suas, & fleuerunt.* Scilicet, per iter ipsi flebant mortem amaram fratris sui Amnon, cum tamen introierunt coram rege coeperunt planctum nouum eleuantes uoces magno eiulatu ad signandam hanc tristitiam. Et ibi intelligendum est, quod fuerit clamor magnus utrinque. *Sed & rex, & omnes serui eius fleuerunt ploratu magno nimis.* Idest, tunc Dauid, & serui sui coeperunt plorare amarius, quam primo. Nam prius solum cognouerant mortem Amnon secundum praesumptionem: nunc uero certissime cognoscebant. Hic autem subintelligendum est, quod Dauid, & filij sui fecerunt planctum magnum, & duxerunt corpus Amnon de Baalhasor, & sepelierunt in Ierusalem, celebraueruntque magnificas exequias, sicut decebat pro regis primogenito fieri. *Porro Absalom fugiens abiit ad Tholomai filium Ammiad regem Gessur.* Scilicet, dum hac fierent fugit Absalom, & non fuit aliquis persecutus eum, quia notum erat, quod fugeret: luit autem ad Tholomai regem Gessur, ideo, autem fugit ad istum, quia erat auus eius pater matris: sic dicitur supra tertio, quod Dauid accepit in uxorem Maacha filiam Tholomai regis Gessur. Est autem terra Gessur in Syria, vel apud eam. Sic dicitur infra decimo quinto. *Uouit enim seruus tuus, cum esset in Gessur Syria. Luit ergo Dauid filium suum Amnon multis diebus.* In Hebraeo habetur. *Cum his diebus.* Litera autem nostra dixit multis diebus, eo quod iste planctus non durauit semper, sed quasi per tres annos: nam post tres annos redu-

L. 2 ctus

Etus est Absalom in terram Israel, quia iam cessauerat luctus David, Absalom autem cum fuisset, & venisset in Gesur, fuit ibi tribus annis. In istis tribus annis luxit David pro Amnon, & finitis illis ad preces Ioab reuocauit David Absalom ad terram Israel, quod patet seq. c. Cessauit autem David rex persequi Absalom. Scilicet, in tribus annis istis David persequeretur Absalom, non quidem pugnando contra eum; sed non permittendo ipsum ingredi in terram suam, & comminando mortem, si ingrederetur in eam. Litera autem nostra dixit, cessauit. In Hebraeo tamen est verbum aequiuocum, & potest dici, Cessauit David post Absalom. Id est, cessauit persequi Absalom: vel, Desiderauit David post Absalom. Istum secundum sensum tenent Hebraei, dicentes, quod David desiderauit iam videre Absalom, postquam transferant tres anni. Et dicunt hoc esse factum ad instantiam matris eius Maacha. Sed sensus litera nostra est melior, quia non apparet, quod David peperit Absalom nisi ad magnam instantiam Ioab, & mulieris Thecutidis, sequen. ca. Si tamen David desiderasset videre Absalom, nullo instante ipse reuocasset eum. Item non stat, quia postquam precibus Ioab reductus est in terram Israel, iussit David q non introiret in Ierusalem, nec videret faciem eius, seq. cap. Ergo nullo modo desiderauit ipse videre Absalom. Etiam nunquam Absalom vidisset faciem David, nisi post duos annos, postquam reductus est Absalom in terram Israel, Ioab iterum orasset pro eo ad David, quod permitteretur venire ante regem, & tunc permissus est, infra. 15, ergo non desiderabat eum David videre, alioquin non opus fuisset, vt quis pro eo orasset; & sic debet intelligi litera Hebraica, quod cessauit David post Absalom, & non quod desiderauit post eum. Litera autem nostra ad maiorem explanationem posuit persequi, scilicet, q cessauit David persequi post Absalom, eo quod consolatus esset super Amnon interitum. Id est, iam non dolebat pro morte Amnon, quia oblitus erat illum, ideo incepit remittere furor, quem habebat ad Absalom.

De proprietatibus amoris. Quest. XIX.

VM in precedentibus de misero iuene Amnon dictum sit, quod exarserit supra modum in Thamar sororem suam, ita vt deperiret in eam, quod ex potestate furentis, & libidinosis amoris prouenit, de eo mox tractare secundum sui magnitudinem conuenientius erit. Sit itaque prima proprietas amorem ad libidinem esse aliquid a natura carum in nobis, quod ex sui communitate patet, non enim solis hominibus inest, sed etiam coetera animantium genera hunc manifeste patiuntur. Nihil aliud in nobis amor iste est, quam quaedam inclinatio a natura ad aliquid nobis simile generandum. Et cum quis hoc caeco igne exurit, ad hoc cum natura incitare intendit. Quia tamen appetitus, qui secundum naturam irrationabiles sunt, scilicet, quod quamuis ad aliquem finem a natura ordinentur, tamen, non acquisito sine illo, cessant, contingit, vt motus illi in nobis coeterisque animantibus insurgentes sine aliqua ipsorum ordinatione in generationem cessant, vt in eis liquet, qui taliter libidinem explent, qualiter aliquid gigni impossibile est: si tamen iste motus rationabilis esset, cum ad solam generationem a natura praestitutus sit, nunquam cessaret, nisi ad generationem incitaret eos, quibus inest. Hic autem appetitus in cunctis animalibus poni debuit, quoniam omnia sui ipsorum conseruationem desiderant: natura igitur hoc desiderare debuit. Conseruatur autem cuiuslibet speciei natura in indiuiduis, & non

1. Proprietas amoris.

Amor a natura carnis est.

solum in indiuiduis, vt subsistunt, sed etiam vt successiue multiplicantur. Hi autem duo modi conseruationis natura duo principia exigebant, secundum que manerent. Indiuiduum namque subsistens, in quo natura seruat, alimento conseruatur: generatio autem nequaquam: quoniam eorum, quae existunt generatio non est: sed eorum, quae non existunt. Procurauit igitur natura eorum desiderium, quibus se inquantum natura patitur conseruare possent. Secundum autem quo natura potissime conseruatur, est multiplicatiua successio. Hoc enim proprium natura conseruationis est. Nam cibus ad indiuiduum directe pertinet, quod diutius seruari nequibat nisi multiplicatiua successio haberetur. Successione enim indiuiduorum conseruatur natura, quam in unico aut in plurimis, si abesse successio, seruari impossibile videbatur. Ad hanc autem multiplicatiuam inducendam successione, per qua generationem duntaxat fieri debebat, sagacissima natura, aut ipse nature auctor coitum animalibus perfectis ingeniauit, & quonia in natura motum aliquem sine motiuo principio fieri impossibile erat, oportuit vt ad ipsum coitum, qui in animalibus generatiua via erat, inuentum quoddam tri bueretur: hic autem est amor, quo cuncta impetu quodam in libidinem agitantur: qui nisi animalibus traditus foret, nulla eis ad generandum pateret via, cum ad propagationem per coitum nullatenus mouerentur. Adhuc autem fuit aliud non paruum in hoc mysterium, vt Arist. & Seneca, & aliorum sapientum tradit auctoritas, scilicet, magnum delectationis irritamentum, Alios autem communes actus si inspicimus in nullo natura irritamentum posuit, quod quidem rectissime factum est, quoniam quamquam natura alimentum conseruaretur, nihil tñ est, quo eam vt propagatione, qua per coitum est, conseruari liqueat. Vt igitur maxima nature conseruanda cunctis aiantibus sollicitudo foret, natura de magnis quoddam delectationis irritamentum illi aetui inseruit, vt saltem experienda delectationis causa aialia quaelibet capta in propagandas soboles moueretur: si enim nihil amplius in eo quam in coeteris vulgaribus actionibus delectamenti cuiusdam irritamentum esset, rarissima animalium, potissime de hominibus in illum moueretur, huius autem causa cuiuslibet etiam carnis corruptionem non experto patet. In hac consideratione addenda est secunda proprietas, inter coeteras passiones nullam impetuosiore esse amore, quo ad libidinem propocamur, nec in hoc aliquid nobis a coeteris animalibus discretum est, quonia sicut nos praecipites furor in libidinem agit, ita & ipsa bruta, quae nullius rationis habentis vllatenus detineri valent, adhuc ferocius quodammodo rapiuntur. Hoc enim mutua taurorum de femella orta conflictatio, & interdum mors, atque vulneratio prodit. In coeteris quoq; animantium modis similia quodammodo experimur. De his Virgilius Georgicorum li. 3. sic ait.

2. Proprietas amoris.

Amor impetuosiore est omni alia passione.

Omne adeo in terris genus hominumque ferrarumq;. Et genus equorum, pecudes, pileaeque volucres In furias, ignemque ruunt, amor omnibus idem. Et post pauca addit. Ipse ruit, dentesque Sabellius exacuit sus. Et pede subigit terram, fricat arbore costas. Atque hinc, atque illinc humeros ad vulnera durat.

Et postea concludit eundem inesse hominibus ignem, nec admirandum de hoc fore, inquiens.

Quid iuuenis magnum cui versat in ossibus ignem Durus amor.

Et sicut iste egregius poetarum diffinit, admirandum quidem nihil est iuuenes in hoc furiosos sustinere tumultus, atq; in id qua natura ex inclinatione inquit impetuosiore brutis omnibus praecipitari. Nam & si ronis habena

Duobus natura conseruatur.

3. Proprietas amoris.

Furens libido maior est in hominibus quam in bestiis.

4. Proprietas amoris.

Fortior est amor, cum datur competitore in amato.

habena aliquid in hominibus egerit, vt in quibusdam saltem pudore ab illicito trahat, multa tamen huic ceço, ac furioso igni in hoibus pabulum subministrant, quae in bestiis nullatenus sunt. Sit ergo in hac consideratione tertia proprietas furentem libidinem maiorem in hominibus, quam in bestiis fore. Nam & si bestiae in libidinem ruunt, hic motus caecus est, quoniam non a seipsis, sed ab ipso furoris libidinosis impetu subducitur: nihil tamen cognoscunt quod amant, sed id quod experiuntur, quasi insensibiliter, vt ita dicam, sentiunt. Hominibus autem non solum ipse infans formos irritamentum libidinis est, sed interdum ipsa forma pulchritudo, magis mouendi causa est, quo fit, vt interdum non ex fomite homines in libidinem ruant, sed ex solius excellentis apprehensione forma. Vnde & qui solo furioso impetu concitantur ad explendam solam libidinem, eos impetus tranuersos agit: nec his discernenda forma cura vlla est. Qui autem ex apprehensione forma mouentur, proprie motu amatorio concitantur, quoniam apprehensum bonum, & non ipse interior puluis eos trahit. Quo fit, vt vehementiores motus illorum sint, qui ex apprehensione excellentis concitantur forma, quam qui solo fomite impelluntur. Nam satisfacere fomiti leue est: apprehensio autem forma aliquid excellentis respicit. Congruentius quoque amatorum passiones in his, qui apprehensa forma mouentur, quam in coeteris reperiri, patet. Pertinet autem ad hanc excellentis amoris gradus, quo aliqui incidunt in eam passionem, quam medici amorem hereos vocant. Potest autem vtrumque cuiquam interdum simul inesse, quod bestiis nunquam conuenit. Maior igitur viris quam brutis ad libidinem incitamenta sunt. Amplius autem aliud huic amori in viris pabula subministrat, quoniam sciunt quod amant, & in amando delectantur praeter delectationem, qua in commixtione venera est. Bestiis autem nihil tale competit, cum non cognoscant. Homines etiam amatis frui possunt, cum se toto pectore tradant: brutis vero hoc propter defectum cognitionis non accidit. Maius ergo hominibus quam brutis ad libidinem incitamentum inest. Quarta proprietas in hac consideratione sit, quod licet in viris fortis amor sit, fortior tamen est cum datur competitore in amato. Tunc enim amor in immensum efferatur: tunc enim ad omnia ruit, & si quouis modo amoris intepuerant ignes, rediunt ex medullis renascitur calor. Totus enim tunc amoris concitatio fit, vt taciti motus infanientis magis, quam amantis similitudinem gerant. De hoc Seneca libro tertio, de ira sic ait: Aufferre mihi hic hereditatem voluit, hic me diu spem supremam captantem criminatus est: hic scortum meum concupiuit, quod vinculum amoris esse debuit, seditionis atque odij causa est idem velle. Hoc autem vniuersaliter consequitur amatoribus, vt quouis modo sibi competitorum sciant; siue in eo quod amantes iam possident, aut amare inchoantes sibi affaturum praestolantur, acris exardescit amor. Impetuosiore tamen ruit, cum id quod amatori pace fruenti iucunde possidetur, alteri amandum, sollicitandumque videtur. Et si fortassis nullus amatoribus in amato competitor sit, quae alio nomine appellauere riualem: id tamen suspectus sibi fingat amor, infanientius amare necesse est. Ideo Ouid. lib. 1. de Remedio amoris dissuadens hunc libidinofum amorem riualem, diffiniuit secludendam suspicionem, scilicet, vt neminem nobis in amato competitorem arbitremur, inquiens.

Actu tibi quemquam riualem fingere noli.

Subdit autem huius causas. Quoniam competitio in amato in furias impellit amatorem. Quod exemplo Alph. Toit. in Secundum Regum.

A inducit Horestis, qui tepide dilexit Hermionem: cum autem sibi eam Achilleides rapuisset Pyrrhus, acerrimo commotus dolore fortius deficientes resumptis viribus insurrexere ignes. Idem de Menelao patet, qui non multum prius uxorem Helenam amauerat, cum tamen ab Alexandro, qui Paris dicebatur, eam raptam sciret, fortius dilexit, quo decennalia bella Graecorum vique ad Troianam deletionem surrexerunt. De his Ouidius libro quarto de Remedio amoris ait.

Acris Hermionem ideo dilexit Horestes, Esse quod alterius ceperat illa viri. Quid Menelae dolens ibas sine coniuge Cretam. Et poterat nupta lentus abesse tua. Vi Paris hanc rapuit, tunc demum uxore carere. Non potes, alterius creuit amore tuus.

Quinta proprietas in hac consideratione est: quia licet amor ad libidinem impetuosiore sit, impetuosiore tñ est, cum magis amantur illicita. Quis enim nescit quantum in Cinyram patrem Myrrha insanierit furore, ita vt quamquam occulus ille esset ignis, peritura foret, nisi quauis inquisita fraude patre potiretur. Hec enim misera in patrem vehementer ardebat, ita vt eo viso in eius amplexu vltra quam cognati sanguinis charitati conueniat, lachrymas effundebat: sed infoculices furor iste exitus habuit. De his Ouidius Metamorphoseos libro decimo. Nec enim Biblidis in fratrem conceptus saeuus amor incognitus est, quam licet virginalis sexus pudor, & naturae reuerentia, atque propinquissimae cognationis iura a concepta infania vtrumque reuocarent: ferocissima tamen furia cuncta domans ad illicita pertrahebat. Sic enim inter vtrumque fluitans, ac potius naufraga varijs affectibus quatiebatur: fremens tamen in infania magis illis insultibus: & cum per facinus amato fratri amoris sui vehementiam scriptitaret in coeteris quidem praualente furore descriperat, sed cum ad eius, quem tam illicitè amabat, aut potius insaniebat, nomen scribendum peruentum est, hinc ad scribendum insanientem furor exagitat, hinc pudor ac iuris reuerentia reuocat, vt saepe scriptum nomen tabulae amatoriae, saepe quoque delatum foret: tandem pudore, reuerentia, sacris cognationibus, & iure perdomitis, quod saeuus impulserat amor, scribendum fuit. Hec tamen infania amantem morti dedit, cum is, qui per illicita amabatur, tantum facinus inhorresceret. De hoc Ouidius Metamorphoseos libro decimo. Ignoratum quoque saeculis esse non arbitror Canacis furor in Machareum fratrem, & quid factorum cognationis propinquissimae pudore, ac reuerentia contemptis, per immane facinus actum sit: pertinacis quidem naturae amor est, nullique cedere constituit: nam nitimur in vetitum, semperque negata cupimus. Nec te quoque Phaedram infamibus ortam natalibus, actumque ipso infamis effecta relinquam. Hec enim in castitatis amatorem Hippolytum dure exarsit, nec eam agnationis coniunctissimae iura distraherunt, vt eum, qui viri sui natus eiusque esset, sacris coniugalibus infesta, & quod amplius est, propinquissimis iuribus agnationis per infandum scelus amaret.

Quantum autem incanduerit furor inquit Ouidius in libro Heroidum epistola Phaedrae ad Hippolytum, quae incipit.

Qua nisi tu dederis est caritura, salutem Mittit Amazonio Cressa puella viro.

Prodit autem miserrima ipsa saeuas flammam suas, ad nutricem loquens, in tragedia quarta: cuius nomen est Hippolytus.

Non me quies nocturna, non altus sopor

5. Proprietas amoris. Impetuosiore est amor, cum magis amantur illicita.

Soluere curis dicitur, & crescit malum, Et ardet intus, qualis aethereo vapor Exundat antro. Palladis tela vacant. Et inter ipsas pensa labuntur manus. Iuua excitatas consequi cursu feras. Et post paucum ait. Fatale miseræ matris agnosco malum. Peccare noster in syluis nouit amor. Aut quis iuuare Dadalus flammis queat?

Hanc autem infœlicem crebris licet monitis nutritæ imbuisset, nihil tamen actum est, quoniam quamquã illud, quo incitabatur, malum esse sciret: tantis tamen tolerandis ignibus se impotentem fore dicebat: cum habetur eadem quarta tragedia,

Extingue flammis nec te dira spei Præbe obsequentem. Quisquis in primo obstitit, Populique amorem, tuus ac victor fuit. Quo misera pergis? quid domum insanam grauas? Superasque matrem? manus est monstruo nefas. Cui insana fœdera nequit. Que memoras scio, Vera esse nutritæ, sed furor cogit se qui. Potentique tota mente dominatur Deus.

Nec hoc Phædræ infânia contenta est: nam & ipsam præsentem Hippolytum tenere tentauit quoquo modo eius genibus ad uoluta, quam cum insanientem Hippolytus, & admiratus, & in iracundiam motus apprehenso crine iugulare uoluisset, aut uoluisset finxisset, hoc sibi gratissimum Phædra professâ est amanti in immori manibus, de quo Seneca eadem tragedia carmine 4. sic ait.

Et ipsa nostræ fata cognosco domus. Fugienda petimus, sed mei non sum potens, Te uel per ignes, per mare insanum sequar. Rapesque, & amnes, vnda quos torrens rapit. Quacunq; gressus tuleris, hac amens sequar. Iterum superbe genibus aduoluo tuis.

Horum autem exemplorum uetusta plena est: nec tam men his immorandum erit. Aliquando autem ad factas scripturas ueniendum erit, ut familiaria nostra tãgamus. Quis enim miserum iuuenem Amnon tanto necit insanientis amoris æstasse calore, ut deperiret in Thamar sororem suam, quantum in nulla feminarum sibi pereundum erat? Et si captandæ occasionis ad illicitè desiderata cupidine aegritudinem finxerit, veram tamen ante hoc corporis in valetudinem ac maciem inciderat, ita ut admiraretur Ionadab amicus suus, causam ignorans, & fortassis huic infelici iuueni nisi voto potiretur moriendum erat, absumptis penitus cæco igne medullis. Quod autem illi, qui, infando stimulantur amore, ferocius quàm illi, qui licita concupiscunt concitentur, in promptu causa est. Nã ad id quod licitum est fieri, cui libet facile est moueri. Id autem quod ualde illicitum est, aliquid magnum est, magna autem siue bona, siue nefaria sunt, nemo nisi magnus aggreditur.

Sexta proprietas in hac cõsideratione est, amorem ad libidinem ualde fore indomitum: nam ceteras domari passionem non difficile est, in amore autem magna apparet difficultas. Cum enim passionales affectus inquirimus, duos impetuosos ac difficiles reperiri patet, amorem, scilicet, & iram. Ira tamen non est tanta difficultatis in resistendo. Amor autem difficilis est: sic enim ait Arist. Ethicorum lib. 2. adhuc autem nobis omnibus ex puero connutritur, propter quod difficile est cõtinerere hanc passionem cõtemporaneã uitæ. Adhuc autem difficilior uoluptati pugnare quã ire, quemadmodum ait Heraclitus. Quamobrem interdum contingit, ut ceteros passionales affectus deuincamus, amorem autem nequaquam. Sic enim de

F Orpheo dicitur, qui cantu suo inferorum Deos ad la chrymas compulit, ac uxorem infernæ mancipatam sedi, cantus dulcedine inferorum iudices mouens, accepit. Omnibus his tamen amor, quo in Eurydicen uxorem Orpheus æstuat, placari nõ ualuit, nec hic, qui cetera subijcit inferorum legi subdi potuit, ut saltem modico tempore ab amatæ abstineret aspectibus. De hoc Seneca in tragedia prima, cuius nomen est Hercules furens, in metro, quod incipit. O fortuna iuris. &c. ubi dicit.

Odit uerus amor, nec patitur moras. De hoc Boetius de Consola. li. 3. metro ultimo, quod incipit. Felix, qui potuit. Nec hoc cuiquam præter rationem uideatur; magna namque est amoris potentia, & ob hoc eum phætratum finxit antiquitas, atque sagittas, & arcus tanquam insignia semper gerere, & quem uellet sagitta percutere, alios quidem acriter, alios uerò leuius feriens. Finxit quoque eum facies ferre, & indifferenter, cui uellet, concitare flamas. Has autem virginum pectori, & iuuenum indidit, senibus quoque quosdam apponit æstus. Hoc quippe nec iniuste dictum est, quoniam & amore urimur, atque uerberamur, ut sagittæ, & flammæ nocumento corporibus esse solent. De hoc Seneca tragedia. 4. que dicitur Hippolytus carmine. 3. sic ait.

Dina non mihi generata ponto. Quam uocat matrem geminus Cupido. Impotens flammis simul & sagittis. Iste lasciuus puer. Et acre nitens. Tela quam certo iaculatur arcu. Non habet latam data plaga frontem. Sed uorat teffas penitus medullas. Nulla pax isti puero, per orbem Spargit effusas agilis sagittas.

H Septima proprietas in hac cõsideratione est, quod libidinosis amoris potentia ubique dilatata est: nulla enim mundi pars ab amore uacat, nec se quisquam ab hoc quouis priuato iure liberum monstrare ualet, omnibus enim hic succendit flamas. De hoc Seneca tragedia quarta carmine. 3. sic ait.

Quaque nascentem uidit ora solem, Quaque ad occasum iacet ora feros. Si qua seruenti subiecta cõtento est. Si qua maioris glacialis urse. Semper errantes patitur colonos. Nouit hos æstus inuenum feroces. Conceitat flammis, senibusque seffis. Rursus extinctos reuocat calores. Virginum ignoto ferit igne pectus.

Adhuc etiam amoris potentia dilatata pater, nam nõ solum his, qui ratione degunt dominatur, sed & bruta cuncta suo iuri subdit, nec tanta imperij magnitudo terrarum angusto ambitu dignata est: quin & ipsa, quæ sub carnalis magni Oceani mouentur uadis amoris leges sentiunt: dominantium amanti subiecta sunt. Ea quoque, quæ ipsa rerum natura donante æthereas acciperunt digressiones aeris immensi spatia penetrando, amoris huius ditioni subdantur. De his Seneca tragedia quarta carmine tertio, sic ait.

Sacer est ignis (credite legis). Nimumque potens quæ terra mari Cingitur alto, quoque æthereo. Candida mundo sidera currunt. Hec regna tenet puer immitis, Spicula cuius sentit imis Cerylus uadis grex Nereidum. Flammæque nequit elenare mari. Ignes sentit genus aligerum. Venerè instincti quam magna gerunt.

Grege

Octaua proprietas amoris.

Amor libidinosis uiros magnos ignominiosè deiecit.

Libidinosis amoris potentia ubique dilatata est.

Grege pro toto bella inuenci si coniugio timere suo. Possunt timidi prælia cerui. Et mugitus dant, concepti Signa furoris, tunc uirgatas India tigris decolor horret. Tunc uulnificos acuit dentes Aper, & toto est spumeus ore: Sæui quatunt colla leones: Cum mouit amor, tunc sylua gemit. Murrure sæuo, amat insani Belua ponti, luceque boues. Vindicat omnes natura sibi. Nihil immune est, odiumque parit.

B Est autem, & aliud magna potestatis insigniũ in amore, nam inter passionales affectus quibusdam nullus ferocior uidetur candente ira: amor tamen, si ferox incubuerit, iracundiam omnem tollit, omniaque odiorum genera diruit. Si tamen maior iracundiam amore diffiniremus, nequaquã amori iracundia, sed potius iracundiæ cunctus amoris cederet furor. De hoc Seneca in tragedia quarta, carmine 3. ait.

Nihil immune est, odiumque parit, Cum iussit amor, ueteres cedunt Ignibus ira. Quid plura canam? Vincit se uas cura nouerca.

C Octaua proprietas in hac cõsideratione est, quod libidinosis amor sepe uiros magnos ignominiosè deiecit. Sæuus namque amor Herculem illum totis sæculis admirandum ad ancillaria ministeria subegit. Nam cum Ioles filiæ regis Aetoliæ teneretur amore, eius parens iussis ministeria exercuit ancillaria: fœmineo primum indutus apparatu. De hoc Seneca tragedia 4. carmine. 3. ait.

Natus Alcmena posuit phætras, Et minax uasti spolum leonis, Passus aptari digitis smaragdos, Et dari legem rudibus capillis, Crura distincto reliquit auro, Lulco plantas cohíbente focco, Et manu, clauam modò quam gerebat, Fila deduxit prope uante sislo.

D Hic etiam sæuus amoris furor Phœdræ impulsit, ut licet rubore magno contra agnationis, & coniugij sacra loquens sustunderetur, Hippolyto supplicaret, ut saltem se in seruam amatæ reciperet: cum ipsa Athenarum regina, atque eius nouerca foret. De hoc Seneca tragedia. 4. carmine. 4. sic ait.

Me uel sororem Hippolyte, uel famulam uoca, Famulamque potius, omne seruitium seram. Non me per altas ire, si iubeas, nines Pigeat gelatis ingredi pindi iugis; Non si per ignes ire, & infesta agminas; Cuncter paratis ensibus pectus dare; Mandata recipe sceptræ, me famulam accipe. Sinu receptam supplicem, ac seruam uege, Misereere uidue.

E Græcorum etiam fortissimum Achillem amore perdomitum à bellis uacasse, ac Treiciam digitis increpasse Iyram: Ouidius in lib. Heroidum. admonuit in epistola Briseidis ad Achillem, quæ incipit.

Quam legis à raptâ Briseide litera uenit. Græcorum etiam acies in Troianos mouit, & Græcos inter se ciuilibiter pugnare fecit. De hoc Seneca tragedia 9. cuius nomen est Octauia, ait. Inuicta gerit tela cupido, Fulminis uestros obruet ignes. Quis extinxit fulmina sepe. Captumque Iouem celo traxit. Lesi iustus dabitur pœnas

Alph. Tost. in Secundum Regum.

A Sanguine uestro, non est patiens, Feruidus ire, facilisque regi. Ille ferocem iussit Achillem Pulsare Iyram; fregit Danaos; Fregit Atridem regna euerit Priami, claras diruit vrbes. Et nunc animus quid ferri at horret. Vis immitis uolenta Dei.

Tantum autem antiqui amoris in uulnerando uolentiam crediderunt, ut Deos quoque suos amore captos interdum de cælo ad terras descendisse, formalque sumpsisse humanas ferant; sicut de Phœbo dicunt, quod pecora uirginis cuiusdam amore captus custodierit. Iouem quoque Deorum summum nunc in uolucrum, nunc uerò in taurum, aliasque rerum uarias figuras mutatum dicunt, ut amoris sui potiretur fructu. Lunam quoque, quam aliter aut Dianam, aut Latoniam uirginem nuncupant, amore æstuate ferunt, quo interdum mota cælestes cursus regulares non tenuerit. De hoc Seneca tragedia quarta, carmine 3. ait.

Et iubet cælo superos relicto, Vultibus falsis habitare terras. Thebali Phœbus pecoris magister. Egit armentum, postoque plectro. Impari tauros calamo uocauit. Induit formas quoties minores, Ipse qui cælum, nebulasque ducit. Candidas ales modo mouis alas. Dulcior uoce moriente cyeno. Fronte nunc torua petulans inuencus, Uirginum stravit sua uerga ludo. Perque fraternos mala regna fluctus, Uingula lentos imitante remos, Pectore aduerso domuit profundum, Pro sua uector timidus rapina. Arsit obscuri dea clara mundi. Nocte deserta nitidisque fratri Tradidit currus aliter regendos. Ille nocturnas agitare bigas Discit, & gyro breuiori flesti. Nec suum tempus tenuere noctes, Et dies tardo remeant ortu, Dum tremunt axes grauiore curru

F Nona proprietas in hac cõsideratione est, amorem hunc ferocem emoliri, & aliquatim eliminari posse. Si quis autem illum excludere uelit, remedia poterit inquirere, quæ ponit Ouidius in duobus libris, quos de Remedio amoris fecit. In quibus quamquã multa, quæ radicem quandam eliminandi amoris habent, ponantur, pleraque tamen scelestæ ualde sunt: cum uitium maiori uitio expurgandum admoneatur. Ut cū iubet, quod si quis uoluerit alicuius, cui fortissimè cathenatus tenetur, amorem excludere, duas aut plures simul amet, ut sic saltem diuisus amor minor sit ad quamlibet, cum dicit.

Hortor, ut binas pariter habeatis amicas. Fortior est plures, si quis habere potest. Sæta bipartito cum mens discurrit utroque: Alterius uires subtrahit alter amor.

Alia autem remedia idem ponit Ouidius, quæ licet uitium non includunt, facile tamen est intendenti eis in uitium labijdeo neutra horum nobis, qui uitia, & uitiorum origines, atque occasiones uolumus euitare, tenenda sunt. Alia autem honesta sunt, ut si nobis amoris incubuerit flamma, otio non uacemus: otia namque libidinem nutriunt, labores autem sæuas amoris flammæ extinguunt. De hoc Ouidius de Remedio amoris ait.

Quia si tollas, periire cupidinis arcus.

L 4 Que-

Nona proprietas amoris.

Amor elimi nari, & emoliri potest.

Queritur Egistus, quare sit factus adulter:
Causa in promptu est, sed desidiojns erat.

In his aut potissimu cauendum est, vt postquam quis amata reliquerit, aures enarrantibus de ea faciles non prebeat, nec recordetur eorum, quae cum ipsa aliqui aut egit, aut locutus est. Nihil naq; sicut amor recrudescit. De hoc Seneca epist. 69. sic ait. Qui amore exuere conatur, euitanda est ei omnis dilectio corporis admotio: nihil enim quam amor facilius recrudescit: ita qui vult deponere desideria rerum omnium, quatum cupiditate flagrant, & oculos, & aures ab his, quae reliquit, auertat: cito rebellat affectus. Memoriam enim amatarum rerum, & particularum circumstantiarum actuum amoris nimis euitandas. Ouidius admonet in libro de Remedio amoris, inquit:

Loca saepe nocent, fugito loca consueti vestri.
Concubitus, causas mille doloris habent.

Et rursus.

Loca sola cauet.

Hic fuit, hic cubuit, thalamo dormiuimus isto.

Hic mihi per noctem gaudia festa dedit.

Sunt autem plurima huius teni atq; insipientis amoris remedia, de quibus amplius dilatare sermonem non expedit.

CAP XIII.

INTELLIGENS autem Ioab filius Saruiae, quod cor regis versum esset ad Absalom: misit Thecuam, & tulit inde mulierem sapientem: dixitque ad eam: Lugere te simula, & induere veste lugubri, & ne vngaris oleo, vt sis quasi mulier iam plurimo tempore lugens mortuum.

DESCRIPTA in superioribus poena Dauid pro homicidio, hic subiungitur poena eius pro adulterio. Modus autem fuit, quia Absalom reuocatus de exilio fecit seditionem contra patrem, & cognouit concubinas eius, in quibus punitus est Dauid pro adulterio cum Bethabee. Et diuiditur in duo, quia primo ponitur Absalonis de exilio reuocatio. Secundo eius contra Dauid conspiratio. sequen. cap. Prima diuiditur in quatuor. Primo ponitur mulieris informatio. Secundo mulieris informatio petitiu. ibi. Itaque cum ingressa. Tertiõ petitionis interpretatio ibi. Dixit ergo mulier. Quarto regis concessio ibi. Et ait rex ad Ioab.

An ordo sit continuus, & immediatus. Quest. 1.

VAERETVR circa primum: an ea, quae habentur hic fuerint facta post praecedentia, an sit ordo mutatus, & an immediatè facta sint. Respondendum ad primum, quod hic est ordo continuus, nam supra dicebatur de fuga Absalonis propter mortem Amnon, hic autem agitur de reuocatione eius. Ad secundum dicendum, quod ista fuerunt facta post ea, quae habentur praeced. cap. tribus annis. Quod patet, quia praeced. cap. dicitur quod Absalom mansit tribus annis in Gessur, & cessauit persequi eum Dauid: post istos autem tres annos Ioab videns Dauid consolatum super morte Amnon, cepit tractare de reuocatione Absalom & egit ea,

quae habentur hic. intelligens autem Ioab filius Saruiae, quod cor regis versum esset ad Absalom. Idest, Ioab cognouit quod Dauid iam conuersus erat ad Absalom, non quidem ad eum diligendum, sed ad cessandum a persecutione.

Quomodo Ioab cognouit cor Dauid versum esse ad Absalom. Quest. 11.

VAERET aliquis, quomodo Ioab cognouit verum esse cor Dauid ad Absalom. Respondendum, quod praeteritis temporibus Dauid saepe commemorabat mortem Amnon, & signabat se nimis dolere de proditione Absalom, ideo apparebat mentem eius esse contra Absalom: elapsis autem tribus annis, iam Dauid nunquam faciebat mentionem de morte Amnon, & gaudebat, nec dicebat malum aliquod de Absalone, ideo putauit Ioab, quod esset cor Dauid versum ad Absalom, ipse autem diligebat Absalom, ideo tractauit occultè, quomodo reduceretur Absalom.

Quomodo cor Dauid conuersum erat ad Absalom. Quest. 111.

VAERETVR vterius, quomodo est verum, quod cor Dauid versum esset ad Absalom: nam infra, quamquam orasset Ioab, non concessit Dauid, quod rediret Absalom ad curiam, & videret faciem regis, sed solum quod rediret in terram Israel, & faciem regis non videret. Item Absalom reductus in terram Israel, mansit duobus annis extra Ierusalem, & non vidit faciem regis, quoniamque iterum orauit pro eo Ioab, & venit ad regem, vt patet infra in litera. Respondendum, quod cor Dauid non erat versum ad Absalom, ita vt diligeret eum, vel desideraret videre ipsum, quia alias ipse misisset pro eo, nullo orante pro illo: sed intelligitur, quod versum erat cor eius ad eum, scilicet, ad desinendum persequi eum, quia praeterito tempore persecutus fuerat ipsum: nunc autem cessabat persequi ipsum. Misit Thecuam. Est Thecua quaedam ciuitas in terra Israel, de qua fuit Amos propheta, vnde dicitur Amos primo ca. verba Amos, qui fuit in pastoralibus Thecuae. Et tulit inde mulierem sapientem. Idest, de ciuitate illa accepit quandam mulierem prudentem in verbis, vt sciret referre coram rege verba, quae loqueretur ei Ioab.

Ioab obseruauit tempus persuadendi Dauid, ne persequeretur Absalom. Quest. 1111.

VAERETVR, quare Ioab non misit pro muliere ante istos tres annos, vt suaderet regi. Respondendum, quod Ioab voluit obseruare tempora, vt Dauid esset dispositus ad hoc, quod suaderetur ei a muliere: tempore autè praeterito Dauid dolebat nimis de morte Amnon, & erat iratus contra Absalom: si quis ergo inquietaret eum super hoc, grauius moueretur contra Absalom, & molestia haberet verba, vnde recrudesceret dolor, & deterius fieret ipsi Absaloni: nunc autem cessauerat omnis dolor Dauid pro Amnon, & nihil mali dicebat de Absalom: ideo putauit Ioab tempus esse aptum ad persuadendum, & tunc misit pro muliere.

Cur Ioab non orauit Dauid pro Absalom per se. Quest. V.

VAERETVR vterius, cur ipse Ioab per se non orauit haec a Dauid. Respondendum, quod Ioab erat nimis sollicitus, ne incideret in odium Dauid: &

& quia Absalom offenderat nimis Dauid, si Ioab per se ipsum orasset pro eo, crederet forte Dauid, quod Ioab fouebat partem Absalom, & iraceretur ei nimis. Noliit ergo per se hoc petere, sed per mulierem, vt si forte rex indignaretur super hoc, non cognosceret auctorem esse huius Ioab: si vero Dauid haberet hoc gratum, vel esset alicuius expositus ad persuasionem, loqueretur Ioab, & facilius fieret.

Quare Ioab misit Thecuam pro muliere magis quam alid. Quest. VI.

VAERETVR vterius, quare Ioab misit Thecuam pro muliere potius quam ad alium locum. Rabb. Sa. & Rabb. Dauid Kimhi dicunt, quod in Thecua erant multae oliuae: & ob hoc homines illius loci erant sapientes potius quam in alijs locis, misit ergo illuc Ioab. Sed dicendum quod hoc non stat, quia oleum non facit hominem peritiorem: nam non disponit phantasia melius quam alij cibi: magis enim hoc conuenit butyro & melli, ideo dicitur Isa. 7. butyrum, & mel comedet, vt sciat reprobare malum, & eligere bonum, quasi dicat, quod illa duo disponunt hominem ad prudentiam, vt eligat & reprobet. Dicendum ergo, quod hoc non stat, sed erat in ciuitate Thecua mulier quaedam nimis prudens, quod cognoscens Ioab misit pro illa, quia ipsa poterat conuenientius proponere verbum regi: misisset autem ad quemcumque alium locum si ibi inuenisset mulierem valde prudentem potius quam in Thecua.

Ioab quare potius misit pro muliere, quam pro viro. Quest. VII.

VAERETVR vterius, quare potius misit Ioab pro muliere prudente, quam pro viro: nam ita poterat hoc proponi per virum, sicut per foeminam. Respondendum quod Ioab voluit proponere factu istud non plane, sed per quandam parabolam, sicut ponitur in litera: illa autem non poterat conuenire alicui viro secundum se totam, quia non posset aliquis sic simulare luctum a magno tempore, sicut foemina. Etiam rationes viri petentis filium liberari a morte non essent ita efficaces sicut rationes foeminae, eo quod ipsa habebat maiorem causam orandi pro filio, ne occideretur, eo quod ibi peribat genus suum, & successio viri sui, nec maneret aliquis succedens in hereditate, & familia viri sui. Si autem esset vir, quamquam occiderentur aliqui filij eius, poterat ipse generare alios, qui succederent ei, foemina autem si aliquos gigneret ex alio viro, non succederent in hereditate viri prioris, ideo habebat foemina causam petendi, quam non haberet vir.

Quare voluit huc Ioab proponi in parabola. Quest. VIII.

VAERETVR vterius, quare Ioab voluit, quod proponeretur istud factum in parabola: nam si nunquam parabola exponenda esset, vt negocium maneret occultum, poterat aliquo modo esse rationabile, mulier tamen expositura erat parabolam, & exposuit, quia alias nihil profecisset, ideo videbatur superuacuum quod in parabola propositum fuerit. Respondendum est, quod ratio fuit duplex proponendi in parabola. Prima fuit ad magis persuadendum, scilicet, vt rex non intelligens parabolam, iudicaret iuxta petitionem mulieris, & quia

casus de eiectione Absalom erat similis huic, quem proponebat mulier, & in quo rex sententiauerat absoluendo, mulier conuerteret tunc sermonem ad casum de Absalom: & quia casus erat idem, rex erubesceret, si non sententiaret absolucendo in vtroque, vnde fuit iste modus exquisitus ad ligandum regem in verbo. Secunda ratio fuit ad habendum opportunitatem loquendi, nam si mulier primum verbum locuta fuisset de Absalone, forte Dauid nolisset audire, & sic totus conatus Ioab esset exclusus: nunc autem cum proponeretur ista parabola: Dauid non intelligens de quo diceretur audiret eam, & esset attentus: tunc mulier posset conuertere sermonem ad Absalom, & iam Dauid non retrocederet, eo quod diu audiisset eam. Dixitque ad eam, lugere te simula, idest, idest, vultum & habitum lugentis. Istud autem erat necessarium ad maiorem representationem & persuasionem, vt Dauid magis crederet esse verisimile, quam si non ostenderet lugentem. Et induere veste lugubri, scilicet, appare coram rege in veste lugubri, scilicet, in veste nigra, & despecta, vel in sacco; aut secundum consuetudinem luctus quarumcumque terrarum. Hoc etiam ponitur ad maiorem verisimilitudinem: quia quanto plura signa essent, tanto firmitus probaretur. Et ne vngaris oleo, idest, non vngas caput tuum oleo. Erat enim consuetudo in terra Chanaan, quod viri & foeminae capita oleo vngerent, & hoc erat ad refrigerandum, quia terra illa calida est. Etiam fiebat ad quietem, & letitiam. Sic dicitur Psal. 44. Vixit te Deus Deus tuus oleo letitiae praefortibus tuis. Et sic ponebatur oleum ad letitiam. Sic etiam dicitur Matth. 6. Cum ieiunaueritis, nolite esse, sicut hypocrite tristes, qui exterminant facies suas, vt uideantur. Sed subditur: Tu autem cum ieiunas, unge caput tuum, & faciem tuam laua: & sic fiebant ista ad significandam letitiam, cum ista sint contraria exterminationi faciei, quam hypocrite faciunt ad tristitiam. Conuenit autem hoc lugentibus pro mortuo, quia in illis nulla debet esse letitia. Vt sis quasi mulier plurimo iam tempore lugens mortuum, idest, vt appareat ex facie tua, & habitu, quod magno tempore fueris in fletu, hoc autem fiebat, ut rex magis miseretur ei propter amaritudinem eius.

An liceret Israelitis lugere mortuos. Quest. IX.

VAERET aliquis, an liceret Israelitis lugere mortuos. Aliquis dicit quod non, quia lugens mortuos erat contaminatus per septem dies, & ab accessu ad res sacras. Numc. 19. sed istud malum erat: ergo malum erat lugere mortuos. Item quando infirmatus est filius Dauid planxit pro eo, cum uero mortuus est lauit se, & unxit oleo, dicens: propter infantem nium, dum adhuc uiueret, ieiunauit & fleuit; nunc autem quia mortuus est, quare ieiunauit supra? ergo superuacuum erat, & stultum plorare pro mortuo. Respondendum quod rationabile est plorare pro mortuo, immo pius valde, quia homo debet homini compassionem pro similitudine speciei, & cognitione, & multis alijs causis, ideo debet ei compati in aduersitatibus suis, iuxta illud Apostoli. Si fuerimus socii passionum, erimus & consolatio. Per lacrymas autem significatur interior compassio; ideo licitum est pro mortuo lacrymas fundere. Hoc autem patet exemplo sanctorum uitorum: nam Abraham iuit, ut lugeret uxorem suam in Hebron. Gene. 23. Iacob etiam fleuit super filium suum Ioseph magno tempore. Gene. 37. unde consolari nolebat, sed dixit; descendam ad filium meum lugens in infernum. Filij quoque Iacob planxerunt eum. Gen. 35. Dauid etiam fleuit

fleuit amarissimè pro Ionatha, & Saule. supra 1. fleuit etiam pro Abner. supra 3. Fleuit etiam pro Amnon. præceden. cap. Nullus enim est sanctorum virorum veteris testamenti qui charorū funeribus pijs lachrymas nō impenderit. Christus etiam forma actionum nostrarū fleuit pro Lazaro, & infremuit spiritu, quando vidit sorores eius flentes, & alios Iudæos cum eis. Ioan. 11. Hoc idem apparet ex approbatione scripture: nam scriptura sacra valde laudat Tobiam, cuius actus principalis erat sepelire mortuos, vt patet in toto lib. suo. Item patet hoc, quia, scriptura iubet lugere mortuos, dicens; in melius esse ire ad domum luctus, quam ad domum conuiuii: iubet etiam ad mortuos ire & pro illis lugere, vt patet sæpe in Eccles. in c. 3. scilicet, in requiem mortui requiesce, fac memoriam eius, & consolare eum in exitu spiritus sui. Et iterum ibidem. Fili in mortuum produc lachrymas, & quasi dira passus incipe plorare, & secundū iudicium contege corpus illius, & non despicias sepulturam illius. Licitum est igitur lugere super mortuos, immo in quibusdam valde meritorium est. Ad primam rationem in contrarium dicendum, quod lugens pro mortuo non incurrebat ex hoc aliquam immunditiam, nec priuabatur introitu sanctuarij, sed solum illi, qui tangebant mortuum, vel erant apud eum, vel exhibant ad sepeliendum illum plangendo super eum; alijs autem quamquam quis seorsum ploraret pro mortuo, non incurrebat aliquam immunditiam, vt declaratum est supra 12. quæst. 27. Sed quia interdum necesse erat tangere mortuum faciendū officia funeris, & plangendo super illum, & isti incurrebat immunditiam: Dicendum quod etiam isti incurrentes immunditiam non peccabant, immo quoque merebantur nimis. Nam si quis noller ire ad paterna funera, & dimitteret patrem insepultum, ne contaminaretur tangendo illum, nemo dubitat, quin iste grauiter peccaret: & tamen si iste iret ad paterna funera, contaminaretur, & eundo exhibebat patri debitam pietatem, in quo merebatur: ideo aliquando qui noller contaminari, peccaret mortaliter, & si contaminaretur, mereretur. Et non solum erat hoc de cognatis, qui tenebantur propinquis suis ad officia funeris, sed etiam de omnibus alijs, si illa impenderent merebantur. Sic patet de Tobia, qui sepeliebat mortuos quoscunque reperiret, & tamen manifestum est, quod in quolibet eorum contaminabatur, & tamen laudat eum scriptura maximè de hac pietate impensā mortuis, ergo merebatur faciendū, quamquam contaminaretur. In nullo autem homine erat ista contaminatio peccatum, sed poena quædam inflicta a lege propter honestatem, & excellentiam ministeriorum veteris testamenti, ne tractarentur ab immundis, quia tunc viderentur parui honoris. Sed tunc dicitur contra, quia lex non dat poenam sine peccato. Respondendum, quod interdum lex imponit poenam sine aliquo peccato; & tamen cū magna causa, scilicet, propter honestatem, & reuerentiam magnam eorum, qui subditi sunt legi, & ministeriorum, quæ sunt in illa lege, simile habetur in nouo testamento, nam quis potest incurere bigamiam sine peccato, & tamen bigami puniuntur, quod non ordinantur. Homicidæ etiam interdum iuste agunt, sicut illi, qui sunt iudices, nam illi sunt ministri Dei, & merentur nimis. Sic patet ad Rom. 3. & 1. Pet. ca. 2. tamen isti & alii homicidæ non ordinantur regulariter. Sic et de incurrentibus lepram, vel alios defectus, aut membrorum mutilationes, quia sine culpa sua possunt incurere, & tamen non ordinantur, vel si ordinati fuerint priuantur administratione ordinis, vt patet extra de Corpore vitato. per totū. & extra. de Biga. & extra. de Homici. per totum. Ita in veteri testamento sine

Ad primam rationem.

Pœna aliqui datur a lege sine peccato, non tamen sine causa.

F culpa puniebantur contaminati super mortuo, tamē non sine causa. Hac autem vera sunt, præterquam in Sacerdotibus veteris testamenti: nam Sacerdoti magno non licebat, quod contaminaretur super aliquo mortuo, etiam si esset pater, vel mater. Sacerdotes autem minores non debebant contaminari super aliquo, nisi in patre, & matre, filio & filia, veste & forore, quæ non accepit virum, vt patet Leui. 21. Isti autem peccarent si contaminarentur in alijs personis, non quia ipsa contaminatio secundum se esset peccatū, sed quia lex prohibebat eis contaminari: laicis autem, & Leuitis non erat prohibitum, ideo poterant licitè contaminari in quocunque. Ad secundam rationem dicendū, quod Dauid non dixit, frustra esse plorare pro mortuo, vel malum esse, cū ipse sæpe plorauerit, & plauerit super mortuos, vt nunc declaratum fuit: sed dixit, quod frustra erat in casu illo, in quo ipse loquebatur: nam ipse orabat pro puero, vt non moreretur, & flebat, cū autem mortuus est, non poterat non mortuus esse; ideo frustra tunc ploraret, vt nō moreretur, vel vt ad vitam rediret: non tamen frustra ploraret impendendo pium affectum funeri eius.

Ad secundam.

An ploraret pro mortuo longo tempore liceat Iudæis. Quest. X.

QVAERETVR ulterius, cū dicatur hic quod mulier ista simularet se lugere mortuum longo tempore, an liceret lugere pro mortuo magno tempore. Aliquis dicit quod non, quia scriptura præfixi temporis tempus, sic patet Eccles. 22. scilicet: Modicum plora super mortuum, quoniam requieuit: supra fatuum plora, quia defecit sensu. Luctus mortui septem dies; fatui autem & impij omnes dies vitæ illorum. Item patet hoc Eccles. 38. vbi pro mortuo planctus vnius diei ponitur, cū dicitur: Fac luctum secundū meritum eius vno die, vel duobus; ergo non licebat longo tempore plorare mortuos. Respondendum, quod plorare mortuos dupliciter accipitur, vno modo pro plangere, vel facere officia funeris. Alio modo pro tristari de morte illorum, & emittere lachrymas sine caremonia planctus & funeris. Quantum ad primum modum erat diffinitum tempus, in quo deberet lugeri pro mortuo, scilicet, vno die, vel duobus secundum meritum ipsius mortui, vt patet Eccles. 38. scilicet, quod quanto erat mortuus maioris honoris, & dignitatis; tanto pluribus diebus fieri debebant caremonia funeris, & in isto planctu non licebat manere multis diebus, quia iam statutum erat, vel de consuetudine introductum, quot diebus pro singulis caremonia funeris impenderentur. Si autem accipiatur lugere mortuum, id est, esse tristem de morte illius, & impendere lachrymas sine caremonia planctus & funeris, licitū erat multis diebus plorare super mortuum. Sic enim Iacob plorauit multis diebus pro Ioseph. vt patet Genes. 37. scilicet, scissisque vestibus indutus est cilicio lugens filium multo tempore: Cōgregatis autem cunctis filiis eius, vt leniret dolorem patris, noluit consolationem recipere, sed ait: descendam ad filium meum lugens in infernum, id est, nunquam cessabo a fletu quousque moriar, & descendam ad filium meum in sepulchrum. Dauid quoque fleuit pro Amnon multo tempore, scilicet, tribus annis, vt patet præced. cap. Licebat ergo huic mulieri longo tempore lugere, siue pro viro, siue pro filio, & indui vestibus viduitatis. Ad auctoritates in contrarium dicendum, quod illæ intelliguntur de fletu prout est planctus cū caremonia funeris, & de hoc intelligitur Eccles. 38. scilicet, quod planctus mortui esset uno, vel duobus diebus secundum

Arguitur quod non primo.

Responsio.

Plorare mortuos dupliciter accipitur.

Ad primam.

dum meritum eius. Alia autem auctoritas, quæ habetur Eccles. 22. de planctu septem dierum, intelligitur aliquo modo de caremonia funeris, quia licet nō fieret tot caremonia, sicut in primo, vel secundo die: quia tamen par. 7. dies durabat immunditia super mortuo, Num. 19. vt plurimum illi. 7. dies agebantur in luctu. Sic patet de viris Iabes Galaad, qui planxerunt septē diebus, & ieiunauerunt pro Saule, vt patet præceden. lib. cap. vlt. & 1. Paralip. 10. Et in ydieris ad regem. Scilicet: Vt proponas ei verba, quæ dicam tibi. Et loqueris ad eum sermones huiusmodi. Id est, loqueris sermones istos, quos ego nunc dicam tibi de reductione Absalom. Posuit autem Iobab verba in ore eius. Id est, instruxit eam de omnibus, quæ loqui debebat tanquam si Iobab loqueretur per os eius. Itaque cū ingressa esset. Hic ponitur secundum huius cap. scilicet mulieris informatæ petitio: & dicitur quod ingressa est mulier Thecui tes ad regem, scilicet, quasi intraret animo petendi p filio suo. Cecidit super terram coram eo. Id est, prostravit se. istud erat ad impendendum magnum honorem regi, coram quo non sufficiebat caput humiliare, sed inclinari vsque ad terram, Et adorauit. Scilicet: humiliando caput. Proprie enim adoratio significat inclinationem capitis, & ista impenditur cuiusque homini, potissimè viris virtuosis, & honoratis, & vocatur adoratio dulcis. Et dixit serua me rex. Id est, libera me à periculo. Istud dicebat mulier, vt animum regis attentum redderet ad audiendum tanquam de aliquo magno locutura esset. In Hebræo habetur. Saule rex. Sic enim exponunt Hebræi. Et videtur eis esse conueniens, quia in principio locutionis debuit ista mulier salutare regem. Sed non stat, quia infra 4. lib. cap. 6. quædam mulier clamauit ad regem, dicens ista verba solum, quæ habentur hic in Hebræo: & respondit ei rex: Non te saluat dominus, vnde saluare te possum? de area, an de torculari? Et si tamen mulier illa saluasset regem, non respondisset rex. sic: ergo apparet, quod petiit à rege, quod saluaret eam, & nō saluabat eum: quia tamen est magna propinquitas in significato: Hebræi exponunt sic: litera tamen nostra ponit veritatē. Et ait ad eam rex, quid causæ habes? Id est, quid petis, cum velis saluari? Quæ respondit, heu, mulier vidua ego sum. Incipit enarrare causam, in quo petit prouideri: & vocat se viduam, vt signet se esse personam miserabilem, & moueatur facilius rex ad miserendum ei, & expedient dum causam. Mortuus est enim vir meus. Hoc allegauit mulier ad magnam fulcimentum causæ suæ: nam si ipsa non fuisset vidua, non debuisset hoc petere propter duo: primo, quia dato, quod vnus filiorum suorum alium occidisset, non debebat ipsa petere, sed vir, qui caput est feminæ, & in cuius potestate filij sunt. Secundo, quia potissima ratio mulieris fuit, quod non extingueretur scintilla sua, & non tolleretur successio viri: si tamen vir suus vineret nō tollebat successio, nec extinguebatur scintilla eius; ideo debuit allegare se esse viduam ad magnam confirmationem iuris sui: vocauit tamen ista mulier se viduam, & dixit, quod mortuus erat vir suus. Primum tamen sufficiebat, nam si vidua erat, mortuus erat vir: vel si mortuus erat vir, vidua erat: dicitur tamen hoc ex superabundantia. Dicit autem Ra. Sa. quod hic significatur duplex viduitas, vna scilicet, per mortem viri, & alia per mortem filij. Et ancilla tua erant duo filij. Id est, ego ancilla tua habebam duos filios. Dixit autem solum de duobus filijs, nam si plures habuisset, dato quod vnus occidisset alium, non deberet occidit saluari: quia non extinguebatur scintilla mulieris, nec peribat successio propter mortem istius, cum essent alij filij superstitēs. Qui rixati sunt aduersum se in agro. Istud dixit mulier nō asserendo, sed referendo ea, quæ dicebant accusato-

A res filij sui: nam nullus erat in agro, qui hoc vidisset, ideo filius superstitēs negabat factum, & mater identidem, cū peteret liberationem eius, sed accusatores hoc assererebant, ut moreretur accusatus. Nullusque erat, qui eos prohibere posset. Id est, nullus erat in agro, qui posset sedare eorum iurgia, & consequenter nullus fuit testis huius occisionis: ex quo magnum fulcimentum habebat petitio mulieris: quia nemo debebat de crimine condemnari, nisi testibus conuictus, aut sponte confessus. Et percussit alter alterum, & interfecit eum. Hac omnia intelligenda sunt, non quod mulier confiteretur illa, sed quod referret aduersariorum dicta. Et ecce surgens vniuersa cognatio aduersum ancillam tuam. Scilicet: Omnes cognati huius filij mei superstitēs insurgunt contra me ad occidendum eum. Dicit autē hoc, quia ipsa sola conabatur eum defendere, intelligitur autem cognatio ex parte patris huius iuuenis: nam cognati ex parte matris non insurgunt: & causa erat, quia isti non consequebantur aliquam utilitatem. Nam si quis moreretur sine liberis hereditas deuoluebatur ad cognatos patris: cognati autem ex parte matris, uel ipsa mater nunquam succedebant filio; vt patet Num. 27: quare autem hoc fieret, cū sit contra leges communes, & municipales, quæ nūc sunt, declaratum est eo. cap. cognati ergo ex parte patris non amore inuitiæ, sed desiderio successio nis habenda uolebant, quod occideretur interfector: cognati autem ex parte matris, cū non haberent aliquam successio nem ex hoc, non procurabant mortē interfectoris. Trade eum, qui percussit fratrem suum. Scilicet: Da illum in potestate nostra, quasi ex hoc innuatur, quod mater occultaret filium: uel haberet eum in loco securo. Vt occidamus eum pro anima fratris sui, quem interfecit. Dicitur autem, ut occidamus, quia isti cognati ex parte patris occidere debebant officiosem, & non iudex: nam quando quis occidisset alium, occisor tradendus erat in manus accusatoris, ut occideret eum, ut patet Num. 35. Dicitur autem pro anima fratris sui, id est, ut destruamus uitam eius pro uita fratris sui. Iste enim est modus loquendi scripturæ, scilicet, quod danda erat anima pro anima, oculus pro oculo, dens pro dente, ut patet Leui. 24. & Deut. 19. Et de leamus heredem. Ista non erant uerba accusatorum, sed mulieris: sequebantur tamen ex uerbis accusatorum, quia si ipsi uellent occidere illum iuuenem, cū ipse solus esset heres patris debebant heredem, & hoc uidebatur inconueniens; ideo ponebat istud mulier in fulcimentum suum, Et querunt extinguere scintillam meam. Quasi dicat, nimis grauant me, quia uolunt extinguere scintillam meam siue lumen. Vocatur autē filius scintilla patris, uel matris, quia nihil est, in quo resurgat esse patris, & matris, & conseruetur nisi in filio: causa autem grauius erat, quia tollebat successio uiro mulieris huius. Quæ relicta est. Id est, sola ista scintilla relicta est: intelligitur de filio, quia mortuo uno solum supererat alius. Vt non superstit uiro meo nomen, & reliqua super terram. Id est, & faciunt hoc cognati filij mei, ut uiro meo non relinquatur nomen, nec posteritas. Dixit autem mulier, quod non superesset nomen, nec reliqua uiro suo; & non dixit de se. Causa est, quia filij non succedebant matribus, sed patribus, cū in atres nunquam haberent regulariter aliquid, in quo filij succederent, cū ipse non succederent patribus per se, nec cum fratribus simul, ut patet Num. 27. nisi in defectu fratrum, quā nullus esset. Etiam filij non denominabatur de progenie matris, sed patris. Relinquebatur autē nomē patris in filiis, eo quod progenies patris semper deturbatur p filios, & dum manerent filij, manebat nomē patris in eis, quibus nō extinguebatur nō erat aliq. per quē extenderetur p̄ris proge-

nies,& sic peribat vna linea cognationis in Israel. Ob hoc autem quando moriebatur aliquis sine liberis, lex iubet quod frater eius acciperet uxorem ipsius de funti, & suscitaret semen patri suo, & vocaretur primus filius nomine defuncti, vt patet Deuterono. 25. manebant autem reliquiae alicuius in quantum conferuabatur esse suum in aliquo, & postea extendebatur per alios.

An hec mulier falsum dicebat. Quest. XI.

QVAERET aliquis, an ea, quae proponebat hic ista mulier vera essent, vel solum proponebat ea ad introducendum sermonem de Absalom, quem intendebat. Aliqui dicunt, quod verum proponebat ista mulier, sed iungebat cum eo casum de Absalom. In contrarium videtur, quod ista mulier falsum diceret, scilicet, quod ipsa non habebat filios, de quibus referebat, vel saltem nihil sibi accidit de his, quae dicebat. Et apparet primo, quia dicitur quod Ioab misit pro ista muliere Thecuam; si tamen duo filij sui habuissent rixam, sicut ipsa retulit, ipsa venisset non petente Ioab ad proponendum quarumoniam suam. Item Ioab dixit ei, lugere te simula: ergo secundum veritatem non iugebat: si tamen vnus filiorum suorum occidisset alium, ipsa verè luxisset, & induta fuisset pannis viduitatis, ergo non erat verum quod referebat. Item patet, quia dixit illi Ioab, quod loqueretur tanquam mulier plurimo tempore lugens mortuum, ergo nullum mortuum ante hoc luxerat, si tamen vnus filiorum suorum occisus fuisset, verè luxisset, ergo nihil horum erat. Item dicitur hic quod posuit Ioab verba in ore eius, id est, instruxit eam in omnibus, quae dicere debebat: si tamen ipsa habuisset casum hunc antequam Ioab ei loqueretur, ipsa excogitasset verba ad exprimendum quarumoniam, ergo nihil ei acciderat. Item si verum fuisset hoc, quod dicebat mulier, postquam ipsa persuasit regi de reductione Absalom conata fuisset, vt filius suus liberaretur, sed post hoc nihil omnino locuta est de filio, ergo nihil tale erat. Itè patet, quia Dauid quaesuit a muliere, dicens: nunquid manus Ioab tecum est in omnibus his; & ipsa respondit, per salutem animae tuae domine rex nec ad dexteram, nec ad sinistram est: seruus enim tuus Ioab praecipit mihi, & ipse posuit in os ancillae tuae omnia verba haec. Ergo nihil locuta est mulier, nisi quod dixit ei Ioab: si tamen aliquis de filiis suis mortuus esset, & alius peteretur ad mortem, sine verbis Ioab, ipsa haberet aliquid quod loqueretur: ergo falsum erat quod loquebatur. Item patet quia dixit mulier, quod Ioab praeeperat ei, vt verteret figuram sermonis: si tamen verum esset, quod dicebat de filiis, non verteretur figura sermonis, si essent duo casus distincti, scilicet, vnus de filio suo & alius de Absalom: ergo videtur quod nihil fuerat de filio eius, sed solum fuit quaedam parabola introducta ad exprimendum de Absalom. Respondendum autem quod falsus erat casus, quem proposuit ista mulier, & solum proposuit eum ad instigationem Ioab. Ratio autem in contrarium nihil militat, quia nihil adducit ad probationem: sunt autem in contrarium multae probationes manifestae. Et ait rex ad mulierem. Videns quod proponeret aliquid rationabile, voluit ei condescendere, & dixit, Vade in domum tuam, id est, non mancas hic amplius pro expeditione huius negocij, quia iam expeditum est. Et ego iubebo pro te, id est, ego dabo sententiam in fauorem tuum, scilicet, quod nemo noccat filio tuo.

An Dauid potuisset liberare occisorem. Quest. XXI.

QVAERET aliquis, an Dauid posset facere hoc. Aliquis dicit quod non; quia iudex non potest remittere ius partis alteri parti, na hoc esset tollere ei quod suum est: sed cognatio occisi habebat ius vindictae contra occisorem, ergo non poterat Dauid remittere illud ius saluando mulieris filium a morte. Aliquis respondebit ad hoc, quod Dauid poterat istud facere, nam ipse erat legislator, & sicut potest legislator tollere legem in totum, ita potest tollere actionem, vel ius competens alicui ex lege: cum ergo hic competeret vindicta ex lege, poterat illam tollere Dauid, qui erat rex. Respondendum, quod hoc non stat, nam legislator potest tollere legem, & quicquid oritur ex illa, si ipse sit legislator respectu illius legis, vel sit illa lex alicuius non habentis potestatem maiorem quam ipse habet, sicut quando aliquis legislator succedit alteri, potest tollere leges, quas alius dedit, si tamen lex sit condita ab aliquo superiori, non potest illam tollere legislator. Sic autem erat hic, nam lex de homicida occidendo non fuit posita a Dauid, sed a Deo: vt patet Numer. 35. ideo non poterat Dauid tollere illam legem, nec actionem competentem alicui ex illa. Item dato quod Deus non posuisset legem de occidendo homicidam, naturaliter competit cognatis sanguinis aliqua actio contra occisorem, in quantum ille eis intulit iniuriam, sed non correspondet naturaliter determinata pena huic actioni, sed per legem positam: si autem Dauid omnem poenam remisisset huic iuueni, non solum remitteret actionem insurgentem ex iure positum, sed etiam ex iure naturali, & hoc non potest aliquis princeps, cum ius naturale sit a Deo inditum mentibus nostris; vt patet ad Roma. 2. Ergo Dauid non poterat remittere hic ius partis. Dicendum igitur quod cum accusaretur iste iuuenis de homicidio, aut crimen constabat aliqua sufficienti probatione, aut non: si primo modo, aut pars remittit ius suum, aut non: si remittit poterit quoque iudex remittere, immo tenetur cessare ab executione iustitiae, vel a processu causae si pars omnino remittat, & hoc est verum in criminibus, quae sunt totaliter remissibilia per partem, sicut est homicidium, ideo si parte remittente iudex aliquid agere velit, iudex iam iniuste agit. Si autem pars non remitteret ius suum, nullo modo poterat iudex remittere, crimen, sed renebatur tradere occisorem in manibus accusatoris; sic patet Numer. 35. scilicet: Non accipietis precium ab eo, qui reus est sanguinis, statim & ipse morietur. Id est, iudices non accipiant precium ad absoluendum eum, qui reus est sanguinis parte iniuta. Si autem non constaret de homicidio, erat tanquam si non esset homicidium perpetratum, Sic autem fuit hic, quia nullus erat in agro, qui videret hos iuuenes pugnantes, ideo non poterat viuens conuincere de homicidio; quia homicida pluribus testibus conuincendus erat. Nu. 35. scilicet: Homicida sub testibus punietur, ad vnus testimonium nullus condemnabitur. Poterat ergo Dauid remittere huic iuueni, immo cogebatur eum absoluere, non prauidicando iuri aduersariorum, si aliquid probare possent, & sic fecit, quia Dauid dixit mulieri, quicumque contradixerit tibi, adduc eum ad me, id est, facias eum comparere in iudicio, & ego audia: & sic non peccauit Dauid diffiniendo pro muliere. Dixitque mulier Thecuite ad regem. Quamquam respondisset ei rex benigne, tamen ipsa adhuc non contenta, voluit magis inquietare regem. In me Domine mi rex sit iniquitas, & in domum patris mei, potest dupliciter intelligi.

Legislator quia legem potest tollere vel dispensare, & qn.

ligi. Vno modo quod ista mulier sciret regem multis negocijs occupatum, & quamquam nunc bene diffiniisset pro illa: obliuisceretur huius propter alia negocia, & interim cognatio tota occideret filium mulieris. Et est sensus: in me Domine iniquitas & in domum patris mei, id est, si tu obliuisceris huius rei occidetur filius meus, & veniet iniquitas, id est, poena super me & super domum patris mei, quia ex morte filij mei omnes puniemur. Huic autem consonat litera Hebraica, quae dicit: in me Domine mi rex erit iniquitas, & in domum patris mei, id est, super me malum istud. Rex autem, & thronus eius sit innocens, id est, rex erit innocens, quamquam mihi malum eueniat, scilicet, quia istud sit praeter intentionem eius, ideo sequitur conclusio, quod rex firmaret hoc magis in corde suo, vel daret maiorem securitatem filio mulieris huius. Secundo modo est sensus, quod mulier vellet iuadere regi dubitanti, vt si forte rex putaret aliquod delictum esse absolueret istam mulierem, & filium suum occisorem, mulier dicit: in me sit iniquitas, & in domum patris mei, & rex sit innocens, & thronus eius: id est, rogo Deum quod de isto peccato, si aliquid est, nihil imputetur regi: sed totum veniat super me, & super domum patris mei. Dicitur autem, quod rex, & thronus suus sit innocens, id est, ipse non puniatur pro hoc in persona sua, nec etiam in throno suo, id est, in posteritate sua, quae post eum reguare debet, & sedere in throno. Et ait rex, qui contradixerit tibi, adduc eum ad me. Vidit rex, quod mulier inquietabat eum magis, ideo dedit ei maiorem certitudinem, dicens: qui contradixerit tibi, id est, qui noluerit obedire sententiae meae inquietando filium tuum, adduc eum ad me, scilicet, citando illum ex parte mea. Et ultra non addet, vt tangat te, id est, postquam comparuerit coram me, ego interdicam ei istud, & non tanget te ultra, id est, non molestabit super hoc negocium. In Hebraeo habetur: Qui loquitur ad te adduc eum ad me. Et idem est, scilicet, qui loquitur ad te, id est, qui locus fuerit contra te in hac re. Quae autem, recordetur rex Domini Dei sui. Hic ponitur alia inquietatio mulieris ad regem, quia ipsa adhuc non contenta hac responsione petiuit maiorem certitudinem super vita filij sui, & quia ista mulier iam erubescere totiens petere a rege, petiuit hic per inuocationem Dei ad signandum magnam humilitatem, scilicet, recordetur rex Dei sui, id est, rogo, quod attendat ad Deum suum, & propter eum velit liberare me, & filium meum. Ut non multiplicentur proximi sanguinis ad vlciscendum, id est, rogo quod rex faciat ne multiplicentur proximi sanguinis ad vlciscendum in filio meo. Pro hoc sciendum, quod quando occidebatur aliquis, quilibet de cognatis habebat ius contra occisorem accusandi eum ad mortem; & competebat tamen directius propinquiori, & illo agere volente, non agebant alij: illo vero remittente iniuriam, vel nolente agere, succedebant omnes alij in actione, & sic vsque ad vltimum. Nolebat autem mulier, quod multiplicarentur proximi sanguinis ad vlciscendum, id est, quod daretur locus omnibus cognatis agendi contra filium suum, quod fieret per modum assignatum a rege, quia si primum inquietatorem mulier duceret ad regem, succederet alij cognatus in sanguine; & rex ius ille inquietaret, & deberet duci ad regem, & sic fieret successiue de omnibus cognatis filij huius foeminae, in quo ipsa grauaretur multiplicatis accusatoribus, quia sepe deberet venire ad regem, & sequeretur aliud periculum matris, scilicet, Et nequaquam interficiet filium meum, id est, fac quod non multiplicentur vitores sanguinis, vt non occidant filium meum, quia si multiplicentur occidant eum, scilicet, quia dum ego citauero aliquem eorum coram te, alij cognati

occident filium meum, & non proderit ei remedium istud. In Hebraeo habetur: Recordetur rex Domini Dei tui. Sed ista est mutatio personae ex improprietate idiomatis; & nihil refert. Deberet autem dici: Dei sui. Habetur etiam in Hebraeo: Ad augendum redemptorem sanguinis. Vbi nos dicimus, vt non multiplicentur proximi sanguinis ad vlciscendum. Et est sensus: fac quod non augeantur, vel multiplicentur redemptores sanguinis. Vocatur autem redemptor sanguinis, qui habet ius accusandi occisorem ad recompensationem, siue redemptionem sanguinis occisi, & idem est quod litera nostra. Qui ait: Vniuit Dominus. Hic dedit rex maximam securitatem mulieri iurando, quod nullo modo moreretur filius eius. Quia non cadat de capillis filij tui super terram, id est, non solum non occidetur, sed etiam nihil mali ei fiet, ita quod non cadat saltem vnus capillus eius in terram.

An ista mulier bene concluderet pro Absalom per similitudinem filij sui. Quest. XIIII.

QVAERETVR an ista mulier bene concluderet id, quod volebat de Absalom per similitudinem mortis filiorum suorum. Aliquis dicit, quod non: quia quamquam sententia daretur pro filio suo, quod liberaretur ab occisoribus, tamen non sic sententia daretur de Absalom, eo quod non constabat filium suum esse occisorem, cum non adessent testes, de Absalom autem manifestum erat, quod ipse occidisset Amnon. Item non stat, quia potissima ratio istius mulieris erat, quod non habebat alium successorem viri sui si ille occideretur, sed periret nomen, & reliquiae illius. Non erat autem sic de Absalom, quia non erat solus ille filius Dauid, cum multos alios haberet, & plures adhuc gignere posset, Respondendum secundum Rab. Sa. quod simile erat de Absalom, & de filio mulieris huius: quia sicut non fuerunt testes huius homicidii, ita nec homicidij patris per Absalom. Sed obijciatur, quod ibi fuerunt omnes filij regis, & multus populus cum eis. Respondet Nic. secundum Rab. Sa. quod isti non erant idonei testes, quia erant cognati Amnon, & non Absalonis non fuissent idonei testes: erant tamen fratres vtriusque, ideo testimonium illorum idoneum erat ac si neutrius essent cognati. Sed adhuc respondet Nicol. quod isti filij regis erant valde fauorabiles Amnon contra Absalom, eo quod Absalom erat filius mulieris alienigenae, scilicet, Maacha filiae regis Tholmai de Gesur: mater autem Amnon erat de Israel de vrbe Iezrahel, vt patet supra tertio, ideo magis fauerent ei. Sed istud nihil est, quia non sufficiebat tam parua praesumptio ad repellendum istos a testimonio. Item non obstante hoc, non solum erant praesentes filij regis, sed etiam multi alij serui eorum, qui poterant conuenienter testificari. Quod patet, quia praecedenti capitulo dicitur quod speculator vidit multum populum venientem per latus montis, & illi erant filij regis, vt patet ibi: ergo non solum ipsi fuerant in conuiuio, sed etiam multi alij; na non erat ulla tenus uerisimile, quod filij regis irent in comitatu. Item hoc non stante adhuc homicidii illud erat notorium, quia Absalom fugit illico, ut occidit Amnon, & ipse confessus est hoc, cum dixit ad Ioab, quod si rex memorasset iniquitatis eius occideret eum: ergo non erat dubitandum de homicidio Absalonis; & sic erat dissimile. Ad secundam rationem cum arguit de haerede superflite. Dicendum, quod non potest negari non esse plenam similitudinem. Dicendum igitur, quod mulier ista proposuit hunc casum, non quidem tanquam

Arguitur quod non primo.

Secundo.

Responsio Ra. Salom.

Ad secundam

quã necessario ex determinatione eius resultaret determinatio in casu Absalonis, sed quia determinato hoc, cum esset aliquis similitudo ad casum Absalonem, rex diffiniret sic de Absalone. Adduxit etiã præter hoc mulier tres rationes persuasivas. Prima erat, quod deberet reduci Absalom, alioquin cum maneret in terra idolatrarum, ipse & uiri sui possent declinare ad idola, & sequeretur magnum inconueniens. Secunda ratio erat, quia Dauid nõ poterat remedium adhibere morti Amnon per exilium, & mortem Absalonis, ideo non erat bonum, quod persequeretur eum. Tertia ratio est, per similitudinem ad Deum, quia quamquam homo peccet, Deus non delet eum subito, sed expectat, & miseretur reducens eum ad se, ideo sic Dauid debebat facere filio suo: istæ tres rationes tanguntur infra in litera.

Quare ista mulier non posuit casum similem ex toto, sicut Absalom. Quæst. XIII.

QVAERETVR vltius, quare ista mulier non posuit casum, in quo ex determinatione eius, sequeretur determinatio in casu Absalonis: scilicet, ponendo talem casum per omnia, qualis fuit in Absalone: satis enim hoc fieri potuisset: quia in potestate eius erat fingere uerba, ut uellet: nam nunc mentita est, ut supra probatum fuit, ideo poterat alio modo etiam mentiri. Respondendum, quod potuit Ioab informare mulierem in tali casu sicut fuit casus Absalom: sed non expedit, quia tunc non haberet mulier aliquam rationem efficacem ad liberationem filij sui, eo quod confiteretur filium suum esse occisorem, sicut patebat de Absalone: & tunc rex non poterat remittere ei poenam inuitis accusatoribus. Item mulier non allegaret, quod si moreretur ille filius periret hæres uiri sui, & ideo non haberet aliquid inductiuum ad hoc, quod rex tententaret pro ea: unde certissimè credi debet, quod si sic proposuisset casum, quod rex potius condemnasset filium suum, quam absoluisset: & tunc ipsa non haberet aliquid, per quod introduceret casum de Absalom, & esset totus labor superuacuis. Melius ergo fuit, ut proponeretur sicut ipsa proposuit, quamquam non sequeretur determinatio casus Absalom per casum de filio suo, quia saltè proficeret ad aliqualem persuasionem, cum absoluto filio suo induceretur quædam similitudo ad liberationem Absalom. *Dixit ergo mulier.* Hic ponitur tertium huius cap. scilicet, petitionis interpretatio: nam postquam obtinuit mulier in casu, quem proponebat, exposuit intentionem suam in casu Absalom. *Loquatur ancilla tua ad dominum meum regem uerbum.* Id est, oro, ut dominus meus rex permittat mihi ancillæ suæ, quod loquar ei vnum uerbum. Hoc petiuit ne forte rex irasceret si ipsa illicentiata inciperet loqui de Absalom, cum non attineret ad casum suum. *Et ait loquere.* Concessit ei potestatem loquendi; ideo quamquam loqueretur de Absalom, vel de aliquo alio rex non irasceret, quia ipse concesserat facultatem loquendi. *Dixitque mulier, quare cogitasti istiusmodi rem contra populum Dei?* Hic incipit mulier allegare tres rationes, propter quas deberet reuocari Absalom. Prima erat, quia aliàs ipse, & qui cum eo erant possent declinare ad idolatriam, & Dauid, qui cogeret eos manere in terra illa, peccaret tanquam dans occasionem idolatriæ. Istud argumentum fecit Dauid contra Saulem, dicens: si Deus incitat te aduersum me, odoretur sacrificium: si autem filij hominum, maledicti sunt in conspectu domini, qui ciecerunt me hodie, ut non habitem in hæreditate domini, dicentes: vade & serui dijs alienis, præcedet

F lib. cap. 16. Et hoc significatur, cum dicitur: quare cogitasti istiusmodi rem, scilicet, quod non reduceres Absalom, & alios eiectos contra populum Dei, id est, istud militat nimis contra populum Dei, id est, contra Israel, scilicet, quod aliqui de Israelitis colant idola, vel vocatur populus Dei ipse Absalom cum illis, qui fugerunt cum eo, quia erant multi, & de istis fiebat præiudicium, quia dabatur eis occasio declinandi ad idola. *Et locutus est rex uerbum istud.* Id est, determinauit in corde suo, vel protulit ore, quod non reduceret Absalomem, & socios suos. *Ut peccet.* Id est, & peccabit. Ponitur hic, ut, consecratiuè, & non casualiter, scilicet, quod Dauid non determinauerat istud sub hac intentione, ut peccaret, sed ad hanc determinationem sequebatur, quod peccaret dando occasionem idolatrandi Absaloni. *Et non reducat eiectum suum.* Id est, istud est, in quo rex peccat, & determinauit illud facere, scilicet, quod non reducat eiectum suum, scilicet, Absalom. Vocatur autem Absalom eiectus, non quod Dauid eum eiecerit, nam ipse fugit, sed quia compellebat eum manere in terra, ad quam fugerat, interdicens ei introitum in terram Israel. *Omnes morimur.* Ista est secunda ratio suauis, scilicet, quia mors Amnon non poterat reparari per mortem, vel exilium Absalom, ideo non debebat Dauid insistere circa hoc. Et dicitur: omnes morimur, id est, ista est conditio generalis. *Et quasi aquæ dilabimur in terram, quæ non reuertuntur.* Id est, per mortem dilabimur in terram, scilicet, quia conuertimur in eam, & non reuertimur ad uiuendum, sicut aquæ, quæ semel dilapsæ in terram, non redeunt in priorem locum. *Nec uult Deus perire animam.* Ista est tertia ratio, quæ inducitur per similitudinem ad Deum, scilicet, Deus non uult, quod pereant homines, quamquam aliquando peccent, ita Dauid non debebat illico uelle mortem Absalonis, quamquam peccasset. *Sed retractat cogitans, ne penitus pereat, qui abiectus est.* Id est, uoluit cogitationes intra se, & retractat priorem sententiam latam contra aliquem de morte, ut non pereat totaliter. Et dicitur, quod Deus retractat, scilicet, sententiam: nam quando aliquis peccat est dignus morte, & Deus iudicat illum pro hoc moriturum: interdum tamen retractat, id est, mutat sententiam iudicantis, quod non moriatur iste, qui prius morti adiudicatus est, iuxta illud commune. Si noueris mutare vitam Deus nouerit mutare sententiam, & istud est, quod alicui Deus mortem comminatus est pro malo opere, & postea conuertitur ad bonum. De hoc Iere. 18. Scilicet: Subito loquar de gente, & regno, ut eradicet, & destruat, & disperdam illud, si poenitentiam egerit gens illa à malo suo, & ego poenitentiam agam super malo, quod cogitauit, ut facerem ei: dicitur, ut non penitus pereat, scilicet, per mortem, quæ est pena vltima: vel dicitur penitus perire per gehennam, ad quã aliquis pro peccato mortali vadit, & iam non expectatur redemptio. Dicitur, qui abiectus est, id est, qui expulsus fuit à diuino favore per sententiam mortis contra eum latam, vel expulsus per peccatum mortale. *Nunc ergo ueni.* Postquam mulier posuit casum de filio suo, & de Absalom, hic facit continuationem de vno ad aliud innuens, quod ipsa directè ueniebat pro casu filij sui, quia tamen respondit ei rex conuenienter, proposuit incidentaliter casum de Absalone: & hoc dicit, ut rex non putet, quod solum uenerit ad proponendum de Absalone: & dicitur. *Nunc ergo ueni, ut loquar ad dominum meum regem uerbum hoc.* Id est, nunc ueni nisi ut loquerer uerbum hoc, scilicet de filio meo. *Præsentate populo.* Id est, uoluit istud dicere pñte populo, ut oēs nouerint suam regis super absolutione filij mei, & nemo me inqueret amplius, vel ut iste populus sit mihi testis, quod rex absoluerit filium meum, & per hoc hoc

hoc fateri coram accusatoribus eius. In Hebræo habetur. *Populo faciente me timere.* id est, populus incutebat mihi timorem, dicens non ingrediaris ad regem, quia non audiet te, vel iudicabit contra te, sed istud procedit ex equiuocatione literæ Hebraicæ, quæ potest significare, populo faciente me timere, vel populo uidente me, & accepit litera nostra secundum sensum, quia idem est dici populo uidente me, vel populo præsentate mihi, litera autem superior, scilicet, nec uult Deus perire animam, cum tota clausula habetur nimis variè in Hebræo, scilicet. *Non peccet Deus anima, & cogitat cogitationes, ut non abiciat abiectum suum.* Et istud redit ad literam nostram, scilicet, nõ parcit Deus animæ, id est, non occidit Deus animam, sicut dicit litera nostra, nec uult Deus perire animam, & uidetur esse totaliter contra literam Hebraicam: sed debet accipi interrogatiuè, scilicet, non parcit Deus animæ? quasi dicat, nunquid non parcet? id est, sic faciet, quod patet ex sequentibus. Cum autem dicitur cogitat cogitationes, est sensus quod reuoluit intra se cogitationes ad hoc, ut miscereat eiectum, & non pereat, & hoc dicit litera nostra, scilicet, retractat cogitans, id est, retractat sententiam, quam tulerat contra aliquem; vel retractat cogitationes, id est, repetit eas, ut inueniat modum, per quem liberet eum, quem condemnauerat. Et dicitur: ut non abiciat abiectum suum, id est, ut nõ totaliter abiciat. Nam ille, qui abiectus est, non potest ei, nisi accipiat eiectio aliquando pro totali eiectione irreuocabili, & aliquando pro eiectione non totali, quæ reuocabilis est; & sic Deus cum eiecerit aliquem à se, adhuc recogitat, ut non abiciat eum, id est, ut non totaliter abiciat. Et hoc est, quod dicit litera nostra, scilicet, ut non totaliter pereat, qui abiectus est. *Et dixit, ancilla tua loquar ad regem,* id est, ego ancilla tua dixi, scilicet, intra me proponendo, quod loquerer ad regem super casu filij mei. *Et quomodo faciat rex uerbum ancillæ suæ.* id est, locuta sum ad experiendum, si rex aliquo modo faceret uerbum meum, scilicet, quod orabam pro filio meo. *Et audiuit rex uerba, ut liberaret ancillam suam,* id est, rex consensit uerbis meis liberando me ancillam suam. Dixit autem mulier, quod liberauerat eam, non quidem, quod ipsa peteretur ad mortem, quia solus filius eius petebatur; sed quia ipsa reputabat hanc causam totaliter esse suam, & si filius periret, quod ipsa peritura esset, sed nunc liberatus est filius, ideo ipsa quoque liberata est. *De manu omnium, qui uolebant de hereditate domini delere me, & filium meum.* Ipsi erant cognati filij uini mulieris, qui petebant eum ad mortem, & per hoc uolebant delere ipsum & matrem de hereditate domini, id est, de terra Israel, quæ uocatur hereditas domini, quia illam Deus sibi habet firmiter, sicut hereditatem, quæ firmiter pertinet ad hæredem: unde specialiter terra ista pertinet ad Deum, & ob hoc ipse dixit, terra possessionis uestræ non uendetur in perpetuum, quoniam mea est, & vos coloni mei estis. *Leuit. 25.* dicitur autem quod uolebant delere istam mulierem, & filium suum; quia filius directè debebatur, si occideretur, sicut petebant accusatores: mater autem deleretur, quia mortuo filio nullum haberet superstitem de progenie sua, & per hoc ipsa non maneret in hereditate domini. *Dicit ergo ancilla tua.* Hic incipit concludere in petitione pro Absalom, scilicet, dicit ergo ancilla tua, id est, permittite ancillam tuam dicere id, quod sequitur, scilicet. *Ut fiat uerbum domini mei regis, quasi sacrificium,* id est, loquatur dominus meus rex, respondendo pro Absalone, qui eiectus est, sicut respondit pro filio meo, scilicet, absolueno eum, ut fiat uerbum regis, quasi sacrificium, id est, fiat ita gratum sicut sacrificium, quasi dicat, si rex responderet de Absalom absolueno eum, erit uerbum istud

A gratissimum sicut sacrificium. Sunt enim sacrificia ritè oblata, Deo acceptissima, intantum quod dicitur odorari odorem suauitatis, ut patet *Leui. 1. & 3.* ita esset, si rex responderet absolueno Absalom. In Hebræo habetur. *Dixit ancilla tua.* ubi nos dicimus dicat, & mutatur tempus. Non enim proprie potest dici, dixit, quia hic non dixit aliquid mulier asserendo, sed optando, scilicet, dicat ancilla tua, id est, permittatur dicere. Si autem accipiat, dixit, in præterito, erit per modum assertionis & non conuenit sententiæ. Dicitur etiam in Hebræo. *Fiat uerbum domini mei regis quasi quies, uel ad quiescendum,* id est, loquatur rex uerbum quod sit quasi quies, scilicet, absolueno Absalom: quia istud erat magna quies & iucunditas, uariatur autem hoc, quia in litera nostra ponitur sacrificium propter equiuocationem nominis Hebraici hic positi. Nam illud æqualiter significat sacrificium, uel quietem, sed solum differt in quodam puncto, quod ponitur pro quiete, & non pro sacrificio; sed ille punctus non est de substantia, uel radice nominis, cum non sit litera, sed apex. *Sicut enim angelus Dei, sic est Dominus meus rex.* Istud potest introduci per modum laudis ad persuadendum, scilicet, quod mulier ista diceret regi, quod erat sicut angelus Dei, ad hoc quod per istam laudem facilius moueretur ad concedendum, quod petebat mulier de Absalone. Aliter potest accipi quod continetur hoc ad præcedens, scilicet, dicat ergo ancilla tua, id est, permittat me rex loqui, quasi dicat, scio quod permittet, & non offendetur uerbis meis, quia rex est sicut angelus domini, qui non mouetur benedictione uel maledictione, id est, siue bonum, siue malum dicatur ei, non irascitur, & ob hoc non irascetur quicquid ego loquar. In Hebræo habetur: *sicut angelus Domini, in Dominus meus rex ad audiendum bonum, & malum,* id est, est rex sicut angelus ad audiendum bonum, & malum, scilicet, quia utrumque audire potest, & non irascitur, quod nullus homo facit, sed soli angeli Dei, qui non mouentur uerbis nostris: & hoc est quod dicitur in litera nostra, scilicet, ut nec benedictione, nec maledictione moueatur, scilicet, non mouetur benedictione ad aliquid inuitè conferendum, quod non colaturus esset: & hoc quasi per adulationes conferat, nec etiam mouetur maledictione, scilicet, ad iram ad hoc quod aliquod inuitum infligat. *Unde & Dominus Deus tuus est tecum,* id est, quia non moueris benedictione, nec maledictione: sed semper rectè agis, Dñs Deus tuus est tecum, scilicet, diligendo te in omnibus operibus tuis. *Et respondens rex, dixit ad mulierem.* Iam enim rex audierat utramque petitionem mulieris: & intelligebat ista omnia facta esse, ut introduceretur petitio de Absalom, Credidit quoque quod mulier non sufficisset ad ista confingendum, nec ausa fuisset illa petere, nisi quis intruxisset eam & confortasset, ideo putauit, quod Ioab intruxerat eam in omnibus ijs; & nunc petit ab ea, ut respondeat, an fecerit ista Ioab. *Ne abscondas a me uerbum, quod a te interrogo,* id est, non neges mihi ueritatem super hoc, quod peto. *Dixitque mulier: loquere Domine mi rex,* id est, loquere quidquid uolueris, quia non occultabo ueritatem tibi, *Et ait rex: Nunquid manus Ioab tecum est in omnibus his?* id est, nunquid Ioab adiuuat te, & dedit fauorem tibi in omnibus his, quæ proposuisti?

Quare Dauid putauit Ioab potius quam alium adiuuasse hæc mulierem. Quæst. XV.

QVAERET aliquis, quare potius rex cogitauit de Ioab, quod adiuuisset mulierem illam quam aliquis alius. Respondendum, quod forte Ioab erat amicus Absalonis, antequam recederet

recederet de Israel per mortem Amnon, & nunc retinens amicitiam orabat occulte pro illo, vt rediret in terram Israel, & forte nullus erat inter seruos regis, qui tantum diligeret Abfalomem sicut Ioab, ideo potius suspicatus est de illo quam de alio. Vel forte fuit hoc, quia erat Ioab vir valde prudens, & non erat aliquis ita astutus in domo regis ad faciendum hoc sicut Ioab, & quia cautè factum est arbitratu est, quod ille egisset. Hoc autem signatur in Hebraeo, vbi litera nostra dicit infra per salutem animae tuae rex, quia nec ad dexteram, neq; ad sinistram est; vbi dicitur in Hebraeo, quod non est vir ad dextrandum, vel intelligendum, aut faciendum in omnibus his, nisi Ioab, ideo quod ipse fecerit. Potuit etiam Dauid hoc suspicari, quia forte Ioab fauebat isti mulieri, quando proponebat ista coram rege, scilicet, quia aderat ei, & apparebant in eo aliqua signa, quod ipse desideraret fieri id, quod petebat mulier, & ex hoc argui poterat cõsciũs facti. Multa quoque alia praesumptiones ex tempore haberi poterant, quas nos considerare non possumus propter hoc, quod abstrahimus negocium agibile à suis particularitatibus, & tunc fit obsecrum. *Respondit mulier.* Sensit enim mulier, quod Dauid intellexerat fictionem eius, & vnde habuisset originem: ideo nihil voluit negare, sed sponte confessã est quidquid rex petebat, & amplius. *Et ait, per salutem in anime tuae domine mi rex,* idest, iuro per salutem tuam, scilicet, per vitam tuã, quod sic est, vt dicis, *Nec ad dexteram, nec ad sinistram est ex omnibus his, quia locutus est dominus meus rex* idest, nihil aliud est plus, vel minus ad dexteram, vel ad sinistram quam id quod dominus meus rex arbitratus est. In Hebraeo habetur, *Si est vir ad intelligendum, vel dextrandum in omnibus, quae locutus est rex.* Hebraei autem exponunt, idest, nõ est vir in palatio regis, vel in toto Israel ad intelligendum, vel dextrandum, idest, qui posset intelligere hæc, & dextrare, idest, dirigere, vel informare alium in eis nisi Ioab; ideo de ipso intelligendum est, quod fecerit hoc. Litera autem nostra posuit, quod non est ad dexteram, nec ad sinistram, eo quod dicitur in Hebraeo ad dextrandum, & conuenit hoc magis sententia quam modus loquendi Hebraicus. *Seruus enim tuus Ioab ipse præcepit mihi,* idest, ipse præcepit, vt venire coram te ad dicendum hæc. *Et ipse posuit in os ancilla tuae omnia verba hæc,* idest, ipse instruxit me in omnibus his, quae dicere debebam, ita vt ego non deberem addere verbum ad id quod ipse mihi dixit, nec quicquam variare. *Vt reuerterem figuram sermonis huius,* idest, iussit quod verteret figuram sermonis, idest, vt loquerer de vna re, tanquam si loquerer de alia. Nam proposuit mulier ista verba de filio suo, & hoc non proposuit ad hoc quod consequeretur ab solutionem pro filio suo, quia nihil tale erat, nec curauit de hoc; sed solum vt introduceretur petitio de Abfalom per similitudinem petitionis de filio suo, sicut fit in parabolis; quia ille non sunt sic realiter, sed solum introducuntur ad aliquid significandum, *Seruus tuus Ioab præcepit istud.* Replicatio sententia est, scilicet, ipse præcepit mihi quid facerem, & qualiter facerem.

Quare mulier ista voluit consisteri omnia Dauid.
Quaest. XVI.

QV A E R E T aliquis, quomodo ista mulier ausa est consisteri quod Ioab fecisset istud, quia forte irasceret nimis Dauid contra Ioab, quasi voluisset eum occulte fallere, Respondendum, quod mulier ista vidit, quod veritas erat cognita per Dauid, ideo non pos-

set ipsa iam occultare; & si conaretur occultare, magis offenderet regem, quia vellet ei manifeste mentiri; vnde ad omnem euentum putauit melius esse confiteri quam negare. Item mulier ista vidit, quod iam rex condescendebat petitioni suae de Abfalom, & quod erat iucundus, quando ista dicebat, ita vt apparet eum non habere animum aliquod mali agendi, ideo putauit esse securum confiteri, quod Ioab fecisset istud. Sciendum autem quod Ioab erat coram Dauid, quando ista loquebatur mulier: ideo rex immediate locutus est ad Ioab, vt patet in litera. *Tu autem domine mi rex sapiens es.* Hoc autem dicit mulier ad significandum, quomodo rex cognouerit quid Ioab, & ipsa moliti fuerint, scilicet, tu es sapiens, sicut angelus Dei ad intelligendum omnia, quae sunt, ideo intellexisti, quod Ioab esset auctor huius. Vel aliter introducitur ista litera, scilicet, quod mulier excusaret se, & Ioab in hoc, quia posset dicere rex: quomodo tu, & Ioab conabimini fallere me per sermonem simulatum: responderet mulier, quod non putabant fallere regem. Nam sciebant, quod cum ipse esset sapiens sicut angelus Dei, nihil poterat eum latere de his, quae fiunt in terra: & sic Ioab, & ipsa non faciebant hoc animo fallendi regem, quia sciebant quod hoc non lateret eum; sed faciebant animo conuenientius persuadendi, & sic non merebantur malum, & istud est etiam excusatio pro praecedenti dubitatione, scilicet, quod mulier nõ dubitauerit dicere ista facta a Ioab, eo quod ille non faciebat aliquid horum animo fallendi regem, ideo non erat in culpa. *Sicut habet sapientiam angelus Dei.* Non intelligebat mulier quod Dauid haberet tantam sapientiam sicut angelus, quia nullus homo hoc exiit mat, sed est similitudo quadam, scilicet, quod sicut angelus Dei excedit in sapientia omnes homines, ita Dauid excedebat oes. *Et intelligas omnia super terram,* idest, vt intelligas omnia negocia, quae fiunt super terram, ita quod nihil te latere queat. Etiam istud accipitur cum moderatione, quia non est sensus, quod Dauid sciret omnia, quae fiebant super terram, sed intelligitur, quod sciebat multa, & excellenter super alios homines, & est Hyperbole, sicut saepe dicitur in scriptura; vt habetur Gen. 41. omnes prouinciae veniebant in Aegyptum, vt emerent escas, & tamen manifestum est, quod non ibant illuc omnes, sed multa.

Et ait rex ad Ioab. Hic ponitur quantum huius cap. f. regis concessio. Et diuiditur in duo, quia primo Abfalom reducitur. Secundo status reducti in terra Israel describitur ibi. *Porro sicut Abfalom.* Circa primum dicitur, *Et ait rex ad Ioab.* Volebat enim Dauid concedere reductionem Abfalom, sed noluit istam concedere mulieri petenti, quousque inquisit, an Ioab esset auctor huius, quo cognito concessit hoc Dauid Ioab, & non mulieri; voluit enim quod ipse redderet gratias Dauid pro hoc, & non mulieri. Etiam quia mulier non erat digna tanto beneficio, sed Ioab, qui erat vir excellens in Israel, & cognatus regis. Item quia Abfalom teneretur nimis obligatus illi, per quem reduceretur in Israel, & si concessisset rex mulieri, quod petente ea reduceretur Abfalom, teneretur ei Abfalom pro hoc beneficio, non erat autem decens obligare filium regis huic mulieri, sed fuit melius, quod obligaretur Ioab, quia erat uir famosus, & de cognitione Abfalonis; ideo concessit ei, & non mulieri. *Ecce placatus feci verbum tuum, i. ego facio tibi hanc gratiam, quod pro precibus tuis placor Abfalom remittendo iram, quam contra eum conceperam, & facio verbum tuum, scilicet, quod reduco eum sicut petiisti.* *Vade igitur & renoca puerum Abfalom,* idest, vade in Gessur, & reduc inde Abfalom. Fuit autem missus illic Ioab propter honorem Abfalom; nam poterat simplex nunci-

Regis concessio de reductione Abfalom.

cus cum litera regis destinari de securitate Abfalonis; vt esset tamen honorabilior reditus eius, missus est illic Ioab vir honorabilissimus in toto Israel.

Dauid quomodo potuit remittere Abfaloni mortem.
Quaest. XVII.

QV A E R E T aliquis, an Dauid potuit licite remittere penam mortis Abfalonem. Aliquis dicit, quod non, quia Abfalom obligatus erat ad mortem propter homicidium, & ista obligatio erat per legem Dei, quam Dauid non tulerat: ideo non potuit dispensare in illa, sicut si esset lex ab eo lata. Respondendum, quod Dauid poterat considerari hic vt rex & iudex, vel vt pater. Primo modo non habebat potestatem remittendi penam, quia iudex non potest contra legem: & Dauid respectu illius legis erat solum iudex, & non legislator: ideo nihil poterat tollere, aut mitigare. Si autem consideretur vt pater, erat facta ei iniuria in morte Amnon; & cum sit delictum istud remissibile per partem, cui inflicta est iniuria: poterat Dauid remittere eam: & quia parte remittente iudex tenetur cessare à processu in casu, in quo crimen est per partem remissibile, necesse erat, quod ipse in quantum iudex cessaret à processu contra Abfalomem: cum ipse in quantum pars remississet debitum: & sic poterat Dauid remittere crimen, non dispensando aliquid in lege Dei. *Cadensque Ioab super faciem suam in terram adorauit.* Idest, quando Dauid dixit Ioab, quod propter eum volebat reducere Abfalomem, prostrauit se Ioab super faciem suam in terram, & adorauit regem: ista enim erat consuetudo antiqua, & nunc est, scilicet, quod quando reges, & magni domini proferunt verbum concessionis rei petita, vel confitentur illam verbo, aut promitterent conferendam: humiliarentur coram eis in terra illi, in quorum fauorem ista dicebantur. *Et benedixit regi.* Idest, imprecatu est ei bona: vt potest si diceret: dominus conferat regi celsitudinem, vel thronum tuum in sempiternum, & sic de similibus. *Et dixit Ioab: hodie intellexit seruus tuus, quia inueni gratiam in oculis tuis domine mi rex.* Idest, hodie cognoui, quod tu diligas me, & sim tibi acceptus: cum tam arduam rem intuitu mei feceris. Non dicebat Ioab, quod hodie intellexisset se habere gratiam in oculis regis, quia ante hoc intellexerat: cum Dauid fecisset ei multa bona, & constituisset illum principem belli, & honorabile in toto Israel: sed dicitur, quod cognoscebat istud hodie, scilicet, intensius, & perfectius, quã prius cognouisset, cum nunc fecisset pro eo aliquid valde magnum. *Fecisti enim sermonem serui tui.* Scilicet, quia ego orauit pro hoc per mulierem Thecuitem: & concedendo istud, non concessisti sermonem illius, sed sermonem meum. *Surrexit ergo Ioab, & abiit in Gessur.* Noluit enim morari super hoc, sed illico executus est, tunc propter mandatum regis, tum quia ipse desiderabat hoc facere, cum fuisset auctor procurando reductionem hanc. *Et adduxit Abfalom in Ierusalem.* Scilicet, adduxit eum, vt videret regem: nesciebat enim Ioab, an vellet rex eijcere eum, ne videret faciem suam; sed putauit, quod sicut fecerat eum reduci, ita faceret eum venire ante se, sed rex noluit. *Dixit autem rex: reuertatur in domum suam, & faciem meam non videat.* Est enim praesupponendum, quod antequam accederet Abfalom ad urbem Ierusalem, nunciatum est Dauid, quod veniret ad videndum eum, & ille dixit: reuertatur in domum suam, scilicet, quia Abfalom habebat domum in Ierusalem, in qua habitaret: & faciem meam nõ videat, idest, non veniat ad palatium meum, nec flet coram me, nec eat ad alia loca, ad quae ego iucro. Hoc autem

Alpha. Toft. in Secundum Regum.

faciebat Dauid, vt non recordaretur de morte Amnon. Nam forte videns coram se Abfalom, recordaretur de morte Amnon, & tristeretur vel inducetur ad occidendum Abfalomem. *Reuersus est itaque Abfalom in domum suam,* scilicet, cum vellet introire in palatium regis ad videndum eum, & prohibitus est introire, reuersus est in domum suam, quam habebat in Ierusalem. *Et faciem regis non vidit,* scilicet, illa vice non vidit regem, nec etiam vsque ad duos annos, vt patet infra in litera. *Porro sicut Abfalom.* Hic describitur Abfalom reducti status, scilicet, qualiter se habuit in Ierusalem postquam rediit de Gessur, & describitur hic pulchritudo eius: fuit enim pulchritudine admirabilis, ita vt non reperiretur ei in omni terra aliquis pulchritudine aequalis. Et dicitur: *Porro sicut Abfalom non erat vir pulcher in omni Israel,* scilicet, tempore suo non fuit ei aliquis aequalis in toto Israel in pulchritudine: immo nec in alijs regnis reperiebatur; erat autem ista pulchritudo in concdentia, & proportionem membrorum: & in debitis lineamentis, & in coloris viuacitate, & conuenientia: vnde in omnibus his non reperiebatur aliquis defectus in illo. *Et decorus nimis.* Pulcher & decorus non signant idem, quia pulcher dicit proportionem membrorum debitam: decorus autem dicit lineamenta, & coloris exhilarationem: omnia autem hæc habebat Abfalom. *A vestigio pedis vsque ad verticem non erat in eo vlla macula,* idest, a planta pedis vsque ad capitis summitatem non reperiebatur in eo aliquid reprahensibile, & quod pulchrum non esset. *Et quando tondebat capillos, semel autem in anno tondebat.* Ponitur hic quoddam signum pulchritudinis suae, scilicet, multitudo capillorum, quod patet in tonsione: & dicitur quod tondebat semel quolibet anno. In Hebraeo habetur supra, vbi nos dicimus decorus nimis. *Laudabilis nimis.* Et idem est, scilicet, quod erat Abfalom valde laudabilis de pulchritudine, cum non esset ei aliquis aequalis. Dicitur etiam in Hebraeo, vbi nos dicimus, semel in anno tondebat. *De diebus ad dies tondebat.* Et intelligunt Hebraei quod significantur multi dies per hoc, scilicet, quod rarissime tondebat Abfalom capillos suos. Sed dicendum quod accipitur pro anno: nam in Hebraeo habetur hic. *Iamim.* Et significat dies, quando tamen ponitur Iamim sine certo numero, accipiunt pro anno: & sic est hic, maxime quia dicitur in Hebraeo, post finem dierum ad dies; in quo innuitur, quod finiebatur annus antequam tonderetur, quia grauabat eum caesaries, idest, non tondebat propter aliud, nisi quia caesaries, idest, multitudo capillorum grauabat eum: nam erat nimietas capillorum in Abfalom plus quam in alijs hominibus, & in hoc apparebat pulchritudo: quia de necessitate pulchritudinis oportet esse capillorum abundantiam. *Pondebat capillos capitis sui ducentis siclis,* idest, postquam tonsus erat appendebat capillos abscessos, & ponderabant ducentis siclis. Est enim siclus moneta, & pondus, ponderabantur autem capilli ad ducentos siclos, quod erat valde magnum pondus. Vix enim capilli cuiuslibet alterius hominis tonsi annuatim ponderarent quinquaginta, vel sexaginta siclos: & isti ponderabant ducentos. *Pondere publico,* idest, ponderabantur capilli pondere publico, scilicet, quo tota ciuitas utebatur. Hoc dicitur ad differentiam ficlorum, quia sicli sanctuarij erant dupli in pondere ad siclos vulgares: pondus autem publicum erat de siclis vulgaribus.

Abfalom reducti ita.

M Quare

Quare capilli Absalonis ponderabantur. Quest. XVIII.

QVAERET aliquis, ad quid ponderabantur capilli Absalonis. Aliqui respondent, quod ponderabantur ad vendendum, s. quia erant pulchri nimis, & mulieres emebant eos, ut subornarent inde capillos suos, colligantes eos cum suis, & occulte miscentes: & dicunt quod ideo dicitur pondus capillorum ducentorum siclorum, s. quia pro qualibet tonsione dabatur ducenti sicli in pretio. Sed dicendum, quod hoc non stat. Primo quia non est verisimile, quod filius regis venderet capillos suos, nam istud erat turpe lucrum. Secundo non stat, s. quod acciperentur pro ornamentis, quia capilli ornamentorum feminarum sunt valde longi, quos ipse nutriunt multis annis; capilli autem Absalonis, qui tondebantur annuatim, non poterant esse tam longi, ut convenirent illis ornamentis. Tertio non stat quia non est verisimile, quod pro tonsione capillorum daretur ducenti sicli, quia istud erat magnum pretium inter Hebraeos. Quod patet, quia unus aries dabatur pro duobus siclis, ut patet Levit. 5. & ille erat bonus aries, qui domino offerri possit. Ridiculum ergo erat dicere quod darentur centum arietes pro unica tonsione capillorum. Quarto non stat, quia litera ista non potest referri ad pretium, sed ad pondus: cum dicatur hic quod ponderabat capillos capitis sui ducentis siclis. Dicendum igitur, quod Absalom ponderabat capillos ad signandam magnitudinem pulchritudinis: nam de necessitate pulchritudinis est multitudo capillorum, & ad signandam excellentiam pulchritudinis super alios, ponebatur magnitudo ponderis capillorum super capillos aliorum hominum, & hoc convenit literae. Sciendum autem quod istud magis tenebat tempore illo quam nunc, quia inter Hebraeos rari tondebantur, sed nunturiebant comam: ideo ille, qui maiorem haberet comam, pulchrior iudicabatur. Sic autem erat de Absalom, qui habebat comam ita magnam, quod tonsio annua capillorum ponderabat siclos ducentos: ergo caeteris pulchrior erat. Nunc autem quia viri non nutriunt comam, sed omnes raduntur, praeter parvos capillos ad tutelam, & pulchritudinem capitis, non tantum iudicatur pulchritudo ex multitudine capillorum, sicut tunc. De Absalom autem dicendum, quod cum ipse esset valde pulcher, & gloriaretur de pulchritudine, non tondebat capillos suos nisi ex necessitate, scilicet, quia gravabat eum caesaries, sicut dicitur in litera. Sciendum autem, quod Iosephus dicit septimo Antiquitatum: tantam fuisse multitudinem capillorum, ut vix octo diebus tonderi posset; & erat tonsura ducentorum siclorum, qui faciunt quinque minas. Sciendum etiam quod Hebraei dicunt Absalonem fuisse de Nazareis, & dicunt eum esse de Nazareis perpetuis. Nam quidam Nazareorum erant temporales, & alij perpetui, ut declaratum est Numer. 6.

An Absalom esset Nazareus. Quest. XIX.

QVAERET aliquis, an ista propositio Hebraeorum sit vera. Ad hoc praesupponendum de voto Nazareorum, quod Nazareus habebat quendam statum perfectionem in veteri testamento quam alij homines, ideo status ille non cadebat sub praescepto, sed sub voto, & quicumque vir, vel mulier vellet, poterat vouere illum, sicut nunc statum religionis, & observatio consiliorum non cadit sub praescepto, sed sub voto, & voluntate. Qui vero istum statum observabant, debebant abstinere ab omnibus immunditijs, & potissime super mortuo: nam

non debebant tangere aliquem mortuum, vel flere super illum eundo ad funera eius, vel introeundo in domum, in qua iacebat mortuus: immo etiam si aliquis subito moreretur coram Nazareis, polluebantur, ita quod debebant repetere votum suum a principio: abstinabant etiam Nazareae a vino, & aceto, & visis, & omnibus rebus, quae ex vicia fiunt, ut patet Numer. 6. Erant autem isti Nazareae duplexes, quia quidam temporales, & quidam perpetui: temporales vero, ut si quis voueret observare votum Nazareorum uno, vel duobus annis, aut quocumque tempore, & tunc in toto isto tempore nunquam debebat radere capillos, nec etiam contaminari super mortuo, etiam si essent pater vel mater, & observare omnia, quae dicta sunt. In fine autem temporis radebantur omnes capilli de capite Nazareae, & cremabantur super altare, & offerebant illa die sacrificia. Nazareus autem perpetuus observabat omnia haec tota vita sua, unde nunquam poterat radere capillos, quia illi erant consecrati domino. Absalom tamen quolibet anno radebat capillos, ideo non erat Nazareus perpetuus. Respondent Hebraei, quod poterat radere propter gravitatem, & sic faciebat Absalom, nam gravabat eum caesaries. Sed hoc non stat, quia Numer. 6. dicitur quod Nazareus nullo modo raderet capillos usque ad expletum tempus consecrationis suae; sed Nazareus perpetuus erat consecratus ad semper, ergo nunquam licebat ei ex aliqua causa radere, vel tondere capillos. Motivum autem Iudeorum ad solvendum, scilicet, quod licebat propter gravitatem capitis tondere capillos, non stat, quia ipsi praesupponunt Absalonem Nazareum; quo concessio necesse erat dici quod licebat Nazareis tonderi, quando gravaret eos caesaries: non tamen constat Absalonem Nazareum esse, ideo dicendum quod tondebatur solum quando gravabat eum caesaries, quia ipse volebat gloriam nimis de pulchritudine sua, & quia multitudo, & magnitudo capillorum faciebat ad pulchritudinem, volebat saepe eos sustinere, nec tondere, nisi quando non poterat tolerare, scilicet, quia gravabat eum caesaries: si autem fuisset Nazareus perpetuus, nunquam tonsus fuisset, etiam si gravaretur caesarie: nam status ille, qui erat perfectionis in veteri testamento, sumebatur ad tolerandum labores: ideo non erat inconueniens, quod etiam si gravaret caesaries caput, quod saepe sustineretur: maiores namque difficultates sunt, quas tolerant nunc ex voto, qui consilia observant, & religionis statum.

Quare scriptura faciat mentionem de pulchritudine Absalonis tam accuratè. Quest. XX.

QVAERET VULterius, ad quid scriptura agit hic mentionem tam accuratè de pulchritudine Absalom. Respondendum uno modo, quod scriptura agit, hic de Absalone contingendo historiam de David quantum ad ea, quae passus est per Absalom, & quia Absalom erat admirabiliter pulcher, fecit mentionem incidentaliter de eius pulchritudine tanquam de aliquo magno. Sic enim interdum interponit aliqua, quae non tangunt principaliter historiam, quia tamen fuerunt contemporanea & fuerunt aliqua magna, descriptibantur. Aliter autem responderi potest, quod scriptura posuit hoc ad aliud mysterium: quoniam scriptura sacra intendit nos adificare perducendo per exempla virtutum, & bonos mores ad vitam aeternam: sic enim vult Apostolus, quod omnis sacra scriptura est ad exhortandum, & ad instruendum. Deus autem instruit nos per exempla magnorum virorum, ut diligamus ipsos: nihil autem est, quod magis impediatur, quam amor ardentissimus, quem

In bonis huius saeculi non esse felicitatem.

Samson fortissimus.

Afael cursu agilissimus.

Salomon sapientissimus, & divitissimus.

Alexander magnus.

Absalom pulcherrimus.

Cap. 10.

quem ad praesentia bona gerimus: ideo Deus replet omnia bona huius saeculi magnis amaritudinibus, ut non putetur in eis esse felicitatem: & homo cognoscens se per illa non posse felicitari, aliud bonum extra haec inquirat, per quod felicitetur. Sic ait Aug. 2. de Civitate Dei, scilicet. Ideo huius vitae dulcedo amaritudinibus, & erumnis resperata est, ut alia vita quaeratur, quae nulla amaritudine perturbatur. Fecit ergo Deus aliquid valde admirandum in hoc: nam eos, quos nos praecipuos in bonis summis existimavimus, calamitosos efficiens, amarissima confecit morte. Nos enim sapientiam, delectationem, robur corporis, pulchritudinem, potentiam saecularem, agilitatem corporis, & similia, summa bona esse putamus, quibus ardentissimo affectu frui concupiscimus. Fecit ergo Deus, quod illi, in quibus ista bona maxima fuerunt, felicitatem nequaquam consecuti fuerint, sed calamitosi inter alios effecti sunt. Nullus enim inter viros tanti vniquam roboris fuit, sicut Samson, qui mille viros contra se pregnantem, cum mandibula asini occidit. Portas etiam vrbis cum veftibus suis simul eruens super humeros tulit. Iud. 15. ipse tamen miseranda morte explevit vitam. Nam prius a forma deceptus, manibus hostium traditus, miserabiliter deturpatus ad n. olam afinariam turpiter ut asinus molere compulsus est: postea autem amarum vitam dura morte complevit. Iud. 16. Nullus etiam vniquam in cursu agilior quam Afael frater Iob repertus est, qui in cursu sylvarum capreas superaret: hic tamen ab Abner in bello, & sine magna gloria percussus occubuit. Inter homines etiam nullus Salomone sapientior fuit, nec ei aequalis repertus est: quoniam sequen. lib. capit. tertio, dicitur, quod Salomon habuit sapientiam a Deo ita quod nullus hominum ante eum, nec post aequalis ei fuerit, ipse tamen cum in principio regni gloriosissimus fuisset, deturpatus est ad senectutem idola colens, & multa impudicitia se tradidit. Inimicum quoque Idumaeum parvulum habens, ab eo satis inhonestè timore concutebatur. De hoc sequen. libro cap. 11. Diuitijs quoque nullus Salomonem praecessit, sed ipse praecedebat omnes reges terrae. sequen. libro cap. tertio, ipsa tamen gloriosum exitum non habuerunt. Nullus quoque Alexandro maior fuit: ipse tamen in expleto desiderio regnandi finitis. 12. annis veneno extinctus perijt. Hoc idem apparet non solum in hominibus, sed etiam in regnis, & imperijs magnis: illa enim regna, quae maiori gloria claruerunt, duriori calamitate consumpta sunt, quod luce patentius est, si quis historias Assyriorum, Chaldaeorum, Persarum, & Graecorum, ac Romanorum legat. Ista enim totius orbis imperia celebriora fuerunt, sed miseris cladibus subverta sunt, ita ut nihil vel parum de eis reliquum sit. Absalom autem in pulchritudine fortassis omnibus hominibus saeculi excellentior fuit: hunc tamen miseranda mors exterminavit. Narrat ergo scriptura horum excellentias, ut postea eorum concludat excidia, ut sic in nullo eorum bonorum, quae a nobis potissima iudicantur felicitatem efficiant. Sciendum ulterius, quod Absalom cum esset virorum pulcherrimus, & de hoc maxime gloriaretur, voluit tunc pulchritudinis memoriam posteris relinquere, & ob hoc, ut ait Iosephus, septimo Antiquitatum constituit sibi quandam statum marmoream in valle regia, quae duobus stadijs a Ierosolymis aberat, quam appellavit suam manum, dicens, quod etiam filijs suis morientibus, nomen eius in statua permaneret. Nati sunt autem Absalom filij tres, & filia una nomine Thamar. Istos filios videtur habuisse Absalom postquam redijt in Ierusalem de Gessur, ista autem filia Absalom uocata fuit Thamar Alph. Tost. in Secundum Regum,

propter desiderium fororis suae Thamar, quae pulcherrima erat: ista uocatur alio nomine Macha, & accepit eam in uxorem Roboam filius Salomonis, ut patet 2. Paralip. 11. Dilexit autem illam nimis super omnes alias uxores, & concubinas, & filium eius Abiam regem constituit, eo. cap. Elegans forma. Id est, fuit speciosa nimis: nec mirum, quia pater eius pulcher etat super omnes viros. Mansitque Absalom in Ierusalem duobus annis, & faciem regis non vidit. Hic continuatur historia, scilicet, quod Absalom reductus de Gessur non venit illico ad regem videndum, quia uentus est, sed mansit duobus annis in Ierusalem, quibus non uidit faciem regis, quia nunquam ibat ad palatium, nec ad locum, ad quem rex ibat, ne uideret eum David. Misit itaque ad Iob. Scilicet, uocando eum, ut ueniret ad se. 1. 1. mitteret eum ad regem. Volebat enim Absalom stare in conspectu regis, cum iam multo tempore non comparuisset; & si rex nollet, potius uolebat regredi in Gessur, quam manere in Ierusalem, & ad hoc uolebat mittere Iob ad regem, quia nullum alium habebat magis amicum, cum ipse nullo modo regressum eius de Gessur, & iuisset pro eo. Qui noluit venire ad eum. Nesciebat Iob ad quid uocaretur, ideo putans se ad aliud uocari, non uenit. Cumque secundo misisset, & ille venire nolisset. Ex eadem causa, scilicet, quia nesciebat ad quid uocaretur. Dixit seruus Iob. Scilicet, Absalom concitatus ira contra Iob, quia non ueniebat, uoluit exurere segetes eius. Scitis agrum Iob iuxta agrum meum habentem messem orde: ite, & succendite eum igni. Inuisibile agebat Absalom contra Iob, cui benefecerat ei: nam non poterat aliquo iure Absalom hoc facere, cum non esset iudex ad iniurgandum penam: & dato quod esset iudex, non habebat iustam causam puniendi Iob: cum ille non peccauisset, nam non tenebatur Iob uenire ad uocationem Absalom. Peccauit etiam Absalom, quia apposuit ignem segeti: nam in hoc potuisset non solum illam comburere, sed etiam multas alias, & esset damnatum grauisimum, ipse uero teneretur ad omnia damna, cum dedisset operam illicitae rei: immo uidebatur reus mortis, quia ab intentione apponebat flammam segeti. Succendite ergo seruus Absalom segetem igni. Sicut iusserat eis Absalom: ipsi tamen rei erant, quia non debuissent obedire Absalom, cum hoc eis manifestè illicitum. In Hebraeo habetur, supra. Scitis partem Iob. ubi litera nostra dixit: scitis agrum Iob, quia nomen quod ponitur hic in Hebraeo potest significare partem, uel agrum, sic patet secundo, cum dicitur: uocatus est ager fortium, & in Hebraeo habetur ista dictio, quae hic, scilicet pars fortium. Et uenientes seruus Iob, scitis uestibus suis. Viderunt enim quod seruus Absalom succendebat agrum domini sui, & ipsi non potuerunt eis resistere, ideo in signum doloris sciderunt uestes, & uenerunt ad Iob. Dixerunt, succendebat seruus Absalom partem agrum igni. Est autem intelligendum, quod Absalom non cremabat principaliter agrum Iob, quia non uenerat ad uocationem suam, sed magis ut ueniret: nam cum ipse nollet uenire uocatus, nunc, quando combureretur ager eius, ueniret, saltem ad ponendum querelam de damno dato: & ob hoc Absalom uoluit, quod seruus sui publice comburerent agrum Iob, ut uidentibus seruus Iob, ut ipsi dicerent ad Absalom, quod Absalom fecit illud, & sic ueniret Iob ad Absalom, & mitteret eum Absalom ad regem. Patet etiam, quia seruus Absalonis noluerunt comburere totum agrum, sed partem eius, si tamen egressent ad uindictam principaliter, intulissent de damno quantum potuissent. Surrexitque Iob, & uenit ad Absalom in domum eius. Scilicet, ad proponendum querelam, nesciens cur iucenius fuisset ager eius. Quare succendebat seruus tui M. 2. segetem

segetem meam igni? Nesciebat Ioab an serui Absalomis egissent de mandato Absaloni, vel de propria auctoritate, & si mandato Absalom, volebat scire, cur hoc actum esset. *Et respondit Absalom ad Ioab, nisi ad te obsecrans ut venires ad me, idest, nisi rogando, ut venires, & noluisisti, ideo combusi agrum. Et mitterem te ad regem, & diceret ei; Quare veni de Gessur? idest, volebam te mittere ad regem ut diceret ei ex parte mea, Quare veni de Gessur? idest, ad quid fecisti me venire de Gessur? quasi dicat, si non eram visurus faciem tuam, non erat mihi opus venire de Gessur. Melius mihi erat ibi esse, scilicet, quam manere hic, & non videre faciem tuam, quia ibi nihil mihi deerat, nec etiam tanquam exul, sed tanquam in domo propria, nam erat rex Gessur avus Absalom: hic autem si non video faciem tuam, sum quasi exul, vel incarcerationatus: melius ergo erat quod non redixisses me de Gessur. Obsecro ergo, ut videam faciem regis, idest, quia ego non veni de Gessur ut magis puniret, sed ut releuaretur poena, & tamen magis puniat si non video faciem tuam: obsecro ergo, ut videam eam. Quod si memor est iniquitatis meae, interficiat me, idest, si rex recordatur de iniquitate mea occidendo Amnon, & propter hoc non vult me videre, interficiat me, & non infligat mihi istam poenam. Ingressus Ioab ad regem nunciauit ei, idest, iuit ad regem, & nunciauit ei hac, quae proposuerat, Absalom. Vocatusque Absalom intravit ad regem, scilicet, rex condescendit precibus Ioab nunc secunda vice, & iussit venire Absalom. Et adoravit super faciem terrae coram eo. Humiliauit se Absalom vsq; ad terram coram rege ad exhibendam magnam reuerentiam. Osculatusque est rex Absalom, idest, tunc rex fecit surgere Absalonem de terra, & osculatus est eum tanquam filium suum, remittens ei omnem praeteritam iracundiam ex morte Amnon, & recipiens illum in fauorem pristinum, ut patet sequenti capitulo.*

C A P. XV.

AGITVR post haec fecit sibi Absalom currus, & equites, & quinquaginta viros, qui praecederent eum. Et mane confurgens Absalom, stabat iuxta introitum portae: & omnem virum, qui habebat negocium, ut veniret ad regis iudicium, vocabat Absalom ad se, & dicebat: De qua ciuitate es tu?

DICTO in superioribus de reuocatione Absalom, hic agitur de modo conspirationis, nam Absalom conspirauit contra Dauid, ut auferret illi regnum. Et diuiditur in quatuor, primo ponitur qualiter Absalom contra Dauid conspirauit: secundo qualiter eum cognoscendo vxores eius, siue concubinas deturpauit sequenti capitulo: tertio qualiter de morte Dauid tractauit, infra decimo septimo: quarto qualiter diuino iudicio ipse percussus, infra decimo octauo. Prima di-

uiditur in quatuor partes, quia primo ponitur quaedam simulatio deceptoria, secundo quaedam deceptio & conspiratio proditoria ibi. *Post quatuor autem annos.* Vel ibi. *Misit autem:* Tertio quaedam humiliatio Dauid meritorea ibi. *Et ait Dauid seruis suis.* Quarto quaedam ordinatio consultoria ibi. *Et dixit rex ad Sadoe.*

An ordo sit continuus, & immediatus. Quest. 1.

QVAERITVR circa primum, an ista sint continuata ad praecedentia, vel sit aliquis ordo mutatus, & an fuerint immediate post illa. Respondendum, quod non est hic aliqua mutatio ordinis, nam praecedenti capitulo, actum est de reductione Absalonis in Ierusalem, hic autem agitur de malis, quae egit postquam reductus est, ideo oportet quod istud esset post illud. Ad secundum dicendum, quod istud fuit paruo tempore post praecedentia, nam id quod habetur in principio huius capituli de modo, quem tenebat ad Israelitas venientes ad iudicium, fuit immediate postquam reductus est ad regem; nam ex eo tempore conceperat iniquitatem de aspirando ad regnum, & praemittebat quaedam dispositiones sollicitando corda virorum quibusdam falsis ceremonijs. Quod autem ponitur de manifesta conspiratione contra Dauid, non fuit immediate, sed quatuor annis post praecedentia. Quod patet, quia infra dicitur, quod post quatuor annos petiuit Absalom licentiam a Dauid eundi in Hebron ad sacrificandum domino, & ibi facta est coniuratio fortis: infra in litera, & sic totum istud capitulum continet tempus quatuor annorum.

*Igitur post haec fecit sibi Absalom currus, & equites, idest, postquam receptus est a rege, fecit currus, & equites, scilicet, ut iam honorabilior esset quam prius. Isti currus erant ad bellandum armati falcibus curruis in rotis, ut quidquid obuium haberent, lacerarent: & habebat quilibet currus equos quatuor, & isti proficiebant ad bellum, de quibus dictum est supra 8. Erant autem iam in usu isti currus in terra Israel, nam Dauid accipiebat in bellis currus, & reueruabat illos sibi, ut patet supra octauo, & sic filii regis poterant iam habere currus. In Hebraeo habetur. *Fecit sibi currum.* Non est tamen intelligendum quod unicum currum egisset, quia hoc non erat aliquid honoris, vel ut si in tota domo alicuius magni domini solum esset vnus equus; ideo litera nostra posuit currus. Equites autem erant homines armati, qui solis equis infidebant, & non ascendebant in curribus ad pugandum. *Et quinquaginta viros, qui praecederent eum.* Isti quinquaginta viri erant distincti ab equitibus & curribus, quia equites & currus constituti fuerant ab Absalone pro tempore belli; ideo non habebat secum continuè equites, & homines ascendentes super currus, sed erant recipientes certum stipendium ab illo, ut veniret ad vocationem eius quandoeunque vocarentur: habebat autem quinquaginta viros, qui praecederent eum, idest, qui associarentur continuo: & isti erant semper cum illo. Dicitur autem: *Qui praecederent eum;* quia serui solent ire ante dominos, & domini in fine totius turmae. In Hebraeo habetur. *Quinquaginta viros, qui currerent ante eum.* Intelligendum est autem cursus de associatione, scilicet, quia semper comitabantur eum; ponitur tamen currere pro praecedere.*

Quare

Quare Absalom fecit sibi currus, & equites. Quest. 11.

QVAERET aliquis, quare Absalom fecit sibi istos currus, & equites. Respondendum quod Absalom a principio reductionis suae ad regem voluit accipere regnum, & ideo incepit captare fauore totius populi per quosdam modos fraudulentos: vnde dicitur infra quod sollicitabat corda virorum Israel: ad hoc tamen quod esset rex, oportebat eum esse in magno honore, non solum quando esset rex constitutus, sed etiam antequam constitueretur, quia videbatur difficile, quod homo parui status & honoris assumereur ad principatum regalem, ideo voluit Absalom ex magno tempore esse in honore quasi regio: & conabatur praecedere omnes fratres suos in honore, & statu, ut quasi ex ipso statu videretur esse rex, & dignus regno. Sic etiam fecit Adonias alius filius Dauid post mortem istius, nam conabatur regnare, & fecit sibi currus, & equites, & quinquaginta viros, qui eum praecederent sequenti capitulo. & sic videtur, quod quasi istud erat quoddam insignium filii regnaturi, quod colligitur allega. capit. nam dicitur ibi, quod pater suus non corripuit eum aliquando, dicens: *Quare hoc fecisti?* ergo videtur quod facere sibi illos currus, & equites, & quinquaginta viros erat aliquod malum, alioquin non deberet esse de eo correctio, sed non erat aliud malum nisi signum regnandi, ideo constituit sibi currus, & equites in signum futurae successiois.

Quare Dauid cum intellexit quae faciebat Absalom non obseruauit se ab eo. Quest. 111.

QVAERET aliquis, quare Dauid non obseruauit se ab Absalom, cum videret, quod faciebat sibi currus, & equites ad regnandum, vel quare non expellebat eum de regno, aut occidebat ipsum, cum esset istud signum aperte proditionis. Respondendum est, quod Dauid non intellexit per ista, quae faciebat Absalom, quod vellet insurgere contra eum, sed solum quod praetendebat se successurum in regno ipsi Dauid. Quod patet, quia Absalom erat vir prudens, & agebat omnia caute; ideo si istud fuisset signum insurrectionis contra Dauid, nullo modo ostendisset illud, toto tamen tempore quatuor annorum tenuit Absalom istum modum quouisque insurrexit publice contra Dauid, ergo iste apparatus curruum, & equitum non erat signum insurrectionis contra regem. Itē patet hoc clarius, quia Adonias filius Dauid post mortē Absalonis fecit sibi currus, & equites, & quinquaginta viros, qui praecederent eum. sequenti capitulo. & Dauid sciens illud non curauit, nec corripuit eum, ut patet ibidem: fecisset tamen si significaretur in hoc manifesta insurrectio. Etiam ipse Adonias non egisset hoc publice, si esset signum rebellionis, quia timeret exemplum Absalom, qui ex hac causa miserabiliter mortuus est, ideo nihil tale significabatur in hoc, sed solum successio immediata ad regnum.

Quare Dauid tolerauit Absalonem, cum sciebat eum non successurum. Quest. 1111.

QVAERETVR ulterius, quomodo Dauid permittebat hoc Absalom, quia non pertinebat ad eum successio: nam aut successio deberet hēri iure primogeniturae; vel Dei institutione. Si primo modo, non pertinebat ad Absalonem, quia non erat ipse nunc maior inter filios Dauid: Amnon quippe primogenitus erat, Alph. Tost. in Secundum Regum.

A qui mortuus est, secundus Cheleab: tertius Absalom, ut patet sup. 3. ergo ad Cheleab pertinebat. Si autem successio deberet provenire ex Dei institutione, pertinebat ad Salomonem, quia de eo dictum erat, quod regnaret sup. 7. & 1. Paral. c. 22. ideo non debebat Absalom gerere insignia successuri. Respondendum, quod Dauid non curauit de hoc, quia licet Absalom ista nunc gereret, non praedudicabatur iuri posterorum: sic enim Amnon gerebat se tanquam primogenitum, & non erat ipse successurus Dauid, sed Salomon: Dauid tñ honorabat Amnon, ut primogenitum: ut declaratum est sup. 3. Tolerabat autē Dauid ista ex dilectione, quia postquam reductus est, stetit coram facie eius, dilexit eum nimis: vnde quamquam postea insurrexit contra eum, & misit Dauid ad bellum viros suos contra Absalom, iussit quod obseruaretur Absalom a morte dicens, seruate mihi puerum Absalom, infra 18. cum autē sciuisset eum mortuum, fleuit amare pro eo, dicens: *Filii mi Absalom, Absalom fili mi: quis mihi tribuat, ut ego moriar pro te, Absalom fili mi, fili mi Absalom, ut patet eod. capit.* Item Dauid tolerauit familia post mortem Absalom in Adonia, qui eleuabatur, dicens: *ego regnabo, & fecit sibi currus & equites:* Dauid tamen sciens haec, non corripuit eum, & hoc quia diligebat eum, sequenti lib. cap. 1. nolebat etiam Dauid perturbare domum suam si nunc increparet Absalonem super hoc, ideo tolerauit.

Et mane confurgens Absalom. Hic incipit simulatio deceptoria, quam habuit Absalom, ut perueniret ad regnum, & est duplex, scilicet, prima ad populum, & secunda ad Deum ibi. *Post quatuor autem.* Notatur autem diligentia magna Absalonis aspirando ad regnum, quia quotidie surgebat de mane, ut vacaret blandimentis ad populum. *Et stabat iuxta introitum portae,* scilicet, iuxta portam palatii regis, ut videret omnes venientes ad regē, & posset eis colloqui. *Et omnem virum, qui habebat negocium, ut veniret ad regis iudicium vocabat Absalom ad se,* idest, multi de Israelitis habebant negocia magna, quae in domo regis iudicanda erant, & veniebant, ut audirentur a rege, & illos vocabat ad se Absalom existens in porta, ut blandiretur eis. *Et dicebat: de qua ciuitate es tu?* Quarebat enim ab illo originem, & causam, super qua veniebat, & multa alia, in quibus apparebat magna familiaritas. *Qui respondens, aiebat ex vna tribu Israel ego sum seruus tuus,* idest, ego, qui sum seruus tuus, sum ex vna tribu Israel. Non est autem intelligendum, quod sic responderent venientes ad Absalonem, sed quilibet respondebat determinatē, dicens: sum de tali tribu, & familia, & loco: scriptura tamen ponit hoc in generali, ut det modum respondendi omnium. *Respondebatque ei Absalom, videntur mihi sermones tui boni & iusti.* In hoc captabat nimis fauorem euiuslibet, quia quemlibet laudabat, dicens: videntur mihi sermones tui boni, & iusti: hoc autem refertur, non ad responsonem de origine, scilicet, de qua tribu esset, sed erat responso ad causam, pro qua ille veniebat, nam audita ea, Absalom laudabat illam, tanquam vir ille foueret iustam causam; & ob hoc omnes viri desiderabant litigare iudice Absalone, quia cuiuslibet illorum per se causam laudabat. *Sed non est, qui te audiat constitutus a rege,* idest, quamquam habeas bonam causam, in qua deberes obtinere: tamen nullus est constitutus a rege, qui audiat te: ideo perdes causam tuam. In hoc autem Absalom nimis aspexit ad regnum, quia ostendens diligentiam suam magnam, & fauorem ad quemlibet, & negligentiam magnam atque deordinationem tempore Dauid, inuebat se esse conuenientem iudicem, si constitueretur, & in hoc mouebantur omnes ad desiderandum constituere eum regem.

M 3 Quomodo

Quomodo intelligendum est quod nullus esset iudex in Israel tempore Dauid. Quest. V.

QVAERET aliquis, quomodo Absalom dicebat non est, qui te audiat constitutus a rege, idest, nullus iudex est in domo regis: quia hoc videtur esse falsum, non est enim verisimile, quod in domo Dauid nulli essent iudices. Item patet, quia sup. 8. ubi ponuntur officiales domus Dauid, dicitur: & regnavit Dauid super omnem Israel, faciebat quoque iudicium, & iustitiam omni populo, & dicitur quod Iosaphath filius Ahilud erat a commentariis: istud tamen officium pertinet ad relationem causarum, quae veniunt coram rege. Idem patet 1. Paralip. 18. Ergo erat in domo regis aliquis, qui audiret causas populi: Absalom tamen dicebat ista false, ut induceret ad se populum, ut vellet eum habere in regem, & ipse eis diligenter iudicaret. Sed dicit aliquis, quomodo poterat Absalom persuadere populo referens mendacia manifesta, cum totus populus sciret aliquos iudices a rege positos esse? Respondendum quod ista verba Absalom non sunt intelligenda simpliciter, sed quod assereret nullum esse iudicem, sed intelligitur cum quadam dedignatione, sicut cum quis dicat dolendo, nullus est iudex, id est, nullus est, qui recte iudicet, & ita innuebat Absalom, quod iudices Dauid non bene iudicabant, quia diligebant munera, & sequebantur retributiones: ideo litigare coram illis periculosum erat: populus autem miserabilis attractus blandimentis Absalonis, credebatur iudices illos esse iniquos; quia amanti facile est omnia credere, & sperare; et impossibilia, ideo desiderabant isti habere Absalonem iudicem. Dicebatque Absalom, quis me constituat iudicem super terram? Hic manifestabat intentionem suam, scilicet ut unam aliquis me constitueret iudicem super terram, & ego recte iudicarem omnibus, & sine quaerela. Et ad me veniant omnes, qui habent negotium, id est, omnes causas deferantur ad iudicium meum, & ego possem iudicare in illis puenieter. Et iustitiam iudicem, id est, iustitiam iudicarem. In hoc n. nititur colorare Absalom iniquum effectum suum, scilicet quod ipse non aspirabat ad honorem propter desiderium eius, sed propter bonum publicum, ut iustitiam iudicaret omnibus. Sed ista fallacia non erat nimis latens, quia qui honorem desiderat, non est dignus honore; & qui desiderat statum excellentem, non potest eum convenienter sustinere, quia honores magni onera gravissima iuncta habent: qui tamen honorem cupiunt, non onera, sed requiem, & praesentem desiderant. Nam labores, & onera semel se desiderabilia non sunt, qui ergo dignum accipere debet, non volens, & cupiens, sed obediens, & compulsius suscipere debet. Propter hoc autem Ecclesia instituit, ut qui susciperetur aliqui in episcopos, quilibet responderet bis, Nolo, & tertia vice respondeat, Volo, quasi in primis ipse intentionem suam ostendat, in tertio autem obediens voluntati alterius subiaceat: si tamen Ecclesia intenderet, quod episcopi desiderarent promotionem suam, non compelleret eos ad mentium bis publice, dicendo quod nolunt episcopari, cum hoc summe desiderarent.

Cur Absalom dixit, quis me constituat iudicem, & non dixit regem. Quest. VI.

QVAERET aliquis, quomodo dicebat Absalom, quis me constituat iudicem, quia ipse non desiderabat quod fieret iudex, sicut vnus de officialibus regis, sed quod fieret rex: ut patet infra. Respondendum, quod Absalom aspirabat ad regnum, sicut postea patuit ex conspiratione, nunc tamen non dicebat: quis me constituat regem, sed quis me constituat iudicem, quia ista faciebat Absalom

F lom manens in potestate Dauid: si autem dixisset, quis me constituat regem, audiuisset Dauid & tenuisset Absalonem, & occidisset, vel incarcerationem perpetuo. Dixit ergo, quis me constituat iudicem? quia ista verba non tam male sonabant, cum posset Absalom esse iudex, regnante Dauid: verba tamen Absalom aliter signabant desiderium suum ad regnum, quia dicebat: quis me constituat iudicem super terram? idest, super totam terram: hoc tamen ad neminem pertinebat nisi ad regem. Item quia dixit, ut veniat ad me omnes, qui habent negotium: in quo volebat esse iudex vniuersalis in toto Israel: sed hoc ad nullum pertinebat nisi ad regem: Absalom ergo per haec verba intentionem suam aliquantulum exprimebat, & aliquantulum iniquitatem desiderij occultabat.

Quomodo Absalom negavit iudices esse, cum essent multi iudices. Quest. VII.

QVAERETVR ulterius, quomodo Absalom volebat fieri iudex, ut ad eum venirent omnes, quasi in defectum aliorum iudicum, cum tunc essent multi alij iudices: nam et dato, quod in domo regis nulli essent iudices, sicut dicebat Absalom, quod hoc falsum esset, tamen erant iudices per singulas ciuitates qui audiebant causas totius populi, erant etiam super istos alij iudices maiores, ad quos deuoluebantur causae per appellationem: vel propter ignorantiam iudicum inferiorum, & isti erant 70, qui vocabantur domus iudicij, & successerunt 70. senioribus, quos Deus dedit Moysi in deserto in adiutores ad regendum populum, & ad iudicandum: ut patet Num. 11. Horum autem 70. erat caput summus Sacerdos, & ille proferebat sententias, nec erat appellandum ab eo, sed quicumque non obediret ei occidebatur. Deut. 17. de statu horum iudicum dictum est Num. 11. & Deut. 17. mansit autem status horum iudicum, quod diu durauit veteris testamentum, quia Deus iusserat, quod semper haberent istum modum iudicandi. Vnde Christus per istam domum iudicij condemnatus est, sicut sumum Sacerdotem, & seniores astantes ei, ut patet Mar. c. 14. & Mat. 26. ut declaratum est Num. 11. & Deut. 17. manebat ergo iste status iudicum tempore Dauid, & Absalom, ideo non oportebat fieri Absalom iudicem in defectum iudicum. Respondendum quod Absalom non negabat esse iudices in Israel, & illos iudicare semper, sed negavit hoc de iudicibus palatii regis, nam quadam negotia erant, quae per regem solum, vel per iudices palatii sui ordinanda, & terminanda erant: de his autem dicebat Absalom, quod nulli erant: & hoc, quia ipse non aspirabat ad statum iudicum de domo iudicij, sed ad statum regis, ideo non dixit, nullus iudex est in Israel, qui te audiat, sed dixit: nullus est constitutus a rege, qui te audiat, quasi dicat, ea quae ad regem pertinent, negligenter & male fiunt, ideo bonum erat alium assignari iudicem in domo regis. Sed cum accederet ad eum homo, ut saluaret illum. Istud erat a principio cum veniebant habentes negotia ad domum regis, & transibant apud Absalonem, quia tunc humiliabantur coram eo, & salutabant ipsum. In Hebraeo habetur: Ut humiliaretur. Vbi litera nostra dicit, ut saluaret: & utrumque erat; nam omnes venientes salutabant Absalonem: & etiam humiliari volebant coram eo, quia erat filius regis. Extendebat manum suam, scilicet, ad tenendum eum, non permittendo, quod aliquis coram eo humiliaretur, sed eleuabat omnes de terra, & loquebatur cum eis familiariter: ut magis ad se induceret. Et apprehendens osculabatur eum, idest, quemlibet de populo venientem ad expediendum negotia osculabatur Absalom: & istud erat signum

Dignitates compulsi suscipere debemus.

gnum magnae dignationis, scilicet, quod ipse ad tantum se inclinaret, quod quemlibet de populo oscularetur, falsebat autem per hunc modum Absalom facilius omnes Israelitas. Faciebatque hoc omni Israel, idest, omnibus viris de Israel, hoc autem ostendebat eum esse valde propitium, quia neminem dedignabatur, siue magnus esset, siue paruus, & hoc prouocabat amorem populi. Qui veniebat ad iudicium, ut audiretur a rege, idest, istud faciebat Absalom solum in illis, qui veniebant ad iudicium, & quorum causae audiri debebant a rege: in illis vero, qui manebant in Ierusalem non faciebat hoc, quia illi quotidie assistebant ei.

Quare Absalom applaudebat magis venientibus ad iudicium quam alijs. Quest. VIII.

QVAERETVR, quare Absalom potius faciebat hoc venientibus ad iudicium coram rege quam alijs. Respondendum quod propter duo, primo quia ipse volebat ad se trahere corda omnium virorum, illos autem, qui erant in Ierusalem iam ad se traxerat per quotidiana nam praesentiam, & aliquos illorum attrahere non audebat, quia nimis erant coniuncti Dauid, & timebat quod volendo eos ad se trahere manifestaretur conspiratio Absalom. In extraneis autem venientibus ad iudicium non erat hoc, quia illos nunquam viderat cum nouiter venirent, ideo tunc osculabatur eos, ut tunc ad se traheret, & per hoc non solum traheret ipsos, sed etiam omnes alios, qui erant in urbibus istorum: nam cum isti redirent de iudicio in vrbes suas, & referrent concubiis suis quid egisset cum eis Absalom, omnes afficiebantur ad Absalonem, & sic plurimi qui nunquam viderant Absalonem, toto corde diligenter eum: hoc modo factum est, ut cum Absalom conspiceret in Hebron contra Dauid, & inuisisset per omnes ciuitates eadem hora buccina clangi, viuat rex Absalom, omnes pariter consenserunt, unde nuntius veniens ad Dauid de Hebron, dixit ei: toto corde vniuersus Israel sequitur Absalom. Secunda causa erat, quia Absalom aspirabat ad regnum, & volebat ostendere necessarium esse, vel opportunum pro utilitate populi ipsum constitui regem propter negligentiam Dauid, & iudicum suorum, ideo illos, qui cum rege aliquid expedituri erant ad hoc mouebat, quia isti potius curarent quod efficeretur Absalom rex propter eorum causas, & negocia. Et sollicitabat corda virorum Israel, idest, mouebat per hunc modum corda omnium Israelitarum, ut desiderarent eum facere regem, erat autem magna inductio, quia Absalom erat vir pulcher nimis, & filius regis, & constitutus in magna dignitate: ideo quod ille dignaretur quoscumque, vulgares tam familiariter tractare, ut eos sicut filios, & amicos carissimos oscularetur: efficacissima persuasio erat, ita ut libenter omnes Israelitae pro eo morerentur, potissimum quia dabat eis spem futurorum bonorum, si iustitiam iudicaret, si constitueretur in regem, vel iudicem. In Hebraeo habetur. Fecitque hoc. Vbi dicit litera nostra faciebat: sed melius est, faciebat quam fecit, quia fecit importat vnicum actum, vel saltem non signat multos: faciebat autem importat consuetudinem faciendi. Dicitur etiam in Hebraeo. Furabatur corda. Vbi nos dicimus sollicitabat, sed ad idem pertinet.

Quomodo Absalom conabatur effici rex, cum haberet fratrem maiorem natu. Quest. IX.

QVAERET aliquis, quomodo Absalom volebat, & conabatur effici rex: cum esset alius maior eo, scilicet Cheleab: nam ille erat secundus in filio. Tost. in Secundum Regum.

Alijs Dauid, Absalom autem erat tertius, ut patet sup. 7. Item regnum promissum erat a Deo Salomoni, ut patet sup. 7. & 1. Paralip. 22. ideo non poterat competere Absaloni. Responderi potest de Salomone, quod Absalom nesciebat, an regnaturus esset Salomon, quia non proueniebat ei hoc ex natiuitate, sed ex Dei institutione, & ista erat occulta Absaloni, quia forte Dauid noluit reuelare eam filiis suis, ut non contenderent de praerogatione conquerentes quod ipsi priuarentur iure suo. De Cheleab autem dici potest, quod mortuus erat, vel quod erat iners, & ineptus ad regnum, nec fiebat mentio de eo, velut si non viueret, sic tenet hist. sch. Satis autem dici posset quod erat mortuus. Quod colligitur, quia mortuo Absalome surrexit Adonias filius Dauid, & fecit sibi currum, & equites, dicens: ego regnabo, ut patet seq. lib. c. 1. & subditur ibi causa, erat autem & ipse pulcher valde & secundus natu post Absalom, ex quo apparet quod ex hoc quod natus fuit post Absalom competebat ei aliquod ius ad regnandum, hoc tamen non esset, nisi mortuus esset Cheleab, ideo satis apparet, quod erat mortuus. Sed adhuc dicendum quod ista responsones non sunt necessariae: nam dato, quod viueret Cheleab, & esset aptus ad regnum, & Absalom cognouisset Salomonem a Deo institutum in regem, non attendisset ad haec, nam si Absalom praerogationem non erubuit rapere regnum viuenti patri, & eum occidere conatus est, minus erubesceret auferre illud cuiquamque fratri quantumcumque ius haberet.

Absalom quare surrexit contra Dauid. Quest. X.

QVAERETVR ulterius, quare Absalom uoluit insurgere contra Dauid, ut raperet regnum, & occideret ipsum. Aliqui dicunt quod hoc fuit, quia Deus incitauit ipsum ad hoc in peccatum Dauid pro adulterio suo, & homicidio, ut patet supra duodecimo, scilicet, ecce ego suscitabo super te malum de domo tua, scilicet, de filiis tuis, & iste fuit Absalom. Sed dicendum, quod hoc non stat, quia quamquam Deus permitteret istud malum fieri contra Dauid, quia peccauerat, tamen mortuum Absalonis ad faciendum haec non esset istud, quia tunc ipse moueretur, ut iudex ad puniendum delicta patris sui, & oportebat, quod ipse cognosceret, se moueri a Deo ad hoc, & tamen istud nullo modo stat, quia facere hoc illicitum ualde erat Absalom, ideo si nihil aliud inde consequi speraret, non moueret hoc contra patrem, immo nec contra aliquem hominem. Alij autem dicunt, ut Rab. Dauid. Kimhi, quod Absalom insurrexit contra Dauid, quia audierat, quod uolebat constituere Salomonem regem, & in hoc preiudicabat ei, quia erat maior natu, ideo uoluit utrique auferre regnum. Alij autem dicunt, quod fecit hoc ex odio quod conceperat contra patrem suum; nam fecerat eum exulem uolens uindicare stuprum sororis suae Thamar: deinde cum rediisset eum in Ierusalem, tenuit duobus annis ipsum, non permittens coram se uenire, praecedens. cap. ideo immediate ut reductus est ad uidentium regem, & habuit facultatem ad uindicandum hanc iniuriam, incepit sollicitare populum. Sed magis uidetur dicendum, quod istud prouenerit ex superbia Absalom: erat enim pulcher super omnes homines, pulchritudo autem solet hominem facere superbum, sicut accidit quasi generaliter de omnibus alijs excellentijs, ideo desiderabat honorem magnum, & regalem; & tanta erat mentis inquietudo & desiderij improbitas, quod non patiebatur expectare funera patris, sed ei uiuenti regnum auferre conatus est: & quia non poterat regnum auferre, quin & uitam tolleret, utrumque auferre uoluit, ut patet infra 17. Ad hoc autem aliquantulum faciebat

Ra. Dauid.

bat indignatio Dei contra David: nam licet Absalom iniquus esset, non ausus fuisset tantam rem agredi, scilicet, patri uiuenti regnum auferre, nisi Deus, qui punire uolebat Dauid, cupidinis laxasset habenas. Quia etiam Deus cooperatus fuerit Absalom in hoc apparet: quia omnia faciliter ei euenerunt, quae desiderabat, usquequo factum est bellum. Videbatur enim difficillimum, quod cum Dauid esset rex tam excel-lens, & qui a populo nimis diligebatur, potuisset Absalom taliter concitare populum, ut auferret regnum Dauid, & traderet ei. Istud tamen fecit Absalom facili-ter, ita ut non intelligeret Dauid quamquam semper esset ei p̄sens quouique omnia consummata sunt: ideo dicendum, quod Deus nimis cooperaretur Absalom in his, ut uiuere-t Dauid: cum tamen suffi-cienter punitus est Dauid pro culpa sua, scilicet, quod fugit confusus, & lugens a facie Absalonis: coepit Deus fauere Dauid: & iam nihil permisit Absalom, unde inito bello cum totus Israel conuenisset cum Absalone, pauci uiri Dauid expugnauerunt omnem Israelem, & occiderunt plurimos: quousque Ioab de-dit signum cessandi ab occisione, infra decimo octauo. Post quatuor autem annos. Hic ponitur simulatio dece-ptionis erga Deum: nam supra concitauerat Absalom populum pro se, & contra Dauid: nunc uero per reli-gionis simulationem, scilicet, fingendo, quod iret ad sacrificandam compleuit conspirationem: & dicitur, Post quatuor autem annos. Scilicet, post quatuor annos aparitionis Absalom coram rege facta sunt, quae se-quuntur de conspiratione eius contra Dauid. In He-bræo habetur, Po quadraginta annos. Scilicet, quod oc-ciderunt hæc post quadraginta annos, sed ista mul-tum differunt.

Simulatio Absalonis, an fuerit per quatuor, uel per quadra-ginta annos. Quæst. XI.

QVAERET aliquis, quomodo possit stare ista litera cum Hebræa. Nicolaus respon-det, quod ista litera est corrupta, & quod in Biblijs correctis, & in Hebræo habentur quadraginta anni: probat autem ipse, quod non possunt poni quatuor solum, quia illi, qui ponunt quatuor annos dicunt, quod illi quatuor anni computantur a tempore, quo fugit Absalom in Ges-sur occiso Amnon: contra quos arguit, quod non stet, quia a fuga Absalom usque ad regressum fuerunt anni tres supra decimo tertio capitulo, deinceps usque ad tempus, quo uidit Absalom faciem Dauid fuerunt anni duo, præceden. capitu. & sunt quinque, in sexto autem anno uidit Absalom faciem Dauid: deinceps fa-cit sibi currus, & equites, & conciliauit sibi populum, quæ non poterant fieri in breui tempore, sed in uno, uel duobus annis: & sic esset iam octauus annus, uel quasi ab exilio, uel fuga Absalom: ideo dicit quod ueritas Hebraica habet quadraginta annos, & non qua-tuor, & idem habet Biblia nostra correctæ, ideo de-bent poni quadraginta anni. Sed facile est dissoluere argumenta Nicol. nam licet ipse concludat contra il-los, qui fouent stultam positionem: non sequitur, q̄ positio sua sit conueniens: quis enim cogit nos dice-re, quod isti quatuor anni intelligantur a fuga Absa-lonis in Gessur. Sed dicere possumus conuenientius, sicut dicit historia schol. quod isti quatuor anni com-putantur a tempore reuersionis Absalom de Gessur: & tunc non stat argumentum Nico. quia a reuer-sione usquequo uidit faciem regis, fluxerunt anni duo; præceden. cap. manebant autem alij duo, in quibus po-terat Absalom facere currus, & equites, & conciliare sibi populum, & post illos quatuor annos faceret con-

Alia possi-tio,

iuurationem in Hebron. Idem tenet glossa interlinearis ordinaria, dicens, duobus annis mansit Absalom in Ierusalem non uiso rege: tertio anno introductus fuit ad eum, quarto fecit currus, & equites, quo transacto expulit patrem de regno. Sed adhuc uidetur alia con-uenientior positio, scilicet, quod isti quatuor anni cõ-putentur ex tempore, quod Dauid fecit Absalomem ad se uenire, & tunc manent quatuor anni, in quibus Absalom fecit sibi currus, & equites, & conciliauit si-bi populum per fraudem. Est autem ista positio ratio-nabilior præcedentibus: quia cum dicatur hic: post quatuor annos, & non ponatur a quo tempore con-putandi sunt, uidetur quod debeat computari ex tem-pore, quod supra non clauditur sub numero, sed supra decimo tertio dicitur, quod Absalom mansit tri-bus annis in Gessur: deinceps præceden. cap. dicitur, quod non uidit faciem regis usque ad duos annos, & illi computantur a fine trium præcedentium, hic au-tem dicitur, quod post quatuor annos facta fuit con-iuratio, ergo oportet, quod computentur isti quatuor anni a fine duorum præcedentium, scilicet, postquam uidit Absalom faciem Dauid. Ad literam autem He-bræicam responderi poterat, quod illa fuit corrupta: nam facile erat corrupti, cum in Hebræo ponatur *Arba* pro quatuor, & *Arbam* pro quadraginta. Sed obijcietur, quod libri nostri non sunt ueraciores libris Hebraicis, sed potius semper est recurrendum ad li-bros Hebraicos pro ueritate: sicut Augustin. in epi-stola ad Hieronymum octaua, & habetur in Decre-tis di. nono cap. ueterum, scilicet: Ut ueterum libro-rum fides ex Hebræis voluminibus examinanda est: ita nouorum Græci sermonis normam desiderat. Idem ponit Hieronym. in prologo super Gen. qui in-cipit, Desiderij mei. Respondendam, quod regulari-ter libri Hebræorū ueraciores sunt libris nostris, quia nostri de illis translati sunt: aliquando tamen incidit corruptio in Hebræis, quæ non est in nostris: & ista non fuit a principio in libris Hebraicis, quando facta est translatio nostra, sed postea: sic enim ipsimet Iu-dæi, consentituros libros suos esse uisatos in aliquibus passibus per ticum Hophrim, id est, per errorem libra-riorum: & isti passus omnes ponuntur in quodam li-bro, qui uocatur Pugio contra Iudæos. Nam & Ra. Dauid Kimhi super Iosue in c. 2. r. consistitur in eo. c. in Hebræo defecere duos uersus, & asserit, quod ipse uiderit eos in libris antiquissimis, nunc tamen in nul-lo libro Hebraico reperuntur, de quo declaratum est eo. c. & habentur illi uersus in litera nostra: non est ergo inconueniens nunc in aliquibus locis literam no-stram ueraciorē esse litera hebraica, satis igitur pote-rat hoc rationabiliter sustineri. Hieronymus tamen as-serit in libro de Hebraicis quæstionibus haberi in He-bræo quadraginta annos, & quod in mendosis codi-cibus habentur quatuor. Et addit: si quis uero contem-tiosus quatuor annos esse asserit, ex quo Absalom in-terfecit Amnon, usquequo dixit uadam, & reddam uo-ta mea in Hebron, errat: quia cum Absalom interfe-cerit Amnon, mansit in Gessur tribus annis apud Tho-lomai regem, & in Hierusalem reuocatus, non uiso patre duobus moratus sit, & sexto anno uidit faciem patris, apparet ergo quod tempore, quo transiit Hie-rony. in Hebræo habebatur quadraginta, & ipse hanc literam tenet. Argumentum tamen suum contra il-los, qui ponunt quatuor annos, non est efficax: quia est illud, quod agit Nicolaus: Dicendum ergo, quod potest litera ista habere quadraginta, uel habere qua-tuor, & credendum est, quod illi, qui posterunt qua-tuor habuerunt illud ex aliquo loco autentico: acci-piendo eo modo quo supra diximus. Si autem ueli-mus tenere quadraginta securius est.

Litera he-bræica.

Quando

Quando computatio istorum quadraginta annorum incipienda est. Quæst. XII.

QVAERETVR ulterius, dato quod debeamus computare quadraginta annos, a quo tempore incipienda est ista computatio. Res-pondet Ra. Sa. & Ra. Dauid Kimhi, & alij Hebræi uolunt, quod istud acciderit tribus annis ante mortem Dauid, scilicet, anno trigesimo septimo regni sui, & dicunt, quod fuit principium huius compu-tationis petitio regis a Samuele: dicunt enim, quod Samuel regnauit annis decem, in fine quorum peti-tus est rex, deinceps factus est Saul rex, qui regnauit uno anno cum Samuele, & duobus annis per se, & postea transierunt de regno Dauid triginta septem anni, & tunc accidit ista turbatio. Sed ista positio non stat, eo quod præsupponit falsa, & asserit illa. Primò quia di-cunt, quod decem annis regnauit Samuel per se sine Saule, & postea uno anno cum Saule: quod falsum est, quia Samuel annis uiginti, indicauit Israel, ut pa-ter præceden. lib. cap. 7. cum dicitur: erat quippe iam annus uigesimus, & requieuit omnis domus Israel post dominum. Illi tamen uigintiduo anni com-putantur a morte Hely, cui immediate successit Sa-muel, uel a reductione arcæ in Cariathiarim, de qua agitur ibi, quod idem est ergo uiginti anni ad minus fuerunt in tempore, quo indicauit Samuel. Item cum dicunt, quod Saul regnauit duobus annis per se, & uno cum Samuele, nullo modo stat, quia regnum Saulis fuit annorum uiginti: nam dicitur Actuum 13. quod regnauit Saul quadraginta annis, & com-putantur in illis uiginti anni Samuelis: sic enim uult Ioseph. 6. Antiquitatum: non enim potuit agere Saul quanta referuntur de eo præced. lib. in duobus annis. Item ipsi Hebræi repugnant sibi ipsis, quia ipsi uolunt, quod Saul regnauerit annis duobus solum, quia præ-ced. lib. c. 13. dicitur, quod regnauit duobus annis in Israel, & nunc uolunt, q̄ regnauerit uno anno cum Samuele, & postea regnauit duobus annis solum. sed hoc non stat, quia illi duo anni, de quibus dicitur præ-ced. lib. c. 13. necesse est, quod aliquo modo referantur ad tempus Samuelis, quia postquam illud dicitur, uixit Samuel magno tempore, ut patet ex processu historiae, nam de morte eius dicitur præced. lib. c. 25. & de illis duobus annis dicitur, c. 13. Item repugnant sibi ipsis, quia Ra. Dauid Kimhi, & ferè omnes Hebræi dicunt, q̄ post mortem Samuelis, Saul uixit solum septem mensibus, ut patet ex dictis eorū super 25. c. libri præ-cedentis: ergo non regnauit duobus annis per se, sed solum septem mensibus. Item non stat, quod dicunt, scilicet, quod anno trigesimo septimo regni Dauid fa-ctum fuerit hoc, quia tunc solum essent tres anni inter factum istud, & mortem Dauid: quod patet, quia Da-uid solum regnauit quadraginta annis, seq. lib. c. 2. & sup. 5. hoc tamen est inconueniens, quia necesse est po-ni maius tempus inter euentum istum & mortē Da-uid: nam multa facta sunt post hæc usque ad mortem Dauid, ut patet ex processu huius libri, & adhuc post hoc Dauid uixit aliquanto tempore, nam factus est rex Salomon uiuente Dauid, & post illius institutionem uixit aliquanto tempore Dauid, ut patet seq. li. c. 1. & 2. Item non stat, quia quando factum fuit istud, Dauid erat uir potens, & bellator, & uoluit egredi ad pugnan-dum contra Absalom. infra 18. c. & uiri sui prohibue-runt: postea autem antequam moreretur, seniuit ualde: ita ut cum operiretur pannis, non calesteret seq. li. c. 1. necesse est tamen plus quā tres annos intercidere in-ter hoc, quod est aliquem esse uirum bellatorem for-tem, & inter esse ualde senem, ita ut pannis opertus ca-

lesieri nequeat. Sed adhuc dicit aliquis, quod Dauid quamquam conatus fuerit nunc exire ad bellum cum uiris suis contra Absalom, erat tamen impotens ad pu-gnandum. Sed dicendum, q̄ non stat, quia nunc Da-uid erat uir fortis, ut dixit Chufy coram Absalom, scili-cet. Tu nosti patrem tuum, & uiros, qui cum eo sunt, esse fortissimos, & amaro animo. Et iterū, scit omnis populus Israel fortem esse patrem tuū. infra 17. ergo adhuc erat uir bellator. Item patet, quia post hoc con-sueuerat ipse ire ad bella, & semel iuit contra Philisti-nos, & quidam de stirpe gigantum conatus est occide-re eum deficientem uiribus, & tunc iurauerunt omnes uiri Dauid, q̄ nunquam descenderet amplius cum eis in bellum. infra 21. c. ergo adhuc fortis erat, & sic opo-teret ponere plures, quā septem, uel octo, uel decem annos inter istum euentum, & mortem Dauid. Item non stat, quod hic computetur tempus a petitione regis a Samuele, quia hoc nihil ad propositum est de rebellionē Absalom in Dauid; scriptura tamen nihil ponit, nisi quod alijs connexum sit. Nico. autem dicit defendendo istam positionem, q̄ computatur ab illo tempore quadraginta anni, quia sicut petitio regis fuit mala, ita rebellio contra Dauid fuit mala. Sed istud ni-hil attinet, quia hoc modo peccata, quæ fuerunt ante diluuium, & peccata Sodomorum poterat poni hic, cum mala fuerint: non est ergo standū huic positioni.

An rectè senserint catholici de numero quadraginta anno-rum. Quæst. XIII.

QVAERETVR ulterius, an stet positio ca-tholicorum de computatione istorum quadra-ginta annorū. Respondendum, q̄ positio An-drea, & Hierony. & Nico. & Histo. scho. & quasi omnium est, q̄ computentur isti quadraginta an-ni a tempore, quo occidit Saul sacerdotes in Nobe, & deleuit urbem, de quo præced. lib. c. 22. Dicitur autem causam huius esse, ut monstraretur diuina ultio super Dauid, eo q̄ fessellit Abimelech sacerdotem, & tantæ cedis causa fuit, ut ait Hieron. in lib. de quæstionibus Hebraicis. Dicit etiam Nicolaus, q̄ peccauit Dauid, quia nimis apertè, & incautè se habuit, ita ut uideret Doeg Idumæus ea, quæ faciebat; unde Dauid dixit ad Abiathar filiū Achimelech: ego reus sum omnium animarum patris tui: sciebam enim in die illo, q̄ cum ibi esset Doeg Idumæus, proculdubio annūtiaret Sauli. Ista positio teneri potest, quia communis est: potissi-mè cum eā teneat Hieron. Sed adhuc dicit potest eam non esse ualde rationabilē. Primò quia dicit, q̄ Dauid peccauit fallendo Achimelech sacerdotē, sed præced. lib. c. 22. satis clarè probatum est, q̄ non peccauit ibi in aliquo Dauid. Item patet hoc, quia Christus Matt. 12. excusat Dauid quantum ad ea, quæ egit in templo petendo panes ab Achimelech, & comedendo, & ta-men nihil aliud ibi egit, nec etiā tenebatur Dauid re-uelare Achimelech, q̄ fugiebat a facie Saulis, ut pro-barum est, præce. lib. c. 25. Item dato, q̄ Dauid peccas-set, cum esset causa occisionis sacerdotum, ista poena non fuit data pro hoc peccato, sed pro homicidio, & adulterio Dauid, sic patet. sup. 12. scilicet. Quoniam ob rē non recedet gladius de domo tua usque in sempiter-num, eo q̄ despexeris me, & uideris uxorē Viræ: ec-ce ego sulcabo malum de domo tua, id est, de filijs tuis &c. Nicolaus autem dicit, q̄ quamquā ista po-na directè daretur pro homicidio, & adulterio, tamen ni-hil impedit, q̄ etiam daretur pro culpa Dauid ad occi-sionem illam, quia plures causæ particulares possunt esse eiusdem effectus. Sed hoc non stat, quia si consite-rentur peccauisse Dauid: tunc posset stare, q̄ in hoc in-fligeretur ei pars poenæ: tamen hoc nō debet concedi.

Quod

Quod etiam confirmatur, quia cum illud esset malum magnū, si David peccauisset in illo, Deus denunciāuisset ei illud, sicut denunciābar alia peccata, & tñ nō denunciāuit. Item quia seq. li. c. 15. dicitur q̄ David nūquā declināuit à via domini præterquam in sermone Vrig & Bethābee: & istud non ponitur ibi, ergo non fuit peccatum David. Item non stat ista computatio, quia tūc incipi deberet ab eo tempore, quo Saul cepit persequi David, vt patet præced. lib. cap. 22. Iam enim fugerat David à Saule, & nunquam postea redijt ad ipsum: & tamen in isto tempore non potuerunt esse ad plus, nisi duo, vel tres anni, aut quatuor. Quod patet, quia cum esset David in terra Israel persequēbatur eū semper Saul, & ter captus erat eum, ideo David uolens declinatē periculum fugit in terram Philisthinorum, dicens: aliqua die incidam in manus Saulis, melius est, vt fugiam, & saluetur in terra Philisthinorum. præced. lib. c. 27. Et postquam descendit illic, solum mansit ibi quatuor mensibus, vt patet eo. c. & in fine illorum mortuus est Saul in bello: sed nullus dicit, q̄ in illis tribus persecutionibus quasi continuis, quas fecit Saul contra David trāsierunt plures quā quatuor anni, quia in toto tempore incidere David aliquādo in manus Saulis, & non auderet tanto tempore manere in terra Israhel, ne incidere in manus eius, ergo ad plus tempus huius persecutionis fuit duorum, vel triū annorum: & consequenter computando ex tunc. 40. annos, terminabuntur duobus, vel tribus annis ante mortem David: & tunc incidit inconueniens, quod supra allegabatur contra Hebræos, scilicet, quod esset David tunc senex valde, & tamen tempore isto erat vir fortissimus ad bellum, vt probatum est, ergo non stat, quod computentur isti. 40. anni à tempore, quo occisi sunt Sacerdotes. Sed dicendum, quod debent computari à tempore, quo David vnctus est in regē per Samuelem, & tunc conuenit nimis litera, scilicet, quod post. 40. annos, ex quo constitutus est rex uoluit eum Absalom priuare regno, & cepit ipse regnare. Item non stat inconueniens quod sequebatur contra positionem Hebræorum, & Hieronymi, scilicet, q̄ à tēpore, quo David vnctus est in regem per Samuelem vsquequo mortuus est Saul trāsierunt multa tēpora: forte plures quā. 12. anni: nam David ueniens coram Saule fuit coram eo magno tempore postquā vnctus est: deinde recessit ad patrem suum. præced. li. c. 16. postea autem seruauit David greges patris, sicut prius: & factum est bellum, quando David iuit ad uidentium fratres suos, & occidit Goliath. præced. li. c. 17. Deinde trāsierunt aliquanta tempora prius quā Saul publicè persequeretur David, & sic fuerunt multi anni ex eo tempore vsque ad mortem Saulis. Computando autem ex tunc finietur numerus anno. 28. vel 30. regni David, & restabunt. 10. vel 12. anni de regno eius, & sic poterat David esse tunc vir bellator: quamquam postea quando mortuus est, erat senex valde, & cum operiretur pannis non calefiebat. *Dixit Absalom ad regem David.* Iam enim putabat Absalom, quod totum populum conuertisset ad se, ideo erat ire ad locum, in quo manifestaretur conspiratio. *Vadam, & reddam vota mea Domino in Hebron.* Id est, oro vt des mihi licentiam eundi in Hebron ad reddendum vota mea domino, & subditur quæ vota fuerint ista. *Pouens enim me: ut seruis tuis cum essem in Gessur Syria.* Id est, ego emisi domino votum, quādo eram in Gessur, scilicet, quod si reduceret me in terram hanc quod offerrem ei sacrificia in Hebron, ideo uellem nunc reddere. *Dicens si reducerit me dominus in Ierusalem sacrificabo Domino.* Timebat enim q̄ nunquam illuc rediret, ideo recomendauit se Deo uouens hæc, vt ipse fingit.

Quare Absalom uoluit ire in Hebron ad sacrificandum.
Quest. XLIII.

QVAERET aliquis, quare Absalom uoluit ire in Hebron ad sacrificandum. Respondendum quod Absalom nihil uouerat Deo, nec desiderabat nunc offerre sacrificia, sed uoluit ire in Hebron ad hoc, quod ibi haberet locum confirmandi prodicionem suam: nam si uouisset aliquid Absalō, si Deus reduceret eum in Ierusalem, non expectasset tandiu ad reddendum: nam lex inebat, quod illico compleretur, aliās sicut peccatum erat nullo modo votum reddere, ita peccatum erat tardè reddere, sic patet Deute. 23. scilicet, cum uoueris votum domino, non tardabis reddere, quia requiret illud Deus tuus, & si moratus fueris reputabitur tibi in peccatum. Iam tamen fluxerant sex anni, ex quo redijt Absalom de Gessur, scilicet, duo, quibus mansit in Ierusalem non uidens faciem patris, præced. c. & quatuor, qui trāsierant, postquam uidit patrem vsque nunc, vt patet in litera, ergo non uouerat aliquid cum tardauerit tātum. Item si aliquid uouisset, cum istud esset quasi ad certum tempus, obligatus fuisset illud reddere immediate: vel vt si quis dicat: uoueo facere aliquid tali die, teneatur facere illa die: ita si quis dixerit: uoueo aliquid tale, si Deus reducerit me in talem locum, teneatur immediate, vt uenerit in locum illum istud explere, si habet opportunitatem: sed Absalom uenerat per sex annos ante hoc, ergo tunc tenebatur implere votum, & non impleuit, ergo non uouerat. Item si Absalom uouisset offerre aliquid domino de sacrificijs, uouisset offerre illa in loco communi, scilicet in Gabaō, ubi erat tabernaculum domini eo tempore, vt declarātū fuit supra 6. vel saltem in Ierusalem, ubi erat arca domini in domo David: & erant ibi Leuitæ, & Sacerdotes coram ea seruiētes & offerentes, vt patet primo Paral. 16. & non uouisset offerre in Hebron, ubi non erat aliquid sanctitatis: sed dixit quod uouerat ibi offerre, ergo falsum erat, sed solum quærebatur occasiōem ad patrādam iniquitatem. Sed tunc dicitur, quomodo David non uidebat ridiculum esse, vel confictum dictum Absalom, cum non esset uerisimile, quod ibi uouisset offerre. Respondendum, quod aliquid probabile poterat mouere David, scilicet, quia Absalom natus est in Hebron, & ibi nutritus est in pueritia sua, cū regnaret ibi David, & offerebat ibi David sacrificia, ideo poterat concipere Absalom aliquam deuotionē de offerendo ibi sacrificium. Alia autem causā poterat esse efficacior, scilicet, quod moueretur Absalom deuotione quadam propter sanctitatem loci, quia in Hebron sunt sepulcra quatuor patriarcharū cum uxoribus suis, scilicet, Adam cum Heua, Abraham cum Sara, Isaac cum Rebecca, Iacob cum Lia. De Adam patet Iosue. 14. cum dicitur: Adam maximus inter Enochim situs est, & ibi agitur de Hebron. De Heua etiam similiter intelligendum est, quia ambo in eodem loco habitauerunt, erat quoque consuetudo, uirum & uxorem in eodem sepeliri tumulo. De Abraham patet Gen. 25. De Sara uxore sua patet Gen. 23. tūc enim emit Abraham agrum in Hebron ad ius sepultura: eo. cap. De Isaac patet Gen. 35. de Iacob patet Gen. 49. ibi etiam habetur simul de alijs patriarchis, & uxoribus suis, cum dicitur de Abraham: ibi sepelierunt eum & Sarām uxorem eius; ibi sepultus est Isaac cum Rebecca coniuge sua, ibi Lya condita iacet, ibi quoque iussit Iacob sepeliri se: poterat ergo per deuotionem horum moueri ad sacrificandum in loco illo, & hoc fortè suspicatus est David.

Quatuor patriarcharū cum uxoribus suis sepulti in Hebron.

Abfalom

Abfalom cur potius iuit in Hebron quam in alium locum.
Quest. XLV.

QVAERETVR ulterius, cum Absalom non haberet verè intentionem reddendi vota, sed faciendi conspirationem contra David, cur potius iuit in Hebron quā in alium locum. Responder Ra. Sa. & quidam alij Hebræi, quod iuit ad emendum arietes, quia erant pingues arietes in Hebron. Sed istud ridiculum est, quia manifestum est, quod Absalom uolebat conspirationem suam ostendere in Hebron, & publicè pugnare contra patrem: in tanta ergo rerum turbatione, & tam ardua causā quid curaret Absalom de lucro arietum? non enim nunc mercator, sed rex effici uolebat. Dicendum ergo quod Absalom iuit in Hebron, quia uolebat congregare populum, qui facebat sibi vt ueniret in pugnam contra David: hoc autem non poterat fieri in Ierusalem, quia ibi erat David, & uiri eius: & cum sentiretur, quod aliqui confluēbant ad Absalom tenuissent eum, & non potuissent congregare omnes complices suos, nec clangere buccina: uiaat rex Absalom: ideo uoluit ire in Hebrō, quia locus ille satis erat propinquus Ierusalem, scilicet, per 16. milliaria, quæ faciunt octo leucas, vt patet in lib. de situ terræ sanctæ: & etiam ponit illud Hierony. in libro de distantia locorum. Aliter dici potest, quod Absalom uoluit incipere titulum regni sicut pater suus: cepit autem regnare David in Hebron, & regnauit ibi. 7. annis, & dimidio, postea uerò regnauit in Ierusalem: ita ipse fortè putans, quod non esset ordo rectus regnandi, nec titulus sufficiens nisi Rex coronaretur in Hebron, uoluit ibi uinci in regem, sic enim per omnes ciuitates clangebatur buccina, scilicet, regnauit Absalom in Hebron, infra in litera. Aliter dici potest, quod iuit Absalom in Hebron, quia non poterat conueniret ire in alium locum: nam ipse uolebat duo, scilicet, habere locum extra Ierusalem in quo congregaretur ad eum omnes complices eius, uolebat etiam, quod ipse haberet colorem eundi in locum illum, nā non poterat Absalom ire ad aliquem locum extra Ierusalem sine licentia David. Quod patet, quia nunc petiuit licentiam ad eundem, & expressit causā, supra in litera, si tamen uoluisset ire Absalom ad alium locum, non habuisset colorem petendi licentiam à David: quia ille malum præsumeret, ideo uisum est sibi conuenientius ire in Hebron, & ista uidetur esse causā melior. *Dixitque ei rex, uade in pace.* David enim non suspicatus est aliquid malum, ideo permisit eum ire liberè, *Et surrexit, & abiit in Hebron.* Intelligendum est, quod iuerint cum eo multi de seruis David, sic dicitur infra, quod iuerunt cum eo de Ierusalem ducenti uiri simplici corde causam penitus ignorantes. *Misit autem.* Hic ponitur secundum principale huius. c. scilicet Absalom conspiratio: nam congregauit in Hebrō complices suos, & ibi cepit detegi conspiratio in David: & dicitur, *Misit autem Absalom exploratores in uineras tribus Israel.* Id est, immediate vt iuit in Hebron misit de seruis suis, qui nouerant istud factum aliquos nuncios per omnes tribus Israel, & isti uocantur exploratores, quia occultè ueniebant, & operabantur quousque omnibus res nota fieret, habebat autē Absalom confidentiam in omnibus tribubus Israel, quia omnes ad se induxerat per fraudes supra positas, ideo ad singulas tribus, & singulas vrbes misit nuncios, qui referent eis ex parte Absalonis quid agere deberent, & quando. *Dicens, statim ut audieritis clangorem buccinae, dicitis: regnauit Absalom in Hebron.* Quilibet istorum nuntiorum ferebat tubam ad clangendum, &

Responsio auct.

A iam fuerat concordatum in Hebron, qua hora deberet ibi Absalom proclamari in regem, illa enim eadē hora iussum est, vt per singulas ciuitates clangeretur buccina, & omnes audientes dicerent simul, regnauit Absalom in Hebron: uel uiuat rex Absalom, & sic factum est. *Porro cum Absalom ierunt ducenti uiri de Ierusalem uocati.* Id est, præter seruos suos uocauit Absalom ducentos de seruis David, vt irent cum eo: hoc autem faciebat, ut minuerentur uiri bellatores David, & posset contra illos facilius præualere. *Emtes simplici corde, & causam penitus ignorantes.* Id est, isti ducenti uiri iuerunt bono animo nescientes causam, scilicet, quia ignorabant istam iniquitatem, quam conceperat Absalom, sed putabant se ire cum illo ad sacrificia.

Quare Absalom uocauit. 200. de uiris David.
Quest. XLVI.

QVAERET aliquis, quare Absalom uocauit istos ducentos uiros, quibus non audebat reuelare secretum suum: nam ista ad nihil essent ei utiles, & posset nocere nimis, quia uenirent ad David nunciantes ea, quæ fiebant, & perturbaretur opus Absalonis. Respondendum, quod isti proficiebant ad aliquid Absalom, & non poterant nocere in aliquo. Primum patet, quia uolebat Absalom pugnare contra David, & quanto pauciores essent cum David, tanto facilius Absalom poterat superare eos. Secundum patet, quia isti uiri non poterant nocere in aliquo redeuntē ad David ad nunciandum ea quæ fiebant, quia tenebantur uia ex omni parte, ita quod nullus posset transire de Hebron in Ierusalem ad nunciandum aliquid David quousque omnia facta essent, ne ille ueniens disturbareret illa: sic enim factum est, postquam fuit Absalom in Ierusalem: nam tenebantur portæ urbis, ne quis inde egrederetur ad nunciandum David ea, quæ faciebat Absalom: unde Ionatham, & Achimaas, qui erant uiri fortes cursores David, & referebant ea, quæ fiebant in Ierusalem: non introierunt in urbem, sed manebat extra apud fontem Rogel, & puella egrediebatur de urbe secreta, & nunciabat eis: ibi tamen cogniti sunt, & misit post eos Absalom persecutores, captiq; fuissent, nisi mulier quædam abscondisset eos in puteo in Bauim, ut patet infra. 7. Sed obijcietur, quod poterat uenire nuntij de Hebron in Ierusalem: nam quidam uenit ad eum, & dixit: toto corde Israel sequitur Absalom, ut patet infra in litera. Respondendum, quod iste nuntius uenit ad David cōsumatis iam omnibus pertinentibus ad conspirationem, cum iam Absalom non timeret David, sed uellet uenire super eum in Ierusalem: tunc enim dimissa est custodia uiarum, & uenit nuntius ad David. Quod autem iste uenerit expleta tota prodicione apparet, quia ad David dixit: toto corde uniuersus Israel sequitur Absalom: hoc tamen non erat nisi postquam conuenerunt multi de Israel in Hebron, & ibi facta sunt omnia pertinentia ad prodicionem. *Accersunt quoque Absalom Achitophel Gilonitem.* Id est, uocauit cum ceteris Achitophel Gilonitem, id est, de ciuitate Gilo. Istum enim tanquam præcipuū uocauit, & cum eo habuit consilia omnium gerendorum. *Consiliarium David de ciuitate sua Gilo.* Id est, erat iste Achitophel consiliarius David, eo quod erat uir magni consilij: & uocauit eum de ciuitate sua Gilo, id est, tempore huius conuersionis non erat Achitophel in Ierusalem, nec uenit cum Absalone inde, sed erat in ciuitate sua Gilo. Erat autem ista ciuitas in forte Iudæ, ut patet Iosue. 15.

Abfalom

Abalom quare vocavit Achitophel. Quæst. XII.

QVAERET aliquis, quare Abalom vocavit Achitophel; Respondendum quod res, quas moliebatur Abalom erat valde magna, scilicet, expellere de regno patrem suum, ideo opus erat magno consilio ad tractandum eas, non reperiebatur autem aliquis uir in toto Israel tanti consilij sicut Achitophel, unde sequens dicitur: consilium autem Achitophel, quod dabat in diebus illis, quasi si quis consulere Deum, sic erat omne consilium Achitophel: & cum esset cum David, & cum esset cum Abalom, ideo Abalom conatus est ut eum ad se duceret, David autem sciens Achitophel esse in consilio Abaloni timuit valde, & dixit: Infatua quæso domine consilium Achitophel; infra in litera,

Achitophel quomodo accessit ad coniurationem Abalom. Quæst. XIII.

QVAERETVR ulterius, quomodo Achitophel, cum esset consiliarius David, venit cum Abalome in coniurationem. Aliquis dicet, quod cum esset Achitophel extra Ierusalem in vrbe Gilo, quæ fortè est circa Hebron, fecit eum duci Abalom, cui resistere non potuit, ideo fuit in coniuratione. Sed istud non stat, quia Abalom non intulit vim Achitophel, sed solum dicitur, quod vocavit eum de vrbe Gilo. Item si inuitus ad hoc venisset Achitophel, nunquam dedisset rectum consilium, sed magis in fauorem David fallendo Abalomem, sed non fecit, quia infra. 17. dicitur, quod ipse dedit consilium vtile Abalom, Deus tamen infatuauit illum per verba Chusi, & ob hoc suspendit se Achitophel. eod. cap. Item si inuitus fuisset, non procurasset mala contra David, procurabat tamen mala, & ipse per seipsum volebat illa exequi, ideo apparet, quod non venerat inuitus: sed nimis spontaneus: nam infra. 17. ipse dixit, quod volebat erigere sibi, 12. millia virorum, & quod illa nocte irrueret super David, & deleteret eum: & sic facturus erat, nisi impediisset Chusi: ergo verè ipse volebat mala contra David. Dicendum igitur, quod Achitophel fuit princeps istius totius coniurationis, & ipse dedit audaciam Abaloni aggrediendi ista magna consilia de magnitudine consilij sui, causa autem fuit, quia Achitophel habebat David exosum. Origo huius fuit, quia David cognouit Bethsabee vxorem Vriæ, & fecit occidi Vriam, erat autem Bethsabee vxor Vriæ, & filia Eliam, supra. 11. qui erat filius huius Achitophel, sic patet infra. 23. cum dicitur Eliam filius Achitophel Gilonites, & tamen Eliam erat pater Bethsabee: vt patet supra. 11. ergo ipsa erat neptis Achitophel, pro ea ergo & pro morte viri sui concepit Achitophel odiu inexorabile contra David, nunquam putauit se consecuturu vindicta, & verissime concepitur fuisse, nisi Deus impediisset consilia eius: nam infra. 17. dicitur quod consilium suum erat vtile contra David, sed Deus infatuauit illum, cumque immolaret victimas, facta est coniuratio valida i. cum Abalom immolaret victimas, scilicet, quia mansit ibi vnus, vel quobus diebus immolando, facta est coniuratio valida, idest, conuenerunt ad eum multi de coniuratione sua, ita quod pars sua erat iam satis valida. Sciendum autem quod licet Abalom nihil voluisset, nec iussit in Hebron de se deo offerendi sacrificia, tamen obtulit sacrificia ibi per aliquot dies: & causa fuit, vt lateret propositu suu viris manentibus in vrbe, & alijs viris David, q venerant cum eo, quousq; confortaret pars Abaloni, & tunc aperte pecceret contra David,

Populusque concurrere augebatur cum Abalom. Idest, veniebat continuè magna multitudo de omnibus ciuitatibus Israel, & iungebantur Abalom; quia nuntij Abaloni ierant per omnes ciuitates Israel, & locuti fuerant ex parte Abalom atque publicauerant in clangore: regnauit Abalom in Hebron: tunc enim tanquam omnes sui essent conueniebant ad eum in Hebron, vt adiuuarent illum contra David. Venit igitur nuntius ad David. Scilicet, de illis, qui erant in Hebron; & iam erat coniuratio manifesta, & non seruabantur viæ: vnde potuit ille nuntius venire ad David. Dicens: toto corde Israel sequitur Abalom. Istud dixit nuntius, quia vidit multitudinem magnam de omnibus tribus subito confluisse, & videbantur omnes venire alacri animo ad adiuuandum Abalom.

Quomodo totus Israel potuit moueri contra David. Quæst. XIX.

QVAERET aliquis, quomodo totus Israel moueri potuit, vt acciperet in regem Abalomem deserto David. Aliquis dicet, quod hoc factum est, quia David acceperat regnum de domo Saulis, & ob hoc omnes de tribu Benjamin, de qua erat Saul, erant odiosi David, & quomodocumque voluissent, quod ipse regnum perderet; sic patet de Semei filio Gera de cognatione Saulis, qui ingressus est contra David, quando fugiebat a facie Abalom, & lapides, ac puluerem iaciebat contra eum, & maledictionibus inquietabat, dicens, quod Deus transfulerat regnum de manu eius in Abalom propter mala, quæ egerat contra domum Saulis: sequenti. c. Sed obijcietur, quia tunc non gaudent ex hoc filij Benjamin: nam non redibat regnum ad tribum suam, in qua esse consueuerat, sed manebat in tribu Iudæ in filio David. Respondendum, quod adhuc aliquo modo gaudere poterant uiri de tribu Benjamin, quia quamquam dolerent, quod regnum esset translatum de tribu eorum in quocumque uiro illud maneret, tamen gaudebant, quod esset ablatum de stirpe ipsorum. Sed dicendum, quod ista ratio non stat, quia omnes tribus sponte elegerunt David in regem, ipso non inferente vim alicui: immo nec rogante, vt patet supra. 5. De hoc etiam 1. Paral. 12. vbi ponuntur illi, qui de singulis tribubus confluerunt ad David, antequam esset rex in Hebron, & antequam esset in Ierusalem. Quod autem obijciatur de isto uiro Semei, qui maledicebat David: dicendum quod istud non fuit generale in tota tribu Benjamin, sed in solo Semei accidit: vnde ipse solus de hoc venia petijt, quando deductus est David in Ierusalem, vt patet infra. 19. ipse etiam pro hoc solus occisus est, seq. lib. c. 2. Dicendum ergo, quod totus Israel potuit moueri cum Abalome contra David propter duo. Primo propter magnam persuasionem, & inductionem, quam habuit Abalom ad omnes Israelitas; nam quomodocumque aliquis eorum veniebat ad iudicium coram rege, osculabatur eum Abalom, & loquebatur ei ualde familiariter: vnde sic sollicitabat corda omnium uirorum Israel, ita ut diligerent eum nimis; etiam quia habebat spem futurorum bonorum magnorum tempore illius, scilicet, quod magnam reipublicæ curam gereret, & quod eorum negocia sollicitè expediret, sicut dixerat: Quis me constituat iudicem super terram, & ueniant ad me omnes qui habent negocium, & iustè iudicem? Secundum, & potissimum fuit voluntas Dei de puniendo David, ipse enim dixerat, quod suscitaret ma-

lum contra eum de domo sua supra. 1. & intelligebatur de Abalom: sed hoc non poterat fieri, nisi populus conuensisset Abalom, ideo Deus prauit ei populum facilem ad persuasionem, scilicet, quod ex modica causa mouerentur contra David, Deo permitten- te istud malum: & aliàs si David non peccasset multæ causæ simul venientes non sufficere ad mouendum populum.

Humiliatio David meritoria.

Et ait David seruus suus. Hic ponitur humiliatio meritoria David, & ista apparet in duobus. Primo de ciuitate confusibiliter recedendo. Secundo arcam in urbem remittendo ibi. Et dixit rex ad Sadoi. Circa primum dicitur. Et ait David seruus suus. Scilicet, monens eos, quod recederet de Ierusalem. Quæ erant cum eo in Ierusalem. Dicitur hoc, quia David non misit hic nuncios ad aliquos de seruis suis extra Ierusalem, eo quod credebatur omnes vrbes iam confederatas Abalom, ideo non expectabat, quod aliqua earum responderet ei tanquam domino mittendo auxilia, sed solum portauit seruos suos illos, quos secum habebat in Ierusalem, quia de illis non creditur, quod aliquis conuassisset cum Abalom. Surgite fugiamus. Idem, non manemus in vrbe.

Quare David fugit de Ierusalem. Quæst. XX.

QVAERETVR quare David fugit de Ierusalem; nam ipse habebat secum uiros belatores multos, & fortissimos, & erat in loco valde munito, vbi neminem poterat timere. Aliquis dicet, quod David timuit manere in Ierusalem, eo quod Abalom congregaret totum Israel contra David, & deleteret Ierusalem, vel obsideret magno tempore, quousque cogerent manentes interius fame perire, vel se tradere: cum autem fugeret, poterat euitare ista incommoda. Istud autem videtur inuere litera sequens, scilicet, nec enim erit nobis effugium a facie Abalom: festinate egredi, ne forte veniens occupet nos, & impellat super nos ruinam, & percutiat ciuitatem in ore gladij. Aliter dici potest, & melius, scilicet, quod David non exiit de vrbe timens, quod Abalom praualeret contra eum: nam cum auderet pugnare contra eum in campo, facilius posset resistere ei manens in vrbe, sed fecit hoc ad placandum dominum, quia Deus iratus est concitauerat illud malum contra ipsum, ideo si ipse vellet resistere tanquam nihil mali egisset, non solum conaretur resistere Abaloni, sed etiam Deo. & tunc Deus daret vires Abalom, vt praualeret contra David ad inferendum aliquam molestiam in poenam: voluit ergo David humiliari fugiens de Ierusalem tanquam non potens resistere, quia Deus pugnat contra ipsum: exiit etiã nudis pedibus, & aperto capite stans ipse, & serui sui, vt sic mererentur habere Deum propitium: sic patet seq. cap. cum Semei malediceret David, & iaceret lapides, & puluerem in eum, & voluisset Abalom abscindere caput illius: dixit David: dimitte eum, vt maledicat iuxta præceptum domini, si forte respiciat dominus afflictionem meam, & reddat mihi bona pro maledictione hac hodierna. Et ista est melior positio, nam abscindere non timebat David Abalom. Ne enim vni nobis effugium a facie Abalom. Idem, si manemus in vrbe, nullo modo poterimus resistere Abaloni, vel habere remedium contra ipsum, quia Deus adiuuat eum. Festinate egredi. Volebat David, quod omnes serui sui pararent se cito ad exeundum de vrbe. Ne forte veniens occupet nos. Idem, ne veniat ad urbem antequam egrediamur, & occupet nos in vrbe, putabat enim David, quod Abalom illico veniret in Ierusalem ad obsidendum David, vt caperet, vel oc-

cideret eum, & sic regnaret sine hoste: & hoc uerum erat, quia Abalom mox, vt congregauit multitudinem magnam in Hebron, venit in Ierusalem, putans quod ibi posset capere David, sed iam fugerat. Et in peccat super nos ruum. Dupliciter intelligitur. Vno modo, quod si maneret David in Ierusalem, Abalom veniens obsideret urbem, & dirueret muros eius præ multitudine bellatorum, & impelleret ruinam super David, & seruos suos, idest, faceret ruere muros super eos manentes in vrbe. Alio modo intelligitur, quod si maneret David in vrbe, pugnaret Abalom contra eum, & impelleret ruinam super eum, & seruos suos, scilicet, quod non possent se defendere, & cadere in gladio, & ista erat ruina. Et percutiat ciuitatem in ore gladij. Idem, postquam occiderit nos percutiet reliquos habitantes in vrbe gladio.

Cognouit vere David, quod a Deo Abalom suscitatus esset contra eum, ideo ex humilitate dixit se non posse preualere. Quæst. XXI.

QVAERET aliquis, an David dicebat ista ex humilitate, scilicet, quod ipse, & serui sui non possent euadere a facie Abaloni, vel quia putabat verum esse. Respondendum, quod David putabat, & credebatur certè simile, quod si maneret in vrbe non posset resistere Abalom. Et ratio est, quia sciebat, quod Deus suscitauerat contra ipsum Abalomem filium suum; nam hoc prædixerat supra. 1. ideo si maneret in vrbe resistere volens, necesse esset, quod infligeretur ei aliqua poena, eo quod Deus prædixerat illam, oportebat quod caperetur in vrbe ad infligendam istam poenam, & non solum infligeretur poena, quam prius meruerat, sed etiam quia nunc conabatur resistere poenæ, quam Deus infligebat ei, & sciebat illam infligi pro peccato, & non humiliauitur ideo fortè permisisset eum, vel multos de seruis suis cadere gladio, vnde non ausus est pugnare manens in vrbe, sed fugit, & humiliatus est coram domino, infligens animam suam. Et tunc quia credidit, quod fortè Deus remississet ei, ausus est pugnare contra Abalomem tanquam iam non pugnaret contra Deum vindicantem peccata, sed contra hominem aggredientem iniqua. Exiitque cum regis ad eum, omnia quæcumque præcepit dominus noster rex libenter exequimur serui tui. Quomodo uiderent uiri David, qui erant animosi, & belatores magni, quod est quasi opprobrium fugere de vrbe, quia tamen uiderant regem hoc uelle ex afflictione spiritus, dixerunt se libenter obedituros. Egr. suscit. & p. ex. & vnus in domo eius. Scilicet, festinauerunt egredi de Ierusalem. Vocatur autem domus regis familia eius, scilicet, vxores suæ, serui, & ancilla, & filij, nihilque reliquit David de omnibus; quæ pertinebant ad eum præter decem mulieres concubinas, vt patet in litera, & si forte dimisisset rex vxores suas; omnes cognouisset Abalom, sicut cognouit decem concubinas eius coram toto populo. Pedibus suis. Idem, non egressi sunt equitantes, sed pedibus suis mouebantur tam rex, quam uxores, & filij sui: & non solum habebant pedes, sed etiam disalcatis pedibus, vt patet infra in litera.

Quare David, & omnes, qui cum eo erant, egressi sunt pedibus. Quæst. XXI.

QVAERETVR quare David, & qui cum eo erant, egressi sunt pedibus. Aliquis dicit, quod hoc factum est præ uelocitate exeundi, & angustia temporis: nam dixerat David festinare egredi: ne forte veniens occupet nos; vnde non potuit.

potuerunt accipere equos, sic fuit in Aegypto, quia pra velocitate exeundi non poterunt fermentare panem, sed ligauerunt conspersas massas in palijs. Exod. 12. Sed dicendum, quod hoc non fiat, quia nihil moris contraferri erant sumendo equos, sed potius facilius agerent, quia equitantes velocius fugerent, quam pedestres: maxime mulieres, & pueri teneri. Alij dicunt quod hoc fecit Dauid, quia nesciebat, quod iturus esset, & pra angustia temporis, & forte non reperiret pasqua pro iumentis: ideo potius voluit quod manerent in vrbe. Sed hoc non fiat, quia Dauid & omnes viri sui exponebant seipsos ad mortem recedendo de Ierusalem, & nesciebant an cibos habere possent; ergo a fortiori exponerent animalia sua morti, si putarent ea sibi alijs esse vtilia, siue passum habere putarent, siue non. Potissime quia facilius erat per desertum, & per agros animalia passum inuenire quam homines. Item si ex hac causa factum esset, iussit Dauid, & qui cum eo erant, pedestres solum; sed non solum hoc, immo etiam nudis pedibus, & velato capite exhibit Dauid, vt patet infra, in litera, ergo non procedebat sine equo propter causam dictam. Dicendum igitur, quod Dauid, & omnes, qui cum eo erant iuerunt pedestres, & cōfusse implorando Dei misericordiam, vt auerteret ab eis furorem suum. Nam Dauid ibat nudis pedibus, quod pertinebat ad magnam afflictionem, cum esset delicatus, & tener nutritus in delitijs, sic patet infra. 23, scilicet, in cathedra sapientissimus princeps inter tres, ipse est quasi tenerimus ligni vermiculus, & intelligitur de Dauid, qui solus sedebat in cathedra. Ibat etiam Dauid siens, & aperto capite in signum magni maioris, quae ipse nullatenus fecisset pro malis, quae sustinebat ab Absalome, nisi vellet Deū sibi propitium reddere. Item patet hoc, nam libenter sustinuit irrogatas iniurias a Semei, licet potuisset abscindere ei caput, dicens: dimitte, vt maledicat mihi, si forte respiciat dominus afflictionem meam, & reddat mihi bonum pro maledictione hac hodierna, vt patet seq. cap. ergo vt affligeret se Dauid, & omnes, qui cum eo erant egressus est nudis pedibus ipse, & familia sua: sic enim Niniuitae audientes ciuitatem subuertendam exuerunt se vestibus bonis, induti que sacco sederunt in cinere, vt patet Ione. 3. *Et dereliquit rex decem mulieres concubinas ad custodiendam domum.* Iste decem mulieres derelictae sunt in palatio regis ad custodiam rerum domesticarum; nam nihil Dauid duxit secum de thesauris suis, vel de his, quae possidebat, sed omnia reliquit in vrbe non putans illa diripienda: nam sciebat, quod non erat quaestio super auro & argento, sed super capite viri tollendo ad suscipiendum regnum.

Sciendum, quod istae mulieres vocantur hic concubinae, sed supra, 12. vocantur uxores cum dicitur: suscitabo malum de domo tua, & dormiet cum vxoribus tuis in oculis solis huius: sunt tamen secundum veritatem concubinae, & non uxores, & sic vocantur hic, & seq. cap. & infra 20. Item verisimile est, quod Dauid dimitteret concubinas, & non uxores: quia illas dimitteret, de quibus minus doleret, minus tamen doleret de concubinis, quam de vxoribus: ideo dimitteret concubinas: nisi forte dicamus Dauid non habuisse concubinas, sicut asserit Nicolaus, sed non fiat, quia supra 6. & primo Paralip. 3. distinguuntur uxores, & concubinae Dauidae quo satis dictum est supra 6. quae 12. Cum autem obiicitur, quod supra decimo secundo vocantur uxores, dicendum quod ibi fuit causa quare vocarentur uxores, & non concubinae, quae causa ibi declarata est.

Quare Dauid reliquit solas mulieres in domo.
Quest. XXIII.

QVAERETVR, quare Dauid reliquit istas decem concubinas in Ierusalem, cum tota familiam suam inde educeret, & formidare poterat aliquam seuitiam hostis in illas.

Respondendum, quod Dauid reliquit illas, quia non timuit quod occiderentur, cum essent feminae: non reliquisset autem aliquos de seruis suis, quia timeret, quod Absalom occideret illos, putans, quod mansissent ad aliquas insidias, vel ad renunciandum Dauid ea, quae fierent in Ierusalem, ideo cum illis decem mulieribus nullum uirum reliquit ad eorum solatium, & necessitatem.

Quare Dauid ausus est relinquere concubinas suas sine timore, quod cognoscerentur. *Quest. XXIII.*

QVAERETVR ulterius, quomodo Dauid ausus est dimittere in domo concubinas: nam timere debuisset, quod Absalom cognosceret eas: nam Deus dixerat, quod aliquis de domo sua cognosceret uxores eius, supra. 12. Aliquis respondebit, quod Dauid non timuit hoc, quia Deus comminatus fuerat, quod alius cognosceret uxores eius, & non dixit de concubinis, ideo putauit, quod non cognoscerentur ab Absalom. Sed non fiat, quia in scriptura uariè accipiuntur ista nomina, scilicet, aliquando uxores pro concubinis, & aliquando concubinae pro uxoribus: ideo cum Dauid sciret modum loquendi Dei per prophetas, poterat intelligere, quod uxores posset accipi concubinae, & sic formidare. Aliter respondebit aliquis, quod Dauid intelligebat illud dictum Dei tam de uxoribus, quam de concubinis, credidit tamen quod Absalom non esset ille, qui cogniturus esset uxores suas, sed solum, qui suscitaret gladium contra eum, nam duae penae infligendae praenunciatae fuerant Dauid, scilicet, quod nunquam deficeret gladius a domo eius: secunda quod suscitaret malum de domo sua, & dormiret cum uxoribus illius. Primum putauit nunc

I Dauid complexi in Absalom. Secundum autem putauit alijs esse futurum, ideo non formidauit dimittere concubinas. Sed hoc non fiat, quia si hoc cogitasset Dauid, quamquam nesciret an euenturum esset nunc: tamen propter dubium eligeret securius, & duceret illas secum. Dicendum ergo quod Dauid nunc nihil cogitauit de hoc, nam quamquam sciret, quod gladius Absalom ueniebat super eum, quia Deus sic praedixerat, tamen de uxoribus suis rapiendis nihil nunc recordabatur, & Deus hoc faciebat, ut puniretur Dauid iuxta definitionem suam, & fecit quod obliuisceretur: alioquin duxisset secum omnes concubinas suas, & non completa fuisset sententia Dei contra illum: ut ergo compleretur, Deus excecauit eum, ne aduerteret ad hoc, & reliquit concubinas. Sic. n. facere solet Deus, cum uult aliquem punire, quoniam non dat ei spiritum, nec cor intelligens, sed excecat cor eius, & aures eius aggrauat, ut uidens non uideat, & audiens non intelligat, ut pater Iſa. 6. & Matth. 13.

Cur Deus in penam Dauid non uxores, sed concubinas prostituit uoluit. *Quest. XXV.*

QVAERETVR ulterius, cum Deus uellet punire Dauid pro adulterio in simili actu, quare non fecit, ut uxores suae cognoscerentur ab alio, in quo erat adulterium, sed fecit cognosci concubinas, & in hoc non erat adulterium: cum

cum ille non sint alligata vinculo matrimoniali. Respondendum, quod quamquam Deus uellet punire Dauid: tamen miserabatur eius, & non puniebat dure: si tamen uxores Dauid fuissent cognitae ab Absalom, erat magnum dedecus Dauid: quia quilibet homo etiam paruulus de media plebe natus, reputat maximum malum sibi esse uxorem suam ab alio cognosci. In concubina autem nimis distat, quia concubina nullo vinculo tenetur sicut vxor, ideo paruum dedecus est. Sed adhuc dicendum, quod licet uxores Dauid cognite fuissent tunc ab Absalom: non esset tantum dedecus, sicut si nunc vxor unius cognosceretur ab alio, eo quod tunc poterat repudiari vxor, & accipi alia: & sic quasi tollebatur dedecus: nunc autem propter similem casum non poterat dimitti vxor quantum ad vinculum, nec quantum ad torum, vel cohabitationem: ideo grauius nunc tolleretur. *Egressusque rex, & omnis Israel pedibus suis.* Id est, omnes Israelitae exiuerunt pedestres, ita quod nullus equitabat, quamquam haberent equos. Hoc autem fuit, quod cum uiderent regem pedestrem ire, erubescerent ipsi equitare: sed elegerunt omnes cum rege dolere, & implorare misericordiam Dei. *Stetit procul a domo.* Id est, stetit extra Ierusalem procul. Et est sensus, quod quando Dauid, & serui sui egressi sunt de Ierusalem, steterunt extra urbem procul subsistentes aliquanto spatio: & hoc quia expectabant, vt congregarentur ibi omnes si forte aliqui nondum egressi essent de vrbe, vel tardius egredierentur, vt omnes simul irent. In Hebraeo habetur. *Stetit in domo longinqua, vel in domo de longe.* Est sensus, quod stetit in aliqua domo, quae erat longe ab vrbe. Sed istud accidit propter improprietatem idiomatis, & sensus est, quem facit litera nostra. *Et uenerunt serui eius ambulantes iuxta eum.* Scilicet, omnes de domo sua erant coniuuenti, & circumdantes illum. *Et legiones Cerethi, & Pheleti.* Aliqui putant, quod Cerethi, & Pheleti erant iudices, qui ferebant sententias admirabiles: sicut est illa, quam dedit Salomon seq. lib. cap. 3. Vnde Cerethi interpretantur exterminatores: Pheleti autem admirabiles, id est, ferentes admirabiles ex terminationes, vel sententias. Sed non fiat, quia isti sunt uiri pugnatores. Quod patet, quia distincti erant per legiones; legio tamen est numerus multus. Item quia legio continet sex mille sexcentos sexaginta sex, & sic essent ualde multi iudices: nunquam tamen ponuntur tot iudices, quia non erant necessarij ad aliquid. Dicendum igitur, quod erant duae turmae pugnatorum admirabilium, qui sic uocabantur, & in eis erant aliquot legiones. *Et omnes Gethi pugnatores ualidi sexcenti uiri.* Id est, etiam ibant apud regem omnes Gethai, qui erant sexcenti uiri.

Gethi, qui cum Dauid erant, qui essent.
Quest. XXVI.

QVAERENT aliqui, de istis Gethis, qui erant. Aliquis respondebit, quod erant sexcenti uiri, qui uenerunt ad Dauid de vrbe Geth de terra Philistinorum. Nam Dauid manserat in vrbe Geth eo tempore, quo fugit de terra Israel, scilicet, per quatuor menses, praeced. lib. c. 27. & tunc uiri Gethai cognoscentes probitatem eius desiderauerunt manere cum Dauid, & uenerunt sexcenti uiri cum eo de vrbe illa: quando ipse rediit in terram Israel. Et hoc uidetur significare litera, dicens: omnes Gethi sexcenti uiri, qui secuti fuerant eum de Geth, id est, uenerunt cum eo de vrbe illa. Sed dicendum est, quod non uenerunt cum Dauid aliqui uiri de vrbe Geth, quando ipse uenit in terram Israel: sed soli illi uiri, quos ipse secum tulit de ter-

Ara Israel in Geth: illi redierunt cum eo. Et patet hoc, quia Dauid non habitabat in vrbe Geth, sed in Siceleg: & ibi non habitabant aliqui Gentiles; sed ipse solus cum uiris suis, vt declaratum est praeced. lib. cap. 27. vnde non poterat accipere viros de Geth: nec de Siceleg, quia non communicabat cum eis. Item patet efficacius, quia Dauid obseruabat se nimis ab omnibus Philistinis, ne cognoscerent quid ipse agebat, dum erat in terra illorum: nam ibi faciebat praedam in terram Amalechitarum, Gessuri, & Iezei, vt declaratum est praeced. c. Et dicebat regi Geth, quod faciebat praedas in terra Israel. Et ob hoc dicitur ibidem, quod quando ueniebat de praeda nullum uiuere permittere ne referret regi Geth ea, quae fecerat Dauid. eo. c. Si tamen Dauid habuisset secum aliquos de Philistinis: illi cognouissent fraudem Dauid, & retulissent regi Geth: vel saltem, dato quod essent satis fideles, Dauid timeret quod reuelarent facta eius: non auderet ergo tenere secum aliquem de uiris terrae illius: nec tenuit, dum ibi mansit. Non est etiam uerisimile, quod aliquos de terra illa duxisset secum, quando inde rediit in terram Israel, quia quasi fugitiuus inde recessit, nescientibus Philistinis, scilicet, quando ipsi erant in bello contra Saul: ergo non erant aliqui Gethai cum Dauid, qui uenissent cum eo de vrbe Geth. Sed dicendum, quod isti sexcenti uiri Gethi erant illi, quos duxit Dauid secum in terram Philistinorum, quando fugit a facie Saulis: & manserunt cum eo in terra ipsa quam diu ibi fuit: & postea regressi sunt cum eo in terram Israel. Vnde dicitur supra secundo, quod omnes illos viros, quos habuit Dauid in Geth reduxit secum singulos cum domo sua, & locauit eos in oppidis Hebron: isti autem, quia fuerant cum Dauid in omnibus angustijs suis, erant ei nunc ualde accepti, & familiares: ualde apud ipsum ibant, quando egrediebatur. Nec obstat, quod dicitur, quod isti erant Gethai: nam etiam ipsi serui Dauid uocabantur Gethai, non quia erant de Geth, sed quia ibi manserant aliquo tempore. Sic enim Obededom uocabatur Gethai, tamē ipse erat Leuita. primo Paralip. 15. & 16. Constat tamen Leuitas non posse esse de Gentilibus, sed de tribu Leui. Itē cum dicitur, quod erant sexcenti, hoc ualde conuenit immo quasi probat, quod dictum est, quia sexcenti uiri erant, quos duxit Dauid in terram Geth, vt patet praeced. lib. c. 29. & 30. Nam etiam in terra Israel habebat secum Dauid illos sexcentos viros, vt patet praeced. li. c. 23. & 25. Item isti uiri erant pugnatores ualidi, quia primo Paralip. 12. dicitur quomodo omnes, qui fuerunt cum eo in terra Philistinorum erant uiri fortissimi: non ergo fuerunt isti aliqui Philistini Gethai. *Qui secuti fuerant eum de Geth.* Id est, isti sexcenti uiri secuti fuerant Dauid de Geth, id est, uenerant cum eo inde. Et non est sensus, quod de ciuitate, vel de terra illa habuit eos: sed quia ueniunt illuc cum eo de terra Israel, & redierunt cum eo. *Pedites praecedebant regem.* Id est, omnes isti praedicti praecedebant regem recedendo de Ierusalem. *Dixit autem rex ad Ethai Gethaum, cur uenis nobiscum?* Est sensus, quod inter illos seruos regis ueniebat Ethai, & Dauid noluit vexare eum faciēdo, quod ueniret nunc cum eo ad labores illos, quos ignorabat, ideo dixit, cur uenis nobiscum. q. d. non uenias. *Reuertere, & habita cum rege.* Id est, non uenias mecum, sed redi in Ierusalem, & ibi habitabis cum rege, scilicet, cum Absalom qui est rex nouus. q. d. ibi poteris esse in quiete: mecum autem eris in laboribus. *Quia peregrinus es, & egressus de loco tuo.* Id est, non est bonum, quod uenias mecum: quia si tu esses oriundus de terra hac, & semper manere deberes in ea, iustum esset quod in hac turbatione mecum patereris, sed peregrinus es, scilicet, non est ista terra tua: sed egressus es de loco

tuo propter aliquam causam animo redeundi illuc, & venisti ad terram istam, vt hic quiesceres: quod ergo turbaberis nunc nobiscum, & sustineas labores sine causa, tanquam si esses de origine terrae huius, iniustum est. Heri venisti, & hodie compelleris nobiscum egredi. Ista erat alia causa ad hoc, qd deberet manere, qd si multo tempore mansisses in terra hac, & latatus fuisses: non erat iniustum, quod nunc nobiscum turbaberis, vt sicut de bonis illius communicaueras, ita mala eius sustineres: sed heri venisti, & nondum suscepisti aliquid bonum: quod ergo hodie egredi compellaris propter me, valde iniustum est. In Hebraeo habetur. Captiuus es de loco tuo. Vbi nos dicimus peregrinus es, & egressus de loco tuo: quod ad idem pertinet, sed vocatur in Hebraeo captiuus ille, qui peregrinus est, vel exul. Ego autem vadam, quod iturus sum. Id est, non vadas tecum, quia ego vadam, quod iturus sum. Id ad locum incertum, vbi mihi bonum prospexero, tu autem laborares si vagareris per loca incerta.

Ethai Gethæus quis esset. Quest. XXVII.

QVAERET aliquis de isto Ethai Gethæo quis erat. Aliqui respondent, quod erat filius regis Geth, & amore Dauid venerat cum eo. Ad hoc autem inducunt, quia dicitur, qd erat peregrinus, scilicet, quia non erat de progenie Israel: sed natus erat & nutritus in Geth, sic tenet Ra. Dauid Kimhi. Alij autem dicunt, quod iste Ethai erat de terra Israel, sed vocatur Gethæus, quia fuit ibi aliquando tempore cum Dauid, & venit in terram Israel. Sic enim omnes viri, qui iuerunt cum Dauid in terram Philistinorum vocantur Gethæi, vt supra declaratum est. Sic etiam Obededom vocabatur Gethæus, & tamen erat Leuita. Sed hoc non stat, quia Dauid dixit hic: reuertere, & habita cum rege, quia peregrinus es: nullus tamen de Israelitis vocabatur peregrinus in terra Israel, sed solum illi, qui erant de gentilitate, ergo non erat Ethai Israelita. Item quia dixit Dauid, egressus es de loco tuo, ergo locus Ethai non erat in terra Israel, sed in alijs gentibus. Item Dauid dixit, heri venisti, & hodie compelleris nobiscum egredi, si tamen venisset iste cum Dauid de Geth, & illuc itisset, non diceret ei Dauid: Heri venisti, quia plures essent quam 28. vel quasi. 30. anni, quibus venisset, quia nunc erat. 28. vel 30. annus regni Dauid, vt supra declaratum est in litera. Itē non stat positio Ra. Dauid Kimhi, & aliorum, qui volūt qd iste esset filius regis Achis, & venisset cum Dauid de terra Geth, quando inde venit Dauid: quia supra probatum est, quod Dauid venit inde antequam regnaret, & erant iam. 28. vel 30. anni ab eo tempore, hic tamen dicitur ad Ethai, heri venisti, & hodie compelleris egredi nobiscum, ergo non venit à principio cum Dauid. Itē dicitur, compelleris egredi nobiscum, quasi non esset Ethai de seruis regis, sed alienus. Si tamen 30. annis mansisset Ethai cum Dauid, & venisset de Geth animo manendi cum eo, iam non esset alienus à seruis Dauid, sed computaretur de seruis eius, ideo non uenerat à principio, cum hic computetur, ut alienus. Item non stat positio illorum, qui dicunt, quod erat de terra Israel, quia dixit Dauid: Dominus faciat tecum misericordiam, & ueritatem, quia ostendisti gratiam, & fidem: si tamen esset de terra Israel, non poterat ostendere Dauid gratiam, quia ante hoc nunquam fuerat Dauid in necessitate, ut aliquis de terra Israel posset ei facere misericordiam, ergo erat istud in terra aliena, in qua Dauid egerat misericordiam, scilicet, in terra Philistinorum. Dicendum ergo quod iste Ethai erat Philistæus de urbe Geth, & erat magnus uir, cum autem Dauid fuit in terra il-

la profugus à facie Saulis, ille ostendit ei affectum beniuolum, & benefecit illi: nunc uero insurgente aliqua contentione in terra Gethæorum, Ethai recessit inde, & venit ad Dauid, confidens se bene mäsurum apud eum, sicut ipse benefecerat illi in terra Philistinorum. Erant autem pauci dies, quibus uenerat Ethai, quando ortum est istud bellum Absalom contra Dauid. Et secundum hoc non sequitur aliquod inconueniens in litera, nā Ethai uocatur Gethæus, quia erat de Geth: etiam dixit ei Dauid, habita cum rege, quia peregrinus es, id est, non es de terra ista, sed Gethæus. Etia dicitur, egressus es de loco tuo, id est, nunc non uenisti huc animo manendi hic semper, sed recedendi quando tibi expediret, etiam dixit ei, heri uenisti, & hodie compelleris egredi, id est, pauci dies sunt, ex quo egressus es de terra tua. Reuertere, & reduc tecum fratres tuos. Id est, reuertere in Ierusalem non uenias tecum, & fac reuertit fratres tuos, scilicet, uiros, qui tecum sunt, & uenerant cum eo de terra sua. In Hebraeo dicitur. Reuertere, & fac reuertit fratres tuos tecum. Quod idem est, quia fratres sui erant in potestate eius. Et Dominus faciat tecum misericordiam, & ueritatem. Id est, Dominus benefaciat tibi. Hoc dicebat Dauid tanquam expediens se de Ethai. Benefecerat enim Ethai regi Dauid in terra sua, & Dauid intendebat rependere illi uicem nunc, dum manebat cum eo, & quia iam recedebat ab illo, & nesciebat, an ultra uiurus esset eum, uel uenturus ad talem statum, in quo posset ei benefacere, commendabat eum Deo, orans ut Deus retribuere ei illa, quae ipse Dauid impenderat, quando erat in terra sua. Dicitur autem misericordiam, & ueritatem, quia Deus dicitur alicui seruare ueritatem quando promissa homini tribuit: uel quantum homo meretur ei impendit. Dicitur autem facere uel seruare misericordiam, quando facit alicui supererogationis. scilicet, quia plura largitur, quam promisit, uel quam homo mereatur: sic. n. Dauid orabat, ut non solum Deus retribuere Ethai quantum ipse benefecerat Dauid, sed etiam aliquid ultra. Quia ostendisti gratiam, & fidem. scilicet, quia quando eram in terra tua ostendisti mihi gratiam benefaciendo sponte, in quibus non tenebaris, ostendisti etiam fidem. i. seruasti fidelitatem in omnibus, quae mihi promissisti, & pro his oro, ut Deus faciat tibi misericordiam, & ueritatem.

Fratres Ethai qui essent. Quest. XXVIII.

QVAERET aliquis, qui erant fratres istius Ethai. Respondet Ra. Dauid Kimhi, quod isti erant sexcenti uiri Gethæi, de quibus supra dicitur, quorum ipse erat princeps, & uocatur hic frater eorum, quia in exercitu dux, & milites sui dicuntur quasi fratres. Sed hoc non stat, quia sexcenti uiri Gethæi, de quibus supra dicitur, non erant de stirpe Gethæorum, sed erant Israhelitarum, ut supra probatum est, Ethai tamē erat Gethæus origine, sicut etiam ipse Ra. Dauid confitetur, ergo non erant illi fratres sui. Item illi. 600. uiri Gethæi, siue ponantur de stirpe Israel, siue de stirpe Gethæorum, uenerunt cum Dauid, quando ipse uenit de terra Philistinorum, ut patet supra, scilicet, & omnes Gethæi, qui secuti fuerant eum de Geth. i. qui uenerunt cum eo de Geth: sed Ethai non uenit de Geth cum Dauid, sed pauci dies erant, quibus uenerat, ut supra probatum est: ergo non erant illi sexcenti uiri fratres sui. Item dicitur supra, quod Dauid procedebat de Ierusalem, & iuxta eum legiones Cerethi, & Pheleti, & omnes Gethæi sexcenti uiri, & tamen post hoc dicitur ad Ethai: reuertere, & habita cum rege, & reduc tecum fratres tuos: ergo non erant illi sexcenti uiri fratres Ethai,

Ethai, quia illi dicuntur serui Dauid. Item patet, quia cum Ethai nollet manere in Ierusalem dixit ei Dauid ueni, & transi. i. transi nobiscum, & tū iam dictum erat de sexcentis uiris Gethæis, qd ibant iuxta regem: ergo non erant isti fratres Ethai. Item quia dicitur, & transiuit Ethai Gethæus, & omnes uiri, qui cum eo erant, & tū iam dictum fuerat de sexcentis, qd transierant cum Dauid: ergo non erant illi sexcenti uiri fratres Ethai. Dicendum igitur, quod isti fratres Ethai erant aliqui uiri, qui uenerant cum eo de terra Gethæorum: quia erat Ethai magnus uir, & manebant cum eo in Ierusalem: nunc autem uolebat Dauid, qd tam ipse quā uiri sui redirent in Ierusalem, quia erant peregrini: sed noluerūt. Et respondit Ethai regi dicens. Erat enim Ethai bonus uir, & gloriosus: magis uirtutem diligens, quam quietem: ideo praelegit cū amico suo Dauid in mortem ire, uel in quamcumque locum uentem fortunam: quam amico relicto delictis affluere. *Uenit Dominus, & uenit Dominus meus rex.* Id est, iuro per vitam Dei, & per vitam regis, quod non dimittam te. Iurauit autē Ethai, vt non liceret ei retrocedere, & vt Dauid non inquietaret eum suadendo, quod recederet. *Quoniam in quocumque loco fueris domine mi rex, siue in morte, siue in uita: ibi erit seruus tuus.* Id est, ubicumque fueris siue in prospera, siue aduersa fortuna, nunquam te dimittam, hoc enim erat perfecta uirtus, & firmissima amicorum lex: indiuisibiles eos ad quacumque fieri. Ex quo apparet, quod non erat Ethai amicus uilis, uel delectabilis, sed honestissimus, quia illi uis aduersitate discedunt, cum ibi cesset uile, & delectabile, propter quod ipsi mouentur: quo cessante necesse est amicitiam dissolui, vt patet Ethic. 8. ideo dicitur: Est enim amicus secundum tempus suum, & non permanebit in die tribulationis. *Eccles. 6. Et ait Dauid Ethai: ueni. & transi.* Cum uisidisset Dauid probitatem, & firmitudinem uiri: qd praeligeret pro eo aduersa pati, noluit cum contristare amplius contrarium suadendo, sed suscepit eum inter suos. *Et transiuit Ethai, & omnes uiri, qui cum eo erant.* Transierunt locum in quo erat rex. Sciendum autem quod Dauid egressus cum festinatione de Ierusalem processit usque ad torrentem Cedron, qui est inter Ierusalem & montem Oliueti, distans aequaliter ab urbe inter hortos urbis, & ibi expectauit uiros suos, vt sciret, qui ibant cum eo: & ibi dixit ad Ethai quod rediret, qui noluit: ideo tam ipse quam uiri sui transierunt torrentem. Omnes autem, qui transibant torrentem ituri erant cum Dauid. *Et reliqua multitudo.* Id est, totus alius populus, qui ueniebat cū Dauid transiuit torrentem. *Omnesque flebant uoce magna.* Totus enim populus, qui erat cum Dauid flebat, sicut uidebat flere Dauid: ipse tamen Dauid flebat, vt Deus miseretur eius: aliorum autem de multitudine quidam praesentia incommoda aspicientes, lugebant; alij uero diuinam implorantes propitiationem. *Et uniuersus populus transibat.* Id est, omnes transibant torrentem Cedron, & Dauid expectabat quousque omnes transierunt: vt iret totus populus simul. *Rex quoque transgrediebatur torrentem Cedron.* Id est, postquam oēs transierunt, transiuit ipse rex, vt neminem dimitteret citra torrentem. *Et cunctus populus incedebat contra uiam oliuae, quae respicit ad desertum.* Id est, transito torrente Cedron procedebat populus contra uiam oliuae. i. contra montem Oliueti. Et dicitur, quae respicit desertum, quia mons Oliueti est in deserto respectu Ierusalem, accipitur autē hic oliua pro monte oliuarum, sicut accipitur musca pro pluralitate muscarum. *Uenit autem musca grauissima.* i. multitudo muscarum. *Exod. 8.* Sciendum autē qd mons Oliueti distat à Ierusalem p mille passus, vt patet Act. 1. ubi dicitur qd reuersi sunt Apostoli Ierosolimā à monte, qui uocatur Oliueti, qui est iuxta Ierusalem Sabbathi habens iter: *po-*

Torrentes Cedron ubi,

Aph. Toft. in Secur. dum Regum.

terant enim iudaei ambulare in sabbatho mille passus. Torrens autem Cedron erat in medio itineris procedentibus de Ierusalem ad montem Oliueti: ideo postquam totus populus transiuit torrentem, procedebat contra montem Oliueti. Sic apparet infra. Ob hoc autem Christus uisitabat ista duo loca, scilicet, torrentem Cedron, & hortos, qui erant apud ipsum, & montē Oliueti. Nam consueuerat Christus semper per noctem dormire extra ciuitatem in monte Oliueti super terram, & cum eo discipuli eius, & postea in aurora ueniebat in Ierusalem, & praedicabat quotidie. Sic patet Luc. 21. Erat autem diebus docens eos in templo: noctibus uero exiens morabatur in monte, qui uocatur Oliueti, & omnis populus diluculo manicabat ad eum in templo audire eum. Frequentabat etiam dominus Iesus torrentem Cedron, & hortos, qui erant apud illum. Nam illuc frequenter conueniebat cum discipulis suis, quando ibat in montem Oliueti, & ibi captus est. De hoc Ioan. 18. Egressus est cum discipulis suis trans torrentem Cedron, ubi erat hortus, in quem introiuit ipse cum discipulis suis. Sciebat autē & Iudas, qui tradebat eum, locum, quia frequenter conuenerat illuc cum discipulis suis. In Hebraeo habetur. *Cunctus populus incedebat super facies uiae respicientis desertum.* Et non ponitur ibi contra uiam Oliuae. Litera tamen nostra posuit hoc ad magis explanandum, quia ista idem sunt. Nam uia respiciens desertum erat uia Oliuae. Et sic dicitur infra in litera, qd Dauid ascendebat cliuam oliuarum, id est, montem oliuarum. *Uenit autem Sadoc, & uniuersi Leuitae cum eo portantes arcam foederis Dei.* Sadoc erat summus sacerdos, & cum eo Abiathar, vt patet supra 8. & 1. Paral. 24. erat autem Sadoc quasi praecipuus, & ueniebant cum eo Leuitae portantes arcam foederis. Nam arca erat in Ierusalem in domo Dauid in loco, quem parauerat ei Dauid, & cum egressus est, acceperunt sacerdotes, & Leuitae arcam ferentes eam usque ad torrentem Cedron, & inde reuersi sunt.

An licebat arcam educi de loco suo ad portandum cum Dauid. Quest. XXXIX.

QVAERETVR, an licebat arcam educi de loco suo ad portandum cum Dauid. Aliquis dicit, quod non, quia arca debebat semper manere abscondita in loco sancto, & propter hoc in sanctuario datus est ei locus occultissimus, scilicet, sancta sanctorum: ergo non debebat produci in publicum. Respondendum, qd quando arca erat in sanctuario in loco suo, non licebat alicui introire ad uidendum eam: cum tamen ingreuerat aliqua necessitas, licitum erat educi illam de loco suo, & produci in publicum: sic enim erat tempore bellorum: nam ducebant Israelitae arcam in bellum, quando uolebant specialiter Deum fieri sibi adiutorem. Sic patet praeced. libro capitu. quarto. nam semel Israelitae percussit sunt à Philistinis, & dixerunt: Quare percussit nos dominus hodie coram Philistinis? Afferamus ad nos arcam de Silo, & ueniat in medium nostrum, vt saluet nos de manu inimicorum. & tunc capta est à Philistinis. Iterum autem ducta est in bellum, quando pugnauit Saul contra Philistinos, praeced. libro capitu. decimo quarto. Iterum etiam tempore Dauid ducta est arca in bellum contra filios Ammon, vt patet supra 11. Nam dixit Vrias ad Dauid: arca Dei, & Israel, & Iuda habitant in papilionibus. & dominus meus Ioab, & serui domini mei manent super faciem terrae: scilicet, quod arca erat in papilionibus simul cum Israelitis in bello. Ita ergo nunc cum Dauid fugeret à facie Absalom, erat principium belli: ideo poterant

Quare Christus saepe uisitabat torrentem Cedron, & montem oliueti.

Christus per noctem dormiebat extra ciuitatem in monte oliueti super terram.

terant Leuita portare arcam cum Dauid, & intendebant portare eam quocumq; iret Dauid: quamquam ipse non iussisset hoc, cum postea reuocauerit, sed sacerdotes, qui tenebant arcam sub potestate sua, acceperunt eam de loco suo, & portauerunt cum Dauid, & intendebant semper portare, nisi Dauid renuisset: ipse autem ex humilitate uoluit, qd rediret arca in locum suum, ut patet infra. Et deposuerunt arcam Dei, Scilicet, Leuita, qui portabant arcam humeris suis, deponerunt eam in terram dum transibat populus, & manebat Dauid apud torrentem. Et ascendit Abiathar. Id est, ascendit ad locum ubi erat arca. Nam ipsa deposita fuit in aliquo loco alto, & Abiathar ascendit ad eam, scilicet, ad consulendum dominum coram illa, vel ad faciendum aliud. Sciendum quod Ra. Sa. & Ra. Dauid Kimhi dicunt, qd Abiathar tunc consuluit dominum coram arca, & non respondit illi. Sadoc autem consuluit, & respondit illi Deus, & ablatum est summum sacerdotum Abiathar, quia iam Deus non erat cum eo, & mansit solus Sadoc sacerdos magnus.

An Abiathar fuerit priuatus sacerdotio tempore Dauid. Quest. XXX.

QVAERETVR circa hoc, an sit verum. Respondendum, qd non, quia Abiathar, & Sadoc semper fuerunt summi sacerdotes, dum vixit Dauid, & fuit ablatum sacerdotium Abiathar, quando mortuus est Dauid per Salomonem, ut patet seq. li. c. 2. scilicet. Dixit Salomon Abiathar sacerdoti: vade in agrum tuum in Anathoth, & quidem uir mortis es: sed hodie non te interficiam, quia portasti arcam domini coram patre meo, & sustinisti laborem in omnibus, in quibus laborauit pater meus: eiecit ergo Salomon Abiathar, ut non esset sacerdos domini, ut impleretur sermo domini, quem locutus est super domum Heli in Silo. Item patet hoc, quia tempore Dauid semper uocabatur Abiathar sacerdos. Sic patet seq. lib. cap. 1. scilicet, qd Adonias habebat sermonem cum Ioab, & cum Abiathar sacerdote, & tamen istud fuit prope mortem Dauid. Sed posset aliquis obijcere, qd tunc Abiathar erat sacerdos, sed non erat summus sacerdos: nam ibi solum uacatur sacerdos. Respondendum, qd hoc non obstat: nam necesse est accipi ibi sacerdotem pro summo sacerdote. Sic patet sup. 8. cum dicitur, qd Sadoc filius Achitob, & Achimelech filius Abiathar erant sacerdotes, id est, summi sacerdotes. Nam non possunt ibi accipi pro sacerdotibus simplicibus, quia non solum isti, sed multi alij erant sacerdotes. Item patet seq. lib. c. 1. cum dicitur, qd Abiathar sacerdos erat cum Adonia, & Sadoc sacerdos non erat cum eo, & sic uocatur ambo isti aequaliter sacerdotes. Constat tamen, qd Sadoc erat summus sacerdos, ergo Abiathar erat etiam summus sacerdos. Item patet hoc effectiuius. 1. Paral. 24. ubi Dauid paulo ante mortem suam ordinauit sacerdotes, & leuitas, & constituit Sadoc summum sacerdotem in filijs Eleazar, & Abiathar summum sacerdotem in filijs Ithamar. Item patet quia infra 20. ponuntur iterum officiales Dauid, & dicitur, qd Sadoc & Abiathar erant sacerdotes, scilicet, sacerdotes magni, sed illud fuit aliquanto tempore post hoc. Dicendum ergo, qd non fuit nunc ablatum summum sacerdotum Abiathar, sed tempore Salomonis. Donec expletus esset omnis populus, qui egressus fuerat de ciuitate. i. tandiu ascendit Abiathar usquequo perfecte transiit torrentem Cedron omnis populus, qui egressus fuerat de ciuitate, ut iret cum Dauid. Quia toto isto tempore steterat coram arca Abiathar. Vel aliter, & melius, qd Abiathar ascendit in aliquem locum altum, quando populus incepit transire torrentem Cedron, ut uideret quid

transibat, & an aliqui manebant non transeuntes cum rege: cum autem expletus esset populus descendit. Et dixit rex ad Sadoc. Hic ponitur humiliatio Dauid arcam remittendo. Nam quamquam licite potuisset illam secum ducere, quia tamen honorificetius ipsa maneret in urbe in loco suo, noluit qd ueniret secum. Reporta arcam Dei in urbem. Usque ad locum illum fuit ducta arca non iubente Dauid, & tunc quando uidit eam, & transiit populus, iussit reportari illam in urbem. Si inuenero gratiam in oculis domini. i. si Deus propitiatus fuerit mihi, & uoluerit misereri. Et dicitur me. In Ierusalem restitudo me in gradum meum, & honorem pristinum. Et ostendet mihi eam, & tabernaculum suum. i. tunc ostendet mihi arcam, quia rediens uidebo illam: etiam uidebo tabernaculum suum. Tabernaculum, in quo ipsa manebat in domo Dauid. nam tabernaculum Salomonis, quod magis uocatur templum, nunquam uidit Dauid: cum cepit edificari anno quarto regni Salomonis, & finitum est post septem annos. Est autem sensus huius li. tere, qd Dauid diceret, qd non opus erat ire arcam cum illo: nam presentia arce erat ad hoc, qd Deus adiuuaret illos, quibus erat presens. Sic patet praec. li. c. 4. Afferamus ad nos arcam Dei de Silo, & ueniat in medium nostrum, & saluet nos de manu inimicorum nostrorum, sed Dauid dicebat, aut ego inueni gratiam in oculis Dei, aut non: si inueni, ipse reducet me in locum sanctuarium, & uidebo arcam, & tabernaculum, & sic non est opus, qd eat mecum: si autem non inueni gratiam, et si portem eam mecum non liberabor: ideo melius est, qd reportetur in urbem. Si autem dixerit, non places. i. si dixerit Deus de me: non places in oculis meis ad hoc, qd regnes. Praesto sum, sicut quod bonum est coram se. i. faciat quod iudicat esse bonum, id est, si iudicat bonum esse, quod ego non regnem: praesto sum ad tolerandum quamcunque poenam imposuerit.

An ratio Dauid quare remisit arcam fuerit conueniens. Quest. XXXI.

QVAERETVR an iste modus arguendi Dauid sit conueniens. Aliquis dicit, qd non, quia hoc modo faceremus, qd presentia arcae nihil proficeret, sed hoc est inconueniens: quoniam Israelite ideo ferebant eam sepe ad bellum, quia putabant per illam consequi adiutorium. Idem etiam argumentum fieret de presentia crucis dominice, vel designatione in fronte, quia dices: aut Deus uult liberare istum, aut non: si uult, etiam cruce non presente liberabit: si non uult, et presente cruce, & omnibus angelis Dei non liberabit, & sic erit omnino superuacua presentia crucis, vel signati, & inuocatio nominis Christi, quia idem argumentum est de utriusque. Sed falsum est, quia non est aliud nomen sub celo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri, nisi in nomine Christi, ut patet Act. 4. Idem arguetur de bonis, quae sunt pro mortuis, quia illi aut sunt in purgatorio, aut in paradiso, vel in inferno: si secundo modo non proficiunt: si primo modo etiam sine orationibus, & bonis, quae a nobis fiunt liberabuntur illi, qui sunt in purgatorio, ergo non oportet fieri pro illis bona. sed hoc falsum est, quia 2. Machab. 12. qd sancta, & salubris cogitatio est orare pro mortuis. Respondendum, qd argumentum Dauid sufficiens erat. Quia si ipse inuenisset gratiam in oculis domini, et sine arca liberasset illum: si autem non placeret, et presente arca non liberaretur: sic enim fuit de Israelitis, quando portauerunt arcam de Silo, ut liberarentur de manu Philistinorum. Nam presente ea, magis puniti sunt, quam absente: nam ea absente perierunt quatuor millia, ea uero presente perierunt triginta millia, & capta est arca ab hostibus.

Arguitur qd non primo.

Secundo.

Terrio.

Responsio.

Ad primam rationem. bnt. Praecede. lib. c. 4. hoc autem quia illi Israelitae non placebant Deo. Cum autem inferitur, quod presentia arcae nullo modo erat utilis, non sequitur: nam poterat esse utilis dupliciter. Vno modo si Israelitae placerent Deo, nam tunc presente arca, vel absente liberandi erant: facilius tamen, & melius, & cum maiori prosperitate liberaret eos presente arca quam absente, quia confidebant de nomine eius, & uirtute. Secundo modo proderat si Israelitae non placerent Deo, ita quod esset eis Deus aliquo modo iratus, non secundum diffinitionem, sed secundum comminationem: forte presentia arcae placaret: & propter hoc quando mouebantur castra, Moyses faciebat, quod praecederet arca, dicens: surge domine, & dissipentur inimici tui: & fugiant qui oderunt te a facie tua. Et per arcae praecessionem Deus faciebat iter magis prosperum Israelitis, quam alias facturus esset, quamquam diligeret eos. De Dauid autem dicendum, qd ipse sciebat, qd si Deus eum habebat exosum, presentia arcae nihil ei proficeret: si tamen eum non habebat omnino exosum, vel si diligebat eum, poterat ei proficere: ut tamen Deo daretur debita reuerentia, uoluit Dauid qd maneret arca: etiam si ipse non liberaretur ita cito, sicut liberandus erat. Et per hoc merebatur Dauid uolens Deo exhibere reuerentiam, & liberaret illum Deus uelocius quam praesente arca. Ad argumentum de presentia crucis, & signatione idem dicendum est. Quod proficit, nam si Deus sit omnino iratus alicui secundum diffinitionem, non proficit ei crucis presentia, quia etiam ea presente peribit: si tamen sit Deus omnino iratus, poterit per presentiam crucis, vel per signationem in fronte placari, cum ista deuote fiat. Etiam si Deus aliquem gratiam habeat facilius liberabitur, & cum maiori prosperitate per hanc, quam sine ijs. Semper tamen quicumque fuerit, debet recurrere ad haec remedia, quia nemo scit an Deus ei sit comminationem, vel diffinitionem iratus sit: et si grauissimè peccauerit. Ad aliud quod dicebatur de oratione pro mortuis, dicendum qd semper proficit, et si sit sancta & salubris cogitatio pro defunctis orare, ut ad peccatis soluantur. 2. Machab. 12. Quia si isti sunt in uita aeterna, vel in inferno, non proficiunt eis. Proficiunt tamen alijs defunctis, quibus proficere potest, vel saltem proficit ei, qui orat: si autem sit in purgatorio, quam sine operibus nostris aliquando liberari debebat, tamen facilius liberatur impensis bonis operibus pro illo, & effugit multas penas quas alias toleraret. Et dixit rex ad Sadoc. Hic ponitur quartum huius. c. in quo est ordinatio consultiua. Et diuiditur in duo. Primo ponitur ordinatio de consilio renunciandi, scilicet, qualiter Dauid sciret quid fiebat in Ierusalem. Secundo de consilio dissipando ibi. Cumque ascendisset. Circa primum dicitur, Et ait rex ad Sadoc Sacerdotem. Scilicet, Sacerdotem magnum, quia ipse & Abiathar erant Sacerdotes magni. O uident reuertere in ciuitatem in pace. Id est, o Sacerdos, qui es uident, reuertere in ciuitatem. Videns. n. idem est qd propheta, & iste erat modus antiquorum, scilicet illi uocarentur uidentes, qui postea uocati sunt prophetae, ut patet praec. li. c. 9. Olim in Israel sic loquebatur unusquisque uadens consulere dominum: uenite, & camus ad uidentem, qui enim propheta dicitur hodie, uocabatur olim uident. Sadoc autem non uocabatur uident, quasi esset propheta, sicut quilibet alius de prophetis quibus Deus loquebatur, sed erat conditio communis omnium Sacerdotum summorum quod essent prophetae. Quia Deum consulebant posito rationali in pectore, & respondebat eis, non tamen habebant modum aliorum prophetarum, quibus loquebatur Deus sine consultatione in rationali. In Hebraeo habetur. Si uides reuertere. Et est sensus Hebraeorum: si uidetur tibi bonum, & uile, qd reuertaris. Alph. Tost. in Secundum Regum.

Ad secundam.

Ad tertiam.

ris: reuertere, sed primus sensus est melior, si uides, id est, quia uident es: uel tu, qui uident es, reuertere: & ista litera nostram ponit litera Chaldaica. Et Achimaas filius tuus, & Ionatham filius Abiathar duo filij uestri sunt uobiscum. Dixit hoc Dauid, quia cum ipse iuberet Sadoc, & Abiathar redire, quia non erant uiri apti ad bellum propter senectutem, uellent quod duo filij eorum, qui erant uiri fortissimi, irent cum Dauid, ideo ipse dixit, quod etiam illi duo manerent cum eis, & istud erat ad hoc, qd isti essent cursores regis. f. denunciando Dauid quidquid audirent in ciuitate de factis Absalom.

An Dauid intenderet fugere de terra Israel in exitu eius. Quest. XXXI.

QVAERETVR, quid intenderat Dauid facere cum exiret de Ierusalem, & an intenderet recedere de terra Israel, vel defendere se in alio loco fortiori. Respondendum, quod non intendebat fugere de terra Israel, quia hoc est, quod uoluisse Absalom, ut ipse solus dominaretur: nec etiam intenderat ire ad aliquem locum munitiorem, in quo se defenderet, quia locus, in quo erat, fortissimus erat: nec latuit postea Dauid in aliquo loco. Sed dicendum, quod Dauid fugit de Ierusalem ex causa supra assignata, scilicet, ut Deum sibi placaret, tolerando istam confusionem, & postea esset sibi propitius. Nam in Ierusalem non intenderat se posse resistere. Fugit autem recedens aliquantulum a Ierusalem, ut Absalom non posset eum mox inuenire, & interim per cursores suos poterat intelligere, quid faceret Absalom, & secundum hoc poterat scire quid expediret ei facere. Sic patet, quia dixit: ecce ego abscondar in campestribus deserti donec ueniat sermo a uobis, indicans mihi: & tunc Dauid si uideret, qd expediebat ei pugnare contra Absalom scire pugnaret: credens quod Deus eum adiuuaret, cum iam tolerasset confusionem recedendo de Ierusalem. Ecce ego abscondar in campestribus deserti, donec ueniat sermo a uobis indicans mihi. Hic instruebat Dauid Sadoc, & Abiathar quemodo se haberet ad eum, scilicet, quod cum manerent in ciuitate, conarentur scire, quid fieret in domo Absalom, & illud transmitterent per filios suos ad Dauid, & tandem ipse maneret in deserto absconditus, nesciens quid agere deberet. Sic autem factum est, quia Dauid recedens de Ierusalem mansit in campestribus citra Iordanem, quousque uenerunt illuc filij Sadoc, & Abiathar, & dixerunt Dauid: surgite transite cito fluuium, quia huiusmodi consilium dedit contra uos Achitophel: & surrexit Dauid & omnis populus, & transierunt Iordanem usque mane, infra. 17. Reportauerunt igitur Sadoc, & Abiathar arcam Dei in Ierusalem. Non portauerunt isti humeris suis, quia Leuita portabant eam, quibus Deus iusserat. Num. 4. & 7. & primo Paralip. 15. sed quia isti erant principes Sacerdotum, & Leuitarum nominantur isti soli. Et manserunt ibi. Scilicet, ad sciendum quid moliretur Absalom contra Dauid. Porro Dauid ascendebat oliuum oliuarum. Id est, ascendebat montem Oliueti, quia iste mons distabat magis a Ierusalem, quam torrens Cedron per eandem uiam. Et ob hoc dicitur supra qd cunctus populus incedebat contra uiam oliuae. i. montem oliueti. In Hebraeo habetur. Ego tardabo in campestribus. Vbi litera nostra dicit: ego abscondar, sed ad idem pertinet, quoniam ibi abscondi debebat, & etiam ibi tardaret, scilicet, expectando, quousque nuncij irerent de Ierusalem ad Dauid. scandens, & flexus aperto capite, & nudis pedibus. Id est, Dauid ascendebat per montem, & semper ascendendo plorabat, & habebat opertum caput, & pedes sine calciamentis.

Cur David aperto capite flebat, & an decens esset.

Quest. XXXIII.

Arguitur primo.

Secundo.

Fleuit David, ut inclinaret Deum ad misericordiam.

Ad primam rationem.

Ad secundam.

QVAERET aliquis, quare David flebat, & operiebat caput, & an decebat David ista face re. Aliquis dicit quod non, quia ad viros fle re non conuenit: precipue ad reges, qui debent esse ceteris exempla grauitatis, & uirtutum. Item ad fortitudinem pertinet equanimiter tolerare aduersa, qui autem flet, iam effeminatur, quia lachry mae mulieres decent: unde non solum uirtuosus, & uiriliter non est ploratiuus, sed etiam non sustinet ami cos ploratiuos, vel ei muliebriter condolentes. Sic pa ter Ethic, 9. circa finem, scilicet: Propter quod uiriles quidem reuerentur contristari amicos totaliter, quod in complorantibus non complacet propter nec ipse esse comploratiuus; muliebriter autem, & tales uiri coangustatis gaudent, & amant, ut amicos condolen tes; imitari autem oportet in omnibus meliorem. Re spondendum, quod David flebat, ut inclinaret Deum ad misericordiam: sciebat enim se peccasse, & quod propter hoc eueniebant ei mala haec: ideo non pro malis, quae patiebatur, vel sperabat, dolebat, sed ut per lachrymas, Dei furem leniret, & misereretur eius. Pater hoc, quia si solum plorasset David pro malo, quod sustinebat: solum tolerasset dolorem suum, & non addidisset angustiam dolori suo, & tamen super dolorem suum augebat ipse afflictionem in quantum uelabat caput suum, & incedebat nudis pedibus. Ergo non faciebat hoc propter mala, quae patiebatur, sed ip se sponte addebat sibi afflictionem, sed afflictio secun dum se non est desiderabilis: ideo David faciebat hoc propter aliquem finem consequendi bonum, scilicet, propter penitentiam, ut Deus sibi misereretur, sic pa ter seq. c. cum dixit, dimitte eum, ut maledicat mihi, si forte respiciat dominus afflictionem meam, & reddat mihi bonum pro maledictione hac. Ad primam ratio nem in contrarium dicendum, quod plorare non pertinet ad uiros, scilicet, pro sua aduersitate, quam patiuntur, quoniam uirtus in aduersitatibus fulget, & est uirtuo sus tanquam tetragonus sine uituperio. Ut patet. i. Ethic. & fortis debet gaudere, vel saltem non tristari de ma lis, quae patitur. 3. Ethic. plorare tamen ex dolore pecca ti, ita ut homo effluat in lachrymas, laudabile est. Sic erat in David, qui non plorabat tanquam intolerabile malum esset sibi, quod patiebatur ab Absalom, sed quia Deus iratus ei erat, & uolebat eum poenitentia placare, quia Deus acceptat cor contritum, & humiliatum. Psal. 50. laudabile etiam est interdum magnis alio rum calamitatibus plorando compati. Sic enim Chri stus fleuit super Lazaram, quando uidit sorores suas, & Iudaeos fientes. Io. 11. Ad secundam dicendum, quod uiriliter equanimis tolerat aduersa, & non est ploratiuus pro calamitatibus, quas patitur, quia in illis immobiliter se debet habere, sed quod plorat ex dolore peccatorum commissorum non est contra uiriliter, aut fortitudinem, cum iste sit actus uirtutis, scilicet, poeni tentia.

Sed & omnis populus, qui erat cum eo aperto capite ascen debat plorans. Cum rex tristaretur, erubeſcebant omnes gaudere. Precipue, quia amaritudo occupauerat eos cum iam dubitarent de statu suo. Nunciatum est autem David, quod Achitophel esset in coniuratione cum Absalom. Istud retulit David aliquis ueniens de Hebron. Nam nondum uenerat Absalom in Ierusalem, ut ueniens de Ierusalem nunciarent istud. Fuit autem dictum de Achitophel, quia erat uir famosus in consilio, & si ipse erat in coniuratione, poterat nocere nimis David. Dixitque David, infatua, queso, domine consilium Achitophel.

F Istud orauit David, quia Achitophel erat uir magni consilij. Nam in diebus illis habebatur consilium eius, tanquam si quis consulere Dominum. unde si permit teretur Achitophel consulere, sicut consueuerat, no ceret nimis David: ideo uoluit, quod consilium eius infatuaretur, id est, esset sicut uiri fatui, vel quamquam ipse rectum consilium daret, nihil ualere: sic factum est postea infra 17.

An David peccaret orando, quod Deus infatuaret consilium Achitophel. Quest. XXXIII.

QVAERETVR an David peccauit orando, quod Deus infatuaret consilium Achitophel. Ali quis dicit, quod sic, quia quod aliquis orat mala alteri euenire, etiam si illa temporalia sunt, peccatum est, sed mala spiritualia sunt peiora: ergo grauius peccat orans alteri euenire spirituale malum: sic autem erat quod infatuaretur Achitophel. Item peccatum est in Spiritum sanctum, si quis uelit, quod alius cadat a uirtute, ut quod perdat charitatem, vel incidat in peccatum: sed aliquem infatuari est perdere prudentiam, quae est pre cipua uirtus, ideo orare, quod aliquis infatuetur mortale peccatum est, & de grauius. Respondendum, quod non peccauit David petendo, quod infatuaretur consilium Achitophel: nam si peccasset, Deus non exaudiuisset eum in illo, & tamen exaudiuit. inf. 17. Item si non infatua rum fuisset consilium Achitophel, David perisset, vel fuisset in magno periculo, ut patet infra 17. ideo licuit sibi aliquid orare contra Achitophel. Pro quo confi derandum, quod cum quis habet hostes, aut illi fouet con tra eum litem iustam, aut non. Si primo modo, non po test aliquod malum orare contra illos, alioquin peccat mortaliter, cum petat super innocentem mala euenire: Si autem illi non fouent iustam causam, aut persequun tur illum, aut non, si non persequuntur, non potest op rare eis aliquod malum temporale, nec spirituale: nisi in quantum quaedam mala temporalia sunt, quae homi nem ab iniquitate corrigunt, ut patet Isa. 28. Vexatio dabit intellectum. Et haec mala potest quis desiderare illis hostibus suis, non quia hostes sunt, nec ut potetior illis efficiatur, sed ut boni fiant, & hoc non solum ille potest desiderare, sed etiam quilibet, qui non est hostis. Si autem hostes persequuntur illum, & iniuste. Dicen dum, quod sicut iste potest agere iustum bellum contra il los, & occidere eos, ita potest orare, ut Deus infligat eis aliquod malum temporale, per quod impediuntur affligere ipsum iniuste. Sic patet Iere. 16. cum locutus est contra illos, qui uolebant occidere ipsum, scilicet: Confundantur, qui me persequuntur, & non confundar ego: paucaut illi, & non paucaut ego, id est, ueniant super eos ista mala, ut ipsi impediuntur infligere ea super me. Sciendum tamen, quod quantumcunque hostes persequuntur aliquem iniuste, non potest ipse orare quodcunque malum super eos, ut si quis oraret contra aliquam gentem, qui est sibi hostilis, quod Deus eam om nino peste deleat, vel alio genere exterminij, quia cum quis fouet iustum bellum, non licet ei pugnare semper, vel hostes subiectos delere, sed solum usque ad plenam satisfactionem pro iniuria, vel damnis susceptis. Quid quid autem ultra sit, iniustum est: sed id quod non licet fieri, non licet petere a Deo: & quia quod aliqua gens to ta pereat peste, vel alio modo, est maius quam quod satisfaciatur pro iniuria, vel damno dato: ideo non licebit ora re, ut gens illa sic pereat, nec etiam quod habeat aliud ma ius malum, quam illud, quod infligi deberet in bello iusto. Si autem intelligatur de malo spirituali, ut pote, quod aliquis peccet mortaliter, non licet alicui orare hoc con tra hostem suum, & idem est, si oretur quod perdat quamcu que de uirtutibus: unde si quis sciret, quod necesse erat quod

Arguitur primo.

Secundo.

Quantum licet orare contra hostes.

Ad primam rationem.

Ad secundam.

quod ipse occideretur iniuste ab hostibus, nisi illi peccarent mortaliter in fornicatione, vel alio genere: non deberet orare, ut illi peccarent mortaliter ad hoc; quod ipse euaderet mortem iniustam. De David autem dicen dum quod Absalom & Achitophel erant hostes sui, & fouebant iniquam litem, & si Deus non infatuaret consilium Achitophel, inflata fuisset David mors iniusta, ideo licuit orare, ut infatuaretur consilium Achitophel, in quantum per hoc impediatur mors eius. Ad primam rationem in contrarium dicendum, quod orare ut aliquis perdat bona spualia. sicut incidat in peccatum, nunquam est licitum: David autem non orauit hic sic, quia non petiuit, ut Achitophel esset fatuus, ita quod semper maneret priuatus prudentia, sed quod infatuaretur consilium eius. i. quod Deus non permitteret eum inuenire consilium bonum, sed fatuum: quod nihil attineret ad re. In hoc autem licet careret Achitophel quodam bono spualia ad tempus: tamen non peccabat, sed erat sibi pena, quod non permitteretur a Deo inuenire consilium bonum, ideo poterat David orare hoc. Ad secundam dicendum, quod peccatum in Spiritum sanctum grauius est, & illud accidit cum quis dolet de charitate, vel uirtute alterius, aut uellet quod incidat in peccatum. David tamen non orauit, ut peccaret Achitophel in aliquo, sed solum ut infatuaretur eius consilium, quod erat poenale, & poterat accidere sine peccato. Cumque ascendere. Hic ponitur ordinatio de dissipando consilium. i. quod Chusi per eloquentiam suam ostenderet consilium Achitophel esse malum. Cumque ascendere David summitatem montis. Id est summitatem montis Oliueti, quia iste erat mons, per quem transiiturus erat. Sic dicitur supra, quod David ascendebat cliuuium oliuarum. In Hebraeo habetur. Cumque ascendere David verticem. Et non ponitur autem esset vertex montis, vel alterius rei: sed satis intelligitur quod erat mons Oliueti, quia de illo supra, saepe dictum est. In quo adoratus erat Dominus. Id est, in monte illo, quod ascendebat nunc David, debebat Dominum adorare.

David quomodo adorare debebat Dominum in monte Oliueti. Quest. XXXV.

QVAERETVR, quomodo David debebat ibi adorare Dominum. Aliquis dicit, quod erat ibi aliqd altare, vel sanctuarium, in quo David deberet adorare vel facere sacrificia. Sed dicendum, quod non stat, quia facere altaria in montibus, vel offerre sacrificia, erat valde uituperabile: unde increpantur nimis Ezech. 18. illi, qui comedeant super montes. i. faciebant sacrificia, & comedeant ibi de eis: non ergo faceret hoc David. Dicendum quod David adoraturus erat Dominum ex loco illo, quia quocumque ueniebat ad illum locum, solitus erat adorare Dominum. Causa huius erat: quia ex loco illo incipiebat uideri urbes Ierusalem uenientibus ad eam, vel definebat uideri recedentibus ab illa, ideo siue ueniret David in Ierusalem, siue ab ea recederet, quocumque transiret per verticem montis illius, adorabat: causa erat, quia in Ierusalem erat arca domini, pro quam debebat contra eam adorari: sicut factum est in templo Salomon quod ubique; essent Iudaei, et extra terram suam, orarent conuertes se contra Ierusalem, & Deus exaudiret eos. seq. lib. c. 8. Sic. n. Daniel, quod erat in Babylone orabat quolibet die tribus vicibus flexis genibus in Ierusalem, & apertis fenestris coenaculi, ut patet Daniel. 6. Alia causa erat, quia ex loco illo uidebatur locus, ubi erat arca posita in Ierusalem, & postea constructo templo Salomonis, ex illo loco uidebatur templum, & altare sacrificiorum intra templum: unde Salomon construxit altaria, & templa dijs concubinarum suarum in monte isto: & uidebantur altaria ex templo Domini, & sacrificantes Deo in templo uidebantur sacrificia. h. Tost. in Secundum Regum.

ficantes idolis in monte Oliueti: ex quo nimis offende bantur, & inclinabantur ad idolatriam offerentes Deo sacrificia, unde mons Oliueti uocatus est mons offensionis. De hoc seq. li. ca. 11. Tunc edificauit Salomon phanum Chamos Idolo Moab in monte qui est contra Ierusalem. In monte Oliueti: & Moloch Idolo filiorum Ammon: atque in hunc modum fecit uniuersis uxori bus suis, quae adolebant thura, & immolabant dijs suis. De hoc etiam dicitur. 4. Reg. 23. Excelsa quoque, quae erant in Ierusalem ad dexteram partem montis offensionis, quae edificauerat Salomon, polluit, & contriuit statuas, & succidit lucos. Quod autem templum Salomonis uideretur de monte Oliueti apparet Matth. 24. & Mar. 13. & Luc. 21. cum dicitur, quod sedebat Christus in monte Oliueti in templo: & tunc quarebant ab eo de aedificijs templi discipuli sui: & hoc quia manife ste cernebant, & distabant aedificia. David igitur accedens ad illum locum siue eundo, siue recedendo de Ierusalem, solitus erat orare dominum, quod ueniret ad locum illum, sicut aliqui homines cum primam a longe uident Ecclesias aliquorum sanctorum: genua flexum. Ecce occurrit ei Chusi Archites. Iste occurrit David ueniens in Ierusalem, quia audierat quomodo uenturus erat Absalom contra David: & uoluit cito ire ad David, sed occurrit ei in uia iam recedenti de Ierusalem.

Chusi quis erat. Quest. XXXVI.

QVAERETVR de isto Chusi quis erat. Aliq dicunt de Hebraeis, quod Chusi erat Aethiops, & fuerat conuersus ad Iudaismum, sicut conuer sionem multi de alijs gentibus: & mansit ei nomen gentis suae, quia Chusi siue Husai in Hebraeo significat Aethiopem. Alij. n. dicunt, quod Chusi erat de genere Israelitarum, quia tamen erat niger sicut Aethiops uocatus est Chusi. i. Aethiops. Dicit autem Ra. Da. Kimhi, quod Chusi erat de tribu Ephraim: ideo uocatur Archites. i. de ciuitate Archithiaroth, quae erat in sorte Ephraim. Iosue. 16. Nicolaus autem dicit, quod uocabatur Archites a ciuitate Arach, sed non par tet ubi esset ista ciuitas. scilicet, & terra pleno capite. Id est, quando occurrit David sciderat uentem suam rumpendo eam: & asperferat puluerem super caput suum, istud autem fiebat in signum extremi doloris. Sic. n. declaratum est supra 13. quod in doloribus mag nis non tamen maxime rumpebantur uestes, & nihil ultra fiebat. In maximis uero aspergebatur pul uis uel cinis super caput: sic enim Thamar deflorata asperfit cinerem capiti. supra 13. & homo ueniens de bello, puluere operuit caput, ut patet supra primo. Et dixit David. Hic ponitur ordinatio consultoria de dis sipando consilium, quod fieret in domo Absalom, & ad hoc misit David Chusi in Ierusalem. Si ueneris mecum eris mihi oneri. Voluit David persuadere Chusi quod iret in Ierusalem, nam ipse ire uolebat cum David, & ad hoc dixit quod esset sibi oneri. i. quia non praestaret aliquam utilitatem, sed impedimentum. Nico. dicit quod hoc erat, quia Chusi non erat uir bellator, ideo non pote rat aliquid conferre David eundo cum eo, quia ipse solum indigebat nunc uiris bellatoribus. In Ierusa lem autem posset ei proficere destruendo consilium Achitophel. Sed non uidetur uerum, quod Chusi non esset uir bellator, quia ipse uidebatur dispositus ad pugnandum: nam iuit postea in pugnam contra Absalom, & ipse fuit nuncius currens ad David, ut nunciaret uictoriam, & mortem Absalom, infra deci mo octauo, non tamen fuisset cursor, nisi adhuc esset uir leuis, & ad bellum dispositissimus. Videtur ergo dicendum, quod Chusi esset utilis eundo cum David sicut ceteri, qui ibant cum illo, & hoc siue ad pugnam, siue ad

consiliandum, quia vtrumque necessarium est summe tempore belli, cum tamen magis utilis esset Chusi in negotio David si iret in Ierusalem, iudicaret ei que dixit: si veneris mecum eris mihi onerosus, id est, inutilis. Si autem in civitatem revertaris, & duxeris Absalom, servus tuus sum rex. Hoc dicebat David: volens, quod Chusi contraheret aliquam familiaritatem cum Absalom in Ierusalem, ut posset destruere consilium eius. Si ut sui servus patris tui, sic ero servus tuus. Id est, sicut fui fidelis patri tuo, dum erat rex: ita nunc tibi electo in regem a Deo fidelis ero: ista enim docuit David ipsum Chusi. Et dissipabis consilium Achitophel. Id est, sic faciendo poteris dissipare consilium Achitophel. Non enim erat certus David, quod destrueretur consilium Achitophel, sed erat ista via verisimilis ad destruendum illud. Si autem Chusi maneret in Ierusalem, & abstraheret se a familiaritate Absalom, non posset destruere consilium Achitophel, quia non vocaretur ipse ad consilium, sed esset suspectus, & forte non permitteretur manere in Ierusalem, vel occideretur: cum praesumeretur esse ex parte David.

An David peccaverit instruendo Chusi ad mentiendum. Qual. XXXVII.

QVAERET aliquis, an peccavit hic David instruens Chusi ad mentiendum, & iubens ei mentiri. Nam dixit quod vocaret se servum Absalom, sed manifestum est, quod non intendebat Chusi servare Absalom; nec ibat ad hoc: sed magis ad destruendum consilium eius. Respondendum, quod mendacium fuit istud, quia tamen erat officiosum, solum erat veniale. Aliquis dicit, quod non erat officiosum, sed perniciosum, quia ibat ad destruendum consilium Achitophel, & subvertendum statum Absalom. Respondendum, quod cum quis vult fallere aliquem volentem agere quod iustum est, & licitum sibi, & hoc procurat per mendacium, illud est perniciosum, si tamen aliquis velit iniuste agere nocendo alicui, & alius fallat ipsum per mendacium, ne malum agat: est mendacium officiosum, sic autem fuit hic, quia Absalom intendebat occidere David, & usurpare regnum, quod erat valde iniustum, ideo quod Chusi falleret eum per mendacium, non erat perniciosum, sed officiosum. Sed obijcietur, quia mendacium officiosum est, quod alicui prodest, & nulli nocet, mendacium tamen Chusi nocuit Absalom, quia disturbavit consilium eius, & per hoc ipse postea mortuus est, ergo perniciosum erat. Nam sic dicitur infra. 17. consilium Achitophel erat utile, sed disturbatum est. Responderi potest dupliciter: vno modo quod quando quis agit contra alium, si iuste agit, etiam si ei mala inferat, non dicitur iniuriam, vel damnum inferre, quia iniuria & damnum dicuntur iniustas commutationes, vel distributiones, ut patet. 5. Ethic. Chusi tamen poterat iuste procurare quodcumque malum Absalom, eo quod ipse iniustissime agebat contra patrem, ideo quodcumque faciendo non dicebatur facere iniuriam, vel damnum, & consequenter mendacium non dicebatur perniciosum, quia non inferebat ei damnum, licet malum esset ipsi Absalom. Sic, n. iudex sententiam ad aliquem malum agit ei, si non dicitur iniuriam, vel damnum inferre, si iuste condemnet. Aliter potest responderi quod mendacium Chusi & David non fuit perniciosum, quia nullo modo erat directe ad damnum Absalom, vel ad diminutionem alicuius boni, sed ad defensionem David. Nam Chusi solum destruxit consilium Achitophel, quod dedit de eundo David per noctem. Dissolutio autem illius erat utilis David, quia alias perisset ipse vel populus suus, ut patet. 7. 17. non tamen erat in damnum Absalom, quia per hoc non est passus aliquid Absalom, & viri sui, sed impeditus est facere malum quod delibenterat. Est igitur proprie mendacium officiosum, quia David profuit, & Absalom non nocuit. Si autem dicas, quod Absalom ex hoc mortuus est, falsum est, quia ipse mortuus est, eo quod iuit ad bellum contra servos David, infra. 18. sed de hoc nihil egit Chusi: nam iam ipse erat cum David egressus de Ierusalem postquam destruxit consilium Achitophel, & iuit in bellum contra Absalom, fuitque nunciatus mortis eius. infra. 18. Item mendacium istud erat officiosum, quia David intendebat reuocare Absalom a malo, & in hoc proficiebat ei, etiam intendebat non ledere eum: nam iussit euntibus ad bellum quod refereretur sibi puerum Absalom. 7. 18. Item dato quod non potuisset dari medium, quin Absalom perire deberet cum populo suo, vel David cum servis suis, licebat Chusi, & David ordinare mendacia, per quae falleretur Absalom, & periret, quia tunc ista fierent, non ut periret Absalom, sed ut non moretur David. Hoc autem verum est, si ille qui per mendacium alium decipit, fouet iustum bellum, alioquin mendacium perniciosum est. Et tunc potius debet aliquis pati, quod moriatur, illa est hoste: quam quod ipse superuiuat fallens hostem, ut moriatur. David autem fouebat iustam causam contra Absalom: ideo dato, quod consilium Chusi procederet ad mortem Absalom, vel suorum, ut refereretur David: mendacium erat officiosum. A talibus autem mendacijs non oportet excusari David, cum alia maiora peccata egerit. Habes autem tecum Sadoc, & Abiathar sacerdotes. Scilicet, sacerdotes magnos. Isti enim reuerfi sunt in Ierusalem cum arca, ut patet supra, in litera, & quamquam isti essent digniores, dicebantur esse cum Chusi: eo quod Chusi erat princeps consilij, quem mittebat David, ut esset in consilio Absalom. Abiathar autem, & Sadoc non erant futuri in consilio isto, ideo Chusi erat principalis. Et omne verbum quodcumque audivis de domo regis. Id est, omnia, quae sciueris determinari in domo Absalom. Indicabis Sadoc, & Abiathar sacerdotibus. Chusi debebat indicare his, quia ipse mansurus erat in domo Absalom: isti autem non, sed isti denunciare debebant filiis suis, ut referrent velociter David. Sunt autem cum eis duo filij eorum Achimaas filius Sadoc, & Ionatham filius Abiathar. Id est, ipsi habent secum duos filios cursores velocissimos, per quos poteritis mittere omnia, quae scieritis: isti duo non erant in Ierusalem, quia non audebant ibi manere: eo quod non permitterentur postea exire ad nunciandum David quod volebant: sed manebant ipsi extra urbem absconditi apud fontem Rogel, qui est apud Ierusalem, & puella egrediebatur de urbe referens eis, quae dicebantur, & ipsi festinabant ad David, infra decimoséptimo. Et mittetis per eos ad me omne verbum, quod audiveritis. Scilicet, omne quod sciueritis esse certum. Nam incerti rumores non erant ferendi ad David, quia per hos ipse turbaretur, & nesciret quid agere expediret, ipse tamen solum habebat regulari per ea, quae audiret de domo Absalom: sic enim dixit supra. Ecce ego abscondar in campetribus deserti, donec veniat sermo a vobis indicans mihi. i. indicans quid debeam agere. Veniente ergo Chusi amico David in civitatem, Absalom quoque ingressus est. Id est, mox ut intrauit Chusi in Ierusalem, introiit etiam Absalom, ex quo patet quod nimis festinaverat: & cito potuisset praecipue David in civitate, nam David erat apud verticem montis Oliueti, quando occurrit sibi Chusi, ut patet hic: & illico ut Chusi inde digressus iuit in urbem, introiit Absalom: ideo solum poterat distare David ab urbe per leucam, vel quasi, quando introiit Absalom. Vocatur autem Chusi amicus David: eo quod erat sibi

Mendacium officiosum, & perniciosum quale.

Mendacium Chusi au fuerit perniciosum.

K

nimis

QVAERITVR quid intendebat Siba cum veniret sic ferens munera regi. Dicendum, quod ipse desiderabat habere totam possessionem domini sui, & putavit, quod nunc posset eam habere: ideo captavit tempus ad hoc, & tulit munera in tempore, quo rex eis agebat, ut valde illa appetieretur, & postea instituit accusationem contra dominum, dicens, quod Miphiboseph manserat in Ierusalem ad recuperandum regnum patris sui. Credit autem, quod David libenter concederet ei omnia, quae fuerat domini sui: & sic factum est, quia dixit tua sunt omnia, quae fuerunt Miphiboseph: ob hoc autem noluit Siba ducere Miphiboseph cum rege: quamquam ille instanter petisset, ut patet infra. 19. De Siba autem dicendum, quod ipse sciens exitum regis praecipue occupavit exire de urbe, & tulit secum ista munera, quae hic exprimuntur, & praecessit in itinere: deinde cum transiisset montem Oliueti retrocessit fingens se venire obviam regi cum muneribus, ut melius susciperetur, quam si illa duceret de urbe. Vel potest dici, quod cum Miphiboseph haberet possessionem in terra Beniamin, in qua erat Ierusalem, & illius erat administrator Siba, iuit ad aliquem locum propinquum urbi, in quo esset possessio, & inde duxit illa munera veniens regi obviam ad montem Oliueti. Cum duobus asinis qui onerati erant. Scilicet, ferebant munera. In hebraeo habetur, Cum duobus asinis stratis. Id est, apparatis, scilicet, habentibus critellam, & cingulum: & nihil dicitur de oneribus eorum: litera tamen nostra dixit oneratis ad magis exprimendum, quia manifestum est, quod erant onerati cum ferrent haec munera. Ducentis paubus, & centum ligaturis vnae passae. Tulit Siba ea, quae putavit nimis vilia esse itineri, quia per desertum non reperiret paratos cibos, & id quod ferebat esset in remedium aliquale: saltem pro his, qui deficerent siti, & fame. Vocantur autem ligaturae vnae passae, id est, racemi vuarum, vel colligationes factae in aliquo funiculo, & sunt plures racemi simul. Et centum massis palatharum. Vocantur massae palatharum casei facti de ficibus compressis inter tabulas, quae vocantur pala, & quia casei sunt iam mixti, ita quod non est quilibet ficus per se vocatur massa. sic ait Glo. interlinearis ord. & Andre. Ista massa vocantur alio nomine massa caricarum. Tulit autem Siba vnae passae, & massas palatharum: quia in terra illa sunt ista communia propter multitudinem ficuum, & vuarum, quae magis aptae sunt ad cibum, quam ad vinum sicut communiter accidit in terris nimis calidis, & ob hoc saepe offerebantur similia munera: sic fecit Abigail ad David: nam tulit ei ducentos panes, & duos vtres vini, & centum ligaturas vnae passae, & ducentas massas caricarum. praecedent. lib. cap. 25. In hebraeo habetur, Et centum de fructibus. Litera autem nostra posuit massas palatharum, quia isti fructus solebant communiter offerri in terra Chanaan: sicut fecit Abigail, ut dictum est. Et vtribus vini duobus. In hebraeo habetur, No vtre vini. Litera tamen nostra posuit duos vtres, quia ex modo improprietas hebraica ponitur singulare pro plurali: & est contra. Etiam non est verisimile, quod ferendo tanta munera pertinencia ad cibos ferret vnicuique vini vtrum: sic enim Abigail ferens eadem munera: tulit duos vtres, praecedent. lib. c. 25. Et dixit rex Siba, quid sibi voluit haec. Id est, ad quid duxisti ista. Responditque Siba. Erat Siba adulator magnus, & ut captaret regis fauorem: non solum munera cibi, & potus, sed etiam asinos, in quibus portabantur regi obtulit, dicens, Asini domestici regis, ut sedent. Id est, asini sunt pro domesticis regis, ut

Quare Siba obtulit munera David. Quest. 11.

CAP. XVI.

QVAERITVR circa primum, an hic sit continuus ordo ad praecedentia, & an ista, quae habentur hic fuerint facta immediate post praecedentia. Respondendum, quod ordo est continuus, quia supra agebatur, quomodo David recessit de Ierusalem: hic autem dicitur quomodo Absalom in illam ingressus est: prius tamen exiit David, quam ingrederetur Absalom. Ad secundum dicendum, quod ista fuerunt facta illico post praecedentia: nam supra dicitur, quomodo occurrit Chusi Arachites David in vertice montis Oliueti. Hic autem dicitur quomodo occurrit Siba David postquam pertransiit paululum verticem montis Oliueti. Item supra dicitur, quomodo recessit David de urbe: hic dicitur quomodo introiit in eam Absalom, & tamen non distabat plene vna leuca, vel quasi David a Ierusalem, quando introiit in Ierusalem, ut praecedent. c. declaratum est. Cumque David transisset paululum verticem montis. Id est, David habuit obvium sibi Chusi Arachitem in vertice montis, & cum processisset paululum inuenit Sibam. Apparuit Siba puer Miphiboseph. Id est, servus eius: nam David constituerat eum procuratorem domus Miphiboseph, & gubernabat omnia, & ipse cum omnibus de cognatione sua serviebat Miphiboseph. supra 9. scilicet, omnis vero cognatio domus Siba serviebat Miphiboseph, & ipse Miphiboseph vocavit Sibam servum suum. infra 19. scilicet, seruus meus contempsit me, & accusavit me apud te dominum meum.

QVAERITVR circa primum, an hic sit continuus ordo ad praecedentia, & an ista, quae habentur hic fuerint facta immediate post praecedentia. Respondendum, quod ordo est continuus, quia supra agebatur, quomodo David recessit de Ierusalem: hic autem dicitur quomodo Absalom in illam ingressus est: prius tamen exiit David, quam ingrederetur Absalom. Ad secundum dicendum, quod ista fuerunt facta illico post praecedentia: nam supra dicitur, quomodo occurrit Chusi Arachites David in vertice montis Oliueti. Hic autem dicitur quomodo occurrit Siba David postquam pertransiit paululum verticem montis Oliueti. Item supra dicitur, quomodo recessit David de urbe: hic dicitur quomodo introiit in eam Absalom, & tamen non distabat plene vna leuca, vel quasi David a Ierusalem, quando introiit in Ierusalem, ut praecedent. c. declaratum est. Cumque David transisset paululum verticem montis. Id est, David habuit obvium sibi Chusi Arachitem in vertice montis, & cum processisset paululum inuenit Sibam. Apparuit Siba puer Miphiboseph. Id est, servus eius: nam David constituerat eum procuratorem domus Miphiboseph, & gubernabat omnia, & ipse cum omnibus de cognatione sua serviebat Miphiboseph. supra 9. scilicet, omnis vero cognatio domus Siba serviebat Miphiboseph, & ipse Miphiboseph vocavit Sibam servum suum. infra 19. scilicet, seruus meus contempsit me, & accusavit me apud te dominum meum.

An ordo continuus sit, & immediatus. Quest. I.

Alph. Toft. in Secundum Regum.

N 4 sedent

fedeant in eis : vocantur domestici regis , qui erant de familia sua , vt filij , & vxores : & isti indigebant afinis ad sedendum : potissimè ipse mulieres , quæ tenerent erant . omnes autem tam viri , quàm foemine egressi fuerant de Ierusalem pedestres , vt patet præced. cap. Et panes , & palata ad vescendum pueris tuis . Id est , ista sint ad cibos pro seruis tuis . De vuis passis idem intelligitur , scilicet , quod erant ad cibum , quamquam non exprimatur . Vinum autem , vt bibat , si quis defecerit in deserto . Id est , vinum est , si quis defecerit siti in deserto , vt bibere possit , & refocilletur . Sciendum autem , quod Dauid iturus erat per desertum , quia ipse intendebat ire versus Iordanem , & transire illum si persequeretur eum Absalom . Est autem inter Ierusalem & Iordanem desertum quoddam : nam distat Iordanis à Ierusalem ultra vnam diem : quia Iericho distat à Ierusalem quatuordecim milliarijs , quæ sunt septem leucæ , vt patet in lib. de Diuisione terræ sanctæ : à Iericho tamen usque Iordanem sunt plures , quàm tres , vel quatuor leucæ , vt colligitur eo lib. In deserto autem medio latere debebat abscondi Dauid , vt dixit præc. c. scilicet , ecce ego abscondar in campestribus deserti , & quia ibi non inuenirent cibos opportunè duxit ista Siba . Et ait rex : ubi est filius domini tui ? Scilicet , Miphiboseth , qui erat filius Ionathæ , qui uocatur dominus Siba . Sed dicitur contra quia Miphiboseth erat dominus Siba . inf. 19. Respondendum , quia aliquando Miphiboseth vocatur dominus Siba : & aliquando filius domini Siba : de quo declaratum est supra 19. quasiuit autem Dauid pro Miphiboseth , quia diligebat eum propter Ionatham , & comedebat semper de mensa regis . supra 9. & infra 19. vel fortè Dauid vidit Sibam , & miratus est quomodo non ueniret Miphiboseth : ideo quasiuit pro illo . In Hebræo habetur . Ubi rogo te domini tui . Id est , rogo te dic ubi est filius domini tui , sed est litera decurtata secundum morem hebraicum . Responditque Siba rex remansit in Ierusalem , dicens : hodie restituet mihi domus Israel regnum patris mei . Ista fuit maliuola , & falsa responsio : nam Miphiboseth dixit Siba , quod sterneret ei afinus ad eundem cum rege : & noluit , vt haberet opportunitatem ad accusandum ipsum , & petendum possessiones eius , vt pater infra 19.

Quomodo Dauid credidit falsa , quæ retulit Siba de Miphiboseth . Quæst. III.

QVAERETVR quomodo Dauid credidit hoc tanquam uerisimile , scilicet , quod Miphiboseth diceret , quod regnum patris sui restitueretur ei . Nam sciebat Dauid , quod Absalom commouerat totum Israel contra Dauid , & fecerant eum regem : sequebanturque eum toto corde , vt patet præced. cap. quomodo ergo credendum erat , quod Miphiboseth diceret regnum esse sibi restituum . Item ista turbatio nullo modo orta fuerat propter eum , sed propter Absalom : ideo non sibi sed Absaloni regnum dandum erat . Item Miphiboseth erat omnino ineptus ad regnum , quia erat dedecus regni , quod utroque pede claudus , & quasi hominis statua , & non homo , vel canis , vt ipse se appellauerat supra 9. efficeretur rex . Item Miphiboseth nullum habebat fauorem : nam etiam dum Dauid non esset satis confirmatus in regno , nutriebatur ignobiliter , & non sicut filius regis in domo Machir in Iodobar nihil omnino habens . supra 9. quomodo ergo haberet nunc fauorem , vt regnaret : nullo inquam modo erat uerisimile . Respondendum , quod Dauid credidit hoc , & ratio persuasione fuit , quia Dauid erat perturbatus nimis : & non poterat attendere diligenter , an istud erat uerisimile , vel non : sed passus est iuxta conditionem afflictorum : quibus omnia ma-

Credidit Dauid . Miphiboseth dixit se , quod regnum patris sui restitueretur .

la , quæ contra ipsos dicuntur credibilia sunt . Item potissima causa fuit iniquitas Siba : non enim potuit Dauid concipere , quod nisi uerum esset auderet Siba talia contra dominum suum dicere , ideo cum audiuit , & uidit munera , credidit uerum esse . Item quamquam Miphiboseth non crederet se regem efficiendum : posset tamen credere , quod cum domus Israel nunc auferret regnum Dauid , qui erat de domo Iudæ uellet , quod ipsi haberent aliquam eminentiam , sicut tempore Dauid habuerant uiri Iudæ , & ob hoc illi , qui erant de progenie duorum regum Israel præcedentium exaltarentur nunc : eo quod dispositio regni consisteret in . i . tribubus Israel , & non in tribu Iudæ : quamquam Absalom rex esset de tribu Iudæ , & tunc esset sensus : hodie restituet domus Israel mihi regnum patris mei , id est , restituet me in statum magni : sicut si uiueret pater meus . Vel fortè poterat Dauid credere , quod Miphiboseth putaret , quod quamquam ista turbatio fuerat facta contra Dauid cum Absalom : non fiebat pro Absalom , vt ipse esset rex , sed erat quidam color ad expellendum Dauid , & reducendum regnum in tribu Benjamin sicut fuerat à principio , & quia tunc nullus erat in domo Saulis , ad quem magis pertineret regnum , quàm ad Miphiboseth , quia erat filius primogeniti Saulis : ideo credebat , quod restitueretur ei regnum .

Siba quomodo est ausus accusare dominum suum . Quæst. IIII.

QVAERETVR ulterius , quomodo Siba ausus est talia dicere contra dominum suum Miphiboseth : sciens quod capererit in dolo , & prodicione , & erat reus grauissimarum penarum . Nam aut Siba putabat , quod præualeret nunc Dauid , vel Absalom . Si Absalom : nihil posset consequi per ista munera , quæ nunc dabat , eo quod Dauid tanquam exul de regno expelleretur , vel occideretur : si autem præualeret Dauid : oportebat quod Miphiboseth compareret coram eo , & accusaret Sibam , quod prodidisset eum , & non haberet Siba responsionem , sed esset reus prodicionis . Respondendum , quod Siba putauit quod Dauid per fortitudinem bellicam , & prudentiam , vel per adiutorium Dei , aut aliàs superaret Absalonem : ideo uoluit captare fauorem eius nunc quando erat in aduersitate , vt postea propitiaretur ei , & beneficeret . De Miphiboseth autem domino suo putauit , quod non auderet comparere coram Dauid , & sic obtineret Siba , vel si compareret : putabat Siba , quod rex non crederet excusationibus suis : sed quod fauisset Absalom : ideo quod condemnaret eum . Etiam quod dato quod reperiretur ueritas semper Dauid misereretur Siba , & daret aliquid de possessione . Sic enim factum est , quia quamquam Dauid postea ueritatem competiret , noluit punire Sibam proditorem , quin potius fecit , quod Siba , & Miphiboseth diuiderent possessiones . infra 19. ob hoc autem , quando Dauid redibat in Ierusalem , Siba & quindecim filij eius , & uiginti serui uenerunt ad eum trans Iordanem , vt non posset aliquis accusare eum , sed in presentia eius timeret Miphiboseth , vel erubesceret accusare . Etiam uenit ante alios , vt continuaret fauorem præcedentem , & iam rex erubesceret condemnare illum , cum tantum se ei familiarem exhibuisset . Et ait rex : tua sunt omnia , quæ fuerunt Miphiboseth , scilicet , quæ ego donauit ei . supra 9. fuit autem valde astutus , quia non proposuit à principio accusationem , vt non intelligeret Dauid , quod hoc animo obtulisset munera , ut crederetur ei accusanti dominum suum , sed solum obtulit munera , & subiecit quasi nihil aliud intenderet : Dauid autem quesitum de Miphiboseth , & tunc ipse respondit accusando eum : quasi non accusaret , sed responderet ad quaesita .

In pa-

An potuisset Dauid accipere omnia à Miphiboseth , si Siba uera dixisset . Quæst. V.

QVAERET aliquis , dato quod hæc dixisset Miphiboseth , de quibus eum accusauit Siba , an Dauid posset iuste bona sua tollere , & dare Siba . Respondendum , quod Dauid poterat tollere Miphiboseth omnia bona propter ea , quæ dicebat Siba si uera fuissent . Et hoc propter duo . primò in penam : nam quando aliqui committunt crimen læsæ maiestatis cuiusmodi erat istud , secundum legem occiduntur , & bona eorum publicantur , id est , efficiuntur regis , & filij eorum nihil habent de bonis ipsorum : sed ex misericordia sola uita eis referuatur : extra de hæreticis . c. vergētis . qui igitur potest tollere bona , & uitam : facilius bona auferre poterit . Secundò poterat hoc tollere Dauid in quantum donator : quia ipse dederat Miphiboseth omnia bona , quæ habebat : cū ante hoc nihil habuisset . supra 9. sed propter ingratitudinem , quando magna est , reuocatur donatio : nam & ille , qui manumissus fuerat , propter ingratitudinem reducit in seruitutem : extra de donatione . c. propter ingratitudinem , sed Miphiboseth esset in hoc nimis ingratus , ergo reducendus erat ad nihil habere sicut prius .

An peccauerit Dauid sententiando contra Miphiboseth . Quæst. VI.

QVAERETVR ulterius , cum Siba falsa obiecisset domino suo Miphiboseth , an peccauerit Dauid sententiando contra Miphiboseth . Respondendum , quod peccauit Dauid propter duo . Primò , quia innocentem condemnauit : habebat enim Miphiboseth rectum animi erga Dauid : unde fuit in planctu toto tempore , quo Dauid stetit extra Ierusalem , & non lauit pedes suos , nec mutauit uestes , sicut qui lugeret mortuum . inf. 19. Secundò peccauit Dauid , quia condemnauit eum inauditum , & non uocatum , & indefensum : nam etiam dato , quod uerum fuisset peccatum obiectum Miphiboseth , condemnando eum non uocatum , & indefensum , peccatum esset , quia etiam in notorijs delictis citatio requiritur , ut ueniat reus ad audiendam sententiam , & allegandas aliquas excusationes , si quas habet : nã licet notorius sit actus , non est notorium an iniuste egit , & ad hoc uocandus est , ne innocens condemnetur . Dixitque Siba : oro , inueniam gratiam coram te domine mi rex . Hic ostendit Siba , quod ipse non obtulerat munera Dauid , ut daret ei possessiones domini sui , sed solum , ut placeret in oculis eius : unde nihil dixit de possessione sibi collata , sed solum petiuit , ut semper inueniret gratiam in oculis Dauid . Venit ergo rex Dauid . Hic ponitur secundum huius . c. in quo Dauid à Semei iniurijs impetitur , & dicitur . Venit ergo rex Dauid usque Bahurim . Est enim Bahurim quidam locus in tribu Benjamin , in quo manebat Semei , qui erat de tribu Benjamin , & usque ad illum secutus est Phaltiel uxorem suam Michol plorans , quando ducebatur ad Dauid . supra 3. uenit autem Dauid ad istum locum , cum pergeret uersus Iordanem , quia per eum iter erat à Ierusalem in Iordanem . Et ecce egrediebatur inde . id est , de Bahurim . Vir de cognatione domus Saul nomine Semei filij Gera . Iste sciens , quod Dauid ueniret per locum illum egressus est ad maledicendum ei .

De qua tribu fuerit Semei , & de eius maledictione . Q. VII.

QVAERETVR de isto Semei , de qua tribu erat . Aliquis dicit , quod erat de tribu Benjamin , quia hic dicitur , quod erat de cognatione domus Saul : & tamè domus Saul erat de tribu Be-

niamin . præc. lib. c. 9. ergo Semei erat de tribu Benjamin . In cōtrariū uidetur , quod erat de tribu Ephraim , vel Manasse : quia inf. 19. dicitur ab ipso Semei : ideo prior occurri tibi de omni domo Ioseph : domus autè Ioseph continebat duas tribus , scilicet , Ephraim , & Manasse . Gen. 48. ergo non erat de Benjamin . Respondet Hist. schol. quod Semei erat de stirpe Ephraim , vel Manasse : & probat per id , quod allegatum est infra 19. cum autem obiicitur , quod erat de cognatione domus Saulis , dicit quod non erat de cognatione ista quantum ad progeniem , sed quantum ad zelum , scilicet , quia zelauit pro tribu Benjamin , & maledixit Dauid : sicut maledicturus esset aliquis de tribu Benjamin . Sed hoc non stat , quia scriptura non loquitur hoc modo : dicendo quod sit aliquis filius alterius : quia habet zelum illius : potissime , quia saepe dicitur , quod erat de tribu Benjamin , vt patet hic , & infra 16. & sequen. lib. cap. 2. Nicolaus respōdit hic , & infra 16. & sequen. lib. cap. 2. Nicolaus respōdit hic , quod Semei partim erat de cognatione Benjamin , & partim de tribu Manasse , vel Ephraim . Sed obijciuntur , quia uiri accipiebant uxores de tribu sua , & familia . Num. 36. ergo oportebat , quod de eadem cognatione ex parte matris , & patris . Respondet , quod illud uerum est in mulieribus , quæ succedebant patribus in hereditatem : nam illæ non poterant de alia tribu accipere viros , ne permisceretur hereditas : foeminae tamen , quæ non succedebant patribus , poterant accipere viros de quacunque tribu . Sed hoc an uerum sit , declaratum est Num. 36. Dato tamen , quod hoc stare , adhuc non tenet positio Nico . quia ipse uult , quod esset Semei ex parte patris de Manasse , vel Ephraim : & ex parte matris de domo Saul . Sed hoc non stat , quoniam in ueteri testamento cum filij non succederent matribus , nominabantur semper de stirpe patrum : & propter hoc iubebatur , quod cum quis moreretur sine liberis , frater eius acciperet uxorem ipsius , ut suscitarer semen fratri suo , & filius inde genitus nominabatur nomine uiri mortui . Deut. 25. si tamen filij nominarentur a matribus aliquando , non posuisset lex tantam diligentiam , ut uiri semper haberent , in quibus maneret nomen eorum : Semei tamen nominatur de cognatione Saulis , ideo oportet , quod pater eius esset de cognatione hac . Item patet , quia dato , quod esset Semei de cognatione Benjamin quantum ad matrē , & nominaretur aliquis de tribu Benjamin , pluries tamè nominaretur de tribu Manasse , vel Ephraim , quæ de Benjamin , sed falsum est , quia semper quasi nominatur de Benjamin : ut patet hic cum dicitur de cognatione Saulis , qui erat de Benjamin . Item Dauid dixit infra : filius meus , qui egressus est de utero meo , quærit animam meam : quæto magis iste filius Iemini : sed filij Iemini sunt de stirpe Benjamin , vt declaratum est præceden. lib. cap. 9. & 22. Item infra 19. dicitur quod Semei occurrit Dauid ad transitum Iordanis cum mille uiris de Benjamin : si tamen esset de tribu Manasse , vel Ephraim habuisset secum socios de illa tribu , & non de Benjamin . Item sequen. lib. cap. 2. dixit Dauid Salomoni : habes apud te Semei filium Ieia filij Iemini , id est , filij Benjamin : ergo semper uocatur de tribu Benjamin : nunquam uocatur autè de cognatione Ioseph , nisi infra 19. ergo magis uidetur , quod sit pater eius de hac tribu quàm de Manasse , & Ephraim . Item non stat quod dicit Nico . quia si fuisset ex parte patris de Manasse , vel Ephraim , cum filij succederent patribus , & non matribus , fuisset possessio Semei in terra Manasse , vel Ephraim : erat tamen in terra Benjamin , nam morabatur in Bahurim , vt patet hic cum dicitur , quod egressus est de Bahurim . Item seq. lib. c. 2. dicitur : habes apud te Semei filium Iemini de Bahurim . Dicendum ergo , quod iste Semei erat de tribu Benjamin , & de cognatione Saulis totaliter , nec pertinebat

Prima opinio .

Responsio hist. scho.

Opinio Nicolai .

Responsio autè .

nebat ad Manasse, vel Ephraim, & ista fuit causa, quare ipse malediceret Dauid, scilicet, zelo cognationis suae cui Dauid regnum abstulerat: si tamen fuisset de Manasse, vel Ephraim nihil attinisset ad eum maledicere, & ob hoc nominatur de cognatione Saulis, ut sciatur cur malediceret. Cum autem obicitur, quod iste erat de Manasse, vel Ephraim, dicendum quod nullo modo pertinebat ad has tribus. Et cum ipse dixit, quod prior descenderat de omni domo Ioseph, dicendum quod ibi non importatur nomen alicuius tribus, sed significantur undecim tribus: nam tribus Iuda computabatur tanquam unum caput in Israel, & tribus Ioseph erat caput omnium aliarum tribuum, quae uocabantur tribus Israel: unde est sensus, quod Semei dixerit, descendi prior de omni domo Ioseph, idest, quamquam de domo Iuda aliqui prius ad regem uenerint, quam ego: tamen de undecim tribubus Israel, quae intelliguntur nomine Ioseph nullus descendit prius quam ego. Aliter etiam exponunt Hebraei, quod non sit Semei de tribu Manasse, vel Ephraim, sed de hoc infra decimo nono dicitur. *Procedebat egrediens, & maledicebat, idest, procedebat de Bahurim, & quanto plus procedebat, tanto plus maledicebat. Mittebat que lapides contra Dauid, & contra uniuersos seruos eius.* Non mittebat lapides ad hoc quod posset percutere eos: quia aliquantulum distabant ab eo, ita ut neminem posset tangere: sed mittebat ad iniuriam, & ad satiantium iram suam. Sic etiam spargebat puluerem contra Dauid, & seruos eius: ut patet infra: tamen manifestum est, quod puluis non posset peruenire ad Dauid, sed erat ad iniuriam.

Quare Semei maledixit Dauid. *Quest. P III.*

QVAERETVR quare Semei maledicebat Dauid, & faciebat hoc. Respondendum, quod faciebat in uindictam cognationis suae: nam erat de cognatione Saulis, & Dauid abstulerat regnum domui Saulis: ideo habebat eum exosum: & quia nunc insurrexerat Absalom contra Dauid: putabat, quod iam nunquam rediret Dauid in statum pristinum, sed quod occideret eum Absalom cum hoc desideraret, & adiuuaretur a toto Israel: ideo putabat, quod poterat sine poena ei quaecunque mala dicere, scilicet quia nunquam ad regnum rediturus erat: sic apparet ex uerbis blasphemiae eius. Sed dicitur: quomodo Semei nunc ex amaritudine cordis maledicebat Dauid? Nam omnes tribus Israel, & ipsa tribus Benjamin elegerunt Dauid in Regem: ipso non cogente, nec orante, ut patet, supra 5, ideo uidetur, quod nullum retinissent rancorem uiri Benjamin contra Dauid. Respondendum, quod tribus Benjamin cum omnibus alijs tribubus Israel elegit Dauid in regem, quia sciebat hoc a Deo pronuntiatum esse, sed non mouebatur ex desiderio ad hoc: potius enim uoluisset, quod maneret regnum in ea, sicut prius: potissimum autem illi, qui erant de cognatione Saulis, scilicet coniuncti ei, Nam isti nullo modo uoluerunt Dauid in regem, quia tamen omnes tribus eum suscipiebant: non potuerunt ipsi excludere illum, sed susceperunt inuiti. Cum autem nunc uisum est tempus uindicandi de Dauid: euomerunt furorem suum in eum: & quia iste Semei erat vnus de coniunctis domui Saulis, maledixit grauiter Dauid, sic ostendens iram suam, quam toto tempore praecedenti occultam tenebat. Sed obicitur, ad quid gaudebat nunc Semei, quod eijceretur Dauid? nam succedebat ei filius suus Absalom: si enim fuisset Absalom de alia tribu, potuisset gaudere Semei, & omnes de tribu Benjamin: sed ista non erat mutatio aliqua respectu ipsorum, quia

F semper manebat regnum in domo Dauid. Respondendum, quod quamquam uiri Benjamin irascerentur domui Iuda, quia acceperant eis regnum: tamen spetialiter inimicabantur Dauid in persona sua, eo quod ille acceperat regnum, & fuit auctor transferendi de vna tribu in aliam, erat etiam hostis Saulis, dum uiueret, ideo ad eum tenebant inexorabile odium, & uolebant, quod in persona sua pateretur, & quia nunc Semei uidebat, quod Dauid miserabiliter fugiebat, & non putabatur habere spem redeundi: gaudebat Semei uelut si regnum translatum esset ad aliam tribu, cum nunc hostis eius possideret illud.

An Semei peccauit maledicendo Dauid. *Quest. IX.*

QVAERETVR ulterius, an Semei peccabat maledicendo Dauid, & iaciendo lapides in eum. Aliquis dicit, quod non, quia Dauid merebatur hoc, & Deus suscitabat istum contra eum tanquam ministrum. Item dixit infra Dauid, dimittite eum, ut maledicat mihi iuxta praecceptum Domini, sed faciendo quod Deus iubebat non peccabat. Respondendum, quod Semei peccauit: quia Dauid iussit eum occidi pro hoc, ut patet sequen. lib. cap. 2. Et erat tunc Dauid propinquus morti, nec mouebatur aliqua affectione passionali, sed ratione: ergo merebatur mortem Semei. Item Semei non habebat causam maledicendi Dauid, quia nihil ei nocuerat, ergo peccabat maledicendo. Item maledicere principi est magnum peccatum, sic patet Exo. 22. scilicet: Dijs non detrahes, & principi populi tui non maledices: Dauid autem erat princeps populi a Deo unctus, ideo peccatum erat maledicere ei. Item dato quod haberet Semei causam maledicendi Dauid: non habebat iurisdictionem: pena autem, quae sine iurisdictione infligitur, iuste non infligitur: sed Semei nullam habebat iurisdictionem ad hoc, ergo peccauit. Ad primum in contrarium dicendum, quod quamquam Dauid peccasset, & mereretur maledici, non licebat cuiilibet maledicere ei propria auctoritate, sicut non licet cuiilibet reos criminis punire, quamquam delictum constet. Cum uero obicitur, quod Deus suscitauit Semei contra Dauid ad maledicendum. Dicendum quod non sufficit, nam etiam suscitauit Absalom ad rebellandum Dauid, ut patet supra 12. scilicet: Suscitabo malum de domo tua &c. Peccauit tamen Absalom grauiter. Ad secundum dicendum quod si Deus expressè iussisset Semei, quod malediceret Dauid, non peccaret Semei maledicendo: immo mereretur, quia exequebatur mandatum Dei, Deus tamen non iussit ei, sed inclinauit illum: de quo infra declarabitur, ideo non excusatur Semei. *Omnis autem populus, & uniuersi bellatores a dextro, & a sinistro latere regis incedebant, scilicet, quando procedebat rex, & maledicebat ei Semei, erat uallatus a uiris suis: quia bellatores, & reliquus populus incedebant ad utrumque latus regis. In quo signatur, quod non poterant lapides missi a Semei uenire ad regem. Vocantur autem hic bellatores omnes uiri dispositi ad bellum, qui ibant cum Dauid: populus uero uocatur reliqua multitudo inhabilis ad arma, scilicet, feminae, & paruuli, nam de domo regis ibant uxores eius & filij sui, qui computantur nomine populi. Ita autem loquebatur Semei cum malediceret regi, idest, ista uerba, quae sequuntur proferebat: exprimuntur autem hic uerba maledictionis, ut sciatur quam grauis maledictio fuerit Semei in Dauid. *Egredere, egredere uir sanguinum.* Istud uerbum egredere, aliud signat in uulgari, quod ad maiorem contumeliam pertinet, & duplicatur propter maius opprobrium. Vocauit autem illum*

Alum uirum sanguinum, idest, iniustum occisorem, scilicet, quia occidit, & effudit sanguinem domus Saulis, nam iste Semei imponebat Dauid mortem Abner & Isboseth, quamquam in quolibet eorum Dauid fuerit innocens, ut patet supra 3, & 4. *Et uir Belial.* Vocatur uir Belial homo indomitus, vel sine iugo, quia nulli rationi, aut legi subijcitur: sic dicitur Iudi. 19. erant autem uiri illius ciuitatis filij Belial, idest, absque iugo, ut ibi exponitur in litera, uocauit autem Semei Dauid filium Belial, quasi per inobedientiam legis, & rationis tulisset regnum de domo Saulis. *Reddidit tibi dominus uniuersum sanguinem domus Saul,* idest, dominus dedit super caput tuum poenam pro toto sanguine effuso de domo Saulis: putabat enim Semei, quod Dauid fuisset causa mortis Abner, & Isboseth, qui erant principes domus Saulis, ut dictum est. *Quoniam inuasi regi regnum eius.* Idest, accepisti uiolenter regnum eius, scilicet, quod in progenie sua manere debebat. Et potest esse sensus, quod dato, quod tu non occideris aliquos de domo Saulis: quia tamen inuasi regnum eius, reus es sanguinis totius effusi de domo sua. In Hebraeo habetur. *Quoniam regnasti pro eo.* Ad idem redit: sed litera nostra propior est, quia inuadere significat uiolentiam, & intrusionem, de quibus Semei criminabatur Dauid: regnare autem magis pertinet ad titulum. *Et dedit dominus regnum in manu Absalom filij tui.* Idest, sicut tu iniuste inuasi illud accipiendo de domo Saulis: ita nunc Deus dedit regnum eius in manu filij tui, ut talia patiaris, qualia egit: nam per quae quis peccat, per ea torquetur. Sapient. 11. Dixit autem traditum regnum Absaloni, quia putauit Semei, quod cum totus Israel uno corde adiuuaret Absalom, & Dauid iam fugeretur, quod nunquam rediturus esset ad regnandum, sed regnaret filius eius. *Et ecce premunt te mala tua, idest, ecce nunc mala, quae olim fecisti, te premunt, scilicet, quia pro eis nunc pateris. In Hebraeo habetur. *Ecce tu pro malitia tua.* Ecce tu pateris haec pro malitia praeterita. *Quoniam uir sanguinum es, idest, effusor sanguinis, scilicet, quia occulte tractasti, quomodo occideres Isboseth, & Abner principes Israel, ut illis occideres regnare.* Dixit autem Absalom filius Saruiae regi. Omnes uiri bellatores Dauid audiebant uerba haec, quae loquebatur Semei, & displicebant eis: solus tamen Absalom tolerare non potuit, & dixit quod uolebat occidere Semei: erat autem iste Absalom frater Ioab, & Achis, ut patet supra 2. & isti tres erant filij Saruiae fororis Dauid. Paral. 2. fuit autem nimis inquietus nunc Absalom contra Semei. Ita etiam in reditu regis in Ierusalem, quando iuit Semei ueniam petens a Dauid, dixit Absalom: Nunquid pro his uerbis non occidetur Semei, qui maledixit Christo domini? & ibi Dauid increpuit Absalom. *Infra 19. Quare maledixit canis hic mortuus domino meo regi?* idest, quare iste canis mortuus permittitur maledicere regi, quasi dicat, cum simus hic tot uiri bellatores, iam deberemus occidisse ipsum: quia in contemptum nostrum maledixit regi, quasi nullus sit qui pugnet pro eo: uocauit autem eum canem mortuum ad uituperium: quasi dicat, ille non erat homo, qui posset maledicere regi, sed erat quasi quidam canis mortuus, sic enim uocauit se Miphiboseth. supra 9. Scilicet, quis ego sum seruus tuus, quoniam respexit super canem mortuum similem mei? Vel uocatur canis mortuus: quia in breui moriturus erat. Intendebat enim Absalom illico occidere eum: putans, quod Dauid permitteret illud. *Vadam, & amputando caput eius.* Idest, uolo ire, & occidere ipsum: erat enim Absalom uir fortissimus, & putabat, quod si persequeretur Semei non posset effugere manus eius.*

Abisai an peccauerit dum uoluit occidere Semei. *Quest. X.*

QVAERETVR, an peccauerit Abisai uolendo occidere Semei. Aliquis dicit, quod sic, quia Dauid increpuit Abisai, quia uolebat occidere Semei, dicens: quid mihi, & uobis filij Saruiae? si tamen non peccasset, non increpuit eum Dauid. Respondendum, quod aut queritur de hoc, quod est uelle ipsum occidere: aut de hoc quod est ipsum occidere. De primo dicendum est, quod non peccabat Abisai uolendo occidere Semei: merebatur enim Semei mortem: eo quod maledixerat Dauid, lex tamen dixerat: Dijs non detrahes, & principi populi tui non maledices, Exo. 22. Et Iudaei continebant in infligere poenam mortis maledicentibus principes: poterat ergo desiderare Abisai occidere Semei uindicando iniuriam Dauid, & ministrando iustitiam secundum legem. Item dato, quod non esset a lege poena mortis imposita, sed esset arbitraria, Dauid poterat infligere poenam mortis, & Abisai poterat iuste dolere de iniuria illata Dauid, & desiderare occidere Semei. De secundo dicendum, quod Abisai non erat iudex, ideo non poterat per seipsum occidere Semei, nullo iubente, sed Dauid erat iudex, & executor legis Dei, qui poterat iubere, quod occideretur pro hoc Semei, & tunc Abisai posset iussu Dauid occidere Semei, nunc autem solum desiderauit occidere, & non occidit, ideo non peccauit. Cum autem obicitur, quod Dauid increpuit eum, dicens: quod Dauid non increpuit illum tanquam peccantem, sed tanquam sollicitantem contra intentionem suam, Dauid enim uolebat tolerare illam iniuriam, ut Deus miseretur ei, ut patet infra, & quia Abisai mouebat eum ad uindictam, increpuit ipsum. Sic enim fuit de Christo: nam cum dixisset discipulis suis, quod moriturus esset in Ierusalem, dixit ei Petrus: domine absit, non erit tibi hoc, & Christus increpuit eum, dicens: uade retro me Satan, quia nescis, quae Dei sunt, sed quae hominum: hoc autem quia uolebat persuadere Petrus Christo, ne moreretur: aliam tamen Petrus non peccabat in hoc, quia non desiderabat malum, desiderans Christum uiuere, cum adhuc nesciret utilitatem ex morte eius consequituram. *Et ait rex: quid mihi, & uobis filij Saruiae?* Idest, quid habetis mecum, quod infestatis me ducendo ad id, quod nolo. Et hoc dicit glossa ordi. & Andreas, & Nicolaus, quod non solum locutus est Abisai, sed etiam Ioab, vel saltem Ioab mouit Abisai, ut ista diceret: magis tamen uidetur dicendum, quod solum Abisai locutus fuerit, & tamen Dauid increpuit filios Abisai, eo quod consueuerant dari sibi esse: sic enim quando aliquis offenditur ab aliquo de una communitate, vel progenie: si omnes de illa communitate, vel progenie solent offendere istum, quando unus offenderit eum, clamabit contra omnes de progenie, vel communitate illa, quod omnes eum offendunt: ita Abisai, & Ioab filij Saruiae assueti erant offendere Dauid: ideo quamquam vnus eum aliquando offenderet, contra ambos loquebatur. Sic enim patet supra 3. cum dixit Dauid: porro uiri isti filij Saruiae duri mihi sunt, sic etiam infra 19. dicitur de Abisai, quod locutus est contra Semei, & Dauid dixit, quid mihi, & uobis filij Saruiae? cur efficiamini mihi hodie in Iathan? *Dimitte eum, ut maledicat.* Idest, nullus noceat ei, sed maledicat quantum uoluerit. In Hebraeo non habetur: dimitte eum, sed solum, maledicat: litera tamen nostra posuit: dimittite eum, quia infra replicatur ista sententia, & dicitur: dimittite eum, ut maledicat. *Dominus enim praecipit ei, ut malediceret*

David, idest, nolite prohibere, quia Deus iussit, & nemo Deo resistere debet, nec potest.

An Deus precepit Semei, ut malediceret David, & quomodo ausus est maledicere David in tanta multitudine. Quæst. X I.

QVAERETVR circa hoc, quomodo est verum, quod Deus præcepisset Semei, ut malediceret: nam tunc Semei esset propheta domini, & non peccasset: ipse tamen confessus est iniquitatem suam, & veniam petiit a David, infra 19. Item si Deus iussisset, non peccasset Semei, & consequenter peccasset David iubendo ipsum occidi, & Salomon exequendo istud, sequen. lib. cap. 2. Et tamen non peccauit, quia erat David ad mortem, quando illud dixit: ideo peccauit Semei, & consequenter dominus non iussit. Si autem dicitur, quod dominus iussit, sequitur etiam quod agebat Deus iniustum, mouendo aliquem ad peccandum, si Semei dicendo ista peccabat. Respondendum, quod David putauit, quod Deus præceperat Semei, quod malediceret ei: vidit enim quod ipse proruperat in magnas contumelias maledicendo regi, & proijciendo lapides & puluerem, & hoc faciebat solus coram magno exercitu, a quorum quolibet occidi potuisset, ideo putauit, quod nullo modo hoc ageret a seipso, sed Deus misisset ei, & ob hoc non formidabat, & sic dixit, dominus præcepit ei, ut malediceret: Deus tamen nihil præceperat. Et sic non stant rationes in contrarium, nam nihil Deus præceperat ei, ideo peccabat hoc faciendo. Aliter potest intelligi, quod David putaret, quod Deus præcipiebat, idest, inclinabat istum ad maledicendum, & iste modus erat frequentatus in scriptura: nam sic dictum erat de Absalom, supra 2, quod Deus suscitaret malum de domo David, & tolleretur vxores eius: sciebat tamen David quod Deus non iubebat Absalom hoc facere, sed inclinabat eum, vel permittebat inclinari, & offerebat facultatem ad hoc faciendum, & hoc intellexit David, nam non putauit quod Deus expresse iuberet Semei, quod malediceret David, quia illa non videbantur a Deo fieri, sed propter iram. Dicendum autem quod verum est, quod Deus mouebat Semei ad maledicendum David, non quidem directe in quantum iste erat quidam actus malus, & deordinatus, sed in quantum erat in penam David. Nam sicut incitauerat Absalom contra eum, & tamen Absalom faciebat malum, sed incitauit eum in quantum illud malum erat poenale David. Ita fuit hic de Semei. Ista autem incitatio Dei non tollit culpam, nec diminuit, quia non agit homo ut minister Dei, vel ut ab eo motus, sed propter aliquas affectiones particulares deordinatas, Deus tamen qui est summè sapiens, & summè bonus, conuertit illum actum malum ad aliquam utilitatem, scilicet, ut sit poena illius, qui peccauit: ita Semei mouebatur ad maledicendum David propter odium conceptum, quia tamen David merebatur maledici, conuertit Deus istam maledictionem, quæ mala erat, ut esset utilis in penam David. Dicitur autem Deus suscitare aliquem ad faciendum talia mala in quantum permittit, quod illa faciat, & illa permissio solum est propter illum, cui malum infligitur: alioquin autem quamquam aliquis conaretur maledicere, vel mala facere alteri: si ille, contra quem ista sunt non mereatur ea, vel non proficiatur ei aliquo modo, Deus non permittet quod maledicatur, vel mala sibi infligantur, quamquam malus vir ad contrarium conetur: ideo scriptura recte dicit, quod Deus suscitauit malum alicui, quia nullo modo fieret nisi Deus ad hoc laxaret ha-

benas viro mala volenti, & facultatem faciendi ei offerret.

Quomodo Semei solus ausus est maledicere David coram tot viris. Quæst. X I I.

QVAERETVR vterius, quomodo Semei ausus est maledicere David coram tanta multitudine, cum ipse solus esset, & quilibet de exercitu David posset ipsum percutere. Respondendum, quod Semei ausus fuit maledicere David propter duo. Primo quia credit quod David non posset ei malum facere in futurum, putans quod Absalom regnaret, & nunquam restitueretur David in regnum, & Absalom non vindicaret iniurias factas patri, cum ipse principa liter persequeretur eum ad mortem. Secundo fecit hoc, quia non timuit in presenti aliquid malum sustinere, & istud propter duo, primo quia credit quod David, & viri sui erant ita afflicti, quod non attendere ad maledictiones istas, sed potius curarent fugere velociter a facie Absalom, qui missurus erat persecutores post illos. Secundo quia ipse distabat aliquantulum ab exercitu David, & credit quod quamquam aliquis de viris David persequeretur eum, non posset ipsum consequi, eo quod Semei ambulabat super altitudinem montis, & viri David gradiebantur per viam ad pedes montis. Sic patet in litera cum dicitur, ambulabat itaque David, & socij eius per viam cum eo, Semei autem per ingum montis ex latere contra illi gradiebatur maledicens: putauit autem, quod nullus conaretur ascendere montem persequendo eum: si tamen aliquis ascenderet, ipse poterat fugere interim in urbem Baurim, quæ erat propinqua, de qua ipse exierat: ut patet supra, scilicet, egrediebatur vir de Baurim de cognatione Saul. Si autem dicitur, quod debuisset timere Semei, quod David circumdaret urbem, ut traderetur sibi Semei: dicendum quod hoc non timebat, quia David ibat profugus a facie Absalom, ideo non audebat consistere apud Baurim obsidendo eam, nam propter hoc fugerat de Ierusalem, ideo securus fuit, quod nihil mali ei fieret.

David potuisset iuste occidere Semei, tamen noluit propter maiorem perfectionem sui. Quæst. X I I I.

QVAERETVR vterius, an David poterat iubere occidi Semei, quia maledicebat ei. Aliquis dicit, quod non, quia David credidit, quod Deus iussisset Semei maledicere sibi: ut patet in litera: ergo si vellet eum punire, ageret directe contra intentionem Dei, & hoc videtur esse peccatum. Item David dixit, Deus præcepit ei, ut malediceret David, quis audeat dicere, quare sic fecerit: si igitur nullus auderet dicere Semei, quare hoc faciebat, a fortiori nullus auderet punire eum, ergo peccatum erat, si iuberet eum puniri. Respondendum, quod Semei inferebat iniuriam David, & legi in quantum contra mandatum eius maledicebat principi, ideo licet David in quantum persona priuata non posset imponere penam Semei, in quantum tamen erat iudex, & executor legis Dei, poterat punire illum notorie delinquentem, & non peccaret in hoc: voluit tamen anelare ad maiorem perfectionem, scilicet, remittendo proprias iniurias, ideo non iussit quod aliquis occideret eum, sed potius prohibuit Abisai volentem occidere eum. Quod autem ista tolerantia esset supererogationis, patet ex verbis David, quia ipse dixit: dimitte eum, ut maledicat iuxta præceptum Domini, si forte respiciat Dominus afflictionem meam, & reddat

Arguitur 1.

Secundo.

reddat mihi bonum pro maledictione hac: non tamen redditur a Deo præmium, nisi pro opere bono supererogationis, ergo putabat, quod merebatur in hoc, & consequenter non tenebatur ad illud. Item quia si David putasset se teneri ad non occidendum Semei, sciret peccatum esse occidere illum, quamquam malediceret, unde non diceret, dimittite, ut maledicat, si forte respiciat Dominus afflictionem meam, sed diceret dimittite, ut maledicat, ne peccemus puniendo eum: ergo putauit se non esse obligatum ad non occidendum ei, sed quod poterat licite nocere, noluit tamen nocere, ut mereretur a Deo suscipere misericordiam. Ad primum in contrarium dicendum, quod quamquam David crederet, quod Deus iussisset Semei maledicere ei, non repugnabat Deo volendo occidere Semei, quia istud præceptum non fuerat expressum, sed solum Deus incitabat Semei, ut malediceret David, ut supra declaratum est. Simile autem est in omnibus alijs malis, quæ nobis a Deo infliguntur: nam a quocunque infligantur, scimus quoniam a Deo sunt, quia ille non posset nobis aliquid mali infligere, nisi Deus permisisset, & opportunitatem tribuerit. Sed adhuc dato, quod nos sciamus, quod Deus mittat ad nos aliquem, ut nos percutiat: non tenemur permittere quod percutiat, sed resistere possumus: sicut non obligamur velle quæcunq; mala Deus vult contra nos: ut si velit, quod moriamur peste, vel alia egritudine: non obligamur velle pestem, sed possumus conari, ut non moriamur. Ad secundum cum dicitur, quod si nullus auderet dicere Semei quare hoc fecit &c. Dicendum quod non refertur illud ad Semei, sed ad Deum, scilicet, Deus præcepit ei, ut malediceret, & quis audeat dicere, quare sic fecerit, idest, quis audebit dicere Deo, quare iussit Semei, quod malediceret, si nullus audebit, quia non poterit dicere vas figulo: quare sic me fecisti? ad Rom. 9. Nec poterit insurgere virga contra eleuantem se, nec ferra contra eum, a quo trahitur. Itaque, poterat tamen dici Semei, quare hoc facis? & puniri, quia iniuste agebat. Et quis esset, qui audeat dicere, quare sic fecerit? idest, nullus audebit Deo dicere, quare iussisti Semei maledicere David: ex hoc non sequebatur, necessarium contra Abisai, quia quamquam Deus iussisset Semei quod malediceret David, poterat occidi iuste Semei, ut supra dictum est, intendebat tamen David inferre ex hoc, quod non deberet malum infligi Semei, quia Deus mouebat eum, & bonum erat, quod David toleraret illud, ut Deus misereretur sibi. Et ait rex Abisai, & omnibus seruis suis. Hic voluit placare David Abisai, ne insurgeret in Semei, & quia non solum ipse desiderabat percutere eum, sed etiam multi alij de assistentibus, locutus est David ad placandum omnes, ideo dicitur, quod locutus est ad Abisai, & ad seruos suos, scilicet, seruos regis, & non seruos Abisai, ecce filius meus, qui egressus est de vtero meo, quærit animam meam. Arguit a fortiori, quasi dicat, filius meus qui est quadam pars mea, quærit animam meam, idest, vult me occidere, & hoc fit Deo incitante malum contra me: quid ergo mirum si iste Semei, qui non est de genere meo, insurgat ad maledicendum mihi? quasi dicat, Deus etiam mouet eum, ideo permittendus est maledicere. Dicitur: Qui egressus est de vtero meo, idest, de lumbis meis, quia ibi pendent vasa seminaria, generaliter tamen omnia, quæ sunt intra cutem, dicuntur esse in ventre. Quanto magis iste filius semini, idest, a fortiori iste Semei, qui est filius semini, idest, Beniamin, vellet auferre animam meam: nam viri Beniamin debebant habere David magis exofium quam alia tribus, eo quod per David fuerat ablatum regnum de stirpe ipsorum. Dimittite eum, ut maledicat iuxta præceptum Domini, idest, non percutiatis eum, sed

Ad primum argumētū.

Ad secūdu.

maledicat mihi, sicut Dominus inclinauit eum ad maledicendum, si forte respiciat Dominus afflictionem meam, idest, forte sic faciendo, quod ego permittam eum maledicere mihi, Dominus respiciet ad afflictionem meam, quam sponte patior, & miserabitur mei: sciebat enim David quod Deus semper respicit afflictos corde, & humiliatos, ut patet Psal. 50, scilicet, Cor contritum, & humiliatum Deus non despiciet. Et reddat mihi bonum pro maledictione hac bodierna, idest, si respexerit afflictionem meam reputando eam ut meritoriam, reddet mihi bonum pro maledictione hac, scilicet, quia sponte toleraui hanc maledictionem.

An daturus esset Deus David bonum ob tolerantiam iniuriarum. Quæst. X I I I I.

QVAERETVR, quomodo David dicebat, quod retribuere ei bonum propter tolerantiam huius maledictionis, quia per hoc, quod aliquis patitur poenas, quæ peccata sua meruerunt, nihil meretur: cum illæ poenæ non sint tanquam actus meritorij, sed solum satisfactorij, actus enim meritorij sunt supererogationis, David autem pro peccatis suis patiebatur hæc, ideo non poterant isti actus esse meritorij, ad hoc, quod Deus redderet ei aliquod bonum. Respondendum quod David putauit, quod propter istam patientem iniuriam tolerantiam, Deus misereretur ei, & reduceret in pristinum statum, & sic factum est, quia hucusque aduersa fuerunt David, nunc autem incepit prosperari: nam mox dissolutum est consilium Achitophel sequen. cap. Et corruerunt inimici sui in bello, infra 18. Et ipse reductus est in Ierusalem, infra 19. Cum vero obijcitur, quod ille actus tolerantie erat satisfactorius, & non meritorius. Responderi potest dupliciter, vno modo quod Deus reddidit bonum David, sed reddere bonum est duplex, scilicet, reddere bonum, quod est cessatio poenarum, vel bonum quod est superadditio alicuius rei prius non habitæ. Primo modo actus satisfactorij sunt meritorij ad reddendum bonum, quia per actum satisfactorium directe tollitur poena, quæ alias debebatur pro peccato. Secundo modo actus satisfactorij non sunt ad reddendum bonum, scilicet, ad hoc, quod superaddatur bonum, quod prius non erat, quia tunc actus satisfactorius excederet speciem suam, quia solum est ad satisfaciendum, & non ad merendum. Nunc in David dicendum quod isti actus tolerantie fuerunt necessarii, & fuerunt satisfactorij, & expectabat David quod redderetur ei aliquod bonum pro his, scilicet, aliquod maius bonum cessationis a laboribus suis, & reduci in pristinam quietem: nam isti labores fuerant pro peccato infligendi, & per istam tolerantiam satisfaciebat, & istud bonum desiderabat David. Secundo modo non erant illi actus ad reddendum aliquod bonum, scilicet, quod acciperet David aliquod maius bonum quam prius per hanc tolerantiam. Aliter potest dici quod non solum meruit hic David cessationem poenarum, sed etiam aliquod bonum vterius, quia in isto actu aliquod fuit meritorium ultra id, quod est satisfactorium. Pro quo considerandum, quod quamquam David mereretur pati ista mala, quæ passus est, tamen non obligabatur gratis illa tolerare, & quia gratis suscepit, ultra hoc quod satisfecit, meruit aliquid: sic enim est in omnibus, qui patiuntur poenas a lege impositas pro delictis: nam in hoc, quod patiuntur illas absolute non murmurando, satisfaciunt, sed in hoc quod gratis illas suscipiunt, merentur aliquid ultra satisfactionem pro peccato, differunt enim ista duo, scilicet, non murmurare, & gratis suscipere, quia non murmurare solum negat

rebet.

rebellionem, & nihil ponit, & per hoc poena illa efficitur satisfactoria, quantum ad satisfactionem, quam Deus exigit a nobis, Si autem patiens omnino murmuraret, quantum ad legem satisfacit, sed quantum ad poenam debitam in alio saeculo, vel nihil, vel parum: suscipere autem gratis addit aliquid positivum, scilicet, quod gratis suscipiat poenas inflictas in quantum sunt iuste inflictas, licet in quantum sunt dolorosa tristetur de eis. In David autem sic fuit, quia ipse voluit sponte suscipere has poenas, cernens quod Deus illas infligeret, ideo merebatur ultra satisfactionem. Item David egit aliquid, ad quod non tenebatur, quia licet teneretur sustinere has poenas, tamen non tenebatur non occidere Semei maledicentem sibi, poterat enim licite occidere illum, ut supra dictum est, & tamen noluit occidere, sed potius prohibuit volentes ei nocere, ideo meruit in hoc ultra satisfactionem, ut aliquid bonum sibi fieret.

Quomodo David meruerit, quia non remisit iniuriam Semei. Quest. XV.

QVAERETVR ulterius, quomodo David potuit mereri, vel credere, quod Deus misereretur ei pro hac afflictione, quia ipse non remisit iniuriam istam, sed fecit eum occidi postea. sequen. lib. cap. 11. Aliquis forte dicit, quod David meruit, quia nunc plene remisit iniuriam, sed postea suborta noua causa iussit eum occidi. Respondendum quod non stat, quia ex ista causa & sola iussit eum occidi. Quod patet praeter alleg. cap. scilicet, Habes apud te Semei, qui maledixit mihi maledictione pessima, quando ibam ad castra, tu noli pati eum esse innoxium, vir sapiens es, scies quae facies ei: deduceque canos eius cum sanguine ad infernam. Et sic nullam aliam causam expressit ad hoc quod occideretur. Ita ista intentio mansit semper in David, nam quando redactus est post paucos dies in Ierusalem, occurrente ei Semei, & petente veniam Absalon inibat quod occideretur: David autem dixit, ergo ne interficietur hodie vir in Israel? quasi dicat, non est dies hodie interficiendi, & dixit ad Semei, non morieris, Et sic patet quod noluit occidere illum die ipsa, non tamen simpliciter remisit. Dicendum tamen quod licet remisit iniuriam simpliciter, tamen meruit, quia remisit aliquid, in quo erat meritum, scilicet, quia David poterat illico occidere Semei, & noluit: in quo duplex bonum egit, Primum quia nimis coereuit cor suum, nam homines desiderant vindictam actualiter, quando offenduntur, quia tunc eis gratissima est, & modicum de vindicta est magis sibi tunc acceptabilis, quam multo tempore post, cessantibus illis passionibus, magna poena inflicta hosti. Quod ergo aliquis actualiter patiens iniurias atroces opportunitate habens reddendi vindictam nolit tunc reddere, virtus magna est: & sic egit David, qui vindictam distulit usque ad magna tempora, immo non vidit eam in vita sua. Secundum bonum erat, quia Semei maledicebat David, & si occideretur non malediceret amplius, si autem permitteretur vivere, persequeretur David: magno tempore maledicens, ideo non occidendo eum volebat David gratis suscipere plures iniurias, quod erat actus virtutis, scilicet, posse expellere aduersitates & nolle, meruit ergo David in hoc, quamquam non remisit iniuriam Semei. Ambulabat itaque David, & socii eius per viam cum eo, id est, David & socii sui cum illo ambulabant per quandam viam, quae erat in valle. Hoc autem dicitur ad signandum quomodo audebat Semei maledicere David, cum ille haberet exercitum magnum, & dicitur quod David ibat per viam,

Duplex bonum egit David non occidendo immediate Semei.

F quae erat in valle: Semei autem erat in colle, qui eminebat super vallem, & ex colle mittebat lapides ad David infra transeuntem, & sic putabat se esse tutum ex situ loci. Semei autem per iugum montis ex latere contra illum gradebatur, id est, Semei ambulabat contra David, scilicet, super montem ambulabat ipse tantum quantum David per vallem: ita ut semper esset in directo illius, & posset lapides iacere, hoc autem fecit Semei usquequo aliquantulum digressus est ab urbe Baurim, postea non ausus est, ne forte aliquis de viris David persequeretur eum, & ipse non haberet locum fugiendi. Mittens lapides aduersus eum, terramque spargens, id est, Semei mittebat lapides, & quando non inueniebat, mittebat puluerem, & quidquid inueniret, ut nunquam vacaret sibi locus offendendi David. Venit itaque rex, & uniuersus populus cum eo lassus, id est, venit David in desertum quod est prope Iericho & Iordanem, & ipse cum populo suo mansit ibi lassus ex itinere, quia multum ambulauerat, & quia cum eo erant multi debiles ad ambulandum, scilicet, mulieres, & paruuli. Quod autem manserit in deserto patet, quia preced. cap. ipse dixit ad Sadoc, & Abiathar: ego abscondar in campestribus deserti, donec ueniat nuntium aliquem ad David, quia postea miserunt duos, seq. cap. ergo manebat in deserto. Quod autem esset istud desertum apud Iordanem patet, quia seq. cap. dicitur, quod cum uenerit nuntius ad David, dixerunt ei, surgite, transite cito fluiuium. Et sequitur quomodo transierunt Iordanem, ergo usque ad Iordanem non quieuerunt rex, & serui eius, sed ibi resocillati sunt, id est, quieuerunt, & sumperunt cibos.

H Abfalom autem. Hic ponitur tertium huius cap. in quo Chusi ab Abfalom recipitur, & dicitur. Abfalom autem, & uniuersus populus Israel ingressi sunt in Ierusalem. Istud iam dictum fuerat, sed recapitulatur hic, ut continetur historia de Abfalom contra David, & dicitur. Et uniuersus populus Israel, scilicet, multi de Israelitis, non ibat totus populus cum Abfalom, quia non erat opus. Etiam patet, quia sequ. cap. dixit Chusi, Congregetur ad te uniuersus Israel a Dan usque Bersabee, quasi arena maris: ergo non erat nunc uniuersus Israel cum Abfalom. Sed, & Achitophel cum eo, id est, etiam uenit Achitophel nunc cum Abfalom, fit autem specialis mentio de Achitophel, quia ille erat consiliarius magnus, & habetur infra de consilio eius. Cum autem uenisset Chusi Arachites amicus David ad Abfalom. David miserat Chusi ad Abfalom, ut fingeret se uelle seruire ei, & sic dissiparet consilium Achitophel: David autem orabat interim, ut Deus infatuaret consilium Achitophel, & tunc composuit psalmum septimum, scilicet, Domine Deus meus in te speraui, ut patet ex titulo Psalmi. Locutus est ad eum; salue rex, salue rex. Duplicauit sermones ad magis applicandum. In Hebraeo habetur. Uuat, rex, uiuat rex. Quia tamen ista non sunt uerba salutationis, littera nostra dixit, salue rex. Ad quem Abfalom. Haec est inquit gratia ad amicum tuum, id est, nunc quid talem gratiam debebas reddere amico tuo David pro beneficiis susceptis ab eo, quod nunc in calamitate eum desereres? quasi dicat, non est bonum, ideo etiam non est signum quod bene mihi seruias, cum deserueris illum, qui ualde tibi benefecerit. Quare non iusti cum amico tuo? id est, quare non fugisti cum eo comitando illum ut saluaretur?

I miserat Chusi ad Abfalom, ut fingeret se uelle seruire ei, & sic dissiparet consilium Achitophel: David autem orabat interim, ut Deus infatuaret consilium Achitophel, & tunc composuit psalmum septimum, scilicet, Domine Deus meus in te speraui, ut patet ex titulo Psalmi. Locutus est ad eum; salue rex, salue rex. Duplicauit sermones ad magis applicandum. In Hebraeo habetur. Uuat, rex, uiuat rex. Quia tamen ista non sunt uerba salutationis, littera nostra dixit, salue rex. Ad quem Abfalom. Haec est inquit gratia ad amicum tuum, id est, nunc quid talem gratiam debebas reddere amico tuo David pro beneficiis susceptis ab eo, quod nunc in calamitate eum desereres? quasi dicat, non est bonum, ideo etiam non est signum quod bene mihi seruias, cum deserueris illum, qui ualde tibi benefecerit. Quare non iusti cum amico tuo? id est, quare non fugisti cum eo comitando illum ut saluaretur?

Cui Abfalom petiit a Chusi quare deliquisset David. Quest. XV.

QVAERETVR, cum Abfalom non desideraret bona patri suo, sed uolebat occidere illum, sicut

sicut dixit David, filius meus quaerit animam meam: A supra in littera, & Achitophel dixit ad Abfalom: unum virum tu quaeris, & omnis populus erit in pace. Et iterum: cumque fugerit omnis populus, percutiam regem desolatam: sequenti. c. quomodo increpabat ipsum Chusi, quia deseruerat David. Responderi potest dupliciter, uno modo, quod Abfalom non dicebat ista quasi uideretur ei malum, quod Chusi reliquisset David, quia hoc placebat ei, & uolebat totum populum ad se reducere percusso David, sed dixit in fraudem, ut cognoscere posset intentionem Chusi, ex uerbis, scilicet, ad quid mansisset in Ierusalem. Aliter potest dici, quod quamquam Abfalom inique persequeretur David: tamen male sibi uisum est, quod ille, qui erat amicus David ualde, nunc desereret eum, & forte suspicabatur aliquid contra eum, quod mansisset dolose in Ierusalem. Sed tunc dicitur, quomodo Abfalom placatus est responsione Chusi, quia patebat illam esse adulatoriam: cum diceret, nequaquam, quia illius ero quem elegit dominus: sciebat tamen Abfalom, quod ipse non electus fuerit a Deo, sed per iniquitatem matris, & fraudem populo suaserat, ut eligerent eum: cuius omnes Israelitae testes erant, & sic erat notoria adulatorio. Respondendum, quod Deus infatuauit cor Abfalonis ne attenderet ad haec, & putaret latere aliquam fraudem, & occideret Chusi, vel expelleret eum de urbe: sic enim infatuauit Deus consilium Achitophel coram toto Israel, licet euidenter bonum esset, & quod amplius est, infatuauit omnes Israelitas, ut consilium Chusi, quod erat friuolum, ridiculum, & uerbosum: tanquam mirabile laudarent. seq. c. Respondit Chusi ad Abfalom. Conclisit euidenter Abfalom contra Chusi: ipse autem non habens quid responderet conuertit se ad quaedam friuolas adulationes, sed Deus imposuit illis pondus persuasionis tanquam sententis firmissimis. Nequaquam, id est, non sic, sicut putas, scilicet, quod deberem ire cum David. Quia illius ero, quem elegit dominus, id est, ego nolo seruire fauorem, sed iustitiam: olim enim, quando Deus elegerat David, ego eram cum eo, nunc autem, quia Deus elegit te, & respuit ipsum, non manebo cum eo, sed tecum: hoc autem notorie falsum erat, quia per fraudem, & maximum scelus Abfalom regnum usurpauerat, & non per Deum. Et omnis hic populus, scilicet, totus populus, qui tecum est: iste est populus, qui uenerat cum Abfalom de Hebron in Ierusalem, & conuenerat ad uocationem eius in Hebron. Et uniuersus Israel, id est, non solum iste populus, qui praesens fuit coronationi tuae elegit te in regem, sed etiam totus Israel, quia isti nomine omnium aliorum fecerunt habentes mandatum ab eis ad hoc, quia si dicat, ego nolo esse specialis, sed uolo habere in regem illum, quem habet totus Israel. Et cum eo manebo. scilicet, ad seruendum ei, ideo decuit, ut manerem hic tecum. Sed ut hoc etiam inferam. id est, ut addam aliam rationem, quasi dicat, praeter id, quod dictum est, est alia ratio, quam etiam inferam, id est, subiungam. Cui ego seruiurus sum: nonne filios regis? quasi dicat, si alicui seruiurus sum: nunquid debeo seruire alteri, quam filio regis? scilicet, iustum est, quod ei seruiam, quia ex progenie ei competit. Sicut parui patri tuo, sic parebo, & tibi, id est, sicut fideliter seruiui patri tuo, & prompte: ita & tibi seruiam, cognoscebat enim Abfalom, quod Chusi fuerat seruator notabilis David: unde ad tantam familiaritatem prouenit, quod uocaretur amicus David, sicut uocauit eum hic Abfalom, istud autem erat, quia Chusi erat uir magni consilij.

Chusi licet multa falsa dixerit Abfalom, non tamen peccauit. Quest. XVII.

QVAERETVR, an Chusi peccauit in his, quae dixit Abfalom. Respondendum, quod Chusi multa falsa, & adulatoria dixit Abfalom, scilicet, quod Deus elegerat eum in regem, & quod ipse intendebat ei seruire, & hoc falsum erat, quia ueniebat ad destruendum consilium eius. Dicendum autem, quod in Chusi fuit idem penitus quod in David: nam David admonuit eum, quod diceret ista, praeced. cap. & sicut dictum est de David quod fingebat mendacium officiosum, & non perniciosum. Ita etiam dicendum est de Chusi, quod ipse executus fuerit mendacium officiosum, in quo uenialiter tantum peccabat. Rationes autem huius praeced. cap. declaratae sunt. Dixit autem Abfalom ad Achitophel. Hic ponitur quartum huius cap. in quo Abfalom ad concubinas patris ingressus est: ad hoc autem quia Abfalom inceperat rem magnam, quod uolebat expellere David de regno, vel occidere ipsum, non expediebat ociose, & imprudenter tractari negotium istud, ideo immediate ut introiit in Ierusalem Abfalom petiuit consilium quod facere deberent, & eadem die uolebat Achitophel persequi David usque ad Iordanem. seq. cap. Inite consilium quid agere debeamus. Istud dictum est ad Achitophel, & ad Chusi: nolebat enim Abfalom aliquid agere sine consilio, quia res ardua erat. Et ait Achitophel ad Abfalom. Iste respondit, quia erat praecipuus inter omnes consiliarios, & erat uerbum eius quasi uerbum Dei; ut patet infra in littera.

Quare Abfalom accepit in consiliarium Chusi. Quest. XVII.

QVAERETVR, quare Abfalom accepit nunc in consiliarium Chusi cum dixit: inite consilium quid agere debeamus. Respondendum, quod Chusi erat uir magni consilij, quando manebat cum David, & hoc cognoscebat Abfalom in tantum quod ex hoc contraxerat magnam familiaritatem cum rege, ita ut uocaretur amicus eius, & quia Abfalom in hac magnitudine rerum, quas moliebatur egerebat consiliarijs, uoluit accipere illum, quem sciebat esse probatum, & expertum in consilijs. Sic enim putauit David, & ob hoc misit eum in Ierusalem ad Abfalom, dicens: Dissipabis consilium Achitophel. praeced. cap. si tamen non acciperetur Chusi in consiliarium, non posset dissipare consilium Achitophel: ergo tanta erat peritia, & eloquentia Chusi, & tam cognita, quod David putauit illum suscipiendum mox in consiliarium regis, & sic factum est: fuit autem praecipua ratio Dei uoluntas, nam uolebat impedire mala, quae Abfalom cogitabat contra David: hoc autem fieri debebat conuenienter infatuando consilium Achitophel per consilium alterius, cui esset ex parte David, ideo inclinauit Deus Abfalom, ut acciperet Chusi in consiliarium. Ingrederet ad concubinas patris tui, id est, cognosce carnaliter concubinas patris tui, quae manserunt in domo.

An Achitophel recte consuluerit Abfalom. Quest. XIX.

QVAERETVR, an Achitophel peccauerit in hoc, & an recte consuluerit Abfalom. Respondendum ad primum, quod peccauit in multis. Primum quia consilium dabat contra David, quem sciebat fouere in

Chusi ab Abfalome recipitur.

nam

stam causam, & fonebat partes Absalom, quæ sciebat iniustissimè moueri. Item peccauit, quia induxit Absalonem ad peccatum, scilicet, vt fornicaretur publicè. Item quia fecit ad magnam offensam Dauid, scilicet, vt concubina eius cognoscerentur à filio suo astante populo: nec mirum, quia quidquid mali potuisset Achitophel, induxisset super Dauid, sic patet seq.c. scilicet, eligam mihi duodecim millia virorum, & persequar Dauid hac nocte, & percutiam eum.

Consilium datum Absaloni an fuerit bonum. Quæst. XX.

QVAERETVR secundò, an consilium datum bonum esset Absalom. Respondendum, quòd si accipiatur bonum absolute, idest iustum: non erat bonum, quia inducebat ad peccata magna, si autem accipiatur bonum, idest, utile ad causam, de qua agitur, est dubium. Aliquis dicit, quòd utile erat: quia seq.c. dicitur, quòd consilium Achitophel erat utile. Sed dicendum, quòd illud non intelligitur de isto consilio, sed de alio. Quod acciperet duodecim millia virorum, & persequeretur Dauid nocte illa. Quod patet, quia dicitur ibidè: Domini autem nutu dissipatum est consilium Achitophel utile, vt induceret super Absalom malum: tamen non fuit dissipatum consilium de ingrediendo ad concubinas, sed executioni datum est, ergo intelligitur de alio consilio. Sed dicendum quòd etiam consilium istud de introeundo ad concubinas fuit utile. Considerauit enim Achitophel nunc esse exordia nuius negocij, & quòd adhuc si vellet Absalom posset reconciliari patri. Intendebat tamen semper prosequi negocium quousq; pacificè rex esset: hoc autem exigebat bella: quia Dauid non poterat de regno expelli, vel occidi sine bello, dependent autem bella ex fauore subiectorum: & quia adhuc negocium istud dubium erat, & posset populus declinare ad Dauid, & Absalom periret, debuit primum in hoc negocio esse quòd firmaretur voluntas populi cum Absalom, postea autè poterat agere quidquid vellet contra Dauid: populus autem nondum expedito animo adiuuabat Absalom contra Dauid: eo quòd putabat, quòd cum Dauid & Absalom essent pater & filius, reconciliarentur inter se: & populus, qui adiuuauerat Absalom, maneret hostis Dauid: ideo Achitophel voluit primò tollere hanc suspicionem populo, ostendendo quòd nunquam Absalom reconciliandus esset patri suo, eo quòd faceret contra ipsum tam enormia, quæ nullam reciperent reconciliationem: istud autem erat quòd Absalom cognosceret concubinas patris sui: ideo cum Absalom dixit, inite consilium quid agere debeamus: non dixit Achitophel, quòd persequeretur Absalom Dauid: vel quòd ipse acciperet viros, & persequeretur eum, sed quòd introiret ad concubinas patris: quo facto sciens Achitophel animum populi firmatum esse cum Absalom, dixit quòd volebat accipere. 12. mill. a virorum, & persequi Dauid. Quod etiam istud consilium esset utile, patet ex littera, quia dicitur: Consilium Achitophel, quod dabat in diebus illis, erat quasi si quis consuleret Deum: sed consilia Dei certa sunt: ergo suo modo innuitur consilium istud Achitophel fuisse certum. Quas dimisit ad custodiendam domum. Decem enim concubinas reliquit Dauid in domo ad seruandam eam, præced. c. vt cum audiret omnis Israel. Non solum audierunt, sed etiam viderunt, quia coram toto populo positum est tentorium, in quo Absalom cognouit concubinas patris sui: sed dicitur quòd cū audierit, scilicet, populus, qui absens est: nam non erat nunc totus Israel cū Absalom, sicut dixit Chusai: illius cro, quem elegit Domi-

nus, & omnis hic populus & vniuersus Israel, & sic iste populus, qui præsens erat, videret: reliquus autè Israel absens audiret, & omnes confortarentur cum Absalom absentes, & præsentis. Quod sedaueris patrem tuum. Idest, infamaueris eum cognoscendo concubinas eius. Roborentur manus eorum tecum. Idest, tunc firmiter te adiuuent, quia vsque nunc non audebant, timentes quòd reconciliaretur patri tuo, & omne malum incumberet super eos: nunc autem sciunt quòd non potes reconciliari patri, ideo firmiter te adiuuabunt.

Quomodo Israelita confirmati sunt cum Absalom. Quæst. XXI.

QVAERETVR, quomodo Israelita confirmati sunt cum Absalom per hoc, & an Absalom non posset reconciliari patri propter istud. Aliquis dicit, quòd populus debuisset roborari cum Absalom propter præcedentia: nam insurrexerat Absalom contra patrem, & fecerat eum miserum, & plorantem de vrbe fugere, quæ erat valde magna iniuria: vnde videtur, quòd etiam ex hoc non esset reconciliabilis. Respondendum quòd licet Absalom insurrexisset contra patrem, & etiam si vitia bella committeret, semper putabant esse locum reconciliationi, quia post bella relinquitur offensæ & damnum: non tamen relinquitur infamia, & turpitudò, vel dedecus: ideo ista recõciliabilia sunt; si tamen cognosceret Absalom vxores, vel concubinas patris, relinquebatur æterna infamia, & deturpatione domus Dauid. Ideo hoc factò putabant Israelita impossibilem esse reconciliationem, & firmata: sunt manus eorum cum Absalom. Cum autem queritur an propter hoc esset impossibilis reconciliatio inter Dauid & Absalom, dicendum quòd non erat impossibile, immo facillime facta fuisset si Absalom petiuisset veniam à Dauid: nam post hoc adhuc fecit alia mala Absalom, scilicet, quòd iuit contra patrem suum iu bellum, & tamen Dauid iussit efficaciter ducibus belli, dicens: seruare mihi puerum Absalom: & postea quando nuntiatum est, quòd mortuus esset Absalom fletit Dauid nimis, dicens: Fili mi Absalom, Absalom fili mi, quis mihi tribuat, ut ego moriar pro te? Infra. 18. Hoc tamen erat ex benigno affectu Dauid: nam aliàs talis offensæ non erat remissibilis, Israelita autem arguebant ex eo, quòd erat uerisimile, & non attendebant quid Dauid acturus erat. Tendebant igitur Absalom tabernaculum in solario. Voluit enim Achitophel quòd esset notorius coitus Absalom cum concubinis patris sui, ideo factus est coram toto populo: quia tamen turpissimum erat, & ultra omnem humanam uerecundiam, quòd nudi iacerent coram toto populo Absalom, & concubinae Dauid: posuerunt quoddam tentorium super solarium domus, scilicet, domus Dauid, & in istud introiuit Absalom cum decem concubinis patris sui uidente toto populo, ita quòd omnes certissimè intelligerent, quòd Absalom cognoscebat illas foeminas. In hoc autem Israelita aliquantulum vitauerunt opinionem quorundam Philosophorum, qui Cynici, idest, canini appellantur, quorum princeps Diogenes erat. Isti dicebant nihil occultari debere, quod honestum erat, sed coitus matrimonialis est honestus, ergo non erat occultandus; vnde in plateis & coram toto populo coibant, & quia reliqui istud tanquam monstrum fugientes super eos lapides, & lutum, & puluerem iaciebant, consueti erant clauam portare, vt omnes impedièntes claua percuterent. De secta horum Cynicorum tractat August. 14. de Ciuitate Dei. Scien dum autem, quòd Deus voluit hic infligere Dauid talem poenam, qualis fuerat culpa sua. ipse enim peccauit

Deus voluit concubinas Dauid cognosci ab Absalom iu penam peccati sui.

Quomodo Israelita cognouit qd Absalom cognouit concubinas patris sui.

uit cognoscendo Bethsabee, supra vndecimo, & pro hoc datum est in poenam, quòd, cognoscerentur ab alio vxores, vel concubinae eius, supra duodecimo: & quia Dauid erat in solario domus suæ, quando vidit Bethsabee, & concupiuit eam, fecitque ad se duci, supra vndecimo, fecit Deus nunc quòd in eodem solario domus suæ cognoscerentur concubinae suæ ab Absalom: sic enim dixerat Nathan Propheta, supra duodecimo, scilicet: Tu fecisti absconditè, & ego faciam verbum istud in conspectu omnis Israel, & in conspectu solis huius, idest, in isto solario, & coram isto Sole: & sic non solum fuit seruata similitudo poenæ ad culpam in modo, sed etiam in loco delicti: quia per quæ quis peccat, per hæc torquetur. Sapient. 11. Ingressusq; est ad concubinas patris sui coram vniuerso Israel, idest, uidente toto populo introductæ sunt decem concubinae Dauid in tentorium illud, & Absalom ingressus est post eas, & sic sciuerunt Israelita, quòd cognoscebat eas. Quidam Hebraei dicunt, vt refert Rabbi Dauid Kimhi, quòd tentorium a parte inferiori eleuatum est, scilicet, quòd non pertingeret extremitas eius ad terram, & sic Israelita videbant Absalom committere concubinis Dauid. Sed istud turpiter dictum est, est etiam falsum: nam si hoc modo fieri debuisset, nihil proderat tentorium apponi: sed positum est, ergo non apparebat quidquam: vt tanta turpitudò occultata maneret: sufficiebat enim sciri quòd fieret: licet non videretur qualiter fiebat.

An Chusai consenserit malo, quod fiebat contra Dauid. Quæst. XXI.

QVAERETVR, quomodo Chusai, qui erat consiliarius Dauid, permisit istud malum fieri contra Dauid. Responderi potest dupliciter, vno modo quòd Chusai non requisitus est super hoc, nec assensit, aut dissensit in illo: sed solus Achitophel hoc consilium dedit. Quod patet, quia cum consilium Achitophel esset sicut consilium Dei, vt patet in littera, interdum non petebatur consilium ab alijs, sed ipse solus diffiniebatur: & quando petendum erat consilium à multis, ipse prius diffiniebatur, deinde petebatur ab alijs, sic enim factum est sequenti capitulo, cum dixit Achitophel, quòd volebat accipere duodecim millia virorum ad persequendum Dauid, & placuit consilium Absalom: sed dixit, vocate & Chusai Arachitem, & audiamus quid etiam ipse dicat: potuit nunc autem esse quòd petito consilio ab Achitophel, non peteretur à Chusai: & sic non posset assentire, vel dissentire super factò de ingrediendo ad concubinas. Aliter potest dici, quòd Chusai fuit etiam præsens in consilio dato ab Achitophel de concubinis, & non laudauit illud, nec dissensit, sed fuit neuter quasi consentiens. Fuit autem hoc, quia Chusai veniebat, vt liberaret Dauid a periculo: in cognitione autem concubinarum non erat periculum, sed infamia quædam: ideo non multum curauit Chusai. Sed obijcietur quòd potius curare debuisset euitare infamiam Dauid quam periculum: quia melius est vitam perdere quam famam, vt patet prima ad Corint. 9. scilicet: Melius est mihi mori quam vt gloriam meam quis euacuet. Respondendum, quòd Chusai non fecit hoc propter duo. Primò quia licet hic esset aliqua infamia Dauid, tamen non erat valde magna, quia istæ mulieres erant concubinae, & non vxores: fama autem vitæ præponenda est, quando magnam infamiam incurrimus: si tamen sit parua, est vita præponenda: & sic Chusai præposuit vitam Dauid huic parua infamiae liberando Dauid a morte, destruendo consilium Achitophel. Tost. in Secundum Regum.

phel de persecutione Dauid, seq. cap. & non de concubinis sicut habetur hic. Aliter responderi potest & melius, quòd si fuisset in facultate Chusai liberare Dauid ab vtroque malo liberasset: tamen non potuit: nam si immediate cõpisset Chusai repugnare consilio Achitophel, putaretur quòd dolose venisset ad Absalom, vt destrueret opera eius: & occideretur, vel eijceretur de vrbe, & tunc sequeretur deterius, scilicet, quòd fierent omnia, quæ uellet Achitophel: melius ergo fuit quòd id quòd erat principale fieret, scilicet, quòd conseruaretur uita Dauid per taciturnitatem Chusai in primo consilio: licet concubinae Dauid deturparentur, quam quòd utrumque periret dissentiente Chusai in primo consilio, & ista fuit veritas. Quòd. n. ad istud consilium uocatus fuerit Chusai, pater, quia dixit Absalom ueniente Chusai: inite consilium quid facere debeamus. Consilium autem Achitophel, quod dabat in diebus illis quasi si quis consuleret Deum. Istud ponitur ad significandum, quomodo acceptum fuit consilium istud, scilicet, quia consiliu Achitophel erat in diebus illis, sicut consilium Dei, quòd dabatur consulendo eum per prophetas, uel sacerdotes in rationali, scilicet, ita erat certum: sed de consilio Dei nemo dubitabat exequi illud, ita nemo dubitabat exequi quòd diffiniret Achitophel. Vel dicitur hoc ad significandum, quòd consilium illud erat utile Absalom, quia sicut consilium Dei semper est utile, ita consilium Achitophel diebus suis semper fuit utile. Dedit autem Deus huic uiro prudentiam magnam, qualis non reperiebatur in hominibus sui temporis: licet forte ad speculabilia non esset excellens, quia ista ualde distinguuntur: ut patet 6. Ethic. ideo consilia huius erant semper certissima. Sic erat omne consilium Achitophel cum esset cum Dauid, & cum esset cum Absalom. Fuit enim Achitophel primus consiliarius Dauid, & erant tunc omnia consilia eius certissima: ob hoc autem Dauid audiens eum esse in coniuratione cum Absalom, timuit ualde, & dixit: infatua quæso domine consilium Achitophel, præced. c. cum etiam fuit cum Absalom, consilia eius semper fuerunt certissima: quamquam ultimum illorum Deus infatuauit, seq. c. & mortuus est.

C A P. XVII.

DIXIT ergo Achitophel ad Absalom: Eligam mihi duodecim millia virorum, & consergens persequar Dauid hac nocte, & irruens super eum, quippe qui lassus est, & solutis manibus, percutiam eum. Cumque fugerit omnis populus, qui cum eo est, percutiam regem desolatam, & reducam vniuersum populum, quomodo vnus homo reuertit solet.

N præcedentibus descriptum est qualiter Absalom patrem suum foedauit, hic subditur quomodo de morte eius tractauit. Et diuiditur in duas. Primò consilium Achitophel tractatur: secundò Dauid renunciatur, ibi. Et at Chusai Sadoc. Prima in duas. Primò consilium Achitophel ponitur. Secundò consilium Chusai subiungitur, ibi. At autem Absalom.

An ordo sit continuus, & immediatè sequentia facta fuerint post precedentia. Quæst. 1.

QVAERITVR circa primum, an ista, quæ habentur hic sint continuata ad precedentia: vel sit ordo mutatus: & an fuerint facta immediate. Ad primum dicendum, quod est ordo continuus, quia supra dictum est, quomodo venit Absalom in Ierusalem: hic autem dicitur de consilijs initis in Ierusalem, & quomodo inde recedere voluit ad persequendum David: ista autem necessàriò facta sunt post illa. Ad secundum dicendum, quod ista fuerunt facta mox post precedentia, quia in eodè die facta sunt oia, quæ habentur hic, & præc. Pro quo sciendum, quod die illa, qua David fugit de Ierusalem fugit in aurora, & inuit usque ad campestria Iordanis ipsa die: Absalom autem eodè die non post duas horas, vel paulo plus ab egressu David introiuit in Ierusalem: nam solum distabat p leucam David ab vrbe cum intrauit Absalom, vt declaratum est supra 15, in fine. Illico autem comparante Chusai coram Absalom, dixit Absalom: Inite consiliu, quid facere debeamus, & mox dictum est, quod introiret Absalom ad concubinas David: quo facto Achitophel putans totum Israel firmatum esse cum Absalom, voluit eadem die ire ad persequendum David, dicens: eligam mihi, 12. millia virorum, & confurgens persequar David hac nocte: & irruens super eum, quippe qui lassus est, & solutus manibus, percussiam eum, vt patet in littera, & sic putabat Achitophel quod ipse ambulans illa die, posset peruenire in nocte ad locum, in quo mansisset David illa die, & percuteret eum, sed hoc impeditum est per Chusai, & eodem die Ionathas, & Achimaas, qui erant apud Ierusalem ierunt ad Iordanem nunciantes verbum David vt transfret illa nocte Iordanem, infra in littera, & sic omnia quæ habentur hic, & præc. c. facta sunt eodem die, Dixit ergo Achitophel ad Absalom. Ista sententia dependet ex precedenti, dixerat n. Absalom ad Achitophel: inite consilium quid facere debeamus, & tunc Achitophel dixit, quod ingrederetur Absalom ad concubinas David, quo expleto, quasi esset positum fundamentum procedendi contra David, non consultus Achitophel subiunxit aliud consilium. *Eligam mihi, 12. millia virorum.* Cum Absalom erat multus populus, qui venerat cum eo de Hebron, & fuerat ibi in coronatione eius, & de illis volebat eligere Achitophel. 12. millia virorum, vt ipse iret ad persequendum David: voluit autem eligere, scilicet, vt acciperet de viris fortibus, & animosis, eo quod viri David erant fortissimi, & amaro animo velut vria raptis catulis, & exponerent se cuiuscumque periculo: unde si non essent viri fortes, qui ibant cum Achitophel, cito terga verterent, voluit etiam 12. millia, quia putauit istos sufficere, & etiam superabundare ad persequendum David: quia ipse habebat paucos viros secum, voluit autem habere excellentiam Achitophel, vt faciliter superare posset viros David: voluit etiam ipse ire vt dux belli, quia non confidebat alicui alteri, eo quod istud erat magnum factum, & si non esset aliquis vir, qui de illo haberet singularem curam, & sciret illud prudenter tractare, periret. Vtrumque autem erat in Achitophel, Primum patet, quia ipse iam manifestè fuerat in coniuratione cum Absalom, & David imponeret ei maximam culpam, quia ipse erat precipuus in hoc facto, ideo incumbere ei necessitas moriendi, vel fortiter pugnandi contra David. Rursus autem Achitophel erat vir prudentissimus, quia consilium eius erat sicut consilium Dei, præced. cap. ideo ei potissimè conueniebat pugnare contra David. Sciendum autem de istis duodecim millibus virorum, quod de

Consilium Achitophel de persequendo David.

F qualibet tribu erant mille viri: vt plurimi asserunt, ne aliqua tribu putaret se contemptam, vel quod non confidebatur de ea, quia tunc faceret seditiones magnas, vel recederet ab Absalom, sicut tribus Ephraim contra Gedeonem mouebat contentionem duram, eo quod ipsa non fuerat vocata ad bellum. Iud. 8. cap. Vndecim quoque tribus Israel contentionem fecerunt contra tribum Iuda: quare ipse non vocatè sunt à principio ad reducendum regem in domum suam, infra. 19. *Et confurgens persequar David hac nocte.* Id est, surgam immediate, & persequar David, scilicet, nunc per diem vadam contra eum, & per noctem inueniam illum: nam David recesserat de Ierusalem in aurora, & hoc sciebat Achitophel. Iter quoque eius non poterat occultari, unde putabat quod dormiret illa nocte David in aliqua parte deserti præ lassitudine, & etiam putans, quod Absalom non persequeretur eum, sed maneret in Ierusalem. Poterat autem Achitophel in die illa, & in aliqua parte noctis peruenire ad locum, in quo maneret David illa nocte, & percuteret eum. *Et irruens super eum.* Id est, irruam super illum. Irruere enim est, quando quis iacet, & alius superuenit ad percipiendum eum: sic enim putabat Achitophel de David, quod illa nocte iaceret præ lassitudine, & post se ibito irruere super ipsum, & subditur causa, scilicet, *Quippe qui lassus est, & solutus manibus.* Id est, irruam super eum quasi super illum, qui lassus est, & habet manus solutas, id est, debiles, vel dissolutas, & non promptas ad pugnandum. Est enim quippe aduerbium multum implicans, scilicet, quippe qui lassus est, id est, quasi super eum, qui lassus est. *Percussiam eum.* Scilicet, facile poterat percutere ipsum, quia ipse est præ lassitudine indispotus ad resistendum.

Quomodo Achitophel putauit, quod posset occidere David. Quæst. 11.

QVAERITVR, quomodo Achitophel extimabat, quod posset percutere David, quia Deus prædixerat ei per Nathan, quod faceret eum quiescere ab omnibus inimicis suis, & quod dormiret cum patribus suis: ut patet supra 7. istud tamen signat mortem quietam: ideo necesse erat, quod non moreretur David in bello, sed in pace. Respondere potest, quod Achitophel certissimè credebatur, quod posset occidere David, sicut patet hic. Ad dictum autem propheta dicendum, quod forte istud non reuelatum fuerat Achitophel: eo quod illud erat quoddam Dei gratia circa David, & ipse non curabat reuelare omnibus promissiones Dei factas sibi, nec etià isti viri reuelabant eas, nisi quando opus erat: sic enim fuit in beato Paulo, qui raptus est usque ad tertium coelum vidit arcana uerba, quæ non licet homini loqui, & tamè illa occultauit per annos. 14. ut patet infra, ad Cor. 12. & postea reuelauit, quando necesse erat ad defensionem suam. Aliter dici potest, quod ista propheta audita erat, & tamèn multi non credebant prophetis, sic enim conquiritur Isaias dicens, quis credidit auditui nostro? & brachium Domini cui reuelatum est Isai. 53. Apostolus quoque conqueritur, quod quamquam Euangelium prædicatum sit, non omnes obediunt Euangelio. ad Ro. 10. Quod autem Israelite non crederent uniuersaliter prophetis, patet 1. Paral. c. 20. ubi dicitur: Credite Dño Deo uestro, & sectari oris: treditè prophetis eius, & cuncta euenient prospera: sic poterat esse, quod Achitophel esset de non credentibus, ideo putabat quod posset occidere David. Aliter potest dici & melius, quod Achitophel credebatur prophetia dicitur per Nathan: putauit tamèn quod promissio Dei iam erat mutata, nam erat eodè, quod omnes promissiones Dei de bono, uel ma-

lo

lo conferendo vel infligendo, intelligerentur cum conditione: quamquam non exprimeretur, scilicet, si illi, ad quos fiebat promissio manerent in statu priori, ideo sæpe mutabantur istæ promissiones velociter, vt patet Ierem. 18. In David autem sic fuerat, quia quando fuit facta promissio ei, erat iustus, postea autem cognouit Bethsabee per adulteriũ, & fecit occidi Uriam supra 11. ideo putauit, quod Deus mutaret promissionem factam ad David. Et sic erat opinio communis, quod Deus non miseretur David: unde erat proverbiũ vulgare Israelitarum, scilicet, quomodo Deus miseretur ei, qui occidit pastorem, & comedit ouem? De quo David conquerens Deo fecit Psalmum tertium, scilicet: Domine quid multiplicati sunt. Et tibi subditur: Multi dicunt animæ meæ: non est salus ipsi in Deo eius, id est, non potest Deus misereri ei. Istud autem tenebat Achitophel, ideo credidit quod posset occidere David, sic etiam alij Israelitæ concipiebant diuersa de eo: vnde Semei dixit: egredere vir sanguinum, vir Belial: reddidit tibi dominus uniuersum sanguinem domus Saul, quoniam inuastisti regnum pro eo, & ecce premunt te mala tua: præceden. capitulo. *Cumque fugerit omnis populus, qui cum eo est.* Putabat Achitophel quod cum ipse subito irrueret super David lassum, & indispotum ad bellum, & videret multitudinem armatorum, fugerent omnes, qui erant cum eo, & maneret ipse solus. Hoc autem verisimile erat, quia viri inermes non pugnarent contra armatos. *Percussiam regem desolatum,* id est, manebit rex solus, & poterat percutere eum. In Hebræo habetur. *Percussiam regem solitariũ.* Et idem est, sed solum differunt, quia solitarius dicit eum, qui solus est: siue semper solus fuerit, siue aliquando cum alijs. Desolatus autem est, qui aliquando fuit cum multis, & ab illis solus derelictus est: sic erat de David, quem putabat Achitophel derelinquendum à suis. *Et reducam uniuersum populum.* Dupliciter intelligi potest: vno modo de populo Israel, qui nondum conuenerat ad Absalonem; nam quamquam multi conuenissent, aliqui nondum audebant se ostendere pro parte Absalom, quousque scirent, an superaret David, vel Absalom: mortuo autem David vel capto ab Achitophel, reduceret ipse totum Israel ad Absalom, faciendo quod omnes ei obedirent. Aliter potest intelligi de populo, qui erat cum David, quia putabat Achitophel, quod cum ipse irrueret super David, fugerent omnes viri sui, qui erant indispotus ad bellum, & caperetur David: tunc posset populus ille non habens ducem redire ad Absalom. *Quomodo solet vnus homo reuerti,* id est, sic reducam ad te omnem populum, sicut reducat vnus homo, scilicet, faciliter, quasi dicat, nihil magis laborabo reducendo postea ad te totum populum, quam reducendo vnum virum: eo quod nullus est, qui impediatur. Vel aliter potest intelligi, quod nunc viuente David erant diuisiones in populo, scilicet, quidam tenebant cum David, & quidam cum Absalom: mortuo autem David non esset aliqua diuisio in populo, sed sicut vnus vir non potest diuidi in plures, sed quocumque vadit totus vadit; ita totus Israel vno animo, & sine aliqua diuisione reuertetur ad Absalonem. Iste modus loquendi est frequentatus in scriptura ad significandũ unitatem magnam: sic accipitur præceden. lib. ca. 11. f. Inuastit ergo timor Domini populum, & egressi sunt quasi vnus vir, id est, ita congregatus est totus populus sine aliqua diuisione, sicut si veniret vnus vir: sic etiã Iudi. 6. dicitur: Percussit Madian quasi vnus virum, id est, ita integraliter percussit Madian nullum dimittendo, sicut si occideres vnum virum, cuius non potest esse pars occisa, & pars non occisa. Alia littera habet. *Quomodo solet vnus reuerti,* id est, reuertetur ad te totus populus sicut reuertitur aqua, scilicet, quando Alph. Toft. in Secundum Regum.

non inuenit obstaculum fluendi quod eminentius sit quam locus per quem fluit. Sed prima littera melior est. *Vnum enim virum tu queris, & omnis populus erit in pace.* Istud declarat precedentia, scilicet, quod percussio David totus populus rediret ad Absalonem: & Achitophel non debebat facere bellũ contra aliquem; nisi contra David, & non contra viros eius: quia vnus cum virum querebat Absalom, scilicet, ipsum David: quia ille solus impediēbat Absalom regnare, & illo percussio nullus de uiris, qui erant cum eo, moueret bellum contra Absalonem, quia non habebant ducem, sed essent omnes in pace. *Placuitque sermo eius Absalom.* Istam sententiam dedit solus Achitophel non presentem te alio consiliario, quia non putabat esse opus, & laudauit eam Absalom, quia uerè bona erat; ut infra dicitur. *Et cunctis maioribus natu Israel,* id est, omnibus senioribus: erant enim multi de senioribus congregati cum Absalom, & illi etiam tractabant negocia eius, qui audita sententia Achitophel laudauerunt eam putantes, quod hoc modo posset capi David.

Achitophel insilit quod immediate iretur contra David, quia illum occidere volebat: Chusai aut non. Q. III.

QVAERITVR, quare Achitophel instabat super hoc, quod mox iret ad persequendum David, & Chusai principaliter insilit, quod non immediatè iretur, sed post aliquot dies congregato toto Israel. Respondendum quod uolebat Achitophel occidere David uel capere, & putauit quod illa nocte non poterat esse longe à Ierusalem, & esset lassus, & paucos viros habens, & indispotus ad bellum: ideo caperetur facillimè. Si autem differretur bellum usque ad aliquot dies, David poterat introire in aliquam urbem munitam, & recreari, & disponere exercitũ suum congregando aliquos de terra Israel, qui nondum conuenerat cum Absalom in coniuratione: uel poterat uocare auxiliũ de regnis propinquis, in quibus habebat David aliquos amicos, & duceret magnũ exercitum contra Absalom, & cum foueret David iustam causam, & esset uir fortis, & peritus in bello, faciliter superaret Absalonem. Chusai autem ad hoc solũ uenerat, ut destrueret consiliũ Achitophel, quod militaret contra David. Nã et David putauit, quod Absalom uellet persequi illum eadè die, & tunc non poterat David ullo modo effugere, quia non poterat multũ elongari inde, ut non caperetur: nec poterat disponere exercitũ ad resistendũ, quia paucos viros habebat; iõ misit Chusai ut ille impediret, quo min⁹ illa die non iretur contra David, & sic ipse insilit in hoc.

Quomodo Israelitæ crediderunt Absalom posse regnare, & non David, cum Deus decreuerat quis esset regnaturus. Q. IIII.

QVAERITVR ulterius, cum isti uiri Israel facerent hæc, ut regnaret Absalom, quò poterat esse, quod ipsi hoc extimarent, nã Deus determinauerat quis regnaturus esset post David. Nã dicitur supra 7. Suscitabo semen tuũ post te, quod egredietur de utero tuo, & firmabo regnum eius. Absalom tñ iã natus erat, quoniam ista dicta sunt, quia natus est in Hebron, supra 3. ista autem dicta sunt in Ierusalem. supra 7. Item expressè dictum est à Deo, quod Salomon filius David regnaturus esset post eum 1. Paral. 22. Respondere potest, quod Israelitæ putabant Absalonem posse fieri regem Israel. Nam simile accidit post mortem eius, quia Adonias quartus filius David natus post Absalonem (seq. lib. ca. 1. natus est ante uerba illa, quæ habentur supra 7. Nam in Hebron natus est, supra 3. & tamen exaltabatur, dicens: ego regnabo, sequenti libro, O 2 cap. 1.

cap. 1. Nec solum fuit illa opinio eius, sed etiam Ioab, & Abiathar Sacerdos: & multi alij fovebant partes Adoniae, vt rex fieret: ergo videtur quod putabant eum posse esse regem, sicut putaretur de Absalome quamquam natus esset ante illa verba. Quomodo autem stabat ista opinio contra prophetiam? Respondendum quod poterat dupliciter dici: vno modo quod Dauid noluit revelare quis de filiis suis successurus esset sibi vsq; aliquantum tempus ante mortem suam, vt ipse tunc constitueret quem constituturus erat, & non essent quotidiana iurgia inter filios, si antequam aliquis eorum fieret rex, maiores cognoscerent minorem praeficiendum: & ista fuit causa, quare Dauid tenebat Amnon filium suum in statu primogeniti, quamquam non esset sibi successurus, vt declaratum est sup. 13. Huic autem consonat quod h' seq. lib. c. 1. cum Nathan Propheta, & Bethsabee iuerunt ad regem, vt declararet quis post mortem eius sedere deberet in throno suo, cum dicitur: verum tamē dñe mi rex in te oculi respiciunt totius Israel, vt indices eis, quis sedere debeat in solio tuo post te: si tamen fuisset publica determinatio ante hoc, non fuisset nunc inquisitum istud à Dauid, & sic esset tempore Absalom, quia nondum cognita esset determinatio regis per diuinam promissionem: ideo putaretur qd Absalom poterat regnare post Dauid. Aliter dici potest, qd Israelitae cognoscebant hanc determinationem Dei: putauerunt tñ qd cum Dauid postea peccasset, fuisset reuocata, sicut supra dictum est. Sed obijcietur, qd dato qd peccaret Dauid non tolleretur regnum à Salomone, cui promissum erat: quia Dauid puniri poterat propter peccatum suum: promissio tamen illa iam erat facta Salomoni, qui non debebat priuari illa propter peccatum Dauid. Nec est simile de eo, quod supra arguebatur, an posset occidi Dauid per Achitophel: quia ibi agebatur de promissione facta Dauid, quae tolli poterat per peccatum suum, promissio tñ facta Salomoni non erat tollenda propter pacta aliena. Dicendum qd bene poterat tolli pp peccata Dauid, nisi aliud obfaret, quia si promissio fuisset facta ipsi Salomoni in persona sua, non fuisset impedita pp peccata Dauid: fuit tñ promissio facta Dauid, & sic beneficiū istud cōferebatur ei, quod similiter poterat ei auferri. Itē si promissio facta Salomoni fuisset pp merita eius, quamquam fuisset facta in persona Dauid, non deperiret pp demerita Dauid, sed fuit facta pp merita Dauid solius, ergo poterat deperire pp demerita eius. Dicendum ergo aliter, qd ista promissio nō euacuabatur, quia Deus dixerat supra 7. qd ista promissio duraret in aeternum. Sed obijcietur, qd et si dicatur in aeternum, poterat mutari facilliter: sic patet de Heli summo Sacerdote, cui Deus dixit praeced. lib. cap. 2. loquens locutus sum, vt domus tua, & domus patris tui ministraret in conspectu meo in sempiternum. Nunc autem absit a me, & sequitur ibi, quomodo auferendum erat Sacerdotium de domo Heli. Ita ergo poterat fieri de ista promissione. Respondendum qd verum est, quod quamquam dicatur in aeternum, poterat tolli vel impediri promissio: sed aliud erat, propter quod non poterat tolli, scilicet, quia dictum est, quod quamquam filij Dauid peccarent, non violaretur ista promissio: supra septimo, & istud excludebat omnem conditionem subintellectam. Nam in omnibus promissionibus, quae fiunt simpliciter, siue dicatur quod manebant in aeternum, siue non, possunt illae tolli: si ipse cui facta est promissio peccauerit post promissionē, & sic fuit in promissione facta Heli summo Sacerdoti: si tamen exprimat, quod etiam si peccauerit non tollitur promissio, nullo modo poterit variari: & non habet locum in tali promissione id, quod dicitur Jerem. 18. sed solum in promissionibus, vel commi-

nationibus simpliciter prolatis. Necessē ergo erat quod Salomon succederet immediatē Dauid, & nō Absalom: Israelitae tamen illius temporis non erant multum eruditi circa quaestiones legis, ideo putabant quod his non obstantibus, posset Absalom regnare. *Ait autem Absalom.* Hic ponitur secundum, scilicet, consilium Chusai. Et diuiditur in duo, quia primò Chusai consilium Achitophel destruit. Secundò consilium suum statuit ibi. *Sed hoc mihi restum.* Circa primum dicitur: *Ait Absalom, vocate & Chusai Arabitem.* id est, etiam vocate Chusai, vt etiam audiamus eum. *Et audiamus quid etiam ipse dicat,* id est, vt non solum audiamus consilium Achitophel, sed etiā sententiam Chusai.

Absalom quare vocauit Chusai ad consilium de persequendo Dauid, & non vocauerat ad primum. Quest. V.

QVAERETVR, quare nunc dixit Absalom qd vocaretur Chusai, & ad consilium primū de ingrediendo ad concubinas Dauid non vocauit eum. Aliquis dicit, qd hoc fuit, quia Achitophel iudicauit ea, quae erant delectabilia Absalom, ideo noluit habere alium consiliarium ea vice, ne forte contrarium sentiret, & non frueretur Absalom delectabili suo. Sed dicendum qd non stat, quia istud non erat delectabile, nec fauorabile Absalom, immo erat quaedam poena, quia poterat ipse sui alio modo quocumque delectabili, siue cum concubinis patris, siue cum quibuslibet alijs speciosis in occulto: nunc autem in publico ingrediebatur ad concubinas patris, non vt delectaretur, sed vt pater suus infamaretur, & perpetua discordia, atque inexorabile bellum inter eum & patrem suum ostēderetur, manifestum est autem, qd aliquis poena esset Absalom in publico exercere quod contra humanam verecundiam est. Aliter ergo dici potest dupliciter, vno modo qd Chusai erat praesens, quando Achitophel dedit consilium de ingrediendo ad concubinas Dauid, & tamen non dissensit propter causam assignatam praeced. ca. nunc autem non erat praesens, ideo fecit eum vocari Absalom. Secundo modo dici potest, qd Chusai non erat praesens in consilio de concubinis, & tamen Absalom non fecit eū vocari, eo qd Deus non instigabat ipsum ad vocandum Chusai: & causa erat, quia Deus volebat destruere consilia, quae erant contra vitam Dauid. In consilio autem de concubinis non vertebatur periculum Dauid. In isto vero de persequendo Dauid vertebatur periculum eius, ideo inclinauit Deus Absalom, vt faceret vocari Chusai & ille destrueret consilium Achitophel. *Cumque venisset Chusai ad Absalom, ait Absalom ad eum.* Inarravit ei casum, vt sciret super quo confiteretur, *Huiusmodi sermonem locutus est Achitophel.* Tunc expressit ei omnia, quae supra dixerat Achitophel. *Facere debemus, an non,* id est, nunquid est bonum quod faciamus consilium eius. *Quod das consilium?* id est, nunquid istud tibi videtur bonum, vel aliud? exprime illud. *Et dixit Chusai ad Absalom.* Hic incipit redarguere Chusai consilium Achitophel probans tribus rationibus non esse bonum consilium Achitophel. Secunda ibi. *Sed & pater tuus.* Tertia ibi. *Et cum occiderit.*

Quomodo Chusai ausus est reprobare consilium Achitophel. Quest. VI.

QVAERETVR, quomodo ausus est Chusai reprobare consilium Achitophel: cum ille haberetur in tanta auctoritate: nam in diebus illis erat consilium eius quasi consilium Dei, praeced. capit. Respondendū, qd Chusai nullo modo voluisset repro-

bare consilium tanti viri, nam timere poterat, qd Achitophel probare posset ratione euidentissima consilium suum optimum fore, & consilium Chusai esse ridiculum, & dolosum: nec solum ipse, sed et quilibet alius vir minoris prudentiae hoc probaret. Chusai tamē conatus est redarguere illud consiliū in duobus. Primò in necessitate. Secundò in Dei adiutorio. De primo patet, quia si Chusai non conatus fuisset arguere istud consilium Achitophel, erat Dauid periturus, quia ipsa nocte irrueret super eum Achitophel, ideo oportuit, vt qualitercumq; se opponeret huic consilio, siue intenderet inde habere honorem siue non. Nam hic nihil peius esse poterat quam qd improbatum Chusai & consilium eius contra Achitophel iudicaretur stultum, & laudaretur semper consilium Achitophel, & nō peribat ex hoc Dauid, quia semper manebat Chusai vltimum remedium, s; qd mitteret sermonem istū ad Dauid velocissimè per Ionathan, & Achimaan, vt recederet illico, & transfret Iordanem. Si autem praualeret redarguendo Achitophel, obtineret salutem Dauid, ideo debuit se opponere in dubio ad gloriam vel ingloriam, vt liberaret Dauid a periculo. Secundū quod inducitur eum, erat confidentia de Dei adiutorio: sciebat n. Chusai qd Dauid fovebat iustā causam, & Absalom iniquissimam; ideo putabat, qd Deus adiualet eum ad resistendum consilijs inductis pro parte Absalom, praecipue quia Dauid orabat instanter, vt Deus infatuaret consilium Achitophel, supra 15. & putabat, qd Deus exaudiret eum. Aggressus est etiam constanter Chusai istam redargutionem consilij Achitophel, quia ad nihil aliud veniebat, nisi ad dissipandū consilium eius. Sciendum tamen, qd adhuc cum his omnibus Chusai non ausus est simpliciter reprobare consilium Achitophel, sed dixit qd non erat bonū hac vice, ad inuendū qd semper consueuerat esse bonū, nunc autē non erat bonum, quia fortē non multum attendit Achitophel, & ad hoc induxit Chusai rationes quaedam, quae s; m veritatem friuolae sunt, tamen apparuerunt conuenientes Absalom, & feruis eius, quia Deus infatuauit eos. *Non est bonum hoc consilium, quod dedit Achitophel hac vice.* i. quamquā consueuerat dare consilia optima, tñ consilium istud non fuit bonū, & in hoc mouebat Chusai redargutionem suam, vt nō intelligeretur facta ex inuidia. Nam si simpliciter diceret, non est bonum consilium Achitophel, cum sciretur, qd consilia eius solebant esse bona, sicut consilia Dei, putaretur agere ex inuidia: dixit tñ qd non erat bonum hac vice. q. d. semper fuit bonum, sed nunc non. Et in hoc laudauit eum, vt magis tolerare posset incrementum. Nec erat mirandum, qd semel Achitophel erraret, nam dñs communiter, qd interdum bonus dormitat Homerus. *Et rursum inuoluit Chusai, iterum locutus est.* s. apponens probationes dicti sui. *Tu nosti patrem tuum, & viros, qui cum eo sunt, viri fortes sunt, & habent animum amarum, s; pp mala, quae eis illata sunt, & exponunt se indubitanter omni periculo, quia pugnabunt quasi cum desperatione, sed pugnare contra tales durissimum est.* Sic. n. dixit Abner ad Ioab: An ignoras qd periculosa sit desperatio? i. periculosum est pugnare contra illos si non possent nocere, quāq; essent desperati. *Patrem tuum, & viros, qui cum eo sunt esse fortissimos, & robustos corpore, & animosos ad bellum:* ideo oportet multos conuenire contra ipsos: istud autē verum erat. Nam omnes erant viri electi, & tamē etiam viri, quos volebat accipere Achitophel erant electi, & cum essent valde plures, quia viri Dauid erant pauci, facilliter

Alph. Toft. in Secundum Regum.

praualissent contra eos: sicut dixit Achitophel. *Et amaro animo, i. tu scis, qd habent animum amarum, s; qd sunt valde dolentes, & concitati in iram, & per hoc duplicatur in eis virtus bellica, & est periculum ptra tales pugnare.* *Et si vna raptis catulis in saltu sauiat, ita sunt, efferati, & habentes animum crudelem, sicut vna in saltu, qñ rapti sunt ei catuli, quia tunc efferatur plus qd efferari potest, nec est aliquid quod non aggrediatur.* *Sed & pater tuus vir bellator est.* Illa est secunda ratio, s; nō est vtile ire ista nocte contra Dauid, quia hoc fit, vt capiatur Dauid, & reliquus populus fugiat, & capto illo reducat. Sed hoc non stat, quia Dauid est vir bellator, qui cognoscit valde experientiam belli, ideo non dormiet nunc inter suos, sed erit in aliqua fouea, vel loco segregato à castris, ideo dato qd eatur super exercitum suū, nō reperietur ipse, & dñs qd pater tuus est vir bellator, i. peritus circa omnia mala, quae euenire solent in bellis, ideo sciet cauere illa. *Nec morabitur cum populo, i. non pernoctabit hac nocte cū populo in castris suis.* Hoc autē faceret Dauid pp duo. Primū quia fortē nō confidebat omnino de suis. Secundò, quia non audebat manere pp hostes. Debebat n. putare, qd hostes si possent irruere nocte super castra: ideo non erat tutū ei manere in castris. *Forfitan nunc latuāt in foueis, aut in vno, quo voluerit loco,* id est, ista nocte latuabit in aliqua fouea, vel in aliquo alio loco separato, quem putauerit ad hoc esse accomodatū, & non inuenimus eum quamquam percutiāmus castra. Intentio tamen nostra non est percutere populum, sed ipsum. *Et cūm ceciderit.* Hic ponitur tertia ratio, quae accipitur ex parte timoris populi Absalom. Et est sensus, qd si iretur nunc contra Dauid, pugnandum erat per noctem & tunc quamquam morerentur aliqui, non videretur distinctē, de qua parte erant, & illi qui erāt de parte Absalom, putarent qd mortui erant de parte sua, & inducerentur ad hanc opinionem, scientes, qd viri Dauid erant fortissimi, & exponerent se cuiusque periculo: ideo possent occidere aliquos de parte Absalom: & hoc audito omnes viri Absalonis etiam fortissimi timore concuterentur videntes, qd incipiebant cadere coram viris Dauid, & non auderent vltius pugnare contra ipsos, quod esset facere Dauid victorem. Et dicitur. *Et cūm ceciderit vnus quilibet in principio,* id est, cū in principio belli ceciderit vnus quilibet, id est, vnus de quacumque parte sit. *Audiet, id est, audiet hoc populus Absalom.* *Facta est plaga in populo,* id est, audietur ista fama, facta est plaga in populo, dato quod sit solum vnus occisus: & ista fama erit incerta, quia non dicitur de quo populo, sed quia videtur vnus mortuus dicitur, quod facta est plaga in populo. *Quicumque audierit, scilicet, quod facta est plaga in populo.* *Dixerit, id est, existimabit.* *Facta est plaga in populo, qui sequebatur Absalom,* id est, quamquam fama nihil determinet de quo populo sit facta percussio, qui audierit factam percussioem, putabit factam esse in populo, qui sequebatur Absalom. Ratio autem praeterea prioris erit, quae infra subditur, scilicet, quia viri Dauid erant fortissimi, & amaro animo, & esset verisimilius, quod ipsi aggredierentur duriora quam populus Absalom, qui nondum efferatus erat per aliqua mala suscepta: nec tantum illis incumbere necessitas pugnandi, sicut viris Dauid. Nam viri Dauid pro anima pugnabant, id est, singuli pro vita sua, ideo exponerent se cuiusque labori: viri autem Absalom pugnabant pro favore Absalom, quem nondum habebant firmiter in dominum, sed dependebat ex futuro euentu, ideo firmior esset pugna uirorum Dauid. *Et fortissimus quisque, cuius cor est quasi leonis, pauore soluetur,* id est, tunc quilibet de populo Absalom, etiam fortissimus, sicut leo incipiet timere videns

quod

quod viri pauci David prauulerint contra eos, & iam non audebunt pugnare, qui sunt ex parte tua: nihil tamen aliud requiritur ad hoc quod David efficiatur victor, nisi quod viri tui incipiant timere illos: quia postquam quis incipit hostem formidare, pugna nihil est, sed ne cesset est succumbere. Aliqui dicunt, quod accipitur hic fortissimus pro David, quia supra dicitur, quod David erat vir fortis, sed istud omnino est contra literam, quia Chusai arguit de timore, qui incidit in seruos Absalom, quando audirent factam plagam in populo. si autem intelligeretur de David, nihil esset ad propositum: immo esset omnino contra rationem, quod cum viri Absalom putaret plagam esse factam in seipso, timeret David. Item quia per hoc non dissuaderet Chusai bellum fieri contra David, sed magis persuaderet, si David ex hoc timere debebat. Alij dicit, quod vocatur hic fortissimus Achitophel, qui volebat esse dux virorum pugnantium contra David. Et est sensus, quod quando auditum fuerit factam esse plagam in populo, non solum alij viri communes de exercitu Absalom, sed etiam ipse Achitophel cuius est cor quasi cor leonis, timore solueret; istud aliquantulum consonabat. Dicendum tamen quod intelligitur de quocunque viro forti in exercitu Absalom, quia etiam ille timeret. *Scit enim omnis populus Israel, fortem esse patrem tuum, & robustos, qui cum eo sunt.* Ita est probatio presumptionis supra posita, scilicet, quod cum audiretur factam esse plagam in populo, intelligeretur, quod esset in populo Absalom, quamquam non diceretur, quis populus erat. Ponitur ratio, quia omnis Israel scit David esse virum fortissimum, & omnes qui cum eo sunt, & praeter hoc sunt amaro animo, ideo magis presumendum erat, quod ipsi percuterent de populo Absalom, quam quod viri Absalomis percuterent de eis. Hoc autem faceret pugna per noctem, quae non permetteret distinguere, qui erant victores, & qui victi: ideo non erat conueniens pugnare illa nocte contra David, sicut dixerat Achitophel.

Cur Achitophel non reprobauit rationes Chusai. Quaes. VII.

QVAERETVR, cum istae rationes Chusai contra Achitophel essent friuolae, & consilium quod infra dedit esset ridiculum, cur Achitophel non reprobauit rationes Chusai, & non destruxit consilium eius, quia hoc erat sibi facile, & cuiuslibet alteri viro prudenti. Respondendum, quod hoc potuit esse propter quatuor. Primo quia rationes Chusai contra eum, & consilium eius erant ita friuolae, quod non indigebant redargutione; sicut cum quis arguit valde absurdum, non meretur responsionem, & potissimum apud homines magni ingenij, Sic. n. erat Achitophel vir prudentissimus, ideo videns tam stultam rationem, & argumentationem, non respondit. Secunda ratio potuit esse ex indignatione contra Absalom & seniores Israel, qui videre debuissent manifeste stultam responsionem, & argumentationem Chusai, & ipsi debebant eam illudere, & applaudere Achitophel, sed applauserunt Chusai, & recusauerunt Achitophel, ideo ipse indignatus noluit respondere, sed permisit eos in errore suo. Tertia ratio fuit, & potissima, quia Achitophel vidit applausum totius populi ad consilium Chusai, quia omnes illud laudauerunt vno ore, & abiecerunt consilium suum, ideo putauit, quod cum tam determinati essent ad Chusai, nullis rationibus persuaderi possent, potissimum cum in agilibus non sint rationes demonstratae, & necessariò inferrentur, sicut in mathematicis: & ipse semper magis confunderetur non potens ratione prauulere contra totum populum, & oēs diceret eum iam incipere delirare. Tanquam ergo vir prudens non habita op-

portunitate loquendi, subiecit, quia iustum est, Vbi non est auditus, non proferas sermonem. Quarta ratio fuit timor aliquis incussus a Deo, quia sicut Deus infatuauit omnes Israelitas, vt crederent consilium Chusai esse bonum, & non consilium Achitophel; ita credendum est quod mutauerit animum Achitophel ad quendam timorem, vt non auderet arguere contra Chusai, quia forte si arguisset induxisset rationes ita euidentes, quod constaret consilium suum fuisse bonum, & nihil dixisset Chusai, & sic rediretur in consilium suum. *Sed hoc mihi rectum videtur.* Hic ponit qualiter Chusai statuit suum consilium exclusio consilio Achitophel. Et dicitur: sed & hoc mihi rectum videtur, i. non videtur bonum consilium Achitophel, sed istud quod dicam. *Congregatur ad te vnuerfus Israel.* Multus populus erat cum Absalom, sed adhuc volebat Chusai quod congregaretur residuus populus, & istud erat, vt dum fieret hoc, transiret aliquantum tempus, & posset interim David fugere ad aliquem locum conuenientem, & congregare sibi auxilia, siue de terra Israel, siue de gentibus finitimis. *A Dan vsque Bersabee.* i. totus populus, qui est inter Dan & Bersabee, congregatur. Ponuntur autem isti duo termini ad significandum totum populum Israel, quia isti erant termini claudentes totam terram Israel, s. Bersabee erat in latere meridiano in terra Philistinorum, vt patet Genes. 21. cum dicitur, quod fuit Abraham colonus terrae Philistinorum, & istud fuit quando habitabat in Bersabee, est autem Bersabee apud Geraram. Genes. 26. & tamen Gerara ponitur terminus terrae Chanaan. Genes. 10. Dan vero est locus in terra septentrionali Israel, & est in sorte Dan, & nascitur Iordanis apud illum; qui postea vocatus est Paneas: deinde Caesarea Philippi, & ita appellabatur tempore Christi. De hoc dicitur Matt. 16. quod venit Christus in partes Caesareae Philippi.

Quomodo Chusai dedit consilium congregandi totum Israel contra David pro bono eius. Quaes. VIII.

QVAERET aliquis, quomodo Chusai dedit consilium, quod congregaretur totus Israel, quia istud erat in damnum David, cum non posset resistere tantae multitudi. Respondendum, quod istud erat ad bonum David, in quantum ista congregatio requirebat aliquantulum tempus, in quo David euaderet pericula, in quibus nunc erat. Quod autem multitudo ista non pararet ei damnum, apparet ex duobus. Primo quia non consistit bellum in multitudine exercitus, sed in ordine, & animositate pugnantium: si autem congregaretur totus Israel, plurimi illorum essent in experti ad bellum, & potius facerent ad fugam, & impedimentum pugnantium quam adiutorium: sic. n. patuit postea in bello, quia fuit valde magna multitudo Absalom, & paucus exercitus cum David, tamen facilliter exercitus David superauit exercitum Absalom. seq. c. quia ille erat virorum non exercitatorum. Secundum erat, quod non ferret impedimentum, quia dum Absalom congregabat totum Israel, congregaret David viros sufficientes sibi ad bellum, siue de uiris Israel, siue de finitimis: & non obesset ei quaecumque multitudo, quam haberet Absalom. *Quasi arena maris innumerabilis.* i. erit populus iste congregatus a Dan usque Bersabee innumerabilis sicut arena maris. In hoc autem significabat Chusai esse uirtutem belli, quasi uiri David nullo modo possent stare contra tanta multitudinem: sed est contrario erat, quia dum maior esset multitudo, minus posset regi, & consequenter facillius periret. *Et tu eris in medio eorum.* i. in medio exercitus: istud erat contra Achitophel, qui dixerat: eligam mihi duodecim millia uirorum, & confluentem persequar

persequar David: Chusai autem dicebat, quod esset dux Abelli Absalom, & non Achitophel.

Quare Chusai uoluit Absalom ire ad bellum. Quaes. IX.

QVAERETVR, cur hoc uolebat Chusai. Respondendum, quod istud erat ad utilitatem David: & etiam ad persuadendum aliquantulum Absalom, ostendendo quod uolebat bonum eius. Primum patet, quia Chusai intendebat, quod non iret rex contra David, & si ipse permitteret, quod Achitophel, uel quicumque alius esset dux belli, permetteret, quod fieret bellum illico, quia quilibet de uiris Absalom conuenienter ire poterat, etiam si non haberet maiorem exercitum quam tunc congregatus erat in Ierusalem, & sic poterat ire immediate. Absalom autem non deberet ire, nisi cum maiori exercitu, & hoc propter duo. Primum propter maiorem honorem, quia deberet Absalom honorari apparere, quam quilibet de uiris suis. Secundum propter maiorem securitatem, quia non se debebat exponere tot periculis ille, qui regnatus erat, sicut quilibet de uiris suis: ideo ut securior esset, oportebat, quod maiorem exercitum secum ferret: & dum ille congregaretur, transiret aliquot dies, in quibus pararet se David ad resistendum. Quod autem dixerit ista Chusai ad persuadendum Absalom, apparet: quia in hoc poterat signari duplex utilitas Absalom. Prima quia exercitus suus fortius pugnaret. Praesente. n. domino supremo animosius agunt serui sui, ut ei complacent: & quia etiam uident ipsum se exponentem periculis, quam si abrens sit, unde facillius obtineret uictoriam. Secundum erat magna laus Absalom: nam ob tanta uictoria, quae praesupponebatur a Chusai si esset praesens Absalom, attribueretur ei: si autem aliquis alius de duobus mitteretur, attribueretur ei uictoria, quod redundaret in dedecus Absalom. Poterat etiam hoc fieri propter aliam utilitatem David. Nam sciebat Chusai Achitophel esse uirum fortem, & amaro animo contra David propter Bersabee, & Vriam. Erat etiam uir prudentissimus, unde si ipse inisset, tractaret nimis prudenter negotium belli, & potuisset illa nocte capere David: ideo omnino cauit Chusai, ne nunc uel alio tempore esset Achitophel dux belli contra David. *Et irruimus super eum in quocumque loco fuerit inuenitus.* Q. d. aut ipse erit in terra Israel, aut fugiet: si fugit relinquitur terra libera, ut tu regnare possis, si autem manet in ea, in quocumque loco fuerit non poterit euadere manus nostras. *Et operiemus eum, sicut cadere solet ros super terram.* Ros quando cadit super terram operit totam superficiem terrae, ita nos praeter multitudinem operiemus David, & uiros suos, qui pauci sunt, ita ut ad nullam partem effugere possint. *Et non relinquemus de uiris, qui cum eo sunt, nec unum quidem.* Idest, uallabimus eos undique, & in medio captos occidemus, & non poterit aliquis eorum effugere. *Quod si urbem aliquam fuerit ingressus.* Q. d. istud supra dictum erat uerum, si David maneret in campo cum uiris suis, quia tunc circumdaretur: si tamen introiret in aliquam ciuitatem, fieret aliter. *Circumdabit omnis Israel ciuitati illi funes, & trahemus eam in torrentem.* Ecce qualiter iste Chusai est totus uerbosus, & ad rem nihil dicit, nisi quandam insaniam, quae comperto sermone stultis placeret. Est et sensus, quod tanta esset multitudo Israel euntis cum Absalom, quod non solum possent debellare David manentem in urbe; sed etiam praeter uiribus poterant circumdare ciuitati multos funes, & trahere ciuitatem cum habitantibus in ea usque ad torrentem. Ponitur autem hoc ad significandum magnum excessum uirium Absalom ad David; ita ut nequaquam resistere posset. *Ut non reperuerit.* Alph. Toss. in Secundum Regum.

tu ne calculus quidem ex ea. Idest, in tantum sunt magnae uires Israel, quod non solum possent ducere maiorem partem ciuitatis ad torrentem, sed etiam totam, in tantum quod non relinqueretur ex ea nec unus lapis. Calculus enim significat paruum lapidem, & numerum, & rationem, & sententiam, & carbonem, ut patet in uersu.

Calculus est ratio, numerus, sententia, carbonis.

De numero patet, quia dicitur error calculi, i. numeri. De sententia patet, quia antiquitus causae iudicabantur per lapillos. mittebantur lapides nigri, & parui in aliquod inuolucrum, & qui accitabatur de crimine si educeret plures de albis quam de nigris, absoluebatur a crimine, si uero plures de nigris, condemnabatur. Nam illi aequales numero positi fuerant. De hoc ait Ouid. 15. Metamorph.

Mos erat antiquis albis, nigrisque lapillis. His damnare eos, illis absolueri culpam.

Quod autem accipiat pro carbone patet Isa. 6. cap. 6. Volauit ad me vnus de Seraphim, & in manu eius calculus, quem forcipe tulerat de altari, idest, in manu eius vnus carbo ardens. De lapillo patet hic: manu calculus uocatur minimus lapis, qui reperi potest, sicut grana minuta arenarum.

An Chusai mentitus sit in hoc consilio. Quaes. X.

QVAERETVR, an Chusai peccauit dando istud consilium, nam ipse manifeste mentitus est, dicens: sed hoc mihi rectum uideatur esse consilium, & tamen non uidebatur ei rectum, quia sciebat illud procedere ad damnum Absalom. Aliquis respondebit, quod non mentitus est Chusai, quia illud uidebatur ei rectum consilium, nam scilicet ueritate melius erat, quod David uinceret contra Absalom, & ad hunc finem procedebat istud consilium. Sed dicendum quod non stat, quia Absalom petebat consilium accommodatum ad superandum David, & Chusai respondit istud esse consilium rectum ad superandum eum, sicut apparet ex uerbis suis, nam dixit, quod si ue esset in urbe aliqua, siue alibi Absalom caperet eum. Dicendum ergo quod mentitus est Chusai, quia intendebat istud non esse rectum consilium: non tamen peccauit mortaliter, quia istud mendacium erat officiosum, & ad bonum finem: nec obstat, quod esset ad mortem Absalomis, uel ad diminutionem status eius, quia ad hoc iam responsum est sup. 15. *Dixit autem Absalom, & c. vnus uiri Israel, melius est consilium Chusai. Absoluit consilio Achitophel.* Hic oēs applauserunt consilio Chusai tamquam aliquid dixisset, & ipse nihil dixerat nisi insaniam, laudauerunt tamen insaniam illam, quia Deus infatuauit eos, ut patet in litera. *Domini autem in nutu dissipatum est consilium Achitophel uile.* Ponitur autem hoc ad signandum, quod potuerunt Israelitae non assentire consilio Achitophel quod erat bonum, & assenserunt consilio Chusai quod erat stultum. *De quod factum est nutu Dei.* i. voluntate eius, i. qui uoluit dissipare consilium Achitophel, & infatuauit Israelitas, ut non crederent consilio eius, scriptura tamen testatur, quod erat uile: ex quo colligitur, quod per illum modum potuisset Achitophel capere David, uel occidere ipsum, sicut intendebat. Sciendum autem quod istud fit, quia Deus habet potestatem super cor nostrum, & potest mouere illud ad quancumque passionem uoluerit. Sic patet Prou. 21. *Sicut diuisiones aquarum, ita cor regis in manu Domini, & sicut est de corde regis, ita est de cordibus omnium hominum.* Vnde Deus aliquando mutat corda nostra ad timorem: sic patet Leuit. 26. *Qui remanserint de uobis dabo timorem in cordibus eorum, terribit eos sonitus folij uolantis.* Idem Deuterono. 28.

Deus mutat cor hominis ad desideria.

Aliquando mutat nos ad gaudium, cum irati simus. Sic enim orante Esther Deus mutauit cor regis Assueri, qui erat iratus, ut parceret reginae, quam occidere debebat secundum legem, Esther 14. Aliquando mouet ad iram, ut cum Deus vult punire aliquem, mouet hostes eius ad iram, sic patet Iud. 3. Addiderunt filij Israel peccare contra dominum, qui confortauit contra eos Eglon regem Moab, & copulauit ei filios Ammon, & sic faciebat Deus irasci istos contra Israel, ut pugnant. Sicut autem Deus mutat partem affectionum, & voluitiam: ita mutat intellectum, & phantasticam, ut aliquando faciat nos errare in iudicio. Sic enim dicit Abdias, cap. vnico. Perdam sapientiam de monte Seir. Et Apostolus prima ad Corinth. cap. 1. Perdam sapientiam sapientum, & prudentiam prudentum reprobo. Sic autem fuit hic, quia Deus fecit Israelitas non intelligere quid bonum esset eis. Et sic quamquam Dauid orauerit, ut infatuaretur consilium Achitophel, supra 15. non fuit illud infatuatum, quia vtile erat, ut dicitur hic. Sed infatuati sunt Israelitae. Ut induceret Dominus super Absalom malum, id est, Deus fecit omnes Israelitas errare in iudicio, ut per errorem eorum induceretur malum super Absalom. Nam si non errauissent Israelitae, accepissent consilium Achitophel, & tunc induxisset Dominus malum super Dauid, qui caperetur, & non super Absalom: voluit tamen inducere malum super Absalom, & non super Dauid; ideo fecit, ut Israelitae caperent consilium Chusai & non Achitophel.

Et ait Chusai. Hic ponitur qualiter consilium Achitophel Dauid renunciat, & diuiditur in tria. Primo consilij Achitophel renunciatio describitur: secundum ipsum Achitophel punio adirigitur ibi. Porro Achitophel. Tertio preparatio pugnae contra Dauid additur ibi. Dauid autem. Circa primum dicitur. Et ait Chusai Sadoe, & Abiathar sacerdotibus. Isti duo erant sacerdotes magni, quibus Dauid commisit curam nunciandi ei id, quod fieret per Absalom supra 15. & manebant isti in Ierusalem ex parte Dauid, cum quibus locutus est Chusai habito consilio, ut mitterent filios suos ad nunciandum istud Dauid. Hoc, & hoc modo dedit consilium Achitophel, & senioribus Israel. Chusai enarrauit omnia verba consilij, quod dederat Achitophel, & dicitur: Hoc & hoc modo, ut non repeteretur consilium in litera. Et ego tale, & tale dedit consilium. Hic enarrauit eis consilium, quod dederat, & reprobatio nem quam fecerat contra Achitophel. Nunc ergo mittite cito, scilicet, duos filios vestros, qui sunt cursores velocissimi, & erant obseruantes apud fontem Rogel, quid eis iuberetur, infra in litera. Et nunciate Dauid, scilicet, ipsi annuncient Dauid ea, quae facta sunt.

Cum iam consilium Achitophel reiectum fuerit, cur precepit Chusai Dauid transire Iordanem. Quest. X I.

QVAERETVR, quare Chusai misit hic ad dicendum Dauid, quod recederet de campetribus, & transiret Iordanem, quia iam destrictum fuerat consilium Achitophel. Respondendum, quod Chusai voluit quod Dauid caueret sibi ad omnem euentum: nam quamquam nunc Absalom, & Israelitae applauserant consilio Chusai contra Achitophel, putabat quod cum esset Achitophel vir valde prudens, & consilium Chusai erat fatuatum, quod postea Achitophel persuaderet Absalom probandum consilium suum esse rectum & consilium Chusai esse stultum, & faceret, quod suadebat Achitophel mittens illa die pugnatores contra Dauid, hoc autem

signatur in sequenti litera, scilicet, absque dilatione transgredere, ne forte absorbeatur rex, & omnis populus, qui cum eo est, non tamen dixit indifferenter Chusai ipsi Dauid quod transiret Iordanem, sed misit ei ad dicendum vtrumque consilium, & cui fauerant litae litae, ut Dauid sciret quid expediret ei: consuluit tamen potius quod transiret Iordanem, quia securius istud erat, si forte fieret aliqua mutatio. Dicentes, ne moreris nocte hac in campetribus deserti, id est, nuncij debebant dicere istud, & dicitur de campetribus, quia quando recessit Dauid de Ierusalem dixit Sadoe, & Abiathar: ecce ego abscondar in campetribus deserti, donec veniat sermo a vobis indicans mihi. Erant autem ista campetria deserti apud Iordanem, & in illis Dauid expectabat. Volebat autem manere ibi, quia locus ille erat dispositus ad faciendum magnam mutationem: nam erat apud Iordanem, & cū esset Iordanis fluius magnus, erat differentia multa inter habitantes ultra Iordanem, & citra Iordanem. Causa potissima erat, quia fluius ille erat difficilis ad transendum, & si nocte illa superuenirent viri Absalom, non possent fugere viri Dauid propter Iordanem, & occiderentur ibi: cum autem transissent illum, siue superueniret Absalom, siue non, securi essent. Sed absque dilatione transgredere, id est, moneo quod transeas immediate: quia satis verisimile est, quod Absalom faciat mutationem in consilio. In Hebraeo habetur. Sed transiens transibis. vbi dicit litera nostra, absq; dilatione. Ne forte absorbeatur rex, & omnis populus, qui cum eo est, id est transi, ne contingat quod Absalom mutans consilium, mittat subito super te bellatores ista nocte, & absorbearis, id est, delearis, scilicet, quod nihil appareat de te: & istud est, quia si non transis accipiet te in medio, & deleberis tu, & populus tuus. In Hebraeo habetur. Ne deleatur rex. Et idem est: quia deleri, & absorberi significant de re nihil manere. Jonathan autem, & Achimaas stabant iuxta fontem Rogel. Isti duo viri nominantur hic, quia erant cursores Dauid, & non audebant ingredi in urbem, ne caperentur, & occiderentur. Nam ibi apud fontem cum vidisset eos quidam de seruis Absalom nunciavit illi, & misit persecutores: ut patet infra in litera. Vocatur autem fons Rogel quidam fons, qui erat extra portam Ierusalem ad partem meridiana, vbi diuiditur fors Iudae, & Benjamin. Vnde fons Rogel ponitur terminus diuidens sortem Iudae, & Benjamin apud Ierusalem. Iosue 15. est autem Rogel nomen commune apud Hebraeos, & significat purgantem pannos, quod non flonem vocamus. Vnde quamquam ponatur hic ut nomen proprium, aliquando ponitur ut nomen commune in litera nostra. Sic patet Isa. 7. cum dicitur: Ad extremum aquae ductus piscinae superioris in via agri fullonis, & in Hebraeo habetur Rogel, vbi nos dicimus fullonis. Erat autem aliquis locus apud fontem illum, in quo latere possent isti duo viri. Abijt autem ancilla, & nunciavit eis, id est, missa est quaedam ancilla de domo Sadoe, & Abiathar ad illos duos iuuenes, ut referret eis, quae dixerat Achitophel, & Chusai: non fuit autem missus aliquis vir, ad tollendum suspicionem, quia parte vrbis, & in circuitu custodiebantur valde, ut nemo possit exire ad nunciandum aliquid Dauid, & adhuc illa puella, quae iuit ad nunciandum his viris tollebat super caput pannos, quasi vadens, ut lauaret in fonte Rogel, quia erat ibi ager fullonis. Sic ait Glosa ordinaria, & Historia scholastica, & Andreas, & Nicolaus. Et illi profecti sunt, ut referrent ad Dauid nuncium, id est, profecti sunt iter suum, ut venirent uelociter ad Dauid ferentes nunciationem. Non enim poterant videri, aut introire ciuitatem. Parte custodiebantur nimis, & si isti ingressi fuissent, sciretur vnde uenirent, & quod peius erat.

erat, non possent redire ad Dauid: non poterant etiam videri: Quod aliqui exponunt, quia latebant iuxta fontem, & nemo eos poterat videre. Sed non stat, quia immediate dicitur, quod vidit eos quidam puer Absalom. Sed dicendum, quod non poterant videri, id est, non poterant videri a Sadoe, & Abiathar. Et est sensus, quod ista litera sit redditiua causae superioris literae, scilicet, puella venit ad nunciandum istis in defectum uiri, eo quod isti non poterant introire ciuitatem, ut uenirent ad Sadoe, & Abiathar, nec etiam poterant uideri, scilicet, a Sadoe, & Abiathar, ita ut isti irent extra urbem ad loquendum iuuenibus, quia non permittentur, ideo oportuit mitti ancillam. Vnde autem eos quidam puer, & indicauit Absalom. Erat aliquis qui forte perstrabat in circuitu urbis, & uidit illos latentes apud fontem. Histo. scho. dicit quod iste puer erat filius ancillae, quae iugerat ad fontem annuncians uiris noua. Iosephus autem. 7. Antiquitatum est dicit, quod quidam equites Absalom uiderunt illos duos uiros: uerisimilius tamen est, quod unus homo uidisset illos, alioquin persecuti fuissent eos ad capiendum, sed non persecuti sunt eos, quousque nunciatum est Absaloni. Illi uero concito gradu ingressi sunt domum cuiusdam uiri in Bahurim. Isti iuuenes uiderunt se cognitos a custodibus. Absalom, & quod illico nunciaretur ei, & ipse mitteret ad persequendum eos, quia magna custodia erat in urbe, ne quis iret contra illam partem, in qua erat Dauid, & ob hoc tollebat omnis aditus. Fugerunt ergo uelociter postquam puella locuta est eis, & latuerunt in Bahurim. Sciendum autem quod Bahurim est quaedam ciuitas in tribu Benjamin non longe a Ierusalem, apud quam transiit Dauid fugiens de Ierusalem, & Semei egressus est de Bahurim ad lapidandum & maledicendum Dauid. Praeced. cap.

Quare duo uiri qui mittebantur ad Dauid latuerunt in Bahurim. Quest. XII.

QVAERETVR, ulterius, quare isti duo uiri latuerunt in Bahurim, & non fugerunt: nam cum scirent se uisos, poterant fugere, cum essent cursores uelocissimi, & dum nunciabatur Absalom de illis, possent transire magnam partem itineris, ne quis consequeretur eos. Respondendum, quod isti nouerant certissime, quod mitteretur aliqui persecutores post illos, & ut breuiter consequerentur eos essent equites, ipsi uero pedites erant: unde si non laterent, persequerentur eos equites, & ipsi deficerent praesertim, de creuerunt ergo latere ut tadium laterent quousque desinerent persequi illos uiri Absalom, & possent secuti ire. Sic enim fecerunt duo exploratores, quos tenebat Raab in domo. Nam non fugerunt ad castra Israel cum persequerentur eos inquirendo Ierichontini, sed latuerunt tribus diebus in montibus quousque desineret eos inquirere, Iosue. c. 2.

Quare non latuerunt uiri Dauid apud Ierusalem, & cur alibi. Quest. XIII.

QVAERETVR, ulterius, quare non latuerunt isti uiri apud Ierusalem in aliquo loco, sed iuerunt in Bahurim, & quare in puteo uestibuli, & quare non dixerunt quod responderet mulier occultans eos, non uidisset illos. Ad primum dicendum quod non latuerunt apud Ierusalem, quia forte non erat ibi aliquis locus conueniens ad latendum, & quia multum inquirentur apud urbem, & a multis, sic facile erat uideri illos: vnde non tute laterent. Secundum dici potest, quod factum est, ut scirent quando recedere deberent de latibulo. Si autem apud urbem laterent, illi,

qui irent ad persequendum eos, procederent longe ab urbe, & forte illis redemptibus exiret de latibulo: ab irent per viam isti duo uiri: ideo iuerunt ad locum aliquo distatam a Ierusalem, & iste est Bahurim: vbi conuenienter poterant latere, quia non persequerentur eos multum longe a Ierusalem viri Absalom. Ad secundum dicendum, quod latuerunt in puteo, quia non erat alius locus tam conueniens in tota domo, & adhuc conueniebat magis, quia erat in uestibulo domus scilicet, extra domum in loco publico, & ibi minus suspicarentur esse uiros, quam in alio loco occulto: & potissime quia mulier extendit sindonem super puteum ita ut non videretur, an esset ibi puteus. Ad tertium dicendum, quod uiri non commendauerunt mulieri, ut diceret eos non uidisse: sed potius credendum, quod ipsi orauerunt, ut illa diceret, quod uelociter transierant. Et ratio est, quia si mulier dixisset, quod non uiderat eos: uiri Absalom suspicarentur eos latere in aliquo loco: vel ire per viam, & persequerentur eos: vel expectarent in via quousque illi uiri exiret de latibulis, & obuiarent eis. Nunc autem cum mulier dixit, quod uiri illi transierant uelociter per locum illum, & perreuerant itinere suo, uiri Absalom tanquam desperantes iam posse consequi illos, redierunt in Ierusalem: & fuerunt certificati de hoc isti duo uiri, ideo poterant tunc securi egredi de puteo, & pergere itinere suo.

Qui habebat puteum in uestibulo suo. Vestibulum dicitur esse quaedam pars publica extra domum coniuncta tamen domui, & illa ut communiter est sub parte tecti pendens extra domum, & in loco illo erat puteus. Dicitur autem, quod erat in uestibulo ad significandum specialiter locum esse conuenientem ad latendum, quia sine suspitione erat cum esset in publico. Et descendunt in eum. Scilicet, ambo introierunt in puteum, & est intelligendum, quod fuit de consensu mulieris, quae ibi erat: & quod illa promiserit occultare eos, alioquin non essent ipsi secuti in puteo, quia ipsa poterat eos proderi, & caperentur ibi facilius, quam alibi. Tulu autem mulier, & expandit uelamen super os putei. Operuit enim puteum, ut non putaretur, quod ibi laterent, quia forte si uiderent serui Absalom puteum, inquisissent in illo, ut uiderent si ibi latebant. Nunc autem posito uelamine, putarent non esse ibi puteum, & nihil inquirerent. Quasi sicans pisanas. Id est, posuit uelamen ad sicandum pisanas super illud: alioquin si solum esset uelamen, putaretur quod aliquid occultandum posuisset. Sunt autem pisanae grana ordei decorticata, ex quibus fit quidam potus, qui datur febricitantibus: & ad hoc quod illa grana contundantur, ponuntur in aqua, & postea desiccantur: & tunc uocantur pisanae. Sic enim dixit Salomon: si contideris stultum quasi pisanas desuper feriete pilo. Et sic latuit res. Id est, postquam uenerunt postea serui Absalom uidentes pisanas super sindonem in ore putei, putauerunt ibi non esse puteum, nec aliquem latere. Cumque uenissent serui Absalom. Scilicet, illi, qui missi fuerant ad persequendum uiros. In domum. Scilicet, in domum illam, in qua latebant uiri in Bahurim. Dixit ad mulierem. Inueniunt enim ibi solam mulierem sicantem pisanas, quae absconderat eos in puteo, & ad illam locuti sunt. Vbi est Achimaas, & Ionathan. Isti uiri sciebant, qui erant illi, qui latebant: nam denunciatum fuerat Absaloni, quod essent Ionathan, & Achimaas: ideo serui Absalom uocauerunt eos nomine suo, quasi mulier cognosceret eos. Respondit eis mulier, transierunt gustata paululum aqua. Id est, gustauerunt modicum de aqua hic, & recesserunt. Hoc autem dicebat, ut non persequerentur eos.

Vestibulum quod sit.

Pisana quod sit.

An peccauit mulier mentiendo. *Quest. XIII.*

QVAERETVR circa hoc, an mulier ista peccauit mentiendo. Respondendum, q̄ mendacium istud fuit officiosum, scilicet, ad proficiendum alicui, & nemini nocendum: nam non nocuit mulier ista uiris Absalom quamquam occultaret eis ueritatem, sed potius abstulit eis, ne essent ministri iniquitatis: in quo benefaciebat eis. Profuit autem illis duobus uiris latentibus, quia sciebat eos iniuste quæri ad mortem: nam si capti fuissent occiderentur, & nihil mali meruerant: ideo liberando eos, quia ex charitate egit, meruit, & si illos prodidisset, peccauisset mortaliter: mentiendo autem peccabat solum uenialiter, ita ut potius laudanda esset, quam uituperanda. Sic fuit de obstetricibus Aegyptiorum, quæ mendacio suo liberauerunt pueros Israclitarum à morte, & dicitur q̄ Deus ædificauit eis tabernacula. Exo. i. In Hebræo habetur. *Iran fuerunt torrentem aque.* Vbi dicit litera nostra transierunt gustata paululum aqua: & dicunt Hebræi, quod iste torrentis erat Iordanis, qui aliquando uocatur torrentis licet esset magnus fluuius. Sed hoc non stat, quia mulier istud scire non poterat, eo quod Iordanis est multum distans à Ierusalem, Bahurim tamē est circa Ierusalem. Nam isti uiri exeuntes de puteo iuerunt versus Iordanem, & uenerunt per noctem ad Dauid, & monuerunt, ut transiret Iordanem, ut patet infra: ergo mulier nullo modo diceret, q̄ transierat Iordanem, quia cum ipsa hoc scire non posset, uiri Absalonis uidentes eam delirare, haberent illam suspectam, & inquirerent diligentius circa illam. Oportet ergo, q̄ intelligatur de aliquo torrente, vel fluuio, qui erat circa Bahurim, quod iam transiuerunt illum: litera tamen nostra posuit, gustata paululum aqua, quia potest applicari ad literam Hebraicam, scilicet, transierunt torrentem aqua, id est, gustauerunt modicum de aqua torrentis, quod est transiglutire, vel facere transire aquam per guttur. *At hi, qui querebant, cum non reperissent reuersi sunt,* id est, serui Absalom, eo q̄ non inueniunt uiros in Bahurim, sicut putauerant, sed crediderunt illos longe esse, & desperantes posse capi, reuersi sunt in Ierusalem.

Serui in quibus tenentur obedire dominis suis. Quest. XV.

QVAERETVR, an isti serui Absalom, qui persequebantur Achimaan, & Ionathan, peccabant. Aliquis dicit, q̄ non, quia erant meri executores, & non poterat iudicare an bonum, vel malum esset, quod iubebatur, sed tenebatur obedire. Respondendum, quod serui, vel quicumque famuli, & subditi tenentur obedire dominis suis, & in hoc consistit solum bonitas serui, ut recte obediatur, ut patet i. Polit. in fine. Considerandum tamen, q̄ aut ea, quæ iubentur sunt manifeste bona, aut manifeste mala, aut dubia. Si primo modo, tenetur seruus obedire simpliciter domino, & subditus prelato. Si secundo modo non tenetur obedire, etiam si ex hoc seruus debeat subire mortem, vel quæcumque mala: quia melius est omnia mala pati, quam malo consentire: nec solum est hoc ex determinatione legis Dei, sed etiam ex determinatione philosophorum secundum rectam rationem naturaliter hoc sequitur, unde Arist. 3. Eth. in principio ait ad quædam autem fortassis non est cogit, sed magis mori patientem durissima. Si autem accipiat tertio modo, tenetur seruus domino, & subditus prelato obedire. In isto enim defertur dominis

F propter reuerentiam, scilicet, ut præceptum suum sit regula agendi seruis: nec unquam liceat eis retrocedere, nisi manifeste malum iubeatur. In hoc autem differt, quando quis agit mandato domini, aut superioris, & quando agit à seipso: nam agens à seipso, sicut debet uitare ea, quæ manifeste mala sunt: ita debet uitare ea, quæ sibi dubia sunt quousque certificetur. aliàs poterit agere contra conscientiam, & peccabit. Nunc autem de istis uiris dicendum est, quod peccauerunt, quia euidenter sciebat Absalom fouere iniustissimum bellum contra Dauid, ideo nullo modo debebant obedire ei iubenti occidere, vel persequi uiros Dauid. Nunc autem isti serui Absalom persequebantur Ionathan, & Achimaan ad occidendum eos, & peccabant mortaliter sine persequendo, siue uolendo occidere, & grauius si occidissent. Cum autem obijcitur, quod erant meri executores, & non poterant iudicare. Respondendum, quod non poterant iudicare per modum iurisdictionis pronuntiando mandatum esse æquum, vel iniustum, & debere obseruari, vel non. Poterant tamen iudicare quantum ad se ipsos, scilicet, an secundum conscientiam debebant exequi illud, vel non. De primo patet, quia iudicare sic de mandato non pertinet nisi ad habentem iurisdictionem, & huiusmodi est iudex: merus autem executor non est iudex: ideo nec poterit iurisdictionem inducere ad iudicandum de mandato domini, vel superioris, siue bonum, siue malum sit pronuntiando per modum sententiæ debere obseruari, vel non. De secundo patet, quia iudicium illud pertinet ad conscientiam, qua aliquis sibi ipsi soli ius dicit, & cum sit istud iudicium de iure naturali, & ante omnem legem, ut probat Apostolus ad Rom. 2. scilicet, gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt faciunt, reddente illis testimonium conscientia illorum: non poterit tolli per aliquod ius posituum: imo quandoque ius posituum repugnauerit conscientia, nec est tenendum, nec est ius. *Cum autem abiissent ascenderunt illi de puteo,* id est, postquam recesserunt serui Absalomis de domo mulieris, quæ erat in Bahurim, ascenderunt duo uiri de puteo, scilicet, quia mulier tunc eis dixit, quod erant securi. *Et pergentes,* scilicet, in campetria deserti apud Iordanem, ubi tunc manebat Dauid. *Nunciauerunt regi Dauid que dixerunt,* scilicet, nunciauerunt consilium Achitophel, & Chusai, & dixerunt ea, quæ sequuntur. *Surgite transite cito fluumium,* id est, transite Iordanem. Non minatur hic fluuius non expresso nomine, eo q̄ erat magnus fluuius, & in terra illa per excellentiam uocabatur fluuius. Vel aliter, quia habebant illum ad oculum, & cum loquerentur tãquam de re præsentis, non oportebat exprimi nomen proprium. *Quoniam huiusmodi dedit consilium contra vos Achitophel,* id est, transite fluumium, quia Achitophel dedit consilium huiusmodi, scilicet, quod ista nocte uenirent super uos uiri Absalom. Non dixit autem Ionathan, vel Achimaas de consilio Chusai, quamquam ille dedisset consilium, quia hortabatur Dauid ad transeundum Iordanem, ideo inducebat probationem suadentem ad hoc, & ista erat ipsum consilium Achitophel, quia ipse dixerat, quod iretur illa nocte contra Dauid: consilium autem Chusai erat, quod iretur post aliquot dies: ideo secundum illud non erat necesse transire Iordanem illa nocte, sed propter consilium Achitophel, quia adhuc timebatur ne Absalom consentiret in illud. *Surrexit ergo Dauid, & omnis populus, qui erat cum eo,* scilicet, ante hoc Dauid, & populus suus manebat in campetribus fixis castris, & expectantes sermonem, qui referretur de Ierusalem: audito autem illo per nuncios parauerunt se uelociter ad transeundum. *Et transierunt Iordanem, donec dilucesceret,* id est, darauerunt in transeundo

Serui Absalom peccauerunt peccando Achimaan, & Ionathan.

seundo usque ad auroram. Iordanis enim non habet pontem, sed uada angusta in raris locis, ideo pauci transire possunt simul, unde quasi tota nocte morati sunt Dauid, & uiri sui, & familia sua transeundo, & quando dilucescebat, iam transierat omnes. Quod autem Iordanis habeat uada parat Iudi. 3. scilicet, quod Aod occupauit uada Iordanis, quæ transmittunt in Moab. *Et nec vnus quidem residuus fuit, qui non transiret fluumium,* id est, quamquam morarentur uiri Dauid transeundo, tamen ipse Dauid, & omnes qui prius transierunt expectauerunt ad uada quousque transiit totus populus, ita ut nullus remaneret citra Iordanem. Ista fuit causa quare Dauid illa nocte transiuit, quia transitus Iordanis erat difficilis, & morosus, & si irrueret subito per noctem exercitus Absalom, non haberent Dauid, & uiri sui locum ad quem fugerent, quia prius quam quis eorum transiret Iordanem, occiderentur, vel caperentur omnes. Porro Achitophel &c. Hic ponitur Achitophel punitio, scilicet, quomodo ipse se occidit suspendendo se.

Quare Achitophel occidit seipsum. Quest. XVI.

QVAERETVR, quare Achitophel occidit seipsum. Responderi potest, q̄ egit hoc præ terrore, & indignatione nimia. Nam solebat consilium Achitophel haberi sicut consilium Dei: nunc autem quamquam esset uere utile, abiecerunt illud suscipientes insipientiam Chusai: ideo præ indignatione iudicauit sibi melius esse mori, quam uiuere, & occidit se. Aliter dici potest, quod egit præ uerrecundia. Nam uir iste erat excellens in consilijs super omnes homines, cuius nullum unquam consilium repudiatum fuerat, & in hoc erat gloria, & totum bonum suum: nunc uero cum cepissent consilia eius publice repudiari, putauit nullum bonum sibi superesse, & præ uerrecundia iam non ausurus comparere inter homines, tanquam omnino inglorius elegit mori. Hoc satis consonat literæ, scilicet, uideus Achitophel, quod non fuisset factum consilium suum suspendio interijt. Simile fuit de Homero viro clarissimo inter poetas, qui cum in quadam insula questionem sibi factam à piscatoribus dissolueret non ualeret, præ terrore mortuus est, ut ait Valerius Maxim. lib. 9. cap. de Mortibus non vulgaribus. Hoc autem accidit in uiris magni ingenij, qui præter ingenium nullum bonum putant, cuius gloria perdita, vel diminuta, nihil sibi boni superesse arbitrantur: talis forte erat Achitophel, cum temporibus suis nullus ei consilio par fuerit. Aliter dici potest, quod occidit se Achitophel, ut euaderet aliam mortem atrociorē, quam sibi à Dauid infligendam putabat si victor existeret, quod satis arbitrabatur, eo q̄ non fuerat susceptum consilium suum. De hoc ait Iosephus. 7. antiquitatum. Et Achitophel eo quod non auditus fuerat, quod eius non tardaret interitus iudicauit. Dicebat enim post uictoriam Dauid in regnū continuo redituro, & melius sibi fore, ut liberè, & magnanimè uitam abrumperet, quam se Dauid referuare ad poenas, contra quem Absalom talia præbuisset consilia. Et hoc dicens, accedens in locum domus sue secretiorē, laqueo se suspendit. Igitur Achitophel iudicio suo huiusmodi morte damnatum, deponentes sui de laqueo sepulture tradiderunt. Et istud uerissimilius est, quā præcedentia. Porro Achitophel uideus, quod non fuisset factum consilium suum, scilicet, quia uidit approbati consilium Chusai, & reprobari suum. *Straxit asinum suum,* id est, parauit illum ad uiam: non enim equitabat Achitophel super equum aut mulam, quamquam esset uir honorabilis nimis, quia rara erat consuetudo illius temporis ad mulas, & equos, sed equita-

Mors homineri.

Cap. 9.

uit super asinum secundum generalem consuetudinem. *Et surrexit, & abiit in domum suam, & in ciuitatem suam,* id est, iuit in ciuitatem, in qua erat domus sua. Ista est ciuitas Gilo, de qua erat Achitophel. sup. 15. & inf. 23. unde uocatur Achitophel Gilonites.

Achitophel quare iuit in ciuitatem suam ad suspendendum se. Quest. XVII.

QVAERETVR, quare iuit in ciuitatem suam, nam cum intenderet se suspendere, nihil magis differebat hic, quam ibi. Respondendum, quod hoc fecit, quia noluit mori in festinatibus, sed diuideri substantiam suam hæredibus, & hoc convenientius facere posset in urbe sua, & domo, quam extra, ideo iuit illic. Hoc patet, quia dicitur, & disposita domo sua suspendio interijt, quasi dicat, noluit superuiuere, nisi quousque disponderet domum suam, & tunc interijt. Aliter potest dici, q̄ fecit hoc, ut sepeliretur inter suos, quia licet homini post mortem in corpore sentario nulla boni, vel mali sit: ita ut sepulchrum bonam, vel nullam differre putet; tamen dum homo uiuit mortē, delectabilius quodammodo suscipit, si putet se inter suos, & à suis sepeliendum. Sic enim dixit Ouid. in lib. de ponto.

Mollis ossa cubant manibus tumulata suorum.

Hoc autem aliquantulum innuitur in litera, cum dicitur, & sepultus est in sepulchro patris sui: quasi dicat, q̄ ad hoc iuit in urbem suam, ut sepeliretur cum patribus suis. Si autem suspendisset se in Ierusalem, forte non fuisset ductus, ut sepeliretur in sepulchro patrum suorum. Item forte fecit hoc propter honores funeris, quia si suspendisset se in Ierusalem, Absalom fortassis indignaretur nimis, quod ille se suspendisset, & nullos honores funeri eius impenderet. Inter suos autem non poterat carere honore sepulchri, ideo iuit in ciuitate suorum. Vel potest dici, q̄ iuit illic ad expediendum se de filijs, & uxore, & amicis: nam cum destinasset se ipsum occidere, uoluit prius filios, uxorem, & amicos oculari, ut non moreretur in hoc desiderio, & sic quasi se expediret de eis, licet eis hoc non notificaret. Sic enim Cato Uticensis cum se occidere destinasset, amicis, & filio collocutus est, & quasi expediens se de filio iussit ei bona sperare de Cæsare, & ad ipsum redire. De hoc August. de ciuitate Dei, lib. 1. c. 18. *Et disposita domo sua,* scilicet, facto testamento, & ordinatis omnibus alijs, quæ expediebant ordinare homini nunquam reddituro: suspendio interijt, id est, suspendit se nullo de domesticis eius sciente. Ecce quam amara mors, & tanto uiro indigna, ut qui ceteros sui temporis sensus perspicacitate, & consiliorum firmitudine, sicut Deus homines exercebat, tam infanda premeretur calamitate, ut sibi ipsi manus iniiciens per infamem mortē inglorius occumberet. *Et sepultus est in sepulchro patris sui.* Ista erat consuetudo antiquorum, ut in sepulchris patrum, & proauorum filij sepeliretur, sicut habetur extra de sepulturis, c. 1.

Quare Achitophel cum seipsum occiderit, sepultus est in sepulchro patrum suorum. Quest. XVIII.

QVAERETVR, quomodo Achitophel sepultus est in sepulchro patrum: nam occidit se, & qui se occidunt indigni habentur sepultura, ut patet extra de sepulturis, cap. 1. ex parte parentum. Item non solum est hoc secundum legem Dei, sed etiam secundum leges humanas, quia homini seipsum occidenti magnam dedecus post mortem infligitur, & non communicatur ei sepultura. Sic colligitur Ethic. 5. circa finem, scilicet,

Arguitur primo.

Secundo.

licet, adhuc autem inhonoratio adest seipsum corripenti, ut ciuitati iniustum facienti, id est, illi, qui seipsum corrupit, id est, occidunt, habent inhonorationem, id est, infligitur eis dedecus, & hoc est, quod trahantur per terram, sicut fit in quibusdam regionibus, & quod careant sepultura. Responderi potest quod Achitophel, quamquam se occidisset, sepultus est in sepulchro patrum suorum: quia forte seruatus fuit ei aliquis fauor, eo quod erat vir solennis. Aliter autem dici potest, quod quamquam se occidisset Achitophel, non debebat priuari sepulchro, quia istud est ex aliqua lege penali instituta contra illos, qui se occidunt: sed in veteri testamento non erat aliqua talis lex, ideo nec aliquis priuari debebat sepulchro. Sciendum tamen, quod cum aliquis erant nimis facinorosus, & si non careret sepulchro omnino, tamen carebat sepulchro honorabili, scilicet, quod non impendebantur honores funeri eius secundum statum suum: sic patet de Ioram rege Iuda, qui occidit fratres suos, & fecit multa alia mala, & deinde mortuus est infirmitate pessima, qui duplici poena a populo in morte punitus est, scilicet, quia non fuerunt ei impensi honores, qui impendebantur regibus in funere: etiam quia non est sepultus cum patribus suis, sed in loco viliori. De hoc. 2. Paralip. 21. scilicet, mortuus est infirmitate pessima, & non fecit ei populus secundum morem combustionis exequias, sicut fecerat maioribus suis, & sepelierunt eum in ciuitate Dauid, verum tamen non in sepulchro regum. Idem patet de rege Iosab, qui pessimus fuit occidendo Zachariam filium summi Sacerdotis in templo: & mortuus est a feris suis, & sepelierunt eum in ciuitate Dauid, sed non in sepulchris regum. 2. Paralip. 24. Achitophel autem non legitur priuatus aliquo honore funeris, & etiam cum patribus suis sepultus est, quia forte non iudicabatur hoc magnum malum: simile enim fuit de Saule, qui se occidit, ne occideretur a Philistinis, praeced. lib. c. vlt. tamen sepultus est honorabiliter a viris Iabes Galaad, ut patet eo. c. 1. Paralip. 10. Ad primam rationem in contrarium, Respondendum, quod illa constitutio est Ecclesiae, & non fuit in veteri testamento, ideo poterant sepeliri occidentes se. Est autem ratio diuersitatis: quia Ecclesia non verat nunc simpliciter sepeliri illos, qui se occiderunt: sed vetat sepeliri illos in cimiterio fidelium: ut sicut non communicauerunt fidelibus in modo moriendi: ita nec communicent in loco sepulchri. Possunt tamen extra locum sacrum vbi cumque sepeliri. In veteri autem testamento non erat aliquis locus sacer, in quo sepelirentur cadauera: nam non sepeliebantur in sanctuario, nec iuxta illud, sed potius illi, qui accedebant ad mortuos non poterant accedere ad sanctuarium. Vnde sepeliebantur cadauera in agris, & in montibus, & alijs locis, quae non erant sacra: ideo illo modo non erat irrationabile, quod occidens se non priuaretur sepultura: quia etiam Ecclesia non priuat tali sepultura quemcumque hominem quauicunque facinorosum: sed priuat eum sepulchro in loco sacro. Cur autem in nouo testamento cadauera sepeliantur intra Ecclesiam, & iuxta eam, & in veteri testamento non: & an ex hoc incurrat Ecclesia aliquam immunditiam, satis declaratum est Nume. 19. Sed adhuc obijciatur, quod nunc stet ratio assignata, quia vbi cumque sepeliatur aliquis, est locus sacer: nec potest aliquis priuari sepulchro sacro, nisi priuaretur simpliciter sepulchro, quia leges humanae vocant quemcumque locum sacrum, in quo cadauer sit. Vnde neminem quod cadauer ducatur in aliquem fundum, sacer efficitur fundus, & iam non debet coli ad vsus humanos. De hoc. ff. de relig. & sumpti. su. per totum. Respondendum, quod leges humanae acceperunt locum sacrum largius, quam accipit Ecclesia. Pro quo sciendum,

Ad primam rationem.

Obiectio.

quod cum homo sit animal deiforme, & nullum aliud ei simile est, sed coetera propter ipsum, accepit homo solus honorem, ita ut vocaretur sacrum, & diuinum, animal, & ob hoc solus homo sortitus est ius sepulchri: coetera vero quantumcumque nobis cara sint, nequaquam sepelienda sunt, quia nimis naturam humanam offenderet, qui alia animalia sepeliret, vsurpans pro illis ius solius naturae humanae. Ob hoc ergo cum homo sit animal sacrum, loca in quibus sepeliuntur homines sacra vocata sunt. Est autem honor quidam propter honorem hominum ibi sepultorum. Vnde fundi sepulchrales vltra colendi non sunt: & quia esse animal sacrum competit homini ex honore naturae, & non ex priuilegio personae, quantumcumque quis facinorosus sit, cum semper maneat in eo veritas naturae, semper manebit, quod locus vbi sepultus fuerit, sacer sit: & hoc leges humanae tenent. Ecclesia autem accipit strictius locum sacrum, scilicet, qui non solum consecratur praesentia humani cadaueris, sed etiam per quandam spiritualem benedictionem, quae fit per caeremonias Ecclesiae: & hoc modo omnes Ecclesiae, & cetera sunt sacra, id est, benedicta: & sic poterit aliquis carere sepulchro sacro, & non carebit simpliciter sepulchro. Ad secundam rationem dicendum, quod illa est constitutio secundum varietatem Gentium, ideo aliqua gentes imponunt penam occidentibus seipsum, quod careant sepulchro: aliae autem non: & sic erat apud Hebraeos; ideo sepultus est Achitophel cum patribus suis.

Quare solus homo sepelitur.

Ad secundam.

Arguitur primo.

Secundo. Cap. 9.

Tertio.

Quilibet peccat & iniustum facit seipsum occidendo.

An Achitophel peccauerit se occidendo. Quest. XIX.

VAERETVR ulterius, an Achitophel peccauit se occidendo. Aliquis dicit, quod non: quia causam habuit ad hoc faciendum, scilicet, cet, quia si non se occidisset, Dauid intulisset ei amarum mor. cm. Item Iosephus videtur laudare Achitophel. 7. Antiquitatum dicens: Melius sibi fore putauit, ut liberet, & magnanimet vitam abrumperet, quam se Dauid reseruare ad poenas: sed magnanimitas, & liberalitas sunt laudabiles: ergo mors, quae per eas inferitur laudabilis est. Item positio est apud magnos philosophos, quod optima mors est, quam aliquis sibi infert. secunda post hanc in honore est, quam alius fortiter, & viriliter pati potest. Ista fuit positio magni Catonis Vticensis: ideo seipsum occidit, ne a Cesare occideretur, ut ait Augustinus primo de Ciuitate Dei. cap. 18. Respondendum, quod peccauit Achitophel seipsum occidendo. Quod patet, quia si quis peccat occidendo alium, fortius peccabit occidendo seipsum: nam maiori charitate tenetur sibi ipsi, quam cuiilibet. Hoc enim patet, nam ex hoc magis peccat quis occidendo patrem, vel matrem quam occidendo extraneos, quia maiori illis charitate secundum naturam tenetur quam coeteris, & maiora foedera recipit: maiori tamen vinculo, & charitate tenetur quilibet sibi ipsi quam patri, vel matri: ergo magis peccabit se occidendo quam occidendo patrem, & matrem. Ista dubitationem mouet Aristot. 5. Ethico. in fine, scilicet, an aliquis posset sibi facere iniustum: & quaerit de occidentibus se, an iniustum faciant sibi. Respondet quod sic, & probat, quia quicumque agit contra legem iustam, iniustum facit: lex tamen iubet non se occidere, vel non permittit: ergo &c. Item quicumque volens, & sciens percussit illum, qui nihil sibi nocet, nec nocuit, & hoc sine praeepto legis iniustum facit: sed qui seipsum occidit sciens, & uolens propter iram percussit eum, a quo non percussitur, lege non per-

Cui facit iniustum qui se ipsum occidit.

Ad primam rationem.

Ad secundam.

Ad tertiam. Opinio falsa Stoicorum fuit, quod optima mors est quam aliquis sibi infert.

permittente: ergo iniustum facit. Deinde quaerit, cui facit iniustum, qui se occidit. Respondet, quod non facit sibi ipsi iniustum: nam quicumque patitur iniustum inuoluntarie patitur, sed occidens seipsum non patitur inuoluntarie, ergo non patitur iniustum, sed non potest aliquis agere iniustum alteri, nisi ille iniustum patitur, ergo non facit sibi ipsi iniustum. Respondet, quod iniustum facit ciuitati, vel communitati, cuius est pars ille, qui seipsum occidit, quod patet, quia sciens, & uolens ciuitatem laedit, quae consistit ex suis partibus, & ad perditionem illarum ipsa perit. Item leges humanae inferunt dedecus homini se occidenti, & non propter malum, quod alicui egit, nec sibi ipsi: ergo propter malum, quod egit ciuitati. Vnde ait, propter quod & ciuitas damnificatur, & quaedam inhonoratio adest seipsum corumpenti, ut ciuitati iniustum facienti. Ista autem vera sunt, sed adhuc dicendum, quod non solum ciuitati iniustum facit, qui se occidit, sed etiam Deo, quia qui alterius possessionem, vel seruum laedit, dominum offendit: omnis autem homo est possessio Dei, iuxta illud Psal. c. 3. impleta est terra possessione tua: ergo qui seipsum occidit, Deo iniustum facit, quia seruum eius, vel possessionem destruit. Achitophel ergo, & quicumque alius se occidit, grauissimè peccat. Ad rationem primam in contrarium dicendum, quod non poterat Achitophel habere causam legitimam ad se occidendum: nam potius debet aliquis pati durissima, & quod a quocumque alio occidatur, quam quod seipsum occidat: nam est pusillanimitas quaedam, quod aliquis timore poenarum, quae ab alio infligenda sunt sibi ipsi manus iniiciat. Ad secundam rationem ex auctoritate Iosephi dicendum, quod quantum ad hoc non debet sibi magna fides adhiberi. In historijs enim, quae certissimae sunt, credendum est ipsi, sed circa regulas vitae, scilicet, quid iustum, & quid iniustum sit, non multa nouit. Vnde contra conditionem legis ipse secutus opinionem Romanorum laudat valde illos, qui seipsum occidunt, ne ab hostibus superentur. Sic enim patet in libro de bello Iudaico in fine, vbi laudat illos, qui erant in castro Macherunt, quia se occiderunt, & filios, & filias, & uxores, & omnia, quae in castra erant cremauerunt: ne hostibus aliqua laus victoriae, aut utilitas praedae proneretur. In hoc autem recurendum est ad id quod sacra lex sentit, & quae ratio naturalis dicit. Vnde & ipse Philosophus fere solus possessor Aristoteles iniustum esse hoc diffiniuit, ut dictum est. Ad tertiam rationem de opinione Catonis dicendum, quod illa fuit positio fere omnium Stoicorum, & hanc secutus est Iosephus: sed non oportet nos in omnibus magnipendere Stoicos: nam in quibusdam satis delirauerunt, de quibus eos increpabat Aristoteles. Ratio etiam naturalis eos in hac parte conuincit. Motiuum autem suum videtur esse, quia qui se occidit viriles sunt, scilicet, quia non timent sibi mortem incutere, qui autem molles sunt, & foeminei, seipsum tangere non audent. Sed hoc nimis fallit, quia illi, qui seipsum occidunt, potius ex timore agunt, scilicet, quia animus suus impotens est ad tolerationem doloris, vel ad sustentationem contumeliarum. Quod autem non infurgat hoc ex magnitudine cordis apparet, quia plerumque foeminae nullius virtutis insurgente passionum tumultu seipsum occiderunt: etiam quia omnes, qui se occidunt hoc faciunt propter effugationem alicuius magni mali, quod peius putant morte, quam sibi ipsi inferunt. Si autem aliquis nulla magna formidans propter desiderium alicuius boni seipsum occidat: laudabile esset, si lex, & ratio permitteret: sicut fuit de illo, qui lecto libro Phaedonis de immortalitate animae, seipsum de turri quadam praecipitare uoluit, ut immortalitatem cito consequeretur. Cato quoque Vi-

centis, cum sibi mortem intulit, librum de immortalitate animae legit, volens innuere, quod se desiderio obtinenda immortalitatis occideret: sed falsum erat, quia ex desperatione rerum suarum, quas quotidie in aduersum rotari cernebat, & inuidia victoriae Caesaris, quoniam gloriaretur nimis, si eum caperet, quod in breui futurum erat, seipsum occidit: de hoc Augustinus primo de Ciuitate Dei, cap. 18. Rectius ergo sentit Aristoteles noster, mortem istam iniustam, & ignominiosam existimans.

An Achitophel grauius peccauit seipsum occidendo, quam Saul. Quest. XX.

VAERETVR ulterius, cum Saul, & Achitophel peccauerint seipsum occidendo, quis grauius peccauit. Respondendum, quod causa mortis utriusque eadem fuit, sed non aequa: nam Saul occidit se, ne Philistinii uenientes occiderent eum illudentes ei, praecedenti libro c. ultimo. Achitophel autem occidit se, timens duros cruciatus sibi inferendos a Dauid, si superuideret. Dicendum tamen, quod grauius peccauit Achitophel, quam Saul; quia Achitophel potius superuideret, ut si fugeret in aliam terram extraneam, & inde forte obtineret ueniam a Dauid: vel dato, quod non obtineret maneret ibi. Saul tamen non poterat superuicere, quia etiam si uoluisset fugere de bello, moriendum sibi erat: erat quippe inuitabile verbum Domini per prophetam; scilicet, cras tu, & filij tui mecum eritis, id est, eritis mortui, praecedenti lib. cap. 28. ideo quod se occideret non erat tam culpabile. Item habuit se Saul uiriliter, quam Achitophel, quia Saul non se occidit, ut non toleraret grauius vulnera a Philistinis, sed ne caperetur, & illuderetur, praecedenti lib. cap. ultimo. Dixit Saul ad armigerum suum: euagina gladium tuum, & percute me, ne forte ueniant incircumcisi isti, & interficiant me illudentes mihi, Achitophel autem non se occidit timens illud, sed timens solum poenas grauissimas inferendas a Dauid. Item Saul erat rex, & quod ipse uisuperaretur, non solum erat dedecus suum, sed totius regni: ideo ad fugiendum tantam ignominiam habuit maius inuentiuum ad se occidendum, quam Achitophel, qui erat persona priuata: ex cuius illusione, vel ignominia non sequeretur dedecus Israel. Item Saul occidendus erat ab hostibus, si se non occidisset. Achitophel autem non erat occidendus ab hoste, sed a iudice propter delicta sua, ideo magis peccabat se occidendo. Item ex morte Saulis uidebatur quodam modo dedecus Dei, si rex populi sui traderetur uiuens illudendus populo hostium, qui dijs suis attribuebant victoriam istam, & faciebant eis magnas festiuitates propter hoc, praecedenti lib. cap. ultimo, & primo Paralip. 10. de morte autem Achitophel si caperetur a Dauid, non sequeretur aliquid dedecus Dei, sed potius laus, in quantum Deus traderet Dauid hostes suos manibus suis, sicut promiserat ei supra septimo, ergo maius, & rationabilius incitatum habuit Saul ad se occidendum, quam Achitophel, & consequenter minus peccauit, quia cum peccatum causetur ex uariatione debitorum circumstantiarum. 3. Ethic. cum fuerit maior plurius circumstantiarum deuiatio, erit peccatum grauius.

Cum mors Achitophel describitur. Quest. XXI.

VAERETVR ulterius, quare describitur hic mors Achitophel, cum non pertinet ad pugnam Abalom contra Dauid. Respondendum, quod istud fit propter hoc. Primum est

est ad indicandum, quomodo Deus dedit victoriam, & vindictam David de omnibus hostibus suis: erat enim hostis atrocissimus David ipse Achitophel, quia ipse voluit ducere exercitum contra David, & occidere ipsum: supra in litera. Dederat etiam consilium, quod concubinae suae cognoscerentur ab Absalome. praecedenti capit. Ideo cum ipse timore David se occiderit, pertinebat hoc ad vindictam datam ex parte Dei. Vt ergo non putaretur, quod Achitophel, qui tanta mala commiserat, impunitus euasisset, describitur eius infelicem mortem scriptura sacra. Secunda causa est, quia ut tactum est supra 14. Deus vult ostendere, non esse felicitatem nostram in aliquo de bonis, quibus in praesenti vita fruimur: & ob hoc omnes homines, qui excelluerunt in aliquibus maximis perfectionibus, quas communis opinio felicitatem uocat, calamitosa morte consumpti sunt, vel uita ignominiosa deturpati fuerunt, & ignobiles redditi. Sic enim Samson in summo robore, Absalom in summa pulchritudine, Aiael in summa velocitate, Alexander in altissima potentia, Salomon in gradu summo sapientiae infelices exitus habuerunt. Restabat autem calamitosus Achitophel, qui in prudentia dandorum consiliorum omnes homines sui temporis excelebat, ita ut consilium eius reputaretur, ut consilium Dei: sed ipse miseranda morte consumptus est. Debuit ergo scriptura de hoc sicut de caeteris dicere, ne aliquid humanae felicitatis residuum esset, in quo Deus perfectam felicitatem non esse ostenderet.

An Achitophel damnatus sit aeternaliter. Quest. XXII.

QVAERETVR ulterius de statu Achitophel, scilicet, an perierit aeternaliter, vel saluatus sit. Aliquis respondet, quod certum est ipsum perisse aeternaliter: nam in peccato defunctus est, scilicet, quia seipsum occidit: ergo aeternaliter perijt. Sed dicendum, quod hoc non stat, quia adhuc in ipso suspensio, dum iam non erat sibi facultas contrarium agendi, forte doluit, & poterat saluus fieri: non enim requiritur magnus tempus ad hoc, quod aliquis de peccato fructuosus deoleat, sed quasi in instanti dolere potest. Ita patet hoc, per quoddam exemplum beati Bernardi in secundo lib. Speculi virginum de quodam clerico, qui introiit in dormitorium monialium clandestine, ut quandam monialem cognosceret, quae tunc in choro matutinalibus laudibus infitebatur. cumque ipse sic iaceret, a demone suffocatus est: qui post dies aliquot monialibus apparuit pro eo orantibus indicans se locum salutis habuisse, quia in illo paruo tempore cruciatuum, quos a demone sustinuit, in se conuersus doluit. Item patet hoc auctoritate Hierony. super Naum dicentis, Aegyptios, qui perierunt in mari rubro, & Israelitas, & Sodomitas, & eos, qui in diluuiio perierunt potuisse saluos fieri: cum ait, quod genus humanum diluuiio, sodomitas igne, Aegyptios mari, Israelitas in eremo perdidit: scitote ideo temporaliter pro peccatis puniuisse, ne in aeternum punirentur, quia non iudicabit dominus bis in idipsum. Idem 4. sententiarum. distin. 15. ergo Achitophel quamquam sic perierit, non sequitur, quod damnatus fuerit. Respondendum, quod nemo potest secundum certitudinem dicere de aliquo, an saluus, vel damnatus sit, nisi sacra scriptura, vel aliqua prophetica reuelatio hoc indicet. Ratio est, quia argumentum nostrum ad hoc nullum est, nisi iudicare de operibus praecedentibus. Sed ista cognitio est insufficientis: cum quasi in instanti possit aliquis mutare statum de summo, vel ualde malo in bonum per deum: vel de ualde bono in malum per unicum

Prima ratio.

Secunda.

Tertia.

Responsio auct.

volitionem: quantum tamen possumus iudicare ex signis, potius dicendum est Achitophel aeternaliter perisse, quam e contrario. Ratio est, quia ipse sibi sponte intulit mortem illam, in qua peccauit, & sic idem finis fuit sibi uiuendi, & peccandi. Ad rationes in contrarium dicendum. Ad primam, quod poterat dolere quasi in instanti: concedendum est, & cum dicitur, quod non sequitur, quod perierit, concedendum quod non sequitur ex necessitate: signum tamen maius est ad hoc, quod perierit, quam e contrario. Ad secundam rationem cum dicitur de exemplo beati Bernardi, dicendum, quod quamquam potuerit esse in Achitophel sicut ibi; tamen non est uerisimile, quod fuerit. Pro quo sciendum, quod aliqui sunt, qui moriuntur in ipso actu peccati, vel quasi, & tamen ipsi mortem sibi non inferunt. Alij autem sunt, qui moriuntur in actu peccati, & inferunt sibi ipsi mortem. De primis dicendum, quod isti possunt aequaliter habere dispositionem ad conuersionem, eo quod ipsi solum intendunt peccare, & non mori, & quando uiderint sibi infligi poenam, per quam morituri sunt, dolere eos uerisimile est, cum hoc ipsi non sponte agant, sed patiuntur inuoluntarie. De illis autem, qui non solum moriuntur, quando peccant, sed etiam ipsam mortem sibi infligunt, quamquam non sit impossibile eos poenitere, tamen non est uerisimile, quod dolerent. Ratio diuersitatis a superiori est, quia de eo, quod quis inuoluntarie patitur dolere potest, dum patitur, & uerisimile est, quod doleat: sed de eo, quod quis uoluntarie agit, quamquam aliquando doleat, tamen quod tunc quando agit doleat, non est uerisimile. Sic est de his, qui se occidunt, quia ipsi ex proposito agunt non intendentes dolere, & mors illa subito transit, ideo satis difficile est, quod dicatur aliquem istorum dolere, & saluari. Quod autem dicitur de clerico ingresso ad monialem, non est simile, quia ille non ibat ad se occidendum, sed ad peccandum, & sic quando a demone vexaretur, in illo modico tempore vexationis conuersus in se, doleret sciens, quod peccata sua inueniebat eum. Achitophel autem non admirabatur de malo, quod patiebatur, quia ipse sibi inferebat illud: ideo non erat dispositus ad hoc, quod doleret. Ad tertiam rationem de submersis diluuiio, & Sodomitis, Aegyptijs, & Israelitis, non est simile. Primo quia de istis non apparet, quod mortui sint in ipso actu peccati, sicut Achitophel, nisi Aegyptijs, qui mortui sunt in mari rubro: nam illi ibant ad uoluntarie ad persequendum Hebraeos, & in ipsa persecutio ne mortui sunt. De pereuntibus tamen diluuiio, & Sodomitis, & Israelitis non tam clare apparet, quia illi licet essent in consuetudine peccandi: tamen non patet, quod erant in actu, quando perierunt. Achitophel autem perijt in ipso actu peccati. Aliter dici potest, & melius, quod dato, quod omnes isti essent in actu peccandi tunc, quando ista mala superuenerunt eis, uerisimilius de eis est, quod doluissent. Primum est, quia habuerunt magnum tempus ad dolendum. Patet de diluuiio, nam non simul diluuium consumpsit omnia, sed successiue eleuabatur aqua quousque eleuata est. 15. cubitis super montes altissimos, & interim homines confugerent ad montes, & non morerentur subito, & in illis diebus poterant dolere. Sic etiam de Sodomitis, & Israelitis fuit, quorum poena non fuerunt simul, ita quod subito morerentur: mors autem suspensio subitanea est. Secundo patet hoc, quia omnes isti peribant quasi in actibus peccati, tamen ipsi non infligebant sibi poenam, qua morerentur, sed sustinebant illam: ideo poterant dolere. Achitophel autem intulit sibi poenam, qua mortuus est, ideo non est de eo sic uerisimile, quod dolerit. Sciendum autem quod quamquam de omnibus istis, scilicet, diluuiio pereuntibus, Sodomitis, Aegyptijs,

Ad primam.

Ad secundam.

Nora.

Qui seipsum occidunt aeternaliter perierunt, quia poenitere post tunc non est possibile.

Ad tertiam.

An Sodomitis, & Aegyptijs, & Israelitis, qui subito mortui sunt, perierunt aeternaliter.

gyptijs, Israelitis, Hiero. dicat, quod Deus puniuit eos a hic ne in aeternum punirentur, tamen non constat ex hoc, quod non puniuntur aeternaliter, quia illa litera solum probat, quod poena illa erat, per quam satisface re poterant de peccatis, scilicet, si conuerti uoluissent: non tamen sequitur quod realiter satisfecerunt, quia non constat an puniri dolerunt. De Pharaone autem specialiter dicitur, quod illa poena non fuit ei ad remissionem, sed fuit principium poenae futurae, sic tenet Augustinus super Deuter. & de hoc 4. sententiarum dist. 15. Sed adhuc dicendum, quod quamquam de nullis istorum quatuor, scilicet, diluuiio pereuntibus, Sodomitis, Aegyptijs, & Israelitis constat plene an dolerint, tamen nulli sunt, de quibus magis uerisimile sit quam de Aegyptijs submersis in mari. Quod patet Exodi. 14. quia cum Angelus Domini per columnam ignis, & nubis percuteret Aegyptios, dixerunt Aegyptii, fugiamus Israel, quia Dominus pugnat pro eis contra nos. Et sic iam isti cognoscebant, quod male egerant, & desisteret uolebant a persecutione Israelitarum. Cognoscebant etiam, quod ista poenitentia a Deo esset, ideo satis uerisimile est, quod dolerint de malo suo, & sic poterant saluari. Hic ponitur preparatio pugnae contra David, & interponitur aliquid de his, quae pertinebant ad Absalomem, & aliquid de bonis, quae recepit David transfugando. Et dicitur, David autem uenit in castra. In Hebraeo habetur, David uenit in Mahanaim. Est enim Mahanaim nomen inter Hebraeos, quod potest accipi ut proprium, uel ut commune. Primo modo significat locum quemdam, quem litera nostra uocat Manaim. Gene. 32. Secundo modo significat castra: nam locus ille uocatus est sic, quia Iacob obuia uit ibi multis Angelis Dei, de quibus dixit, castra Dei sunt haec. Gen. 32. Hic autem accipiuntur castra pro nomine proprio illius loci, qui uocatur castra, uel Manaim, & non debet accipi pro castris, id est, multitudine exercitus, quia non erat aliquid tale, ad quod David iret, & sic potest accipi supra. cum dicitur, quod Abner circumduxit Isoboloth per castra, & ponitur in Hebraeo Mahanaim. Ista ciuitas fuit in qua mansit David eo tempore, quo fuit ultra Iordanem, & ibi stetit quando fuit bellum. Et Absalom transfugit Iordanem, ipse & omnes uiri Israel cum eo. Est intelligendum, quod Absalom non assensit consilio Achitophel, ideo non persecutus fuit David illa nocte, sed per consilium Chusai congregauit omnes Israelitas, id est, ualde magnum populum de Israel, ita quod essent 20. millia uirorum occisorum de illo exercitu, & permitteretur reliquus populus fugere. seq. cap. & istud fuit post aliquot dies postquam David transfugit Iordanem, & interim ipse parauit se ad bellum. Amasam uero constituit Absalom pro Ioab. Dupliciter potest intelligi: uno modo quod constituit Amasam pro Ioab, id est, quia intendebat Absalom facere Ioab principem exercitus sui, & habebat eum iam quasi praecipuum in domo sua, sed quia noluit, accepit Amasam loco eius. Pro quo sciendum, quod Ioab & Absalom fuerunt a principio ualde amici: postea autem fugiente Absalom propter mortem Amnon: Ioab fecit eum reuocari in Ierusalem. supra 14. Iterum autem cum nollet David, quod Absalom uideret faciem eius, fecit Ioab, quod ueniret coram rege. eo. cap. ideo Absalom habuit Ioab in amicissimum, & uoluit eum facere ducem belli, sed quia nunc noluit facere parti eius, accepit Amasam in ducem loco eius. Aliter intelligitur, quod accepit illam loco Ioab, id est, accepit eum in tali loco, vel dignitate in quali erat Ioab apud David, scilicet, quod esset dux belli.

Preparatio pugnae contra David.

Cur Amasa fuerit constitutus dux belli ab Absalom. Quest. XXIII.

QVAERETVR, quomodo Absalom accepit Amasam in ducem. Respondendum, quod accepit eum propter duo. Primum fuit, quia erat uir strenuus in armis, & postea David uoluit illum accipere in ducem. infra 19. scilicet, hoc faciat mihi dominus, & haec addat si non magister militie fueris coram me omni tempore pro Ioab. Et postea accepit illum in ducem. diluuiio 20. Si tamen non esset uir strenuus in armis, & peritus tractando negocia belli, nequaquam accepisset eum David in ducem, quia hoc esset perdere exercitum. Secundo fuit, quia iste erat cognatus Absalom in secundo gradu, scilicet, patruelis eius, quia mater Amasae erat soror David. Pro quo sciendum, quod David habuit duas sorores, scilicet, Abigail, & Saruam. De Sarua nati sunt Ioab, Abisai, & Aiael. De Abigail natus est Amasa, ut patet primo Paralip. 2. erant autem Amasa, & Ioab fratres filij trium fratrum: ideo Absalom uoluit potius hominem de genere suo constituere ducem exercitus sui, quam aliquem alium.

An peccauerit Amasa consentiendo fieri ducem exercitus Absalom. Quest. XXIII.

QVAERETVR ulterius, an peccauit Amasa, cum suscepit Absalom, quod esset dux exercitus sui. Aliquis dicit, quod non: quia si peccauisset, puniisset illum David, non tamen puniuit, sed gratis ad se rediit. infra 19. ergo non peccauit. Item si peccauisset, dato quod remississet ei; tamen saltem non eleuasset eum ad maiorem statum, sed promissit ei, quod faceret eum principem belli. infra 19. scilicet, Haec faciat mihi dominus, & haec addat, si non magister militie fueris coram me omni tempore: & postea compleuit hoc David faciendo eum ducem belli. infra 20. Confirmatur hoc, quia Ioab peccauit contra David occidendo Absalom. sequenti c. & ob hoc abstulit ei principatum militiae. infra 20. In contrarium uidetur, quod peccauerit, quia pugnauit contra David, & fuit princeps belli, & erat bellum iniustum, quod ei notum erat. Respondendum, quod Amasa peccauit: nec potest totaliter excusari, quia ipse sciebat, quod Absalom iniuste surrexerat contra David, ideo, quod faueret ei illicitum erat: nec obstat, si aliquis dicat, quod coactus erat ad hoc: nam ad ea, quae sunt notorie mala nullus debet induci propter quamcunque poenam, ut patet 3. Ethicor. scilicet, ad quaedam autem fortassis non est cogi, sed magis moripatientem durissima. Erat etiam peccatum istud magnum, quia mouebatur Amasa contra David, qui erat sibi nimis coniunctus sanguine, scilicet, frater matris eius. Item erat peccatum graue, quia non solum peccabat, ut priuata persona, sed ut dux. Nam effectus est dux belli contra David, & in bello iniusto magis peccat solus dux, quam multi simul de subditis eius, eo quod ipse est causa omnium malorum, quae fiunt. Erat tamen peccatum Amasae aequaliter excusabile, eo quod Amasa erat cognatus David in eodem gradu, in quo Ioab, Abisai, & Aiael, & tamen David honorabat nimis istos tres fratres, & non legitur, quod aliquo modo honorasset Amasam ante hoc, licet esset strenuus uir: ideo ipse adharserat Absalom ante hoc, quia erat inter filios honorabilior, & poterat ei benefacere: nunc autem in conuentione contra David non ausus est transire ad David, cum ante hoc tempus fuisset familiaris.

Arguitur primo.

Secundo.

Tertio.

E

harius

liaris Abſaloni, & ſic non fuit rebellio ſua ad Dauid ex iniquitate, ita vt deſideraret malum Dauid, ſed ne deſereret Abſalonem: iſtud tamen non excuſabat, ga propter nullius amicitiam virtus reliquenda eſt. Sic patet primo Ethic. ſ. propter veritatem oportet familiaria deſtruere, ideſt, propter veritatem vitæ oportet deſtruere quamcumq; familiaritatem quam ad aliquē habeamus. Ad primam rationem in contrarium dicendum, quod Dauid libenter reduxit ad ſe Amafam: tamen non ſequitur, q̄ non peccaſſet: Dauid tamē quia erat benignus, libenter remittebat iniurias: ſicut dixit mulier Thecuites. ſicut enim Angelus Dei, ſic eſt dominus meus rex, vt nec benedictione, nec maledictione moueatur. i. quamquam aliquis maledicat ei non moueatur ad iram: ſed eſt ſicut Angelus Dei. ſc̄o habens paſſiones, nec affectus humanos. Sic apparuit in Abſalom: nam ipſe offenderat Dauid tantum, quanto fortē offendi plus non poterat, & tamen euentibus ad bellum dixit, ſeruate mihi puerum Abſalom, & poſtea ſciens illum occiſum, valde doluit ſequen. cap. ita ergo cum Amafa valde leuius offendiſſet, poterat remittere ei. Item fecit hoc Dauid propter cognitionē, quia erat Amafa filius ſoris Dauid, ideo dixit infra. 19. & Amafa dicite, nonne os meum eſt, & caro mea? ideſt, cur non redis ad me, quaſi dicat, nunquid non eſ os meum, & caro mea, vt tibi debeam remittere peccata? ſcilicet, ſic eſt. Ad ſecundum quando dicebatur, quod quamquam Dauid non noceret Amafæ ſi peccaſſet, tamen ſaltem non eleuaſſet eum ad maiorem ſtatum, eleuaui tamen eum, vt faceret principē belli. Dicendum q̄ hoc fecit Dauid, vt poſſet ad ſe reducere Amafam, & per illum reduceret Iſtaelem, nā Amafa erat princeps belli ſub Abſalom: quo mortuo in bello manſit ſimpliciter principatus Amafæ ſuper Iſrael, & ſi ipſe voluiſſet q̄ duraret illa rebellio, potuiſſet facere, ideo cum Dauid miſit ad vocandum Iſraelitas, vt ad ſe venirent, miſit ad placandum Amafam, & tunc promiſit ei: Hæc faciat mihi dominus, & hæc addat, ſi nō magiſter militiæ coram me fueris omni tempore pro Ioab. Cum autem obijcitur, quod Ioab propter peccatum priuatus eſt ducatu militiæ, ergo ſi peccauit Amafa, nullum fuit motiū exaltandi eum. Dicendum, quod vterque peccauit, Dauid tamen nullius ponderis extimauit peccatum Amafæ cum peccato Ioab, q̄ Ioab occidit Abſalonem contra mandatum Dauid, etiam iam occiderat Abner in pace, ſupra. 3. Vnde ex multo tempore conquerebatur Dauid de Ioab, & Abiſai dicens, viri iſti filij Saruiaz duri mihi ſunt. ſupra. 3. & iterum, quid mihi, & vobis filij Saruiaz, præc. c. ideo nunc priuauit eum ducatu belli, & priuaſſet vita, ſi aunderet, ſed non auſus fuit, vt patet infra. 20. poſtea autem iuſſit illum occidi à Salomone. ſequen. lib. cap. 2.

Amafa autem erat filius viri, qui vocabatur Ietra de Iſraeli. Hic ponitur cognatio Amafæ; nam putaret aliquis Amafam eſſe de aliqua ſtirpe nimis remota à Dauid, Et oſtenditur, quod ſit propinquus Dauid, ſcilicet, filius ſoris eius, & ponitur nomen patris, ſcilicet, quod erat filius viri nomine Ietram, qui erat de Iſraeli.

An Amafa eſſet filius Iether, vel Iethra.
Quæſt. XXV.

QVAERETVR quomodo dicitur, quod erat filius Ietra: cum primo Paralip. 2. dicatur, quod erat filius Ieter. Reſpondendum, quod idem vir eſt Ieter, & Ietram: nec differunt, niſi in mutatione terminationis, quod aliquando ſit ex conditione Idiomatica. Et forte poterunt eſſe iſta tanquam duo nomina, quia multi viri ſunt binomij, vel trinomij in ſacra ſcriptura. Vt ſi-

Ad primam rationem.

Ad ſecundā.

que patet, primum in Iethro, qui uocatur Iethro. Exo. 3. & 18. & vocatur Iether. Exo. 4. ſed hic ſolum differt terminatio. De ſecundo, ſcilicet, pluralitate nominum patet, quia idem Iethro uocatur Obab, vt patet Num. 10. Vocatur etiam Ragucl, vt patet Exo. 2. vbi dicitur, quod illæ ſeptem puellæ, quas defendit Moyſes à paſtoribus, & quarum alteram accepit in uxorem, erant filia: Raguclis, & ſic idem vir uocatur Iacob, & Iſrael. Genef. 32. & idem uocatur Petrus Simon, Bariona, Cephas.

Quomodo Iether dicitur de Iſraeli, cum dicitur Iſmaelites.
Quæſt. XXVI.

QVAERETVR vterius, quomodo uocatur vir iſte de Iſraeli: nam primo Paralip. 2. dicitur, quod Iether pater Amafæ erat Iſmaelites. Reſpondendum, q̄ in Hebræo, vbi nos dicimus Iſraeli, habetur Iſrael, & intelligunt Hebræi, q̄ erat iſte Iethran Iſraelita, litera autem noſtra poſuit Iſraeli. Ratio diuerſitatis eſt, quia in Hebræo modicum differunt iſta nomina, ſcilicet, quando ponitur pro loco, & pro Iacob, poſuit autem potius litera noſtra Iſraeli, quàm Iſrael, quia non uidebatur eſſe aliqua cauſa cur poneretur Iſrael, quia hoc nihil ſpeciale ſignificabat. Dicendo autem de Iſraeli ſignabatur, q̄ erat Ietras de tribu Iudæ, quia Iſrael erat in ſorte Iudæ. Ioſue 15. De hoc tamen non multum curandum. Sed cum dicitur, quod erat Iſmaelites: dubium eſt, quomodo poſſet eſſe de Iſrael. Hebræi, qui ponunt, quod dicitur hic de Iſrael, dicunt, quod uocabatur Iſmaelites, quia aliquando habitauerat in terra Iſmael, & ideo quando erat in terra Iſrael uocabatur Iſmaelites, & quando erat in terra Iſmael uocabatur Iſraelita. Nos autem poſſumus dicere dupliciter, eo quod litera noſtra dicit, quod erat de Iſrael. Primo modo, q̄ Ietra erat origine de terra Iſrael de tribu Iudæ, & ad inueniendum hoc, dicitur eſt, q̄ erat de Iſrael, quia eſt Iſrael locus in terra Iudæ. Ioſue 15. & tunc dicitur, q̄ uocatur Iſmaelites, quia moratus fuerat aliquāto tempore in terra Iſmael. Vel fecerat ibi aliquod opus famoſum. ſic enim omnes uiri, qui iuerūt cum Dauid in terra Philiſthinorū uocati ſunt poſtea Gethæi, quia ſteterūt in Geth, ſic patet ſup. 15. vnde & Obededom qui Leuita erat. 1. Paralip. 15. uocatur Gethæus. ſup. 6. Aliter poteſt dici, q̄ Ietra erat de terra Iſrael quātum ad cognitionē patris, & mater ſua fuit de Iſmael, vel de conuerſo: ideo uocatur de Iſrael, ideſt, de tribu Iudæ quantum ad alterum parentē, & uocatur Iſmaelites quantum ad alium: ſic enim fuit de filiis Noemi, qui acceperunt uxores de terra Moab, vt patet Ruth primo, & Booz poſtea accepit Ruth in uxore, Ruth. 4. vnde Obed filius eius poterat uocari Iſraelita, & Moabites, vnum ex parte matris, & alterū ex parte patris. Aliter adhuc poteſt dici, ſecundum q̄ dicunt Hebræi, q̄ erat de terra Iſrael, & tamē quia ſæpe erat in terra Iſmael, quando ibi erat uocabatur Iſraelites, & quādo erat in terra Iſrael uocabatur Iſmaelites. Et caſtrametatus eſt Iſrael cum Abſalom in terra Galaad. Hic ſe diſpoſuerunt ad bellum Abſalom & uiri ſui contra Dauid. Nam congregatus eſt totus Iſrael, & trāſiuit Iordanem: iuitque ad ciuitatem, in qua erat Dauid, & circa illam locauit caſtra: nam Galaad eſt in ſorte Gad, & Manafſe, & ibi eſt ciuitas illa, in qua nunc erat Dauid, ſcilicet, Mahanaim, vel ſecundum Hebræos Mahanaim, vt patet Gen. 32. Et locauit Abſalom caſtra ſua, vt poſt modicum iniret bellum contra Dauid, & forte uolebat ire ad delendum ciuitatem, ſicut dixerat Chuiſai, quod circundarent fines ciuitati, & ducerent eam in torrentem, ſed Dauid præoccupauit mittere uiros ſuos ad bellum.

bellum. ſeq. c. *Qui ingreſſus eſt ad Abigail filiam Naas ſororem Saruiaz.* Ideſt, iſte Ietra accepit in uxorem Abigail filiam Naas, & inde natus eſt Amafa.

Naas quis fuerit. *Quæſt. XXVII.*

QVAERETVR, quis fuit iſte Naas, cuius filia fuit Abigail. Aliqui putāt q̄ fuerit Naas rex filiorum Ammon. De quo dr. 3. 10. Sed non ſtat hoc, quia tunc Abigail eſſet filia uiri Gentilis, & non pertinereſt aliquo modo ad cognitionē Dauid, & tamen erat de cognatione ſua, quia dixit Dauid Amafæ: caro mea, & os meum eſt. infra. 19. Item patet quia primo Paralip. 2. dicitur, q̄ erat Abigail ſoror Dauid, & Saruia: & de Abigail natus eſt Amafa, ideo Naas pater Dauid, & non erat rex filiorum Ammon. Itē hic dicitur, q̄ Abigail erat ſoror Saruiaz, quæ erat mater Ioab, ſed manifeſtum eſt, q̄ Ioab erat cognatus Dauid, ideo Amafa erat ſibi cognatus in eodem gradu. Dicendum q̄ Naas erat pater Dauid, ſed quomodo ipſe uocetur Naas, dicunt quidam Hebræi, q̄ Naas idem eſt, q̄ coluber: & uocatus eſt iſte Naas, quia non habuit aliud peccatum, niſi peccatum colubri. i. peccatum quod Adam fecit ſuaſione colubri. Et uoluit, q̄ propter hoc ſolum mortuus eſt. Iſtud autem eſt peccatum quod in nobis ſit originale. Vel directus eſt poena peccati Adæ. Vnde dato, quod aliquid eſt priuilegio non cōtrahat originale, obligatus erit ad mortem. ſ. propter peccatum Adæ. Sic. n. fuit de domina noſtra, quæ non contraxit illud, tamen neceſſitatē habebat moriendi: quia tamen multi de hoc calūniabantur, dicentes q̄ contraxerit peccatū originale, quamq̄ illico purgata fuerit, non curo contendere. Sed dicēdū de Chriſto, qui nullo modo ꝓxit peccatum originale, & tamen habuit neceſſitatem moriendi, ſic. n. dicit Apoſtolus ad Hebræos. 9. q̄ Chriſtus mortuus eſt ſemel quemadmodum ſtatutum eſt hoībus ſemel mori: oībus tñ eſt obligatio ad ſemel moriendū. Ergo ſic erat in Chriſto. Et tunc arguendo ſtrictius dicitur, q̄ ſi nullum fuit peccatum in patre Dauid, niſi peccatū colubri, per q̄ mortuus eſt, non eſſet in eo originale, q̄ ſine eo eſt neceſſitas moriendi, & tamen nullus poteſt negare fuiſſe peccatum originale in patre Dauid, quia non fuit aliquid ſpeciale in eo. Item motiū Hebræorum eſt facile. ſ. ideo non ponunt aliq̄d peccatū fuiſſe in patre Dauid, quia non legit aliq̄d peccaſſe, ſed iſtud nihil eſt, quia iſto modo dicitur de oībus hoībus, de quibus non ſit mentio in ſcriptura, q̄ non peccaueſt, ſed ridiculum eſt. Item nō ſtat, quia tunc rex filiorum Ammon, qui uocabatur Naas diceretur, q̄ nunquam peccauiſſet, niſi in peccato colubri. Sed falſum eſt, q̄ ille in multis peccauit. Item nō eſt uerifimile, q̄ pater Dauid nunquam peccauit mortaliter, nec uenialiter, quia hoīes illius temporis nō erant uiri perfecti, nunq̄ tñ peccaſſe mortaliter, nec uenialiter perfectiſſimi uiri eſt. Item non reperitur hoc in patriarchis uiris perfectiſſimis ueteris teſtamenti: nam de ipſo Dauid dicit Deus. Inueni uirum ſm cor meū. ꝓ. l. c. 13. & ꝓ. l. c. 88. Et tñ ipſe peccauit mortaliter, & ſatis grauiter. Abraham quoq; principū filij populi Dei, & uir nimis Deo placens, ita ut filium ſuum immolare uellet ad Dei cultum. Gen. 22. & tamen peccauit bis mentiendo. Gen. 12. & 20. Et forte aliās peccauit, licet non legatur. Moyſes quoq; q̄ fuit excellentiſſimus inter oēs prophetas. Nu. 12. & Deutero. vlti. & uirtuoſus ualde: ita ut Deus uocaret eum miſiſſimum ſuper omnes homines, qui morantur in terra. Nu. 12. ipſe tamen peccauit, & ob hoc non tranſiuit Iordanem. Num. 27. & Deuter. 3. Iſai autem non legitur fuiſſe uir in aliquo perfectus, nec ſcriptura facit de eo ſpeciale mentionem, ideo Alph. Toit. in Secundum Regum.

credendum eſt, quod fuerit ſicut alij uiri communes, qui in cōmunibus peccatis errant. Alij Hebræi dicunt, q̄ uocatur Naas, ideſt, coluber, quia de eo nati ſunt 20 ſubri, & ſcorpiones ad perſequendū Gentiles. Sed iſta nihil ſunt. Dicendum ergo, quod uocatur Naas, quia fuit trinomius, ſcilicet, Naas, Jeſſe, & Iſai, vt patet hic, & infra. 20. vbi uocatur Iſai, & Iſaias. 11. & Matth. 1. vbi uocatur Jeſſe. *Sororem Saruiaz.* Iſta duæ erant ſorores Dauid filia: Jeſſe. 1. Paralip. 2. *Quæ fuit mater Ioab, ideſt, Saruia fuit mater Ioab, & non Abigail, nam Saruia genuit Ioab, Abiſai, Aſael, & Abigail genuit Amafa.* 1. Paralip. 2. *Cumque ueniſſet Dauid in caſtra.* Hic agitur de bonis, quæ recepit Dauid poſtquam tranſiuit Iordanem, quia ſicut moleſtē cum Abſalom eiecit de Ieruſalem, ita gratē ſuſcepit eſt trans Iordanem, & dicitur, quod uenit in caſtra, ideſt, in urbem Mahanaim, ſive Mahanaim, in qua manſit, & uocatur in litera noſtra caſtra, quia Mahanaim in Hebræo ſignificat caſtra. *Sobi filius Naas de Rabbaſ filiorum Ammon.* Hic ponuntur illi qui benefecerunt Dauid poſtquam fuit in Mahanaim, & præcipuus fuit Sobi filius Naas.

Sobi filius Naas regis Ammonitarum frater Ammon.
Quæſt. XXVII.

QVAERETVR quis erat iſte Sobi. Reſpondendum, quod iſte erat filius regis Ammonitarum, fuerat enim pater ſuus Naas, de quo dicitur ſupra. 10. illius autem filius Hanon, quia erat primogenitus, factus eſt rex, ad quem Dauid miſit nuntios, vt conſolarentur eum ſuper morte patris, & ille conſilio uirorum ſuorum deturpauit nimis nuntios Dauid, ſupra. 10. poſtea Dauid pugnans magno tempore contra urbem Rabath cepit eam, & alias urbes Ammonitarum: cruciauitq; eos, ſupra. 12. & tunc erat alius filius Naas nomine Sobi minor, qui non conſenſerat malo, quod fecit Hanon frater ſuus nuntijs Dauid. Ideo Dauid conſtituit eum in regem Ammonitarum, vt ſeruaret miſericordiā filijs Naas, quia Naas fecerat miſericordiam cum illo. ſupra. 20. Ob hoc autem iſte Naas dicitur de Rabath filiorum Ammon, vt non intelligatur, quod erat ille Naas, de quo ſupra dicitur, quia ille erat pater Dauid. iſte autē Sobi recepto tāto beneficio à Dauid uoluit ei eſſe gratus, ne incideret in exemplum fratris ſui Hanon, & quia erat Dauid tunc prope terram Ammonitarum, ſcilicet, in urbe Mahanaim, miſit ei munera. Eſt enim Mahanaim in ſorte dimidiæ tribus Manafſe, & iſta tribus habet poſſeſſionem in terra illa, quæ olim fuit Ammonitarum. De hoc Ioſue 13. Et forte iſte Sobi offerebat Dauid aliquos uiros ad reſtitendum Abſalom, & pugnandum contra eum. Sed credendum eſt, q̄ Dauid non accepit eos, alioquin ſicut ponuntur hic munera, quæ dedit Sobi ipſi Dauid, ponerentur adiutoria, quæ ſuſcepit ab ipſo. Et Machir filius Amiel de Lodobar. Iſte erat ſecundus de benefactoribus Dauid, & erat uir potens, vnde ipſe nutrebat apud ſe Miphiboſeth filij Ionathæ, & Micham filium Miphiboſeth antequam Dauid iuberet inquiri, an aliquis maſiſſet de cognatione Saulis, ſupra. 9. *Et Bezella Galaadites de Rogelim.* Ille erat tertius benefactor, & uocatur Galaadites, quia erat de terra Galaad, & erat de urbe Rogelin, & uidebatur eſſe de tribu Gad, vel fortē de dimidia Manafſe, & iſte fuit maximus benefactor regis: vnde ei plus gratiarū actiones egit Dauid, & uoluit reducere eum ſecum in Ieruſalem, vt gauderet ibi cū illo. inf. 19. ſed noluit Bezella, quia iam erat ſenex, ſuſcepit autem filium eius Chamaan, & cum moriturus eſſet comendauit eum nimis Salomoni, vt eſſet comedens ſemper in menſa eius, vt patet ſeq. lib. c. 2. *Obtulerunt ei fratruia, & tapetia.*

Benefactores Dauid.

Stratoria dicuntur apparatus lectorum a sternendo, quia sternitur, id est, paratur, vel disponitur ubicumque dormire velit homo. Tapetia autem dicuntur apparatus, quae non sunt ad lectos, sed magis ad sternendum sub pedibus, vel ut pendeant in parietibus. Sic dixit Virg. Tapetibus altis. Ista autem obtulerunt viri isti David, quia cum venerat fugitivus de Ierusalem, nihil secum duxerat de apparatus lectorum, vel domus, ut decebat regiae celsitudini, ideo isti tres obtulerunt ei abundanter stratoria, & tapetia, ut maneret in regio statu. *Et vasa fictilia.* Ista erant ad necessitatem domus pro dispositione ciborum & potuum, de quibus nihil habebat David cum esset advena, & fugitivus: credendum est etiam, quod dederint ei aliqua vasa aurea, & argentea, & aenea ad cibos regis. Fit tamen magis mentio de fictilibus, quia plura erant. Et dicuntur fictilia, id est, facta de luto, *Frumentum, & hordeum, & farinam.* Ista dederunt ei ad cibos suos, & pecorum, sive iumentorum, si aliqua habebat, quia David nihil omnino secum duxit de his, quae ad necessitatem, & usum humanum pertinebant, *Potentam.* Erat in terra Israel potentia cibus satis visitatus, eo quod poterat esse dispositus ad quamcunque necessitatem, & utebantur illo Israelitae antequam meterent segetes. Dicitur autem potentia, cibus factus de granis, scilicet, quod spicae frumenti, & hordei cum nondum fuerant totaliter maturae leuiter torreatur ad ignem, ita quod grana excuti possint, & deinde congregantur grana excussa, & referantur ad cibos. Cum autem frugibus nondum plene maturis Israelitae egebant pane, faciebant potentiam. *Leuit. 13.* scilicet, non comedetis panem potentiam pulvis ex segete usque ad diem, quo offeretis eam Deo vestro, scilicet, usque ad diem azymorum. In Hebraeo habetur, *Uia.* Vbi nos dicimus Tapetia, quia ponitur ibi, *Quelim.* Quod significat vasa, sed istud nomen est valde generale apud Hebraeos, quia arma bellica vocantur vasa, & instrumenta musica vocantur vasa. Sic dicitur Psalmo 71, Confitebor tibi in ysaie psalterio, in psalterio, vel in alijs instrumentis musicis, ideo litera nostra posuit specialem nomen, sicut conueniebat huic loco, scilicet, Tapetia, *Et subam, & lenum.* Ista legumina dabantur, quia proficiebant ad cibos familiae. *Et fraxum cicer.* In terra Israel cicera interdum frugebantur oleo, & seruabantur magno tempore ad cibos, sicut interdum torrentur, & sunt lapida gustui, atque seruantur, *Et mel, & huiusmodi.* Ista etiam proficiebant ad condimenta, *Et oues, & pingues vitulos.* Ista ad cibos directe pertinebant, & sic ferè nihil est, quod ad communes ciborum necessitates pertineat, aut proficere possit, quod isti non dederint David. De vino autem non legitur, quod dederint, sed similiter intelligendum est, quia David nihil secum habebat, quod ad vitae necessitatem pertineret, ideo credendum, quod isti voluerint ei promittere in omnibus, Hebraei exponunt hic pinguedinem lactis vaccarum, ubi nos habemus pingues vitulos, sed illud non conuenit, quia illa pinguedo, quae sic de lacte educitur, & non est butyrum, non conseruatur, nisi ad vnum diem cum modicum differat a lacte. Isti autem obtulerunt regi munera esculenta, & poculenta, quae possent seruari multis diebus, ideo non erat verisimile, quod offerrent sibi pinguedinem lactis, ideo litera nostra posuit conuenienter pingues vitulos, *dederuntque David, & populo, qui cum eo erat.* Scilicet, omnia ista oblata sunt David, & populo suo, i. uiris, qui cum illo iuerant. Intelligendum autem, quod soli David ista oblata sunt, quantum ad honorem, tunc offerbantur, ut ipse & serui sui comederent de illis, quia pro eo solo non erant omnia haec. Sic dixit Abigail David, quando obtulit ei munera, suscipe benedictionem hanc, quam attulit ancilla tua, & da pueris tuis, qui sequuntur te,

prae. lib. c. 15. *Ad uescendum.* Idest, ista omnia erant ad uescendum. Omnia, quae supra immediate dicta sunt. Nam quae ponuntur in principio, stratoria Tapetia, & uasa fictilia ad usum pertinent, & ministraciones, & non ad cibum. De potu autem nihil dicitur hic, quia in illis nihil est quod ad potum pertineat. *Suspicati enim sunt populum fame, & siti periclitari in deserto.* Idest, intellexerunt isti tres benefactores David, quod David & populus suus habuerunt in deserto periculum moriendi fame, & siti: ideo illico occurrerunt eis cum istis muneribus. Ex hoc patet, quod non solum obtulerunt isti viri David aliquid ad uescendum, sed etiam ad potum, cum dicitur, quod fecerunt hoc propter famem, & sitim, in qua putauerunt populum David habuisse periculum: ergo pro utraque dederunt ipsi remedium, alioquin solum diceretur de fame. Aliter potest intelligi, & melius, quod terra illa, ad quam nunc uit David erat deserta, & non poterant in ea habere cibum, uel potum, ideo dederunt isti David necessaria, ut non morerentur fame in terra illa: si autem intelligeretur primo modo de fame, & siti, quas passi sunt antequam uenirent ad urbem Mahanaim, non poterant isti ita cito occurrere David, quod proficerent ad tollendum famem priorem: potissime cum Sobi unus de his tribus erat de terra Ammonitarum, & oportebat, quod David maneret aliquot diebus prius in urbe Mahanaim quam ille sciret eum esse ibi, & mitteret illi munera. Sed tunc dicitur contra, quia cum esset David in Mahanaim, non erat in deserto. Dicitur quod uocatur desertum, i. terra pauca habitationis, ita quod non potuisset David habere in ea necessaria ad cibos, etiam si emere uellet, ideo isti tres miserunt ei necessaria, potissime Berzellai de Rogelim,

C A P. XVIII.

MGITVR considerato David populo suo, constituit super eos tribunos, & centuriones, & dedit populi tertiam partem sub manu loab, & tertiam partem sub manu Abisai filij Saruiae fratris loab, & tertiam partem sub manu Ethai, qui erat de Geth, dixitque rex ad populum. Egrediar & ego uobiscum.

ACTO in superioribus qualiter Absalom de morte David tractauit, hic subditur qualiter Dei iudicio interijt. Et diuiditur in quatuor. Primo describitur ordinatio populi. Secundo congressio belli, ibi, *Itaque egredibus est.* Tercio denunciatio facti, ibi, *Achimsas autem.* Quarto lamentatio filij, ibi, *Contristatus itaque.*

An ordo rectus est, & immediatus. *Quest. 1.*

QV A E R E T V R circa primum, in ea, quae habentur hic, fuerint facta post praecedentia, uel ordine turbato, & non fuerint facta immediate. Ad primum dicendum, quod est rectus ordo, nam praec. c. ponitur tractatus belli san immediate ut Absalom uenit in Ierusalem, uel post aliquot dies pugnandum erat David. Hic ponitur ipsum bellum. Ad secundum dicendum quod pauco tempore factum hoc post praecedentia, nam fuit disceptatio in consilio, quia Achitophel diffinuit quod illa die, qua uenit Absalom in Ierusalem deberet pugnare David. Chufai uero dixit quod deberet congregari prius totus Israel, placuit autem consilium Chufai Absalom, & uiris Israel, ideo oportet quod aliquot diebus expectauerint in Ierusalem dum congregaretur Israel, &

& postea Absalom iuit ad pugnandum contra David. *Igitur considerato David populo suo.* Volebat enim mittere viros ad bellum, & ad hoc, ut ordinatè irent, & sciret in quot acies deberet eos diuidere, uel quot duces deberet eis praepone, considerauit populum suum, scilicet, quanta erat multitudo. *Et constituit super eum tribunos, & centuriones,* id est, diuisit populum per millenarios uirorum, & centenarios, & cuiuslibet millenario praeposuit unum uirum, qui uocabatur tribunus, & cuiuslibet centenario alterum uirum, qui uocaretur centurio.

Quare David misit viros suos ad bellum, cum non pugnaret Absalom contra illum. *Quest. 11.*

QV A E R E T V R circa hoc, quare David misit viros suos ad bellum, cum Absalom nondum pugnaret contra illum. Respondendum, quod David sciebat bellum esse inuitabile, quia Absalom congregauerat totum Israel, transferatque Iordanem, ut pugnaret contra David, nunc autem castrametatus erat in terra Galaad, praeced. c. non longe ab urbe Mahanaim, in qua erat David, quia illa etiam erat in terra Galaad. Parabat autem Absalom uiros suos, ut irrueret super urbem, in qua erat David, ipse autem putauit melius sibi esse pugnare in campo, quam manere in urbe. Primo quia manedo in urbe uiri Absalom obfiderent eam, & non permetterent quemquam introire, uel exire, & sic fame conficeret David, & seruos eius, etiam si nunquam pugnarent. Item si David maneret in urbe, istud non erat pugnare, sed defendere se, & sic non posset nocere uiris Absalom. Vnde sic fieret bellum: multorum dierum, quousque David, & uiri sui fame, uel alijs incommodis deficerent. Cum autem egredierentur ad pugnandum, quia uiri David erant fortes, & instructi ad bellum poterant effugare Israelitas, qui quantum multi essent, erant inordinati, uel saltè opponerent se euentui bellico. In urbe autem manendo nihil boni facere poterant, ideo melius erat simpliciter, quod egredierentur ad pugnam. Item si David, & uiri sui mansissent in urbe inuissent se timere, & ex hoc uiri Absalom confortarentur uidentes se timeri, & acrius pugnarent: Nunc autem cum uiderent, quod pauci serui David non formidabant exire obuiam toti Israel, pauperentur Israelitae: sic enim fuit de Iuda Machabeo pugnante contra Timotheum. 1. Machab. 5. Nam dixit Timo. principibus exercitus sui: cum appropinquauerit Iudas, & exercitus eius ad torrem aquae, si transferit ad nos prior, non poterimus sustinere eum, quia potes poterit aduersum nos, si uero timuerit transire, & posuerit castra citra flumen, transfretemus ad eos, & poterimus aduersus illum. Melius ergo erat David mittere viros in bellum contra Absalomem, quam expectare in ciuitate quousque ueniret Absalom.

Quem ordinem posuerit David in exercitu suo. *Quest. 111.*

QV A E R E T V R vterius, quomodo stant simul ista, quae dicuntur hic, scilicet, quod David diuiserit totum populum per tribunos, & centuriones, & quod diuiserit in tres partes dando unam loab, alteram Abisai, alteram Ethai Gethae, quia tunc contingeret eundem tribunum, uel centurionem diuisum esse sub duobus ducibus. Respondendum, quod inter centuriones, & tribunos erat iste ordo, quod diuidebatur populus per centenarios, & cuiuslibet centenario praeponebatur unus uir: deinde decem centenarijs praeponebatur unus uir, qui erat tribunus, & habebat sub se decem centuriones, & Alph. Toss. in Secundum Regum.

sic diuisus est totus populus. Sed ante istam diuisionem fuit facta alia, scilicet, quod totus populus diuisus est in tres partes, & in qualibet illarum partium fuit postea facta diuisio per centenarios, & millenarios, alioquin si prius fuisset facta diuisio centenariorum, & millenariorum, coningeret, quod ad hoc, quod daretur tertia pars exercitus cuiuslibet de tribus ducibus, diuideretur aliquis tribunus, uel centurio per duas partes, ita quod esset sub duobus ducibus. Et istud erat destruere omnem ordinem, ideo oportuit prius diuidi per tres partes.

Quare constituti sunt tribuni, & centuriones a David. *Quest. 1111.*

QV A E R E T V R vterius, cum facta esset diuisio exercitus in tres partes sub tribus ducibus, ad quid constituebantur tribuni, & centuriones, uel si isti constitui debebant, ad quid diuidebatur populus in tres partes, quia istud erat praeter centuriones, & millenarios. Respondendum, quod tota bonitas belli est in ordine, ut ait Vegetius lib. 3. de re militari: nam multitudo inordinata potius est hostilis uictima, quam pugna. Nam cum plures fuerint, & sine ordine citius discordabunt. Bonus autem ordo belli consistit in bona habitudine subditorum bellantium ad ducem, ad hoc quod illi nihil agant praeter ducis iussionem, & quandoocunque dux aliquid iusserit possint omnes immediate obedire. Ad hoc autem oportuit esse in bello duo, scilicet, multitudinem principum, & subordinationem eorundem: si enim esset magna multitudo bellantium, ut 10. millium, uel 12. millium, & esset unusquisque princeps immediatus, non posset ille omnes cognoscere, nec omnibus iubere, nec in bello illos uideret, nec ipsi possent illum audire, aut eum de singulis consultare, ideo oportuit super paucos ducem statui, ut super decem, quia unum potest conuenienter iubere decem, & habebit eos semper coram se, & poterit diuersa iubere, atque mutare consilium, quandoocunque uiderit expedire, & semper habebit praesto subditos suos, qui ei obediant. Rursum tamen non oportet istos solum esse principes, quia in magno exercitu, ut pote 20. millium essent duo millia istorum principum, & in maioribus exercitibus ualde plures, & cum isti sint multi, & unus non imperaret alteri, poterunt discordare intantum, quod non relinquatur nisi decem simul, qui conueniant in uno consilio. Vnde isti faciliter poterant deleri propter discordiam, quia tanta multitudo principum est quasi nullus princeps. Sed oportet subordinari istos alijs principibus, & non multis, sed ad ultimum debet esse unus princeps, uel ualde pauci. Hoc enim experientia Romani didicerunt: nam ipsi solebant mittere ad bellum duos consules simul, ut duces, sed interdum eueniebat discordia, & peribat populus, sicut quando pugnantibus Romanis contra Africanos duce Hannibale erant duo consules Romani duces belli, scilicet, Paulus Emilius, & Terentius Varro, qui discordauerunt de die belli in tantum, ut ex hac occasione maxima pars Romanorum ibi periret. Oportet ergo supremum ducem esse unum, aut ualde paucos. Rursum autem hoc dato non sufficit, ut tota multitudo belli diuidatur per decanos, & rursum decani subijciantur uni principi summo, quia tunc stat inconueniens, quod supra, scilicet, quod in exercitu magno quadraginta, uel quinquaginta millium uirorum, necesse est, quod sint quatuor, uel quinque millia decanorum, qui immediate subijciantur summo principi illius exercitus, & ille non poterit totis uiris immediate imperare, nec illi commode possunt consilium eius habere in omnibus, ideo oportet

Duo necessaria in bello.

aliter fieri subordinationes, scilicet, per multa media, ut quod decem viri subiciantur vni decano, & decem decani subiciantur vni tribuno, ipsi autem tribuni possunt subijci immediatè maiori principi, & sic quilibet dux solum habebit decem, vel paucos, quibus immediatè debeat imperare. Et hoc modo omnia ordinabuntur conuenienter. Sic autem fuit nunc in isto bello Dauid contra Absalonem, quia diuisit Dauid populum per centenarios, & intelligendum, quod prius diuiserit per denarios, & deinde per millenarios, siue tribunos, & postea diuisit in tres partes totum populum sub tribus ducibus, & cuiuslibet illorum subiecit tribunos aliquos.

Cur Dauid ducibus sui exercitus non proposuit superiorem principem. Quest. V.

QVAERETVR vterius, cum Dauid totum populum sic diuiserit, cur ad extremum non proposuit his tribus ducibus aliquem superiorem, quia poterant discordare, & periret status belli, sicut patet in exemplo Pauli Emilij, & Terentij Varrois consulum Romanorum, quia propter discordiam de die belli perijt exercitus, & ob hoc Romani habuerunt inter se consilium, quod quocumque deberet esse bellum, crearent dictatorem, qui vnicus erat, & erat potestas eius in bello, & durabat sex mensibus, eo tamen tempore, quo durabat erat superior consiliarius. Et hoc modo non erat discordia propter vnitatem principis, Respondendum quod Dauid posuit nunc vnum principem supremum omnium bellatorum. Ioab, ipse enim erat princeps specialiter vnus tertie partis belli, sed generaliter erat princeps super omnes viros belli, & super alios duos duces, scilicet, Abisai, & Hethai: quorum quilibet erat princeps tertie partis belli. Simile patet in ordinatione Sacerdotum, & Leuitarum: nam quaedam pars Leuitarum erat sub Ithamar filio Aaron, scilicet, Gersonites, & Merarites. Num. 4. alia autem pars, scilicet, Chaathites erat sub Elezaro filio Aaron, Num. 3. & quantum ad hoc isti duo fratres erant principes partium diuersarum non subordinatarum, sed prater hoc Eleazar erat princeps omnium principum Leuitarum, & quantum ad hoc erat princeps ipsius Ithamar, & omnium aliorum principum Gersonitarum, Meraritarum, & Chaathitarum. Sic fuit in Ioab, quia ipse fuit princeps vnus tertie partis belli, & quantum ad hoc fuit distinctus principatus suus, & Abisai, & Hethai. Rursus autem ipse fuit princeps super Abisai, & Hethai. Quod patet, quia ipse iubebat hic super omnes, infra in litera. Nam mortuo Absalom, ipse buccina clangens dedit signum ne persequeretur populus fratres suos, & cessauerunt omnes. Item quando mitti debuit nuncijs ad Dauid referens euentum belli, ipse misit eum infra in litera, sed non faceret hoc Ioab potius quam alij duo duces, nisi ipse fuisset princeps illorum. Erat autem hoc, quia Ioab erat solus princeps exercitus supra. 5. nunc tamen propter necessitatem belli facti sunt tres principes, ideo oportet, quod semper maneret aliquis principatus Ioab super omnes alios, & sic patet quod hic fuit totus ducatus belli vltimate reductus ad vnum, scilicet, ad Ioab. Vnde non poterat esse contentio inter principes, quia ad eum solum pertinebat iubere super omnes. Et dedit populi tertiam partem sub manu Ioab. Quantum ad istam tertiam partem erat Ioab princeps specialiter, & consistebat tota in acie sua, sed quantum ad reliquas partes exercitus, & duces earum erat ipse dux generaliter. Et tertiam sub manu Abisai. Iste erat vir strenuus in armis, & erat frater Ioab, ideo constitutus est in principem belli, nam etiam in alijs bellis, in quibus Dauid

non ordinasset sic populum, Ioab, & Abisai ordinabant, quod vna pars esset sub Ioab, & alia sub Abisai, sic fuit in bello contra Ammonitas, supra. 10. Item etiam fuit princeps Abisai contra Idumaeos, & occidit. 18. millia, supra. 8. & primo Paralipom. 18. erat autem Abisai robustus nimis. Vnde ponitur in numero fortium Dauid infra. 23. & primo Paralip. 12. fuit etiam animosus valde. Vnde ipse solus descendit cum Dauid in castra Saulis, & tollens lanceam Saulis voluit eum configere cum terra. praceden. lib. cap. 26. ipse etiam liberauit semel Dauid in bello de manu cuiusdam Philisthai, qui eum iam deficientem occidere volebat. infra. 21. *Filius Saruig fratris Ioab.* Saruia mater est Ioab Abisai, & Aiael, & erat soror Dauid, primo Paralip. 2. *Et tertiam sub manu Hethai, qui erat de Geth.* Iste erat miles excellens oriundus de vrbe Geth, de stirpe Philistinorum, de quo supra. 15. q. 27. declaratum est quis esset, *Dirixitque rex ad populum.* Postquam enim ordinauit Dauid totum populum sub principibus, voluit & ipse ire ad bellum cum illis. *Responditque ei ego vobiscum.* Id est, non solum eatis vos ad bellum, sed etiam ego volo ire vobiscum. Hoc dicebat Dauid ne putarent viri sui, quod alij sumerent labores pro eo, & ipse fugeret illos manendo in vrbe, sed populum noluit, quod iret. In Hebraeo habetur, *Dauid numerauit populum.* Vbi dicit litera nostra considerato populo. Item in Hebraeo dicitur, *Et misit tertiam partem.* Vbi litera nostra dicit, & dedit tertiam partem. *Et respondit populus, non exibis nobiscum.* Id est, nolimus, quod nobiscum vadas ad bellum.

Quare populus non permisit Dauid ire ad bellum. Quest. VI.

QVAERETVR, quare non permittebat populus ire Dauid ad bellum. Aliquis dicit, quod forte fuit, quia Dauid erat iam debilis, & non posset sustinere labores belli, vnde facilliter ab aliquo de hostibus occideretur, sic enim fuit infra. vigesimo primo, vbi in quodam bello deficiente iam Dauid pra lassitudine, quidam de Philisthaiis conatus est percutere eum, & occidisset illum, nisi Abisai venisset in adiutorium, qui occidens Philisthaum liberauit Dauid. Et tunc iurauerunt viri Dauid, quod non descenderet cum eis amplius ad bellum. Sed hoc non stat, quia illud fuit factum aliquanto tempore post, & tunc principum iurauerunt serui Dauid, quod non exiret cum eis ad bellum, ne forte extingueretur lucerna Israel, & sic ante hoc nunquam prohibebant eum exire ad bellum. Item isto tempore Dauid adhuc erat fortis, quod patet, quia praceden. cap. dixit Chusai, scilicet esum omnis populus fortem esse patrem tuum. Et iterum, tu nosti patrem tuum, & viros, qui cum eo sunt fortissimos, ergo tunc poteris erat ad bellum. Dicendum igitur, quod non permisit populus exire Dauid ad bellum, quia erat magni periculum. Nam Absalom, & viri sui volebant pugnare contra viros Dauid, sed contra ipsum solum: sic dixit Achitophel praceden. cap. vnum virum tu quarris, & omnis populus erit in pace, id est, solum quarris illum: poterat ergo esse quod Absalom pra desiderio capiendi Dauid iuberet omnibus viris suis, quod non curaret pugnare contra aliquem de viris Dauid: sed etiam si tolerarent vulnera irumpere acies usque ad Ioeum, in quo esset Dauid, & occiderent eum vel caperent, & sic poterat facilliter capi: sic enim Beniadad Rex Syriae dixit omnibus principibus curruum, non pugnabit contra maiorem, & minorem quietiam nisi contra regem Israel solum. sequen. libro, capitulo. 22. Hoc autem erat iam usitatum in bellis, id est

ideo rex Israel mutauerat habitum, ne cognosceretur a seruis Benedad arbitrans hoc posse accidere, vnde cum mutasset vestem, & solus rex Iuda mansisset in veste regia, serui Beniadad arbitrati illum esse regem Israel circumdederunt omnes ipsum, & ipse clamauit inueniens, quod non esset rex Israel, & tunc cessauerunt ab eo: si tamen non fuisset iste modus pugnandi usitatus, non clamasset Iosaphat, quia non putasset se liberandum per hoc. Poterat ergo fieri sic de Dauid, quod serui sui timentes deitauerunt, facientes ne iret ad bellum: vel aliter, cum Absalom solum Dauid vellet occidere, cum sciret eum esse in bello, confortaretur nimis ad pugnandum, ut illum caperet: sciens autem, quod non erat ibi: non putaret se aliquid agere, quia dato quod occideret medietatem exercitus Dauid, vel maiorem partem, dum tamen ipse uiueret, poterat alium exercitum congregare, & sic nihil ageret Absalom. Ad hoc ergo, quod pugna Absalonis non proficeret, & ipse non desideraret illam, oportebat quod Dauid non iret ad bellum, & ista ratio tangitur in litera. *Sive enim fugerimus, non magnopere ad eos de nobis pertinebit, id est, si nos soli imus ad bellum non poterit accidere aliquod malum, quia aut superabimus, aut superati fugemus ante vulnera, aut multi de nobis corrumpentur vulnerati.* Si primo modo, bene factum est, si autem fugerimus, non multum curabunt de nobis, scilicet, quia non est dedecus tibi, quia tu non fugis. Si autem tu ires nobiscum, & fugeremus, esset magnum dedecus tibi. Si vero percutiantur multi de nobis: dum tamen tu non eas nobiscum, nihil curabunt. Si autem te percutiant, habent quod uolunt, ideo non expedit, ut eas. Et dicitur hic magnopere, id est, multum, scilicet, non multum curabunt, quod fugiamus nos. *Sive media pars ceciderit de nobis non satis curabunt, id est, etiam si occidant medietatem de nobis, non curabunt satis, scilicet, quia putabunt modicum se egisse: scientes quia licet pereat medietas nostrum, adhuc tu poteris habere maiorem exercitum. Quia tu vnus pro decem millibus computaris, id est, magis curabunt de te solo, quam ut occidant decem millia, & cum te non occiderint, non curabunt, quod occiderint multos de nobis.* Rab. Dauid Kimhi exponit, quod quamquam nos essemus ultra decem millia, & occiderent nos, non curarent de nobis quousque te occiderent. Alij exponunt, quod Dauid computabatur pro decem millibus, scilicet, quia ipse manens in vrbe tantum ageret orando, sicut decem millia de gentibus ad bellum pugnando. Sed prima positio est vera. *Melius est igitur, ut sis nobis in vrbe praesidio, id est, melius est, ut maneat in vrbe ad praesidium nostrum.* Et est sensus, quod si Dauid maneret in vrbe, siue uiri sui fugerent, siue percuterentur, haberent ad quem confugerent. Et dato, quod occiderentur multi, Dauid poterat iterum instruere exercitum eorum: si autem ipse iret cum eis ad bellum, & fugeret, non haberent ad quem postea confugerent, & sic maius adiutorium eis est Dauid manens in vrbe, quam uadens ad bellum. Rab. Sa. dicit, & litera Caldaica, quod Dauid esset praesidio manendo in vrbe, scilicet, quia oraret pro eunibus ad bellum, & superarent, sic fuit in Moyse, qui orauit dum pugnaret Iosue contra Amalecitas. Et quamdiu manus Moyse erant eleuata vincebat Iosue, & quando deprimebantur vincebatur ab Amalecitis. Exod. 17. Sed primum est verius. *Ad quos rex ait, quod vobis relictum videtur hoc faciam.* Vidit Dauid, quod serui sui loquebantur recte, ideo uoluit assentire illis. Etiam vt placaret eos, & redderet erga se beniuolos, locutus est sic humiliter. *Stetit ergo rex iuxta portam, scilicet, quando debuit egredi exercitus de vrbe, stetit Dauid apud portam urbis, ut uideret quomodo ibant ordinati.* Nam intra urbem non poterat Alph. Toft. in Secundum Regum.

A bene videri ordo eorum, quia non poterant congregari in aliquo loco. Erat autem ista ciuitas Mahanaim de qua egrediebantur pugnatore. *Egrediebaturque populus per turmas suas centeni, & milleni.* Id est, populus egrediebatur de vrbe sic ordinatus, sicut debebat pugnare in turmis suis, & ista turma erant centenorum, & millenorum: erat enim populus ille distinctus in tres partes, & qualibet habebat sub se aliquos centenarios, & millenarios, & omnes centeni, & milleni eiusdem partis egrediebantur simul, ita quod non miserentur eis centeni, & millenarij partis. De isto exercitu Dauid dicit Historia scholastica, quod erat quasi septem millium virorum. *Et praecepit rex Ioab, & Abisai, & Hethai.* Iste tribus praecepit de Absalone, ne occideretur, quia isti erant principes totius exercitus, & quidquid ipsi iuberent, fieret. *Dicens, seruate mihi puerum Absalom.* Id est, non occidatis eum. In Hebraeo habetur. *Manesce, vel leniter ite super Absalonem.* Et ad idem redit, quod litera nostra. Et exponunt Hebraei, quod non irent serui Dauid contra Absalonem cum magno impetu, ne facerent eum contremiscere, sed manueti acciperent illum, & seruarent.

Dauid an esset certus de victoria, cum dixerit, seruate mihi puerum. Quest. VII.

QVAERETVR, quomodo Dauid dixit seruis suis, quod seruarent ei puerum Absalom, nam in hoc praesupponit, quod viri sui deberent vincere, sed hoc non erat certum. Aliquis dicit, quod Dauid dixit istud cum conditione, scilicet, si acceperitis Absalom seruare eum mihi, & non occidatur. Hoc enim dicebat Dauid, quia putabat quod Ioab, vel alij de bellatoribus occiderent ipsum. Sed dicendum, quod ista verba non fuerunt cum conditione dicta. Quod patet, quia Dauid exhiit ad portam urbis solum dixit, seruate mihi puerum Absalonem, & non potest referri ad aliqua praecedentia, ut intelligatur cum conditione. Dicendum ergo, quod Dauid erat certus de victoria suorum, quia Deus promiserat ei, quod seruaret eum in omnibus, nunc autem intulerat ei mala ad tempus, quia peccauerat. Iam autem non esset eum afflicturus cum doluisset de peccato. Sed aliquis dicit: vnde Dauid erat certus, quod quamquam non deberet puniri semper, quod saltem nunc non puniretur, quia nesciret, an esset sufficiens pena pro peccato suo illa, quae inflata fuerat? Respondendum, quod Dauid habuit hoc ex quodam signo, nam postquam doluit, & egressus est nudis pedibus de Ierusalem, orauit Dnm, ut infatuaret consilium Achitophel. 5. 15. & sic factum est, quia de praec. c. p. nutu Dei dissipatum fuerat consilium Achitophel, quod erat vtile. Hoc autem sciebat Dauid, quia Ionathas, & Achimaas nunciauerat ei. p. c. io sic p. h. de bat, quod ia in oib, q. erat p. Absalom e. Deus exaudiret eum.

Quare Dauid praecepit Absalom seruari. Quest. VIII.

QVAERETVR vterius, quomodo Dauid iubeat, quod seruaretur Absalom, cum tanta mala contra eum egisset. Respondet Nicolaus, quod hoc faciebat Dauid compatiens animam Absalom, quia sciebat eum esse in peccato mortali, & si moreretur in bello, moreretur in peccato mortali, & periret aeternaliter. Ad hoc dicendum, quod ista ratio satis conueniens est, sed non est nimis literalis, magis enim videtur, quod faciebat hoc Dauid desiderio carnis, scilicet, quia erat filius eius, & naturaliter afficiebatur ad illum: ideo quamquam irasceretur ei, quia peccauerat, tamen compatiabatur ei, quia filius erat. P 3 Vnde

Vnde nolebat cum perire, cum iam crederet exercitum illius subiciendum sibi. Hoc videtur sonare litera, quæ dicit infra. Absalom fili mi, fili mi Absalom, quæ mihi tribuat, vt ego moriar pro te? & tamen Dauid nollet mori æternaliter, ne Absalõ mortuus esset, nec hoc vilo modo eligeret, sed solum mortem temporalem, vt non moreretur filius sibi dilectus: ideo nõ moriebatur principaliter propter dolorem animæ Absalom, vel saltem significatur hoc in verbis suis.

An Dauid poterat licitè non occidere Absalom? Quest. IX.

QVAERETVR vltierus, an posset facere Dauid conuenienter, quod non moreretur Absalom. Aliquis dicit, quod non, quia Absalom erat reus mortis propter horrenda crimina, quæ commiserat, ideo peccaret Dauid si eum fetuaret viuentem. Respondendum, quod Dauid poterat licitè non occidere Absalomem. Cum autem arguitur, quod peccauerat, dicendum, quod peccatum poterat tolli per remissionem, ita quod non fieret executio poenæ debitæ: nam cum talia sunt crimina, quæ non possunt remitti per partem, Iudex tenetur facere executionem. Et ista sunt crimina, in quibus non est offensa hominum, sed Dei, sicut in blasphemijs, & incendijs Ecclesiarum, & hæreticis, & similibus, quæ contra Deum solum sunt, non poterit iudex remittere poenam: vel si sit crimen, in quo non solum offenditur homo, sed etiam offenditur ius directè: velut si aliquis cognouit violenter aliquam monialem, etiam si ipsa remittat iniuriam suam, non sufficit, quia violator læsit ius consecrationis, cum ista monialis Deo cõsecrata esset: & sic in similibus non poterit iudex remittere poenam quamquam pars remittat, si autem offensa delicti tota sit contra partem, est delictum remissibile per partes, & sic est in furto, & homicidio, & similibus. Hoc autem delictum Absalonis erat directè contra Dauid cuius regnum inuaserat, erat etiam aliquando contra subditos Dauid, quos offendebat volendo inducere super eos nouum dominum & iniuriam, auferendo iustum dominum. Dauid autem ex parte sua remittebat iniuriam in quantum erat pars principaliter læsa, ideo in quantum erat iudex, non tenebatur procedere contra Absalomem ad poenam. Sed tunc manet de iniuria facta toti regno, quia non poterat illam remittere Dauid. Dicendum, quod quasi nulla iniuria erat facta regno, sed potius illi de regno offenderant Dauid, quia ipsi iniurixerant cum Absalom contra Dauid, supra. 15. Ideo nihil habebant illi quod remitterent Absalom, sed potius Dauid habebat quid remitteret vtriusque. Sed adhuc dato, quod viri de regno, qui manserant cum Dauid haberent aliquam actionem contra Absalom, illam poterant remittere, & remississent petente Dauid: ideo conuenienter ipse dicebat, scilicet, quod seruaretur Absalõ, ne moreretur in bello, & si aliquid mali postea tolerare deberet, posset ad illud condemnari. Et omnis populus audiebat precipientem regem pro Absalom. Id est, audiebat, quod rex mandabat principibus, quod cõstodirent Absalomem. Istud ponitur ad signandum, quod non poterat Ioab prætere ignoantiam in præcepto regis occidendo Absalom. Itaque egressus est. Hic ponitur secundum huius cap. scilicet, congressio belli, & dicitur. Itaque egressus est populus. Scilicet, populus Dauid. In campum. Sed dicitur contra, quia infra dicitur, quod fuit factum bellum in saltu. Responderi potest dupliciter, vno modo dicitur, quod campus vocatur omnis locus, qui non est vallatus, siue sit planus, siue montuosus, & quia nunc egrediebantur

Peccatũ ali quando potest remitti sine poena, aliquando non.

Congressio belli.

virum Dauid de vrbe, quamquam irent in saltum, dicebantur ire in campos. Aliter potest dici, quod bellum inceptum est in plano quodam, quod vocabatur campus, sed postea viri de parte Absalom fugerunt in saltum. Primus modus est verus, nam infra dicitur, & factum est prælium in saltu Ephraim. Contra. Israel. Id est, contra omnes tribus Israel. Habebat enim Absalom nunc secum de omnibus tribubus Israel, quia etiam tribus Iuda non manserat cum Dauid. Quod patet, quia finito bello ipse misit ad tribum Iuda orando, vt veniret pro ipso ad ducendum eum in domum suam. seq. cap. sed isti viri, quos nunc Dauid habuit fugerunt familiares sui, quos habuit in Ierusalem, & si qui alij forte sibi coniuncti fuerunt post transitum Iordanis. Et factum est prælium in saltu Ephraim. Erat enim aliquis mons magnus in aliquibus partibus suis planus, & ibi acies instructæ fuerunt.

Bellum an fuerit factum in saltu Ephraim? Quest. X.

QVAERETVR quomodo, potuit bellum fieri in saltu Ephraim, quia saltus Ephraim est in terra Ephraim, & terra Ephraim est ad occidentalem partem Iordanis, vt patet Num. 34. iuncto. 16. ca. Iosue, scilicet, quia omnes decem sortes tribuum fuerunt ad occidentem Iordanis, Iosue autem duæ tribus & dimidia acceperunt sortem ad Orientem Iordanis. Idem colligitur Num. 32. Absalom autem erat nunc trans Iordanem ad Orientalem partem, cum dicitur præceden. c. quod transiit Iordanem, ergo non fuit bellum in saltu Ephraim. Respondet Nicolaus, quod dicitur fuisse in saltu Ephraim, quia fuit in quodam saltu, qui erat in directo sortis Ephraim, & tamen erat ultra Iordanem ad Orientem. Sed iste modus loquendi non est multum conueniens. Aliquis forte dicit, quod fuit bellum in sorte Ephraim, quia quamquam Absalom transisset Iordanem ad locum vbi erat Dauid, postea rediit citra Iordanem, & viri Dauid ierunt illuc ad pugnandum in sorte Ephraim. Sed hoc non stat, primo, quia Absalom transiuerat Iordanem, vt persequeretur Dauid, quomodo ergo erat verisimile, quod nunc nullo bello facto rediret citra Iordanem, quia in hoc videretur omnino deserere Dauid. Item non stat, quia viri Dauid magis pugnabant, quasi se defendentes, vel repellentes iniuriam, quam eando ad persequendum Absalomem. Hoc tamen modo Dauid persequeretur Absalomem, ideo non est verisimile. Dicendum igitur, quod erat iste saltus Ephraim ad Orientem Iordanis, & erat extra sortem Ephraim. Vocatur tamen saltus Ephraim, quia aliquis mons forte erat qui extendebatur citra Iordanem, & ultra Iordanem habens locum aptum, per quem transiret Iordanis, & ille citra Iordanem transibat per sortem Ephraim, ideo tam citra Iordanem, quam ultra vocabatur saltus Ephraim. Aliter & melius dici debet, quod iste saltus erat in terra Galaad, & quia ibi Ephraim fecerunt aliquid, nominatus est ille mons saltus Ephraim, sic enim patet Iosue decimo octauo, vbi in termino tribus Benjamin ponitur Abemboem, id est, lapis Boem filij Rubem. Et est etiam in terminis sortis Iudæ, ut patet Iosue. 15. Et sic est trans Iordanem ad occidentem, cum istæ duæ sortes sint ad occidentem Iordanis, & tamen filij Rubem non habebant possessionem citra Iordanem, sed ultra, vt patet Num. 32. & Iosue. 13. nominatur tamen sic pp aliquid quod ibi fecerunt Rubenitæ: sic etiam quidam locus apud Iordanem circa Betagla vocatur plactus Aegyptiorum, vt patet Gen. vlti. & tamen ibi non erat aliqua pars Aegypti. Et egressus est ibi populus Israel ab exercitu Dauid.

Alia resposio.

mid, quamquam. n. uiri, qui erant cum Absalom essent multi, sicut arena maris, tamen uiri Dauid, qui pauci erant præualuerunt. Hoc autem Deo agente, qui uolebat inducere malum super Absalomem: sic dicitur præceden. cap. scilicet, Domini autem nutu dissipatum est consilium Achitophel utile, vt induceret Dominus super Absalom malum: vel forte fuit, quia exercitus Dauid erat valde ordinatus, & exercitus Absalom sine ordine, ideo facilius dispersus est. Sed primum verius est, quia Deus intendebat destruere Absalomem. Facta que est plaga magna in die illa. 20. millium, id est, fuit in bello illo magna occisio, nam occisi sunt. 20. millia virorum. Sed de istis dubitum est, an omnes ceciderunt gladio, vel quosdam de eis saltus consumpserit: nam constat, quod plures consumpti sunt saltu, quam gladio, vt infra dicitur. Satis tamen potest dici, quod ista 20. millia perierunt gladio, multo plures autem consumpti sunt à saltu, sed illorum non ponitur numerus. Vel aliter, quod omnes occisi tam gladio, quam propter saltum fuerunt. 20. millia, sed gladio pauciores ceciderunt, scilicet, quinque, vel sex millia, & omnes alios saltus consumpsit. Fuit autem ibi prælium dispersum supra faciem omnis terræ, id est, illi, qui erant de parte Absalom fugiebant, & dispergebantur per omnem terram, viri autem Dauid sequebantur illos, & etiam ipsi dispergebantur. Et multo plures erant, quos saltus consumpserat de populo, quam quos vorauerat gladius in die illo, id est, locus ille fuit nimis incommodus pugnae, quia plus nocuit uiris Absalom, quam gladius Dauid, nam dicitur quod saltus consumpsit multos.

20. millia occisi de uiris Absalõ.

Saltus, quomodo consumebat viros Absalonis? Quest. XI.

QVAERETVR, quomodo Saltus consumebat viros Absalom. Respondendum, quod hoc poterat fieri propter bestias, quia erant multæ bestia feroces, scilicet, leones, & ursi in saltu illo, & istæ occiderunt multos de uiris Absalonis: vel forte erant ibi animalia venenata, vt serpentes, & reguli, & scorpiones, & ista uelocius occidunt, quam bestia feroces, & multo plures incautos occidere possunt. Modus autem erat, quia bellum fuit factum in aliquo loco plano illius saltus, & nõ habente arbores, quia alias non potuissent instrui acies, & quamdiu pugnatum est, neminem consumebat saltus, sed postquam ceperunt fugere viri Absalom, introibant ad loca secretissima montium, vbi erant arbores condensæ, & ibi latebant animalia venenata, vel bestiae magne sequestratæ ab humano consortio, & occidebant fugientes. Aliter etiam poterat fieri, scilicet, quod cum saltus esset occultus: illi, qui pugnabant ibi nesciebant loca illius, & aliquando fugientes præcipitabantur de rupibus, & moriebantur, & istud erat periculum ualde magnum. Vel forte in montibus istis erant multæ fossæ, & fugientes Israelitæ incidebant in fossas, & moriebantur ibi, quia dato, quod immediatè non morerentur, postea cum nullus educeret eos, moriebantur. Hoc autem patet, quia cum Absalom mortuus esset, dicitur, quod proiectus est in quandam fossam magnam. Illa autem non fuit facta, sed inuenta est in deserto. Et sic credendum est, quod essent multæ alia, in quibus moreretur Israelitæ. Accidit autem, vt occurreret Absalom seruis Dauid sedens mulo. Iam enim coeperant fugere, qui erant de parte Absalom, & ipse Absalom fugiens super mulum quandam occurrit seruis Dauid, sed ipsi noluerunt ei nocere, nec nocuissent, nisi pendisset in ligno. Si autem aliquis dicat, quomodo in terra Israel erat muli, cum prohibita esset ista commixtio Leuit. 19. Respondendum sicut fuit dictum Alph. Toit. in secundum Regum.

supra 13. de mulabus filiorum regis, quæst. 18. Cumque ingressus fuisset mulus subter condensam quercum, & magnam. Mulus enim impetu suo rapiebatur, & nolente Absalom, scilicet, non potente eum regere præ timore ingressus est subter quercum condensam, id est, ramosam, scilicet, quia rami eius erant multum spissi, & erat magna, scilicet, habens ramos grossos, ideo potuit pendere Absalom de illa. Abest caput eius quercum, scilicet, capilli Absalonis erant valde magni, quia quolibet anno tondebat eos solum semel, quædo granabat eum casaries. supra 14. & crescebant in eo capilli plus, quam in alijs hominibus, & nunc erant valde magni, & ventilabantur per aerem propter velocitatem cursum, vnde adhæserunt quercui, quia erat ramosa. Et illo suspensus inter caelum & terram, id est, mansit Absalom suspensus inter caelum & terram, scilicet, quia tenebatur de arbore, & mulus fugit. Mulus cui insidebat pertransiit. Non est sensus, quod ipse maneret suspensus priusquam transiret mulus, quia dum sedebat in mulo nondum erat suspensus, licet esset arbori alligatus: tunc autem transiit mulus, & ipse pendens mansit.

Quomodo Absalom potuit pendere, fugiente mulo? Quest. XII.

QVAERETVR, quomodo Absalom potuit pendere, fugiente mulo, quia ipse poterat tenere eum, & interim solueret capillos, vel amputaret. Respondet Ra. fa. quod Absalom pendens uoluit sibi amputare capillos, vt cadens fingeret, sed uidit sub se apertam gehennam, & ne caderet in Abyssos, uoluit potius pendere in arbore. Sed istud potius videtur confictum: maxime quia non soluit dubium, scilicet, cur non tenuit mulum, donec solueret capillos. Respondendum ergo, quod Absalom multa acciderunt hie, à quibus uidebatur posse liberari, nisi Deus uoluisset eum perdere: nam potuisset tenere equum, ne introiisset subter quercum ramosam, etiam postquam introiuit, & alligati sunt capilli eius, poterat ipse tenens mulum soluere illos, & fugere. Etiam dato, quod mansisset pendens poterat capillos amputare, vel si non habebat gladium poterat manibus tenens arborem illos soluere, vel rumpere, sed nihil horum fuit, eo quod Deus habebat exosum Absalomem, & uolebat eum tradere in manus hostium, vt de tanto eum timore concussit, quod mulum tenere nequiuisset, & cum fuit sub arbore habenas reliquit, & mulus ex impetu fugit, ipse autem Absalom iam moriturus non attendebat quid ad liberationem suam facere posset, sed sententiam domini pauerfactus expectabat, quia uoluntatis Dei fuit, vt inducerentur super eum mala, præceden. cap. & moreretur manibus seruatorum Dauid. Vnde percussit eum Deus, ne attenderet ad ea, quæ sibi utilia erant, id est, autem hoc quispiam, & nunciauit Ioab. Iste erat de seruis Dauid, quibus Absalom mulo insidens occurrerat, & non audens tangere eum iuit ad Ioab.

Seruis Dauid quare nunciauit Ioab Absalomem pendere? Quest. XIII.

QVAERETVR, quare iste seruis Dauid, cum uidisset pendentem Absalomem, & noluisse eum occidere, & potuisset liberare, nõ liberauit. Respondendum, quod iste desiderauit, vt non moreretur Absalom, sicut iusserat Dauid, & pater ex uerbis suis ad Ioab, & si forte cognouisset, quod Ioab occisurus erat Absalomem, non locutus fuisset ei de illo, sed ipse soluisset eum: putauit tamen, quod Ioab non occideret Absalomem, sed seruaret, eo quod Dauid istud iussisset. P. 4. rat.

rat, & quia Ioab poterat honorificentius comprahendere Abfalom, qui erat filius regis, & non decebat, quod caperetur ab alijs viris minoris status, ne videretur esse vilipensus, vocavit ille Ioab. Item putavit forte, quod si ipse conaretur solvere Abfalom de arbore, & hoc non diceret Ioab, quod irasceretur Ioab, & occideret ipsum. Item dato, quod iste vir putasset, quod Ioab occisurus esset Abfalom, non poterat ipse liberare eum, quia si solueret illum, & dimitteret, ab alio inuentus occideretur. Si autem eum secum teneret liberari non posset; & forte esset in periculum sui, & Abfalom, ideo nihil sibi securius fuit quam nuntiare illud Ioab. *Vidi Abfalom pendere de quercu.* Deus enim punierat eum in quo peccauerat, nam ipse gloriabatur nimis in capillis suis, & ponderabat eos quolibet anno ducentis siclis pondere publico, supra. 14. ideo voluit Deus punire eum in hoc, faciendo quod penderet per capillos. In hoc apparet, quod Abfalom erat inermis, nam alioquin non potuissent capilli sui arbori alligari, si aliquo armamento caput eius protectum esset. Sed forte non ad pugnandum, sed ad videndum venerat, quomodo viri sui pugnarent, ideo nunc inermis erat. *Et ait Ioab ad virum, qui nuntiaverat ei, si vidisti, quare non confodisti eum cum terra.* Id est, si vidisti eum pendere, quare non infixisti ei lanceam, ita ut maneret affixus terra? scilicet, debuisses hoc facere. *Et ego dedisti tibi decem argenteos siclos, & unum balneum.* Decem enim sicli non erant magni valoris, quia in terra Chanaan vnus apes de communibus valebat duos siclos, vt patet. *Licitic. quinto, & sic daretur vno precium. 5. arietum.* Balneus autem erat cingulum militare, & erat insignium militantium. Illius autem dedit Ioab illi vno, si occidisset Abfalom, scilicet, faceret eum militem. *Qui dixit ad Ioab, si appenderes in manibus meis mille argenteos.* Argentei vocantur hic sicli, qui de argento erant, & dixit ille vir, quod etiam pro mille siclis non fecisset hoc. *Nequaquam mitterem manum meam in filium regis.* Id est, non occiderem eum; causa autem huius infra expressa sunt ab isto vno. In Hebræo habetur, *Ece vidisti, quare non confodisti eum?* Vbi dicit litera nostra, si vidisti. Sed idem est. Et habetur in Hebræo. *Et super me ad dandum mille argenteos.* Vbi litera nostra dicit, frappenderes in manibus meis mille argenteos, & idem est, scilicet, non solum si dedisses mihi quinque argenteos, sed etiam si venisses ad appendendum mille super me non fecissem hoc. *Audientibus enim nobis præcepit rex tibi, & Abisai, & Ethai.* Ista est vna causa propter quam iudicis noluit occidere Abfalomem, scilicet, quia rex expressè, & intensè orauerat, ne occideretur Abfalom, & illud singularitè præcepit Ioab, Abisai, & Ethai. *Dicens, custodite mihi puerum Abfalom.* Id est, non occidatis eum. Ideo ad obediendum mandato regis iste iuuenis noluit occidere Abfalomem. *Sed & si fecissem contra animam meam audacter, nequaquam hoc regem latere potuisset.* Ista est secunda ratio, scilicet, si ego fecissem hoc, egissem contra animam meam, id est, contra vitam meam, scilicet, quia rex me occidisset, & quod non posset istud latere regem, *Et tu stares ex aduerso.* Id est, tu esses præsens, & non liberares me à morte. Vel aliter stares ex aduerso, id est, dato quod stares ex aduerso ad tenendum iram regis contra me, nihil faceres, *Et ait Ioab, non sicut tu vis.* Id est, non erit sicut tu putas, scilicet, quod propter mandatum, vel timorem regis non occidam Abfalomem, *Sed agrediar eum doram te.* Id est, ego occidam eum, te vidente, vt scias, quod non propter timorem regis hoc facere desino, vel ne putes, quod te fallere volo, dicens, quod tu occideres illum, vt tu perires, nam te præsentè ego occidam eum, & videbis, quod toto ani-

F mo tibi dixerim, quod occideres eum. In Hebræo habetur. *Non sic expellabo coram te.* Istud potest intelligi dupliciter. Vno modo de Dauid, scilicet, quod Ioab diceret iuueni. Non sic, id est, non erit sicut tu existimas, scilicet, quod ego non intercederem apud regem pro te, quia ego coram te expectabo, id est, expectarem regem, scilicet, essem præsens tibi, & non permetterem quod aliquid mali infligeret. Vel aliter: refertur ad Abfalomem, scilicet, non sic, id est, non sic erit, vt tu existimas, quia ego coram te expectabo, id est, videbo Abfalomem, & occidam eum. *Tulit ergo Ioab tres lanceas in manu sua.* Scilicet, ad occidendum Abfalom, fuerat enim prius Abfalom valde amicus Ioab, nam Ioab reduxit eum de Gessur, quando erat exul, & fecit eum redire, & stare coram Dauid. *Supra. 14. Quia tamè Abfalom proditoriè insurrexit in Dauid, & conturbauit totum regnum, factus est ei Ioab valde inimicus, licet ambo essent patruales, scilicet, filij duorum fratrum.* In Hebræo habetur. *Tulit Ioab tres virgas.* Sed intelligendum est de lanceis, vel telis, & sic exponunt Hebræi, quod erant virgæ ferratæ. *Et infixit eas in corde Abfalom.* Pendebat enim Abfalom in arbore, & tamen non moriebatur eo quod pendebat per capillos. Ioab autem ad vindictam infixit ei tres lanceas in corde, quæquam una suffecisset. *Cumque alluxit palpiarum hærrens in quercu.* Id est, postquam percussit eum Ioab adhuc vivebat, & hærebat in quercu, id est, ligatus erat, & palpitabat, id est, mouebatur præ dolore mortis. In Hebræo habetur. *Cum adhuc palpitaret in corde quercus.* Idem est hærens quercui, & in corde quercus, quamquam esse in corde quercus significat esse intra quercum in medulla sua, Hebræi autem referunt hoc ad lanceas, scilicet, quod erant lanceæ infixæ in corde quercus, quia transierant Abfalom, & usq; ad cor quercus, & adhuc palpitabat. *Currerunt decem iuuenes armigeri Ioab.* Non habebat Ioab lanceas ad amplius perueniendum Abfalomem, & relinquebat eum, serui autem Ioab noluerunt, quod maneret uiuens, ideo decem armigeri sui percusserunt eum. Isti decem iuuenes portabant arma Ioab, scilicet, lanceas, tela, & alia genera armorum missilium, & ut semper pugnaret hæbar multos armigeros, qui copiam horum armorum ferrent. *Et percussentes interfecerunt eum.* Scilicet, forte isti iuuenes infixerunt ei alias lanceas, & mortuus est. Sciendum, quod Hebræi dicunt, vt refert R. A. Dauid Kimhi quod Ioab percussit Abfalomem in corde tribus lanceis, quia furatus fuerat, uel sollicitauerat Abfalom tria corda. *Cor fratris sui Amnon, quando inuitauit eum ad conuiuium, & occidit illum.* Secundum fuit cor domus iudicij. Volant enim quod Abfalom induxit omnes septuaginta viros, qui erant in domo iudicij, vt eligerent eum in regem, & tollerent patrem suum. Tertium cor fuit omnium Israelitarum, nam omnes sollicitauerunt eum in regem sumerent. *3. 15.* Dicunt et quod serui Ioab percussertunt Abfalom decem lanceis, quia Abfalom cognouerat decem cocubinas Dauid.

Abfalom mors.

Ioab quare percussit Abfalomem tribus lanceis.

An Ioab peccauit occidendo Abfalom. Quest. XIII.

QVAERETVR, an Ioab peccauit occidendo Abfalom. Aliquis dicit, quod non, quia Abfalom erat hostis publicus, & in bello iusto poterat occidi licitè. In contrarium uideatur quod peccauerit, quia egit contra præceptum regis. Insuper enim Dauid quod seruaretur Abfalom, ideo quamquam mereretur mortem, non poterat eam infligere licitè Ioab in interdictionem regis. Item patet quod Dauid uoluit auferre, & abstulit semel principatum exercitus Ioab pro morte Abfalom, & tradidit illud Amasæ, seq.

cap. & infra vigesimo. Si tamen Ioab non peccauisset occidendo Abfalom: Dauid peccasset tollendo ei principatum suum, quem acquisierat probitate bellica: supra quinto: Dauid tamen non peccauit faciendo illud, nec quisquam eum increpat de hoc, ideo peccauit Ioab. Sed adhuc dicitur, quod non peccauerit, quia Dauid iussit Salomoni, quod post mortem suam occideret Ioab, & expressit ei causam, scilicet, quia occidit duos viros meliores se, scilicet, Abner, & Amasam sequen. lib. capit. 11. & non dicitur ibi aliquid de Abfalom: si tamen peccasset in occisione illa, poneretur ibi, ergo non peccauit. Dicendum quod peccauit Ioab ex causa assignata. Et ad rationem primam in contrarium dicendum, quod quamquam bellum iustum esset, non habebat Ioab auctoritatem occidendi Abfalomem, quia interdictionem fuerat sibi à Dauid, qui erat rex, & iudex: unde ex hoc merebat mori ipse Ioab. Ad secundum dicendum, quod solum Dauid nominauit Amasam, & Abner, quia volebat significare Ioab fuisse occiditorem infidelissimum: & hoc solum accidit in Abner, & Amasæ. Nam Ioab segregauit Abner à reliqua turba, vt loqueretur ei, & cum loqueretur pacificè, percussit eum in inguine, supra. 3. cap. Sic etiam occidit Amasam, nam dixit ei: salua frater mi, & tenuit dexteram eius, quasi uellet osculari eum, & infixit gladium in inguine sequen. c. mors autem Abfalom fuit in bello, nec fuit ex alio iniuria, nisi quia contra præceptum Dauid, ideo nominauit solum illos duos viros. Quod autem ista sit causa, patet sequen. lib. cap. 2. cum dixit Dauid Salomoni: tu nosti quid fecerit mihi Ioab, & quæ fecerit duobus principibus exercitus Israel Abner filio Ner, & Amasæ filio Ieter, quos occidit, & effudit sanguinem belli in pace, id est, occidit eos in pace, velut si occidisset in bello. Alia etiã causa est, quia Abner, & Amasæ nullo modo merebantur mortem, nec aliquid mali, ideo mors eorum fuit iniustissima. Abfalom autè merebatur mortem, sed solum peccauit Ioab, quia contra regis interdictionem illam infixit. Potest etiam dici quod Dauid posuit mortem Abfalom pro causa mortis Ioab. præ alleg. c. cum dicitur: tu nosti quid fecerit mihi Ioab, scilicet, occidendo filium meum. Patet ergo, quod peccauit Ioab occidendo Abfalom. *Cecinit autem Ioab buccina,* scilicet, postquam percussit Abfalom noluit quod bellum duraret, ideo clauit buccina, dans signum cessandi à bello. *Et retinuit populum,* scilicet, populum suum: nam audita buccina, sciuerunt, quod cessandum esset: quia buccina est ad dandum signum in bello de singulis rebus, scilicet, de inchoando, vel cessando: persequendo, vel fugiendo. In Hebræo habetur: *Veniit Ioab populum,* & idem est quod retinuit. *Volens parcere multitudini,* id est, mortuo Abfalom noluit Ioab quod caderetur Israel plagis ulterius: eo quod non pugnabat Ioab contra Israelitas tanquam contra hostes, cum essent serui Dauid: sed solum contra Abfalom, qui insurrexerat, quo mortuo non haberent aliquem ducem, & necessariò redirent ad Dauid. Dum autem vixit Abfalom pugnandum fuit contra Israelitas, vt non sequerentur Abfalom. Nunc autem si Ioab uellet ultra pugnare, hoc esset in damnum Dauid, quia non pugnaret contra hostes eius, sed contra seruos suos. In Hebræo non habetur: volens parcere multitudini. *Et tulerunt Abfalom,* id est, deposuerunt eum de quercu, in qua pendebat. *Et proiecerunt eum in saltu in foueam grandem,* scilicet, ibi ubi mortuus est, sepultus fuit. Nam erant multe foueæ in saltu, & in vna proiectus est Abfalom, vt non morarentur faciendum sibi sepulchrum ibi.

Abfalom propter duo non est ductus in Ierusalem, vt sepeliretur in loco regum. Quest. XV.

QVAERETVR, quare Abfalom non ductus est ad sepeliendum in loco regum in Ierusalem, scilicet, cum filijs regis, sicut sepeliebantur patres sui. Respondendum quod fuit propter duo. Primum quia Ioab uoluit etiam eum mortuum punire, scilicet, dando ei vile sepulchrum: sic enim fiebat de quibusdam regibus Iudæ: nam si erant valde mali, non sepeliebantur in sepulchris regum cum alijs regibus. Sic fuit de Ioram rege Iudæ, qui occidit fratres suos, & fuit vir nequam: ideo populus non fecit ei exequias secundum consuetudinem regum, & non sepelierunt eum in sepulchro regum: vt patet 2. Paralipo. 21. idem fuit in Ios rege Iudæ, qui valde nequam, & ingratus fuit occidendo Zachariam filium summi Sacerdotis in templo, qui eum regem fecerat. Vnde merito huius præuentionis serui Ios occiderunt eum in lectulo suo: & non fuit sepultus in sepulchris regum, vt patet 2. Paralipom. 24. Abfalom autem sic fuerat scelestissimus, quia in patrem insurrexerat, vt ei regnum auferret, ideo nec debuit ei honor sepulchri tribui, nec exequia venerabiles fieri. Alia causa fuit, vt Ioab non conuideret magis Dauid: nam sciebat, quod nimis doleret ex hoc, & si videret filium suum mortuum grauius sumè tristaretur, ideo uoluit, quod maneret in saltu: & sic facilius obliuisceretur Dauid illius. *Et comportauerunt super eum aceruum lapidum,* id est, posuerunt super Abfalomem lapides multos, vt maneret clausum sepulchrum.

Quare positus fuit aceruus lapidum super Abfalom. Quest. XVI.

QVAERETVR de istis lapidibus, quare positus est aceruus magnus super Abfalomem. Respondet Nicolaus quod fuit ad implendum legem, scilicet, vt Abfalom lapidaretur. Nam Deuteron. 21. dicitur, quod filius contumax debebat lapidari. Abfalom autem proteruus erat, quia surrexit contra patrem, ideo lapidandus erat. Sed istud non stat. Primum quia lapidatio est poena hominis uiuentis, vt moriatur. Sic patet Deuter. 21. scilicet, lapidibus obruet eum populus ciuitatis, & morietur. Abfalom tamen mortuus erat. Item dato, quod homini mortuo poena ista infligenda fuisset, non debebat Abfalom lapidari postquam fuisset in sepulchro, quia illud non erat lapidare, sed potius operire cadaver lapidibus, sicut terra operiendum erat. Sed pendens de arbore ad huc uiuens, vel saltè iam mortuus lapidari poterat conuenienter. Item illa lex non habebat locum in Abfalome. Nam ad hoc quod per eam puniretur quis oportebat, ut sepius à patre, vel matre admonitus esset desistere à crimine, & non desisteret. Patet cum dicitur ibidem, si genuerit homo filium contumacem, qui non audiat patris, ac matris imperium, & cohercitus obedire contempserit. Et iterum ibi: Filius iste noster proteruus, & contumax est, monita uostra audire contemnit. De Abfalome tamen non erat sic, quia nunquam fuerat proteruus, quando erat cum patre, sed ualde humilis factus: nam interiora eius plena erant dolore: ideo non poterat tanquam contumax, & proteruus accusari, quia istud quod egit, non fuit per contumaciam, sed per fraudem excogitatum. Item non stat, quia qui tenebatur illa lege, debebat duci ad iudices, & mandato illorum lapidandus erat, cum dicitur ibidem: apprehendent eum, & ducent ad maiores ciuitatis.

uitatis illius ad portam iudicij . Hic tamen nullus erat iudex, sed princeps belli, & non habebat iurisdictionē nisi in his, quae pertinebant ad bellum. non erat tamē executor legis Dei quātum ad alias causas, quia istud pertinebat ad ordinarios iudices . Item ad hoc, quod haberet locum illa lex , iudex non poterat ex officio suo, quamquam esset contumacia filij notoria, sentētiare eum : sed ad petitionem patris, & matris : vt patet cum ibi dicitur, quod pater & mater dicerent ad iudices : filius iste noster proteruus , & contumax est &c. Hic tamen pater Absalom, vel mater non accusauit eum ad infligendum istam poenam , quin potius Dauid iusserat, quod non occideretur, ideo non tenebat locum lex ista . Dicendum igitur quod non fuerunt lapides positi super Absalom , vt lapidaretur secundum legem, sed propter duo alia. Primum fuit, vt contingeretur cadaver Absalonis. Nam vbi positus est Absalom erat fouea magna , & si relictum fuisset ibi cadaver, non erat sepultum, & forte venientes bestiae comederent illud , & lacerarent spargentes ossa per saltum, sicut ergo terra contegendum erat , lapidibus operuerunt, quia forte facilius occurrit eis lapides superponere, eo quod non haberent fossoria ad fodiendum terram. Secunda causa fuit, vt cumulus lapidum maneret in signum . Nam si solum fuisset opertum terra , non relictum fuisset signum sepulchri, cum non esset terra illa dissimilis ab alia terra: sic enim consuetū erat apud antiquos, quod in signum sepulchrorum congereretur magnus cumulus lapidum : sic. n. factum est super regem vrbis Hai : nam suspensus est, & postea posito caduere eius apud portam vrbis aggregatus est magnus cumulus lapidum super eum. Iosue 8. Istud autem videtur maximē esse in illis, qui suspensū moriebantur, nam rex Hai suspensus est : vt patet praalleg. cap. Sic etiam factum est de quinque regibus Amorrhoeorum, quos suspendit Iosue: deinde posuit in spelunca, in qua latuerant, & aduoluit super eos saxa magna. Iosue decimo: sic etiam fuit de Absaloue Nam ipse suspensus perijt, ideo positi sunt lapides multi super ipsum, vt sciretur : hic est filius regis, qui suspensus perijt. *Omnia autem Israel fugit in tabernacula sua, scilicet, postquam dimissi sunt a viris Dauid, fugerunt in pace in domos suas, & iam non latuerunt in deserto, vbi possent vorari a brutis, sicut prius factū fuerat. Porro Absalom exerat sibi cum adhuc viueret titulum, id est, quando Absalom vivebat in Ierusalem in magna prosperitate, scilicet, postquam reductus est de Gessur, & vidit faciem regis, aedificauit sibi quendam titulum.*

Titulus, quem exerat Absalom sibi quid erat.
Quaest. XV.

QVAERETVR de isto titulo quid erat. Aliquis respondebit quod erat quaedam manus facta ad similitudinem manus Absalom, Quod patet, quia infra dicitur, vocauitque titulum nomine suo, & appellatur manus Absalom, Sed dicendum, quod hoc non stat, quia Absalom faciebat hoc in memoriam suam, vnde relinquebat aliquid quod esset in memoriam sui, & representaret illum, vt patet in litera, scilicet, dixerat enim non habeo filium, & hoc erit monumentum nominis mei, id est, ista erit memoria, Per figuram tamen manus non poterat ostendi aliqua perfectio Absalom, quae memoriam digna esset, Ideo non solum constituit manum, sed aliquid aliud, Item qui vult aliquid relinquere in memoriam sui, relinquit id, per quod ipse differt ab alijs : sed per figuram manus

F non differt vnus homo ab alijs , nisi aliquis sit monstruosus: ideo non relinquit manum. Alij dicunt, quod relinquit quoddam magnum aedificium pulchre factū de lapidibus politis, & ibi erat sepulchrum pro Absalom. Simile autem patet Gen. 35. cum dicitur: Erexit Jacob titulum super sepulchrum Rachel, & sequitur, hic est titulus monumenti Rachel. Ergo etiam hic erat monumentum pro Absalone. Alij autem dicunt, quod iste titulus erat quaedam imago facta de marmore pulcherrimo, quae omnino erat ad similitudinem Absalonis. Et ista positio est vera. Quod patet, quia quilibet vult relinquere memoriam posteris de eo, quod in se excellentius est, sed in Absalone nihil erat excellens, nisi corporis pulchritudo, ideo relinqueret memoriam pulchritudinis. Hoc autem non poterat esse, nisi in imagine sua : ergo iste titulus erat imago. Item quilibet, qui vult relinquere memoriam, relinquit id, in quo differt ab alijs, & per quod cognosci potest: sed non potest aliquis homo cognosci per manum solum nec distingui ab alijs, ergo non relinquit Absalom imaginem manus, nec alicuius partis corporis, vel alterius rei, sed solum corporis sui. Item patet hoc per Iosephum septimo Antiquitatum dicentem : Igitur Absalom constituit sibi statuum marmoream in valle regia, quae duobus stadijs a Ierusalem aberat, quam appellauit manum suam, dicens, quod filijs suis etiam morientibus nomen eius in statua permanebat. Ad rationem in contrarium dicitur, quod vocatus est titulus ille manus Absalonis, dicens quod non vocatur manus pro membro, sed pro similitudine, scilicet, quod ita erat Absalom effigiat, & expressus in marmore illo, tanquam si natura parens illum manu sua figurasset. Item alia positio, scilicet, quod hoc esset aliquod sepulchrum, non stat : nam titulus non solum accipitur pro sepulchris, sed magis pro imaginibus lapideis eleuatis in aliquo loco: sic accipitur Leui. 26. scilicet, Non facietis idolum, & sculptile, nec titulos eligetis, nec insignem lapidem ponetis in terra vestra, vt adoretis eum: ibi manifestum est non posse intelligi de sepulchris : quia illa omnia ponebantur a gentilibus ad adorandum, sepulchra tamen non fiunt ad adorandum, sed imagines. Item non probatur, quod esset sepulchrum ex eo quod habetur Gen. 35. sed magis quod esset imago, quia ibi dicitur: erexit Jacob titulum super sepulchrum Rachel: super sepulchrum tamen non fit aliud sepulchrum, sed imago constituitur in memoriam sepulchri, & sic videtur quod fuerit de Rachel. Titulus ergo, de quo hic dicitur imago Absalonis erat. quod autem esset ibi sepulchrum apud imaginem, vel non, nihil differt. Credendum est autem quod ibi esset aliquod magnum aedificium : nam imago non esset sola, ne imbribus, & vento pateat, quia sic breuiter decorem perderet, & maculas atque eruginem induceret.

Cur fiat hic mentio de Absalonis titulo.
Quaest. XV III.

QVAERETVR vterius, ad quid dicitur nunc de isto titulo, quod fecerat sibi Absalom titulum. Respondet Rab. Dauid Kimhi quod ponitur ad significandam, quod ossa Absalonis educta sunt de fossa magna, in qua nunc tumulatus est, & posita fuerunt apud titulum suum in aliquo sepulchro, & istud est valde rationabile, quia litera videtur hoc manifeste velle ex continuatione qua facit: nam dictum est supra in immediatē, quod cadaver Absalom positum est in fossa magna, & opertum est lapidibus, nunc autem dicitur: porro Absalom exerat sibi titulum, sed (porro) continuationem est. Modus

Autem fuit, quod mortuo Absalom, & facto planctu Dauid super illum, ne maneret filius suus ignobiliter sepultus in saltu sub congerie lapidum, duxit ossa eius ad locum, vbi erat imago sua, ut maneret imago illa in memoriam Absalom, & etiā signaret eum ibi iacere: forte autem apud illam statuam Absalom fecerat sibi aliquod sepulchrum, in quo instituerat se tumulandum, & ibi sepultus est: vel si non construxit aliud sepulchrum, Dauid illud construxit, vt ossa eius ibi honorifice manerent.

An peccauerit Absalom erigendo sibi statuam in titulum.
Quaest. XVI.

QVAERETVR vterius, an Absalom peccauit faciendo sibi istam imaginem. Aliquis dicit, quod sic, quia Leuit. 6. dicitur: Non facietis idolum, nec sculptile, nec erigetis titulos: sed iste erat titulus, ergo peccatum erat illum institui. Respondendum, quod non fuit peccatum idolatriae in statuendo istum titulum, quia lex solum vetat titulos, & ista similia ad adorandum. Leuit. 6. cum dicitur: non facietis idolum, & sculptile, nec titulos erigetis, nec insignem lapidem ponetis in terra uestra, vt adoretis eum: ergo videtur, quod ad alium finem si ponerentur, liceret fieri imagines, & titulos. Item patet, quia si fuisset idolatria constituere istum titulum, Dauid non permisisset Absalom illum constituere, quia tunc uiuebat Dauid, & erat Absalom in Ierusalem cum illo: permisit tamen, & erat uir deicola, ergo non erat idolatria erigere titulum. Item si malum fuisset, quod erigeretur, dato quod uiuente Absalom forte eius fauore permitteretur statua illa, postea fuisset destructa, sed non fuit, quia tempore, quo scriptus est iste liber adhuc manebat, cum dicitur hic, & appellatur manus Absalom usque in diem hanc: ergo non erat peccatum. Sed dicitur adhuc, quod erat peccatum, quia rex Herodes ante Christi natiuitatē posuit quandam aquilam in porticu templi, & multi de Iudaeis, vt tollerent illam inde occisi sunt ab Herode, vt ait Iosephus lib. de Bello Iudaico. Item Herodes conatus est introducere quasdam imagines in Ierusalem ad faciendum ludos, & non ad adorandum, & hoc etiam non consenserunt Iudaei, sed per eo multa scandala passi sunt, vt ait Iosephus vbi supra: si tamen hoc non fuisset peccatum, Iudaei non se exposuissent morti, & alij aduersarij tatijs pro eo, ideo peccatum erat. Item per tales titulos multi de Israelitis scandalizabantur, & inducebantur ad idolatriam. ergo peccatum erat talia fieri, quia qui scandalizat unum de pusillis expedit magis ei, vt suspendatur mola asinaria in collo eius, & projiciatur in profundum maris. Matt. 8. Respondendum, quod constructio istius statuae non fuit peccatum. Et ad primam, & secundam rationem Iosephi dicendum, quod non prohibebant Iudaei simpliciter esse statuas, quae non colerentur, sed solum prohibebant eas esse Ierosolymis, & istud erat specialiter propter honorem templi domini, quod erat in Ierusalem, vt non appareret aliquod simulachrum ad adorandum, vel ad alium usum ibi, vbi erat sanctuarium Domini. In alijs autem locis terrae Israel permittebant Iudaei Herodi, quod poneret statuas quot uellet, & faceret ludos simulachrorum, dum tamen non introduceret in urbem, vt ait Iosephus praalleg. loco, immo cum Herodes ad persuadendum magis Hebraeis nudasset imagines illas, quas ducebat in ludis, apparuit solum truncus ligneus informis, quod plurimi Iudaeorum uidentes riserunt pariter, & irriserunt, & consenserunt, quod manerent simulachra illa in urbe, tanquam nullo modo praediciantia cultui diuino. Alij tamen, qui rusti-

Obijciunt primo.
Secundo.
Tertio.
Responsio ad primam & secundam rationem.

ciori modo zelantissimi erant legis hoc etiam uisortalliter obstitere. De hoc Iosephus vbi supra. Ad aliam, Ad tertiam, rationem cum dicitur, quod erat scandalum in istis titulis, ideo peccatum mortale. Respondendum, quod non omne illud, ex quo potest sequi scandalum, est peccatum mortale, si fiat, sed solum quando ad scandalum incipit esse scandalum: immo Deus interdum agit aliquid, ex quo scandalum sequi potest: sic fuit de serpente aeneo, quem iussit fieri in deserto: Num. 21. quem postea multi Hebraei adorauerunt, & tamen semper mansit usque ad tempus regis Iosiae, qui contriuit illum, eo quod incipiebat esse iam manifestum scandalum Iosus, infra quarto lib. cap. 18. Ita ergo de titulo, quem exerat Absalom non fuit scandalosus, quia sciebatur ad quid erexisset illum: si tamen aliquo tempore inciperet esse scandalosus, sicut serpens Moyse, tunc deberet destrui. Considerandum tamen, quod quamquam isti tituli solum erant prohibiti ad adorandum, tamen si quis erigeret titulum, & esset persona suspecta, quia uidebatur ad quid erexisset, destruebatur statua, & constructus erat suspectus de idolatria, nisi se purgaret: sicut quando dicitur tribus, & dimidia nesciret altare magnum apud Iordanem, praesumptum est, quod fecissent ad idolatrandum, & aliae tribus uolebant pugnare contra eas, quousque se purgauerunt: ratione euidenti. Iosue 22. ideo nulli licebat facere statuas nisi regibus, & filijs eorum, vel aliquibus magnis uiris, & hoc pro causa notoria, vt ad memoriam alienius rei magna: sic autem fecit hic Absalom ad memoriam suae pulchritudinis.

Abalom an peccauerit alio peccato ab idolatria erigendo statuam sibi.
Quaest. XX.

QVAERETVR vterius, dato quod non esset hic peccatum idolatriae, an alius peccaret mortaliter Absalom faciendo istam statuam. Secundum Nicolaum responderi deberet, quod peccauit Absalom, quia ipse uult, quod Saul peccauerit, quia fecit fornicem triumphalem. praecedent. lib. 7. 14. Item quando supra 8. cap. dicitur de Dauid, quod fecit sibi nomen in valle Salinarum, dicit quod non fuit istud aliquid aedificium, quia alioquin peccasset Dauid. Sed quia in eisdem locis declarauimus, quod nec Saul, nec Dauid peccauerunt faciendo fornicem triumphalem, Dicendum erit aliter de Absalone, quod licet non esset generaliter illicitum facere aliquod aedificium in memoriam aedificantis, tamen in Absalone fuit peccatum. Ratio est, quia egit totaliter ad manam gloriam, scilicet, quod laudaretur pulchritudo eius apud posteros, & istud erat, quia ipse gloriabatur nimis in pulchritudine sua, & fruebatur illa tanquam supremo bono constitutus in ea: & ob hoc dixit, quod cum non haberet filios, scilicet, in quibus maneret memoria decoris sui, fecit statuam, in qua maneret nomen eius. De Dauid autem, & Saule non fuit sic propter duo. Primo quia non fecerunt imagines, sed quosdam fornices triumphales. Absalom autem fecit statuam, fornices uero non poterant esse occasio idolatriae, sed poterat imago Absalom. Secundo differt, quia fornices, quos fecerunt Dauid, & Saul erant ad significandum triumphum habitum, & poterat esse ad laudem Dei, scilicet, quod maneret memoria, quod Deus adiunerat illos reges ad faciendum magnifica: imago tamen quam constituit Absalom, solum erat ad memoriam nominis sui, ideo peccatum erat: sed hoc non erat valde magnum, quia inanis gloria nisi sit interdum in praediciam alterius, non est valde magnum peccatum, cum adhuc uiueret, id est, cum maneret in Ierusalem, qui est in valle regis, id est, iste titulus est in quadam valle,

Non omne, ex quo sequi potest scandalum, est peccatum.

Quibus licet erigere titulos.

valle, quæ vocatur vallis regia, & distat à Ierusalem duobus stadijs; vt ait Iosephus septimo Antiquitatũ. Vocatur autem vallis regia, quia fortè rex solebat descendere ad vallem illam, vt ibi solaciaretur. *Dixerat enim, non habeo filium, & hoc erit monimētum nominis mei, idest, quia non habeo filium, manebit ista statua in memoria nominis mei.*

An Absalom haberet filios. Quest. XXI.

QVÆRETVR, quomodo Absalom dixit, nō habeo filium, nam ipse habebat tres filios, & vnam filiam nomine Thamar, sup. 14. Ad hoc respondent Hebræi, quod filij Absalonis iam erant mortui: sic ait Ra. David Kimhi. Sed obijciat, quia adhuc manebat filia sua Thamar, quæ erat speciosissima: & vocatur alio nomine Maacha, & accepit eam in vxorem Roboam filius Salomonis, vt patet 2. Paralip. 11. scilicet, post hanc quoq; accepit Maacham filiam Absalom, quæ peperit ei Abiam: & sic post mortem Absalom erat illa. Respondent Hebræi, quod illa Maacha non erat filia Absalom, sed Absalonis. Nam in litera sua differentia est inter Absalom qui hic ponitur, & Abisalom, qui ponitur ibi: litera tamen nostra non facit differentiam aliquam, de quo quid sit verum, declarabitur sequē. lib. cap. 11. Litera Chaldaica dicit quod Absalom filios habebat, sed non erant tales, in quibus posset patris memoria permanere, vt fortè quia nō erant pulchri sicut pater. Aliquis autem dicit, quod Absalom dixit se non habere filios, quia quamquam haberet, non proficiebāt ad memoriā pulchritudinis eius, eo quod filij sui non erant permanentes: ideo voluit imprimere vulnus suis lapidi, vt ibi maneret memoria æterna: quia imago illa erat immutabilis. Sed istud non dicitur conuenienter, quia tunc non dixisset Absalom: nō habeo filium, & hoc erit monimētum nominis mei, quia istud signat ob defectum filiorũ fuisse factam imaginem: si tamen habebat illos, & non proficiebant ad conseruandam memoriā, non dixisset sic, sed solũ, hoc erit monimētum nominis mei, vel quia filij mei non possunt esse memoria nominis mei, iste titulus erit memoria. Item non stat, quod propter hoc quod filij Absalom essent mortui, ipse diceret, non habeo filium, & constitueret imaginem, quia istud pertinet ad illum, qui desperat se posse habere filios. Absalom tamen iuuenis erat valde quando mortuus est, quia non poterat esse ad plus, nisi triginta vel triginta duo annorum. Quod patet, quia David regnavit annis quadraginta, & Absalom fuit tertius filius, quem habuit postquam fuit rex, sup. 3. cap. mortuus est autem Absalom antequam moreretur David per decem annos, vel quasi; vt declaratum est sup. 15. ideo vix esset annorum triginta Absalom quando mortuus est, & ob hoc David vocabat eum puerum, dicens: seruate mihi puerum Absalom, supra in litera. Erat ergo valde iuuenis Absalom, & nō poterat desperare se habiturum filios propter hoc, quod mortui essent tres filij eius. Dicendum igitur quod Absalom à principio quā suscepit vxorem magno tempore vacauit gignendæ proli, & non potuit. Vnde putabat causam sterilitatis esse à seipso, & ob hoc credebatur quod sicut nunc nō habebat filios, ita nunquam haberet illos: & cepit statuatam facere in qua conseruaretur nomen eius. Iosephus tamen septimo Antiquitatum, aliter exponit literam dicens: non habeo filium, & hoc erit monimētum nominis mei, idest, licet moriantur filij mei, ista statua non morietur, & manebit ad memoriā nominis mei. Ita expositio valde conueniens est, sed magis applicatur literæ quod dictum est immediatè. Et

tunc erit sensus quod statua illa haberet memoriā Absalonis, & nomen. De nomine patet: quia cum quis gignebat filios, manebat, & continuabatur nomen suum in posteritate sua propter filios. Absalom autem non habebat filium, ideo ista maneret ei tanquā succedens in progenie ad conseruandum nomen, & quantum ad hoc applicatur nimis quod dixit Absalom, scilicet, non habeo filium &c. Manebat etiam ista imago ad exprimendam pulchritudinem Absalonis, & quantum ad hoc non proficiebant filij, cū non essent omnes posterij Absalonis futuri sic pulchri vt Absalom. *Vocantque titulum nomine suo.* Non quod vocaretur ille titulus Absalom, quia immediatè dicitur, quod appellatur manus Absalom: sed vocatur nomine Absalom, idest, quia in nomine tituli includitur nomen Absalonis, erat quippe facta illa imago & supra erat aliqua inscriptio, in qua erat scriptum manus Absalonis: sic ait hystoria scholastica. *Et appellatur manus Absalom, idest, figura Absalom, ita quod omnes videntes contemplantur talem fuisse effigiem Absalom.* Vel dicitur: manus Absalom, idest, memoria vel titulus Absalom, quia omnes figuræ relicte ad memoriā alicuius vocantur manus eius. Sic patet de Saule, de quo dicitur preceden. lib. cap. 15. in litera nostra, quod Saul fecit sibi formicem triumphalem: & in Hebræo dicitur ibi, parat sibi manum, & sic fornix illa, quæ erat ad memoriā Saulis, vocabatur manus Saulis. *Usque ad hanc diem, scilicet, ad diem, in qua scriptus fuit iste liber.* Nam tunc adhuc durabat effigies Absalom & nomen in loco suo. Istud autem fuit tēpore Isaiæ, vel Ieremiæ: nam ab aliquo istorum fuit scriptus iste liber, vt declaratum est in prologo precedentis libri. *Achimaas autem.* Hic ponitur tertium huius capituli, scilicet, denunciatio facti. Nam fuit relatum David per nuncios de morte Absalom. Et dicitur, *Achimaas autem filius Sadoc ait, scilicet, ad Ioab, nam ab eo petiuit an deberet nunc ire ad David ad nunciandum ei, vel non.* Est autem iste Achimaas cursor velocissimus, qui fuerat annunciator cōsiliij Achitophel, & Chusai referens ea ad David, precede. cap. & ob hoc voluit etiam hic currere ad nunciandum aliquid regi. *Curram & nunciabo regi, idest, nunquid uis, ut curram ante reliquum exercitum ad nunciandum regi ista? Quia iudicium fecerit ei Dominus in inimicorum eius, idest, nunciabo ei quod dederit ei Deus uin dictam de inimicis suis.* Dicitur autem Deus dare iudicium, quando facit aliqua, quæ manifestè apparent venire ex ipso pro peccatis hominum. Sic enim Absalom ualde peccauerat, & Deus puniuit eos, qui erāt de parte sua, tradendo in manibus seruatorum David, & quia non poterant regulariter pauci de seruis David resistere tanto exercitui Israelitarum, apparuit hoc specialiter esse à Deo: ideo uocatur iudiciũ eius. *Ad quem Ioab dixit, non eris nuncius in hac die.* Ioab diligebat Achimaas: ideo nolebat ei euenire aduersa, si tamen ipse nunciaret David mortem Absalom: erat aliquid aduersum sibi, quia tristeretur David nimis, & nō rependeret ei gratiam pro labore nunciandi. Vnde dixit: non eris nuncius in hac die, idest, in hoc bello: quia hic iam non potest nunciari aliquid prosperum. *Sed nunciabis in alia, idest, nunciabis in alio bello, quando occurrerit nobis habere prosperũ exitum.* Et non dicitur in alia, idest, in die sequenti, quia in eadem die sciuit rex mortem Absalom, & uenit exercitus in urbem, in qua erat David; unde nihil poterat nunciari sequenti die. *Hodie nolo denunciare, idest, nolo quod sis nuncius in isto bello, quod hodie factum est.* *Filius enim regis mortuus est, idest, quia mortuus est filius regis, non poteris nunciare aliquid, David regi placeat.* In Hebræo habetur, *Quia super filium regis mortuum, idest, si hodie*

hodie nuncios, oportet quod nunciaret super mortẽ A filij regis, sed istud non est prosperum tibi: sciebat enim Ioab, quod tristeretur rex audito hoc. *Et ait Ioab Chusi uade & nuncia regi, que uidiisti.* Vt non iret Achimaas ad nunciandum misit Ioab alium, scilicet, Chusi, quem non diligebat sicut Achimaas, ideo non curauit, an nunciaret prospera, vel aduersa.

An Chusi, qui nunciavit prædicta David, esset ille, qui consulit contra Achitophel. Quest. XXI.

QVÆRETVR de isto Chusi quis erat. Aliquis respondebit, quod erat ille Chusi, qui dedit consilium Absalom: de quo preceden. cap. Nicolaus autem dicit, quod non sit illemet. Quod probat, quia ille erat vir magnæ auctoritatis, ideo non mitteretur in cursorem: maxime, quia ille vocabatur amicus regis. Item dicit, quod iste Chusi adhuc manebat cum Absalom ad consilia perturbanda, sicut patet preced. ca. unde non esset nunc in exercitu Ioab. Respondendũ, quod non est difficile tenere quod uoluerimus, satis autem potest dici, quod fuerit iste idem Chusi, eo quod non legitur differentia inter istum, & illum. Cum autem dicitur quod iste erat vir magnæ auctoritatis, ideo non mitteretur in cursorem. Dicendum quod non stat, immo potius ex hoc, quod erat vir magnæ auctoritatis concedebatur ei, quod posset ista nunciare, tanquam a rege esset habiturus munera, & magnam congratulationem. Sic enim erat de Achimaas, nam ipse erat filius summi Sacerdotis successurus ei in Sacerdotio: ergo esset magni status, cum summus Sacerdos esset maximus in populo in redditibus, & honore infra regem: vt declaratum est Num. 29. & 35. Vnde summi Sacerdotes accipiebant in vxores filias regũ: sicut patet de Ioiaa Sacerdote, qui habuit in vxorem Ioisabam filiam regis Ioram: infra 4. lib. cap. 11. Achimaas tamen desiderauit ire ad nunciandum, ergo etiam fiebat gratia ipsi Chusi, quod mitteretur illuc, vt ipse obtineret à rege munera, & gratias. Quod patet, quia cum dixit Ioab Chusi, quod iret ad nunciandum, humiliauit se coram Ioab tanquam reddens gratias pro beneficio hoc. Ad secundum cum dicitur, quod Chusi manebat nunc cum Absalom. Dicendum quod non est uerisimile. Motium autem Nicolai est, quia recedente David, non iuit cum eo Chusi, sed mansit cum Absalom, sup. 16. Sed hoc non sufficit, quia illud fuit ad destrudendum consilium Achitophel, iam autem destrudum erat, ideo credendum est, quod postquam Absalom transfuit Iordanem, cum iam nihil restaret, nisi pugnare contra David: fugit Chusi ad exercitum David, & fuit in bello cum Ioab: nam si mansisset cū Absalom: oportebat quod iuisset ad bellum, quia Absalom in bello erat: hoc autem periculum erat Chusi, quia poterat aliquis de uiris David turbato exercitu occidere ipsum, ideo dicendum quod ante bellum fugit Chusi de exercitu Absalom. *Adorauit Chusi Ioab, scilicet, humiliauit se coram eo quasi gratias agens pro hoc beneficio.* Nam quod mitteretur ad nunciandum hoc, putabat quod erat sibi prosperum, & quod reciperet munera magna à David pro tam bona annunciatione. In quo præsupponendum est, quod nullus audebat ire ad nunciandum aliquid, nisi mitteretur à Ioab, qui erat princeps belli, ideo Achimaas iuit, vt peteret à Ioab quod nunciaret. *Et cucurrit, idest, uelociter iuit ad nunciandum precedens exercitum.* *Rursus Achimaas filius Sadoc dixit ad Ioab.* Desiderabat enim valde Achimaas nunciare David euentum belli hodierni, ideo insistebat apud Ioab, quod permitteret eum ire ad nunciandum.

Achimaas uolebat nunciare prædicta regi. Quest. XXI.

QVÆRETVR ad quid uolebat Achimaas nunciare ista regi, cum non posset hodie esse grati rumoris annunciator, sicut dixerat sibi Ioab. Respondendum quod Achimaas erat cursor velocissimus, & consueuerat semper regi nunciare bona, propter quod acceptus erat apud regem, vt patet ex uerbis David: nam dixit speculator ad David: contemplor cursum prioris quasi currem Achimaas filij Sadoc, & ait David: vir bonus est & nunciium bonum portans uenit. In annunciatione autem belli huius erat aliquid prosperum David, scilicet, quod totus Israel caesus à seruis David fugisset in tabernacula sua. Erat etiam aliquid aduersum, scilicet, mors Absalom: ideo Achimaas, qui erat vir prudens intendebat referre saltem ea, quæ erant prospera regi: per quæ mereretur gratiam apud regem: aduersa autem subdicere destinauerat: unde quando quæsiuit David quid esset de Absalom coloratè conuertit sermonem: vt non exponeret ueritatem regi ne contristeret eum.

Achimaas non poterat recedere ad nunciandum hęc regi in consilio Ioab. Quest. XXI.

QVÆRETVR ulterius, cur Achimaas tantum insistebat apud Ioab, quod uellet currere ad David: cur enim si desiderabat non curreret in consilio Ioab. Respondendum quod non licebat alicui de exercitu ire ad nunciandum aliquid David propria auctoritate: sed solum de mandato Ioab, quod patet, quia alioquin subito bello licuisset cuiunque ire, quo uellet: sed hoc erat contra disciplinam militarem, scilicet, quod aliquis recedat de exercitu prius quam iussu ducis soluarur exercitus; alioquin erit reus deserere aciei, & quia nondum solutus fuerat exercitus: nullus poterat ire ad nunciandum David, nisi iuberet Ioab, ideo Achimaas desiderans istud referre, ualde insistit apud Ioab, quod permitteretur ire. Item patet, quia ipse iussit Chusi quod iret, & egit sibi gratias Chusi de concessione nunciationis, si tamen licuisset sibi ire eo non iubente, prius iussisset. Item patet, quia soli duo ierunt ad nunciandum, scilicet, Achimaas, & Chusi sicut infra dicitur, & isti sunt, qui acceperunt hic licentiam eundi: si tamen licuisset sine licentia Ioab ire ad nunciandum, plures alij iussissent. *Quid impedit si etiam ego curram post Chusi, idest, quid mali est, si ego curram ad nunciandum post Chusi, scilicet, nullum malum est, ideo curram.* Sed dicitur, quomodo dicebat Achimaas: quid impedit, si & ego curram, nam iam dixerat ei Ioab impedimentum, scilicet, quod non poterat esse nuncius boni rumoris illo die. Dicendum quod Achimaas conceperat non referre mortem Absalom, sed solum uictoriã seruatorum David, & sic nihil impediret, quin ipse iret & bonus nuncius esset, sic enim fecit. Sed dicitur ad quid uolebat currere Achimaas, cum iam cucurrisset Chusi, & ille pronunciarer. Dicendum quod Achimaas erat cursor velocissimus, & putauit quod posset præcedere Chusi, quamquam ille prius iussisset. Vel aliter, scilicet, quia intendebat Achimaas ire per alium iter, sper iter compedij, ita ut non uideret eum Chusi: etiam quia uia compedij breuior erat, quã ignorabat Chusi, & Achimaas secutus illam cito peruenit ad regem. *Dixitque ei Ioab, quid uis currere fili mi, cur tñ sollicitus ad currendũ, q. d. non est utile.* In Hebræo h̄: *si aliquid & ego curram.* ubi dicitur litera nostra, quid impedit si etiam

si etiam ego curram, & idem est sensus, scilicet, si aliquid, id est, si aliquid mali erit, & ego curram, id est, me currente, quasi dicat, non erit malum. *Non eris boni nunciij baiulus*, id est, si curris ad nunciandum aliquid regi, non nunciabis ei bona, ideo melius est, quod nihil nuncies, & istud est quod impediebat, sed Achimaas non accepit istud tamquam impedimentum, *Qui respondit, quid enim si cucurrero?* id est, dato, quod hoc sit, quod malum sequeretur, quod ego curram? Non dicebat ista verba Achimaas tanquam volens scire, quid mali sequeretur de cursu suo, sed solum, ut nimis importunus esset, & per importunitatem moueret Ioab ad concedendum ei, quod curreret, & sic factum est: nam dixit ei, quod curreret si uolebat. *Et ait ei, curre.* Istud non fuit uerbum iussionis, sed permissionis, scilicet, quia tantum me inquietas, si uis currere, curre. *Currens ergo Achimaas per uiam compendij transiit Chusi.* Nesciebat Chusi methodum ad ciuitatem, ut breuiter perueniret, sed uia publica gressus est, Achimaas autem sciebat uiam compendij, & iuit per eam, unde in breui precessit ipsum Chusi. In Hebraeo habetur, *Per uiam uallis*, scilicet, quia compendium illud deus tuus per aliquam uallem, & loca abrupta, uia autem publica erat per planum. *Dauid autem sedebat inter duas portas.* Erat enim Dauid sollicitus, ut sciret quid euenisset in bello: nam sciebat, quod breuiter terminandum esset siue pro se, re sine aduersis eueniret. Erant autem istae duae portae urbis, scilicet, quia erant duo muri coniuncti, & quilibet habebat unam portam, Dauid autem forte sedebat in aliqua turri, quae erat in medio duarum portarum, *Speculator uero, qui erat in fastigio portae super murum.* Posuerat Dauid speculatorem, ut cerneret, si quis ueniret, & nunciaret ei, iste autem erat in fastigio portae, id est, in altitudine, uel summitate, scilicet, in aliqua turri, quae erat super portam, quia sic consueuerunt esse turres apud portas urbium. *Eleuans oculos uidit hominem currentem solum.* Iste erat Achimaas, qui praecesserat Chusi per compendium, & iam introierat in uiam publicam. *Et exclamans indicauit regi,* scilicet, quod ueniret homo solus. *Dixitque rex, si solus est, bonus nuncius est in ore eius,* id est, bona annunciatio. Dauid arguebat prosperum, uel aduersum rumorem per hoc, quod ueniret homo solus, uel multi simul: nam solus erat signum boni rumoris, & contrario. Causa est, quia uictores occupantur circa spolia fugientium, & non ueniunt immediate facto bello, ideo solent praemittere aliquem ad nunciandum euentum, cum autem uicti fuerint omnes, fugiunt. ideo tunc multi ueniunt simul, quamquam ueniant diuisi per multas turmas. *Properante autem illo, & accedente propius uidit speculator hominem alterum currentem,* id est, iam Achimaas ueniebat prope urbem, quando speculator uidit alium apparere hominem currentem, scilicet, Chusi. *Et vociferans in culmine,* id est, clamauit in fastigio portae. In Hebraeo habetur, *Vocauit portarium,* id est, uocauit eum qui custodiebat portas, ut nunciaret regi, litera tamen nostra dixit, quod clamauit de culmine, eo quod conuenientior litera est. Nam iste non uocauit portarium, sed ad regem loquebatur. Quod patet, quia rex immediate respondebat, sed dicitur, quod uocauit portarium, id est, uocauit de porta, nam speculator erat in fastigio portae, ut patet in litera. Vel potest intelligi secundum literam Hebraicam, uocauit portarium, id est, regem, qui nunc dicitur portarius, quia sedebat inter duas portas, ut patet in litera. *Apparet mihi alter homo currens solus.* Dixit hoc quia erat a longe, & non potuit bene distinguere, an forte alij uenirent apud ipsum. *Dixitque rex, & iste bonus est nuncius,* id est, etiam iste bonus nuncius est sicut prior, nam cum solus ueniret non significabatur fuga de bello, sed aduentus ad nunciandum.

Nec obstat quod iam essent duo nunciij, quia saepe solent multi nunciij mitti, ut si vnus non nouit de alio, ut vel aliquis eorum velocissimè perueniat. *Speculator autem contempletur aut cursum prioris quasi cursum Achimaas filij Sadoc.* Iam accedebat Achimaas prope urbem, ita ut posset speculator eum cognoscere, & dixit quod contemplabatur quasi cursum Achimaas, quia non cognouit eum in habitu corpore, uel in alio signo, sed in solo modo currendi, scilicet, quia erat uelox nimis. *Et ait rex, uir bonus est & nunciium portans bonum uenit,* id est, Achimaas est uir bonus, & probatus in bello, & est prudens nimis: nec ueniret ipse ad nunciandum aliquid aduersum, ideo cum ipse ueniat, signum est quod bonum nunciium, id est, bonam nunciationem apportat. *Clamans autem Achimaas,* scilicet, quando accessit ad urbem, & stetit coram rege inter duas portas. *Dixit ad regem, salua rex.* Modus salutandi est. In Hebraeo habetur, *Pax regi,* sed idem est. *Et adorans regem coram eo pronus in terra,* scilicet, Achimaas, quando locutus est adorauit regem impendendo ei debitam reuerentiam, & ista fuit quod iacuit pronus in terra. *Ait benedictus Dominus Deus tuus.* Laudat Deum pro bonis impensis, & dixit, dominus Deus tuus, quia quamquam esset Deus omnium, uidebatur esse specialiter Deus Dauid, quia specialiter miserabatur ei, & benefaciebat ei, sic enim dixit Saul ad Samuelem praecedens lib. cap. 15. scilicet, pepercit populus melioribus ouibus & armentis, ut immolarentur domino Deo tuo. *Qui conclusit homines, qui leuauerunt manus suas contra dominum meum regem.* Ecce quam caute respondit Achimaas, nam solum tetigit de Israelitis, & nihil de Abialom, cum nominet homines pluraliter, & dicit: qui leuauerunt manus suas contra regem, scilicet, rebellaerunt ei uolentes alium regem constituere, istos conclusit Deus, scilicet, in manu seruatorum tuorum: nam occidimus, & fugauimus eos. *Et ait rex, est ne pax puero Abialom.* Certificatus rex de uino prospero euentu, uolebat certificari de statu Abialom: quia pro illo nimis erat sollicitus, putans quod posset ei euenire aliquod malum, ut quod per errorem, uel casu posset occidi, & maxime a sagittarijs, quorum iacula perueniunt in longinquum, & interdum in incertum. *Dixitque Achimaas, uidi tumultum magnum cum mitteret Ioab seruum tuum de rex me seruum tuum.* Noluit Achimaas esse nuncius aduersitatis, ideo quaesitus de Abialom non respondit de morte, sed dixit, uidi tumultum magnum, id est, magnam turbam, quando mittebat me Ioab ad te, & nescio aliquid aliud. Ecce uoluit dissimulare in quantum dixit, uidi tumultum, magnum, quasi dicat, quando ego recessi erat magnus tumultus in castris: & ob hoc ego non potui scire quid factum esset: nec etiam ad hoc attendi, nimis, ut cito uenirem ad te. *Nescie aliquid aliud.* scilicet, nisi istud quod narraui.

An Achimaas peccauit simulando se nescire mortem Abialom. *Quaest. XXV.*

Quaeret uer, an Achimaas peccauit sic respondendo. Dicendum, quod Achimaas mentitus est: nam dixit se nescire aliud nisi id, quod retulerat, & tamen ipse sciebat de morte Abialom, sed noluit nunciare; hoc autem peccatum fuit, quia Achimaas fallum loquebatur, & ab intentione, nec oportet excusari Achimaas a peccato, quia isti non erant uiri alicuius perfectionis, ita ut debeamus propter illos conari ad inueniendas excusationes. Aliquis autem dicet, quod peccauit solum uenialiter, eo quod erat mendacium officiosum. Sed dicendum, quod non stat, quia mendacium officiosum.

Mendacium quado dicitur officiosum sine peccato.

officiosum est illud, quod prodest alicui non principaliter ipse loquenti, sed alteri, & nulli nocet, hic autem mendacium Achimaas non erat ad utilitatem alicuius nisi ipsiusmet. Nam non erat ad utilitatem Dauid, quia illico uenturus erat Chusi, qui nunciaret Dauid mortem Abialom, sed ut ipse haberet honorem apud regem, illo non tristato, mentitus est. Item dato, quod mendacium fit ad utilitatem loquentis: nimis differt, an sit ad lucrum captandum, uel ad uitandum malum. Primo modo non uocatur mendacium officiosum, secundum autem modo officiosum est: Achimaas uero mentitus est non ad uitandum aliquid malum, quod ei posset euenire, sed ad captandum honorem, scilicet, ut rex honoraret eum, & gratularetur ei, quia prosperos rumores attulerat. Quod patet, quia ipse ualde desiderauit uenire. Item nimis differt ad excusationem mendacij, quod aliquis praesentis capiat in angustijs, ita ut necesse sit, uel mentiri, uel carere honore, aut quod aliquis sciens se necessario mentiturum libenter se obliterat ad faciendum id, in quo deberet mentiri. Primo modo est alicuius excusatio, cum peccans sit alicuius inuoluntarius, & quodcumque inuoluntarium diminuit de ratione peccati. Secundo modo mentiri, nullo modo est excusabile. Sic fuit de Achimaas, qui sciebat oportere ipsum mentiri, uel regem nunciare mortem Abialom: ideo nullo modo excusatur, nec a toto nec a parte. Sciendum, quod ista litera in multis libris est corrupta: nam in quibusdam libris habetur: uidi tumultum. In alijs uidi cumulum. In alijs uidi tumultum, & litera ultima est uera. Ratio est, quia si dixisset uidi tumultum: ex hoc alicuius inueniebatur mortem Abialom, scilicet, quod populus affaret tumultum eius. Idem si diceretur, uidi cumulum, quia cumulus significat terrae congregationem qualis solet esse super sepulchra: sed dixit, uidi tumultum, id est, turbationem populi, ideo non potui attendere. Item patet hoc in Hebraeo. Nam dicitur ibi: uidi turbam, quae idem est quod tumultus. *Ad quem rex transiit, & sta,* id est, transiit & mane hic. Hoc dicebat, quia Achimaas non attulerat complementum rumoris, cum nihil diceret de Abialom, & quia sciebat quod alius nuncius ueniebat retro, uoluit quod expectaret Achimaas, ut concordarentur ambo in rumore enunciando, & colligeret ex uerbis illorum ueritatem, *Cumque ille transisset, & staret,* id est, transiit ultra regem, & stetit citra ipsum expectando alium nunciium. *Apparuit Chusi.* Tardius iste uenit: quia uia longiori gressus est, & quia non erat ita uelox ut Achimaas. *Et ueniens ait, bonum apporto nunciium domine mi rex,* id est, cum accessit ad regem dixit: bonum nunciium, id est, nunciationem apporto. *Iudicauit enim pro te Dominus hodie,* id est, Deus fecit hodie iudicium uel miraculum pro te, scilicet, tradendo inimicos tuos, qui multi erant in manus nostras, qui pauci eramus, *De manu omnium, qui surrexerunt contra te,* id est, Deus dedit tibi iudicia de omnibus, qui surrexerunt contra te. Dicitur autem de manu alicuius, id est, de ipsomet, quia iste modus loquendi est Hebraicus. Sic patet Genes. 9. scilicet, sanguinem animarum uestrarum requiram de manu omnium bestiarum. Sic etiam dicitur Ezechiel 3. sanguinem eius de manu tua requiram, id est, de te. *Dixit autem rex ad Chusi: est ne pax puero Abialom?* id est, nunciium Abialom uiuit in pace? *Cui respondens Chusi, sicut inquit sicut puer, inimici Domini mei regis,* id est, oro quod omnes inimici tui sicut Abialom, scilicet, moriantur sicut ipse. Et iste modus est apud Hebraeos nunciandi malum de aliquo. Sic enim dixit Abigail ad Dauid praecedens lib. cap. 25, sicut Nabal omnes inimici Domini mei regis, scilicet, ita istum, & miserum. *Et uniuersi, qui consurgunt aduersus eum in malum,* id est,

omnes qui moluntur malum contra te, & rebellant tibi, sicut Abialom. *Conuulsus itaque.* Hic ponitur quartum, scilicet, lamentatio filij: nam plorauit Dauid ualde pro Abialom: & dicitur. *Conuulsus itaque rex,* id est, audito sermone Chusi intellexit Abialom esse mortuum, & per hoc tristatus est ualde: quamquam non fuisset sibi nunciatus modus mortis, uel quis occidisset eum. *Ascendit cenaculum portae, & fleuit,* id est, nunc erat Dauid in loco publico inter duas portas, & audita morte Abialom ascendit cenaculum portae, id est, in quoddam palatium, quod erat super portam urbis. In Hebraeo habetur. *Ascendit cameram.* & idem est, fecit autem hoc rex, quia uolebat plorare pro filio suo, & noluit plorare in publico, eo quod erat quadam regis indignitas publice plorare, etiam quia plorantes immutant uultus suos, & efficiuntur modica reuerentiae, imo deturpati: regem autem semper oportet apparere cum magna grauitate, cum sit uir maxima auctoritatis: ideo noluit plorare in publico, sed ascendit ad cameram, ut solus ploraret: & tamen motus dolore magno non seruauit modestiam, nam uoces magnas emittebat, ita ut audiretur foris. Sic patet sequens. cap. 5. rex operuit caput suum, & clamabat uoce magna: filii mi Abialom. *Et sic loquebatur uadens.* Ponuntur hic uerba planctus Dauid, quae sequuntur. *Filii mi Abialom, Abialom filii mi.* Ista uerba repetebat Dauid saepe ex amaritudine, sicut solent facere plangentis.

Quare facta est repetitio uerborum a Dauid. *Quaest. XXVI.*

Quaeret uer circa repetitionem istorum uerborum cur facta sit. Respondet Rab. Sa. quod octo uicibus repetuntur ista uerba hic, quia Dauid in 7. uicibus eduxit animam Abialom de septem mansionibus inferni, & in octaua uice posuit eam ad portam orti paradisi. Idem recitat Rab. Dauid Kimhi. Sed ista ridicula sunt, quia praesupponunt isti esse in inferno septem mansiones, & quia Abialom erat in ultima. Sed istud falsum est, quia solum distinguuntur quatuor loca inferni secundum quatuor conditiones, uel status existentium ibi. Quaedam pars est inferni damnatorum pro illis, qui in peccato mortali decedunt, ubi pena aeterna est. Secundus locus est purgatorius ignis, ubi sunt animae illorum, qui in charitate decedentes inexplata tamen satisfactione aliquid habent de quo puniantur, & ista pena temporalis est: nam nullus ultra diem iudicij ibi manebit. Tertius locus est eorum, qui sine aliquo peccato actuali decesserunt habentes tamen originale maculam, qui locus nullam penam habet nisiibilem, sed solum priuationem boni, quae in aeternum manebit. Quartus locus erat limbus sanctorum, in quo uiri iusti, & omnes morientes in innocentia usque ad Christi passionem manebant nondum aperta lanua vitae aeternae, Abialom autem non manebat in sinu sanctorum, quia ipsi Hebraei uolunt, quod Abialom mortuus fuerit in peccato, etiam non erat in limbo puerorum, quia ibi solum sunt, qui ante circumcisionem moriebantur, Abialom autem iam circumcissus erat, unde non poterat mori in peccato originali: etiam non erat in purgatorio, quia non mortuus est in charitate, ut ipsi Hebraei uolunt, ideo erat in inferno damnatorum, sed ibi non assignatur septem loca cum sitidem status omnium manentium ibi, quamquam non sit equalitas penarum. Item errant, quia dicunt, quod de inferno damnatorum anima Abialom ducta est ad paradysum, nam ibi non est redemptio ulla. Item errant, quia dicunt, quod in octaua uice anima Abialom ducta est ad portam horum para-

Griffatio Dauid pro morte Abialom.

Respon. ra. sal. ridicula.

Quatuor loca inferni.

illa. Scilicet, die, qua veniebat de bello, & antequam intraret in civitatem, ut patet infra, cum dicitur, & declinavit populus in die illa ingredi civitatem. *Dolet rex super filio suo.* Istud audierunt in itinere, quia ut dictum est aliquis nunciis venerat ad Ioab, qui reulerat regem dolere, & tunc populus cognovit, quod rex lugebat. *Et declinant populus in die illa ingredi civitatem.* Id est, noluit ingredi, quia volebat introire ad planctum, cum potius expectaret gaudium, & hilaritatem regis pro victoria: & non introierunt illa die, quia putabant, quod forte rex mutaret propositum, & cessans a fletu reciperet eos sequenti die cum gaudio. In Hebraeo habetur, *Populus surabatur se, ne veniret in civitatem.* Et idem est, sed est modus loquendi grossus, nam dicitur aliquis furari se ab alio, quando declinat ab illo, & ita populus declinabat nunc, ut non veniret in civitatem. *Quomodo declinare solet populus versus, & fugiens de bello.* Id est, sicut cum populus superatur in bello, & fugit, erubescit venire in urbes suas, ita serui David quamquam obtinuerunt victoriam, quia videbant quod David tristabatur de illa, erubuerunt intrare in urbem, cum venirent sub spe magnae gloriationis, & nunc valde confusi sunt. *Porro rex operuit caput suum, & clamabat voce magna.* Iste modus erat lugentium antiquitus, quod capita velarent praeter tristitia. Nam erat hominibus consuetum tempore gaudij caput habere discooperitum, ideo e contrario tempore luctus operiebant caput. Clamabat autem rex voce magna, & istud iam erat sibi inhonestum, quia non solum regibus, qui ceteros virtute praecellere debent, sed etiam quibuscumque inferioribus viris non convenit voce magna plangere, quia istud muliebri est, David tamen praeter magnitudine doloris faciebat haec, *Fili mi Absalom, Absalom fili mi.* Iste est planctus saepe repetitus. Credendum est enim quod alia verba interponeret David, quia ipse nouerat optime plangere, sicut patet in planctu, quem fecit super Saulem, & Ionatham supra primo: & etiam super Abner supra 3. & patet hoc, quia dicebat, quis tribuat mihi, ut ego moriar pro te, praeter cetera, maxime tamen repetebat ista verba. *Fili mi Absalom, Ingressus ergo Ioab ad regem in domum.* Iste erat confidentior erga regem omnibus seruis eius, eo quod maior erat in tota domo, princeps belli. Etiam quia cognatus erat David, scilicet, filius sororis eius, & non timebat aliquod malum sibi infligi, quamquam loqueretur regi aliqua dura. Iste enim ingressus est in civitatem, & in domum regis dimisso toto exercitu extra urbem, ut ipse immutaret regem, & facto hoc reuersus est ad exercitum, & omnes introierunt in urbem. *Dixit, confusisti hodie vultus omnium seruorum tuorum.* Id est, posuisti eos in verecundia magna, quia ipsi putabant, quod tu laetaretis valde in reditu eorum de bello, & agens diem festum dares illis munera: nunc autem quia doles de victoria eorum, innuis quod non placet tibi id, quod egerunt, & quod non diligas eos, & ista est confusio sua, propter quam ita declinant a te velut si fugissent de bello. *Qui saluam fecerunt animam tuam.* Scilicet, persequendo, & superando inimicos tuos: quia si nunc viti David non praualuissent contra Absalonem, sed e contrario, ipse occidisset David, & omnes, qui cum eo erant, ut infra dicitur: & liberatus fuit David ab hoc labore seruorum suorum, ideo iniuste agebat confundendo facies eorum, scilicet, innuendo, quod non placeret ei de hac victoria. Est enim istud genus maxime ingratitudinis, cum non solum pro beneficio suscepto nihil rependimus, sed etiam illud non fuisse nobis vitale, vel non placuisse demonstramus. *Et animam filiorum tuorum.* Etiam liberauerunt serui tui animas filiorum tuorum a morte.

Quomodo dicitur, quod per mortem Absalom saluata sit anima filiorum David. Quest. 111.

QV A E R E T V R, quomodo dicitur hic, quod liberauerunt animas filiorum David, quia ille dicitur liberari a morte, qui alias moriturus esset, nisi prouideretur ei: sed filij David non erant morituri. Nam supra decimo septimo dicitur: vnum virum tu queris, & omnis populus erit in pace, id est, solum tu queris mortem vnius viri, scilicet, David. Et iterum ibidem: percutiam regem desolatam, & reducam vniuersum populum: ergo solum volebat occidere regem, & reliquos subijcere seruituti Absalom. Respondendum quod si Absalom praualuisset contra David, occidisset omnes filios David. Primum quia forte aliquis erat maior eo, cui potius competebat regnum, scilicet, Celaab, qui fuit genitus ante Absalom, supra 3. cap. Item regnum promissum erat a Deo Salomoni, & si hoc sciret Absalom, ne impediret eum Salomon, interficeret ipsum. Item cum obtinisset Absalom regnum per iniquitatem, non poterat illud tenere licite, ideo forte serui sui insurgerent in eum, & deponerent de regno instituentes alium de filiis David, qui licite obtineret illud: ut ergo nullus maneret, ad quem regnum deuolui posset, vellet occidere omnes. Item forte filij David videntes quod Absalom iniustissime se habuisset ad patrem, insurrexissent in eum, & occidissent: ut ergo non insurgerent ipse praecuperet occidere omnes. Simile autem horum habetur 2. Paralip. 21. de Ioram rege Iuda: nam ipse postquam institutus est in regem, occidit omnes fratres suos, & forte ut securius regnaret. Item quod occidisset Salomonem, si cognouisset promissionem factam ei a Deo, Patet, quia timeret quod ille auferret ei regnum, & faceret sicut ipsemet Salomon fecit postea Ieroboam, cui propheta Alias dixit, quod regnatura esset, & Salomon voluit tenere eum, ut occideret. Ieroboam uero fugit in Aegyptum usque ad mortem Salomonis: sequenti libro capit. 11. Item quod occideret fratres suos, si forte ad illos magis pertinebat ius regnandi quam ad eum, apparet. Nam Abimelech filius Gezeonis uxore concubina, habuit septuaginta fratres legitimos, quibus competebat successio patris, & ei nullo modo, quia erat illegittimus, ideo occidit omnes septuaginta, ut non maneret aliquis, ad quem pertineret ius: ut patet Iud. 9. Item quod occidisset fratres, ne eum in regno perturbarent patet, quia Salomon cum videret quod Adonias frater eius moliretur ad regnum per quasdam fraudes, scilicet, petendo in uxorem eam, quae fuerat uxor regis, Salomon occidit eum. sequen. lib. c. 2. non est ergo dubitandum, quin omnes fratres suos occideret Absalom. Ad rationem in contrarium dicendum, quod Absalom quarebat vnum virum, scilicet, David singulariter, quia ille erat, qui directe prohibebat eum regnare, & tamen minus principaliter quarebat animas omnium, qui posset eum impedire in regnando, & isti erant fratres sui. Aliter potest dici quod Absalom quarebat animam David, & etiam filiorum suorum: & cum dicitur, vnum virum tu queris: intelligitur cum domo sua, scilicet, quod uolebat illum, & totam domum suam delere. Et patet, quia dicitur ibi, & omnis populus erit in pace, scilicet, omnes homines populares non habentes aliquem, quem in regem accipiant, nisi te. Et patet, quia non intelliguntur nomine populi filij regis, sed nomine regis cum sint in familia sua, ut anima filiarum tuarum, id est, etiam liberauerunt filias tuas a morte.

An David filias habuerit. Quest. 1111.

QV A E R E T V R, quomodo dicitur de filiabus David, nam non legitur habuisse filias, immo nec aliquam. Quod patet, quia supra tertio ponuntur filij, quos habuit David in Hebron, & inter eos nulla est foemina, & supra 5. ponuntur omnes filij, quos habuit postea in Ierusalem, & etiam ibi non est aliqua foemina. Respondendum, quod David filias habuit sicut hic dicitur, nec valet argumentum quod ille non describuntur, quia multa subicit scriptura, quae tamē facta sunt, & ratio huius videtur, quia scriptura praecipue vult agere mentionem de viris, eo quod per eos tenditur linea generationis, & non per feminas. Sed adhuc dicendum, quod David ex vxoribus suis solum habuit vnam filiam, scilicet, Thamar, ut patet 1. Paralip. 3. vbi computatis omnibus filiis David, subditur, hi omnes habuerunt sororem Thamar: & tunc potest dici, quod solum habuit David vnam filiam, licet dicatur habere filias, quia habens vnum filium dicitur habere filios. Sic patet Gen. 46. vbi ponitur genealogia filiorum Iacob. Et dicitur filij Dauid: Huius, & sic solum erat Huius filias Dauid, ut ibi patet, & tamen dicitur habere filios: sic etiam ex modo loquendi iuris humani dicitur habere filios, qui vnicum habet, sic patet. ff. de verb. signifi. l. liberorum. Potest tamen adhuc dici, quod habuit David multas filias, quia licet ex vxoribus non habuit nisi Thamar, potuit habere ex concubinis. Quod patet, quia in computatione filiorum David nunquam exprimitur filij concubinarum. Quod patet primo Paralip. 3. cum enumeratis omnibus filiis David, qui ponuntur supra 3. & 5. subditur, omnes hi filij David absque filiis concubinarum, habuerunt sororem Thamar: & sic sicut non exprimitur filij concubinarum, ita etiam nec filias, & sic potuit habere multas. Ioab autem loquebatur hic de omnibus filiis, & filiabus David. *Et animam vxorum tuarum.* Habuit. n. David plures vxores, & omnes haec liberae sunt. Patet quia sex vxores accepit, dum esset in Hebron. sup. 3. & postea accepit alias dum esset in Ierusalem. supra 5. & primo Paralip. 3. *Et concubinarum tuarum.* Habuit etiam David concubinas multas. Quod patet, quia reliquit decem custodiam domus, quando fugit de Ierusalem, supra 15. & 16. & ex hoc apparet, quod iste non essent vxores, sed verae concubinae, quia distinguitur hic inter vxores & concubinas. Nec valet, si dicas, quod concubinae sunt vxores minus principales, quia ad hoc responsum est supra 5. & 12.

Cum foemina non esset periturae cur liberata dicantur. Quest. 111.

QV A E R E T V R, quomodo dicitur, quod liberae sunt filiae, vxores, & concubinae. Nam istae, quia foeminae erant, non erant periturae: sic enim intelligebat David, ideo quando fugit de Ierusalem non reliquit aliquos viros ad custodia domus, sed solum decem concubinas. supra 15. Respondendum quod foeminae non erant occidendae, ideo non liberabantur a morte, sed liberabantur a miseria, & seruitute, quia si Absalom occidisset David, tota familia David fuisset abiecta, & essent vxores, & concubinae eius sine honore: sic enim dixit Bethsabee ad David, quod quando ipse moreretur, maneret ipsa in miseria, inquit: eritque cum dormierit dominus meus rex cum patribus suis, erimus ego, & Salomon filius meus peccatores, id est, miserabilem, & abiectam vitam habentes. Ita etiam futurum esset de omnibus alijs vxoribus, & concubinis David, & filiabus, quia quaelibet dicere Alph. T. off. in Secundum Regum.

A poterat, quod dixit Bethsabee seq. lib. c. 1. & ab hac miseria liberauerunt serui David filias, & uxores, & concubinas eius. *Diligis odientes te.* Ista erat increpatio, & vera erat, quia David diligebat Absalom, qui tamen eum habebat exosum. *Et odio habes diligentes te.* Istud erat falsum, quia licet David ex affectatione naturali diligeret Absalonem filium suum, qui eum habebat exosum, tamen neminem de his, qui diligebant eum David oderat. Dixit tamen hoc Ioab sub hac intentione. scilicet, quod David habebat exosus seruos suos, qui diligebant eum, sed hoc falsum est. Modus est probandi hoc non erat conueniens, quia ex eo quod David plorabat mortuo Absalone, arguebat Ioab, quod non diligeret David milites suos, sed solum Absalonem. *Et ostendisti hodie, quod non curas de duobus tuis.* Scilicet, de me, & Abisai, & Hethai, & de tribunis, & centurionibus, isti. n. omnes erant principes belli, praeced. c. *Et de seruis tuis.* Isti erant alij bellatores, qui nullum ducatum, uel praeposituram habebant in bello, sed erant ordinati sub ducibus: & dicit Ioab, quod David non curabat de his, quia uenientibus eis de bello obtenta victoria non allocutus est gratie, sed flebat pro Absalone tanquam illi nihil egissent. In Hebraeo habetur. *Ostendisti hodie, quod non tibi duces nec serui.* Id est, ostendisti quod non habes duces, nec seruos. Ita habes eos abiectos, & non curas de eis, quasi non haberes illos. *Et verè cognoui modo, si Absalom ueretur, & nos omnes occubissemus, tunc placeret tibi.* Id est, in hoc cognoui, quod si oēs nos mortui fuissemus, & uiueret Absalom, quod placeret tibi, quia nunc nobis uiuentibus, & obtinētibz uictoriam luges, & tamen necesse erat, quod uel succumberet ille, uel nos: ergo cum lugeas illo succumbente, uidetur quod non luxisses, si nos mortui fuissemus. In hoc tamen falsum dicebat Ioab, quia non placuisset David quod mortui fuissent omnes serui sui, & uiueret Absalom, quia tunc non solum esset pena seruorum suorum mortuorum, sed etiam ipsius David, quia Absalom obtenta uictoria irruisset super David ad occidendum eum. *Nunc igitur surge & procede.* Id est, nunc surge de lectu, & procede. in publicum ad recipiendum seruos tuos uenientes de bello. *Et alloquens Iatisac seruis tuis.* Iloquere eis gratie tanquam gaudens nimis de uictoria. & da eis gratias, quod se exposuerunt ad mortem pro te, & praualuerunt contra hostes tuos. Et dicitur Iatisac. Iatisac eis in uerbis. Cloquendo eis gratie, & significando quod gaudes nimis de opere eorum, & ista erit eis satisfactio, quia solum uolunt uidere, quod tibi in hoc seruiert. Alij exponunt satisfactio. f. promittendo eis munera, quia se exposuerunt pro te ad mortem. *Iuro enim tibi per dominum.* Istud ponitur ad confirmationem, quia adhuc David uidebatur habere animum pertinacem in planctu, ideo asseruit ei sub iuramento quod damnatum eueniret ei ex planctu. *Quod si non exieris.* Scilicet, ad loquendum seruis tuis gratie, & cessaueris a planctu. *Nec vnus quidem remansurus sit tecum nocte hac.* Id est, omnes recedent a te, quia uidentes, quod tu doles de bono opere eorum, scient quod non diligis ipsos, & inquirent alium dominum. *Fortè facient aliquem de filiis tuis regem.* *Et peius erit hoc tibi.* Scilicet, si omnes recedunt a te. *Quam omnia mala, quae uenerunt super te ab adolescentia tua usque in praesens.* Scilicet, omnia alia mala, quae fuerunt tibi ab adolescentia tua fuerunt remediabilia, quia habuisti semper aliquos adiutores. Nunc autem nullos habebis, nam totus Israel erat contra eum, & manserant soli serui sui, qui pugnauerant pro eo. Nunc autem omnes uolebant recedere, quia David lugebat, ideo non remaneret ei nullus adiutor, & constitueretur alius rex, unde iam non esset hoc malum remediabile: & in hoc uerum dicebat Ioab. unde David uidens hoc coactus est facere, quod suadebat Ioab.

An loab peccauerit increpando David, quod ploraret. Quæst. VII.

QVAERETVR, an loab peccauerit increpando sic regem. Aliquis dicit, quod non, quia ei vitia suadebat. In contrarium videtur, quia nimis grauitur ista dicebat. Respondendum, quod loab in hoc fecit bonum David; nam forte vidit rotum exercitum incitatum ad eligendum alium in regem recedendo a David. Quod patet, quia dicitur, quod populus declinauit introire in urbem. Loab vero, vt non fieret istud scandalum, admonuit David, & locutus est ei ista, vt exiret, & loqueretur seruis suis. Possit tamen dici, quod loab aliquo modo peccauit in hoc, quia dure se habuit erga regem, nam cum maiori reuerentia debuisset ei loqui, & admonere, sed loquebatur ei tanquam minori, vel æquali, & per modum comminationis. Item quia loab increpando regem in multis mentitus est, scilicet, dicendo, quod David odio habebat diligentes se, scilicet, seruos suos. Etiam dixit, quod placeret David si omnes serui sui mortui fuissent, dum tamen viueret Absalom: & ista falsa sunt, sed obijciunt ea loab ipsi David ex quadam mordacitate, sicut illi, qui desiderant acriter alios redarguere, vt latorem habeant locum dicendi, non solum obijciunt ea, quæ vera sunt, sed etiam ea, quæ falsa. Qui vero bono desiderio increpat, quantumcumque grauitur agat, solum obijcit ea, quæ vera sunt. Aliquis forte dicit, quod loab locutus est ita grauitur contra regem, non ex irreuerentia, sed ex necessitate, quia uidebat expedire ipsi David, quod alloqueretur seruis suis: & quia circa hoc David erat contumax in planctu persistendo, oportuit esse grauem persuasionem, qua moueretur ad assentiendum, unde interdum per comminationes loquebatur. Sed adhuc dicendum, quod istud non stat, quia si David pertinax erat circa id, quod sibi nociuum erat, poterat loab ex bono desiderio acriter inuehi in David, vt recederet a pertinacia: & quamquam ista redargutio non esset grata David, erat tamen meritoria, quia multa beneficia parantur inuitis, quando eorum consilium utilitati, & non uoluntati, ut ait Augustinus in quadam Homil. super Lucam, & habetur quarta senten. distinctio, 15, quod tamen loab increpando David falsa contra eum locutus fuerit, nullo modo est excusabile, quia falsa non possunt dici ex bono corde, cum sint contra conscientiam, sed dicuntur ex affectibus passionibus ad adiuuandum desideria nostra: ideo uidetur, quod cum loab peccauisset occidendo Absalom, & pro hoc nunc lugeret David, vt ostenderet loab, quod ipse non peccauisset, uoluit inducere indirecte, quod David non lugeret pro morte Absalom, sed magis, quod laudaret illam: & quia istud erat desiderium passionale, motus est loab ad increpandum fortiter David, & allegandū aliqua falsa, vt facilius moueretur David ad assentiendum; & ob hoc David quamquam assensit uerbis loab ex necessitate, tamen doluit de ista persuasionem, quia sic acriter fieret, & postea dixit filio suo Salomoni: tu nosti, quæ fecerit mihi loab, idest, quomodo afflixerit me, seq. lib. cap. 2, patet ergo, quod loab aliquo modo peccauit in ista redargutione. Surrexit ergo rex, scilicet, a planctu desinens iam plangere. Et sedit in porta, scilicet, in porta urbis, per quam ingressi erant viri belatores, vel in porta palatii sui, ad quod omnes uenturi erant, vt facerent reuerentiam regi. Ecce enim quanta calamitas David: nam filium suum ex magna amaritudine lugebat, & a seruis suis coactus est contra naturalem inclinationem in ipsa amaritudine ridere, &

Secunda.

Falloqui illos, vultum hilarem ostendendo, cum nequaquam latum cor posset habere. Et omni populo nuntiatum est, quod rex sederet in porta. scilicet, populus bellatorum erat extra ciuitatem: nam denuntiam eis fuerat, quod lugeret David, ideo declinauerunt introire in urbem, nunc autem nuntiatum eis est, quod rex sederet in porta, & tunc omnes introierunt in urbem. Forte autem loab postquam persuasit David exiit de urbe rediens ad bellatores, & ibi locutus est eis, & intrarent in urbem, quia iam rex cessauerat a planctu. Venitque vniuersa multitudo coram rege, idest, omnes serui David, qui ierant ad bellum, nunc uenerunt coram rege, scilicet, introeundo in urbem, nam prius declinauerant ab ea, & nunc steterunt coram rege, qui sedebat in porta urbis ad recipiendum eos, & tunc intelligendum est, quod allocutus fuit eis gratè, & de victoria gratias summas egit tanquam nunquam dolisset de morte Absalom. Israel autem fugit in tabernacula sua, idest, totus populus Israel fugit de bello, & iuit in tabernacula sua. Et nomine Israel intelliguntur hic 12, tribus, quod est contra communem consuetudinem scripturæ. Nam cõmuniter Israel accipitur pro 11, tribubus, quia tribus Iuda non computatur de Israel. Sic accipitur infra in litera cum dicitur, quod viri Israel contendebant cum viris Iuda. Dicitur autem hic de fuga Israel in tabernacula sua, nõ quod sit pars eorum, quæ dicuntur, sed ad continuandam ea, quæ sequuntur, quia infra dicitur quomodo tractauerunt inter se viri Israel de reductione David in regnum, & ad hoc præmittitur illud, unde habuit originem ille tractatus, scilicet, quia fugerunt de bello a facie seniorum David, & ob hoc erant iam separati de domo David, & tractauerunt quomodo redirent in priorem vnitatem regni sub David.

Omnis quoque populus. Hic ponitur secundum huiusmodi, scilicet, David consolati ab omnibus tribubus receptio: nam per hoc, quod omnes tribus vixerant Absalomem in regem, & pugnaverant contra David, excluderant eum, ne regnaret super illos, nunc autem de nouo recipiebant eum in regem. Sic enim ipse dixit infra in litera, an ignoras hodie me factum regem super Israel, & dicitur, Omnis quoque populus certabat in cunctis tribubus Israel, idest, Israelitæ per omnes tribus suas certabant, idest, contendebant inter se super malo, quod fecerant excludentes David, & accipientes Absalomem in regem, & imponebant sibi in alterutrum culpam, scilicet, quæ tribus magis incitauerat alias, vel fuerat principium, vt ungeretur Absalom, cū esset David rex.

Cur Israelita iterum uoluerunt David in regem recipere. Quæst. VIII.

QVAERETVR, quomodo Israelitæ induci sunt ad hoc, quod dolerent de malo præterito, & uellent accipere David in regem, & quid eos mouebat ad hoc. Respondendum, quod primum mouit eos mors Absalom: nam ipsi rebellauerant David propter Absalom, nunc autem mortuus erat Absalom, ideo non habebant iam causam rebellandi. Sic patet infra, scilicet, Absalom autem, quæ unxit super nos, mortuus est in bello, usquequo siletis, & non reducit regem? Secundum fuit cõmemoratio præteritorum bonorum collatorum a David, & ingratitudo Israelitarum, scilicet, quod David benefecerat Israelitis liberando eos ab hostibus, & ipsi mala fecerant ei, eiciendo eum de terra: ideo nunc cognoscendo ingratitudinẽ suam doluerunt, & uoluerunt eum reducere. Hoc tangitur cū dicitur, Rex liberauit nos de manu inimicorum nostrorum, & ipse saluauit nos de manu Philistinorum, & nunc fugit de terra pp Absalom, Ter-

David cõsolari ab omnibus tribus receptio.

Quomodo consilium Israelitarum peruenit ad David. Quæst. VIII.

tium fuit, quia Israelitæ nunc non habebant regem mortuo Absalom, & non poterant manere sine rege, nec erat aliquis, quem legitime possent sumere in regem, cum David esset uerus rex, ideo uoluerunt eum reducere. Quartum & potissimum fuit, quia Israelitæ timuerunt aliquod malum sibi futurum, si non reducerent regem, ideo uoluerunt cito reducere eum. Nam sicut nunc pauci de seruis David præualuerant contra totum Israel, ita credebant, quod deinceps futurum esset, & quod David eos bellis conficeret, & destrueret omnia bona eorum: ideo uoluerunt ipsi quasi gratias David suscipere super se, priusquam David de hoc aliquid loqueretur, vt sic susciperent illos David in gratiam, & reconciliaretur eis. Dicens, rex liberauit nos de manu inimicorum nostrorum. In hoc significant ingratitude dinem suam, scilicet, quia David benefecerat eis, & ipsi mala fecerant ei. Vocantur hic inimici futurum, contra quos pugnauit David præter Philisthæos. Nam pugnauit contra aliquos Chananaeos, sicut fuit capiẽdo castrum Ierusalem, sup. 5. cap. Pugnauit etiam contra Syros, Idumaeos, Ammonitas, Moabitas, & omnes alias gentes, quæ erant in circuiu Israel: vt patet supra 8. & isti erant hostes Iudeorum. Ipse saluauit nos de manu Philistinorum. Erant etiam Philisthini hostes Iudeorum, sed quia ipsi erant præcipui, nominati sunt per se, nam tantum infestabant soli Philisthini Israelitas, sicut omnes hostes, qui erant in circuiu simul. Vnde tempore Saulis ferè omnia bella Israel fuerunt contra Philistinos, vt patet ex processu præcedentis libri. David autem pugnauit contra Philistinos agens multa bella contra eos tempore Saulis. præceden. lib. cap. 18. & 19. postea etiam cum factus est rex pugnauit contra illos, supra 5. cap. iterum etiam egit contra eos multa bella, quousque abstulit de manu eorum frenum tributi: supra 8. cap. & pro hoc tenebantur Israelitæ ipsi David. Et nunc fugit de terra propter Absalom, idest, fecit nobis omnia prædicta bona, & tamen nos adiuuando Absalom fugauimus eum de terra, quod est opus magne ingratitude, ideo supple debemus redire ad cor, vt faciamus eum regem nostrum sicut a principio. Absalom autem, quem unxit super nos mortuus est in bello. Ita est alia ratio ad reducendum David in regnum, scilicet, nos recessimus a David propter Absalomem, vt eum faceremus regem super nos. Nunc autem Absalom mortuus est, ideo frustra est, quod nos amplius repugnemus David. Dicitur autem quod fugit David de terra, non de tota terra Israel, quia mansit in ciuitate Mahanaim quæ est in sorte dimidiæ tribus Manasse, vt patet supra 17. & ibi mansit toto tempore, quo durauerunt isti tumultus. Sed dicitur fugisse de terra, quia locus, in quo solebat habitare David erat Ierusalem, & inde fugit propter Absalomem, supra decimo quinto capitulo. Usquequo siletis, & non reducit regem. Ista erant uerba Israelitarum mutuo se accusantium, scilicet, usquequo siletis, idest, cum cognoscamus nos peccauisse, usquequo siletis, idest, manetis nihil agentes, nam deberetis reducere regem, idest, reducere eum ad hoc, quod sit rex totius Israel, sicut prius erat: vel reducere, scilicet, ad domum suam cum honore in Ierusalem, ubi esse solebat quando pacifice erat rex totius Israel. In Hebræo habetur: Cur siletis. Vbi litera nostra dicit: usquequo siletis, sed idem est. Et consilium totius Israel uenit ad regem, idest, Israelitæ inter se disceptabant, propter David se inuicem accusantes, & ad ultimum deliberauerunt, quod reducerent David, vt esset rex sicut prius: & ista deliberatio, vel consilium peruenit ad regem.

QVAERETVR, quomodo peruenit istud consilium Israelitarum ad regem. Aliquis dicit, quod peruenit per famam, quia aliqui retulerunt David quomodo uertebantur ista inter Israelitas. Sed dicendum, quod istud consilium Israelitarum peruenit ad David per nuncios, quia ipsi miserunt solennes ambasciatores ad David denunciante ei intentionem suam super reductione, vt David inclinaretur ad eos tanquam bono animo agentes. Patet hoc ex eis, quæ sequuntur, scilicet, sermo autem omnis Israel peruenit ad regem in domum eius, i. Israelitæ miserant iam ad David in domum suam ambasciatores referentes istud. Et ob hoc David dixit ad viros Iuda, cur uenitis nouissimi ad reducendum regem in domum suam, quasi dicat, iam undecim tribus Israel præuenerunt uos: mit tendo nuntios. Rex uero David misit ad Sadoc, & ad Abiathar sacerdotes. David uoluit reducere ad se Iudam, & ad hoc uoluit quod Abiathar, & Sadoc, qui erant Sacerdotes magni tractarent istud negocium cum tribu Iuda, & hoc quia erant viri nimis excellentes, scilicet, summi Sacerdotes, qui principes populi nominantur. Act. 22. & ob hoc non misit alios de seruis suis ad tribum Iuda, & quia isti duo non erant nunc cum David, sed manserant in Ierusalem, supra decimo quinto, misit alios nuncios ad ipsos in Ierusalem, vt ipsi irent ad totam tribum Iuda, & tractarent de reductione regis. Alia etiam causa erat, quare isti ibant, scilicet, quia isti non fuerant partiales, uel saltem non se ostendebant, sed manserunt in Ierusalem custodiendo arcam, omnes autem alij serui David fuerant partiales, quia nunc fuerant cum David contra Absalomem: unde magis crubescerent uiri Iudæ, si uenirent illi ad tractandum: quam ueniente Abiathar, & Sadoc. Loquimini ad maiores natu Iuda, idest, ad seniores, & potentiores in tribu illa, quia non poterant isti Sacerdotes loqui omnibus de tribu Iuda: sufficiebat, vt loqueretur præcipuis illorum. Dicentes: cur uenitis nouissimi ad reducendum regem in domum suam? idest, cum vos sitis magis coniuncti regi, debetatis uenire priores: culpa est ergo in uobis, quod non ueniat. Vel dicitur hoc ad inuendum, quod dato quod uiri Iuda nolent iam redire ad David, quod non habebant locum, quia omnes alia tribus conuenerant ad David, ideo ipsi non poterant resistere.

Cur David magis misit ad tribum Iuda quam ad alias, vt ueniret. Quæst. IX.

QVAERETVR, quare misit David potius ad tribum Iuda, ut ueniret quam ad alias tribus. Respondendum, quod David factus bello, & mortuo Absalom expectauit quid facerent Israelitæ: ut sciret quid expediret ei agere, & si forte nulla tribus sponte rediret ad ipsum, ipse misisset nuncios ad illas, ut redirent ad eum: nunc uero undecim tribus Israel inuito consilio miserunt ambasciatores ad David, ut redderent eum: tribus autem Iuda non misit ambasciatores, ideo non fuit opus quod David mitteret ad aliquam tribum, quod rediret ad ipsum, sed solum ad tribum Iuda, quæ non miserat nuntios, si tamen contigisset, quod tribus Iuda misisset nuntios de reductione David, & aliqua de alijs tribubus non misisset: David quoque misisset ad exhortandam eam, sicut misit nunc ad tribum Iuda.

Cur misit Dauid nuntios ad tribum Iuda. Quæst. X.

QVARETVR, ad quid opus fuit, quod miteret Dauid nuntios ad tribum Iuda, quia ipsa per se veniret. Respondendum, quod hoc fecit ad tollendum verecundiam viri de hac tribu, quia ipsi erant cognati Dauid, & exaltauerat eos Dauid, propter quod debuissent ei fideiiores esse, nunc autem conuenerant contra eum cum Absalom sicut ceteræ tribus, ideo verecundabantur nimis redire ad regem, ad tollendum autem hanc verecundiam, Dauid misit eis nuntios. Item fuit ad hoc, quod non intelligerent viri Iudæ, quod erant nimis exosi Dauid: nam cum ipsi essent magis peccantes in hoc, quam ceteræ tribus, putarent quod Dauid habebat eos magis exosos, quam reliquos, & forte non auderent redire ad ipsum nisi ipse vocaret eos, & ob hoc misit eis verba blanda ad reuocandum eos, dicens: fratres mei vos, os meum, & caro mea vos, quare nouissimi reducit regem? Item fecit hoc, quia forte putauit, quod cum viri de tribu Iuda essent fortes, & animosi, cum semel recessissent à Dauid, ut non confiterentur se egisse iniustum, nunquam uellent redire ad eum, ideo ipse incitauit eos, ut redirent. Sermo autem omnis Israel peruenit ad regem in domo eius. Istud ponitur ad probandum præcedens, scilicet, cur uenitis nouissimi ad reducendum regem. Et patet quod sint nouissimi, quia sermo omnis Israel peruenit ad regem in domum suam, id est, totus Israel miserat nuntios ad Dauid in domum suam, quod uellent reducere eum, & nondum miserant filii Iuda nuntios. Fratres mei vos. Ista sunt uerba peruatoria, scilicet, cum vos sitis fratres mei, id est, magis mihi coniuncti sanguine quam ceteri, debueratis prius venire, quam alij. Vel aliter ponuntur ista uerba blanda, ut intelligant viri Iuda, quod Dauid non erat sibi exosus, Os meum, & caro mea vos, id est, vos estis os meum, & caro mea, scilicet, sumus de eisdem ossibus, & carnibus cum descendamus ex eadem progenie, Quare nouissimi reducit regem? quasi dicat, culpa est, quod vos ueniatis nouissimi, & alia tribus iridebunt vos. Et Amasa dicit. Ita est reuocatio Amasæ, quem singulariter iussit vocari, ut ueniret ad regem. Nomen os meum es, & caro mea, quasi dicat, cur non uenis? numquid nescis, quod es os meum, & caro mea. In hoc enim ueris erat, quam in cæteris: nam Amasæ erat filius Abigail sororis Dauid, ut patet supra 17. & primo Paralip. 2. c.

Amasa quare specialiter uocatus est à Dauid. Quæst. XI.

QVARETVR, quare Dauid fecit specialiter uocari Amasam, quia sufficiebat illum uocari cum cæteris uiris de tribu Iuda. Respondendum, quod Amasæ fuerat princeps exercitus Absalom contra Dauid, supra 17. Etiam ipse erat filius sororis Dauid, propter quod ei tenebatur magis seruare fidem, quam ceteri, & ex hoc magis ipse peccauit, & peccatum suum erat minus remissibile, quam peccata aliorum, ideo si non uocaretur specialiter, putaret, quod Dauid erat sibi exosus, & non ueniret ad eum. Sic enim fecit Christus Marc. ult. cum dixerunt Angeli mulieribus; ite & dicit discipulis eius, & Petro: Ipse enim specialiter nominatus est, quia ipse plus peccauerat, quam alij negando Christum, & si non diceretur ei specialiter, quod ueniret, putaret se non comprehendi nomine aliorum, sic etiam Amasæ forte non comprehenderetur nomine aliorum, quia nihil

F lus tantum peccauerat sicut ipse. Erat autem Amasæ cum uiris Iuda, quia cum ipse esset de hac tribu, factus bello mansit cum uiris tribus huius. Hæc faciat mihi dominus, & hæc addat. modus iurandi est. Et est sensus, talia mala, & talia inferat mihi Deus, si non fecero quod dico, & tunc demonstrabat aliqua mala magna, ut si diceret: Deus faciat mihi talia mala, & maiora, quam nunc fecit. Si non magister militie fueris coram me omni tempore pro Iob, id est, ueni ad me, quia ego promitto facere te magistrum militie omni tempore, sicut erat Iob. Aliqui enim intelligunt, quod prædicat ibi locum substitutionis, vel suppletionis, scilicet, quod quodocunque non esset præsens Iob, Amasæ esset princeps belli. Sed hoc non stat, quia tunc Dauid nihil promittebat Amasæ, cum iste esset ualde paruus honor, nam semper Iob hoc modo esset princeps militie, licet esse absens, & suppleret locum eius Amasæ. Dauid tamen intendebat promittere Amasæ aliquid magnum, ergo promittebat ei, quod esset princeps militie sicut fuerat Iob, & iam non esset Iob princeps. Item patet hoc, quia simile habetur supra decimo septimo, scilicet, Amasam uero constituit Absalom super exercitum pro Iob, & tamen ibi non accipitur, ut substitutus Iob, sed quod sicut Iob erat princeps militie Dauid, ita esset Amasæ princeps militie Absalom. Item patet, quia Iob occidit Amasam præ inuidia. sequen. capitulo, & tamen si solum Dauid substitutum fecisset Amasam ipsi Iob, non inuidisset ei Iob, quia non usurpabat officium eius, ideo non occidisset eum. Item patet, quod promittebat ei Dauid principatum militie, quia mox, ut rediit Amasæ ad Dauid, iussit ei, quod congregaret omnes viros de tribu Iuda, quod pertinebat ad principem militie, & nihil præceptum est Iob, ideo uidens Iob, quod Amasæ sumplerat ducatum militie, occidit eum, sequen. capit. ideo principatum militie Dauid promissit Amasæ.

An Dauid iussit uolebat auferre principatum à Iob. Quæst. XII.

QVARETVR, cum non posset principatus iste dari Amasæ, qui tolleretur Iob, cur auferatur illi, & an poterat Dauid iussit auferre. Respondendum, quod Dauid uolebat Iob auferre principatum militie, & omnem honorem, quem habebat in domo sua: causa fuit, quia offensus eum grauer occidendo Absalomem, & agendo contra præceptum eius, præcedenti capitulo. Cum autem queritur, an posset Dauid iussit auferre principatum militie Iob, Respondendum, quod quando aliqui instituntur in honoribus, vel dignitatibus, aut illa dicuntur aliquem titulum, qui acquiritur in ipsa institutione, aut solum sunt officia, vel dignitates, quæ non dicuntur titulum aliquem, sed solum tenentur ab illis, qui tenent eas propter uoluntatem ipsorum, qui conferunt. & sic est esse iudicem delegatum, uel arbitrum, quia ista non dicuntur titulum, ideo ille, qui iudicem constituit, non tribuit ei titulum, sed officium. Alia sunt, quæ dicuntur titulos, sicut esse episcopum, uel canonicum, & similia. De istis secundis dicendum, quod siue dentur alicui ex meritis, siue sola principis benignitate, nunquam possunt tolli uoluntate principis, sed solum propter delictum.

Si autem sint officia, vel dignitates, quæ non dicuntur titulum, aut princeps contulit illa mera liberalitate, licet persona esset digna, uel cum aliqua conditione ex qua ipsa persona quasi iure suo acquireret illa officia, vel dignitates, ut si aliquis princeps diceret, quicunque primus inua-

inuaferit, uel introierit in talem locum hostilem, sit iudex in toto regno, uel officialis in domo mea. Si primo modo dicendum quod princeps, qui dedit dignitatem uel officium alicui, potest tollere ei quodocunque uoluerit, etiam si nihil peccet. Et sic reges ponunt iudices in uerbis, & non peccant tollendo eos, quodocunque uoluerint, etiam si sint boni iudices. Idem est de principibus belli, quia istud officium, uel dignitas non dicit titulum, ideo quodocunque uult princeps, potest reuocare ducem, & instituire alium: sicut dominus potest reuocare procuratorem, quodocunque uelit: nisi sit factus dominus litis. Si autem ista officia, uel dignitates acquirantur quasi iure ipsarum personarum, non potest princeps tollere illa, nisi peccantibus illis, qui sunt in officio, uel dignitate. Sic enim fuit de Iephte Galaadite, de quo dixit gens terræ Galaad, qui primus ex uobis contra filios Ammon coeperit dimicare, erit dux populi Galaad. Iud. 10. Et postea hoc sub iuramento firmatur Galaaditæ ipsi Iephte, ut patet Iud. 11. ideo cum factus est princeps per hunc modum, populus, qui dederat ei principatum, non poterat priuare eum, nisi ualde delinqueret in ipso principatu. Sic autem fuit de Iob acquirendo principatum belli: nam dixit Dauid, omnis, qui percussit Iebusæum in primis erit princeps, & dux, ascendit autem Iob primus, & factus est princeps. supra 5. & 1. Paralip. 11. non poterat ergo priuari Iob isto principatu, nisi pro delicto, cum acquisiuisset illum iure suo.

Merebatur Iob propter mortem Absalonis non solum priuari principatu sed etiam occidi. Quæst. XIII.

QVARETVR ulterius, cum Iob non posset priuari, nisi pro crimine, an esset nunc aliquid crimen, pro quo iuste priuaretur. Aliquis dicit, quod non, quia solum occiderat Absalom, qui erat hostis publicus, & illum in bello occidit, ergo non peccauit ut priuaretur. Respondendum, quod sicut declaratum est præced. ca. Iob peccauit grauer occidendo Absalomem. Nam quamquam ille mereretur mortem, tamen Dauid expresse prohibuerat eum occidi, ideo quicunque illum occideret, mortis reus erat. Nam de maximis criminibus est inobedientia ad principem, potissimum autem cum nulla causa subit, quia tunc est manifesta rebellio, & efficitur hostis ille, qui sic repugnat. Pro omnibus autem talibus inobediens mors infligebatur in veteri testamento: siue ista inobedientia esset ad principem spiritualem, scilicet, ad summum Sacerdotem, siue ad principem secularem, scilicet, ad regem, uel ad alios duces. De spirituali principe patet Deuter. 17. cum dicitur: qui superbierit nolens obedire Sacerdotis imperio, & decreto iudicis, morte morietur homo ille. De principe seculari patet Iosue primo, cum dixerunt Israelitæ ad Iosue, qui contraxerat ori tuo, & non obediit cunctis sermonibus tuis morietur: ergo Iob occidendus erat, qui fuit inobediens Dauid. A fortiori igitur poterat sibi tolli principatus, & si relinqueretur ei uita, misericorditer agebatur cum eo. Itē merebatur Iob mortem & priuationem ducatus, quia occiderat Abner inuisibiliter per insidias. supra 3. tales autem non solum sunt mortis rei, sed etiam non gaudent aliqua immunitate sacrorum locorum. Sic patet Exod. 21. & extra de immuni. Eccl. ca. inter alia. & de homici. cap. 1. ideo debebat Iob carere principatu, & mori: & hoc uoluerat facere Dauid quando Iob occidit Abner: tamen timuit magnum scandalum populi, & uidit se impotentem ad hoc, ideo distulit ad tempus. Sic patet supra 3. ego autem adhuc delictatus, Alph. Toit. in Secundum Regum.

A & uictus rex: porro uiri isti filij Saruie duri mihi sunt, id est, quia ego sum rex nouiter uictus, non possum adhuc facere res magnas, cum isti filij Saruie sint mihi duri, id est, ualde resistentes. Et subditur ibi: retribuatur Dominus facienti malum iuxta malitiam eius: in quo Dauid innuebat, quod non remittebat poenā debitam, sed committebat Dei iudicio dum ipse non poterat punire. Nunc autem quia Dauid credebat se potentem ad puniendum eum, & potissimum crederetibus delictis illius, priuauit eum principatu, & tradidit illum Amasæ. sequen. capit. postea tamen mortuo Amasæ rediit Iob in pristinum statum, sed cur hoc fuerit sequ. cap. declarabitur.

Quare promissit Dauid Amasæ principatum. Q. XIII.

QVARETVR ulterius, quare Dauid promissit Amasæ, quod faceret eum principem exercitus. Respondendum quod fecit hoc, primo ut ille uellet redire ad Dauid: nam Amasæ fuerat factus princeps totius exercitus Absalom. supra 17. nunc autem rubor sibi esset descendere de illo statu, ideo forte nollet venire ad Dauid, si non maneret in illo statu, ut igitur ueniret promissit ei ducatum militie: alias enim suspicaretur Dauid, quod forte Amasæ nolens descendere de statu suo concitaret tribum Iuda, de qua erat, & omnes alias tribus, quibus sub Absalone præfuerat, ut rebellarent semper Dauid, & eligeret alium regem, ut ipse sic maneret in principatu suo: ne igitur inlurgeret ipsi Dauid alius hostis, uoluit eum numeribus placare. Nihil namque est quod magis hominem ad omnia nephanda commoueat, quam desiderium non descendendi de honore, quem semel iuste, uel iniuste obtinuit. Secunda causa erat, ut ipse Amasæ esset bonus procurator Dauid inducendo ad eum tribum Iuda, & alias tribus: nam cum Amasæ ante hoc esset princeps militie super totum Israel, uiri de omnibus tribubus obediabant ei, & quia nondum redierat ad Dauid, adhuc obediunt illi. Vnde si ipse uellet suadere eis, quod rediret ad Dauid, faciliter obtineret: & si contrarium uellet, esset grauissimum ipsi Dauid reducere ad se Israelitas: pro hoc ergo uoluit eum placare tradendo principatum exercitus. Tertia causa fuit, quia Dauid ablaturus erat principatum belli ipsi Iob ex causis assignatis præced. q. ideo uoluit potius dare Amasæ, qui erat cognatus suus filius sororis suæ, & erat uir strenuus in armis quam alicui alteri.

Cum Dauid auferre uellet principatum Iob, quare non dabit eum Abisai fratri suo. Quæst. XV.

QVARETVR ulterius, cum Dauid ablaturus esset principatum Iob, quare non dabit illum Abisai fratri eius, qui erat uir strenuus in bello: nam ipse computatur inter fortes Dauid, & erat fortior quam Iob, ut patet infra 23. & 1. Paralip. 2. iste et alij erat princeps belli cum fratre suo Iob, sicut in bello Ammon, supra 10. Ipse quoque, contra Idumæos fuit princeps, & occidit 18. millia, ut patet 1. Paralip. 18. ipse quoque erat familiaris Dauid: cui nimis confidebat Dauid. Vnde ambo soli descenderunt in castra Saulis quando accepit lanceam Saulis. præced. lib. cap. 26. ipse etiam defendit semel Dauid à morte: ut patet infra 21. capit. erat etiam filius sororis Dauid, scilicet Saruie: sicut Amasæ erat filius Abigail sororis Dauid, ut patet 1. Paralip. 2. Respondendum, quod fecit hoc Dauid. Primo propter crimen ipsius Abisai: nam ipse fuit in morte Abner quamquam solus Iob percussisset illum, unde ambo dicuntur occidisse eum. Sic patet supra 3. scilicet, igitur Iob, & Abisai frater eius

eius interfecerunt Abner, eo quod occidisset Aſael fratrem eorū, & ſic Abiſai reus erat in morte Abner ex quo merebatur mori, & conſequenter non debebat aſcendere ad aliquam dignitatem. Secunda cauſa erat propter ſeditionem, quia Abiſai erat ſeditioſus valde, & cōcordabat ipſi Ioab in omnibus malis, quae agere vellet Ioab: nec ab his compeſci poterat iuſſu regis. Ideo quādo cūq; Dauid conquerebatur de Ioab: etiam de Abiſai conquerebatur. Sic patet ſupra. 3. ſcilicet, porro viri iſti filii Saruiā duri mihi ſunt, id eſt, non poſſunt flechi ad bonum iuſſu meo, ſic etiam ſupra 16. dixit Dauid ad Abiſai. Quid mihi, & vobis filij Saruiā? Et iterum infra in litera: quid mihi, & vobis filij Saruiā? Erat ergo Dauid durus ipſi Abiſai: ideo noluit ei dare principatum militiā, nam per hoc efficeretur ſuperior, & non poſſet compeſcere eum. De Amaſa autem non erat ſic, quia non erat vir durus; vnde poſſet melius ſe habere Dauid cum illo, ideo illum voluit. Tertia cauſa fuit propter Ioab, nam ſi Abiſai princeps eſſet belli, maneret Ioab quaſi in principatu illo, quia ambo erant fratres, & cū Ioab eſſet princeps, etiam faciebat Abiſai principem, nam in bello diuidebant exercitum, & pugnabant tanquam duo duces. Sic fuit in bello contra Ammonitas. ſupra 10. c. Dauid autem voluit quod nequaquam maneret principatus iſte in Ioab directē, vel indirectē, ideo etiam noluit dare Abiſai. Magis tamen diligebat Dauid ipſum Abiſai quam Ioab, quia minus offenderat eum, ideo quādo miſit Amaſam ad colligendum exercitum, non iuſſit ipſi Ioab, quod tolleret aliam partem exercitus, & iret contra Sibam, ſed iuſſit hoc Abiſai. ſequi. cap. & tamen erat ibi praſens Ioab, vnde & ipſe iuit cum Abiſai. eo. cap. Sed adhuc obijcietur, quod ſi propter peccatum non dabatur principatus militiā Abiſai, etiam non deberet dari Amaſa, quia ipſe peccauerat contra Dauid cū fuiſſet dux belli ſub Abſalōne ſup. 17. Dicendum quod Dauid non tantum cōſiderabat peccatum quantum rebellionē. De Amaſa autem certum eſt quod peccauerat, ſed non credebatur poſtea repugnaturus Dauid. Malum autem ipſius Abiſai conſiſtebat in hoc, quod Dauid putabat eum nunquam ſibi ſubijciendum, eo quod erat ſibi vir durus. Peccata autem, quae quotidiana ſunt, & incorrigibilia, etiam ſi parua ſunt, maiorā ſunt quam ea, quae ſemel facta non repetantur: ideo noluit Dauid accipere Abiſai. Et inclinavit cor omnium virorum Iuda quaſi viri vnus. Hoc poteſt intelligi de Dauid, ſcilicet, quod ipſe per ea, quae miſit dici viris Iuda per Sadoc, & Abiathar Sacerdotes inclinavit illos totaliter ad ſe: Et dicitur quaſi viri vnus, id eſt, quod ſicut quando vir vnus inclinatur ad vnā partem totaliter inclinatur, & nihil de eo inclinatur ad aliam partem; ita fuit in viris Iuda; quia omnes inclinati fuerunt ad Dauid, & nullus manſit qui non inclinaretur. Vel aliter, quaſi viri vnus, id eſt, ſicut modicum laboraſſet Dauid inclinando ad ſe cor viri vnus, ita modicum laboravit inclinando ad ſe corda omnium virorum Iuda. Aliter poteſt intelligi de Amaſa, ſcilicet, quod Amaſa inclinavit corda omnium virorum Iuda ad Dauid, quia ipſe erat inter viros Iuda, & cū miſiſſet Dauid ad vocandum eum promittens ei principatum belli, ipſe conatus eſt conuertere omnia corda virorum Iuda ad Dauid: Miſeruntque ad regem thicōpes, ſcilicet, viri Iuda miſerunt nunc nuntios ad Dauid denuncianteſ, quod recipiebant eum in regem, ſicut prius. Reuertere tu, & omnes ſerui tui, id eſt, iam non timeas, ſed reuertere ſecutus in Ieruſalem, ſicut prius eras. Et reuerſus eſt rex. Hic ponitur tertium huius cap. ſcilicet, regis recepti in domum ſuam reductio. Et diuiditur in tria. Primo ponitur Dauid benignitas in Semei obuiatione, & re-

Regis recepti in domum reductio.

ceptione. Secundo ponitur Dauid inaequalitas in Miphiboſeth, & Sibae concordatione, ibi. Miphiboſeth quoq; Tertio ponitur curialitas Dauid in Berzellai expeditione, ibi. Berzellai quoque. Circa primum dicitur. Et reuerſus eſt rex, ſcilicet, de vrbe Manaim, in qua fuit toto tempore ſeditionis, & veniebat in Ieruſalem, vbi erat ſedes regni ſui, & ibi morabatur ipſe ſemper, nā ibi aedificauerat ſibi domos, vt patet ſupra 5. & 1. Paralipom. 14. Et venit iſque ad Iordanem. vique ad iſtum locum venit Dauid cum ſolis ſeruis ſuis, quia nondū ſe paraauerat tribus Iſrael ad veniendum cum eo.

Cur Iſraelitae non honorauerunt Dauid valde reducendo eum in domum ſuam. Quaeſt. XV I.

QVAERET aliquis, cū tribus Iſrael valde offenderent Dauid, & nunc reducerent eum in priorem ſtatum, cur non honorabant eum nimis reducendo in domum ſuam, quia propter hoc quod offenderant eum debebant honorare. Reſpondendum, quod viri Iſrael concordauerunt de reductione regis, & iam receperant eum in regem, ſicut prius, ſed nondum de terminauerant ſibi tempus, in quo reducerent eum in Ieruſalem: viri autem Iuda cūm receperunt Dauid in regem, illico dixerunt ei quod rediret in domum ſuā, & ipſi illico paraauerunt ſe ad veniendum cum rege. Sed prius quā ipſi ueniret, rex erat apud Iordanem.

H Viri autem Iſrael nihil dictum fuerat de tempore reductionis, ideo non erant parati ad reducendum regem, ſed cū ipſi audierunt, quod viri Iuda uolebant ducere regem, ipſi quoq; cito iuerunt, & media pars undecim tribuum iuerat ad Iordanem, quando rex tranſiuit: omnes autem alij poſtea uenerunt, & fuit orta ſeditio magna inter viros Iuda, & Iſrael: conuerſantibus uiris Iſrael, quod uiri Iuda furati fuiſſent regem, ut patet infra, & ſic totus Iſrael uolebat honorabiliter reducere Dauid in domum ſuam, niſi ipſe feſtinaiſſet recedere illis inconſultis. Et Iuda uenit in Galgala, ut occurreret regi. Eſt enim Galgala locus quidam inter Iordanem & Iericho in principio terrae Chanaan a parte orientali, in quo Iſraelitae tranſito Iordane primo caſtrametati ſunt, & poſuerunt ibi duodecim lapides, quos tulerant de Iordane, & ibi circumceſi ſunt omnes, & celebrauerunt Paſcha, ut patet Iſ. ſuē quarto, & quinto ad illum enim locum uenerunt uiri Iuda, quia quando ipſi ueniebant, iam rex erat apud Iordanem. Et tranſiit cum eo per Iordanem, id eſt, ut tranſiret cum eo per Iordanem, & ſic ipſi tranſierunt Iordanem ante quā Dauid tranſiret, & totam domum eius tranſierunt per flumina, & ipſi tranſierunt aquas ante Dauid: ut patet infra ſcilicet, & tranſierunt Iordanem ante regem tranſierunt uaditum, ut tranſducerent domum regis. Feſtinavit autem Semei. Hic ponitur de obuiatione Semei: quomodo uenit ad petendum ueniam a Dauid.

Quomodo Semei, qui peccauit, uenit obuiare Dauid, & petere ueniam. Quaeſt. XVII.

QVAERET aliquis, quomodo Semei, qui ita grauiter offenderat regem, ueniebat nūc coram eo, ſed magis debuiffet ſurgere de curia. Reſpondendum, quod Semei grauiſſimē peccauerat, ut patet ſup. & ideo doluit quod reductus eſt Dauid, & uoluerat quod alius fuiſſet electus in regē: ſed quia totus Iſrael uoluit recipere eum, ipſe non potuit prohibere: nunc autem putauit, quod forte Dauid fleteretur obſequijs, & ob hoc cum magno comitatu, ſcilicet,

cet, cum mille uiris iuit ad Iordanem ad recipiendum Dauid, credens quod cum nunc Dauid reciperetur nouiter in regnum, omnibus eſſet clemens, & uoluit praeuenire omnes alios, vt Dauid cognofceret illius animum obſequendi, ſicut a principio valde peccauerat. Motiuum autem erat ſuum, quia omnes de Iſrael peccauerant contra Dauid, & ſi forte uellet in eo petere ultionem, ita in omnibus alijs uellet, & oēs turbati fugerent a Dauid. Ipſe uero, vt non recederent omnes ab eo, nulli noceret. Honorauit autem Semei ualde Dauid in duobus. Primo quia iuit cum magno comitatu, ſcilicet, cum mille uiris de tribu ſua. Secundo, quia fuit ante omnes Iſraelitas, in quo oſtendit magnum deſiderium ſeruendi regi. Sic patet infra, ſcilicet, agnoſco enim ſeruus tuus peccatum meum, & idcirco hodie primus ueni de omni domo Ioseph. Dauid autem attendit, quod omnes recederent ab eo ſi aliquem tunc occideret, ideo pepercit Semei. Sic dicitur infra: ergo ne hodie interficietur uir in Iſrael? an ignoras hodie me factū regem ſuper Iſrael? & ait rex Semei, non morieris. Si autem Dauid noluiſſet parcere Semei, tunc ipſe habebat locum fugiendi de terra, priuſquam Dauid confortaretur in regno. Filius uera filij Iemini. ſcilicet, quod Semei erat de tribu Iemini, id eſt, Benjamin, & non de tribu Ioseph, ſicut aliqui putant, de quo declaratum eſt ſupra. 16. q. 8. De Baurim. Ex hoc etiam patet, quod erat Semei de tribu Benjamin, quia erat de Baurim, & tamen Baurim eſt ciuitas quaedam in forte Benjamin, & eſt propē Ieruſalem uerſus ſeptentrionem, de quo dictum eſt ſupra. 16. Et deſcendit cum uiris Iuda in occurſum regis. ſcilicet, tunc quando illi deſcendebant.

Semei honorauit Dauid in duobus.

Semei quare deſcendit cum uiris Iuda cūm eſſet de tribu Benjamin. Quaeſt. XVII I.

QVAERETVR, quomodo Semei deſcendit cū uiris Iuda, quia ipſe non erat de hac tribu, ſed de Benjamin. Reſpondendum, quod forte deſcendit cum illis ad hoc, quod intercederent pro illo apud regem. Nam illi, qui erant de hac tribu erant cognati regis, & condeſcenderet rex precibus eorum, vnde ſi non fleteretur Dauid precibus Semei, tribus Iuda tota oraret pro illo. Vel aliter, forte Semei, qui erat uir potens in tribu Benjamin, cūm duceret nunc ſecum mille uiros, locutus fuerat principibus de tribu Iuda indicās offenſam ſuam ad regem, & innuens, quod ſi nollet parcere ei, erat ſignum quod etiam non parceret alijs, & cūm omnes offenderent eum, maxime principes populi, quod omnes uellet occidere, ideo quod deberet accipere ſignum in eo, ſcilicet, quod ſi gratis parceret ei, quod omnes putarent nihil ſe paſſuros. Si uero ei non parceret, quod nulli etiam remitteret iniuriam, ideo quod reſiſtendum eſſet ei, ne reciperetur, ne poſtea receptus, & confortatus in regno occideret, quos uellet. Aliter poteſt dici quod iuit cum uiris Iuda, ſcilicet, quia illi iuerunt prius quā Iſraelitae, & Semei etiam praecellit omnes Iſraelitas, ideo uenit, quod Semei, & tribus Iuda ſimul irent. Cum mille uiris de Benjamin. Id eſt, Semei ſecrebat ſecum mille uiros, & hoc ad honorandum regem, ſcilicet, quia ueniebat in magno apparatu. Vel forte ſi rex uellet occidere eum, quod haberet locum aliquantulum ſe defendēdi. Ex hoc etiam patet, quod erat Semei de tribu Benjamin, quia alioquin non duxiſſet ſecum uiros de tribu Benjamin, ſed de Manafſe, vel Ephraim, in quibus eſſet cognatus ſuus. Et ſiba puer de domo Saul. Id eſt, etiam ſiba, qui erat de domo Saul, non quantum ad cognationem, ſed ad adminiſtrationem, nam ipſe erat procurator domus Mi-

phiboſeth, ſic dicitur ſupra. 9. erat autem de domo Saul ſeruus nomine ſiba. Et quindecim filij eius, & 20. ſerui. Ita erat tota familia Sibae, ſic patet ſupra. 9. vbi ponuntur totidem filij, & ſerui. Erant cum eo. Poſſet hoc referri ad Sibam, ſcilicet, quod iuit ſiba ad regē & cum eo. 15. filij ſui & 20. ſerui, uel poteſt referri ad Semei, quod ibant cum eo mille uiri de tribu Benjamin, & inſuper ſiba & 15. filij ſui, & 20. ſerui ibant cum eo.

Quare exiuit ſiba in occurſum regis. Quaeſt. X I X.

QVAERETVR, quare nunc exiuit ſiba in occurſum regis. Reſpondendum, quod ipſe uoluit regem obſequijs fletere. Nam cum fugeret Dauid a facie Abſalom occurrit ei ſiba cum muneribus, & meruit apud eum magnum fauorem, ſupra 16. nunc autem uolebat continuare illum fauorem, & ob hoc in primis deſcendit ad Dauid, vt cognofceret Dauid illū ſibi eſſe obſequioſum, & inclinaretur ad bene agendum ei. Alia cauſa, & poſtiſſima erat, quia timebat ſiba, quod nunc accuſaretur ſuper proditione, quam egerat, ſcilicet, accuſando dominum ſuum Miphiboſeth innocentem apud regē, & recipiendo poſſeſſiones illius. ſupra. 16. uoluit ergo nunc praſens eſſe, ne abſens accuſaretur, & rex fleteretur contra eum, ipſo autem praſente, & obſequente in primis recordaretur Dauid munerum, quae receperat ab eo, & quomodo iſte uidebatur ei obſequioſus, & parceret illi, ſic enim factum eſt: quia licet poſtea accuſatus eſt a Miphiboſeth, non conſenſit rex accuſationi, licet iuſta foret, ſed ſolum reſtituit Miphiboſeth medietatem poſſeſſionis ablatae.

Ad quid ſiba iuit cum Semei. Quaeſt. XX.

QVAERETVR ulterius, ad quid ibat ſiba cum Semei. Reſpondendum, quod ambo erant de eadem tribu, ſcilicet, de Benjamin, ideo ſimul iuerunt. Vel aliter, Semei, qui erat ualde reus apud Dauid, uoluit habere ſecum Sibam, quia ille erat acceptus Dauid propter munera, quae obtulerat ei dum fugeret a facie Abſalom, ſupra. 16. & poſſet ſiba orare pro Semei, ſi expediret. Vel aliter, quilibet iſtorum deſiderauit uideri nimis deuotus Dauid propter cauſas ſuas, & ob hoc uoluerunt in primis ire ad eum recipiendum: contigit ergo, quod ſimul irent, & quia erat ſiba minor, quā Semei, dicitur iuiſſe cum illo. Et tranſierunt Iordanem. Iſta referuntur ad omnes praecedentes, ſcilicet, ad tribum Iuda, & ad Semei, & Sibam, ante regem. Poteſt dupliciter intelligi, vno modo quod adſumantur ante, id eſt, prius, ſcilicet, quod quamquam Dauid, & tribus Iuda ſimul acceſſerint ad Iordanem, Dauid quidem ex parte orientis, & tribus Iuda ex parte occidentis, tamen tribus Iuda prius tranſiuit Iordanem quā Dauid, ſcilicet, tranſeundo ad partem illam, in qua erat Dauid. Aliter poteſt intelligi ante, id eſt, coram, ſcilicet, quod cūm fugerunt uiri Iuda ex parte alia Iordanis, in qua erat Dauid, & uellet tranſire Dauid, ipſi tranſierunt aquas, id eſt, praecellerunt eum in flumine rumpendo aquas, & inquirendo loca planiora uadi, per quae tranſiret Dauid, & domeſtici ſui, & iſte ſenſus eſt melior. Nam iſtud eſt in uadibus aquas. Eſt enim in intelligendum, quod uiri Iuda, cūm eſſent multi, & fortes, poſuerunt ſe in flumine coniuſti in ordine, ita vt impetu aquae frangeretur in eis, & infra eos eſſet tranſitus facilis, & ſic tranſierunt uadum. ſcilicet, ante regem. Tranſierunt uadum. ſcilicet, ante regem. Iſta referuntur ad domum regis. Id eſt, vt ſi aliquid erat de domo regis, quod

quod humeris eorum transfueri posset, ipsi illud transfuerent. Rab. Sa. dicit, quod erat ibi aliqua barca, in qua viri Iuda transfuerant ea, quae pertinebant ad regem. Hoc tamen non legitur, sed potius quod omnes transfuerent per vadum. *Et facerent iuxta iussione[m] eius.* Id est, transfuerunt viri Iuda ante regem, ut si aliquid iuberet eis facere in transfuendo per fluuium, ipsi transfuerent illud, q. d. viri Iuda potuissent manere apud Iordanem citra aquas quando Dauid transfuerens erat, quia tamen forte Dauid indigebat ministerio eorum ad aliquid in transfuendo, ipsi transfuerunt ultra aquas, ut iterum cum rege transfuerent, *Semei autem filius Iera prostratus coram rege.* Hic petiuit humiliter ueniam Semei a Dauid, & ad hoc prostravit se in terram, ut sic ex humiliacione miseretur eius. *Cum iam transfisset Iordanem.* Scilicet, Semei iuit cum filiis Iuda, & transfuit Iordanem bis, obsequendo regi sicut illi, & tamen quando fuit ultra Iordanem coram rege noluit petere ueniam, quia rex erat dispositus ad transfuendum, sed obseruauit quando iam transfierat, quia tunc uidit eum dispositum ad hoc. *Dixit ad eum, ne reputes mihi domine mi iniquitatem.* Id est, non imputes mihi ad penam. Tunc enim delictum imputatur quando poena plectenda censetur, & e contrario, quamquam maneat in memoria si non iudicatur, ut poena plectenda non imputatur. *Neque memineris iniuriarum seruorum tuorum.* Id est, iniuriarum, quas ego seruus tuus tibi intuli, scilicet, maledicendo tibi supra. 16. Et dicitur, ne memineris, scilicet, ad infligendum penas pro illis, quia alioquin non poterat intelligi, cum etiam si Dauid illarum oblitus esset, Semei faciebat eum nunc memorem. Sic enim dicimus Deo, ne recorderis peccata mea, scilicet, ad puniendum illa: nam aliter nefas esset, quod aliquis oraret quod Deus non recordaretur peccatorum, quia scimus, quod impossibile est Deum alicuius rei oblitisci. *In die qua egressus es domine mi rex de Ierusalem.* Eadem enim die cum transfisset Dauid ultra montem oliuarum, egressus est Semei de Baurim, & maledicebat regi spargendo puluerem, & iaciendo lapides, supra. 16. *Neque ponas rex in corde tuo.* Id est, non ponas faciendo aliquam mentionem de illo quasi nihil esset, quia ad magnitudinem clementiae tuae pertinet iniurias istas contemnere. Nam sicut magni cordis est tolerare, & contemnere dolores, ita magni cordis est omnes iniurias ulpendere, ita ut animus non moueatur ad haec, quod prouenit ex quadam magna cordis tranquillitate, quae non est nisi in ualde bonis. *Agnosco enim seruos tuos peccatum meum.* Id est, agnosco me peccasse, & non me excuso, quia uere peccaui, ex hoc enim Dauid debebat parcere ipsi Semei, quia cognoscebat plane peccatum suum, Deus enim nihil aliud expocit a nobis, nisi ut confiteamur nos peccasse, & illico remittit offensam, *Et ideo hodie primus ueni de omni domo Ioseph.* Id est, quia cognoscebam peccatum meum, nec me excusare uolebam, descendi hodie in occursum regis ante omnes de tribubus Israel, scilicet, ut ante omnes ueniam peterem, cum plus omnibus peccassem,

Semei quare dixit, quod uenerit primus de tribu Ioseph. Quaes. XXI.

QVAERETVR, quare Semei dixit, primus ueni de omni domo Ioseph, cum ipse esset de tribu Benjamin. Respondent Hebraei, scilicet, Rab. Sa. & Kimhi, quod dixit hoc ad significandum, quod deberet parcere ei, Induxit autem potius de Ioseph quam de alijs, quia quamquam fratres Ioseph offendissent eum nimis uendendo illum in seruum, tamen postea eos gratè tractauit alendo

eos, & domos eorum & misericorditer illis respondit cum ueniam peterent. Gen. vii. Ita ergo Dauid exemplo Ioseph debebat misereri Semei. Aliter dicit Ra. Sa. si mihi misereri totus Israel putabit, quod misereris ei quamquam peccauerit, & ad te uenient: alioquin omnes fugient. Aliter autem dicit Rab. Dauid Kimhi, scilicet, quod Semei erat de domo Ioseph, scilicet, de tribu Manasse, uel Ephraim, ideo dicit quod ipse est, qui prior descendit de tota tribu illa. Sed istud falsum est, quia Semei erat de tribu Benjamin, & non de Manasse, uel Ephraim, ut probatum est supra. 16. Sed dicendum, quod uocatur hic domus Ioseph undecim tribus Israel: nam diuidebatur tota posteritas Iacob in duos principes, scilicet, in Iudam, & Ioseph, cuius causa est, quia princeps omnium tribuum Israel debuerat esse Rubem, quia erat primogenitus, sed propter peccatum priuatus est iure primogeniturae, & non manuit aliquis unus princeps in filiis Israel, sed diuisa sunt iura primogeniturae: nam Iudas suscepit principatum, & Ioseph suscepit iura primogeniturae, sic patet. Paralip. 5. ob hoc ergo tota domus undecim tribuum uocabatur domus Ioseph, & tribus Iuda per se nominabatur tanquam alia domus: & quia Semei erat de tribu Benjamin, & illa erat pars domus Ioseph accipiendi isto modo, dixit quod uenerat primus de domo Ioseph, id est, de omnibus undecim tribubus. Itè patet quod non accipiatur hic domus Ioseph pro Manasse, uel Ephraim, sed pro 11. tribubus, quia Semei uolebat se ostendere ualde deuotum, & obsequiosum regi, ideo uerisimile est, quod ipse demonstraret diligentiam suam quantum posset: sed ipse non solum uenerat nunc ante tribum Manasse, & Ephraim, sed etiam ante omnes tribus Israel, quia uenit cum tribu Iuda: ideo dato quod esset de tribu Manasse, uel Ephraim, non diceret, quod solum uenit ante omnes de tribu illa, sed quod uenit ante omnes de tribubus Israel: ideo dicendum quod nullo modo intellexerit per domum Ioseph Ephraim, uel Manasse, sed omnes undecim tribus Israel. *Descendique in occursum regis.* Id est, descendi ad occurrendum regi in uia. *Respondens uero Abisai filius Saruie.* Scilicet, antequam aliquid rex loqueretur, respondit Abisai contra Semei, quia erat ualde impatiens, & iste erat filius Saruie. i. frater Ioab, & Asael, ut patet supra. 2. & primo Paralip. 2. *Nunquid pro his uerbis non occidetur Semei, qui maledixit Christo Domini?* Vidit enim Abisai flechi Dauid aliquam ad pietatem, & quod non haberet animum dure respondendi, dum loqueretur Semei: ideo ipse respondit contra Semei dicens, nunquid bonum est, quod pro his solis uerbis non occidatur Semei, cum ipse grauius peccauerit maledicendo Christo domini. i. regem unctum a Deo. q. d. non est ista conueniens satisfactio pro tanto crimine, sed debet occidi. Dicebat autem quod maledixit Christo Domini, quia ex hoc quod Dauid erat unctus in regem iussu Dei, erat graue peccatum offendere ipsum. Sic patet ex uerbis Dauid ad seruos suos, quando suadebant ei, quod occideret Saul in spelunca, & dixit, quod non mitteret manum suam in Christum Domini. prae. lib. c. 24. & iterum dixit ad Abisai, ne interficias eum, *Quis enim extendet manum suam in Christum Domini, & innocens erit?* q. d. nullus poterit extendere manum suam in eum, & quod sit innocens, prae. lib. c. 26.

Abisai quare respondit tam dure Semei. Quaes. XXII.

QVAERETVR, quare Abisai respondebat tam dure ipsi Semei potius quam aliquis alius de uiris Dauid. Respondendum, quod hoc faciebat, quia ipse iterum accusauerat Semei super hoc, quod maledicebat regi, supra. 16. & nunc uolebat

continare accusationem suam contra eum, scilicet, A ut occideretur. Item Abisai erat vir ualde impatiens, & non potuit sustinere quousque responderet rex, sed cum uideretur sibi irrationabile, quod iste Semei immunis dimitteretur a poena, obiecit ei, quod pro his uerbis non deberet ei parci. Propter istam autem duritiem, & impatientiam contra Semei dixit ei Dauid, quid mihi, & uobis filij Saruie: cur efficiamini mihi hodie in fatan. Item Abisai zelabat nimis pro Dauid, quod patuit quando Semei maledixit regi, supra. 16. nam ante hoc non conceperat aliquod odium de eo, & tamen ipse solus ante omnes alios seruos regis dixit, quare maledicit canis hic moriturus domino meo regi? uadam, & amputabo caput eius: ita nunc cum uidisset, quod Semei peteret ueniam, magis zelatus est pro rege, quam alij, petens quod non parceretur ei pro hoc,

An Dauid tenebatur parcere Semei propter hoc, quod humiliter ueniam petebat. Quaes. XXI.

QVAERETVR ulterius, an Dauid tenebatur parcere Semei propter hoc, quod humiliter ueniam petebat. Aliquis putabit, quod sic, quia Deus nihil aliud expetit a nobis, nisi ut humiliter confiteamur peccatum nostrum. Nos tamen tenemur in alteratrum remittere offensas, sicut petimus a Deo dimitti, sic patet Matth. 6. in oratione dominica, scilicet, Dimittite nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Ergo Dauid tenebatur remittere Semei iniuriam quantum ad odium, vel rancorem cum peteret ueniam, scilicet, quod non haberet eum iam exotum sicut prius, & non solum eo petente ueniam, sed etiam non petente remittere tenebatur, & sic quilibet homo aduersario suo tenetur remittere rancorem, quamquam non petat ueniam, immo etiam quamquam non uelit ueniam, sed dicat quod non uult sibi remitti, sed potius, quod semper uult offendere. Et in hoc nos differimus a Deo, quia ipse nunquam remittit culpam, nisi petatur, ueniam, sed nos dolemus de malis praeteritis, homo autem tenetur remittere homini, quamquam non petat. Ratio huius diuersitatis est, quia Deus est iudex, & si remitteret culpam non petita ueniam, omnia essent inordinata, nec aliquis homo sic periret aeternaliter, nec multum proficeret conari ad bona opera, uel ad mala, quia utroque modo necesse esset culpas remitti, & consequenter habere aliquando uitam aeternam. In hominibus autem secus est, quia non sumus iudices, sed consertij, & Deus uult, quod sicut ipse quilibet nostrum liberaliter remittit ita & nos remittamus omnem rancorem, etiam quia dato, quod nos remitteremus rancorem, non petita ueniam, non sequitur aliquod inconueniens, sicut si Deus remitteret, quia per remissionem nostram non soluitur offensio a culpa, soluitur tamen per remissionem Dei: ideo non decet, quod Deus remittat, nisi petita ueniam. Nos autem remittere debemus: nam nos remittendo rancorem nullum bonum facimus ipsi offensori, sed nobis solis, cum per hoc mereamur. Item factum est hoc, ut nos non usurpemus priuilegium Dei: nam proprium Dei est petere uindictam. Sic dicitur Deut. 32. & ad Rom. 12. Mihi uindictam, & ego retribuam, si autem nos non teneremur remittere offensam parte non petente, possemus petere proprie uindictam, ideo non licet. Sed obijcietur, quod possumus petere uindictam, eo quod possumus accusare offensorem ad poenam, siue corporis, siue pecuniarum secundum conditionem delicti. Respondendum, quod nunquam possumus petere uindictam, quia uindicta ad animum pertinet, & est quoddam deside-

Dauid tenebatur remittere Semei iniuriam quantum ad odium, vel rancorem cum peteret ueniam, scilicet, quod non haberet eum iam exotum sicut prius, & non solum eo petente ueniam, sed etiam non petente remittere tenebatur, & sic quilibet homo aduersario suo tenetur remittere rancorem, quamquam non petat ueniam, immo etiam quamquam non uelit ueniam, sed dicat quod non uult sibi remitti, sed potius, quod semper uult offendere.

Differet homo a Deo in remittendo.

Quilibet homo tenetur inimico et non petenti remittere iniuriam.

rium retribuendi malum pro malo nobis inflictio, & istud desiderium uocatur proprie rancor, uel odium, & istud tenemur remittere, siue petente offensore, siue non petente. Quod autem nos petamus offensorem condemnari ad poenam secundum conditionem delicti, non est quod uelimus ei retribuere malum pro malo, sed desiderio iustitiae, scilicet, ut non detur illi rancore semper peiora faciendi, si non castigatur. Quicumque autem aliter accusat aduersarium suum, mortaliter peccat, siue pro homicidio, siue pro alijs iniurijs, uel damnis datis, & illo modo non petitur uindicta. Quantum ad hoc ergo tenebatur Dauid remittere ipsi Semei, non solum nunc quando petebat, sed etiam tunc quando actualiter iniuriam inferebat. Consideratur etiam iniurijs, uel damnis satisfactio, quae est praeter rancorem, & ista debite potest peti a quocunque: nisi forte aliquis sit in tanta perfectione status, quod non possit petere satisfactionem iniuriarum suarum, sicut monachi, & omnes fratres, quia ipsi non sunt sui iuris, sed monasterium potest agere, dum tamen poena non sit capitalis, uel detractionis membrorum, uel magnae effusionis sanguinis, ad quam nec directè, nec indirectè huiusmodi persona agere possunt. Dauid ergo poterat petere satisfactionem delicti huius, & quia merebatur mortem Semei propter maledictionem regis, poterat licite Dauid ei mortem infligere, dum tamen non ageret desiderio uindictae. Poterat namque agere ad bonum sine, scilicet, ut tanta iniuria illata regi non uideretur contempta, quia erat quodammodo diminutio regalis status, quod talis uir intulisset ei iniuriam grauissimam, & maneret impunitus. Ad rationem in contrarium dicendum, quod si intelligatur de remissione rancoris, simile est in Deo, & nobis, quia Deus in omni casu remittit, cum petitur ueniam, nos autem remittere tenemur petita ueniam, uel non petita. Si autem dicatur de remissione poenae, sicut Deus non remittit nisi praemissa satisfactioe, ita nec nos tenemur remittere, sed est supererrogatio si remittamus. *Et ait Dauid, quid mihi, & uobis filij Saruie,* id est, quid habetis mecum filij Saruie, quia non permittitis me agere, quae uolo, sed in omnibus estis mihi obuij? Est sensus, quod Dauid uolebat dimittere iniuriam impunitam quantum ad praesens ne faceret scandalum, quia si istum puniuisset pro offensa, putauissent omnes alij se puniendos, cum omnes peccauissent, & omnes fugerent, quod erat graue periculum ipsi Dauid, quia non posset eos postea ad se reducere. *Cur efficiamini hodie mihi in fatan?* id est, cur efficiamini mihi aduersarij? est enim Satan nomen Hebraicum signans aduersarium quemcumque, & nos petimus esse nomen daemone. Et uerum est, quod omnis demon uocatur satan, id est, aduersarius noster, quia aduersantur nobis in omni bono: & sic dicit Christus diabolo: uade retro satan. Matth. 4. id est, recede a me aduersari hominum, & hoc modo omnes homines aduersantes intentioni nostrae uocatur satan, sic enim Christus dixit Petro, Matth. 17. nam cum Christus dixisset, quod occidendus erat, assumens eum Petrus cepit increpare eum, dicens: absit a te domine, non erit tibi hoc, qui conuersus dixit Petro: uade retro me satana, scandalum es mihi. Idem Marc. 8. eodem modo nos dicimus Belial esse nomen daemone, & tamen est nomen Hebraicum signans quemcumque hominem inordinatum. sic patet Iud. 19. Est autem sensus, quod Abisai efficiebatur satan, uel aduersarius ipsi Dauid, quia Dauid uolebat remittere iniuriam, Abisai autem incitabat eum ad non remittendum, & dicitur, cur efficiamini, quia loquitur Dauid quasi ad Abisai, & Ioab. Nam licet solus Abisai offenderet nunc Dauid, quia etiam Ioab aliquando offendere solitus erat, semper loquebatur ad quemlibet eorum quasi ad ambos, scilicet,

Satan idem est quod aduersarius.

licet, quid mihi & vobis filij Saruiaz: vt patet hic, & supra. 6. & supra tertio, dixit autem cur efficiamini hodie, quia specialiter loquebatur de isto die. Nam aduersarij Dauid in ista die erat grauius, quam aduersari ei alio tempore. Causa est, quia si alio tempore Dauid vellet occidere Semei: non esset scandalum sibi, neque eueniret aliquod malum. Si vero hodie occideretur sicut suadebat Abisai, sequeretur forte diuisio regni, vel recessio omnium Israelitaru a Dauid, quod erat grauissimum scandalum.

An peccauerit Abisai suadendo Dauid, quod occideret Semei. Quæst. XXIIII.

Abisai sollicitudo mortem Semei visum est peccare.

QVAERETVR, an peccauerit Abisai suadendo Dauid, quod occideret Semei. Aliquis dicit, quod non, quia incitabat eum ad bonum, scilicet, ad executionem iustitiae. Respondendum est, quod videbatur peccare Abisai. Primo, quia non faciebat istud desiderio iustitiae, sed magis propter vindictam, vt patet ex verbis suis, quae sunt verba hominis passionati. Item quia Abisai prohibebat Dauid bonum facere. Volebat enim Dauid remittere iniuriam sibi factam. Abisai vero non permittebat, qui tamen agunt ex charitate non prohibent aliquem benefacere, sic enim dicitur prima ad Cor. 13. sed qui agit contra charitatem peccat, ergo peccabat Abisai. Item non faciebat Abisai, nisi ex quodam zelo carnali, quem habebat ad Dauid, scilicet, quod nolebat iniurias suas esse in ultas, & iste zelus non est laudabilis, maxime in isto casu, quando Dauid desiderabat agere opus bonum, & Abisai per zelum impediabat eum. Sic fuit de Iosue erga Moysem, qui zelabat pro eo volens, quod ipse solus haberet omnem honorem: & quia duo viri in castris prophetabant, quod videbatur esse in diminutionem honoris Moyfi, Iosue zelauit pro hoc, & dixit Moyfi: domine mi Moyfes prohibe illos. Nu. 11. & quia Moyfes vidit, quod iste zelus erat carnalis, increpuit ipsum, dicens, quid emularis pro me: quis mihi tribuat, vt omnis populus propheteret, & det illis Deus spiritum suum? non ergo erat laudandus zelus iste Abisai. Sic igitur dicendum, quod quandoque vult aliquis remittere iniuriam sibi factam, siue quantum ad rancorem, siue ad satisfactionem quicumque impederit, peccat mortaliter, quia impedit a bono opere. Sed aliquis dicit, contra: quia interdum ipsa punitio prodest peccanti, potius quam si relinquantur impunitus. Respondetur, quod quamquam hoc sit, tamen peccat ille, qui impedit alium remittere offensam, quia quomodoque se habeat ille, qui intulit iniuriam, semper ille qui remittit, facit opus perfectionis, qui autem aliquem impedit, ne remittat, directe impedit opus perfectionis, ideo peccat. Quod autem alius bene, vel male se habeat remissa pena, vel non remissa, per accidens est. Non debet autem impediri illud bonum quod est per se propter illud bonum, quod est per accidens. Sed adhuc dicendum, quod dato quod constaret aliquem futurum esse bonum, si non remitteretur iniuria ei sed puniretur, & alius futurus esset malus, peccaret ille, qui impediret, quod remitteretur ei iniuria, quia in quantum iste impediabat, quod remitteretur iniuria, ipsemet faciebat malum in quantum distrahebat ab opere perfectionis aliquem. Quod autem alius efficiatur bonus, si non remittatur ei iniuria, non est bonum opus istius, qui impedit remissionem, sed illius, qui per poenam illatam corrigitur, & sic facit iste malum directe vt alius bonum faciat: sed hoc non permittitur, sicut ait Augustinus in lib. questionum super Gen. & habetur in decretis. dist. 14. cap. quod ait Sodomitis. Ad rationem in contra-

Peccat qui impedit iniuriam remitti.

F rium dicendum, quod quamquam Abisai moueret Dauid regem ad id, quod bonum erat, tamen distrahebat eum ab eo, quod melius erat, & respectu huius dicebatur male agere. Ergo ne hodie interficietur vir in Israel? Id est, nunquid est bonum quod interficiatur hodie aliquis de Israel. q. d. non, & subditur causa. An ignoras hodie me factum regem super Israel. Q. d. non debes ignorare, quod hodie ego nouiter constitutus sum in regem super Israel, ideo non est dies ad occidendum aliquem. Dicebat Dauid se hodie constitutum regem, quia omnes Israelitae recefferant ab eo, & vixerant Absalonem in regem, & tunc quamquam ipse de iure esset rex, tamen de facto non recipiebant eum in regem Israelitae, nunc autem omnes susceperunt eum, ideo hodie erat factus rex.

An peccatum esset, quod Dauid occidisset aliquem in illo die. Quæst. XXV.

QVAERETVR, an peccatum esset, quod Dauid occidisset aliquem in die illa quamquam alius reus esset. Aliquis dicit, quod sic, quia Dauid dixit: ergo ne occidetur hodie vir in Israel? quasi dicat malum est: ergo peccatum erat. Item simile patet praecedenti. lib. cap. 11. nam in die illa, qua Saul renouatus est in regem dixit populus ad Saul, quis est iste, qui dixit Saul non regnabit super nos? date nobis viros & interficiemus eos. Et ait Saul: non interficietur quis in die hac, quia hodie fecit dominus salutem in Israel. Respondendum est, quod si aliquis erat reus mortis, quod Dauid occideret illum in die ipsa, vel alia peccatum nullum erat, nisi forte esset lex aliqua, vel consuetudo, quod in certo die rei mortis non possent occidi, sed potius aliqui vite donarentur: sic erat consuetudo apud Hebraeos, quod in festo azymorum dimitteretur eis vnus de reis mortis, sic patet Ioan. 8. poterat ergo sic esse, quod in die coronationis regum, vel innovationis aliquis reus mortis vite donaretur, & tunc non erat licitum de illo, quod occideretur. Vel forte poterat esse, quod in istis magnis solennitatibus erat consuetudo, quod non occideretur aliquis, nec torqueretur, quamquam reus esset, sed differrentur ista ad alios dies. Sic etiam nunc est in omnibus diebus dominicis nostris, quod nulla sententia criminalis traditur executioni publice, sic patet extra de ferijs, cap. omnes dies dominicos. Ita autem poterat esse in festis consecrationum regum, vel in alijs solennitatibus apud Hebraeos, quod non occideretur aliquis. Dauid autem ob hoc potuit dicere, quod hodie non occideretur aliquis, quia erat factus rex hodie, & non erat iustum quod in die tanti gaudij luctus occisorum audiretur: si tamen Dauid voluisset occidere illa die aliquem, qui alius reus esset, non peccaret, cum non esset praecipuum contrarium. Ad primam rationem in contrarium dicendum, quod Dauid non dixit, ergo ne occidetur hodie vir, quasi peccatum esset, quod illa die aliquis occideretur, sed dixit propter duo. Primum erat ex quadam consideratione utilitatis, nam sibi erat valde utile, quod illa die nullum occideret, alioquin putarent Israelitae quod vellet punire omnes peccantes in ipsum, & fugerent omnes ab eo, quod erat magnum scandalum. Secundum erat ex quadam condecencia, quia videbatur quoddam quasi absurdum, quod illa die qua ipse suscipiebat magnum beneficium a toto populo, occideret aliquem de populo, laticiam suam aliorum amaritudinibus polluendo. Ad secundam rationem quando dicebatur de Saule. Dicendum, quod ipse noluit, quod occideretur aliquis in illa die ex sola benignitate, quia ipse remisit liberaliter iniuriam omnibus, qui eum contempserant, & nec vindicauit

Prima ratio.

Secunda ratio.

Responsio.

Ad primam rationem.

Ad secundam.

dicauit illam die illo nec aliqua alia.

Et ait rex Semei, non morieris. Postquam increpuit Dauid ipsum Abisai de accusatione Semei, dedit securitatem Semei, dicens: non morieris, id est, non timeas quod occidam te. Iurauitque ei, id est, ad hoc, quod magis securaretur Semei de promissione Dauid, firmavit eam iuramento.

An Dauid fuerit periurus iubendo occidi Semei. Quæst. XXVI.

QVAERETVR, an Dauid fuerit periurus, & an peccauit iubendo occidi Semei: nam cum ipse esset propinquus morti, iussit hoc Salomoni seq. lib. c. 2. Respondendum cum queritur, an peccauit occidendo illum post. Dicendum quod, cum Semei esset reus mortis, poterat eum Dauid occidere quandoque vellet, quod autem differret mortem suam per aliquod tempus non praedicebat ipsi Semei, sed potius faciebat ei gratiam: ideo sicut poterat quocumque tempore vite suae occidere illum, ita poterat iubere filio suo, quod occideret eum, & sic quantum ad hoc non peccabat. Sed cum queritur, an fuit periurus, quia iurauit, quod non occideret eum, & postea iussit eum occidi, stat dubium. Ad quod respondet Nicolaus, quod Dauid non fuit periurus, quia non iussit occidi Semei propter causam istam, sed quia erat seditiosus, & iuramentum factum super vna re, non extendit se ad aliam, de qua non exprimitur nisi sit necessario dependens ex illa, vel conexa ei, ista autem erat multum differens. Sed istud non stat. Primo quia quando Dauid locutus est Salomoni de occasione Semei, posuit ei per causam istam maledictionem, dicens: habes apud te Semei filium Gera, qui maledixit mihi maledictione pessima, & sequitur, tu noli pati eum esse innoxium: si tamen iussisset eum occidi pro seditione, non posuisset maledictionem pro causa, sed seditionem. Item dicitur allegato capitulo, sed quia descendit mihi in occursum cum transirem Iordanem, iuravi ei per dominum, dicens, non te interficiam gladio, tu noli pati eum esse innoxium, id est, quamquam ego non occidi eum, quia iuravi ei, & quia fuit mihi in occursum, tamen tu non patiaris mori eum sine sanguine. Item patet, quia si pro hac causa seditionis iussisset Dauid Salomoni quod occideret Semei, ipsemet occidisset eum, quia hoc nihil repugnabat iuramento praestito, nec etiam erat verecundia Dauid, quia non videbatur agere contra id quod semel proposuerat, cum ex nona causa eum occideret. Dicendum ergo, quod Dauid iussit occidi illum ex hac causa sola, nec stat confirmatio Nicolai cum dixit Dauid Salomoni prealleg. cap. vir autem sapiens es & scies, quae facies ei, deducetque canos eius cum sanguine ad infernum: nam illud non dicitur ad hoc, quod Salomon inquireret modum, per quem occideret Semei pro seditione, quia pro hoc non oportebat inquiri modum, sed publice poterat occidi, quia seditiosus rei mortis erant. Sic patet Luc. 22. de Baraba, scilicet quod erat Barabas missus in carcerem propter seditionem quandam factam in ciuitate, & ille reus mortis erat: nam illum petierunt iudei a Pilato sibi dari, ne occideretur. e. cap. & Matth. 27. Sed dixit hoc Dauid Salomoni ad hoc, quod inquireret modum coloratum, per quem occideret Semei: nam si occideret eum publice pro offensa quam intulerat Dauid, videbatur esse inhonestum, cum iam Dauid dixisset, non morieris, & iurauisset hoc. Respondendum ergo quod Dauid iussit occidi Semei pro causa maledictionis, & non fuit periurus. Modus autem est secundum ali-

A quos, quia intellexit Dauid, quod non occideret eum illa die, sed de alijs diebus non securauit. Quod colligitur ex litera, scilicet, ergo ne interficietur hodie vir in Israel. Et tunc dicitur, non morieris, id est, non morieris hodie: & poterat Dauid secundum hoc occidere eum alio tempore quocumque vellet, sed noluit, & iussit filio suo Salomoni quod occideret eum. Sed hoc non videtur stare, quia Dauid dixit Salomoni, quod non occiderat eum quia venerat ei in occursum, & quia iurauerat, ex quo innuitur, quod usque ad illud tempus Dauid habuit uoluntatem obligandi se, & sic dicendum quod Dauid iurauit ei, quod non occideret illum, scilicet, tota uita sua. Poterat tamen iubere, quod occideretur post mortem suam. Sed obijciatur, quia si aliquis iurat alicui quod non occidat ipsum, non solum tenetur non occidere ipsum, sed etiam nulli iubere hoc, nec prestare consilium aut fauorem ad ista: ita qui iurat alicui, quod nunquam occidet ipsum, non solum intelligitur quod in uita sua non occidat, uel iubeat, aut praestet consilium, uel fauorem ad hoc, sed etiam, quod non iubeat fieri hac post mortem suam, quia quidquid post mortem suam fiat iussu eius, ipse uiuens facit cum fiat propter iussu suum, quod ipse uiuens dedit, & sic incidit in periurium. Respondendum, quod Dauid habuit uoluntatem obligandi se ad non occidendum Semei gladio dum uiuere, ideo non poterat ipse, uel alius praecipere eius occidere Semei, dum ipse uiuere: sed poterat ipse uiuens dare consilium uel praecipere de morte Semei. Quod autem ad hoc solum se uoluerit obligare, patet sequi. lib. cap. 2. sed quia descendit mihi in occursum cum transirem Iordanem iuravi ei per dominum, dicens: non interficiam te gladio, tu noli eum esse innoxium, quasi dicat, tu occide eum, & sic ego non incurram periurium. Sed adhuc obijciatur, quod non euadebat Dauid per hoc periurium, quia istud iuramentum erat factum per artem, quia ista uerba, scilicet, intro quod non occidam te: signant simpliciter, quod nullo modo occideret illum, & sic intelliguntur communiter, & sic intelligebat Semei, ideo necesse erat interpretari istud iuramentum secundum intelligentiam communem uerborum, & si contra illam ageret Dauid censeretur periurus. Respondendum quod Dauid egit hic contra communem uerborum intelligentiam in iuramento, sed non fuit periurus cum ageret secundum intentionem suam: cuius causa est, quod illud dictum de communi intelligentia uerborum, quando duo conueniunt super aliqua re: & unus iurat alteri obseruari aliquid sub uerbis, quae possunt habere diuersas interpretationes, tunc necesse est referri uerba ad communem intelligentiam, quia alias ille, qui conuenit cum aliquo super aliqua re, non conuenisset, nisi iuramentum praestitum acciperetur secundum communem intelligentiam, quia alioquin posset iste fallere quoscumque: quando tamen aliquis iurat super aliqua re, & totaliter est in potestate sua illa res, ita quod siue iuraret, siue non iuraret, posset facere quod uellet, & in potestate sua erat, quod iuraret qualitercumque uellet, si iurauerit, potest interpretari ipse iuramentum suum qualiter uoluerit, dum tamen quando iurauerit habuisset intentionem sic se obligandi: utpote in potestate Dauid erat occidere Semei, quando uellet, & non poterat hoc prohibere Semei, poterat etiam iurare quod non occideret Semei illa die, sed sequenti, uel quod non occideret in uita sua, sed inberet occidi post mortem suam, & qualitercumque iuraret staret iuramentum. Quod ergo Dauid iuraret ambigue, & interpretaretur iuramentum suum in quocumque casu uellet, non praedicebat ipsi Semei, quia etiam non iurando potuisset eum occidere quandoque uellet.

vellet. In alio autem casu secus est, scilicet, quando duo conueniunt super aliqua re, & unus iurat alteri, quod dabit mille denarios, si postea iste exponat, quod intellexit iuramentum suum, quod non daret illos denarios ad hoc, quod essent totaliter alterius, sed ad hoc, quod conuertentur in vsus communes utriusque, non debet recipi ista interpretatio iuramenti, sed redeundum est ad interpretationem iuris, vel ad comunem verborum intelligentiam, quia alias nimis prauidicaretur isti, qui conuenit cum alio: quia si in iuramento fuisset expressus iste sensus alius non conuenisset cum iurante, & sic maneret deceptus. Dicendum ergo, quod Dauid non fuit periurus, quia seruauit iuramentum secundum intentionem suam, & non tenebatur illud seruare in isto casu secundum comunem intelligentiam verborum. De hoc tamē forte aliquid dicitur seq. lib. cap. 2. *Miphiboseth quoque*. Hic ponitur inaequalitas Dauid, & Miphiboseth & Siba inuisa concordatio. Et dicitur, *Miphiboseth quoque filius Saul*, idest, nepos Saul. Nam non erat filius eius, sed Ionathae. Aliqui libri habent Miphiboseth quoque filius Ionathae filij Saul, sed ista superadditio est, nam litera Hebraica solum habet: Miphiboseth filius Saul. *Rescendit in occursum regis*, scilicet, descendit de Ierusalem, quia ibi morabatur Miphiboseth: nam rex iusserat, ut maneret ibi ad hoc, quod semper uesceretur de mensa sua, ut patet supra 9. & quando Dauid fugit de Ierusalem non potuit ire cum eo, quia seruus suus Siba noluit parare ei asinum, nunc autem fecit, quod alius duceret eum in occursum regis. *Illis pedibus, & in tonsa barba*, idest, descendebat habēs pedes non lotos, & barbam non tonsam, sed magnam uelut si lugeret mortuum longo tempore. Itud autem erat propter tristitiam absentiae Dauid, & expulsionis. Nunquam enim hoc tempore lauerat pedes, nec tonderat barbā. *Vestisque suas non lauerat*. Intelligitur hic de uestibus, quae lauari solent, idest, de uestibus lineis, & tamē istas non lauit Miphiboseth, quasi plangens Dauid. *A die, qua egressus fuerat rex*, scilicet, a die, qua fugit de Ierusalem, nam ex tunc uidebatur priuatus regno, & flebat eum Miphiboseth tanquam priuatum. *Usque ad diem reuersionis eius in pace*. Destinauerat enim manere semper in hoc lectu dum maneret Dauid extra Ierusalem profugus, ideo ex die, qua rediit coepit lauare uestes, & ornari, omnia enim haec obseruant Hebraei tempore, quo sunt in planctu mortuorum. Nam nec uestes abluunt, nec pedes lauant, nec barbam tondunt. In Hebraeo habetur. *Non fecit pedes suos, nec fecit labia sua*, ubi nos dicimus illotis pedibus, & in tonsa barba. Ra. Sa. & alij Hebraei exponunt, quod non fecit labia, idest, non totondit barbam labiorum siue faciei, & quod fecit pedes, idest, etiam non totondit barbam inferiorem: sed isti uisissimi sunt, quia scriptura non loquitur faciens mentionem de his turpitudinibus: conantur tamē aliqui probare hoc per simile, quia Isaias 36, dicitur, quod comedant stercorea sua, & bibant aquas pedum suorum, & tamē ista uocantur aquae pedum, idest, fluentes de uerendis, & sic dicentur hic, non facti pedes, idest, non tonsa, vel rasa uerenda. Magis tamen exponendum est, ut supra, quia cum dicit Isaias aquas pedum, non intelligit, idest, uerendorum, quamquam fluant a uerendis, sed aquas pedum, idest, eadentes ad pedes, & sic uocabuntur hic pedes proprie. Gl. ordin. interlinearis, & Andreas exponunt literam illam Hebraicam, scilicet, quod Miphiboseth non fecit pedes suos, scilicet, quia habebat pedes ligneos, quibus utebatur pro pedibus naturalibus, & illos non fecerat, idest, non parauerat ex die quo egressus est Dauid de Ierusalem, sed melius posuit litera nostra, quia aliquis dicitur facere pedes, idest, ornare illos lauando. Sic

Miphiboseth est Siba concordatio.

R. Salomonis obsecrans.

etiam dicitur Deuter. 21. in Hebraeo de muliere captiua, quod faciet uingues suas, ubi litera nostra dicit circuncidet uingues. *Cumque Miphiboseth occurrisset regi, dixit ei rex, quare non uenisti mecum Miphiboseth?* dicebat hoc ad increpandum eum, quia non discesserat Miphiboseth cum Dauid, quando fugit de Ierusalem.

Cur Dauid reprehendit Miphiboseth, quod cum eo non discessisset. *Quest. XXXVII.*

QVAERETVR ad quid uolebat Dauid, quod discessisset cum eo Miphiboseth, quia esset onerosus sibi, cum esset claudus utroque pede, & semper egeret aliquo portante se, & rursum non poterat proficere ipsi Dauid aliquid, Dauid tamen nimis excusauit se in illa fuga ducere secum aliquem onerosum sibi. Sic patet supra 15. cum dixit ad Chusai Arachitem, si iueris mecum, eris mihi onerosus, si autem in ciuitatem reuertaris dissipabis consilium. Achitophel. Respondendum, quod Dauid non desiderauerat secum ducere Miphiboseth in fuga de Ierusalem, sed dixit hoc, ut responderet aliquid Miphiboseth, & posset eum increpare Dauid. Nam Siba seruus Miphiboseth dixerat Dauid recedenti de Ierusalem, quod Miphiboseth manebat ibi, dicens: hodie restituet mihi domus Irael regnum patris mei. supra 16. & Dauid credidit tunc istud. Vnde dedit possessiones Miphiboseth Siba seruo eius, credebat etiam nunc Dauid istud, quia nullus adhuc reuocauerat eum de hac credulitate: uoluit ergo, ut responderet Miphiboseth, ut uideretur qualiter se excusabat de hac iniquitate, & ad hoc fuit sibi principium loquendi, cur non descenderat Miphiboseth cum eo: ipse autem postea se excusauit, & sic interdum homines petunt aliqua, quae non desiderant, solum ut habeant introitum loquendi. *Et respondens ait, domine mi rex seruus meus contempsit me*. Imponit Miphiboseth totam culpam Siba seruo suo, quia iusserat ei sternere asinum, & noluit. Et dicitur, contempsit me, idest, non obediuit mihi sternendo asinum ad descendendum tecum. In Hebraeo habetur. *Seruus meus sefellus me*. Idest, ipse fecit me incidere in hunc errorem, quia iusseram ei sternere asinum, & non strauit. *Dixitque ei ego seruus tuus, ut sterneret mihi asinum, & ascendens abiit cum rege*. Scilicet, ego uolebam ire cum rege, & iussi Siba seruo meo sternere asinum, & noluit. Incipiebat enim Miphiboseth accusare fortiter Siba, quia ipse accusauerat eum apud regem. *Claudus enim sum seruus tuus*. Idest, ego seruus tuus sum claudus, scilicet, utroque pede, ut patet supra. 9. & non allegabat hoc Miphiboseth tanquam nesciret Dauid, quia omnibus erat notorium, sed ad defensionem causae suae, scilicet, quod non potuit ire cum Dauid, nisi seruus sterneret ei asinum, quia ipse claudus erat, & non poterat ire sine asino, nec etiam poterat surgere ad sternendum sibi asinum. *Insuper & accusauit me seruus tuus apud te dominum meum regem*. Idest, non solum non obediuit mihi sternendo asinum, sed etiam deterius egit, quia me dominum suum accusauit apud te, scilicet, quod manserim in Ierusalem ad recuperandum regnum, sic enim dixerat Siba, supra. 16. *Tu autem domine mi rex, sicut Angelus Dei es*. Idest, tu es bonus sicut Angelus Dei, & non moueris propter bona dicta, uel mala, sed solum propter ueritatem, ideo tu scies ueritatem, & iudicabis. In hoc enim uolebat Miphiboseth accusare seruum suum Siba ad poenam propter haec, quae egerat, sed non audebat directe, quia nesciebat an displiceret regi ista accusatio: & causa erat, quia Siba dederat munera Dauid, quando ibat in uia, supra 16. & putauit quod ex hoc forte esset Dauid affectus ad Siba,

Siba, & non libenter audiret accusationem eius: Innuit ergo ei uoluntatem suam per quaedam uerba. ita quod posset intelligere Dauid, quod Miphiboseth conquirebat utraque Siba, ideo maneret in arbitrio Dauid, an uellet suscipere eam, uel quid disponeret: & ad hoc dixit ipsi Dauid quod erat sicut Angelus Dei, persuadens ei ad faciendum iustitiam de Siba: quasi diceret, seruus meus accusauit me apud te, sed tu es sicut Angelus Dei, qui non moueris propter bona dicta, nec mala, sicut dixit mulier Thecuties, supra. 14. ideo non obstante, quod me accusauit, tu attendes ueritatem, & facies mihi iustitiam. *Fac quod placitum est tibi*. Idest, tu scis ueritatem huius negocij, & es sicut Angelus Dei, qui non moueris ad unam partem, nec ad aliam, ideo quodcumque placuerit tibi facere bonum erit. *Neque enim fuit domus patris mei, nisi uenti obnoxia domino meo regi*. Sciendum, quod in hoc iam Miphiboseth mutat propositum, quia ante hoc causam suam suscipiebat. Nunc uero excusat ipsum Dauid. Pro quo sciendum, quod Dauid credebat a principio, quod Miphiboseth mansisset in Ierusalem ad recuperandum regnum, & quantum ad hoc iuste condemnauerat eum: sed nunc quando stetit coram Dauid accusans seruum suum Siba: Dauid cognouit manifeste, quod mentitus fuisset Siba, & consequenter, quod ipse dedit ei iniuste possessiones Miphiboseth. Hoc autem cognoscebat per duo. Primo quia ueniebat Miphiboseth in tonsa barba, & illotis pedibus, uestisque non lauerat ex die, quo egressus fuerat Dauid de Ierusalem, quod erat signum, quod ipse stetit pro Dauid, potius quam quod desiderasset regnum eius. Secundum erat, quia dum ista loqueretur Miphiboseth, & Siba praesens esset, nihil ei Siba respondit tanquam sibi conscius mali: ideo Dauid erubuit de malo, quod fecerat, scilicet, quia indiceret abstulerat possessiones Miphiboseth, non audita causa eius: cumque uideret Miphiboseth erubescens regem, & iam cognoscentem ueritatem, putauit sibi iam non esse opus suscipere causam suam nec accusare Siba, quia de his rex erubescere, sed incepit excusare factum regis, tanquam Dauid iuste potuisset auferre Miphiboseth omnia, quae habebat, etiam si non subesset aliqua causa noua, quia propter peccatum patrum suorum poterant haec iuste fieri: unde dicit, domus patris mei non fuit nisi morti obnoxia domini meo regi, idest, non meruit aliquod bonum apud dominum meum regem, sed magis fuit tota ei obligata ad mortem. Vocat autem domus patris sui domum Saulis, de cuius progenie omnes uidebantur obligati ad mortem ipsi Dauid propter duo. Primo propter mala, quae Saul iniuste intulit Dauid. Secundo, quia mortuo Saule, & uincto Dauid in regem super Iudam: cum ei deberetur de iure regnum, cognatio domus Saulis surrexit contra eum, & constituit in regem Miphiboseth, & sic omnes de cognatione illa tenebantur Dauid ad mortem: quod ergo ipse aliquibus eorum bona auferret, relicta uita, gratiam faciebat: erat autem Miphiboseth de hac cognatione, ergo non erat sibi iniuste auferri possessionem, licet ipse nihil peccasset contra Dauid: nam peccauerant patres sui.

Excusatio Miphiboseth pro Dauid an esset conueniens. *Quest. XXXVII.*

QVAERETVR, an ista excusatio, quam faciebat Miphiboseth pro Dauid, esset conueniens. Aliquis dicit, quod sic, quia fuit est de committentibus crimen laesae maiestatis, quod ipsi occiduntur, & publicantur bona eorum, nec relinquitur aliquid de hereditate filij,

sed sola uita conceditur eis ex misericordia, & sic etiam in filiis haereticorum, ut patet extra de haeretico uergentis. Ita in Miphiboseth cum tota domus patris sui offendisset Dauid, & potuisset occidere illos, poterat auferre ipsi Miphiboseth omnia bona. Sed dicitur, quod ista positio non stat propter duo. Primo, quia Miphiboseth erat filius Ionathae: Dauid autem inierat foedus cum Ionatha, ut miseretur semini eius, praecedens lib. c. 20. ideo licet tota domus Saulis peccasset, uel tota occiderentur, esset propter Saulum: Miphiboseth non erat occidendus, nisi ipse aliis specialiter peccasset: sed hic nihil peccauerat Miphiboseth, sed solum allegabat peccatum domus suae, ergo non merebatur auferri sibi aliquid propter crimen. Secundo patet, quia dato quod Miphiboseth obligatus fuisset ad moriendum ipsi Dauid, & non intercedisset aliquod foedus inter Ionatham & Dauid: iam non poterat Dauid auferre Ionathae aliquid de bonis suis, quia Dauid donauerat omnia haec Miphiboseth, supra 9. & per hoc remittebat ei quidquid contra ipsum habebat iuris ad occidendum, si aliquid esset, uel ad auferendum bona, sed donataris non perdit donationem, nisi propter aliquem casum ingratitudinis: Miphiboseth autem non incurrerat in aliquam ingratitudinem, sed potius erat ualde gratus beneficijs Dauid, quia pro eo fuit in planctu sicut si lugeret mortuum toto tempore, quo fuit Dauid extra Ierusalem: ergo non poterat iuste ex hac parte auferri aliquid de possessione Miphiboseth: non ergo erat ista legitima excusatio, sed proposuit eam Miphiboseth, quia nullam aliam habebat, & quia uidebatur colorata non aduertentibus nimis ad eam. *Tu autem posuisti me seruum tuum inter conuiuas mensae tuae*, quasi dicat, quodcumque egeris de possessione mea bonum est, quia tot bona egisti mihi immerito, quod etiam si auferas possessionem meam, non uidebitur malum. Quod patet, quia cum tota domus patris mei esset tibi obnoxia morti: tu dedisti mihi uitam, & in super posuisti me inter conuiuas mensae tuae, scilicet, faciens quod ego semper comederem in mensa tua sicut faciunt filij tui: ideo nihil quod mihi feceris imputabitur maiori. *Quid igitur habeo iuste querere?* idest, cum tot bona mihi feceris: etiam si abstuleris possessionem quam dedisti: non habeo iustam querelam contra te, quia non uideris facere mihi iniuriam. *Aut quid possum uociferare ad regem*, idest, quid ego possum uociferare per quod possum ostendere me habere iustam quere lam contra regem, quasi dicat, nihil possum clamare per quod hoc ostendam. In Hebraeo habetur, *Quid mihi plus elemosyna ad clamandum plus contra regem*. Potest dupliciter intelligi. Vno modo, quid mihi plus elemosyna, idest, quae maior elemosyna poterat fieri mihi, quam facta est, ut non clamarem contra regem, idest, ut etiam dato, quod rex fecisset mihi iniuriam non deberem clamare contra eum, quasi dicat, non poterat fieri maior elemosyna. Secundo modo intelligitur, quod accipiat elemosyna pro iustitia: nam apud Hebraeos est istud uisitatum, quod interdum accipiant elemosynam pro iustitia, & iustitia pro elemosyna: unde aliquando ubi litera nostra dicit, & erit uobis iustitia apud Deum. Hebraei ponunt erit uobis elemosyna apud Deum: & interdum ubi dicit litera Hebraica iustitia, ponit litera nostra misericordiam, uel elemosynam. Sic patet Deuter. 6. ubi dicit litera nostra: eritque nostri misericors. In Hebraeo dicitur, erit nobis iustitia, & sic accipitur hic, quia ponitur misericordia pro iustitia, & dicitur, quid mihi plus elemosyna, idest, quae mihi potest esse iustitia ad clamandum contra regem: & istum sensum secutus est litera nostra, dicens: quid habeo iustae querelae. *Aut ergo est*

re.

rex quid ultra loqueris. Id est, ad quid dicis de iustitia, vel iniustitia tibi facta, quia non mutabitur aliquid propter verba tua. *Fixum est quod locutus sum.* Id est, id, quod semel locutus sum firmum est. Istud potest dupliciter intelligi. Vno modo referendo ad concessionem, quam David fecit Sibæ de hæreditate Miphiboseth, dicens tua sint omnia, quæ fuerunt Miphiboseth, supra. 16. & illud fixum est, id est, non mutabitur propter verba tua. Aliter est sensus, quod David ante hoc dixisset Miphiboseth postquam incepit accusare Sibam, tu & Sibæ diuidite possessiones, & quod post hoc Miphiboseth replicauerit, quod non habebat iustam querelam, & tunc David dixit: fixum est quod locutus sum, id est, semel dixi tibi: tu & Sibæ diuidite, & hoc fixum est, nec mutabitur propter verba tua. Contra primum dicit aliquis, quod non stat, quia tunc enim David à principio dedit Sibæ omnia, quæ erant Miphiboseth: maneret nunc illa sententia firma, sed hic dicitur, diuidite possessiones, ergo debet stare secunda expositio. Sed contra secundam obijcietur, quod non stat, quia litera solum dicit semel, tu & Sibæ diuidite possessiones. Respondendum quod secunda expositio est probabilior: nam si David bis dixisset, tu & Sibæ diuidite, verisimile est, quod non fuisset dictum. Item patet efficacius, quia si semel rex dixisset, tu & Sibæ diuidite, non ausus fuisset ultra Miphiboseth proponere quarundam super hoc, ne contristeret regem, nam supra dixerat: tu autem domine mi rex sicut Angelus Dei es, fac quod placitum est tibi. Etiam postquam dixit rex, tu & Sibæ diuidite possessiones, respondit Miphiboseth, etiam cuncta accipiat postquam reuersus est dominus meus rex. Si igitur iterum dixisset hoc David, respondisset istud Miphiboseth. Ad rationem in contrarium dicentem, quod debebat manere fixum id, quod David dixerat, quia licet restitueretur medietas possessionum Miphiboseth, manebat fixum verbum regis, eo quod secundum petitionem Miphiboseth omnia erant restituenta sibi, & tamen ut sententia regis non cassaretur omnino, restituta est medietas Miphiboseth de possessione, & quia adhuc saluabatur sententia regis in altera parte, dicebatur fixa manere. *Tu, & Sibæ diuidite possessiones.* Id est, diuidite per medium cuncta, quæ tibi dedit, & ipse habeat medietatem.

An peccauerit David auferendo medietatem possessionum à Miphiboseth. *Quest. XXXI.*

QVAERETVR, an David peccauit in hoc, Respondendum quod sic: nam Miphiboseth non meruerat aliquid mali, ut perderet hæreditatem, & tamen David abstulit ei medietatem, & non solum à principio quod putauit Sibam verum dicere. 16. sed etiam nunc cognitate falsitate Sibæ non restituit Miphiboseth ea, quæ sua erant: in quo graue peccatum erat, quia tenebatur ei ad restitutionem. Item David cum esset iudex noluit puidere Miphiboseth de iustitia, quia ipse accusabat Sibam tanquam proditorem, cum falsè accusasset eam suam: et petebat restitutionem cum fuisset grauatus per iniquam suam, & David cognoscens veritatem noluit providere puniendo Sibam pro falsa accusatione, & restituendo sibi hæreditatem, sed potius ipsum delinquentem, qui morte dignus erat, non solum donauit vitam, sed et eum honorauit dādo illi medietatem possessionum Miphiboseth. Item locutus est David à conditionem iudicis recti, quia iudex non debet sequi iudicando voluntatem suam, sed statuta patrum, & leges & rectam rationem, ut patet extra de consuetudine, ne in iudicis prudentia. Iudicauit tamen David ex sola voluntate sua, et confuso de veritate, nam dixit ad Miphiboseth, quid ultra loqueris: fixum est, quod

F locutus sum. inutile est tibi loqui, quod volueris, pbando iustitiam causæ tuæ, quia et si multa probes, non mutabo sententiam meam: sed hoc est contra iudices, quibus dicitur: non pudeat vos errores vestros corrigere, qui positi estis, ut aliorum corrigatis errores. extra de accus. c. qualiter & quando. David tamen motus est ad faciendum hoc propter duo. Primum ex verecundia, nam cum prius incaute suasset dādo totam possessionem Miphiboseth ipsi Sibæ, visum est sibi verecundum valde, quod sententiam istam totaliter mutaret, quia in hoc ostenderet se valde errasse. Secundum fuit ex iniquo favore Sibæ, nam Sibæ tanquam cautus adulator iuit ad David tempore necessitatis, & obtulit ei munera, supra. 16. unde David affectus fuit ad illum: nunc quoque, quando reuertebatur David in Ierusalem, occurrit ei Sibæ de primis, quia iuit cum Semei, ut patet. 3. in littera, ideo David erubuit, quod illum puniret, & priuaret tota possessione, sed sententiam iniquam aliquantulum temperauit, ut non tam iniqua esset, diuidendo possessionem inter eos.

An David cum teneretur ad satisfactionem possessionum Miphiboseth quid fecerit. *Quest. XXXI.*

QVAERETVR, vterius, cum non solum David peccauerit hic, sed etiam teneretur ad restitutionem Miphiboseth, cum iudex iniquus faciat litem suam, & teneatur ad restitutionem ipsi iusto, ut patet de sen. & re iudi. in 6. c. cum eterni, quid factum est de hac restitutione. Nam quod David peccauerit solum, si peccatum non concernebat restitutionem, per dolorem suum poterat tolli, si tamen concernebat restitutionem, non solueretur David à peccato quousque, restitueret, ut habet de reg. iudi. in 6. c. non remittitur. Ad hoc ergo oportebat, ut quod nunc David pro verecundia non auferret possessionem Sibæ, quæ fuerat Miphiboseth, quod postea auferret, & restitueret Miphiboseth. Nam regulare est, quod quandoque res ablata eadem numero haberi potest, potissimum si non est deteriorata, debet ipsa restitui, si autem non potest illam haberi, debet dari alia æquiualens in specie illa, vel alia, ut patet extra, ut lit. pen. c. ecclesia sanctæ Mariæ. David autem poterat habere possessionem eandem, quæ abstraherat, cum illam teneret Sibæ, ideo tenebatur eandem dare. Respondendum quod quid post hoc in hac re factum sit ignoratur, quia scriptum non est, satis tamen videtur quod David nunquam restituerit Miphiboseth possessiones illas, quas dedit Sibæ, quia semper verecundaretur quicquid hoc facere vellet. Sed videtur dicendum, quod David satisfecerit Miphiboseth in aliquo alio, utpote dādo illi semper cibos in mensa sua. Sed aliquis dicit, quod pro hoc non satisfaciebat, quia etiam hoc non stante David daturus erat cibos Miphiboseth, sed cum dixisset supra. 9. comedes tu panem in mensa mea semper. Respondendum, quod cum istud esset beneficium, quod consistebat in gratuita erogatione quotidiana, poterat David cessare ab illo quandoque vellet, nec erat sic de cibis, qui dabatur quotidie, sicut de possessionibus, quas David restituerat ipsi Miphiboseth, quia circa illas habuit Miphiboseth titulum, ideo quietus; spoliaret eum illis, et si esset ipse David, peccaret: cibi autem qui dabantur quotidie de mensa regis, non poterant cadere sub titulo Miphiboseth, cum consistenter in quotidiana paratione, nisi David obligaret se ad dandum ei cibos de mensa sua semper: ideo quietus; uellet, poterat cessare ab hac paratione, & sic prius dabat liberaliter ut beneficium, postea dare postea in compensationem alius debiti, & sic esset in compensationem possessionis ablata ei, & tradita Sibæ: uel potest dici, quod David dedit postea alias possessiones maiores ipsi Miphiboseth. Sed tunc dicitur quod satisfecerit pro hoc: quia tenebatur restituere eandem

H *Ad primam rationem.*

eandem rem cum poterat, quia habebat eam Sibæ. Dicendum, quod verum est, quod tenebatur restituere eandem possessionem, ex consensu tamen Miphiboseth quamcumque dādo satisfeceret, verisimile est autem, quod Miphiboseth consentiret in quemcumque modum satisfactionis David, cum dixisset supra: fac quod tibi placitum est, immo etiam sine aliqua satisfactione remisisset ei, quia dixit, etiam habeat sibi cuncta postquam dominus meus rex pacificè reuersus est.

An David fuerit periurus diuidendo possessionem Miphiboseth. *Quest. XXXI.*

Arguitur primo.

Secundo.

Ad primam rationem.

QVAERETVR, vterius, an fuit David periurus diuidendo possessionem Miphiboseth. Aliquis dicit, quod sic, quia David iurauit facere misericordiam semini Ionathæ, ut patet preced. lib. c. 20. nunc tamen non seruauit misericordiam, cum abstulerit ei ea, quæ sua erant: ergo periurus fuit. Item patet quia David peccauit auferendo Miphiboseth possessionem istam, ut declaratum fuit supra, sed ipse iurauerat semper non faciendo malum semini Ionathæ, ergo periurus fuit. Respondendum, quod non fuit David periurus in hoc: nam David iurauit seruare misericordiam suam Ionathæ, & illam seruauit in quantum filios eius eleuauit ad magnum statum, quia fecit, quod Miphiboseth, qui erat contempibilis valde, cum esset claudus utroque pede, comederet semper in mensa sua, & semper istam misericordiam seruauit ad Miphiboseth, quia etiam post hoc quando Gabaonitæ petebant viros de stirpe Saulis ad occidendum eos, David seruauit Miphiboseth à morte propter iuramentum, quod interposuerat Ionathæ, ut patet infra 21. Sed obijciunt quidam, quod fuerit periurus, nam dicunt Hebræi, & refert illud Glo. ord. quod quando David dixit Tu, & Sibæ diuidite inter vos: audita est quædam vox de celo: Roboam, & Ieroboam regnum diuident, & sic datum fuit istud in poenam David pro violatione istius pacti, ergo fuit periurus. Respondendum, quod non est certum, immo magis creditur esse fictitium, quod talis vox uenerit de celo: nam Hebræi valde parue auctoritatis sunt in hoc cum plura fingant, & incredibilia, quæ poetæ. Glo. etiam ordi. non asserit hoc, sed dicit illud esse Hebræicum dictum, ideo nihil inferitur. Sed adhuc concessio, quod ista vox audita fuerit, non sequitur, quod propter istam iniustam diuisionem David fuerit diuisum regnum tempore nepotis sui Roboam: sed fuit diuisum propter peccata Salomonis. seq. lib. c. 11. Immo nisi fuisset propter merita David, totum regnum fuisset ablatum de posteris Salomonis, ut patet eo. c. & eo. lib. c. 15. de quo magis declaratum est preced. lib. c. 20. Ad primam rationem in contrarium, scilicet, quod iurauit David facere misericordiam semini Ionathæ. Dicendum, quod non uiolauit istud pactum, quia fecit misericordiam magnam cum Miphiboseth, nec sequitur quod propter hoc, quod abstulit ei medietatem possessionis datæ, non fecerit ei misericordiam, quia per iuramentum, quod præstitit David Ionathæ, non importabatur aliquod speciale opus misericordiam, sed solum non occideret David posteros Ionathæ, & quod non permitteret eos viuere in statu miserabili, nec permitteret pati calumnias ab alijs. David autem ista fecit, quia non solum ipse non occidit semen Ionathæ: immo cum peterentur ad mortem omnes de posteritate Saulis: ipse nimis laborauit, ut non occideretur Miphiboseth. inf. 21. Item cum David sciuit Miphiboseth habere pauperem vitam in domo Machir de Iodabar, misit pro eo, & fecit quod comederet in mensa sua, & restituit ei possessiones Saulis, & fecit quod Sibæ, & tota familia sua

A seruaret Micha filio Miphiboseth. supra. 9. Quod autem daret David vitam abundantem Miphiboseth, siue daret possessiones, quæ fuerant patris sui, siue daret alias, vel nullas dādo, dum tamen alijs provide-ret ei sufficienter, nihil referebat: quod ergo David dedit Miphiboseth omnes possessiones patris sui, & tunc abstulisset ei medietatem propter verecundiam, vel ex causis allegatis: dum tamen maneret semper in David voluntas beneficii Miphiboseth, non aufererat ab eo misericordiam, quia qui ista aufererat, poterat maiora dare: si autem David auferens medietatem possessionis Miphiboseth, desineret eum iam diligere, nec proponeret ei ultra benefacere, diceretur auferre misericordiam suam ab eo, & infringere fœdus. Sciendum autem quod multi falluntur, quia putant idem esse, quod David malefecerit hic, & quod abstulerit misericordiam: sed falsum est, quia malefacere erat quomodocumque iniuste agere, & sic fecit auferendo Miphiboseth id, quod suum erat sine causa, & dato quod postea egisset valde maiora bona ipsi Miphiboseth, quod prius, non tollebatur quin iniuste egisset: sed auferre misericordiam non consistebat in faciendo aliquod malum, sed in totaliter deserendo: & hoc non fecit David, sed ipse solum iurauit non auferre misericordiam à semine Ionathæ, ergo non uiolabat fœdus: si tamen iurasset, quod non faceret malum aliquod filijs Ionathæ, fuisset nunc periurus. Ad secundam rationem dicendum, quod verum est peccasse David auferendo medietatem possessionis, cum tamen dicitur, quod iurauit David non malefacere semini Ionathæ. Dicendum quod est falsum, quia non iurauit de malo, sed de misericordia non auferenda, ut patet preced. lib. c. 20. Peccauit igitur David: sed non fuit periurus. *Berzellai quoque.* Hic ponitur curialitas David in Berzellai expeditione. quia promisit ei multa, & inuitauit eum, ut veniret in Ierusalem cum ipso, & dicitur. *Berzellai quoque Galaadites.* Iste est vnus de tribus benefactoribus David, de quibus habetur. 3. 17. & iste erat qui magis afficiebat ad David quam alij duo, & vocatur Galaadites, quia erat de terra Galaad. *Descendens de Rogelim.* Iste erat locus suus in terra Galaad. supra 17. & descendit de eo ad eundem cum rege. *Transiit ad mittendum eum ad Iordanem.* Id est, transiit cum rege Iordanem. *Paratus etiam ultra fluum proficisci eum,* id est, ibat cum intentione comitandi regem ultra Iordanem usque Ierusalem, & redeundi postea in domum suam. In Hebræo habetur. *Transiit ad mittendum eum ad Iordanem,* id est, transiit Iordanem, ut mitteret eum ad Iordanem, id est, comitaretur eum ultra Iordanem. *Erat autem Berzellai Galaadites senex valde, id est, octogenarius.* Istud ponit ad signandum, quod non erat vile ipsi Berzellai ire cum David ultra Iordanem, quia erat senex valde, & non poterat experiri aliquam delectationem de illis, quæ erant in domo regis.

Berzellai an esset valde senex cum esset 80. annorum. *Quest. XXXI.*

QVAERETVR, quomodo vocabatur Berzellai senex valde cum esset solum. 80. annorum, nam in illo tempore non deberent homines esse valde senes anno. 80. Respondent quidam Hebræi, ut Ra. Sa. & similes, quod iste Berzellai erat senex, non per ætatem, sed quia vacauerat libidini, & libido cito hominem facit senem. Sed istud non est conuenienter dictum, quia David nondum erat annorum. 70. & tamen dicebatur senex valde, ita ut cum operiretur pannis non calefieret, seq. lib. c. 1. Quod autem David nondum esset. 70. annorum patet, quia quoniam factus est rex erat annorum. 30. & durauit regnum suum annis 40. ut patet. 5. 5. Itē non est rationabile dictum Iudaorum, quia dicitur

Ad secundam.

R cunct

Quae sunt illa quae faciunt hominem cito senescere.

cum malum de aliquo non habentes fundamentum ad illud cum de quolibet semper praesumatur bonum quousque probetur contrarium. Dicendum igitur, quod Berzellai erat valde senex, idest, iam impotens ad conuenienter se mouendum, & non gaudens in delectabilibus iuuenilibus propter sensum grauitatem. Hoc forte acciderat ei ex laboribus, qui hominem cito senem efficiunt, vel ex cogitatione magna: quia corpus quod corrumpitur aggrauat animam, & terrena habitatio deprimit sensum multa cogitantem, Sicut etiam dicit Aristo. quod ex intelligere, & speculari corrumpitur animal. Marcescunt enim quoda corrupto interius, vt patet in primo de Anima: vel forte eueniebat hoc propter tristitias aliquas quas tolerauerat Berzellai: nam iste hominem cito senem efficit. Sic pater Prouer. 17. Scilicet: Animus gaudens atate floridam facit. spiritus tristis defecit ossa, Sic etiam Boe. de consol. lib. 1. Meth. Scilicet:

Veni enim prope mala inopina senectus. Et dolor aetatem iussit inesse suam. Intempertissimi funduntur vertice cani; Et tremuit effeto corpore lasa cutis.

Sic etiam in Dauid propter labores bellicos corpus emoluitum est, & nondum completo anno 70. erat ta senex, vt optatus panis non caleficeret. sequen. lib. ca pit. 1. Vel poterat esse aliqua alia causa de illis, quas assignat Aristo, in lib. de Breuitate, & longitudine mortis, & vitae. Vel potest dici, quod non assignata aliqua alia causa speciali, erat Berzellai senex ex conditione aetatis, quia in 80. anno homines erant senes in illo tempore, sicut nunc. Sic pater P sal. 89. Anni nostri sicut aranea meditantur, dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta annis. si autem in potentatibus. 80. anni. amplius eorum labor, & dolor. Cui ergo esset Berzellai annoru 80. non oportebat inqri cur esset senex. Et ipse praeiuit alimenta regi. Istud ponitur ad signandum, quare Dauid optabat ei tanta bona, & volebat illum secum ducere in Ierusalem, & dicitur, quod praeiuit alimenta regi: quia dum mansit profugus ultra Iordanem, non habebat vnde aleretur, & iste ministrabat ei, & exercitui suo necessaria. Sed obiicitur, quod non solum iste, sed etiam Machir de Lodabar, & Sobi filius regis Naas Ammonita ministrabant ei cibos supra 17. Dicendum, quod illi duo obtulerunt simul cum Berzellai munera Dauid mox vt transiuit Iordanem, quibus consumptis solus Berzellai dedit necessaria regi toto tempore, quo fuit in terra illa, Cum moraretur in castris. Idest, in quodam loco, qui vocatur castra siue Manaim, vel secundum Hebraeos Mahanaim. De quo dictum est supra 17. Nam in ciuitate illa mansit Dauid toto tempore, quo fuit profugus de Ierusalem. Fuit quippe vir dices nimis. Istud ponitur ad significandum, quomodo potuit Berzellai dare cibos regi: quia ad hoc requirebantur magni sumptus. Dixit itaque rex ad Berzellai. Volebat Dauid aliquo modo recompensare pro beneficiis Berzellai: & dixit quae sequuntur, Veni mecum, vt requiescas secum in Ierusalem. Idest, ibi manebis gaudens, & sine curis, & nullam timebis, & fruere mecum omnibus bonis. In Hebraeo dicitur, Veni gubernabo te mecum. Sed id est requiescere secum, & gubernare, scilicet, facere, quod non egeat aliqua re, nec sollicitetur pro illa. Et ait Berzellai ad regem. Scilicet: Excusans se de eundo in Ierusalem ad suscipienda ista gaudia. Quot sunt dies annorum vitae meae, vt ascendam cum rege in Ierusalem. Quasi dicit si essem iuuenis, vel non in tanta senectute, vt possem gaudere bonis, quae sunt in domo regis, deberem ire in Ierusalem, sed cum sim valde senex, ita vt non possim experiri aliquid istorum, non est mihi opus ire illuc, Quotagenarius sum hodie. Idest, hodie compleo.

80. annos. Poterat esse, quod die illa completeret annum. 80. vitae suae, vel dicitur hodie, idest, modicum ante hoc compleui, vel parum post hoc complebo. Numquid viget sensus mei ad discernendum suauem, & amarum. Iudicare istud pertinet ad sensum gustus, sicut dicitur Job. 12. nonne auris verba diiudicat, & fauces comedentis saporem? Iste autem sensus iam non vigeat in Berzellai praesentate, & dixit Berzellai de dulci, & amaro: quia communitas hominum vulgarium in delectationibus cibi, & potus totam vitam felicitatem constituit: sicut turpissimi Epicureorum, & forte de istis erat Berzellai: id dixit de dulci, & amaro. In Hebraeo dicitur. Si scio inter bonum, & malum. Idest, non possum distinguere inter bonum, & malum saporem: & non accipitur bonum, & malum, pro bono, & malo quod est in moribus, vel in rebus, quia in isto vigeat debet potius nunc Berzellai propter experientiam magni temporis. Prudentia enim perfecta non fit sine magna aetate, vt patet 6. Eth. Aut delectare potest seruum tuum cibis, & potus. Istud differt a praecedenti: quia aliud est distinguere inter dulce, & amarum, & aliud delectari in cibis, & potibus: nam cibis, & potus magis causant delectationem per modum tactus quam per modum gustus: quod probat Arist. 4. Eth. c. de temperantia. Dicens, quod distinguere de saporibus pertinet ad illos, qui pulmenta condunt, & vina probant: & tunc isti non vocantur intemperati. Item gustus consistit in lingua, & tamen non stat in hoc delectatio ciborum, sed potius in transglutendo. Nam si quis semper cibos delectabiles, vel vina in ore tenent, & non deglutiant, quaquam ibi iudicet de sapore, nihil delectatur nisi transglutiat: immo poena quaedam est sic facere. Itaque probat Arist. exemplo cuiusdam Erixi, Philoxeni, qui pultuorax erat, & desiderauit collum suum longius fieri collo grauis, tanquam delectaretur in tactu ciborum, & non in gustu. Et sic quidam non bene iudicant de saporibus rerum, & tamen magis delectantur in cibis, & potibus, quam alii acute iudicant. In Hebraeo habetur. Si gustat seruus tuus, quod comedit, & bibit. Idest, non delectatur gustando ea, quae comedit, & bibit. Vel audire possum ultra voces cantorum, vel cantatricum. Quasi dicat non possum iam audire voces cantorum, & cantatricum, quia aures meae obsurdantur. Vel non possum audire, idest, non possum distinguere bene cantus cantorum, vel cantatricum: vel non delector in illis, quia ad delectationem in cantu oportet sensum auditus esse perspicacem ad percipiendum armoniam, sed iam in Berzellai erant sensus graues. Sciendum autem quod Berzellai nominauit ista duo, scilicet, delectationem in gustu, & in auditu: quia in domibus regum ista solent esse excellentius, quam in aliis domibus: sic dixit Salomon de seipso Eccles. 2. scilicet, Feci mihi cantores, & cantatrices, & delicias filiorum hominum, cyphos, & vrceolos in ministerio ad fundenda vina. Et quia Berzellai non percipiebat aliquid istorum, non expediebat sibi ire cum rege. Quare seruus tuus fit oneri domino meo regi. Idest, quare ego seruus tuus, qui senex sum ibo tecum, vt sim tibi onerosus, quasi dicat, cum sim senex, non sum facilis ad motum neque ad latitiam, vel conuersionem iuuenum, & si mansero in domo tua erit tibi grauis vita mea ad portandum. Paululum procedam famulus tuus a Iordane tecum. Idest, solum volo ire modicum tecum ultra Iordanem, & redire in terram meam. Nec indigeo hac vicissitudine. Idest, non indigeo ista retributione, scilicet, quod tu gubernes me in Ierusalem sicut ego te in terra mea alii. Vicissitudo enim dicitur a vicibus permutatis, scilicet, quando vna vice homo dat, & alia vice recipit, & ista est retributio. Sed obsecro vt reuertat seruus tuus, Idest,

Distingue inter dulce, & amarum est aliquem in cibis, & potibus delectari.

Idest, rogo vt des mihi licentiam redeundi. In ciuitate mea. Idest, in Rogelim de terra Galaad, vt patet supra in litera. Et supra 17. Et sepeliat iuxta sepulchrum patris mei, & matris meae. Ista erat consuetudo Israelitarum, quod sepelirentur minores in sepulchro patrum suorum, & sic quamquam aliqui morerentur in una terra, non sepeliebantur ibi, sed ducebantur in sepulchra patrum suorum. Sic enim Samson mortuus est in terra Philistinorum, & ductus est in sepulchrum patris sui ad tribum Dan, vt patet Iudi. 16. Sic etiam Iacob mortuus est in Aegypto, & ductus est ad sepeliendum in terram Chanaan. Gen. vlt. Ioseph quoque in Aegypto mortuus, in terram Chanaan ductus est. Exo. 13. Dicitur etiam in sepulchro patris sui, & matris suae, quia uiri, & uxores in eodem sepulchro sepeliebantur, vt patet de Abraham, & Sara uxore sua; de Isaac, & Rebecca; de Iacob, & Lia. Omnes enim isti uiri cum uxoribus suis in spelunca duplici agri Hebron sepulti sunt, vt patet Gen. 49. ita igitur pater & mater Berzellai erant in eodem sepulchro in urbe Rogelim, & ibi desiderabat Berzellai sepeliri. Est autem seruus tuus Chanaan, ipse vadat tecum domine mi rex, idest, ego habeo filium quemdam nomine Chanaan, qui praesens est, & est iuuenis potens experiri ista bona, & seruire tibi: ipse ergo vadat tecum loco mei. Et fac ei, quod tibi bonum videtur, idest, si vis facere aliquam retributionem, fac illi sicut iudicaueris. Dixitque ei rex, mecum transeat Chanaan, idest, eat mecum in Ierusalem ad manendum ibi. Et ego faciam ei quod tibi placuerit, idest, ponam eum in officio, vel dignitate, secundum quod tu elegeris. Et omne quod petieris a me impetrabis, idest, non solum habeo curam de Chanaan, sed etiam si tu manseris in terra tua petieris aliquid pro te, vel pro alio impetrabis. Sciendum autem, quod reuersus Berzellai Chanaan filius eius iuit cum Dauid in Ierusalem, & comedeat semper in mensa eius: postea etiam alij filij Berzellai iuerunt ad Dauid in Ierusalem, & comedeabant in mensa sua, vnde quando Dauid mortuus est iussit Salomoni filio suo, quod filij Berzellai comederent cum eo in mensa. seq. lib. cap. 2. scilicet, sed & filij Berzellai Galaaditis reddes gratiam: eruntque comedentes in mensa tua. Cumque transisset in uersus populum, & rex Iordanem, osculatus est rex Berzellai, quamquam Berzellai non esset iturus in Ierusalem cum Dauid, tamen transiuit cum eo Iordanem, & ibi osculatus est eum expediens se de illo. Et benedixit ei. Imprecatus est ei bona, vt si diceret, Deus det tibi prosperam uitam, & omnibus posteris tuis, & felicem habere mortem. Et ille reuersus est in locum suum, idest, rediit in Rogelim terrae Galaad. Transiuit ergo rex in Galgala. Iste est locus inter Iordanem, & Iericho, & est in itinere euntibus Ierusalem de Iordane, & ibi castrametati sunt Israelitae prima die, qua introierunt in terram Chanaan transito Iordane. Iosue 4. & 5. Et dicitur quod transiuit illuc Dauid, quia forte illa die qua transiuit Iordanem mansit in Galgala. Et Chanaan eum eo. Non rediit iste cum patre suo, sed iuit cum Dauid, vt semper cum eo maneret. Omnis autem populus. Hic ponitur quartum, scilicet, reducentium regem concertatio. Nam pugnaverunt inter se viri Iuda, & Israel. Et dicitur. Omnis autem populus Iuda transfugerat regem. Id est, tota tribus Iuda fuit praesens quando Dauid transiuit Iordanem, eo quod non vt uocauit illos Dauid uenerunt omnes, & occurrerunt ei antequam transiret Iordanem, vt patet supra. Et media tantum pars affuerat de populo Israel. Idest, in transitu Iordanis solum fuit medietas populi Israel, idest, 11. tribuum, quae uocantur Israel. Alij autem non uenerant, eo quod non fuerant uocati. Itaque omnes uiri Israel occurrentes ad re-

gem, idest, uenerunt omnes uiri de 11. tribubus ad regem, & forte quando erat in Ierusalem scientes, quod filij Iuda transfugerant eum.

Quare omnes tribus uenerunt in Ierusalem. Quae. XXXIII.

VAERETVR, ad quid uenerunt omnes tribus, cum iam scirent, quod rex uenerat in Ierusalem. Respondetur, quod uenerunt ad se excusandum, & ad accusandum tribum Iuda: nam forte Dauid putaret quod ex negligentia vel contemptu quodam non uenisset illos, & haberet illos exolos, quod ipsi horrebant. Veniebant etiam vt accusarent tribum Iuda, quod grauerat omnes de Israel accipiendo regem quasi furtim, & transfugendo illum per Iordanem, & hoc fuerat, quia Israelitis nihil significatum est de reductione Dauid, in quo facta est eis magna iniuria. Nam ipsi miserunt prius ad Dauid super reconciliatione, & reditu in regnum, & postea admoniti sunt uiri Iuda de hoc, & quamquam tunc concordatum est, quod rex reciperetur vt prius in regem, sed de tempore reducenti eum in domum suam nihil dictum est, sed erant Israelitae parati reducere regem quocumque ipse uellet. Interim autem uiri Iuda acceperunt regem nihil significantis uiris Israel, & transfugerunt eum per Iordanem, quod scientes Israelitae uenerunt ad conquerendum de iniuria sibi facta, & tunc erat rex in Ierusalem, vel prope. Nam medietas solum Israelitarum fuerat simul cum Dauid quando transiuit Iordanem, ut patet supra in litera.

Cur Israelitae accusauerunt uiros de tribu Iuda. Quae. XXXIII.

VAERETVR ulterius, cum Israelitae satis se excusassent coram rege ueniendo ad eum, & dicendo, quod ipsi non fuerant uocati ad transfugionem eius, quare accusabant uiros de tribu Iuda. Respondendum, quod accusauerunt eos propter duo. Primo quia uere conceperant de eis odium, eo quod fecissent eis iniuriam uocando regem, & non uocando eos, quod uidebatur ortum ex quodam contemptu: & ipsi putabant, quod hoc facerent uiri Iuda tanquam nimis superbientes, eo quod esset rex de stirpe eorum: & istud erat durum Israelitis, cum ipsi essent ualde plures, & deberent plus honorari quam tribus Iuda, uel saltem equaliter, & pro hoc interposuerunt querelam apud regem, si forte prouideret eis de satisfactione, sed non prouidit. Secunda causa querelae fuit ad magis se excusandum, quia si uiri Israel uenientes ad Dauid non conuicti fuissent de uiris Iuda, qui eis intulerat hanc offensam, uiderentur modicum curare de reductione regis, nec dolere, quia non interfuerat: vt ergo Dauid putaret eos de hoc dolere, conuicti sunt de uiris Iuda. Dixerunt ei, quare te fugati sunt fratres nostri uiri Iuda? idest, quare duxerunt te fugati, & non significauerunt nobis, vt interessemus. Vocauerunt autem eos fratres, quia Iudaei, & Israelitae erant filij Iacob, & omnes inter se fratres erant. Et transfugerunt regem, & domum eius Iordanem, idest, transfugerunt regem cum tota domo sua, idest, familia, & rebus domesticis per Iordanem. Omnesque uiros Dauid cum eo, idest, etiam transfugerunt omnes uiros, qui erant cum Dauid. Nam tempore seditionis praerente manserant cum Dauid illi, qui erant specialiter tenui sui, & etiam istos nunc honorifice receperunt uiri Iuda, & alia tribus, quia semper fuerant cum Dauid.

Et respondit omnis vir Iuda ad viros Israel, quia propior est mihi rex. id est, ideo transdixi regem per Iordanem, quia propior est mihi, id est, magis coniunctus cognatione. Sed in hoc non respondebat conuenienter tribus Iuda, quia licet eis propior esset rex: non tamen ad eos solos pertinebat, ideo debebant concludere propior est mihi rex, ideo ego debui esse principalis in transductione eius, non tamen quod essem solus. *Cur irascaris super re.* id est, quare irascaris propter hoc quod duxerim regem. q. d. non debes irasci, sed etiam in hoc non bene dicebant viri Iuda, quia viri Israel habebant iustam causam irascendi, cum esset sibi facta iniuria. *Nunquid comedimus aliquid ex rege.* Potest dupliciter intelligi. Vno modo quod nihil comedimus ex rege, id est, nullam partem corporis eius, & ista responsio est irrisoria ad magis contemnendum Israelitas, q. d. si aliquam partem regis comedissemus, poteratis iuste conqueri, sed nihil de eo comedimus, ideo non irascimini. Aliter potest intelligi, quod nihil comedimus ex rege, id est, nullam partem bonorum eius. q. d. si nos comedissemus aliquid, quia venimus cum rege de bonis regis, & vos nihil comedissetis, poteratis conqueri, sed nihil comedimus de bonis regis. *Aut munera nobis data sunt.* id est, nunquid data sunt nobis aliqua munera propter hoc, quod venimus cum rege? si enim data fuissent, & vos non recepissetis partem illorum, poteratis iuste conqueri, sed non recepimus nos munera. In Hebraeo habetur. *Aut si munera obtulit nobis.* Scilicet, si rex obtulit nobis aliquid, quia venimus cum eo, & ad idem redit. *Et respondit vir Israel ad viros Iuda.* id est, omnis vir Israel respondit ad viros Iuda, vel vnus respondit nomine omnium. *Decem partibus ego maior sum apud regem.* id est, maior ego sum quam tu decem partibus, ideo magis pertinet ad me rex quam ad te, vt debeam ducere, vel reducere eum.

Quomodo Israelita dicantur decem partibus maiores tribu Iuda. *Quest. XXXI'.*

QVAERETVR, quomodo dixerunt viri Israel decem partibus maior sum apud regem. Nam viri Iuda erant plus quam medietas omnium virorum Israel. Quod patet ex computatione facta post hoc. De qua. infra. 24. in qua inueniuntur de tribu Iuda quingenta millia, & de omnibus vndecim tribubus Israel solum octingenta millia, & sic non erat Israel ad Iudam duplus, & dato, quod accipiamus filios Israel secundum aliam summam maiorem, quae habetur primo Paralip. 27. adhuc non erit Israel triplus ad Iudam. Respondendum est, quod Israelita dixerunt se esse maiores decem partibus tribu Iuda, quia Israelita erant, 11. tribus, & vna illarum erat aequalis tribui Iuda. Reliquae autem decem excredebant, & non intelligitur ista maioritas quantum ad numerum, sed quantum ad dignitatem, vel ius: nam Israelita habebant ius eligendi regem secundum numerum tribuum suarum, scilicet, quod ille, quem maior pars tribuum in regem acciperet esset rex, & non curabatur, an vna tribus esset maior alia in numero, quia istud non conferebat ius, cum electio non fieret, vt a singulis personis, sed vt a tribubus: ideo dato, quod tribus Iuda esset aequalis in numero omnibus tribubus simul, non habebat magis de iure ad eligendum regem, vel ad disponendum super negocijs communibus regni, quam vna quaelibet de tribubus alijs, sicut est inter canonicos eligendo episcopum, vel quantum ad alia, quae fiunt in capitulo, nam licet aliquis potentior sit alio, non habet maiorem uocem in capitulo, & ob hoc non dixerunt viri Israel, decem partibus maior sum te absolute, sed de-

Fcem partibus maior sum te apud regem, id est, licet non sim decies te maior numero, sum tamen te maior decies apud regem, id est, in iure quod habeo in comparatione regis, scilicet, eligendo illum, vel disponendo alia, quae ad eum pertinent. Nam quandoque agebatur de rege, vel de aliquibus negocijs communibus regni erant. 11. voces in Israel, & vna solum in Iuda. *Magisque ad me pertinet Dauid quam ad te.* id est, non est uerum quod tu sis propinquior regi, quia ad me pertinet magis, quam ad te. In quo directe respondebant Israelite viri Iuda. Nam illi dixerant, quia rex mihi propior est, Israelite autem poterant respondere quod quamquam ipsi erant propiores, tamen non pertinebat ad eos solos rex, ideo non debuerant soli transducere eum, sed uoluerunt respondere grauius, scilicet, quod rex magis pertinebat ad eos quam ad uiros Iuda, ideo ipsi non solum debebant interesse in regis transductione, sed etiam debebant esse principales.

An rex magis pertineret ad Israel, quam ad tribum Iuda. *Quest. XXXI'.*

QVAERETVR, an uerbi dixerint viri Israel, scilicet, quod rex ad eos magis pertinebat. Aliquis dicit, quod non, quia Dauid erat de cognatione tribus Iuda, & non de aliqua tribu Israel, ideo magis pertinebat ad eos quam ad Israelitas. Respondendum, quod uerum dixerunt Israelita, quia Dauid considerabatur dupliciter, scilicet, in quantum rex, vel in quantum persona priuata: si vt persona priuata, magis pertinebat ad Iudam quam ad omnes tribus Israel, eo quod erat de cognatione illius tribus, & non aliarum, si in quantum rex, magis pertinebat ad tribus Israel quam ad Iudam, quia in quantum rex erat princeps illius populi totius, qui descendebat a Iacob, sed viri Iuda computabantur vt vna pars vel vnum caput, & viri Israel, vt vndecim capita, ergo magis pertinebat rex ad Israelitas, quam ad Iudam. Etiam in electione regis, vel dispositione quacumque circa regem, cum Israelita essent vndecim partes, & tribus Iuda esset vna, praualabant Israelita, & standum erant iudicio eorum, ideo magis pertinebat rex ad illos, quia ea, quae pertinebant ad regem magis fiebant dispositione Israelitarum quam Iudae. Nunc autem agebatur de transductione regis, & ad hanc nihil agebat consanguinitas, sed ius disponendi de rege vel transductione regis, & quia istud ius erat potius in Israelitis, dixerunt nunc absolute: magis pertinet ad me Dauid, quam ad te. *Cur fecisti mihi iniuriam?* Scilicet, faciendo aliquid sine me. *Et non mihi renunciatum est priori, vt reducerem regem meum.* Id est, quare mihi non fuit dictum prius quam tibi quod venirem ad reducendum regem meum. Vocauit enim illum regem suum, quia magis ad eum quam ad Iudam pertinebat. **K***Durius autem responderunt viri Iuda uiris Israel.* Id est, post hoc durius responderunt viri Iuda uiris Israel quam prius responderant: nam prius superbe responderant, vt patet ex verbis eorum, nunc autem durius responderunt: sed quid nunc dixerint non patet in litera, satis tamen videtur quod responderint directe ad uerba Israelitarum dicentium quod magis pertinebat ad eos Dauid quam ad Iudam, & dixerint nihil pertinet ad vos rex, sed ad me, & istud durius erat quam prior responsio, quia prius dixerant, propior est mihi rex quam tibi. Quod autem responderint istud viri Iudae, colligitur ex verbis Sebae sequen. c. qui audita responsione virorum Iuda, dixit: non est pars nobis in domo Dauid, nec haereditas in filio Isai, reuertere

Israel in tabernacula tua, & tamen istud non dixisset A Seba, nisi viri Iuda respondissent haec uerba, vel aliqua aequivalentia.

Quomodo viri Iuda viros Israel offenderunt. *Quest. XXXI'.*

QVAERETVR, quam iniuriam fecerant viri Iudae uiris Israel. Respondendum, quod offenderunt eos in duobus. Primo quia debebant uocari prius ad transducendum regem, quam uiri Iudae, & non uocati sunt: Secundo quia saltem debebant aliquando uocari, & non fuerunt uocati: sed ipsi audito, quod uiri Iudae transducerent regem, uenerunt: ideo ipsi dixerunt, cur non est mihi nunciatum priori, vt reducerem regem meum. Sed dicitur, quomodo conquerebantur uiri Israel de uiris Iudae, quod non uocati fuissent ipsi prius. Nam uiri Iudae non poterant uocare prius viros Israel, quam ipsi uocati essent, cum antequam uocarentur, nesciret aliquid de reductione regis. Respondendum, quod ista querela non est directe contra viros Iudae, sed contra Dauid, qui debuerat prius uocare ad se transducendum viros Israel, quam Iudae: sed Israelita non ausi sunt opponere crimen regi, ideo transulerunt illud in viros Iuda.

An uiri Iuda peccauerunt, an uiri Israel. *Quest. XXXI'.*

QVAERETVR ulterius, qui peccauerunt hic, nunquid uiri Israel, vel Iuda: nam grauis seditio inter eos orta est ex duris uerbis adinuenientem, intantum, vt omnes Israelita recederent a Dauid. sequen. capit. Respondendum, quod uiri Iuda peccauerunt, & non Israelita. Primo quia ipsi priuauerunt iure suo Israelitas, faciendo quod rex transiret non uocatis Israelitis. Secundo peccauerunt, quia grauius, & superbe responderunt: nam cum peccauissent, & offenderent Israelitas, debuerant blande respondere, & mitigassent furorem Israelitarum: quia responsio mollis frangit iram, sermo durus suscitatur furorem. Proverb. 15. responderunt tamen acriter, scilicet, propius est mihi rex, & tamē hoc falsum erat, quia licet sibi esset propior iure consanguinitatis, non tamen iure regis, ad hoc, quod posset disponere de illo potius, quam uiri Israel: & tamen hic agebatur de propinquitate, quae conferret ius ad transferendum regem. Item dixerunt uiri Iudae Israelitis: cur irascaris super re, & tamen Israelita habebant istam causam irascendi. Item dixerunt: nunquid comedimus aliquid ex rege, aut munera nobis data sunt? sed ista omnia erant uerba nimis pungitiua: potissime quia uiri Iuda dicebant ista tumentes superbia, & grauitas prolationis, & efferatio uultus, Israelitarum animos magis irritauerunt. Item quod peius fuit, quia dicitur quod postea durius responderunt uiri Iuda, ex quo patet quod ista uerba essent nimis pungitiua, & intolerabilia auditui, unde grauius peccauerunt. Viri autem Israel non uidentur peccasse in his uerbis prioribus, quia ipsi iustam causam habuerunt proponendi querelam, cum priuari essent iure suo, etiam querelam istam cum quadam mansuetudine proposuerunt, quia dixerunt, quare furati sunt te fratres nostri? & sic non irascabantur nimis uiris Iudae cum uocaret eos fratres, & emoliti fuissent breuiter, si uoluissent uiri Iudae temperare uerba sua.

Alph. Toft. in Secundum Regum.

An peccauerit Dauid in hac contentione. *Quest. XXXI'.*

QVAERETVR ulterius, an Dauid peccauit in his. Respondendum, quod principium huius contentione fuit Dauid. Nam Israelita miserant ad eum, quod uolebant ipsum reducere, & nondum miserant uiri Iuda, & ipse miserat ad viros Iuda, quod uenirent, & transducerent eum, & non misit ad viros Israel, quod uenirent, cum potius debuisset illos uocare, tum quia digniores erant, tum quia prius ipsi locuti fuerat de reductione regis. Item peccauit, quia dato quod uenissent uiri Iuda priores ad reducendum Dauid, non debuisset ire cum illis, sed expectare Israelitas: transiuit autem cum eis Iordanem, ideo contra eum directior querela erat quam contra viros Iuda, vt supra dictum est: sed non ausi sunt Israelita incusare regem. Etiam peccauit, quia cum peccauissent uiri Iuda, & Israelita iuste conquerebantur debuerat promittere eis executionem iuris, & sic placauisset eos: vel saltem debuisset se interponere, ne Israelita & uiri Iuda per uerba concitarentur in iram: sed nihil horum fecit, ideo non est omnino immunis a culpa super hac re.

C A P. XX.

ACCIDIT quoque, ut tibi esset uir Belial nomine Seba filius Bochri uir Iemineus, & cecinit buccina, & ait: Non est nobis pars in Dauid, neque haereditas in filio Isai: reuertere in tabernacula tua Israel.

DESCRIPTO in superioribus de punitione Dauid pro adulterio Bethsabee, & homicidio Uriae: hic describitur punitione de prodicione mortis Uriae, scilicet, quia proditorie occidit Dauid Uriam, quae fuit in rebellionem populi contra ipsum suscitata per Sebam, in qua punitus est. Et diuiditur in duo, quia primo ponitur rebellionis ortus: secundo punitionis modus, ibi. *Dixit rex Amase* Prima diuiditur in duas, scilicet, in partem principalem, & incidentalem, secunda ibi. *Cum uenisset rex.*

An ordo sit continuus. *Quest. I.*

QVAERETVR circa primum, an ea, quae dicuntur hic, habeant ordinem continuatum ad praecedentia, & an fuerint facta immediate post illa. Respondendum quod ordo continuus est, nam supra dicebatur de contentione orta inter Iudam & Israel pro transductione regis, hic agitur de diuisione facta in regno ex hac contentione, nam cum multum utrinque irritarentur uiri, recesserunt omnes Israelita a Dauid, manete sola tribu Iuda cum eo. Ad secundum dicendum, quod istud factum est immediate post praecedentia, immo simul cum illis, nam cum incepta esset contentio, quae habetur, in tra. se uerbis irritauerunt, quod Israelita non inuenientes aliquem fauorem in Dauid recesserunt ab eo. Et dictum est, non est nobis pars in domo Dauid, nec haereditas in filio Isai: & in hoc terminata est contentio. *Accidit*

R 3 *quoque*

vxorem Vſa accepit ex paſſione, ſed eo tēpore, quo melior erat, & magis deicola accepit illas, vt patet ſupra 5. nam cūm coepit velle ædificare templum domino, & tunc duxit arcam in domum ſuam, & ſaltauit coram illa ex magna deuotione. ſupra 6. ſi tamen putaret ſe peccare dimitteret concubinas, vel non aggrederetur tale opus, quale erat ducere arcā, aut velle ædificare templum, ſciens, quōd non placeret Deo manens immundus. Item Deus non imputat ei hoc ad peccatum, quia quamquam haberet concubinas, Deus vocabat eum ſeruum ſuum, & promiſit ei valde magna bona. ſupra 7. ergo non dimittebat eas tanquam peccaſſet prius. Item non ſtat, quia tunc non ſolum Dauid iſtas decem concubinas abieciſſet, ſed etiam omnes alias, quia eadem cauſa peccati erat in omnibus, ſed habebat Dauid alias, & nō abiecit, ideo non fecit propter peccatum. Quod autem haberet alias patet præced. cap. nam dixit Ioab ad Dauid, confuſiſti hodie vultus ſeruorum tuorum, qui ſaluam fecerūt animam tuam, & filiorum tuorum, & filiarum tuarum, & vxorum, & concubinarum tuarum, ſed hoc non poteſt intelligi de iſtis decem, quæ iam traditæ erant in manu Abſalom. ſup. 16. ergo præter iſtas habebat alias concubinas, quæ ſaluatæ ſunt in bello illo, ergo cūm nō dimiſit illas, ſed has decem ſolum, non fecit propter peccatum. Item ſi Dauid abieciſſet eas à ſe propter peccatum, non clauſiſſet eas, ſed ſolum feciſſet, quōd non eſſent in domo ſua, tenuit tamen eas clauſas, ergo propter aliud fuit. Dicendum igitur, quōd hoc fuit, quia Abſalom cognouerit illas, & Dauid nolebat iam cognoscere eas propter quoddam ius aſſinitatis cauſati inter Dauid, & filiū ſuum ex acceſſu ad illas mulieres. Hebræi tamen dicunt, ſcilicet, Ra. Dauid Kimhi, quōd licitum erat Dauid accedere ad illas mulieres, tamen noluit ad maiorem honeſtatem, cūm filius ſuus cognouiſſet eas.

An Dauid licite potuiſſet cognoscere illas concubinas.
Quæſt. V l i i.

QVAERETVR circa hoc, an uerum ſit, quod poterat Dauid licite cognoscere iſtas mulieres, non obſtante, quōd cognouiſſet Abſalom eas. Reſpondendum, quōd non, quia iſte concubinae Dauid iam erant nurus Dauid, eo quōd filius ſuus cognouerit eas, ſed non licebat alicui reuelare turpitudinem nurus ſuæ, Leuit. 18. & 20. cap. Ad hoc dicent Hebræi, quōd iſte mulieres, eo quōd uolenter aſſumptæ ſunt, non erant illicitæ Dauid. Sed hoc non ſtat, quia quōd iſte mulieres fuerint uolenter, vel uoluntarie cognitæ, ad nihil aliud facit niſi, quōd ipſæ non peccaſſent in hoc, quod cognite ſunt: Dauid tamen poterat eas accipere, ſiue peccaſſent, ſiue non: ſicut poteſt quis tenere uxorem ſuam, etiam ſi ab alio cognita fuerit, & non peccat in hoc, immo meretur ſi ad hoc teneat illam, ne factō diuortio quantum ad thorum, ipſa efficiatur adultera, vel infametur: multo minus ergo peccaret Dauid ſi ex hac cauſa ſuſciperet cōcubinas quamquam peccaſſent: ſed ſi aliquid impediēbat Dauid accipere illas erat aliqua aſſinitas contracta: ad hanc autem nihil diſſert mulierem uoluntarie, vel ſponte eſſe cognitā, quia ius aſſinitatis cauſatur ex ipſo iure diuino, vel poſitiuo per ſeminis commixtionem, ideo non diſſert uolenter, vel ſponte eſſe cognitā. Sed aliquis dicet, quōd licebat Dauid redire ad illas mulieres, quia non fuerat cauſata aliqua aſſinitas, cūm iſtud ſit, quando quis cognoscit uxorem alterius accipiendo eam in uxorem, vel accipiendo aliquam mulierem in uxorem cauſatur aſſinitas ad cognatos illius: Abſalom tamen

F non accepit illas in uxores, ſed ſolum cognouit illas non habens intentionē poſtea redeundi ad illas, ideo non contraheretur ibi aſſinitas. Dicendum, quod quamquam aſſinitas contrahatur per aliquem contractum matrimoniale, tamen etiam ſine contractu per cognitionem carnalem cauſatur aſſinitas, immo præcipue in ſeminis commixtione conſiſtit aſſinitatis cauſatio. Sed adhuc dicitur, quōd quamquam cauſaretur hic aliqua aſſinitas, non caderet ſub lege Leuit. 18. & 20. quia ibi dicitur, quod non cognoscat aliquis uxorem filij ſui, & tamen hic non fuerunt iſte mulieres vxores Abſalom, ideo non incurretur Dauid in poenam illius legis. Dicendum, quod non ſtat, quia ut probatum eſt, per hoc quod Abſalom cognouit concubinas Dauid, cauſata eſt aſſinitas, ſed nō poteſt eſſe aliqua alia, niſi quōd mulieres illæ iam eſſent nurus Dauid, & tamen cum nura prohibetur Leuit. 18. ſcilicet: Turpitudinem nurus tuæ non reuelabis, ergo non licebat Dauid accedere ad eas. Item peccatum erat, quia Deus improprietat iſtud in peccatis Iſtaelitarum Amos. 7. dicens, & filius ac pater eius iuerunt ad puellam, ut uiolarent nomen ſanctum meum: id eſt, in hoc quōd pater, & filius cognouerunt eandem puellam, uiolauerunt nomen meum, ſcilicet, quia ego uolebam iſta eſſe uerita: ideo Dauid credens peccatum eſſe, non cognouit amplius concubinas illas.

Quare Dauid clauſit illas. *Quæſt. IX.*

QVAERETVR ulterius, quare Dauid clauſit illas, quia ſufficiebat, quōd ſeparaviſſet eas à ſe. Aliquis dicet, quōd fecit ad hoc, quōd peccatiſſent pro peccato. Sed non ſtat, quia iſte mulieres nihil peccaſſerunt, cūm inuitæ cognitæ fuiſſent: ideo iniuſtum erat eas puniri. Sed dicendum, quōd clauſe fuerunt, ut nunquam ueniret in domum regis. Nam forte pulchræ erant, & ſi rex interdum uideret aliquam illarum afficeretur ad eam, & cognosceret, quod illicitū erat, ideo uolebat tollere cauſam ſcandali. Alia cauſa erat, quia ſi non eſſent clauſæ aliquando Dauid uideret eas, & dato quōd non moueretur ad aliquam illarum, ſaltem recideretur, quomodo Abſalom ſcedauerat eas, & conſequenter de morte Abſalonis, & omnibus alijs malis, quæ intercederāt, & iſte erat ſibi grauior dolor ideo melius erat, quōd nunquam eas uideret. Alia cauſa erat, ne exiret in publicum, & uiderentur, quia tunc populus rediret ad memoriam, quomodo ſcedauerat illas Abſalom, & iſtud erat dedecus Dauid. Alia fuit cauſa, & poſitiſſima, quia iſte mulieres in perpetuum ſeparabantur a rege, ideo factum committerentur aliquibus, & poſtea ſequeretur inde magnum dedecus Dauid: nam non ſolum cognoscendo vxores eius, ſed etiā cognoscendo concubinas dedecus erat. Quod patet, quia Abſalom concubinas Dauid ſcedauerat, & non uxores, & tamen per hoc totus Iſrael credidit fornicatum eſſe Dauid, & quod iam impoſſibile eſſet reconciliari Abſalom ipſi Dauid, & quam intuliſſet ei acerriſſimam iniuriam: Dauid igitur clauſit mulieres iſtas, id eſt, poſuit ſuper eas diligentem cuſtodiam, ne alicui ſortum commiſſeri poſſent. Non eſt tamen intelligendum, quod clauſit eas, ſcilicet, in uinculis ponens, quia non poſuit eis uincula, cū iſta eſſent in poenā, ſed ſola poſuit ſuper eas diligētē cuſtodiam, ne alicui fornicari poſſent.

Cur Dauid præbebat alimenta concubinis, cum eas reieciſſet.
Quæſt. X.

QVAERETVR ulterius, cūm Dauid abieciſſet omnino à ſe iſtas concubinas, cur eis præbebat

bebat alimenta, an licite ageret. Reſpondendum, quod Dauid non peccabat prouidendo his mulieribus de neceſſarijs, quia ipſe non peccaſſerāt, ideo ſicut à principio dabat eis omnia neceſſaria, ita & nunc daret licite. Immo dicendum, quōd non ſolum licebat Dauid, ſed etiam peccaret ſi non faceret hoc propter duo: Primum quia ipſe ſuſceperat iſtas mulieres ex uirginitate ſua, & ob hoc caruerunt uiris: nam iam nullus uellet eas accipere poſtquam deſloratæ erant à rege: ideo ſicut ille, qui uirginē ſeducit, & deſlorat, tenetur eam dotare, & accipere in uxorem. Exo. 22. ita qui accipiēs aliquam cōcubinam deſloratam eam, debebat ei prouidere, ſicut ſi haberet uirum. Secunda ratio eſt, quia Dauid ponebat mulieres iſtas in cuſtodia, ne ab aliquo cognosci poſſent, ideo cūm non liceret eis acquirere vitam, accipiendo uiros, vel alio modo: Dauid tenebatur eis prouidere, qui eas tales conſtituebat. Alia duæ cauſe ſignari poſſunt. Prima, quia dato quōd Dauid concederet iſtis mulieribus accipere uiros, nullus eas uellet, quia iam fuerant concubinae regis, etiā quia timeret quicumque accipiens aliquam illarum, quōd rex iterum ad illam rediret, & eſſet matrimonium ſuſpectum. Item quia dato, quōd aliqui acciperent illas, non in tanto honore acciperentur ſicut ſi nunquam fuiſſent deſloratæ a rege. Rex ergo tenebatur eis tam honorabiliter prouidere quantum ipſæ apud uiros ſuos manſuræ fuiſſent, ſi non eſſent concubinae regis. Secunda cauſa eſt, quia Dauid tenebatur eis ſpecialiter ſuper hoc pro iniuria quam pro eo tolerauerat: nam Abſalom cognouit eas corā toto populo. Quod fuit eis magnum dedecus, & hoc ſuſtulerunt propter Dauid, quia ſi non fuiſſent concubinae eius non ſcedaſſet eas Abſalom: tenebatur ergo Dauid prouidere eis, & abundanter quidem. Sic etiam dicendum eſt de omnibus alijs, qui concubinas aliquando tenuerunt, & eas deſerunt. Nam licet iſti peccaſſerunt tenendo illas, & non peccaſſent Dauid, tamen debent eis prouidere: poſitiſſimè ſi eas à uirginitate acceperunt: nam tunc propter illos ſceminæ perdidit coniugia, & honorem, licet ſponte hoc fecerint. Si autem aliquis acceperit concubinam non ex uirginitate, minus ei tenetur quam alijs, & tamen quia propter illos concubinae infamantur, & perdunt aliquos modos honeſtos acquirendi vitam, tenentur eis prouidere: vel ſaltem in quibusdam ubi non apparet tā manifeſta obligatio ex aliquibus cauſis, ſaltem miſericordiae opus eſt illis prouidere, dum tamen ad carnalem affectum non habeatur reſpectus. Sic etiam illi, qui olim vxores dimittebant, ut ſacros ordines acciperent, tenebantur vxoribus ad omnia neceſſaria uitæ miniſtranda, ſic patet in decretis Di. 3. cap. quicumq; uirginitatem. ſ. poteſt & aliter. & cap. omnino conſitemur. Licet hic maior obligatio eſt, quia ſemper manet matrimonium, licet tollatur concubitus, ut patet præalleg. cap. omnino. Vnde nefas eſſet, & anathema ſi quis tali vxori prouidere noller, ut determinatum eſt in canonibus apoſtolorum, & habetur in Decretis. 28. Diſt. cap. ſi quis docuerit. Sed erant clauſe uſque ad diem mortis ſue, id eſt manſerunt ſemper ſub cuſtodia diligenti, uſque ad diem mortis ex cauſis dictis, & poſitiſſimè ne alicui commiſſeri poſſent. In uidiuſitate uſque, id eſt erant uiduæ, & ſequelratæ in domo, ut ſemper uiuerent ſicut uiduæ. Dicit Nic. quōd & hic patet iſtas non fuiſſe concubinas, ſed vxores: alioquin non diſcretur quōd manebant in uiduitate, quia uidua eſt quæ marito caret. Sed iſta ratio non ſtat, nam per contrarium arguitur: quia cūm uidua dicatur mulier mortuo uiro, & hic nō erat mortuus Dauid, ergo non uocatur uidua: ex hac parte, ſed die uirum uidua, id eſt ſeparatæ à uiro, quia Dauid non accedebat ad eas, nec alicui alteri accedere li-

cebat, ſiue ergo eſſent concubinae, ſiue uxores, cūm in berentur perpetuam continentiam obſeruare poſtquam uirum cognouerant uocarentur uiduæ: non ergo fuerunt vxores, ſed concubinae: ut declaratum eſt ſupra 5. & 12. *Uit autem rex.* Hic ponitur ſecundum principale, ſeditionis Sebæ puniſio. Et diuiditur in tres partes, quia primò ponitur Sebæ inſectutio: ſecundò eius occiſio ibi. *Venerat autem.* Tertiò regni Dauid ordinatio, ibi. *Fuit ergo.* Circa primum dicitur. *Uit autem rex Amasæ.* Huic præcepit Dauid, ut congregaret exercitum contra uiros Iſrael propter Sebam inſurgētē. *Conuoca mihi omnes uiros Iuda in die tertius,* id eſt conuoca omnes uiros bellatores de tribu Iuda, & ſic quōd ueniant ad me omnes ulque ad tres dies. *Et tu adeſto præſens.* id eſt tu ueni cum eis coram me.

Quomodo Dauid miſit ad congregandum uiros Iuda cum prius omnes eſſent ſecum. *Quæſt. XI.*

QVAERETVR, cū Dauid haberet prius ſecum totum exercitum uiroꝝ Iuda, quia dicitur ſupra quōd uenerat tota tribus Iuda ad Iordanem: quomodo Dauid per Iordanem, & uenerat cum illo in Hieruſalem, quomodo nunc mittebat ad congregandum omnem exercitum uiroꝝ Iuda. Reſponderi poteſt dupliciter, uno modo quōd uiro Iuda uenerat cum Dauid niſque in Ieruſalem, & inde receſſerunt ſinguli in domos ſuas: & non fuit factum iſtud immediate de perſecutione Sebæ: ideo quando uoluit Dauid mittere uiros contra Sebam, nō nullus erat cum eo de illis uiroꝝ Iuda, qui uenerat ad eum in Iordanem: ideo oportuit quōd mitteret ad uocandum eos Amasæ. Aliter poteſt dici, quōd omnes uiro Iuda, qui uenerunt cum Dauid de Iordane erant nunc in Ieruſalem cum eo, & quōd iſtud factum eſt mox, ut Dauid acceſſit ad Ieruſalem: non tamen erāt omnes uiro Iuda cum Dauid, ſed multi eorum, & uoluit nunc Dauid mittere pro reliquis: quia egebat magno exercitu contra Sebam. Sed dicitur, quæ uſitarum poſitionum eſt uerior? Reſpondendum quōd prima eſt uera. Secunda autem non eſt uera, ſed uerifiſſima. Quod patet, quia Dauid miſit Amasæ pro toto exercitu Iuda: & cūm ille moraretur, uoluit Dauid mittere Abiſai, ne magnitudine moræ fugere poſſet Sebæ in aliqua loca tuta, & dixit ei: tolle ſeruos domi ni tui, & perſequere eum: & ſequitur quōd egreſſi ſunt cum eo omnes uiro Roab, & Cerethi, & Pheleti, & robuſti de Ieruſalem: illi tamen erant, quos continue habebat Dauid ſecum: etiam tempore maxime tranquillitatis: ut patet ſupra. 15. quando fugit Dauid de Ieruſalem: nam iſti fugiebant cum eo. Si tamen fuiſſent ibi reliquis exercitus Iuda, qui uenerat cū Dauid de Iordane, miſiſſet illum cum Abiſai. Ideo uideatur quōd nullus ibi erat: & ſic apparet, quōd omnes uiro Iuda receſſerant iam in tabernacula ſua, & Amasæ iuit ad uocandum illos, quia fuit iſtud aliquot diebus poſt introitum Dauid in Ieruſalem.

Cur inſiſit Dauid Amasæ congregare exercitum, & non Ioab.
Quæſt. XII.

QVAERETVR ulterius, quare Dauid inſiſit Amasæ, quōd congregaret exercitum Iuda: & non inſiſſum eſt hoc Ioab, uel alicui alteri. Reſpondendum quod Dauid promiſerat Amasæ quā miſit ad uocandum eum, quod faceret eū principē totius exercitus pro Ioab, præce. c. nunc aſi cū ueniſſet Amasæ ad Dauid, abſtulit Dauid principatum Ioab, & tradidit illum Amasæ, & qui conuocare exercitum pertinet ad principem belli, pertinebat ad Amasæ, quod

Nicolaus
reijcitur.

convocatet iam exercitum. Nicol. autem dicit aliter, scilicet, quod Amasa non congregavit istum exercitum tanquam dux, sed tanquam aliquis cui specialiter committebatur tribus Iuda. Pro quo sciendum, quod dicit Nicolaus David habuisse exercitum de omnibus tribubus, scilicet, quod in qualibet erant aliqui, qui specialiter veniebant quandoque vocaret eos David, vel veniebant omnes quotquot vocasset de illa tribu, & super omnes istos erat vnus princeps, ad quem pertinebat vocare illos, & sic erant duodecim principes exercitus in duodecim tribubus. Ioab tamē erat princeps super omnes, & ad eum pertinebat dispositio belli, vocatis omnibus; ideo ipse vocabatur propriè princeps exercitus, nunc autem dicit, quod Amasa constitutus est specialiter dux exercitus in tribu Iuda, & erat sub Ioab, & quia nunc congregandus erat exercitus de tribu Iuda: missus est Amasa, qui erat princeps exercitus huius tribus ad congregandum illum. Ioab verò missus erat ad congregandum exercitum de omnibus alijs tribubus. Sed ista non stant, scilicet, quia dicit, quod erant tot principes exercitus, quot erant tribus, & quod Ioab erat super omnes, & quod Amasa fuit solum princeps exercitus in tribu Iuda: quia tunc Amasa non succederet Ioab, nec esset loco eius, sed loco illius, qui fuerat prius princeps exercitus in tribu Iuda, cum officium Ioab integrum maneret, vt prius: David tamen dixit: hoc faciat mihi dominus, si non princeps exercitus mihi fueris omni tpe pro Ioab. prae. c. ergo in officio eius successit, & non alicuius principis specialis tribus Iuda. Itē hoc modo non solum Amasa diceretur esse loco Ioab, sed etiam quilibet de principibus omnium tribuum diceretur esse pro Ioab, quia erat specialiter princeps militiae sub illo in aliqua tribu: sed de nullo alio dicebatur hoc nisi de Amasa, ergo non erat Amasa princeps aliius tribus solum. Item Ioab occidit Amasam pro invidia, quia David constituerat eum in isto principatu, vt colligitur ex litera: si tamen fuisset solum princeps exercitus vnus tribus, & sub ipso Ioab, non oeci disset eum, quia nemo prudens vult occidere subditos suos, sed potius gaudet habere illos: ergo non erat iste sub Ioab, sed tenebat totum principatum eius. Item si Amasa tenebat solum principatum tribus Iuda occidisset eum Ioab, pari ratione occidisset omnes alios principes exercitus in tribus specialibus, sed non occidit aliquem, nisi Amasam: ergo vel nulli alij principes erant in singulis tribubus, vt asserit Nicol, vel erant occidendi ipsi, & Amasa, sed non occidit alios, ergo falsum est Amasam occisum, quia erat princeps exercitus Iuda. Item si Amasa solum erat princeps exercitus Iuda, & propter hoc occidit eum Ioab, non solum occidisset eum, sed etiam praedecessorem suum, & quemlibet principem illius tribus, sed falsum est. Item serui Ioab videntes mortuum Amasam dixerunt, iste est qui noluit esse pro Ioab, & non dixerunt hoc de aliquo alio viro in Israel: ergo iste acceperat principatum totum Ioab. Item patet, quia seq. lib. cap. 2. dixit David Salomoni de Ioab: tu nosti quid fecerit Ioab mihi, & duobus principibus exercitus Israel Abner filio Ner, & Amasa filio Ieter. Ergo oportet, quod uterque istorum esset princeps exercitus Israel, quando occisus est: si tamen Amasa solum superisset princeps exercitus Iuda, non vocaretur princeps exercitus Israel, ergo erat princeps totius exercitus Israel tenens totum locum Ioab. Dicendum ergo sicut prius, scilicet, quod David abstulerat Ioab totum principatum pro occasione Absalom, & dedit illum Amasa; ideo nunc Amasa iuit ad colligendum exercitum, & non Ioab. *Abiſai ergo Amasa, vt convocaret Iudam, id est, perambulavit tribum illam, vt cōgregaret totum*

Responsio
auct.

exercitum illius. *Et moratus est extra placitum, quod est constituerat rex, id est, moratus est ultra terminum, vel diem sibi praefixum. Dixerat enim David, quod veniret usque ad tertium diem, erat autem istud paucum tempus, ideo non potuit tam breuiter congregare totum exercitum. At autem Iudam ad Abisai. Quia morabatur iam Amasa, voluit David, quod interim iret exercitus aliquis contra Sebam de illis, qui erant in Ierusalem cum David, & ad hoc vocavit Abisai, vt esset princeps illius exercitus. Nam magis assuetus est nos seba filius Boethi, quam Absalom?* id est, nūquid Seba faciet nobis maiora bella, & ponet in maiori periculo, quam posuit Absalom? quasi dicat, si non diligenter praueuerimus eum, faciet, & est sententia: si Israelite nunc cōiurant, & Seba, quia iam victi fuerunt, quando cōiurauerunt cū Absalom, nunc cautius se habebunt, & poterunt nobis magis nocere. *Tolle ergo seruos Domini tui, & persequere eum, id est, quamquam nondum venerit exercitus tribus Iuda, quem debebat cōvocare Amasa, accipe exercitum, qui haberi potest in Ierusalem, si seruos domini tui, id est, seruos meos, & qui solum dominus tuus, & isti erant illi, qui semper stabant cum David siue tempore belli, siue pacis, scilicet, Cerethi, & Pheleti, & sexcenti viri Gethai pugnatores validi, de quibus dicitur, quod egressi sunt cum David, quando fugiebat à Ierusalem. sup. 15. Alij dicunt quod vocerit hic dominus Abisai ipse Ioab, & est fundamentum huius, quod dicitur infra, egressi sunt ergo cum eo viri Ioab Cerethi quoque, & Pheleti. Sed dicendum quod accipitur dominus p David, quia viri Ioab pauci erant hic, scilicet, aliqui, qui pertinebant ad familiam eius: nam Cerethi, & Pheleti, in quibus erat robur exercitus, non erant serui Ioab, vt patet cum dicitur, egressi sunt cum eo serui Ioab, & omnes Cerethi, & Pheleti. Ne forte inueniat ciuitates munitas, & effugiat nos, id est, cito persequere eum, ne inueniat aliquas ciuitates munitas, in quibus latere posset, & effugiat nos, id est, non poterimus postea eum tenere, quasi dicat, si expectamus reditum Amasae cum toto exercitu Iuda, forte interim effugiet Seba ad aliquas ciuitates munitas, ideo melius est quod tu eum illico persequaris cum isto exercitu, qui praesens est. In Hebraeo habetur. *Et effugiat oculos nostros.* Vbi nos dicimus, & effugiat nos: sed melior est litera nostra, id est, expressior, quia effugere oculos est quod non possumus videre eum, effugere nos est fugere de potestate nostra, ita quod nequaquam possumus eum tenere: sed manifestum est, quod David loquebatur de potestate tenendi eum, & non de visu, quia hoc nihil attinebat.*

David quare commisit Abisai ducere exercitum contra Sebam. *Quest. XIII.*

QVAERETVR quare David commisit Abisai, quod duceret exercitum contra Sebam, & non commisit hoc Ioab. Nicolaus respondet ad hoc, quod David habebat militiam triplicem nunc, scilicet, militiam familiarium suorum, eorum qui semper manebant cum eo, alia erat militia tribus Iuda, quae non erat semper cum David, alia erat militia aliarum tribuum: nunc autem dicit, quod David preposuerat Amasam super militiam Iuda, ideo ipse vocabat eam, alia pars, scilicet, militia familiarium commissa erat Abisai, ideo ipse iussit, quod ferret secum omnes seruos David reliqua autem, scilicet, militia omnium tribuum commissa erat Ioab, vnde dicit, quod sicut iuerat Amasa ad congregandum militiam Iuda, ita iuerat Ioab ad congregandum militiam de alijs tribubus, vnde manebat solus Abisai, & huic commisit David ferre exercitum

Lytanus reijcitur.

exercitum contra Sebam. Sed hoc non stat, quia dicitur quod missus erat Ioab ad cōgregandum exercitum de alijs tribubus, nam nunc nulla illarum, tenebat cum David, sed omnes secuta fuerant Sebam, vt patet supra in litera. Sed dicit Nicol. quod quamquam omnes tribus repugnauerant, semper manserunt cum David de qualibet tribu aliqui, qui fuerant cū eo ex eo tempore, quo fugiebat à Saule, & manebat in deserto, de quibus habetur. 1. Paral. 12. Sed istud non stat, quia illi, qui steterunt cū David ex eo tempore, semper manserunt postea cum ipso specialiter, & non diuertebant ad tribus suas. Quod patet sup. 5. cum dicitur, quod omnes Gethai, id est, omnes iuri, qui uenerant cum David, de Geth egressi sunt cū eo de Ierusalem: istis etiam dedit David mansiones apud se: nam cum uenit de terra Philistinorum, fecit eos habitare in oppidis Hebron, & David manebat in Hebron, vt patet sup. 2. ideo non iret nunc Ioab ad uocandum aliquem de his. Item non ausus fuisset Ioab discurrere nunc per tribus Israel, nisi cum exercitu magno, quia omnes nunc insurrexerant contra David. Item non stat, quia dicitur hic, quod egressi sunt cum Abisai serui Ioab, & si tamen Ioab iuisset ad congregandum exercitum per terram Israel, serui sui iuissent cum eo, vel saltem expectauissent eum in Ierusalem, & non iuissent cum Abisai, sed cum eo. Item patet, quod maneret tunc Ioab in Ierusalem, & quod ipse iuerit sub ducatu Abisai fratris sui, quia infra dicitur quod Abisai iuit contra Sebam, & cum pergeret occurrit Amasa ei, & Ioab, & occidit eum Ioab, & sic videtur quod simul ibant Ioab, & Abisai. Dicendum ergo, quod nihil horum erat, sed Abisai, & Ioab manebant in Ierusalem dum Amasa congregaret exercitum Iuda, & ille solus congregatus est, non quod esset. Amasa specialiter princeps exercitus illius tribus, sed quia nulla alia tribus nunc obediebat David, alioquin Amasa congregasset exercitum de omnibus: & quamquam esset Ioab in Ierusalem, noluit David committere aliquo Ioab, quia iam priuauerat eum principatu, & nolebat, quod ulterius directe, vel indirecte usurparet sibi illum, vel haberet aliquem actum principis, & licet nunc non principaretur Abisai, toti exercitui, tamē adhuc istum partium principatum noluit tradere David ipsi Ioab, sed fecit, quod iret nunc Ioab sciens ad praecipium Abisai. Sic patet cum dicitur infra. Egressi sunt cum eo viri Ioab, scilicet, cum Abisai, & etiam ipse Ioab egressus est, vt patet in litera: David enim quamquam haberet exolum Ioab, & etiam Abisai, cum uterque esset sibi datus supra 3. scilicet, porro viri isti filij Saruiae duri mihi sunt: tamen non tantum offenderat eum. Abisai, sicut Ioab, ideo commisit nunc principatum Abisai, non simpliciter, sed solum pro isto bello, quia non erat praesens Amasa, cum tamen rediret: ipse futurus erat princeps. Idem tenet Histo. Ichol. & Ra. David Kimhi. Iosephus autem dicit septimo antiquitatum, quod ista locutus fuerit David ad Ioab, & quod ipse tulerit nunc militiam, sed non stat, quia litera dicit contrarium. *Egressi sunt ergo cum eo viri Ioab, id est, cum Abisai iuerunt nunc viri Ioab, ex mandato David, & etiam cum ipse Ioab, vt patet infra, nam erat in Ierusalem, Cerethi quoque, & Pheleti, id est, etiam manebant legiones Cerethi, & Pheleti, quae sunt: balistariorum, & fundibulariorum, vt declaratum est supra 8. & isti erant semper cum David ubicumque esset. Et omnes robusti exierunt de Ierusalem, id est, etiam omnes alij fortes, qui consueuerant esse cum David iuerunt illuc, & isti sunt sexcenti viri Gethai, qui erant fortissimi, vt patet supra 15. c. Ad persequendum Sebam filium Boethi, scilicet, quia ipse erat concitator seditionis contra David.*

Quomodo dixit David ad Abisai, quod persequeretur Sebam, ne inueniret ciuitates munitas. *Quest. XIII.*

QVAERETVR, quomodo dixit David ad Abisai persequere eum, ne forte inueniat ciuitates munitas, & effugiat nos: nam manifestum est, quod iam postea inuenisse: immo certissime inuenisset ciuitates munitas, in quibus posset latere, quia David non misit Amasam ad congregandum exercitum Iuda, mox, vt Seba fecit discessionem, sed post aliquot dies, vt supra probatum est, etiam postquam missus est ad congregandum exercitum moratus est tribus diebus, & tunc misit David Abisai contra Sebam, vt patet supra, iam ergo inuenisset ciuitates munitas. Respondendum, quod David intendebat, quod Seba vellet rebellare insurgendo contra eum, & tollendo sibi regnum, & ad hoc, quod vellet confederare sibi Israelitas, & interim maneret in aliqua ciuitate: confederatis autem omnibus procederet ad bellum contra David: voluit ergo David prius, quam Seba confederaret sibi Israelitas praenire eum bello, & occidere. Nam si semel totum Israel sibi confederaret, erat difficillimum pugnare contra illum, ideo dixit: ne inueniat ciuitates munitas, id est, ne confederet eas sibi, & maneat in illis quousque habeat opportunitatem pugnandi contra nos, & hoc modo nondum Seba potuisset confederare sibi aliquas urbes: si tamen permittitur aliquot diebus potuisset, ideo David noluit expectare Amasam, sed festinater misit Abisai contra Sebam. *cumque essent illi.* Hic ponitur quaedam pars incidentalis de morte Amasae. s. quo Ioab occidit Amasam proditorie, & dicitur. *cumque illi essent iuxta lapidem grandem, quod est in Gabaon, id est, Abisai, & Ioab erant iuxta lapidem magnum apud vrbem Gabaon, est enim Gabaon in sorte Benjamin. Iosue 18. & apud hanc iterum pugnauerat Ioab contra Abner, dum David regnaret super Hebron, vt patet supra 2. nunc autem Ioab, & Abisai uenerant in Gabaon, quia forte per illam erat iter ad ciuitatem, in qua latebat Seba. Nam cum esset de tribu Benjamin, vt patet supra erendum est, quod lateret in vrbibus Benjamin. *Amasa veniens occurrit eis, id est, veniebat Amasa de congregando exercitum Iuda, & redibat ad regem, qui dixerat ei, & tu adeslo praesens, & habuit obuios istos duos fratres in Gabaon. Porro Ioab vestitus erat tunica stricta ad mensuram habitus sui.* Ponitur hic modus proditorie, per quem Ioab occidit Amasam, & dicitur quod erat Ioab vestitus tunica stricta, est enim ista tunica militaris, quia expedita est ad bellum: fecerat tamen eam Ioab ad mensuram habitus sui, id est, ad mensuram habitudinis corporis, scilicet, quod nihil plus habebat quam vt corpus Ioab intra capi posset. Hoc autem erat, vt per leuem motum corporis gladius qui adhaerebat ei posset egredi, quod non fieret si vestis magna esset, & laxa fluere. *Et desuper accinctus gladio, id est, super tunicam erat accinctus gladio, iste non erat gladius magnus ad pugandum, scilicet, ensis, sed aliquis minor, quia alias leui motu non poterat egredi apte ad ea, quae volebat Ioab. Dependente usque ad illam in vagina, id est, iste gladius, quae accinctus erat Ioab stricte dependebat usque ad illam suam, id est, usque ad extremitatem lumborum, ex quo apparet quod erat paruus gladius: alioquin dependisset circa terram. Iosephus dicit, quod ista tunica erat lorica ferrea, & hoc ipse vult, quia magis conuenit ad bellum, scriptura tamen vult esse vestem. *Qui fabrefactus leui motu egredi poterat, & percutere, id est, iste gladius erat taliter dispositus arte fabrilis, vel magistrali quod poterat leui motu egredi, scilicet, ipso Ioab mouente corpus, etiam si non applicaretur***

magnum

manum poterat exire, vel applicante manu leuissime exhibat.

Cur Iob se disposuerat ad occidendum Amasam. Quest. XV.

QVAERETVR, quid intendebat facere Iob cum se sic disposuisset habens tunicam strictam, & accinctus erat gladio, qui leuiter poterat exire. Respondendum quod David iam abstulerat principatum militia ipsi Iob, & dederat Amasam, & ex illo die Iob cogitabat quomodo occideret Amasam, vt ipse restitueretur in principatum suum, & ad hoc fecit sibi gladium quo posset Amasam non aduertentem occidere. Pro quo sciendum quod Amasa erat vir fortis, & obseruabat se aliquantulum a Iob, quia principatum eius susceperat, & putabat Iob qd si publice vel palam aggredereetur Amasam, ipse Amasa resisteret ei, vel forte occideret ipsum cum fortis esset: oportuit ergo, quod gladius modo insidiatorio, & per fraudem occideret eum, alioquin non posset. Excogitauerat etiam Iob quod finito isto bello occideret Amasam, putabat enim quod Amasa iam non ueniret ad bellum, sed ipse, & Abisai frater suus persequeretur, & occiderent Sebam, & reuersi de bello occiderent Amasam, & quia occurrit eis Amasa euntibus ad bellum, voluit ibi Iob occidere eum, & occidit.

Ad quid facta est tunica stricta. Quest. XVI.

QVAERETVR vterius, ad quid facta est tunica stricta, & quomodo ista proficiebat ad occidendum Amasam. Respondendum quod Iob intendebat occidere fraudulentem Amasam ex causa dicta, sic enim occiderat Abner apud portam Hebron: nam vocauit eum tanquam vellet ei loqui secreta seorsum, & percussit eum latenter in inguine, supra 3. sic etiam volebat nunc occidere Amasam, & fecit tunicam strictam, vt ipse expeditior esset ad occidendum Amasam, & gladius etiam leuiter exire posset, quam si vestis esset magna, & laxa flueret. Deinde de isto gladio dicitur quod erat fabrefactus, vt leuiter exire posset ad occidendum Amasam. Sed in hoc est differentia, quia quidam volunt quod Iob volebat occidere Amasam osculando eum, & ad hoc gladius debebat esse sic dispositus, vt leui motu egredi posset, scilicet, quod dum Iob oscularetur Amasam, egredereetur gladius, & percuteret Amasam. Hoc videtur innuere litera nostra, dicens: qui fabrefactus leui motu egredi poterat & percutere, id est, ipse gladius egredi deberet, & percutere per se: alij uolunt, quod gladius erat sic dispositus, quod posset leuiter exire, & cadere in terram, quando Iob uellet osculari Amasam, & Iob inclinans se pro gladio coram Amasa prius quam oscularetur eum, & eleuans gladium teneret manu, & tunc oscularetur Amasam: ipse autem non attenderet ad hoc, quia non putaret qd Iob teneret gladium ad occidendum eum, cum coram eo cecidisset, sed solum, quia volebat eum reducere in uaginam, & sic posset Iob occidere Amasam non aduertentem dum oscularetur eum: & istud tenent Hebraei, quod aliquantulum innuitur ex litera hebraica. Nam dicitur. Iob erat cinctus, & uelut uelle sua, & super eum erat accinctus ensis conuinctus super lumbos suos in uagina, & ipse exiit, & cecidit. Et hoc est totum quod habet litera nostra ex illo loco, scilicet, porro Iob: vt que ad illum locum, scilicet, dixit itaque Iob. Et est sensus, quod Iob erat cinctus uelle sua, & indutus, & non dicitur stricta, sed hoc addidit litera nostra: quia gladius non poterat egredi conuenienter nec accin-

Iob quo modo occidit Amasam.

gi super uellem laxam. Dicitur etiam, quod erat conuinctus ensis super lumbos Iob, ubi litera nostra dicit, quod dependebat usque ad ilia. Dicit etiam, quod gladius exiit, & cecidit, ubi dicit litera nostra, quod erat fabrefactus, ita ut leui motu exire posset. Et sic uolunt Hebraei, quod ipse gladius ceciderit, & Iob inclinauit se pro eo, ut supra dictum est: litera tamen nostra circumloquitur sensum hebraicum: eo quod litera hebraica interdum est decurtata, & oportet multa suppleri, sicut ipsi Hebraei consentunt. Alij uolunt, quod gladius Iob erat sic dispositus, ut leui motu egredi posset, scilicet, quod intendebat Iob occidere Amasam, dum oscularetur eum: & tunc educeret gladium leuiter ad percipiendum: & si forte gladius esset durus ad extrahendum, non posset Iob expedire educere illum ad occidendum Amasam: vel saltem sentiret Amasam, & teneret gladium Iob, & posset occidere eum, scilicet, tenendo gladium illius, & extrahendo interim gladium suum ad occidendum Iob. Quia tamen erat iste gladius dependens in lumbis, scilicet, a parte posteriori, non uidit eum Amasa. Et hoc est quod infra dicitur: Porro Amasa non obseruauit gladium, quem habebat Iob, scilicet, quia non uidit. Etiam cum esset ille gladius leuiter exire potes, tetigit eum Iob, & exiit, percussitque ipse Iob Amasam non uidentem. Ista positio est melior, & tenet eam historia scholastica. Prima autem positio non est conueniens, scilicet, quod gladius per se exiret, & nullo mouente eum per se percuteret: quia tunc gladius caderet in terram, quando exiret, cum a nullo moueretur. Item datur, quod caderet & tangeret Amasam, non percuteret, quia aut capulus gladij uersus erat ad Amasam, aut cuspis: si capulus in casum tangeret Amasam, & non percuteret, sed caderet in terram. Si autem cuspis esset contra Amasam, & capulus retrorsum, caderet gladius citra Iob, & nullum percuteret tangendo. Item datur, quod per aliquod artificium posset cuspis cadere contra Amasam: tangeret eum in uentibus: tamen non faceret uulnus, eo quod a nullo mouebatur, sed per se cadebat: fuit tamen ista percussio tam fortis, ut effunderetur intestina Amasae: & non opus esset alio uulnere: ut patet in litera. Itē non est uerisimile, quod aliquid tale aggredereetur Iob, quia dato, quod gladius posset exire, & percutere fortiter: quia tamen a nullo mouebatur, irregulariter percuteret, & aequaliter contingere posset, quod percuteret eum, uel Amasam: non ergo se exponeret huic periculo, cum posset alio modo, & facilius occidere eum. Itē non stat, quia dicitur in litera, qui percussit eum in latere, & effudit intestina eius. Et refertur hoc ad Iob. Quod patet, quia immediatē dicitur, & secundum uulnus non apposuit, sed apponere, vel non apponere secundum uulnus, non pertinet ad gladium, sed ad illum, qui per ipsum agit. Dicendum ergo, quod Iob occidit accipiens gladium, & non exiit gladius per se ad occidendum Amasam, & quamquam uideatur litera nostra tenere hanc positionem, tamen non tenet, quia in ea dicitur, quod Iob percussit Amasam, & non apposuit secundum uulnus. Cum autem dicitur, quod gladius erat fabrefactus, ita ut leui motu egredi posset, & percutere: non refertur percutere ad gladium, sed ad Iob, scilicet, quod gladius poterat leui motu exire, id est, Iob leuiter tangendo illum: poterat educere de uagina, & poterat percutere. Alia positio Hebraeorum, scilicet, quod gladius ceciderit in terram, & eleuauit eum Iob, satis colligitur ex cortice litera Hebraica, sed non ex sensu: nam in litera dicitur, quod Amasa non aduertit gladium, quem tenebat Iob, si tamen tenuisset eum in manibus, quando leuauit de terra, attendisset eum. Sed responderent Hebraei, quod Amasa non attendit ad

ad gladium, id est, non curauit de ipso: putans, quod Iob non haberet intentionem nocendi ei, sed solum eleuandi de terra, & tamen bene uidit gladium. Sed dicitur, quod hoc non est uerisimile, quia cum Amasa accepisset principatum, quem tenuerat Iob nunc nouiter, timere debebat, quod Iob dolor stimulatus uellet nocere ei, ideo uidens gladium in manu eius caueret ab illo. Sed Hebraei dicunt, quod manifestum est, quod gladius erat in manu Iob, quia ubi litera nostra dicit: porro Amasa non attendit gladium, quem habebat Iob, dicit litera Hebraica: porro Amasa non attendit gladium, qui in manu Iob. Ergo uidit eum Amasa. Respondendum, quod non habebat Iob gladium in manu, & cum dicitur, qui in manu Iob, intelligitur, id est, quem habebat Iob, quia quaecumque aliquid habeat, dicitur habere in manu sua. Sic patet praecedē lib. c. 16. cum dixit Dominus ad Samuelem: vitulum de armento tolles in manu tua. & tamen manifestum est, quod non tollebat eum in manu, potissimum cum esset uitulus uiuens. Sic etiam dicitur Numer. 22. quod Madianitae ierunt ad Balaam ferentes precium diuinationis in manibus suis: sed manifestum est quod non ferebant in manibus, sed in burfis, uel alijs. Sic etiam omnia, quae quis agit, dicitur agere per manus. Sic patet Num. 9. quod loquebatur Deus per manum Moysi: & tamen per manum nullus loquitur: sed per os: ita ergo quicquid aliquid habet ubicumque habeat, dicitur habere in manu. Unde quaequam Iob haberet gladium dependentem super lumbos, dicebatur illum habere in manu: & ideo litera nostra noluit dicere, quod gladius erat in manu Iob: sed quod habebat eum Iob, quia per hoc significabatur ubicumque haberet illum, propter hoc etiam litera nostra exposuit Hebraei: quia cum dicitur in Hebraeo, exiit, & cecidit: dicitur in litera nostra, quod gladius erat fabrefactus ita, ut leui motu exire posset, & percutere: & sic per hoc quod dicitur exiit: intelligitur, id est, erat habilis ad exeundum, & cadendum. Si quis tamen uelit tenere sensum, quem faciunt Hebraei: quamquam non sit tam uerisimilis sicut noster: tamen non nimis in hoc inflo. Et tamen propter hoc non dicat aliquis quod Hieronymus aliter transtulit quam habetur in Hebraeo, quia cum transtulerit sensum Hebraicum: licet non literam, quia illa interdum barbarica est, bene transtulit: quia ut ipse ait in libro de optimo genere interpretandi, optimum genus interpretandi est transferri sensum ex sensu, & non uerbum ex uerbo, & hoc quia non fit res propter sermonem, sed sermo propter rem, & illi debet esse subiectus, ut ait Hilarius libro de Trinitate, & habetur extra de uerborum signific. intelligentia. Dixit itaque Iob ad Amasam, saluum mihi frater. Accessit enim Iob ad Amasam tanquam uolens osculari eum, & dixit, saluum mihi frater, eo quod Iob, & Amasa erant quasi fratres: nam erant filij duarum sororum. Amasa filius Abigail, & Iob filius Saruiae. supra 17. & 1. Paral. 2. & hoc dixit ad reddendum securum Amasam, ut non timeret quod uellet ei Iob inferre malum. Et tenuit manu dextra mentum Amasae, id est, tenuit barbam illius manu dextra, hoc fecit Iob ut teneret immobiliter ipsum Amasam ne posset fugere, uel contorqueri in aduersum, quia nullus locus erat, per quem firmiter teneri posset quam per barbam propter dolorem magnum si quis teneat per capillos barbae conan- tem effugere, uel ut si quis teneat alij per testiculos tenebit immobiliter per uehemētiam doloris, & ob hoc lex uetuit dicēs, quod si mulier teneret uirum pugnantē 3. maritū suū per testiculos, abscederet manus mulieris, 2. Deute. 5. & sic nec in bello iusto, uel adiutorio licito alicui licebat tenere alteri peruerenda. Eadē prope cā est, si quis alium teneat per barbā. Apud Hebraeos au-

tem, & oēs antiquos ferē erat hoc promptum, quia nutriebant barbas longas, & poterant teneri per illas. Ista fuit causa, quod apud quasdam gentes Hispanorum tolleretur uis barbarum longarum, atque comarum propter actus bellicos, quia interdum se per barbas tenebant. Quasi os uulnus eum, id est, quamquam tenuisset Iob Amasam per barbam, non putauit ex hoc Amasam, quod malum uellet ei inferre, quia istud erat signum, quod uellet ei osculari: nam sicut quis interdum alium osculari uolens extendit palmas ad faciem eius, ut teneat eam: ita ad osculandum extendit Iob manum, & tenuit barbam Amasae. Porro Amasa non obseruauit gladium, quem habebat Iob, id est, quando Iob tenuit barbam Amasae ad osculandum nihil mali suspicatus est Amasa, eo quod non uidit gladium Iob, qui pendebat super ilia, & ex hoc non putauit, quod posset facere ei malum, si autem uidisset gladium, non permisisset accedere ad se Iob, ut teneret barbam. Quia autem non uidisset gladium, patet ex Hebraeo ubi dicitur, quod pendebat gladius super lumbos, & sic erat ad partem posteriorem, quam non uidebat Amasa. In Hebraeo dicitur Amasa non obseruauit gladium, qui in manu Iob, id est, qui erat in manu Iob, sed non habebat Iob gladium in manu, sed potius pendentem in uagina super lumbos: Hebraei tamen dicunt, quod habebat gladium in manu, nam ceciderat gladius de uagina, & leuauit eum Iob de terra, sed non putauit Amasa ad malū esse: supra tamen declaratum est de hoc quod praecedenti, quod non ceciderat gladius, nec uiderit eum Amasa. Qui percussit eum in latere, scilicet postquam tenuit barbam Amasae in manu, accessit ad eum propius tanquam osculari uolēs, ut non uideret Amasa quomodo Iob educeret gladium de uagina, Iob autem leuiter eduxit illum, quia fabrefactus erat ita, ut leui motu exire posset, ut patet supra.

Quare percussit Iob Amasam in latere. Quest. XVII.

QVAERETVR, quare Iob percussit Amasam in latere. Respondendum quod percussit eum in latere, in uentre ubi uenter coniungitur lateri, & per quem locum fluere possunt intestina, & hoc propter duo. Primo ut Amasa non uideret gladium, nam si percussisset eum in aliqua parte superiori: uidisset Amasa gladium, & potuisset tenere eum, quia manus eius ligatae non erant, & hoc timuit Iob, & euitauit. Secundo & praecipue, quia uoluit Iob percutere Amasam ita, ut illico moreretur: si tamē percussisset in partibus superioribus, non potuisset mori Amasa unico ictu, & sic fieret bellum, uel forte effugeret Amasa manus Iob: cum autem percuteretur in latere, etiam si non esset magnum uulnus, illico fluereint intestina, & iam non esset salus: sic enim factum est, quia ad primū uulnus intestina prodierunt. Et ex istis causis Iob percussit Abner, quem occidit in eodem loco, scilicet, in inguine, ut patet supra 3. Et fudit intestina eius in terram, illico, ut percussit eum ceciderunt intestina eius in terram, quia percussit eum in uentre, & sic necesse erat rupta pelle uiscera fluere. Nec secundum uulnus apposuit, id est, semel tantum percussit eum, & non curauit percutere amplius, quia non erat opus cadentibus intestinis in terram.

Amasa mors.

An peccauit grauissime Iob occidendo Amasam. Quest. XVIII.

QVAERETVR, an Iob peccauit occidendo Amasam. Respondendum, quod peccauit grauissime, quia occidit uirum sine causa, quia dederat

de Jerat ei David principatum, quo ipse Ioab iuste priuatus fuerat, & quod maius erat, ipse Amasa non petierat istum principatum: nec aliquem alium, sed David ei promisit illum, ut ueniret ad se, dicens: hac faciat mihi dominus, si non magister militiae fueris coram me omni tempore pro Ioab proceden. capit. Item occidit propinquissimū sibi sanguine, nam erat filius sororis matris suae, ut supra dictum est. Item occidit eum praenuidia, quia noluit aliquem maiorem se uideri. Item occidit eum insidiosè, scilicet, occultando gladium, quod erat nimis contra honorem virilem. Item quod maius erat, occidit eum dum osculabatur ipsum, & iam nihil deterius esse potest. Quod patet, nam Christus increpans Iudam tanquā de maximo scelere, dixit ei: osculo tradis filium hominis: id est, nunquid per osculum debebas me tradere? quasi dicat, istud est pessimum, quod fecisti. Luc. 22, sed adhuc fuit hic aliquid differentius, quia Iudas per osculum dedit signum, ut acciperetur Christus ad mortem, sed ipse non occidit eum: Ioab autem osculando occidit Amasam: ob hoc autem nimis culpauit David ipsum Ioab seq. lib. cap. 2. scilicet, tu nosti quid fecit Ioab duobus principibus exercitus Israel, & effudit sanguinem belli in pace, id est, occidit per insidias, scilicet, quod sicut occidere debebat in bello, ita crudeliter occidit viros in pace. Et ista fuit causa, quare Ioab occisus est à Salomone intra templum Domini tenens cornu altaris, quia cum exire uellet, iussit eum ibi occidi Salomon seq. lib. cap. 2. & istud licuit, quia Ioab occiderat duos uiros per insidias, sed insidiatores non gaudent immunitate sanctuarij. Exo. 21. scilicet: Qui per industriam occiderit proximum suū, & per insidias, ab altari meo euelles eum, ut moriatur, sic etiam extra de homicidio, c. 1. Si tamen non occidisset per insidias, non potuisset Salomon iubere occidi illum apud altare, vel extrahi inde: factum est tamen, ut dictum est.

An Ioab occiderit Amasam, ut exercitus principatum recuperaret. Quæst. XXI.

QVAERETVR ulterius, quomodo Ioab peribat, quod occidendo Amasam, principatum exercitus recuperaret, quem perdidit: nam potius debuisset extirpare, q̄ David inferret ei magnam poenam, tum quia occidebat uirum innocentem, tum quia iste erat princeps exercitus Israel, & tales occidere peccatum magnum est, tum quia iste erat cognatus David, scilicet, filius sororis suae Abigail, 1. Paralip. 2. & diligebat eum valde David, & saltem propter hoc doleret nimis: sic enim quando Ioab occidit Absalomem priuatus est principatu, ergo repetito delicto, pena maior debebat imponi, scilicet, non solum, quod principatum non recuperaret, sed etiam quod uitam perderet. Respondendum, quod Ioab putauit, quod mortuo Amasa principatus belli rediret ad ipsum, & hoc quia David non habebat aliquē, quē constitueret conuenienter super viros belli: mortuo Amasa nisi Ioab, vel Abisai, sed ad quemcumque eorum perueniret principatus, erat uterque princeps, cum essent fratres ambo. Item quia omnes alij serui David emulserunt mortuo Amasa sumere principatum exercitus, ita ut Abisai, & Ioab essent sub potestate illius, cum Ioab habuisset sub se omnes uiros David. Item omnes timuissent, quia cum Ioab ausus fuisset occidere Amasam, qui uoluit esse princeps exercitus, & tamen erat ipse filius sororis David, à fortiori auderet occidere quemcumque alium, qui efficeretur princeps exercitus, cum non esset tam propinquus sanguinis ipsi David. Item putauit, quod posset hoc

modo accipere principatū, etiam inuito ipso David, quia tunc omnes uiri bellatores ibant cum Abisai, & Ioab, quando occidit Ioab Amasam, & reuerentes de bello adhuc non deponebant exercitum timētes David, ideo David non poterat priuare Ioab, quia ipse tenebat tunc totum exercitum, & si David conaretur deponere Ioab de principatu, ipse insurgeret contra David, & expelleret eum de regno, vel saltem faceret, quod omnes bellatores recederēt ab eo: sic enim iterum fecit praeced. cap. cum dixit Ioab ipsi David, iuro tibi per dominum, quod si non exieris, nec unquam quidem remansurus sit tecum nocte hac: & tunc David timens uerba Ioab surrexit, & fecit q̄ dixit Ioab. Item putauit Ioab se inuenisse opportunitatem ad recuperandum principatum, quia nunc totus Israel recesserat à David manente sola tribu Iuda, ideo si uellet David auferre Ioab principatum, cum ipse haberet nunc totum exercitum in potestate sua, quia nondum deposuerat illum, posset facere disensionem irremediabilem contra David, quia totus Israel facillimè sibi consentiret: tribum autem Iuda sub potestate sua habebat, ideo credebat, quod stantibus his non posset ei David auferre principatum, quem ipse inuito eo usurpauerat occiso Amasa, & sic euenit: nam principatus ipsi Ioab redditus est, ut patet infra in litera cum dicitur, quod Ioab erat super omnem exercitum Israel.

David cur non occidit nunc Ioab. Quæst. XXI.

QVAERETVR ulterius, quare Dauid non occidit nunc Ioab, cum ipse occidisset inuito Amasam. Aliquis dicit, q̄ Ioab occidit nunc Sebam, qui fecerat disensionem, & liberauit Dauid à magno periculo, quia ipse putauit, q̄ maius esset istud periculum, quam malum, quod ei intulerat Absalom, ut patet supra in litera, ideo pro hoc bono, quod egerat remisit ei istud malum, & restituit ei principatum: cuius signum est, quia nunc Dauid nihil mali locutus est Ioab postquam reuersus est ad eum, & tamen si non remisisset ei increpauisset illum super hoc. Sed dicendum, quod non stat, quia Dauid non remisit Ioab illud delictum, nec aliquid aliud, quod patet, quia moriens iussit Salomoni, ut occideret Ioab, quia occiderat duos principes exercitus, scilicet, Abner, & Amasam, seq. lib. cap. 2. delictum tamen remissum non potest postea puniri. Dicendum ergo, quod Dauid nihil remisit ipsi Ioab, sed non puniuit, eo quod uidit se impotentem ad puniendum: istud autem erat, quia Ioab tenebat totū exercitum, & Dauid erat quasi persona priuata, ideo licet conaretur ad hoc, non posset illud efficere. Item erat sibi periculum perditionis totius regni, quia cum totus Israel nunc recessisset à David, si conaretur occidere ipsum Ioab: subito ipse totum populum commouisset in seditionem, cum Seba unico uerbo totum Israel recedere fecerit à David. itaq. in litera, & quia ex isto sequeretur ualde magnum scandalum, scilicet, perditionis regni, & multorum homicidiorum, uoluit Dauid potius differre ad aliud tempus, in quo puniret istud delictum. Quod autem Dauid propter impotentiam corrigendi omiserit corrigere istud delictum patet, quia sic fecit, quando Ioab occidit Abner. Nam dixit: ego autem adhuc delictus, & uictus rex: porro uirum duri filij Saruia duri mihi sunt: id est, ego solum nouiter uictus in regem, & ex hoc non habeo magnam potestatem, & uiri isti filij Saruia sunt mihi ualde duri, id est, resistentes mihi, & non possum domare eos, ideo subditur ibi, retribuatur dominus facienti malū iuxta malitiam suam, supra tertio, id est, quia ego non possum

possum eis poenam imponere pro peccato: oro ut Deus retribuatur eis malum pro malo suo: ideo sola impotentia etiam excusauit hic, quamquam nunc Dauid non locutus fuerit talia uerba Ioab, quia locutus est supra 3. Cum autem obijcitur, quod Dauid remisit, eo quod non locutus est hic asperè contra Ioab. Dicendum, quod non fecit hoc tanquam remittens peccatum, sed ut non suscitaret magnum scandalum, quia si aliquid durum loqueretur, fortè intellexisset Ioab, quod Dauid habebat animum occidendi eum, & fecisset seditionem.

An sit licitum aliquando remitti alicui poenam mortis pro aliquo magno bono, quod agit, uel egit prouincia, uel regi. Quæst. XXI.

QVAERETVR circa id, quod dictum est hic, scilicet, quod pro bono, quod fecit Ioab occidendo Sebam remitti poterat ei malum, quod fecit occidendo Amasam: & est dubium, an sit licitum remittere alicui poenam mortis, ad quam pro crimine obligatus est pro aliquo magno bono, quod fecerit. Respondendum, quod si nos applicemus ad Ioab, uel ad quemlibet alium subditū alicuius regis, non stat obligatio ad hoc, quod remittatur crimen per aliquod factum notabile, quia hic non potest fieri recompensatio: nota nihil hic Ioab impendebat ad soluendam obligationem suam ad mortē, quia quod ipse pugnaret fideliter pro Dauid ad occidendum Sebam, erat aliquid ad quod obligabatur Ioab, eo quod erat seruus David, & dato, quod nunquam deliquisset, tenebatur fideliter seruire David: ideo pro istum actum, ad quem obligatus erat, non poterat tollere aliquam aliam obligationem: sic est de omnibus alijs, qui deliquerunt contra principes suos, & dominos: nam dato, q̄ postea eis fideliter seruiant, non mereantur remissionē poenae per hoc, quia etiam si nunquam peccauissent teneantur semper seruire fideliter. Sed posito alio casu, scilicet, quod dato, quod Ioab non satisfaceret per istud opus bonum de malo, quod fecerat, est dicendum an posset ei Dauid ex benignitate sua remittere hanc culpam: Respondendum, quod aut culpa est contra ipsum regē solum, ut pote si commisit crimen laesae maiestatis quis, uel similia: aut est contra aliquem aliū. Si primo modo dicendum, quod rex potest liberè remittere poenam debitam, siue peccans fecerit ante, uel post aliquod magnum bonum, siue nullum: quia cum ipse sit pars licet sibi renunciare iuri suo, quod habet contra delinquentem ad accusandum eum, & in quantum iudex poterit cessare ab executione poenae, cum in quantum pars remiserit. Si autem peccatum non sit contra regem, uel non solum contra eum, aut est contra communitatem solum, aut contra aliquam personā priuatam. Si enim est contra communitatem, ut pote quia laesit honorem, uel bonum reipublicae, non laedēdo specialiter statum alicuius personae de reipublica, si faciat iste, qui peccauit aliquod opus magnificum, quod sit ad honorem magnum reipublicae, uel utilitati aliquam, poterit princeps non requisito consensu alicuius remittere delictum illius, eo quod ad principem pertinet administrare bona reipub. & ipse est nomine reipub. Si autem delictum sit contra personam aliquam priuatam, si illa consentit fieri remissio nem propter aliquod magnum bonum, quod iste egit pro reipublica: non est dubium, quin remittatur licite: sed isto dissentiente est difficultas, quia cum bonum, quod iste egit, qui peccauit, sit ad reipublicā, & bonum reipublicae non est determinatè alicuius priuatorum, non uidetur, quod aliquo modo satisfiat

isti pro bono quod factum est reipublicae, ideo non apparet, quod princeps, uel tota reipublica possit tollere huic actionem suam, sicut huic possidenti aliquid tota reipublica non posset illud sine causa auferre, & hoc regulariter. Credendum tamen est, quod si istud bonum quod delinquens egit reipublicae sit superexcellens ualde, quod possit princeps, uel tota reipublica inuita parte remittere poenam: uelut si ille delinquens liberauit patriam, quae certissimè erat omnino peritura nisi ipse eam liberasset. Et ratio est, quia in hoc casu non solum tota reipublica, sed etiam ille, contra quem factum est delictum, suscipit liberationem, tenetur ergo uitam pro uita donare. Itē, quia in hoc casu reipublica habet potestatem super leges: nam reipublica non est propter leges, sed leges propter reipublicam: ideo potius remittendum est, perire leges, quam perire reipublicam: quod intelligo de legibus factis ab homine: quia illae sunt propter hominem: secus autem de legibus factis à Deo: quia non sunt propter hominem, sed magis homo propter illas, ideo potius debet communitas perire, quā ut aliqua lex Dei infringatur. Item patet hoc ex simili, nam si diceretur tota ciuitas peribit, nisi iste homo, remittat mortem patris sui, potest ciuitas compellere illum ad remittendum illam: immo si nollet, posset ciuitas eum occidere: eo quod quilibet obligatus est se exponere, & sua pro patria, ne pereat, à fortiori autem obligabitur remittere aliquam actionem pro salute patriae. Simile autem est hic, quia cum tota patria teneatur isti homini ad tantum quantum ipsa ualeat, cum ipse defenderit eam, ne omnino periret: poterit compellere patria istum cui iniuria est essentia, ut remitteret iniuriam. In casu tamen praesenti de Ioab secus est: quia ipse obligabatur hoc facere quod fecit, & etiam offensa ista non fuit facta soli Dauid, sed toti cognationi Amasae: ideo non poterat Dauid ex benignitate sua illam remittere.

An Dauid peccauit cessando à punitione Ioab. Quæst. XXI.

QVAERETVR ulterius, an peccauerit Dauid cessando ab inflictione poenae propter scandalum: nam dictum est supra, q̄ propter scandalum magnum discessionis regni, & homicidiorum, quae inde sequi poterāt, cessauit Dauid à punitione Ioab. Aliquis dicit, quod non licuit, quia uilius scandalum nasci permittitur, quam ueritas relinquatur: ut patet extra de regulis iuris. cap. qui scandalizauerit. Respondendum, quod Dauid non peccauit cessando à punitione Ioab propter tria. Primo, quia Dauid non cessauit omnino ab illa, sed distulit punitionem ad tempus: nam iussit postea filio suo occidere Ioab sequen. lib. cap. 2. differre autem executionem iuris pro loco, & tempore, ut melius fiant, peccatum non est, sed prudentia. Secundum est, quia Dauid non cessauit solum propter scandalum: sed magis, quia uidebat se impotentem: nam dato, quod nequaquam curasset de scandalo, adhuc non potuisset occidere Ioab, quia ille surrexisset contra Dauid cum toto exercitu, quem nondum deposuerat, ideo erat inutile tentare, quod erat impossibile: immo erat stultum cum sciret se non posset proficere, & insuper sequerentur magna scandala, si Dauid hoc attentasset. Tertium est quia illa regula de scandalo intelligitur secundum triplicem ueritatē: est enim quedam ueritas uita, scilicet, quod quis uiuat uerè secundum regulam euangelicam, & dectamen rationis. Secunda ueritas est iustitie, scilicet, secundum quam aliquis exequitur contra delinquentes poenas detest.

Vtilius esse pmissi scandalu nasci quam relin quere veritatem.

determinatas a iure diuino, vel positio: Tertia veritas est doctrine, siue discipline, per quam ea, que vera sunt predicantur. Dicendum autem quod ista regula intelligitur de veritate vite, que nunquam relinquenda est propter aliquod scandalum: nam non debet quis agere contra regulam euangelicam, etiam si rotus mundus scandalizetur, immo etiam si pereat aternaliter. De aliis duabus veritatibus dicendum quod possunt committi propter scandalum, sicut patet de veritate iustitia: nam interdum poena totaliter remitti potest propter scandalum si magnum est, quia melius est crimina impunita manere quam totam ciuitatem destrui: possunt autem a fortiori poena differri, ne sequatur scandalum, vt postea possint infligi sine scandalo. De veritate discipline facilius est, quia si predicatio interdum scandalizat grauius, potest cessari ad tempus ab illa, non potest tamen saltim predicari ad vitandum scandalum, quia istud iam non esset peccare in veritate discipline, sed magis in veritate vite: cum sponte fidem catholicam infringamus: Dauid autem fecit hic contra veritatem iustitia propter scandalum, scilicet, differendo executionem iuris: ideo non peccauit,

Quomodo potuit Dauid tunc auferre principatum a Ioab. Quast. XXIII.

QVAERETVR vterius, quomodo Dauid potuit auferre principatum exercitus Ioab, & tradere Amasa ante hoc: nam videtur quod non ausus fuisset: nam Dauid mortuo Absalom timuit in tantum verba Ioab quod coactus est cessare a planctu Absalom, & exire ad loquendum hilariter populo, quamquam non esset hilaris. seq. ca. ideo non apparet quomodo potuerit tollere ei principatum, vel si tunc potuit, non videtur quomodo nunc non potuerit auferre. Respondendum quod tunc potuit Dauid auferre principatum militiae Ioab propter duo. Primo quia iam deposuerat exercitum Ioab: nam quando iuit ad bellum tenuit exercitum, postquam autem reuersus est in ciuitatem solutus est exercitus, & iam non manebat potens Ioab ad resistendum Dauid, ne auferret ei principatum: contulit autem Dauid principatum Amasa postquam venit ad eum cum toto Iuda ad Iordanem, ideo poterat leuiter priuari Ioab, quia iam tunc non tenebat exercitum. Secundum fuit, quia tunc Dauid erat magnae potentia, ita vt posset conferre principatum Amasa, quia Amasa veniebat cum toto Iuda ad Iordanem, vt colligitur preced. ca. & illa erat maior potestas quam potestas Ioab: nunc autem non erat aliquid istorum. De primo patet, quia Ioab non immediatè deposuit exercitum, iam instructus si aliquid facere vellet Dauid contra eum, sic enim Romani faciebant quando mittebant aliquem ad pugnandum contra hostes: nã antequam rediret in ciuitatem per certam distãtiam debebat deponere exercitum, ne potentia fultus posset seditionem mouere in vrbe, & ista fuit vna de causis belli Iulij Casaris & Pompei, quia Senatus iussit Casari deponere exercitum, ipse autem timens factionem contra se in vrbe, non deposuit. Secundum non erat hic, quia Dauid non habebat magnam potestatem ad deponendum Ioab de principatu, sicut habuerat praesente Amasa cum tota tribu Iuda apud Iordanem: ideo non potuit hic priuare Ioab. Cum autem arguitur, quod Dauid non auferret ipsi Ioab auferre principatum, quia timuit verba eius preced. cap. Dicendum quia illud fuit, eo quod Ioab nondum deposuerat principatum, quia adhuc non introierat in urbem cum exercitu, sed manebat exercitus foris. Vnde dixit

F Ioab ipsi Dauid, iuro per Deum, quod si non exieris, nec vnus quidem hac nocte remansurus sit tecum: hoc autem quia Ioab tenebat illos adhuc secum, sed postquam ipse deposuit exercitum ingressus in urbem, Dauid fuit potentior, & potuit auferre ei principatum sicut dictum est.

Cur Dauid post hoc non priuauit Ioab principatu. Quast. XXIII.

QVAERETVR vterius, quare Dauid non priuauit Ioab principatu post hoc, nam licet nunc non deposuisset exercitum, necesse erat, quod aliquando deponeret, & tunc Dauid posset priuare Ioab. Respondendum quod hoc fecit propter duo. Primo quia fortè non potuit, nec habuit opportunitatem ad hoc, eo quod Ioab tanquam conscius sibi criminis obseruabat se semper ne Dauid posset eum deponere habita opportunitate, & ad hoc videbatur esse ei facultas, quia Ioab, & frater suus Abisai possidebant fere totum principatum domus Dauid, & non poterat faciliter Dauid contra illos. Secundum est propter scandalum, quia dato quod Dauid potuisset priuare Ioab, priuando eum sequeretur magnum scandalum, ideo vt illud vitaret, noluit priuare eum. Item dici potest quod hoc fecit, quia non reperiret aliquem, qui esset conuenienter dux belli si priuaret Ioab, eo quod omnes fuerunt sub potestate sua, & non erat aliquis vir tam industrius, sicut Ioab.

H Quare, si Dauid volebat priuare Ioab principatu, eundem & restituit. Quast. XXV.

QVAERETVR, dato quod nollet Dauid priuare Ioab principatu, quare restituit ei principatum, quem abstulerat, quia propter penam delicti sui nunquam debuisset restitui. Respondendum quod Dauid non restituit Ioab in principatum, quo eum priuauerat, sed ipse Ioab se restituit inuito Dauid, eo quod mortuo Amasa, cum Abisai duxisset exercitum ad bellum, Ioab, qui cum illo iuit, accepit exercitum, sicut prius: & fuit in bello, sicut dux, & quando redijt ad Dauid, redibat vt princeps: vnde Dauid nihil ei restituit, sed ad hoc quod eum puniret, si punire voluisset, debebat eum priuare principatu, quem sibi vsurpauerat, sed hoc non fecit ex causis assignatis praecedenti quaestione.

An Dauid peccauerit non occidendo Ioab, & postea iubendo Salomoni, quod occideret illum. Quast. XXVI.

QVAERETVR vterius, an Dauid peccauit nunquam occidendo Ioab, & postea iubendo Salomoni, quod occideret illum. Dicendum quod non peccauit, & fortè, quia non potuit, vel quia timuit scandalum: maius enim scandalum sequeretur, si vellet occidere Ioab, quam si vellet tollere ei principatum, sed non tollebat principatum ei propter scandalum, vt dictum est: ergo minus posset eum occidere sine scandalo. Sed obijcietur, quia Salomon fecit occidi Ioab, & faciliter occisus est, ac sine scandalo (seq. lib. c. 2. ita ergo potuisset Dauid. Fortè potest dici, quod tempore Salomonis fuit facilius, eo quod tunc Ioab non erat princeps belli, sed persona priuata, & Banaias filius Ioiadae erat princeps: allega. capit. tempore autem Dauid possidebat Ioab semper principatum, & erat potens ad resistendum, & faciendum scandalum. Secundum erat, quia Ioab erat iam senex, eo quod ipse occisus est aliquot annis elapsis de regno

de regno Salomonis: nam Ioab occisus est intra sanctuarium tenens cornu altaris. allega. capit. & tamen non fuit hoc ad minus vsque ad vndecim annos regni Salomonis: nam Salomon coepit edificare domum domini anno quarto regni sui, & compleuit eam in septem annis (seq. lib. cap. 6. & sic esset iam Ioab senior, & ob hoc minus dispositus ad resistendum per se, vel per suos. Tertium fuit quia iam carebat Ioab auxilio, nam frater suus Abisai erat ei medietas vitae, cum ipse semper faueret ei ad omnia, & teneret tantam potestatem ferè, vt ipse Ioab, nunc autem Abisai mortuus erat. Dicunt enim illum mortuum fuisse in illa peste magna, quae accidit sub Dauid, de qua infra vlti. ideo iam non poterat resistere Salomoni, sicut poterat viuentem Dauid, & potuit Salomon occidere eum. quod autem Abisai iam non viueret, colligitur, quia nunquam fit mentio de illo post hoc. Aliter tamen dici potest, quod Dauid poterat aliquando occidere Ioab, tamen noluit. Quod patet, quia viuentem Dauid cum Ioab, & aliqui ex parte sua voluissent instituere Adoniam in regem, & audirent quod Salomon eadem die institutus fuit rex iussu Dauid, omnes fugerunt singuli in viam suam. seq. lib. c. 1. tunc ergo poterat Dauid occidere Ioab cum timeret, & fugeret: sed videtur quod noluit, eo quod Ioab fuerat semper cum eo in omnibus aduersitatibus suis, idè compassus est ei, & videbatur quasi iniqua retributio, quod nunc in senectute sua occideret eum, sed commisit Salomoni, quod eum occideret, & ille poterat rationabilius eum occidere, tum quia Ioab fuit aduersarius Salomonis, nam voluit Adoniam constituere regem. sequen. lib. c. 1. etiam quia Ioab non seruierat Salomoni sicut seruierat Dauid, vnde tenebatur ei minus seruare vitam. Quod autem dictum est supra de senectute Ioab, & quod occisus fuerit ad minus anno. 1. regni Salomonis, sicut quosdam procedit, sed non absolute, quia altare, quod tetigit Ioab non erat in templo Salomonis, sed in domo quam parauerat Dauid pro Arca. Ioab autem, & Abisai frater eius persecuti sunt Seba filium Bochi, postquam Ioab occidit Amasam, ipse & Abisai frater eius reliquerunt eum, & persecuti sunt Sebam. Inquiretes per diuersa loca, in qua ciuitate maneret. Interea quidam viri cum steterint iuxta cadaver Amasa. Occisus fuerat Amasa in via, & qui transibant videbant eum, & loquebantur de illo. De socijs Ioab, isti qui nunc steterint apud cadaver erant socij Ioab, idest, milites constituti sub eo, & ob hoc zelabant pro Ioab contra Amasam gaudentes de morte eius. Dixerunt, ecce qui esse voluit pro Ioab comes Dauid, idest, ecce iste vir est, qui voluit esse comes Dauid ablato Ioab, quasi dicat, ideo recepit tale praemium. Ex hoc patet quod Amasa non acceperat aliquem principatum specialem alicuius tribus sub Ioab, sed totum principatum Ioab. Amasa autem conuersus sanguine iacebat in media via. Erat enim conuersus sanguine fluente de ipso, nam ipse voluebatur in eo, erat etiam in media via, idest, in medio via, quia ibi occisus fuerat. Vidit hoc quod subsisteret omnis populus ad videndum eum, idest, quidam vir considerauit quod omnes venientes subsistebant apud cadaver Amasa, & per hoc non sequebantur expedite Ioab ad bellum, ideo abstulit cadaver de loco volens quod omnes expedite sequerentur duces suos. Amouit Amasam de via in agrum, scilicet, ne venientes haberent eum obuium. Operuitque eum vestimento, scilicet, vt non putaret esse hominem mortuum: nam si mansisset in agro conuersus sanguine, quamquam esset aliquantulum distans a via, videretur a transeuntibus, & diuerterentur illuc, operuit autem vestimento non putaretur esse mortuus. Ne subsisterent transientes propter eum, scilicet, quia ex hoc impediebantur profecti qui Abisai, & Ioab euntes ad bellum. Amoto igitur illo

A de via, scilicet, translato illo de via in agrum, & operito veste. Transibat vnus vir sequens Ioab, idest, transibat expeditè, quia etiam prius transibant, sed morabantur aliquantulum apud cadaver Amasa. Ad persequendum Sebam filium Bochi, scilicet, ne reciperet se in aliquibus locis valde munitis, vel confortaret sibi auxilia, sicut supra dictum est. Porro ille transierat per omnes tribus Israel. Istud potest exponi de Seba, vel de Ioab: si intelligatur de Seba, est sensus quod iam ille discurrerat per omnes tribus Israel congregando sibi adiutores, & omnes viri iam fauebant ei, & proponebat bellum facere contra Dauid, istud est quod timebat Dauid, scilicet, ne inueniret Seba aliquas ciuitates munitas, idest, ne conciliaret sibi ciuitates munitas, & viros fortes, & postea non posset expugnari. Vel potest exponi de Ioab, quod ille transiit per omnes tribus persequendo Sebam, & non inuenit eum quousque venit in Abela. Dicitur autem transiisse per omnes tribus, quia Abela, & Bethniacha sunt in tribu Aser, vt patet Iosue 19. est autem tribus Aser habens sortem quasi in parte maxime septentrionali terrae Chanaan. Ierusalem autem, de qua nunc ueniebant Ioab, & Abisai erat nimis meridiana in terra Chanaan, scilicet in termino fortis Iudae, & Beniamin, vt declaratum est Iosue decimo octauo: ideo oportebat, quod Ioab transiret ferè per omnes tribus Israel cum ueniret in Abela, sed primus sensus est melior. Vtque in Abela, & Bethniacha, idest, iam peruenit ad istas duas urbes, quae sunt in sorte Aser, & sunt quasi extremae in terra Israel, vnde nunc Seba erat in Abela, & ibi occisus est. Nicolaus vult quod Abela sit nomen ciuitatis, & Bethniacha sit nomen regionis, in qua erat Abela. Sed non stat propter duo. Primum, quia dicitur hic, in Abela, & in Bethniacha, & sic ponuntur ista tanquam diuersa, nunquam tamen ponitur tanquam differens ciuitas a regione, cuius est, sicut non bene dicitur, iste iuit Salamanticam, & in Hispaniam, cum sit Salamantica in Hispania. Secundum est, quia Bethniacha videtur esse nomen vrbs in tribu Aser. Iosue 19. Omnesque electi congregati fuerant ad eum, idest, omnes viri electi istarum terrarum congregati fuerant ad eum, idest, ad Sebam: non quidem eundo cum eo, quia non erant multi cum illo, sed confederando se ei ad pugnandum contra Dauid. In Hebraeo habetur, Omnes patet. Vbi nos habemus, omnes electi, & est sensus secundum Hebraeos, quod transiit Ioab siue iste Seba per omnes tribus vsque Abela, & Bethniacha, & transiit per puteos, idest, per quadam loca, quae erant apud puteos. Litera tamen nostra est conuenientior, quia magis applicatur proposito, & procedit istud ex aequiuocatione, vel uariatione puncti, quia in Hebraeo pro electis dicitur Barim, & pro puteis dicitur Berim, & in literis nihil mutatur in utroque nomine, nec superadditur, sed solum in apicibus, qui non sunt de substantia, eo quod interdum non ponuntur in litera, & potest in differenter legi Berim, & Barim, sed accipitur id quod magis conueniens est, & sic accipit litera nostra Barim, idest, electos. Venerunt itaque. Hic ponitur secundum, scilicet, Seba occisus, & dicitur. Venerunt itaque & oppugnabant eum in Abela, & Bethniacha, idest, Ioab & milites sui uenerunt in Abela, quia cognouerunt ibi nunc esse Sebam: nam discurrerat per omnia loca Israel ad conciliandum illa sibi, & oppugnabant eum in Abela, & Bethniacha, quia forte pars exercitus sui erat in Bethniacha, & pars in Abela: ista autem ciuitates duae coniunctae erant: ipse vero in Abela erat, ideo contra illam specialiter pugnatum est. Et circumdederunt munitionibus ciuitatem. Vocantur munitiones

Abela cuius nomen est & Bethniacha. Lyranus re scilicet.

Alj h. Post. in Secundum Regum.

munitiones instrumenta bellica, scilicet, tarres lignear, vel machinae, & similia: vt aries, & crater, & testudo; quae proficiunt ad capiendas vrbes. Et obfessa est vrbs, i. circumdata est a viris Ioab volentibus expugnare eam. Omnis autem turba, quae erat cum Ioab moliebatur destruere muros, idest, conabatur per munitiones destruere muros, & irrumpere urbem: dicitur enim moliri, conari, vel cogitare siue operam dare. Et exclamauit mulier sapiens de ciuitate. Ista mulier clamauit vocando Ioab, vt loqueretur ei; vocatur autem sapiens, quia sapientia, & eloquentia sua persuasit Ioab ne destrueret urbem, & persuasit ciuibus tradere Ioab captiue Seba.

Mulieris obsequio Ioab destruit ciuitates.

Quae fuerit ista mulier. Quest. XXVII.

QVAERETVR de ista muliere, quae fuit, Aliqui respondent, quod fuit Prophetes. Quod patet, quia ipsa dixit: nonne ego sum, quae respondeo veritatem in Israel? sed hoc pertinebat ad illam, quae specialiter cognoscebat veritates, scilicet, per spiritum propheticum, & sciebat respondere omnibus Israelitis, & sic accidebat interdum esse aliquas mulieres prophetissas: sic fuit Anna mater Samuclis, praeced. lib. ca. 2. sic etiam Oida vxor Sellum erat prophetes, & rex Iosias misit ad consulendum dominum per eam, infra 4. lib. capit. 22. Dicunt etiam Hebraei quod fuerunt septem prophetissae, vt commemorat Rab. Dauid Kimhi, de quibus diximus praeced. lib. cap. 25. & de illis fuit vna ista de qua hic. Alij volunt, vt tenet Ra. Sa. quod ista mulier fuit Sara filia Afer, de qua habetur Gen. 46. & dicunt, quod ista denunciavit Iacob, quod viueret Ioseph: licet non credidit ei quousque vidit plaustra venientia ex Aegypto, quae mittebat Ioseph. Gen. 45. dicunt etiam, quod ista reuelauit Moyfi & alijs Israelitis vbi erant ossa Ioseph, quando transferenda erant de Aegypto, & hoc asserunt; quia ista dixit quod ipsa erat quae loquebatur veritatem in Israel, idest, ipsa locuta fuerat veritatem Iacob, qui vocatur Israel de morte Ioseph. Sed ista sunt ridicula: non est enim verissimile aliquid horum, potissimum quia sequitur quoddam impossibile ex conditione humana, scilicet, quod ista mulier vixerit quasi septingentis annis. Quod patet: quia si ipsa reuelauit Iacob vitam Ioseph per spiritum propheticum antequam descenderet in Aegyptum: esset tunc annorum viginti, vel quasi, quia spiritus propheticus non consequitur venire super paruulos, postea autem manserunt Israelitae in Aegypto fere ducentis viginti annis, deinde ab exitu de Aegypto vsquequo Salomon cepit construere templum, fluxerunt anni 480. vt patet seq. lib. cap. 6. qui simul iuncti faciunt annos septingentos viginti. Detrahantur autem ab his illi anni, qui fuerunt ab hoc tempore vsq; ad annum constructionis templi Salomonis, quae fuit quarto anno regni eius. sequen. lib. cap. 4. & essent hi ad plus decem, vel duodecim anni, ideo manebunt septingenti anni, vel quasi de vita istius mulieris, quod non dicitur conuenienter; quia nullus hoc tempore uiuebat ultra octuaginta, vel nonaginta annos, sic patet Pl. 99. Anni nostri sicut aranea meditantur, dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta anni: si autem in potentatibus octuaginta anni, & amplius eorum labor & dolor. Dicendum ergo quod ista mulier fuit aliqua mulier prudens valde, & eloquens inter alias mulieres eiusdem vrbs: ideo vocabatur sapiens, nam sciuit persuadere hoc, quod nulla mulier eiusdem vrbs sciebat. Audite, audite Ioab, appropinqua huc, & loquar tecum. Ista omnia loquebatur ista mulier ad exercitum, quia nesciebat quis erat Ioab, vt vocaretur

Prima opinio.

Ra. Sa.

Responsio auct.

E & loqueretur ei, erat enim ista mulier super murum, quia non audebat exire de muro, eo quod erat clausa, & obfessa a viris Ioab. Qui cum accessisset ad eam, idest, ad mulierem, vel ad urbem: non enim poterat simpliciter accedere ad eam, eo quod manebat ipsa intra urbem, sed accessit ad illam plus quam prius, scilicet, praestita securitate, ne de muro tela iacerentur, uel lapides. At illi, tu es Ioab? idest, nunquid tu es? Non enim cognoscebat mulier eum, quia nunquam uiderat: uel forte erat uelatus armis non confidens de hostibus, & mulier non cognoscebat uultum illius. Et ille respondit, ego, idest, ego sum: certificando eam, ne ipsa loqueretur in uanum, si forte ille esset aliquis de turba. Ad quem sic locuta est, audi sermones ancillae tuae. Aliquando accipitur audi, idest, exaudi, hic autem solum accipitur pro audire, uel attendere, scilicet, audi sermones meos, idest, attende, ut audias bene, & intelligas illos: quod patet ex responsione Ioab, nam ille dixit audio, idest, bene audio: non tamen accipitur audio pro exaudio, quia prius quam loqueretur mulier non consentiret Ioab petitionibus eius, nesciens quid locutura esset. Respondeo illi, idest, postquam Ioab dixit, audio: ipsa subiunxit quae sequuntur. Sermo inquit dicebatur in veteri prouerbio, idest, apud antiquos erat quoddam prouerbiu, quod sequitur. Qui interrogant interrogent in Abela, idest, qui habent aliquam quaestionem quarant de illa in Abela. In Hebraeo habetur: Loquentes loquentur, prius quereutes quereunt in Abela, & sic futebant. Et ad eundem sensum redit, ad quem litera nostra, scilicet, loquentes loquentur prius, idest, antiquitas homines loquebantur: accipitur enim loquentur pro loquebantur, quia in Hebraeo saepe mutantur tempora, & circa istud, sermo erat in prouerbio antiquo. Sed ista istud, qui interrogant interrogent in Abela, est diuersitas in modo exponendi, omnes tamen praesupponunt unum, scilicet, quod ista mulier loquebatur Ioab ista uerba ad hoc quod liberaret ciuitatem suadendo, quod malum erat delere eam. Sed Hebraei, & Nicolaus exponunt, quod mulier dixerit quod cum secundum legem, quando Israelitae bellum inferebant alieni genti; quod prius offerrent ei pacem, & si suscipiebatur illam non pugnabant Israelitae: Deuteron. 20. c. ideo debebat seruari in Israelitis lex, quae seruabatur extraneis, quia non deberent esse minoris conditionis, & tunc applicatur litera. Sermo dicebatur in prouerbio antiquo. Idest, in lege, quae uocatur prouerbiu antiquum, quia antiqua est. Dicebatur sermo, idest, erat quidam sermo scriptus, scilicet, quod cum inferretur bellum vrbi, offerretur ei primo pax. Deuteron. 20. Qui interrogant interrogent in Abela. Idest, illi, qui pugnant contra alia loca interrogant a viris vrbs, an uelint pacem: interrogent in Abela, an uelint pacem: idest, ita debes offerre pacem isti vrbi, si eum offerretur vrbs extraneorum, quia magis miserendum est Israelitis, quam extraneis: quomodo ergo tu vis destruere ciuitatem, non offerendo ei pacem? quasi dicat, male agis. Aliter exponitur ista litera; scilicet, quod mulier haec uellet suadere Ioab, ne deleret urbem, eo quod ista ciuitas ab antiquo fuerat magna reputationis, & magni consilij, scilicet, quia erant ibi semper viri prudentes, ad quos aliae vrbes Israel reuertebantur pro consilio, ideo locum tantae probitatis, non erat destruendus, & inducitur litera. Sermo erat in veteri prouerbio, idest, ita ista ciuitas est uirorum sapientum, & prudentium, quod ab antiquo fertur in prouerbiu sapientia illius: & est prouerbiu: Qui interrogant, interrogent in Abela, idest, quando aliqui dubitant, & uolunt interrogare de dubio, vadant ad interrogandam

Quae fuerit huius mulieris intentio.

in Abela; & ibi respondebitur eis. Iste sensus est conuenientior, quam ille, quem inducebant Iudaei: quod patet ex litera sequenti, scilicet, & sic perficiebant, idest, quando ueniebant ad interrogandum in Abela perficiebant interrogationem suam, quia ibi respondebatur eis plene. Item quia dicitur infra, nonne ego sum, quae respondeo veritatem in Israel? & refertur ad ciuitatem, scilicet, ista ciuitas est, quae respondet ueritatem in Israel de omnibus dubijs, quia ibi sunt sapientes, qui respondeant. Item dicitur infra: tu quae uis euertere matrem in Israel, idest, tu uis destruere ciuitatem, quae est mater omnium ciuitatum, Israel quantum ad sapientiam. Sed manifestum est, quod ista non possunt applicari ad sensum, quem ponunt Hebraei, scilicet, quod interrogetur in ciuitatibus pro pace. Nam tunc erit sensus, qui interrogat in alijs ciuitatibus pro pace, interroget in Abela: sed quod sequitur, scilicet, sic perficiebant, non est ad propositum, sed necessarium debet referri ad alium sensum, scilicet, perficiebant quaestionem suam, habendo ibi responsum: alia autem duo allegata significant excellentiam ipsius vrbs in sapientia, ideo non possunt applicari ad interrogationem, quae fiebat pro pace. Item litera nostra nullo modo uult hoc: nam cum mutata sit a litera Hebraica propter maiorem manifestationem, diceretur: sermo dicitur in lege. sed dixit: sermo dicitur in prouerbio antiquo, quod uult inducere ad prouerbia, quae inter homines feruntur. Item istud, scilicet, qui interrogant interrogent in Abela, est quod dicebatur, siue in prouerbio, siue in alio quocumque sit illud, de quo hic dicitur: & tamen in lege non dicitur: qui interrogant, interrogent in Abela, sed in prouerbio. Si autem uelis dicere, quod ibi debebat aliquid suppleri, scilicet, sermo dicebatur, idest, sermo dicebatur in lege de offerendo pacem, satis apparet, quod sit iste sensus distortus, quia in illa lege erat praecipuum fundamentum mulieris, ideo debebat exprimi illud. Item non stat, quia in Hebraeo dicitur, sermo dicebatur prius, si tamen intelligatur de lege, non diceretur dicebatur prius, quia eadem lex nunc manebat, sed diceretur sermo dicitur. Oportet ergo intelligi in sensu secundo proposito. Et sic perficiebant, scilicet, postquam quaererent de dubio in Abela, habebant responsum, & sic perficiebant, idest, desinebant iam quaerere: & tamen dum quaerent in alijs ciuitatibus, nunquam perficiebant, quia nunquam respondebatur eis. Nonne ego sum, quae respondeo veritatem in Israel? idest, nunquid non sum ego, quae respondeo veritatem toti Israel, & ueniunt omnes ad interrogandum me? quasi dicat, propter hoc non debet destrui ciuitas, quia ipsa respondet ueritatem toti Israel. Aliqui exponunt hoc de muliere, scilicet, ego sum, quae respondeo ueritatem Israel, quia mulier illa erat prophetes, vel sapiens: sed non consonat propter duo. Primo, quia ipsa intedit per hoc liberare urbem, & tamen dato, quod ipsa responderet ueritate omnibus, non debebat ciuitas liberari, quia si ciuitas rea erat, ipsa mulier poterat duci ad alium locum, ubi responderet, & deleretur ciuitas. Secundo non consonat, quia super dicitur, sermo dicebatur in prouerbio veteri, qui interrogatur, interrogent in Abela: ergo oportet, quod intelligatur de tempore antiquo, antequam mulier ista esset, alia ipsa non allegaret, quod dicebatur sermo in prouerbio antiquo. Dicendum ergo, quod intelligitur de urbe, quae ab antiquo respondeo solebat omnibus inquirantibus, & erat prouerbiu de illa, qui interrogant interrogent in Abela. Et sic est sensus, ego sum, quae respondeo ueritatem Israel. Loquebatur mulier nomine urbs, scilicet, ista vrbs est, quae respondet de ueritate toti Israel. Ex hoc enim Iudaei uoluerunt, quod ista mulier esset Sara filia Afer, & respondisset Iacob, Alph. Tost. in Secundum Regum.

A quod uiueret Ioseph, & dicit, ego respondeo ueritate in Israel, idest, ego respondi ueritatem ipsi Iacob, qui uocatur Israel, & ista ueritas est, quod uiueret Ioseph. In Hebraeo habetur. Ego pacificans fideles Israel, uel ego pacificans, & fidelium Israel. Secundum aliam aequiuocationem. Primo modo est sensus, ego pacificans fideles Israel, scilicet, ergo respondeo fideliter omnibus Israelitis, & per hoc pacifico eos, faciendo quod cessent a dubijs suis. secundum aliam literam est sensus: ego pacificans, & fidelium Israel, idest, ego fui semper de ciuitatibus fidelibus, & pacificis in toto Israel, quia nunquam repugnauit Dauid: sed seruauit fidelitatem, & pacem. ideo non debes me destruere. Sed primus sensus est melior, & istum sensum accepit litera nostra, dicens, ego sum, qui respondeo ueritatem Israel. Et tu quae uis euertere ciuitatem, idest, uis destruere ciuitatem inuisibilem cum ipsa sit pacifica, & fidelis. Et euertere matrem in Israel, idest, uis destruere me, qui sum mater in Israel. Aliqui referunt hoc ad mulierem, dicentes, quod ipsa conueneretur de Ioab, quod uellet eam occidere delendo ciuitatem, sed ipsa erat mater in Israel. scilicet, quia respondebat omnibus Israelitis. Sed hoc non stat, qui sum mater illa non poterat conuenire de hoc. Nam etiam si Ioab deleret ciuitatem, non occideret ipsam mulierem, si ipsa diceret se non consentire ciuitati: sed intelligitur hoc de ciuitate. scilicet, diceret mulier, uis euertere matrem in Israel, idest, uis destruere istam ciuitatem, quae est mater, quae libet enim ciuitas uocatur mater eorum, qui habitant in ea, & ob hoc incolae eius uocantur filij. Sic enim dicitur, filij Ierusalem, idest, habitatores eius. Vel uocatur ista ciuitas mater Israel, idest, mater respectu omnium Israelitarum, quia ad eam recurrerant pro consilio tanquam ad matrem. Quare praecipitas hereditatem domini? idest, male agis deiiciendo in terram aliquam de ciuitatibus Israel, quia oes sunt haereditas domini: uocantur autem ciuitates Israel haereditas domini, quia Deus, firmiter illas possidebat, quia acquisiuerat eas sibi de manu gentiliu: unde ipse dixit, terra enim mea est, & uos coloni mei estis. Leu. 25. Responderisque Ioab ait, absit hoc a me, non praecipito nec demolior, idest, Ioab dixit, quod non intendebat destruere ciuitatem, nec demoliri eam. praecipitatio turres, & menia in terram per munitiones

Seba au sit de monte Ephraim. Quest. XXVIII.

QVAERETVR, quomodo est uerum, quod Seba esset de monte Ephraim, quia dicitur esse de monte Ephraim illi, qui habitant in sorte Ephraim, sed habitates ibi sunt de cognatione Ephraim, ipse autem Seba erat de cognatione Benjamin: nam uocatur filius Semini. Respondendum, quod Seba erat de stirpe Benjamin, ut patet super dicebatur: tamen esse de monte Ephraim, quia habitabat in aliqua parte montis Ephraim: nam tribus Benjamin, & Ephraim habebant sortes conuentas, & aliqua pars motis terrae Ephraim tenebatur in sorte filiorum Benjamin, ideo quod erant de tribu Benjamin, poterant dici de monte Ephraim: Leuauit manum suam contra regem Dauid, tradidit illum solum, & recedemus a ciuitate, idest, solum persequimur Seba filium Bochri, quia ipse leuauit manum contra regem Dauid, ideo dato illi nobis, & recedemus de urbe. Et ait mulier ad Ioab, ecce caput eius mittetur ad te per murum. Dixit hoc mulier, non quod ipsa sciret detestari

minatē, q̄ ciues uellent dare caput Sebæ ipsi Ioab, sed credidit q̄ darent confidens de eloquentia sua, ideo promisit ei tanquam aliquid certum, Ingressa est ergo ad omnem populum, Quia fortē totus populus erat in cōsilio quid agerent de statu urbis cū Ioab obsidisset illam, & sic introiuit mulier ad populum in domum consilij, Et locuta est eis sapienter. Quid mulier ista dixerit, non habetur, sed credendum est, q̄ locuta fuerit de periculo, in quo erant, quomodo Ioab certissime praualeret contra urbem, & q̄ ipsi fouebant causam iniquam, & deleterentur omnes, ideo q̄ expediebat illum hominem mori, ne simul tota gens periret. Quia abscissum caput Sebæ filij Rochri proiecerunt ad Ioab, scilicet, uti urbis peruersi uerbis mulieris occiderunt Sebam, qui inter eos erat, & proiecerunt caput eius per muros. Nam non ausi sunt aperire portas, eo q̄ timebant ne forte irrumperet exercitus in urbem, & laderet eam, Et illo cecinit tuba, scilicet, postquam Ioab recepit caput Sebæ cecinit buccina, dans signum recedendi à ciuitate. Sic enim fecit sup, 18. Nam mortuo Absalom cecinit buccina, ut omnes recederent de bello, Et recesserunt ab urbe unusquisque in tabernacula sua. Audito clangore omnes recesserunt, quia postquam dux dabat signum recedendi, nulli licebat pugnare, nam ageret contra disciplinam militarem,

Cur occiso Sebæ Ioab non egit amplius bellum. Quest. XXXI.

QVAERETVR, quomodo Ioab occiso solo Sebæ recessit de urbe iam non agens bellum. Nam non solum Sebæ surrexerat contra Dauid, sed etiam omnes Israelitæ secuti fuerant eum. Respondendum q̄ Sebæ incitauerat omnes, & eo moriente credebatur quod omnes cessarent tanquam non habentes ducē: ideo satis fuit ipsum occidi. Sic etiam fecit Ioab in bello contra Absalonem, nam mortuo eo iussit Ioab omnes cessare à bello, & permiserunt Israelitas liberos recedere in domos suas, supra 18. Sed adhuc dicendum, quod dato quod Ioab cognosceret certissime Israelitas promptos esse ad repugnandum Dauid, & non rediisse ad eum propter mortem Sebæ: non expediebat, quod moueret bellum contra totum Israel, sed solum contra principem eorum, & cum nunc nullum principem haberent, non debebat Ioab pugnare, cum autem haberent principem, sicut nunc habebant Sebam, pugnare debebat. Ratio est, quia Israelitæ nunquam repugnarent Dauid, nisi haberent principem, alioquin dato quod omnes Israelitæ mortis rei essent recedendo à Dauid, non debebat eis infligi mors: quia multitudini parcendum est: nam aliis magis noceret sibi Dauid non relinquendo sibi subditos. In multitudine autem non debet attendi ad punitionem peccatorum, sed debet adhiberi cautela, ne peccet, & etiam si multotiens peccauerit, non debet tota deleri, nisi sit parua communitas respectu alicuius principis magni, & maius nocumentum ei inferat sepe repugnando quam utilitatis afferret seruendo.

An pax esset omnibus ciuitatibus offerenda. Quest. XXX.

QVAERETVR, ulterius, cum dictum sit supra q̄ mulier ista diceret debere pcti, & offerri pax ciuitatibus Israelitarum, sicut offerebatur ciuitatibus alienigenarum, an verum sit hoc. Respondendum est, quod illa lex de offerendo pacem, non posita est directe pro ciuitatibus, quæ erant in terra Israel, sed pro illis, quæ longe: ut patet

Deute. 20. scilicet: Sic facies omnibus ciuitatibus, quæ a te procul valde sunt, & nō sunt de his urbibus, quas in possessione accepturus es: de his autem ciuitatibus, quæ dabuntur tibi, nullum omnino permittas uiuere. Istud tamen intelligitur de ciuitatibus, quæ erant in terra Chanaan antequam efficerentur Israelitarum, scilicet, quando possidebantur à Chananæis: sed postquam tenebantur ab Israelitis, non stabat ista lex si pugnaret q̄ illos. Sed adhuc non stat ista lex in Israelitis, quia dicitur in ea, q̄ si oblata pace susciperent eam, deberent seruire sub tributo, & tamen hoc manifestum est, quod non fiebat, quia si libenter aperirent portas nulla poena imponenda erat, sicut nunc dato capite Sebæ non fuit posita aliqua poena habitantibus in Abela. Item non stat, quia si pugnaret princeps Israel q̄ aliquam de ciuitatibus suis non poterat ei imponere istam poenam, s. tributi, quia omnes uel Israel erant tributariæ ipsi regi, etiam si nunquam pugnarent q̄ eum, ut colligitur præce. lib. c. 7. cum dicit, q̄ quicumq; pugnaret contra Philisthæum, & praualeret confederetur immunitatem à tributis pro se, & domo patris sui, ergo uidetur, q̄ omnes domus Israelitarum erant subiectæ tributis, & sic non poterat imponi alicui urbi in poenam q̄ esset tributaria. Item non poterat ista lex seruari in Israelitis generaliter, quia interdum pugnabatur contra aliquam urbem, & quamquam illa uellet pacem, & aperiret portas non suscipiebatur in seruitutem, sed omnes occidendi erant gladio siue homines, siue iumenta, & tota ciuitas cremanda erat: sicut fiebat ciuitati, in qua erant idolatræ, ut patet Deuteronomio. 17. Dicendum ergo q̄ illa lex de offerenda pace non erat data pro Israelitis, sed pro extraneis: ideo nullus ex illa obligabatur offerre pacem urbi, q̄ quam pugnaret, sed consideranda erat qualitas criminis, pro quo bellum indicebatur: quia q̄ poterat sine bello, & occisione procurari pax, tenebantur Israelitæ non agere bellum, quia fratres erant. Alia autem erant, in quibus criminis qualitas exigebat nullam haberi pacem, sicut est in idolatria, ut dictum est. Ioab ergo non obligabatur habitatoribus urbis Abela ex conditione illius legis, sed quia non peccauerant, sed solum erat apud eos Sebæ, qui peccauerat, debebat admonere eos q̄ traderent Sebam, alioquin urbs obsideretur, & destrueretur. Ioab autem reuerfus est in Ierusalem ad regē, scilicet, ablata obsidione urbis, & recedentibus singulis in tabernacula sua, ipse Ioab iuit in Ierusalem ad regem ferens secum exercitum, nam non deposuit illum, ut supra dictum est, ne posset Dauid punire eum vel amouere principatum. Et si dicitur, quod hic dicitur, scilicet, recesserunt ab urbe unusquisque in tabernacula sua. Dicendum quod istud intelligitur de illa parte exercitus, quæ non erat de seruis Dauid manentibus cum eo in Ierusalem, sed de illis, qui nunc uocati fuerant ad bellum, omnes autem alios secum duxit Ioab in Ierusalem. Fuit ergo Ioab. Hic ponitur tertius, scilicet, regni Dauid ordinario, & nominantur seruitores eius præcipui, scilicet, officiales domus sue.

Cur nominantur iterum officiales Dauid. Quest. XXXI.

QVAERETVR, quare hic nominantur isti officiales Dauid, cum iam nominati fuerint supra octauo. Respondendum, quod fuit propter tria. Primum ad certificandum de aliquibus dubijs. Nam cum supra fuisset ducatus militia traditus Amasæ priuato Ioab, esset nunc dubium mortuo Amasæ quis esset dux, ideo dicitur, q̄ fuit dux Ioab. Secundum fuit ad addendum, quia aliqua ponuntur hic, quæ non fuerunt supra octauo. nam

nam dicitur quod Ira Iairithes erat sacerdos Dauid. Tertium est propter varietatem temporum, quia omnia tempora præcedentia ex capitulo 11. fuerunt Dauid laboriosa. Nam tolerauit multas aduersitates, nunc autem incipit aliud tempus, in quo fuit Dauid quasi quietus, quia iam non insurrexerunt mala domesticæ contra ipsum: ideo sicut ante aduersitatem omnes officiales sui nominati sunt, supra 8. ita hic finita aduersitate iterum fuerunt nominati. Quartum potest esse propter magnitudinem temporis: quia inter ea, quæ habentur hic, & supra 8. interciderunt aliquot anni, in quibus poterant mutari uel mori officiales Dauid: ideo ut sciatur qui nunc erant, fuerunt hic iterum repetiti. Fuit ergo Ioab super omnem exercitum Israel, id est, fuit dux totius exercitus duodecim tribuum, & ad ipsum pertinebat congregare, & dissoluere exercitum, & principari in bello. Banaius autem filius Ioiada super Cerethos, & Phelethos. Ite erat alius principatus specialis, scilicet, super Cerethi, & Pheleti, qui erant balistarij, & fundibularij Dauid, uel alia legionis pugnatorum, semper manentes cum Dauid, & horum cura pertinebat ad Banaiam, sed adhuc iste erat sub manu Ioab principis belli: erat enim Banaius uir fortis, vnus de fortibus Dauid, ut patet infra 23. & erat quasi de præcipuis. Erat pater suus uir magnorum operum de urbe Capseel. eo. cap. Erat autem de tribu Iuda, quia ista ciuitas erat in sorte Iudæ. Iosue 15. hunc autem commissam est militia tota tempore Salomonis sequen. lib. cap. 2. & iste occidit Ioab apud altare. eo. c. ipse quoque occidit duos leones in terra Moab, & percussit leonem in cisterna in diebus niuis, & fecit eum Dauid secretarium suum, infra 23. Aduram uero super tribu. Istud additur hic. Nam supra octauo, ubi ponuntur principes domus Dauid, non ponitur Aduram tanquam colligens tributa: sic etiam uocatus est ille, quem Iroboam præposuit tributis, & misit ad colligendum illa in terram Israel facta diuisione regni, & lapidatus est ab Israelitis, sequen. lib. capit. 12. Porro Iosaphat filius Abidā d commentarijs, id est, iste erat relator causarum tempore Dauid, ut declaratum est supra octauo, & tempore Salomonis etiam fuit à commentarijs, sequenti libro capitulo quarto, ubi ponuntur officiales Salomonis. Sadoc uero, & Abiathar sacerdotes. id est, erant sacerdotes magni: nam de sacerdotibus minoribus non fit hic mentio, cum illi valde multi essent, & erant ambo isti sacerdotes magni tempore Dauid, & non fuerunt postea duo sacerdotes simul sed vnus, & ante hos etiam semper fuit sacerdos vnus. Causa autem quare tunc fuerunt duo summi sacerdotes cum deberet esse vnus, declarata est supra octauo, quæ est, uigesima, & uigesima prima, & uigesima secunda: aliqui enim putant, quod ante Dauid semper fuerunt sacerdotes magni singulares, id est, semper erat vnus, sed post Dauid fuerunt semper duo sacerdotes simul magni: sed errant, nam solus erat vnus summus sacerdos nisi tempore Dauid quando duo facti sunt. Seba autem scriba, id est, Seba fuit scriba Dauid. Non fuit iste Seba, qui erat seruus Miphiboseth, nec etiam ille, qui surrexit contra Dauid, sed alius, quia multi sic uocabantur. Sed obijciatur, quia supra octauo dicitur, quod Saraias erat scriba. Responderi potest quod Saraias, & Seba sunt nomina eiusdem uiri, qui erat binomius, sicut interdum aliqui sunt binomij, & quadrimomij. Aliter potest dici quod à principio fuit Saraias scriba, & postea factus est Seba scriba. Ira autem Iairithes erat sacerdos Dauid. Ite etiam additur hic, nam supra 8. non ponebatur.

An Ira sacerdos Dauid esset magnus, uel minor. Quest. XXXI.

QVAERETVR, quomodo ponitur hic Ira, ut sacerdos Dauid, quia aut erat sacerdos magnus, aut minor: non potest dici, q̄ esset magnus, quia soli duo, Sadoc, & Abiathar erant sacerdotes magni, Sadoc super filios Eleazar, & Abiathar super filios Ithamar. Paralip. 24. Etiam non potest dici, quod esset sacerdos minor, quia de istis ualde multi erant, ideo non magis poneretur Ira, quam aliqui alij. Respondent quidam, q̄ Ira non erat sacerdos, sed offerebat munera: sicut enim Dominus magni habere aliquos ministros, qui uocantur elemosinarii, & per eos dispensantur omnes elemosinæ dominorum: ita Dauid habebat quendam uirum, per quem dispensarentur omnia sacrificia sua, id est, quod haberet curam de omnibus animalibus, quia de debebat offerre Dauid, & de omnibus libamentis eorum pro singulis temporibus, & iste uocabatur sacerdos, quia habebat curam de sacrificijs, quæ offerebantur per sacerdotes, & iste erat Ira Iairithes. Alij dicunt, quod Ira erat sacerdos specialis Dauid, scilicet, quia ei dabat Dauid omnia sacrificia sua, ut ille offerret ea domino. Dicunt etiam, quod Iairithes non est nomen regionis, sed significat illuminatorem, quia nomen istud in Hebræo potest significare lumen, & illuminatorem, & sic uolunt, quod iste esset incensor lucernarum sanctorum, & dicunt etiam, quod erat de Thera, quia ibi erat oleum oliuarum. Sed istud nihil est, nec indiget reprobatione, quia nullum habet fundamentum. Dicendum ergo, quod Ira erat Iairithes sic nominatus à quadam ciuitate, de qua erat, & iste erat sacerdos Dauid, scilicet, sacerdos minor. Nominatur tamen hic, quia erat specialiter sacerdos Dauid, nam sicut dñi magni habent capellanos à quibus specialiter audiunt missam, & quaquam habeant sub se episcopos, uel alios prelatos, illi non dicunt eis missam, nisi raro: ita Dauid specialiter afficiebatur ad Iram Iairithem, quia forte erat uir sanctæ conuerfationis, & per eum offerebat omnia sacrificia sua: ideo nominabatur specialiter sacerdos Dauid tanquam ipse solus haberet officium sacrificandi coram Dauid. Sadoc autē, & Abiathar nominantur hic sacerdotibus: non quidem Dauid, sed absolute. quia habebant dignitatem summi sacerdotij, quod erat magnus principatus. De Ira autem non dicitur, q̄ erat sacerdos simpliciter, sed q̄ erat sacerdos Dauid. Alij autem uolunt q̄ Ira non erat sacerdos, sed princeps in domo Dauid, & uocatur sacerdos, i. princeps: sic. n. dicitur supra 8. q̄ filij Dauid erant sacerdotes: & tamē manifestum est, q̄ ipsi non erant sacerdotes, cum de hac tribu nullus esset sacerdos, sed erant principes magni, sic patet 1. Paralip. 8. I. porro filij Dauid primi ad manum regis, i. erant principes primi iuncti regi, sed iste sensus non est conueniens, quia tunc Ira esset maior omnibus de domo Dauid, & haberet locum filiorum regis, sed accipiendum est, ut diximus immediate, scilicet, q̄ esset sacerdos. Si tamen aliquis uelit dicere q̄ erat princeps magnus, sicut filij regis, non resistimus ei. Simile enim habetur 1. Paralip. 27. scilicet, Onathan patruus Dauid consiliarius uir prudens, & literatus ipse, & Iahiel filius Achamon erant cum filiis regis, id est, erant principes sicut illi. Sciendum est quod hic non ponuntur omnia officia domus Dauid, nam ipse habebat per singulos menses singulos ministros, qui aderant, & seruiabant ei: & sicut erant duodecim menses, ita erant duodecim tribus, & de qualibet erat vnus mense vnus princeps cum 24. millibus uirorum de tribu sua, & stabat Dauid, & quatuor nomina per

singulos menses ponuntur 1. Paralip. 27. alia quoque officia minuta erant in domo Dauid, quae omnia ponuntur, eod. cap.

C A P. XXI.

ACTA est quoque fames in diebus Dauid tribus annis iugiter: & consuluit Dauid oraculum Domini: dixitque Dominus: Propter Saul, & domum eius sanguinum, quia occidit Gabaonitas. Vocatis ergo Gabaonitis, rex dixit ad eos: Porro Gabaonitae non erant de filiis Israel, sed reliquiae Amorrhaeorum.)

Iosue 9.

ICTO in praecedentibus de peccato Dauid per luxuriam. Hic agitur de peccato eius per negligentiam, scilicet, quia propter negligentiam ipsius venit fames super populum. Et diuiditur in duo, quia primo ponitur factum; secundo narratur quadruplex bellum, ibi, Factum est autem rursum. Prima in duas, quia primo ponitur poenitentia populi; secundo poena delicti, ibi. Vocatis ergo.

De negligentia Dauid.

An ordo continuus sit. Quest. I.

Quaere fames ista facta est. Quest. 11. Quae fames ista facta est. Respondet Rab. Salo, quod ponitur hic de ista fame, quia ponitur supra de Hira Iorathita Sacerdote Dauid, & dicit quod quodcumque aliquis dat omnia munera sua vni Sacerdoti inducit famem super orbem. Sic etiam recitat Rab. Dauid Kimhi. Et quia Dauid dabat omnia munera sua, scilicet, Hira Iorathita, qui vocatur Sacerdos Dauid, praecedent. cap. induxit Deus famem. Sed ista responsio est stulta, quia in litera ponitur contrarium, scilicet, quod venit fames propter domum Saulis, quia occiderat Gabaonitas. Etiam quia Deus propitiatus est terrae quando occisi sunt filii Saulis. Si tamen fuisset peccatum in Sacerdote Dauid, scilicet, quia ei soli dabantur munera, non fuisset ablata poena propter mortem filiorum Saulis. Item non est rationale quod dicunt, quia dato, quod aliquis det eidem Sacerdoti omnia munera sua, si ille Sacerdos bonus est, nihil peccat, quia non facit iniuriam alijs cum non teneatur eis aliquid dare. In muneribus autem necessarii secus est, quia ibi praediceret Dauid omnibus Sacerdotibus, si daret ea vni, ideo nihil est hoc. Tribus annis iugiter, id est, fames ista duravit per tres annos continuos, scilicet, quia nunquam cessauit.

H

Dauid quare non consuluit per tres annos Dominum super fame. Quest. 111.

Quaere fames ista facta est. Quest. 111. Quomodo per istos tres annos durabat fames, & Dauid non consuluit Dominum. Respondet Ra. Sa. quod in primo anno non curauit consulere dominum, quia putauit quod veniret casus, sicut dixerunt augures Philistinorum, & Sacerdotes: quod si boues ascenderent directe per viam Israel, Deus percussisset Israelitas: sin autem, casu acciderat, praec. li. c. 6. Ita ergo hic poterat accidere fames sine aliqua causa, & Deo non faciente. In secundo anno putauit factum fuisse propter idolum Michae: de quo habetur Iud. 17. In tertio autem anno putauit iam quod propter seipsum accidebat, ideo consuluit dominum. Sed ista non stant. De primo patet, quia nunquam aliquid euenit casu, scilicet, quod aliqua poena infligatur hominibus sine causa, & quod illa non sit a Deo: necesse est enim omnes poenas nobis infligi a Deo euenire, & etiam propter aliquam causam, quia nihil potest esse factum per accidens, vel totaliter a fortuna, ut probat Boe. de pto. li. 5. prola 1. Cum autem confirmant auctoritate sacerdotum Philistinorum, illud nihil est, quia Philistini erant ignorantes circa diuinam providentiam, & putabant aliquid posse euenire Deo non agente, sed a casu: falsum tamen est, quod non solum continetur auctoritate scripturae, sed etiam ratione naturali, ut probat Boe. vbi supra. Secundum non stat de idolo Michae, quia tunc oportebat, quod adhuc idolum illud maneret: sed hoc falsum est, quia a multis diebus ante hoc ablatum fuerat: vult tamen Nicolaus, quod illo anno secundo Dauid abstulerit illud, & non cessauerit fames. Sed non stat, quia solum mansit istud idolum Michae in tribu Dan quamdiu mansit tabernaculum Domini in Silo: ut patet Iudic. 18. Mansitque apud eos idolum Michae omni tempore,

re, quo fuit domus Dei in Silo: sed manifestum est, quod nunc non erat tabernaculum domini in Silo, quia moriente Heli summo Sacerdote perijt arca de Silo, quia capta est a Philistinibus, li. praec. c. 4. & tabernaculum pauco tempore post inde ablatum est: nam tempore Saulis tabernaculum erat in Nob: nam ibi occidit Sacerdotes Saul, praeced. lib. cap. 22. ideo non erat iam Michae Idolum in terra Israel. Ra. Cahad Iagaon dixit, quod non quassuit Dauid visque ad tertium annum, quia primo anno putauit esse istud pro idolatria in toto populo: nam quod totus populus declinabat ad idola, Deus auferebat pluuias, & inducebat famem. Deut. 1. 1. Caute, ne forte decipiatur cor vestrum, & recedatis a domino, seruatisque dijs alienis, & adoratis eos: iratusque dominus claudat coelum, & pluuia non descendant, nec terra det germen suum, & pereatis velociter de terra. idolatriam autem manifestam, vel communem, si aliqua erat, abstulit Dauid de terra. In secundo anno putauit, quod veniebat hoc propter aliquam specialem idolatriam occultam, & tunc super illos, qui idolatras venirent, iuxta illud Amos. 4. cum adhuc tres menses superessent visque ad messem, & plui super ciuitatem vnam, & super ciuitatem alteram non plui. In tertio anno putauit Dauid, quod ista veniebat propter, & ideo consuluit dominum. Sed etiam hoc non stat. De primo patet, quia cum Dauid esset vir deicola, non audent Israelitae publice in diebus eius idola colere: ideo non putaret ipse quod propter communem idolatriam aliqua poena veniebat, quia nulla talis idolatria erat. Item non stat secundum, quia quando peccatum est occultum, Deus non infert poenam toti populo, pro illo, sed illis, apud quos frequentatur peccatum: erat tamen fames generalis in tota terra Israel: & auctoritas Amos inducit probat contrarium, scilicet, plui super ciuitatem vnam, & super ciuitatem alteram non plui, & tamen nunc erat generalis fames. Dicendum ergo, quod non omisit Dauid consulere dominum in duobus annis primis pro hac causa, sed forte consuluit, & Deus non respondit pro aliquo peccato, sicut Sauli quarenti a domino non respondit propter peccatum Ionathae. praec. li. c. 14. Item etiam Deus noluit respondere Sauli per somnia nec Sacerdotes, nec prophetas, praec. li. c. 28. & sic forte propter aliquod peccatum populi, vel Dauid Deus non respondit in duobus annis. Vel aliter dici potest, quod non quassuit Dauid in illis, eo quod Deus inclinavit eum ad non quarendum, ut populus pateretur famem his tribus annis: quia forte Deus disposuerat punire populum fame his tribus annis, & si in principio quassum fuisset cur hoc eueniebat, respondisset Deus, quod veniebat propter Saulis, & occisis filiis eius cessaret, & sic non punisset Deus Israelitas tempore, quo disposuerat. Et consuluit Dauid oraculum Domini, id est, petiuit responsum a Deo. In Hebraeo habetur. Quassuit faciem Domini. Sed idem est, quia quando Deus alicui respondebat, dicebatur esse coram facie eius.

Dauid quomodo consuluit oraculum. Quest. 1111.

Quaere fames ista facta est. Quest. 1111. Quomodo Dauid consuluit oraculum. Respondendum, quod poterat consulere per summos Sacerdotes, qui in rationali inquirerent ei veritatem, vel poterat per prophetas, qui per orationem haberent a Deo responsum. De modis autem consulendi Dominum declaratum est ps. li. c. 8. & 9. Sed adhuc dicitur, quod poterat consulere Dominum per somnia, nam sic dicitur praec. li. c. 28. quod Deus non respondit Sauli per somnia, nec per prophetas, nec per Sacerdotes, ergo vis quodam modo respondendi erat per somnia. Dicendum quod Deus poterat respondere per somnia, quod tamen homo exponeret se ad hoc, quod Alph. Tost. in Secundum Regum.

Deus responderet ei per somnia, erat quaedam superstitio, & peccatum, ut declaratum est alleg. c. ideo Dauid cum esset vir deicola, non uteretur superstitio, sed modis licitis.

An consuluerit Dauid dominum per sacerdotes, vel per prophetas. Quest. V.

Quaere fames ista facta est. Quest. V. quem ergo modum Dauid habuit de his duobus, scilicet, per sacerdotes, vel per prophetas. Dicendum, quod licet non constet, putandum est, quod consuluerit Dauid dominum per sacerdotes, quod patet ex duobus. Primum quia Dauid semper erat confuetus consulere Dominum per sacerdotem, sic enim patet praeced. lib. c. 23. vbi consuluit bis dominum per Abiathar. Iterum etiam eo. li. c. 30. consuluit per eundem Abiathar. Per prophetas autem raro inquirebat: nam non legitur inquisiuisse, nisi semel per prophetam Natham, & illa vice errauit Natham, quia non locutus fuit, ut a Deo inspiratus, sed sensu humano, ut patet supra 7. ideo sequenti die correxit dictum suum. Secundum est, quia dicitur hic in Hebraeo, quassuit faciem domini, sed proprie inquirebant dominum, qui volebant responsum per sacerdotem praesente rationali: nam ibi magis significabatur praesentia Dei, quam aliter. Tertium potest addi, scilicet, quia non est modus ita conueniens ad inquirendum per prophetas, sicut per sacerdotes, quia sacerdotes illico habebant responsum, nisi Deus iratus esset, & respondere noller. In prophetis autem secus erat, quia licet essent viri boni, & Deus non esset iratus: interdum non respondebat eis illico, sed expectabant per aliquot dies: sic enim fuit de Ieremia, qui petiuit a Domino, an deberet descendere Israelitas in Aegyptum, nam insistens orationibus, & ieiunijs habuit responsum post decem dies: Iere. 42. sic etiam fuit de Daniele: nam ipse interdum erat multis diebus ieiunans, scilicet, tribus hebdomadis, ut haberet responsum a Deo de quadam visione, sic patet Daniel. 10. Ideo facilius modus inquirendi erat per sacerdotes, & istum communiter tenebat Dauid.

Cur orta est fames temporibus Dauid. Quest. VI.

Quaere fames ista facta est. Quest. VI. vterius de ista fame, cum non euenisset propter peccatum Dauid, cur euenit in diebus suis, quia sic indirecte puniebatur ipse. Respondendum, quod aliquo modo fuit culpa Dauid circa hoc. Pro quo sciendum, quod Iosue, & principes Israelitarum decepti a Gabaonitis eum deberent eos occidere, acceperunt illos in seruos pro sanctuario ad sciendum ligna, & portandum aquas, & non occiderunt illos propter iuramentum, quod praestiterunt. De quo Iosue 9. Ad hoc autem iuramentum tenebantur omnes posterii, eo quod totus Israel fecit illud coram Domino, & acquisitum est quoddam ius Deo ex illo, scilicet, quia habebat seruos sanctuarij. Saul autem prauaricatus est iuramentum istud occidendo plurimos de Gabaonitis, & quia peccatum istud erat notorium, & Gabaonitae volentes habere iustitiam complementum, non poterunt Deus immiser famem. Erat autem magna culpa Dauid in hoc, quia ad eum pertinebat punire delicta notoria, & quia istud notorium erat, & non puniuit illud. tenebatur de negligentia, unde postea fuit coactus satisfacere petitioni Gabaonitarum infligenda fame.

Cum David peccaret nolens providere de iustitia Gabaonitis, cur non fuit infligta ei aliqua poena. Quest. VII.

QVAERETVR ulterius, cum David in hoc peccaret directè, scilicet, nolens providere de iustitia Gabaonitis: cur non fuit infligta ei aliqua poena specialiter. Nam iudex nimis delinquit quando non vult providere de iustitia petentibus, & hoc erat magnū peccatū, potissimè in iudice summo, qui multos per iniuriam sic gravaret, ideo debebat sibi infligi poena specialiter, & non populo. Respondendum q̄ Gabaonitas nunquam petierant à David q̄ faceret eis iustitiā de semine Saulis pro malo quod passi fuerant, quia si petiissent, & nolisset providere eis David, ipse faciebat litrem suam, & conuertebat in se totam culpam Saulis. Quod autē non petiissent Gabaonitas: de hoc iustitiam patet: nam si petiissent, & David nolisset satisfacere eis, iam sciret, q̄ illud erat peccatū graue, & propter illud fames veniebat, nesciuit tamen in tribus annis cur veniret fames, ergo non petierant aliquid ab eo Gabaonitas. Item Gabaonitas non ausi fuerunt petere vindictam contra Saulem, quia credebāt, q̄ cum ipse infligta alienigena, & serui Hebraeorum, si pererent vindictam contra posteros Saulis, qui erant de semine regio, q̄ totus Israel subuenteret eos: ideo non petebat, sed intra se clamabant ad dominum. David autem sciebat istud, scilicet, q̄ illi non auderēt petere satisfactionem, ideo cum ipse esset iudex, debebat ex officio suo illis providere dando locum ne timerent petere: & quia circa hoc fuit negligens, fuit famas infligta tempore suo super eum, & alios: si tamen ipse negauisset iustitiā complementum Gabaonitis, quia istud fuisset speciale peccatum suum, data fuisset poena ei præter poenam cōmunem, quæ erat in fame.

An puniuit Deus totum populum propter peccatum Saulis. Quest. VIII.

QVAERETVR ulterius, quare Deus infligebat famem toti populo pro malo quod fecerat Saul, cum ipsi in hoc essent innocentes. Responderi potest, q̄ Saul occidit Gabaonitas, & tamen totus populus cōsensit ei in hoc, & quia hoc erat manifestè malum, puniuit Deus populum sicut semen Saulis. Consensit autem populus Sauli forte vt placeret ei, & tamen tenebatur resistere, quia notorie erat malum, & tunc cessasset Saul: sic enim fuit, quando iurauit Saul, q̄ occideret Ionathan, & tamen populus non permisit, præc. lib. ca. 14. Aliter potest dici, q̄ ista poena infligta est populo quamquam non consenserit Sauli occidendi Gabaonitas, quia postea non vindicauit iniuriam illorum nam morte Saulis cum esset notorium toti populo malum quod pertulerant Gabaonitas à Saule, debebant providere eis de remedio, quia forte ipsi sciebant, q̄ propter timorem eorum Gabaonitas non petebant satisfactionem, vel forte populus incusserat eis timorem, ne peterent alioquin occiderentur, & tunc populus esset nimis reus. Vel aliter, forte populus non peccauerat in malo quod passi sunt Gabaonitas, tamen Deus puniebat populum, non quia peccauerat, sed vt occasione huius poenæ incitaretur ad vindicandum iniuriam Gabaonitarum: quia si non fuisset fames infligta, nunquam curassent Israelite vindicare iniuriam Gabaonitarum. Infligta autem fame consulerent dominum super ea, & ipse respondens quod incidere propter peccatum Saulis contra Gabaonitas, faceret q̄ puniretur pecca-

tum illud. Vel aliter, forte Israelitas peccauerant in aliquo alio, pro quo Deus illis dabat punitionem hanc: etiam si nihil omnino peccassent in malo infligto Gabaonitis, & tamen volebat quod manifestaretur peccatum illud per istam famem à Deo infligtam.

Quare non est infligta mors populo sicut filiis Saul. Quest. IX.

QVAERETVR ulterius, dato q̄ consensisset populus Sauli occidendi Gabaonitas, & propter hoc fuisset infligta fames, quomodo non fuit infligta mors, sicut fuit infligta filiis Saulis. Respondendum q̄ pp duo fuit hoc. Primò quia hoc dato solus Saul fuit, qui occiderat Gabaonitas iubendo illud, & serui exequerentur. Populus autem solum cōsentiebat Sauli, vt faueret ei, quia erat rex, iò non erat tantū peccatum populi sicut regis, vnde filij regis debuerunt occidi loco ipsius. Populus autem debuit minori poena affligi. Secundum fuit, quia licet totus populus præstitisset consensum aliquem, vel non repugnaret cum posset, licet pro quolibet eorum forte per se esset causa sufficiens ad hoc, q̄ occideretur: tamen pro oibus simul non erat causa sufficiens: quia maius damnum erat, & poena occisio totius populi, quam iuste deberet exigi pro morte Gabaonitarum: vnde licet totus Israel iuberet, q̄ occiderentur Gabaonitas, & cōsensus, vel præceptum cuiuslibet de populo ad hoc specialiter interuenisset, non erat licitum, q̄ totus populus occideretur pro morte Gabaonitarum: quia est hoc modo pro iniusta morte vnus solus viri deberet vnum regnum totum perire: & tamen secundum reuerentiam legum, & etiam conscientia iniusta esset poena, ideo suffecit toti populo, quod per tres annos fame affligeretur, sicut quod ipse Saul, qui fuerat p̄cipuus reus criminis pateretur in morte filiorum suorum.

An ista fames fuerit infligta pro alio peccato populi a peccato Saulis. Quest. X.

QVAERETVR ulterius, quia supra dictū est, q̄ poterat esse, q̄ ista famestrium annorum fuisset infligta pro alio peccato populi, & tñ fuerit ad indicandum peccatum Saulis contra Gabaonitas, an hoc possit stare. Aliquis dicit q̄ non, quia Deus respondit in litera, quod ista fames erat propter Saul, & domum sanguinum, quia occidit Gabaonitas, ergo non potest poni pro alio delicto. Respondendum q̄ satis poterat esse illa poena pro duobus delictis inæqualibus, & tamen quod exprimeretur in iustis delictum tanquam causa, pro quo tamen minus infligebatur: simile patet præc. lib. c. 16, cum iret Samuel in Bethlehẽm ad vindicandum David in regem principalem, & ibat etiam ad sacrificandum Domino minus principaliter, scilicet, solum ad occultandum id, quod intendebat: & tamen Deus iussit q̄ diceret se venisse ad sacrificandum Domino, & taceret q̄ veniebat ad vindicandum David in regem, sic ergo in duobus pehis poterat fieri, q̄ minor exprimeretur tanquam causa. Similiter ergo Deus poterat infligere istam famem in poenam aliquis delicti Israelitarum, & etiam vt manifestaretur per illam delictum factum à Gabaonitis, & sic licet esset alia culpa, quia Deus poterat dare istam poenam ad significandum delictum illud, poterat exprimi peccatum à Gabaonitis tanquam causa sola propter quam dabatur, & verum est, q̄ ista poena erat pp Saul, & domum sanguinum, i. ad significandum delictum illud, licet nō esset in poenam eius, sed aliterius. Dixitq; Dominus, i. tñ dicit per Sacerdotē presente rōnali. Propter saul, & domum sanguinum, i. ista poena venit pp Saulem.

Saulem delinquentem, & pp domum suam, quæ est domus sanguinum, i. domus, q̄ effudit multū sanguinē iniuste: iò nō solum est peccatū Saulis, sed et domus suæ. Rab. Sa. dicit, quod fames venit propter Saulem, scilicet, propter peccatum, quod habuerunt Israelitas, scilicet, quia nō desleuerunt Saule, sed sepelierunt eum cito sine honore, & propter domum sanguinum, id est, propter domum suam, quæ erat domus sanguinis.

An opinio Ra. Salomonis sit vera. Quest. XI.

QVAERETVR, an ster expositio Rab. Sa. Dicendum, q̄ non. Primò quia falsum præsupponit, scilicet, q̄ Saul fuit quasi subito sepultus sine fletu: nam Saul occisus ductus est in terram Philistinorum, & ibi fuit suspensus in muro vrbis Bethsan, siue in platea, & viri Iabes Galaad venientes per noctem furati sunt cadaver eius, & filiorum suorum, & ducentes secum sepelierunt in nemore Iabes, fleueruntque, & ieiunauerunt septem diebus, præc. lib. c. vlt. & primo Paral. 10. ergo non fuit sine honore, & planctu sepultus. Item David, & iuni filii eius morte Saulis fecerunt planctum magnum, & ieiunauerunt, supra. cap. Item David promissit viris Iabes Galaad retributionem pro eo quod sepelierunt, & fleuerunt Saulem, supra secundo: si tamen illi non fecissent hoc honorabiliter, & sine crimine, nihil eis promississet: ergo non fuit aliquid erratum circa funera eius. Item dato, quod populus non exhibuisset Sauli omnem honorem qui regibus exhiberi debet, non fuisset fames imposita super populum, eo quod non erat tam graue delictum, ut talis poena imponeretur. Item non stat, quia si propter istud delictum fuisset pena imposita, ad satisfactionem illius iussisset Deus aliquid fieri: sicut enim quia famas ista uenerat propter Gabaonitas, iussit fuerunt occidi filij Saulis. Ita pro peccato honoris, non traditi funeri Saulis iussisset Deus aliquid fieri: nihil tamen iussum est, ideo non fuit poena famis propter hoc, sed fuit propter Saul, id est, propter peccatum suum, quod litera ipsa exponit cum dicitur. Quia occidit Gabaonitas. Id est, peccatum Saulis fuit in occidendo Gabaonitas, hoc autem dicitur, quia Saul fecerat multa peccata, scilicet, persecutus fuerat David, & occiderat Sacerdotes, & Gabaonitas, ut ergo incideret pro quo infligebatur, dictum est, quia occidit Gabaonitas.

Quomodo Saul occidit Gabaonitas, & quando. Quest. XII.

QVAERETVR, quādo Saul occidit Gabaonitas, & quomodo. Aliq̄ rident, q̄ occidit eos, non quidem in propria persona, sed occidit Sacerdotes, per quos sustentabantur Gabaonitas, & qui alteri subtrahit id, quo alitur, dicitur occidere eum, sic tenet Ra. Sa. Sed non stat, primò quia falsum præsupponitur, q̄ non occiderit Saul Gabaonitas, q̄ dicitur, virum, qui attriuit nos, & oppressit iniquè, ita de re debemus, ergo occidit eos. Itē si non occidisset eos, sed subtraxisset sustentationem, satisfactio non erat occidendo aliquos de filiis Saulis, sed deberet restitui Gabaonitis id, qd ablatū fuerat: & tñ David dixit eis, qd faciam vobis, vt benedicatis hereditati Dñi: & dixerunt Gabaonitas, non est nobis super argento, & auro questio, sed à Saul, & domum eius: si tñ lassisset Saul illos subtrahendo victum, questio esset super auro, & argento, vel super alio æquivalenti ad victum, & non super morte virorum. Item dicitur in litera: Gabaonitas non erant de filiis Israel, sed reliquia Amorrhæorum, & voluit Saul percutere eos zelo, quasi pro filiis

Israel, & Iuda, ergo percussio, vel occisio fuit, & nō subtractio sola victualium. Item errat Rab. Sa. q̄ nō bene concludit, quia dato q̄ occisi fuerunt Sacerdotes, nō tollebatur sustentatio Gabaonitarum, quia nō fuerunt oēs Sacerdotes occisi, sed solum illi, qui erant de domo Heli summi Sacerdotis, & specialiter illi, qui pertinebant ad Achimelech, quia isti videbantur coniurasse cum David, & ob hoc ciuitas Nobè deleta est. De stirpe tñ Eleazari filij Aaron nulli Sacerdotes occisi sunt, quia illi non pertinebant ad Achimelech, cum essent de alia progenie: etiam non fuerunt occisi omnes de stirpe Ithamar, quia Saul solum intendebat occidere illos, qui credebantur coniurasse à eum, & isti erant Achimelech, & domus eius: manentibus ergo alijs Sacerdotibus, semper fierent sacrificia, & ministratio in templo, & nunquam cessaret opus Gabaonitarum in templo, de quo ipsi acquirebant cibum: vnde semper manserunt Sacerdotes, qui ministrarēt. Item dato q̄ occiderentur omnes Sacerdotes, qui tñ erāt, adhuc alij noui surrexissent, qui facerēt ministeria sanctorum, & coram illis seruirent Gabaonitas: vnde quia nunquam cessauerunt ministeria templi tpe Saulis, vel David, nunquam cessauit opus Gabaonitarum. Non ergo perdidit aliquid de sustentatione morietibus Sacerdotibus. Dicendum ergo q̄ Saul occidit Gabaonitas plurimos uolens destruere omnes, vt patet. 7. & residui illorum de hoc conquesti sunt. Quādo autem occiderit Saul Gabaonitas non apparet. Dicit n. Rab. David Kimhi, quod occidit eos quādo occidit Sacerdotes in Nobè. Et hoc est aliquantulum verisimile, quia Saul iussit occidi oēs, qui erant in urbe Nobè, & occisi sunt vsq; ad pecora. præc. lib. c. 22. Sed non stat hoc, quia si Saul occidisset tñ Gabaonitas, hoc erat, quia multi illorum erant tunc ministrantes in vrbe Nobè in tabernaculo vbi ministrabant omni tpe, & sic fuisset ista occisio per accidens. I. quia nō intēdebat directè eos occidere, sed uolebat occidere oēs habitatores vrbis, q̄ ibi facta fuerat coniuratio à ipsūm cū David. Saul tñ non occidit Gabaonitas, quasi per accidens, sed ab intentione. Qd patet, quia dicitur, & uoluit Saul percutere eos zelo quasi pro filiis Israel, & Iuda. Etia dicitur, 7. virū, q̄ attriuit nos, & oppressit iniquè. Et in Hebræo dicitur, uirum qui cogitauit destruere nos: ergo non occidit tñ illos Saul, sed alio tpe, quādo aut illud fuerit nō apparet.

Quare Deus non immisit famem populo, quando Saul occidit Sacerdotes. Quest. XIII.

QVAERETVR ulterius, quō famas ista tenebat super populum, quia Saul occidit Gabaonitas, & non tenet, quia occidit Sacerdotes: nā tā graue peccatum, uel maius fuit mors Sacerdotū, sicut Gabaonitarū. Respondēdū est, q̄ Saul multa peccata fecit. I. primò non obediuit Samueli sacrificando ante aduentum eius, præc. lib. c. 13. Scd̄m fuit, q̄ nō occidit, nec destruxit oia, quæ pertinebant ad Amalecitas, cum Deus hoc iussisset, præc. lib. c. 15. Tertio peccauit sepe uolendo occidere David, & persequendo eum, præc. lib. c. 18. & 19. & usque ad 27. Quarto peccauit occidendo Sacerdotes, præc. li. c. 22. Quinto peccauit eundo ad consulendum pythonissam, præc. lib. c. 28. & primo Paralip. 10. Nunc autem aliquis dicit, q̄ pro oibus quinque iniquitatibus Deus dedit Saulem in penam, q̄ occideret ab hostibus, & tarpiter traheretur post mortē. p̄c. li. c. 31. pro peccato aut Gabaonitarū data est ista pena. Sed hoc nō stat, quia mors infligta Sauli, nō fuit infligta nisi pro inobedientia Dei uolendo destruere Amalecitas, sic patet præc. lib. c. 28. & faciet tibi Dñs sicut locutus est in manu mea, & scindet

det regnum de manu tua, & dabit illud proximo tuo David, quia non obedisti voci Domini, nec fecisti iram furoris eius in Amalec, ideo quod pateris fecit tibi Dominus hodie. Alij dicunt, quod Deus puniuit nunc Israelitas pro peccato contra Gabaonitas, & non pro peccato contra sacerdotes, quia sacerdotes manentes remiserunt iniuriam mortis fratrum suorum, & Gabaonitæ non, ideo Deus intulit penam ad vindictam Gabaonitarum, & non sacerdotum, sic tenet Ra. Sal. & Ra. David Kimhi. Sed hoc non stat, quia dato, quod remississent sacerdotes iniuriam, adhuc Deus non remittebat poenam: nam quando quis offendit proximum, non solum offendit illum, sed etiam Deum, ideo remittente proximo iniuriam offensori adhuc manet Deo, quod inferat poenam super eum. Patet hoc, quia alijs postquam homo remitteret iniuriam, Deus nunquam repeteret illam: & tamen falsum est, quia repetit, ut patet Deuter. 32. & ad Rom. 12. scilicet, mihi vindictam, & ego retribuam. ergo homine remittente, Deus vult repetere vindictam. Item alijs sequeretur, quod si quis remitteret offensam proximo, quod ille iam non teneretur ad poenam purgatoriam pro illo crimine, sed falsum est. Ideo dicendum, quod quamquam sacerdotes superstititer remississent iniuriam occisionis fratrum suorum, semper poterat infligi pena à Deo pro peccato illo, licet non posset infligi à iudice. Alij dicunt, quod non posita est fames super Israelitas pro peccato contra sacerdotes, sed contra Gabaonitas, eo quod sacerdotes Dei iudicio perierunt: nam ipse hoc dixerat longo antea tempore, præceden. lib. c. 2. de Gabaonitis autem non fuit sic. Dicendum, quod non stat hoc propter duo. Primum quia non solum sacerdotes, sed etiam Gabaonitæ ex aliqua culpa sua perierunt: nam nullus potest malum pati, nisi mereatur, licet ille, qui ei infert malum potest inferre ex causa iniqua, ut declaratum est præceden. lib. c. 22. alioquin tolleretur reus iniqua prouidentia, ut patet per Boe. de consol. lib. 4. prof. 6. Etiam non poterant Gabaonitæ mori sine Dei præordinatione, quia alijs aliquid fieret, quod effugeret diuinam prouidentiam, & dispositionem: quod falsum est, quia etiam parui passeris non possunt mori sine Dei præordinatione, ut patet Matth. 10. scilicet. Nonne duo passeris asse uenunt? & unus ex illis non cadet super terram sine patre vestro. idest, vnus non moritur sine consilio Dei: à fortiori ergo, homo non potest perire, nec quidquam saltem modicum pati nisi ex magno Dei consilio, & dispositione, immo etiam capilli non cadunt de capite sine Dei consilio. Matt. 10. c. cum dicitur, Vestri autem capilli capitis omnes numerati sunt, nolite ergo timere, multis passeribus meliores estis vos: idest, capilli capitis vestri quamquam sint parui valoris respectu partium corporis, & ipsi sint multi: tamen omnes numerati sunt, ad hoc scilicet, quod nullus eorum cadat sine Dei dispositione: & quia vnus passer non potest cadere in terram sine Dei dispositione, à fortiori nec potest cadere aliquis homo, quia homo quilibet multis passeribus melior est. Gabaonitæ ergo mortui sunt ex dispositione Dei, sicut sacerdotes, & etiam pro peccatis suis, quamquam neutros eorum Saul occidit pro peccato, sed ex alia causa, scilicet, iniqua affectione: solum autem differet, quia mors sacerdotum præiudicata est, & non mors Gabaonitarum, sed istud nihil agit ad esse mortem iustam, vel iniustam. Secundò non stat dictum istorum, quia quamquam sacerdotes mortem mererentur, Saul peccauit occidendo illos, quia non occidit pro causa iusta, sed pro quodam falso crimine eis appposito, ut patet præceden. lib. c. 22. Ita ergo fuit peccatum in occisione sacerdotum, sicut in occisione Ga-

baonitarum. Dicendum ergo, quod Deus dedit hic famem pro peccato facto contra Gabaonitas, & non contra sacerdotes: quia licet multa sint crimina alicuius, interdum punit eum Deus pro aliquo crimine, & non pro alijs hic. Interdum autem pro omnibus, & interdum pro nullo, sed referuatur poena futuro sæculo: & quando punit pro uno, & non pro alijs, punit pro quo vult. Ita fuit in Saule, quia puniuit eum Deus pro peccato Amalecitarum tradendo eum hostibus. præceden. lib. c. 22. & puniuit pro peccato Gabaonitarum: alia autem quatuor peccata, de quibus dictum est, reliquit puniendi in futuro sæculo, quod autem punierit pro peccato Gabaonitarum, potius quàm pro quolibet de alijs quatuor sola voluntas Dei est. Aliter potest dici, quod puniuit potius pro hoc peccato, quàm pro alijs, quia preces Gabaonitarum sollicitabant dominum, scilicet, quia quotidie orabant, ut vindicaretur sanguis eorum. pro alijs autem peccatis non erat aliquis orans vindictam, ideo pro hoc peccato intulit. Aliter & melius dici potest, quod Deus fecit hoc ad ostendendum iustitiam suam, & quod non erat personarum acceptor: quia aliqui putarent Deum fauere nimis Israelitis, & alienigenis non: ideo voluit potius vindicare iniuriam Gabaonitarum, qui erant alienigenæ, quàm peccatum contra sacerdotes, qui erant ministri sui: nam Deus plus puniebat peccata sacerdotum, quàm aliorum, quando ipsi peccarent: sicut ipse dixit: Sanctificabor in his, qui appropinquant mihi, & in conspectu populi glorificabor, & hoc fuit quando occidit Nadab, & Abiu, qui errauerunt in ministrando. Leuit. 10. Deum autem sanctificari in appropinquantibus sibi est, quod ostendat iustitiam suam, & sanctitatem puniendo familiares suos: quòd autem aliquis peccabat contra sacerdotes, Deus non tam grauius puniebat illi, sic fuit in sacerdotibus istis, quos occidit Saul. Aliter etiam dici potest, quod Deus admonuerat Israelitas ualde, ut diligenter alienigenas conuersos ad fidem, & non nocerent eis. Exo. 22. scilicet, Aduenam non contristabis, nec affliges eum, aduenam enim ipsi fuistis in terra Aegypti. Dicebat etià Deus se diligere aduenas, & per hoc monebat Israelitas amare eos. Sic patet Deuter. 10. scilicet, Dominus potens, qui personam non accipit, nec munera: facit iudicium pupillo, & uidua, amat peregrinum, & dat ei uictum atque uestitum, & uos ergo amate peregrinos, quia & ipsi fuistis aduenæ in terra Aegypti: ad ostendendum ergo, quod amabat illos, puniuit populum pro peccato facto contra illos, & non pro morte infligta sacerdotibus.

Vocatis ergo. Hic ponitur secundum, scilicet, poena delicti, & diuiditur in tres partes. Primum ponitur poenæ taxatio. Secundò taxatæ poenæ executio, ibi, *Tulit itaque.* Tertiò occisorum venerabilis tumulatio, ibi, *Et nunciata sunt.* Circa primum dicitur, *Vocatis ergo Gabaonitis, rex dixit ad eos,* idest, postquam cognitum est diuino oraculo famem venisse propter Gabaonitas, vocauit illos David, ut satisfacere eis pro malo infligto, & cessare famem à populo. *Porro Gabaonitæ non erant de filiis Israel,* idest, Gabaonitæ, quibus satisfacere debebat David, non erant de stirpe Israelitarum, sed alienigenæ conuersi ad Iudaismum de stirpe Chanaanorum. Modus autem conuersionis eorum patet Iosue 9. *Sed reliquæ Amorrhæorum,* idest, erant de stirpe Amorrhæorum, qui relictæ fuerant occisis cæteris Amorrhæis: nam Israelitæ occiderant Chanaanos quocunque poterant, & de illis manserunt Gabaonitæ quos non occiderunt Israelitæ propter iuramentum eis præstitum, ut patet Iosue 9.

Gaba-

Gabaonitæ quare uocati sint de stirpe Amorrhæorum, quamuis essent de stirpe Heuæorum. Quæst. XIII.

QVAERETVR, quomodo uocatur Gabaonitæ reliquæ Amorrhæorum: nam non erant de stirpe eorum, sed de stirpe Heuæorum, ut patet Iosue 11. scilicet, non fuit ciuitas, quæ se non traderet filiis Israel præter Heuæum, qui habitat in Gabaon, omnes belando cepit, ergo Heuæi erant Gabaonitæ. Respondendum, quod septem populi erant in terra Chanaan, ut patet Deuter. 7. & Iosue 3. scilicet, Chananæi, Amorrhæi, Pherezæi, Iebusæi, Hethæi, Heuæi, Gergezæi. Gabaonitæ autem erant de stirpe Heuæorum, uocantur tamen de stirpe Amorrhæorum, quia Amorrhæi accipiuntur dupliciter. Vno modo prout dicunt quendam populorum de istis septem, & sic non erant Gabaonitæ Amorrhæi. Alio modo Amorrhæi dicuntur generaliter omnes populi terræ Chanaan, sic patet Gene. 15. cum dicitur, nondum completa sunt peccata Amorrhæorum usque ad præsens tempus, & tamen non intelligitur ibi solum de Amorrhæis, sed etiam de omnibus alijs. Sic etiam dicitur Iudi. 6. Ne timeatis Deos Amorrhæorum, in quorum terra habitatis, & tamen non solum prohibebantur ibi dii vnus populi istorum, sed omnium septem populorum. Etia quia Israelitæ non solum habitabant in terra populi Amorrhæi, sed omnium septem populorum. Ita hic accipitur Amorrhæus pro omnibus septem populis, & sic erant Gabaonitæ de stirpe Amorrhæorum. Idem contingit in hoc nomine Chanaanus, quia aliquando significat omnes septem populos, & aliquando vnum de illis, sicut sæpe dictum est.

Quare non dicuntur Gabaonitæ de stirpe Israelitarum. Quæst. XV.

QVAERETVR ulterius, quare ponitur hic, quod Gabaonitæ non erant de stirpe Israelitarum sed Amorrhæorum. Respondet Ra. Sa. quod dicitur hoc ad significandum causam quare non fuit peccatum dimissum, scilicet, quia isti erant Chananæi, & ob hoc erant immisericordes, & noluerunt remittere iniuriam, sacerdotes autem, qui erant de stirpe Israelitarum remiserunt iniuriam suam, ideo non fuit poena infligta pro peccato contra sacerdotes, sed contra Gabaonitas. Nicolaus autem ponit aliam causam, scilicet, quod dicitur hoc ad significandum quare isti Gabaonitæ dimissi sunt occisis cæteris Amorrhæis. Sed dicendum magis uidetur, quod ponitur hoc tanquam quoddam præsuppositum ad notificandum id, de quo fit sermo. Nam iste modus est generalis tam in disciplinis, quàm in historijs: nam in qualibet disciplinarum præsupponitur de subiecto eius aliquid, scilicet, an sit, & quid sit, ut patet primo Posterio. In historijs autem quandoquæ de aliquo uiro, vel de aliqua urbe debent aliqua gesta enarrari: notificatur primò de qua progenie ille uir sit, vel saltem de qua regione, ut sciatur quis est ille, de quo historia agit. De urbe quoque si aliquid enarratur, notificatur prius de qua parte orbis illa sit. Ita hic cum sermo esset de Gabaonitis, præmittitur, quæ gens illa esset, ut non sit ignotum de subiecto quid sit. *Filijs qui perpe Israel iurauerunt eis,* scilicet, quod non occiderent eos: nam alijs cum isti essent Chananæi, occidendi erant, & quia isti deceperunt Israelitas dicentes se non esse de Chananæis, uoluerunt eos postea occidere comperta ueritate, sed propter iuramentum tenuerunt,

A & fecerunt eos seruos sanctuarij ad scindenda ligna, & aquas comportandas. Iosue 9. iuramentum autem factum ibi ab Israelitis, & postea confirmatum ueritate comperta, obligauit eos, & omnes posteros, ideo Saul occidendo illos, peccauit. *Ne perirent eos,* scilicet, hoc est quod iurauerunt. Hoc non habetur in Hebræo, nec in libris correctis, sed additum est in modum Glo. & textui insertum est imperitia librariorū, sed solum habetur, quod iurauerunt eis. *Et uoluit Saul percutere eos, quasi zelo pro filiis Israel, & Iuda.* Idest, Saul uoluit occidere Gabaonitas significando se zelare pro filiis Israel, & Iuda: & propter hoc consensit populus Sauli, vel saltem non repugnauit quod occideret Gabaonitas.

Quare Saul occidit Gabaonitas. Quæst. XVI.

QVAERETVR, quis zelus fuit iste, pro quo occidit eos. Aliqui dicunt, quod Saul desiderabat habere urbes, in quibus morabantur Gabaonitæ, & ad hoc finxit quædam causam, ex qua uideretur profequi uilitatem Israelitarum, ut permitteretur occidere Gabaonitas. Pro quo sciendū quod Gabaonitæ habebant quatuor ciuitates notabiles, scilicet, Gabaon, Caphira, Beroth, & Cariathiarim, ut patet Iosue. 9. de istis autem ciuitatibus creditur ut communiter, quod relictæ fuerint ad habitandum ipsis Gabaonitis, Saul autem uoluit habere illas pro Israelitis, maxime quia in tribu sua, scilicet, in sorte Beniamin erant tres illarum, scilicet, Gabaon, Caphira, Beroth. Iosue. 18. Ad hoc ergo finxit causam dicens, quod non erat bonum, quod Gabaonitæ, qui erant extranei ministrarent in sanctuario, sed melius erat quod Israelitæ ministrarent, & ad hoc quod occiderentur illi, & sic ostendebat Saul se habere istum zelum; sed non habebat, quia solum desiderabat possessiones eorum. Sed ista positio non stat, primò, quia immititur falsò, scilicet, quia præsupponit, quod Gabaonitæ possidebant istas quatuor urbes, sed falsum est, quia si ipsi possederent, non fuissent diuisi per tribus, fuerunt tamen diuisi, quia tres illarum ceciderunt in sorte Beniamin, & una, scilicet, Cariathiarim fuit in sorte Iuda. Iosue. 15. & 18. Item quia Israelitæ nominantur ab his uribus, sicut supra. 4. c. illi, qui occiderunt Isboseth uocantur Berothitæ, idest, de urbe Beroth. Sic etiam Cariathiarim data est alijs filijs Iuda, sic patet preced. li. c. 7. cum dicitur, quod uenerunt uiri Cariathiarim, & tulerunt Arcam, posteruntque; cum in domo Aminadab, & iste erat Leuita: ergo non moueretur Saul contra Gabaonitas, ut caperet urbes eorum. Item non stat, quia dato, quod possiderent Gabaonitæ urbes illas, non exprimeret Saul talem causam, scilicet, ut ministrarent filij Israel, & Iuda in ministerio Gabaonitarum. Nam si fuisset istud ministerium alicuius honoris, & reddituum, potuissent illud desiderare Israelitæ, sed erat ministerium abiectum, & laboriosum, quia non erat in aliqua re sanctuarij, sed solum portare aquas, & ligna pro sanctuario: & istud fuerat sibi inpositum in grauissimam seruitutem, ut patet Iosue. 9. scilicet. Cur nos decipere uoluistis, ut diceretis: procul ualde habitamus à uobis, cum in medio nostris sitis? itaque sub maledictione eritis, & non deficiet de stirpe uestra ligna cedens, aquauique comportans. Non ergo acciperent Israelitæ id, quod erat positum in maledictione. Item si Israelitæ ex hac causa permisissent occidi Gabaonitas, accepissent immediate officium illorum, sed nunquam acceperunt: ergo non expressit Saul istum zelum. Item non stat, quia licet Israelitæ, uellent accipere officium Gabaonitarum, non occiderent eos, quia poterant non occidendo illos tollere officium, permit-

tendo

Lyzans re-
hiesur.

tendo eis uiuere in terra, sicut uinebant alij conuerſi ad Iudaismum de Gentibus. Alij dicunt, quod Saul mouebatur desiderio capiendi ciuitates Gabaonitarum, & dixit omnibus Israelitis, quod non erat bonum Gabaonitis, qui erant extranei habere ciuitates, sed quod ipsi acciperent illas, & occiderent Gabaonitas, quia Iosue, & alij de populo non potuerunt dimittere Gabaonitas uiuere cum esset contra legem: & tunc dicitur, quod egit hoc quasi zelo pro filiis Israel, & Iuda, quia in fauorem illorum uolebat accipere alij ciuitates, & tradere illis, & ista est postrio Nicolai. Sed ita peccat quamquam non tantum sicut precedens, nam praesupponit quod Gabaonitas possidebant ciuitates, & tamen falsum est, ut probatum est supra. Dicendum ergo aliter, scilicet, quod Saul motus est quodam zelo pro filiis Iuda, & Ierusalem, scilicet, tanquam suppletis id, quod illi omiserant: putabat enim Saul, quod Israelitas non potuerant dimittere uiuentes Gabaonitas: & quod Iosue, & omnes principes populi, qui erant tempore illo, peccauerunt, & omnes, qui postea permittebant Gabaonitas uiuere, peccabant, ideo ut ipse excusaret tam filios Israel quam Iuda a peccato, quasi motus zelo illorum uoluit occidere Gabaonitas: & hoc modo non stat aliquod inconueniens quod sequebatur ad alias positiones, & dicitur hic quasi zelo, quia quamquam hic uere esset zelus, tamen non erat bonus. Peccabat enim Saul occidendo Gabaonitas, quia illi non manebant contra legem Dei uiuentes, sed ex consensu eius: quia credendum est quod quamquam a principio Iosue, & Israelitas decepti fuerint a Gabaonitis, quod postea cognita ueritate consulerint Deum super hoc, & ipse peruenit manere illos. Potissimum quia applicati fuerunt ei in munitros, & conuerſi ad Iudaismum. Item non mouebatur recto iudicio Saul credens, quod Gabaonites in terra manerent uiuentes, quia tunc sequebatur, quod non potuisset contra aliquos dispensari de Chananais, ut uiuerent, quia si Iosue cum toto populo non poterat dispensare cum Gabaonitis, quia erant Chananaita nec potuisset dispensare cum Raab, & cognatione eius, quae manerent, tamen isti manserunt in medio Israel de Chananais, ut patet Iosue. Ergo etiam debebat Saul occidere omnes descendentes de Raab, & cognatione sua, quia illa erat de Chananais, ergo non iuste motus est, & sic Deus puniuit illum.

Saul quare non occidit omnes Gabaonitas.
Quaest. XVII.

Quaeritur ulterius, cum Saul ex praedicta causa uoluit occidere Gabaonitas, & occiderit multos eorum, quomodo non occidit omnes, quia si lex non erat impleta, uiuentibus illis, quocumque eorum manente fieret contra legem, quia Deut. 20. dicitur, quod de ciuitatibus, quae pertinebant ad Israelitas, scilicet, quae fuerant Chananaeorum, nulli omnino permitterent uiuere, sed omnes occiderent in ore gladij. Respondendum, quod Saul incepit occidere Gabaonitas cum desiderio nullum eorum dimittendi, sed postea forte conicientia remordit eum, & dimisit aliquos uiuere: sic enim fuit de Dauid, qui iussit computari totum populum, sed postea percussit Dauid cor suum, cum iussisset numerari populum, & reuocauit mandatum, manseruntque multi de populo non numerati, ut colligitur infra ult. c. & primo Paralip. 27. Vel aliter potest dici, quod populus consenserat a principio Sauli, quod occideret Gabaonitas, postea autem uident malum esse interdictum eorum mortem, & sic prohibitus est Saul finire quod uolebat. *Diuit ergo Dauid ad Gabaonitas, quid faciam*

vobis? Id est, in quo uultis, ut uobis satisfaciam pro malo uobis inflato? *Et quod erit uobis piaculum?* id est, quae erit satisfactio uestra: Piaculum enim aliquando significat peccatum, & aliquando remedium, vel ablutionem, aut satisfactionem. In Hebraeo dicitur. *In quo parceretur mihi?* Id est, quid erit, quod ego possim facere pro uobis, in quo mihi parceretur, id est, mihi, & populo meo, scilicet, ut auferatur a me. *Ut benedicatis hereditati Domini.* Id est, ut oretis pro filiis Israel, quia nunc Gabaonitas periebant quotidie mala contra Israel, eo quod iniuria eorum manebat inuita, & Deus exaudiebat eos: At si etiam nunc orarent pro Israelitis tanquam pro satisfactio: Deus exaudiret eos auferendo poenam ab Israel. Vel dicitur ut benedicatis hereditati Domini, id est, ut dicatis bonum de filiis Israel, quia ante hoc maledicebant eis, eo quod nolabant prouidere eis de remedio. *Dixeruntque ei Gabaonitas, non est nobis super argento, & auro questio.* Id est, non petimus, ut detur nobis aurum, & argentum, sed solum quod fiat ultio in domo Saulis. In quo praesupponendum, quod Dauid uident Gabaonitas esse pauperes, & abiectionis, putauit quod iniuriam suam remitterent pro aliquo pretio, ideo prius obtulit eis pretium, ut remitterent, ipsi autem dixerunt, non est nobis questio super auro, & argento. Dicit Ra. Sa. quod Dauid primo petiuit ab omnibus Gabaonitis, ut remitterent iniuriam pro pretio, & noluerant: deinde Dauid putans, quod omnes simul erubescerent pro pecunia remittere iniuriam, petiuit a quolibet singulariter, & etiam noluerunt. Hoc probat, quia in Hebraeo dicitur: Non est mihi questio inter argento, id est, omnes simul dixerunt Dauid: non est nobis questio super argento, & quilibet illorum dixit, non est mihi questio super argento, quando singulariter a Dauid interrogabantur.

Unde prouenit tanta Gabaonitarum audacia.
Quaest. XVII.

Quaeritur, cum Gabaonites ante hoc non auderent proponere quagrimoniam suam timore Israelitarum, quomodo nunc tam audaces erant, ut oblato sibi argento, & auro a rege nolent remittere, sed peterent uindictam in sanguine. Respondendum, quod ante hoc Gabaonites uidebant se a Deo neglectos, quia manifeste pro illis nihil agebat, & ab Israelitis abiectionis, quia non curabant satisfacere eis de illa iniuria, sed potius inuitabant eis timorem, ne peterent satisfactionem, ideo nullum habentes fauorem tacebant: nunc autem Deus ostenderat eis magnum fauorem, quia pro illis totus populus percussus fuerat fame tribus annis, & rex coactus fuerat rogare eos, ideo confisi quod Deus non auferret famem quouique satisfaceret eis, noluerunt remittere iniuriam pro pretio, sed uoluerunt accipere plenam satisfactionem. *Sed contra Saul, & contra domum eius,* id est, solum est nobis questio contra Saulum, & contra domum eius, scilicet, isti sunt hostes nostri, qui in isti percusserunt nos, ideo in his uolumus solum uindictam. *Nec uolumus, ut interficiatur homo de Israel,* id est, nolumus, quod aliquis occidatur de toto Israel, sed solum illi, qui sunt de domo Saulis. Hoc dixerunt Gabaonites, quia putaret Dauid quod cum forte populus consenserat Sauli occidere Gabaonitas: quod etiam uellent de reliquo populo multos occidi, & hoc esset ualde graue Dauid, & forte non concederet: maxime quia ista causa contingeret aliquos de tribu Iuda, & cognatione Dauid: ideo ut Dauid non recusaret exhibere complementum iustitiae, dixerunt: nolumus, ut interficiatur homo de Israel. *Ad quos reuertit, quid uultis ut faciam uobis?* iam Dauid nouerat, quod uolebant

bant uindictam in sanguine domus Saulis, sed nesciebat quomodo, scilicet, an uellent unum vel omnes, vel quosdam de domo Saulis occidi, ideo quaesuit quid uultis ut faciam uobis? id est, quam uisionem uultis, & qualiter. *Qui dixerunt regi, uirum, qui attriuit nos, & oppressit iniquum, ut deleat de uobis, id est, uolumus deleat penitus uirum illum, qui nos attriuit, & oppressit iniquum, scilicet, nullam habuit causam occidendi nos, & tamen occidit plurimos. Dicebantur autem deleat eum, id est, cognationem suam: nam iam non manebat Saul: sed occidendo omnes de cognatione sua dicebantur eum deleat, id est, memoriam eius. *Ut nec unus quidem residuus sit de stirpe eius in euclis finibus Israel.* Id est, non debemus facere aliquam leuem punitionem, sed tantum debemus eum deleat, quod in toto Israel non maneat aliquis de stirpe sua. In Hebraeo habetur. *Virum qui attriuit nos, & putauit destruere ne essemus in uito termino Israel.* Litera nostra supplet istam, scilicet, debemus deleat uirum, qui attriuit nos in tantum quod non relinquamus aliquem de stirpe eius in toto Israel, sed litera Hebraica magis sonat, quod Saul uoluit deleat Gabaonitas, ita ut non maneret aliquis eorum in Israel.*

An esset poena Sauli occidere posteros suos.
Quaest. XIX.

Quaeritur, quomodo Gabaonites putabant sibi satisfieri occidendo filios Saulis, cum ipse Saul intulisset hoc damnum, & quomodo erat hoc poena Saulis, uel dicebatur deleat occidendo posteros eius. Dicendum ad secundum, quod secundum rem non erat aliqua poena ipsi Sauli occidendo posteros eius, quia ut Arist. determinat primo Ethic. cap. primum eorum fortunae, bona uel mala proueniunt, & amicum parum conferunt, uel nocent morientibus: nam non possunt ex hoc effici felices, si in infelicitate mortui sunt, nec rursus red duntur infelices si beate uixerint, sed solum conseruit ista quantum ad opinionem uiuentium, & uia uiuentes existimant mortuos beatos esse cum posterorum eorum felices sunt: & e contrario, illos quodammodo minus beatos, uel calamitosos putant cum in aduersitates magnas posteri eorum incidere. Ita ergo si nunc posterum Saulis occiderentur, putaretur infelicitissimum esse Saul. Item ipse Saul putaret se miserum dum uineret, si cognouisset posteritatem suam delendam fore, nec erat aliquid, quod magis ipse horreret, unde hoc solum petiuit a Dauid, scilicet, quod iuraret ei, ne deleat semen ipsum post eum. *Præced. lib. c. 24. & hoc erat, quia maximum quod inter Iudeos desiderabatur, erat, quod nomen defunctorum maneret in stirpe sua, cum autem tollebatur progenies peribat nomen. Unde dixit Saul ibidem, neque auferas nomen meum de domo patris mei, scilicet, destruendo totam progeniem meam. Poena ergo in hoc inferebatur Sauli. Ad primum dicendum, quod Gabaonites putabant se recipere satisfactionem conuenientem occidendo posteros Saulis. Primum, quia forte aliqui de illis, qui nunc supererant de domo Saulis, fuerant in occisione Gabaonitarum, & sic directe recipiebant ultionem de illis. Secundum quia cum non possent Gabaonitas habere uindictam directe, scilicet, occidendo illum, qui occiderat eos, uolebant habere qualemcumque possent: non erat autem modus magis conueniens ad uindictam quam iste, quia filij censentur eadem persona cum patre, & uiuentibus illis censetur uiuere pater. Eccle. 30. Mortuus est, & non est mortuus pater eius, reliquit enim filium similem sibi. E contrario ergo cum occidantur filij, censetur occidi pater, & sic occidendo po-*

Cur Gabaonites putabant se recipere satisfactionem occidendo posteros Saul.

steros Saulis, uidebatur Gabaonitis, quod occiderent Saulum. Item dato, quod realiter non esset poena Sauli quod occiderentur filij eius, quia non sentiebat illam: tamen quia homines existimant istam ut poenam, inferunt interdum a lege, & putant homines esse uindictam, sic enim se occidentibus fiunt uituperationes secundum leges quorundam populorum, scilicet, ga relinquuntur in sepulchris, & trahuntur per terram, atque fiunt aliae inhonorationes, & ista uocantur poena secundum Arist. 5. Ethic. ubi ponitur iste casus. Ita igitur hic putabatur esse poena Saulis, quod occiderentur filij eius.

An Gabaonites contentati sunt ut eis darentur. 7. uiri de stirpe Saulis ut complacerent Dauid. Quaest. XX.

Quaeritur ulterius, quomodo Gabaonites petierunt hic, quod tota cognatio Saulis deleat, ita ut nec unus remaneret in toto Israel, & postea dixerunt, quod darentur eis septem uiri soli de stirpe Saulis. Respondendum, quod Gabaonites noluerunt occidere totam cognationem Saulis, sicut ipse uoluit deleat omnes Gabaonitas: uoluerunt tamen complacere Dauid in omnibus: nam sicut supra dixerunt, nec uolumus, ut occidatur uir de Israel: & hoc ut non mouerent Dauid contra se: ita nunc uoluerunt eum habere placatum: & quia si debuissent occidere totam cognationem Saulis, occidissent quoque Miphiboseth filium Ionathae, & Micham nepotem eius, quos Dauid diligebat, orauit Dauid ne peterent Gabaonitas omnes occidi, ideo tunc petierunt septem solum, ut non includeretur in eis Miphiboseth, uel Micha filius eius: *Datur uobis septem uiri de filiis eius,* id est, dentur in potestate nostra septem uiri de filiis, id est, de posteris eius, quia solum duo istorum erant filij Saulis, ut patet infra.

Quare petierunt septem, & non plus. Quaest. XXI.

Quaeritur, quare Gabaonites petierunt septem de filiis Saulis, nec plures, nec pauciores. Respondet Ra. Sa. quod petierunt septem, quia Saul occiderat septem de Gabaonitis, scilicet, duos sciendentes ligna, & duos portantes aquas, & unum capellanum, & unum seruitorem, & unum relatorem, & uoluerunt habere totidem de filiis Saul. Sed non stat, quia in litera dicitur, uirum qui attriuit nos, & oppressit iniquum, sed atterere & opprimere significant quasi totalem destructionem. Item quia alias erabuissent Gabaonitas, quod pro septem hominibus seruilis conditionis occideretur tota regalis posteritas. Item quia supra dicitur, quod Saul uoluit percutere Gabaonitas quasi zelo pro filiis Israel: hoc autem significat, quod uoluit Saul occidere omnes Gabaonitas: cum ergo incepit occidere illos, non occideret septem solum. Item Rab. Sa. interdum ad excusandos Israelitas solet dicere similia, nam Num. 21. dicitur, quod pugnaverunt Chananai contra Israelitas, & existentes uictores ceperunt praedam de Israel, & tamen dicit Rab. Sa. quod solum acceperunt unam ancillam: sed iste manifestus fauor est & contra literam, quia non dicentur Chananai uictores si solum praualuissent in terra quod possent accipere unam solum ancillam: quia si uere praualerent, conuerterent Israelitas in fugam, & caperent magnam praedam, ita hic dixit septem mortuos esse solum, cum multi mortui fuissent. Sed dicendum, quod petierunt Gabaonitas istos septem, quia non erant plures in tota cognatione Saulis exceptis Miphiboseth, & Micham filio eius. Non petierunt etiam pauciores, quia uoluerunt

rant ipsi occidere omnes de cognatione Saulis, nisi obstitisset David, & quia ipse non intendebat nisi pro Miphiboseth, & filio eius, reliquos petierunt occidi. Ut crucifigamus eos Domino. Id est, crucifigamus coram domino. Sic dicitur infra, crucifixerunt illos in monte coram Domino, vel dicitur quod crucifixerunt illos Domino, id est, ad placandum Dñm. sicut sicut Deus iratus fuerat, qñ Saul occidit Gabaonitas, ita placaretur qñ occideretur filij Saulis. Vel dñ crucifixerunt illos Domino, id est, ad honorem Domini: quia quando executio iustitiæ fit propter legem Dei, in delinquentibus, Deus honoratur nimis in hoc, & sic dicitur Deuter. 13. consumes omnia Domino Deo tuo, id est, cremabis omnia, quæ fuerint in vrbe idolatrarum ad honorem Dei. In Gabaath Saul quondam electus Domini, id est, occidemus eos in Gabaath, quæ erat ciuitas Saulis, qui fuit quondam electus Domini, id est, electus à Deo in regem, sed iam nō erat electus, quia reprobata fuerat tota progenies eius, & electus fuit David præceden. lib. cap. 15. & 28. In Hebræo non habetur quondam, sed solum electi domini. Litera autem nostra posuit quondam, quia iam non erat Saul electus a Deo, sed in perpetuum reprobatus. Dicit Ra. Sa. quod quando Gabaonitas dicebant, crucifigamus eos in Gabaath Saulis: audita est quædam vox dicens: electus Domini, id est, Saul fuit electus a Deo, & dicit, quod ista vox venit de celo: sed ista ridicula sunt, quia tunc istud non cohereret prioris sententiæ: sed esset per se distinctum. Et ait rex: ego dabo. Consentit David dare septem viros, quos perebat Gabaonitas, eo quod in eis non includebatur Miphiboseth.

An David rellē permisit occidi filios pro patre. Quest. XXI.

QVAERETVR quomodo David permisit, quod occiderentur filij Saulis, & posterius pro illo. Nam lex vetuit occidi patres pro filiis, & filios pro patribus. Deuter. 24. Respondet Ra. Iohanam, quod melius est, quod rumpatur una lectio de lege, vt compleatur iustitia, & honoretur Deus in publico, quam non rupta lege Deus non honoretur; pertinebat autem ad honorem Dei, quod occiderentur isti posterius Saulis, ideo licet esset contra legem, decuit, quod occiderentur. Sed istud est nimis inconueniens, quia non decet legem Dei in aliquo rumpi, immo nunquam magis Deus contemnitur, quam cum lex eius uiolatur. Alij autem dicunt, quod occisi sunt isti non pro peccato Saulis, sed pro peccato suo, quia isti paruuli existentes occiderunt sacerdotes Nobe, & Gabaonitas cum Doeg Idumæo, hoc tenet Glo. ordin. & Histo. schol. & Andr. & Ra. Sa. Sed non stat, quia quando occisi sunt sacerdotes Nobe, isti forte nondum erant nati: saltem quinque filij Merob, qui occisi fuerunt, vel si nati erant aliqui illorum essent valde paruuli. Quod patet, quia Saul promisit dare filiam suam Merob David, & cum neniret tempus quo tradi debebat, tradita est alteri, & tunc dedit Saul filiam suam Michol ipsi David, præced. lib. c. 8. Paulo tamen post hoc David fugiens à Saule venit in Nobe, & tunc occisi sunt sacerdotes. præced. lib. c. 20. Et istud fuit modicum tempus, scilicet, ex quo David accepit Michol, & non data est ei Merob, vt patet cōtinuando processum ex. c. 8. vsque ad 22. in quo modicum tempus est, & tamen in isto oportebat, quod Merob tradita Adrieli gigneret ei istos quinque filios, & illi efficerentur. 15. vel 20. annorum ad occidendum sacerdotes Nobe, & Gabaonitas: sed nequam potest poni tantum tempus intermedium, ergo non potuerunt isti esse in morte sacerdotum No-

be, & Gabaonitarum. Item patet efficacius, quod David anno, quo factus est rex, erat triginta annorum sup. 5. c. si tamen postquam ipse coepit in uxorem Michol non data Merob geniti fuissent isti quinque filij Merob, & peruenirent ad annum 15. vel 20. vsque quo occiderent Sacerdotes, & Gabaonitas, oporteret, quod in anno quo David pugnavit contra Goliath esset solum. 13. vel 14. ann. quod patet tollendo saltem 15. ann. quos deberent habere isti pueri, vel saltem primus eorum vsquequo possent occidere Gabaonitas, & Sacerdotes, & tempus quod fuit post mortē istorum usque ad unctionē David in regem, & tempus quod fuit à bello David cum Goliath vsquequo non data est ei Merob & tradita est ei Michol, & sic manebunt 13. vel 14. anni solū de ætate David quando pugnaret cum Goliath. Sed hoc falsum est, quia in tali ætate ipse non haberet vires, nec animositatem ad pugandum, nec Saul permitteret eum pugnare. Sed aliquis dicit, quod David habebat vires supernaturaliter, & quamquam esset puer poterat pugnare. Sed non stat, quia Saul non cognosceret istud, & nō permitteret eum pugnare. Item quod fortius est, dato qd haberet vires supernaturaliter: tamen adhuc corpore paruo, & delicato esset, scilicet, in 13. vel 14. ann. & sic non indueretur armamentis virilibus, & tamen indutus esset lorica, & omnibus alijs armis Saulis tentans si armatus posset incedere: ergo videtur, quod tunc vir erat, cum armis Saulis ei coaptarentur. Item David ante hoc aliquanto tempore vocabatur vir, vt patet præceden. lib. cap. 16. cum dixit quidam de seruis Saulis: ecce vidi filium Isai fortissimum robore, & virum bellicosum, & loquebatur de David: ergo vir erat. Item patet hoc: quia non solum non esset David ultra 15. ann. immo non esset ultra 10. quia supra indutum est, quod primus filius Merob ad hoc, quod esset annorum saltem 15. vt posset occidere Sacerdotes, & Gabaonitas, David esset annorum 15. ad plus, quando pugnauit cum Goliath, & tamen non solum primus de filiis Merob dicitur occidisse Gabaonitas, & Sacerdotes, sed etiā omnes, ideo oportebat, vt minimus eorum esset annorum 15. & tamē ipsa genuit 5. successiue in 5. annis, ideo quando minor eorum esset annorum 15. maior esset annorum 20. sed pro maiori, vt esset annorum 15. ad occidendum Sacerdotes, requirebatur David esse annorum 15. quando pugnauit cum Goliath, vt supra inductū est: ergo ut minimus esset ann. 15. oportebat David esse 10. ann. quando pugnauit cum Goliath: sed istud ridiculum est. Dicendum igitur, quod impossibile fuit, quod omnes isti septem viri saltem 5. filij Merob fuissent in morte sacerdotum, & Gabaonitarum, sed magis credendum est, quod forte erat nullus eorum natus, sed qd nati sunt iam regnante David. Dicendum igitur, quod isti occisi sunt, non pro peccato suo, sed pro peccato Saulis, & tamen non fuit contra legem Deuter. 24. scilicet, Non occidentur patres pro filiis, nec filij pro patribus: quia illud intelligitur in iudicio humano, scilicet, quod iudex nunquam posset ferre sententiā contra patrem pro peccato filij, nec e conuerso. In iudicio tamen Dei secus est, quia Deus potest occidere patrem pro peccato filij, & e conuerso filij pro peccato patris, quia ipsi omnes subiecti sunt. Hic tamen erat iudicium Dei, quia ipse iussit fieri vindictam, sicut postulabant Gabaonitas, ideo iudicio suo occidebantur isti viri, & non iudicio hominum. Vnde si Gabaonitas petiissent à David, qd occideret istos. 7. viros de stirpe Saul pro peccato eius inconsulto Deo, non debebat aliquem occidere. Sed obijciatur, quod adhuc iudicio Dei non occidentur filij pro patribus, vel e conuerso, vt patet Eze. 18. vbi agitur de iudicio Dei,

Dei, id est, de pena, vel morte illata hominibus à Deo pro peccato, & tamen dicitur quod non morietur filius pro patre, nec e contra. Responderi potest dupliciter, primo modo, quod illud intelligitur, quando homo peccat soli Deo, vel principaliter ei, & tamen quando peccat proximo, Deus facit interdum quod occidantur filij pro patribus, quia non potest proximus in quem peccatum est aliter satisfactionem suscipere, & hoc intelligo de filiis magnis: nam de paruulis non erat dubium, quin quocumque modo possint occidi pro peccato patris iudicio Dei, vt patet de filiis Achā: qui lapidati sunt cum eo pro peccato ipsius, vt patet Josue. 7. de quo ibi declaratum est: isti tamen erant viri, ideo oportet poni specialem solutionem pro his. Aliter potest dici quod isti. 7. viri occisi sunt pro peccato suo, non quidem pro occisione Gabaonitarum, vel Sacerdotum, quia in illa non peccauerant, sed pro aliquo alio peccato suo, & tamen Deus voluit, quod uiderentur occidi pro peccato Saulis, & permisit eos occidi à Gabaonitis, qui solum occiderunt eos pro peccato Saulis: Deus tamen non permittebat eos occidi pro hoc peccato, sed pro aliquo alio, nisi si nullum aliud egissent, non permisisset Deus eos occidi. Et fuit hic sicut supra dictum est de fame in sicca populo, qd illa non fuit pro peccato Saulis, sed pro alio peccato populi, voluit tamē Deus, quod illa principaliter proficeret ad ostendendum peccatum Saulis: ita hic ista mors non fuit à Deo permessa pro peccatis Saulis, voluit tamen Deus, quod proficeret principaliter ad significandum penam peccati Saulis, & ob hoc tunc permisit istos iuuenes occidi, quando agebatur de vindicta peccati Saulis, & ab illis occisi sunt qui pro peccato Saulis penam exigebant. Et uerum est, quod isti puniti sunt pro peccato Saulis, & tamen principaliter mortui sunt pro peccato suo: quod patet, quia isti considerantur dupliciter, scilicet, vel in quantum erant quedam persona singulares, vel in quantum erant filij Saulis. Primito modo erat pena ipsius, & occidebantur pro peccato suo. Secundo modo mors sua erat pena Saulis, & occidebatur pro peccato Saulis.

Isti viri quomodo fuerunt suspensi in Gabaath. Quest. XXI.

QVAERETVR ulterius, quomodo isti viri suspensi sunt in Gabaath, & cur Gabaonitas specialiter petierunt illos ad suspendendū ibi. Responderi potest, quod forte hoc fuit, quia isti iuuenes morabantur in Gabaath, quæ erat ciuitas patris sui, & ob hoc ibi suspensi sunt. Vel aliter potest dici, quod nunc puniebatur peccatum Saulis, & quia ipse fuit de urbe Gabaath, uoluerunt ibi punire delictum eius, & hoc uideatur innuere litera, cum ait, ut crucifigamus eos in Gabaath Saulis quondam electi Domini, id est, in Gabaath, quæ olim fuit ciuitas Saulis. Aliter potest dici, quod forte Saul occidit Gabaonitas in urbe Gabaath, ideo secundum modum iuris in loco delicti inflicta est poena: Quod autem ibi occidisset illos satis est uersimile, quia ibi occidit Sacerdotes: nam fecit eos nocari de vrbe Nobe in Gabaath, ubi ipse manebat, & ibi occidit illos, præced. lib. c. 22. Pepercitque rex Miphiboseth filio Ionathæ filij Saul. Id est, quamquam esset Miphiboseth de stirpe Saulis, non permisit eum David occidi, sed tradidit ad occidendum alios uiros, qui erant de stirpe Saulis. Propter iusurandum Domini quod fuerat inter David, & inter Ionatham filium Saul. Id est, hoc fecit propter iuramentum, & pactum factum inter Ionatham & David, nā promisit David facere misericordiam cum femine Ionathæ præced. lib. c. 20. alioquin non curasset David plus

de Ionatha, vel de filio eius Miphiboseth, quam de filiis Saul, & filia sua Merob.

Micha filius Miphiboseth, an fuerit suspensus. Quest. XXI.

QVAERETVR, quomodo dicitur, quod pepercit Miphiboseth, in quo innuitur, qd ei soli pepercit. Sed contra, quia etiam filio eius Micha parcere debebat, & pepercit. Aliquis respondebit, quod non, sed quod solum liberauit Miphiboseth. Sed hoc non stat propter duo, primo quia hic dicitur, quod occisi fuerunt soli septem, & nominantur cuius filij fuerint, scilicet, duo eorum filij Saulis, & Resphæ concubina eius, & quinque filij Merob filia Saulis, sed inter istos non potest intelligi Micha filius Miphiboseth, quia nec erat filius Resphæ, nec Merob. Secundo patet, qui dicitur hic, quod David pepercit Miphiboseth propter iusurandum, sed propter istud iuramentum, non magis tenebatur parcere Miphiboseth, quam Micha filio eius, cū iurauisset David Ionathæ non nocere semini suo, ideo cū Micha esset de semine Ionathæ, tenebatur seruare misericordiam illi, ergo non occideret illum. Respondendum, qd non occidit Micham, & tamen non nominauit eum scriptura liberatum esse, quia non erat opus propter duo. Primo quia erat filius Miphiboseth, & cū pater & filius censentur eadem persona, dicto quod liberauerit David Miphiboseth à morte, intelligitur quod etiam liberaret Micham filium suum. Secundo, quia hic exprimitur causa liberationis Miphiboseth, scilicet, propter iuramentum Ionathæ: & David, sed ista causa erat communis Miphiboseth, & filij eius, ideo expressio uno non oportebat exprimi alterum.

Miphiboseth, quomodo fuit liberatus à David. Quest. XXV.

QVAERETVR ulterius, quomodo dicitur qd David liberauit Miphiboseth: nam non videtur, quod erat in potestate eius liberare eum: sed si petiissent illum Gabaonitas tenebatur illis dare eum. Respondet Ra. Sa. quod liberauit eum David orando pro ipso ne caperetur coram arca, quia omnes posterius Saulis transibant coram arca, & qui ea transibant coram ea tenebantur ad occisionem; qui uero transibant liberè non occidebantur: Miphiboseth autem transiit liber coram arca precibus David, ideo dicitur, quod pepercit ei. Et habet istud Ra. Sa. ex quadam similitudine comprehendendi delictū ad illud, quod factum est tempore Josue propter Achā, quia totus Israel stetit coram arca, & ponebantur sortes super tribus, familias, domos, & uiros quod; utique nouissimè uenit fors super Achā, vt patet Josue 7. sic etiam fuit ad inueniendum peccatum Ionathæ filij Saulis positis sortibus super totum populum coram arca, de quo præceden. lib. c. 4. Sed non potest hoc stare, quia ibi ponebantur sortes ad comprehendendum delinquentem, quia erat persona incerta; fuisse autem certum erat, qui puniendi essent, cū petiissent Gabaonitas omnes posteros Saulis. Deinde orante David petierunt solum septem, vt non includeretur Miphiboseth in eis, vt supra dictum est. Item non stat, quia dicitur, quod pepercit David ipsi Miphiboseth, sed parcere significat quandam clementiam in habente potestatem puniendi, & non significat orare. Alij dicunt, quod Miphiboseth non fuit occisus nunc, eo quod compertum est ipsum non peccasse in occasione Gabaonitarum, & Sacerdotum, & hoc

hoc verum est, quia Miphibofeth erat ita parvus, q̄ non poterat aliquid in hoc agere per se operando, vel alijs iubendo. Quod patet, quia quando mortuus est Saul, erat Miphibofeth annorum. 5. supra 4. cap. & tamen Gabaonitæ mortui fuerant viuentē Saule, ergo tunc nihil poterat agere Miphibofeth. Sed hoc etiam non stat, quia alij iuuenes non fuerunt in occasione Gabaonitarum, & tamen ipsi occisi sunt. Dicendum igitur, quod pepercit Dauid Miphibofeth in quantum conatus est ne occideretur: nam Gabaonitæ prius petebant omnes de cognatione Saulis, & postea precibus Dauid petierunt solos septem. Secundò pepercit Dauid Miphibofeth, quia cum cõcessisset Dauid Gabaonitis septem viros de stirpe Saulis, noluit quòd esset de illis Miphibofeth, & tamen poterat facere, q̄ esset vnus de illis.

An Dauid potuisset dare Gabaonitis filios Saulis innocentes. *Quest. XXVI.*

QV A E R E T V R vterius, an potuisset Dauid dare Gabaonitis de filijs Saulis illos, qui innocentes erant. Respondendum, quòd si Dauid tanquam iudex egisset istud, non permisisset aliquem occidi, nisi manifestè reum mortis agebat tamen iussu Dei, quia ipse iubeat, quòd satisfaceret Gabaonitis, ideo quemcunq; illi pererent de filijs Saulis tenebatur illis dare Dauid: nam illi, qui occisi sunt, non erant rei criminis huius, quia vt probatū est, non potuerunt esse in occasione Gabaonitarum, vel Sacerdotum. Ita ergo quamquam Miphibofeth esset innocens, si Gabaonitæ petiuissent dari sibi omnes posteros Saulis, & in hoc peritissent, vel si petiuissent determinatè Miphibofeth, & nolissent desistere à petitione, tenebatur eis dare Miphibofeth ad occidendū, quia non agebat sponte, sed Dei iussu: Gabaonitæ tamen cessauerunt petere Miphibofeth, propter Dauid: quia ille orauit ne peterent eum: vnde nō profuit ei sua innocentia, sed amicitia Dauid. Dicendum etiam quòd quamquam Dauid manifestè ageret contra innocentes occidendo illos, tamen non agebat contra conscientiam, quia iussu Dei agebat, qui absoluit hominem à quocumque debito: sed potius è contrario, si petiuissent Gabaonitæ aliquem de posteris Saulis, & noluisset eum dare Dauid quia innocens erat, peccaret grauitè, cum Deus iuberet satisfieri Gabaonitis de domo Saulis, & tamen ibi nulli erant nisi innocentes, qui possent occidi.

Dauid an fregerit iuramentum factum Sauli dando Gabaonitis filios suos. *Quest. XXVII.*

QV A E R E T V R vterius, an Dauid tradendo istos filios Saulis Gabaonitis ad occidendū seruauit iuramentum factum Sauli: nam iurauit ei quòd non deleteret semen suum, præceden. lib. c. 24. Aliquis dicet, quòd non seruauit pactum: quia propter iuramentum præstitum Ionathæ non occidit Dauid Miphibofeth filium Ionathæ, vt patet hic: ergo propter iuramentum præstitum Sauli debuerat liberare omnes filios eius. Respondendum, quòd Dauid non egit contra iuramentum præstitum, & hoc apparet multipliciter. Primò quia Dauid non tenebatur seruare illud: ideo quamquam occideret filios eius, non infringebat iuramentum, patet hoc, quia frangenti fidem est fides frangenda, extra de iurei. c. peruenit, Saul tamen postquam composuit cū Dauid, quòd non deleteret semen eius, innoauit contra ipsum mala insidiando ei ad mortem. Nam præc. lib. cap. 24. fuit compositio siue iuramentum, deinde

F eo. l. c. 26. persecutus fuit iterum Saul Dauid, ideo iam cessabat obligatio ex priora iuramento. Secundò dici potest, quòd etiam si mansisset iuramentum poterat Dauid occidere aliquos de filijs Saulis, quia ipse iurauerat non delere semen Saulis, & tamen ad hoc sufficiebat, q̄ maneret vnus de posteris, in quo seruaretur nomen Saulis: fecit autem hoc Dauid, quia seruauit Miphibofeth, & Micham filium eius, qui erant de filijs Saulis: ideo occisis cæteris, & manente Miphibofeth, non violabatur iuramentum. Sed iste modus respondendi non est ualde conueniens, quia licet verba ista strictè accepta significant solum quòd nō deberet Dauid occidere omnes de posteritate Saulis: tamen non fuerunt sic intellecta in petitione Saulis, & in iuramento Dauid, sed quòd nullum occideret de posteris Saulis, pro hac causa inimicitia inter eum & Dauid: vnde peccasset Dauid si ex hac causa occidisset aliquem, nisi Saul aliquid innoauisset post præstitum iuramentum: sic declaratum est præced. lib. c. 24. Tertiò dici potest & melius, quòd dato quòd tenuisset iuramentum præstitum Sauli, & ipse nihil innoauisset, poterat nunc Dauid licitè occidere omnes posteros Saulis, quia non agebat uoluntate sua, sed iussu Dei: iussus autem Dei soluit à quacumque obligatione facta cuiusque. Item dato quòd fecisset Dauid istud iuramentum: si postea peccauissent filij Saulis, poterat licitè occidere eos Dauid, quia iuramentum solum extendebatur ad præterita: nam aliàs esset uinculum iniquitatis: Et dato quòd Dauid expressè iurasset, quòd nūquam occideret posteros Saulis, etiam si peccassent, non obligabatur hoc iuramento, sed potius debebat occidere illos tanquam iudex, & si uellet obseruare iuramentum, peccaret. Ita ergo hic cum Deus iuberet occidi illos pro crimine patris, poterat Dauid licitè occidere illos, immo tenebatur. Ad rationem in contrarium dicendum quòd non est simile de iuramento præstito Sauli & Ionathæ, quòd patet multipliciter: primò, quia etiam neutro obligante poterat gratificare Dauid filios Ionathæ, & nollet gratificare filios Saulis. Secundò, quia iuramentum factum ipsi Ionathæ semper tenuit, eo q̄ Ionathas nihil innoauit contra Dauid, sed semper seruauit ei misericordiam, & exposuit se pro illo ad mortem, præc. lib. c. 20. Iuramentum autem præstitum Sauli, q̄ innoauerat Saul, non tenebat ut dictum fuit. s. 3. quia iuramentum præstitum Sauli poterat de rigore seruari saluari occidendo omnes posteros Saulis, non occiso Miphibofeth: & si occideret Miphibofeth non poterat seruari iuramentum præstitum Ionathæ: quia non seruabat misericordiam ad semen suum. Sed dicitur, cum uoluerit gratificare Dauid filios Ionathæ, cur non gratificauit filios Saulis? Respondendum, quòd si Dauid potuisset saluare oēs filios Saulis, ne quis eorum occideretur, saluasset. Quod patet, quia ipse tērauit Gabaonitas an uellent in satisfactionem offensæ eorum, vel argentum, vt liberarentur oēs filij Saulis: sed noluerunt Gabaonitæ dicentes, non est nobis quæstio super auro & argento, sed cōtra Saul, & domum eius: cū igitur non potuit liberare oēs, liberauit quos potuit. s. Miphibofeth. Et dato q̄ potuisset liberare vnum de alijs, vel duos, tradendo Miphibofeth ad occidendum, non liberaasset illos, sed Miphibofeth, quia magis tenebatur Ionathæ, quam Sauli propter ea, quæ dicta sunt.

An Dauid teneretur liberare Miphibofeth propter iuramentum præstitum Ionathæ. *Quest. XXVIII.*

QV A E R E T V R vterius, an iuramentū præstitum Ionathæ à Dauid obligabat Dauid ad hoc, ne occideret Miphibofeth filium eius, vel quòd

Ad rationem.

quòd liberaret eum de manibus Gabaonitarum. Respondendum, quòd Dauid tenebatur misereri filijs Ionathæ, & quantum in ipso erat tenebatur liberare eos à morte, nunc tamen non obligabat eum istud iuramentum: vnde si Gabaonitæ petiuissent filios Ionathæ occidi cum reliquis, & in hoc perseverassent, tenebatur Dauid tradere Ionathæ filium Miphibofeth, & Micham nepotem eius occidendos: quia præceptū Dei soluebat eum ab omni obligatione iuramenti cuiusque præstiti: nec magis tenebatur Dauid iuramento præstito Ionathæ quam Sauli quantum ad hoc, quòd non permetteret filios eorum occidi: quia tamen Ionathas nunquam egerat aliquid contra Dauid manebat obligatio Dauid ad seruandum iuramentum quantum ipse posset, ideo licet non posset simpliciter liberare Miphibofeth nullo alio præmissio, q̄ obstabat Dei mandatum: poterat tamen instare eum Gabaonitis, vt remitteret offensam Miphibofeth, & hoc non iubendo; quia sic non prouideret eis de iustitia, sed solum orando, & hoc fecit, & precibus eius Gabaonitæ non petierunt Miphibofeth. Ideo quia fecit hoc Dauid, vt obseruaret iuramentum præstitum Ionathæ, dicitur quòd pepercit Miphibofeth propter iussurandum quòd fuit inter Dauid & Ionatham. *Tulit itaque.* Hic ponitur secundum huius partem, scilicet, pena taxata: executio, quam fecit Dauid vt contentaret Gabaonitas, & dicitur. *Tulit itaque rex duos filios Respha.* Id est, iussit eos tolli, & tradi Gabaonitis, vt facerent eis quòd uellent. *Filia Abia, quos peperit Sauli.* Id est, ista Respha erat filia Abia, & erat concubina Saulis, supra tertio, & suscepit duos filios ex illo, & istos occidit Dauid. Ista Respha fuit, quam cognouit Abner, & propter eam fuit iurgium inter eum & Isbofeth, & fuit causa ablationis regni de domo Saulis: de hoc supra tertio. *Armoni, & Miphibofeth.* Ista erant nomina filiorum, & est iste Miphibofeth differens à Miphibofeth filio Ionathæ. Sciendum autem quòd istos duos filios Saulis ex concubina dedit Dauid Gabaonitis, quia nulli filij legitimi Saulis restabant: nam Saul solum habuit quatuor filios, scilicet, Melchisue, Ionatham, Aminadab, & Isbaal, siue Isbofeth. i. Paralipom. 8. & tamen omnes isti mortui fuerant, quia tres illorum primi mortui sunt in bello cum patre. præceden. lib. cap. vlti. Isbofeth autem, qui erat vltimus postea occisus est supra 4. ideo soli legitimi restabant, qui nunc occisi sunt. *Et quinque filios Merob filia Saul.* Id est, etiam tradidit Gabaonitis istos quinque filios Merob. In Hebræo habetur Michol, vbi nos dicimus Merob: & sic etiam est in libris correctis, aliqui tamen putantes vitium esse scriptoris, eo quòd non erat Michol mater istorum, sed Merob posterunt Merob: veritas tamen literæ habet Michol.

An filij Michol fuerint occisi. *Quest. XXIX.*

QV A E R E T V R, quomodo ergo stat, quòd filij Michol occiderentur, nam hoc repugnat. Primò quia Michol non habuit filios, quia supra. 6. dicitur, quòd non est natus Michol filius vsque ad diem mortis suæ. Item si essent isti filij Michol, essent filij Dauid, sed non traderet Dauid filios suos Gabaonitis occidendos, nec etiam Gabaonitæ acciperent illos. Item dato, quòd essent filij Michol, & alterius uiri, quem habuit effugientē Dauid de terra, scilicet, Phalti filij Lais. præceden. libro cap. 25. non occideret eos Dauid, quia erant filij uxoris suæ, Alph. Toll. in Secundum Regum.

A quam ipse nimis diligebat, ut patet præced. lib. cap. 18. Item quia dicitur, quòd istos peperit Adrieli filio Berzellai, qui fuit de Molathi. Michol tamen non fuit vxor Adrielis, sed ipsa Merob, ut patet præceden. lib. cap. 18. nam cum uenisset tempus, quo tradenda erat Dauid data est Adrieli. Respondendum, quòd isti erant filij Merob, quos peperit de Adriele, uocantur tamen filij Michol per adoptionem, quia Michol cum non haberet filios, adoptauit sibi filios sororis suæ: & cum dicitur, quos peperit Adrieli, non refertur ad ipsam Michol, sed subintelligitur Merob, sic tenet sol. ordinaria & Andreas, & Historia scholastica, & omnes Hebræi.

Quare potius fuerunt occisi isti. 7. de posteris Saulis quam alij. *Quest. XXX.*

QV A E R E T V R vterius, quare potius occisi sunt isti septem uiri de posteris Saulis quam alij. Respondet Rab. Sa. quòd cogebantur omnes posteri Saulis transire coram arca: & qui reus erat, tenebatur immobiliter, qui uero innocens, transibat liber, & isti septem inter cæteros capti sunt. Sed non stat istud, vt declaratum fuit supra. Item quia Gabaonitæ petierunt sibi dari septem viros, & Dauid obtulit se daturum, si tamen transirent coram arca, & sic cognosceretur, qui erant rei, fortè plures traditi eis fuissent, vel pauciores, sed traditi sunt tot quot ipsi uoluerunt, ergo non fuit factum istud experimentum. Item si sic fieret non peterent Gabaonitæ, quòd daretur eis septem, sed quòd traderent omnes, qui rei erant super hoc de stirpe Saulis. Item si hoc modo consideraretur, nullus de istis septem occisus fuisset, quia nullus eorum peccauerat, vt supra probatum est. Dicendum ergo, quòd isti septem occisi sunt de posteris Saulis: quia nulli alij relictis fuerant de descendens ab eo. Quod patet, quia aut essent filij Sauli, aut nepotes, vel pronepotes eius. Non filij, quia aut essent legitimi, aut illegitimi. Si primo modo erant quatuor, scilicet, Ionathas, Aminadab, Melchisue, Isbofeth, quorum tres primi mortui sunt in bello præceden. libro capit. vltim. Isbofeth postea mortuus est supra quarto: si autem illegitimi, solum erant duo filij Resphæ concubina Saulis, scilicet, Armoni, & Miphibofeth: & isti occisi fuerunt hic, vt patet hic. nec legitur Saul plures filios habuisse. Si autem intelligatur de nepotibus & pronepotibus, aut illi erant ex filiabus, aut ex filijs, si ex filiabus, ille erant duæ, scilicet, Merob, & Michol, vt patet præcedenti libro capit. decimoquarto, ex Michol autem nullus filius natus est. Nam dicitur supra sexto, quòd Michol filia Saulis non est natus filius vsque ad diem mortis suæ. **E** Ex Merob autem alia filia nati sunt quinque filij, & illi occisi sunt, ut apparet hic: & isti quia erant parui, nondum habebant filios, qui possent occidi, vel manere, vel dato quòd essent magni, nunquam illos habuerunt. Si autem considerentur nepotes ex filijs, sic fuit ex Ionathæ Miphibofeth, & Micha filius Miphibofeth, sed istos non occidit Dauid propter iuramentum, ut patet hic. Si autem consideretur de alijs filijs, dicendum quòd non habuerunt aliquos filios successores. Quod patet, quia primo Paralip. 8. enarratur tota progenies Saulis, vbi ponuntur quatuor filij eius, & computatur tota progenies Ionathæ secundū successionem, & de alijs filijs non computatur pro-

progenies aliqua, ideo nullum habuerunt, alioquin computaretur, quia sic solet fieri in primo Paralipo. à principio vsque ad 10. cap. scilicet, quod si quis habeat multos filios, non solum computatur successio per vnum, sed per omnes: non ergo manebant nunc aliqui posteri Saulis, qui occidi possint nisi isti septem præter Miphiboseth, & Micham quibus pepercit Dauid. *Quos genuerat Adrieli filio Berzellai.* Id est, Merob genuit istos quinque filios ex Adriele filio Berzellai: iste enim fuit vir eius, quia cum tradi debuisset Merob Dauid, tradita est Adriele filio Berzellai, *Qui fuit de Molathi.* Est Molathi quædam ciuitas in terra Israel, & aliqui volunt, quod sit in forte Simeon, & vocatur Molada, ut patet Iosue decimono. Sed magis videtur, quod fuerit aliquis alius locus in tribu Benjamin, ideo vocatur iste Adriel Molathites, ut patet præceden. libro cap. decimo octauo. *Et dedit eos in manu Gabaonitarum.* Scilicet, ut crucifigerent eos, *Qui crucifixerunt illos in monte.* Scilicet, in monte, qui est apud Gabaath ciuitatem Saulis, sic enim dixerunt ipsi, quod darentur eis septem viri, ut crucifigerent eos in Gabaath. Quare autem ibi potius quam alibi, supra declaratum est, *Coram Domino.* Id est, crucifixerunt eos coram Domino, id est, manifestè, scilicet, in monte, ubi erat locus publicus. Ea enim quæ sunt publicè, coram Domino fieri dicuntur. Et sic quodcumque congregatur totus populus, & aliquid facit, dicitur illud fieri coram Domino, sic patet Iosue vlti. & in alijs locis, *Et ceciderunt hi septem simul occisi.* Id est, omnes isti 7. occisi sunt simul, scilicet, in eadem die, *In diebus messis prima.* Id est, tunc erat messis prima, quando isti suspensi sunt. Est autem messis prima in mensè Martio, qui est primus mensis apud Hebræos: nam incipiebat messis inter Hebræos immediate post festum azymorum: ut patet Leuitic. vigesimotertio. Nam dicitur, quod die secunda azymorum duceretur manipulus spicarum in sanctuarium ad faciendum sacrificia, & hoc erat antequam mitterentur falces in segetem, & non licebat Israelitis ante diem istum comedere de segete panem pultes aut potentiam eod. cap. & immediate post festum azymorum incipiebat messis, & sic occisi sunt isti in mensè primo, scilicet, Martio prope festum azymorum, *Incipiente messone hordei.* Id est, tunc incipiebat messis hordei: nam dicitur, quod erat tempus messis prime, & tamen messis prima est hordeorum, cum ista sint primitiua in legetibus. *Tollens autem Respha filia Aia cilicium substravit sibi super petram.* Id est, Respha concubina Saulis accepit cilicium, id est, pelles grossas, vel stramenta facta de pilis caprarum, & stravit sibi super petram, id est, fecit sibi lectum super petram: sternere enim est lectum componere, hoc autem fecit Respha ad custodiendum suspensos ne lacerarent eos volucres cœli: nam duo illorum erant filij sui, & mansit ibi in monte apud patibula à principio messis primæ vsquequo ablata sunt cadauera de patibulis. *Donec stillaret aqua super eos de celo.* Id est, mansit ab initio messis primæ vsquequo stillauerunt aquæ de celo super cadauera, & tunc ablata sunt de patibulis, & recessit inde Respha. Valde enim laudanda fuit Respha, quæ tam duros & horrendos labores sustinuit, ut honorem quandam defensis impenderet: nam fuit nocte, & die vigilans apud patibula, ne aues cœli lacerarent cadauera, & quodcumque venirent aues, ipsa lapidibus abigebat eas. Mansit autem ibi ardorem solis, nocte, & die non recedens, nam si per modicum recederet tempus, volucres superuenientes lacerarent cadauera. Est tamen ardor in terra illa valde magnus, cum sit quasi

in medio tertij, & quarti climatis, ipsa autem tolerauit totum ardorem veris, & æstatis: nam ut dicitur fuerunt ibi cadauera à die decimo sexto Martij, scilicet, die sequen. post festum azymorum vsq; ad diem: decimū septimū Septembris, quia tunc incipiunt fluere aquæ de celo, sic dicit Ra. Iohanam: idem etiam dicit Historia scholast. quod manserunt ibi vsque ad Calendas Septembris. in quo tempore finita messe naturaliter pluuia incipiunt distillare. Alios tamen est sensus: ut infra dicitur. Hunc autem labor Respha non exhorruit. Item erat alius labor adhuc intolerabilior, scilicet, fetor exhalatus de cadaueribus: nam cum esset tempus calidum, necesse erat horrendum fetorem exhalare: quem vix quisquam hominum tolerare potuisset: non potest tamen dici, quod Respha longe recedebat a patibulis, ut non perueniret ad eam fetor grauissimus: nam necesse erat, quod esset prope patibula: quia alioquin possent irruere volucres super cadauera prius, quam ipsa veniret ad abigendum illas, & multoties irruendo lacerarent: ipsa tamen non permisit lacerari illa à volucris: ideo necesse erat, quod maneret apud ea. Huius mulieris virtutem Dauid admiratus est, nam cum enarrasset ei serui sui quid egisset Respha, ipse admiratus fecit, quod corpora tollerentur de patibulo. *Et non dimisit aues lacerare eos per diem, nec bestias per noctem.* Id est, assidue manebat Respha apud patibulum die, & nocte: per diem quidem, ut abigeret aues venientes super cadauera: per noctem verò ut conseruaret ea à bestiis. Ponitur autem hoc ad distinctionem temporis, quia aues per diem venantur, in nocte autem quiescunt: bestia verò è contrario per diem manent in cubiculis suis, & per noctem inquirunt prædam: sic patet Psalm. cap. 3. Posuisti tenebras, & facta est nox: in ipsa pertranfibunt omnes bestia siluæ, catuli leonum rugientes, ut rapiant, & quarant à Deo escam sibi: ortus est sol, & congregati sunt, & in cubilibus suis collocabuntur. Sed obijciatur, quia Genes. decimo quinto dicitur, quod Abraham abigebat volucres descendentes super cadauera per noctem. Dicendum, quod ille volucres descenderunt per diem: nam cum dicitur: descenderunt volucres super cadauera, & abigebat eas Abraham: sequitur: cumque sol occumberet, sopor irruit super Abraham: & sic nondum occubuerat Sol quando Abraham abigebat aues. Creandum autem, quod Respha non erat sola in custodia istorum suspensorum: quia necesse erat eam aliquando dormire, & tunc volucres, vel bestia possent irruere super cadauera, & lacerare, quia tamen ipsa erat principalis in hoc, nominatur ipsa sola.

Quare isti manserunt tanto tempore suspensi, quia videtur contra legem. Quest. XXXI.

QVAERETVR, quomodo tanto tempore isti manserunt in patibulo, quia Deuteron. vigesimoprimum, dicitur, quod quando aliquis suspenderetur, non maneret corpus suum in patibulo, sed eadem die sepeliretur, isti autem manserunt in cruce magno tempore. Respondet Rab. Iohanam, quod melius est rumpi aliquam partem de lege, ut Deus laudetur, quam quod obseruata lege non laudetur: sic enim factum est hic, quia si isti depositi fuissent eadem die de cruce, secuta fuisset aliqua laus Dei, uel Israelitarum: nunc

Ra. Ioha.

Obiectio.

Responsio.

Responsio Ra. Ioha.

nunc autem cum manserunt multis diebus, transibant: multi extranei apud patibula, & quærebant, qui erant illi, qui suspensi erant, & respondebant, quod erant filij regis, & suspensi erant qui occiderant alienigenas: tunc videntes alienigenæ iustitiam Israelitarum, conuertebantur ad Iudaismum, & laudabant populum istum. Vnde dicit idem Ra. Ionatham, quod conuersi sunt. 150. millia alienigenarum, & isti erant, qui portabant onera tempore Salomonis, & erant diuisi, quia 70. millia onera portabant, & 80. millia erant latomi in monte, ut patet sequen. libro capit. quinto. Sed errat iste, quia non est laus Dei, quod rumpatur aliquid de lege, sed potius est magnum vituperium, quia honor Dei consistit in hoc, quod obedimus ei in his quæ iussit. Cum autem dicit, quod conuersi sunt. 150. millia de portantibus onera. Dicendum, quod præsupponit aliquid, quod non est probabile, quia sicut colligitur sequen. lib. cap. 5. illi, qui portabant onera, & erant latomi non erant de conuersis, sed de Israelitis, & de seruis Iram regis Tyr: tenet tamen istam positionem Rab. Sa. Alij dicunt, quod rex iussit de suspensione istorum, & putauit, quod eodem die tollerentur secundum legem, ideo nihil locutus est de ablatione eorum de patibulo. Executores autem dixerunt: nihil dixit rex de ablatione de patibulo, sed de suspensione, ideo non remouerunt cadauera de patibulis vsque ad Septembrem: tunc enim audiuit Dauid de Respha, & sciuit, quod manebant cadauera in cruce, & fecit tolli. Hoc tenet Rab. Dauid Kimhi. Aliter potest dici, quod non sciuit Dauid manere eos in patibulo: nam suspensi sunt in Gabaath, Dauid autem manebat in Ierusalem, ideo nesciuit quando suspensi sunt, an fuerunt ablati de patibulo, & manserunt ibi vsquequo rex abiens incidentaliter de Respha iussit, quod deponerentur cadauera de cruce. Sed dicendum, quod adhuc non stat, quia si fuisset solium ex errore, ut isti arbitrantur, scilicet, quia rex nesciebat, an deposita essent cadauera de patibulo, & non esset aliquod præceptum regis de non deponendo illa: Respha, quæ tam diligenter custodiebat cadauera, petiuisset, ut rex iuberet ea deponi, & tamen non petiuit, cum postea narratum fuerit ei quid fecerit Respha: ergo non petiuit ipsa deponi cadauera. Item populus non permisisset, quod contra legem manerent cadauera tãdiu in patibulis, quia ex hoc erat terra maledicta, & contaminata: ut patet Deuter. 21. scilicet, nõ permanebit cadaver eius in ligno, sed eadem die sepelietur, quia maledictus à Deo est, qui pendet in ligno: & nequaquam cõtaminabis terram tuam, quam Dominus Deus tuus dedit in possessionem tibi: sed permisit populus toto hoc tempore cadauera manere in patibulis; ergo videtur, quod rex vetuerat illa inde tolli. Dicendum, quod cadauera istorum non ablata sunt de cruce, quia rex statuerat, ne quis illa auferret quousque iuberet ipse. Et ob hoc Respha putans, quod mansura essent cadauera magno tempore in patibulo parauit sibi lectum ad custodiendum toto tempore, quo manerent in cruce: ideo dicitur, quod Respha stravit sibi cilicium super petram, id est, fecit sibi lectum de cilicio. Causa autem quare Dauid iussit manere cadauera in cruce, fuit: quia isti viri suspensi fuerat ad placandum iram Dei, per quam inflata fuerat fames in terra: & ista fames fuit per defectum pluuia, sicut tempore Elisæ: ut patet sequen. lib. cap. 17. & Iacobi. cap. 5. nam tunc tribus annis non pluit: vnde dicitur: viuit Dominus Deus Israel, si erit annis his 3. anni, nisi iuxta verba oris mei: & fuerunt isti 3. anni, ita nunc sentiebant Israelitæ famem continuã per hoc, quod his tribus annis non

pluit, & ad placandum dominum suspenderunt istos, ideo iussit Dauid quod manerent cadauera eorum in cruce vsquequo ostenderetur Deus placatus: & quia ira sua erat non mittendo pluiam, ostenderetur placatus, quando mitteret illam: & ob hoc iussit Dauid, quod non deponerentur corpora illa de cruce, quousque plueret, & sic factum est. Nam semper mansit Respha custodiens cadauera, quousque pluit, & ad signandum istam causam dicitur hic in litera, substravit sibi super petram cilicium ab initio messis, donec stillaret aqua super eos, id est, tunc quando aqua distillauit, sciuit totus populus, quod Deus erat placatus super peccato Saulis contra Gabaonitas, ideo iussit tolli cadauera de cruce. Quod autem dicit Historia scholastica, quod manserunt usque ad calendas Septembris, quo tempore naturaliter pluere solet, non stat, quia non uidetur aliqua causa, quare magis tunc ablata fuerunt cadauera de cruce, quam alio tempore: nisi forte dicatur, quod ex ignorantia factum est. Sed non stat cum supra improbatam sit: oportet tamen quod ex aliquo mysterio ponatur quod manserunt corpora in cruce usquequo stillauit aqua super illa de Cælo, ideo intelligendum est ut nunc dictum fuit. *Et nunciata sunt Dauid.* Hic ponitur suspensorum honorabilis tumulatio: nam quamquam passi fuissent poenam abiectam ut placaretur Deus in illis: postea placato Deo, honorabiliter sepulti sunt, & dicitur. *Et nunciata sunt Dauid, quæ fecerat Respha filia Aia concubina Saul,* scilicet, quomodo seruasset cadauera toto tempore, quo manserunt in cruce, nunciatura fuit autem hoc Dauid tanquam opus magnæ uirtutis, & uerissimè sic erat: Vocatur Respha concubina Saul, quia acceperat eam in concubinam postquam fuit rex, & genuit ex ea duos filios, qui nunc suspensi sunt. *Et abiit Dauid.* Iussit in Iabes Galaad ubi erat sepultus Saul. *Et tulit ossa Saul, & Ionathæ filij eius a uiribus Iabes Galaad,* id est, accepit ab istis uiribus ossa Saulis, & Ionathæ, quæ erant sepulta apud eos in memoriam Iabes, ut patet præceden. lib. cap. ult. & 1. Paralip. 10. & non solum ossa istorum, sed etiam aliorum duorum filiorum Saulis, qui sepulti fuerant in Iabes cum Saule, & Ionathæ, nam omnia eorum corpora ducta sunt simul de terra Phillistinorum, ut patet præleg. capit. fit tamen hic mentio solum de Saule, & Ionathæ, quia erant honorabiliores.

Suspensorum honorabilis tumulatio.

Quare Dauid tulit ossa Saulis, & Ionathæ de Iabes. Quest. XXXI.

QVAERETVR, quare iussit Dauid adducendum ossa Saulis & filiorum suorum de Iabes. Respondendum quod uoluit Dauid honorare Saulem, & Ionatham: erat autem apud Hebræos magna infelicitas, quod quis non sepeliretur in sepulchris patrum suorum, ideo desiderabant omnes sepeliri in sepulchris eorum, sic patet de Berzellai Galaadite, qui dixit ad Dauid: Reuertar seruis tuus obsecro, & moriar in ciuitate mea, & sepeliar iuxta sepulchrum patris mei, & matris meæ. Sic etiam Achitophel venit ad suspendendum se in ciuitate sua, ut sepeliretur in sepulchro patrum suorum: ut declaratum est supra decimo septimo. Sic etiam Abraham, Isaac, & Iacob, & uxores eorum in eodem sepulchro sepulti sunt. Gen. quadagesimo nono. Dauid ergo uolens honorare Saulem, & Ionatham, uoluit ducere eos in sepulchrum patrum suorum. Erat enim ciuitas illorum Gabaath, de qua pro aui eorum fuerat: & ibi

T 2 sepulti

Alph. Toft. in Secundum Regum.

sepulti erant. Saul autem, & Ionathas erant extra terram suam in nemore Iabes Galaad, quæ erat in sorte Gad: ideo duxit ossa eorum in Gabaath, & in hoc impendit eis magnum honorem, quia ipse iuit de Ierusalem in Iabes Galaad pro illis, & cû eo magna pars populi Israel: & honorabiliter duxerunt ossa illa, sicut decebat ossa regia duci: & stetit Dauid in officio funeris istorum postea in Gabaath.

Nunquam Dauid habuit tantam opportunitatem ducendi ossa Saulis de Iabes. Quest. XXXIII.

QVAERETVR vterius, quare potius Dauid duxit ossa Saulis, & Ionathæ nunc quam alio tempore. Respondendum, quod Dauid intendebat ducere aliquando ossa Saulis, & Ionathæ in sepulchrum patris sui, & tamen non occurrat ei tanta opportunitas, sicut nunc. Et hoc fuit propter duo, primo quia nunc videbatur honorabilior Saul, & filij sui quam ante hoc: nam prius constabat Saulem egisse multa scelera, & non apparebat, an Deus remississet ei, nunc autem apparebat, quod Deus erat sibi placatus, cum oecum filijs suis pluit Deus: ideo apparuit magis honorabilis nunc quam prius, & ob hoc potius dignari sunt eum honorare, dâdo sepulchrum venerabile quam prius. Secundum fuit, quia isti suspensæ honorandi erant à populo magno honorum, cum Deus in morte eorum placatus fuisset populo tollendo famem: & quia isti erant filij, & nepotes Saulis, & sepeliendi erant in Gabaath, vbi Saul sepeliendus erat, cum rex conuenire deberet ad sepulchrum istorum, voluit quoque ducere Saulem & filios eius, qui erant in Iabes Galaad, vt omnes simul sepelirentur, quia erant omnes filij Saulis: hoc autem non occurrerat prius, ideo non duxerunt ossa ante hoc. *Qui furati fuerant ea de platea Bethsan.* Quia isti Iabeseni memores beneficij, quod eis fecerat Saul, scilicet, liberando eos de potestate Naas regis Ammonitarum: preced. lib. cap. 11. iuerunt in Bethsan urbem Philistinorum, vbi Saulis, & filiorum suorum cadauera erant suspensæ, & per noctem furati sunt illa, duxeruntque in Iabes Galaad, & ibi ieiunauerunt per septem dies, & steterunt, sepelieruntque illa in nemore Iabes, preced. lib. cap. vlti. *In qua suspenderant eos Philistini.* Scilicet, suspenderunt Philistini cadauera Saulis, & filiorum eius in platea Bethsan, & inde tulerunt ea viri Iabes. *Cum interfecissent Saul in Gelboe.* Id est, interfecerunt Saulem in monte Gelboe: & inde duxerunt corpora Saulis, & filiorum suorum: vt ostenderent ea in terra sua ad lapidem victoriae, & suspenderunt illa in platea Bethsan, & inde duxerunt ea viri Iabes in terram suam, *Et asportauit inde ossa Saul, & ossa Ionathæ filij eius.* Id est, accepit de terra Galaad ossa Saulis, & Ionathæ, & aliorum duorum filiorum Saulis, & duxit ea in Gabaath.

Viri Iabes quomodo dicuntur tulisse ossa Saulis de platea Bethsan. Quest. XXXIII.

QVAERETVR, quomodo dicitur hic, quod viri Iabes tulerunt ossa Saulis, & Ionathæ de platea Bethsan, quia præcedent. lib. cap. vlti. dicitur, quod suspenderunt ea in muro Bethsan. Respondendum, quod Philistini suspenderunt cadauera Saulis, & filiorum suorum in muro Bethsan, & non erant in platea intra urbem, quia tunc non possent viri Iabes introire in Bethsan per noctem ad capiendum cadauera, quia porta clausa esset, cum ista ciuitas esset in terminis terræ Philistinorum, & Israel. Etiam da-

to, quod esset aperta ciuitas, non auderent viri Iabes introire in urbem per noctem, quia dum caperent cadauera cognosceretur in urbe, & caperentur. Dicendum ergo, quod extra ciuitatem Bethsan erat platea, scilicet, locus rerum venalium, & ista platea adiacebat muris, vnde rectè dici poterat, quod muri erant in platea, & sic quidquid penderet in muris, diceretur esse in platea, & quia suspensæ erant cadauera de muro, dicebantur esse suspensæ in platea: & ob hoc præcedent. libro cap. vlti. dicitur, quod erant suspensæ de muro, hic autem & primo Paralipom. decimo dicitur, quod erant suspensæ in platea. *Et colligentes ossa eorum, qui affixi fuerant.* Id est, acceperunt corpora suspensorum, & sepelierunt ea cum corporibus, vel ossibus Saulis, & Ionathæ. Et dicitur, colligentes ossa, id est, corpora, quia aliquando ipsa cadauera integra vocantur ossa. Vel dicuntur colligi ossa, scilicet, quia fortè manserant magno tempore in patibulis, & quæquam aues non lacerarent illa, per quotidianam tabæfactionem computruerunt, & dissoluta sunt: cecideruntque per partes apud patibula, & tamen quamquam sic essent, non permittebat Respha volucres accedere ad ossa, & sic iacentia apud furcas collegerunt, & sepelierunt. *Et sepelierunt ea cum ossibus Saul & Ionathæ filij eius.* Scilicet, quia omnes isti erant filij Saulis, vel nepotes, & intelligitur cum ossibus Saulis, & Ionathæ, & etiam aliorum duorum filiorum Saulis, scilicet, Aminadab, & Melchisue: quia omnium ossa simul ducta sunt. *In terra Benjamin.* Scilicet, apud ciuitatem Gabaath, quæ erat in terra Benjamin: nam de illa ciuitate erat Saul, & ibi erant sepulchra maiorum suorum. *In latere montis, in sepulchro Cis patris eius.* Id est, sepulta sunt omnia ista ossa in sepulchro Cis patris Saulis, & erat istud sepulchrum in latere cuiusdam montis: nam intra vrbes nulli sepeliebantur ætate illa, sed per agros, & in montibus: sic etiam erat apud gentiles, scilicet, quia in agris sepeliebantur in fundis suis, & illi vocabantur sacri. Ecclesia autem primò introduxit sepeliri homines intra vrbes in ipsis Ecclesijs, & in coemeterijs. Causa autem huius declarata est Numeri decimonono. Credendum est autem, quod Dauid nunc struxerit aliquod ædificium pulchrum apud sepulchra Saulis, & filiorum suorum propter statum regium: & præcipue propter honorem Ionathæ, quem diligebat nimis: sic enim Machabæi fecerunt pulchra ædificia super sepulchra sua, & patris sui, vt patet primo Machabæi, cap. 13. *Feceruntque omnia, quæ præceperat rex.* Scilicet, occidendo filios Saulis, & tenendo eos in patibulis magno tempore, & postea sepeliendo illos, *Et repropositus est Dominus terræ post hæc.* Id est, misertus fuit Deus terræ Israelitarum postquam facta sunt hæc, scilicet, auferendo famem: nam existentibus suspensis filijs Saulis Deus placatus est, & misit aquam de celo super illos, & tunc uiderunt Israelitæ, quod Deus aufererebat famem, & miserebantur terræ: ideo dicitur supra quod manserunt cadauera in cruce, quousque stillaret aqua de celo super illa. *Factum est.* Hic ponitur secundum principale, scilicet, quadruplex bellum Dauid contra Philistinos.

An ordo sit consequens ad præcedentia, Quest. XXXV.

QVAERETVR circa hoc, an istud habeat ordinem consequentem ad supra posita. Respondendum, quod non habet totaliter ordinem consequentem, licet quantum ad aliquid habeat: nam dicitur quod tertium bellum fuit, in quo Dauid occidit Goliath Gethcum, sed

sed manifestum est, quod multo tempore ante hoc Dauid occidit Goliath, scilicet, tempore Saulis, antequam ipse esset rex. preced. lib. c. 17. sic etiam dicendum est de alijs, quod non habeant ordinem rectum ad præcedentia: & etiam inter se non habent rectum ordinem, quia illud quod ponitur hic tertium bellum fuit ante primum, & secundum, cum illud fuerit primum bellum Dauid: nam ante illud semper fuerat in opere pastoralis. Sed obijcietur, quod hic sit ordo continuus, quia istud bellum primum fuit post ea, quæ dicta sunt de fame, vt infra declarabitur, & alia vocantur secundum, tertium, & quartum, ergo fuerunt illa post primum, & sic omnia fuerunt post famem. Respondendum quod non stat, sicut manifestè apparet de bello Dauid contra Goliath, quod est hic tertium, & fuit ante omnia. Sed dicendum quod hic vocantur, primum, secundum, & tertium, non prout importent ordinem, sed prout dicuntur numerum, & dicitur, quod fuit secundum bellum, id est, fuit aliud bellum, vnde scriptura non curauit ibi de ordine rei, sed solum rem gestam enarrare.

Quare fiat hic mentio de istis bellis. Quest. XXXVI.

QVAERETVR vterius, cum ista bella non se habeant consequenter ad præcedentia de fame, cur ponuntur hic. Respondendum quod scriptura voluit facere quædam recapitulationem bellorum fortium Dauid: ideo quamquam in diuersis temporibus ista facta fuerint, posita sunt simul, quia scriptura interdum plus seruat ordinem artificialem quam naturalem. Fecit autem in hoc conuenienter, quia ista bella, quæ hic ponuntur, nunquam fuerant enarrata in præcedentibus, & ne maneret gesta magnifica Dauid intacta, descripsit illa hic. Sed obijcietur, cum primum, secundum, & quartum bellum, quæ hic narrantur nunquam fuerint alibi enarrata, cur tertium bellum ponitur hic: quia illud iam fuerat enarratum præcedentibus. Respondendum quod scriptura intendebat hic facere duo. Primum enarrare bella fortia, quæ non enarrata fuerant, & hoc facit in primo, secundo, & quarto bello. Secundum est, quod specialiter narrantur bella illa gloriosiora, in quibus occisi sunt aliqui gigantes. Pro quo sciendum, quod in urbe Geth Philistinorum quædam mulier nomine Arapha genuit quatuor filios gigantes, & istos quatuor occidit Dauid diuersis temporibus in bellis: ideo vt mors istorum enarraretur tanquam aliquid singulare, retigit hic scriptura quatuor bella, in quibus isti quatuor gigantes occisi sunt: & quamquam vnum istorum iam enarratum fuisset præcedentibus, vt tamen intelligeretur illud pertinere ad alia tria bella, de quibus hic dicitur, enarrata sunt omnia simul, vt sic sciatur quid de illis quatuor gigantibus factum fuerit. Et ista est causa quare solum posita fuerint hic quatuor bella, quamquam alia famosa facta fuerint à Dauid, scilicet, quia in istis solis quatuor occisi sunt quatuor gigantes, de quibus hic principaliter intendebatur. *Factum est autem rursum prælium Philistinorum aduersum Israel.* Id est, Philistini incitauerunt bellum contra Israelitas post præcedentia. *Et descendit Dauid, & serui eius cum eo.* Scilicet, descenderunt ad obuiandum Philistinis, ne ipsi intrarent, & vagaretur per terram Israel. *Et pugnabant contra Philistinum.* Id est, iniierunt pugnam contra illos.

An istud bellum fuerit post famem, vel ante. Quest. XXXVII.

QVAERETVR, an istud bellum fuerit post famem, uel ante. Respondendum, quod factis de hoc dubitari potest: nam supra probatum est, quod multo tempore ante hoc Dauid occidit Goliath, sed solum rem gestam enarrare.

tum est, quod hic non erat ordo continuus ad præcedentia, ideo sicut in uno bello, scilicet, in tertio erat discontinuitas ordinis, ita & in alijs esse poterat. Rursus tamen non conuincitur, quod sit discontinuatio, quia licet vnum bellum istorum non habeat ordinem ad præcedentia, poterunt habere reliqua: quia ista quatuor bella non sunt tanquam quatuor partes eiuſdem historie, sed tanquam quatuor historie non dependentes, nec connexæ. Sciendum, quod aliqui volunt istud bellum primum fuisse antequam Absalom persequeretur Dauid: quod probant, quia infra dicitur, quod nunc iurauerunt serui Dauid, quod non egredieretur amplius cum eis ad bellum, sed supra 18. in historia Absalom dicitur, quod non permisit serui Dauid eum exire ad bellum: ergo prius fuerat istud quam illud, quia ante hoc non iurauerunt, quod non exiret cum eis Dauid ad bellum. Sed dicendum, quod istud bellum factum fuit post famem præcedentem, vt patet ex litera, cum dicitur: factum est autem rursum prælium: si tamen non fuisset post præcedentia, non haberet ad quid referretur, nam iterum dicit ordinem, sicut si diceretur post hæc. Item non stat ratio in primum cum dicitur, quod non permisit serui Dauid eum exire ad bellum: nam illud prius fuit quam istud, quia tempore illo Dauid erat robustus, quod patet 17. tu nosti patrem tuum, & uiros, qui cum eo sunt esse fortissimos. Et iterum: scit. n. omnis populus Israel fortem esse patrem tuum: nunc autem iam erat deficiens viribus, cum dicitur hic deficiente autem Dauid: ergo non fuit istud ante illud. Item non bene arguunt, eo quod dicitur quod nunc iurauerunt, quod non exiret Dauid cum eis in bellum, & ibi non permisit eum exire, quia illa non permissio non fuit propter istud iuramentum, sed ex alia causa. scilicet, quia iam Dauid erat inimicus valde Absalom & de eo solo curaret in bello: vnde dato quod esset fortissimus occidi, vel capi posset, irruentibus super eum omnibus seruis Absalom: nunc autem non prohibuerunt eum propter speciales inimicitias, sed quia deficiens erat viribus, vt dicitur hic: ibi autem non propter defectum virium, cum dicitur. 18. Rndit populus: non exibus nobiscum, siue. n. fugerimus non magnopere ad eos de nobis pertinebit: siue media pars nostrum ceciderit, non satis curabunt, quia tu unus pro decem millibus computaris. Item patet, quod illud fuerit ante istud: nam si iam serui Dauid iurassent, quod nunquam Dauid egredieretur cum eis ad bellum, non inquietaret eos amplius uolendo ire ad bellum: dixit tamen 18. & egrediar & ego vobiscum: ergo uidetur quod non fuerat adhuc factum istud iuramentum, & sic dicendum, quod istud fuit post ea, quæ habentur 18. & post famem supra habitam. *Deficiente autem Dauid.* Id est, deficiente viribus. Quod dupliciter intelligitur, scilicet, propter senectutem: ita quod iam non esset aptus ad bellum, & sic Philistinus poterat eum facilliter pertere, vel pro labore. scilicet, quamquam esset in ætate robusta: tamen iam nimis laborauerat in bello illo, & Philistinus inuenit eum fatigatum: ideo poterat eum percutere. *Iesibenob.* Aliqui uolunt esse tres dictiones hic. scilicet, Iesbi, & Be, & Nob. Et dicitur, quod iste Iesbi erat de urbe Nobe. Sed hoc non stat, quia Iesbi erat de Geth terræ Philistinorum, & non erat de Nobe ciuitate, quæ erat in terra Israel. Alij autem Hebræi, ut refert Ra. Dauid Kimhi, uolunt, quod dicatur Iesibenob, id est, de urbe Nobe: non quod esset de illa oriundus, sed quia Deus permisit uenire Iesbi super Dauid pro peccato, quod fecit in urbe Nobe contra sacerdotes: nam ipse fuit occasio mortis illorum. Sed etiam hoc non stat, ut ait Ra. Dauid Kimhi: & ratio est manifesta, quia tunc Be esset præpositio apud Hebræos, sed falsum est, quia nunquam reperitur apud eos talis dictio. Alij uolunt, quod Iesbi Benob sint duæ dictiones.

nes, scilicet, Iesbi una, & Benob alia, eo quod uidentur ista diuisa in litera Hebraica. Sed etiam hoc non stat, quia Benob non significaret ibi aliquid, scilicet, non nomen uiri, quia uocabatur Iesbi secundum eos, non nomen loci, quia iste erat de urbe Geth cum esset filius Arapha sicut alij tres gigantes. Ideo dicendum quod sit una dictio. *De genere Arapha.* Idest, filius cuiusdam mulieris, quae uocabatur Arapha.

Arapha quae mulier fuerit. Quest. XXXVIIII.

QVAERETVR, quae mulier erat ista. Respondent Hebraei, quod erat Orpha uxor Noemi, de qua habetur Ruth. i. & causa huius est, quia licet in litera nostra differant nomina huius, & illius, scilicet, Arapha, & Orpha, tamen apud Hebraeos eadem dictio est, scilicet, Orpha: ideo est causa errandi apud Hebraeos: litera autem nostra fecit differentiam ad inueniendum, quod non erat eadem dictio. Sed sciendum, quod non poterat illud stare, quia Orpha uxor Noemi erat de terra Moab: ut patet Ruth. i. Arapha autem, de qua hic erat de terra Philistinorum, scilicet, de urbe Geth. Item non est uerisimile, quod illa haberet nunc filios iuuenes quales erant isti, nam de Iesbi Benob dicitur, accinctus erat ense nouo, idest, factus fuerat miles tunc: si tamen esset filius Orpha iam esset mortuus, uel antiquus ualde. Quod patet, quia ex tempore illius usque nunc transierant sexcentum uiginti anni, quia Ruth dicitur fuisse in principio temporis Heli, scilicet, ipso iudicante, & tamen Heli praesuit 40. annis praeced. lib. cap. 4. & Samuel, & Saul praesuerunt alijs 40. Act. c. 13. Dauid etiam praesuit 40. annis, & nunc erat quasi finis regni sui, scilicet, in senectute sua, ideo erant iam anni 120. ex eo tempore, quo Orpha acceperat uirum, ideo necesse erat, quod nulli filij de ea superessent, uel essent antiquissimi ualde. Item patet hoc per generationes: nam Orpha, & Ruth erant uxor Noemi, & tamen Ruth concepit postea Obeth, Ruth. 4. & ille genuit Isai, & Isai genuit Dauid, & Dauid erat nunc senex, & transierant tres generationes per lineam Ruth, ergo totidem ad minus transiissent per lineam Orpha. Non est ergo ista Orpha, de qua habetur in Ruth, potissime cum filius eius Iesbi benob esset iuuenis, scilicet, accinctus ense nouo, ut patet hic. Dicendum ergo, quod ista Arapha erat quaedam mulier de urbe Geth terrae Philistinorum, quae genuit quatuor filios gigantes quasi coetaneos Dauid. *Cuius ferrum haste trecentas uncias appendebat.* Istud ponitur ad signandum magnitudinem roboris gigantis huius, cum posset hastam tanti ponderis gestare, & uti illa facilliter ad bellum. De Goliath autem dicitur, quod ferrum haste eius sexcentos siclos habebat ferri. praeced. lib. cap. 17, sed non constat an siclus, & uncia sint eiusdem ponderis. *Et accinctus erat ense nouo.* In Hebraeo habetur accinctus erat nouo, & non dicitur de ense: sed subintelligendum est de ense. Vocatur autem ensis nouus, quia tunc accinctus fuerat nouiter ad pugnam, scilicet, quod nunquam exiuerat ad pugnam, nisi illa die. Vel erat accinctus de nouo, scilicet, quia illa die acceperat nouiter cingulum militarem, & ob hoc conabatur facere aliquid famosum eadem die occidendo Dauid. *Nisus est percussere Dauid,* idest, Iesbi benob conatus est occidere Dauid, cum uidit eum deficientem, & forte ipse ab intentione quarebat Dauid, ut occideret eum, & inueniens conatus est illum occidere. *Praesidioque ei fuit Abisai filius Sarui,* idest, Dauid non poterat se defendere, sed Abisai, qui erat filius Sarui fororis Dauid, & erat frater Ioab liberauit eum. Dicunt enim alij, quod adiu-

Abisai quomodo adiuuit Dauid a Iesbi benob.

Fuit eum orando, & sic tenet Ra. Sa. Sed scitum est, nam qui in bello sunt non orationibus, sed armis pugnant. Item Abisai non erat aliquis uir sanctus, cuius orationibus Dauid liberari deberet, sed erat solum uir bellator. Item non stat, quia dicitur hic, quod Abisai occidit gigantem illum, si tamen sola oratione defensus fuit Dauid, non occidisset gigantem: nam oratione non occiduntur hostes, licet debilitentur vires eorum, sicut fuit tempore Moysi: nam ipse orabat pugnantem Iosue, & dum eleuasset manus fugabatur Amalec, & dum depressisset eas fugabatur Iosue, nullos tamen hostes occidit Moyses, sed solus Iosue. Exod. 17. Alij autem dicunt, quod Abisai erat in pugna contra Ammonitas eo tempore, quo Dauid pugnabat contra istum gigantem, & transiuit quadam columba coram Abisai impetrosus, qui per hoc coniecitur alij, quod malum accidisse Dauid, uel eum esse in periculo, ideo subito transiuit per omnia spacia terrarum media, & ueniens ad locum, in quo erat Dauid liberauit eum, & occidit gigantem, sic refert Ra. Dauid Kimhi. Sed ista ridicula sunt absurda, & superstitiosa, nec digna redargutione cum per se pateant. *Et percussit Philistaeum interfectis,* idest, tunc percussit Abisai Philistaeum, & occidit illum. *Tunc iurauerunt uiri Dauid dicentes, iam non egredieris nobiscum ad bellum.* Tunc iurauerunt enim, quod cum esset iam debilitatus aliquando deficeret, & occideretur ab hostibus, uel dato quod fortis esset, erat periculum, quod iret ad bellum, quia poterat incidere in manus hostium, & erat damnum inextimabile. Iurauerunt autem hoc serui Dauid, ne haberet Dauid occasionem inquietando eos aliquando petendo, quod permitteretur ire ad bellum, quia postquam iurassent, iam non poterant permittere. *Ne extinguas lucernam Israel,* idest, si tu moreris extinguetur lucerna Israel, quia Dauid erat rex, & lumen totius Israel, ad quem oculi hominum omnium attendebant. Sic patet sequen. lib. capitu. i. scilicet, uerum tamen domine mi rex in te oculi respiciunt totius Israel. Etiam putabant Israelitas, quod propter merita Dauid eueniebant eis omnia bona, & uerum erat, ideo nolabant carere illo. *Secundum quoque bellum fuit in Gob.* Vocatur secundum bellum non secundum ordinem, sed secundum numerum, quia ab unitate primum dicitur, & a binario secundum nominatur, quasi diceret fuit secundum bellum, idest, fuit aliud bellum. In Hebraeo habetur, *Fuit magis bellum,* uel fuit praeterea bellum, & istud dicitur magis proprie, quia non significat ordinem, sed additionem. *In Gob. nomē loci est,* & dicitur historia scholastica, quod est quadam ciuitas, quae uocatur Iasser. *Contra Philistinos.* Omnia quatuor bella fuerunt contra Philistinos, nam isti gigantes quatuor, qui occisi sunt erant Gethai de terra Philistinorum. *Tunc percussit Sobochai de Husathi Saph,* idest, in isto bello Sobochai, qui erat unus de uiris fortibus Dauid, occidit Saph, qui erat de Philisthaeis, ab alijs uocatur iste Sephi. Dicitur autem de Husathi, quia Husathi est nomen loci in terra Israel, de quo erat Sobochai: de stirpe Arapha, idest, de filiis Arapha: nam omnes isti quatuor gigantes, qui occisi sunt in istis quatuor bellis, erant filij eiusdem matris, ut patet infra in litera. *De genere gigantum,* idest, erat iste de gigantibus: nam Arapha pariebat filios gigantes. *Tertium quoque fuit bellum.* Istud bellum fuit, in quo Dauid occidit Goliath, & dicitur in Hebraeo. *Fuit praeterea bellum.* Et est magis proprie dictum quam in litera nostra propter rationem supra positam, scilicet, quia non significat ordinem, sed additionem.

Bellum

Bellum de quo fit hic mentio an fuerit ante praedicta. Quest. XXXIX.

QVAERETVR, an istud bellum fuerit post praecedentia. Aliqui dicunt, quod non, eo quod dicitur hic de morte Goliath, & illi occidit Dauid multo ante hoc. In contrarium uidetur, quod non fuerit istud bellum ante, eo quod putant quidam istud quod Dauid occidit Goliath Gethaem, & tamen hic dicitur de morte Goliath, ergo fuit bellum ante hoc. Ad quod dici posset quod fuit alius Goliath. Item patet, quia non dicitur hic, quod Dauid occidit istum Goliath, sed quod occidit eum Adeodatus Bethlehemitas. Respondendum, quod Iosephus uult. 7. Antiquitatum, quod iste Goliath non fuit ille, quem occidit Dauid, & iste, qui occidit eum non fuit Dauid, sed dicitur quod fuit quidam cognatus eius nomine Ephraim. Unde dicit, Post hanc confessionem Philistini denuo pugnaverunt super quos exercitum mittente Dauid fortissimus apparuit Ephraim cognatus eius, nam contra singulos Philistinorum solus pugnano peremit eos, alios conuertit in fugam, quorum multi in praelio occiderunt. Idem recitat Rabanus, & habetur in Glossa ordi. Idem etiam Histor. scholastica. Item hoc patet satis rationabiliter dictum, quia hoc modo dicitur, quod omnia ista quatuor bella fuerunt facta post famem praecedentem, & non erit aliqua mutatio ordinis. Item quamquam aliqui uolunt, quod Adeodatus Bethlehemitas sit ipse Dauid, tamen non stat multum conuenienter, quia scriptura uocaret eum Dauid uel regem, & non alijs nominibus occultis: praesertim quia illud nomen polymitarium non bene ei applicatur, licet expositores uelint retorquere. Item cum uocatur Goliath Gethaem iste, qui occisus est hic: intelligendum est quod fuerit alius Goliath quam ille, quem occidit Dauid praeced. lib. cap. 17. nam multi eodem nomine uocantur. Quod etiam uocetur Gethaem non obstat: nam omnes isti quatuor gigantes Gethai erant. Item omnes isti gigantes dicuntur filij Arapha: sed Goliath quem occidit Dauid praeced. lib. c. 17. non uocatur filius Arapha. In contrarium tenent omnes nostri, scilicet, Rabanus, Glo. ordi. Histor. scho. Andreas, & Nico. dicentes, quod iste fuit Dauid, qui occidit Goliath, de quo allegato. c. & repetitur hic, ut ponantur simul omnes uictoriae, quas habuerunt Israelitae de gigantibus. Fateor tamen conuenienter esse literae positionem Iosephi, & illa mihi magis placere: omnia autem, quae supra dixi uolo intellegi secundum positionem conuenientem, cum nunquam intendo totaliter resignare, nisi cum textus in expresso est in contrarium, uel ratio euidensissima. *In Gob.* Idest, bellum fuit in quodam loco, qui dicebatur Gob. Ex hoc etiam patet, quod non fuerit istud bellum Dauid contra Goliath, de quo praeced. lib. c. 17. nam ibi dicitur, quod fuit bellum illud in valle Terebinthi, hic autem dicitur, quod fuit in Gob: sed illi qui uolunt dicere, quod Dauid pugnauit hic contra Goliath, debent dicere, quod uallis Terebinthi, & Gob sunt idem locus, sed uallis Terebinthi est uallis magna habens uaria nomina pro diuersis partibus, & sic tenet Nico. *Contra Philistinos.* Omnia enim ista quatuor bella fuerunt contra Philistinos. *In quo percussit Adeodatus.* Istud est nomen uiri Israelitae, qui occidit gigantem hunc, sic enim aliquis inter nos uocatur Adeodatus. Illi, qui uolunt, quod Dauid erat, qui occidit gigantem istum, dicunt quod uocatur Adeodatus tanquam nomen appellatiuum, eo quod Deus elegit eum in regem, sed non est conuenienter dictum, quia hic ponitur tanquam nomen proprium. *Filius saltus,* idest, natus in saltu, uel Alph. Toit. in Secundum Regum.

A habitans ibi, & sic dicuntur filij Ierusalem, idest, habitantes in Ierusalem. *Polymitarium.* Vocantur polymitarium tinctores pannorum, a polys uocatum est pluralitas, & Michos, quod est gutta, quasi habens plures guttas, uel colores, eo quod tinctores uariis coloribus tingunt. In Hebraeo habetur textor, & ad idem pertinet, quia textores pannorum miscunt fila uariarum colorum. *Bethlehemitas.* Idest, de urbe Bethlehem, ex hoc enim uult Iosephus, quod iste Adeodatus siue Ephraim fuit cognatus Dauid, quia fuit de urbe Bethlehem, in qua erat tota cognatio Dauid, praeced. lib. cap. 16. & 17. Qui autem uoluit istum fuisse Dauid, scilicet, Glo. ordi. Andreas, & Nico. dicunt quod uocatur Dauid filius saltus, quia pascebat greges in saltu, siue deserto, praeced. lib. cap. 17. uocatur autem polymitarium, idest, uel operator in diuersis coloribus, eo quod erat de cognatione Beselehel, qui fecit omnium uarietatem artificiorum sanctuarij, ut patet Exod. 31. & 36. Hebraei dicunt, quod omnes cognati Dauid erant textores uelorum pro sanctuario, ut uult Rab. Sa. Sed nullum istorum conuenit, quia ipse Dauid non erat polymitarium cum nunquam uacauerit huic officio, sed semper fuit pastor, uel princeps belli, nam de gregibus ad regnum sumptus est: etiam non uocatur polymitarium propter Beselehel, quia non constat, an de progenie huius sit, etiam quia multum distat iste a Dauid, ideo nequaquam erat uerisimile, quod uocaretur propter illum polymitarium: sed ille uir, de quo hic dicitur, erat uere polymitarium secundum positionem Iosephi, quae uera est. *Goliath Gethaem.* De eadem urbe erat iste Goliath, & ille, quem occidit Dauid, ideo est causa errandi multis, tamen erat iste unus de quatuor filiis Arapha: alius autem non erat de eis, licet forte esset de eadem progenie. *Cuius haste basile erat, quasi licitorum textentium.* In hoc patet fortitudo huius, quia laecea sua erat grauis nimis, nam hasta erat ita magna, & grossa sicut licitorum textentium, idest, lignum super quod textentes conuertunt id quod textunt, & illud saepe rotatur: est autem lignum grossum. *Quartum bellum.* In Hebraeo habetur. *Fuit praeterea uel iterum bellum.* Et exponendum est sicut supra. *In Geth.* Ista est una de quinque ciuitatibus Metropolitibus Philistinorum, ut patet Iosue. 13. & praeced. lib. cap. sexto, erat autem iam capta a Dauid: ut patet primo Paralipom. 18. & apud illam pugnauerunt Philistini cum Dauid, ut recuperarent ciuitatem. *In quo fuit uir excelsus.* Idest, statura giganteae. Nam omnes isti quatuor uiri, de quibus hic dicitur, qui erant de stirpe Arapha: erant excelsi corpore: sic enim patet de alio Goliath Gethaem, qui erat altitudinis sex cubitorum, & palmo: nullus tamen hominum excedit tres cubitos, & dimidium de communibus. *Qui senos in manibus pedibusque habebat digitos, idest, 24.* Iste uir erat monstruosus: nam habebat sex digitos in quolibet pede, & in qualibet manu. *Et erat de origine Arapha.* Idest, erat filius eius, quia omnes isti quatuor erant fratres. *Qui blasphemauit Israel.* Idest, maledixit omnibus dicendo, quod erant uiri inutiles, & quod nullus audebat singulari certamine congredi cum eo: sic enim Goliath Gethaem maledixit Israeli, per quadraginta dies, quia nullus inueniebatur audens pugnare cum ipso, & postea Dauid occidit eum. *Percussit autem eum Ionatham filius Semmae fratris Dauid.* Idest, pugnauit cum eo Ionatham singulari certamine, uel forte in bello communi, & occidit illum, iste erat filius Semmae, qui erat de fratribus Dauid tertius: ut patet primo Paralipom. secundo. Iste Ionatham erat frater illius Ionadab, qui dedit consilium Amnon filio Dauid, ut desloraret sororem suam Thamar, ut

T 4 patet

patet supra 13. nam ibi uocatur Ionadab filius Sem-
maa, cuius etiam uocatur hic filius Ionathan. *Hi qua-
tuor nati sunt de Arapha in Geth*, idest, isti quatuor gigan-
tes prænominati, & occisi in quatuor bellis, nati sunt
de matre Arapha in vrbe Geth terre Philistinorum.
Et ceciderunt in manu Dauid, & seruator eius, idest, om-
nes isti quatuor occisi sunt à Dauid, & seruis suis, sci-
licet, quia in bellis communibus peribant, scilicet, in
quatuor supra positis.

C A P. XXII.

DOCVTVS est autem Da-
uid Domino uerba carmi-
nis huius, in die qua libe-
rauit eum Dominus de ma-
nu omnium inimicorum
suorum, & de manu Saul. Et ait; Dominus
petra mea, & robur meum, & saluator meus,
Deus fortis meus, sperabo in eum.

N precedētib; posita liberatione Da-
uid ab omnibus periculis, ponitur hic
canticum gratiarum actionis. Et diui-
ditur in duo: quia primò ponitur gra-
tiarum actio pro peccatis. Secundò gra-
tiarum actio pro futuris. cap. sequen. Prima diuidit in
duas, quia primò ponitur breuis prefatio. Secundò
subditur gratiarum actio, ibi. *Dominus petra mea*. Iste
Psalmus ponitur post omnes persecutiones, & bella
Dauid.

Anordo continuatus sit. Quest. I.

QVAERETVR circa hoc, an ea, quæ habentur hic, habeant ordinem continuati ad præcedentia, & an fuerint immediatè dicta, vel facta. Ad primum dicendum, quod hic non potest esse aliqua propria continuatio ad præcedētia, quia continuatio est historiarum ad historiam, vel dictorum ad dicta: historia tamen ad dicta, vel è contrario, non est aliqua continuatio propria. Ea tamen quæ supra habita sunt erant historica, quæ uerò habentur hic sunt dicta laudis, ideo non est continuatio eorū. Constat tamen, quod ipse Psalmus factus est post omnia bella præcedentia, quoniam hic in litera dicitur, quod uerba dicta sunt in die, qua liberauit dominus Dauid de manu omnium inimicorum suorum. Ad secundum cum dicitur, an fuerit facta immediatè ista post præcedentia, dicendum, quod non apparet, an immediatè, vel aliquanto tempore interposito ista dicta fuerint: uidetur tamen dicendum, quod aliquanto tempore post præcedentia dicta sunt hæc: nam Dauid dixit hæc postquam cessauit ab omnibus bellis, ipse tamen nesciebat, quando à bellis cessauerat omnino, quia uno bello sopito, alia rursum nascebantur, sed credendum est, quod in senectute sua postquam aliquanto tempore omnes hostes cessauissent, putans se non habiturum ulterius bellum, ista dixerit. *Locutus est autem Dauid Domino*, idest, locutus est ad laudē Dei ista, quæ sequuntur: nam cum Psalmus iste sit factus de laudē, totus ad Deum refertur: siue pro liberatione sua, siue pro liberatione Israel. *Uerba carminis huius*. Istud carmen est, quod in Psalmis est, Psal. 17. scilicet, Diligam

te domine, & uocatur carmen, quia est factum lege metrica: omnia autem alia, quæ scripta sunt in hoc libro procedunt stilo prosaico. Considerandum autem, quod Dauid fuit excellens in faciendo cantica, siue hoc fuerit solum spiritu Dei, siue ex aliqua arte humana, vel ingenio. Unde uocatur Dauid psalter egregius in Israel, idest, cantor excellens. sequen. cap. Dicit autem Iosephus 7. Antiquitatum, quod Dauid expeditus à prælijs tanquam pace altissima frueretur, cantica in Deum, hymnosq; vario metro composuit: alios quidem trimetros, & alios quinquemetros diuersaq; faciēti organa, docuit, ut Leuita secundum ea domino hymnos dicerent per sabbathorum diem. Et ponit differentiam inter Psalterium, & Nablum dicens, quod Psalterium est organorum species canora, cithara quidem est decem chordis coaptata, & hæc tamen cum plectro percutitur. Nablum autem duodecim sonos habens digitis tangitur, erant etiam cymbala ærea lata: Dauid autem quando canebat Psalmum istum reddebat sonitum in Psalterio, ideo uocabatur Psalmus à Psalterio, vel à psallendo. *In die qua liberauit eum dominus de manu omnium inimicorum suorum*, idest, in die qua finiuit eum liberare de manu inimicorū suorum. Non est enim intelligendū, quod eadem die fuerit liberatus ab omnibus, sed in diuersis temporibus, scilicet, per totum processum uitæ: nam à pueritia sua fuit semper in laboribus, sicut ipse dixit. Psal. 87. Pauper sum ego, & in laboribus à iuuentute mea: sed dicitur hic dies pro illo die, in quo finiti sunt omnes labores Dauid, & pericula: simile habetur Nu. 7. scilicet: Factum est in die, quo compleuit Moyses tabernaculum, & erexit, & unxit, & sanctificauit illud, obtulerunt principes Israel per singulas tribus, & tamen manifestum est, quod non fuit sanctuarium completum, erectum, unctum, & sanctificatū eodem die, sed multis diebus. Etiam non obtulerunt omnes principes Israel munera eodē die, sed per duodecim dies, ut patet eod. cap. *Et de manu Saul*, idest, etiam liberatus est de manu Saul, qui persecutus est eū acerrimè inter cæteros, ut patet præceden. lib. a. c. 18. usque ad 27. Erat autem Saul unus de inimicis Dauid, & poterat intelligi nomine aliorum hostiū: quia tamen iste fuit præcipuus, & qui magis poterat ei nocere, eo quod erat dominus eius, & manebat Dauid in terra illius. **I** Et ait, Dominus petra mea. Hic incipit canticum, in quo ponitur narratio de præterito. Et diuiditur in duo, quia primò ponitur cantici narratio: secundò intentā conclusio, ibi. *Uixit dominus*. Fuit autem factum istud canticum pro liberatione Dauid à persecutionibus, ideo primò ponitur liberantis efficacia: secundò liberationis materia, ibi. *Saluator meus*. Tertiò liberationis modus, vel forma ibi. *Misit de excelsis*. Quod istud capitulum totum nihil continet, nisi illud quod habetur in Psal. 17. scilicet, Diligam te, sunt tamen mutata aliqua hic quantum ad literam, quia non habentur sicut ibi, & hoc siue in Hebræo siue in Latino, sicut patet cuilibet intuenti hic, & ibi, sententia tamē non differt. Circa primum dicitur, *Dominus petra mea*, idest, Deus est fundamentum meum solidum, sicut petra, quod nunquam deficit in aliquibus aduersitatibus. Sic enim dixit beata Agatha: mens mea supra petram solidata, & in ipsa fundata. Et uocatur petra ipse Christus. Sic enim patet infra ad Corint. 10. scilicet, Petra autem erat Christus. In Hebræo habetur, *Dominus rupes mea*. Sed eadem sententia est, petra tamen significat maiorem firmitudinem, quā rupes. *Robur meum*, scilicet, confortando me ad pugnandum contra hostes, vel ad resistendum illis. In Hebræo habetur, *Castrum meum*, idest, dominus est castrum meum, scilicet, quia sicut homines in tribulationibus confugiunt

ad castra, ut ibi tutè maneant, ita Dauid confugiebat ad Deum, confidens quod in ipso securus maneret. *Et saluator meus*, scilicet, liberans me ab omnibus aduersitatibus, saluare enim cum homo impotens se eruere, à Deo eruitur. *Deus meus fortis meus*, idest, Deus meus est, qui est fortis meus, idest, fortis ad uilitatē meam, scilicet, quia ostendit fortitudinem suam liberando me, & istud est, quando Dauid liberabatur ab aliquo periculo, de quo aliis non poterat liberari, nisi Deus ostenderet miraculum, tunc apparebat fortitudo Dei: sic fuit quando circumdabant eum Saul ad modum coronæ apud petram diuidentem. præc. li. c. 23. *Et sperabo in eum*, scilicet, sperabo in futurum in eum, quia liberauit me in præterito, ideo certitudo spei conuincitur ex experientia. Vel dicendum quod mutatur hic tempus, scilicet, sperabo pro speraui, idest, in temporibus illis; quibus pericula urgebant me, speraui in eum, & saluatus sum. *scutum meum*, idest, Deus est scutum meum, quia sicut scutum opponitur iñibus aduersariorū, & in eo suscipiuntur ne ad nos pertineant, sic & Deus ponebat se in medium inter Dauid, & aduersarios suos, ne pertingerent ad eum. Sic dicitur Psal. 36. Apud dominum gressus hominis dirigetur, & uiam eius uolet, cum ceciderit non collidetur, quia dominus supponit manum suam, idest, dominus ponit manum suam sub eo, ne tangat terram, & ledatur. Sic etiam Psal. 90. Angelis suis mandauit de te, ut custodiant te in omnibus uis tuis, in manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum, idest, eleuabunt te in manibus, ne aliquando offendaris in lapidibus: *Et cornu saluis me*, idest, gloria salutis meæ. istud uocabulum est frequenteratum in scriptura ad metaphoras, & signat gloriam, vel potestatem. Habuit autem originem ex hoc quia Moyses habuit cornua, nam Exod. 34. dicitur quod cornuta erat faciēs eius propter consortium sermonis Domini, & populus non audebat accedere ad eum: eratque ista gloria magna Moysi, ideo tota scriptura accepit inde modum faciendi metaphoras, scilicet, quod cornua accipiantur pro gloria, vel potestate: & sic dicitur omnia cornua peccatorum confringant, & exaltabuntur cornua iusti, idest, gloria peccatorum deprimitur, & exaltabitur gloria iustorum. Sic etiam Luc. 1. dicitur, Et erexit cornu salutis nobis, idest, eleuauit gloriam, vel potestatem salutis nostræ. Hic tamen magis accipitur pro gloria, vel fama, & tunc dicitur cornu salutis quando sit aliqua salus, quæ est valde famosa, sicut Deus liberauit Israelitas in mari rubro, & ista liberatio fuit famosa apud omnes gentes. Exod. 15. & Iosue 1. *Eleuator meus*, idest, eleuans me de angustijs, quia in angustia est homo depressus, in prosperitatibus autem extollitur, vel dicitur eleuator meus, scilicet, de paruo statu in magnū. Nam Dauid erat pastor ouium, & Deus eleuauit eum ad statum regium. Psal. 77. & elegit Dauid seruum suum, abstulit eum de gregibus ouium; & de post serantes accepit eum pascere Iacob seruum suum, & Israel hæreditatem suam, idest, quod sicut pauerat prius greges, ut opilio: nunc pasceret homines, ut rex. Sic enim dixit Christus Petro & Andree: Venite post me, & faciam uos fieri pisces hominum, scilicet, sicut prius piscaueratis pisces, ita & nunc homines capiatis. Matt. 4. In Hebræo habetur. *Defensor meus*, ad idem redit, & incidit in primam sententiam. *Et refugium meum*, i. locus, ad quē fugio. Est. n. refugium id, ad quod fugimus in aduersitatibus, sicut castra, vel loca fortia aut priuilegiata: sic enim Deus erat ipsi Dauid, quia quando erat in aduersitatibus confugiebat ad eum, & habebat recreationem. Hic ponitur secundum, scilicet, liberationis materia. *Saluator meus*, scilicet: Liberans me in aduersitatibus sicut in

Cornu quid in sacra scriptura.

pra expositum est, sicut saepe fit in canticis. *De iniquitate mea libera me*. Idest, libera me ne incidam in iniquitatem, in quam prius incideram. Et hic petit Dauid liberationem de malo spirituali, scilicet, de iniquitatibus, in quas aliquando inciderat, & timebat iterum incidere in illas: ideo petebat liberationem: nam nullus potest à peccato liberari, vel à tentationibus, nisi per Deum: sic patet Ioannis. 15. scilicet: Sine me nihil potestis facere, idest, nō potestis facere bonum, nec declinare à malo nisi hoc ego dederō uobis. De hoc Apostolus ad Roma. 7. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? idest, de passione ad libidinem, quæ est ferocissima, ut mors. Et sequitur ibi, Gratia Dei per Iesum Christū Dominū nostrum, scilicet ipse liberabit me: sic etiam Sapientia. 8. dicitur, ueni ad corpus incoinquinatum, & sciti quoniam aliter non possum esse continens, nisi Deus det. Aliter potest intelligi, quod sit hic mutatio temporis, scilicet, de iniquitate, vel peccato Bethabæe. Nam Dauid offenderat dominū cognoscendo Bethabæe, & iubendo occidi uirum eius, Deus autem liberauit eum ab hac iniquitate, tam ad culpam, quam ad poenam: nam quantum ad culpam dedit ei compunctionem, ut doleret, & dixit: Peccasti. Et tunc dominus abstulit peccatum illius, supra 12. Quantum ad poenam etiam iam erat liberatus; quia Deus inflixerat ei poenam in morte filiorum suorum, & deturpatione concubinarum, ideo non manebat iam aliquid tolerandū. Et dicitur: liberaui me ab iniquitate mea: quasi esset unica iniquitas Dauid, & hoc uerum uidetur, quia non fecerat Dauid aliquod peccatum notabile usque nunc, nisi occidere Uriam, & cognoscere Bethabæe. Nam de hoc solo increpat eum scriptura sequi. lib. cap. 15. *Laudabilem inuocabo dominum*. Idest, ego inuocabo dominum, qui est laudabilis, scilicet, quando fuero in aduersitatibus inuocabo eum: quia ipse laudabilis est, idest, dignus laudari, & inuocari. In Psalmo dicitur. *Laudans inuocabo dominum*. Et ab inimicis meis saluus ero. Scilicet: Quā ego uocauerō Deum in aduersitatibus, saluus ero ab inimicis meis, quia dominus saluabit me inuocantem. *Quia circumdederunt me contritiones mortis*. Reddit enim actiones gratiarum Dauid in Psalmo isto pro liberationibus in aduersitatibus, & quia præcipue inter aduersitates Dauid fuit persecutio Saulis, reddit hic gratias pro liberatione à quadam persecutione tempore Saulis, & est ista, quam sustinuit in deserto Maon, quando Saul, & uiri sui cingebant Dauid in modum coronæ, & non erat locus effugiendi, sed desperabat Dauid se posse euadere. præceden. lib. ca. 23. Et dicitur: circumdederunt me contritiones mortis, idest, circumdederunt me Saul, & uiri sui, qui uolebant me cōterere ad mortem, vel eram iam tanquam in limine mortis, & dicitur circumdederunt, quia ex omni parte uallabant eum, nec poterat fugere. *Et torrentes Belial ueruerunt me*, Saul, & uiri sui, qui erant torrentes propter impetuositatem irruendi, circumdederunt me, vel terruerunt me, scilicet, quia iam desperabam posse euadere. præceden. lib. cap. 23. Vocantur autem torrentes Belial iniquitatis, quia ex iniquitate persequerentur Saul Dauid. Serui quoque sui ex iniquitate mouebantur, ut complacerent Sauli. Vel dicitur Belial, idest, indomitus. Iudi. 19. & hoc quia Saul erat indomitus iugo rationis, nam non mouebatur à ratione ad hoc faciendum, sed à passione. In Psalmo autem dicitur: circumdederunt me dolores mortis, & torrentes iniquitatis conturbauerunt me. Et sic patet quod ponatur Belial pro iniquitate. *Fines inferni circumdederunt me*. Eadem sententia est repetita per alia uerba. Vocantur enim Saul & uiri sui fines in quantum circumdabant Dauid

Psal. 17.

in modum coronæ . Dieuntur autem funes inferni , quia volebant eum ducere ad infernum , idest , ad sepulchrum . Nam Seol , quod hic ponitur in Hebræo : est æquiuocum ad sepulchrum , & gehennam , & est sensus quod circumdabant eum ad occidendum . Et præueniunt me laquei mortis , idest , uenerunt ante me laquei inducentes me ad mortem . scilicet , quia antequam uenirent funes inferni , idest , Saul , & uiri sui , uenerunt laquei mortis , scilicet , Ziphei . Isti enim iuerant ad Saulem dicentes , quod traderent Dauid in manus eius , & quod ueniret cum eis ad locum , in quo latebat Dauid . Dixit autem Saul quod præcederent Ziphei , & diligenter inquirerent , ubi esset Dauid ne fugeret , & tunc præcesserunt Ziphei ad certificandum locum : & secutus est Saul post eos . præceden . lib . capit . 23 . In Psal . dicitur : Dolores inferi circumdederunt me , & præoccupauerunt me laquei mortis . Et in tribulatione mea uocabo dominum . Hic est mutatio temporis , nam deberet dici inuocauit dominum , sed scriptura mutat tempora , & est sensus , quod cum Dauid tribularetur tunc nimis , & desperaret se posse fugere adiutorio humano , clamauit ad dominum inuocando . Et ad Deum meum clamabo , idest , clamaui . Est enim mutatio temporis sicut supra dictum est : ideo in Psalmo ponitur istud apertius in præterito , scilicet , in tribulatione mea inuocauit dominum , & ad Deum meum clamaui . Et exaudivit de templo suo uocem meam . In hoc apparet quod mutantur tempora alioquin diceretur hic exaudivit me . Nam non poterat iam exauditus esse , qui nondum clamauerat : sed dicitur , quod exauditus est : ergo oportet quod intelligatur quod iam clamauerat , & sic uerba de futuro in præcedenti uerbu debent intelligi , ut de præterito . Et clamor meus ueniet in aures eius , idest , clamor meus tunc uenit in aures eius , scilicet , quia exaudivit me , & est mutatio temporis , sicut in præcedenti . Hoc patet in Psalmo , cum dicitur : Et exaudivit de templo . sancto suo uocem meam , & clamor meus in conspectu eius introiuit in aures eius . In Hebræo habetur . Exaudivit de atrio suo . Vbi nos dicimus de templo , sed idem est . Commota est . Postquam posuit Dauid gratiarum actionem pro liberatione sua de persecutione Saulis , hic ponitur gratiarum actio pro liberatione de terra Aegypti : & agitur de hoc ab isto loco usque ad illum uerbum : misit de excelso . Ratio autem huius est , quia licet liberatio de Aegypto nihil attineret ad liberationem Dauid de manu Saulis : tamen dicunt Hebræi , quod modus scribentium cantica est , quod ponant istam liberationem tanquam uniuersalem populi cum particularibus liberationibus suis , vel beneficijs à Deo receptis : & sic posuit hic Dauid : uel dicendum quod non ponitur hic ad reddendum gratias de illa , sed solum ad laudandum Deum : ut ostendatur magnitudo Dei liberando Israelitas per tanta signa , & tam horrenda . Sic enim est modus facientium cantica laudis , quod nunc transcant de una materia ad aliam , ut habeant locum copiosum laudandi . Et dicitur . Commota est , & contremuit terra . scilicet : Terra Aegypti . nam tempore plagaru inuictarum homines periculo cum timore commouebantur , & tunc dicitur terram commoueri , quando homines commouentur . Vnde multi de Aegyptijs timentes Aegyptium subuertendam recesserunt de Aegypto ad alias regiones , & fundauerunt nouas sedes . Sic enim fuit de Cecrope primo rege Atheniensium , nam ipse origine Aegyptius erat , sed uidens mala , quæ fiebant in Aegypto , timens recessit in Græciam , & ciuitatem Athenarum condidit , ut tangit Historia scholastica . & Lucas Tudensis in Chronicis , sed dum homines mutant sedes , dicitur terra moueri . Vel aliter intelligitur quod in Aegypto fuerunt tunc ma-

Terra commota quando dicitur .

gnâ fulgura , & tonitrua . Exod . 9 . per quæ terra ipsorum moueri uisa est . Et fundamenta montium concussa sunt , idest , tanta fuit turbatio Aegyptiorum , & magnitudo tonitruorum , quod uidebantur ipsa fundamenta montium commoueri . Est enim iste modus hyperbolicus loquendi , sicut cum dicitur . Astra seruit clangor , resonant ad sidera uoces . In Hebræo dicitur : Fundamentum celorum . Vbi nos dicimus fundamenta montium , sed littera nostra mutauit , eo quod satis apparet , quod non intelligatur de coelis , sed de montibus , quia coeli non habent fundamenta , quæ moueri possint . Vel aliter potest dici quod fundamentum celorum , & fundamentum montium est idem , & partes occultissimæ terræ , quia coelum extimatur tanquam fundatum super alia elementa , & alia elementa super terram , & ipsa super infimas , & occultissimas partes suas . Istæ autem sunt fundamenta montium , ideo super fundamenta montium coeli , qui sunt partes extremæ orbis , fundati sunt . Iste erat modus concipiendi Hebræorum . Sic patet præcedē . lib . cap . 2 . scilicet , Domini enim sunt cardines terræ , & posuit super eos orbem . Et conquassata , idest , fundamenta montium fuerunt conquassata . Est enim conquassare , idest , frangere vel mouere . In Hebræo non habetur conquassata , sed solum concussa sunt . In Psalmo dicitur : Fundamenta montium conturbata sunt , & commota sunt . Quoniam iratus est eis , idest , quia Deus iratus est contra illa , dicitur autem Deus irasci contra aliquam rem , quando eam tractat sicut iratus , licet ipse nunquam aut iratus , aut placatus sit : irati autē solent omnia cum quodam impetu , & turbulentia tractare : Deus autem in Aegypto tempore afflictionis plagaru conturbabat omnia cum quodam magno impetu , & rigore : ideo dicebatur iratus hominibus , & terræ , & montibus . In Hebræo non habetur iratus est eis , sed solum iratus est , & tamē ex diuersa habitudine potest hoc idem significari . Ascendit fumus de naribus eius , idest , de naribus Dei euaporauit quidam fumus iracundia . Hic enim continuatur metaphora , & attribuitur Deo id quod est hominis . Nam sicut homines quando irati sunt , emittunt quosdam fumositates per nares , ita Deus , cum fingatur iratus , dicitur ascendere fumus de naribus eius .

Quare ira dicatur ascendere ad nares . Quæst . 11 .

QVAERETVR , quare dicitur ira ascendere ad nares : nam iste modus frequentatus est in scriptura . Sic enim patet Isai . 2 . scilicet cessate ab homine cuius spiritus in naribus eius , qui habet iram in naribus . Respondendum , quod ira fit ex quadam commotione interiori , & succenditur sanguis circa cor , & feruescit , ex qua ebullitione causantur quidam fumi sicci , qui sunt proprie materia iræ , & sunt aliquid corporale , illi autem præ subtilitate sua , & calore iræ eleuantur ad cerebrum , & tunc interdum contingit calore ipsorum partes quasdam humidas congelatas existentes in cerebro , quæ sunt materia lachrymarum liquefieri , & fluere , & cum eis simul fluunt fumositates iræ , quæ ascenderant ad cerebrum . Vnde experimur , quod si quis iratus ualde incipiat aliquantulum flere , totus impetus iræ eius extenuatur , & exinanitur , nec manet aliquid ferocitatis post huiusmodi fletum . Hoc autem experimur in ira mulierum , & paruulorum . Nam quando interdum multum concitentur in iram sequitur inter eis fletus , & tunc laxatur impetus iræ , & iam non mouentur truculenter ad desiderium uindictæ , sicut prius , sed cessant iam illa expetere . Sic etiam est cautela in quibusdam hominibus , quod cum uelint alijs conseruare iram : non fient post-

Psal . 17 .

postquam iram conceperint , ut possint retribuere , alioquin si fleant , iam non desiderant moueri ad retributionem , nec est in eis ille impetus fortis , quem ira causare solet . In uiris autem non est iste modus , ut communiter euacuandi iram , quia cerebrum uirorum , potissimè colericorum , & melancolicorum est siccum , ideo non potest per ascensionem fumorum iræ distillare lachrymas : ideo fumus iræ non euacuatur cum lachrymis , sed manet semper in conditione fumi , & quia ille fumus est à calore iræ , est nimis calidus , unde per spiracula uenientia à cerebro spiratur , scilicet , per nares , ideo cum quis iratus est , nisi uelit se coercere , aut fleat , necesse est fumositates quasdam euacuari per nares , quæ ualde calidæ sunt , & illi uocantur fumi iræ . De hoc ait Homer . in Iliade , & habetur per Ari . 3 . Ethic . ubi loquitur de fortitudine , quæ est per iram , scilicet . Impetuosissimus furor ad pericula , unde & Homerus , uirtutem immitte furori , & uirtutem , & furorem elige , & austeram uirtutem per singulas nares ebulliunt sanguis . In quo proprie patet conditio iræ , scilicet , quod sanguis ebulliens , idest , feruens emittit per singulas nares , idest , per utrumque foramen narium , austeram uirtutem , idest , fumositatem iræ . Quod autem illa fumositas sit iræ , apparet , quia siue lachrymetur iratus , siue fumositates illas emittat uolens ostendere iram suam , post modicum cessat , & quiescit , & hoc est , quia tota materia iræ euacuata est : si tamen aliquis iratus uelit se cohibere , nec plorans , nec per fumositates iram ostendens , necesse est , quod intra se torqueatur , & multo tempore maneat ira quousque paulisper digeratur , & toto isto tempore irati male se habent ad seipsos , scilicet , quia graues sibi sunt , sic patet Ethic . 4 . cap . de mansuetudine , ubi ponuntur tres species iracundoni , ubi distinguit Ari . acrocolos , amaros , & difficiles . Acrocoli enim sunt , qui leuiter irascuntur , & cum quodam impetu , & tamen immediatè cessant : & hoc quia manifesti sunt , scilicet , ira sua ostenditur alijs in uerbis , vel in opere , ideo tunc necesse est quiescere . De amaris autem dicit , quod sunt difficile solubiles ab ira , & multo tempore irascuntur : graue autem habent propter non manifestum esse , nec suadebit ipsis aliquis . In ipso enim digeri iram tempore indiget . Sunt autem tales sibi ipsis molestissimi , & maxime amicis . De difficultibus autem idem dicit , & sic manifestatio iræ facit quietationem . Apparet igitur quare , & quomodo ira per fumos exhaletur , & dicatur esse ira in naribus , unde ab hoc modus uulgaris loquendi de ira sumptus est . Et ignis de ore eius vorauit . Istud ponitur ad significandum magnitudinem iræ , scilicet , quia non solum per nares emittatur furor , sed etiam per os . Et dicitur quod ignis de ore eius vorauit , idest , ignis egrediens de ore eius vorauit inimicos . Vocantur autem illi fumi ignis propter calorem iræ . Carbores incensi sunt ab eo , idest , tantus erat calor spiratus de ore eius , quod carbores incendebantur . Omnia ponuntur ad significandam iræ incensionem . In Psalmo dicitur , ascendit fumus in ira eius , & ignis à facie eius exarsit . Et illud clarius est quam istud : sed idem signat . Et inclinavit celos , & descendit . Ista est liberatio ab aduersitate Aegyptiorum , & ad hanc dicitur Deus inclinasse celos , & descendens , quia fingitur Deus tanquam quidam rex excelsens sedens in folio celi , & ad hoc quod aliquid egat in terra adiuuando quosdam , & impugmando alios , quod necesse sit ipsum descendere de celo , & uenire ad nos , & ut ipse semper maneat in folio suo excellenti , dicitur inclinare celos , & descendere , quasi sedes sua simul cum eo ueniat . Similis uero dicitur loquendi est saepe in scriptura . Sic patet Gen . 11 . cum dixit Deus contra edificantes turrim Babilonis :

A Venite descendamus , & confundamus linguam eorum . Et iterum dicitur , descendit dominus , ut uideret ciuitatem , & turrim , quam edificabant filij hominum . Sic etiam Gen . 18 . dicitur : descendam , & uidebo uirtutum clamorem , qui uenit ad me , opere compleuerunt . Et caligo sub pedibus eius . Istud ponitur ad significandum modum apparenti Dei , & descendendi : nam ut non uideatur ponit nubem caliginosam sub pedibus . Sic patet Exo . 19 . scilicet , quia nubes tegebat modum , eo quod dominus descenderat super illum in nube , & Exo . 24 . dicitur quod uiderunt Deum Israel , & sub pedibus eius quasi opus lapidis saphirini , & quasi celum cum serenum est . Et cum hic dicitur Deus descendere ad liberandum , ponitur modus descendendi , scilicet , quod sit caligo sub pedibus eius . Nicolaus autem , & Ra . Sa . aliter exponunt , scilicet , quod intelligatur de nube , quæ præcedebat Israelitas per desertum : nam quando Aegyptij persecuti sunt Israelitas super mare rubrum , Angelus , qui portabat nubem , & præcedebat in ea , fecit eam transire ad posteriorem partem castrorum , & erat inter Israelitas & Aegyptios . Ex parte quidem Israelitarum erat illuminans , ex parte autem Aegyptiorum erat tenebrosa , ita ut Aegyptij per totam noctem non auderent pertere ad Israelitas . Exo . 14 . In illa autem nube erat Angelus , & quia erat obscura dicebatur esse caligo sub pedibus Dei . Et etiam ista expositio conueniens est . In Hebræo habetur , Densitas sub pedibus eius . Sed idem est , quia caligo est quadam densitas uaporum grossorum , ideo tantam obscuritatem reddunt , Et ascendit super Cherubim . Ista est metaphora , & significatur in hoc uelocitas aduentus Dei ad liberandum . Et sicut homines , qui cito peruenire uolunt ad aliquem locum ascendunt super equos uelocissimos , ita Deus cum uenire deberet , ascendebat super Cherubim , eo quod Cherubim sunt uelocissimi in motu : sic enim ponuntur Cherubim tanquam sedes Dei , sicut erat in arca . Exod . 25 . sic etiam Psal . 79 . Qui sedes super Cherubim , manifestare coram Beniamin , & tamen secundum ueritatem , Deus non ascendit super Cherubim nec super Seraphim , ut ueniat ad nos , eo quod Deus omnia replet , & cum ubique sit , ad nullum locum ire potest . Sic patet Iere . 23 . cap . Putas ne Deus è vicino ego sum , & non Deus de longe quasi dicat , ego sum uicinus , & coniunctus cuique rei , eo quod ubique sum . Et subditur , si occultabitur uir in absconditis , & ego non uidebo eum , nunquid non coelum , & terram ego impleo ? Item Deus est incorporeus , ideo non potest moueri de loco ad locum per medium , sed nunc erit hic , & in instanti erit alibi si moueri deberet , equus tamen non datur nisi ei , qui transire debet per medium . Item dato , quod Deus moueretur per totum medium non ascenderet super Cherubim , quia non est grauis , ut supportari ab alio egeat , sicut homines portantur in iumentis . Item etiam ipsi Cherubim non possunt moueri discurrendo per medium , eo quod spiritus simplices , & indiuisibiles sunt . Item dato , quod Deus posset proprie moueri , non equitaret super Cherubim ad uelociter ueniendum , quia Deus uelocior esset quocumque Cherubim , & Seraphim , sed ponuntur ista per quandam metaphoram largam exultimando Deum tanquam quendam dominum magnam sedentem in throno more humano . Hebræi autem nescientes distinguere quid in scriptura secundum litteram , & quid secundum metaphoram dicatur , habent occasionem ex similibus asserendi de Deo quadam absurda , & turpia , quæ habentur in suo Thalmud , & ipsi putant esse uera . Et uolauit , scilicet , propter uelocitatem motus , quia uolatus est motus uelox . Et lapsus est super pennas uenti , idest , transiit

Deus quasi dicitur ascendere super Cherubim .

fuit vel cucurrit super alas venti. Hoc dicitur propter velocitatem motus Cherubim, qui transit velocius q̄ ventus. Et potest intelligi dupliciter super alas ventorum, vno modo quod volabat super alas, idest, quod ferebatur in alis ventorum, alio modo volauit super pennas ventorum, idest, plus quam alæ ventorum, quasi dicat, licet venti sint veloces, tamen velocius transit Deus ascendens super Cherubim. In Hebræo habetur, Apparuit super alas venti. & ad idem redit, sed conuenientius dicitur volauit, vel lapsus est quam apparuit, eo quod Deus etiam secundum metaphoras istas non videtur in motu, sed habet sub pedibus suis caliginem, vt patet supra: hoc apparet magis in Psalmo, cum dicitur: Et ascendit super Cherubim & volauit, volauit super pennas ventorum: & sic cum ponatur hic volauit, & lapsus est: ponitur ibi bis volauit, quia idem signat. Posuit tenebras in circuitu suo latibulum. Ponitur ad signandum, quod quamquam Deus volaret super Cherubim in aere; tamen non videbatur, eo quod ponebat tenebras in circuitu suo tanquam latibulum. Hoc autem intelligitur de nube illa, quæ erat inter Aegyptios, & Israëlitas, vt supra dictum est.

Quare David obseruat metaphoram in loquendo de Deo. Quæst. 111.

QVAERETVR, quare David obseruat istâ metaphoram, scilicet, q̄ Deus quando volat, ponat tenebras tanquam latibulum suum, Respondendum, quod hoc facit David, quia per omnia vult obseruare modum loquendi legis, Moyse autem, qui fuit introductor legis, & primus inducens istos modos loquendi Hebræicos, dixit de Deo quod apparebat intra nubem caliginosam, vel in medio ignis, vt patet Exod. 24. & Deuter. 5, vnde ipse dixit: Nullam imaginem vidistis in die, qua locutus est dominus in Horeb de medio ignis. Deuter. 4. quasi dicat, nullam imaginem vidistis, eo quod Deus latebat intra caliginem, & vos illum non vidistis: ita ergo David cum diceret de motu Dei volando, si non subiunxisset, quod Deus occultabatur volando, crederetur, quod apparebat per aerem volans, ideo dixit quod posuit tenebras latibulum suum. Sed non erat necessarium, quod David poneret hic latibulum Dei volando, sicut Moyse posuit latibulum Dei loquendo: nam dato quod Deus verè moueretur, vel transiret eo modo, quo transiunt angeli, non egeret latibulo, quia transire non erat aliquis actus, pro quo egeret corpore assumpto. Latibulum tamen non ponitur nisi pro corpore assumpto occultando, cum tamen angeli loquebantur in persona Dei in monte Synai dando legem, necesse erat, quod formarent corpora, in quibus possent voces causare, vt declaratum est Exo. 25, & quia illa corpora viderentur, quod esset magnū scandalum Iudæis, quia putarent Deum esse corporeum, & facerent sibi imaginem, fuit ibi latibulum caliginis, & nubis: vt patet Deuter. 4. scilicet, non vidistis aliquam similitudinem in die, qua locutus est Dominus in Horeb de medio ignis, ne forte decepti faciatis vobis sculptam similitudinem, aut imaginem masculi, vel femine. Patet ergo quod in modo loquendi Moyse fuit necesse poni latibulum Dei loquentis, & tamen non in modo loquendi David: ideo verba Moyse accipienda sunt secundum litteram, & verba David secundum metaphoram. Cribrans aquas de nubibus caelorum, idest, emisit aquas de nubibus caelorum cribrando eas. Dicitur hoc ad similitudinem cribri, quia si aqua fundatur in eo non possunt effluere simul quasi nullo impediente, sed effluunt guttatim, vel per varias stillas propter foramina cribri, per quæ aqua fluit:

F ita quodcumque de nubibus aqua fluit, quia non venit illa tota sub eadem mole sicut aqua fluminis, vel torrentis, quæ tota coniuncta est, sed guttatim per fillicidia fluit, dicitur esse aqua cribrata, & sic quodcumque pluit cribratur aqua de nubibus. Ponitur autem hoc ad signandum maiorem obscuritatem nubis, quia quanto nubes grauior est propter pluuialem humorem quem continet, tanto est obscurior: & in talibus nubibus Deus lateat, quia nihil uideri potest. In Hebræo habetur. Spissitudo aquarum de nubibus caelorum, idest, aquæ fluunt spissa de nubibus caelorum, scilicet, propter grossitatem nubium, & tamen Ra. David Kimhi, & Ra. Sa. exponunt cribrans aquas, sicut littera nostra ponit, quia illa est propria significatio. In Psalmo habetur: Tenebrosa aqua in nubibus aeris, & ad idem redit, scilicet, quia illa aqua tenebrosa postea cribratur descendens de nube. Nam quando aqua tenebrosa est in nubibus, sunt nubes ualde graues pluuiali humore, ideo necesse est, quod tunc fluat aqua. Praefulgore in conspectu eius, idest, in conspectu Dei apparuerunt nubes valde fulgidæ. Aliqui putant quod praefulgore sint duæ dictiones, scilicet, praepositio & ablatiuus, tamen vna dictio est, & uocatur aliquis praefulgore, idest, ualde fulgidus, sicut dicitur praclarus, idest, ualde clarus. In Psalmo habetur ista sententia clarior, scilicet, Praefulgore in conspectu eius nubes transierunt. Dicuntur autem nubes fulgidæ, quod est contra superiora, cum dicebatur, q̄ Deus latebat in nubibus caliginosis: sed uocantur praefulgore, non quod in se nubes fulgidæ essent, sed quod præ multitudine fulgurum emissorum nubes apparebant fulgidæ in superflie, licet interius obscure essent. Successi sunt carbones ignis, idest, Deus misit fulgura in multitudine, ita ut tota terra uideretur ardere, & succendi carbones: Hoc autem clarius dicitur in Psalmo, scilicet, Praefulgore in conspectu eius nubes transierunt grandis, & carbones ignis. Istud autem potest intelligi de duobus. Vno modo de illa plaga, quæ inflata est Aegyptijs, quando dominus misit grandinem multâ super terram Aegypti, qualis nunquam fuit ab initio, & tunc grandis, & ignis mixta pariter ferebantur. Exod. 9. Vel potest secundò intelligi de plaga inflata super mare, cum essent Aegyptij intra mare, dominus misit super eos tonitrua magna, & fulgura: ita ut uiderentur ardere, & subuertebantur curus eorum præ terremoto. Sic patet Exod. 14. scilicet, iamque aduenerat uigilia matutina, & ecce respiciens dominus super castra Aegyptiorum per columnam ignis, & nubis interfecit exercitum eorum, & subuertit rotas curruum, ferebanturque in profundum. & hoc significat expressius littera sequens, scilicet, Tonabit de caelis Dominus, idest, emittet tonitrua magna. Quod referendum est ad utrumq; casum de supra positus, & est hic mutatio temporis: nam deberet dici tonuit, & dicitur tonabit: quod patet in Psalmo, cum dicitur: Et intonuit de caelo Dominus. Et excelsus dabit uocem suam. Repetitio est eiusdem sententia: nam tonitrua, quæ Deus dat, dicuntur uoces Dei. Sic patet præced. lib. c. 12. cum dixit Samuel Israëlitis, nunquid non messis tritici est hodie? inuocabo dominum, & dabit uoces, & pluuias. Eriterunt ibi, & clamauit Samuel ad Dominum, & dedit Dominus uoces, & pluuias, & uocantur uoces, idest, tonitrua, quæ audita sunt tunc in miraculum. In Psalmo dicitur: Et altissimus dedit uocem suam. nam ibi omnia ponuntur per modum praeritit. Patet etiam hoc in Hebræo, nam dicitur tonuit, ubi nos dicimus tonabit. Misit sagittas, & dissipauit eos. Refertur hoc ad tonitrua, quæ Deus mittebat in modum sagittarum, & perueniebant usq; ad homines, contremiscentesq; cogebantur cadere in terrâ. Fulgura & consumpsit eos, idest, etiam

etiam misit fulgura, & consumpsit Aegyptios: quod potest intelligi de utroque modo supraposito: tanta fuerunt fulgura, & grandines, quod homines, & iumenta inuenti in agris perierunt. Exo. 9. Vel intelligitur de fulguribus missis, quando erant Aegyptij in mari rubro, & istud est uerius, & ista fulgura occiderunt exercitum Aegyptiorum. Exo. 14. Et apparuerunt effusiones maris. Idest, apparuit diuisio maris rubri in ista liberatione: nam diuisum est mare, & per hoc effusæ sunt aquæ ad utraque partem, & steterunt quasi murus donec transiret Israël. Exo. 14. In Psal. habetur: Et apparuerunt fontes aquarum, sed clarius habet littera ista. Vel aliter potest intelligi, quod in hoc accipiatur reuelatio fundi maris. Et dicitur, apparuerunt effusiones maris, idest, loca profundissima in mari: de quibus effunduntur aquæ: & ista sententia habetur in Psalmo. Scilicet, apparuerunt fontes aquarum, idest, loca profunda maris, de quibus aquæ egrediantur quasi de fontibus: & huic concordat littera sequens, scilicet, & reuelata sunt fundamenta orbis, quia ibi uisus sunt occulta maris, quæ nullus hominum unquam uiderat. Et uocantur fundamenta orbis, quia orbis iudicatur fundatus super partes profundiores, quæ uadunt uersus centrum, & quia mare erat profundum, & ibi apparuit fundum eius, dicebatur illud fundum fundamentum orbis. Ab increpatione Domini. Idest, factus est propter increpationem Dei. Dicitur enim aliquis increpare alium, quando dure ei loquitur, & mouetur contra ipsum: ita Deus dicebatur increpare mare rubrum, quia habebat se erga illud durius quam unquam se habuerat, quia nunquam diuiserat illud sicut nunc. Ab inspiratione spiritus furoris eius. Repetitio sententia est, quia increpatio, & inspiratio furoris idem est: uocatur autem inspiratio, idest, flatus. Istud enim fit in iratis, qui emittunt per nares fumos iræ: vt dictum est: & illa emissio est impetuosior, quam in aliis hominibus, & uocatur inspiratio spiritus, idest, emissio anhelitus furoris eius, idest, iste anhelitus causatur a furore. In omnibus autem hominibus est inspiratio, & respiratio spiritus, differunt tamen irati a cæteris, quia spirant aliter propter ferocitatem fumorum iræ. Et est sensus, quod Deus tantum erat iratus contra Aegyptios, & mittebat inspirationem furoris, quod diuidebat mare, & faciebat alia terribilia contra communem multitudinem: ut faciunt homines irati aliquid, quod aliis facere non solebant. Vel potest intelligi de flatu misso super mare rubrum. Nam dicitur Exo. 14. quod Deus misit uentum super mare, qui erat uetus urens, & uehemens per totam noctem, & conuertit illud in siccum. Ventus tamen uocatur spiritus Domini tanquam sit missus, vel efflatus ab ore eius, vt patet Gen. 1. ubi nos dicimus, Spiritus Domini ferebatur super aquas. In Hebræo dicitur: spiritus Domini flabat super aquas, scilicet, uentus missus a Deo.

Misit de excelsis. Hic ponitur tertium, scilicet, liberationis modus, & forma: & quia ista liberatio fuit uirtute diuina: primò ponitur liberatio per modum euasione, secundò liberatio per modum infecutionis, & destructionis, ibi. In te enim curram. Prima in duas, scilicet, in partem principalem, & incidentalem, ibi. Cum sancto sanctus. Circa primum dicitur: Misit de excelsis, & assumpsit me. Hic redit David ad liberationem suam, quam inceperat enarrare cum persequeretur eum Saul apud Petram diuidentem. Nam sicut supra dictum est, isti qui loquuntur per modum laudis, faciunt frequentes transitiones, & aliquando omittunt aliquid ad quod postea redeunt, & dicitur: misit de caelo, idest, dominus misit nuncium suum de caelo, intelligitur enim de illo nuncio, qui uenit ad Saulem: nam cum Saul teneret David uallatum in modum coro-

Liberationis modus, & forma.

nae apud petram diuidentem, & iam non superesset nisi vt caperet eum, uenit quidam nuncius ad Saulem dicens: festina quia Philistinii infunderunt se super terram, & tunc Saul cessauit persequi David uadens contra Philistinios, præceden. lib. cap. 23. Ille autem nuncius creditur a quibusdam fuisse Angelus Dei: & huic consonat littera, scilicet, misit de excelsis, & assumpsit me, idest, misit Deus Angelum suum de caelo tanquam nuncium ad Saulem, & sic assumpsit me, idest, liberauit. In Psalmo dicitur, misit de summo, sed idem est summum, & excelsum. In Hebræo dicitur, Mittet de excelsis, & assumet me. Eadem sententia est, sed est mutatio temporis sicut apparet saepe ex dictis: Et extraxit me de aquis multis, idest, extraxit me de medio Saulis, & uirorum suorum: nam illi uocantur aquæ, eo quod aquæ multi populi multi sunt, vt patet Apocal. 17. & extra de celebrat. missa. c. cum Marthe, & iste est modus accipiendi in metaphoris. Erant autem uiri Saulis multi, quia persequeretur David cum tribus millibus uirorum, vt patet præceden. lib. cap. 26. extraxit autem Deus David de medio illorum, quia erat circumdatus, & fecit illos recedere, mansitque ipse liber. Liberauit me ab inimico meo potentissimo, idest, liberauit me de manu Saulis, qui erat inimicus meus, & erat potentissimus, quia erat rex. David autem erat tunc uir simplex, & fugiebat a facie eius, vt patet præceden. lib. c. 18. uique ad 27. vel ponitur singulare pro plurali, scilicet, inimico meo potentissimo, idest, inimicis meis potentissimis, quia multi erant inimici eius, & omnes erant potentiores eo pro tempore. Et iste sensus habetur in Psalmo, scilicet, Eripuit me de inimicis meis fortissimis. Et ab his, qui oderant me. Istud potest dupliciter intelligi. Si enim accipiatur supra singulare pro plurali, dicitur quod hic est repetitio sententia, & quod erant iidem inimici potentissimi David, & illi, qui oderant eum. Si autem accipiatur inimicus potentissimus pro Saule: erit sensus quod alij erant, qui oderant David, scilicet, Iebusæi. Sic patet supra quinto, scilicet, Nisi abstuleris claudos, & cæcos odientes animam David. Idem patet primo Paralip. 11. Etiam Ziphei oderant David, quia persequerentur eum insidiosè, vt traderent Sauli. præced. lib. cap. 23. & 26. Absalom etiam, & Achitophel oderant David, supra 17. & ab omnibus his liberatus est. Qui robustiores me erant, idest, isti hostes mei erant robustiores, quia ego, De Saule patet, quia ipse erat rex, & David erat seruus eius. De Zipheis patet: nam potentiores erant, eo quod fauebat eis Saul. De Absalone, & Achitophel patet, quia totus Israel erat cum Absalone, & cum David soli serui sui: vnde ipse fugit plorans supra 15. & 16. In hoc David confitetur se liberatum uirtute diuina, quia ipse hostibus impar erat, quasi dicat, quia hostes erant potentiores me, tu liberauisti me. Nam si non fuissent potentiores, non oportebat, quod tu me specialiter liberaasses, quia ego pugnaassem contra eos. In Psalmo dicitur: quoniam confortati sunt super me, idest, confortati sunt robore plus quam ego: sed eadem sententia est. Prauenerunt me in die afflictionis. Idest, uenerunt ante quam ego, scilicet, quia ipsi inceperunt me persequi, dum ego nihil opinarer. Et intelligitur de Saule, qui misit Zipheos ad circumdandum David, dum ipse esset quasi securus in deserto Maon, præceden. lib. ca. 23. sic etiam Absalom præoccupauit, vel praenepit David, quia dum esset securus David in Ierusalem, faciebat contra ipsum coniurationem Absalom, & subito dictum est David, Toto corde uniuersus Israel sequitur Absalom: & tunc David inopinatus, & imparatus fugit de Ierusalem nudis pedibus, supra 15. erat autem ille dies tribulationis, quia tunc erat David in angustia magna.

Et sa.

Et factus est Dominus firmamentum meum, id est, cum essem in tribulatione magna, & non viderem mihi aliquem subsidium, dominus fuit firmamentum meum, id est, firmiter me protexit. In Psalmo dicitur: factus est protector meus, sed idem est. In Hebræo dicitur: Aggressi sunt me in die afflictionis. Vbi nos dicimus, præuenit me, sed idem est, quia qui aggreditur alium, præuenit eum. Et eduxit me in latitudinem, id est, dedit mihi locum latum, quasi dicat, dum Saul cingeret me in modum coronæ, ego eram in loco stricto non potens effugere: sed cum venit nuncius ad Saulem, ego eductus sum in latitudinem, quia ipso recedente, ego mansi sine hostibus: vel potest hoc intelligi de qualibet tribulatione, nam dum homo est in tribulatione est coangustatus non potens hinc, aut inde liberari: sed cum Deus liberat hominem, tunc est in latitudine, quia non comprimitur ex aliqua parte. *Liberavit me, quia placuit ei*, id est, liberauit me propter solam bonitatem suam, quia licet ego nihil egissem boni, ex quo istud mereretur, Deus voluit me liberare. In Psalmo dicitur: saluum me fecit, quoniam voluit me, eadem sententia est. In Hebræo habetur. *Liberabit*. Sed est mutatio temporis, quia manifestum est, quod hic agitur de re præterita. *Retribuere mihi Dominus secundum iustitiam meam*, id est, retribuere mihi bonum, quia iustus sum. *Et secundum munditiam manuum mearum reddet mihi*. Eadem sententia est, & refertur istud ad Saulem, scilicet, quia potuit Dauid occidere eum dum esset in spelunca purgans alium, & noluit, ut patet præceden. lib. 24. ca. vnde Saul videns tunc benignitatem Dauid laudauit eum, dicens: iustior tu es quam ego, tu enim tribuisti mihi bona, ego autem reddidi tibi mala, quis enim cum inuenit inimicum suum, dimittit eum in via bona? sed dominus reddat tibi iustitiam hanc pro eo quod hodie operatus es in me. De Absalom quoque idem fuit, quia potuerat Dauid eum occidere, cum esset acerimus hostis eius, sed noluit quin potius vetuit eum ad bellum occidere eum, dicens: serua mihi puerum Absalom, supra 18. pro his autem merebatur ualde Dauid, quia ista quantum ad aliquid erant opera supererogationis, & in hoc consideratur iustitia Dauid quantum ad rectitudinem uoluntatis, in quantum noluit occidere Saulem, nec Absalom hostes suos. Munditia autem manuum dicitur in quantum non occidit eos rea liter, quia tunc manus efficiuntur immunde, eo quod sunt ministræ alicuius iniquitatis.

An Dauid ex meritis suis vel ex sola Dei benignitate liberatus fuerit. *Quest. IIII.*

QVAERETVR quomodo Dauid dixit istud, quia uidetur includere contradictionem. Nam supra dixit: liberauit me, quia placuit ei, in quo significatur, quod ex sola benignitate Dei Dauid liberatus est: hic autem dicitur: retribuere mihi secundum iustitiam meam, in quo innuit, quod ex meritis suis dantur sibi ea, quæ recipit. Respondendum, non esse contradictionem, quia ista referuntur ad diuersa tempora: nam Dauid antequam liberaretur de manu Saulis ad petram diuidentem, nihil boni specialiter egisset se putabat propter quod liberaretur, ideo putauit quod sola Dei benignitate liberabatur: postea autem egit aliqua bona, propter quæ debet recipere præmium, scilicet, quia noluit occidere Saulem quamquam potuerit. Simile habetur supra 15. nam ibi fugiebat Dauid a facie Absalonis sciens se peccasse. Postea uero cum malediceret ei Semei, tolerauit patienter, & putauit, quod ex hoc mereretur, unde dixit ad Absalonem: dimittite eum, ut maledicat, si forte re-

spiciat Dominus afflictionem meam, & reddat mihi bonum pro maledictione hac hodierna. Non est ergo hic contradictio aliqua. *Quia custodisti uias Domini*, scilicet, legem suam: quia sicut uia est per quam homo ambulat, ita lex domini est, per quam homo debet ambulare: sic enim dixit Dominus. Hæc est uia ambulate in ea, nec ad dexteram, nec ad sinistram declinetis. Isai. 42. Et accipitur ibi uia pro lege. *Et non egi impie à Deo meo*, id est, non egi aliquam impietatem recedendo à Deo meo, ista est enim causa propter quam Dauid dicebat quod retribuere ei Deus secundum iustitiam suam, scilicet, quia non recesserat de uia domini. *Omnia enim iudicia eius in conspectu meo*, id est, ego semper considero iudicia domini. Vocantur autem iudicia præcepta iudicialia: nam triplicia erant præcepta in lege, scilicet, moralia, ceremonialia, & iudicialia, accepit autem hic Dauid iudicialia, quia postea subiungitur de alijs præceptis: & dixit Dauid, quod iudicia Dei erant in conspectu eius, scilicet, quia considerabat semper in eis, sicut habetur Psal. 1. Sed in lege Domini fuit uoluntas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte. *Et præcepta eius non ammouit a me*. Intelliguntur per præcepta tam moralia, quam ceremonialia, quia nullum genus præceptorum Dauid transgrediebatur. In Hebræo habetur. *Et præcepta eius non ammouit ab ea*, id est, non ammouit a lege, & exponit Ra. Dauid Kimhi, id est, non obseruauit quædam præcepta ommittendo alia, vel tollendo illa de lege, sed omnia præcepta integre custodiuit. In Psal. dicitur: & iustitias eius non repuli a me, & idem est, quia iustitia domini continetur in præceptis suis, & qui illa obseruat non repellit iustitias domini.

Quomodo Dauid negauit se peccasse cum multa mala egerit. *Quest. V.*

QVAERETVR, quomodo dixit Dauid, non egi impie à Deo meo, & omnia iudicia eius in conspectu meo semper, & præcepta eius non ammouit a me, quia manifestum est, quod ipse grauiter peccauit cognoscendo Bethsabee, & occidendo Uriam, & ipse confessus est se peccasse, ut supra 12. & hic cum dixit, de iniquitate mea liberabis me. Aliquis respondebit, quod Dauid non peccauerat quando ista dixit, sed postea peccauit: ideo potuit dicere hoc conuenienter. Sed non stat, quia Dauid dixit uerba Psalms huius postquam liberauerat eum dominus ab omnibus inimicis suis, & à Saule, ut patet in litera in principio cap. ergo non dixit hæc antequam peccasset, quia postquam peccauit in Bethsabee, & Vria, habuit hostes à quibus Deus eum liberauit. Dicendum ergo, quod Dauid non negat simpliciter se peccasse, sed solum refertur hoc ad modum se habendi cum hostibus suis, scilicet, quia contra illos nunquam Dauid iniquè egit, nec omisit aliqua mandata Dei: sed potius habuit se misericorditer cum illis, quia poterat occidere Saulem, & noluit, & sic de Absalone, sic etiam de Semei, qui maledicebat ei, volebatque eum occidere Absalonem, sed Dauid prohibuit, dicens: dimitte eum, ut maledicat mihi, supra 16. Quod autem sit intelligenda in hoc sensu litera, patet ex præcedenti, cum dictum est: retribuere mihi dominus secundum iustitiam meam, & secundum munditiam manuum mearum reddet mihi, scilicet, sicut me habui mundè non inquinando manus meas occidendo Saulem, vel Absalonem, ita dominus mihi retribuere: & tunc sequitur litera, & non impie gessi à Deo meo, id est, in quantum me habui cum hostibus meis nihil impie gessi contra illos, & sic debet intelligi tota alia litera. Quod autem Dauid non neget simpliciter se peccasse,

se, patet ex sequen. litera, scilicet, & custodiam me ab iniquitate mea, si tamen negaret se peccasse, non diceret, quod custodiret se ab iniquitate sua. *Et ero perfectus cum eo*, id est, ex hinc iam non peccabo, sed ero perfectus, scilicet, totaliter mundus nullam habens maculam. Sic habetur in Psal. scilicet, & ero immaculatus cum eo. *Et custodiam me ab iniquitate mea*, id est, diligenter obseruabo, ne iam in talem iniquitatem incidam, in quem prius inciidi. Hic intelligitur de adulterio Bethsabee, & homicidio Vria, quia istud erat specialiter peccatum Dauid, eo quod usque nunc non fecerat aliquod peccatum notabile, nisi illud de quo scriptura eum redarguit. Si autem dicitur, quod aliquando mentitus est, uel fecit similia, quæ non excusantur. Dicendum quod illa erant peccata leuia, de quibus non facit mentionem scriptura. *Et restituet mihi Dominus secundum iustitiam meam*. Ista est repetitio eiusdem per eadem uerba, quod sæpe fit in carminibus sicut hic, & intelligitur de Saule, & Absalone, scilicet, quod Dauid seruauit ad eos animum iustum nolens illos occidere. *Et secundum munditiam manuum mearum*, scilicet, manus meæ mundæ sunt, quia non effudi sanguinem Saulis ad me uindicandum. præceden. lib. cap. 24. Nec effudi sanguinem Nabal ad ultionem cum irrisisset me. eodem lib. cap. 25. Nec etiam occidi Semei propter iniurias, quas mihi inferebat, supra 16. Nec uolui occidere Absalonem hostem meum, supra 18. In conspectu oculorum eius, id est, munditia me apparet coram Deo, & ipse uidet illam. *Cum sancto*. Hic ponitur pars incidentalis, in qua ostenditur Dei misericordia erga bonos. Nam sicut Dauid ostendit, quod Deus se habuisset clementer ad eum, ita ostendit, quod ad omnes uiros bonos clementer se habeat, & dicitur. *Cum sancto sanctus eris*. Ista litera dupliciter intelligi potest. Vno modo quod Dauid ponit hoc per modum doctrinæ ad quemlibet hominem, scilicet, quod debeat se habere cum quolibet taliter, qualis ille est, scilicet, si sanctus est, uiuat cum eo, ut cum sancto, si autem est peruersus, habeat se ad illum, ut ad peruersum, & sic de alijs uarietatibus. Ista doctrina ponitur ab Augustino in epistola ad Ianuarium, & habetur in decretis, distin. 12. cap. illa autem, cum dicitur: quod enim nec contra fidem, nec contra bonos mores esse conuincit, indifferenter habendum est, & pro eorum, inter quos uiuitur, societate seruandum: mater mea Mediolanum me secuta est, inuenit Ecclesiam sabbatho non ieiunantem, ceperat fluctuare, tunc ego consului de hac re beatissimæ memoriæ Ambrosium Episcopum, at ille ait, cum Romam uenio ieiuno sabbatum, cum Mediolani sum non ieiuno, sic & tu ad quam forte Ecclesiam ueneris eius morem serua, si cuiquam non vis esse scadalum, nec quemquam tibi, & tunc exponitur sic. *Cum sancto sanctus eris*, id est, quando fueris cum viro sancto, uiues cum eo ut cum sancto. *Et cum robusto perfectus eris*, id est, quando fueris cum homine robusto fac ut perfectus, id est, sicut perfectus in robore. *Et cum electo electus eris*, id est, quando fueris cum viro electo operare perfectè, sicut vir electus. *Et cum peruerso peruersus eris*, id est, quando fueris cum viro malo operare ad eum, sicut ad malum, licet tu non opereris malum. Rab. Dauid Kimhi dicit quod si peruersus uoluerit tibi aliquid malum inferre, peruersere tu, id est, fac ei malum quod tibi uolebat facere. Iste modus exponendi literam in se bonus non est, & non consonat doctrinæ Apostoli dicentis, Omnibus omnia factus sum, ut omnes Christo lucrifacerem, id est, communicari cum omnibus eo modo, quo illi communicabant, & tamen non applicatur ista expositio ad literam, quia tota ista litera à principio usque ad finem erat laudatiua Dei, nunc au-

Cum peruerso peruersus eris quomodo exponit.

tem sic exponendo, est litera doctrinalis. Item non stat, quia in tota ista litera Dauid dirigit uerba sua in Deum. Intelligendo autem sic, referuntur uerba ad proximum: ideo exponenda est aliter, ita ut referantur omnia ad Deum, scilicet. *Cum sancto sanctus eris*. Id est, homo sanctus reputabit te sanctum, quia uerè sanctus es. Vel cum sancto sanctus eris, id est, tu infundes ei sanctitatem, quia omne bonum, & perfectio nostra à Deo est. *Et cum robusto perfectus*. Id est, cum homine robusto: id est habente robur ad operandum uirtuose eris perfectus, id est reputabit te perfectum, & intelliget robur suum à te esse. iuxta illud Isai. 40. Scilicet, Qui autem sperant in domino mutabunt fortitudinem: assument pennas, ut aquilæ: current, & non laborabunt: ambulabunt, & non deficient. *Et cum electo electus eris*. Id est, vir electus, & bonus reputabit te electum, id est, non habentem aliquam imperfectionem, sed potius reputabit te electorem suum, scilicet, quia ex hoc solo habet, quod sit electus, quia tu elegisti eum, iuxta illud: Beatus quem elegisti, & assumpti, & habitabit in atrijs tuis. *Et cum peruersis peruersus*. Id est, cum viro malo tu eris malus, scilicet, reddendo ei malum quod meretur: uel eris peruersus cum eo, scilicet, reputabit te peruersum, quia homines iniqui reputant Deum esse iniustum, quando punit eos: & tamen ipse iuste punit illos. In Hebræo habetur. *Cum potente complecti*. Vbi nos habemus cum robusto, & eadem sententia est. Magis tamen conuenit litera hebraica, quia hic ponuntur nomina similitum significatorum, sicut cum dicitur, cum sancto sanctus eris, ideo debet poni hic nomen significans perfectionem: cum immediate sequatur perfectus eris. *Et populum pauperum saluum facies*. Id est, tu saluabis homines pauperes. In hoc patet benignitas Dei erga pauperes: quia cum ipsi non possunt se defendere, Deus defendit illos. sic patet Exo. 22. Scilicet, Aduenam non contristabis, nec affliges eum: uidua, & pupillo non nocebitis, si laeritis eos uociferabuntur ad me, & ego exaudiam clamorem eorum, & indignabitur furor meus, percussamque uos gladio, & erunt uxores uestræ uiduæ, & filij uestri pupilli. sic etiam Deuter. 10. dicitur. Deus personam non accipit nec muneris, facit iudicium pupillo, & aduenam: amat peregrinum, & dat ei victum atque uestitum. In Psalmo habetur. *Tu populum humilem saluum facies*. Sed idem est, quia uocatur populus humilis, id est, humiliatus, vel depressus, qui modica potest, & pauca possidet. *Oculis que tuis excessus humiliabis*. Id est, per solum aspectum oculorum humilias, vel deprimis superbos. simile habetur Isai. 11. Scilicet, Et spiritu laborum suorum interficiet impium, id est, solo sermone occidet hominem malum. Ita etiam solo uisu deprimet superbos. In Psalmo habetur, & oculos superborum humiliabis. Quod ad aliam sententiam pertinet: quia hic oculi referuntur ad Deum, ibi autem ad superbos. *Quia tu lucerna mea Domine*, id est, tu es lucerna illuminas me. hoc autem dicitur à duplici proprietate. Prima est: quia lucerna dicitur lumen in testa positum, vel in alia re corporali, & lumen quasi spirituale, ita Deus posuit intra corpus nostrum lumen intellectus, quod omnia illuminat. Sic dicitur Psal. 4. signatum est super nos lumen uultus tui, id est, intellectus, & Deus est lucerna hominis dando ei hoc lumen. Aliter potest intelligi, quod gratia quam Deus infundit illuminet animam nostram, sine qua deformis est imago Dei in anima nostra, adueniente autem gratia fulget imago animæ nostræ, & tunc proprie est deiformis. Deus autem dabit istam gratiam Dauid, ideo uocabatur lucerna eius. *Et tu Domine illuminabis tenebras meas*. Potest accipi sicut supra dicebatur de lucerna, quia lucerna, & tenebra opponuntur, & dicitur illuminari.

Illuminare tenebras quomodo intelligitur.

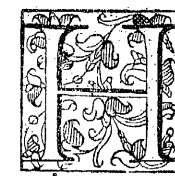
ntas. Et iste sensus est conuenientior, vt patet ex sequenti litera, scilicet. *Quasi lutum platearum comminuum eos.* Scilicet, reddam eos ita minutos sicut lutum platearum, quod multis calcantibus atteritur: patet etiā magis in Psalmo, quia vbi dicitur hic, delebo eos vt puluerem terræ: dicitur ibi: *Comminuum eos, vt puluerem ante faciem venti: puluis tamen ante faciem venti dispergitur in partes minutissimas. Atque compingam.* In Hebræo habetur, *Dispergam.* Et istud procedit ex equiuocatione, quia verbum ibi positum significat complanare, vel dispergere. Primum accepit litera nostrā, dicens: compingam. Nam compingere est cum accipitur massa luti, & extenditur per parietem: & in ista significatione accipitur aliquando in Hebræo: vt cum dicitur, quod lamina aurea extendenda erant super tabulas tabernaculi. Exo. 26. & 36. nam ibi ponitur istud verbum: litera autem nostra accepit conuenientissimè hic, compingam, & non dispergam, quia dicebatur de luto; ipsū autem lutum magis est ad extendendum, & compingendum quā ad dispergendum propter suam humiditatem, & tenacitatem: si autem diceretur de puluere dixisset: dispergam. Intelligi debet hoc de praterito, scilicet, deleui eos, vt puluerem, & comminui eos ex causā iam dicta, *Salua bis me à contradictionibus populi mei.* Id est, quādo cūque populus meus inceperit contradicere mihi, vt expellat me de regno: tunc salua bis me. Debet intelligi hoc de praterito, & sic exponunt Hebræi, scilicet, quod aliquando Israelitæ contradixerunt Dauid, sicut quando Saul volebat eum occidere, etiam Israelitæ repugnauerunt, scilicet, Ziphei qui insidiabantur Dauid vt traderent eum Sauli, præced. lib. cap. 23. & 26. Absalom quoque, & Achitophel & totus Israel insurrexerunt semel contra Dauid, supra 15. vsque ad 18. & tamen Deus liberauit Dauid de his contradictionibus. *Et constitues me in caput gentium.* Id est, seruasti semper me in caput gentium, id est, in statu regali. q. d. licet populus meus contradiceret mihi ad tollendum regnum: tamen tu semper seruauisti me, vt manerem in capite gentium, & nunquam posset auferi mihi regnum. *Populus quem ignoro seruiet mihi.* Istud ponit Dauid ad laudem Dei, quia non solum Iudæi erant sibi subiecti, qui erant de stirpe sua, sed etiam gentiles, quos non cognoscebat per communicationem, vel cognationem seruiuerunt ei: sicut fuerunt Moabitæ: Idumæi, & Syri, & alia gentes, qui seruiuerunt Dauid sub tributo, vt patet supra 8. & debet intelligi de praterito, vt patet ex exemplis, etiam quia dicitur in Psalmo. *Populus quem non cognoui seruiuit mihi. Et audiuit auris obediet mihi.* Scilicet, immēdiatē vt audiebat verba mea obediebat mihi, & hoc ad significandum magnā promptitudinem seruiendi. *Filij alieni defluerunt.* Id est, illi, qui erant filij mei, & tamen alienati sunt à me, defluerunt, i. recesserunt à me. Intelligitur de Absalōne, qui erat filius Dauid, & repugnauit ei alienando se ab illo tanquam hostis. Item omnes Israelitæ erant filij Dauid in quantum ipse erat rex, & reges vocantur patres, vel pastores populorum, sicut Homerus in Iliade vocauit Agamemnonem patrem, & pastorem populorum, qui erat princeps omnium Græcorum eunium in expeditione contra Troiam. Aristo. etiam 8. Ethii, dicit principatum regalem esse paternum, & inducit istud exemplum de Agamemnone. Israelitæ tamen defluerunt à Dauid, & alienati sunt ab eo, coniurantes cum Absalōne contra Dauid supra 15. cap. *Filij alieni resistunt.* filij mei, qui alienati sunt à me resistuerunt mihi, scilicet, Absalom, & omnes Israelitæ, & intelligit de praterito, sicut supra dicitur defluerunt. Nam necesse est, quod ista duo verba pertineant ad idem tempus cum faciant eandem sententiam. Et

Superiores
vt patres esse
oportet.

F *contrahentur in angustijs suis.* i. coangustabuntur in tribulationibus suis, quia erunt in perplexitate, & nescient quid faciant. Aliqui Hebræi dicunt, q. d. litera Hebraica signat contrahentur in clausuris suis, & tunc intelligitur de Seba, qui alienatus est à Dauid, & fecit ab eo recedere totum Israel, dicens: non est nobis pars in domo Dauid. S. 20. Et iste coangustus est in clausuris suis, i. in vrbe Abela, in qua clausus est, & occisus, eo. c. & intelligendum est hoc de praterito, vt supra, scilicet, contracti sunt in angustijs suis. In Psalmo. dicitur: *Filij alieni mēti sunt mihi.* filij alieni inueterati sunt, & claudicauerunt à semitis suis: sed ad idem pertinet, scilicet, quod filij alieni resistent, vel mentiti sunt sit idem, quia resistere est veritatem negare. Et huic consonat litera Hebraica, scilicet. *Filij alieni negabunt se.* Id est, pra timore negabunt se fecisse quod fecerunt, vel negabunt se, id est, negabunt se esse mihi subiectos, quamquam sint: cum autem dicitur defluerunt, dicitur in Psalmo, inueterati sunt, quia illa, quæ inueterantur defluunt, & destruantur, & cum dicitur hic, in angustijs suis, dicitur in Psal. claudicauerunt à semitis suis, quia contrahi in angustijs est diuertere à loco publico, & istud est claudicare à semitis, & retrudi in aliquo loco angusto. *Viuit Dominus.* Hic ponitur intentā conclusio, scilicet, magnificatio nominis Dei, quia omnia, quæ dicta sunt in isto cantico, ad laudem Dei pertinent. Et dicitur. *Viuit Dominus.* Id est, Deus viuit in æternum, & non accipitur viuit dominus per modum iuramenti. Sic accipitur Iere. 4. scilicet. *Iurabunt, viuit dominus: sed solum est quedam assertio de Deo, scilicet, viuit dominus. I. vita Dei est indeficiens. Et benedictus Deus meus.* Id est, Deus est in æternum benedictus, quia licet nos non benedicamus ei semper, tamen ipse semper bonus est, & per hoc est benedictus. Item dato q. nos non benedicimus semper Deo, tamen sancti Angeli semper benedicunt Deo nocte, & die non cessantes, vt patet Apocal. 4. & requiem non habebant die ac nocte dicentia: Sanctus, Sanctus, Sanctus dominus omnipotens. Idem patet Ezech. 1. & 10. Item dato, q. nos non semper benedicimus Deo, quia aliquando nullus nostrum hic erit, tñ desistentes hic viuere, ad alium seculum trāsferentur, vbi semper benedicemus Deo. *Et exaltabitur Deus fortis salutis meæ.* Id est, laudibus nostris Deus exaltabitur, quia laus est sermo indicans magnitudinem. Et sic quādo cūq; Deum laudamus, enunciamus de ipso aliquid magnum, & in hoc ipse exaltatur, non quidem ipse in se: quia totam perfectionem suam simul habet, nec potest per tempus aliquid maius acquirere, sed exaltatur Deus in opinione nostra, quia nos quando nō audiuimus de Deo aliquas perfectiones non arbitramur eum tanq; aliquid magnum. Postq; verò audierimus miracula, & quācūq; magnalia opera, quæ ipse facit, arbitramur eum in maiori reuerentia, & ad istud proficiunt laudes nostræ de Deo: vnde laudes nostræ valde acceptabiles sunt Deo si recto animo proferantur, eo q. per eas notescit cordibus nostris, & ideo ipse approbauit nimis laudes, quas de ipso facimus, Psalmo 49. scilicet, *Immola Deo sacrificium laudis, & redde altissimo vota tua: & iterum ibidem, sacrificium laudis honorificabit me.* q. d. istud me magis honorificat, quā omnia alia. Et dicitur: *Deus fortis salutis meæ.* id est, Deus fortis ad conseruandum salutem meam. In Hebræo dicitur. *Deus meus fortis meus.* Et idem est, quia fortis meus vocatur, id est, fortis pro me, sed conseruandum salutem meam. *Deus qui das vinctas mihi.* Laudat hic Dauid Deum inuincens, q. oēs victorias quas ipse habebat de hostibus, erant virtute Dei. *Et deuicis populos sub me.* Eadem sententia est, nā ponere populos hostiles sub pte Dauid, vel dñe ei v. g. oriam

K

C A P. XXIII.

A E C autem sunt verba nouissima, quæ dixit Dauid filius Isai: *Dixit vir cui constitutum est de Christo Dei Iacob: egregius psaltes Israel.* Spiritus Domini locutus est per me, & sermo eius per linguam meam, dixit.

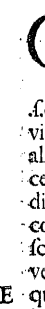
P O S I T A. fuit in præcedentibus gratiarum actio de praterito, hic autem ponitur vaticinatio de futuro. Et diuiditur in duo. Primum ponitur ipsū vaticinium, secundò ponitur catalogus fortium. *Hæc nomina fortium.* Prima diuiditur in duas, quia primò ponitur prophetia Dauid de prædicatione bonorum: secundò de punitione malorum, ibi. *Præuaricatores autem.* Prima in duas; primò ponitur excellentia prophetiæ Dauid verbo, secundò excellentia prophetiæ in exemplo, ibi. *Sicut lux aurora.* Considerandum autem quod excellentia prophetiæ consistit in duobus, scilicet, vel ex perfectione materiæ reuelatæ, secundò modo ex conditione modi reuelandi, & ista duo sunt in prophetia Dauid. Secundum ibi. *Spiritus Domini.* Habet autem cognitio quācumq; naturaliter perfectionem ex obiecto, sicut scientiæ differunt, & periciuntur per obiectum. 3. de Anima, ita ergo prophetia cū sit quedam cognitio supernaturaliter homini comunicata. In veteri autem testamento nihil excellentius fuit mysterio incarnationis Christi, ideo prophetæ, quibus reuelabatur, ex hoc, consequebantur quandā dignitatē. Habuit autem Dauid in hoc, duplicem dignitatē. scilicet, reuelata fuit ei certitudo incarnationis, & quia reuelatum est q. de genere suo futurus erat Messias, & q. in huius virtute ipse liberatus fuerat ab omnibus malis.

26. dicitur
Ezechiel
c. 9.

Exemplum
prophetiæ
in d. 11.
constat.

D

An ordo sit continuus narrationis. Quest. 1.

Q V A E R E T V R. circa primum, an ea, quæ habentur hic, fuerint facta post præcedentia, & an fuerint immēdiatē facta, vel aliquando tpe post. Respondendum q. hic ponunt duo, scilicet, quedam vaticinatio de futuro, & quidā catalogus virorum fortium. Quantum ad finem non potest assignari aliquis ordo anticipationis, vel recapitulationis ad præcedentia, quia ille catalogus fortium nō fuit aliquid dictum, vel factum tempore Dauid, sed fuit quedam compilatio facta à scriptore libri huius, ordo tamē in scripturis est per hoc q. res vna fuit ante aliam dicta, vel facta. Poterat ergo poni iste catalogus fortium in quacūque parte Historiæ Dauid, quia non habet maiorem cōsecutionem ad unam partem, quā ad aliam. Fuit tamen cōueniens poni hic, quia huicq; dictum est de bellis Dauid, & quia in illis habuit istos viros tanquam adiutores, & ministros belli, expleis bellis ponitur catalogus principum bellatorum. Quantum ad primum de vaticinio futurorum, satis debet dici, quod istud fuit post præcedentia, quia hic dicitur, q. ista sunt verba nouissima, sed tamen in præcedenti posita sunt aliqua verba Dauid, ideo necesse est, q. ista fuerint post illa: alioquin non essent ista nouissima. Cū autem quæritur, an ista fuerint facta immēdiatē post illa. Dicendum quantum ad catalogum fortium, q. ille non fuit dictus, nec factus ante præcedentia, vel

An fuerint
facta, immēdiatē
post
præcedentia.

toriam de illis idem est. *Qui educis me ab inimicis meis.* Id est, libera me à potestate inimicorum meorum. In Psal. dicitur: *Liberator meus de inimicis meis iracundis, id est, de inimicis meis, qui valde erant irati contra me, & conabantur me delere.* Intelligendum est autem hoc de praterito, quia iam liberatus erat Dauid ab omnibus his, vt patet in principio cap. & patet etiam in Hebræo: nam vbi nos dicimus educis, dicitur in Hebræo eduxit, quod est de praterito. *Et à resistentibus mihi eleuas me.* Id est, eleuasti me à resistentibus mihi, scilicet, eleuasti me plus quā illos: nam licet aliqui repugnarent Dauid, postea reducebantur in feruitatem eius, & manebat ipse dominus eleuatus super eos: vel dicitur eleuas me, id est, educis me de medio illorum, vt non possint mihi nocere. *A viro iniquo liberabis me.* Id est, liberaisti me à viro iniquo, scilicet, à Saule, qui erat iniquus. Nam ex mala intentione persequebatur me. Vel potest accipi singulare pro plurali, scilicet, à viro iniquo, id est, ab omnibus viris iniquis, & intelligitur de praterito sicut omnia alia. *Propterea confitebor tibi domine in gentibus.* Id est, propter omnia ista beneficia mihi collata confitebor tibi, id est, laudabo te in gentibus, id est, inter omnes gentes, scilicet, publice, & coram quibuscūque fuero laudabo te. Aliter possunt accipi gentes pro Gentilibus, & tunc dicitur: *confitebor tibi in gentibus, id est, etiam coram Gentilibus, quasi dicat, non solum confitebor magnitudinem tuā, & beneficia mihi collata coram Iudæis, sed etiam coram Gentilibus, vt inter omnes magnificetur nomen tuum.* Aliter intelligit Nico. scilicet, *Confitebor tibi in gentibus, id est, in Gentilibus conuersis ad Christum, quia ad illos peruenerunt Psalmi, & illi Deum laudant, vel cognoscunt quomodo laudauit dominum in his Psalms Dauid: sed præcedentes sentus sunt meliores.* *Et nomini tuo cantabo.* Eadem sententia est, scilicet, cantabo ad honorem nominis tui. *Magnificans salutes regis tui.* Id est, Deus est magnificans salutem regis sui, scilicet, regis Dauid, quem ipse constituit in regem. præced. lib. cap. 16. & ob hoc vocabatur specialiter rex eius: hic est mutatio personæ. Nam deberet dici magnificans salutem regis tui, eum supra fiat sermo in secunda persona, & dicitur regis sui in tertia, & hoc fit multoties in Psalmo, vt patet Psal. 3. scilicet, *Domini est salus, & super populum tuum benedictio tua, & tamen deberet dici super populum suum benedictio tua.* Dicitur autem magnificans salutem regis, id est, faciens magnas saluationes eius. Nam quādo cūq; liberabat Deus Dauid à morte, vel periculo, faciebat salutem Dauid, & quia interdum liberabat Deus Dauid de magnis periculis, dicebatur magnificare salutem eius, id est, facere magnam salutem, sic patet præced. lib. cap. 14. cū dixit populus ad Saulem, Ergo ne morietur Ionathas, qui fecit salutem hanc magnam in Israel, scilicet, occidendo tot Philistinos, & liberando Israel à tanto periculo. *Et faciens misericordiam Christo suo Dauid & semini eius in sempiternum.* Id est, Deus facit misericordiam Dauid & semini eius, scilicet, dando sibi regnum, & filijs suis. Nam promisit ei quod vsque in æternum filij sui possiderent regnum, supra 7. & possederunt illud vsq; ad Babylonicam captiuitatem. Postea etiam aliquantulum habuerunt illud vsque ad Christum, & tunc Herodes erat rex, qui erat alienigena, scilicet, Idumæus. Quomodo tamen verum sit quod filij Dauid habuerunt regnum vsque in æternum, declaratum est supra 7. vocatur autem Dauid Christus Domini, & tunc Herodes erat rex, qui erat alienigena, scilicet, Idumæus. Quomodo tamen verum sit quod vinctus: reges autem vngentur mandato Dei, sic fuit de Dauid præced. lib. cap. 16.

Cōfiteri
Domino in
gentibus
quomodo
exponitur.

post, sicut supra declaratum est, & consequenter non habet locum quæstio, si fuerit immediatè, vel aliquanto tempore post dictus. De vaticinio autem futurorum dicendum, quod quamquã fuerit post ea, quæ habentur præced. c. non constat, an fuerit immediatè vel aliquanto tempore post istud factum, non poterat tamen esse longè post, quia verba præced. c. dicta fuerunt postquam cessavit Dauid ab omnibus bellis, vt patet præced. c. scilicet, locutus est Dauid verba carminis huius in die, qua liberavit eum dominus de manu omnium inimicorum suorum, & tamen postquam Dauid cessauit ab omnibus bellis, non vixit magno tempore. Nam etiam bellum Abialom contra Dauid fuit pauco tempore ante mortem eius, vt declaratum est supra 17. & 18. ergo à fortiori ista verba essent pauco tempore ante mortem Dauid.

Quare ista verba non ponuntur post omnia pertinentia ad Dauid. Quæst. 11.

QUARE ET VR vterius, cum hic dicatur, quod ista verba fuerint verba nouissima Dauid, cur non ponuntur post omnia, quæ pertinent ad Dauid. s. post. c. sequens, & post duo capitula sequentis libri, quæ pertinent ad Dauid, Respondendum quodammodo, quod in interdum scriptura non multum curat de ordine, & sic licet istud. c. deberet esse post omnia, non curauit scriptura. Sed istud non stat, ppter duo, primo quia volunt dare remedium extraordinarium, cum habeant remedium ordinarium, scilicet solutionem generalem cui habeant specialem, & tamen reprehendantur qui volunt applicare eandem solutionem omnibus argumētis, sicut qui eandem medicinam omnibus morbis applicat, vt patet in decretis. 29. di. s. quò beatus Ioannes in Apocal. septem scribēs Ecclesijs in vnaquaq; eorum, vel specialia vitia reprehendit, vel virtutes probat: ita Paulus Apostolus per singulas Ecclesias vulneribus medetur illatis, nec ad imitar imperiti medici, qui vno cōlytio omnium oculos vult curare. Et glo. super ipsam locum dicit argumentum contra illos, qui tales in omnibus contrarijs ponunt solutiones, scilicet, sicut in leges, & aliud secundum canones, & illud nouum, istud verum. Secundò peccant isti, quia falsum dicunt: nam non est verum, quod ea, quæ habentur hic debeant poni in fine totius historie Dauid. Sed dicendum quod ista non debent poni post omnia facta Dauid, quia non sunt ista facta, sed dicta, ea autem, quæ habentur seq. c. sunt facta, ideo bene sunt aliqua facta post vltima verba, secus tamen si ista essent vltima facta. Sed adhuc dicitur, quod non sunt ista vltima verba Dauid, quia seq. c. locutus est, & in duobus capitulis sequentis libri, vt patet ex litera. Dicendum, quod istud intelligitur de verbis, quæ dixit Dauid spiritu prophetico. Nam ea, quæ habentur hic, dicta sunt spiritu prophetico, vt patet in litera. Spiritus Domini locutus est per me. Ea autem, quæ locutus est Dauid sequentibus capitulis, non locutus est spiritu prophetico, sed communi locutione, ideo ista vocantur vltima: ante hoc autem multa dixerat spiritu prophetico, scilicet, omnes Psalmos, quos composuit. Hæc autem sunt verba nouissima. Scilicet, nouissima verba Dauid, & intelligitur hoc vsque ad illum locum. Hæc nomina fortium. Quia ibi iam non extenduntur verba Dauid.

Verba prædicta quare vocantur nouissima. Quæst. 111.

QUARE ET VR, quare vocantur ista verba nouissima. Aliquis dicit, quod non fuit Dauid aliquid locutus post hæc. Sed falsum est,

quia sequen. c. & in primis duobus capitulis sequentis libri locutus est. Aliter dicendum secundum Rab. Dauid Kimhi, quod sunt verba nouissima, id est, quæ nouissimè locutus est spiritu prophetico: nam post hæc licet aliqua dixerit, non fuerunt spiritu prophetico dicta: etiam dicit, quod post hoc nunquam fuit spiritus prophetia in Dauid, vel quod recessit ab eo. Non est tamen intelligendum, quod recesserit aliquid à Dauid, quia spiritus propheticus non est aliquid immanens, sed illustratio raptim transiens, sed dicitur recessisse. i. quia nunc fuit in eo, & postea nunquã sedit in ipso. Aliter responderi litera chaldaica, scilicet, quod sunt verba nouissima, id est, verba de Messia prolata, & tempora Messie vocantur vltima tempora in scriptura, & sic prophetia de Messia dicitur vltima prophetia. De hoc Gen. 49. cum dixit Iacob filiis suis, Congregamini vt annunciem vobis, quæ ventura sunt in nouissimis diebus. Sic etiam Isai. 2. dicitur, erit in nouissimis diebus preparatus mons domus Domini. Idem Michea. 4. Et ibi agitur de temporibus Messie. Aliter soluit Nicolaus, scilicet, quod ista dicantur verba vltima, i. maxime memoriæ commendanda, quia quod vltimè est maxime retinetur, sic dicit Gregorius Homil. 19. Idcirco dominus tunc discipulos increpauit, cum corporaliter illos reliquit, vt verbum quod recedens diceret, arctius in corde audientium impressum maneret. Sed solutio Rab. Dauid Kimhi melior est, & patet, quia solutio literæ chaldaicæ non multum stat: nam dies Messie non uocantur dies vltimi, eo quod sunt dies Messie, sed eo quod erant multum distantes ab illo tempore, quo propheta enunciabat de illis. Item patet Genes. 49. quod non uocentur dies Messie dies vltimi, tanquam ipsis conueniat hoc specialiter, quia ibi dicitur, vt annunciem vobis, quæ ventura sunt in nouissimis diebus: & tamen sub nomine benedictionum dicti sunt euentus futuri Israelitarum: quorum plurimi inceperunt immediatè post introitum in terram Chanaan: nam ibi dicitur, in quibus partibus ipse tribus habitura erant fortes, & illud fuit immediatè post introitum in terram Chanaan, & tamen vocatur dies illi nouissimus, quia multum distabant à tempore, quo ista dicebat Iacob: sic etiam patet, quia beatus Ioannes Canonica prima, capitulo secundo, dicit, Filioli nouissima hora est: iam tamen transierat aduentus Messie. Solutio etiam Nicolai non multum conuenit, quia alia verba dixit Dauid quæ erant ita memoria commendanda sicut ista, ut patet ex discursu Psalmorum, in quibus sæpe agit de Messia. Solutio autem Rabbi Dauid Kimhi, non habet reprehensionem. Dixit Dauid filius Isai. Scilicet, ista quæ sequuntur. Pater Dauid vocatur aliquando Isai, & aliquando Iesse. De Isai patet præceden. lib. cap. 16. & supra 20. & hic. De Iesse patet Isai. 11. scilicet, Egredietur uirga de radice Jesse, & Matth. 10. scilicet, Iesse autem genuit Dauid, sed in libris veteris testamenti quasi semp Isai vocatur. In Hebræo habetur. Dicitur Dauid filij Isai. id est, istud est dictum eius, sed idem est. Dixit vir, id est, dixit Dauid, est repetitio sententia, quam interdum propheta faciunt in principijs locutionum, sic patet Num. 24. cum incepit loqui Balaam, & dicitur: dixit Balaam filius Beor: dixit homo cuius obturatus est oculus: dixit auditor sermonum Dei, & omnia ista significant solum, dixit Balaam. In Hebræo habetur. Dicitur viri, id est, dixit vir, sed idem est. Cui constitutum est de Christo Dei Iacob. i. cui facta est promissio certa de Christo, id est, de Messia, qui est Dei Iacob, id est, qui missus est, & tunc mittendus erat à Deo Iacob: vel vocatur Christus Dei Iacob. i. Messias Dei, quem cum magno desiderio expectabat Iacob. In hoc significat

Responsio Chaldaica.

Contra rationem Chaldaicam.

Contra Nicolaum.

cat Dauid, quod sibi facta erat promissio de Christo nascituro de semine suo, & verum est: quia ei, & Abraham facta est promissio de Christo: ideo in principio genealogie Christi ambo ponuntur simul, scilicet, liber generationis Iesu Christi filij Dauid filij Abraham. Et secundum Hieronymum in expositione eiusdem Euangelij causa fuit, quia promissio facta est vtrisque. In Hebræo habetur. Viri, qui eleuatus est in altum iustus à Domino Israel. Id est, istud est dictum viri, qui eleuatus est in altum, scilicet, lumine prophetico. Nam per illum propheta eleuatur super cognitionem naturalem, quia peruenit ad intelligibilia capienda, quæ aliis naturaliter capere non posset, & dicitur vnus à Domino Israel, id est, qui vnctus fuit in regem à Domino Israel. nam Dauid vnctus est iustu Dei. præceden. lib. cap. decimo sexto, & est sensus totius literæ, scilicet, istud est dictum Dauid propheta. Litera autem nostra accepit sensum literæ Hebraicæ per Amphibologiam: accipiens constitutum est pro eleuatus est: & Christum, qui est in recto conuertitur in obliquum, & dicens de Christo Domini. Egredietur iustus in Israel. Id est, Dauid erat optimus cantor, & psalmographus inter omnes Israelitas: & ob hoc dicit Ra. Sa. quod sola cantica Dauid dicebantur à Leuitis in templo. sed hoc falsum est, quia cum introducta fuit arca in locum suum in domo Dauid: Leuite, scilicet, Aphas, & fratres eius cantauerunt Psalmum, scilicet, Confitemini domino, qui est Psalmus 104. & tamen Aphas illud cantauit: & ipse fecit illud: vt patet 1. Paralip. 16. Vnde Psalmus intitulatur Aphas, & non Dauid. Sic etiam multi alij Psalmi. Nam Aphas, Emã, & Iudit fuerunt principes cantorum, & isti prophetaabant in Psalmis, & erant doctores: vt patet primo Paralipom. vigesimo quinto: est tamen verum quod Psalmi Dauid sunt plus frequentati in cantu Leuitarum: eo quod plures psalmos fecerat Dauid quam fecerunt Leuitæ: vt patet ex eorum titulis secundum quod scribuntur in psalterio in principijs psalmorum. Spiritus Domini locutus est per me. Hic ponitur excellentia prophetie ex modo reuelationis. Pro quo considerandum quod Nicolaus dicit duplicem esse reuelationem propheticam, quæ fit per illustrationem intellectus: quedam enim fit intellectus illustrato supernaturaliter ad aliquid cognoscendum: & vltra hoc impressa quadam imagine in phantasia, super quam intellectus se conuertat, & intelligat id, quod Deus reuelare vult: & sic est modus intellectus nostræ. Nam nos non intelligimus nisi conuerso intellectu super phantasmata, vt patet tertio de anima, scilicet. Oportet intelligentem phantasmata speculari, & isto modo dicit, quod facta est reuelatio Ieremie de destructione Ierusalem per Chaldaeos: nam dixit ei Deus: Quid tu vides Ieremie? & respondit: virgam vigilantem ego video. Et iterum ait: quid tu vides? & respondit: ollam succensam ego video, & ebullitiones eius ab Aquilone: vt patet Iere. primo. Alius modus reuelationis spiritualis est quandocunque solus intellectus illustratur, & non fit aliqua impressio in phantasia: sed ipsa illustratio intellectus est sufficiens causa ad intelligendum: & dicit, quod iste modus cognitionis est perfectior, quam primus, sicut apparet in cognitione conclusionis geometricæ: nam aliqui sunt qui intelligunt conclusiones geometricas solum si sibi dicantur: etiam si non fiat aliqua descriptio linearum, & figurarum ad exemplificandum. Alij autem sunt, qui non intelligunt hæc nisi fiant descriptiones figurarum quas videant, & sicut illi, qui nullis descriptionibus indigent ad intelligendum habent perfectiorem actum intelligendi quam illi, qui non intelligunt sine descriptionibus, ita actus intelligendi propheticus, qui sine Alph. Toit. in Secundum Regum.

aliquo impresso in phantasia sufficit ad ipsum quod intelligi debet supernaturaliter, est perfectior actu intelligendi, qui simul requirit phantasmata: nam phantasmata suppleant aliquid, quod deest ipso actu intelligendi: & nunc dicit, quod in Dauid fuit iste modus intelligendi, sine imagine, & in hoc erat valde excellens inter prophetas, & dicitur. Spiritus Domini locutus est per me. Id est, Spiritus domini solus immutauit intellectum Dauid, non assistente aliquo phantasmate. In Hebræo dicitur. Locutus est in me. Et idem est, maxime quia litera Hebraica secundum æquiuocationem potest trahi, & trahitur interdum ab ipsis Iudæis ad significandum in me, vel per me. Et sermo eius per linguam meam. Id est, sermo eius transfuit per linguam meam. In quo dicit Nicolaus, quod signatur, quod Deus non solum direxit intellectum Dauid, sed etiam linguam suam ad loquendum, quia omnia, quæ loquebatur erant prophetia. Dixit, Deus Israel mihi locutus est. Ista est repetitio sententia, quæ fit sæpe in his verbis prophetis sicut dicebatur supra, scilicet, dixit Dauid filius Isai, dixit vir &c. Fortis Israel. Vocatur Deus fortis Israel, id est, fortis ad liberationem Israel, vel qui ostendit fortitudinem suam in liberatione Israel, scilicet, quia per signa magna, & portenta eduxit Israelitas de Aegypto, vt patet Exod. 7. vsque ad 12. & iste modus loquendi est multum frequentatus, potissimè in Psalmis, vt patet præced. cap. & etiam in alijs locis, vt patet Genes. 49. scilicet, Dissoluta sunt vincula brachiorum eius per manum fortis Iacob, id est, per manum Dei, qui est fortis ipsius Iacob. Dominator omnium iustus. Id est, iste Deus est dominator, quia non solum habet proprietatem omnium rerum per quæ dominus est earum, sed etiam actualiter dominatur, & tamen iustus est: hoc dicitur ad significandum rectitudinem Dei: nam vt communiter domini inter hoies plura agunt voluntate quam lege, & plura passione ratione, & quanto fuerit Dominus maior, tanto magis sequitur voluntatem, velut non subiectus legibus, ideo isti vt cõter faciunt iniustitias multas: Deus autem iustus dominus fit, tñ iustissimus est, nec condemnat iustum cum impio, vel e conuerso, sicut dixit Abraham Ge. 18. Absit à te vt hanc rem facias, & occidas iustum cum impio: sicut, iustus sicut impius, non est tuum hoc, qui iudicas omnem terram. Dominator in timore Dei. Scilicet, quæ Deus sit dominator omnium, tamen spãliter est dominator illorum, qui timet eum, quia ipse spãliter attendit ad illos, qui timent eum. In Hebræo habetur. Potens in homine. Vbi dicit litera nostra. s. dominator omnium, sed idem est. Sicut lux aurora Oriente Sole. Hic introducuntur exempla. s. de visione intellectuali sine imagine, & ad hoc dicitur de sole viso cum nube, vel sine nube. Pro quo sciendum, quod Nico. dicit solem posse videri dupliciter, scilicet, vel in quantum est obumbratus nubibus, vel in quantum est fulgens sine nube. Primus modus est imperfectior ad visionem, quia quilibet oculus etiam si sit infirmus, potest solem obumbratè conspiceret. Secundus modus est perfectior, quia non potest quilibet oculus sic videre solem, sed solum ille, qui est fortis: vnde oculi valde debiles non solum non possunt videre lumem solis directè, sed etiã non possunt qualitercumq; respicere lamen diei, sicut pater de noctua secundo Metaphi. Dauid autem cognoscebat Deum spiritu prophetico, sicut qui videt solem non obumbratum, quia illa est perfecta cognitio, & sic est sensus, quod sicut lux aurora Oriente Sole mane abiç; nubibus rutilat, sic erat modus prophetia Dauid, scilicet, quia cognoscebat veritatem supernaturalem fulgentem in intellectu suo sine aliquo phantasmate. Et sicut pluuys germinat herba de terra. Hic secundum Nico. inducitur exemplum de reuelatione facta

quando sol oritur super aquam, quia ibi caufatur quidam fulgor super aquam ex reuerberatione, & non caufatur super terram. Simile fit oriente sole super speculum, vel super arma polita, vel super quacumque; eramenta diligenter terfa, quia tunc fit magnus fulgor. Et sic dicebat Dauid, quod domus sua non folu efferet ficut lux folis orientis sine nubibus, fed etiam qm iste fol ortus sine nubibus oritur super herbas habentes guttas roris, quia tunc duplicatur splendor, & istud fignat excellentem, & famofam prosperitatem domus fua. Ex hoc apparet quod non fit expositio Nicolai conueniens, quia diuidit fententiam huius litera, quae penitus est eadem: nam cum dicitur ficut lux aurora: exponit de modo prophetie Dauid, fcilicet, qd erat per folum actum intelligendi clarum, & non erat cum aliquibus imaginibus, quae sunt tanquam nubes, cum quibus oritur fol, & fequentem literam exponit de incarnatione Chrifti, fcilicet, & ficut pluuijs germinat herba de terra, & tamen manifeflum est, quod totus iste est vnus contextus, & vnus verus. Etiam quia illa coniuñtio copulatiua facit pertinere ad eam fententiam. Item non fiat, qui non applicatur fatis ad literam ficut ipfe vult, fcilicet, quia ficut germinat herba de terra, ita Domina noftra genuit Saluatorem, quia quilibet videbit hoc fruole dictum, & non copartari precedentibus, nec fequentibus, nec ipfi litera. *Nec est tanta domus mea apud Dominum.* Dixerat enim qd Deus promiferat ei, quod domus fua fulgeret ficut fol super herbas roridas, hic ponit quod hoc fit ex fola liberalitate Dei, fcilicet, nō est tanta domus mea apud Dominum, id est, non est tanti meriti. *Et pactum aeternum iniret mecum,* fcilicet, quia ad hoc quod aliquis iniat fedus cum alio, oportet quod sint aequales, quia in federe vtrinque fit promiffio, & quantum ad hoc sint aequales: ideo reputabat Dauid in valde magnam gratiam, quod Deus voluiffet inire fedus cum illo, quia ipfe nihil horum merebatur. Nic. expofuit istud de pacto incarnationis Chrifti, & hoc vt continuaret literam iftam cum precedenti, fed nullo modo poteft stare, quia dicitur in litera, quod erat pactum aeternum. Sed manifeflum est, quod pactum de incarnatione Chrifti non vocatur aeternum, nec poteft vocari, quia aeternum dicitur durationem fine fine, vel faltem valde magnam fecundum modum loquendi fcripturae, & tamen incarnatio Chrifti fuit in iftanti, ideo non dicit aliquam durationem, & fic non poteft determinari per esse aeternum, vel modicum durans. Sed Nicol. retorquet istud aeternum dicens quod vocatur pactum de incarnatione Chrifti aeternum, quia Chriftus regnaturus erat in aeternum. Ifa. 9. fed istud est nimis alienum, quia dato quod poffet intelligi litera de incarnatione Chrifti, adhuc non vocaretur pactum aeternum propter regnum Chrifti: quia ifta duo nimis erant diftincta, fcilicet, quod Chriftus incarnaretur, & quod regnum eius efferet aeternum vel non: ideo ad hoc oportet esse diuerfas pronuntiationes, & fic non poteft intelligi nifi de regno domus Dauid, quia Deus promiffit, quod illud efferet aeternum cum poffet durare pauco tempore, & ifta erat magna gratia qd promitteretur regnum in aeternum, & ob hoc Dauid fpecialiter expreffit de pacto aeterno gratias agens, quod est aeternum. Sic etiam fecit fupra feptimo, cum ait: fed & hoc parum vifum est in cōfpectu tuo, nifi loquereris etiam de domo ferui tui in longinquum. *Firmum in omnibus, atque manitum,* id est, iftud pactum est totaliter firmum, & munition, fcilicet, quod nunquam variabitur, fic enim dixerat Deus ipfi Dauid, quod etiam fii filij fui peccarent, non auferret regnum eis, fupra 7. & quantum ad hoc erat fimpliciter firmum, & munition in omnibus, id est, contra omnia, per quae caflari pof-

set, nam dato quod Deus promiffiffet fimpliciter qd filij Dauid regnarent in aeternum, fi peccarent, iftud fedus irritabatur, promiffit tamen Deus quod etiam fi peccarent non auferretur regnum, ideo non erat aliquid per quod poffet deftrui iftud pactum. *Cuncta enim falus mea, & omnis voluntas mea.* Ifta claufula ex modo fcriptura videntur decurtate, quia non funt hic verba aliqua, per quae explicentur: ideo Nicol. fubintelligit verba, fcilicet, cuncta falus mea est a Domino, & omnis voluntas mea tendit in dominum. Iftud tamen videtur esse alienum, ideo debet referri vtraque claufula ad id, quod fequitur, fcilicet: *Nec quidquam ex ea, quod non germinet,* id est, omnis falus mea, & voluntas mea fic fe habent quod nihil est, quod non proficiat de illis, emittendo germen, & est fensus. Quodcumq; ego volo prosperatur, nec est aliqua operatio mea, quae non tendat ad falutem. Iftud est quod non fit aliquid quod non germinet: & iftud fignificabat, quod Deus dirigere debebat Dauid in omnibus operationibus fuis, & ille, qui a Deo dirigitur prosperatur. Sic patet Genef. 39. cum dicitur: fuit Dominus cum eo, & erat vir in cunctis prosperē agens: habitabatque in domo domini Dei fui, qui optime nouerat Dominū esse cum eo, & omnia quae gereret ab eo dirigi in manu illius. Et quia Deus promifferat Dauid quod prosperaret eum in omnibus, fupra feptimo, confidebat tantum in illo federe, quod nihil credebat fe voluturū, vel incepturum, quod non proueniret ad prosperum finem, & iftud erat quod omnia, quae uellet Dauid germinarent. Et fic conuenit fuperiori fententiae de pacto aeterno. *Præuicacatores autem quasi spinæ euellantur vniuersi.* Hic dicitur de malis per comparisonem ad domum Dauid, fcilicet, quia Deus elegit Dauid, & fecit cum eo fedus, ideo confertuabit eum in omnibus operationibus fuis. In malis autem non est fic, quia Deus nō prosperabit actus illorum, fed tribulabit eos, & euellantur de poffeffionibus fuis, ficut euellantur spinæ de terra, ne noceant. *Quæ non tolluntur manibus.* Ifta, quae fequuntur, non pertinent ad conditionem euulfionis malorum, fed spinarum principaliter, licet ad malos applicari poffit, fcilicet, spinæ non tolluntur manibus, quia funt pungitiuæ valde, ita & mali quando funt indurati ficut spinæ, corriguntur a Deo dura punitione, quae magis proprie vocatur poena, vel exterminium quam correctio. *Et fi quis tangere voluerit eas, armabitur ferro,* id est, spine quando funt valde dure, non tolluntur manibus, licet tollerentur, quando efferent virides, & teneræ, fed quicumque vult tangere eas, armabitur ferro, fcilicet, farculo, vel falce ferrea, id est, quod non succidantur manibus, fed ferro. *Et ligno lanceato,* id est, ligno facto ad modum lanceæ, fcilicet, quod lignum longum debet accipi ad modum lanceæ, & in illo erit falx vel farculum ferreum, & nō fufficit, quod armemur ferro in manibus, quia fi propinquæ nobis funt spinæ, quamquam habeamus ferum in manibus, lædemur in alijs partibus corporis: ideo neceffe est esse ferum in ligno lanceato, id est, longo ad modum lanceæ, ita quod nullo modo ad nos pectingant spinæ. Iftud autem non conuenit ex- pofitioni Nicolai, quia ipfe volebat quod intelligeretur de Romanis, qui venerunt armati contra Iudæos, quia manifeflum est quod lignum lanceatum non fignificat lanceam, vel aliquod genus armorum, fed hafte ad infigendum ei falcem, vel farculum, ideo ad spinas refertur. *Igneque succenfa comburentur vique ad nihilum,* id est, postquam fuerint succenfa ifta spinæ, comburentur vique quo de illis nihil maneat, ita mali de hæreditatibus fuis expellentur, & alij fufcipiant eas, ipfi verò deftruentur, ita vt nō maneat de eis nec radix. Iftud autem intelligitur hic in præfenti, quia Deus interdum

Catalogus fortium.

terdum punit malos, ita vt nihil maneat de eis, fed magis hoc erit in futuro quando omnes mali claudentur in gehenna. *Hec nomina.* Hic ponitur fecundum principale huius cap. catalogus fortium. Et diuiditur in duo, quia primò ponuntur nomina virorum magis notabilium. Secundò ponuntur nomina virorum magis communium, ibi. *Afael frater Ioab.*

Quomodo viri fortes se habeant, & quot fuerunt. Quest. IIII.

Opinio Nicol.

QVAERETVR circa primum de ifta habitudine virorum fortium, fcilicet, quomodo se habeant. Respondendum quod hic computantur triginta feptem viri fortes, vt patet in fine capit. fed in iftis ponuntur triginta in quodam ordine, quorum nomina expresse ponuntur infra ex illo loco: Afael frater Ioab, manent autem alij feptē, de quorum computatione est dubium. Nicol. enim dicit, quod fuerunt viri 39. fcilicet, 30. qui ponuntur infra in litera, & duo alij ternarij, fcilicet, Iesboam, Semmaa, Eleazar, & fecundus ternarij, fcilicet, Abifai, Sobochai, Ionatham filius Semmaa, & ifti funt triginta fex, est alius Banaia, qui non est in aliquo ternario, nec etiam computatur inter triginta, quia fuit admirabilis in robore, & narratur magnifica de eo in litera. Et fic funt triginta feptem fuerunt autem alij duo, fcilicet, Dauid, qui est princeps omnium fortium, & Ioab, qui etiam non computatur hic, & tamen fuit vnus de fortibus viris, & fic funt triginta nouem. Confiderandum tamen pro enarratione aitorum fortium, quod habetur ifte catalogus hic, & i. Paral. 11. ideo quaedam ponuntur hic, quæ fubticentur ibi, & quaedam fubticentur hic, quæ ponuntur ibi fecundum conditionem fcripturae. Secundum veritatem tamen fuerunt ifti fortes triginta feptem, quoru triginta fuerunt qui expresse nominantur, vt patet infra in litera, deinde fuerunt duo ternarij, quos enumerauit Nicolaus, & funt triginta fex, est etiam Banaia præter itos, vt aliqui volunt, vt patet ex litera, & fic funt triginta feptem, aliqui tamen ponunt Banaiam in fecundo ternario, de quo infra dicitur, ponuntur enim in primo ternario viri fortiffimi. In fecundo autem ponuntur viri minus fortes, deinde ponuntur alij minus fortes in numero triginta.

Quare ponuntur hic nomina fortium. Quest. V.

QVAERETVR ulterius, quare ponuntur hic ifta nomina fortium expreffa, cum nihil attineant ad hiftoriam. Respondendum, quod in iftis viris, de quibus hic dicitur, laudantur duo bona, vnum est ipfum robur corporis, quod quia naturaliter euenit licet laudabile fit, non tamen valde, eo quod præter actum humanum euenit. Est tamen aliquo modo laudabile, eo quod est aliquid poffibile applicari ad operationem virtutis, & iftud fufficit ad hoc quod fit laudabile, vt patet i. Ethic. circa finē. Secundum erat ipfa virilitas, vel animofitas, fecundum quam fe exponebant periculis maximis, ficut fuit de illis tribus viris qui inierunt per mediam aciem Philiftinorum ad portandum aquam de Berthelem pro Dauid, vt patet infra in litera: ifta autem animofitas vocatur fortitudo, quæ est virtus moralis, & est valde laudabilis, ideo ifti pro illa laudari debent. Item fcriptura vult laudare iftos, vt exemplo iftorum inducat alios ad fimilia operandum, fic enim in Ecclefiaftico laudantur omnes viri, qui fuerunt valde famofi in veteri teftamento, vt patet Ecclef. 44. & vique ad finem libri, nam dicitur eo. ca. Laudemus viros gloriofos, &

parentes nostros in generatione fua, multam gloriā fecit Dominus in magnificentia fua a feculo dominantes in potestatibus fuis homines magni virtute, & prudentia fua præditi: fic enim ifti viri fortiffimi fecerunt opera magnæ virtutis in defenfione fidei contra infideles, ideo fcriptura tradit eos nobis imitabiles laudando illos. Et ifta est caufa propter quam libri ifti regum in ecclefia leguntur, vt exemplo iftorum, qui pugnaverunt contra hoftes, nos quoque contra hoftes fidei, & potiffimè contra vitia militemus. Sic etiam libri Machabeorum ad exemplum leguntur in Ecclefia, quia illi fuerunt fortiffimi bellatores exponentes animas fuas pro lege, & fanctuario Dei, vt patet i. Machab. cap. 2. & ifti etiam ad imitationem nobis traditi funt, vt fimiliter pugnemus, ideo iustum fuit, vt ifti viri fortiffimi nominarentur hic, nam virtus laudata crefcit. Et ifta fuit caufa quare inter Romanos viris fortibus pro patria notabiliter agentibus ftatuæ in foro quafi diis ponebantur, vt omnes defiderio honoris huius anhelarent ad fortiter agendum pro republica, & homines generofi cordis vifis imaginibus valde inclinabantur.

Cur II. Reg. in Ecclesia leguntur.

Quare ifti viri fortes fuerunt diftincti per ordinem, & non omnes fimul pofiti fuerunt. Quest. VI.

QVAERETVR ulterius, quare fuerunt ifti viri fortiffimi diftincti per ordines tres, & non fuerunt omnes enarrati quafi fub vno eumulo. Respondendum, quod ficut fcriptura vult laudare omnes iftos, quia omnes erant fortes, ita vult cuique fecundum meritum fortitudinis diuerfam dare laudem. Sunt autem hic tres gradus in fortitudine: nam quidam erant fortes, alij fortiores, alij fortiffimi. Fortes funt triginta, & ifti ponuntur in vno gradu, & nominantur omnes continuatim, infra in litera. Secundi funt fortiores, & ifti funt in vno ternario, fcilicet, Abifai: Ionatham filius Semmaa, & Sobochai. Tertij funt fortiffimi, fcilicet, in fecundo ternario, & iunt Iesboni, Eleazar, & Semmaa, vt patet in litera: fi autem omnes fuiffent quafi aequales, nominati fuiffent omnes in eodem ordine.

Quare ponantur gesta sex fortium virorum, & non omnium. Quest. VII.

QVAERETVR ulterius, quare non ponuntur gesta triginta virorum fortium, ficut ponuntur gesta fex virorum, & quare non ponuntur ifti fex viri in vno ordine, cum omnes fecerint gesta magnifica, quæ hic enarrantur. Ad primum dicendum, quod triginta viri, qui ponuntur in eodem ordine, fortes quidem fuerunt, quia pugnant acerrime contra hoftes, erantque vultus eorum ficut facies leonum, & veloces ficut capreae, quæ morantur in fyluis, ficut dicitur de viris de tribu Gad, qui venerunt in auxilium Dauid. i. Paralip. 12. Non tamē fecerant ifti aliqua gesta fpecialia, quæ deberent diftinctè exprimi, fed laudati funt tanquam viri fortes, quia in omnibus fortiter fe habebant. De viris autem, qui funt in duobus ternarijs exprimuntur gesta, quia illi non folum fortiter fe habebant in quolibet bello, fed etiam fecerunt aliqua fpecialia gesta, quæ diftinctè poterant exprimi. Ad fecundum dicendum, quod non ponuntur illi fex viri fub eodem ordine, quia ficut fcriptura vult nominare omnes fortes laudando illos, & diftinxit triginta viros fortes ab iftis fex, eo quod triginta non fecerunt aliquid valde excellens, & ifti fecerunt aliqua magnalia. Ita cum gesta iftorum fuerint inaequalia, fcriptura vult laudare iftos inaequaliter, & pofuit

posuit in diuersis ordinibus: nam quilibet illorum, qui ponuntur in primo ordine per se pugnavit contra unum exercitum, vel quasi & fugauit illum: quilibet autem de existentibus in secundo ordine occidit unum giganteum, ideo oportet quod differant isti duo ordines inter se. De primo primi ternarii, scilicet, Iesboam patet, quia ipse occidit octingentos viros vno impetu: ut patet in litera. Secundus, scilicet, Eleazar fugauit per se exercitum Philistinorum per se fugientibus omnibus Israelitis, & postea redierunt Israelitae ad capiendum praedam de bello, quod ille solus fecerat. Tertius in hoc ternario, scilicet, Semma solus pugnavit contra Philistinos, & defendit quandam agrum ab eis, ut patet in litera. In secundo ternario viri existentes occiderunt singulos gigantes, nam Abisai, qui fuit vnus de eis occidit giganteum Iesbibenob supra 2. secundus etiam, scilicet, Ionatham occidit alium giganteum habentem fenos digitos, id est, 24. in manibus, & pedibus eo. cap. tertius autem, scilicet, Banaias secundum quosdam, vel Sobochai secundum alios occidit giganteum, nam Sobochai occidit Saph de genere Arapha, supra 2. si sit Banaias occidit etiam unum giganteum infra in litera: distinguuntur ergo gesta istorum trium secundorum a gestis primorum, ideo est distinctus ordo: sic patet in litera cum dicitur de Abisai, qui erat primus in secundo ordine, scilicet, ad tres primos non peruenit, id est, non fecit tam excellentia gesta sicut illi. Idem autem dicitur de Banaia, quod ad tres primos non peruenit. *Sedens in cathedra.* Hic incipit narratio trium virorum de primo ternario, & dicitur, *Sedens in cathedra sapientissimus.* Scilicet, Dauid sedebat in cathedra, & erat sapientissimus omnium, & iste computatur primus de tribus fortibus. Considerandum quod in hoc est difficultas magna, quia aliqui dicunt, quod primus de tribus fortibus erat Dauid; alij autem volunt quod erat Ioab, alij vero dicunt, quod erat quidam alius, ideo diuersimodè exponunt literam istam. Primo modo dicitur sedens in cathedra, id est, Dauid, qui sedebat in cathedra, eo quod erat rex, & nulli alij licebat sedere in cathedra: *Sapientissimus,* id est, ipse erat sapientissimus inter omnes istos fortes, de quibus hic. Et quamquam esset fortissimus, magis tamen laudatur de sapientia, quam de viribus, eo quod sapientia melior est viribus, ut patet Prou. 6. Melior est sapientia quam vires, simile patet Sapi. 6. *Princeps inter tres,* id est, Dauid erat princeps inter tres fortissimos, & erat fortior alijs. *Ipsa est quasi tenerimus ligni vermiculus,* id est, Dauid erat sicut vermiculus, qui est in ligno, quasi dicat, ille mollissimus est, & tamen ipsum lignum forte terebrando perforat: & ob hoc terebro, vel terebella appellatur. Sic erat Dauid, qui in conuersatione erat mollissimus sicut vermiculus ligni omnibus tractabilis, & affabilis: & tamen in bello erat fortissimus, ita vt deiceret octingentos viros vno impetu, sic exponit Glof. ordinar. & Andreas, & Historia scholastica, & Nicolaus. Alij exponunt hoc de Ioab dicentes, quod ipse erat princeps inter tres fortissimos, & erat dux belli: tamen non exprimitur hic nomen eius, & dicitur sedens in cathedra, quia sedebat inter viros domus consilij cum septuaginta iudicibus. *Sapientissimus,* id est, erat sapientissimus omnium, qui erant in domo consilij; deinde exponantur cetera, sicut dictum est. Alij exponunt de quodam alio, qui non nominatur hic, scilicet, de Iesboam, & ille erat sedens in cathedra, id est, excellentior omnibus. Ra. Sa. exponit hoc de Dauid dicens, quod erat sedens in cathedra, scilicet, quia erat rex, vel erat sedens in domo consilij, & erat sapientissimus, scilicet, inter omnes iudices domus consilij, & erat princeps in tribus, scilicet, in pulchritudine, fortitudine, & sapientia: vt

patet supra 16. cum dixit quidam vir Saulis de Dauid, vidi filium Isai scientem psallere, & fortissimum robore, & virum bellicosum, & prudentem in verbis, & virum pulchrum. Dicit etiam quod Dauid erat sicut vermiculus ligni tenerimus, eo quod quando studebat in lege Dei erat ita tener sicut vermiculus, recludendo se in vestibus vacantis stitio sicut vermis tener inuoluitur ligno, & quando pugnavit erat fortis sicut lignum. Ra. Dauid Kimhi dicit quod iste fortissimus fuit Adinohan & est vermiculus ligni: non quod sit nomen appellatiuum vermiculus ligni, sed nomen illud quod ponitur in Hebreo pro vermiculo ligni dicit ipse esse nomen proprium illius viri, vel dicit quod fuerit iste Ioab, qui erat sapientissimus inter iudices sedens in domo consilij, vt supra expositum est: vel dicit, quod fuit Dauid, cui competeabant haec, sicut etiam fuit supra declaratum.

Primus vir fortis quis fuerit. Quest. VIII.

QV A E R E T V R, quæ sit conueniens expositio de isto primo viro forti, & quis ille esset. Respondendum est, quod tota ista varietas expositionum insurgit, quia hic & 1. Paral. 11. ponitur catalogus istorum fortium, & subicitur aliqua hic, quæ ibi dicuntur, & è contrario: Et tamen sicut colligi potest ex his, quæ habentur hic, & ibi simul sumptis scietur, quis sit iste vir primus in fortibus. Plurimi autem volunt ipsum esse Dauid. Sed dicendum quod non stat. Primo, quia dicitur in litera hæc sunt nomina fortium Dauid, ergo ipse Dauid non erat aliquis de viris fortibus istis, sed omnes erant serui sui. Item patet, quia enarrato isto primo de quo dubitatur, dicitur in litera, post hunc Eleazar filius patris eius, id est, post illum primum virum fortem fuit Eleazar, & tamen 1. Paralip. 11. dicitur, quod Eleazar fuit post Iesboam, & quod fuit filius patris Iesboam, ergo non potest intelligi de Dauid, sed de Iesboam, quod esset primus inter fortes. Item patet, eo. cap. cum ponitur catalogus fortium Dauid dicitur, iste est numerus robustorum Dauid, Iesboam filius Achamoni, & deinde sequitur post eum Eleazar, ergo non erat iste Dauid, sed Iesboam. Causa autem huius erroris est litera nostra, quæ noluit transferre hic sicut in Paral. Nam hic ponitur in Hebreo, quia nomen Iesboam, & Taquemuni: pro quibus litera nostra posuit sedens in cathedra sapientissimus, quia Iesboam interpretatur sedens in populo, vel in pulpito, & Taquemuni, interpretatur sapiens, & posuit litera nostra interpretatiuonem nominum tanquam essent appellatiua, & tamè magis sunt propria. Quod patet, quia 1. Paralip. 11. ponuntur ista vt propria, & dicitur Iesboam filius Achamoni. Ita ergo debuisset litera nostra ponere hic Iesboam Achamoni, & esset planum sicut est in Paralip. Istam expositionem sequitur Iosephus 7. Antiquitatum volens quod iste fortissimus non sit Dauid sed quidam alius, & vocat eum Eusebium dicens: Eusebii filius Achimeæ, vbi nos dicimus Achamoni, qui aciem hostium frequenter irrumpens non cessauit donec nongentos occideret, post hunc Eleazar filius Dodi, qui cum rege fuerat in Sarpha, hic Israelitis formidantibus Palæstinarum exercitum, & fugientibus solus resistit, & multos occidit, vt sanguine occisorij gladius haberet in dextera, Israelitæ verò videntes Palæstinos in fugam versos descendentes de montibus persecuti sunt eos, & prouenit Israelitis famosa victoria. Tertius fuit Semeius filius Heli, qui cum Hebraei fugerent exercitum Palæstinarum solus illum portauit, & alios prosternens alios in fugam vertit. Aliquis putauit quod Iosephus non intelligat de Iesboam, de quo

quo nos dicimus cum uocet eum Eusebium, & filium Achimeæ. Dicendum quod idem est de quo Iosephus loquitur, & de quo nos: sed Iosephus obseruauit vni specialiter, quia non solum voluit transferre historiam Hebraicam in Latinum, sed etiam conuertit nomina Hebraea in formam Latinorum, hoc autem non obseruauit Hieron. & quia Iesboam est in forma Hebraica vocauit eum Eusebium, quod satis simile est in literis, & in sono. Etiam vocatur ex eadem causa filius Achimeæ, cum nos dicamus filius Achamoni, quia Achimeæ magis perinet ad formam Latinam quam Achamoni: sic etiam fuit in Semma qui tertius ponitur, & vocatur secundum Iosephum Semmeius. Idem tenet Ra. dicens quod iste primus fortis fuit Iesboam, dicens: tres fortes supra nominati, scilicet, Iesboam filius Achamoni, quem Iosephus Eusebium filium Achimeæ nominat, & Eleazar filius Achai, quæ Iosephus dicit filium Dodi, & Semeiau filium Agge, quem Semeium filium Heli vocat. Idem tenet Glof. ordin. super primum Paralip. cap. 11. dicens Iesboam secundum Iosephum vocatur Eusebius filius Achimeæ, & dicit: Alij volunt, quod sit Dauid. Interpretatur autem Iesboam sedens in populo, Achamoni verò sapientissimus: vnde in libro Regum sedens in cathedra sapientissimus dicitur. Idem tenet Andreas. Non est ergo dubitandum, quin iste fuerit Iesboam, & non Dauid, nec Ioab, aut aliquis alius, & tunc debet litera exponi, scilicet, *Sedens in cathedra,* i. Iesboam, quia in Hebreo Iesboam signat sedentem in populo, vel pulpito. *Sapientissimus,* id est, filius Achamoni: nam in Hebreo ponitur hic Taquemuni, siue Achamoni, quod idem est, & significat sapientissimum: vnde ista non est expositio literæ nostræ, sed reductio illius ad literam Hebraicam: quia cum debuisset ponere nomina propria, posuit expositionem illorum, & fecit esse nomina communia. Si tamen aliquis vellet exponere literam nostram sicut iacet de Iesboam, diceret, quod ipse sedebat in cathedra, id est, erat excellentissimus inter omnes fortes, & ob hoc ipse merebatur habere cathedram inter omnes fortes. Vocatur autem sapientissimus, quia forte esset sapiens inter alios, sed secundum veritatem non potest exponi, nisi vt antea exposuimus. *Princeps inter tres,* id est, Iesboam est in primo ternario, & est princeps omnium istius ternarii. Idem tenet Rab. Dauid Kimhi dicens quod idem est ille, qui occidit octingentos viros, & qui occidit trecentos. 1. Paralip. Sed ille vocatur ibi Iesboam, ergo etiam vult quod iste, de quo hic dicitur, sit Iesboam. *Ipsa est quasi tenerimus ligni vermiculus.* Laus est Iesboam, scilicet, quod erat affabilis, & mansuetus, & tractabilis omnibus, sicut est vermiculus ligni tener, & tamen erat fortissimus in bello, de hoc dicit Glof. ordinaria, & Andreas, & Historia scholastica. Vermiculus ligni tener, & modicus apparet, sed forte lignum terebrat, vnde à terendo teredonis nomen accepit. Sic ille in omnibus affabilis, humilis, & quietus, in certamine pulchro robustum se, & omnibus intolerabilem se hostibus exhibebat: hunc tamen principem fortium Hebraei suspicantur esse Dauid, de quo dicitur sedens in cathedra, & sic sapientia ostenditur in sedente, & humilitas in sapientissimo, quia vermis dicitur: fortitudo autem, quia octingentos occidit. *Qui octingentos occidit impetu vno,* scilicet, iste Iesboam occidit octingentos viros in vno bello. In Hebreo dicitur. *Ipsa honorabat se in lancea super octingentos vulneratos,* id est, ipse operabatur fortissime in lancea, ita quod reddebatur honorabilis ex hoc, & occidebat, vel vulnerabat octingentos lancea.

Iesboam an occiderit septingentos vno impetu. Quest. IX.

QV A E R E T V R, quomodo iste occidebat octingentos vno impetu, nam videtur esse incredibile, & non verisimile. Respondet Nicol. quod non occidit iste Iesboam octingentos manu sua vno impetu, sed quia propter eius probitatem fuerunt occisi omnes, scilicet, quia ipse dedit audaciam persequendi hostes dicitur occidisse omnes. Vel dicitur occidisse octingentos, quia fortè ipse persequatur hostes, & ipsi fugientes lapsi sunt in aquam, vel in aliqua loca magni precipiti, & ibi mortui sunt. Dicendum tamen quod iste occidit octingentos vno impetu, id est, in vno bello, & non debet accipi vnus impetus pro vno ictu, quia in vno ictu non poterat occidere nisi vnum virum, sed in vno bello satis erat verisimile, quod posset occidere octingentos continuo bello. Nam de Eleazar dicitur, quod ipse solus pugnavit contra Philistinos quouque fugauit totum exercitum, & manus eius hærebant gladio ex sanguine interfectorum, ideo in tali bello satis verisimile erat, quod ipse posset occidere octingentos: Iesboam tamen erat fortior, quam Eleazar, ideo verisimilius erat de eo, quod posset occidere octingentos quam de Eleazar. Item patet quod sit hoc verisimile, quia Samson, qui erat etiam vir fortis, pugnavit solus contra Philistinos, & erat inermis habens solum mandibulam asini, & occidit mille viros, vt patet Iudic. 15. posset ergo Iesboam, qui erat vir fortissimus, & armatus esset, occidere octingentos viros. Idem patet per Iosephum septimo Antiquitatum dicentem primum omnium: Eusebius filius Achimeæ, qui aciem hostium frequenter irrumpens non cessauit donec nongentos occideret, & sic non solum semel hoc fecit: sed etiam saepe Iosephus hoc vult factum.

Quot viros occidit Iesboam. Quest. X.

QV A E R E T V R, vterius, quomodo dicitur hic, quod occidit octingentos: nã 1. Paral. 11. dicitur quod occidit 300. Respondendum quod Iesboam saepe pugnavit contra hostes: & aliquando plures, & aliquando pauciores occidebat. Fuit autem vnus bellum, in quo occidit octingentos, & istud ponitur hic, fuit aliud in quo occidit trecentos solum, & illud ponitur in Paralip. sic enim soluit Ra. Dauid Kimhi, & Nicolaus. Sed obijciatur adhuc, quia Iosephus dicit vbi supra quod saepe Iesboam irrumpens exercitum non cessabat quousque nongentos occideret. Dicendum quod fortè posset hoc solui per corruptionem literæ, quia facile erat, quod in Iosepho vbi scripti essent octingenti errore librariorum ponerentur nongenti, quia multa per errorem istorum introducta sunt: sic soluit Augustinus varietatem numerorum annorum inter Bibliam Hebraicam, quam nos habemus, & Bibliam septuaginta interpretum, in qua maiores numeri sunt quam in nostra, dicens in 15. de Cinitate Dei, quod librarij non attendentes diligenter transcribere ea, quæ inueniunt, omnia præuaricantur. Sed aliter dicendum est, & melius: quia non est iste locus solus, in quo Iosephus deuiet in numeris à sacra scriptura, sed fere in omnibus locis, in quibus agitur de numero bellatorum, vel occisorum, vel de apparamentis bellicis semper ponit maiores numeros: sic enim Iudic. 4. vbi litera nostra posuit nongentos currus regis Asor, & ponit Iosephus tria millia currum. Sic etiam præced. lib. c. 11. & 14. vbi ponitur numerus bellatorum ponit Iosephus maiorem numerum:

rum, ita ergo hic posuit nongentos viros, quia forte in aliquo bello occidit Iesboam nongentos. *Post hunc Eleazar.* Iste est secundus in numero fortium, qui non accedebat ad robur Iesboam, erat tamen vir valde fortis, nunquam tamen legitur de eo, quod occiderit octingentos sicut occidit Iesboam, quamquam Hebraei quidam referunt illud ad Dauid dicentes, quod ipse occidit octingentos, id est, quod propter peccatum suum Bethsabee occisi sunt octingenti viri. Sed istud non stat, quia isti praesupponunt, quod Dauid fuerit iste fortissimus: sed falsum est, quia erat Iesboam: ut supra declaratum est. Item dato quod esset Dauid non poneretur hic de illis viris, qui occisi sunt propter peccatum eius, quia istud ponitur ad ostensionem fortitudinis & laudem, quod tamen perierint octingenti pro peccato illius, non erat laus, sed vituperium: ideo non potest exponi, nisi sicut supra, scilicet, quod Iesboam occidit illos octingentos. *Filius patris eius abohites,* id est, Eleazar erat filius patris Iesboam, scilicet, quia ambo erant filii duorum fratrum, & erat Eleazar abohites, id est, de vrbe Ahohi. Vnde vocatur Ahohites. i. Paralip. 11. Sed Ahotes denominat locum, vocatur autem Eleazar filius Dodi secundum Iosephum. Pro quo sciendum quod Dodi ponitur hic in Hebraeo, & tamen potest esse Dodi nomen proprium, vel commune: nam Dodo significat patrum, & Dodi significat patrum eius, litera autem nostra accepit pro nomine communi dicens: filius patris eius. Hebraei tamen accipiunt hic Dodi pro nomine proprio, ideo dicunt quod erat Eleazar filius Dodi, & sic accepit Iosephus. Simile habetur Iudi. 10. ubi dicitur post hoc surrexit dux in Israel Tholam filius Phua patris Abimelech. Et habetur in Hebraeo Dodo, ubi dicitur ibi patri, & Hebraei accipiunt quod Dodo esset nomen patris Thola, sed in hoc non multum differt. *Inter tres fortes,* id est, iste erat vnus de tribus fortibus primi gradus. i. Paralip. 11. dicitur quod iste fuit inter tres potentes. *Qui erant cum Dauid quando exprobrauerunt Philistinim;* id est, iste Eleazar erat cum Dauid quando Philistini exprobrauerunt Dauid, & viris suis dicentes, quod essent viri timidi, & inutiles ad bellum. *Et congregati sunt illuc in praelio,* scilicet, venerunt contra Dauid in praelium ad locum, in quo erat Dauid: erat autem iste locus apud speluncam Odollam, in qua erat Dauid cum venerunt ad eum isti tres viri fortissimi primi ternarii, & hoc apertius dicitur. i. Paralip. 11. scilicet, iste fuit cum Dauid in Apherdonim, quando Philistini congregati sunt ad locum illum in praelium. Et postea dicitur, descenderunt autem tres de triginta principibus ad petram, in qua erat Dauid ad speluncam Odollam, quando Philistini castrametati fuerant in valle Raphaim. *Cumque attendissent viri Israel ipse stetit & percussit Philistinos,* scilicet, in isto bello non fuit Dauid nec fuerunt aliqui de fortibus eius, quia dicitur, quod omnes, qui erant in bello fugerunt, & mansit solus Eleazar, & ipse percussit tunc Philistinim, & fugauit totum exercitum. *Donec deficeret manus eius,* id est, donec deficeret viribus percutiendo Philistinim praesertim. *Et obrigeret eum gladio,* id est, manus infigidabatur, & indurabatur cum gladio, istud intelligendum est propter sanguinem interfectionum, scilicet, quod tot occiderat, quod sanguis effusus maculauerat gladium, & manus eius erat plena sanguine iam infigidato, & indurato, & faciebat sanguis ille, quod manus colligaretur gladio tanquam per aliquod glutinum. Hebraei quidam exponunt quod Eleazar pugnavit primo lancea, deinde applicuit manum suam ensi, quia ubi litera nostra dicit, & obrigeret eum gladio, dicitur in Hebraeo, applicuit manum suam gladio. Sed hoc non stat, quia dicitur hic, donec deficeret manus eius, & tamen postquam deficeret, non applicaret eam gladio ad pugandum, quia iam nullas vires haberet, sed accipitur ibi applicari, id est, coherere, quia sanguis faciebat, quod cohereret manus gladio. *Fecit que Dominus salutem magnam in die illa,* id est, fecit magnam saluationem in Israel, scilicet, quia liberauit Israelitas de manu Philistinorum per manum Eleazar, nam iam omnes Israelitae fugerant, & Philistini potuissent occidere eos, nisi iste vir fortissimus restitisset. *Et populus qui fugerat reuersus est ad castrorum spolia detrahenda,* id est, prius fuerat multus populus Hebraeorum cum isto Eleazaro, ut pugneret contra Philistinim, & tamen omnes fugerunt relicto solo Eleazar, qui pugnavit contra illos, & occidit multos, & populus, qui fugerat reuersus est ad detrahenda spolia occisorum ab Eleazar, & non curauit iam persequi Philistinim: de hoc dicit Iosephus septimo Antiquitatum, quod iste Eleazar fuit filius Dodi, qui cum rege fuerat in Sarpha, hic Israelitis formidantibus Palaesthinorum exercitum, & fugientibus, solus restitit, & multos occidit, ita ut sanguine occisorum gladius haereret in dextera, Israelitae vero videntes Palaesthinim in fugam versos descendentes de montibus persecuti sunt eos, & prouenit Israelitis famola victoria.

An Eleazar peccauerit solus pugnando contra vnum exercitum. Quaest. XI.

QVAERETVR de isto Eleazar, an peccauerit pugnando solus contra vnum exercitum Philistinorum. Respondendum est, quod cum aliquis pugnat contra magnam multitudinem sicut fuit hic, aut pugnat aggrediendo, aut defendendo. Secundo modo non est peccatum, quod quis pugnet cum vno exercitu, quia forte necesse erit de illo, quod occidatur ab hostibus fugiendo, vel viriliter se defendendo contra omnes hostes pugnet, & tunc cuiusque viro siue fortissimo, siue infirmo laudabilius est pugnare contra vnum exercitum quam fugere, quia cum viroque modo moriendum sit, melius est fortiter resistendo gloriose mori, quam turpiter fugiendo corrumpere, immo non solum cum quis putat se omnino occidendum ab hostibus, sed etiam si dubitet, an possit euadere melius est gloriose resistere, & mori, quam fugere arbitrando se occidendum. Secus autem est cum quis credit, quod poterit sine aliquo periculo euadere, si fugiat, & quod expectando totum exercitum necesse est illum mori, vel saltem est maior praesumptio de morte quam de uita, non est generaliter licitum expectare, licet quibusdam specialiter hoc liceat, scilicet, quibus liceat aggredi, ut infra dicitur. Sic autem forte fuit de Eleazar, quia ipse iuit ad bellum contra Philistinim cum reliquo populo Israelitarum, & forte si fuisset solus non iuisset illuc. Deinde ceteri fugerunt ante ipsum de bello, unde ipse non poterat iam fugere, quin hostes persequerentur eum, & occiderent: ideo valde melius fuit, quod expectaret hostes, & pugnaret quam quod fugeret. Sic etiam fecit Samson, nam ipse erat ligatus, & irruentibus super eum Philistinim fregit uincula, & pugnavit cum eis, occiditque mille viros. Iudi. 15. si autem fugisset, pugnaissent contra eum Philistini, & occidissent. Item quando aliquis uir est ualde fortis, & famosus, dato quod ueniat contra eum magna multitudo, & ipse dubitet de uita sua pugnando, si tamen pugna sua sit honesta, potest licite stare contra hostes: sic enim fuit de Iuda Machabeo, qui cum haberet ual de paucos uiros, conueniunt contra eum magni exercitus, ita ut uideretur nullo modo posse pugnare con-

An Eleazar peccauerit solus pugnando contra vnum exercitum. Quaest. XI.

QVAERETVR de isto Eleazar, an peccauerit pugnando solus contra vnum exercitum Philistinorum. Respondendum est, quod cum aliquis pugnat contra magnam multitudinem sicut fuit hic, aut pugnat aggrediendo, aut defendendo. Secundo modo non est peccatum, quod quis pugnet cum vno exercitu, quia forte necesse erit de illo, quod occidatur ab hostibus fugiendo, vel viriliter se defendendo contra omnes hostes pugnet, & tunc cuiusque viro siue fortissimo, siue infirmo laudabilius est pugnare contra vnum exercitum quam fugere, quia cum viroque modo moriendum sit, melius est fortiter resistendo gloriose mori, quam turpiter fugiendo corrumpere, immo non solum cum quis putat se omnino occidendum ab hostibus, sed etiam si dubitet, an possit euadere melius est gloriose resistere, & mori, quam fugere arbitrando se occidendum. Secus autem est cum quis credit, quod poterit sine aliquo periculo euadere, si fugiat, & quod expectando totum exercitum necesse est illum mori, vel saltem est maior praesumptio de morte quam de uita, non est generaliter licitum expectare, licet quibusdam specialiter hoc liceat, scilicet, quibus liceat aggredi, ut infra dicitur. Sic autem forte fuit de Eleazar, quia ipse iuit ad bellum contra Philistinim cum reliquo populo Israelitarum, & forte si fuisset solus non iuisset illuc. Deinde ceteri fugerunt ante ipsum de bello, unde ipse non poterat iam fugere, quin hostes persequerentur eum, & occiderent: ideo valde melius fuit, quod expectaret hostes, & pugnaret quam quod fugeret. Sic etiam fecit Samson, nam ipse erat ligatus, & irruentibus super eum Philistinim fregit uincula, & pugnavit cum eis, occiditque mille viros. Iudi. 15. si autem fugisset, pugnaissent contra eum Philistini, & occidissent. Item quando aliquis uir est ualde fortis, & famosus, dato quod ueniat contra eum magna multitudo, & ipse dubitet de uita sua pugnando, si tamen pugna sua sit honesta, potest licite stare contra hostes: sic enim fuit de Iuda Machabeo, qui cum haberet ual de paucos uiros, conueniunt contra eum magni exercitus, ita ut uideretur nullo modo posse pugnare con-

Cuiuslibet licet pugnare contra magnam exercitum se de se uideat non tamen aggrediendo.

Tertius vir fortis.

tra illos: unde viri sui dissuadebant ei hoc, dicentes: fugamus, non poterimus pugnare, sed liberemus animas nostras modo, & reuertamur ad fratres nostros, & tunc pugnamus aduersus eos, nos autem paucissimi. Et ait Iudas: absit istam rem facere ut fugiamus ab eis, & si appropiauit tempus nostrum, moriamur in uirtute propter fratres nostros, & non inferamus crimen gloriae nostrae. i. Machab. 9. Si autem loquamur de aggressionem, scilicet, quod aliquis non habens causam pugnandi, vel saltem non compulsus se defendere aggrediatur magnum exercitum, uidetur esse audacia, quia tale terribile est supra vires vnus hominis, quod se exponat contra vnum exercitum, ideo dicendum quod sicut fugere plus quam oportet, vel dimittere arma in bello, est timiditas, & valde vituperabile, ut patet 3. & 5. Ethicorum: ita aggredi aliquod terribile plus quam oportet, est vituperabile, & est audacia, quia istud est contemnere vitam humanam sine aliquo fine honesto, ut patet 3. Ethico. istud autem verum est in uiris communibus. Sunt tamen aliqui viri fortissimi, quorum vires sunt excellentiores viribus multorum hominum, & animositas eorum magna, & isti nouerunt per experientiam, quod facile sit eis pugnare contra multos viros, & tunc si isti confidunt se posse superare, potissime si est causa valde honesta, licet eis pugnare contra multos homines simul aggrediendo. Sic enim fuit de Samlone, qui erat excellentior fortis super alios homines, & ipse egressus ad quandam ciuitatem Philistinorum pugnavit solus contra multos, & occidit triginta de illis, quorum tunicas desiderauerat, & accepit. Ita iste Eleazar erat vir fortissimus, & expertus in bellis: unde confidebat quod ipse solus posset pugnare contra totam istam multitudinem, ideo dato quod aggredere eam non peccaret, ipse tamen non pugnavit contra omnes istos Philistinim per modum aggressoris, sed per modum se defendentis, quia totus populus fugerat de bello, & ipse manserat, se defendens & impugnans hostes. *Et post hunc Semma.* Iste fuit tertius de uiris fortibus in primo ternario, qui non accessit ad duos priores, & de isto nihil exprimitur in Paralip. quia ut dictum est aliqua dicuntur hic quae subtrahuntur ibi, & aliqua exprimitur ibi quae non habentur hic. *Filius Ager de Arari,* id est, iste erat filius viri, qui uocabatur Ager: & erat de urbe Arari, sic etiam quidam alius de fortibus Dauid vocatur Ararites, ut patet infra. *Et congregati sunt Philistinim in statione,* id est, conueniunt facientes aciem. statio enim uocatur acies a stando, quia castra locantur in aliquo loco, & ibi fiat exercitus. *Erat quippe ibi ager plenus lente,* id est, in loco ubi conueniunt exercitus Philistinorum erat quidam ager habens lentes. Et fit mentio de isto agro, quia forte uolebant Philistini comburere istum agrum, & Semma defendit ne cremaretur, ut patet infra.

An ager plenus esset lente solum. Quaest. XII.

QVAERETVR, quomodo dicitur hic, quod erat ager plenus lente, quia i. Paralip. 11. dicitur quod erat ager plenus hordeo. Respondet ad hoc Rab. Da. Canhi, quod ager ille habebat in una parte lentes, & in alia parte hordeum, & hic scriptura nominauit lentes, & in Paralip. nominauit hordeum. Vel aliter potest dici quod erat ibi duo agri coniuncti, vnus plenus hordeo, & alius plenus lente. Vtrumque autem defendit Semma a potestate Philistinorum. Sed adhuc potest dici aliter, scilicet, quod non agitur hic, & ibi de eodem agro, quia hic dicitur de agro, in quo pugnavit Semma contra Phi-

Alisthinos, & ibi dicitur de agro, in quo erat Eleazar, quando pugnavit contra Philistinim. Quod patet, quia ibi dicitur solum de Eleazar, & Iesboam, & nihil de Semma, ideo referendum est ad agrum, in quo erat Eleazar, & non Semma. Et dicitur, iste fuit cum Dauid, quando Philistini congregati sunt ad illum locum in praelium, & erat ager regionis illius plenus hordeo, fugeratque populus a facie Philistinorum, hic stetit in medio agri, & defendit eum: & sic ponuntur omnia ista sub eodem contextu, & tamen pars istorum ponitur hic, scilicet, quod iste Eleazar erat cum Dauid, quando exprobrauerunt Philistinim, & congregati sunt illuc in praelium, ergo totum refertur ad Eleazar, & sic alius ager erat, de quo ibi dicitur quam de quo hic. *Stetit ille in medio agri,* scilicet, uenientibus Philistinim ad destruendum agrum. Semma stetit in medio agri ne Philistini possent ingredi ad uastandum illum. *Et tenuit eum,* id est, defendit agrum ne Philistini introirent, quia uolebant comburere agrum: nam totam regionem modo hostili uastabant. *Percussitque Philistinim,* scilicet, ipse solus percussit Philistinim, nam reliquus populus fugerat. *Et fecit dominus salutem magnam,* id est, per manum illius Dominus saluauit Israelitas, quia Philistini uastabant agros illorum & Semma defendit illos. Etiam defendit Israelitas ne Philistini occiderent eos. Iste fecit simile bellum ei quod fecit Eleazar supra, scilicet, quia solus Philistinim sustinuit & pugnavit contra illos. De hoc Iosephus septimo Antiquitatum ait, Tertius fuit Semmeius filius Heli, qui cum Hebraei fugerent, exercitum Palaesthinorum solus portauit, alios prosternens, & alios in fugam vertens. Non tamen peruenit iste ad fortitudinem Eleazar, & Iesboam. *Necnon ante descenderant tres, qui erant principes.* Hic fit mentio de tribus uiris fortibus secundi ternarii: & dicitur, quod isti uenerunt ad Dauid antequam fieret istud quod dictum est de Semma. Ex quo patet, quod erant duo ternarii uirorum fortissimorum, & isti secundi non perueniant in robore ad tres primos.

Tres praedicti uiri quando uenerunt ad Dauid. Quaest. XIII.

QVAERETVR quomodo dicitur quod isti tres erant principes, & uenerunt ad Dauid ante praedicta. Respondendum quod Dauid erat profugus a facie Saulis, & vagabatur per diuersas partes terrae Israel, & cum fuisset in spelunca Odollam conueniunt ad eum uiri multi, scilicet, quasi cccc. ut patet praecedentibus lib. cap. 22. & deinde quotidie conueniebant ad eum uiri multi de omnibus tribubus: ut patet i. Paralip. 11. & 12. & ibi ponitur, qui uenerunt a principio, & qui postea, & dicitur quod isti tres uiri, qui erant in secundo ternario uenerunt antequam fieret id quod habetur de Semma.

Tres uiri qui erant in secundo ternario qui essent. Quaest. XIII.

QVAERETVR ulterius, qui erant isti tres uiri in secundo ternario. Respondendum est quod vnus istorum erat Abisai frater Ioab, ut patet infra in litera, & de isto non dubitatur. De alijs autem duobus dubitatur. Quidam enim uolunt quod fuerit secundus Banaias, qui ponitur etiam in litera. Sed dicendum est, quod quomodocumque nos uelimus accipere, non est in litera numerus istorum ternarii fortium hic nec primo Paralip. 11. ideo oportet suppleri aliunde, & quidam uolunt quod fuerint

Dodi quid significat.

tur duo de illis viris, qui habentur supra 21. nam ibi ponuntur quatuor viri, quorum quilibet occidit unum gigantem, & non exprimitur hic, quod iam fuerunt ibi expressi, & etiam quid fecerint. Patet etiam ratio, quia Abisai erat primus illorum, & cum ipse ponatur hic, intelligitur, de alijs, qui subtrahuntur, quod fuerint sui socij, qui ibi simul expressi sunt. Et erit vnus illorū Sobochai, qui occidit vnum gigantem, & alius erit Ionatham filius Samma fratris Dauid, qui fuit occidens gigantem viginti quatuor digitorum. Alij volūt, quod iste esset Banaias: & ratio huius est, quia in litera exprimitur de illo postquam expressum fuerit de Abisai, qui est primus in secundo ternario. Item quia dicitur de Banaia, quod ad tres primos non peruenit: si tamen non esset ipse de tribus secundis frustra diceretur, quod non peruenit ad tres primos, quia eadem ratione diceretur hoc de omnibus triginta, qui infra ponuntur, sed non dicitur hoc de illis, nec de aliquo illorum. Item cum dicitur quod Banaias ad tres primos non peruenit, in quo signatur, quod non erat de illis: ita diceretur, quod ad tres secundos non peruenit si non esset de illis, & tamen dicitur hoc de primis, & non de secundis, ergo videtur quod non erat in genere primorum, sed in secundis erat. Dicendum autem quod Andreas, & Nicolaus, & communiter omnes tenent, quod Banaias non fuerit de istis tribus: nec etiam de triginta, & poterat teneri vtrumque, quasi indifferenter. Videtur tamen rationabilius, quod Banaias fuerit de istis tribus, quia alijs superflue ponetur in litera, cum non esset de primis, nec de secundis, nec de triginta, & tunc dicitur, quod assumetur vnus de viris supra nominatis cum Abisai, scilicet, de Ionatham, & de Sobochai ad hoc quod sit tertius, & alius assumetur ad hoc, quod sit septimus cum istis duobus ternarijs, & cum triginta viris, qui infra computantur, vt compleantur triginta septem fortes, quorum summa est infra.

Tres praedicti quomodo vocentur principes inter triginta, cum non videantur computati inter eos. Quest. XV.

QVAERETVR vterius, quomodo vocantur isti tres principes inter triginta, quia illi non erant de triginta viris computatis infra. Quod patet, quia alijs non possent peruenire isti viri fortes ad triginta septem. Item quia dicitur hic infra quod Abisai erat princeps de tribus: ergo non erat de triginta. Respondendum quod isti non vocantur principes de triginta; ita quod essent de numero illorum, sed vocantur de triginta, id est, quia respectu illorum erant principes, scilicet, quia erant excellentiores illis: sic etiam dicitur de illis, qui erant in primo ordine, quod erant principes triginta, vt patet de Iesboam, qui erat primus in primo ordine, tamen ipse vocatur inter triginta princeps primo Paralipom. vndecimo. Et venerant tempore messis ad Dauid in speluncam Odollam, id est, isti tres venerunt ad Dauid in principio omnium virorum, quando Dauid erat in spelunca Odollam: nam ille fuit primus locus, in quo conuenerunt ad eum aliqui viri, vt patet praecedent. lib. cap. 22. scilicet, quod quando Dauid fugit a facie regis Achis venit in speluncam Odollam, & cum esset ibi, audiuit pater suus de eo, & venerunt ad eum pater & mater, & tota cognatio domus patris sui, & facti sunt cum eo multi alij viri constituti in angustia, & oppressi aere alieno: fueruntque ecce viri; & de istis fuit Abisai, & alij duo viri fortes, & quando venit Abisai ad Dauid cum alijs viris de tribu Iuda, iunxit Dauid, quod venirent ad eum

F in fraudem, vt ponerent eum in manu Saulis. Dixitque, si pacifice venitis ad me, ut auxiliemini mihi, cor meum iungatur vobis: si autem insidiamini mihi pro aduersarijs meis, cum ego iniquitatem in manibus non habeam, videat Deus patrum nostrorum, & iudicet. Spiritus vero induit Abisai principem inter triginta, & ait: tui sumus o Dauid, & tecum fili Isai, pax pax tibi, & pax adiutoribus tuis, & tunc Dauid suscepit pacifice Abisai, & socios suos, ut primo Paralipom. 12. *Castra autem Philistini erant posita in valle gigantum.* Hic ponitur opus magnificum de portatione aquae ad Dauid per mediam aciem Philistinorum, & dicitur. *Castra Philistini erant posita in valle gigantum.* Est ista quaedam uallis circa Ierusalem inter ipsam & Bethlehē, & ista est, quae uocatur uallis Raphaim, nam Raphaim in Hebraeo significat gigantes, & ponitur ista uallis in termino fortis Iudae, & Beniamin in medio utriusque sortis, ut patet Iosue decimo quinto, & decimo octauo. *Et Dauid erat in praesidio.* Aliqui putant quod praesidium uocetur hic castrum uel locus quidam, in quo erat Dauid in terra Moab: nam praeced. lib. cap. 22. dicitur quod Dauid fuit de spelunca Odollam in terram Moab, & ibi iterit in praesidio, & tunc accidit istud quod hic dicitur, postea uero propheta Gad dixit Dauid quod recederet in terram Iuda, & inde recessit, & cum ibi maneret Philistini pugnantur, & tres uiri duxerunt aquam per medium illorum. Sed hoc non stat, quia si acciperetur ibi praesidium pro illo castro terrae Moab, quomodo Dauid ueller aquam de Bethlehē cum ualde distaret inde Bethlehē, quia est nimis occidentalis, nam tota terra Moab est ad orientalem partem terrae Israel. Bethlehē autem est circa occidentem illius terrae, scilicet, quasi per nouem leucas distans a mari mediterraneo, & ibi est occidens terrae Israel: ideo tam longe positus non desideraret Dauid aquam Bethlehē. Item dato quod incideret ipsi Dauid aliquod desiderium irrationabile desiderando nimis longinqua, tamen uiri isti tres non iuissent in Bethlehē pro aqua, si Dauid esset tunc in terra Moab, quia nimis distat, & non possent conuenienter illuc ire pro illa. Item dato quod uellent subire hunc laborem, ut placerent Dauid, tamen non possent satisfacere ei in hoc, quia Dauid desiderauit istam aquam quasi subito, dicens: o si quis mihi daret potum aquae de cisterna Bethlehē, quae erat iuxta portam. Si autem nunc esset Dauid in terra Moab, & isti uiri irent pro aqua in Bethlehē, uenirent post aliquot dies, & iam non proficeret aqua ipsi Dauid, quia iam perisset desiderium eius, iuerunt tamen & tulerunt eam tempore conuenienti, & Dauid quamquam desideraret eam noluit bibere: ergo non erat Dauid tunc in terra Moab in praesidio sed alibi. Dicendum autem quod Dauid erat tunc in Ierusalem in arce Sion, & dicebatur esse in praesidio, quia locus ille est fortissimus. Inde autem est prope Bethlehē, scilicet, solum per uiginti stadia, ut ait Iosephus, quae parum continent ultra unam leucam. Et sic quasi subito potuerunt ire in Bethlehē, & reportare aquam antequam periret desiderium Dauid bibendi, ita ut ipse miraretur quomodo tam cito uenerant. Dicendum ergo quod Dauid erat in Ierusalem, & ob hoc uiri uenerunt. Sic enim ponit Iosephus septimo Antiquitatum, dicens: Cum Dauid esset in Ierusalē, subito Philistinorum aduenit exercitus, tunc Dauid ascendit in arcem, ut consuleret dominum de bello, castra uero inimicorum erant fixa usque in Bethlehē, quae procul est a Ierusalē stadiis uiginti.

Præsidium quid dicat.

Quo

Quo tempore praedicti viri portauerunt aquam Dauid. Quest. XVI.

QVAERETVR, quo tempore hoc factum fuerit. Aliquis dicit, quod fuit factum, quando Dauid cum uiris suis per desertum erat profugus, quia tunc isti tres uiri erant cum eo. Sed dicendum quod non stat, quia eo tempore, quo fuit Dauid profugus a Saule nunquam introiuit in Ierusalem, vt colligitur ex processu suo. praecedent. lib. ex cap. 20. usque ad 28. & tamen nunc erat in Ierusalem, ergo non erat profugus a facie Saulis. Item dato quod ceremus Dauid fuisse in aliquo alio loco eo tempore, quo facta sunt ista, tres uiri sui non ausi fuissent recedere ab eo, & introire in Bethlehē, vel in aliquem alium locum, quia etiam cum eo existentes saluari desperabant, vt patet praecedent. lib. ca. 23. & 24. & 26. ideo non audent uiri Dauid recedere ab eo, vt irent in Bethlehē, vel in aliquem alium locum, quia etiam cum eo existentes saluari desperabant, vt patet praecedent. lib. ca. 23. scilicet, dixerunt uiri Dauid ad eum, ecce nos hic in Iudaea consistentes timemus, quanto magis si iuerimus in Ceilam. Dicendum igitur, quod istud accidit postquam Dauid factus est rex Israel, quia tunc morabatur in Ierusalem, ante hoc autem non: nam septem annis, & dimidio quibus regnauit super Iudam, semper fuit in Hebron, nec ausus est ire in Ierusalem, quia pertinebat ad regnum Isboseth, & mox vt factus est rex Israel, iuit in Ierusalem ad pugnam contra Iebusam. Sed videtur dicendum, quod fuerit istud in aliquo de illis duobus bellis, quae fecit Dauid contra Philistinos in principio regni sui super Israel. Nam in utroque potuerunt Philistini castra sua in ualle Raphaim, supra 5. & 1. Paralip. 14. & hic etiam dicitur quod erant castra Philistinorum in ualle Raphaim, ergo videtur quod in aliquo de istis duobus bellis accidit hoc.

Tres uiri qui portauerunt aquam Dauid qui fuerunt. Quest. XVII.

QVAERETVR vterius, qui fuerunt isti tres uiri, qui portauerunt aquam ad Dauid. Respondendum, quod aliqui putant istos fuisse tres viros primi ternarij qui erant fortissimi. Alij uero dicunt quod erant tres uiri secundi, nam Historia scholastica, & Glossa ordinaria, uolunt quod fuerint isti tres fortes de secundo ordine, & dicunt, quod hoc uult litera ista. Item hoc habetur in libro Hebraicarum quaestionum, qui dicitur esse beati Hiero. Item uidetur hoc, quia supra incepit litera dicere de tribus fortibus secundi ordinis, & hic continuat de portatione aquae: ideo uidetur, quod ista portatio pertineat ad tres viros secundi ordinis. Item supra enarrauerat litera quid fecerat quilibet trium uirorum primi ordinis: ideo rationabile est quod hic uoluerit enarrare id, quod pertinebat ad tres viros secundi ordinis. In contrarium uult Nicolaus, scilicet, quod tres uiri primi ordinis fecerint hoc: quod patet, quia in fine istius literae dicitur, hoc fecerunt tres robustissimi, & tamen tres primi uocantur robustissimi, ergo ipsi fecerunt. Item postea sequitur commendatio uirorum trium secundi ordinis, ibi: Abisai quoque, ergo omnia quae supra sunt pertinent ad tres viros primos. Dicendum quod aequaliter uidetur 1. Paralip. 11. quod tres uiri secundi ordinis fuerint, quia dicitur ibi, quod descenderunt tres de triginta principibus ad petram, in qua erat Dauid ad speluncam Odollam quando Philistini fuerant castrametati in ualle Raphaim, & postea sequitur: tres isti hauserunt aquam de cisterna Bethlehē. Et tamen secundum ueritatem isti fuerunt tres primis: nam tota ista litera usque ad illum locum. A sael quoque, intelligitur de uiris primi ordinis, & reliqua intelliguntur de uiris secundi ordinis, sic enim tenet Iosephus septimo Antiquitatum, & sic refert Historia scholastica. Ad primam rationem in contrarium dicendum quod non inceptum fuit supra dici de uiris secundi ordinis tanquam enarraretur aliqui de illis, sed solum cum enarraretur factum Semma qui erat de primo ordine, dixit litera quod ante hoc uenerunt ad Dauid tres alij uiri fortes, qui erant in secundo ordine, & tamen nihil aliud tactum est de eis. Quod patet, quia infra incepit de eis Historia, ibi: Abisai quoque. Si autem dicitur, quod sub eodem contextu cadent ista duo, scilicet, de portatione aquae, & quod descenderunt tres uiri, qui erant principes inter triginta ad Dauid: dicendum quod non cadunt sub eodem contextu, quia in uersu illo, scilicet, castra autem Philistinorum, incipit noua historia de portatione aquae. Ad secundam rationem, scilicet, quod hic tangatur factum trium uirorum secundi ordinis, sicut supra ponebantur gesta uirorum primi ordinis, non stat: quia gesta uirorum secundi ordinis incipiunt infra in uersu: Abisai quoque. Ad tertiam rationem de primo Paralip. 11. dicendum quod ibi est discontinuatio literae sicut hic, nam dicitur de descensu istorum trium uirorum ad Dauid in uersu, descenderunt autem, & in sequenti uersu, scilicet, Quando Philistini fuerant castrametati in ualle Raphaim, incipit alia sententia de portatione aquae. Porro statio Philistinorum tunc erat in Bethlehē, id est, castra Philistinorum erant in Bethlehē. Istud ponitur ad significandam difficultatem eundi pro aqua, quia cisterna erat in Bethlehē, & castra hostium in Bethlehē.

Castra Philistinorum erant in ualle Raphaim. Quest. XVIII.

QVAERETVR, quomodo potest stare litera, quia supra dicitur quod castra erant in ualle Raphaim, & hic dicitur quod erant in Bethlehē. Respondendum, quod uerè castra erant in ualle Raphaim, id est, gigantum: sic enim patet primo Paralipom. 11. quando Philistini fuerant castrametati in ualle Raphaim, Dauid erat in praesidio. Est tamen uallis Raphaim apud Bethlehē, & castra Philistinorum non erant intra Bethlehē, sed circa, & sic dicebantur esse in ualle Raphaim, quia uerè erant in ea, & dicebantur esse in Bethlehē, quia perueniebant castra usque illam. Sic enim declarat Iosephus septimo Antiquitatum, dicens: Cum Dauid esset in Ierusalem, subito Philistinorum aduenit exercitus, tunc Dauid ascendit in arcem, ut consuleret Dominum: castra uero inimicorum erant fixa in ualle usque Bethlehē. Et sic patet quod erant in ualle Raphaim, & extendebantur usque Bethlehē. Desiderauit ergo Dauid, & ait: o si quis mihi daret potum aquae de cisterna, quae est in Bethlehē iuxta portam. Dauid enim erat nutritus in Bethlehē, & desiderauit bibere de aqua illius, quae erat sibi dulcior quam aqua Ierusalē.

Quomodo Dauid desiderauit aquam. Quest. XIX.

QVAERETVR, cum Dauid sciret hostes esse apud portam Bethlehē, & quod nullus permitteretur transire pro aqua, quomodo desiderauit illam. Aliqui uolunt quod Dauid non desiderauit aquam, sed desiderauit experientiam fortitudinis

itudinis militum: Sic enim tenet Nico. sic etiam dicit Glossa ordinaria super Paralipom. & sic quia erat iste actus difficilis, voluit milites suos incitare ad illum. Sed dicendum, quod non stat, quia verè David desideravit aquam, vt hic dicitur. Causa autem desiderij forte fuit duplex. Prima, quia nõ erat tam bona aqua in Ierusalem, sicut in Bethlehem, & istud erat in aliquo puteo speciali. Quod patet, quia dixit de cisterna, quæ est iuxta portam, & sic illa erat excellentior omnibus aquis, quæ erant in Bethlehem, & sic etiam erat excellentior aquis Ierusalem. Secunda causa, quia David nutritus fuerat in Bethlehem in pueritia sua & adolescentia, solent autem interdum hominibus gratiora esse ea, quæ sunt in locis suarum originum, nõ non tam bona sint sicut ea, quæ sunt in alijs locis, eo quod magis conueniunt nature illorum, & hoc tenet Iosephus vbi supra, dicens: Castra autem inimicorum erant in valle vsque Bethlehem, quæ est procul a Ierusalem stadijs viginti, David ergo ait: bonam aquam habemus in regione mea, & præcipue laudabat eam, quæ erat in puteo iuxta portam, & mirabatur si esset, qui ei poculum præberet ex ea, & magis quam pecuniam magnam desiderauit. Dixit autem David de cisterna, quia terra illa raros habet fontes, & rarissima flumina, sed tota de cisternis alitur, & sic preciosissima aqua, quam desiderauit David, erat in quadam cisterna, Iruperunt ergo tres fortes castra Philistinorum. Isti sunt tres primi robustissimi, scilicet, Iesboam, Eleazar, Semma, & dicitur quod iruperunt castra Philistinorum, non quidem quod pugnaverunt contra Philistinos, & uolenter iruperunt per castra, sed ipsi ingredi uoluerunt & Philistini mirati eorum audaciam cesserunt eis. Sic ait Iosephus vbi supra, scilicet: Hac cum audissent isti tres viri irruptes per medios hostes, uenerunt in Bethlehem & haucientes aquam per inimica castra reuersi sunt aquam portantes ad regem, obstupescerunt Philistinis eorum fiduciam, & magnanimitatem, Et hauserunt aquam de cisterna Bethlehem, quæ erat iuxta portam. Erat enim ista cisterna extra urbem circa portam illius, & cum transissent isti tres fortes per castra hostium hauserunt aquam nemine prohibente. Et attulerunt ad David. Etiam nunc transferunt per media castra hostium, quia non erat sibi alius locus transeundi. Quod patet, quia alijs à principio non irrupissent per castra hostium, sed tenuissent aliam viam,

An David si iussisset illis uiris, quod ducerent aquam de Bethlehem peccasset. Quest. XX.

QVAERETVR an David peccauerit iubendo, quod isti milites irent ad ducendum aquam de Bethlehem. Respondendum, quod si David iussisset eis ire pro ista aqua, quod peccasset, quia pro parua re exponeret maximo periculo tres uiros optimos, ita vt magis suspicari posset de illis, quod morerentur, quam quod uiuerent & portarent aquam. Item quod interdum homines exponant vitam suam graui periculo pro aliqua causa necessaria vel valde honesta, non est vituperabile: quod tamen vt David seruaret desiderio suo bibendo de aqua Bethlehem, poneret tres uiros fortissimos in morte: erat irrationabile valde, ideo dicendum quod quamq; David desiderauit aquam de cisterna Bethlehem, nõ iussit istis uiris, vel aliquibus alijs, quod irent pro ea. Quod patet, quia quando aqua ducta est, uoluit bibere eam, quia uiri isti in periculo animarum suarum dixerant illam: à fortiiori ergo cognoscens periculum à

principio non misisset eos pro aqua, sed solum exprimitur verba desiderij sui coram uiris suis, quamq; putaret, quod nõ posset satisfieri desiderio suo. Nam sic interdum solent homines proponere alijs desideria sua, in quibus se putant nunquam habituros optatum: & tunc isti tres uiri nihil dicentes David clamauerunt, & portauerunt aquam exponentes se ad mortem, vt complacerent David, & vt ostenderent fortitudinem suam. Sic tenet Iosephus vbi supra, dicens: ait David, bonam aquam habemus in regione mea, & præcipue laudabat eam, quæ erat in puteo iuxta portam, & mirabatur si esset, qui ei poculum præberet ex ea, & magis quam pecuniam magnam desiderauit. Hac cum audissent isti tres uiri irruptes per medios hostes uenerunt in Bethlehem. Et sic patet, quod nõ iussit eis aliquid David, sed ipsi scientes desiderium eius iuerunt. Etiam David putabat quod nullus posset ei in hoc satisfacere, ergo nulli iuberet. Sed illi, qui dicunt quod David non desiderauit aquam, sed uoluit experientiam fortitudinis suorum militum, non poterunt conuenienter respondere, quia tunc David iuberet illis militibus, vt irent pro aqua, & hoc vt cognosceret eorum fortitudinem, sed hoc erat illicitum. si quod tam duram rem eis imponeret: nam experientia fortitudinis debet inquiri in illis operibus, in quibus uerisimile sit, quod uiri fortes possint obtinere victoria, licet si aliquid periculi: sed ubi tantum est periculum quod uix de aliquo putatur, quod superuenerit, non est experientia fortitudinis, sed insuetudo mortis. ideo si David talia iuberet, peccaret grauiter. Dicendum igitur est sicut prius, scilicet, quod nihil David iussit eis, sed ipsi iuerunt gratis nesciente David, immo potius intelligendum est, quod si David sciuisset non permisisset uiros exponere se tanto periculo, ut aquam ducerent.

An isti tres uiri peccauerint exponendo se tanto periculo. Quest. XXI.

QVAERETVR ulterius, an isti tres uiri peccauerint exponendo se tanto periculo, ut ducerent aquam ipsi David. Respondendum quod hic nõ erat sicut supra dictum est de Eleazar, qui pugnauit contra unum exercitum Philistinorum, & solus illum uertit in fugam, quia hoc egit Eleazar defendendo se, scilicet, quia omnes socij sui fugerant de bello ipso solo relicto, & defendere se non est tam culpabile, sicut aggredi contra multitudinem. Sed dicendum est, quod si isti uiri egerunt hoc ad solius fortitudinis ostentationem, cum se graui periculo opponerent, uidebantur peccare, si autem facerent, ut complacerent regi suo, non erat actus tam culpabilis. Sed adhuc non est ista plena excusatio, quia aut isti uiri putabant, quod se exponerent magno periculo, de quo uix possent exire, aut putabant sibi esse leue pugnare contra illum exercitum: si primo modo, peccabant exponendo se periculo, ut complacerent David: si secundo modo, non peccabant, & sic est uerisimile, quod isti tres uiri non putauerunt esse difficile sibi pugnare contra illum exercitum, quia quilibet eorum, etiam minus fortis, pugnauerat solus contra unum exercitum, & fugauerat eum: ut patet de Eleazaro, & de Semma supra in litera. Et isti erant duo minores in robore. Iesboam autem erat fortissimus, ideo à fortiiori omnes tres possent faciliter pugnare contra exercitum Philistinorum, ideo non putauerunt quod se exponerent periculo magno faciendo hoc, & consequenter non peccarent.

An

An interpretatio Hebræorum circa hæc sit bona. Quest. XXI.

QVAERETVR ulterius, an stet positio Hebræorum circa hoc. Respondendum, quod Rab. Da. Kimhi dicit, quod habebat David malas aquas in caastro, ideo concupiuit de aqua, quæ erat in cisterna Bethlehem. Istud autem est rationabiliter dictum, & tamen præsupponit, quod David erat in presidio, quod est in terra Moab. Et hoc falsum est, quia erat in Ierusalem, vt dictum fuit. Alij autem Hebræi dicunt, quod David non misit in Bethlehem pro aquis, sed pro solutione cuiusdam questionis. Dicunt enim quod erant sapientes in Bethlehem, & ipse misit illos tres uiros, vt inquirerent ab eis, an David posset comburere quandam segetem Israëliitarum, vt cremaret Philistinos latentes in segete: vel erat questio, an posset David comedere segetem Israëliitarum, & postea soluere Dominis suis: & respondunt sapientes Bethlehem, quod non poterat hoc David. Sed ista sunt valde ridicula tam in se quam in eis, quæ præsupponunt: ideo non oportet argui contra illa. habent autem motuum Iudæi ad hanc questionem, quia supra dicitur, quod Semma defendit agrum plenum lente à facie Philistinorum. At ille uoluit bibere. Id est, quando David uidit illam aquam, quam portauerant uiri per tantum periculum, noluit bibere de illa.

An David peccasset bibendo illam aquam. Quest. XXI.

QVAERETVR, an David peccasset, si bibisset de illa aqua. Respondendum, quod non, quia si David misisset illos uiros, vt ducerent aquam peccabat, quia exponeret eos periculo grauissimo pro sola delectatione gustus: postquam tamen ipsi aquam sine periculo portauerunt, non erat aliquid peccatum, quod illam biberet, & maximè quia vt dictum est David nõ iusserat istis, vt portarent aquam, nec fuit conscius huius rei, nisi cum iam aqua portata erat: ideo non peccabat magis bibendo de illa, quam de qualibet alia: noluit tamen David bibere de illa propter tria. Primo, quia uoluit sibi inferre quandam abstinentiam auferendo desiderium suum, quod habita aqua non biberet de illa, & hoc quia aliquando peccauerat utendo delectabilibus illicitis: ideo nunc uoluit etiam à licitis delectabilibus abstinere pro modum cuiusdam satisfactionis, sicut ait Greg. in Moralibus, scilicet, Cogitandum est, vt qui illicita commisit, à quibusdam etiam licitis abstinere, vt per hæc conditori suo satisfaciatur, vt qui commisit prohibita, abstinere etiam à sibi concessis, & se reprehendat in minimis, qui se meminuit peccasse in maximis: lex ueteris testamenti uxorem alienam concupiscere prohibet, regem uero fortia iubere militibus, vel desiderare aquam non penaler prohibet. David uero uxorem alienam concupiuit, & abstulit, cuius culpam digna uerbera sunt secuta, & malum quod perpetravit per poenitentiam lamenta correxit, cum longe post contra hostium cuneos sedit, & aquam ex eorum cisterna desiderauit, cuius electi milites inter caeteras hostium irruptes, aquam quam desiderauerat illæsi pertulerunt, sed uir eruditus flagellis, se protinus cum periculo militum aquam desiderasse reprehendit: eamque fundens Domino libauit, in sacrificium Domini effusa aqua conuersa est, quia culpam concupiscentiæ maculauit per poenitentiam suam reprehensionis. Qui enim alienam concupiscere uxorem non timuit, postea aquam, quam concupiuit, ex Aph. For. in Secundum Regum.

panit. Secunda causa est ad honorem Dei: uoluit enim David honorare Deum, qui ualde honoratur cum ea, quæ nobis gratissima sunt ei offerimus, erat autem gratissimum David bibere aquam de Bethlehem, quæ iam habebat, ideo in reuerentiâ Dei uoluit se priuare hoc desiderio fundendo aquam coram Deo. Tertia causa fuit, quia et David uoluit istos uiros honorare: nõ si ipse bibisset aquam, quæ illi cum tanto periculo portauerunt, uideretur parum pendere eorum laboris. sed ipse biberet quasi nihil id, pro quo uiri illi animas suas posuerant: uoluit igitur effundere aquam istam in rem magnam. Slibando est coram Domino. Quarta causa addi potest. quia uisum est quasi irrationabile, & contra conscientiam, quod biberet illam: nõ si ipse misisset pro illa per tanta pericula, peccasset: ita cum tantis periculis portatam si biberet, uideretur consentire, quod ipsi iussissent pro aqua illa, vt David biberet, & hoc erat consentire peccato: ideo noluit, ne uideretur reus sanguinis uirorum, qui morti expositus est: & hoc significat litera sequens: scilicet, Propitius sit mihi Dominus, ne faciam rem hanc cum sanguinem hominum istorum, qui profecti sunt, & animarum periculum bibam, quasi dicat, illicitum est.

An David peccauit desiderando aquam de cisterna Bethlehem. Quest. XXI.

QVAERETVR ulterius, an David peccauit desiderando aquam de cisterna Bethlehem. Aliquis dicit, quod sic: quia Greg. dicit, & habetur in auctoritate supra allegata. s. uir eruditus flagellis, se protinus cum periculo militum aquam desiderasse reprehendit, si tamen non peccasset desiderando non reprehenderet se, ergo peccauit. Respondendum, quod David non peccauit desiderando istam aquam: nam desiderare solum aquam de cisterna Bethlehem non erat peccatum, quia illa aqua non erat aliquid malum secundum se, nec erat aliquid simpliciter prohibitum. Quod et David exprimeret de desiderio illam aquam, non erat peccatum, quantum tamen ipse non iuberet aliquibus ire pro illa cum tanto periculo, vel et non diceret hoc ad inuendum, quod ualde desiderabat eam, & ut aliqui moneant ad eundem, pro illa, quæ tunc parum differebat iubere alicui ire pro illa, vel indirecte suadere. Dicendum igitur, quod David desiderabat istam aquam ualde, & satis putabat esse impossibile, quod illam pro tunc haberet, expressit tamen desiderium suum, quia solent homines consolari exponendo desideria sua, vel angustias alijs, et si remedium in hoc non recipiant, & non attendit David, quod aliquis iret in Bethlehem, ut compleret desiderium eius, quia satis putabat, quod nullus illuc ire auderet per tanta pericula. Ad rationem ex auctoritate Gregorij dicendum quod David reprehendit se desiderasse aquam cum periculo militum, non quod ipse iussisset eam duci cum periculo militum, vel desiderauit eam duci modo quo milites periclitarentur, sed postquam aqua ducta est, sciuit quod ducta fuerat cum magno periculo militum, ideo tunc reprehendit se, si desideraret eam bibere cum tanto periculo militum, ideo non bibit, sed ante hoc non desiderauerat illam sic duci, nec de hoc doler. Et patet hoc, quia Greg. nihil aliud uult dicere, nisi quod litera ait, scilicet, propitius sit mihi Dominus, ne faciam hoc, id est, absit à me, quod faciam hoc. Et ista est reprehensio, & non est de præterito, sed de futuro, vt patet immediate. Num sanguinem hominum istorum, & periculum animarum bibam, & sic non peccauit desiderando aquam, quia per hoc non exposuit, aliquo periculo, nec exponere intendit. Sed libauit illam Domino. Id est, obtulit aquam istam in sacrificium coram Domino, istud fecit ex causis supradictis.

X Aqua

Aqua quomodo potest libari Domino. Quest. XXV.

QVAERETVR quomodo aqua poterat libari Domino, quia ipsa non pertinet ad aliquod genus sacrificij. s. quia nec holocaustum, nec hostia pacifica, nec hostia pro peccato iubetur habere aquam: vt patet Leui. 1. 3. 4. & 6. & ibi declaratum est. Rndendū est, qd aqua non imponebatur in lege tanq̄ aliquod sacrificium, quia sacrificia sicbant de carnibus vt patet p̄alleg. c. nec etiam iubebatur poni pro libamentis. Pro quo sciendū, qd cum sacrificijs carnium, quæ erant tanq̄ principalia offeriebantur quædam velut accessoria, quæ vocantur in lege libamenta, & ista erant quinque, s. farina delicata, q̄ vocatur simila, & vinum, & oleum, thus, & sal. Prima tria ponebantur sub certa mensura in sacrificijs, & secundū differentiam animalium quæ offeriebantur, erat plus, vel minus de libamento, vt patet Nume. 15. alia duo, s. thus, & sal non imponebantur in mensura certa, sed ex voluntate offerentis. De his Leui. 2. In his autem non iubebatur poni aqua, & sic secundum legē non erat aqua ad aliquem vsū sacrificiorum. Dicitur tñ aliqui Hebræi, qd vinum positum in libamenti miscbatur aqua, & sic interueniebat ibi aqua tanquam libamentum, sed istud non est satis verisimile. Et de illo declaratum est Num. 15. & 28. Hoc autē modo voluit, qd Dauid istam aquam libauerit Domino. s. miscendo eam vino, quod in libamento sacrificij offeriebat. Sed dicendum est, qd Dauid libauit istam aquam, suspendendo illam coram Dño intra locum, in quo erat arca, nam erat Dauid tunc in Ierusalem, vbi erat arca, & introiuit in domum illam: effuditque aquam coram arca in reuerentiam Dei, & istud erat libare aquam Domino, Simile patet p̄alleg. lib. c. 7. cum dicitur, qd conuenerunt Israelitæ in Masphat hauseruntque aquam, & effuderunt in conspectu Domini, & illud erat ibi tanquam sacrificium acceptabile, & in signū penitentia, vt patet ex litera, hoc tenet Greg. in Moralib. in auctoritate supra allegata. fundensq; aquam libauit eam Domino, & in sacrificium Domini aqua effusa conuersa est: ergo non fuit mixta vino. Dicens propitius sit mihi Dominus ne faciam hoc. In Hebræo h̄c, Absit à me, quod faciam hoc. Et idem est: sed manifestus in Hebræo, Et dī propitius sit mihi Dñs, ne faciā hoc, i. ita sit mihi Dñs propitius, qd ego non faciā hoc, & est modus iurandi. Vel aliter: oro qd Deus sit mihi propitius inclinando me ad hoc, qd non faciā hoc, quia malum est: sed primus sensus est melior, Num sanguinem hominum istorum, qui profecti sunt, & animarum periculum bibam? Quasi dicat, si ego biberē istam aquā, biberem sanguinem istorum virorū. s. quia ipsi exposuerunt sanguinē suum, & biberē periculū aiarum. s. quia exposuerunt aias suas, i. vitam periculo, vt portarent aquā mihi: sed iniustum est, & crudele, qd ego rē tanti precij bibam, sed potius Deo res tam preciosa offerenda est. Noluit ergo biberē. Istud ponitur hic ad laudem Dauid, quia valde fuit laudabilis, qd desiderium suum à se abdicauit, & Domino rem tam preciosam obtulit. Quidam tñ volunt, qd Dauid solum abstinuit ab ista aqua, vt non peccaret, quia si bibisset illam peccasset, eo qd bibebat ex magno desiderio: sic, n. vt teneat Aug. super Canonicam Ioan. & habetur in Decreto. 41. dist. c. delicia. Delicia quilibet si absque desiderio percipiuntur non officiant, & viles cibi appetentæ accepti impediunt perfectam abstinentia. Dauid enim aquam concupitam effudit, & Elias canem comedit. Sed dicendū, qd non obstat ista auctoritas Aug. quia illa intelligitur, qn quis ardentē iuhiat ad aliquem cibum etiam turpē, quia istud v̄ provenire ex

deordinato desiderio: sed illud semper in culpa est. Dauid autem desiderauit aquam Bethlehem: quia illa erat excellens inter oēs aquas, & quia erat sibi valde grata, eo qd erat de loco suæ originis: nec etiam Dauid omisit illam bibere p̄ causam, quā exprimit Aug. quia desiderauerat eam: sed quia dicta fuerat cū periculo virorum, vt patet in litera. In Hebræo habetur. Num sanguinem virorum ambulantium in animabus suis bibam? Quasi dicat, non faciā, & idē est quod litera nostra: sed magis declarat litera nostra. s. sanguinē uirorū ambulantium in aīabus suis. i. in periculo animarum, & accipitur anima pro vita. Hęc fecerunt tres robustissimi. Id est, istam aquam portauerunt tres viri robustissimi, scilicet, tres de primo ternario, Iesboam, Eleazar, Semma. Nam alij non vocabantur robustissimi. Abisai quoque. Hic ponitur secundus ternarius virorum fortium, qui sunt sub primis tribus non peruenientes ad robur illorum, Abisai quoque frater Iobab filius Saruie princeps erat de tribus. Iste Abisai erat primus in secundo ternario, & dicitur, quod erat princeps de tribus, id est inter tres, quod patet ex robore suo, & tamen iste vocatur primo Paralip. 12. Princeps inter 30. Dicendum sicut fuit supra declaratum, quod quilibet de istis duobus ternarijs vocatur princeps inter 30. non qd esset de numero 30. qui erāt inferiores in gradu fortitudinis: sed erat princeps respectu illorum, eo qd erat fortior: sic patet de Iesboam qui fuit primus inter omnes fortes, & tamen ipse vocatur princeps inter 30. primo Paralip. 12. Ipse est qui leuauit hastam suam contra trecentos, quos interfecit. Ista est probitas Abisai. s. qd ipse pugnauit semel solus contra trecentos viros, & occidit omnes. Quamquam enim iste fuerit vir robustus valde, tamen adhuc non ponitur in primo ordine trium, quia illorum erant opera magis fortia. Nominatus in tribus. Id est, in tribus de secundo ordine. alioquin nō staret litera, quia dicitur, immediate, qd vsque ad tres primos non peruenit. Et inter tres nobilitat. s. inter tres de secundo ordine, quia licet alij fecerint gesta magnifica, tamen non peruenierunt ad Abisai, eo qd ipse occidit quendam gigantem Iesbibenob. sup. 12. & pugnauit 300 viros, & occidit illos, vt patet hic. Banaias autem, qui erat alius de istis tribus occidit gigantē, tñ non pugnauit aliqñ solus 300 viros, sicut Abisai. Etiam alij duo, qui secundum alios assignantur de isto secundo ternario non perueniunt ad Abisai, quia illi solum occiderunt gigantes. s. quilibet vnū gigantē. sup. 21. & tñ nō perueniunt ad pugnam cum nautis viis simul. Erantque eorum principes. Id est, Abisai erat princeps in isto secundo ternario. Sed vsque ad tres primos non perueniunt. vsque ad tres de primo ternario. s. Iesboam, Eleazar, & Semma: quia quilibet illorum pugnauit contra plures viros, quam Abisai: nam Iesboam occidit octingentos vno impetu, vt patet in litera, & Iosephus dicit, quod sæpe in vno conflictu occidit nongentos viros. Eleazar autē solus fugauit totum exercitum Philistinorum, & occidit plurimos. Semma quoque alium exercitum Philistinorum sustinuit, & defendit agrum, quem volebant comburere Philistinii: fugauitque eos, supra in litera. Abisai autem nunquam pugnauit contra unum exercitum totum, sed solum contra trecentos viros: ideo non peruenit ad tres viros primos.

Historia istorum virorum secundi ordinis quare non ponitur hic. Quest. XXVI.

QVAERETVR quare nō ponitur hic de viris secundi ordinis historia, sicut ponitur de viris primi ternarij. Rndendū qd hic, & 1. Paral. 12. ponuntur solum duo viri in isto ordine, s. Abi-

Secundus ternarius virorum fortium.

s. Abisai, & Banaias, & de vtroque horum ponuntur gesta, saltem aliqua. Nam de Abisai ponitur, qd pugnauerit contra trecentos viros, & occiderit eos, subicitur tñ quō occiderit Iesbibenob gigantem, de quo supra 21. de Banaias autem exprimitur hic aliqua opera magna, sed tertius istius ordinis non ponitur hic, & ille fuit Jonathan filius Semma fratris Dauid, qui interfecit gigantem 24. digitorum: vel fuit Sobochai, qui occidit gigantem nomine Saph de stirpe Arapha. sup. 21. & non ponitur hic ille tertius, vel quæ fuerint opera eius, eo qd supra 21. posita sunt. Simile est de Abisai: nam ipse occidit gigantem Iesbibenob, quia tamen supra 21. dictum fuerat de hoc, non repetitum fuit hic: sed solum dictum est quomodo pugnauit contra trecentos, & forte si omnia gesta Abisai tacta fuissent supra 21. non fuissent hic repetita. Alij dicunt, qd non fuerit Banaias de his tribus, sed qd Abisai fuerit primus, & Sobochai, & Jonathan fuerint alij duo, & illi habent gesta sua supra 21. ideo non repetuntur hic, sed iam dictum est secundum positionem communem, qd cum hic sint 37. in summa, & ponantur 30. simul, & duo ternarij per se, & in secundo illorum ternariorum solum ponuntur duo viri, oportet supplere alios duos sine ponatur Banaias de ternario sine non, & illi sunt Sobochai, & Jonathan filius Semma fratris Dauid. Aliter autem dici posset, qd omnes isti 37. ponuntur in litera computando Iesboam, Eleazar, Semma de primo ternario, & Abisai, & Banaias, qui sunt de secundo, & cum illis Alael, qui ponitur tanquam primus de 30. & tunc manent 31. præter Alael, in litera sic colligitur si computemus ab Alael usque ad finem cap. quia non sunt 30. solum, ut aliqui putant, sed 32. ut patet computando hic, & primo Paralip. 12. Et Banaias filius Ioiada. Iste est secundus in secundo ternario. Viri fortissimi magnorum operum. Id est, Ioiada pater Banaias erat uir fortissimus magnorum operū, id est, mirabilium, scilicet, qd ipse fecerat magna in bellis, & sic Banaias erat uir fortis, sicut pater suus, & ob hoc tangitur de fortitudine patris. De Cabseel. Id est, pater Banaias erat de Cabseel: est enim Cabseel quædam ciuitas in forte Iudæ, & ipsa est, quæ ponitur prima inter omnes ciuitates eiuudem fortis, vt patet Iosue. 15. Aliqui putant, quod pater Banaias vocatur uir magnorum operum, id est, multarum diuitiarum, sic exponunt Hebræi. Sed non sic intelligitur, quia primo Paralip. 12. dicitur, Banaias filius uiri robustissimi, qui multa opera perpetrauerat, & tamen istud significat gesta bellica, & nō possessionem magnam. Ipse percussit duos leones Moab. Istud ponitur tanquam excellens opus Banaias, & isti, qui uocantur hic leones, uocantur Ariel. primo Paralip. 12. Ratio huius est, quia hic vbi nos dicimus leones. habetur in Hebræo Arieli, cuius singulare est Ariel, & significat leonem. Aliqui tamen Hebræi accipiebant pro nomine proprio: ideo transtulit litera nostra sub dubio vocans hic leones, & ibi Ariel. Dicitur autem communiter ab Hebræis, & Latinis doctoribus, quod isti fuerunt duo milites terræ Moab, & vocabantur leones propter fortitudinem, sic tenet Historia scho. Glo. ordinaria. Andreas, & Nicolaus: sed magis videtur dicendum, quod Banaias occiderit duos leones in terra Moab, cum nihil est, quod cogat nos hic conuertere sensum literalem in metaphorā. Et ipse descendit, & percussit leonem in media cisterna in diebus niuis. Istud etiam est aliud opus magnificum Banaias, scilicet, quod occidit unum leonem in quadam cisterna tempore niuis. Aliqui dicunt, quod nominatur hic tempus niuis ad gloriam uictoria Banaias: quia leones sunt fortiores tempore niuis. Sed hoc non stat, quia manifestum est leones tunc non magis uis-

Banaias percussit leonem.

gere, quam alio tempore, sed potius è contrariò. sed dicitur in diebus niuis ad signandum, quomodo potuit esse leo in cisterna, quia non consueuerunt ibi esse leones, propter niuem tamen erat ibi leo casu, quia cisterna erat aperta niue, & videbatur terra plana, leo autem nesciens transiit, & incidit in eam. sic ait Iosephus 7. antiquitatum. Scilicet. Leo fuit in profunda cisterna tempore hyemis niuis aggere coarctata. In hac leo infcius decidit, & conclusus grandi rugitu clamauit. Banaias verò, qui cum cæteris ad spectaculum venit, in cisternam desiliit, & leonem interfecit.

An Banaias peccauerit pugnando contra leonem: & an expositio Hebræorum possit stare. Quest. XXVII.

QVAERITVR, an peccauerit Banaias pugnando contra leonem. Aliquis dicit, quod non, quia scriptura laudat hic Banaias, si tamen peccasset pugnando contra leonē, non laudaretur: quia scriptura sacra non laudat iniquos. Respondendum est, quod aut Banaias pugnauit defendendo se à leone: vt pote, quia ipse incidit in cisternam sicut leo, & ibi oportuit, quod defenderet se ab ipso vel moretetur, & tunc laudabilis erat valde Banaias pugnando contra bestiam. Si autem ipse aggressus est leonem aliàs non coactus defendere se ab illo, aut egit hoc propter aliquam utilitatem, vt pote quia aliàs non poterat leo expelli de loco illo, vel quia nociturus erat, nisi sic occideretur, vel egit hoc Banaias ad ostentandam fortitudinem. Si primo modo non peccabat Banaias, dum tamen consideret sibi inesse fortitudinem ad pugnam cum leone, aliàs peccaret. sic patet de Dauid, qui pugnauit sæpe contra viros, & leones, occiditque eos, eo quod capiebant aliqua pecora de gregibus suis. præced. lib. c. 17. Si autem Banaias egit hoc solum ad ostendendum fortitudinem, peccaret: quia exponebat se graui periculo sine causa: immo isti pugnantes cum bestijs secundum leges humanas sunt infames, & vocantur arenarij, & possunt exheredari, si non iubentibus patribus se immisceant huic officio. De Banaias autem non apparet in quo modo horum egerit: ideo nō potest constare, an peccauerit, & tamen secundum qd ponit Iosephus, scilicet, quod Banaias descenderit in cisternam, in qua erat leo alijs uidentibus, peccauit: quia solum faciebat ad ostentationem gloriæ. Ad rationē in contrarium dicendum, quod quamquam scriptura laudet hic Banaias, non sequitur quod non peccauerit in hoc facto, quia non laudatur hic tanquam bonus, sed tanquam robustus, & sic istud opus erat admirandum, quamquam cum peccato fieret. de omnibus autem alijs, qui laudantur hic idem est, quia nō laudantur vt boni, sed vt robusti.

Qualis sit expositio Hebræorum de pugna Banaias cum leone. Quest. XXVIII.

QVAERETVR hic de expōne Hebræorum circa istū leonē, an sit vera. Pro quo sciendū qd multi de Hebræis, & et de Latinis exponunt istud de occisione Iobab madato Salomonis, seq. li. c. 2. & dī, qd iste leo erat Iobab, qui erat in medio cisternæ. In sanctuario: nam ipse apud cornua altaris occisus est, alleg. c. vocatur aut sanctuarium cisternæ, quia sicut aqua cisternæ mundat, & abluit fordes, ita sanctuarium Dñi abluit peccata: istam expositionē ponit Glo. ordin. ex auctoritate Hebræorū. Idē tenet Andreas, idē et aliquid referret historia scho. Sed ista expositio non stat. Primò, quia istud accidit

patet ex ordine virorum fortium. *Macharai Nethophati* tes. Iste vocatur 1. Paral. 11. Marai Nethophatites: nec est hoc mirandum: quia interdum adduntur, vel dimi nuuntur litteræ, uel syllabæ de dictionibus. *Heled filius Baana*, & ipse est Nethophatites. Iste uocatur 1. Paral. 11. eodem nomine, & dicitur, & ipse est Nethophatites, .i. etiam est de Nethophati sicut Macharai. sic erant duo fortes de eodem loco. *Itai filius Ribai de Gebeeth filiorum Benjamin*. Iste uocatur 1. Paral. 11. de Gabaa filiorum Benjamin. Hic tamen ponitur in Hebræo Ge deeth: sed non obstat ista diuersitas, quia utrunq; nomen in Hebræo significat collem, uel uallem secundum alios. *Banaia Tharathonites*. Hic debet dici Banaia Pharathonites: siue secundum modum loquendi Hebraicum pharathonites. Quod patet, quia 1. Paralip. 11. uocatur Banaia Pharathonites. *Heddei de torrente Gaas*. In Paralip. non ponitur iste tanquam uir fortis, sed dicitur uiri de torrente Gaas: ubi dicitur hic Heddei, sed necesse est, quod ponatur Heddei tamquam uir fortis: quia sic habetur in Hebræo. *Abialbon Arbatites*. Iste uocatur 1. Paralip. 11. eodem nomine. *Azmaueth Bauranites*. *Heliaba de Salaboni*. Iste uocatur 1. Paralip. 11. Heliaba Salabonites. *Filij Iassem Ionathan*. Iste Ionathan erat unus de uiris fortibus, & dicitur, filij Iassem: quia aliqui de istis uiris fortibus erant filij Iassem: sed in Paralip. habetur aliter, scilicet, filij Aseu Iezonithe Ionathan filius Saga Ararithes, *Semma de Goadi*. Iste est alius uir fortis, qui eodem nomine nominatur sicut ille superior, qui erat tertius; & non uocatur isto nomine in 1. Paralip. *Abiam filius Sarar arothites*. Iste uocatur 1. Paralip. 11: Achian filius Sachar Ararithes: sed debet dici hic Sarad, ut patet in Hebræo. *Helipheles filius Asbai filij Machathi*. Iste est alius fortis, & non hêt idem nomen 1. Paralip. sed uocatur Heliphel filius Vrdicatur hic filij Machathi. s. quia multi de istis erant filij Machathi. *Eliam Achitophel Gelonites*. Iste erat alius uir fortis filius illius Achitophel qui fuit consiliarius Absalom contra Dauid. supra 16. & 17. & uocatur Gelonites, id est, de ciuitate Gilo, quæ erat in sorte Iudæ. Ioseph. 15. Iste Eliam erat pater Bethsabee, quam accepit sibi Dauid per adulterium, supra 11. Et propter hoc iratus nimis Achitophel conspirauit contra Dauid cum Absalom. Iste Eliam non uocatur sic in Paralip. sed Abia Phelonites. *Hesrai de Carmelo*. Iste uocatur primo Paralip. 11. *Astai Carmelites*. *Pharai de Arabi*. Iste uocatur primo Paralip. 11. *Noorax filius Adbi*. *Igaal filius Nathan de Soba*. Iste uocatur primo Paralip. 11. *Joel super Nathan*. *Bonni de Gadi*. Iste uocatur primo Paralip. 11. *Nabar filius Agarai*. *Selec de Ammoni*. Iste uocatur primo Paralip. 11. *Selec Ammonites*: quia forte erat de terra Ammon: uel erat aliquis locus in Israel, qui vocabatur Ammoni, de quo erat Iste Selec. *Nabarai Berothites*. Iste uocatur eodem nomine primo Paralip. & dicitur Berothites de vrbe Beroth, qui est in sorte Benjamin: ut patet Ioseph. 18. de ista ciuitate fuerunt duo uiri, scilicet, Rechab, & Baana, qui occiderunt Isboseth regem Israel, & tulerunt caput eius ad Dauid, supra quarto. *Armiger Joab filij Saruie*. Secundum istam litteram refertur ad solum Naharai, de quo immediate dicitur, quod ipse fuerit armiger Joab: & tamen secundum litteram hebraicam dicitur armigeri, & refertur debet ad plures de immediatis, scilicet, quod multi istorum fuerint armigeri eius, & hoc est uerius: quia supra 18. dicitur, quod decem iuuenes armigeri Joab percutientes Absalomem interfecerunt eum: sed forte translator noster scripsit armigeri, & uitio librorum detracta uerba litera dicitur armiger, & sic habetur primo Paralip. 11. *ira Ietrites*. Iste uocatur in Paralip. Iras

F Ietrehus. *Gareb, & ipse Ietrites*. Iste etiam erat alius uir fortis de eodem loco, ideo dicitur, & ipse Ietrites, id est, etiam erat Ietrites sicut Iras, de quo immediate dictum est. *Vrias Cethuus*. Iste est uir Bethsabee, quæ cognouit Dauid: & hunc fecit occidi supra 11. contra quem valde ingratus fuit Dauid cum esset uir fortis, & tanta probitatis, ut declaratum est alleg. capit. *Omnes triginta septem*. Id est, omnes uiri fortes Dauid erant simul. 37. scilicet, sex uiri in duobus ternariis, & deinde 31. quasi sub vna summa, sicut supra computatum est.

An uiri fortes fuerint plures his 37. qui hic enumerati sunt.
Quest. XXXI.

Q V A E R E T V R, quomodo non ponuntur hic plures uiri fortes, nam primo Paralip. 11. ubi ponuntur isti uiri fortes, ponuntur plures alij enarratis istis. Respondendum, quod non erant plures quam 37. fortes Dauid, & quia scriptura intendebat hic ponere solum catalogum fortium, non posuit plures. In Paralip. autem non solum intendebat scriptura enarrare fortes Dauid: sed etiam computare omnes viros, qui uenerunt ad Dauid: dum erat profugus a facie Saulis, & istud habetur primo Paralip. 11. & 12. ideo post istos 37. posuit hic sequuntur ibi alij, qui non pertinent ad fortes: sed solum erant socij Dauid. Quod patet, quia expleto numero horum dicitur ibi. Adina filius Segar Rubenites princeps Rubenitarum, & cum eo 30. & isti computantur ibi saltem ex parte, & sic patet, quod ponuntur ibi uiri de tribu Ruben, qui ueniebant cum Adina, & non computantur uiri fortes.

Quare Ioab non ponitur hic inter istos viros fortes.
Quest. XXXII.

Q V A E R E T V R, ulterius, quare Ioab non ponitur hic inter istos viros fortes: nam ipse fuit uir fortis, & fecit opera magna. Vnde ipse acquiescit principatum militiæ probitate sua, quia Dauid dixerat, quod quicumque primus percuteret Iebusæum, & tangeret fistulas domatium fieret princeps belli, & fecit hoc Ioab, & factus est princeps supra quinto, & primo Paralip. 11. Respondendum, quod Ioab non fuit positus inter istos propter duo. Primo, quia erat princeps, scilicet, dux belli, & princeps non comprehenditur numero subditorum: sic enim Dauid quamquam esset uir fortis non fuit positus inter istos, quia erat rex eorum. Secunda causa est propter ignominiam, scilicet, quod non meruit Ioab describi inter viros fortes, eo quod posuit crimē in gloria sua, scilicet, quia occidit proditorē, & per excogitatas infidias duos principes Israel, scilicet, Abner, & Amasam propter quos postea occisus est, seq. lib. cap. 2. tales autem cum infames debeant reputari, non merentur describi in catalogo fortium, & honorabilium virorum, ut non accedat eis decus, cum potius dedecus accedere debuisset. Tertia causa esse potest, scilicet, quod non fuit positus inter istos, quia ipse non erat fortissimus, sed mediocriter fortis, & poneretur inter 30. qui erant in minori gradu fortitudinis, & hoc videbatur dedecus, quod cum ipse esset princeps belli super omnes viros fortes, qui hic ponuntur, aliqui ponerentur principes super eum in fortitudine. Nam de uiris primi, & secundi ternarij dicitur, quod ipsi erant principes 30.

T addidit furor Domini irasci contra Israel, commouitque Dauid in eis dicentem: Vade numera Israel, & Iuda. Dixitque rex ad Ioab principem exercitus sui. Perambula omnes tribus Israel a Dan vsque Bersabee, & numera populum, ut sciam numerum eius.

D Escripita in superioribus punitione Dauid pro negligentia, hic ponitur eius punitione pro superbia. scilicet, quia numerauit populum ex superbia, & percussus est populus. Et diuiditur in tres partes: quia primo ponitur Dauid iussio. Secundo iussionis executio, ibi. *Egres susque est Ioab*. Tertio facti punitione, ibi. *Percussitque cor Dauid*.

An sitordo continuatus narrationis. Quest. I.

Q V A E R I T V R, circa primum, an ea, quæ habentur hic, habeant consequentem ordinem ad præcedentia, & an sint facta immediate. Respondendum sicut præc. c. quod ibi sunt due partes. s. de futuro uaticinium, & catalogus fortium. Quantum ad secundum non est aliqua continuatio ad præcedentia, vel subsequenta: sed poterat poni ille catalogus in quacunque parte libri huius, vel sequ. lib. in fine historiae Dauid: ex causis assignatis præc. c. Quantum ad primum dicendum, quod licet non sit propria continuatio, eo quod illa sunt dicta, ista sunt facta: tamen potest considerari ordo aspiciendo ad tempus, in quo illa dicta sunt, & hæc facta fuerunt, & sicut ibi declaratum est, illa fuerunt dicta ante quam hæc fierent. Nicolaus tamen uult hic esse ordinem mutatū, s. quod illa fuerint dicta post hæc, eo quod præc. cap. dicitur: hæc sunt uerba nouissima Dauid. Sed ista probatio non stat, quia illud intelligitur de dictis: istud de factis, & licet illa fuerint uerba Dauid, tamen post illa fuerunt aliqua facta eius: etiam intelligendum est, quod illa fuerint uerba Dauid, scilicet, per spiritum propheticum: nam alia multa dixit postea: sed non fuerunt propheticè dicta: ut præc. cap. declaratum est. Ad secundum, scilicet, an fuerint immediate ista post illa. Dicendum, quod non constat: non potuit tamē esse magnum tempus medium: eo quod iam Dauid erat in senectute, quando ista facta sunt. Et addidit furor Domini irasci contra Israel. Id est, adhuc Deus iratus est contra Israel post præcedentia, & dicitur. Addidit, quod significat quendam ordinem. scilicet, quia alia ira fuerat superius, & ista fuit, quando Deus misit famem super populum, & durauit tribus annis. supra 22. sic exponit histo. sco. & Andreas. s. factum est post famem prius immisam a Tomino, addidit furor Domini irasci contra Israel.

Irasci quando Deus dicitur. Quest. II.

Q V A E R E T V R, quid est furor Domini irasci contra Israel. Respondendum, quod Deus dicitur contra aliquem irasci, quoniam uult eum punire. nunc autem Deus uolebat punire Israel, ideo dicebatur irasci contra eum, & fuit ista poena in permittendo, quod Dauid peccaret, & per hoc puniretur populus. Nam cum quis inquit alteri modum, quo Alph. Toft. in Secundum Regum.

A possit eum percutere, dicitur ei iratus: ita cum Deus inquireret modum quo percuteret Israelitas dicebatur irasci eis.

Furor Domini semper est ad poenam. Quest. III.

Q V A E R E T V R, ulterius, quomodo dicitur, quod ex eo, quod furor Domini addidit irasci contra Israel, Dauid commotus est ad numerandum populum, quia ista uir impertinentia: et quia furor Domini est ad puniendum, numerare autem populum non est poena, sed culpa. Respondendum, quod furor Domini semper est ad poenam, & tamē poena non est semper uniformis, sed quædam poenæ sunt directæ, quæ sunt in tolerando aliquod malum, quando est inuoluntarium, sed spontaneum. Vocatur tamen poena dupliciter. Vno modo inquantū nos peccamus ex quadam poena. scilicet, quia Deus deserit nos: uel non sufficienter mouet nos per gratiam pullatiuā ad bonū, & tunc incurrimus in mala: quia sine ipso non possumus facere aliquod bonum. Ioan. 15. cum dixit Christus, Sine me nihil potestis facere. i. nullum opus meritorium. Priuari ergo hac, uel non sufficienter habere illam, uidetur esse quædam poenalitas nostra. Hanc autem Deus infligit sæpe homini pro peccato: ut si Deus aliquos uult monere ad bonum, & ipsi nolunt, sicut dixerunt quidam Iob 21. Recede a nobis, scientiā uiam tuam nolumus, quid est omnipotens, ut seruauimus ei? & quid nobis prodest si orauerimus illum? his autem interdum merito huius præuaricationis, Deus non apponit gratiam, & quamquam possent conuerti non conuertuntur. Est autem ista grauissima poenarum: quia per alias poenas non est homo dignus morte æternæ, & per istam est. Alio modo uocatur peccatum poena indirecta, quia pro peccato debetur poena: ideo si pro uno peccato permittatur quis cadere in aliud, cōpetit ei iam poena determinata pro illo peccato, & idem est, ac si pro peccato priori infligeretur poena, quæ debetur pro secundo: & sic fuit hic, quia furor Domini fuit immediate ad mouendum Dauid, ut peccaret, & peccatum illius fuit ad inducendum peccatum super populum.

Quomodo furor Domini dicitur commouere Dauid ad numerandum populum. Quest. IIII.

Q V A E R E T V R, ulterius, quomodo dicitur, quod furor Domini commouit Dauid ad numerandum populum, & dixit ei, uade, & numera Israel, & Iudā: quia hoc dato sequeretur, quod Deus tentaret hominē ad malū, sed hoc falsum est: quia in canonica Iacobi. c. 1. dicitur: Nemo cum tentatur dicat, quoniam a Deo tentatur, Deus enim intentator malorum est: ipse autem neminem tentat, unusquisque uero tentatur a concupiscentia sua abstractus, & illectus. Item si Deus tentaret hominem, non posset homo resistere, quia sine Deo nihil boni facere possumus. Ioan. 15. & tunc incurreremus in peccatum necessarium, & pro illo peccato puniremur: quod esset ualde iniustum. Item ille qui tentat aliquem ad peccandum, & complet, malum uult, & malum efficit, hic tamen dicitur furor Domini commouit Dauid ad numerandum Israel, esgo Deus malum agit. Item qui alteri malum suadet, peccat, quia suadens consentit, & tamē consentientes puniuntur eadē poena, qua agentes, ad Rom. & quod plus est persuadentes puniuntur maiori poena quæ agens.

tes: vt patet in Decretis distin. 86. c. tanta, & hoc quia persuadere interdum plus est, quam compellere: vt patet. ff. de seruo corrupto. l. j. §. persuaderem. Deus tamen persuasit hic Dauid: quia dicitur, qd furor Domini commouit Dauid, dicendo: vade muna Israel, & Iudā, & postea hoc dixit Dauid ipsi Ioab: ergo Deus iniuste egit, Respondendum, qd Deus non tentat hominem. Pro quo sciendum, qd tentare Dei pōt intelligi dupliciter: vno mō, qd Deus proponat homini aliquem actum difficilem ad agendū, in quo homo potest mereri valde agendo illum, vel peccare non agendo: & tamen Deus proponit non intentione deducēdi hominem ad perplexitatem, vel faciendi, qd cadat in malo: sed magis, vt per illum actum homo mereatur valde apud Deum, & appareat gloriosus apud homines. Sic enim dicitur Gen. 22. qd tentauit Deus Abraham iubens ei actum difficilem. s. qd immolaret filium suum: & tñ faciebat hoc, vt Abraham obediret, & sic fuit, & tunc Deus promisit ei multa bona. e. c. sub iuramento, & fecit est gloriosum coram hoibus. Alia tentatio est, s. qd Deus moueret hominem ad peccandum, proponendo ei aliquod malum cum intentione persuadendi homini, qd illud faciat, & isto modo Deus neminem tentat, Et sic intelligitur quod dicit Iacob. Nemo cum tentatur dicat, quoniam a Deo tentatur: ipse enim neminem tentat. Sed quod maius est, si aliqua tentatio talis homini incidere, & committat se Deo liberabit illum: sic prima ad Corin. 10. Scilicet, tentatio vos non apprehendat nisi humana: fidelis autem Deus est, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis: sed faciet cum tentatione etiā prouentum, vt possitis sustinere: cum autem aliquis tentatus non commendat se Deo, permittitur cadere. Nunc autem in Dauid fuit istud: s. quia Deus non tentauit eum primo modo, cum ista tentatio nō fuerit ad bonum Dauid, sed defecerit in illa: nec ēt fuit tentatio secundo modo, quia illo modo Deus neminem tentat: vt supra dictum est: sed fuit ista tentatio diaboli, qui tentauit Dauid suadēdo, qd numeraret Israel, & Iudā. Vnde non dicitur in litera: Et addidit Deus irasci contra Israel: sed dicitur. Addidit furor Domini. Diabolus autem vocatur furor Dñi, eo qd diabolo traditur puniendus ille, contra quē Deus iratus est: sic enim gentes illae, per quas Deus exercet vindictam suam in malos, licet ipse male sint vocātur furor Dei, sic patet Isa. 10. Vā Assur virga furoris mei, & baculus ipse, in manu eorum indignatio mea. Quod autem diabolus esset iste furor Dñi, patet 1. Paral. 21. quia vbi dicitur hic. Et addidit furor Domini irasci qd Israel, dicitur ibi, consurrexit autē Satan qd Israel, & tunc non est incōueniens aliquod, qd tentaretur Dauid ad malum. Ad primam rationē in triūm dicendum, qd Deus non tentauit Dauid inclinando eum ad malum: sed diabolus, Deus tñ hic aliquid egit permissiue, s. quia diabolus non habuisset locū tentandi Dauid nisi Deus pmisisset, & dato qd tentasset non praualuisset, ideo pprie dicitur hic, qd furor Domini addidit irasci, i. diabolus, qui est furor, & est Domini. s. permissus ab eo, addidit irasci contra Israel. Et ad alias rationes eodem modo responderi debet concedendo, qd concludunt, scilicet, qd Deus egisset iniustitiam, si ipse tentasset hic Dauid: quia verum est, qd ipse non tentauit, sed diabolus.

Quomodo dicebatur Satan insurgere contra Israel. Quest. 7.

Quaeritur vterius quomodo, cum hic Deus vellet irasci contra totum Israel, tetatus est Dauid, vel quomodo dicebatur Satan insurgere contra Israel. 1. Paralip. 21. cum tetaret Dauid. Respondendum est qd manebant aliqua

peccata populi impunita, & Deus volebat illa punire. Poterat autem haberi modus cōueniens, si aliud peccatū reperiretur in toto populo, & quia totus populus non facile cōcurreret in vnum peccatū, permixtus est peccare rex: quo peccante totus populus punitus est, quia Rex continet quasi totum populū in virtute, iō peccatum ipsius est velut peccatum totius populi, & sic iste modus excōgitandi malum qd Israel erat valde aptus, non tñ fuit a Deo: non enim induxit ipse istam circulationem, quia ipse non intendit mala agere, sed accidit qd Satan mala intentione tentaret Dauid, & Deus permisit illum cadere non directe intendens malum, sed tāquam in poenam, ideo permissus est cadere, vt populus puniretur.

Cum Deus vellet punire populum peccantem, cur ob id permisit Dauid peccare. Quest. 7. 1.

Quaeritur vterius, cum populus peccasset, & Deus vellet punire eum: quare permissus est Dauid peccare propter populum, qui alias permittendus non erat. Rñdendum est, qd populus & rex, vel praelatus & subditi habent inter se quandam vnitatem, ita vt peccata subditorum computentur tanquam peccata praelatorum, & peccata praelatorum tanquam subditorū: ideo interdū Deus punit populū pro rege, & interdū regē pro populo. Et quod amplius est non solum in penis istud fit, sed et in peccatis, quia interdum Deus permittit peccare reges propter peccata subditorū, & permittit illos eē malos. sic patet Job. 34. Qui regnare facit hominem hippocritam propter peccata populi: sic etiā interdum peccant praelati pro peccato populi: sicut Moyses, & Aaron inducti sunt ad peccadum propter malitiam populi, ad aquas contradictionis, Numeri 20. s. quia populus erat iniquus, & commouit ad iram Moysen, & Aaron: ipsi non benedixerant Domino ad aquas contradictionis, & in hoc fuit peccatū: sic dixit Moyses populo Deut. 32. Iratus est Dominus mihi propter vos: nec exaudiuit me. De hac culpa praelatorum pro subditis, qd interdum, s. permittantur cadere propter illos, dicit Gregorius in moralibus, & habetur in Glo. ordi. qd pro qualitate subditorum disponuntur acta regentium, vt saepe pro malo gregis etiam vere boni delinquant vita pastoris: Dauid enim Deo teste laudatus, tumore repentine elationis inflatus populum numerando peccauit, & populus poenam sustulit: quia secundum merita plebium: disponuntur corda rectorum.

Quare Deus nunc voluit irasci contra Israel. Quest. 7. 11.

Quaeritur vterius, quare nunc irasci volebat Deus contra Israel. Aliqui dicunt, quod pro peccato Vriā, scilicet, quia populus non distraxit regem, ne peccaret: vel cū peccauit non puniuit ipsum: sic enim tenent multi Hebraei, & dicunt, quod ob hoc praeced. c. in fine ponitur Vriā, vt videatur quadam continuatio huius. c. ad illud, & quod poena quae ponitur hic, sit dependēs ex Vriā, qui praeced. cap. ponitur in fine: sic dicit Hieron. in lib. de Hebraicis quaestionibus. Sed istud non stat, quia populus non peccauit non distrahendo regem a peccato, quia peccatum regis fuit occultum valde, & non fuit cognitum ab aliquo de populo: quousque mortuus est Vriā, & Dauid accepit Bethsabee in vxorem, vt colligitur supra 12. vnde post haec omnia venit Nathan propheta ad proponendū Dauid parabolā de poena, quae ei infligenda erat pro his peccatis, e. c. si tñ illa peccata essent iā publica, non venisset Nathan ad pro-

Populus nō peccauit nō imponendo penam regi pro peccato eōra Vriā.

ad proponendum parabolam de illis, vel si proposuisset, Dauid intellexisset eam illico, sed non intellexit, & ipse condemnauit seipsum, alle. c. ergo non erant publica. Item patet quia Nathan dixit Dauid, tu fecisti absconditē: ego vero faciam verbum istud in conspectu omnis Israel, supra 12. ergo occultum fuerat omnibus, occulta autem nullus obligatur corrigere. Item non peccauit populus non imponendo poenam regi, & hoc propter duo. Primo quia quando peccata incepterunt publicari, iam erat poena posita a Deo, & denunciata per Nathan, alle. cap. sed Deo puniente aliquod delictum non erat fas populo introumittere se de punitione illius. Secundo patet, quia dato, quod Deus non puniisset Dauid, populus nō poterat eum punire, quia Dauid in eo, quod erat rex, erat super populum: ipse tamen populus non erat iudex regis, poterat tamen indirecēte punire regem, non tanquam iudex, sed tanquam defendēs se, & propulsans iniuriam, vt potē si Dauid esset in aliquo peccato publico, a quo nollet recedere, & populus nollet eum corrigere, veniret ira Dei super populum, ideo sic peccato rege tenebatur populus admonere eum humiliter, vt desisteret a peccato, quia admonitio, & charitativa correctio ad quemlibet fieri potest, & a quolibet, nam Papa potest admoneri Euangelicē hoc modo, & increpari a quocunque fidei quantumcunque parua dignitatis: vt patet in Decretis. 40. dist. c. 1. Papa in Glo. debet ergo populus admonere Dauid, & si nollet desistere, debebat ei tollere obedientiam, & constituere alium regem: & tunc poterat Dauid puniri directe, quia manebat, vt persona priuata, & hoc tenebatur agere populus propulsando iniuriam suam, scilicet, in quantum per peccatum ipsius ventura esset ira Dei super populum. Quod tamen populus puniret Dauid aliqua poena corporali, vel aliā, manente ipso in statu regali, vel aliā, illicite erat, quia superiores nunquam sunt subditi inferioribus directē. Ideo alij dicunt, quod non fuit ista culpa populi, sed fuit peccatum rebellionis, quia rebellauerunt contra Dauid sequēdo Sebam filium Bochi virum pessimum supra 20, & ista culpa manebat adhuc impunita, ideo Deus voluit eam punire nunc. Istud tenet Nico. motuum autem suum est, quia non reperitur aliquod peccatum populi post illam praeruaricationem, quae fuit sequendo Sebam. Sed contra hoc dicitur, quod post rebellionem illam populus fuit unitus fame trium annorum, supra 21, & ibi dicitur est, quod illa fames venit in populo propter aliqua peccata populi, & non propter domum Saulis, licet ibi dicatur, quod erat propter domum Saulis, & forte fuit illa fames propter rebellionem factam contra Dauid. Dicendum ergo videtur, quod Sathan nunc tentauit Dauid propter aliqua peccata populi, sed illa non scripta sunt, quia multa facta sunt, quae non scribuntur. Si tamen tenere vis cum Nicolao, non resisto. Cum autem dicitur de expositione Hieron. in li. de Hebraicis quaestionibus, dicendum qd liber ille non est suus, vt dictum est praec. c. Mouit que Dauid in eis. i. furor domini mouit Dauid, scilicet, diabolus, qui erat furor domini mouit Dauid persuadendo ei malum. Sic dicitur primo Paralip. 21, & incitauit Dauid, vt numeraret Israel, & dicitur mouit Dauid in eis, id est, ad damnum ipsorum: quia ista numeratio fuit vindicata postea in Israelitis, vt patet infra. Dicentem vade, & numera Israel, & Iudam. Istud refertur ad Dauid, scilicet, Satan commouit Dauid, & Dauid dixit, scilicet, ad Ioab, vade, & numera Israel, & Iudam. Alij volunt quod istud referatur ad Sathan, qui persuasit Dauid hoc, scilicet, vade & numera Israel, & Iudam, sed falsum est, quod patet ex illo participio dicentem, cui annexum est ista clausula, vade & numera: tamē hoc

non potest referri ad Satan, vel furorē Domini, quia tunc diceretur commouit in eis Dauid dicens: vade, & numera. Item quia inmediate dicitur, dixitque rex ad Ioab, perambula omnes tribus Israel, & ista est eadem sententia, ideo oportet quod referatur vtrunque ad Dauid: Dixitque rex ad Ioab principem exercitus sui. Istud iussit Dauid ipsi Ioab, quia ille erat princeps exercitus. Sciendum autem, quod non iussit ei numerare solum, sed etiam iussit alijs principibus cum eo, vt patet primo Paralip. 21. scilicet, dixit Dauid ad Ioab, & ad principes populi, ite & numerate Israel. Item patet hic, quia dicitur, perambula omnes tribus Israel, & numerate populum, ergo multis loquebatur. Item patet infra, quia dicitur: egressusque est Ioab, & principes militum a facie regis, vt numerarent populum Israel. Sciendum, etiam quod Ioab erat nunc princeps militum sicut fuerat prius, nam licet Dauid constituisset Amasai principem, & abtulisset Ioab, tamen Ioab occidens Amasai usurpauit sibi principatum, supra 20, & Dauid non abtulit ei quamdiu vixit: ex causis ibi assignatis. Perambula omnes tribus Israel. Scilicet, vt numerentur omnes. A Davi usque Bersabee. Ista sunt duo loca posita in extremitatibus terrae Israel, est enim Dan in parte maxime septentrionali Israel, & nunc vocatur Caesarea Philippi, vel Paneas, & apud eam Iordanis caput est, Bersabee est quadam ciuitas in terra Israel in extremitate Meridiana versus deserta Arabica, & Aegypti, & est in terra Philistinorum: in qua habitauit Abraham. Gen. 21. & postea Isaac filius eius. Genesis 26. Vocataque est locus ille Bersabee, id est, puteus septimus, vel puteus iuramenti, quia iurauit ibi Abraham cum rege Gerar, & etiam dedit ei septem agnas, vt patet Gen. 21. de his duobus locis declaratum est praeced. lib. c. 3. ponuntur autem ista duo loca, quando scriptura vult ponere extremitates terrae Israel: sic patet praeced. lib. c. 3. & supra 17. cum dixit Chusi, qd congregaretur omnis Israel a Dan usque Bersabee innumerabilis, sicut arena maris. Et numerate populum. Scilicet, numerate omnes, qui sunt in his tribubus.

Qui numerati fuerunt nunc. Quest. 7. 11.

Quaeritur vterius, qui numerabantur nunc. Respondendum, quod non numerabantur aliqua femina, quia nomine populi nunquam intelliguntur feminae in modo loquendi sacrae scripturae: Item numeratio earum erat inutilis, quia non reperitur aliquid ad quod aliquando proficiat numeratio feminarum. Item nunquam in tota lege repertum est, quod feminae numerarentur etiam si aliquando numerarentur paruuli, sicut patet Num. 3. dubium ergo solum manet de masculis, an omnes numerarentur, vel in qua aetate. Aliquis dicit, quod omnes tam paruuli quam magni numerabantur, quia saepe inuenimus numerari paruulos, vt patet Num. 3. vbi numerati sunt omnes de tribu Leui tam magni quam paruuli: tamen essent ultra vnum mensem. Item numerati sunt ibi omnes primogeniti Israelitarum in quacunque aetate essent, ideo sic etiam debuit fieri hic. Respondendum est, quod hic solum fuerunt numerati viri, qui erant potentes ad bellum, vt patet infra in litera, scilicet, inuenta sunt octingenta millia virorum fortium, qui educerent gladium, ergo paruuli non computabantur. Sed tunc quaeretur ex qua aetate computabantur isti potentes educere gladium. Respondendum, quod computabantur ab anno vigesimo, quia iste erat modus computandi in lege, quando assignabantur loca castrametationum cuilibet tribui. Num. ij. etiam quando colligebatur summa populi in monte Sinai antequam mouerentur castra, vt sciretur summa

Iussit Dauid Ioab & alijs principibus numerare exercitum.

summa : computabantur ab anno vigesimo, & vocabantur isti viri fortes potentes educere gladium. Num. 1. Item Israelitae incipiebant vocari viri, & habere nomen in populo ab anno 20. postquam autem excedebant illum erant in numero, & fiebat mentio de illis, vt de viris, cum autem non peruenissent ad illum non fiebat mentio de illis, ac si non essent, vt patet Exod. 30. Sed nunc manet dubium, si forte aliqui non computabantur propter excessum aetatis, sicut alij propter defectum, vt si aliqui essent valde senes. Aliquis dicit, quod nimis senes non computabantur. Quod patet, quia dicitur in litera, quod inuenta sunt octingenta millia virosum fortium, qui educerent gladium, & tamen valde senes non vocantur viri fortes, nec possunt educere gladium. Posset responderi, quod erat aliqua aetas determinata, in qua homines non computabantur, scilicet, illa, in qua secundum legem, vel consuetudinem excusabantur a bellis, scilicet, in anno. 60. vel vltra, & tunc omnes intermedij inter 20. & 60. computarentur, quia illi erant vere fortes potentes educere gladium. Sed obijcietur, quia Num. primo declaratum est, quod illi computati erant ab anno. 20. vsque ad quantumcunque tempus, & quod nullus excluderetur a numero propter magnitudinem aetatis; licet aliqui excluderentur propter defectum, ita ergo videbitur hic. Dicit potest, quod Num. 1. & 2. computabantur omnes viri a 20. anno, & vltra vsque ad quaecunque aetatem, eo quod non fuit assignatus aliquis numerus in excessu aetatis, sicut in defectu, quia semper dicitur a 20. annis & supra. Item erat aliqua ratio, quare computarentur quantumcunque senes essent, quia ibi fiebat computatio, vt secundum summam, cuiuslibet tribus daretur ei locus ad castrametandum, sed senes in quacunque aetate egebant loco castrametationis, & forte maiori quam iuuenes, sicut est in senibus, qui habent magnas familias, ergo oportet quod computarentur quantumcunque senes, sed iuxta annum. 20. non oportebat aliquem computari, eo quod isti erant paruuli, & computabantur in familijs patrum. Similiter autem videtur dicendum hic, quod Dauid volebat computare omnes viros populi sui, sed senes, qui habent familias in quacunque aetate sint vocantur viri, immo sunt capita virosum, ideo computarentur. Itē Dauid iussit computari totum populum, & non diffiniuit secundum quam aetatem computarentur, ideo oportet, quod fieret computatio in illa aetate, in qua consuetum erat aliquos computari, sed lex iubebat omnes, qui erant a 20. annis, & supra transire ad numerum. Exod. 30. ergo isti computati in quacunque aetate computarentur, dum tamen iam transissent annum. 20. Ad rationem autem in contrarium, quod computabantur paruuli ab vno mense, & supra. Dicendum quod illud erat speciale in Leuitis, qui computabantur ab vno mense eo quod applicabantur Deo, alij tamen tribus ab anno. 20. computabantur. Num. 1. & 2. & 14. Sed obijcietur, quod etiam primogeniti Israelitarum in quacunque aetate computati sunt. Num. 3. Respondendum quod ibi fuit speciale, eo quod tunc dabatur Leuitae pro primogenitis Israel: primogeniti tamen offeruntur domino ad redemptionem secundum legem post dies 40. a natiuitate, sicut patet de Domina nostra, quae obtulit Christum die purificationis suae in templo. Luc. 2. & ille est dies 40. Leui. 12. ideo tunc debuerunt computari primogeniti. Israelitarum in quacunque aetate; reliquus autem populus ab anno. 20. computatus est, & quia hic iubebatur numerari populus, debebat numerari sicut generaliter erat constitutum numerari, scilicet, ab anno 20. vsque ad mortem, quia isto modo transibant ad nomen.

Quare voluit Dauid numerare populum.
Quaest. IX.

QVAERETVR, quare Dauid desiderauit numerare populum. Respondendum, quod quadam iactantia, scilicet, quia voluit scire quot viri erant sub potestate sua: quia gloriabatur Dauid in potestate sua, & quia quanto plures sunt subditi est maior gloria, vt patet Prouerb. 14. Scilicet: In multitudine populi dignitas regis, & in paucitate plebis ignominia est principis. Voluit computare, vt delectaretur sciens magnitudinem principatus sui ex multitudine subditorum: sic enim ait Gregorius in moralibus: Dauid enim teste Deo laudatus timore repentinae elationis inflatus populum numerando peccauit. Item patet ex litera, quia dixit Dauid: vt sciam, id est, volo scire quantus est: scire autem quando est propter scire, dicitur esse superbia, & quia solū Dauid allegauit: quod volebat scire numerum eius, videtur ex superbia egisse. *Vt sciam numerum eius.* Id est, desidero illum scire, non enim erat aliqua vilitas Dauid scire numerum populi sui, sed quia diabolus incitauerat eum ad computandum, vt peccaret, desiderabat computare eum, & nesciebat cur. *Dixitque Ioab regi.* Noluerat enim Ioab, quod computaretur populus: ideo restitit regi, ne computaret; sed rex noluit. *Adaugeat Dominus Deus tuus ad populum tuum quantum nunc est.* Id est, noli computare, sed Deus augeat populum tuum supra id, quod nunc est. *Iterumque centuplicet.* Id est, postquam auxerit supra id quod nunc est, faciat centuplo maiorem, & sic significatur, quod Deus faceret populum maiorem, quam centuplo supra id, quod nunc erat, & tamen 1. Paralip. 21. solum significatur, quod centuplicaretur cum dicitur, augeat Deus populum suum centuplum, sunt. *In conspectu Domini mei regis.* Id est, Deus augeat populum istum centuplo viuente rege, & videte. In Hebraeo habet. *Et oculi Domini mei videntes.* Id est, oculi regis videant istam multiplicationem, scilicet, quod fiat in diebus suis ista multiplicatio, & ipse gaudeat videndo illam. In Hebraeo habetur. *Fessit Dauid.* Vbi litera nostra dicit commouit, sed idem est. *Sed quid vult Dominus meus rex in re huiusmodi?* Id est, etiam non videtur aliqua causa, quae moueat regem in re huiusmodi, id est, in numeratione populi.

Quare Ioab restitit Dauid, quod non numeraretur populus.
Quaest. X.

QVAERETVR, quare Ioab restitit Dauid, ne numeraret populum. Aliqui uolunt, quod Ioab erat superstitiosus valde, & respiciens ad auguria: ideo timebat, quod si populus computaretur, eueniret ei aliquod malum: sic enim mulieres quaedam superstitiosae, & uiri habentes animalia parua, quae nutriuntur domesticè, nolunt quod quis numeret illa, arbitantes quod si numerantur minuentur: etiam putant, quod cum quis laudat animalia parua tanquam bene se habentia peribunt, ideo molestè ferunt, quod quis loquatur de illis, & similia multa superstitiosa agunt: ita de Ioab: quia forte putauit, quod numeratio esset malum signum. Sed istud non stat: quia arguere aliquem criminis, ubi non constat de crimine, inhumanum est: sed non constat de Ioab, quod ageret hoc superstitiosè, ideo peccatum est eum arguere, potissimè cum constet eum habuisse iustam causam. Dicendum, ergo quod Ioab noluerat, quod computaretur populus, quia putabat hoc esse peccatum, cum nulla causa subesset: sic patet 1. Paralip. 21. cum dixit Ioab, quare hoc querit Dominus meus, quod in peccato reputetur

Quando obediendum est domino, & quando non.

Israeli, ergo propter peccatum timebat. Allegauit etiā ad hoc Ioab rationem, dicens: Nonne domine mi rex omnes serui tui sunt. eo. c. q. d. si aliqui illorum essent serui tui, & aliqui non, licitum esset computare eos, vt scires quot erant serui tui, & distingueres eos a relijs, sed omnes sunt serui tui, ideo superfluum est eos numerari. Item Ioab vidit voluntatem regis inclinatam ad aliquod erodet penitus sine ratione, ideo timuit, quod diabolus incitasset eum ad hoc, quod veniret aliquod malum super populum.

Ioab an peccauerit numerando populum cum sciret malum esse.
Quaest. XI.

QVAERETVR, vterius, an Ioab peccauerit computando populum ex mandato regis, cum sciret illud malum esse. Aliquis dicit, quod sic, quia non tenetur aliquis consentire malo propter preceptum cuiusquam, ideo etiam si rex mandaret, tenebatur non obedire Ioab. In contrarium dicit aliquis, quod non peccauit Ioab, quia ipse iussit Dauid, ne hoc faceret, & allegauit rationes concludentes: cum ergo noluerit Dauid obedire, non erat obligatus Ioab ad aliquid vltra faciendum. Dicendum, quod ista ratio non stat quia illud est verum in admonitione Euangelica, quia postquam aliquis sufficienter admonuerit alium secundum regulam traditam, non tenetur ad amplius: non est tamen sic in subdito respectu domini imperantis malum, quia si dominus malū imperat seruo, non solum tenetur dissuadere ei hoc, sed etiam tenetur non agere quod iubet, etiam si penas multas impositurus sit, quia melius est omnia mala pati quam malo consentire. De Ioab autem sic erat, quod si Dauid voluisset computare populum, & iussisset hoc alteri, & non ipsi Ioab, tenebatur Ioab admonere regem, ne hoc faceret. Si autem nollet desistere non tenebatur ad vteriora. Dauid tamen iussit hoc ipsi Ioab, ideo non solum tenebatur admonere Dauid, ne hoc iuberet, sed etiam tenebatur hoc non suscipere, ideo videretur, quod peccaret. Respondendum secundum communem distinctionem, quod aut dominus imperat subdito euidenter bona, aut euidenter mala, aut dubia: si primo modo, est sibi semper obediendum; si secundo nunquam etiam si mortem infligere velit: si tertio propter auctoritatem domini subditus debet obedire. Si autem dicatur, quod ista numeratio populi erat simpliciter mala: non tenebatur illam subire Ioab, sed potius pati quaecunque mala, quoniam ad quaedam fortassis non est cogi, sed magis mori patientem durissima, vt patet 3. Ethico. Tunc dicitur, quod ista numeratio non erat simpliciter mala, eo quod in aliquo casu poterat esse bona, cum Deus permiserit populum numerari, dum tamen quislibet solueret dimidium siclum, Exod. 30. erat ergo dubium, an malū esset, quod iubebat Dauid, & potius videbatur malum quam bonum, eo quod actus erat prohibitus, & Dauid non ostendebat aliquam causam, quare hoc vellet, ideo Ioab putabat esse peccatum, vnde dixit 1. Paralip. 21. quare hoc querit dominus meus, quod in peccatum reputetur Israel. 1. reputabitur. Dicendum ergo quod si Ioab prorsus credebat istud esse peccatum, & quod Dauid nullam causam habebat tacitam, vel expressam, peccabat obediendo mandato regis, isti autem credebat saltem leuiter, quod Dauid haberet aliquam causam rationabilem, licet illam non exprimeret, erat sibi dubium an bonum, vel malum ageret, ideo non peccabat obediendo mandato. *Obtinuit autem sermo regis verba Ioab, & principum exercitus.* Id est, praeualuit sermo Dauid super sermonem Ioab, & principum, q. d. licet illi repugnarent, regis mandatum

semper valuit, & hoc propter duo. Primò quia rex erat, & ob hoc erat maioris auctoritatis quam ceteri. Secundò quia Deus permittebat eum incitari a diabolo, vt puniretur Israel. Dicitur autem de Ioab, & principibus exercitus: quia istud iustum fuit simul Ioab, & alijs principibus, & omnibus malum visum est, ideo omnes repugnauerunt, sed praeualuit sermo regis. *Egressusque est Ioab.* Hic ponitur secundum, scilicet, iussionis executio, quia Ioab, & alij principes executi sunt mandatum regis, licet eis iniustum videretur, & dicitur. *Egressusque est Ioab, & principes militum a facie regis.* Id est, egressi sunt de Ierusalem de palatio regis volentes exequi quod rex iusserat. *De numerarent populum Israel.* Id est, omnes 12. tribus: aliquando enim nomine Israel intelligitur Iuda, & comprehenduntur 12. tribus sicut hic, aliquando autem non comprehenditur Iuda, eo quod exprimitur, sicut supra dicitur, vade numera Israel, & Iudam, & tunc intelliguntur vicedecim tribus nomine Israel.

Quare alij principes praeter Ioab nominantur.
Quaest. XII.

QVAERETVR, quomodo nominantur principes exercitus alij praeter Ioab. Aliquis dicit, quod postquam Ioab occidit Amasam noluit Dauid restituere ei principatum exercitus integrum, sed restituit partem, ideo cum eo erant alij principes. Sed dicendum, quod non stat, quia Ioab nominatur hic absolute princeps exercitus, sicut solebat semper nominari antequam occideret Amasam: nā dicitur supra, dixit rex ad Ioab principem exercitus sui. Sed dicendum, quod Ioab erat nunc princeps, sicut olim fuerat, & tamen sub eo erant alij principes speciales, forte centuriones, vel tribuni, sic enim Banaia erat princeps super Cerethi, & Phelethi, quamquam esset Ioab princeps militiae supra 8. & 21. sic etiā erant multi alij principes, secundum subordinationem, quae declarata est supra 8. sic erant isti, qui nunc iuerunt cum Ioab, scilicet, principes speciales aliquarum partium exercitus. *Umque pertransissent Iordanem, venerunt ad Aroer.* Hic ponitur principium computationis, scilicet, quod inceperunt a parte Orientali terre Israel, & ad hoc recedentes de Ierusalem transierunt Iordanem, quia Iordanis est magis Orientalis, quam Ierusalem, & per illum venire debebant ad terram maxime Orientalem Israel, scilicet, ad ciuitatem Aroer: nam Aroer est maxime Orientalis in terra Israel, nam ista est apud torrentem Arnon, per quem introierunt Israelitae in terram duorum regum Amorrhæorum. Vnde quando ponitur simpliciter principium terrae Israel, ponitur Aroer, & quando nominatur tota terra duorum regum Amorrhæorum, incipit nominatio ab Aroer vsque Iaboth, vt patet Denter. ij. est autem Aroer prima ciuitas fortis Rubem. Iosue. 13. *Ad dexteram vrbis, quae est in valle Gad.* id est, ciuitas Aroer est ad dexteram partem cuiusdam vrbis Gad, quae est in valle, & est sensus, quod fors tribus Gad, & Rubem incipiunt simul in parte Orientali, & ciuitas Aroer, quae est de tribu Rubem habet ad sinistram suam quaedam ciuitatem tribus Gad, quae est in valle iuxta ipsam Aroer, & est ista vallis, per quam transit fluuius Arnon, & sic Aroer est ad dexteram illius vrbis. In Hebraeo habetur. *Quae est in medio torrentis Gad.* id est, ciuitas Aroer est in medio torrentis, id est, in medio fluuii, scilicet, Arnon, eo quod illa ciuitas est tanquam insula, & circumdatur a fluuio Arnon diuiso in duas partes, vocatur autem ille torrentis Gad, quia magis pertinet ad sortem Gad quam Rubem, *Et per Iazer transierunt in Galaad.* incipientes in vr-

Principium computationis.

be Aroer venerunt ad urbem Iazer, & inde transferunt in terram Galaad. Est enim Iazer quedam ciuitas, ad quam iuerunt Israelitae ad explorandum in terram regis Og, & postea pugnaverunt cum eo, ut patet Num. 21. & Deute. 2. Est autem Galaad quedam terra circumiacens cuidam monti nomine Galaad, quae est ad orientem Iordanis: iste enim mons sic fuit nominatus a Jacob, & Laban focero suo, eo quod ibi intererunt foedus. Gen. 31. In circuitu autem huius montis sunt multae urbes, quae vocantur terra Galaad, & ceciderunt partim in sorte Ruben, & partim in sorte Gad, ut patet Deuter. 3. & Iosue. 13. & ad istum montem venerunt principes, ut numerarent terram, *Et terram inferiorem Hodsi.* Scilicet, post Galaad venerunt in terram Hodsi, quae est inferior, scilicet, magis occidentalis quam terra Galaad, aliqui interpretantur terram Hodsi, id est, nouorum habitatorum, sic vult Nicolaus. Et dicit quod erat quedam terra, quae nouiter habitari inceperat cum prius esset desertum, & illam etiam computauerunt. *Et venerunt in Dan siluestria.* id est, de terra Hodsi venerunt in siluestria terrae Dan, scilicet, Dan est quedam ciuitas maxime septentrionalis in terra Israel, ut supra declaratum est, & ibi est terra male habitata, ideo vocatur siluestris, sed etiam per illam transiit Ioab ad numerandum populum. In Hebraeo non habetur siluestria: sed ponitur quoddam nomen proprium, scilicet, Iaan, & dicitur, quod transferunt per Iaan Dan, id est, per locum Iaan terrae Dan. Videtur autem fuisse error literae nostrae in translatione, quia ad hoc quod transferret siluestria deberet in Hebraeo haberi Iaan: quod significat siluestria, & potuit facilliter decipi accipiendo Iaan pro Iaan. Sed non credo Hieronymum fuisse deceptum his minimis, cum ipse summo studio, & vigilantia non semel, sed saepius attenderet ad libros Hebraeos, ut examinatissimam faceret istam translationem: & specialiter in istis libris regum, quos diligentius correxit quam alios, ut ipse dicit in prologo Galeato, qui praeposuit his libris, scilicet. Lege ergo primum Samuel, & Melachim meum, inquam, meum: quidquid enim crebrius vertendo, & emendando sollicitius, & didicimus, & tenemus, nostrum est. Non ergo erraret in his minimis, sed credo, quod ipse cum sciret totam terram Chanaan, & eam pedibus suis ambulasset, ut certificaretur de locis eius, ut ipse testatur in quodam prologo super Paralip. qui incipit: Eusebius, vidit terram Dan in circuitu esse siluestrem, ideo dixit per siluestria Dan, non curando, quod haberetur in Hebraeo Iaan, quod non significat silua, sed est nomen proprium. Et iste locus forte est in siluestribus Dan.

Computatio quare incepta est in Aroer, & Gad. Quest. X111.

QVAERETVR, quare Ioab, & alij principes inceperunt computationem istam in ciuitate Aroer, & in terra Gad. Respondet Rab. Sa. q. cepit in sorte Gad, eo quod ibi erant viui fortes, & isti forte resisterent, & pugnarent contra Dauid, ne numeraret illos si haberent deliberationem super hoc, ideo uoluit numerare a principio. Sed ista positio frivola est: nam nullum praedictum paratur populo, quod Dauid numeraret eos: nisi forte inquantum per istam numerationem putabant, quod Deus irasceret, & puniret eos: sed tunc quocumque tempore Dauid uellet eos numerare repugnaret ipsi, & totus Israel si haberent animum repugnandi, sed noluerunt. Sed dicendum est, quod incepta est numeratio in parte ista, eo quod Ioab uoluit ordinatim numerare totam terram, & ad hoc uoluit incipere in ex-

tremitate maxime distantem a terra Israel: nihil autem est magis distans, & elongatum in terra Israel quam pars Orientalis, in qua est ciuitas Aroer, quae peruenit circa mare rubrum: ideo inceperunt ibi, ut sic continuo uenirent appropinquando ad Ierusalem, quae est circa Occidentem terrae Chanaan. Sciendum autem quod in tota ista litera non tanguntur nisi loca, quae erant in extremitatibus terrae Israel. Quod patet, quia Aroer, quae ponitur in principio est extremitas Orientalis, terra Hodsi, & Dan cum siluestribus suis est extremitas septentrionalis. Deinde ponitur extremitas Occidentalis, cum dicitur, quod transferunt iuxta Sidonem, & menia Tyri, & tamen istae urbes sunt in Occidente terrae Israel ut infra dicitur, & deinde uenerunt in Bersabee, quae est in extremitate meridiana Israel, ut dicitur in litera, & sic finita est tota computatio. Intelligendum tamen quod non solum fuit facta numeratio per ista loca, sed etiam per omnia loca intermedia terrae Chanaan, quia alioquin non computaretur totus Israel, sed ponuntur ista loca omnium extremitatum, ut per ea intelligatur quidquid in medio eorum comprehenditur: sic enim dicitur de exploratoribus, quod circumierunt terram. *Circumieruntque iuxta Sidonem,* id est, de terra Dan uenerunt in circuitu per latus septentrionale terrae quousque uenirent in Sidonem, quae est in Occidentali parte terrae Israel, est enim Sidon ciuitas Pheniciae provinciae, & est ciuitas antiquissima, de qua, & de Tyro fuit Dido regina, quae carthaginense in Africa condidit, & est Sidon in parte Occidentali terrae Israel, prope mare, unde Christus praedicauit apud hanc ciuitatem, ut patet Mat. 15. est enim ista ciuitas in sorte Aser, ut patet Iosue. 19. *Transferunt prope menia Tyri.* Ista est ciuitas famosissima in littore maris, quae olim fuit maximarum negotiationum inter omnes ciuitates, de qua multa dicuntur Ezechielis. 27. & 28. sed postea deleta est, & iterum aedificata. In hac ciuitate inuenta sunt literae quaedam regionis illius, & fuit ciuitas famosissima, & florentissima in regibus. Est enim in extremitate Occidentali terrae Israel, scilicet, in littore maris. Ipsum tamen mare Mediterraneum est extremitas Occidentalis terrae illius, ut patet Num. 34. Est autem ciuitas ista in sorte Aser, ut patet Iosue. 19. *Et omnem terram Heuai, & Chananei.* Ista terra est duorum populorum, qui relictii fuerant de populis alienigenorum, scilicet, quaedam pars Heuorum, & alia pars Chananeorum, & per terram istorum populorum circuiuit Ioab cum alijs militibus. Sunt autem istae duae terrae prope mare ad Occidentalem partem terrae Israel: nam numeri. 13. dicitur Chanaanus uero moratur iuxta mare, & circa fluuientem Iordanis, & sic cum transferunt Sidonem, & Tyrum perambulauerunt terram Chananei, & Heuei. *Veneruntque ad Meridiem Iuda in Bersabee.* Scilicet, post terram Chanaan, & Heuei: finito latere occidentali terrae Israel inceperunt ascendere per latus Meridianum versus Orientem, & tunc uenerunt in Bersabee, & dicitur, quod uenerunt ad Meridiem Iuda, id est, ad partem Meridianam sortis Iuda. Est enim sortis Iuda magis meridiana, quam omnes sortes Israelitarum, unde ultra ipsam procedendo versus Meridiem non est aliqua terra Israel, ut colligitur Iosue. 15. & tamen Bersabee dicitur esse ad Meridiem Iuda. quia est in extremitate meridiana illius sortis, eo quod non uidetur esse aliquis locus magis meridianus in terra Israel, quam Bersabee, nec magis septentrionalis, quam Dan, ut supra dictum est. *Et lustrata uniuersa terra.* id est, circumdata. Accipitur autem lustrare non solum prout dicitur circuire, quia tunc solum considerassent terram, quae erat in extremitatibus Israel, & hoc ad nihil proficiebat, sed dicitur lustrare, id est, perambulare, scilicet, quia Ioab, & alij lustrauerunt totam terram Israel: tam per medietatem, quam per extremitates. *Afferunt post nouem menses, & 20. dies in Ierusalem.* Hoc tempore manserunt computando totam terram, eo quod populus erat multus nimis secundum quod infra describitur. *Dedit ergo Ioab numerum descriptionis populi regi.* Scilicet, omnes numeratos redegerat Ioab in scriptis faciendo specialem matriculam de quolibet loco, & per illam poterat rex scire multitudinem numeratorum. *Et inuenta sunt de Israel octingenta millia virorum fortium, qui educentur gladium.* Fuit enim per se computatus Israel, & per se Iuda, & de Israel, id est, de 11. tribubus inuenta sunt octingenta millia virorum fortium. Sciendum autem quod hic computantur omnes a 20. annis supra quantumcumque essent senes. Si autem obijciatur, quod illi non deberent uocari uiri fortes propter defectum aetatis, respondetur est in octaua quaestione huius. cap. *Et de Iuda quingenta millia pugnatorum,* id est, de tribu Iuda fuerunt quingenta millia pugnatorum uocando pugnatores omnes, qui sunt a 20. anno, & ultra ad quamcumque aetatem peruenerint. In quibusdam Biblijs nostris habetur de Iuda: quinquaginta millia pugnatorum, sed litera est corrupta: nam in Hebraeo habetur quingenta millia. Potuit tamen facilliter corrumpi litera apud nos propter similitudinem huius nominis quingenta ad quinquaginta, potuit etiam fieri hoc ex industria a quibusdam, qui sibi sapientes uiderentur considerantes summam Israel, scilicet, octingenta millia, & erant 11. tribus. Visum est eis inconueniens, quod una tribus haberet quingenta millia, & sic aequaretur octo, uel nonem tribubus, ideo posuerunt quinquaginta, uel uisum est eis satis conuenire huic numerationi. Sed falsum est: nam ex opinione erronea procedunt nescientes ueritatem literae.

Vnde prouenit diuersitas numerationis hic, & primo Paralipom. Quest. X111.

QVAERETVR, circa hoc, quomodo potest stare ista computatio, quae habetur hic quantum ad Israel, quia primo Paralip. 21. dicitur, quod erant ualde plures, scilicet, mille millia, & centum millia virorum educentium gladium. Quidam respondent ad tollendum istam diuersitatem, quod non fuit computata tribus Leui nec tribus Benjamin: ut patet primo Paralip. 21. & istae duae tribus continerent trecenta millia, & sic numerus octingentorum millium perueniret ad mille millia, & centum millia. Aliter etiam dicunt, quod Ioab faciebat hoc inuitus, ut patet supra in litera, ideo expressit minorem summam ipsi Dauid, quae habetur hic, & uera summa habetur primo Paralip. 21. Iste duae solutiones sunt Nicolai, sed non stant. De prima enim patet, quia ipse uult, quod in ista summa, quae habetur hic, non computetur Leui, & Benjamin, quae continerent trecenta millia, & quod computentur ista trecenta millia in illa summa, quae habetur primo Paralip. 21. sed hoc falsum est, quia necesse est, quod etiam praeter Benjamin, & Leui sint mille millia, & centum millia, ut patet alle. c. cum dicitur, deditque Dauid numerum eorum, quos circumierat, & inuentus est omnis Israel numerus mille millia, & centum millia virorum: nam sequitur, utiq; Leui, & Benjamin non numerauit, eo quod inuitus exequeretur imperium regis, & sic uidetur quod adhuc ultra mille millia, & centum millia erant plures de Israel, sed non computauit Ioab, Benjamin, & Leui, quia forte cum istis perueniret Israel ad mille millia, & quadringenta millia. Secunda solutio eius non stat, scilicet, quod faciebat Ioab inuitus: ideo expresserit hic minorem summam, & ibi fuit maior expressa, quae

Responsio Nicolai.

A vera erat. Nam iam probatum est, quod etiam illa, quae habetur primo Paralip. 21. non fuerit summa totalis, sed solum non computato Benjamin, & Leui. Aliter respondet Rab. Sa. quod computauit Ioab Israelitas, qui non erant certi, & alios, qui iam redi erant in summam non computauit. Pro quo sciendum, quod disposuerat Dauid sic totum Israel, quod per 12. menses anni ministraretur sibi a 12. tribubus, & in quolibet mense ministraret una tribus, scilicet, & unus princeps unius tribus, & cum illo. 24. millia virorum illius tribus, & isti simul perueniebant ad complendum numerum. quia duodecies. 24. millia efficiunt ducenta octoginta octo millia: & dicit, quod praepositi istorum erant duodecim millia, scilicet, de qualibet tribu mille praepositi, & hoc modo peruenirent ad trecenta millia, quae deficiunt hic. Aliter etiam dicit hoc fieri potuisse. quia fecit Ioab duas copias computatorum unam maiorem aliam minorem, ut ostenderet regi minorem illarum ne superbiret, subtrahendo aliam. Si tamen irasceret propter paucitatem, ostenderet ei aliam maiorem, scilicet, quae habetur primo Paralip. 21. & quia Dauid non iratus est ostendit ei minorem, scilicet, quae habetur hic. Sed dicendum quod hoc non stat: nam prima positio est falsa, quia uult Ra. Sa. quod ista summa, quae habetur hic, perueniat ad eam, quae habetur primo Paralip. 21. scribantur in summa ista illi, qui erant officiales regis, scilicet, trecenta millia, ut supra computatum est: sed hoc procederet si computatus fuisset Benjamin, & tamen non fuit ista tribus computata in ista summa, nec in illa, quae habetur primo Paralip. 21. ut supra declaratum est, ideo non potest reduci ista summa ad illam per suppletionem officialium, quia tunc oportebat, quod tam in ista quam in illa computatus esset Benjamin. Item dato quod diceremus, ut alij uolunt, scilicet, quod hic non fuit computatus Benjamin: & tamen fuit computatus primo Paralip. 21. non stat, quia tunc non solum deberet subtrahi de ista summa copia officialium, sed etiam summa totius tribus Benjamin. Secunda solutio non stat. quod faceret duas copias Ioab: maiorem, & minorem, quia si unam semel ostendisset regi, non audeat postea maiorem ostendere, eo quod rex irasceret nimis ei, putans quod uoluisset fallere eum, & sic superfluum esset fieri illas. Item non stat, quia qui hoc tenent uolunt, quod maior summa illarum esset uera, & plena. Illa, quae habetur primo Paralip. 21. & quae habetur hic esset diminuta, sed falsum est, quia summa Paralip. non est completa cum etiam ibi non fuerint Leui, & Benjamin computati. Dicendum ergo secundum ueritatem, quod nulla istarum summarum est plena, nec ista, nec illa, quae habetur in Paralip. & hoc est, quia Ioab non computauit totum Israel, scilicet, omisit tribum Benjamin, & Leui. Istud autem fuit propter duo, primo quia Ioab faciebat istud inuitus, & noluisse aliquem computare, ideo nec uoluit computare omnes tribus. Sic patet primo Paralip. 21. scilicet: Nam & Leui, & Benjamin non numerauit, eo quod inuitus exequeretur regis imperium. Secunda fuit, quia dato quod proposuisset Ioab computare totum Israel, tamen prius quam finiret computationem, non incepta tribu Benjamin, nec Leui, incepta plaga a Domino propter computationem istam, ideo cessauit Ioab a computatione, & cessauit in quocumque tempore si fuisset prius incepta plaga. Sic patet primo Paralip. 27. Ioab autem filius Saruiae cepit numerare, nec compleuit, quia super hoc irauerat in Israel. Et intelligitur, quod non compleuit. quia non computauit Benjamin, & Leui: ut dicitur primo Paralip. 21. & sic neutra istarum summarum est perfecta, est tamen maior illa, quae habetur in Paralip. causa huius

Ra. Salom. opinio.

huius est, quia Ioab quando vidit, quod plaga egressa erat a Domino multos computauerat, qui nondum scripti erant in libro copiarum principalium, & isti erant trecenta millia virorum, ideo tulit ad regem illos, quos iam redegerat in librum copiarum principalium, non curando redigere alia trecenta millia, eo quod iam videbat Deum irasci super hoc. Hoc patet 1. Paralip. 27. cum dicitur, Ioab autem ceperat computare, nec compleuit, quia super hoc ira irruerat in Israel, & idcirco numerus eorum, qui recensiti fuerant non est relatus in Fastis regis David, vocatur autem Fasti, sive libri Fastorum libri copiarum, in quibus scribebatur nomina. Et sic non fuerunt omnes scripti, qui numerati fuerunt. Vnde quaedam tribus nec fuerunt numeratae, nec scriptae, scilicet, Levi, & Benjamin, ut patet 1. Paralip. 27. in fine Levi, & Benjamin non numeravit, & consequenter non potuit scribere eos si non numeravit. Alia tribus fuerunt, quae numeratae sunt, sed non fuerunt scriptae. Et sic dicitur 7. Paralip. 27. idcirco numerus eorum, qui fuerant recensiti non est relatus in Fastis regis. Considerandum autem, quod istud factum fuit sic, quod Ioab non discurrebat per singula loca Israel tam magna quam parua computando omnes, quia tunc non finiuisset in tam brevi tempore, sed in nouem mensibus; immo nec in tribus annis, cum regnum esset valde magnum, sed habebat Ioab segetum alios adiutores, ut patet supra in litera, quia dicitur, &gressus est Ioab & principes militiae a facie regis, ut numerarent populum. Mittebat ergo Ioab istos principes per singula loca, & habebant illi libros suos particularibus, in quibus describebant nomina, & summam computatorum, & eorum transcribendo de alijs libris particularibus, ut postea ostenderetur regi solum iste liber magnus Factorum. Deinde cum iam computasset Ioab, & principes totius Israel proter Benjamin, & Leui, audiuit plagam exiuisse a Domino propter hoc, & noluit computare istas duas tribus, sed adhuc de alijs tribus computatis supererant trecenta millia, quae scripta fuerant in libris particularibus principum, & nondum redacta in Fastos regis, id est, in librum principale Ioab, & noluit Ioab redigere illa in libro suo, quia sicut putauit peccatum esse si ultra procederet in computatione, ita putauit si ageret aliquid pertinens ad illam: pertinebat autem ad illam redigere libros particulares, ideo noluit redigere: quod clare patet in litera allegata, scilicet, ira Dei irruerat in Israel, & idcirco numerus eorum, qui recensiti fuerant, non est relatus in Fastis regis: & ob hoc Ioab veniens illico in Ierusalem ostendit regi solum summam illam, quae erat in Fastis principalibus, & ibi solum reperta sunt octingenta millia, quia trecenta millia desiciebant, quae computata erant in libris particularibus, & non fuerant redacta in Fastos: sed postea ille, qui scripsit Paralip. non solum posuit summam, quae erat in Fastis, sed etiam totum quod erat in libris particularibus, quia illi libri manebant, licet non fuerint ostensi regi, sed solum liber principalis Factorum. Sed obijciatur contra hoc, quia primo Paralip. 27. dicitur, deditque David numerum eorum, quos circueerat, & inuentus est omnis Israel numerus mille millia, & centum millia, ergo totus iste numerus datus est David, Respondendum quod illa litera debet legi per intercessionem sententiae, scilicet, dedit David numerum eorum, quos circueerat, id est, numerum illorum, quos redegerat in Fastos, non tamen omnes redegerat, ut supra declaratum est. Et inuentus est omnis numerus Israel mille millia, hoc referendum est ad aliud tempus, scilicet, tunc non in-

uentum est tantum esse numerum ex Fastis regis, & tamen postea computando ex libris particularibus, qui non fuerant ostensi regi, inuentus est iste numerus, alioquin autem impossibile est manere sine contradictione, & concordare inter se, quae habentur hic, & primo Paralip. 27. & 27.

Quanta fuerit summa virorum tribus Iuda. Quaes. XV.

QVAERETVR vterius circa summam tribus Iuda, quae variè habetur hic, & 1. Paralip. 27. nam hic ponuntur quingenta millia, ibi autem ponuntur trecenta septuaginta millia solum. Et si forte poneretur hic minor summa quam ibi, posset solum sicut dictum est, scilicet, quod quaedam pars virorum Iudae redacta esset in Fastos regis, & alia non, licet tota tribus Iudae recensita fuisset, sed è proprio ponitur, quia hic habetur maior summa. Ideo Ra. Da. Kimhi, & alij Hebraei dicunt, quod id, quod superabundat hic ad summam illam, peste consumptum est. Sed istud non stat, quia in peste, quae accidit propter istam computationem, solum perierunt 70. millia virorum, ut patet infra. Dato ergo quod omnes fuissent de tribu Iuda, quae non est verisimile, immo est contrarium, quia dicitur infra quod mortui sunt ex populo a Dan usque Bersabee, 70. millia virorum, non defecissent tot. Item non stat, quia non potest dici, quod aliqui de morientibus in peste diminuantur in illa summa, quia 1. Paralip. 27. dicitur quod inuentus est omnis Israel mille millia, & centum millia: De Iuda autem trecenta septuaginta millia bellatorum, & sic refertur ad tempus illud, quo inuentus est iste numerus, sive in computatione Israelitarum, ergo non detrahuntur inde, qui peste perierunt. Itè quia eodem modo detraherentur de summa aliarum tribuum morientes in peste, sed nemo istud allegat in excusatione. Dicendum igitur, quod scriptura posuit hic, & ibi diuersum numerum, quia forte hic computantur omnes viri bellatores de tribu Iuda, & 1. Paralip. 27. computantur solum illi, qui erant praeter officiales, & scriptos in matricula regis. Pro quo sciendum, quod David habebat semper secum multos viros vbicunque esset, quia interdum insurgebant contra eum bella repentina, sicut factum fuit tempore Absalonis, & isti omnes ferè erant de tribu Iuda, quia erat rex de illa tribu. Sic enim Isboseth habebat omnes de tribu Benjamin tanquam custodes corporis sui, ut ait Isphephus. 7. Antiquitatum, & hoc quia erat de illa tribu, praeter hoc autem habebat David multos ascriptos militiae de qualibet tribu, & maxime de tribu Iuda, eo quod erant viri bellatores, & confidebat in illis, quamquam isti non semper manerent cum eo, sed veniebant ad vocationem eius, cum ipse iuberet, & recipiebant stipendia ab illo, & omnes isti perueniebant ad centum triginta millia, ideo cum essent iam scripti in matricula regis, non fuerunt descripti in Paralip. & sic perueniunt ad trecenta septuaginta millia; hic autem descripta fuit tota summa tam officialium, quam non officialium, & sic peruenit ad quingenta millia. Aliter potest dici, quod variatur summa, quia hic descripti fuerunt omnes viri, qui erant a 20. annis & supra, sive essent boni bellatores, sive non; & in Paralip. ponuntur solum illi, qui erant electi bellatores, & sic fuit summa minus. Similis modus reperitur aliquando in scriptura. Nam ea, quae electa sunt ponuntur, & non curatur de non electis, sic enim iudicium. 4. dicitur quod Iabim rex Asor habebat nongentos currus, & tunc Iosephus. 5. Antiquitatum dicit, quod habebat tria millia curruum, eo quod scriptura loquitur de electis. Iosephus autem de omnibus. Sic etiam Exod. 14. dicitur quod Pharaon tulit sexcentos currus electos, & quod curruum

Responso Nic. tolliunt

Rab. David impugnat

in Aegypto fuit, & sic nominantur ibi currus electi in numero certo, currus autem non electi non ponuntur sub numero, ita scriptura Paralip. noluit ponere bellatores Iuda non electos, & hic ponuntur omnes tam electi quam communes.

An in tribu Iuda potuit esse tanta multitudo virorum, quod excederet multas alias tribus. Quaes. XVI.

QVAERETVR vterius, quomodo tanta multitudo potuit esse in Iuda, scilicet, quingenta millia virorum, & quod in omnibus alijs vnde decem tribubus essent solum octingenta millia, & sicut Iuda essent tot viri sicut in septem, vel octo tribubus. Respondet Nicol. quod tribus Iuda erat bellicosior, ideo habebat plures bellatores quam multae de alijs tribubus simul sumptae. Vel aliter dicit quod bellatores de alijs nationibus coniuncti David computantur in sorte Iudae, eo quod David erat de tribu Iudae. Sic enim fuit de Ethai, qui habuit secum sexcentos viros Gethaeros, ut patet supra 15. & sic ad tantum numerum ascenderunt. Sed non stant istae rationes. De prima patet, quia ista ratio procederet si forte computarentur solum illi, qui erant assignati ad militiam, quia tunc illa tribus, quae esset bellicosior haberet plures computatos, tamen hic David voluit computare totum populum, ideo non aspiciatur quae tribus haberet plures ascriptos militiae, vel pauciores, sed in qua tribu essent plures viri a 20. annis, & supra. Nam ab isto tempore fecerat David, quod computarentur omnes, ut patet primo Paralip. 27. Noluit autem David numerare eos a 20. annis inferius, quia dixit dominus ut multiplicaret Israel sicut stellas caeli: & sic computauit omnes a 20. annis, & supra. Itè non stat secunda ratio, scilicet, quod propter eos, qui applicabantur David de alienigenis excederet tantum tribus Iuda, quia non constat an alienigenae computarentur cum Israelitis, eo quod David iussit solum numerari Israel, & Iudam, ut patet supra in litera, sed nomine istorum non intelliguntur alienigenae. Item dato, quod computarentur alienigenae cum istis, pauci erant alienigenae manentes cum David, vnde non faceret notabilem quantitatem in tribu Iuda. Item quod dicitur de Ethai, quod ille habebat sexcentos viros Gethaeros, falsum est sicut declaratum est. e. cap. Dicendum igitur, quod tribus Iuda excedebat tribus alias, sed non in tanta quantitate sicut hic apparet, nam primo Paralip. 27. dicitur, quod in Israel erant mille millia, & centum millia, & insuper tribus Benjamin, & Leui non fuerunt computatae, ut patet ibi, in quibus forte essent ducenta, vel trecenta millia, & sic accederet totus Israel ad mille millia & quadringenta millia, vnde haberet tribus Iuda tantum sicut tres, vel quatuor tribus de Israel. scilicet, quod inter Israelitas essent tribus minoris numeri. Hoc autem non est mirandum, quia semper tribus Iuda fuit maior quacunque alia tribu a principio, & interdum erat maior duabus, vel tribus tribubus. Quod patet ex duabus computationibus factis in deserto exeuntibus Israelitis de Aegypto, nam in prima computatione tribus Iuda habuit 74. millia. In alijs autem tribubus erant pauciores viri, quia in quibusdam 30. millia, in alijs 35. & 40. & sic secundum varios modos, ut patet Num. 1. Sic etiam fuit in alia computatione, quae facta est anno 40. ab exitu de Aegypto, in qua tribus Iuda excessit alias. De hoc Num. 26. Nec erat nunc mirum quod excederet quacunque tribum, & quod haberet tantum sicut tertia pars omnium tribuum Israel: nam in prima, & secunda numeratione in deserto fuit tribus Iuda quasi pars quinta omnium tribuum Israel, postea autem multiplicata est ista tri-

bus plus quam aliae & peruenit ad hoc, quod haberet tantum sicut tertia pars omnium tribuum. Patet, quia dicebatur, quod in computatione prima, & secunda deserti perueniunt Israelitae ad 600. millia, & parum plus. Num. 1. & 26. & tribus Iuda fuit tunc 74. millia, quibus detractis de totali summa, manebit summa totius Israel, scilicet, vnde decem tribuum, quingenta viginti sex millia, & horum erit tribus Iuda quinta, vel sexta pars, postea autem quia multum creuit facta est tertia pars totius Israel.

Percussit autem. Hic ponitur tertium huius, scilicet, facti punitio. Et diuiditur in tres partes, quia primo ponitur determinatio poenae, secundò executio iustitiae, ibi. *Inmisit Dominus.* Tertio placatio offensae, ibi. *Veni Gad.* Circa primum dicitur. *Percussit autem cor David eum postquam numeratus est populus.* Id est, conscientia David, quae vocatur cor remordit eum postquam populus numeratus est. Simile habetur praecedent. lib. cap. 24. post haec percussit cor suum David, eo quod abscondisset oram clamidis Saul, id est, remordit eum conscientia quasi peccasset abscondendo oram vestimenti. Et dicitur, postquam numeratus est populus, quia prius non doluit David de peccato, immo dato quod Ioab, & alij principes suassissent ei, ne faceret, noluit assentire, ut patet hic, & primo Paralip. 27. *Et dixit ad Dominum, peccavi valde in hoc facto.* Id est, computando populum, ex hoc apparet, quod Deus elegerat David, & non poterat peire, quia quamquam peccasset immediate dolebat valde, Deo incitante eum ad dolendum, ut per hoc satisfaceret sibi. Sic enim cum peccasset in facto Bethsabee, & Viri: & nunciasset ei hoc Nathan propheta, dixit immediate, peccavi: & tunc propheta intulit, & Dominus transfudit te peccatum. Sic etiam hic, cum peccatum istud esset graue, David doluit nimis confessus se peccasse, ideo non petiit.

Punitio propter numerationem populi.

Cor pro conscientia.

In quo fuit peccatum numerationis populi. Quaes. XVII.

QVAERETVR, in quo fuit peccatum huius numerationis. Aliqui respondent quod hoc fuit, quia Israelitae computati non soluerunt summam sicciorum, sic tenet Rab. & Nicol. & Andre. nam statutum erat Exod. 30. quod quando tolleretur summa Israelitarum, singuli darent precium pro animabus suis Domino, & non esset in eis plaga disperdens, alioquin videtur, quod plaga est super illos: hic autem non dederunt precium. Idem iudicium scilicet, ideo pestis secuta est. Sed dicendum quod quamquam peccaret David computando Israelitas sine precio, tamen non erat in hoc principaliter peccatum, quia tunc Ioab non restitisset David ne computaret, dicens: quid Dominus meus quaerit, quod in peccatum reputetur Israeli. Et iterum, nonne domine mi rex omnes serui tui sunt? primo Paralip. 27. Si tamen Ioab putasset peccatum esse in non soluendo siccios, non dixisset, quod David non computaret, sed quod faceret, quod quilibet solueret dimidium siclorum, ipse tamen non instituit in hoc, sed solum, ne David computaret Israelitas, dicens esse inutile, & nonne omnes serui tui sunt? ideo videtur, quod peccatum consistebat in alio principaliter, & non in non soluendo siccios, vnde quamquam David computasset populum sine precio, & daret siccios, peccaret, & sequeretur pestis, quia irrationabiliter agebat. s. computando nullam habens causam. Dicendum ergo quod David peccauit in duobus. Primo quia computauit Israel sine causa cum sciret, quod poterat sequi periculum ex computatione. Etiam quia computabat ex superbia. s. vt sciret quot erant subditi eius, sed quidquid fit ex superbia iniquum est, Secundo

Prima resp. nostratum.

Secundò peccabat, quia cum computaret, non faciebat quòd soluerent ficos, Et dicendum adhuc quòd dato quòd licitum esset computati Israel tam cū causā quam sine causā, dum tamen solueretur fici, adhuc peccaret Dauid computando Israelitas non habendo causam, quia cogeret quemlibet solvere dimidium ficulum inutiliter, & si non solueret sequeretur pestis. Considerandum tamen quod Dauid poterat licite cōputare Israelitas si habuisset aliquam causam, vtpote quia vellet ire ad bellum, & vellet scire quot bellatores habebat: vel ex alijs causis similibus, vtpote si vellet constituere tributum super totum Israel, & ad hoc faceret matriculam redigendo omnes in numerum. Sic enim Romani subiecto sibi orbe toto tempore Octavianī, vt omnes homines profiterentur se subditos illis, faciebāt omnes homines orbis describi, singulos in ciuitatibus suis, & quod quilibet solueret vnum denarium proficendo se subditum Romanis, vt patet Luc. 2. si autem similem causam habuisset Dauid, & vellet facere, quòd totus Israel numeraretur, vt singuli profiterentur se subiectos, poterat iuste numerare omnes, & non fuisset secuta plaga. *Sed precor Domine, vt transferas iniquitatem serui tui.* Id est, vt tollas poenam huius peccati à me ne moriar pro hoc. *Quia stultè egi nimis.* Id est, valde fui insipiens in peccado, ideo dignus eram morte, sed oro vt transferas illam à me. Hoc dixit Dauid eruditus verbo Nathan, nam supra 12. quando Dauid dixit pro facto Vriæ: peccauit, subdidit Nathan, Dominus quoque transtulit peccatum tuum, non morieris: nunc ergo orauit, vt Dominus transferret peccatum.

Quæ fuerit oratio Dauid pro ira Dei auertenda.
Quest. XLIII.

QVAERETVR, quomodo Dauid dixit, precor vt trāseras iniquitatem. i. penam debitam, quia infra dixit contrarium, quando vidit Angelum percutientem, scilicet, vertatur obsecro manus tua contra me, & contra domum patris mei. Respondendum quod Dauid orabat hic vt transferretur iniquitas, non quidem quod transferretur iniquitas eius ad aliquem alium, sed quòd transferretur simpliciter, & non puniretur quisquam, & hoc ex benignitate magna Dei: postea autem vidit quod moriebatur totus populus subitò, & Dauid adhuc putabat maiora mala futura quam accidissent, ideo putans hoc iniustū quod ipse, qui peccauerat nō puniretur, & totus populus, qui innocēs erat periret, dixit ad Angelum: ego sum, qui peccauit: ego sum qui iniquè egi, isti oues sunt, quod fecerunt conuertatur obsecro manus tua contra me, & contra domum patris mei. Et tunc verè eligebat Dauid mori ne totus populus moreretur, & si à principio putasset poenam suam sic transferendā in alios, non orasset quòd transferretur. Vel potest dici, quòd Dauid dixit illud non desiderans, quòd ipse occideretur, sed quia ista sunt verba spiritus contribulati, vt Deus miseretur ei, sciens quòd Deus non despicit cor contritum & humiliatum, & sic factum est: nam mox vt dixit ista verba, iussit Deus cessare Angelum à percussione, vt patet primo Paralip. 21. *Surrexit itaque Dauid mane.* Istud intelligitur de die illa, in qua propheta Gad venit ad Dauid, & illa die surrexerat mane, quia Dauid iam erat sibi conscius peccati, & affligebat seipsum, vt Deus remitteret ei culpam, vnde nō vacabat delictijs manens in thoro vsque ad magnam partem diei, sicut viris delictiosis solitum est: sed surrexit diluculo, vt inuocaret dominum, *Et sermo Domini*

Factus est ad Gad prophetam, & videntem. Id est, Deus dixit propheta Gad vt iret ad Dauid, & proponeret ei ista, quæ sequuntur. Et vocatur hic Gad propheta & videns: sed istud est dictum ex superabundantia: nam propheta & videns idem sunt, vt patet preced. lib. c. 9. scilicet, qui enim propheta hodie dicitur, vocabatur olim videns. Sed dicendum quòd ista dicuntur propter duas rationes, licet realiter non differant: nam propheta dicitur in quantum cognoscit aliqua futura: videns autem appellatur in quantum videt aliqua abscondita, quæ alij non vident, vrait Hieron. in Epistola ad Paulin. & tamen ista duo eidem conueniunt. *Dicens, vade, & loquer e ad Dauid, hæc dicit Dominus.* Scilicet, non erubescas, nec timeas dicere ei ista, quæ sequuntur, quamquam sint contra eum. *Trium datur tibi optio.* Id est, datur tibi locus eligendi de istis tribus, quid potius pati velis. In Hebræo habetur, *Tria ego pono super te.* Id est, vnum de tribus, vel do tibi potestatem eligendi vnum de tribus. *Elige vnum quod volueris ex his, vt faciam tibi.* Id est, accipe tu quod volueris, quia oportet quòd vnum de tribus ego faciam.

Quare Deus dixit Dauid, trium datur tibi optio.
Quest. XLIX.

QVAERETVR, quare Deus dixit, trium datur tibi optio. Respondet Rab. Salom. quòd posuit ista tria propter tria, quæ dixit Dauid contra Saulem preced. lib. cap. 24. scilicet, viuit dominus, quia nisi dominus percussisset eum, aut dies eius venerit, vt moriatur: aut descendens in praelium perierit, propitius sit mihi dominus, vt non mittam manum meam in Christum Domini. Sed non stat, quia Dauid non peccauit dicendo illa, sed potius meruit valde, quia per hæc professus est se nequaquam occidere velle Saulem, licet ille esset iniquus, sed declarabat modos, quibus poterat mori Saul, quorum nullus ab ipso infligeretur. ideo debebat pro hoc aliquod bonum sibi retribuī, & sic ipse petiuit allegato cap. & etiam Saul petiuit, dicens: Dominus reddat tibi vicissitudinem hanc pro eo quòd operatus es in me hodie: ergo non debebat proponi ei aliquid pœnale sicut ista tria sunt. Dicendum igitur, quòd Deus fecit hoc ex benignitate, quia licet Dauid mereretur determinatè quamlibet harum, vel fortè omnes tres simul, tamen clementia Dei dedit ei electionem, quia leuius est cum datur alicui electio in malis sustinendis, quam cum determinatè aliquod malum imponitur, & hoc propter duo. Primò quia habens optionem potest eligere minorem poenam de propositis, vel saltem eam, quam reputat sibi tolerabiliorem. Secundò quia dato quòd omnes poenæ sint æquales, cum tamen datur alicui optio inter tres, vel quatuor poenas, cum ipse determinat se ad vnam illarum, est sibi illa minus inuoluntaria in quantum habet circa eam aliquem actum voluntatis, quem non habet circa alias: & quando aliquis actus est magis voluntarius, vel saltem minus inuoluntarius, est minus grauis ad portandum, cum dolor sit de eis; quæ nobis nolentibus accidunt, ergo diminuta ratione inuoluntarij, diminuitur ratio doloris: vt ergo esset minor pena, dedit Deus electionem Dauid. *Cumque venisset Gad ad Dauid nuntiavit ei.* Scilicet, ista, quæ sequuntur, quæ Deus dixit. *Septem annis veniet tibi famis in terra tua.* Ista erat vna de penis quarum Deus dabat optionem.

Quare

Quare ponuntur hic septem anni, & primo Paralip. 3. quibus esset famis. Cap. XX.

QVAERET aliquis, quomodo dicitur hic: septem annis veniet tibi famis: quia primo Paralip. 21. dicitur tribus annis. Respondet Rab. Da. Kimhi, quòd Deus solum volebat mittere tribus annis famem: dixit tamen septem annis continuando se ad præcedentem famem, scilicet, supra fuerant tres anni famis pro peccato Saulis, supra. 21. deinde cessante fame coeperat quartus annus, qui erat sterilis, & nunc proponebat Deus, quòd venturi essent tres anni famis si Dauid illos acceptaret, & sic continuando istos ad præcedentes essent septem anni quasi continuæ famis. Sed hoc non stat, quia Deus loquebatur hic de pena, quæ ventura erat, cum dixit: septem annis veniet tibi famis, ergo non computantur hic anni famis præterita. Dicendum igitur, quòd Deus proposuit Dauid de septem annis sicut hic dicitur, scriptura tamen primo Paralipom. 21. subicitur quatuor annos illorum, & istud non est nouum in scriptura, quòd quando aliquid narratur in duobus locis, ponatur interdum in vno loco maior numerus quam in alio, sic fuit supra: nam computando totum Israel, ponitur maior numerus primo Paralipom. 21. quam hic: & computando Iudam, ponitur hic maior numerus quam ibi: non est ergo inconueniens, quòd in annis famis fiat variatio. Aliter dici potest, quòd Deus volebat mittere septem annos famis, & tamen in quatuor illorum futura erat parua famis, ita quòd non iudicaretur vera famis, & in tribus annis erat futura famis grauiissima, ideo in Paralipom. facta est mentio de annis famis grauiissimæ solum, & hic tactum est de omnibus annis. Simile enim sæpe reperitur, vt cum scriptura aliquando numerat ea, quæ electa, vel magna sunt: & subicit ea, quæ sunt parua, sicut declaratum est supra de viris Iuda in 15. questione de diuersitate numeri hic & in Paralipom. Aliter etiam dici potest, quòd Deus iuberet prophetam, vt proponeret Dauid septem annos famis, & si videretur ista conditio grauiissima Dauid, & non acceptaret eam, quòd proponeret ei, & vellet sustinere tres annos famis, & proponente Gad septem annos, & deinde tres, neutrum acceptauit Dauid: & sic ponuntur hic septem anni, qui à principio fuerunt propositi. 2. & primo Paralip. 21. ponuntur tres anni, qui fuerunt secundariò positi.

Cum Deus proposuerit hic tres penas, quare fuerunt inæquales tempore. Quest. XXI.

QVAERETVR vterius, cum Deus proposuerit hic tres penas, scilicet, famem, hostes, & pestem, cur proposuit eas inæquales, scilicet, famem septem, vel tres annorum, & hostes trium mensum, & pestem trium dierum. Respondendum, quòd Deus voluit ponere tres penas quasi æquales in magnitudine, vt electio inter eas esset difficilis, & quia si istas fecisset æquales in tempore, fuissent valde inæquales in magnitudine, voluit eas tantum facere inæquales in tempore, vt fierent æquales in magnitudine, sic enim in quolibet composito sunt quatuor elementa in virtute, & tamen ad hoc, quòd possit manere compositum, non sunt in æqualitate, sed in proportione: & sic secundum inæqualitatem suam faciunt æqualitatem compositi. Ita igitur hic, nam certum est, quòd vnus annus pestis grauior est, Alph. Toft. in Secundum Regum.

Respon. Ra. Dauid.

Aquàm vnus annus famis, & quàm vnus annus hostium: ideo sicut pestis excedit hostes, & hostes excedunt famem secundum magnitudinem penarum: ita & contrario tempore famis debuerunt esse maiora quàm tempora belli, & tempora belli sunt maiora quàm tempora pestis. Vnde potest dici, quòd septem anni famis, & tres menses hostium, & tres dies pestis secundum mensuram, quam Deus intendebat inducere ista, æquale malum inflictura erant. Vnde qualitercumque Dauid eligeret, æquale malum, licet per diuersos modos, in populo secuturum erat. *A. ut tribus mensibus fugies aduersarios tuos.* Ista erat secunda pena, scilicet, quod hostes persequerentur Dauid.

Quare Dauid non elegit quòd hostes persequerentur eum tribus mensibus, cum videretur parua pena. Quest. XXI.

QVAERETVR, quare Dauid non elegit istam penam, quia ista videbatur modica, nam fortè in illis tribus mensibus hostes non insurgerent contra Dauid, & sic esset liber ab omni poena. Vel dato, quòd insurgerent, Dauid & totus populus laterent intra vrbes suas non egrediendo ad pugnandum, sed solum defendendo se intra loca murata, & sic non possent eis infligi magnum malum. Respondendum, quòd ista pena hostilis erat grauis, sicut qualibet aliarum, vt præceden. q. dictum est, quia nihil magis mali inducendum erat per vnam penam, quàm per aliam, licet varè induceretur: & quando putatur, quòd fortè in illis tribus mensibus non insurgerent aduersarij, non est concedendum, quia Dauid proponebat incitare eos contra Dauid, & certissimè persequerentur eum: quod patet in litera, scilicet, aut tribus mensibus fugies aduersarios tuos, & illi te persequentur, id est, sic erit quòd tu fugies à facie ipsorum, & ipsi persequentur te quocumque iueris. Cum autem dicitur, quòd Dauid, & viri sui laterent intra vrbes muratas quamquam persequerentur eos hostes, & non possent eis nocere. Dicendum quod valde nocerent, scilicet, quia Deus daret hostibus Iudæorum animositatem, & vires, vt innaderent Iudæos accerrimè plusquam vnquam inuaserat: sic enim fecit dominus in Chaldeis, quado duxit eos super Israelitas, nam dedit eis fortitudinem magnam vt destruerent Iudæos. Sic patet Isa. 5. scilicet. Et eleuabit signum in nationibus procul, & sibilabit ad eum de finibus terræ, & ecce festinus veniet velociter, non est deficiens, ne laborans in eo, non dormitabit, nec dormiet, nec soluetur cingulum renum eius, nec rumpetur corrigia calciamenti eius: sagitte eius acutæ, & omnes arcus eius extenti: vngulæ aquorum eius vt filix, & rotæ eius quasi impetus tempestatis. In quibus omnibus significatur aptitudo pugnandi, & fortitudo, quam Deus dedit Chaldeis, quos vocauit ad destruendum Iudæos. Idem patet Habacuc primo, vbi dicitur de Nabuchodonosor: Domine in iudicium posuisti eum, & fortem vt corripes fundasti eum: id est, Deus fecit Nabuchodonosor fortem, vt corripere Iudæos per eum. Rursus autem Deus incuteret timorem Iudæis, vt non auderent resistere hostibus, quia sic Deus inducebat in poenam super illos, quando volebat, vt patet Leuitic. vigesimosexto: Sed qui remanserint de vobis, dabo pauorem in cordibus eorum, in regionibus hostium, terrebunt eos sonitus folij volantis, & ita fugient quasi gladium: cadent nullo persequente, & corruent singuli super fratres suos quasi bella fugientes: nemo vestrum inimicis audebit resistere: peribitis inter gentes, & hostilis vos terra consummet. Poterant ergo Y facere

facere hostes malum Israelitis, si eligeret David poenam ab hostibus.

Quomodo inimici contra David tam cito concitari poterant. Quæst. XXIII.

QVAERETVR ulterius, quomodo, cum Israelitæ nunc non haberent hostes, qui audent insurgere contra eos, nec desiderarēt hoc nimis, concitari poterant contra ipsos ad hoc quod persequerentur eos tam durè in tribus mē-sibus. Respondendum q̄ quamquam nullus de Gentilibus nunc auderet surgere contra Hebræos: immo dato, quod nullus eorum desideraret pugnare contra illos, Deus moturus erat corda Philistinorum, vel aliarum gentium, vt persequerentur valde Israelitas, Est enim cor hominis in potestate Dei, & potest illud mouere ad quamcumque affectionem, vel desiderium. Sic patet Proverb. 21. scilicet. Sicut diuisiones aquarum, sic cor regis in manu domini, & quocumque voluerit vertet illud: ideo potest Deus mouere hominē ad iram interdum, & iterum ad gaudium, vel ad timorem, vel ad audaciam. Sic enim Deus interdum mouebat corda gentium, vt non desiderarent, nec auderent insurgere contra Iudæos, sic fiebat quolibet anno ter quando ascendebāt Iudæi in locum sanctuarij: nam dimittēbant vrbes suas vacuas non manente aliquo viro in eis, & tamen hostes sciētes hoc, nec desiderabant nec audebāt inuadere illas, vt patet Exo. 34. scilicet. Cum tulerō gentes à facie tua, & dilatauerō terminos tuos, nullus insidiabitur terræ tuæ ascendente tē, & apparente in conspectu domini Dei tui ter in anno. Ita poterat mouere ē contrario omnes gentes, vt desiderarent pugnare contra Iudæos, & sic subuerterent eos. Sic patet Iudic. 3. quod Israelitæ addiderunt peccare in conspectu domini, qui confortauit aduersus eos Eglon regem Moab, & copulauit ei filios Ammon, & Amalec. Sic etiam Deus dicitur vocare aliquas gentes, vt veniant ad pugnandum contra Iudæos, quia ponit in cordibus eorum, quod hoc valde desiderant. Sic patet Isai. 7. scilicet. In die illa sibi illabit dominus muscæ, quæ est in extremo fluminum Aegypti, & apī, quæ est in terra Asur: & venient & requiescent omnes in torrentibus vallium, idest, Deus vocabit istas duas gentes, quæ significantur per muscā, & apem, vt veniant ad pugnandum contra Iudæos, & impleant totam terram eorum.

Deum mouere cor hominis ad aliquid opusrandum.

Quod autem Deus moueat spiritum hominis, & per hoc inducat eum, vel ad agendum aliquid, vel ad fugiendum, patet 4. Reg. 19. vbi cum rex Ezechias timeret, quod Senacherib, qui erat prope Ieru salem & minabatur Iudæis destruere illam, dixit Deus: Ecce ego immittam ei spiritum, & audiet nuntium, & reuertetur in terram suam, & deiciam eum gladio in terra sua. Et sic dicitur, immittam ei spiritum, idest, desiderium, scilicet eundi in terram suam. Patet ergo, quod facile erat, quod Deus commoueret quascumque gentes contra Iudæos ad magnam, vel parnam iram, sicut ipse vellet, & insuper dare eis robur, & animositatem pugnandi, sicut declaratum est in alia quæstione.

Quare David non accepit poenam hostilem. Quæst. XXIII.

QVAERETVR ulterius, quare David non accepit istam poenam de persecutione hostili, quia dato quod hostes eis nocerent, magis tamen poterant cauere ab eis quam à peste, vel à fame. Respondendum quod sicut supra di-

ctum est, Deus inducturus erat equale malum Iudæis, quamcumq; istarum poenarum eligerent: erat autem horrenda David poena hostium. i. quia ceteris paribus potius vult homo pati à quocumque extraneo quā ab hoste: immo potius vult quis pati ab amico vel extraneo aliquam poenam grauiorem quā ab hoste aliquam minorem, eo q̄ subijci hosti est valde inuoluntarium, & poenale. Item puniri ab hoste non solū est poena, sed etiam vindicta, quia sentit quis quod hostis suus sumit de eo vindictam per hoc, q̄ infert ei penas, & hoc facit poenam grauiorem. Item puniri ab hoste non solū est poena, sed etiam ignominia, puniri autē à Deo, vel ab aliquo extraneo est poena solū, ideo tolerabilior fit. Item recusauit hoc David, quia putabat quod hostes possent facere plura mala quā fames: nam si Deus immitteret hostes, essent grauissimi, & non auderent Israelitæ exire ad pugnandum eum eis, sed defenderent se intra vrbes suas, & hostes vastarent totam regionem, ita vt nihil omnino arborum, & vinearum, aut coeterarum plantationum maneret in terra: & in hoc redderetur terra omnino inutilis plusquam si fame premeretur. Item hostes interdum inuaderent aliquas vrbes Iudæorum quas caperent, & ibi crudeliter laniarent Hebræos, & hoc erat intolerabilius quā q̄ peste multi simul morerentur, iō non fuit aliqua poenarum, quam David minus acceptaret quā hostes, vnde dixit, melius est, vt incidam in manus domini, multæ enim misericordie eius sunt, quā in manus hominum. q. d. melius est incidere in manus Dei, tolerando pestem, vel famem quā in manus hominum, scilicet, tolerando hostes: quia multæ misericordie Dei sunt, idest, quis infligit magnas penas, tamen infligit eas misericorditer, homines autem puniunt crudeliter. Et illi te persequuntur. Idest, quod tribus mensibus semper aduersarij persequuntur te, & tu semper fugias non potens resistere illis, & fugiendo multi de tuis moriantur. Aut certe tribus diebus erit pestilentia in terratua. Scilicet, pestis immissa à domino. Primo Paralip. 21. dicitur: Aut tribus diebus gladium domini, & mortem versari in terra, & Angelum domini interficere in vniuersis finibus Israel. Ista poena posita est paucorum dierum, quia in tribus diebus poterant valde multi perire de populo, immo totus populus posset perire in vna die. Nunc ergo delibera, & vide quid respondeam ei, qui me misit. Idest, quia dedit tibi Deus optionem, delibera quid tibi magis expediat, vt ego possim respondere Deo super hoc. Dicebat autem istud propheta, quia cum omnia hæc dura essent, ad nullum illorum inclinaretur sponte David, vnde maneret multis diebus in liberatione, immo si permitteretur, nunquam deliberaret, vt nūquam pateretur aliquid horum, ideo propheta insinuat valde, vt immediate deliberaret. In Hebræo habetur. Scias, & vide. Vbi nos dicimus, delibera, & vide, sed idem est.

Quare Gad voluit respondere Deo, cum omnia sibi nota sunt. Quæst. XXV.

QVAERETVR, quomodo propheta Gad debebat respondere Deo, vel ad quid rēderet. Dicendum q̄ propheta respondere Deo, vel non respondere super deliberatione David nihil differēbat quantum ad Deum, quia per istam responsionem non certificaretur Deus de electione David, quia sine hac responsione nouerat eam. voluit tamen respondere Deo, quia forte Deus ei iusserat, quasi modo humano, vt postquam ipse responderet super electione David, posset Deus dicere propheta Gad, & iterum iret ad David, & denuntiaret ei, q̄ pararet se ad

ad poenam, quæ infligenda erat. Cum autem quaeritur, quomodo respondere posset Gad Deo. Dicendum est q̄ non erat sic de responsione propheta ad Deum sicut est de locutione Dei ad prophetam, quia Deus loquitur propheta quando vult, propheta tamen nō habet Deum presentem ad loquendum ei quandoq; voluerit, ideo propheta quando à Deo petunt, vt detur sibi responsum super aliquo, orant & ieiunant primum per aliquot dies quousq; Deus reuellet eis id, qd petunt. Sic fuit de Ieremia, qui decem diebus ieiunauit & orauit, quousque Deus respondit ei ad qdōnem propositam. Iam deberent descendere Israelitæ in Aegyptum Ier. 42. Daniel quoque interdum tribus hebdomadis ieiunabat, & orabat continuè, vt haberet solutionem propositi dubij, vt patet Daniel 10. De propheta Gad sic fieri debuisset hic, si forte ipse propria causam ageret, scilicet, quod ipse peteret aliquid, qd pertineret ad eum, vel ad aliquem alium: nunc tamen exercebat negocium Dei, quia ipse miserat eum ad David, vt eligeret in his tribus, ideo mox vt rediret inueniret paratum Angelum Dei in humana effigie, cui responderet tanquam Deo. Nam licet Deus posset pluribus modis reuelare aliquid propheta, vt saepe declaratum est, & habetur Num. 12. tamen propheta non potest loqui Deo, nisi apparente sibi Angelo in humana effigie, aliàs nesciret, cui loqueretur, & an proficeret aliquid ista locutio. Vnde non oportuit, nunc morari Gad per plures dies in oratione ad hoc, quod appareret ei Angelus, sed illico apparuit sine in domo sua, siue in alio loco secreto, ne oculis hominum pateret. Dixit autem David ad Gad, Coarctor nimis. Idest, nimis affligor proposita mihi tali electione, quia nihil istorum est, quod desiderari bonum: sit primo Paralip. 21. dicitur, ex omni parte angustia me premunt, idest, quaelibet istarum conditionum est grauis. In Hebræo dicitur. Tribulor nimis. Sed idem est. Est tamen conuenientius coarctor, eo quod significat perplexitatem, quæ est sine euasione. Sed melius est, vt incidam in manus Domini. Idest, melius est sustinere poenam immisam à Deo, quā incidere in manus hominum sustinendo poenam immisam ab illis,

Quomodo aliquando melius est incidere in manus Domini, aliquando è contrario. Quæst. XXV.

QVAERETVR, quomodo dicitur hic, melius esse incidere in manus Dei quā hominum, quia Daniel. 13. dicitur, quod melius est incidere in manus hominum, quā Dei, sic enim dixit Susanna illis senibus, qui volebant eam cognoscere per adulterium. Respondendum quod melius est incidere in manus Dei, quā in manus hominum, cum ab vtroq; poena temporalis imponenda est: si tamen à Deo est imponenda poena æterna, & ab homine poena temporalis, melius est incidere in manus hominum quā in manus Dei. Nunc autem David sustinere debebat poenam temporalem solū, vel corporalem, s. mortem, quæ quamquam æterna sit, tamē corporalis est, ideo voluit potius pati à Deo quā ab homine, eo q̄ Deus mitius tractat, homines autē crudeliorem punitionem exercent. In Susanna autem erat per contrarium, quia si vellet incidere in manus Dei, peccaret mortaliter, scilicet, fornicando, & propter hoc puniretur à Deo æternaliter: si autem incidere in manus hominum, esset ista poena tpalis. i. quia occideretur solū, ideo securus fuit incidere in manus hominum. Multa enim misericordie eius sunt. Idest, melius est incidere in manus Dei, quia ipse valde miseretur, homines autem non miserentur. Et hoc dicebat propter duo. Primo quia quamquam Deus infligit

Duabus rōnib; melius est incidere in manus Dei quam hominis.

Alph. Tost. in Secundum Regum,

gat tantam poenam sicut homo, tamen infert eā cum minori atrocitate, & videtur cuiq; tolerabilior, homines autem maximè hostes puniunt cum quadā atrocitate, quæ in se importabilior est quā ipsa poena. Secundum est, quia si David eligeret poenam à Deo, credebat q̄ forte Deus exoratus remitteret aliquid de poena, si tamē incidere in manus hominum nihil exorati dimitterent. Elegit ergo potius poenam à Deo.

Quam poenam elegerit David de tribus. Quæst. XXVII.

QVAERETVR, cum dixerit David, quod melius est incidere in manus Dei quā hominum, quam poenam elegit per hoc. I. pestē, vel famem, nam vtraq; à Deo ventura erat, ipse. n. caturus erat sterilitatem terræ, vel missurus Angelum percipientem. Respondere potest dupliciter, vno modo q̄ David elegit per hoc pestē, quia licet vtraq; poena à Deo sit, tamen pestis magis est à Deo, eo q̄ famines aliquo modo pendeat ex dispositione terræ, pestis autem solū veniebat ab Angelo percipientem. Secūdo dici potest, quod David refugerit vnam istarum trium, scilicet, persecutionem ab hostibus in quantum dixit, quod nolebat incidere in manus hominum, & tamen de alijs duabus nullam elegerit, sed reliquerit in dispositione Dei quid potius agere vellet: vnde dixit, quod volebat incidere in manus domini, & Deus postea elegerit mittere pestem. Aliter dici potest, q̄ David elegit pestem, & quamquam per ista verba nō appareat quid potius elegerit, tamen credendum est, quod adiecerit aliqua alia verba, per que pateret ipsum velle pestem: & ista positio vel prima est conueniens, secūda autem non tantum, eo quod propheta Gad inquietabat nimis David vt responderet, dicens: nunc ergo delibera, & vide quid respondeam ei, qui misit me: & sic nō est uerisimile, quod propheta Gad desisteret à David quousq; determinatē eligeret quid vellet. In Hebræo habetur. Ponamus nos nunc in manibus Domini, & in manu hominis non me ponam: Idest, ponamus nos ad hoc, quod Deus puniat nos qualiter voluerit, & non ponamus nos in manibus hominum. Et idem est quod illud, scilicet, melius est, quod incidam in manus Dei quā in manus hominum. Immissitque. Hic ponitur secundum, scilicet, executio poenæ, quia dominus misit poenam illam, quam elegit David, scilicet, pestem, & dicitur. Immissitque dominus pestilentiam in Israel. Idest, in totum Israel. Ex quo patet quod non solū perierunt de Iuda, sed etiam de omnibus alijs tribubus mortui sunt: nam nomine Israel necesse est intelligi omnes 12. tribus, vel saltem 11. sine Iuda. Patet etiam, quia dicitur infra, quod mortui sunt ex populo à Dan vsque Berfabee, & tamen isti sunt termini totius Israel, & non solius Iuda: ideo necesse est intelligi de omnibus tribubus perisse aliquos.

An ista pestis venerit naturaliter, vel supernaturaliter. Quæst. XXVIII.

QVAERETVR de ista peste, an venerit naturaliter, vel supernaturaliter. Aliquis dicit manifestum esse, quod venerit supernaturaliter, quia dicitur in litera, quod immisit dominus pestilentiam in Israel, ergo a Deo solo erat, & nō naturaliter. Respondendum, quod ista ratio non concludit, quia nulla bona, vel mala sunt que nobis a Deo non veniant. De bonis nemo dubitat: De malis autem patet Amos. 3. scilicet. Non est malum in ciuitate, qd dominus non fecerit. & intelligitur de malis penalibus: constat tamen q̄ aliqua mala vel bo-

na dicimus naturaliter euenire, vt hominem recte se gubernantem sanum esse, bonum quoddam est: naturaliter tamen euenit; hominem quoque ab alio peccati malum est, sed naturaliter euenit, ideo verum est de omnibus istis qd Deus immittit illa, & tamen non dicimus esse semper naturaliter, ita potest esse de peste. Pro quo considerandum, qd ad hoc qd aliquid dicitur esse supernaturaliter, non solum oportet, qd Deus aliquid agat, & natura aliquid, sed qd Deus totum agat. Ad hoc autem, qd aliquid fiat naturaliter solum oportet qd aliquid natura operata sit in ipsa re, qd Deus cetera contulerit. Pater ratio dicitur, quia Deus est prima causa in ordine nature, ideo necesse est, qd in actione naturali Deus influat, sicut cetera causa naturales, immo plerumque debet influere, quia vt in prima propositione libri de causis, ois causa primaria plus influat in suu effectum quam causa secundaria; quia in virtute Dei derivat hoc modum in effectum mediantibus alijs causis, quae sunt in concatenatione nature, vocatur ipse effectus naturalis, quia vltima causa, quae immediate agit in effectum, & qui vniocet sibi passum est naturalis. Ad hoc autem qd aliqua operatio sit supernaturalis, oportet qd non sit sibi aliqua operatio nature, quia cause naturales non ordinantur ad producendum effectum supernaturalem, sicut Deus ordinatur cum causis naturalibus ad producendum effectum naturalem. Secundum hoc possumus iudicare de effectu qm sit naturalis, vel supernaturalis: nam si fames esset, eo qd Deus veller illam inducere super aliquam getem in penam, & tñ illa induceret sibi dispositionem terra, quae causata est a corporibus celestibus, vocaretur ista fames naturalis. Vnde qñcunq; astrologus potest praedicere famem, vel pestem, qd Deus immittat illam, non vocabitur supernaturalis, si autem corpora supercelestia influerent super terram tpatem ad vbertatem fructuum, & Deus induceret famem, vocaretur illa proprie supernaturalis. Sic etiam de peste, si n. Deus praeuenerit alicui terrae pestem futuram, si ex corruptione aeris per actionem celestium corporum inficiantur homines, & moriantur, erit pestis naturaliter veniens: si tamen nulla existente dispoñe in aere ad corruptionem sequatur pestis in hominibus, illa erit propria supernaturalis. Nunc autem secundum haec possumus iudicare de ista peste, an naturaliter acciderit. Et dicendum qd fuit supernaturalis, quia nulla praefuit causa dispositiua in aere, sed moriebatur homines violenter, licet non sentirent hoc, quia Angelus Domini percussit eos, vt patet in litera. I. qd Angelus extedit manum suam super Ierusalem, vt disperderet eam. Pater etiam hoc clarius 1. Paralip. 21. cum dicitur, aut tribus diebus gladium domini, & mortem versari in terra, & Angelum Domini interficere in vniuersis finibus Israel. Et iterum ibi: misit quoque Angelum in Ierusalem, vt percuteret eam. Angelus tamen non est causa pure naturalis, sed est minister effectum a Deo eatorum, ergo ista pestis erat supernaturaliter inducta.

Aliquid esse supernaturale dicitur quando naturaliter.

Pestis in Ierusalem super naturaliter venit.

verò persecutionem hostium eligeret, ipse cum viris suis fortissimis qui nominantur p. c. possent euadere hostes intra fortalitia, & populus caderet gladio hostili: elegit ergo pestem, quae est morbus communis, & nihil minus regibus, quam populis nocet. De hoc et ait Iosephus. 7. Antiquitatum. I. Prophetiae declarantibus, qd Deus irasceretur, supplicauit Dauid, vt propitius esset. Gad vero prophetam misit ad eum Deus tres supplicij conditiones portante, vtrum veller famem, 7. annis in puincia generari, aut tribus mensibus pugnando vinci ab hostibus, aut morbus & languor accederet tribus diebus Hebrais. Cumq; propheta exigeret responsonem, quam Deo ferret, cogitans rex, qd si famem eligeret, qd alios facere videretur, quia cum ipse multa frumenta haberet, inopiam sustinentibus reliquis, nulla ei inopia esset: si vero eligeret trium mensium victoriam hostilem, ipse habens apud se fortissimos custodes, nihil timeret, sed neci exercitus subiaceret: communem passionem, & omnibus equalē elegit, dicens: multo melius esse in Dei, quam in hominum manus incidere. Haec propheta Domino renuntiavit. Qui interitum in exercitu misit, moriebaturq; non vno modo, vt languor facile posset agnosci, sed mors quidem inerat oibus, alius autem super alium moriebatur, alij super sepeliendos cadebant, & latenter imminens mali velociter ferebat interitum. Aliter potest dici qd elegit Dauid potius istam poenam, quia putauit melius esse pati a Deo quam ab hostibus, eo qd clementius ageret, hostes vero multa damna inferre possent, vt supra declaratum est. De mane vsque ad tempus constitutum, id est, durauit pestis illa de mane. I. ab aurora illius diei vsque ad tempus constitutum. I. vsque ad tres dies, nam supra dicitur, qd Dauid surrexit de mane, & tunc venit ad eum propheta Gad proponens istas penas, & electa vna earum immediate Deus intulit illam, & sic incepit in mane illius diei, & durauit vsque ad diem tertiam.

verò persecutionem hostium eligeret, ipse cum viris suis fortissimis qui nominantur p. c. possent euadere hostes intra fortalitia, & populus caderet gladio hostili: elegit ergo pestem, quae est morbus communis, & nihil minus regibus, quam populis nocet. De hoc et ait Iosephus. 7. Antiquitatum. I. Prophetiae declarantibus, qd Deus irasceretur, supplicauit Dauid, vt propitius esset. Gad vero prophetam misit ad eum Deus tres supplicij conditiones portante, vtrum veller famem, 7. annis in puincia generari, aut tribus mensibus pugnando vinci ab hostibus, aut morbus & languor accederet tribus diebus Hebrais. Cumq; propheta exigeret responsonem, quam Deo ferret, cogitans rex, qd si famem eligeret, qd alios facere videretur, quia cum ipse multa frumenta haberet, inopiam sustinentibus reliquis, nulla ei inopia esset: si vero eligeret trium mensium victoriam hostilem, ipse habens apud se fortissimos custodes, nihil timeret, sed neci exercitus subiaceret: communem passionem, & omnibus equalē elegit, dicens: multo melius esse in Dei, quam in hominum manus incidere. Haec propheta Domino renuntiavit. Qui interitum in exercitu misit, moriebaturq; non vno modo, vt languor facile posset agnosci, sed mors quidem inerat oibus, alius autem super alium moriebatur, alij super sepeliendos cadebant, & latenter imminens mali velociter ferebat interitum. Aliter potest dici qd elegit Dauid potius istam poenam, quia putauit melius esse pati a Deo quam ab hostibus, eo qd clementius ageret, hostes vero multa damna inferre possent, vt supra declaratum est. De mane vsque ad tempus constitutum, id est, durauit pestis illa de mane. I. ab aurora illius diei vsque ad tempus constitutum. I. vsque ad tres dies, nam supra dicitur, qd Dauid surrexit de mane, & tunc venit ad eum propheta Gad proponens istas penas, & electa vna earum immediate Deus intulit illam, & sic incepit in mane illius diei, & durauit vsque ad diem tertiam.

verò persecutionem hostium eligeret, ipse cum viris suis fortissimis qui nominantur p. c. possent euadere hostes intra fortalitia, & populus caderet gladio hostili: elegit ergo pestem, quae est morbus communis, & nihil minus regibus, quam populis nocet. De hoc et ait Iosephus. 7. Antiquitatum. I. Prophetiae declarantibus, qd Deus irasceretur, supplicauit Dauid, vt propitius esset. Gad vero prophetam misit ad eum Deus tres supplicij conditiones portante, vtrum veller famem, 7. annis in puincia generari, aut tribus mensibus pugnando vinci ab hostibus, aut morbus & languor accederet tribus diebus Hebrais. Cumq; propheta exigeret responsonem, quam Deo ferret, cogitans rex, qd si famem eligeret, qd alios facere videretur, quia cum ipse multa frumenta haberet, inopiam sustinentibus reliquis, nulla ei inopia esset: si vero eligeret trium mensium victoriam hostilem, ipse habens apud se fortissimos custodes, nihil timeret, sed neci exercitus subiaceret: communem passionem, & omnibus equalē elegit, dicens: multo melius esse in Dei, quam in hominum manus incidere. Haec propheta Domino renuntiavit. Qui interitum in exercitu misit, moriebaturq; non vno modo, vt languor facile posset agnosci, sed mors quidem inerat oibus, alius autem super alium moriebatur, alij super sepeliendos cadebant, & latenter imminens mali velociter ferebat interitum. Aliter potest dici qd elegit Dauid potius istam poenam, quia putauit melius esse pati a Deo quam ab hostibus, eo qd clementius ageret, hostes vero multa damna inferre possent, vt supra declaratum est. De mane vsque ad tempus constitutum, id est, durauit pestis illa de mane. I. ab aurora illius diei vsque ad tempus constitutum. I. vsque ad tres dies, nam supra dicitur, qd Dauid surrexit de mane, & tunc venit ad eum propheta Gad proponens istas penas, & electa vna earum immediate Deus intulit illam, & sic incepit in mane illius diei, & durauit vsque ad diem tertiam.

An pestis excessit diem vnum, Quae. XXX.

VAERETVR, circa hoc, qd tps constitutum fuit istud in quo durauit pestis. Respondendum qd positio omnium est, qd non excesserit pestis diem illum, in quo cepit, sic. n. ait Iosephus 7. Antiquitatum, qd interitus pestiferi languoris cepit ab hora matutina vsque ad horam prandij, & interfecti sunt de populo, 77. millia. Nicolaus quoq; & Hist. Scho. & Andreas, & ceteri tenent, qd eadem die cessauerit, & idem Hebraei volunt. Motiuum autem est eorum, quia dicitur infra: venit autem Gad ad Dauid in die illa, & sic videtur quod in eadē die venerit ad denuntiandum sibi penam istam, & ad denuntiandum cessationem. Sed tunc manet eis dubium quo mutata fuerit pena quam Deus imposuerat. I. qd duraret pestis per tres dies, Respondet Nicolaus, qd ista pena fuit denuntiata sibi comminationem, & non secundum firmam Dei sententiam, sicut dicitur est Ninivitis: Adhuc 40. dies, & Ninive subuertetur: & tamen non subuersa est. Sic fuit hic vnus dies solum per firmam Dei sententiam, & ille non mutatus est, & fuerunt duo per comminationem, & illi mutati sunt. Manet eis aliud dubium, scilicet quomodo durauit pestis vsque ad tempus constitutum. Et aliqui dicunt, qd fuit hoc tempus prandij sicut tenet Iosephus, & Hist. Schol. Sed Nicolaus dicit, qd non stat, quia in lege non reperitur, qd tempus prandij sit tempus constitutum, ideo dicit ipse cum Hebraeis, qd durauit ista pestis a mane vsque ad horam sacrificij vespertini, incipiebat enim istud sacrificium a solis occasu, & durabat vsque ad auroram, vt patet 1. Leui. 6. & ibi declaratum est, & dicunt, qd istud est tempus constitutum.

Cap. 13.

Cap. 13.

Quare Dauid potius elegit pestem quam aliquam de alijs penis. Quae. XXXI.

VAERETVR vltterius, cur Dauid non elegit aliquam de alijs penis, sed solum pestem. Respondetur coiter per Historiam Schol. Andream, Nicolaum, & Hebraeos, qd fuit hoc vt populus non murmuraret de ipso, si eligeret talem penam, in qua populus torqueretur, & ipse non. Etiam quia iustum erat qd cum ipse peccasset, pena quoq; ei cois fieret cum ceteris: nam si elegisset famem septem annorum, ipse habens multa frumenta, vel p. multi- tudinem pecuniarum potes hre cibaria de alijs regionibus famem non sentiret, populus autem cruciaretur. Si

stitutum, quia in lege constitutum erat ad sacrificandum tunc, & secundum hoc durauit pestis a mane vsque ad solis occasum. Alij Hebraei dicunt, qd Deus dedit, 36. horas, per quas duraret pestis, & quia habuerunt aliquos amicos apud Deum diminutum est istud tps, scilicet, intercesserunt pro eis quinque libri Moyfi, & septem dies hebdomadae, & duae tabulae legis, & merita trium patriarcharum, & 12. tribus Israel, & quidem alij, sex amici, qui faciunt. 35. & sic mansit solum vna hora, pro qua nullus intercessit, & in illa hora fuit tota pestis. Sed ista positio est ridicula. Primum quia praesupponit fallum, scilicet, quod solum positae fuerint. 36. horae ad pestem, nam tres dies positi sunt, qui continent horas. 72. sed isti forte acceperunt dies pro artificialibus, & in tribus diebus aequalibus constituunt horas. 36. dando cuilibet 12. & secundum hoc pestis deberet esse per diem, & non per noctem. Sed hoc ridiculum est, quia quando sacra scriptura, vel iura humana nominant sic aliquot dies, intelliguntur illi dies naturales, prout comprahendunt diem & noctem, ita ergo debuit esse hic. Item ridiculum est, quod dicitur. I. qd libri Moyfi, & dies hebdomadae, & tabulae legis oraret pro eis, ideo non est in hoc arguendum. Dicendum igitur secundum veritatem, qd ista pestis durauit tribus diebus. Quod patet, quia Deus dixit, qd mitteret tribus diebus pestilentiam. Et postea dicit qd immisit illam vsq; ad tempus constitutum, ergo ad finem trium dierum durauit, & stat sic litera plana. Positio autem Iosephi, Nicolai, & ceterorum quamquam deberet praeualere, eo qd communis est, tamen non vt rationabilis. Primum quia ipsi putant, qd sit aliquid priuilegium Israelitis, qd duraret pestis vno die solum. Sed fallum est, quia non erat plures motuari in tribus diebus, quia in vno, vel in vna hora, cum Angelus posset quasi subito delere omnes, sicut fuit in exercitu Senacherib, in quo in vna nocte, & quasi subito Angelus Domini percussit 185. millia, infra 4. lib. cap. 19. Item non stat motiuum illorum, quia infra dicitur, qd venit Gad illa die ad Dauid, quod illi intelligunt de die, in qua venerat Gad ad denuntiandum Dauid istas penas. Sed istud est fallum, & irrationabile dictum, quia relatiua semper debent referri ad ea, quae immediata sunt, nisi aliis constet qd referri debeant ad aliquid distans, sed hic est immediatum tempus constitutum, cum dicitur qd Deus immisit pestilentiam de mane vsque ad tempus constitutum, & tunc dicitur, qd die illa venit Gad. I. die, in qua finitum est tempus constitutum, quae erat dies tertia postquam cepit pestis. Si autem referatur ad diem, in quo denuntiata sunt ista Dauid, de quo supra dicitur, surrexit itaq; Dauid mane: referatur ad id, quod est distans, & hoc est contra regulam grammaticae de relatiuis. Item non stat rationabiliter, quod dicunt de tempore constituto. I. qd istud dicatur tempus sacrificij vespertini, quia istud est diminare, & loqui per integumenta secundum consuetudinem poetarum in fabulis: & si forte non positum fuisset supra aliquod tempus determinatum, quo debuisset durare ista pestis, & diceretur hic qd durauit vsque ad tempus constitutum, tunc esset locus diuinationi, & posset dici, quod istud est tempus sacrificij vespertini: quia tamen supra positum est tempus, quo deberet durare. I. per tres dies, & hic subditur immediate quod durauit vsque ad tempus constitutum, manifestata extorsio est, quod exponatur nisi de tertia die, qua deberet cessare pestis. Item quando dicit Nicolaus, quod quamquam positus fuit terminus trium dierum, non durauit nisi vno die, & quod fuit hoc dictum secundum comminationem, est irrationabiliter dictum, quia semper debet accipi scriptura secundum qd significant termini, nisi sit necessitas aliter exponendi propter aliquam causam. Cum ergo dicatur hic qd

Rabbinorum fabula.

Contra rationem Nicolai & Iosephi.

Alph. Toit. in Secundum Regum.

pestis durare deberet per tres dies, & non reperitur aliquid, propter quod dicere debeamus, qd non durauit per tres dies, debet intelligi quod tantum durauerit ex textu, vel aliis quod pestis durauit solum vno die, deberemus dicere, quod tres dies supra positi intelliguntur secundum comminationem. Et mortui sunt v. r. populo. Id est, ex toto populo: quia nulla fuit tribus, de qua non morerentur aliqui. A. Dauid vsque Bersabee. Ista duo loca ponuntur tanquam extremitates totius Israel, quia Dan est in latere Aquilonari, & Bersabee in Meridiano. Septuaginta millia virorum. Isti mortui sunt in illis tribus diebus, quia erat magna pestis. A. v. r. verò plures morti fuerunt, declarabitur primo Paralipom. 21.

Populus cum non peccauerit in ista numeratione, quare sit punitus. Quae. XXXI.

VAERETVR, cum peccasset Dauid numerando populum, quare punitus est populus, qui in hoc nihil peccauit. Respondetur potest, qd populus punitus est nunc non pro peccato Dauid, quia numerauit populum, sed pro alijs peccatis, quae ipse populus egerat, vt vult Rab. Dauid Kimhi, scilicet, quod erant aliqua peccata occulta in Israel, propter quae permisit Deus tentari Dauid, & numerari populum, vt ipse populus puniretur, non vt ait Gregorius, in moralibus, non permisit fuisse peccare Dauid, nisi propter peccata Israelitarum, quia secundum merita populorum disponuntur acta rectorum: & tunc dicitur, quod quamquam ista pestis dicatur missa propter computationem populi, tamen ipsa fuit principaliter missa propter alia peccata populi, sic enim fuit declaratum supra. 21. quae. 10. de fame missa tempore Dauid, de qua dicitur, quod ista missa est propter peccatum Saulis, & domus eius: & tamen missa fuit propter peccatum populi: sed istud fuit tanquam insinuationum, scilicet, quod famis missa est, vt puniretur peccatum illud, non tamen fuit peccatum illud promeritorium illius famis. Aliter dici potest, quod populus peccauit in computatione ista, scilicet, quia licet principium peccandi fuerit in Dauid, postea tamen totus populus peccauit contentando ei: nam debuissent resistere illi, cum posset, sicut restitit aliquantulum Ioab, & si omnes resistissent Dauid, illico cessasset. Etiam peccauerunt, quia cum permitterent se numerari, saltem debuissent quilibet dare dimidium siclum, cum lex iubere in omni numeratione dari illum, ne esset plaga in populo. Exo. 30. noluerunt tamen dare illum, ideo in ille fuit super eos plaga disperdens.

Cur Dauid non fuit ipse punitus. Quae. XXXII.

VAERETVR vltterius, dato, quod peccasset populus in hoc, & punitus fuisset, quare non fuit punitus Dauid, cum ipse principaliter peccauerit. Respondendum, quod Dauid istud volebat, nam videbatur sibi quasi iniustum, quod ipse peccauisset, & moreretur populus eo illaeso, vnde uoluit conuerti super se mortem, dicens: ego sum, qui peccaui, ego, qui inique egi: isti oues sunt, quid fecerunt? veretur obsecro manus tua contra me, & contra domum patris mei. Dicit potest quod Dauid peccauit, & tamen quia populi peccatum induxit eum ad hoc, vt ait Greg. in moralibus, ideo populus puniri debuit, & non ipse. Hoc aliqui volunt, sed non stat, quia dato, quod inductus fuisset Dauid ad peccandum propter merita populi, ipse

Y 3 ipse

ipse tamen est, qui in hoc peccabat, & non populus, ideo ipse puniri debebat tanquam peccans, sed etiam populus puniendus erat tanquam praestans occasionem ad malum: Sic fuit de Moysē, & Aaron: quia populus induxit eos ad peccandum, scilicet, quia propter multitudinem populi, ipsi exarserunt in tantum zelum, quod, ut increparent populum, oblitī sunt benedicere Deo, & tamen ipsi puniti sunt propter hoc. Sic patet Deuter. 3. Scilicet: Iratus est mihi Dominus propter vos, nec exaudire me voluit. Dicendum ergo, quod David puniendus erat pro hoc peccato, tanta tamen fuit contritio eius, quod meruit remitti sibi penam pro tunc, vel simpliciter. Hoc patet, quia dixit supra, peccavi valde in hoc facto, sed precor ut transferas iniquitatem serui tui, quia stultē egi nimis. Item apparet aliqua pars satisfactionis, scilicet, quia indutus est cilicio, quando vidit angelum, ut patet infra. Item David exposuit se ad hoc, quod ipse gratis vellet mori, ne moreretur populus, & orauit in se transferri mortem, scilicet, ego sum, qui peccavi, vertatur obsecro manus tua contra me, sed iste erat actus magnae perfectionis, ideo poterat remitti etiam satis grauis poena pro hoc. Aliter potest dici, quod David punitus est in hoc, quia puniatio erat pro peccato suo, quod ipse pateretur, vel aliqui de coniunctis sibi sanguine, ut ipse dixit infra, scilicet, vertatur obsecro manus tua contra me, & contra domum patris mei. Ex quo apparet, quod satis directe puniebatur delictum David si occiderentur aliqui de coniunctis sibi, alioquin solum orasset conuerti manum angeli contra se, & non contra domum patris sui, & tamen fuerunt aliqui occisi de cognatione David, ideo in his potuit sufficere puniri. Patet hoc, quia de omnibus tribus mortui sunt aliqui, ut supra dictum est. Aliter dici potest, quod puniatio pro peccato David directa erat, si puniretur ipse, quia tamen doluit, transtulit Deus ab eo penam. Sic enim factum est supra 12. quia cum dixisset, Peccavi, propheta dixit, Deus quoque transtulit a te peccatum, non morieris: & hic doluit, & petiuit transferri peccatum. supra in littera. Ideo Deus transtulit in aliquos de populo, & illi proprie potuerunt puniri pro peccato David, quia sicut, quod auferatur alicui res possessa, est poena illius, & Deus ponit istud in penam peccatorum, ita gloria principis est in subditis. Proverb. 14. Ideo, quod moriantur subditi, poena est principis, & sic potuit David puniri in morte illorum: unde fuit poena inflata populo poena duplicis peccati, scilicet, quia populus peccauit, & quia peccauit David.

An populi poena fuerit maior, quam si solus peccasset. Quaes. XXXIII.

QVAERETVR circa hoc, an populus nunc punitus pro peccato suo, & pro peccato David, fuerit grauius punitus quam si puniretur solum pro peccato suo. Si autem dicatur, quod non fuit magis punitus sic, quam si puniretur solum pro peccato suo, non potest stare, quia eade solutio non potest tollere duo debita, si vnum illorum per se illam exigit, sed peccatum David per se exigebat solutionem, peccatum populi etiam exigebat solutionem, & ista poena tota quam tolerabat populus data fuisset, etiam si non peccasset David, videtur quod adhuc exigebatur alia solutio pro peccato David. Si autem dicatur, quod populus punitus pro se, & David sustulit maiorem poenam quam sublaturus esset, si David non peccasset, erit hoc iniustum, scilicet, quod puniatur populus ultra quam meruit. Respondendum, quod non punitus est populus nunc plus, quam

si ipse solus peccasset, quia alioquin non posset caritari inconueniens, & quando dicitur, quod tunc duo debita tollerentur vnicā solutione, & tamen quodlibet eorum per se, vel saltem alterum illorum exigeret illam. Dicendum, quod proprie loquendo, populus pro se solo punitus est, & non pro peccato David: sed David punitus est in hoc, quod populus perierit. Unde tota illa poena inflata fuit populo pro peccato suo, & illam meruit. Quia tamen populus peribat, David, qui erat princeps laedebatur nimis, licet indirecte fuit sibi poena, quod periret, & ista non fuit aliquid inflatum populo, sed quadam grauissima tristitia in corde David intantum: quod potius uoluisset ipse mori, quam quod populus periret. Quod patet, quia dixit: ego sum, qui peccavi, isti oues sunt: vertatur, obsecro, manus tua in me, & sic proprie loquendo populus punitus est pro peccato suo solum, & David pro peccato suo, tamen poena populi fuit origo poenae David. Isto modo intelligendum est, quando dicitur, quod Amnon filius David, & Absalom mortui sunt pro peccato David, scilicet, quia ipsi merebantur mortē, & dato, quod non peccasset David in facto Urias, & Bethabee, isti mortui fuissent sicut perierunt, mors tamen ipsorum fuit quadam poena David inquantū ipse agerimē doluit pro eis, cum essent filij sui. Sic etiam intelligendum est quando dicitur, quod filius moritur pro patre, vel aliquis pro alio, dum tamē qui moritur sit magnus: quia de valde paruulis morientibus pro parentibus secus est. Ratio autem diuersitatis assignata est supra 12. in morte paruuli filij David. (Imque extendisset manum angelus Dei super Ierusalem, ut disperderet eam. Id est, extendit angelus percutiens manum suam ad percutiendum totam urbem Ierusalem.

Quomodo Angelus extendit manum super Ierusalem, & an esset Angelus bonus, vel malus. Quaes. XXXIII.

QVAERETVR, quomodo stat, quod angelus extenderet nunc manum ad disperdendum Ierusalem, quia ex hoc videtur, quod nondum percussisset aliquem in urbem, sed istud non est conueniens dictum, quia in illa vrbe erant peccatores sicut in aliis, ideo morerentur ibi aliqui. Respondendum, quod modus huius fuit, scilicet, quia angelus Domini percussit omnia loca Israel a Dan usque Bethabee occidendo in quolibet aliquos secundam taxationem Dei, & in tertio die venit in Ierusalem cum finiebatur tempus constitutum, & percussit ibi eos, quos Deus voluit percuti, & dum hac fierent erat angelus semper latens, sed non habens assumptam corpoream effigiem. Ad extremum autem finita plaga, cum David oraret Dominum ne ultra plaga extenderetur, voluit Deus ostendere ei angelum percipientem, qui apparuit in figura humana habens valde magnum gladium eruentatum sanguine, & extentum super urbem Ierusalem, & erat aspectus eius terribilis nimis. Cum autem David vidit eum, timuit valde, & cecidit in terram tam timore aspectus eius horreni, quam putans, quod vellet destruere totam urbem: & licet ille angelus iam non esset percussurus aliquem in vrbe, quia iam occiderat omnes de quibus Deus iusserat, tamen ostendit aspectum quasi uolentis totam urbem destruere, ut sic David timeret, & oraret pro populo, propitiareturque Deus terrae. Unde non dicitur, quod angelus ille vellet percutere urbem, quia hoc signaret, quod nullum adhuc percussisset, sed dicitur, quod uolebat disperdere urbem, disperdere autem est totaliter eradicare, uel delere. Ille autem angelus erat eleuatus supra urbem Ierusalem.

Iem in aere: nam dicitur primo Paralip. 21. quod vidit David angelum Domini stantem inter caelum & terram, & euaginatam gladium in manu eius, & versum contra Ierusalem: & tamen licet videretur angelus uelle percutere urbem, nolebat quēquam percutere: sed Deus iusserat ei, quod talem effigiem ostenderet ex causa dicta.

Pena inflata Israelitis potuit esse per angelos bonos, & etiam per malos. Quaes. XXXV.

QVAERETVR ulterius, de isto angelo, an esset de bonis, vel de malis. Respondendum, quod indifferenter poterat esse de vtriusque: nam interdum mali angeli percutiunt bonos, & interdum malos, & boni angeli interdum percutiunt malos, & interdum bonos. De primo patet, quia angelus malus percussit Iob: ut patet Iob 1. & 2. Et destruxit omnia bona illius, ipse tamen erat vix iustus timens Deum, & recedens a malo, nec erat sibi similis in tota terra. Iob primo. De malis patet, quia angelus malus percussit Aegyptios immittendo plagas super eos, & occidit primogenita illorum Plal. 77. Misit in eos indignationem suam immisiones per angelos malos. Etiam patet, interdum arreptitij sunt boni viri, & tamen illi a Daemonibus arripiuntur, quia omnes isti vocantur spiritus immundi a Christo: ut patet ex processu omnium Euangelistarum. Quod autem boni angeli puniant malos apparet in subuersione Sodomorum: nam angeli duo boni subuertunt Sodomam, & illi iterunt cum Abraham. Gen. 18. & 19. Sic etiam fuit in percussione Aegyptiorum super mare: nam ibi dicitur, quod Deus percussit Aegyptios per columnam ignis, & nubis, & tamen ille, qui erat in columna angelus erat bonus. Vtrumque patet Exo. 14. Quod autem angeli boni percutiunt bonos patet interdum: quia si Deus vult inungere aliquam plagam bonis pro aliqua leui culpa: angeli boni percutiunt eos. Et sic fuit hic, quia populus quamquam peccasset non vocatur hic malus, sed vocantur mali illi, qui sunt obstinati, & pereunt in malo. Quod autem iste angelus esset de bonis apparet, quia semper vocatur hic angelus Dei, & tamen Daemones non vocantur angeli, ut communiter in scriptura: sed Demones vel spiritus immundi, vel spiritus absolute. Sicut patet seq. lib. cap. vlt. ubi dicitur, quod stetit spiritus coram Domino, & dixit quod esset mendax in ore prophetarum Achab, & accipitur ibi spiritus pro Damone. Aliquando autem vocantur Daemones angeli, sed non absolute. ut patet Mach. 25. Scilicet: Qui paratus est Diabolo, & Angelis eius. Nunquam tamen vocatur angelus simpliciter, & a fortiori non vocatur angelus Dei. Item patet hoc, quia propheta Gad iussit fieri altare, & immolari victimas in loco, in quo apparuerat ille angelus, si tamen fuisset malus non fuisset ibi factum altare.

An poena fuerit inflata per vnum solum angelum, uel per plures. Quaes. XXXVI.

QVAERETVR ulterius, an iste, qui percussit Israelitas fuerit vnus angelus, vel multi. Respondendum secundum quosdam, quod fuit vnus. Quod patet, quia hic dicitur, quod vidit David angelum habentem gladium, & sic vnus nominatur. Alij uolunt, quod fuerint multi angeli, quia fuerunt in populo tot percussi, quot non potuissent percutere vnus solus angelus. Sed prima positio non bene probat, quia licet solum apparuerit vnus angelus poterat esse multi percutientes, & dato,

quod vnus esset in ciuitate Ierusalem, forte in aliis locis erant plures, & pro quolibet loco esset vnus angelus. Secunda positio non stat, quia poterat vnus angelus adhuc in minori tempore percutere plures: quia hic 76. millia in tribus diebus percussa sunt, & tamen infra 4. lib. 19. vnus angelus percussit in vna nocte. 180. millia uirorum. Dicendum ergo est rationabilius esse, quod fuerit vnus angelus, qui occidit omnes istos, & ille primò percutebat in vno loco, & deinde in alio, & ultimo percussit in Ierusalem ubi apparuit euaginato gladio, & hoc colligitur primo Paralip. 21. quia in positione poenarum dicitur, aut tribus diebus gladius Domini, & mortem uersari in terra, & angelum Domini interficere in uniuersis finibus Israel, & iterum ibi dicitur, misit quoque angelum in Ierusalem, ut percuteret eam. Sed obijcietur: quia Exod. 12. Determinatum est, quod non fuit vnus angelus percutiens Aegyptios, sed multi secundum diuersitatem locorum, & hoc propter multitudinem percussorum. Respondendum, quod non est simile, quia omnes quotquot in Aegypto occisi sunt, fuerunt occisi quasi in eodem tempore indiuisibili, uel in ualde paruo, scilicet, media nocte, ut patet Exod. cap. 11. & 12. ideo ad hoc, quod in tam paruo tempore fieret occisio per omnia loca Aegypti, & per singulas domos, quia dicitur Exo. 12. Quod non erat domus in toto Aegypto, in qua non esset aliquis mortuus. Exo. 12. Oportebat, ut essent multi angeli pro diuersis locis, nunc autem in tribus diebus perierunt 70. millia, ideo sufficiebat vnus angelus ad occidendum omnes istos.

Quis fuerit modus percutiendi istius angeli. Quaes. XXXVII.

QVAERETVR ulterius de modo percutiendi istius angeli. Aliquis dicit, quod percutebat gladio, & occidebat subito. Quod patet, quia apparuit angelus habens euaginatam gladium: sed frustra sic apparet, nisi sic percutebat. Item primo Paralip. 21. dicitur, aut tribus diebus gladium Domini, & mortem uersari in terra, & angelum Domini interficere in uniuersis finibus Israel, & sic gladius erat ibi tantquam instrumentum ad mortem istam. Sed dicendum, quod hoc non stat, quia ista mors uocatur pestis, si tamen angelus occideret gladio non uocaretur pestis, sed occisio gladij, uel mors bellica. Item illi, qui percutebantur, non sentiebant, si tamen esset gladius percutiens sensissent illi. Hoc patet per Iosephum. 7. Antiquitatum diuinarum, quod moriebantur Israelitae non vno modo, ut languor facile posset agnoscere, sed mors quidem in omnibus, alius autem super alium moriebatur, & alij super sepeliendos cadebant, & latenter imminens malum uelociter ferebat interitum. Ergo erat alius modus percutiendi specialis. Dicendum autem, quod angelus percutiens non uidebatur, quando percutebat, unde homines secuti moriebantur, licet aliqui uiderint illum, & fugerint, sicut fuit Ornan Iebusaeus, & filij eius, ut patet primo Paralip. 21. & hic, & tamē non occisi fuerunt isti. Illi uero, qui occidebantur non uidebant angelum, nec etiam percutebantur gladio: quia alias sensissent quando percutebantur, sed non sentiebant. etiam esset magnus dolor: Deus tamen nolebat tantum dolorem in hac iudicata causa. Sed erat iste modus sicut sit in peste, quia homines attrahunt aegrem corruptum, & corrumpuntur interiora, & pereunt. Ita credendum est, quod angelus Domini applicabat aliquid corporeum nimis pestiferum quod subito corrumpere uilect, & non sentiebatur hoc, sicut

Ronabili est tenere quod per unum angelum oēs perculli fuerint.

ficut non sentitur aer insecus, cum attrahitur, & quia illud, quod angelus applicabat, erat magis corruptum quam aer, qui in peste attrahitur, velocius, & insensibilis homines cadebant tanquam nullum habuissent languorem. Ad primam rationem dicendum, quod apparuit angelus cum gladio, non ad occidendum Dauid. Ad secundam dicendum, quod accipitur gladius Domini metaphoricè, quia secundum veritatem Deus nullum gladium habet. *Miserus est Dominus per afflictionem.* Id est, iam noluit, quod plures perirent, quia populus erat afflictus nimis. In Hebræo dicitur. *Consolatus est Dominus malitiam.* Idem est quod littera nostra, sed est modus improprius loquendi, scilicet, consolatus est, id est, consolatus fuit Israelitas. Malitiam, id est, super malum, quod inferebat eis, quia malitia vocatur in Hebræo malum poenæ. Consolatus tamen in Hebræo refertur ad ipsum Deum, scilicet, quod ipse consolatus est in se: ideo littera nostra exposuit consolari pro misereri. *Et ait angelo percipienti populum, suscipit nunc.* Id est, Deus locutus est illi angelo, qui apparuit euaginato gladio, quod non percuteret amplius, & ista locutio fuit spiritalis, quia Deus non loquitur, nec potest loqui, & etiam angelus non exigit, quod ali quis sibi loquatur ad hoc, quod intelligat, immo dato quod clamemus, nihil audit, nec intelligit plus nobis loquentibus, quam non loquentibus tanquam audiens illud, intelligit tamen quidquid loquimur, ut declaratum est latè Exo. 7. Ideo Deus ad loquendum aliquid angelo solum imprimi intellectui eius aliquam speciem, per quam intelligit, sicut nos. intelligimus cum quipiam nobis loquitur. Hebræi dicunt, quod Deus iussit nunc angelo, ut occideret Abisai fratrem Ioab. Et mortuum eorum est, quia post hoc nunquam legitur aliquid de eo. Etiam dicitur in Hebræo hic, Raph, quod significat satis, vel maiorem. & intelligunt Hebræi, quod Deus dixerit angelo, occide maiorem ipsorum nunc, & iste erat Abisai, quem dicitur fuisse sapientissimum inter omnes viros de domo consilij, uel iudicij. Sed ista ridicula sunt, quia manifestum est, quod Deus in his iubet cessationem à peste, ut patet ex præcedentibus, & sequentibus cum dicatur, quod miserus est super afflictionem: ergo non iussit nunc in his verbis occidi aliquem, quia alijs non essent aliqua verba, per quæ Deus iussisset cessationem. *Contine manum tuam.* Id est, tene eam, ne extendas ad percutiendum sicut ante hoc extendebas, & dicitur secundum metaphoram quasi angelus extenderet manum, & gladium ad percutiendum cum apparuisset habens gladium in manu. *Erat autem angelus Domini iuxta aream Areuna Iebusæi.* Id est, quando apparuit angelus euaginato gladio erat iuxta aream cuiusdam viri nomine Areuna, qui erat de Iebusæis. Nam quando Dauid cepit castrum Sion in Ierusalem, reliquit ibi quosdam de Iebusæis habitantes sub tributo, de his erat Areuna. Iste vocatur Ornan primo Paralip. 21, quia erat binomius, & multi alij sunt tales.

Quomodo apparuit Angelus iuxta aream Areuna. Quæst. XXXVII.

QVAERETVR, quomodo dicitur, quod erat hic angelus iuxta aream Areuna: quia primo Paralip. 21, dicitur, quod angelus Domini erat inter caelum & terram habens gladium euaginatam. Respondendum, quod iste angelus apparuit in area Areuna Iebusæi. Quod patet, quia dicitur primo Paralip. 21. Quod Areuna, & quatuor filij eius uidentes angelum iuxta aream, timuerunt, & fugientes absconderunt se, tunc enim terebant triticum in area. Sed fuit modus apparitionis, quod angelus non

videbatur tenere pedes super terram, sed eleuatus erat in aere, & hoc ut multi possent eum videre, & propter hoc dicitur, quod erat inter caelum & terram: erat tamen in directo area Areuna, quia non videbatur stare super aliam partem urbis, nisi super aream: ideo dicebatur esse super illam. Istud totum colligitur primo Paralip. 21. Scilicet: Porro angelus Domini stabat iuxta aream Ornan Iebusæi, leuansque Dauid oculos suos uidit angelum Domini stantem inter caelum & terram, & sic simul erat iuxta aream, & inter caelum & terram. *Dixitque Dauid ad Dominum, cum uidisset angelum cedentem populum.* Non uidit Dauid quod angelus occideret aliquos de populo, sed solum uidit eum dispositum ad percutiendum, quia habebat gladium extensum contra urbem, ut supra patet.

Quomodo Dauid potuit hic loqui ad Dominum cum non uideret eum. Quæst. XXXIX.

QVAERETVR, quomodo Dauid potuit hic loqui ad Dominum cum non uideret eum. Responderi potest, quod locutus est per modum orationis sicut homines orant ad Deum, quem non uident, & putabat, quod quamquam non uideret ipse Deum, Deus exaudiret preces eius si misereri uellet urbi. Et hoc colligitur, quia dicitur, quod cum uidit angelum locutus est ad Dominum. Aliter potest dici, quod Dominus uocet hic ipse angelus, quia multoties in veteri testamento angeli uocantur Deus. Etiam quia dicitur infra. *Vertatur obsecro manus tua contra me, & contra domum patris mei.* Sed manifestum est, quod ille, qui percutiebat erat angelus, & non Deus: ergo ad angelum loquebatur. Dicendum, quod Dauid loquebatur hic Deo per modum orationis cum fecerit hic littera differentia Dei, & angeli, dicens quod locutus est ad Dominum cum uidit angelum percipientem. Item quamquam scriptura sæpe uocet angelos Deum, tamen nunquam hoc dicitur, quando illi apparent in aliqua forma assumpta, sed cum audiuntur uoces eorum, & ipsi occulti sunt, cum uero apparent uocantur angeli, uel uiri. Ratio huius declarata est Iudi. 6. cum autem dicitur infra, *vertatur obsecro manus tua contra me, non dicitur ad angelum, sed ad Deum: quia licet angelus percuteret, sciebat quod ipse mandato Dei percutiebat, ideo erat ac si Deus percuteret. Ego sum qui peccaui.* Id est, ego sum, qui iussi numerari populum, quod fuit peccatum pro quo est ista percussio. Sic patet primo Paralip. 21. Scilicet: Nonne ego sum, qui iussi, ut numeraretur populus? ego qui peccaui? *Ego qui inique egi.* Eadem sententia est repetita, & pertinet ad passionatos cuiusmodi erat Dauid. Sciendum, quod quando ista dicebat Dauid erat prostratus in terram, quia quando uidit angelum euaginatam gladium habentem, timore pauefactus corruit in terram primo Paralip. 21. *Isti qui oues sunt quid fecerunt.* Id est, populus iste, qui sunt innocentes sicut oues, quid mali fecerunt? Vel isti sunt sicut subditi, & nihil imperant: ego autem, qui eram pastor imperaui hoc. primo Paralip. 21, dicitur. Iste grex quid commertur, quasi dicat, nihil commertur, quia ducuntur ad uoluntatem meam, sicut grex. *Vertatur obsecro manus tua contra me.* Id est, si vis pro peccato isto aliquos occidere, me occide: quia ego uerè peccaui, & non isti. *Et contra domum patris mei.* Id est, extende gladium tuum contra filios meos, & fratres meos, & alios cognatos meos, qui sunt de domo patris mei: nam in istis rationabilis est punire peccatum quam in plebe innocente.

Cedentem, id est, qui cedebat.

Potest quis optare mortem, & in quibus casibus.

An populus aliquid peccauerit in numeratione. Quæst. XL.

QVAERETVR, quomodo Dauid dicebat, isti oues sunt quid fecerunt, & an uerum esset, quod nihil fecerant. Respondendum, quod populus aliquid fecerat per quod mereretur istam plagam, ut declaratum est supra. Dauid tamen loquebatur hic de peccato numerationis populi, quia denunciasset Gad propheta ei. Et quantum ad hoc non peccauerat populus, sed Dauid. Unde ipse dixit primo Paralip. 21. Nonne ego sum, qui iussi, ut numeraretur populus? ego peccaui. Sed obijciatur, quod et populus peccauit in hoc: quia supra declaratum est in quadam quaestione, quod populus peccauit in numeratione consentiens regi; quia si totus populus repugnasset, rex cessasset à numeratione. Dicendum, quod Dauid intelligebat de principali peccato numerationis, & istud erat iubere numerationem, in quo ipse solus peccauerat, quia ipse nemine ei suadente, sed potius dissuadente populum numerauit, ideo suam putabat esse totam culpam.

An Dauid peccauerit optando manum Domini uerti contra ipsum. Quæst. XLI.

QVAERETVR ulterius, quomodo dixit Dauid: *vertatur obsecro manus tua contra me, & an peccauit in hoc.* Aliquis dicet, quod sic: quia Dauid in hoc desiderabat mortem, nulli tamen licet eam desiderare. Respondendum, quod potest intelligi istud uerbum Dauid dupliciter, uno modo, quod Dauid uidentem populum perire, qui nihil peccauerat, se autem peccantem non puniri, iudicauit hoc tanquam aliquid iniustum, ideo uisum est sibi, quod si Deus uellet extendere punitionem, quod deberet ipsum occidere, & cessare à plaga populi, & hoc ipse uoluit tanquam iustum. Aliter potest intelligi, quod Dauid non dicebat ista uerba tanquam desiderans, quod ipse occideretur, ut cessaret plaga populi: sed dixit ad placandum Deum, quia ista sunt uerba spiritus contribulati, & Deus non despicit cor contritum, & spiritum contribulatum. Si autem intelligatur isto secundo modo, quaestio est frustratoria, quia certum est, quod nemo peccat, immo meretur cum conteritur de peccatis. Si autem intelligatur primo modo manet dubium. Et dicendum est, quod non peccabat Dauid, sed merebatur, quia uolebat se mori pro salute populi. Unde iste erat actus magna iustitiae, scilicet, quod Dauid, qui peccauerat uellet mori: ut illi, qui non peccauerant non morerentur. Cum autem obijciatur, quod nemo debet desiderare mortem. Respondendum, quod uerum est absolute, quia mori solum non considerata alia uilitate, malum est, cum mori dicat quandam destructionem boni. Potest tamen aliquis desiderare mortem propter aliquam causam conuenientem, scilicet, propter laudem Dei, & isto modo sancti martyres desiderabant potius mori pro Christo, etiam si nullus persequeretur eos quam uiuere: & in hoc merebantur nimis. Sic etiam si quis desiderat mori, ut habeat bona alterius saeculi cum Christo, quem toto animo desiderat, non peccat: sed meretur. Sic enim Apostolus dixit ad Philippen. 1. Cupio dissolui, & esse cum Christo. Ita ergo si Dauid desiderasset mortem sine aliqua causa, peccasset. Habebat tamen causam iustissimam, scilicet, quia totus populus moriebatur pro peccato eius: melius ergo erat, quod ipse moreretur, & cessaret pestis. Sed obijciatur,

A quod nemo debet alios plus diligere quam se, si tamen uellet Dauid mori, ut non moreretur populus, diligeret populum plus quam se, ergo peccabat desiderando hoc. Respondendum, quod minus tenetur aliquis uelle mortem suam quam mortem alterius ceteris paribus, scilicet si ipse non meretur mortem, & alius etiam non meretur: si tamen ipse meretur mortem, & alius est innocens, & oportet in aliquo casu, quod ille occidatur pro peccato istius nisi iste occidatur, tenetur ille mortem uelle, ut ille non moriatur, qui innocens est. Sic etiam israelici diceretur, quod occideretur, nisi occideret alium: potius tenetur sustinere mortem, quam inferre alteri, & sic magis diligeret uitam alterius quam suam. Simile est de fama, si quis enim infamauit alium, tenetur restituere ei famam dicendo, quod mentitus est, & quod falsum iurauit. Per hoc autem efficitur iste infamis, & sic tenetur aliquis perdere famam suam, ut restituat famam alterius. Et hoc est, quia famam illius iniuste abstulit, & non potest iam famam suam iuste possidere perdita iniuste fama alterius, sed tenetur famam alterius quam iniuste perdidit iuste recuperare perdendo iustam suam quam iam iniuste possidebat. Unde est regula generalis, quod quodcumque potest aliquis iuste uitam suam, uel famam, uel alia bona possidere pereunte uita, uel fama, aut bonis alterius, tenetur magis diligere uitam suam, & famam quam uitam, & famam alterius. Si tamen non potest iuste uitam suam, aut famam tenere pereunte uita, uel fama, uel bonis alterius: tenetur ipse uelle mori, & famam suam perdere, ne alius uitam, uel famam perdat, & idem de ceteris bonis. Sic autem de Dauid cum ipse iudicaret populum nihil mereri, & se dignum esse morte, cum uideret totum populum pro peccato suo morientem, tenebatur ipse uelle mori, ne moreretur populus. Hoc autem uerum est quantum ad opinionem Dauid, qui putabat populum pro peccato eius solum puniri. & tamen aliter erat in re, quia populus pro peccato suo puniebatur directe, & non pro Dauid, ut supra dictum est, ideo per istum actum perfecta iustitia, quo Dauid se exposuit, ut moreretur, ne populus periret, Deusauerus est à furore, & cessauit plaga.

Dauid non peccauit orando mortem super domum patris sui. Quæst. XLII.

QVAERETVR ulterius, quomodo dixit Dauid, quod uerteretur manus Dei contra domum patris sui, & an peccauerit in hoc. Aliquis dicet quod sic, quia sicut Dauid putauit iniustum esse, quod moreretur populus pro ipso, ita iniustum erat, quod moreretur domus patris sui: quia isti distincti erant ab eo. Respondendum, quod Dauid non peccauit: quia orauit mortem super domum patris sui, non absolute, sed ut cessaret mors à populo, & quia illi, qui erant de domo patris Dauid merebantur potius istam mortem quam illi, qui erant de populo, iustius erat istos perire, quam populum. Hoc autem est, quia forte illi, qui erant de domo patris sui dabant fauorem Dauid in aliquibus malis, & ob hoc erant rei. Vel aliter, Deus percutiebat populum, ut Dauid puniretur in hoc, quod populus peribat: magis autem puniretur si perirent illi, qui erant cognati sui, ideo petiuit mortem super domum patris sui. Vel aliter, Dauid uiderat, quod pro peccato contra Uriam, & Bersabee Deus transfudit poenam ipsius in filios suos supra 12, sicigitur si Deus uolebat transferre poenam ab ipso, deberet transferre in filios suos, & cognatos, qui uocantur domus patris sui, & non in populum; ad quem nihil hoc attinebat. *Uenit autem.* Hic

Regula generalis in theologia.

Hic ponitur tertium, scilicet, diuina placatio, quia per altare factum cessauit plaga, & dicitur, *Veni autem Gad ad Dauid in die illa.* Scilicet: Deus iussit propheta, vt ueniret ad Dauid, & diceret ei ista, quae sequuntur, ut cessaret plaga. Et dicitur, quod uenit die illa, scilicet, in qua Dauid uiderat angelum percutientem, & locutus fuerat uerba supra posita, & ista erat dies tertia plaga. Sed Nicolaus, & communiter omnes tenent, quod ista erat dies prima, & quod unica die durauit plaga, sed supra improbatum est. *Et dixit ei, ascende constitue Domino altare in area Areuna Iebusaei.* Istud dixit angelus prophetae Gad primo Paralipom. 21, vt constituta ara in loco illo cessaret plaga.

Cur iussit Dominus constitui aram in area Areuna Iebusaei.
Quaest. XLIII.

QVAERETVR, quare in loco illo iussim est fieri altare, Respondendum, quod hoc fuit, quia angelus huius gladii apparuit in area illa, & quia angelus iste respicitur Deum, & ad placatum Deum facta est ista ara, debuit fieri in loco, ubi apparuit angelus. Item in area illa olim Abraham uoluit immolare filium suum Isaac iussu Dei, & postea immolauit ibi arietem quaedam: unde erat illa area Deo acceptabilis. Item Deus uolebat, quod in illa area constitueretur sibi templum tempore Salomonis, ideo ut haberetur in magna reuerentia uoluit Deus ex nunc honorare, & approbare locum illum cessando a plaga constructo ibi altari. Vnde totus populus sciret iam tempore Salomonis, quod Deus uellet sibi fieri aram ibi & templum, cum tempore Dauid cessasset a peste propter aram ibi constructam. *Et ascendit uanid.* Scilicet: Ad aram Areuna Iebusaei: nam ista erat in excelsiori parte montis Sion, & ad illam iuit Dauid. *Iuxta sermonem Gad, quem praeceperat ei Dominus.* Id est, hoc fecit propter sermonem Gad: & hoc dixerat Deus: sed primo Paralipom. 21, dicitur, quod angelus Domini locutus est ista ad Gad, Dicendum, quod uerum est hic, quod angelus locutus est, & non Deus: nam ipse Deus nulli loquitur, nec unquam loqui potest, sed angeli uocantur aliquando Deus, ideo dicitur, quod Deus iussit hoc, uel potest intelligi, quod Deus iussit hoc angelo, & angelus locutus est Gad. *Conspiciensque Areuna animaduertit regem, & seruos eius transire ad se.* Erat nunc Areuna in area terendo triticum: nam ante hoc apparente angelo in area eius, ipse, & filij suiingerunt in domum, primo Paralipom. 21. Deinde recedente angelo egressus est denuo Areuna ad terendum triticum in area, & tunc uidit Dauid uenientem ad se. In Hebraeo dicitur, *Et seruum suum.* Vbi nos dicimus, & seruos suos, litera tamen nostra posuit seruos, quia certum est, quod rex non ambularet per urbem cum uno solo uiro, litera tamen Hebraica ualde uariat numeros, *Et egressus adorauit regem pronouultu in terram.* Id est, Areuna egressus est de area in occursum Dauid ad honorandum eum, quia erat magna irreuerentia, quod uidens regem ad se uenire maneret immobilis, sed processit obuiam, & cum accederet iuxta eum, humiliavit se in terram, & adorauit. *Et ait, quid causae est, ut ueniat Dominus meus rex ad seruum suum.* Quasi dicat ualde uisus est indulgentia rex erga me seruum suum; quia nulla causa esse poterat, pro qua deberet ad me uenire, sed quidquid uellet poterat mittere ad uocandum me, & ego prompte iussim, *Cui Dauid ait, ut emam a te aream,* id est, uenio ad emendum aream in qua teris triticum, Si autem dicatur, an poterat emi area ista pro altari, uel si erat simonia, quia erat emptio circa rem sacram. Dicendum, quod illa area erat tunc prophana, & sicut

Tertio.

Angelus ali quando uocatur Deus.

Femi poterat ad alios usus, ita & poterat emi pro ara construenda. Si autem esset iam ara constructa, cesset locus sacer, & non esset uendi. *Et edificem altare Domino.* Id est, uolo edificare in ea altare ad honorem Dei. *Et cesset interfectio, quae grassatur in populo.* Id est, & hoc facio, ut cesset interfectio, id est, pestis, quae grassatur, id est, ingrauescit super populum. Est enim grassari saeuire, uel grauem fieri, scilicet, quando uulnera sine pietate insiguntur.

Quare Dauid uoluit emere aream ad constituendum altare.
Quaest. XLIII.

QVAERETVR, quare Dauid dixit, quod uolebat emere aream ad constituendum ibi altare, quia nunc poterat immolare ibi Dauid, ut cessaret pestis, & amplius non egeret area illa ad immolandum, & teneret eam sibi amplius Areuna, & tamen pro illa uice non opus erat, quod emeret aream. Respondendum, quod Dauid uoluit emere aream, ne praedicaret Areunae: quia si immolaret in ea, oportebat, quod eam emeret, uel gratis in suam acciperet: sed gratis accipiendo praedicebat ipsi Areunae accipiendo possessionem eius, ideo uoluit emere. Patet consequentia, quia cum nunc Dauid semel immolaret in illa, efficebatur area locus sacer, sed ille locus, qui semel erat sacer, nunquam poterat redire ad usus profanos. Sic patet de fundo, in quem semel inferebatur cadaver, quia iam erat sacer, & non poterat redire ad aliquos usus priores: ideo etiam si semel tantum Dauid immolasset in area erat sacra, & non licebat terti amplius triticum in ea. Aliter etiam potest dici, quod cum Deus iuberet ibi construere aram, ut cessaret pestis, quod Dauid intendebat tenere ibi semper aram, & facere sacrificia tanquam in loco placito Deo, ut semper exaudiretur. Vel forte intendebat iungere filio suo Salomoni, quod in eodem loco construeret templum Domini: ideo uolebat emere ei locum ex nunc. *Et ait Areuna ad Dauid, Accipiat, & offerat Dominus meus rex sicut placet ei.* Obtulit enim gratis omnia Areuna regi putans uile esse, quod ipse uellet aliquid uendere regi: potissimum cum rex honorasset eum ueniendo ad ipsum, & dixit accipiat, scilicet, aream gratis, & offerat, scilicet, construatur altare, & offerat sacrificia sicut ei placet, id est, quotcumque uoluerit, & utatur iam area tanquam sua. *Habes boues in holocaustum.* Non solum uoluit Areuna concedere, quod rex petebat, sed etiam obtulit sibi quae non petebat. Uolebat enim Dauid offerre sacrificia, ideo Areuna obtulit boues, ut de illis faceret Dauid holocaustum. In Hebraeo habetur, *Ponat rex quod placuerit ei.* Vbi nos habemus: offerat sicut ei placet, quia offerre est ponere aliquid super altare. *Et plaustrum, & iuga bouum in usu lignorum.* Id est, etiam dabo plaustrum, id est, tribulam, & iuga bouum in usus lignorum, id est, ut crementur ista in sacrificio. Valde liberalis fuit iste Areuna: nam obtulit regi spon te omnia, quae ad sacrificium necessaria erant, scilicet, locum ad immolandum, i. aream, & animalia, quae immolarentur, s. boues triturantes, & ligna ad sacrificium, scilicet, iuga bouum, & tribulam. In Hebraeo habetur: *Tribulas.* Vbi nos habemus plaustrum, quamquam Hier. accepit plaustrum p. tribula, plaustrum tamen proprie signat currum, uel quadrigam, hic autem non erat currus, sed tribula ad terendum triticum, sicut nos nunc trituramus, ideo boues erant iuncti iugo, & trahebant tribulam super triticum. *Omnia dedit Areuna regi.* i. omnia libenter obtulit Dauid, tamen non suscepit illa, nisi dato precio, ut infra patet. In Hebraeo habetur, *Omnia dedit*

Areuna non fuit rex.

Aredidit Areuna rex regi. In quo innuitur, quod Areuna erat rex. Et hoc concedunt Iudaei dicentes, quod erat rex Iebusaeorum manentium in Ierusalem. Sed non stat, quia non permitteret Dauid manere ibi aliquem regem. Etiam non est uerisimile, quia si ille esset rex non trituraret, nec esset in habitu ita humili, nec uocatur aliquando Areuna rex, nisi ibi: ideo dicendum, quod istud refertur ad Dauid, scilicet, quod ipse erat rex, & uocatur bis rex per improprietatem sermonis Hebraici. *Dixitque Areuna ad regem, Dominus Deus tuus suscipiat uotum tuum.* Quia dixerat Dauid, quod uolebat offerre, ut cessaret pestis, Areuna orauit, ut Dominus susciperet uotum, id est, uoluntatem Dauid, scilicet, faciendo id, quod Dauid orabat. *Cui respondens rex ait, nequaquam ut uis.* Id est, non faciam, sicut uis accipiendo gratis omnia, quae mihi offers. *Sed emam precio a te.* Id est, dabo iustum precium pro area. *Et non offeram Domino Deo meo holocausta gratuita.* Hic subditur causa, scilicet, quia Dauid uolebat accipere aream gratis ad offerendum sacrificium in illa, quia non placent Domino sacrificia gratuita, id est, quae sine precio habentur, quia si sic sacrificaret Dauid, esset ac si nihil sacrificasset, eo quod non offereret de suis. *Emi ergo Dauid aream, & boues argenti sicliis quinquaginta.* Id est, dedi precium pro area, & bobus, & fuerunt 50. sicli.

Quotus sicliis emi Dauid aream. Quaest. XLV.

QVAERETVR, quomodo dicitur hic, quod dedit 50. siclos: quia primo Paralip. 21, dicitur, quod dedit Dauid, 600. siclos auri iustissimi. Respondet Ra. Da. Kimhi, quod sexcenti sicli fuerunt precium areae & bouum, & tamen ponitur hic solum pars duodecima, scilicet, 50. ad significandum, quod omnes tribus Israel contulerunt ad istam emptiorem areae, deditque qualibet tribus 50. siclos, & duodecies 50. faciunt sexcentos. Sed istud multum est alienum, quod exprimitur hic precium, quod dabat qualibet tribus. Item non stat, quia non est uerisimile, quod Dauid faceret solui istud precium ab omnibus tribubus, & ipse nihil solueret: quia tunc sacrificia sua essent gratuita, id est, nihil constarent ei, ipse tamen dixit, quod non debebat offerre Deo sacrificium gratuitum. Ergo non est uerisimile, quod faceret hoc solum solui ab Israelitis, sed quod ipse solueret de propriis expensis. Ideo dicendum secundum quod tenent omnes nostri expositores, quod hic ponitur solum precium bouum, & non ponitur precium areae. Pro quo sciendum, quod Liber Paralipom. fuit principaliter scriptus ad supplendum ea, quae deficiebant in alijs libris usque ad libros regum: & quia hic deficiebat pars precij, illic suppleta est, & tamen nec fuit hic totum precium positum, nec ibi: fuit enim precium totum sexcentos 50. siclos, quia emit boues, & aream. Boues quidem pro 50. siclis, aream autem pro 600. hic autem solum fuit positum precium bouum, & primo Paralipom. 21, solum ponitur precium areae. Quod patet, quia dicitur ibi: dedit Dauid Ornan pro loco siclos auri iustissimi ponderis sexcentos, & sic pro sola area dati sunt, & noluit scriptura ibi ponere totum precium, sed solum supplere quod hic minus habebatur. Sed obijciatur, quia hic dicitur, quod emit a

ream, & boues sicliis argenti 50. Respondendum, quod ista litera debet legi per quandam suppletionem, ut punctuetur sic, scilicet, emit ergo Dauid aream, & sic ibi punctus, & sub intelligatur precium 600. siclorum, & sequitur, & boues argenti sicliis 50. r. dedit pro bobus 50. siclos, ita ut referatur solum ad boues.

Sicli an fuerint argenti, uel auri.
Quaest. XLVI.

QVAERETVR, uterius, quomodo dicitur hic 50. sicliis argenti, quia primo Paralipom. 21, dicitur, quod dedit Dauid Ornan pro loco siclos auri sexcentos. Respondere potest, quod sicli illi fuerunt de auro, sicut dicitur in Paralipom. Et tamen hic dicitur, quod erant de argento, quia argentum aliquando accipitur pro quodam metallo speciali, aliquando autem pro omni metallo, & moneta, & hic accipitur generaliter. Vnde aurum uocatur sic argentum, sic habetur Isai. 55. Scilicet: Omnes sitientes uenite ad aquas, & qui non habetis argentum properate, & emite: uenite & emite absque argento, & absque ulla commutatione uinum, & lac. & sic accipitur ibi argentum pro omni pecunia. Quod patet, quia ponuntur ibi duo modi emendi, scilicet, pro argento, uel per commutationem: sed commutatio est quando datur una res uenalis pro alia, ut panis pro uino, uel uestis pro pane, & non constituitur aliquod precium: ergo oportet intelligi per argentum monetam, quae est medium commutationis: Aliter potest dici, quod hic fuerunt dati 650. sicli pro area, & bobus, & 600. qui fuerunt pro area erant de auro, quinquaginta uero pro bobus erant de argento, & quia in Paralipom. fit solum mentio de siclis daturis pro area, dicitur quod erant de auro, & hic fit mentio solum de siclis pro bobus, & dicitur, quod erant de argento. *Et edificauit altare.* Scilicet: Postquam emit aream, *Et obtulit holocausta, & pacifica.* Id est, obtulit ibi duo genera sacrificiorum, scilicet, holocausta, quae totaliter Deo proueniebant in carnibus. Leuit. primo, & pelles solum proueniebant Sacerdoti immolanti. Leuit. sexto, hostia autem pacifica non dabatur tota Deo, sed pars cedebat Sacerdotibus, & pars laicis offerentibus. De ritu autem holocaustorum, & quare sic uocentur declaratum est Leuit. primo. De ritu autem pacificorum, & quare sic uocantur, declaratum est Leuit. 3. & 7. *Et repropitiatus est Dominus terra.* Scilicet: Oblatis sacrificiis super altare in area ista, Dominus repropitiatus est, id est, misertus est terrae nolens, quod amplius vexaretur peste. *Et cohibita est plaga ab Israel.* Id est, cessauit plaga: quia non fuerunt pro hoc peccato ultra percussi. Sciendum autem, quod cum Dauid uidit angelum habentem gladium euaginatam, tunc cessauit plaga. Quod patet, quia Deus dixit ei tunc, sufficit manere, contine manum tuam, & sic angelus non percussit aliquem postea contra mandatum Dei, & tamen Dauid non putauit, quod tunc cessabat pestis, immo quod angelus uellet destrue re totam urbem: nam sub tali effigie se ei ostenderat, ut patet supra, ideo nunquam putauit plagam cessasse, usquequo post sacrificium factum uidit, quod iam nullus moriebat in urbe.

FINIS COMMENTARIA
Alphonsi Tostati in II. Regum.

SERIES CHARTARVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y.

Omnes sunt Quaterniones, præter Y, quæ est Ternio.

V E N E T I I S,

Ex Typographia Altobelli Salicati.

M D X C V I.